

تہ فسیری قورئانی
بہ رزو بہ پیز

بہ رگی بیست و چوارہم
سورہ تہ کانی
(ص) و (الزمر) و (غافر)

عہ لی باپیر

ته فسیری سووره ته کانی

صُرِّحَ وَ التُّمِّرُ وَ غَافِرٍ

ته فسیری سووره ته کانی

صُرُف و النَّمْر و عَافِرٌ

نووسینی : علی باپیر

دیزاینی ناوه وه : زه رده هت گاوانی

چاپی په که م ۱۴۴۳ هـ - ۲۰۲۱ ز

۸۴۰ لاپه ره

۲۴ سم

با بهت : ئایینی

نه به ریوه به رایه تی گشتی کتیبخانه کشتیه کان - هه زیمی کوردستان

ژماره سهاردنی (۷) ی سالی ۲۰۱۲ پیدراوه

تہ فیسیری سوورہ تہ کانی

ضُرِّ وِ الزُّمْرِ

خَافِرِ

نووسینی: علی باییر

پیشہ کی ہم تہ فسیرہ به گشتی

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، وَلَا تَمُونُ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿١٠٢﴾ آل عمران.

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا بَيْنَهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَأَتَقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ، وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿١﴾ النساء.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿٧٠﴾ يُصَلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿٦١﴾ الأحزاب .

أما بعد: فإن أصدق الحديث كلام الله، وخَيْرَ الهدي هدي محمد ﷺ وشر الأمور مُحدثاتها، وكلُّ مُحدثية بدعة، وكلُّ بدعة ضلالة، وكلُّ ضلالة في النار^(١).

خوتنره به ریزو خو شه وسته کان!

هیچ گومانی تیدانیه - بو مروقی برودار - که نهو ته منه نی له خزمت دوایین کتیبی خوا (قوربان) دا به سه رده بری، جا به هر شیوه یه که له شیوه کان له خزمتد ابووندا بی؛ خوتندنه وه، تیفکرین و پامان، فیرکردن، کار پیکردن ... هتد، به باشترین جیکرتن جیکا ده گری و، خاوه نه که ی له دنیاو دواروژدا لئی به هر مه نده.

(١) نهوه پتی ده گوتری: (خطبة الحاجة) که پنگه مبه ر ﷺ هاوه لانی به ریزی فیرده کرد، پتس هر سه به کی گرنک، بیلتین، وه که وتاری جومعه و داخوایز یکردن (خطبة) و... هتد، نه و تاره، هر کام له: الترمذی: (١١٠٥)، النسائی: (١١٠٤)، ابن ماجه: (١٨٩٢) أحمد: (٣٧٠)، الطبرانی: (٢٤١٤) هیناویانه و (مسلم) یش به شتیکی هیناوه.

منیش - که وهك باسکردنی چاکه‌ی خوا (التحدّث بنعمة الله) ده‌یخه‌مه‌روو- له‌وه‌تی فامم کردۆته‌وه، خ‌وای به‌به‌زه‌یسی و به‌خ‌شه‌ر چاکه‌ی له‌گه‌ل کردووم و، به‌فه‌رمایشتی به‌رزو بئ وئنه‌ی خۆیه‌وه سه‌رگه‌رمی کردوومو، به‌ر له‌ته‌مه‌نی بیست سائیی یه‌وه هیدایه‌تی داوم، که قورئانی به‌رئزو پئز له‌به‌ر بکه‌م و، سه‌رقائیی خ‌وئندنه‌وه‌ی ته‌فسیره‌کانی قورئان و تئوه‌پامانی نایه‌ته‌ پر به‌رده‌که‌ته‌کانی و، لئوردبوونه‌ویان بم.

هه‌ر بۆیه‌ش تیکرای کتیب و نامیلکه‌و وتارو ده‌رسه‌کانم، که‌م و زۆر له‌به‌ر رۆشنایی قورئان دابوون، که‌ دیاره‌ هه‌ر ئه‌مه‌ش شتیکی سروشتیه‌؛ ئاخ‌ر نایا نیسلام بئجکه‌ له‌ قورئان پاشان سوننه‌تی پئغه‌مبه‌ر ﷺ، که‌ نه‌ویش هه‌ر روونکردنه‌وه‌ی قورئان و چۆنه‌تی جئبه‌جئکردن و کارپئیکردنیه‌تی، شتیکی دیکه‌یه‌؟! بئگومان نه‌خ‌یر.

ئجنا له‌میژ سائیش بوو، که‌ براو خوشکانتیکی دئسوۆزی نزیک و ناشنام، داوایان لئده‌کردم که‌ ده‌ست بکه‌م به‌ دانانی ته‌فسیرو لئکدانه‌وه‌یه‌کی قورئان، هه‌تا له‌ رهمه‌زانی سالی (١٤٢٨) دا‌هاته‌ دئمه‌وه، که‌ ناوی خ‌وای لئیه‌ئیم و ده‌ست به‌و کاره‌ گه‌وره‌و گرنکه‌ بکه‌م، به‌لکو ورده‌ ورده‌ به‌پئیی بوارو ده‌رفه‌ت، هه‌رساله‌ هه‌ندئیکی لئ نه‌نجام بده‌م، له‌گه‌ل سه‌رقائیی زۆرو جوۆراو جوۆریشدا، هه‌تا ده‌رفه‌تئیکی وام بو ده‌ره‌خ‌سن که‌ بتوانم خ‌یرایی تئیدا بکه‌م و خ‌ومی بو‌یه‌کلایی (متفرغ) بکه‌مه‌وه‌و، خوا پش‌تیوان بئ ته‌واوی بکه‌م، نه‌گه‌ر ته‌مه‌ن به‌به‌ریه‌وه‌ مابئ.

سه‌رچاوه‌ی دانانی ئه‌م ته‌فسیرو لئکدانه‌وه‌یه‌شم، وئپرای سه‌رنجدانی زۆربه‌ی ئه‌و ته‌فسیره‌نه‌ی که‌ باون و، ده‌ستم پئیان گه‌بش‌توه، برئتیبه‌ له‌ وردبوونه‌وه‌و تئوه‌پامانی خ‌وم له‌ خ‌ودی قورئان، چونکه‌ بئگومان قورئان: هه‌ندئیکی هه‌ندئیکی روون ده‌کاته‌وه‌: (القرآن يُفسر بعضهم بعضاً)، پاشان سوننه‌تی پئغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، چونکه‌ پئغه‌مبه‌ری خ‌واش روونکه‌ره‌وه‌ (مُبین)ی قورئانه، وه‌ک خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی:

﴿... وَأَرْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾﴾ النحل.

واتە: ھەرودھا زیکرمان بۆ لای تۆ ناردۆتە خوار، تاکو ئەوھی بۆ خەلکی نێرراوەتە خوار، بۆیان پوون بکە یەو، وە بە لکو خۆشیان بیربکە نەو.

ئومیدیشم وایە - بە یارمەتی خوای بە خشەر ﷻ - شایستەیی ئەووم ھەبێت فەسیرۆ لیکدانەو دەبێکی و بۆ قورئان پێشکەش بە مسوڵمانانی کوردستان بکەم، کە لە قورئان بوە شیتتەو، مایە بە ھەرە سوودی خۆتەران بێ، بە تاییبە تیش کە زیاتر لە سی (٣٠) سألە لە گەل قورئانی بەرزو مەزن و تەفسیرەکانی و کتیبەکانی سوننەتدا خەریکم و، دەیان کتیب و بەرھەمی جۆراوجۆرم لە زۆربەیی بوارەکانی زانستەکانی شەریعەتدا پێشکەش کردوون.

شایانی باسیشە کە ئەو بیست و دوو مانگ زیندانیی کرانەم لە لایەن ئەمریکاو - لە (٢٠٠٣/٧/١٠ تا کو: ٢٠٠٥/٤/٢٨) - دەرفەتییکی گەورەو گرنگ بوو، بۆ زیاتر پێدا قوولبوونەوھی کتیبی خوا (تبارک و تعالی) و، بۆ پەیدا بوونی تیکە یشتنی تاییبەت لەبارەیی زۆرێک لە نایەتەکانی یەو، ئەم راستییەش لە مەوسووعەیی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله تعالى) دا زۆر چاک درەوشاوەتەو^{١١}. بە لأم ھەلبەتە نالیم و ھێچکە سیش بۆی نیە بلی: کە ئەم تەفسیرەیی من تیروتەواو، چونکە وێرایی سنوورداری بوونی تواناو پرستم، لە بەرانبەر کتیبی لە ھەموو پووێکەو ڕەھا (مطلق) و بیسنوور (لا محدود) ی خوادا، نەشمو بیستو کە زۆر بەملاولادا بچم و بچمە نێو ھەندێک وردە کارییەو، کە یان من تێیدا پەسپۆرو

(١) ئەو مەوسووعەیی کە تێستا چاپ کراو، کەوتۆتە بەردەستی خۆتەران و، سەرچەم ھەشت بەرگ و دەوری سێ ھەزارو پینج سەد (٢٥٠٠) لاپەرەیی، ھەموڵمداو بە گشتی تێدا باسی سەرچەم لایەنەکانی ئیسلام بکەم و، تاکە سەرچاوەشم قورئان بوو، وێرایی دەقەکانی سوننەت، کە لە ھۆش (ذاکرة) دا بووون.

شایانی باسە ئەو مەوسووعەیی لە چاپی دووھمی دا، کراو بە دوازدە (١٢) کتیبی سەر بە خۆ، بە مەبەستی ئاسانتر سوود لێ بینرانی .

شاره‌زا نیم، یان خوینهر پئیوستی پئی نیه، له کاتیکدا ده‌یه‌وی له قورئان تیبکات و، بزانی خوا (تبارک و تعالی) راسته‌وخۆ چی پئی فه‌رمووهد؟!

نجا ههر لێرده‌شوه به پئیوستی ده‌زانم پر به دل سوپاسی نه‌و برا گه‌نجه رووح سووک و گورج و گوّل و دل‌سوژه بکه‌م (حه‌زی نه‌کرد ناوی به‌ئیم)، که هه‌لسا به نووسینه‌وه و هینانه سه‌ر کاغه‌زو، پاشان تایپکردن و دوایی پێداچوونه‌ده و هه‌له‌گیری، سه‌رجه‌م نه‌م زنجیره‌ ده‌سه، که له نه‌سلدا له شیوه‌ی وتار (محاضره) دا پێشکه‌ش کراون، هه‌روه‌ها هه‌لسا به (تخریج) ی سه‌رجه‌م ده‌قه‌کانی سوننه‌ت، له سه‌رچاوه‌ متمانه‌ پێکراوه‌ کانه‌وه‌و، زه‌حمه‌ت و ماندوو بوونێکی زۆری به سه‌رجه‌م به‌رگه‌کانی نه‌م ته‌فسیره‌وه‌ کیشاوه‌، خوا به‌ باشترین شیوه‌ پاداشتی بداته‌وه‌و، هه‌ر صالح و ساغ و سه‌لامه‌ت و سه‌ره‌رزبێ^(۱)، له‌ خوای به‌رزو بیه‌اوتاش داواکارم نه‌و جوّره‌ گه‌نج و لاوانه‌ له‌ کورپان و کچان، له‌نیو گه‌له‌که‌ماندا، زۆر بکات .

شایانی باسیشه‌ که تيمه‌ له‌م ته‌فسیره‌ماندا، باسی به‌ش (جزء)ه‌کانی قورئان و دابه‌شکردنه‌کانی دیکه‌ی وه‌ک: - (حزب) - ناکه‌ین، چونکه‌ هه‌ر سووره‌تیک بو‌خۆی شتیکی سه‌ره‌به‌خۆیه‌و، سه‌رجه‌م ئایه‌ته‌کانی وه‌ک ئالقه‌کانی زنجیریک پیکه‌وه‌ په‌یوه‌ستن و، ناشکراشه‌ که دابه‌شکرانی سه‌رجه‌م قورئان بو‌ سی (۳۰) به‌ش (جزء) و شه‌ست (۶۰) (حزب)، شتیکه‌ له‌لایه‌ن زانایانه‌وه‌ کراوه‌، بو‌ ئاسانکاری خویندنی قورئان، دیاره‌ تيمه‌ له‌ دابه‌شکردنی به‌رگه‌کانی نه‌م ته‌فسیره‌شدا، دیسان حیساب بو‌ به‌شه‌کان (أجزاء) ی ناکه‌ین و، به‌ گوێره‌ی سووره‌ته‌کان، به‌رگه‌کانی دیاری ده‌که‌ین.

(۱) نه‌و برا دل‌سوژه‌ تیبکات پاش ته‌واوکردنی زۆربه‌ی قورئان، لیب‌راوانه‌ به‌رده‌وامه‌ و غه‌زمیشی جه‌زم کردوه، که نه‌که‌ر ته‌مه‌مان به‌رده‌وام بێ، هه‌تا کو‌تایی نه‌م ته‌فسیره‌ سه‌رگه‌می کاره‌که‌ی بێ .

دوا قسه شم نهو په كه:

نهم نه فسيړه - وهك پيستر گومان - له نسلدا به شيوهي دهرس و وتار
 پيشكش كراوه، به لام دواتر غوم دووچار به وردیي پيدا چوومه وهو، به پي
 پويست دهستكاريم كرده، دياره هه موو دهرسيكيش به ناوي خواو ستايشي
 خوا ﷻ ده ستی پيكرده، به لام ئيمه له سهره تاي دهرسه كانه وه، نه وانه مان
 لابرده، بزور دووباره نه بوونه وهو، نه و (خطبة الحاجة) به له سهره تاي نهم
 پيشه كه بيه وه هاتوه، له جياتي سهره تاي سهرجه م دهرسه كانه.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ.

وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

دووشه ممه ۲۵ رجب ۱۴۲۲

۲۰۱۱/۶/۲۷

ههولير

بەرچاۋ پوونىيەكى گرنگ لەبارەى ئەم تەفسىرەۋە

خوتنەرى بەرتىز !

ھەرچەندە لە (پىشەكى گشتىي) ئەم تەفسىرەدا باسماڭ كىردۈە كە بۇ نووسىنى ئەم تەفسىرە، لە ھەموو ئەو تەفسىرە باۋانەى دەستىم پىيان گەشتە، بەھرمەندبووم، ھەرۋەھا لە كۇتايى ھەر بەرگىكى ئەم تەفسىرەدا، سەرچەم ئەو تەفسىرانەى كەم و زۆر لىيان سوودمەند بووم، ناۋەكانىانان بە رىز نووسىون، بەلام لىرەش ۋەك جەختكردنەۋەى زىاترو بەرچاۋروونى باشتر بۇ ئىۋەى بەرتىز دەلىم :

مادام ناۋى تەفسىرەكانان نووسىۋە، نە پىۋىست دەكات و نەدەشگونجى، بۇ ھەر تىگەشتىق و بىرۆكەبەك، كە زۆرەى تەفسىرەكان لەبارەى ئايەتىكەۋە، يان رستەۋ بىرگەبەكى ئايەتىكەۋە، دەپھىن، ئىمە ھەموو جارئى ناۋى ئەو تەفسىرانە بىن، بەلام بىگومان ھەر كات بىرۆكەۋ تىگەشتىكى ئايەتى يەكىك لە تەفسىرەكان ھەبى و بگەۋتتە بەرچاۋم، ئىنجا چ پەسندى بگەم، چ پەزى بگەم، ھەر كات بە پىۋىستى بزانم، بە تايەت ئاماژەى پىدەكەم، ئەگەرنا بە ئاماژەى گشتىي و بە نووسىنى ناۋى تەفسىرەكان لە كۇتايى ھەر بەرگىك دا، ئىكتىفا دەكەم و، زۆرىش لە ئەمانەق زانستى (الأمانة العلمية) دەخەفتىم و مەبەستەم پەچاۋى بگەم، چۈنكە ئەمىنىي و ئەمانەت پارىزىي، پەۋشتىكى گەۋرەۋ بەرزى مسۇلمانەتتە .

شايان باسشە جارى ۋا ھەبە بىرۆكەۋ تىگەشتىكى تايەتتى خۇم، دەربارەى كۇمەلە ئايەتىك يان ئايەتىك يان رستەۋ بىرگەبەكى ئايەتىك، بۇ دروست دەپ، ۋەك تىگەشتىق و بۇچوونى خۇم دەپنووسم، كەچى پەنگە لە تەفسىرەكانى

دیکەش - یەکیکیان یان زیاتر - دا هەبێ، ئەویئش بەهۆی ئەووەیە کە من ئەو تەفسیرەم نەکووتۆتە بەر دیدە، یان دیتوومە و لەیادم نەماوە.

پېنشه‌کی ئەم بەرگە

الحمد لله رب العالمين وصلوات الله وسلامه وبركاته على محمد وآله اجمعين،
من الصّحب والأزواج والقرباته والتابعين لهم بإحسان إلى يوم الدين.

بەپێزان!

ستايشی شایسته بۆ خوای بەخشەر که یارمەتی داوین ئەم بەرگی بیست و
چوارەمەش بخەینە بەردەستی تێوهی خوشەویست.

ئەم بەرگەش هەرکام لە سوورەتەکانی:

(ص و الزمر و غافر) ی گرتوونە خووی که بەشیکێ جوژنی (۲۲) و بەشی زۆری
جوژنی (۲۴) پێک دێنن.

لەم بەرگەشدا وێرایی تەفسیری ئایەتەکانی هەرسێک سوورەتە که بەپێی
نەخشەیی خۆمان و بە ھەوت قۆناخ، چەند کورتە باسێکی گرنکیش لەبەر
تیشکی ھەندێک لە ئایەتەکاندا خراونەروو، بەم شێوەیە:

بەگەم: لە سوورەتی (ص) دا:

- ۱- سەرنجێکی گرنکی لە بەسەرھاتەکی داوود.
- ۲- دە (۱۰) ھەلۆهەستە لەبەرانبەر بەسەرھاتەکی داوود دا.
- ۳- چەند سەرنجێک لەبارەی ئەو تاقیکردنەوی سولەیمانەو.
- ۴- پرساریک و وەڵامەکی لەبارەی داوایەکی سولەیمانەو.
- ۵- یازدە ھەلۆهەستە لەبەرانبەر بەسەرھاتی یەییوب دا.

دووم : له سورەتى (الزمر) دا:

- ۱- كورته باسٲك له بارەى جەستەى مرؤفەوہ.
- ۲- قولہ باسٲك له بارەى ترس و ئومئدەوہ.
- ۳- كورته باسٲك له بارەى زانىارىي و زانايان و پاىە و پٲگەيانەوہ.
- ۴- نؤ راستىي گەورە و گرنگ له ئايەتەكانى له ئايەتەكانى (۱۷ و ۱۸) ى (الزمر) دا.
- ۵- كورته باسٲك له بارەى دە (۱۰) له سيفەتەكانى قورئان و خوئٲنەرانىەوہ.
- ۶- كورته باسٲك له بارەى نووستن و وەرگرتنى.
- ۷- كورته باسٲك له بارەى ئايەتى (۵۳) وە كە ئومئد بەخشتين ئايەتە.
- ۸- چەد سەرنجٲك له بارەى له چەنگ گرتنى خواوہ بؤ زەوى و پٲچەوانەوہى ئاسمانەكان بەراستى.

۹- چوار فەرموودە له بارەى بەهەشت و بەهەشتىيەكانەوہ.

ستىيەم: له سوورەتى (غافر) دا:

- ۱- كورته باسٲك : نؤ له ھۆيەكانى لئخؤشبوونى خوا له مرؤف.
- ۲- كورته باسٲك له بارەى عەرشەوہ.
- ۳- سەرنجدان له چەند شوئٲنەوارٲكى گەلە پٲشكەوتوہكان.
- ۴- پرسىارٲك و وەلئمەكەى دەربارەى دروستكرانى كؤشكىكى بەرز بؤ فيرەون.
- ۵- كورته باسٲك : لئزانىي و حىكمەتى پياوہ برودارە بەرگرىيكارەكەى له مووسا.
- ۶- كورته باسٲك دەربارەى سەرخستنى خوا بؤ پٲغەمبەر و بروداران.
- ۷- قسەيەكى كورت له بارەى فەلسەفە و بوونناسىيەوہ.

کەواتە بیست و یەک (٢١) کورتە باسمان لەم بەرگەدا هێناون و، هیواداریشم ئەم بەرگەش لەلایەن عەودالانی قوول تێکەشتنی فەرماشتی کۆتایی خوا و دوا نوسخەى هیدایەتى شىفا بەخشی وهك شایستەیه تی بخوێنرێتەوه و باشترین بەهرەى لێوەربگیرى.

٢٣ / ٢ / ١٤٤٢ ک

٣٠ / ٩ / ٢٠٢١ ز

ههونیر

تہ فسیری سوورہ تی

ض

به پرتزان!

نه مړو که (۱۷)ی موهره‌می سالی (۱۴۴۱) کوجییه، به رانبر (۲۰۱۹/۹/۱۶) زاینی، خوا پشتیوان بیت ده‌ستده‌کین به تفسیرکردنی سووره‌تی (ص).

پیناسه‌ی سووره‌تی (ص) و باب‌ته‌کانی

یه‌که‌م: ناوی ئه‌م سووره‌ته:

ئه‌م سووره‌ته ناوی (سُورَةُ صَادِ) ه، به یه‌که‌مین پیتی سه‌ره‌تای سووره‌ته‌که‌وه ناونراوه، که بریتیه له پیتی (ص)، سئ سووره‌ت هه‌ن، که سه‌ره‌تایه‌که‌یان به یه‌ک پیت ده‌ست پیده‌کات، نه‌وه‌یان یه‌کیکه له‌و سئ سووره‌ته، دواپی سووره‌تی (ق) دئ، دواپیش سووره‌تی (ن)، واته: به یه‌که‌مین پیتی سه‌ره‌تاوه ناونراون، هه‌روه‌ها سووره‌ته‌کانی: (طس) و (یس) و (طه) (حم) ده‌کانیش به دوو پیته‌کانی سه‌ره‌تایان ناونراون.

دوه‌م: شوینی دابه‌زینی:

به یه‌که‌ده‌نگی زانایان ئه‌م سووره‌ته مه‌که‌ییه، وه‌ک (السیوطی)، له کتیه‌که‌ی خوی (الإتقان فی علوم القرآن) دا، هیناویه‌تی و زانایانی دیکه‌ش باسیان کردوه.

سییه‌م: ریزبه‌ندی:

ئه‌م سووره‌ته له ریزبه‌ندی دابه‌زین (ترتیب النزول) دا، ژماره: (۲۸) ه، له موصحه‌فیشدا هه‌ر ژماره (۳۸) ه، ئه‌م سووره‌ته له پیش سووره‌تی: (الأعراف) و دواپی سووره‌تی: (القمر) دابه‌زیوه.

چوارم: ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی:

بۆ ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی نهم سووره‌ته، زانایان چهند رایه‌کیان ده‌رپرپون:

هه‌ندیکیان گوتووایه: (۸۵) نایه‌تن و، هه‌ندیکیان گوتووایه: (۸۶) ن و، هه‌ندیکیان گوتووایه: (۸۸) ن، به‌لام زیاتر رای سته‌م ته‌به‌ننسی کراوه، که سه‌رژمیری زانایانی کووفه‌یه، پتیشتریش گوتومانه: راجیایی له ژماره‌ی نایه‌ته‌کاندا، ده‌گه‌پتیه‌وه سه‌ر کورتیی و درژیژی پرسته‌کان، به‌پتی راجیایی زانایان.

پینجه‌م: نیوه‌رۆکی نهم سووره‌ته:

له‌رۆی نیوه‌رۆکه‌وه نهم سووره‌ته‌ش هه‌مان نیوه‌رۆکی سووره‌ته مه‌ککه‌یه‌کانی دیکه‌ی هه‌یه‌و، له‌رۆر روه‌وه ده‌شوبه‌پته سووره‌تی (الصافات) هوه‌و، پانتایه‌کی باشی نهم سووره‌تی (صاد) ه‌ش، بۆ گپرانه‌وه‌ی به‌سه‌رهات و ناماژه‌ پتیکردن و ناوه‌تانی نو (۹) له‌ پتغه‌مبه‌ران، ته‌رخانکراوه، که بریتین له: (داوود، سوله‌یمان، نه‌ییووب، ئیبراهیم، ئیسه‌حاق، یه‌عقووب، ئیسماعیل، نه‌له‌سه‌ع، ذو‌الکفیل)، نه‌وانه‌ی سووره‌تی (الصافات) یش بریتی بوون له: (نوح، ئیبراهیم، ئیسماعیل، ئیسه‌حاق، موسا، هاروون، ئیلیاس، لوه‌وط، یونوس)، نه‌وانیش بریتی بوون له نو (۹)، به‌لام لهم سووره‌ته‌دا، خالی جه‌خت له‌سه‌ر کرانه‌وه‌ بابه‌تی وه‌حیی و پتغه‌مبه‌رایه‌تیه‌، هه‌رچه‌نده‌ باسی خوا به‌یه‌کگرتن و، رۆژی دوا‌یی و سزاو پاداشتیش هه‌ر هه‌یه‌، و‌پرای ناماژه‌دان به‌به‌سه‌رهات ناده‌م الصلوات و ئیلیس.

شه‌شه‌م: تاییه‌ته‌ه‌ندییه‌کانی:

۱- به‌سه‌رهاتی دادوه‌ری کردنی داوود الصلوات له‌ تێوان دوو برای ناکوک (خصم) دا، ته‌نیا لهم سووره‌ته‌دا هاتوه، له‌ شه‌ش نایه‌ته‌کانی: (۲۱ - ۲۶) دا.

۲- ھەروەھا بەسەرھاتی پائونترانی ئەسپە ڕەسەنەکان، لەسەر سولەیمان عَلَيْهِ و، تاقیکراوەوی سولەیمان بە فریدانی جەستەیهک بۆ سەر کورسییەکەیشی، تەنیا لەم سوورەتەدا ھاتو، یازدە نایەتەکانی: (۳۰ - ۴۰).

۳- بەسەرھاتی ئەییووب عَلَيْهِ لەم سوورەتەدا، چوار نایەتی بۆ تەرخانکراو، نایەتەکانی: (۴۱ - ۴۴)، کە ئەم بەسەرھاتە تەنیا لێرەو لە سوورەتی (الانبیاء)دا ھاتو، بەلام لەوی تەنیا دوو نایەتی بۆ تەرخانکراون: (۸۲ و ۸۴).

۴- تەعبیری: ﴿مَا مَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيدِي﴾ (۷۵) و، واتە: چی ڕینگرت بوو کە کړنووش بەری بۆ شتییک کە من بە دوو دەستی خۆم ھێناومەتە دی؟! تەنیا لەم سوورەتەدا ھاتو.

۵- تەعبیری: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ (۸۷) و، ﴿وَلَعَلَّنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ﴾ (۸۸)، تەنیا لەم سوورەتەدا ھاتو و ئیجازتکی مەزنی میژوووی تێدایە، کە دوایی باسی دەکەین.

۶- چەند تەعبیرو وشەیهک تەنیا لەم سوورەتەدا ھاتوون، من یازدە (۱۱) تەعبیرو وشەم ھێناون، کە تەنیا لەم سوورەتەدا ھاتوون:

- ۱- ﴿وَلَاتَ جِبْنَ مَنَاصِ﴾، ۲- ﴿فَوَاقٍ﴾، ۳- ﴿وَقَطْنَا﴾، ۴- ﴿وَالْإِشْرَاقِ﴾،
- ۵- ﴿سَوْرُوا الْمِحْرَابِ﴾، ۶- ﴿نَجْمَةٍ﴾، ۷- ﴿الْمُطَلَّاءِ﴾، ۸- ﴿الْمَصْفِنْتُ الْجِيَادِ﴾،
- ۹- ﴿ضَغْنًا﴾، ۱۰- ﴿مَرَجًا﴾، ۱۱- ﴿الْمُكَلِّفِينَ﴾.

حەوتەم: دابەشکردنی نایەتەکانی بۆ چەند دەرسیک:

دەرسی یەکەم: لە نایەتەکانی: (۱ - ۱۶) پێک دێ، واتە: شازدە (۱۶) نایەتی سەرھتای ئەم سوورەتە دەگرێتە خۆی، ئەو (۱۶) نایەتەش وەک پێشەکیی وان بۆ نایەتەکانی دیکە، ھەرچەندە تەوھری سەرھکیان باسی قورئان و پێغەمبەرایەتی موحەممەد ﷺ، بەلام خوا بە یەکگرتن و چارەنووسی گەلانی بیروایانی پێشوو، ڕۆژی دواییش ناماژەیان پێکراو.

دهرسی دووهم: له نایه‌ته‌کانی: (۱۷ - ۲۹) پیک دئی، واته: سیزده (۱۳) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، هه‌مووی ته‌رخانکراوه بو باسی داوود عليه السلام، که پیغه‌مبه‌ریکی حوکمران بووه، نیعمه‌ته‌کانی خوا له‌سه‌ری و رووداویکی سه‌رسوو‌ره‌تینه‌ری، که بریتی بووه له په‌له‌کردنی له دادوه‌ریبه‌کدا که هاتۆته پتشی و، تیتیدا نه‌پیکاهه، نجا به هۆیه‌وه تووشی گله‌یی لیکران بووه، پاشان گه‌راوه‌ته‌وه بو لای خوا و په‌شیمان بۆته‌وه.

دهرسی سێهه‌م: له نایه‌ته‌کانی: (۳۰ - ۴۰) پیک دئی، واته: یازده (۱۱) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، باسی (سوله‌یمان) و نیعمه‌ته‌کانی خوا له‌سه‌ری و، تاقیکرانه‌وه‌ی سوله‌یمان و لی‌ده‌رچوونی و، گه‌رانه‌وه‌ی بو لای خوا سبحانه و تعالی.

دهرسی چواره‌م: له نایه‌ته‌کانی: (۴۱ - ۴۸) پیک دئی، واته: هه‌شت (۸) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، که باسی ئه‌ییووب عليه السلام کراوه، له چوار نایه‌ت داو، چوار نایه‌ته‌که‌ی دیکه‌ش، ناماژیه‌ک به به‌شیک له سیفه‌ته‌کانی ئیبراهیم و ئیسه‌حاق و یه‌عقوب کراوه، ناوی هه‌ر کام له: ئیسماعیل ئه‌لیه‌سه‌ع و ذه‌لکیفل، هینراوه و ستایش کراون.

دهرسی پینجه‌م: له نایه‌ته‌کانی: (۴۹ - ۶۴) پیک دئی، واته: شانزده (۱۶) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، باسی سه‌ره‌نجامی هه‌ر کام له پارێزکاران و یاخیان و لادهران کراوه، که پارێزکاران له به‌هه‌شتی خوادان و، نوومی نازو نیعمه‌ته‌کانی خوا ده‌بن، به پینچه‌وانه‌وه‌ش: یاخیه‌کان له دۆزه‌خدا ده‌بن و دوو‌چاری مه‌ینه‌تی و سزاو نازاریکی زۆرو بی‌ره‌زا ده‌بن.

دهرسی شه‌هه‌م و کووتایی: که له بیست چوار (۲۴) نایه‌ت پیک دئی، که نایه‌ته‌کانی کووتایی سووپرتی (ص، ن)، نایه‌ته‌کانی (۶۵ - ۸۸)، تیتاندا باسی به‌سه‌ره‌اتی ناده‌م عليه السلام و ئیبلیس کراوه و، زۆربه‌ی نایه‌ته‌کان بو‌نه‌و به‌سه‌ره‌اته‌ ته‌رخانکراون.

لە کۆتاییش دا خوا ﷻ چەند پڕنماییه کی زۆر گەرەو گرنگ بە پێغەمبەری
خاتەم موحەممەد ﷺ رادەگەینەن، دیارە پێغەمبەریش سەر مەشقی هەموو
ئۆممەتە کە ی و تیکرای ئیماندارانەو، ئەو پڕنمایانە بو هەموو لایەک زۆر
پێویستن.

❖ **دهرسي يه گهم** ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان له شازده (۱۶) ثابت پیک دتی، نایه‌ته‌کانی (۱ - ۱۶)، که تیاندا باسی قورئانی بیرخه‌ره‌وه‌و خاوه‌ن پیزو حورمه‌ت کراوه‌و، هه‌لوئستی نه‌رنیینه‌ی بیروایان له به‌رانبه‌ریدا، خراوه‌ته‌روو.

هه‌روه‌ها باسی یه‌کدی هاندانی کافره‌کان بو به‌ره‌ه‌ئستی کردنی خوابه‌یه‌که‌کرتن و، سوور بوون له‌سه‌ر بته‌رستی و، تانه‌دان له پیغه‌مبه‌ر موحه‌مه‌د ﷺ، تۆمه‌تبارکردنی به‌ درۆ جادوو کراوه‌و، به‌رپه‌رچی ددان شکتیشیان دراوه‌ته‌وه‌و باسی سزای توندیشیان کراوه‌.

له‌ کۆتاییشدا نامازه به‌ گهلانی پیتشووی بیرواوا چاره‌نووسی شوومیان کراوه‌و، هه‌ره‌شه له بیروایانی روژگاری پیغه‌مبه‌ر موحه‌مه‌د ﷺ روژگاره‌کانی دیکه‌ش کراوه‌، که هه‌مان چاره‌نووس یه‌خه‌یان ده‌گرتی، نه‌گه‌ر بیت و هه‌مان هه‌له‌ی گهلانی پیتشوو دووباره بکه‌نه‌وه‌.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۱﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزِّهِمْ وَيُفَاخِئُونَ ﴿۲﴾ أَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَبْلٍ فَمَادُوا وَلَوَّاتٍ حِينَ مَنَاصٍ ﴿۳﴾ وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَاذِبُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ ﴿۴﴾ أَجْعَلُ الْآيَةَ إِلهَا وَيَجِدُوا أَنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿۵﴾ وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ اشْتَأُوا وَأَصْبَرُوا عَلَى الْهَيْكَلِ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿۶﴾ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا خَيْالٌ ﴿۷﴾ أَمْ نَزَّلْنَا عَلَيْهِ الْذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكِّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَدْفَعُوا عَذَابَ ﴿۸﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿۹﴾ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ﴿١٠﴾ جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْمُومٌ
 مِنَ الْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْبَانِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ
 لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِنَّ كُلَّ إِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ
 عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنْظُرُ هَتُّوْلَاءُ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ
 لَنَا قِطْعًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

مانای ده قواو ده قی نایه تکان

{به ناوی خواى به بهزهی بهخشنده. صاد، سوئند به قورئانی خاوهن
 ناوبانگ و بیرخه روهه ﴿١﴾ (تومه ته کانی کافران راست نین)، به لکو نهوانه ی
 بیبروان له خو پتوروی و دووبه ره کیی دان ﴿٢﴾ (تایا نازانن!) له پیش واندا
 (خه لکی) زور سه ده مان فهوتاندوون (کاتیک سزایان بو هات) و هاوریان کرد
 (که خوا دهر بازیان بکات)، به لم (کاته که) کاتی قوتار بوون نه بوو؟! ﴿٣﴾
 سه ریشیان سوپما که له خو یان وریا که روه ده به کیان بو هات و، بیبروایه کان
 گوئیان: نه م (که س)، ه، جادوو گهر کیی دروزنه ﴿٤﴾ تایا (سه رجه م) په رستراوه کانی
 کردوونه به ک په رستراو؟! بیگومان نه مه شتیکی به کجار سهیره! ﴿٥﴾ سه رکرده و
 ده ستر ویشتوو ه کانیان دهر په رین (ده ست به کار بوون و به خه لکه که یان گوت):
 که (له سه ر حالی خو تان) به رده وام بن و له سه ر په رستراوه کانتان خو پراگرین،
 به دلئیایی نه وه شتیکه ده ویستری (و پیلانیکه له دژمان ده گپردری) ﴿٦﴾
 نه مه مان له نایینی (کومه لی) دوا ییدا نه بیستوه، نه مه ته نیا هه لبه ستراوه (به
 ناوی خواوه) ﴿٧﴾ تایا (قورئانی) بیرخه روه له نیو (هه موو) ماندا دابه زیوده ته
 سه ر وی (موحه ممه د)؟! (نه خیر هیچکس له و شایسته تر نیه)، به لکو نهوان

له بارهی (قورئانی) بیرخه رهوهی منه وه له دوو دلیدان، به لکو جارنی ئازاری
 منیان نه چۆتوه (بۆیه هه لوئستیان وایه) ﴿٨﴾ یان ئه وان عه مباره کانی به زهیی
 بهروه ردکاری زالی به خشه رتیان له لان (تاکو به ئاره زووی خۆیان پلهی
 پتغه مبه ریه تی به خشن)؟! ﴿٩﴾ یان ئایا مولکی ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهی
 له نیوانیان دایه، هی ئه وانه؟! ﴿١٠﴾ (ئه کهر وایه) با به پیکایه کانی (ئاسمانان)
 دا بهرز بنه وه (تاکو له وێوه کاروبار هه لسوورینن) ﴿١١﴾ ئه وانه سه ربا زانیکی
 تیکشکان له ولله له حیزبه کان (ی ئه هلی کوفر، ئه وانه تاکه به درۆدانه رانی
 پتغه مبه ران نین، به لکو) له پتیش و انیشدا که لی نووح و (گه لی) عادو (گه لی)
 فیرعه ونی خاوه ن گولمیخیش (به په یامی خوا) بیپروا بوون و به درۆیان دانا
 ﴿١٢﴾ ههروه ها (گه لی) ئه موودو گه لی لووط و هاوه لانی باخه کهش [خه لکی
 مه دینه، په یامی خویان به درۆ دانا)، ئه وانه حیزبه (بیپروا) کان بوون ﴿١٣﴾
 هیچ کامیان نه بوو مه گهر پتغه مبه رانی به درۆ داناو، سه ره نجام سزای منیان
 له سه ر چه سپا (که ههر که سیک بیپروا بئ، ده بئ سزا بدرئ) ﴿١٤﴾ ئا ئه و
 (بیپروای) انه ش ته نیا چاوه رپی هارژنیک ده که ن، که یه ک تاو وه خرا نی نه ﴿١٥﴾
 (بیپروایه کان هتنده بیباک بوون له سزای خوا، گالته یان پتده هات و) گو تیشیان:
 بهروه ردگارمان! په له بکه له هتانی سزای خۆمان بهر له رۆژی لپیرسینه وه
 ﴿١٦﴾.

شیکردنه وهی هه ندیك له وشه كان

(الْعِزَّةُ): (الْعِزَّةُ: حَالَةٌ مَانِعَةٌ لِلإِنْسَانِ مِنْ أَنْ يُغْلَبَ، وَقَدْ تُسْتَعَارُ لِلْحَمِيَّةِ وَالْأَنْفَةِ الْمَذْمُومَةِ)، (عِزَّةٌ): حَالَةٌ تَبْكُهُ رِيٌّ دَهْغَرِيٌّ لِهَوِي مَرُوفٍ تَبْشِكُنْ وَ، جَارِي وَاشِه دَاخَاوَزِيْتِه وه بُو دِه مَارِگِرِيي وَ لُووتِبِه رِزِيي خِرَابِ، وَهَك خَوَا ۱۰۰ لِه سُووَرِدَتِي (البقرة) دا، دِه فِه رِمُوئِي: ﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ...﴾، وَاتِه: بِه گونا هِه وه عِيَزَزَت گرتِي، نِه گِه رِنَا، نِه گِه ر عِيَزَزَت بِه گونا هِه وه نِه بِي، سِي فِه تِي كِي باشِه، وَاتِه: مَرُوف هِه و تَبْدَات بِه رَا نِبِه رِه كَانِي بِه سِه رِي دَا زَال نِه بِن وَ زِه بُووِنِي نِه كِه ن.

(وَشِقَاتِي): (أَي: مُعَالَفَةٌ)، (شِقَاقٌ) نِه وه يِه: دُوو كَوْمِه ل يَان زِيَاتِر، هِه ر كَامِي كِيَان لِه (شِقٌ) يَكْدَا بِن، (شِقٌ) يَان: لَا، وَاتِه: نَاكُوكِيي وَ دُوو بِه رِه كِيي.

(لَات): (أَي: لَيْسَ، أَوْ لَا حِيْنَةَ، وَالتَّاءُ زَائِدَةٌ فِيهِ كَمَا زِيدَتْ فِي قَوْلِهِ وَزَيْتَةُ)، (لَات): هِه مَوُوِي بِه مَانَاي (لَيْسَ) يِه، يَاخُو د (لَات) (أَي: لَا حِيْنَةَ)، وَاتِه: كَات نِيِه، (تَا) يِه كِه زِيَاد كِرَاوِه، وَهَك چَوْن لِه (زَيْتَةُ) وَ (قَوْلُهُ) دَا زِيَاد دِه كَرِي، كِه خِرَاوِه تِه سِه ر: (لَيْسَ) وَ (زَيْتَةُ).

(حِينَ مَنَاصٍ)، وَاتِه: كَاتِي دِه رِبَاز بُوون، (نَاصٌ إِلَى كَذَا: رَجَعَ إِلَيْهِ، وَالمَنَاصُ: المَلْجَأُ)، (نَاصٌ إِلَى كَذَا): وَاتِه: پِه نَاي پِي نِبِر د، (مَنَاصٌ) يَش بِه مَانَاي شُوئِنِي دِه رِبَاز بُوون وَ، پِه نَاگِه دِي.

(عُجَابٌ): (العَجَبُ وَالتَّعَجُّبُ: حَالَةٌ تَعْرِضُ لِلإِنْسَانِ عِنْدَ الجَهْلِ بِسَبَبِ الشَّيْءِ، عَجَابٌ مِثْلُ طَوْلٍ: لِلْمُبَالَغَةِ)، (عَجَبٌ) وَ (تَعَجُّبٌ) حَالَةٌ تَبْكُهُ بُو مَرُوفٍ دِي تِه پِي شِن بِه هُو كَارِي نِه وه ي شَتِي ك نَا زَانِي وَ، (عُجَابٌ) وَهَك (طَوْلٌ) بُو زِي دِه رِ بُوِي يِه، وَاتِه: زُور سِه ر سوو رِمَان.

(وَأَنْطَلَقَ): (انْطَلَقَ فُلَانٌ: إِذَا مَرَّ مُتَخَلِّفًا)، نِه گِه ر دُوا كِه و تَبِن لِه شَتِي ك وَ رَا بَكَات، (إِنْصَرَفَ وَمَشَى)، دِه ر چوو وَ رِوَيْشَت، بُوِيِه مَن وَ شِه ي (دِه ر پِه رِي) يِم، بِه كَارِهِي تَا بُو كِه سِي ك كِه كَت وَ پِر بِرَوَات، كِه لِه كُور دِي دَا دِه لِي يِن: دِه ر پِه رِي ن.

(أَخْلَقُ): (اخْتَرَأَغَ الْكَلْبِ الَّذِي لَا شُبُهَةَ لِصَاحِبِهِ)، (اخْتِلَاقٌ): هه لبه ستنی درویه که، که خاوده نه که ی نیمچه به لکه به کیشی نیه.

(الْأَسْبَبِ): (جَمْعُ السَّبَبِ: الْعَبْلُ الَّذِي يُضْعَدُ بِهِ النُّخْلُ، وَسُمِّيَ كُلُّ مَا يَتَوَصَّلُ بِهِ إِلَى شَيْءٍ، سَبَبًا)، (أَسْبَابٌ) کوی (سَبَبٌ) ه، له نه صلدا وشه ی (سَبَبٌ) له زمانی عه ره بیی دا بو نه و گوریس و په ته ی پی سی سه رده که ون بو سه ر دارخورما، تا کو به ره که ی بچن، یان تووی نیره که له میه که بکه ن، به کار هینراوه، دوایی هه ر شتیک بیته هؤکار بو نامانجیک پی گوتراوه: (سَبَبٌ).

(ذُو الْأَوْتَادِ): (أَوْتَادٌ) کوی (وَتَدٌ) ه، (وَتَدٌ) یان (وَتَدٌ) به مانای گولمیخ و سینک، دی، (وَتَدَةٌ أَيْدُهُ وَتَدًا)، دامکوتا، دایده کوتم، داکوتان، گولمیخ و سینک که داده کوتری له ملاولای چادرو ره شمال، یا خود تازه لیک پی ده به سرتیه وه بو نه وه ی نه روات.

(فَوَاقِي): یان (فَوَاقٍ): (مَا بَيْنَ الْحَلَبَتَيْنِ)، ماوه ی نیوان دوو دوشینی تازه لیک، پی سی ده گوتری: (فَوَاقٍ)، واته: تیتستا نه و گامیش و مانگایه، یان نه و حوشتره، یان نه و مه رو بزنه، ده دوشن، ده بی ماوه به ک لپی بوه ستن، تا کو گوانی پر ده بیته وه له شیر، نجا نه و ماوه به ی لپی راده وه ستن، پی سی ده گوتری: (فَوَاقٍ) یان (فَوَاقٍ)، وه ک دواتر باسی ده که ن، هه روه ها (فَوَاقٍ) به مانای گه رانه وه ش دی و، به مانای ناسووده بیس دی.

(قَطَنًا): (الْقِطُّ: الثَّمِينُ، الصَّحِيفَةُ الْمَكْتُوبَةُ، أَصْلُ الْقِطِّ: الشَّيْءُ الْمَقْطُوعُ طَوَّلًا)، (قِطٌّ): به مانای پشک و به ش دی و، به مانای لاپه ریه ک دی، که نه و پشک و به شه ی تیدا نووسراوه، به مانای نووسراویش دی، وشه ی (قِطٌّ) له بنچینه دا نه و شته به که به باری درژییدا ده بردری و، ده قلیشتری له سه رده وه بو خوار ی.

هوی هاتنه خوارهوهی نایه تانان

هوی هاتنه خوارهوهی نهم نایه تانان، که خواتنیاندا دهفه رموی: ﴿صَّ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾ ۱ ﴿بِالَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزِّ وَشِقَاقِي﴾ ۲ ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادُوا وَاَلَاتِ حِينَ مَنَاصٍ﴾ ۳ ﴿وَجَعَلُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ﴾ ۴ ﴿وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سٰحِرٌ كٰذٰبٌ﴾ ۵ ﴿اٰجَعَلِ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَّحِدًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ﴾ ۶ ﴿وَاَنْطَلَقَ الْمَلَا مِنْهُمْ اِنْ اٰمَنُوْا وَاَصِيْرُوْا عَلٰى اِلٰهَيْكُمْ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ يُرٰدُ﴾ ۷ ﴿مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْاٰلِهَةِ الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَنْخِلٰقٌ﴾ ۸ ﴿اَنْزَلَ عَلَیْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَیْنِنَا بَلْ هُمْ فِي سَكٰتٍ مِّنْ ذِكْرٰی بَلْ لَمَّا يَدُوْا عَذَابِ﴾ ۹

شاره زایانی قورٹان زوریان لهو بارهوه قسه کردوه، به لام من هه ولمداوه نهوهی له رووی سه نه دهوه راستره، هه لبه ته هه ندیک له زانایان هیچ کام لهو ریوایه تانه یان له رووی سه نه دهوه به راست دانه ناوه، به لام به شیکیشیان نهوهی که تیتا ده یهینتم به راستیان داناوه، یا خود به لای که مه وه سه نه ده که یان به باش داناوه، زوریش تیشکمان بو ده خاتنه سه ر نیوه پوکسی نهو نایه ته موبارده کانهو، نه مهش دهقی نهو گپرداوه به:

﴿عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: لَمَّا مَرَضَ أَبُو طَالِبٍ، دَخَلَ عَلَيْهِ رَهْطٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فِيهِمْ أَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ: إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ تَشْتُمُ الْإِهْتِنَا، وَيَفْعَلُ وَيَفْعَلُ، وَيَقُولُ وَيَقُولُ، فَلَوْ بَعَثْتَ إِلَيْهِ فَهَيْئَتُهُ! فَبَعَثَ إِلَيْهِ، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ، فَدَخَلَ الْبَيْتَ وَبَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أَبِي طَالِبٍ قَدْرٌ مَجْلِسٍ رَجُلٍ، قَالَ: فَخَشِيَ أَبُو جَهْلٍ أَنْ جَلَسَ إِلَى جَنْبِ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يَكُونَ أَرْقَى لَهُ عَلَيْهِ، فَوَكَّبَ فَجَلَسَ فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ وَلَمْ يَجِدْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَجْلِسًا قُرْبَ عَمِّهِ، فَجَلَسَ عِنْدَ الْبَابِ، فَقَالَ لَهُ أَبُو طَالِبٍ: أَيُّ ابْنِ أَخِي! مَا بَالَ قَوْمِكَ يَشْكُونَكَ، يَزْعُمُونَ أَنَّكَ تَشْتُمُ الْإِهْتِنُمْ وَتَقُولُ وَتَقُولُ! قَالَ: وَأَكْفُرُوا عَلَيْهِ مِنَ الْقَوْلِ،

وَتَكَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا عَمُّ، إِنِّي أُرِيدُهُمْ عَلَى كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ يَقُولُونَهَا، تَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ، وَتُوَدِّي إِلَيْهِمْ بِهَا الْعَجَمُ الْجَزْيَةَ، فَفَرَعُوا لِكَلِمَتِهِ وَقَالُوا، فَقَالَ الْقَوْمُ: كَلِمَةٌ وَاحِدَةٌ: نَعَمْ وَأَبِيكَ عَشْرًا. فَمَا هِيَ؟ فَقَالَ أَبُو طَالِبٍ: وَأَيُّ كَلِمَةٍ هِيَ يَا ابْنَ أَخِي؟ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، «فَقَامُوا فَرَعَيْنِ يَنْفُضُونَ بَيَانَهُمْ، وَهُمْ يَقُولُونَ: ﴿۱﴾ أَجْعَلِ الْآيَةَ إِلَٰهًا وَجِدًّا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ مُجَابٌ ﴿۲﴾﴾ قَالَ: وَنَزَلَ فِيهِمْ: ﴿ص وَالْقُرْآنَ إِنِّي الَّذِي كَفَرُوا فِي عِزِّهِ وَشِقَاقِي ﴿۳﴾ كَرَّ أَهْلَكُنَا مِنْ قَلْبِهِمْ مَنْ قَرَنَ فَنَادُوا وَوَلَاتَ جِبْنَ مَنَاصِرٍ ﴿۴﴾ وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكُفْرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ ﴿۵﴾ أَجْعَلِ الْآيَةَ إِلَٰهًا وَجِدًّا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ مُجَابٌ ﴿۶﴾ وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ اشْتَأُوا وَأَصْبَرُوا عَلَىٰ آيَةِ الْهَيْكَلِ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿۷﴾ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ ﴿۸﴾ أَمْ نَزَّلْنَا عَلَيْهِ الْكِتَابَ مِنْ بَيْنِنا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَدُورُوا عَذَابِ ﴿۹﴾﴾».

واته: عه بدوللای کوری عه بیاس (خوایان رازی بتی)، دهلتی: کاتیک ته بوو
تالیب نه خووش بوو، کومه لیک له قوره پش که نه بوو جه هلیان له نیو دابوو،
هاتن سه ردانی نه بوو تالیبان کرد، نه بوو جه هل گوتی: برازابه که ت قسه به
په رستراوه کامان دهلتی و، ناوا ده کاو ناوا ده کاو، ناوا دهلتی و ناوا دهلتی، نه گهر به
دوایدا بنیری و ریگری لی بکه ی له وهی ده یکات و ده یلی، نه ویش به دوایدا
نارد، پیغه مبریش ﷺ هاته ژور، تنجا له لای نه بوو تالیب به نه ندازه ی پیاو تیک
شوینی دانیشت نه بوو، نه بوو جه هل ترسا، پیغه مبره ﷺ له پال مامی دابنیشی،
(له بهر نه وهی نه خووش بووه، یان وهک ریزو حوپمه ت گرتنیک، به نه ندازه ی
شوینی پیاو تیکان هیشتوته وه)، ته مهش هوکاری نه رمیی و سوژی مامی بتی بو ی،
بویه هه لساو خو ی له و شوینه دانیشت و، پیغه مبریش ﷺ هاته ژور، هیچ
شوینی نه بیینی دابنیشی له نیزیک مامی، بویه له لای ده رگابه که (که بو شایه ک

(۱) أخرجه: أحمد: ج ۱، ص ۲۲۷، وأبو يعلى: ۲۸۵۳، والترمذي: ۳۲۳۲، والنسائي في التفسير: ۴۵۶،
والحاكم وضعه: ج ۲، ص ۲۳۲، وفتح القدير للشوكاني: ج ۴، ص ۵.

هه‌بوو) دانیشت، نه‌بوو تالیب پییگوت: ئه‌ی برازام! بوچی خه‌لکه‌که‌ت سکا‌لو
 کله‌ییت لی ده‌که‌ن و، پتیا‌ن وایه تو قسه به په‌رستراوه‌کانیا‌ن ده‌لیتی؟ فلان شته
 ده‌لیتی و فلان شت ده‌لیتی و، له‌و باره‌وه زو‌ریان قسه له‌گه‌ل کرد، پیغه‌مبه‌ری
 خواش ﷺ قسه‌ی کردو فه‌رمووی: من ته‌نیا یه‌ک وشه‌م لیان ده‌وی، با نه‌و
 وشه‌یه بلین، عه‌ره‌ب دتته ژیر رکی‌فیا‌ن، (ه‌و‌زو تیره‌کانی عه‌ره‌ب) و (نه‌گه‌ر)
 غه‌یری عه‌ره‌بیش (ب‌پرو به‌و وشه‌یه نه‌هینن، نه‌و کاته) ده‌بی سه‌رانه‌ بده‌ن،
 نه‌وانیش را‌چله‌کین بو قسه‌که‌ی و گو‌تیا‌ن: ته‌نیا یه‌ک وشه‌؟! تیمه ده (۱۰)
 وشه‌شت بو ده‌لیتین، سو‌یند به‌ بابت! (نه‌و کات سو‌یندیا‌ن به‌ بابیا‌ن خوارده‌ه)،
 دوایی گو‌تیا‌ن: نه‌و وشه‌یه چی‌یه، که تیمه بی‌لین، تو لی‌مان رازی ده‌بی؟ پیغه‌مبه‌ر
 ﷺ فه‌رمووی: (لا اله الا الله) (واته: بی‌جکه له‌ خوا هیچ په‌رستراویک نیه) ئیدی
 هه‌لسان به‌ دا‌چله‌کاوی‌ی و نه‌و جله‌ی له‌به‌ریان بوو، رایان ته‌کاندو، ده‌یانگوت:
 ﴿ اَجْعَلِ الْاِلَهَةَ اِلٰهًا وَّحِدًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ مُّجَابٌ ﴾، نایا هه‌موو په‌رستراوه‌کانی کردنه
 یه‌ک په‌رستراو؟! به راستی نه‌مه شتیکی زور سه‌یرو سه‌سو‌وپه‌ینه‌ره، ئیدی له‌و
 باره‌وه نه‌م هه‌شت نایه‌ته موباره‌که دابه‌زین: ﴿ ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ ﴾ ۱ ﴿ بِلِ اللّٰیۡنِ
 کَفَرُوْا فِی عِزِّ وِشِقَاقٍ ﴾ ۲ ﴿ کَر اهلکنا من قبلهم من قرن فنادوا ولات حين مناص ﴾ ۳ ﴿ وِعَجِبُوْا
 اَنْ جَاءَهُمْ مُّنۡذِرٌ مِّنۡهُمۡ وَقَالَ الْکٰفِرُوْنَ هٰذَا سِحْرٌ کَذٰبٌ ﴾ ۴ ﴿ اَجْعَلِ الْاِلَهَةَ اِلٰهًا وَّحِدًا
 اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ مُّجَابٌ ﴾ ۵ ﴿ وَاَنْطَلَقَ الْمَلٰٓئِکَةُ مِنْهُمۡ اَنْ اٰمَنُوْا وَاَصِرُوْا عَلٰٓی الْهٰتِکُمْ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ
 یُّرٰدُ ﴾ ۶ ﴿ مَا سَمِعْنَا هٰذَا فِی الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَا اِلَّا اٰخِلۡلُقُ ﴾ ۷ ﴿ اَمْ نَزَلَ عَلَیۡهِ الذِّکْرُ مِنْ
 بَیۡنَاۤ اَبۡل هُمْ فِی شَکٍ مِّنۡ ذِکْرِیۡ بَل لَّمَّاۤ اٰذُوْهُمۡا عَذٰبٌ ﴾ ۸ ﴿

مانای گنستی نایه‌ت‌کان

سه‌ره‌تا ده‌لین: نهم شازده (۱۶) نایه‌ته، کومه‌له باب‌ه‌تیک‌ی چرو پریان گرتوونه خوین، که ده‌توانین بلین: یازده (۱۱)ن:

۱- پیناسه‌ی قورن: ﴿صَّ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾، قورن‌انی خاوه‌ن بیرخه‌روه، یاخود قورن‌انی خاوه‌ن شه‌رف و پتگه‌ی به‌رز.

۲- هه‌لوتستی نه‌رتنی کافره‌کان.

۳- سه‌رنج‌راکیشانیان بو میژوو و هه‌ره‌شه‌یه‌کی په‌نهان لین، که سه‌رنج‌ی میژوو‌ی گهلانی پتشیووی فه‌وتاو بدن، نه‌گه‌ر بیت و وه‌ک نه‌وان بکه‌ن، به‌مه‌رده‌ی وانیش ده‌چن.

۴- تومه‌تبار کردنیان بو پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ به‌وه که جادوو‌گه‌ره‌و، درۆزه.

۵- سه‌رسورمانیان له‌خوا به‌یه‌کگرتن (توحید).

۶- هاندانی سه‌رانیان بو‌خه‌لکه‌که‌یان، که به‌رده‌وام بن‌له‌سه‌ر په‌رستراوه‌کانیان و، گوی به‌نه‌و په‌یامه‌ تازه‌یه‌ نه‌ده‌ن، که موحه‌مه‌د ﴿﴾ هیناویه‌تی.

۷- هینانه‌وه‌ی دوو بیانووی پووچ.

۸- به‌ریه‌چدانه‌وه‌ی بیانوه‌کانیان.

۹- سه‌رنج‌راکیشانیان چارکی دیکه بو میژوو‌ی گهلانی پتشیووی یاخیی و لاده‌رو تاوانبار، که چییان به‌سه‌ر هاتوه!

۱۰- هه‌ره‌شه‌ لیکرانیان.

۱۱- بی‌باکیی ده‌رپریانیان و، په‌له‌کردنیان له‌هاتنی سزای خوی دادگه‌ری کارزاندان.

خوای ده فهرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾، واته: ئەو کاره دەست پێدهکەم بە ناوی خوای بە بەزەیی بەخشنده، کاتیک مرۆف ئەو ڕسته موبارەکه دەلت، دەبێ چوار واتای بنه‌ره‌تی به‌ عه‌ق‌ل و هۆشی خۆیدا بێنن:

- ۱- بە ناوی خوا دەست پێ ده‌کەم، نه‌ک به‌ ناوی خۆم، یان هه‌ر شتیکی دیکه.
 - ۲- ئەو کاره بۆ پارزی کردنی خوا نه‌نجام ده‌دهم.
 - ۳- ئەو کاره به‌ پێی به‌رنامه‌ی خوا نه‌نجام ده‌دهم.
 - ۴- ئەو کاره به‌ یارمه‌تی و هاوکاری خوا نه‌نجام ده‌دهم، نه‌ک به‌ شان و شه‌وکه‌تی خۆم.
- ئنجاه ده‌فهرموی: ﴿صَ ص﴾، (ص) پیتیکه‌ له‌ پیته‌کان له‌و بیست و هه‌شت پیته‌ی که‌ زمانه‌ی عه‌ره‌بیه‌ی پێک دێنن، وه‌ک پێشتریش چه‌ند جار باسمان کردوه، بیست و نۆ سوورته‌ له‌ قورئاندا، به‌و پیتانه‌ ده‌ست پێ ده‌کەن، سێ سوورته‌یان به‌ پیتی تاک، ده‌ست پێ ده‌کەن، که‌ ئەمه‌ به‌کیکیانه‌، دوایی سوورته‌ی (ق)، دوایی سوورته‌ی (ن)، که‌ به‌ سوورته‌ی (القلم) و سوورته‌ی (نون)یش ناسراوه، ﴿وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾، سوتن به‌ قورئانی خاوه‌ن بیرخه‌ره‌وه‌، یاخود خاوه‌نی شه‌ره‌ف و ڕێز، یاخود سویند به‌ قورئانی خاوه‌ن به‌رنامه‌.

﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾، ئەوه‌ی بێپروابه‌کان له‌ باره‌ی قورئان و موحه‌مه‌ده‌وه‌ ﷺ ده‌یڵین، راست نیه‌، به‌ لکو‌ئه‌وانه‌ی بێپروان و له‌ خۆبایی بوون و خۆ پێ زۆرن و، له‌ ناکوکی و دووبه‌ره‌کیی دان، واته‌: خۆ پێ زۆر بوونیان به‌ ناهه‌ق و، دووبه‌ره‌کیی و ناکوکیی کردنیان له‌ گه‌ل‌ خوا و به‌رنامه‌ی خوادا، وای لیکردوون قورئان به‌وه‌ تۆمه‌تبار بکه‌ن که‌ ده‌یڵین و، موحه‌مه‌د ﷺ به‌وه‌ تۆمه‌تبار بکه‌ن که‌ له‌ باره‌یه‌وه‌ گوته‌ویانه‌وه‌ ده‌یڵین، ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾، له‌ پێش واندا چه‌ند سه‌ده‌مان فه‌وتاندوون، (ق‌رن) به‌ مانای (سه‌ده‌) به‌و مه‌به‌ست پێی که‌سانیکه‌ که‌ له‌ ماوه‌یه‌کی دیارییکراودا پێکه‌وه‌ ده‌ژین، (یعیشون في زمنٍ مقررین)، (ق‌رن) واته‌: خه‌لک که‌ له‌ کاتیکدا ده‌ژین، ئنجاه

هەندىك گوتتويانە: (قەرن) ھەفتا (۷۰) سالە، ھەندىك گوتتويانە: (قەرن) سەد (۱۰۰) سالەو، ھەندىك گوتتويانە: پەنجا (۵۰) سالە، خوا دەفەرموى: زۆمان لە سەدەكان فەوتاندوون، لەسەر ياخىي بوونيان، ﴿فَقَادُوا﴾، ئنجا ھاواريان كردە خواو بانگيان كرد، ﴿وَلَا تَحِينَ مَنَاصِيَ﴾، بەلام كاتى دەرباز بوون تىپەريبوو.

﴿وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِّنْهُمْ﴾، سەريان سوپما كە لە خويان ھوشيار كەرەو و بىر خەرەو دەپەكيان بو ھات (كە موخەممەد ﷺ) ﴿وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سِحْرٌ كٰذٰبٌ﴾، لىرەدا: (وَضَعِ الْمُنْظَرُ مَوْضِعَ الْمُضْمَرِ)، دەگونجا بلتى: (وَقَالُوا: سَاجِرٌ كَذٰبٌ)، وەك چۆن فەرموويەتى: ﴿وَعَجِبُوا﴾، بەلام لىرەدا بو ھەوى كوفە كەيان زياتر دەر بخړى، فەرموويەتى: ﴿وَقَالَ الْكٰفِرُونَ﴾، ئەوانەى بىپروان، گوتيان: (كافرون) كۆى (كافره)، (كافر) لەسەر كيشى (فَاعِلٌ ه، واتە: داپۆشەر، ئەوانەى كە ھەق دادەپۆشن و ھەقيان بو دى و پەفزی دەكەن، نا ئەوانە گوتيان: ﴿هٰذَا سِحْرٌ كَذٰبٌ﴾، ئەمە جادووگەرىكى درۆزنە، درۆزن ئەو كە سەپە كە زۆر درۆ بكات، دوور لە پىغەمبەرى خوا ﷺ كە لە ژيانيدا پىش پىغەمبەراپەتيش، قسەى ناراست و درۆى بە دوو لىودا نەھاتو، بە بەلگەى ئەو كە نەيارەكانى ھىندە متمانەيان پىسى ھەبوو، كاتىك ناپەتيكى بو دەخوئندەو و شتىكى پى رادەگەياندن، دنيا بوون كە ئەو شتە روو دەدات، ھەر ھەسارەكانى خويان بەو دەسپاردن، ھىندە متمانەيان پىسى ھەبوو، كاتىك ئەو شتىكى فەرمووبايە، دەيانزانيى راستە، دەيانگوت: موخەممەد ﷺ واىگوتو و راستە!

﴿اجْعَلِ الْاٰيٰتَةَ لِيْهَا وَحِيْدًا﴾، ئايا ھەموو پەرس تراوھەكانى كردنە بەك پەرس تراو، كە خوايە ﷻ!، ﴿إِنْ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ﴾، بە راستى ئەمە شتىكى زۆر سەرسو پەيتنەرە.

﴿وَأَنطَلِقُ اللَّامِلَاتُ مِنْهُمْ﴾ دەستپويشتوونىك لەوان دەرپەرين و بەخىرايى پۆيشتن، (ملاً) وشەپەكە تەعبىرى پى دەكړى لە خەلكى دەستپويشتوو، حوكميران و بربار

به دست له نیتو کومه لگادا، ننجاً چونکه عه‌رهب به گشتیی و قورده‌بیش به تاییهت، قه‌واره‌یه‌کی سیاسیان نه‌بووه، نه‌گه‌رنا خه‌لکی میسر سهرۆکه‌که‌بیان پی‌ی گوتراوه: فیرعه‌ون و، خه‌لکی رۆم گه‌وره‌که‌بیان پی‌ی گوتراوه: هیره‌قل و، خه‌لکی فارس به‌رپرسیان پی‌ی گوتراوه: کیسراو، خه‌لکی (جه‌به‌شه) سهرۆکیان پی‌ی گوتراوه: نه‌جاشیی، نه‌مانه هه‌موویان نازناوی پادشایه‌تیی و هوکمرانییی بوون، به‌لام گه‌ل عه‌رهب قه‌واره‌یه‌کی سیاسیان نه‌بووه، بۆیه سهرۆکیان، ده‌سترۆیشتوو‌ده‌کان و بریار به‌ ده‌سته‌کان بوون، نه‌وانه‌ی عه‌قل و چاویان پر کردوون له ترس و سام، هه‌لبه‌ته بۆ گهلانی عادو سه‌موودو، مه‌دیه‌ن و گه‌لی فیرعه‌ونیش هه‌ر (ملاً) به‌کارهاتوه، چونکه هوکمرانه‌که هه‌بووه، به‌لام کۆرنک هه‌بووه پاوژی پیکردوون، نه‌گه‌ر به‌ پواله‌ت و بۆ خۆل کردنه چاوی خه‌لکیش بن! ﴿اِنَّ اَنْشُرًا وَاَصِرًا عَلٰٓی الْاِلَهِتِکُمْ﴾، به‌ خه‌لکه‌که‌بیان گوت: به‌رده‌وام بن و خۆراگر بن، له‌سه‌ر په‌رستراوه‌کانتان، ﴿اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ یُّرَادُ﴾، بیگومان نه‌وه شتیکه ده‌ویسترئ، واته: نه‌وه پیلانیکه له‌ دژمان ده‌گیردرئ و له‌ خۆتان وریا بن! نه‌و کار به‌ده‌سته‌مله‌وران‌ه‌ی هوکمی نه‌و خه‌لکه‌بیان کردوه، زانیوانه مه‌سه‌له‌که‌ جیه‌و موحه‌مه‌دیان باش ناسیوه‌و، باش حالیی بوون و، نه‌وان زیاتر له‌ فه‌سه‌کان تیگه‌بشتوون، هه‌روه‌ک جارێک پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌چینه‌ لای یه‌کیک له‌ سه‌رۆک عه‌شیره‌ته‌کان، که‌ په‌نای بدات و رتگای بدات له‌ نیتو عه‌شیره‌ته‌که‌ی دا بانگه‌واز بۆ لای خوا بکات، دوا‌ی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ باسی نیسلامی بۆ ده‌کات، ده‌لت: ﴿اِنَّ هٰذَا الدِّیْنُ یَخٰفُهٗ الْمُلُوکُ﴾ واته: نه‌م تایینه‌ هوکمرانه‌کان لیتی ده‌ترسن و شوینی هوکمرانه‌کان لیتز ده‌کات، نه‌وه‌ی نه‌وان داگیریان کردوه له‌ ده‌سه‌لات و سامان، ده‌گیریته‌وه بۆ خاوه‌نه‌ شه‌رعییه‌کانی، به‌لام نه‌و بریار به‌ده‌ستانه‌ ویستوو‌یانه‌ خه‌لکه‌که‌ چه‌واشه‌ بکه‌ن.

﴿مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَنْخِلٰتٌ﴾، ننجاً به‌لکه‌ دیننه‌وه‌و ده‌لین: نه‌مه‌مان له‌ دوا تاییندا نه‌بیستوه، دوا تایین که‌ له‌ نیتو خۆیاندایا بووه،

ده بن مه‌بستیان نایینی ئیبراهیم بن العقیله که پتی گوتراوه: (الحنیفیة)، که درویان کردوه و نه‌بووه، بناغه و نیوه‌رۆکی نایینی ئیبراهیم و پیبازی ئیبراهیم به‌کناپه‌رستی و ته‌نیا خوا په‌رستی بووه.

یان مه‌بستیان به: ﴿الْمَلَّةَ الْآخِرَةَ﴾، نه‌صرانییهت بووه، ته‌وه‌مان له نایینی کو‌تایی دا، که له دوا‌ی نه‌و هیچ کتییی دیکه دانه‌به‌زیون و له دوا‌ی وی که عیسا‌یه، هیچ پی‌غمه‌به‌ریک نه‌هاتوه، شتی وامان نه‌بیستوه، ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا أٰخِلَاقٌ﴾، نه‌مه ته‌نیا هه‌له‌به‌ستراوه، واته: به ناوی خواوه هه‌له‌به‌ستراوه.

﴿أَمْ نَزَّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا﴾، تایا له نیو تیمه‌دا بیرخه‌روه (ذکر) بو سه‌روی دابه‌زیتراوه؟! واته: تایا نه‌و له هه‌مووان شایسته‌تره؟! ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي﴾، خوا‌ی به‌رز به‌ره‌رچیان ده‌داته‌وه ده‌فه‌رموی: به‌م شی‌وه به‌نه‌بووه که نه‌وه له دوا‌ تاین دا نه‌بوو بن، چ مه‌بستیان نه‌وه‌بنی که له نیو نه‌واندا باو بووه له نایینی ئیبراهیم، چ مه‌بستیان پتی نایینی نه‌صرانییهت بن، نه‌وه راست نیه‌و، هو‌کار نه‌وه‌یه که نه‌وان له به‌ران‌به‌ر یادو به‌نامه‌ی من، له دوو دلبیدان، ننجا که ده‌فه‌رموی: ﴿مِنْ ذِكْرِي﴾، مه‌رج نیه ته‌نیا قور‌نان بگریته‌وه، واته: له هه‌موو په‌یامه‌کانی من له گومان و دوو دل‌یی دان، پروایان به‌وه نیه که خوا ﷺ کتییی دابه‌زانده‌وه، به‌یامیکی بو پی‌غمه‌به‌ران ناروده، له بنه‌ره‌تدا له‌وه‌دا دوو دل‌ن، ﴿بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ﴾، به‌لکو جاری سزاو نازارمیان نه‌چیتسه‌وه، بویه وا بن باکن.

﴿أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ﴾، یان تایا عه‌مبارده‌کانی به‌زه‌یی په‌روه‌ردگاری زالی به‌خسه‌ر، له‌لای وانن، (تاکو به که‌یفی خو‌یان به‌خشن؟! فلانکه‌س بکه‌نه پی‌غمه‌به‌رو فلانکه‌سی نه‌که‌نتی؟!).

﴿أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾، یان تایا هوکمرانیی ناسمانه‌کان و زه‌ویی و نه‌وه‌ی له نیوانیان دایه، له به‌رده‌ستی نه‌وان دایه؟ ﴿فَلْيَرْتَقُوا فِي

الْأَسْبَبِ ﴿١٠﴾، نه گهر وایه با به هوکاران سهرکهون بهره و ناسمان، نئجا لهوټوه
حوکم بکهن و بریار بدن، بهسهرخه لکی دا.

﴿جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْرُومٌ مِنَ الْآحْرَابِ﴾، نهوانه چهند سهر بازکن لهوټی
تیکشکاون له حیزبه کان، واته: سهره نجام تیکده شکین، نهوانیش له گه له ملهوره
پیشووهدکان زیاتر نین، نئجا خوا شهش کومه له لهوانه ی فهوتاون و فریدراونه
زبلدانی میژوو، بویان به نمونه دینتته وده ده فرموټی: ﴿كَذَبَتْ قَلْبُهُمْ قَوْمٌ نُّوحٍ﴾،
له پیش واندا گه لی نووح پیغهمبه رانیان به درؤ دانا، ﴿وَعَادٌ﴾، گه لی عادیش
که پیغهمبه ره که بیان ناوی هوود الطیال بوو، ﴿وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْنَادِ﴾، ههروه ها
فیرعهونی خاودن گولمیخ که خه لکی چوار میخه ده کیشا، نه گهر بیویستبایه
که سیک نه شکه نجه بدات، گولمیخیکی له سهر نهو له په دهسته، به کیک
له سهر نهو له په دهسته ی دیکه ی و، دووانیشی له سهر دوو پیته کانی داده کوتان
و به دیواره وه ده یکرده په سم، تاکو گیانی دهرده چوو، که نهوه پیسترین شتوازی
نه شکه نجه به، هه ندیکیش گوتوویانه: ﴿الْأَوْنَادِ﴾، نهو هه په مانه ن که دروستیان
کردوون له میسرو، ههر کامیان گوریکه بو یه کیک له فیرعهونه کان.

﴿وَتَمُودٌ وَقَوْمٌ لُوطٍ﴾، ههروه ها گه لی سه موود، که پیغهمبه ره که بیان صالح
الطیال بووه و، گه لی لوط، که پیغهمبه ره که بیان لوط الطیال بوو، ﴿وَأَمْحَبُّ
لَيْكَةَ﴾، هاوه لانی باخه که، یان دره خته گه وره که ش که خه لکی مه دبه ن،
نهوانه هه موویان پیغهمبه رانیان به درؤ دانا، پیغهمبه ری گه لی مه دبه ن شوعه یب
الطیال بووه، ﴿أَزْلَمْتُكَ الْآحْرَابُ﴾، نا نهوانه حیزبه کانن، واته: نهو حیزبانن
که دژی خواو په یامه که ی و پیغهمبه رانی خوا بوونه.

﴿إِنْ كُلُّ إِلَّا كَذَبَ الرُّسُلِ﴾، هیچ کامیان نه بووه، مه گهر پیغهمبه رانیان
به درؤ دانواد، ﴿فَحَقَّ عِقَابِ﴾، سزابه که ی منیش له سهریان چه سپا، ﴿وَمَا
يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ﴾، بیبروایانی رورژگاری توش (نه ی

موحه ممه د (ﷺ) بهس چاوه رُئی هارژنیک ده کهن، که دواي فوو کردنه (صور)
 بو جاری به که م دینه دی ﴿مَا لَهَا مِنْ قُوَّةٍ﴾ کاتیک فووی پیدا ده کری، به
 نه ندازه ی تیوان دوو دوشینی پیناچی، که هه موویان له بهین ده چن و ده فه ویتین.

﴿وَقَالُوا رَبَّنَا حِجَابُ الْمُغْرِبِ قَدَرْنَا لَهَا فَخِطَبْنَا بِهَا﴾ ههروه ها گوئیان: په روه ردگارمان!
 نه ندازه سزای خو مانمان به به له بو بیته، ینش رژی لیبرسینه وه.

که نه وان بر وایان به رژی لیبرسینه وه له بووه و به توانج وایانگوتوه، واته:
 نه گهر رژی لیبرسینه وه هه به، تو ینش نه وه، کیمه سزا بده، ئاوا بیباک و بی
 منه ت بوون!

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی به که م:

پیناسه ی قورئان و خسته ن پرووی هه لوپستی خراپی کافره کان به گشتیی له به رانبهر پیغه مبهردا ﷺ و سه رسام بوونیان به خوا به به کگرتن و، لابردن به رستراوه ساخته کان:

خوا دهفه رموی: ﴿صَّ وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾ ١ ﴿بِالَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزِّهِ وَشِقَاقِي﴾ ٢ ﴿كُرْ أَهْلَكُنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَلا تَجِئْ مِنْ مَنَاسٍ﴾ ٣ ﴿وَجِئُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذٰبٌ﴾ ٤ ﴿أَجْعَلُ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَجِدًا اِنْ هٰذَا اِنْتِ﴾ ٥ ﴿عَجَابٌ﴾

شیکردنه وهی ئەم، ئایه تانه، له ههشت برگه دا:

١- ﴿صَّ وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾ (ص)، پیتیکه له بیست و ههشت پیته که، ﴿وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾، سویند به قورئانی خاوهن بیرخهروه، یاخود سویند به قورئانی خاوهن پینکهو پایه ی بهرز، لێرده دا سویند له سه ر خوراوه که، یان وه لأمی سوینده که قرتیتره وه، که پیتی (ص) ده لاله تی له سه ر ده کات، واته: سویند به قورئانی خاوهن بیرخهروه، یان خاوهن ناوبانگ، ئەم قورئانه هه ر دابه زیتراوی خوا به، چونکه له و پیتانه پینک هاتوه، که تێوه قسه یان پێ ده که ن و پێیان ده دوین و پێیان ده نووسن، که چی ناتوانن ویتنه ی ئەو قورئانه، یان ده سووره تی، یان سووره تیکی پینن، که واته: بزائن، ئەو قورئانه دابه زیتراوی خوا به، یاخود وه لأمی سوینده که، ئەو ده لاله تی له سه ر ده کات، که دهفه رموی: ﴿وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾، واته: ئەو قورئانه بیرخهروه یه، به لأم بپېروایان، په سندی ناکه ن و لیتی به هره مه ند نابن.

نه‌گه‌رنا له راستیی دا مادام ئەو قورئانه بیرخه‌رده‌وه‌یه، بۆ راستییه‌کانی که مرۆف ئەگه‌ر له ریکای وه‌حییوه‌ نه‌بێ په‌بیان پێ نابات، که‌واته: بزائن ئەو قورئانه دابه‌زێنراوی خوایه.

(۲) ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزِّهِمْ وَشِقَاقِيهِمْ﴾، به‌لکو نه‌وانه‌ی بێبڕوا بوون، له‌ خو پێ زۆری و دووبه‌رده‌کێدان، لێ‌رده‌دا عیززه‌ت خوازراوه‌ته‌وه‌ بۆ خو پێ زۆری و مه‌زنگیری و ده‌مار زلی، (شِقَاق) واته: دژایه‌تی کردنی هه‌ق، یانی: له‌به‌ر خو پێ زۆری و بۆ نه‌وه‌ی نه‌و بازاره‌ی هه‌یانه‌ که‌ بریتیه: له‌ خو سه‌پاندن به‌سه‌ر وڵات داو قورخکردنی ده‌سه‌لات و سامانی خه‌لک، به‌ بیانووی نه‌وه‌وه‌ که‌ تێمه‌ نه‌ش‌رافین و، ئیوه‌ په‌ش و پروتن، یان به‌ بیانووی نه‌وه‌وه‌ که‌ ده‌سه‌لات میراتگری و بنه‌ماله‌ییه، یان به‌ بیانووی نه‌وه‌وه‌ که‌ تێمه‌ سامانان هه‌یه‌و ئیوه‌ هه‌ژارن، یان تێمه‌ عاقلین و ئیوه‌ بێ عه‌قلن، که‌ نه‌و بیانووانه‌ هه‌موویان پووچن و ده‌رخه‌ری واقعی کۆمه‌لگایه‌کی نه‌خۆشن، ئنجا بۆ نه‌وه‌ی نه‌وه‌یان لێ تیکنه‌چن، بۆیه‌ له‌گه‌ڵ قورئان دا ئاوا مامه‌له‌ ده‌که‌ن، تاکو بازاره‌که‌یان لێ تیک نه‌چن، له‌به‌ر خو پێ زۆر بوون و دووبه‌رده‌کی هه‌ق، بۆیه‌ به‌و جوړه‌ مامه‌له‌ ده‌که‌ن له‌گه‌ڵ قورئان دا، چونکه‌ ده‌زائن ئەگه‌ر نه‌وه‌ی قورئان ده‌یلێ بچه‌سه‌پن، هه‌موو خه‌لک ته‌با ده‌بن، نه‌و کاته‌ نه‌و سیستمی خو فه‌رژکردن و قورخکردنی سامان و ده‌سه‌لات، ریشه‌کیش ده‌کری و، هه‌یج که‌س بیانووی نابێ خو‌ی به‌سه‌ر خه‌لکدا فه‌رژ بکات، ده‌سه‌لات و سه‌روه‌ت و سامانیان لێ قورخ بکات و بیخاته‌ بن ده‌ستی خو‌ی، بۆیه‌ ده‌فه‌رموی: به‌لکو نه‌وانه‌ی بێبڕوان له‌ خو پێ زۆر بوون و له‌ دووبه‌رده‌کی هه‌قدان، نه‌وه‌یه‌ وایان لێ ده‌کات، رقیان له‌ قورئان و موحه‌ممه‌د ﷺ بێ، نه‌ک له‌به‌ر نه‌و قسانه‌یان که‌ ده‌یانلێن، که: گوايه‌ قورئان جادوویه، یان له‌به‌ر نه‌وه‌ بێ که‌ موحه‌ممه‌د ﷺ شتیکی هه‌یناوه‌ که‌ له‌گه‌ڵ هه‌ق و مه‌نتیق دا ناگونجی، یان له‌به‌ر نه‌وه‌ بێ که‌ جادووگه‌ره، یان درۆ ده‌کات! دوور له‌و پێغه‌مبه‌ره ﷺ، راستکوو په‌وشته‌ به‌رزو مه‌زنه، له‌به‌ر هه‌یج کام له‌و هۆکارانه‌ نیه.

(۳) ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾، زۆرمان له‌ پێشه‌ وانداندا له‌ سه‌ده‌کان، فه‌وتاندوون.

(كَمْ اسْمَ حَالٍ فِي عَدَدٍ كَثِيرٍ، (مِنْ قَرْنٍ) تَمَيِّزُ الْإِبْهَامِ الْعُمِّ، وَالْقَرْنُ: الْأُمَّةُ)، كه ده فهرموی: ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا﴾ (كم) (كَمْ الْعَبْرِيَّةُ) ی پنده تین واته: زورمان فهوتاندون له پیش واندا، له سه ده کان، ﴿مِنْ قَرْنٍ﴾، نه مه تاییه مه ندیی و پروونکه ره وه به بو نهو ته مومزه ی که له ژماره که دا هه به، ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا﴾، زور، ﴿مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾، له پیشدا که ده فهرموی: زورمان له پیش واندا، به لام که ده فهرموی: ﴿مِنْ قَرْنٍ﴾، نه مه پروونکه ره وه ی نهو ته مومزه ی که له: ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا﴾ دا، هه به، واته: سه دان له کومه لگایه کان، (قَرْنٍ) یش به مانای (أُمَّة) کومه لگا دی، له بهر نه وه ی له کاتیکی دیاری بیکراودا پتکه وه ده ژین، واته: جلیک، کومه لیک.

٤- ﴿فَنَادُوا وَاَلَاتٍ حِينَ مَنَاصٍ﴾، (کاتیک که سزایان بو هات)، هاوارو بانگیان کرد، به لام کاتی دهر باز بوون نه بوو، به دلنیا یه وه بانگی خوی پهرود دگاریان کردوه، یا خود بانگی یه کدیان کردوه، ﴿وَاَلَاتٍ حِينَ مَنَاصٍ﴾، به لام نهو کاته کاتی دهر باز بوون نه بوو، (حَیْنٌ) به مانای کات دی، (مَنَاصٍ) یش، به مانای دهر باز بوون و، هه لاتن و پرگار بوون دی، پیشر باسمان کرد: (لات) (لا یهو (ت) ه که زیاد کراوه، نه گه رنا ده تین: به مانای (لَیْسَ) دی، هه ندیکی دیکه ش ده تین: به مانای رویش و تپه پری، دی، یانی: کاتی دهر باز بوون، پوی.

٥- ﴿وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ﴾، سه ریان سوپما که له خو یان هوشیارکه ره وه و ترسینه رنکیان بو هات، که موحه ممه ده ﷺ، پیمان سه یر بوو که له خو یانه و، له کومه لگای خو یانه، پیمان و بووه نه گه ر پیغه مبه ر بن، ده بن له نیو روم و فارس دا بن، خو یان له وه پت که متر بووه، پیغه مبه ریان له نیو دابن.

یا خود: سه ریان سوپما که له خو یانه، پیمان سه یر بوو که مرو فان پیغه مبه رنکیان بو بن، (عَجِبُوا)، (العَجَبُ: اِنْفِعَالٌ فِي النَّفْسِ يَنْشَأُ عَنْ عِلْمٍ بِأَمْرٍ غَيْرٍ مُتَقَبٍّ وَفُوعُهُ)، واته: هه لچوون تیکه له ده رووندا له زانیاریه که وه په یداده بن به شتیک که چاوه پروان نه کراوه، نهو شته روو بدات، بو یه گوتراوه: (إِذَا ظَهَرَ السَّبَبُ بَطَلَ الْعَجَبُ)، واته: هه رکات هؤکار ده رکهوت، سه رسوپمان نامینن، زور که س به هوی نه زایننی هؤکاره که وه، سه ری سوپمیتن.

(۶) ﴿ وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سِحْرٌ كٰذِبٌ ﴾، بیبروایه کان گوتیان: نهوه جادووگه رینکی درۆزنه، وهک پشتریش گومان: (وَضِعَ الظَّاهِرُ مَوْضِعَ الْمُضْمَرِ لِقَصْدِ وَضْعِهِم بِالْكَفْرِ)، بویه ناوی ناشکرا له جیتی راناو دانراوه، چونکه وییستراوه به کوفر ناوزه د بکرتین، فهرموویه تی: ﴿ وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سِحْرٌ كٰذِبٌ ﴾، نهوانه ی بیبروان گوتیان: نهوه جادووگه رینکی درۆزنه، نه گهرنا ده گونجا بفهرموی: (وَقَالُوا)، وهک چون له پیش نهودا فهرموویه تی: ﴿ وَعَجِبُوا ﴾، به لام نهوانه ی نهو سه رسورمانه یان گرتوه، له بهر کوفره که یانه، نهو قسه یه ده که ن و نهو سه رسورمانه یان تووش بووه.

که ده لئین: ﴿ هٰذَا سِحْرٌ كٰذِبٌ ﴾، (هَذَا) نه م ناوی ناماژده (إِسْمٌ إِشَارَةٌ) یه، به دنیاییه وه بو به که مدانانه، نه گهرنا ده یانتوانی بلئین: موحه ممه د، یان بلئین: نهو پیاه، به لام که گوتوو یانه: (هَذَا)، نهوه بو به که م ته ماشا کردنه، به لام که سیک له لای خوا زور بی، به که م سه برکردنی نه یاره کانی به تایهت که بیبرواو بی نینصاف بن، زیانی بی ناگه یه نی، ﴿ وَمَنْ يُنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ، مِنْ مُكْرِمٍ ﴾ (۱۸) الحج، واته: که سیک خوا بی ریزی بکات، هیچ ریز لیکرینکی نابن، به پیچه وانه وهش هه که سیک خوا ریزی لی بگری، به هیچ که س سووک نابن و، نه گهر خوا گهره ی بکات، به که س بچووک نابن.

(۷) ﴿ اجْعَلْ الْاٰیةَ الْاِنهٰا وَجِءًا ﴾، گوتیان: نایا هه موو په رستراوه کانی کردن به یه ک په رستراو؟! (که خوابه ۱۸)، هه لیه ته نهو وای لی نه کردوون، به لکو له واقع دا وان، چونکه بیجگه له خوا، یان مرؤفه، وهک هه موو مرؤفه کان، یان له خوا مرؤفه وه یه، که شته کانی دیکه ن، یان جندن، که له خواره وه ی مرؤفه وه ن، یان فریشته ن، که فریشته کانش هه رچه نده پاک و بی گوناهن، به لام خوا ﴿ ۱۸ ﴾ به هه موو فریشته کانی فهرمووه: کړنووشی ریز گرتن بو ناده م به ن، که واته: له خوا ﴿ ۱۸ ﴾ بیته خوار: هه مووی دروستکراوی خوابه و، هیچ کام له دروستکراوه کانش شایانی په رستران نین، چونکه یان وهک مرؤفن یان له خوا مرؤفن.

۸- ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ مُّعْجَبٌ﴾ [گوتیان: ثابا پهرستراوه کانی کردنه یهک پهرستراو؟!] به راستی
 نه وه شتیکی زور سهیره، (عُجَاب) (الَّذِي يُتَعَجَّبُ مِنْهُ كَثِيرًا، مِثْلَ طُؤَالِ: الْمُفْرِطِ فِي الطُّؤَالِ، وَكُرَامِ:
 كَثِيرُ الْكُرْمِ، وَالْكَفْرُ يَجْعَلُ الْإِنْسَانَ يَرَى الْمُنْطَقِي عَجِيبًا، وَغَيْرِ الْمُنْطَقِي عَادِيًا !!)، (عُجَاب) شتیکه
 سهر له بهرانبه ریدا زور سوور بهینی، صیغهی (طُؤَال) وه ک: (تَخَلَّةَ طُؤَال)، (رَجُلٌ طُؤَال) ،
 واته: زور دریز که زنده رویی کرد بی له دریزیدا، (كُرَام) واته: زور خاوهن به خشندهیی،
 (كُرَام) کوی (کریم) ه. واته: به خشندهکان، به لأم (كُرَام) واته: زور خاوهن به خشندهیی، هه
 له سهر کیشی (طُؤَال): گوتویانه: نه وه شتیکی زور سهیره که یهک پهرستراو پهرستری،
 نه وه شتیکی زور جیی سهرسورمانه! به لأم به راستی نه وه شایانی سهرسورمانه، که کوفر و
 له مروّف دهکات، هتی لوژیکی پی سهیر بی، به لأم هتی نالوژیکی پی ناسایی و یاسایی
 بی، له راستیدا ئیمان گهورهترین هتی ئهرینی و چاک، که له مروّف پهیدای دهکات،
 نه وه یه: بیرکردنه وهی مروّف راست دهکاته وه، که هتهکان وهک خویمان بیینی، کوفریش
 یه که مین هوینهواری خراب که له مروّف دا پهیدای دهکات، نه وه یه: چه شمه ندازی تیک
 ددهات و؛ بهرچاوی لیل دهکات و؛ هتهکان وهک خویمان نابیین.

مهسه لهی دووه م:

دهرپه رینی دهسترؤیشتووہ کانیان بؤ هاندانی خه لکه که بیان و دهست هه لئه گرتن له په رستراوه کانیان و، هینانه وهی چوار جورہ پاساو، بهرپه رجدانه وه بیان و بووجه لکرده وهی بیان و پاساوه کانیان و، هه ره شه لیکردنیان و، بیبایه خ بیتشاندانیان له بهرانبه ر سزاو توله ی خودا:

﴿ وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ آمَنُوا وَأَصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهِتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴾ (۶) مَا
 سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ ﴿۷﴾ أَمْ نُزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ
 فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَدُورُوا عَذَابِ ﴿۸﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ
 ﴿۹﴾ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ﴿۱۰﴾ جُنْدًا مِمَّا
 هُنَالِكَ مَهْرُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ ﴿۱۱﴾

شیکردنه وهی ثم ثایه تانه، له دوازه برکه دا:

۱- ﴿ وَأَنْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ ﴾، دهسترؤیشتووہ کانیان دهرپه رین، (الإنطلاق: من أفعال الشروع)، (إنطلاق) له کرده وه کانی دهست پیکردنه، (الملا: سادة القوم)، (ملا) واته: گه وره کان و بریار به دهستان و دهسترؤیشتووانی خه لکه که، (إنطلاق)، له کوردییدا ده بیته وه به دهرپه رین، نه وه یه که نینسان به خیرایی له شتیک راپه ری، نجا دهسترؤیشتووہ کانیان راپه رین به گورج و گوئی و گوئیان:

۲- ﴿ أَنْ آمَنُوا وَأَصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهِتِكُمْ ﴾، که بهرده وام بن و خوراکر بن له سه ر په رستراوه کانتان، خه لکه که بیان تیژ ده کردو هانیان ددان، که له سه ر بته رستی و پابه ند بوونیان به په رستراوه ساخته کانیان، بهرده وام بن، بؤ نه وهی گوئی بؤ بانکه وازی خوا به یه ککرتن نه گرن، نجا وشه ی: (اصبروا) له: ﴿ وَأَصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهِتِكُمْ ﴾ دا (صَمَّنْ مَعْنَى اعْكُفُوا)، واته: پابه ند بن به په رستراوه کانتانه وه، (اصبروا) واته: خوراکر بن و بیتانه وه پابه ند

بن، چونکه (صبر علیہ) مانای خوراکری ده‌گه‌بختی و، به مانای پیوه پابه‌ند بوونیش ده‌گه‌بختی، به هوئی (علی) وه، که بهرکاری پین خواستوه.

۳- ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾، به دنیایی نه‌وه شتیکه ده‌ویستری، نه‌مه پاساو هینانه‌وه‌به بو نه‌وهی له رسته‌ی پیتشی دایه، که گوتیان: ﴿أَنْ أَمْشُوا وَأَصْبِرُوا عَلَىٰ آلِ الْهَيْكَلِ﴾، نه‌مه شتیکه ده‌ویستری، واته: پیلانیکه له دژمان ده‌گتپردری.

۴- ﴿مَا مَعَنَا بِهَذَا فِي الْأَخِرَةِ﴾، نه‌مه‌مان نه‌بیستوه له کومه‌له خه‌لکی دواپی دا، نجا (مله) ده‌گونجی مه‌به‌ست پیتی کومه‌له خه‌لکیک بن، ده‌شگونجی مه‌به‌ست پیتی نایینیک بن، که کومه‌له خه‌لکیک ته‌به‌ننیمان کردوه، (الملة الآخره) ش ده‌گونجی مه‌به‌ست پیتی نایینی نه‌صرانیی بن، که له لایه‌ن نه‌صرانییه‌کان ته‌به‌ننی کرا بوو، له‌وتدا شتی وا نه‌بووه، که به داخه‌وه دواپی به‌رزکردنه‌وه‌ی عیسا عليه السلام و له دونیادا نه‌مانی، نایینه‌که گوپردراو سیانیی (تثلیث) ی تیخرا: (الأب، والإبن، والروح القدس) واته: نه‌و خوا به‌ی‌کگرتنه له نیتو دوا ناییندا نه‌مان بیستوه.

واتایه‌کی دیکه‌ی نه‌وه‌یه: مه‌به‌ست له (الملة الآخره) واته: دوا پشت و دوا جیلی خویمان که پیمان وا بووه له‌سه‌ر نایینی نبیراهیمن عليه السلام، نه‌و نایینه‌ی که پیمان کوتوه (الحنيفية)، پاک و بیکه‌رد، که به دنییا‌یه‌وه پیتشر باب و باپیریان له‌سه‌ر نایینی نبیراهیم بوون، به‌لام دواپی لایان داوه بو هوا‌به‌ش دانان و بتپه‌رستی.

۵- ﴿إِنَّ هَذَا إِلَّا أُنلِقُ﴾، نه‌مه به‌س شتیکه هه‌لبه‌ستراوه، درویه‌کی داتا‌شراوه.

۶- ﴿أَمْ نَزَّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا﴾، نایا له نیتو تیمه‌دا بیرخه‌رده بو نه‌و دابه‌زیتراوه؟ واته: له کاتیکدا تیمه‌ه‌ین، نه‌و هه‌لبزیتراوه به‌سه‌ر تیمه‌دا؟ نه‌مه و‌دک نایه‌تی (۳۱) ی سوره‌تی (الزخرف) ه، که ده‌فه‌رموی: ﴿لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِنَ الْقُرَيْشِيِّنَ عَظِيمٍ﴾ (کوتیان): ده‌بووايه نه‌م قورنانه له‌سه‌ر پیاویک له دوو پیاوی دوو شاره‌گه‌وره‌که دابه‌زیبایه، که (طائف) و (مکه) بوون، پیمان وا بووه: چونکه موحه‌ممه‌د صلى الله عليه وسلم له رووی ماددییه‌وه توانایی باش نیه، شایسته‌ی نه‌و پؤسته نیه، وایانزانیوه: کن

پاره‌ی زور بئ، ده‌بئ یتکه‌ی به‌رزتر بئ! بئ ناگا له‌وه‌ی زورچار پارده‌ی زور له‌سه‌ر
حیسابی ریزو حورمه‌ت و دیوی مه‌عنه‌ویی مروّف پهدا ده‌بئ، زور که‌س نابروو و
ریزی دنیاو قیامه‌تی خو‌ی له‌سه‌ر پاره‌ی داده‌نتی، له‌سه‌ر کو‌کردنه‌وه‌ی سه‌روه‌ت و سامان
داده‌نتی، حه‌لال و حه‌رام ره‌پنجه‌ک ده‌دات و، حه‌یاو حورمه‌تی خو‌ی پنده‌دات!

بۆیه خوا ﷺ به‌ره‌پرچیان ده‌داته‌وه‌ به‌وه‌ که‌ ده‌فه‌رموئ:

(٧) - ﴿بَلْ هُمْ فِي سَكِّ مِنْ ذِكْرِي﴾، به‌لکو نه‌وان له‌ دوو دل‌ییدان له‌ به‌رنامه‌و یاد‌ی من،
واته: له‌به‌ر ته‌وه‌ نیه‌ که‌ موحه‌مه‌د ﷺ که‌م و کو‌ریه‌کی تیدا بئ و شایسته‌ی ته‌وه‌ نه‌بئ،
به‌لکو نه‌وان دانوو‌یان له‌گه‌ل به‌رنامه‌و یاد‌ی من دا ناکوئتی، چ له‌گه‌ل نه‌و به‌رنامه‌یه‌ی
که‌ به‌ موحه‌مه‌ددا ﷺ نارده‌ویی‌تی! چ یاد‌ی خواو به‌رنامه‌ی خوا به‌گشتی! یانی: هه‌ر
به‌گشتی بروایان به‌وه‌ نه‌بووه، خوا ﷺ په‌یام و به‌رنامه‌ی خو‌ی بو مروّفه‌کان بنی‌ری، بو
ری‌کخسته‌نی ژیانیان، نه‌وان جو‌ریک له‌ عه‌لمانییه‌تیا‌ن ته‌به‌ننی کردوه، سیکۆلاریزم ده‌لئتی:
خوا‌ی مافی ته‌وه‌ی نیه‌ ده‌سته‌ورده‌اته ژیا‌نی به‌شه‌ر، به‌شه‌ر بو خو‌یا‌ن ژیا‌نی خو‌یا‌ن ری‌ک
ده‌خه‌ن، نجا خوا ده‌فه‌رموئ: هو‌کاری لاهلییان له‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، هو‌کاری بی‌بروایان به‌
په‌یامی من نه‌وه‌یه، که‌ له‌ دوو دل‌ییدان له‌ به‌رانبه‌ر په‌یامه‌که‌ی مندا، نه‌ک له‌به‌ر ته‌وه‌ی
موحه‌مه‌د ﷺ شایسته‌ نیه.

(٨) - ﴿بَلْ لَمَّا يَدُوْفُوْا عَذَابٍ﴾، به‌لکو جا‌ری سزای منیا‌ن نه‌چی‌ژتوه، نه‌و (بل)انه،
هه‌موویان بو (إضْرَاب)ن، یانی: گو‌استه‌وه‌ له‌ حال‌یکه‌وه‌ بو حال‌یک‌ی سه‌رتر، به‌لکو هینشتا
سزای منیا‌ن نه‌چی‌ژتوه.

وشه‌ی (لَمَّا)ش - لی‌رده‌دا - بو لابردنی شتی‌که‌ که‌ نه‌گه‌ری هه‌بئ نه‌و شته
ببئ، به‌لام جا‌ری نه‌هاته‌وه، واته: جا‌ری سزای منیا‌ن نه‌چی‌ژتوه، به‌لام چاوه‌ری
ده‌کری سزای منیا‌ن بو بئ، نه‌گه‌ر سزای منیا‌ن بچی‌ژتبا‌یه، ئاوا بو‌یرو بئ باک و
بئ منته‌ نه‌ده‌بوون، له‌ به‌رانبه‌ر من و په‌یامه‌که‌م و نه‌و هه‌ره‌شانه‌دا که‌ لی‌یان
ده‌که‌م، به‌ هۆی گو‌ئی نه‌گرتن له‌ په‌یامه‌که‌ی منه‌وه.

۹- ﴿أَمْرٌ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ﴾، یان نایا عه مباره کانی به زه شی به روه ردگاری زالی به خشهرت له بهر دهستی واندان؟ تا کو به کهی خویان بیددن به که سیک و، نه یددن به که سیک دیکه؟! نه مهش گواستنه وه به کی دیکه سیه مه.

۱۰- ﴿أَمْرٌ لَهُمْ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾، نه مهش گواستنه وهی چواره مه بو شتیکی دیکه: یان نایا هوکمی ناسمانه کان و زه وی و نه وهی ده که ویتته نیوانیشیان هی نه وانه، نه وان هوکمران و خاوه نن؟! نه گهر وایه:

۱۱- ﴿فَلْيَرْتَفِعُوا فِي الْأَسْبَابِ﴾، نجا با به هوکاره کان سه ربکه ون و به رزبنه وه هه لکشین بو ناسمان، که به ته نکید نه مه فه رمانتیکی دهسته وه ستانکه ر (امر تعجیزی) ه، پیشریش گوتمان: (أسباب) کوئی (سبب) ه، (سبب) یش نه و پت و گورسه بووه، که پییدا سه رکه و توون بو سه ر دارخورما، بو چینی به ره که وی بو متووره کردنی.

۱۲- ﴿جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْرُومٌ مِنَ الْأَحْرَابِ﴾، نه وانه سه ربازانیتی که من له ولا تیشکاون له حیزبه کان، (ما) له (جُنْدٌ مَا) دا: (حَرْفٌ زَالِدٌ يُؤَكِّدُ مَعْنَى مَا قَبْلَهُ، فَيَبِي تَوْكِيدًا)، پیتیکی زیادکراوه مانای پیشه وه جه خت ده کاته وه، که بریتیه له: بیبایه خ و که م پیشاندانیان، که ده فه رموی: (مِنَ الْأَحْرَابِ) نه و سه ربازانه له حیزبه کانن، له و حیزبانهی به درژیایی میژوو دژی پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بوون و دژی به یامی خوا بوون، به لام سه ره نجامیان فری درانه زبلدانی میژوو بووه، که ده فه رموی: ﴿الْأَحْرَابِ﴾ (أي: أَيِ الْجَمَاعَاتِ الْمُخَالَفَةِ لِلْأَنْبِيَاءِ)، نه و کومه لانهی سه ربیچیکارو نا کوک بوون له گهل پیغهمبه راندا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام).

سهرنجدانیکى وردتر لهو ئایه تانه:

ئىستا با سه رنجیکى وردتر لهم ئایه ته موباره کانه بدهینه وه:

(۱) - (إِنَّ الْعَجِيْبَةَ) له ته فسیره که بیدا^(۱) ده لئى: که گو توویانه: ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾، پینج واتای بو لیکدراونه وه، که به بو چوونی من ههر پینجیان گونجاون، به لام کامیان له کامیان گونجاوتره؟ شوینی هه لسه نگاندن و به راورد کردنه:

یه که م: (مَا سَمِعْنَا مِنْ مُحَمَّدٍ مِنَ التَّوْحِيدِ وَنَفِي الشُّرْكِ، يُرَادُ إِنْفَادُهُ مِنْ قِبَلِ مُحَمَّدٍ، فَلَا رَجْعَةَ عِنْدَهُ)، نه وهی له موحه ممه دمان بیستوه، له خوا به یه ککرتن و لابردنی هاوبهش بو خوا دانان، ئامانجیکه له لایهن موحه ممه ده وه ده ویستری جیبه جن بکری و لئی ناگه پیته وه، واته: نه وه ژور سه رسه خته له ده ست گرتن به خوا به یه ککرتنه وه، نه ی هاوبهش بو خوا دانره کان! تیه وه ده ست به په رستراوه کانی خوتانه وه بکرن!.

دووهم: (هَذَا شَيْءٌ يُرِيدُهُ اللَّهُ، فَلَا مَرَدُّ لَهُ) نه وه شتیکه خوا ده یه وی و به ره په چدانه وه ی بو نیه.

(به لام من یم وایه نه م مانایه یان دووره).

سینهم: (هَذَا شَيْءٌ مِنْ نَوَائِبِ الدَّهْرِ)، نه مه به لایه که وه به ملماندا داهاتوه، ئامانج له وهش نه وه یه که تیمه تووشی زیان بین، بو یه ده بن خو رابکرین بو نه وه به لایه وه، شانی بدهینه به ری.

چوارهم: (دَيْنُكُمْ يُرَادُ وَطَلَبُ أَخْذِهِ مِنْكُمْ)، ئایینه که تان ده ویستری لیتان وه ریکیری و لیتان تیک بدری.

وهک چوون فیرعه ون کاتی خو ی که مووسا عليه السلام چوو بو لای خه لکی میسر گوتی: ﴿إِنَّيْٓ اِخَافُ اَنْ يُّبَدِّلَ دِيْنَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِى الْاَرْضِ الْفَسَادَ﴾ (۱۲) غافر، واته: من ده ترسیم ئایینه که تان لئى تیکبات، یاخود ناشووب و نازاوه له نیو ولاتدا په یدابکات، یانی: دینتان تیکبات، یان ژینتان، یانی: فیرعه ون دین و ژینی

خه لکه که ی زور چاک ره نپو هیناوه! که دینه که یان بریتی بوو له پهرستی فیرعه ون، که ده یگوت: ﴿يَأْتِيهَا أَمَلًا مَّا عَلِمْتُمْ لَكُم مِّنْ إِدْنِهِ غَيْرًا﴾ القصص، یان ده یگوت: ﴿فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ﴾ النازعات، ژینه که شیان نه وه بووه که سوغره بیگاریان پیکراوه، به تایهت نه وه ی نیسرانیل و، خه لکه که ی دیکه ش هه مووی به چاوی کو یله سه یر کراون!

پینجه م: ﴿مَا مُحَمَّدٌ يَفْعَلُهُ، شَيْءٌ يُّتَمَتَّى وَيُرِيدُهُ كُلُّ أَحَدٍ﴾، نه وه ی موحه ممه د ده یکات، شتیکی خوا زراوه و، هه موو که س ده یه وی.

نه ویش نه وه یه که خو یتان به سه رتان دا فه رز بکات و سه پیتن، به بیانووی هینانی نایینی خوا به یه کگرتنه وه!

٢- نه که ره سه رنجی قسه کانی کافره کان بده ین، ده بیینن چوار بیانوویان هیناونه وه، گوتوو یانه:

١- ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾، نه مه کارنکه ده ویستری، به و چند واتایه ی لیکنان دایه وه.

٢- ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْأَخْرَىٰ﴾، نه وه مان له نایینی نیبراهیم، یاخود دوا کومه لکا و جیلی خو مان نه بیستوه، یان: دوا نایین و په یامی خوا، که بو نه صرانییه کان یان هاتوه، شتی وای تیدانیه.

٣- ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا آخِنَلِقُ﴾، نه وه به س هه لبه ستراوه.

٤- ﴿أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا﴾، نایا له نپو تیمه دا په یامی خوا بو سه ر وی دابه ز تراوه؟ که شایسته ش نیه.

٣- نجا خوا ی په روه ردگار له به رانه ره نه و چوار پاساوه دا، که هه موویان قسه ی هیچ و بو شن:

١- که گوتوو یاته: ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾، بیگومان موحه ممه د ﴿لَا يَهْدِيكُمْ سَبِيلًا﴾ نه یو یستوه زیا نیان لی بدات، ویستوو یته ده ربازیان بکات له دنیا دا، له کو یلایه تیی و چینایه تیی و، له

خۆسەپاندنی هەندیک بەسەر کۆمەڵیکداو، لە قۆرخکردنی سامان لە لایەن هەندیکەوه، لەوه دەربازیان بکات و، نیعمه تەکان بگه‌ڕێتەوه بۆ خاودنەکانی خۆیان کە خەڵکە.

ب- کە گوٹوو یانە: ﴿ مَا سَمِعْنَا بِئِذَا فِي آيَاتِ الْآخِرَةِ ﴾، ئەوێش درۆ بوو، هەم نیراھیم ئەگەر، هەم عیسا ئەگەر، هەم پیغەمبەران لە ئایینی خۆیان دا، خوا بە یەککرتیان هێناو، هیچ کام لە پیغەمبەران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بێجگە لە خواپەرستی، شتیکی دیکە نەهێناو.

ج- کە گوٹوو یانە: ﴿ إِنْ هَذَا إِلَّا أُنزِلَ ﴾، ئەمە شتیکی هەلبەستراو، هەلبەتە موخەممەد ﷺ هەتا گەشتوو ئەتە ئەمەنی چل (٤٠) سالی، هیچی نەفەر موو، لە دوا چل سالی هەو فەر موو یەتی: (من نیردراوی خوا)، ئنجا ئەگەر هەلبەست بووایە، زووتر هەلبەست، پاشان موخەممەد ﷺ هیچ شتیکی لە دەر نەکو تۆ لە پێش ئەمەنی چل سالی دا، تا کو خوا پابەندی کردو بەو ئایین و پەیا مەوه.

د- پاشان کە دەتین: ﴿ أُنزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا ﴾، ئایا لە نێو تێمەدا (ذکر) بۆ وی دابەزێراو؟! بەتێ، ئەو کات و دواتر و ئیستاش و هەتا دنیا دایا بە ئەک تەنیا لە نێو کۆمەڵگای عەرەبدا، بەتکو لە نێو هەموو مرۆفایەتیی دا وەک موخەممەد شایستە تیدا نەبوو و نابێ، هەر پیغەمبەرێک لە پۆژگاری خۆیدا، شایستەترینی کۆمەڵگای خۆی بوو، وەک خوا دەفەر موو: ﴿ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ﴾، الانعام، واتە: خوا دەزانێ پەیا می خۆی لە کو تیدا دادەنێ.

ئنجا خۆی کار بە جێ چوار جۆرە وەلامیان دەدا تەوه:

١- ﴿ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي ﴾، بەتکو ئەوان لە دوو دلێدان لە یادێ من و بەرنامە ی من، کە پێشان وانیە خۆی دادگەر پەیا میکی نارد بێ، بۆ رێکخستنی ژیا نی بەشەر، یا خود لەو پەیا م و بەرنامە ی بە موخەممەددا ﷺ نیردراو، لە دوو دلێی دان، ئەک موخەممەد ﷺ کەم و کو پەیا می هەبێ و شایستە نەبێ.

۲- ﴿بَلْ لَمَّا يَدُوُّوا عَذَابٍ﴾ به لکو جاری سزاو نازارو تو لهی منیان نه چیرۆتوه، بۆیه وا بئ منته و بئ باکن.

۳- ﴿أَمْرٌ عِنْدَ هُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ﴾ ئایا عه مباره کانی به زهیی پهروه ردگاری بالادهستی به خشهه له لای وانن، تاکو به که یفی خو یان بدهن به وو نه بدهن به وی دیکه؟! نه خیر!

۴- ﴿أَمْرٌ لَهُم مِّنْكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا طَلَبْتُمُو فِي الْأَسْبَابِ﴾ یان ئایا حوکمی ئاسمان و زهوی و ئه وهی ده که ویتته ئیوانیان له بهر دهستی وانن؟! ئه گهر وایه با سه ربکه ون! که به دنیاییه وه ئه وه به توانجه وه فرمان پیکردنه، زانایان ده لئین: (أَمْرٌ لِلتَّحْقِيزِ)، فرمانه بۆ دهسته وسان کردن، واته: ئیوه بچنه سه ری، برپار بۆ خه لکی بدهن داخۆ چی بکری و چۆن بکری؟

مه سه له ی سیه م و کو تایی:

سه رنجر اکتشان بو میژووی شه ش له گهلانی پتשוو، که په یامی خویان به درو داناوه، خواه سزای داوون، هوشداری دان به بیروایان، که نه وانیس ته نیا چاوه ریی هارژن و دهنگیکی بییره زا ده کهن، که یهک تاو زیاتری پی ناچی و پی ناوه خری:

خوا ده فهرموی: ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْبَانِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْرَابُ ﴿١٣﴾ إِنَّ كُلَّ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ فَحَقَّ عِقَابُ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَجِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْنَا قَطْنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾﴾

شیکردنه وی ئه م ئایه تانه، له سیزده برگه دا:

۱- ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾، له پتس واندا گه لی نوح به درو یان دانا.

لیره دا به رکار (مفعول به) ی (كذبت)، قرتیزاوه، چونکه له دوایدا پروونی ده کاته وه، نه وه ی به درو یان داناوه چیه؟ نه ویش هه ر له فهرمایشتی خوا دا که ده فهرموی: ﴿إِنَّ كُلَّ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ﴾، واته: هیچ کامیان نه بووه، مه گه ر هه موو پیغه مبه رانی به درو داناوون، تنجا به دنئیایه وه هه ر کامیان له پوژگاری خویدا پیغه مبه ریکی به درو داناوه، به لأم بویه خوا ده فهرموی: هیچ کامیان نه بووه، مه گه ر پیغه مبه رانیان به درو داناوه، چونکه که سیک پیغه مبه ریک به درو دابنی، وهک نه وه وایه هه موویانی به درو داناوون، چونکه په یامی پیغه مبه ران هه مووی وهک یه کیکه، له تیوه روک و جه وه ردا یه کیکه، له هیله گشتیه کانی دا یه کیکه.

۲- ﴿وَعَادٌ﴾، گه لی (عاد) یش، وهک پیشت ر گومان: گه لی (عاد) پیغه مبه ره که یان ناوی (هود) بوو، تیمه به سه رهاتی (عاد) و گه له که یمان له سوورته ی (هود) دا به دروژی هیتاوه.

۳- ﴿وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ﴾، ھەرۋەھا فیرعەونى خاۋدن گولمىخان، يان: خاۋدن قەلۋ كۆشكان: ئەۋىش پىغەمبەرانى بە درۆ دانان، ئەو مووسا ھارۋونى (عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) لە سەردەمى خۆى دا بە درۆ دانان، ئەۋانىش دوو ھونە بوون لە پىغەمبەرانى خوا، وشەى (ذُو)، واتە: خاۋدن، (أَوْتَاد)، كۆى (وَيْد) يان (وَيْد)، بە ماناى سىنگ و گولمىخ، دى، (عُودٌ غَلِيظٌ لَهُ رَأْسٌ مُّفْلَطٌ يَدُقُّ فِي الْأَرْضِ لِيُشَدَّ بِهِ الطَّنْبُ)، دارىكى چرەو سەرىكى پانى ھەيە، لە زەۋىدا دەچەقىرى تاكو ئەو پەتەى لە رەشمالىك بەستراۋە پىتى بەستىتەۋەو، جار واىە ولاخى پىت دەبەستىتەۋە.

۱- مەبەست لە خاۋدن سىنگ و گولمىخ (ذو الأوتاد) دەگونجىت ئەۋەبىت كە فیرعەون سىنگ و گولمىخى بەكار ھىناون بۆ ئەشكەنجە دان و نازاردانى خەلك، لە كوردەۋارىي خۇماندا دەگوتىرى: «فلان كەسىان چۋار مېخە كېشا»، فیرعەون عادەتى وا بوۋە بە دار خورمايەكەۋە، يان بە دىۋارىكەۋە كەسىك وىستىبى بىكوزىت بە ئەشكەنجەدان، چۋار مېخەى كېشاۋە، واتە: بزمارىك لە سەر دەستىك و، بزمارىك لە سەر دەستەكەى دىكەى، بە ھەمان شىۋەش لە سەر پىتەكانى و، كىرۋوۋەتى بە رەسم تاكو گىانى دەرچۋوۋە!!

۲- واتايەكى دىكەى: (أوتاد)، ئەۋەيە كە خۋازراۋەتەۋە بۆ ئەو ھوكمرانىي و دەسەلاتەى كە فیرعەون فەرزى كىردوۋە.

۳- واتايەكى دىكەى ئەۋەيە كە مەبەست پىتى بىنا بەرزەكان، ئەو ھەرپەمانەى كە بە (أهرام) كۆدەپىتەۋە، كە ۋەك گۆر بۆ فیرعەونەكان، دروستكراون.

شاينى باسە: ئەو فیرعەونەى كە لەو ئايەتەدا مەبەستە، فیرعەونىكە كە لەگەل مووسا و ھارۋوندا رۋوبەروو بۆتەۋەو پىتى گوتراۋە: (مَتَفَاتِحَ الثَّنَائِي)، كە بەنوۋ نىسپرانىل لە پۇژگارى ئەۋدا لە مىسەر دەرچۋون، ئەۋىش لە پادشاكانى خىزانى نۆزدەيەمە، لە رىزبەندىي ئەو خىزانانەدا كە ھوكمرانىي مىسپريان كىردوۋە، ئەو خىزانى نۆزدەيەمە، ناسراۋ بوۋنە بەۋەى كە بىنايان زۆر دروست كىردوون، ماۋەى ھوكمرانىيەكەيان (۱۴۷) سالى بوۋە، لە سالى (۱۴۶۲)ى پىتش زابىن تاكو (۱۲۸۸)ى پىتش زابىن، كىتتە مېژۋويەكان وا دەلېن.

۴- ﴿وَمُودٌ﴾، ههروه ها گهلی (مُود) یش به درویان دانا، (په یامی خوا)، گهلی (مُود) که پیغهمبهره که یان ناوی صالح التَّيْلَا، بوو، تیمه به سه رهاتی صالح و گه له که یمان له ته فسیری سووره تی (الحجر) دا، به ته فصیل باسکر دوه.

۵- ﴿وَقَوْمٌ لُّوطٌ﴾، ههروه ها گهلی (لوط) یش، په یامی خویان به درو دانا، گه له که ی (لووط) ههر به ناوی خوویه وه ناو نراوه، نه گه رنا لووط خووی خه لکی عیراق بووه و له ثووری کلدانییان نیشته جن بووه، چونکه برازای پیغهمبهر ئیبراهیمه التَّيْلَا و غه ریب بووه له و شوینه ی که بووی چووه، که فه له ستین و شام بووه، به سه رهاتی لووط التَّيْلَا و گه له که یشمان له ته فسیری سووره تی (هود) دا هیناوه.

۶- ﴿وَاصْحَابُ ثِيَابِكُمْ﴾، ههروه ها هاوه لآن، یاخود خاوه نانی باخه که، یان دره خته چرو پره که، که پیغهمبهره که یان ناوی شوعه یب بووه، هم به (اصْحَابُ الثِّيَابِ) و، هم به خه لکی (مَدْيَن) یش ناسراون، نجا نایا خه لکه که خه لکی شاری مه دیهن بوونه و، گه له که ش ههر پیی گوتراوه: مه دیهن و نه و باخه شیان ههر هه بووه؟ هه ندیکی دیکه ش گوتوویانه: نه وانه دوو گه ل بوون و تاکه پیغهمبهریک که بو دوو گه لان نیردرابن، شوعه یب بووه، هم به بۆلای خاوه نانی باخه که (اصْحَابُ الثِّيَابِ) نیردراره و، هم بو لای خه لکی (مدین) یش، تیمه به سه رهاتی شوعه یب و گه له که یمان له ته فسیری سووره تی (هود) دا به درئزی هیناوه.

۷- ﴿أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ﴾، نا نه وانه ن شهس کومه له کان. (التَّعْرِيفُ فِي الْأَحْزَابِ لِلْقَضِرِ أَيْ: هُمُ الَّذِينَ بَلَغُوا الْكَمَالَ فِي الْجَزْبِيَّةِ الْمَذْمُومَةِ ضِدَّ الْأَنْبِيَاءِ)، (احزاب) نه لیف و لامی ناساندن له سه ره، نا نه وانه ن حیزب به کان! نه مه مانای کورت هه لئنان ده گه یه نن، واته: ههر نه وانه ن که له کو بوونه و دا له دژی پیغهمبهران گه یشتبوونه لووتکه، یانی: ههر نه وانه حیزب و تاقمی تیرو ته و بوون له دژابه تی کردنی پیغهمبهراندا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ).

۸- ﴿إِنْ كُلُّ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ﴾، هیچ کامیان نه بوو مه گهر پیغهمبهرانی به درو دانا. نه م (إِنَّ) ه، لابه ره (نَافِيَةٌ) یه، واته: (مَا كُنْ)، ته نوینی سه ر (كُنْ) قه ره بوویه بو پالوه لادراو (مُضَافٌ إِلَيْهِ) که بریتییه: له (هُم) واته: (مَا كُنْهُمْ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ)،

هیچ کامیاب نه‌بوون، مه‌گه‌ر پیغهمبه‌رانیان هه‌موویان به درۆ داناون، لیره‌دا ﴿إِنْ كُلُّ إِلَّا كَذَّبَ الرَّسُلَ﴾ هه‌م به‌رکار (مفعول به‌ی) (کذبت) له: ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾ هه‌م هی هه‌ر پینجه‌که‌ی دیکه: (وعاد) و (ثمود) و (فرعون ذو الأوتاد) و (قوم لوط) و (أَصْحَابُ لَيْكَةِ)، به‌رکاری (كَذَّبَ) پوون ده‌کاته‌وه، که بریتی بووه له به درۆ دانانی پیغهمبه‌ران و، نه‌و په‌یامه‌ خوییه‌ی پیمان دا تیردراوه.

۹- ﴿فَحَقَّ عِقَابٌ﴾، نجا سزای منیان له سه‌ر چه‌سپا، نه‌م (ف)یه، ده‌گونجی:

أ- بۆ ته‌عقیب بن، یانی: یه‌کسه‌ر دواي نه‌وه‌ی پیغهمبه‌رانیان به درۆ دانا، سزای منیان له سه‌ر چه‌سپی، ﴿عِقَابٌ﴾، له بنه‌ر دت دا (عقایی)یه‌و (ی) که لادراوه‌و و که‌سه‌ر له شوینی دانیشته‌و، (أَي: ثَبِتَ وَوَجِبَ عِقَابِي عَلَيْهِمْ)، چه‌سپاو و پتویست بوو سزای من له سه‌ریان.

ب- ده‌شگونجی (ف)یه‌که بۆ به دوا‌داهاتن (فَاءُ التَّعْقِيبِ) بن.

ج- ده‌شگونجی (فَاءُ الْجَزَائِيَّةِ) بن، واته: له سزای نه‌وه‌دا که پیغهمبه‌رانیان به درۆ دانا، سزای منیان له سه‌ر پتویست بوو.

۱۰- ﴿وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَنَجْدَةً﴾، نا نه‌وانه‌ش {نه‌و بیبروایانه‌ی رۆژگاری موحه‌مه‌د ﷺ له عه‌ره‌ب و غه‌یری عه‌ره‌ب، هی رۆژگاره‌کانی دیکه‌ش} نه‌وانه هه‌موویان چاوه‌رپی ناکه‌ن، مه‌گه‌ر به‌ک هه‌ر ژن، به‌ک ده‌نگی گه‌وره، ﴿وَمَا يَنْظُرُ﴾، (مَا يَنْظُرُ) به پتی سیاق ده‌گونجی به مانای: ته‌ماشای ناکه‌ن و، ده‌شگونجی به مانای چاوه‌رپی ناکه‌ن، بن، به‌لَم لیره‌دا به مانای چاوه‌رپی کردنه، واته: نه‌وانه چاوه‌رپی ناکه‌ن بیبروایه‌کانی رۆژگاری پیغهمبه‌ر ﷺ به پله‌ی یه‌که‌م، ﴿إِلَّا صَيْحَةً وَنَجْدَةً﴾، جگه له هه‌ر ژنیکه‌ی گه‌وره، ده‌نگیکه‌ی گه‌وره، که له دواي فووکردنی یه‌که‌می ئیسرافیل به (صور)دا په‌یدا ده‌بن،

۱۱- ﴿مَا لَهَا مِنْ قَوَائٍ﴾، یه‌ک تاو ناوه‌خری. (قَوَائٍ) خویندراوه‌ته‌وه‌و (قَوَائٍ)یش خویندراوه‌ته‌وه، هه‌م به سه‌ر، هه‌م به بۆر، (القَوَائِ وَالْقَوَائِ: إِسْمٌ لِمَا بَيْنَ حَلْبَتِي حَالِبٍ

النَّاقَةَ، وَرَوْعَتِي فَصِيلَهَا، وَاللَّبَنُ الْمُجْتَمِعُ فِي تِلْكَ الْحِصَّةِ يُسْمَى: الْفَيْقَةَ وَالْجَمْعُ: أَفَاقِيQ، (فَوَاقٍ) و (فَوَاقٍ) ناون بۆ نهو ماوهیه‌ی که ده‌که‌ویته نټوان دوو دوشین، دوشینی حوشر، (ده‌شگونجی غه‌یری حوشریش بټ، مه‌ر بټ، بزب بټ، مانگا بټ، گامیش بټ)، هه‌روه‌ها بهو نهو دوو مژینه‌ش ده‌گوتری که به‌چکه‌که‌ی ده‌یمژی، (که به‌چکه‌ی حوشر پیی ده‌گوتری): (فَصِيل) و، کارو به‌رخ، که بزب و مه‌ر ده‌مژن و، گۆلک و پالآخ، که مانگا و گامیش ده‌مژن، نجا نهو ماوهیه‌ی ده‌که‌ویته نټوان نهو دوو مژینه‌هه که جارټک مژټکی لټده‌دات، قومټکی لټده‌دات، دواپی ماندوو ده‌بټ و ده‌می لټده‌کاته‌وه، دواپی دووباره ده‌می بۆ ده‌باته‌وه، نهو ماوهیه پیی ده‌گوتری: (فَوَاقٍ)، هه‌روه‌ک که‌سیکیش که گوانه‌که‌ی ده‌دوشټی، راپیده‌گوشی تاکو شیر ی لټ بیته خوار، دواپی به‌ری ده‌دات تاکو شیر ی تبټیته‌وه، نهو ماوهیه‌ش پیی ده‌گوتری (فَوَاقٍ) و (فَوَاقٍ) نهو شیره‌ش که کۆده‌بیته‌وه له‌و کاته‌دا پیی ده‌گوتری (فَيْقَةَ) که به (أَفَاقِيQ) کۆده‌کرټه‌وه.

(أَي: لَيْسَ بَعْدَهَا إِمْهَالٌ بَقَدْرِ الْفَوَاقِ أَوْ الْفَوَاقِ)، دواپی نه‌وه‌ی نهو هارټن و چریکه‌یه دټی، مۆلته نادرټن به نه‌دازه‌ی مژ لټدانټیک، یان به نه‌دازه‌ی دادوشینټیک، واته: ماوهیه‌کی که‌میشی ناکه‌ویټی، دواپی نهو چریکه‌یه، به‌کسه‌ر له به‌ین ده‌چن، یاخود: هاتنی نهو دهنگ و چریکه‌یه، ماوه‌که‌ی زۆر زۆر که‌مه‌و له چاو ترووکانټیکدا ته‌وه ده‌قه‌ومټی، پټشتریش باسمان کردوه له ته‌فسیری سوورده‌تی (الأعراف) دا، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووویه‌تی: که‌سیک پارووی به‌رز کردۆته‌وه بۆ زاری، ناگا پارووه‌که بخاته ده‌می، دنیا‌ی به‌سه‌ردا کاول ده‌بی.

(۱۲) - ﴿ وَقَالُوا رَبَّنَا اجْعَلْ لَنَا قِطْنًا ﴾، (بټیروایه‌کان) گوتیان: په‌روه‌ردگارمان! پشک و به‌شی خۆمانمان له سزا بۆ پټشبخه، (الْقِطُّ: الْقِسْطُ مِنَ الشَّيْءِ، وَقِطْعَةُ الْوَزْقِ الَّتِي يُكْتَبُ عَلَيْهَا الْعَطَاءُ لِأَحَدٍ)، (قِطُّ) به به‌شټیک له شټټیک ده‌گوتری، هه‌روه‌ها به پارچه کاغه‌زټک ده‌گوتری که به‌خششټیکی بۆ که‌سیک لټ ده‌نووسری (أَي: نَصِيبَنَا مِنَ الْعَذَابِ) به‌شی خۆمان له سزا، به په‌له بۆمان بیته.

(۱۳) - ﴿قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ﴾، پیش روژی لپرسینهوه، که نهمه گپرانهوهی قسهی وانهو خوا ﷻ قسه که یان ده گپرتتهوه، که گالته یان به زیندوو بوونهوهو سزاو پاداشت کردوه، گالته یان به هاتنی قیامت کردوه، بویه وا به بی باکیی گوتوو یانه: پهروه ردگارمان! بهش و پشکی تیمه لهو سزایه دا ههیه، پیش قیامت بومان بیته، پیش روژی لپرسینهوه بومان بیته، واته: بروامان نیه که بی، بویه وا به بیمنه تی و به ملهوپری تهحه ددایان کردوه که نه خیر راست نیه! نه گهر ههیه بهینه، وهک له جیی دیکهش زوریان واگوتوه.

خوا به لوتف و کهرهمی خوئی یارمه تیمان بدات په ند وه برگرین له گه له ملهوپرده کان، له گه له یاخیه کان، که په یامی خویان که به پیغهمبه راندا (عَلَيْهِمْ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ناردوو یه تی، به درویان داناوهو، سه ره نجام خویان تووشی روژریشی کردوه، خویان تووشی ژین تالیی دنیاو شپزه حالیی قیامت کردوه، خوا تیمه لهوه پاریزی، خوا یارمه تیمان بدات به دل و گیان هه ولبدین به عقل و هوش زیاتر له په یام و بهرنامهی خوا تیکهین و، به دل و دروون زیاتر نهو په یامه قبول بکهین، په سندی بکهین، وه برگرین، تامی لیکهین و، به زمان دانی پندابتنین، بیگه یه نین، روونی بکهینهوهو، به نه ندامه کانیشمان جبهه جیتی بکهین، هم له ژانی تاکیی خومان دا، هم له ژانی خیرانییمان دا، هم له ژانی کومه لایه تیمان دا، هم له ژانی سیاسییماندا، بیگومان خوا ﷻ هه موو پیغهمبه رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ناردوون و هه موو په یامه کانسی خوئی دابه زاندوون، بو نهوهی مروقه کان ریستی راست بگرین و، سه ره نجام به خته وهری دنیاو سه رفرازی روژی دواپی بن، نه گهرنا خوا ﷻ نه به به ندایه تیمی و چاکه ی مروقه کان سوودیکی پیده گات، نه به هوی گوناوه تاوان و لادانیسیانهوه زبانتکی پیده گات، نهوه مروقه کانن که نه گهر ریستی خوا بگرین، خویان به خته وهرو به هرده مند دهبن و، نه گهر له ریستی خواش لابندن، خویان زهره رهنه ندو ژین تال و به دحال دهبن.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دەرسى دووهم** ❖

بیناسه ی نهم دهرسه

نهم دهرسه مان له سیزده (۱۳) نایهت پیک دتی، نایهت کانی: (۱۷ - ۲۹)، که تهرخانکراون بو باسکردنی ژماره یهک له نیعمه ته کانی خوا عَلَّمَ له سر داوود عَلَيْهِ و، به سه رهاتیکي تایهتی داوود که ته نیا لهم سووره ته دا هاتوهو، مایه ی مشت و مری زوری نیوان زانایان بووه، به بوچووی من، به هوئی کارتیکراو بوونی هه ندیکیان و، که وتنه ژیر کاریگه ریی هه ندیک قسه و قالی جووله که و نه صرانییه کانه وه، که پوخته ی به سه رهاته که ش کیشه ی خو بردنه لای داوودی دوو که سی ناکوکه، که خو یان به برای یه کیدی ناساندوهو، دوا ی خسته نه رووی کیشه که له لایه ن ده عوا که ره وه، به شیوه یه کی ورووژتیه، یه کسه ر داوود هه لچوهو، بریاری سته مکار بوونی به سه ر بابای ده عوا له سه ر دراودا داوهو، به و بونه یه شه وه خوا عَلَّمَ ناموژگاری و لومه ی داوودی کردوه، که له دادوه رییدا ده بی وریایتی و شوین سوژو ناره زوو نه که هوئی، نه گهرنا له راسته ری لا ده دات.

﴿أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ (۱۷) ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَمِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ (۱۸) ﴿وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَّهُ أَوَّابٌ﴾ (۱۹) ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَءَاثَمْنَا لَهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخِطَابِ﴾ (۲۰) ﴿وَهَلْ أُنْتَكُ نَبؤًا الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾ (۲۱) ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ ففزع مِنهْم قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَعِي بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَاتَّخَذُوا مِنَّا بِالْحَقِّ وَلَا نُسْطِطْ وَأَهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ (۲۲) ﴿إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَجْمَةً وَلِي نَجْمَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ (۲۳) ﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ لِسُؤَالِ نَجْمِكَ إِن تَعَاظِدْ وَإِن كَبِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لِيَنبِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ (۲۴) ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ﴾

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَنَاقِبٍ ﴿١٥﴾ يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ
 بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
 لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا
 ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿١٧﴾ أَمْ يَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ يَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿١٨﴾ كَتَبَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ
 مُبَارَكًا لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾

مانای دهقاو دهقی نایه تهاکان

{(تهی موحه مهده ۱۵)} له به رانه ر نه وه دا که بیبروایان ده یئین (له فسهی
 پووچ و خراب) خورگر بهو، یادی بهنده که مان داوودی خاوهن توانا بکه،
 بیگومان نهو زور گه راوه بوو (بو لای خوا) ﴿١٧﴾ تیمه چیا به کاهان بو داوود
 ملکه چ کردبوون، ئیواران و ده مهو خوره لات (خوا) به پاکگرتیان له گه لدا
 ده کرد ﴿١٨﴾ هه روه ها بالنده کانیشمان (بو داوود رام و دهسته مؤ کردبوون و)
 کوکراوه بوون و، هه رگامیان زور بو لای داوود گه راوه بوو (فه رمان بهرو ملکه چی
 بوو) ﴿١٩﴾ هه روه ها هوکمرانی به کیه مان به هیتز کردبوو و، حیکمهت و قسه
 روونیمان پیدابوو ﴿٢٠﴾ نایا هه والی (خه لکه) نا کو که کشت بو هاتوه؟ کاتیک
 وه سه ر دیواری میخابه که (ی داوود) که وتن ﴿٢١﴾ کاتیک (کت و پر) له داوود
 وه ژوور که وتن، نه ویش به هوئی (کت و پر وه ژوور که وتنی) وان هوه، داچله کی،
 (نه وانیش) گو تیان: مه ترسه، دوو که سی نا کو کین، یه کمان سته می لهوی دیکه مان
 کردوه، ئنجا تو به هه ق دادوه ریمان له تیوان دا بکهو، لامه دهو به رهو راسته
 پی رتیمان بکه ﴿٢٢﴾ (یه کیان گوئی: نه مه برامه، نه وه دو نو مه پی هه ن و،

میش بهک مهرم ههیه، که چی پئیگوتم: مهره کهت بخه ژیر رکیفی من و، له دواندیش دا بهسهرم دا زال بوو (۳۳) داوود گوئ: به دنیایی به داواکردنی پیدانی مهره کهت، که بیخاته گه ل مهره کانی، سته می لیکردووی و زورتیک له مرؤفه تیکه له کانیش سته م و ده سترژیی له گه ل یه کیدی دا ده کهن، جگه له وانه ی بروایان هیناوه و کرده وه چاکه کانیان کردوون و، نه وانیش که من، داوود (پاش دادوه ریبه به په له که ی) زانی که تیمه تاقیمان کرده وه، (بوئه) په کسه ر داوای لیوردنی له په روه ردگاری کردو، به رکووع دا کهوت و گه رایه وه (بو لای خوا) (۳۴) تیمه ش لهو (هه لوتسته هه له یه) ی لیمان بووری و، بئگومان له لای تیمه ش نیزیکی و سهره نجامیکی ههره چاکی هه یه (۳۵) نه ی داوود! تیمه تو مان کرده به جینشین له زوی بی دا، تنجا به هه ق و دادگه رانه دادوه ریبه له نیوان خه لکدا بکه و، شوین تاره زوو و سۆز مه که وه، نه گه رنا له پئی خوا ونت ده کات (ولات ده دا)، مسۆگه ر نه وانه ی له پئی خوا ون ده بن (ولا ده دن) نازارنکی توندیان هه یه، (له رۆژی دوایی دا) له سۆنگه ی نه وه وه که رۆژی لپرسینه وه بیان له بیرچوووه لئی بی ناگابوون (۳۶) تیمه ناسمان و زوی و نه وه ی نیوانیشیا مان پووچ (و بی حکمه ت) دروست نه کردوون، نه وه (که گه ردوون بی حکمه ت و نامانجه) گومانی نه وانه یه که بیروابوون، تنجا سزای سه خت بو نه وانه ی بیروان له ناگر (ی دۆزه خ) (۳۷) یان نایا نه وانه ی بروایان هیناوه کرده وه چاکه کانیان کردوون، وه ک تیکده ران و خراپه کاران له زوی دا داده تیین؟ یان نایا پارنکاران وه ک تاوانباران داده تیین؟ (نه گه ر رۆژی دوایی نه بی مانای وایه نه و جوړه که سه جیاوازانه، وه ک یه ک دانراون!) (۳۸) (نهم فورئانه) کتیییکه بو لای تو مان دابه زاندوه، به پتزو به ره مداره (دامانه زاندوه) تاکو له نایه ته کانی رامینن و، تاکو خاوه ن عه قلانیش (به هوپه وه هه رچی راستی پیوستیانه) بیریان بکه ویته وه (و په ند وه ربگرن) (۳۹).

شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(ذَا الْأَيْدِي): (أَي: ذَا قُوَّةٍ)، واته: خاوهن هیز، (ذَا) واته: خاوهن، (أَيْدِي) واته: قووهت، هیز، (أَيْدِي) کۆی (يَد)، ه، (أَيْدِي) واته: دهسته کان، به لَام لیره دا مه به ست پی هیزه، چونکه هه موو کهس دهستی هه، بهس هه موو کهس نهو هیزو پیزه ی نیه، که پتویسته تی بو نه جامدانی کاره کانی.

(أَوَابٍ): (الأواب: كالتواب، وَهُوَ الرَّاجِعُ إِلَى اللَّهِ بِتَرْكِ الْمَعَاصِي)، ده لَن: (أَوَابٍ) وهك (تَوَاب) ه، که بریتیه: له گه پاره بو لای خوا، به واز لِهینانی گونا هان.

(بِالْعَشِيِّ): (العشي: مِنْ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَى الصَّبَاحِ)، (عَشِي) لهو کاته وه که خور له نیه راستی ناسمان لاده دات تا کو به ره به یان، پی ده گوتری: (عَشِي).

(وَالْإِشْرَاقِ): (الإشراق: وَقْتُ الْإِشْرَاقِ)، کاتی خور هه لاتنه، ده گوتری: (شَرَقَتْ الشَّمْسُ شُرُوقًا، أَي: طَلَعَتْ)، خوره که هه لات، کاتی خور ده رده که وی.

(الْحِكْمَةِ): (إِصَابَةُ الْحَقِّ قَوْلًا وَعَمَلًا، أَوْ حَقَائِقُ الْقُرْآنِ)، که ده فه رموی: ﴿وَأَيَّتَنَّهُ الْحِكْمَةَ﴾، حکمهت به موته قبی که دی، واته: پیکانی هه ق به قسهو به کرده وه، له فورنندا زور جار به مانای راستیه کانی فورن هاتوه، نه گه ره تماشای نایه ته کانی سووره تی (الإسراء) یش بکه ین، بومان ده رده که وی حکمهت واته: خو بزار کردنی مرووف له په وشت و ناکاره خراپه کان و، خو رازاندنوه به سیفه ته به رزو ناکاره جوانه کان.

(وَقَصَلْ لِنُطَابٍ): (فَصَل) واته: لیک جیا کردنه وه (خُطَاب) یانی: دواندن، (مَا فِيهِ قَطْعُ الْعُكْمِ، وَحَكْمٌ فَيَصَلُ: الْكَلَامَ الْبَيِّنَ، الْفَصْلُ: إِبَانَةٌ أَحَدَ الشَّيْئَيْنِ)، ده لَن: ﴿وَقَصَلْ لِنُطَابٍ﴾، شتی که که بریاری به کلایی که ره وهی تیدابن، (وَحَكْمٌ

فَيْصَل) واته: قسه به کی روون، (فَصَلَ): بریتیه له لیک جیا کردنه وهی دوو شتان له به کدی، یاخود شتیک له دوو شته کان.

(الْخَصْمِ): (الْخَصْمُ: مَضْرُوعٌ خَصْمُهُ، أَي: نَارَعْتُهُ خَصْمًا)، (خَصَمَ)، چا وگه، له (خَصْمَتُهُ) هوه هاتوه، (خَصَمْتُهُ) واته: نا کو کیم له گه لدا کرد، یانی: (نَارَعْتُهُ)، نجا (خَصَمَ) چا وگه، به لام لیره دا به مانای کومه له خه لکیکی نا کوک به کارهاتوه.

(تَسْرُؤًا): (السُّورُ: العَائِطُ، وَتَسْرُؤٌ: صَعِدَ السُّورَ)، (سُورَ)، به مانای دیوار دئی، یان دیواری حوشه، یان ههر دیواریک که ده کری، وهک په رزینیک، نجا (تَسْرُؤَ) بریتیه له وهی به سهر نه وه دیواره بکه وی (وه سهر که وتن).

(الْمِحْرَابِ): (الْمَسْجِدُ، أَي: صَدْرُ الْمَجْلِسِ)، (مِحْرَابَ) ههم به مانای مزگهوت هاتوه، ههم به مانای پیتشه وهی کو رو مه جلیسیک هاتوه، به مانای ژووریکی تابه تیش هاتوه، که مرووف خوا په رستی تیدا بکات.

(فَرَعٍ): (الْفَرَعُ: إِنْقِصَافٌ وَبِنَاءٌ يَعْتَرِي الْإِنْسَانَ مِنَ الشَّيْءِ الْخَفِيِّ)، (فَرَعٌ): بریتیه له دا چله کینیک و ریک هانتیک، که به سهر مروفا دئی، له نه نجامی شتیک ترسانکا.

(وَلَا تَنْطِطُ): واته: لامه ده، (الشَّطَطُ: الإفراطُ في البُعدِ، وَشَطَطِ الدَّارِ وَأَشْطُ، يُقَالُ فِي الْمَكَانِ وَفِي الْحُكْمِ)، (شَطَطَ): بریتیه له زنده پووی کردن له دوور که وتنه وه دا، ده گو ترئ: (شَطَطِ الدَّارِ)، واته: ماله که (خانوده که) دوور بوو، نه مه ههم له شویندا به کارده هینری، شوینه که دوور بن، ههم له حوکم و بریاردا، (أَشْطُ فِي حُكْمِهِ) واته: له بریاره که بیدا له حه ق دوور که وتنه وه.

(أَكْفَلْنِيهَا): واته: به منی بسپیره، (الكفالة: الضمان، أَكْفَلْنِيهَا، أَي: اجْعَلْنِي كِفْلًا لَهَا، وَالْكِفْلُ: الكفيلُ)، که فالهت، واته: (ضمان) یانی: وه نه ستو گرتنی شتیک، (أَكْفَلْنِيهَا): واته: منی بکه به (کفل)، (کفل) یش، به مانای که فیل دئی، (کفل) یش که سیکه کارنکی پی سپردراوه، یان کارنکی به نه ستو، یان که سیکه به نه ستووه گرتوه، من که فیلی تووم، واته: من کاری تووم به نه ستووه گرتوه.

(وَعَزَّيْنِ): (عَزَّيْنِ فِي الْخِطَابِ: أَيِ غَلَبْتَنِي، عَزُّ عَلَيَّ كَذَا: صَعُبَ). (عَزَّيْنِ فِي الْخِطَابِ)، واته: له دواندن دا به سهر مندا زال بووه، ده گوتری: (عَزُّ عَلَيَّ كَذَا)، واته: نهو شته له سهر من قورسهو زه حمه ته.

(الْمُخْلِطَاءَ): (جَمْعُ خَلِيطٍ: وَهُوَ الصَّدِيقُ، أَوْ الْمُجَاوِرُ، أَوْ الشَّرِيكَ، وَخَلِيطٌ لِلْوَاحِدِ وَالْجَمْعِ)، وشهی (خُلُطَاءَ) كَوَى (خَلِيطًا)، هه م به مانای برادر دئی، هه م به مانای دروستن دئی، هه م به مانای هاو شه ریک و هاوبه ش دئی، (خَلِيطٌ) بُو تَاک و بُو کُوْش به کار دئی.

(الرُّزْفَى): (الرُّزْفَةُ: الْمَنْزِلَةُ وَالْحَطْوَةُ)، وشهی (رُزْفَى) و (رُزْفَةَ) هه ردووکیان به مانای پیگه و به مانای پشک و به شی چاک، دین.

(يَضْلُونَ): واته: ون دهبن، (الضَّلَالُ: الْعُدُولُ عَنِ الطَّرِيقِ الْمُسْتَقِيمِ، وَيَضَادُهُ الْهِدَايَةُ)، (ضَلال): بریتیه له لادان له ریی راست و، پیچه وانهو دژه که ی بریتیه له هیدایهت، هیدایهت واته: ریی راست دوزینه وه.

(بَاطِلًا): (الْبَاطِلُ: نَقِيضُ الْحَقِّ، وَهُوَ مَا لَا ثُبَاتَ لَهُ عِنْدَ الْفَحْصِ، وَقِيلَ لِلشَّجَاعِ بَطْلٌ، تَضَرُّعًا لِبُطْلَانِ دَمِهِ)، (باطل) دژو پیچه وانهو هه فه، که بریتیه له وهی کاتیک ده پیشکنی، چه سپاوی نیه و شتیکی بوشه، بویه ش به بابای نازا گوتراوه: (بَطْلٌ) یانی: خوینی خوئی کردوته کاسه وه، خوینی خوئی به تال کرده وه دهر به ستی خوئی نیه، نجا ئینسان نه گهر له مردنئی نه ترسا، نازا دهبئی.

(لِيَتَذَبَّرُوا): (التَّذَبُّرُ: التَّفَكُّرُ فِي ذُبْرِ الْأُمُورِ)، (لِيَتَذَبَّرُوا)، واته: بُو نه وهی بیر بکه نه وه، رامینن، (تَذَبَّرُوا) و (تَذَبَّرُوا)، بریتیه له بیر کردنه وه له سه ره نجامی کاره کان، کوتاییه که یان (التَّذَبُّرُ: التَّفَكُّرُ وَالتَّأَمُّلُ الَّذِي يَبْلُغُ بِهِ صَاحِبُهُ مَعْرِفَةَ الْمُرَادِ مِنَ الْمَعْنَى)، هه رووه ها (تَذَبَّرُوا) به مانای بیر کردنه وه و پامانیکه که خاوه نه که ی به هویه وه ده گاته مه به ست له تیگه پشتنی واتا کان.

(وَلَسْتَكَرُّ): (التَّذَكُّرُ: إِسْتِحْضَارُ الذَّهْنِ مَا كَانَ يَغْلِبُهُ، وَهُوَ مَنْبِيٌّ، وَاسْتِحْضَارُ مَا شَأْنُهُ أَنْ لَا يَغْفَلَ عَنْهُ)، (تَذَكُّرٌ): بریتیه لهوه زهین شتیک که زانیویه، به لأم له بیرری چۆتهوه، وه بیرری خوئی بیئتهوهو نامادهی بکات، ههروهها بریتیه لهوه که شتیک که دهبتی لئی بتی ناگا نهبتی، هه میسه ناگای لئی بیت و له بیرری نه چن و له زهین و یادی دابتی.

مانای گشتیی نایه تهکان

شایانی باسه: تیمه به سه رهاتی داوود، ههروهها هی سوله یمانی کوریشیمان سهلامی خویان له سه ر بتی، که دوو پیغه مبهری حوکمران بوون، له سوورهتی (الانبیاء) دا، به درژیسی باس کردوه، هه لبه ته له سوورهتی (سبا) یشدا، جارنکی دیکه ناورمان لهو دوو به سه رهاته داوه تهوه، بۆه درژیوه ته فعیلی به سه رهاتی داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ که له سوورهتی (الانبیاء) دا کردوومانه، لیره دا دووباره ی ناکه بنه وه، تیستا تۆزیک به خیرایی به سه ر مانای گشتیی ئەم سیزده نایه ته موباره که دا تیده به پرین، که ته وهری سه ره کییان گترانه وه که ی به سه رهاتی داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ، ههروهها باسکردن و خستنه رووی چه ند نیعمه ت و چاکه یه ک که خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ به داوودی داون.

سه ره تا خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ روو له پیغه مبهری خاتهم موحه ممه د عَلَيْهِ السَّلَامُ ده کات، له میانی نهو یشدا روو له هه مو نهوانه ده کات، که به دوا ی پیغه مبهری خاتهم عَلَيْهِ السَّلَامُ ده که ون:

له شازده نایه تی پیشوودا، له نایه ته کانی: (۱ - ۱۶)، له م سوورهتی (ص) دا، که له درسی پیشوودا باس مان کردن، کۆمه لیک قسه ی بیسه رو به رو، تۆمه ت و گومانی خراپ و بروو بیانوی کافره کان باسکران.

نجا خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ به پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَامُ ده ده رموی: عَلَيْهِ السَّلَامُ أَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، له سه ر نه وه ی ده یلین خۆراگر به، واته: خۆت شلو ی مه که، با هاوسه نگیت تیک نه چن،

زور نارهت مبه، نهو قسانه‌ی نهوان ده‌یکه‌ن، هیچ نین، تو له واقیعدا چۆنی، هه‌روا ده‌مینی، نه‌وانیش که قسه‌که‌یان هیچ بنه‌مایه‌کی نیه، وه‌ک بلقی سه‌ر ناو ده‌روات. ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، یادی به‌نده‌ی خوشمان داوود بکه‌وه.

یازده سیفه‌تی گرنگ و گه‌وره‌ی (داوود عليه السلام):

نهم چوار نایه‌ته: ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِي إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ (١٧) ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَمِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ (١٨) ﴿وَالطَّبَرِ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ﴾ (١٩) ﴿وَأَيَّتُهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَلَ لِلنِّطَابِ﴾ (٢٠)، له‌م چوار نایه‌ته موباره‌که‌دا، یازده (١١) سیفه‌ت له سیفه‌ته سه‌ره‌کیه‌کانی داوودو، یازده نیعمه‌ت له نیعمه‌ته گه‌وره‌و به‌رزه‌کانی خوا که به داوودی داون، خراونه روو:

سیفه‌تی یه‌که‌م: سه‌ره‌تا ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، یادی به‌نده‌ی تیمه داوود بکه‌وه، یادی بکه‌وه، واته: بزانه نه‌و چۆن بووه، چهند خۆراگر بووه، چهند پشوو درتزر بووه‌و، سیفه‌ته چاکه‌کانی چی بوون، تو‌ش له سیفه‌ته باشه‌کانی داوود عليه السلام به‌هره‌مه‌نده.

که‌واته: یه‌که‌مین سیفه‌ت که خوا عليه السلام داوودی پتی مه‌دح ده‌کات، له‌م چوار نایه‌ته موباره‌که‌دا، نه‌وه‌یه که داوا له پیغه‌مبه‌ری خاتهم ده‌کات: چاو له داوود بکات، ﴿أَصْبِرْ عَلَى مَا يَفْعُلُونَ وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، له به‌رانبه‌ر نه‌وه‌دا که ده‌بیین خۆراگره‌و یادی به‌نده‌که‌مان داوود بکه‌وه، ئنجا نه‌وه سیفه‌تیکی گه‌وره‌و گرنکه بو داوود که خوا به پیغه‌مبه‌ری خاتهم بفه‌رموی: یادی داوود بکه‌وه‌و، خۆراگره‌و له‌سه‌ر قسه‌و قالی ناهه‌زه‌کانت، یانی: تو‌ش وه‌ک داوود خۆراگره‌و.

سیفه‌تی دووه‌م: که مه‌دحیکی گه‌وره‌ی داوودی تیدایه، نه‌وه‌یه که ده‌فه‌رموی: ﴿عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، به‌نده‌که‌ی تیمه داوود، خوا عليه السلام له مه‌قامی زور مه‌دح دا، که

باسی پیغمبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ده کات، وه سفیان ده کات به بنده (عبد): ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا...﴾ (الإسراء، ﴿١٠﴾) ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ...﴾ (الكهف، لیره ش: ﴿١٠﴾) ﴿وَأَذَكَّرْنَا دَاوُدَ﴾، كه واته: سیفه ق دووهم لیره دا كه باسکراود، وهك مه دح بو داوود، نه وه یه كه خوا به بنده ی خوئی، یانی: به بنده یه کی دانسته و هه لبر ارده ی خوئی وه سفی ده کات.

سیفه ق سینه م: ﴿ذَا الْأَيْدِي﴾، خاوه ن هیز، نجا نه و خاوه ن هیزه، هه ندیک له روونکه ره روانی قوربان به هیزی جه ستیان لیکداوه ته و دو، پیمان و ابووه كه خوا ده فه رموی: ﴿وَالنَّارُ الْهَدِيدِ...﴾ (سبأ، ناسنیشان بو نهرمکردبوو، داوود هینده به هیز بووه، ناسنی نووشتان دؤته وه!

ده لیم: راسته كه ده فه رموی: ﴿ذَا الْأَيْدِي﴾، ده گونجی مه به ست پتی هیزی جه ست هیش بی، به لأم بیگومان لیره دا زیاتر مه به ست پتی هیزی مه عنه و یه، چونکه هیه له رووی جه ست وه به هیزه، به لأم كه غیردت و جه هره ره که ی نه بوو له دروونیدا، هیزی جه ست هی شه فاعه ق بو ناکات، پاشان مه سه له ی نهرمکرانی ناسن بو داوود، وهك پیشتر له ته فسیری: ﴿وَالنَّارُ الْهَدِيدِ...﴾ (سبأ، له ته فسیری سووره قی (سبأ) دا، باسما ن کرد، مه به ست پتی نه وه نه بووه كه زور به هیز بووه و ناسن له ده ستی دا نهرم بی، به لکو مه به ست پتی حاله تیکی تایبه تیه، كه موعجیزه بووه بو (داوود علیه السلام)، نه گه رنا خه لکی دیکه ش نه گه ر به هیز بی، وهك داوود كه ناسنی له بهر ده ستدا نهرم ده بی! به لأم نا، مه به ست پتی نهرم کردنیکی تایبه ته، كه پیچه وانه ی حاله ق ناسایی ناسنه و، نه وکاته ش و له و حاله شدا، نه وه بو داوود ده بیته موعجیزه.

سیفه ق چواره م: ﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾، به دناییی نه و زور گه راوه بوو، (آب) یانی: (رَجَع)، (آب)، یانی: (رَجَع)، (أَوَّاب)، یانی: زور گه راوه، زور بو لای خوا ده گه رایه وه، هه میشه له خزمهت خوادا بوو، نه گه ر کم و کورپیه کی لی روودابایه، یان له نیجته ادا یکدا نه بیته کابایه، زوو ده گه رایه وه بو لای خوا.

سیفہتی پینجہم: ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ﴾، تيمه چياکامان ملکه چ کرديوون، دهسته مؤ کرديوون، له گه ليدا، چياکان له گه ليدا دهسته مؤ و ملکه چ بوون.

سیفہتی شہ شہم: ﴿يُسَيِّخْنَ بِالْعَنِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾، تيمه چياکامان له گه ليدا دهسته مؤ و ملکه چ کرديوون که به تيواران و دهمه و خوره لات له گه ليدا خويان به پاک ده گرت.

سیفہتی هه وهتم: ﴿وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً﴾، بالنده کانش کؤ کرديوونه وه، خر کرديوونه وه، واته: بؤ داوود کؤ ده کرانه وه به شتوده به کی تايهت، نه گه رنا خه لکی دیکه ش دهه توانی بالندان، دانيان بؤ رؤ بکات و کويان بکاته وه، نا، يانی: به حاله تیکي موعجيزه يی، بالنده کانی بؤ کؤ ده کرانه وه.

سیفہتی هه شتهم: ﴿كُلُّ لَهْرٍ أَوَّابٌ﴾، واته: هه ر کاميان، هه ر کام له بالنده کان، ياخود هه ر کام له چياکان و له بالنده کان، زؤر بؤ لای داوود ده گه رانه وه، (لَهْرٍ) واته: بؤ داوود، دهه شگونجنی بکوتری: ﴿كُلُّ لَهْرٍ أَوَّابٌ﴾، هه ر کاميان زؤر بؤ لای خوا ده گه رايه وه، به لام به پتی نه وه بنه مايه که راناو ده بی بؤ نزيکترين باسکراو بچيته وه، (أَنْ يَرْجِعَ الضَّمِيرُ إِلَى أَقْرَبِ مَذْكُورٍ)، نزيکترين باسکراویش داوود ﷺ، واته: زؤر بؤ لای داوود ده گه رانه وه، فه رمانبه ری بوون و له قسه ی ده رنه دهه چوون، بالنده کانش و چيايه کانش، داوود چ مونا جات و زکر تکی کردبايه، له گه لياندا ده گوته وه.

سیفہتی نويه م: ﴿وَسَدَدْنَا مَلَكُورًا﴾، حوکم رانيه که شيمان به هتيز کرد، داوود خوا ﷺ توانايه کی زؤری داوه تی، له توانای به شه ری و توانای ماددی و، توانای سياسي و هه واکری (مخبرات) ی، ده ولتهت و حوکم رانيی به چی به هتيز ده بی؟ به هتيزی سه ربازی و، هتيزی نابووری و، هتيزی موخابه رانيی و، هتيزی ریک و پتکی و چاک ئيداره دان، يانی: له هه موو روو تکه وه، حوکم رانيه که شيمان به هتيزو پتيز و توکمه کرد بوو.

سيفه ق ده يه م: ﴿وَأَيُّنَّهُ الْحِكْمَةَ﴾، حيكمه تيشمان پيدا بوو، حيكمهت زور و اتای هه ن، به لأم ده گونج بگوتری: پیتکانی هه ق به قسه و به کرده وه، (إصابة الحق قولاً وعملاً) واته: زانباریی به سوودو تیکه بشتنتیکی قوولمان پیدابوو، ویزای کردارو ناکاری ریک و راست.

سيفه ق یازده يه م: ﴿وَفَصَّلَ لَلْغَطَابِ﴾، هه روه ها دووان و قسه کردنتیکی پروومان پیدابوو، که هه موو که س لی تی بگات، و ته کانی رهوان و پروون بوون، و اتایه کی دیکه ی: ﴿وَفَصَّلَ لَلْغَطَابِ﴾، واته: توانایه ک که بتوانی دادوه یی له نیوان خه لکدا بگات و، کیشه کانیا ن بؤ چاره سه ر بگات، (فصل) به مانای لیک جیا کرده وه یه، (خطاب) یش، یانی: دواندن.

نجا دوی خستنه پرووی نه م یازده سيفه ت و نيعمه ت و چاکه يه ی که خوا به داوودی داون و خوا ﴿وَأَيُّنَهُ﴾ داوودی پی جوان کردوون و پیتی رازاندوونه وه، لهو شه ش نایه ته ی دواپی دا، دیته سه ر خستنه پرووی نه و به سه ره اته ی که مش ت و مریکی زوری له نیوان پروونکه ره وانی قورناندای لیکه و توتوته وه، ده فه رموی:

﴿وَهَلْ أُنْتِكَ نَبْوُ الْحَصْمِ إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾، نایا هه وائی ناکوکه کانت پیکه بشته وه؟ نه وانه ی پیکه وه مش ت و مری و ناکوکیان بوو، ﴿إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾، کاتیک که به سه ر دیواری میحرابه که دا سه رکه و تن، سه رکه و تنه سه ر دیواری میحرابه که، چونکه (میحراب) واته: زورریکی تاییه ت که داوود خوی تیدا په رسته وه، یا خود په رستگا، ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ﴾، یادبکه وه! کاتیک که له داوود وه زورر که و تن، ﴿فَفَرَّغَ مِنْهُمْ﴾، نه ویش به هو یانه وه داچله کی و ترسی رینیش ت، چونکه نه وه هه موو تیشکچی و پاسه وانه ی هه بن، دوو که سیش به سه ر دیواردا بین و له به ر ده میدا قووت بینه وه! ناهه قی نه بووه داچله کی و، له وانه یه گومانی نه وه ی لی کردبن که بؤ کوشتنی هاتوون و پیاو خراپ بن، که جاری هیچ قسه یان نه کرده! ﴿قَالُوا لَا تَحْفَ﴾، بویه ش گوتیان: مه ترسه، ﴿حَصْمَانِ﴾

بَعَى بَعْضًا عَلَى بَعْضٍ ﴿۱۰﴾، تيمه دوو که سی پیکه وه ناکو کین، هه ندیکمان سته ممان له هه ندیکمان کردوه، یه کیکمان سته می له یه کیکمان کردوه، ﴿فَأَحْكُم بَيْنَنَا يَا لِحَقِّ﴾، توش به هه ق و راستی دادوه رییمان له تیواندا بکه، ﴿وَلَا تُشْطِطْ﴾، له هه ق دوور مه که وه وه و لامه ده، ﴿وَأَهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾، رینماییمان بکه بو رپی راست.

نجا دواى نه و پشه کيى و زه مينه خوشکردنه، دهست ده که ن به خسته رووى کيشه که يان:

﴿إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَجْمَةً﴾، بیتگومان نه مه برامه، (واته: برای دایک و بابیمه) و نه وه دو نو سه مه ریش هه یه، ﴿وَلِي نَجْمَةٌ وَاحِدَةٌ﴾، منیش یه ک سه مه رم هه یه، ﴿فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا﴾، گوئ: مه ره که ی خوشت بده به من، با لای من بن و، له ژیر چاودیری مندا بن و، بیخه مه گه ل نه و نه وه دو نو مه ره و، بینه سه د، توش هیچ مه پت نه بن، ﴿وَعَزَّزْنِي فِي الْخِطَابِ﴾، له دواندیشدا به سه رمدا زال بوو.

﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ سُؤَالُ نَجِيكَ إِلَى نِعَاجِهِ﴾، (داوود) فهرمووی: به دنیایی سته می لیکردووی که داوای مه ره که قی لیکردووی، که بیخاته گه ل مه ره کانی خوئی، ﴿وَإِنْ كَبِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ يَتَّبِعِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾، زوریک له تیکه له کانیش، نه وانهی پیکه وه تیکه ل ده بن، وه ک شه ریک، دراوسن، خزم و که س و ... هتد، هه ندیکمان سته م له هه ندیکمان ده که ن، ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ﴾، جگه له وانهی پروایان هیناوه (به هه موو نه و شتانه ی پیویسته پروایان پی به یتری) و، کرده وه باشه کانیان کردوون، نه وانیش که میکن، ﴿وَلَنْ دَاوُودَ اُنَّمَا فَتَنَّهٗ﴾، داوود بوئی ده رکه وت که تيمه تاقیمان کردوته وه، به چی بوئی ده رکه وت؟ دوايى له مه سه له گرنگه کان دا زياتر تيشكى ده خه ينه سه ر، گرنگ نه وه یه شتیکی بینیه، یان هه ر بو خوئی بیری کردوته وه، که زوو بریاری داوه و دادوه ریی کردوه، به س به بیستنی قسه ی داواکارو گوئی له داوا له سه ر لیکراو نه گرت، زانی که په له ی کردوه، ﴿فَاسْتَعْفَرَ رَبَّهُ﴾، نجا دواى لیبوردنی

له په روه ردگاری کرد، ﴿وَحَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابٌ﴾، به رکووعدا كهوت و گه راپه وه، (حَرَ، يانی: (سَقَطَ)، رکووعیش بریتیه: له چه مانه وه، ﴿وَأَنَابٌ﴾، گه راپه وه بؤ لای خوا، هه ندیکیش کوتوو یانه: ﴿وَحَرَّ رَاكِعًا﴾، واته: کړنووشی برد، به لام بویه وایفه رموو، چونکه مروّف که به پتوه یه، بهر له وهی بگاته کړنووش بردن، ده گاته حاله قی چه مانه وه، دواپی ده چی بؤ کړنووش، رواله قی نایه ته که ش هه ر نه وه ده گه یه نن، که چوو ده رکووع و، گه راته وه بؤ لای خوا.

﴿فَعَفَرْنَا لَهُ، ذَلِكَ﴾، تیمه له وه لئی بوردین، چاوپووشیمان لیکرد، له وه لوتسته، ﴿وَأَنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لِرُفْعِي وَحُسنَ مَتَابٍ﴾، به دلنیايش بؤ وی له لای تیمه هه یه نیزیکیه ک و، باشتړین سه ره نجامیش.

نجا هه ر په یوه ست به و بابه ته وه ده فه رموی: ﴿يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾، نهی داوود! تیمه تۆمان گیراوه به جینیشین له سه ر زه وی، ﴿فَأَحْكَمَ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ﴾، بویه دادوه رپی له تیوان خه لکدا بکه به هه ق و به راستی و، شوین نارزه وو مه که وه، ﴿فِيضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾، چونکه شوینکه وتی نارزه وو، له رپی خوا لات ده دات، ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾، به دلنیايشی نه وانهی له رپی خوا ون ده بن و لا ده دن، سزایه کی سه ختیان هه یه، به هوی نه وه وه که رۆزی لپرسینه وه یان فه رامووش کردوه له بیر چوو.

نهم شه ش نایه ته موباره که که نه و به سه ره اته یان تیدایه، که مشت و مړنکی خهستی زانایانی لیکه وتوته وه، نه گه ر هه ر ناوا سه رنجیان بده ین، مانایه که یان زور روونه، به لام وه ختیک واز له قورنان دینین و ده چیڼ گوئی له حیکایه قی خاوه ن کتبیان ده گرین، به تایه قی په یمانی کون، له ویدایه حیسابه که مان لئ تیک ده چی!

تیمه لهم مانای گشتییده، باسی نهو حیكايهت و میکایهته ناکهین، به لام دوایی له کاتی خستنه پرووی مهسه له گرنگه کاند، که شیرکده وهی وردتر بو نایهته کان ده کهین، نهو به سه رهاته ش ناماژه به کی پی ده کهین، چونکه له پهیمانی کوندا هاتوهو، به داخه وه زوریک له توژه رهوانی قورنان، ههر له (الطبري) یه وه بگره تاکو (محمد الطاهر بن عاشور) و زوری دیکه ش، کهم و زور، هه یانه زورو، هه یانه کهم، کهوتوونه ژتر کاریگری نهو گنیدراوانه ی له کتیبی خاوهن کتیبه کاندان، به تایبهتی هی جووله کهو نه صرانیه کان، مه به ستم (پهیمانی کونه) و، به هوئی کهوتنه ژتر کاریگری قسه کانی پهیمانی کونه وه، لیره دا چه شمه ندازیان لیتل بووه، له کاتی سه رهنجدانی تم نایهته موباره کانه دا، چه مک و واتای نایهته کان که چند پروونه، له خوئیانیان لیتل کردوون، به هوئی هینانی نهو حیكايهت و به سه رهاتانه وه، که له گه ل پایه و مه قامی به رزی پیغه مبه راندا (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ناگونجین، به لکو له گه ل مسولمانتیکی ناسایش دا ناگونجین، وه ک دوایی باسی ده کهین، به لام هه ندیکیش له (پروونکه رهوانی قورنان)، هه لوتستی زور سه ر راستانه یان بووهو، به تایبهت فه خره ددینی رازی له ته فسیره که ی خویدا (التفسیر الكبير - مفاتیح الغیب)، وه ک دوایی ددقی هه ندیک له قسه کانی دینین.

ننجا خوا ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا﴾، تیمه تاسمان و زهوی و نه وهی ده که ویته نتوانانه وه به پووج و بی حکمهت، به به لاش نه مانهیتاونه دی، ﴿ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، نه وه گومانی نه وانیه که بیپروان، نه وانیه که بیپروا بوون، ناوا گومان دبهن که تم گهردوونه، تم کهون و کائیناته، هیچ حکمه تیکی له پشته وه نیه، ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾، ننجا هاوار، یا خود سزای سهخت بو نه وانیه بیپروا بوون له ناگر، له ناگری دوزه خ.

﴿ أَمْ جَعَلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ ﴾، یان ئایا نه وانه ی پروایان هیتاوه و کرده وه باشه کانیا ن نه نجام داو ن، ده بی وه ک تیکه ران له زه ویدا ته ماشایان بکه ی ن و، وه ک وانیا ن دا بنی ن؟ ﴿ أَمْ جَعَلَ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴾، یان ئایا ده بی پارێزکاران وه ک تاوانباران مامه له یان له گه لدا بکه ی ن؟ واته: نه وه له دادگه ری خواو له کار به جی خوا ناوه شیته وه.

﴿ كَتَبَ آيَاتُهُ لِيَاكُم مِّنْذُرًا ﴾، نه م قور ئانه کتبی که بو لای تو مان دا به زانده و، به پی زو به ره همداره، بو چی خوا ﴿ دایه زانده و؟ ﴾ ﴿ لِيَذَّبُواْ عَنِهَا ﴾، تا کو له ئایه ته کانیه وه راهی ن، تییا ن بفکر ن، ﴿ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُواْ الْاَلْبَابِ ﴾، بو شه و ه ک ه خاوه ن عه قان وه بی ریا ن بی ته وه، به ند وه ر بگرن، فی رین، له نه نجامی تی وه پاماندا مرؤ ف ده توانی به ند وه ریگری و فی ر بی، ده توانی نه و راستیانه ی که له گه ل زگما کییدا تیک هه ل شیر دراو ن، وه بی ر خو یانیا ن ینیته وه.

سهرنجدانیکی گرنگ له بهسه رهاته که ی داوود

به ره له وهی بچینه سهر مه سه له گرنگه کان، به باشی ده زانم، له دریزه ی مانای گشتیی دا، سهرنجیکی دیکه له وشه ش نایه ته بدهین، که نهو بهسه رهاته ی داوودیان تیدایه.

نه گهر نهو بهسه رهاته، وهک له قورنندا هاتوه، ته ماشای بکهین، هیچ نیشکالی تیدانیه، وهک نایه ته کا مانا کردو خستمانه روو، به لأم وهک پیتشریش تاماژه مانا پیتدا، به هوی که وتنه ژیر کاریگه ریی قسه کانی خاوهن کتیبانه وه، به تابهت پهیمانی کۆن، زۆریک له توژره وانی قورنان، تووشی هه له بوون، چونکه نایه ته کانیان له بهر پۆشنایی بهسه رهاتیکی نه فسانه بیدا، مانا کردوه، که فه خرهدینی رازی له ته فسیره که ی خوی (مفاتیح الغیب) دا^(۱)، نهو بهسه رهاته ناوا پوخت ده کاته وه، ده لئ: (أَنَّ دَاوُدَ عَشِقَ امْرَأَةً أُورِيَا، فَأَخْتَالَ بِالْوُجُوهِ الْكَثِيرَةِ حَتَّى قَتَلَ زَوْجَهَا، ثُمَّ تَزَوَّجَ بِهَا، فَأَرْسَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا فِي صُورَةِ الْمُتَخَاصِمِينَ فِي وَاقِعَةٍ شَبِيهَةٍ بِوَاقِعَتِهِ، وَعَرَضًا تِلْكَ الْوَاقِعَةَ عَلَيْهِ، فَحَكَّمَ دَاوُدَ بِعَكْمٍ لَزِمَ مِنْهُ اغْتِرَافُهُ بِكُونِهِ مُذْنِبًا، ثُمَّ تَنَبَّأَ لِدَلِكَ فَاشْتَغَلَ بِالتَّوْبَةِ).

(به راستیی جوانی پوخت کردۆته وه)، ده لئ: کورته ی نهو بهسه رهاته نه وه یه که داوود ناشقی ژنی تۆرییا بووه، (تۆرییا یه کتیک بووه له فرمانده کانی سوپایه که ی)، تنجا له زۆر رووه وه فیل و پیلانی گبیراوه، تاکو میرده که ی کوشته (میردی نهو نافرته ته)، دوابی هاوسه رگیری له گه ل نهو نافرته دا کردوه، خواش ^(۱) دوو فریشته ی له شیوه ی دوو که سی پتکه وه به دهمه قال هاتوو و، ناکوک دا ناردوونه لای داوود ^(ص)، بو نه وه ی دادوهرییان له نیواندا بکات، له بهسه رهاتیکی

وینه‌ی به‌سهرهاته‌کی نه‌وداو، نه‌وان نه‌و پروداو‌دی‌ان بو‌ باسکردوه، داوودیش به‌ جوړیک دادوه‌ریی کردوه، که له نه‌جامی نه‌و حوکمه‌دا ده‌بو‌وايه (داوود) بو‌ خوئی دان به‌ گوناھی خویدا بنی، دوايش به‌ تاگا هاتوته‌وه‌و، ده‌ستی کردوه به‌ گه‌رانه‌وه‌ بو‌ لای خواو ته‌وبه‌کردن.

شایانی باسه: نه‌و به‌سهرهاته‌ی فخره‌ددینی رازیی ناماژه‌ی پیکردوه، له په‌یمانی کوندا هاتوه^(۱)، له ژر ناوونیشانی: (حَطِیْنَةُ دَاوُدَ وَخِدَاغَةُ)، گوناهاه‌کی داوودو فیله‌کی { له ژر نه‌و ناوونیشانه‌دا، نه‌و به‌سهرهاته‌ی به‌ درژی هیتاوه، که تیمه چهنه‌ برگه‌یه‌کی جیی مه‌به‌ستی لئ وهرده‌گرین، پیشی ده‌قی برگه‌کان به‌ عه‌ره‌ییی ده‌خویننه‌وه، چونکه نه‌و سه‌رچاوه‌یه‌ی لیمان وهرگرتوه، به‌ زمانی عه‌ره‌بیه، دواپی مانایان ده‌که‌ین، ده‌لئ: (وَفِي إِحْدَى الْأُمْسِيَّاتِ نَهَضَ دَاوُدُ عَن سَرِيرِهِ وَأَخَذَ يَتَمَشَّى عَلَى سَطْحِ قَصْرِهِ، فَشَاهَدَ امْرَأَةً ذَاتَ جَمَالٍ أَخَذَتْ تَسْتَحِمُّ، فَأَرْسَلَ دَاوُدُ مَنْ يَتَحَرَّى عَنْهَا، فَأَبْلَغَهُ أَحَدَهُمْ: «هَذِهِ بِنْتُ أَبِيعَامٍ زَوْجَةُ أُورِيَّا الْجِنِّي» فَبَعَثَ دَاوُدُ يَسْتَدْعِيهَا. فَأَقْبَلَتْ إِلَيْهِ وَضَاجَعَهَا إِذْ كَانَتْ قَدْ تَطَهَّرَتْ مِنْ طَمْنِيهَا، ثُمَّ رَجَعَتْ إِلَى بَيْتِهَا. وَعَمَلَتِ الْمَرْأَةُ فَأَرْسَلَتْ تُبْلِغُ دَاوُدَ بِذَلِكَ، وَفِي الصُّبْحِ كَتَبَ دَاوُدُ رِسَالَةً إِلَى يُوَابَ، بَعَثَ بِهَا مَعَ أُورِيَّا، جَاءَ فِيهَا: «اجْعَلُوا أُورِيَّا فِي الْخُطُوطِ الْأُولَى حَيْثُ يَنْشُبُ الْقِتَالُ الشُّرْسِ، ثُمَّ تَرَاجَعُوا مِنْ وَرَائِهِ لِيَلْقَى حَقُّهُ» ... وَعِنْدَمَا عَمَلَتْ زَوْجَةُ أُورِيَّا أَنْ زَوْجَهَا قَدْ قُبِلَ، نَاعَتْ عَلَيْهِ. وَجِئْنَا أَنْقَضَتْ قِثْرَةَ الْجِدَادِ، أَرْسَلَ دَاوُدُ وَأَخَضَرَهَا إِلَى الْقَصْرِ وَتَزَوَّجَهَا وَوَلَدَتْ ابْنًا، وَلَكِنَّ الرَّبَّ اسْتَاءَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي ارْتَكَبَهُ دَاوُدُ).

واته: له نیوازه‌به‌کیاندا داوود له‌سهر ته‌خته‌کی خوئی (شوینی پشوودانی)، هه‌لساو له‌سهر بانی کوشکه‌کی ده‌هات و ده‌چوو (پیاسه‌ی ده‌کرد)، نافره‌تیکی زور جوانی بینی، که خوئی ده‌شورد، داوود که‌سانتیکی راسپاردن که بوئی پیشکن

(۱) (التفسیر التطبیقي للكتاب المقدس/ العهد القديم، صموئیل الثاني، إصحاح: ۱۱، ص: ۶۵ -

بزانن ئەو ئافرەتە کێیە؟ بە کێکیان پێیگوت و، پێی گەیاندا، گوئی: ئەو (بەشەئەع) کچی (ئەلی عامە)، ژنی ئۆریایی حیثیی، داوود کە سێکی نارد، ئەو ئافرەتە ی بانگ کرد، ئافرەتە کە هاتە لای، داوود لەگەڵی جووت بوو، چونکە لە حەیز پاک بوو بوو، دوایی ئافرەتە کە گەرایەو بە مألەویدان و تۆلدار بوو، وەلامی نارد بۆ داوود و لەو ناگاداری کردەو، لە بەر بەیاندا داوود نامە یەکی نووسی بۆ (یوناب) یوناب کە یەکیک بوو لە فرماندەکانی داوود، لە بەردی جەنگدا نامە کەشی هەر بە ئۆریادا نارد، (واتە: بە میدری ئەو ژنەدا، کە زینای لەگەڵ دا کردووە) کە لەو نامە یەدا هاتبوو: ئۆریا بخەنە هێنەکانی پێشەوێ جەنگ، ئنجا کە شەری قورس روویدا، تێو لە پشتیووە بکشینەو، تاکو بۆ خۆی لە بەین بچێ (ئنجا دوایی باس دەکات کە چۆن وایان کردووە ئۆریا کوژراو، ئنجا دەلی: کاتیک ژنی ئۆریا بەوێ زانی، کە میدرە کە ی کوژراو، شینی لەسەر گیرا، کاتیک ماوێ شین گیرانە کە ی بەسەر چوو، داوود بە دوای ئەو ئافرەتە یدا نارد، هینای بۆ کۆشک، هاوسەرگیری لەگەڵدا کرد، کوریکیشی لیتی بوو، بەلام پەرورەدگار ئەو کارە ی کە داوود کردی، زۆری پێ ناخۆش بوو.

ئنجا لە لایەرە (٦٦٤) ی هەمان سەرچاو داو لە ژێر ناوونیشانی: (لە دایک بوونی سولەیمان) دا، دەلی: داوود چوو بۆ لای بەشەئەع و دلی دایەو، بەلام دوایی لەگەڵی جووت بوو، دوای ئەو کە کردی بە هاوسەری خۆی و، کوریکیشی لیبوو، ناوی لیتنا: (سولەیمان)، پەرورەدگار ئەو کورە ی زۆر خۆشویست!

ئنجا وەک گوتمان: بە داخەو زۆر بە ی روونکەرەوانی قورئان بەبێ پەخنە لیکرتن، ئەم بەسەر هاتە یان هینا، بەلام ژمارە یە کیشیان بە توندی پەخنە یان لیکرتو، بۆ وینە: (الرازي) دەلی: (وَالَّذِي أَدِينُ بِهِ وَأَذْهَبُ إِلَيْهِ أَنْ ذَلِكَ بَاطِلٌ، وَيَدُلُّ عَلَيْهِ وَجْهُ: الْأَوَّلُ: أَنَّ هَذِهِ الْحِكَايَةَ لَوْ نُسِبَتْ إِلَى أَفْسَقِ النَّاسِ وَأَشَدَّهُمْ فُجُورًا لَأَسْتَكْفَ مِنْهَا، وَالرَّجُلُ الْعَشْوِيُّ الْعَظِيمُ الَّذِي يُقَرَّرُ بِتِلْكَ الْقِصَّةِ، لَوْ نُسِبَ إِلَى مِثْلِ هَذَا الْعَمَلِ لَتَبَاخَ فِي تَنْزِيهِ نَفْسِهِ، وَرَبُّهَا لَعَنَ مَنْ يُنْسِبُهُ إِلَيْهَا، الثَّانِي: أَنَّ حَاصِلَ الْقِصَّةِ

يَرْجِعْ إِلَىٰ أُمْرَيْنِ: إِلَى السُّعْيِ فِي قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ بِغَيْرِ حَقٍّ. وَإِلَى الطَّمَعِ فِي زَوْجَتِهِ، وَالثَّالِثُ: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَصَفَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَبْلَ ذِكْرِ هَذِهِ الْقِصَّةِ بِالصَّفَاتِ الْعَشْرِ الْمَذْكُورَةِ، وَوَصَفَهُ أَيْضًا بِصِفَاتٍ كَثِيرَةٍ بَعْدَ ذِكْرِ هَذِهِ الْقِصَّةِ).

واته: نه‌وی که من بروام پتی هه‌یهو بۆی ده‌چم و به دینی ده‌زانم، نه‌ویه که نهو به‌سه‌رهاته پو‌وچ و بن‌بنه‌مایه‌و، چ‌ند شتیک نه‌وه ده‌سه‌لمتین، (نج‌ا سن به‌لکان دینتته‌وه:)

به‌نگه‌ی یه‌که‌م: نه‌گه‌ر نه‌و به‌سه‌رهاته پال‌بدرتته لای گونا‌ه‌بارترین که‌س و نه‌وی له‌هه‌مووان تاوان‌بارتره، بی‌زی لئی ده‌بۆوه‌و، بابای پو‌وکه‌ش بینی پی‌س، (مه‌به‌ستی پی نه‌و که‌سانه‌یه، نه‌و به‌سه‌رهاتانه وه‌رده‌گرن و ده‌یان‌که‌ن به‌تفسیر بۆ‌قورنان)، کاتیک که‌نهم به‌سه‌رهاته ناوا ده‌گیرتته‌وه، نه‌گه‌ر و‌ینه‌ی نه‌و کرده‌ویه پال‌بدرتته لای وی، زۆر خو‌ی به‌پاک ده‌گری، به‌لکو‌ر‌ه‌نگه‌نه‌فرینیش له‌و که‌سه‌بکات که‌بلتی: تو‌واتکرده‌و! (که‌ت‌ماعی له‌ژنی ره‌فییکی کرد‌بن و، هه‌ول‌ب‌دات ره‌فیه‌که‌ی بکوژئی و، بیشیکوژئی و دوایی ژنه‌که‌شی بینتی!!).

به‌نگه‌ی دووهم: پوخته‌ی نهم به‌سه‌رهاته ده‌گه‌ریتته‌وه بۆ دوو شان:

أ- هه‌ول‌دان بۆ کوشتنی پیاوئیکی مسو‌لمان، به‌بن‌ه‌ق.

ب- ت‌ماع تیکردنی ژنه‌که‌ی، (که‌داوود، به‌حی‌ساب ده‌بن‌ه‌م نۆریای به‌کوشت دابن و، هه‌م ت‌ماعی له‌ژنه‌که‌شی کردوه، به‌لکو‌میرده‌که‌ی هه‌ر زیندوو بووه که‌زینای له‌گه‌ل‌دا کردوه!).

به‌نگه‌ی سێهه‌م: خوای به‌رز داوودی پی‌ش نهم به‌سه‌رهاته، به‌ده (۱۰) سیفه‌تان وه‌سف کرد، (که‌پیشتر هیتامانن و فه‌رخه‌ددینی رازی هه‌لپه‌ینجاون که‌بیمه‌کردمانه‌یازده) هه‌روه‌ها دوای نه‌وه‌ش به‌کو‌مه‌لتی سیفه‌تی دیکه، له‌دوای نهم به‌سه‌رهاته، وه‌سفی کردوه.

کهواته: غاوہنی ئه و هه موو سیفہ ته بهرزو جوانانه، هه رگیز ئه وهی لی
 ناوه شیتته وهو، به هیچ پتودانگیک ئه وه ناگونجی، سه رچاوهی ئه و به سه رهاته ش
 په یمانی کۆنه، به لأم ئایه ته کان ئه گهر وه ک خۆیان سه رنجیان بده یین، که م و زۆر
 ناچنه وه سه ر ئه وهو، له راستیی دا داوودیش عليه السلام به که م پتغه مبه ر نیه، که
 له په یمانی کۆندا شتی زۆر بی جیی پالداووته لای، که نه نانه ت مسوئمانیکی
 ناسایی له خۆیان ناوه شیتته وه، چ جای پتغه مبه ر یکی پایه بهرز!!

مهسه له گرنگه کان

مهسه له یه که م:

فه رمانکردنی خوا به پیغه مبهری خاتم ﷺ که خۆرگربن له به رانبه ر قسه و قالی ناهه زانی بیبر وایداو، یادی داوود عليه السلام بيش بکات و، بیکاته سه ر مه شق له مامه له کردنی له گه ل ده ور و به رو کۆمه لگادا، پاشان وه سفکردنی داوود به یازده سیفته، که هه ندیکیان خه سله ق خودی (داوود) ن و، هه ندیکیشیان نه و نیعمه تانه ن که خوا ﷺ بپیداون:

خوا ده ده رموی: ﴿أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾
 إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعُتْبَىٰ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَالطُّبْرَ حُمْرَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾
 وَشَدَدْنَا مُلْكَهُمْ وَءَاتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْكَلِمَاتِ ﴿٢٠﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له ده برگه دا:

(۱) - ﴿أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾، خۆراگر به له سه ر نه وهی ده یلین، واته: له سه ر نه و قسه پووچانه ی هاوبه ش بو خوا دانه ره کان ده یانلین، چ ده رباره ی خوا ﷺ که هاوبه شی بو داده نین، چ ده رباره ی قورن ان که به شیعرو جادووی له قه له م ده دن، چ ده رباره ی خۆت که تۆمه ق شیتیی و جادووگه ربی و شاعیریی ده ده نه پال، خۆراگر به: ﴿أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾، بیکومان نینسان به بن خۆراکرتن له به رانبه ر قسه ی پووچ و تۆمه ق ناڤه وای ناهه زانیدا، به هیه چ نامانجیک ناگات، خۆراگر بوون، یانی: خۆت شلووی نه که ی و نه شه له ژنی و هاوسه نکیی تیک نه چن، به بن نه و جوړه خۆراگری و پشوو درژییه، هه ر کاتی نینسان قسه به کی ناهه زکی بیست، تۆمه تیکی ناراسته کرا، هاوسه نکیی تیکبچن و دنیای لئ بیته وه

بەك، هېچى بۇ ناكرى، بۇيە خوا دەفەرموى: ﴿أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾، خۆراگر بە لەسەر ئەوهى دەيلين.

۲- ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، يادى بەندەكەشمان داوود بەكەوه، وەك پيشتريش لە ماناي گشتيەكەيدا گوتمان، ئەمە دوو سيفهتي تيدان لە يازدە سيفهتهكاني كه خوا ﷺ داووديان ﷺ پي مەدح دەكات، لەو چوار ئابەتەدا، ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، يادى داوودي بەندەمان بەكەوه واتە: ئەو داووده ﷺ، بەكە بە سەر مەشقى خۆت، لە بەسەرھاتيهوه پامپنەو، لە هەلسوكەوتەكانيهوه پامپنە، ﴿عَبْدَنَا دَاوُدَ﴾، بەندەكەى تيمە داوود، ئەوه سيفهتي دووهميهتي، لە راستى دا داوود ﷺ بە هۆى ئەوهوه كه بەندەى چاك بووه بۇ خوا ﷺ، شايستهى ئەوه بووه خوا بيكاتە پەوانەكراوى خۆى و، شايستهى ئەوهش بووه پيغەمبەرى خاتەم ﷺ بيكاتە سەر مەشقى خۆى، لە خۆراگرى و لە شيوهى مامەلەكردن لە دەوروبەرو كۆمەلگادا.

۳- ﴿ذَا الْأَيْدِي﴾، خاوهن هيز بوو (أَي: صَاحِبِ الْقُوَّة)، چونكە (أَيْدٍ) كۆى (يَد)، (يَد) ياني: دەست، (أَيْدٍ)، واتە: دەستهكان، خاوهنى دەستهكان مەبەست پي خاوهنى هيزو توانا، لەبەر ئەوهى وشەى دەست چ لە كورديداو، چ لە عەرەبييداو، چ لە زمانەكاني ديكەدا، پەرمزى هيزە، دەلن: دەستی فلانكەس بەسەر وانهوه هەيه، يان دەستی وى لەسەر وەيه، وەك خوا دەفەرموى: ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ...﴾، الفتح، ﴿ذَا الْأَيْدِي﴾، واتە: خاوهنى هيزو توانا، هيزى جەستهيش دەگرێتەوهو، تواناي مەعنهويش دەگرێتەوه، بەلام زياتر تواناي مەعنهويى مەبەسته.

ئەمەش سيفهتي ستيه مى.

۳- ﴿إِنَّهُ أَرْأَبٌ﴾، بە دلنبايى ئەو زۆر گەراوه بوو، گەراوه بوو بۇ لای خوا ﷺ هەميشە لە خزمەت خوادا بوو، بۇ جيبهجن كردنى فەرمانەكاني و، خۆ لئ پاراستنى قەدەغەكاني، ئەگەر هەلەيه كيشى كوردبايهو، هەلەى گوتبا، ئەوا زوو دەگەرايهوه بۇ لای خوا ﷺ.

ئەمەش سيفهتي چوارەمى.

۴- ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ﴾، تيمه چپا کاغمان له گه لیدا دهسته مؤ کرد بوون، ملکه چ کرد بوون.

نه مهش سیفه تی پینجه می.

شایانی باسه: ده گونجی (معه) په یوه ست بی به: ﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ﴾ هوهو، ده شگونجی په یوه ست بی به (یُسَخَّرْنَ...) هوهو، هه ردووک و اتا کانی هه ن و تیک کیرا ویش نین.

۵- ﴿يُسَخَّرْنَ بِالْعَيْنِ وَالْإِشْرَاقِ﴾، تیواران و دهمه و خوره لات به پاکیان ده گرت، یانی: خویان به پاک ده گرت، واته: که داوود رازو نیازی ده کردو خوی به پاک ده گرت و، ستایش خوی ده کردو، مونا جاتی ده کرد له خزمهت خوادا، چپایه کانیش له گه لیا نندا ده گوته وه، پیشتریش باسما ن کرد له تفسیری سووره تی (الانبیاء) دا، هه روه ها له سووره تی (سبا) یشدا، که هه ندیک له زانایان گوتوو یانه: واته: چپایه کان ده نگیان ده دابه وه، که داوود ﷺ ده پیریکاند به و ده نگه پر سوژو خۆشهی خۆی و، مونا جاتی له خزمهت خوادا ده کرد، ده نگیان ده دابه وه!! به لام بیگومان نه و و اتابه راست نیه، چونکه شوانتیکیش کاتیک بانگی مه ره کانی ده کات له چپا، چپایه که ده نگ ده داته وه، هه روه ها له نه شکه و تیکیش دا هه ر که سیک هاوار بکات، نه شکه و ته که ده نگ ده داته وه، نه وه هیچ تیمتیا زو زیاده یک نیه، که خوا ﷺ باسی بکات بو داوود ﷺ! به لام، چپایه کان هه ر له گه لیا ن گوتوته وه، نه که نه نیا ده نگ بده نه وه، به لکو وه ک داوود دووباره یان کردوته وه.

نه مهش سیفه تی شه شه می.

۶- ﴿وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً﴾، هه روه ها بالنده کانیش خپ کرابوونه وه بو داوود ﷺ هه ر کاتیک بانگی کردبان، به دهمیه وه ده هاتن، نجا خوا نه بفه رموه: کامه بوون؟! کو تر بوون، که و بوون، سوئسکه بوون، چوله که بوون، قازو قورینگ بوون، بویه هه موویان ده گرتیه وه، ﴿وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً﴾، بالنده کانیش کو کرابوونه وه، خپ کرابوونه وه.

نه وهش سیفه تی حه وته می.

۷- ﴿كُلُّ لُهُرَّاءٍ﴾، هه ر کامیان زور گه راوه بوو بوی، ته نوینی سه ر: (كُلُّ)، قه ره بووی بالوتدراو (مُضَافٌ إِلَيْهِ) ه، یانی: (كُلُّ الطُّيُورِ)، یان (كُلُّ الْجِبَالِ وَالطُّيُورِ)، هه موویان

ده‌گرته‌وه، ده‌گونجی مه‌به‌ست پتی، هه‌م چیا‌یه‌کانیش و هه‌م بالنده‌کانیش بی، (لَه).
 واته: بُو داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ، (اَوَابٍ)، واته: زور که‌پاوه، که مه‌به‌ست لیره‌دا نه‌وه‌به هه‌موویان
 بُوی فه‌رمانبه‌ر بوون، واته: بُو داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ، یان بُو خوا، که لیره‌دا خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ باسی چیا‌یه‌کان
 و بالنده‌کان ده‌کات، داوود ئیشی‌کی دیکه‌ی پتیان نه‌بووه، ده‌رناکه‌ووی ئیشی‌کی دیکه‌ی
 پتیان بووبن، جگه له‌وه‌ی کاتیک نه‌و مونا‌جات ده‌کات له‌ خزمه‌ت خوا‌داو، له‌ خوا
 ده‌پارێته‌وه‌و رازو نیاز ده‌کات، نه‌وانیش له‌گه‌لی بلێته‌وه، ئنجا بُو نه‌و مه‌به‌سته هه‌موویان
 بُوی فه‌رمانبه‌ر بوون و، له‌گه‌لی بوون و بُو لای ده‌گه‌رانه‌وه.

نه‌میش سیفه‌تی هه‌شته‌می.

۸- ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ﴾، حوکم‌پانی‌یه‌که‌یمان به‌هتیز کرد، مه‌حکه‌ممان کرد، که
 سوپا‌یه‌کی جه‌نگاوه‌ری زور، ژیر‌خانی‌کی ئابووری مه‌حکه‌م و، هتیزکی هه‌وا‌نگری و
 نیداره‌دانیکی باش، هه‌موویان ده‌گرته‌وه.

نه‌میش سیفه‌تی نۆیه‌می.

۹- ﴿وَأَاتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ﴾، هه‌روه‌ها حیکمه‌مان پتی به‌خشیی، (حیکمه‌ت) یش یانی:
 زانیاری به‌ سوود، یان: پیکان له‌ قسه‌و له‌ کرده‌وه‌دا، قسه‌ی به‌ جتی و کرداری به‌ جتی.

نه‌میش سیفه‌تی ده‌یه‌می.

۱۰- سیفه‌تی یازده‌یه‌می و نبعمه‌تی یازده‌یه‌م، که خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ به (داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ) ی داوه:
 ﴿وَفَصَّلَ الْخُطَابَ﴾، پتیش‌تریش باس‌مان کرد (فصل) به‌ مانای لیک جیا‌کردنه‌وه‌ی دی،
 (الْخُطَاب) یش به‌ مانای دواندن دی، ئنجا دواندن لیک جیا، واته: دواندن روون، قسه‌یه‌ک
 که به‌رانبه‌رکه‌ به‌ ناسانی لیتی تینگات، چونکه قسه‌یه‌ک که وشه‌کان و ته‌عبیره‌کانی
 توژتیک له‌ یه‌ک دوور بن، باشر فام ده‌کری، وه‌ک له‌وه‌ی تیکه‌ل و پیکه‌ل بی، هه‌یه‌هه‌ر
 زار پیکدا ده‌دات و، قسه‌کانی تیکه‌ل ده‌کات و ده‌یکاته‌ پیس و گوریس، خه‌لک باش
 لیتی تینگات، واتا‌یه‌کی دیکه‌ی: ﴿وَفَصَّلَ الْخُطَابَ﴾، واته: توانای لیک جیا‌کردنه‌وه‌ی
 کیشه‌و مشت و مپه‌کان و، دادوهری کردنیکی باش‌مان پیدابوو.

مهسه لهی دووه م:

بهسه ر دیواردا، له میحرابی داوود وه ژوور کهوتنی دوو که سی یتکه وه ناکوک و، داوا کردنیان لیتی که به حهق دادوه رییان له نیواندا بکات و، کیشه کهشیان نه وه بووه: (دوو برا، یه کیان نه وه دو نو سه ر مهرو، نهوی دیکه شیان یه که سه ر مه ری هه بووه، که چی خاوه ن نه وه دو نو سه ر مه ره که، داوای لیکردوه نه و تاکه مه ره یشی ته سلیم بکات و، به قسه ش به سه ریدا زالبوه)، داوودیش یه که سه ر دوا ی بیستنی قسه ی داواکار، بریاری سته مکار بوونی داوا له سه ر کراو (مُدْعَى عَلَيْهِ) ی داوه، بی نه وه ی گوئی بو بگری، به لام دوا یی زانیویه تی که نه وه تاقیکردنه وه ی خوا بووه بو ی و، یه که سه ریش به شیمان بوته وه و داوای لیبورنی له خوا کردوه و، که وتوته رکووع و پهروه ردگاریشی لیبوردوه و، پله ی نیزیکی و سه ر نه جانی چاکیش پی داوه:

خوا دهه رموی: ﴿وَهَلْ أُنْتِكَ نَبُؤُا الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلٰی دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَعْضُنَا عَلٰی بَعْضٍ فَاتَّخَذُوا الْحَقَّ وَلَا تُنْطِطْ وَاهْدِنَا اِلٰی سَوَاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾ اِنَّ هٰذَا اَخِيْ لَهٗ يَتَّبِعُ وَيَسْمَعُوْنَ نَجْمَةً وَّ اِلٰی نَجْمَةٍ وَّ اِحْدَةً فَقَالَ اَكْفَلْنِيْهَا وَعَزَّنِيْ فِي الْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَجِيْبِكَ اِلٰنِ نَجَاعِهِ وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ الْمُخَلَّفَةِ لَيَتَّبِعُوْنَ بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ اِلَّا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَقَلِيْلٌ مَّا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ اَنَّمَا فَنَنَتْهُ فَاَسْتَغْفَرَ رَبِّيْهُ وَحَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ ﴿٢٤﴾ فَعَفَرْنَا لَهٗ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَلْزُلْفٰى وَحُسْنَ مَّعَابٍ ﴿٢٥﴾﴾

شیگردنه وه ی ئەم ئایەتانه، له بیست برگه دا:

۱- ﴿وَهَلْ أُنْتِكَ نَبُؤُا الْخَصْمِ﴾، (ئه ی موحه مه ده ﷺ!، یان نه ی هه ر که سیک که قوربان ده خویتی) نایا هه والی خه لکه ناکوکه که ت یتکه یشتوه؟ نه وانه ی یتکه وه ناکوکی

و مشت و مریان بوو، ﴿وَهَلْ أُنْتَكِ﴾، (الإِسْتِفْهَامُ لِلتَّعَجِبِ أَوْ لِبُحْثِ عَنِ الْعِلْمِ).
 پرسیارگردنه که یان بو سهر سوپماندنه (یانی: نهو کهسه ناؤکانه پتکهوه، بهسهرهاتیکی
 زور سهرسوپهتیره یان هه بووه، نایا هه وائه که یانت پتکه یشتوه؟) یاخود پرسیارگردن بو
 لیؤولینه وه بهو بو به دوای زانستدا گه رانه، واته: نایا زانیاریت هه به له باره یانه وه؟
 وشه (خَصْمِ)، یش: (إِسْمٌ يُطْلَقُ عَلَى الْوَاحِدِ وَالكَثِيرِ)، (خَصْمِ)، واته: ناؤؤک، بو به کتیکیش
 و بو دووان و بو کؤش به کاردی.

(۲) - ﴿إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾، کاتیک که بهسهر دیواری میحرابه که دا سهرکه وتن،
 (التَّسْوِيرُ: تَفَعَّلَ مُشْتَقٌّ مِنَ السَّوْرِ، وَهُوَ الْجِدَارُ الْمُحِيطُ بِمَكَانٍ، أَوْ بَلَدٍ، تَسَوَّرَ أَي: اعْتَدَلَ عَلَى
 السَّوْرِ، مِثْلَ تَسَنَّمَ أَي: اعْتَدَلَ عَلَى سَنَمِ الْبَعِيرِ)، (تَسَوَّرَ) ه وه رگیراوه له (سور) دوه،
 که بریتیه لهو دیواری دهوره شویتیکی داوه، یاخود دهوره شاریکی داوه، (تَسَوَّرَ)
 واته: چوووه سهر (سور) و، چوووه سهر دیواره که، وهک (تَسَنَّمَ)، واته: چوووه سهر (سنام)
 یانی: دونگی حوشر.

﴿إِذْ سَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾، (المِحْرَابُ: بَيْتُ الْعِبَادَةِ الْخَاصَّ أَي: الْبَيْتِ الْمُتَّخِذِ
 لِلْعِبَادَةِ)، یانی: زووریکه تایهت کراوه به خواپه رستیه وه، به تایهتی بو خوا
 به رستی دیاریبکراوه.

(۳) - ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَرَّجَ مِنْهُمْ﴾، یاد بکهوه! کاتیک له داوود وه زوور که وتن، ننجا
 نهو به هو یانه وه داچله کی و ترسی رینیشت، بیمی به رانه ریان هه بوو، (الْفَرَجُ: الدُّعْوُ،
 وَهُوَ انْفِعَالٌ يَظْهَرُ مِنْهُ اضْطِرَابٌ عَلَى صَاحِبِهِ مِنْ تَوَفُّعٍ شَدِيدٍ مُفَاجِئَةٍ)، (فَرَجَ) داچله کینیکه
 که خاوه نه که ی هاوسه نگی تیکده چن، له بهر نه وهی مه ترسی سه ختیبه کی کتوپری به
 ملدا هاتوه.

(۴) - ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَعْضًا عَلَى بَعْضٍ﴾، گوتیان: مه ترسن، نیمه دوو
 که سه پتکه وه ناؤؤکین، هه نندی کمان سته ممان له هه ندی کمان کردوه، واته: به کتیکمان
 سته می لهوی دیکه مان کردوه.

تجارتی‌ها زانایان پرسیار یک‌بار کرد: چون داوود داخله کیوه و له جگه له خوا ترساره؛ وه لئه که هی نه‌ویه که ترسان شتیکی سروشتیه، پاشان پیغه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) فرمانیان پیکراوه ژبانی خویمان پباریزن، چونکه ژبانیان ته‌نیا هی خویمان نه، به‌لکو هی خه‌لک و کومه‌لگایه، که ده‌بی کار له‌سه‌ر هیدابه‌تدان و راسته ری کردنیان و به‌رچاو پوئنکردنه‌وه‌یان و فی‌ری خواپه‌رستی کردنیان، بکه‌ن، بویه له‌سه‌ریان پیویست بووه خویمان پباریزن و، کاتیک هه‌ستیان به‌مه‌ترسیه‌ک کردوه، شتیکی ناسایی بووه که دابچله‌کن.

که ده‌لین: ﴿بَعَى بَعْضًا عَلَى بَعْضٍ﴾، ده‌لین: (البغی: الظلم والتعدی) (بغی) بریتیه له‌سته‌م و سنوور شکینیی به‌لایه‌کدا.

(5) - ﴿فَأَحْكُرْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾، تو دادوه‌ریمان له‌نیواندا بکه به‌هق، واته: به‌شویه‌بکی چه‌سپاو و ری‌ک و راست.

(6) - ﴿وَلَا تُنْطِطْ﴾، نه‌وه بو‌ته‌نکید کردنه‌وه‌یه، نه‌گه‌رنا: ﴿فَأَحْكُرْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾، به‌هق و راستیی دادوه‌ریمان له‌نیواندا بکه چه‌مکی: لامه‌ده (وَلَا تُنْطِطْ) ش ده‌گرته‌وه ﴿وَلَا تُنْطِطْ﴾ یانی: سته‌م مه‌که، ﴿وَلَا تُنْطِطْ﴾، (مضارع أشط، أشط عليه أي: جاز عليه، شط وأشط: أي: جاز)، واته: سته‌می لی‌کرد، که ده‌لین: ﴿وَلَا تُنْطِطْ﴾، واته: سته‌م مه‌که و لامه‌ده، یان له‌هق دوور مه‌که‌وه‌وه.

(7) - ﴿وَأَهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾، بمانخه‌سه‌ر راسته‌ری، (الهدی: هُنَا مُسْتَعَارٌ لِلْبَيَانِ وَإِيضًا الصَّوَابِ)، (الهدی) لیره‌دا خوازراوه‌ته‌وه بو‌پوونکردنه‌وه‌وه دهرخستنی راستیی، راستیی چونه؟ ناوا پيشاهمانبده.

تجارتی‌هه‌سه‌ر خسته‌ه‌رووی کیشه‌که‌یان و، به‌کیکیان که دلاواکار (مُدْعِي)، ده‌لین:

(8) - ﴿إِنَّ هَذَا أَخِي﴾، نه‌مه‌برامه، واته: برای دایک و بابیی، واپنده‌چن زیاتر مه‌به‌ست پی‌ته‌وه‌بی.

۹- ﴿لَمْ يَسْعُ وَتَسْعُونَ نَجْمَةً﴾، نهوه دو نو (۹۹) سهر مهړی هه به.

۱۰- ﴿وَلِي نَجْمَةٍ وَاحِدَةٍ﴾، منیش یهک سهر مهړم هه به.

۱۱- ﴿فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا﴾، نجا گوئی: مهړه که ی خوشت ته سلیمی من بکه، (أَكْفَلْنِيهَا، أَي: مَلَكْنِيهَا، وَأَجْعَلْنِي أَكْفَلَهَا)، بیدد به من و من بکه به سهر په رشتیاری.

۱۲- ﴿وَعَزَّيْنِي فِي الْخَطَابِ﴾، له دواندنیش دا به سهرمدا زال بووه، (أَي: وَعَلَّبْنِي فِي الْكَلَامِ)، له قسه کردنیش دا به سهرمدا زال بووه، ده بې به ده سه لاتر بووې، نه مه واده رده خات که پیش داوای مهړه که ی لیکر دوهو، کاتیک نهو گوتوو یه تی: ناند ه من، نه ویش هه په رده شی لیکر دوهو قسه ی توندی له گه لدا کردهو، بونه ناچار بووه سکالی خو ی بینتیه لای داوود عليه السلام.

۱۳- ﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ سُؤَالِي نَعْمًا إِنَّ نِعَامِي إِلَى نِعَامِهِ﴾ (داوود عليه السلام) گوئی: به دلنیایی به داوا کردنی مهړه که ت بو گه ل مهړه کانی، سته می لیکر دوهو، خستنه پر وی بابه ته که ی داوا کار (مُنْعِي) هینده وروژتنه ر بوو، هه ست و سوزی داوودی جوو لاندو له بیر ی چوو له داوا له سهر کراو (مُدْعَى عَلَيْهِ) ش پهرسی: نه ری وایه، وانیه؟ نه ری بوچی داوات لیکر دوهو؟ ده گونجې بو نهوه داوا لیکر د بې، مهړه که ی بو به ختو بکات و گوتی بی: تو مهړ نکت بو چیه به تنیا، پتو دی ماندو د دې؟ من بوت به ختو ده که م و به ره هه مه که ش بو خو ت، به هه ر حال ده بوو لی پرسیایه، به لأم یه کسه ر گوئی: ﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ سُؤَالِي نَعْمًا إِنَّ نِعَامِي إِلَى نِعَامِهِ﴾، گوئی: به دلنیایی سته می لیکر دوهو که داوای مهړه که تی کردهو بو گه ل مهړه کانی خو ی، لیره دا وشه ی (سؤال) (سَمْنُ سُؤَالٍ مَعْنَى الضَّمِّ)، أَي: (لَقَدْ ظَلَمَكَ بِضَمِّ نَعْمَتِكَ إِلَى نِعَايِهِ وَسُؤَالِكَ إِيَّاهَا)، وشه ی (سؤال) مانای خستنه گه لی خراوته تیو، یانی: به دلنیایی سته می لیکر دوهو که داوای لیکر دوهو مهړه که ی خو ت بخه یه گه ل مهړه کانی وی.

۱۴- ﴿وَإِنَّ كَبِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾، به دلنیایی زور یرک له وانه ش پتکه وه تیکه لن، هه ندیکیان سته م له هه ندیکیان ده که ن، مافی هه ندیکیان پیشیل ده که ن، (الْخُلَطَاءُ: جَمْعُ خَلِيطٍ، مِثْلُ الشَّرْكَاءِ جَمْعُ شَرِيكَ، لَكِنْ الْخَلِيطُ مَعْنَاهُ أَعْمٌ)، ﴿الْخُلَطَاءُ﴾.

ههروهک (شُرْكَاءَ) د، (خُلَطَاءُ)، کۆی (خَلِیْطٌ) ه، ههروهک (شُرْكَاءَ) کۆی (شَرِیکَ) د، (شَرِیکَ) یان: هاوبهش له شتیکی دیارییکراودا، به لَام (خَلِیْط) مانایه که ی گشتیتره، به دراوسی و به برادهرو به هاوبهش دهگوتری و، به ههه جوړه تیکه لیه که دهگوتری.

۱۵- ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ (هه موو ئهوانه ی که ینکه وه تیکه لیان ده بی ستهم له یه کدی ده که ن) جگه لهوانه ی بریویان هیناوه و، کرده وه باشه کان نه نجام ده دن.

۱۶- ﴿وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ﴾، نهوانیش که من، وشه ی (ما)، له: ﴿وَقَلِيلٌ مَّا﴾، (لَقَصْدِ الْإِنْبَاءِ) مه به ست پی شاردنه وه، ئه مه هاندانیش بووه بۆ ئه وان، که نهوانیش له و که مه بن، له و که مه که بریویان هیناوه و کرده وه باشه کان نه نجام ده دن و، چاویان له سته مکردن نه له یه کدی.

۱۷- ﴿وَلَوْ أَنَّ دَاوُدَ إِنَّمَا فُتِنَتْ﴾ داوود پی و ابوو تاقیمان کرده وه، (ظَنَّ) ده گونجی به مانای گومان بی، به لَام لیره دا زیاتر واپیده چی به مانای زانیاری بی، واته: داوود (ظَنَّ) زانی که تیمه تاقیمان کرده وه، نجا بۆچی به (ظَنَّ) هیناویه تی؟ وشه ی (ظَنَّ) له قورئاندا که به کاردی، جاری وایه بۆ حاله تی سه رزه نشتکردن و، جاری واش هه یه بۆ حاله تی مه دحه، نجا نه گه ر بۆ حاله تی مه دح بی، بۆیه وشه ی (ظَنَّ) به کاردی، چونکه نه و زانیاریانه ی مرووف له نه نجامی تیوه رمان و سه ره نجان و گه ران و پشکنین دا ده ستی ده که ون، سه ره تا که یان گومانیکه دواپی ورده ورده به هیز ده بی، تا کو ده بیته زانیاریه کی جیی دنیایی، که ده فه رموی: ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلتَمِعُونَ رَبَّهُمْ...﴾ (البقرة، واته: گومانیان وایه که به دیداری پهروه رگاریان ده گن، نه و گومانه مه به ست پی عیلمه، به لَام نه و زانیاریه یه کسه ر زانیاری بی چه ندو چۆن نه بووه، به لکو گومان بووه، دواپی ورده ورده گومانه که به هیز بووه و به هیز بووه، له نه نجامی زۆر تیفکرین و بیرکردنه وه ی مرووف دا، سه ره نجام زانیاریه که شی به دیداری خوا به هیز ده بی، ﴿وَلَوْ أَنَّ دَاوُدَ إِنَّمَا فُتِنَتْ﴾، داوود زانی که تیمه تاقیمان کردۆته وه، (أَيُّ ابْتَلَيْنَاهُ وَابْتَحَرْنَا)، زانی که نه وه تاقیکردنه وه ی تیمه بوو، دواپی باسی ده که ین که چۆنی زانی؟

(۱۸) ﴿فَاسْتَعْقِرَ رَبُّهُ رَحْرًا رَاكِعًا وَأَنَابٌ﴾ داوای لیبور دنی له پەروەردگاری کردو، بە رکوع دا کەوت و، گەپراپەو، (حَرْ) یانی: (سَقَطَ)، رکوع عیش: (الْإِنْجَاءَ بِقَصْدِ التَّعْظِيمِ، دُونَ الْوُضُولِ إِلَى الْأَرْضِ)، بە کوردیی دەئین: چەمانەو، رکوع عیش هەر بە کاردئین، کە بریتە لەو مَرُوفٌ بچەمیتەو، بئ ئەو هی بگاتە زەوی، کە گەیشتە زەوی پئی دەگوئری: کپنووش (سجدة)، بە لأم ئەو رکوع دەبن بە مەبەستی بە مەزنگرتن و گەورە گرتن بیت، هەر بۆیەش وەک چۆن کپنووش بۆ جگە له خوا دروست نیه، چەمینەو هەش بۆ جگە له خوا دروست نیه، کە بە داخەو هەندیک له حوکمرانی عەرەب، خە لکە کە ی خۆیان ناچار دەکەن بۆیان بچەمنەو، کە له راستییدا رکوع و سەجدە تەنیا تاییە تن بە خواوە سوره.

(۱۹) ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكُمْ﴾ (خوا فەرموویەتی): ئیمەش ئەو هەمان جاو پۆشی بۆ لیکرد، لیمان بورد لەو هە لۆیستە ی، لەو پەله کردنە ی له دادوەری دا.

(۲۰) ﴿وَإِن لَّهُ عِنْدَنَا نَزْفَةٌ وَحُسْنُ مَتَابٍ﴾ بە دنیایی بۆ وی لە لای ئیمە پلە یە کی لیزیک هە یە، (زُلْفَى) یانی: (قُرْبَى)، ﴿وَحُسْنُ مَتَابٍ﴾ یانی: باشترین شوونی بۆ لا گەپراپەو، باشترین سەرەجامی شی لە لای ئیمە هە یە.

ئەجا ئەو هە کە ئایا داوود عليه السلام چۆنی زانیو: خوا تاقیکردۆتە وەو ئەو هە تاقیکردنە وە ی خوا بوو؟ داوی ی کە دە (۱۰) هە لۆهستە له بە رانبەر بە سەر هاتە کە ی داوود عليه السلام دا دە کە ی، تیشکی ک دە خە ی نە سەر ئەو مە سە لە یە ش.

مه سه له ی سټیه م:

فه رمانکردنی خوا به داوود عليه السلام که گټراو یه تی به جټنشین له سهر زه وی:
پټویسته به هه ق دادوه ری بکات و نه که وټه شوټن تاره زوو، که مه به ست
پټی سوزو هه لچوونه، چونکه به هوټی نه وه وه له راسته پټی خوا لا ده دات و،
سهره نجام دوو چاری نازاری سه ختی خوا ده بی له قیامه تدا:

خوا ده فه رموی: ﴿يٰۤاٰدٰمُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاٰمُرُكَ بِالنَّاسِ بِالْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فِىضْلِكَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ
بِمَا نَسُوْا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿۱۶﴾

شیکردنه وی ئه م ئایه ته، له شه ش برگه دا:

(۱) ﴿يٰۤاٰدٰمُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ﴾، ئه ی داوود عليه السلام تټمه تۆمان گټراوه
به جټنشین له زه ویدا، که ده فه رموی: ﴿فِى الْاَرْضِ﴾، ئه لټف و لامی سهر ﴿فِى الْاَرْضِ﴾،
به ته نکید (ئه لټف و لامی ناساندن) ه، به لام بۆ جټنس نیه، یانی: هه موو زه وی، چونکه
حوکم و ده سه لاتی داوود هه موو سهر زه وی نه گرتو ته وه، به لکو ئه و ناساندنه بۆ عه هده،
سهر زه مینه که، مه به ست پټی ئه و ولاته بووه و، ئه و شوټنی حوکمرانییه بووه که به نوو
ئیسپراتیلی لټیوون، (داوود) یش ودک باب و باپیرانی پټشووی حوکمرانیی کردوه به سهر
به نوو ئیسپراتیلداو، له و شوټنه دا که تټیدا نیشته جټ بوون له شام.

(۲) ﴿فَاٰمُرُكَ بِالنَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ (مادام تۆمان کردوه به جټنشین له سهر زه وی) تۆش
دادوه ری له نټوان خه لکدا بکه به هه ق.

دیسان ﴿النَّاسِ﴾ یش، لټره دا (أل) ده که بۆ ناساندنه و بۆ عه هده، واته: له
نټوان خه لکه که دا، که خه لکه که ش مه به ست پټیان خه لکی به نوو ئیسپراتیله،
چونکه ههر حوکمرانی نه وان بووه و، به هه ق حوکمرانیی به سهر خه لکه که دا بکه،
(حه ق) یش: (ما يَقْتَضِيهِ الْعَدْلُ الشَّرْعِيّ)، هه ق دادگه ربیه که شه رع خواز یاری بی.

۳- ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ﴾ شوین نارەزوو مەکهو، (أل) سەر ﴿الْهَوَىٰ﴾، بۆ جینسه، که هه موو جوړه کانی هه و او نارەزوو دەگرێتهوه، واته: به دواى سۆزو هه لچوون مەکهو، به هەر هۆیه کهوه نهو سۆزو هه لچوونه دروست بووبن.

بوچی؟

۴- ﴿فِيضَلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾، نه کهرنا نهو شوینکهوتنی نارەزوو، تۆ له پتی خوا لادهات، پستهی: ﴿فِيضَلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾، وه لأمی قه دهغه کردنه که به (جَوَابُ النَّهْيِ)، پیتش ده فهرموئ: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ﴾، له بهرچی؟ ﴿فِيضَلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾، نه کهر به دواى نارەزوو بکهوی، له پتی خوا لات دهات، پتی خواش بریتیه: له پتی هه ق و دادگهری و وهک بهک ته ماشا کردنی هه موو لایهک، که دینه لات بۆ چاره سهری کیشه مشت و مر له سه ره کان.

۵- ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾، به دلنایبی نهوانه ی له پتی خوا ون دهبن و لا دهدهن.

کهواته: دادگهری (عدل) پتی خویبه، سته م پیچه وانه ی رینگای خویبه، نهوانه ی که له پتی خوا لا دهدهن، واته: له دادگهری لا دهدهن بۆ سته م و لادن، سزایه کی سه ختیان بۆ هه یه.

۶- ﴿يَا نَسُوءَ يَوْمَ الْقِسَابِ﴾، به هۆی نهوه وه که رۆژی لیپرسینه وه یان له بیر چۆته وه و فهرامۆش کردوه، بیکومان ئینسان نه گهر شتیکی له بیر بچیته وه، له سه ری سزا نادرئ، به لأم یانی: پشتگوئیان خسته وه، نادیده یان گرتوه وهک له بیر یان نه مابن وایه، وشه ی (ما)، له: ﴿يَا نَسُوءَ﴾ دا، (مَصْدَرِيَّةٌ، أَي بِسَبَبِ نِسْيَانِهِمْ) چاوگیه، یانی: به هۆی له بیر چوونه وه یان نه وه بۆ رۆژی لیپرسینه وه، کهواته: له بیر بوونی رۆژی لیپرسینه وه، مرۆف ده پاریزی له وه که به دواى نارەزوو بکهوی و، په لکتیشی زه لکاو ی گونا هو تاوان بکری به هۆی شوینکهوتنی نارەزوو کهانه وه.

مهسه له ی چواره م:

گهردوون به حکمهت دروستکراوه، نهک به ههوهنته، وهک بیبروایان
گومان دهبنه و، بروادارانی کردار باش و تیکدهران و، پارێزکاران و تاوانبارانیش،
ناگونجی به کسان بن:

خوا دهفرموی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ذَلِكُمْ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا
فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ يَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ
فِي الْأَرْضِ أَمْ يَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾﴾

شیکردنهوهی ئەم دوو ئایهته، له پینج برهه دا:

(١) - ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا﴾، ئاسمان و زهوی و ئەوهی ده که وێته
نیوانیانوه، به بن ئامانج و به ههوهنته و به پووچ نه مان هتیاونه دی.

(الباطل: ضد الحق، الحقی: الحکمة أو الشيء الثابت)، ههق واته: (جکمه)، یان
شتی چه سپاو و ئامانجدار، (باطل) یان: شتی بن ئامانج و ههوهنته و بن هۆکار.

(٢) - ﴿ذَلِكُمْ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، ئەوه گومانی ئەوانهیه که بیبروان، که: ئەم گهردوونه به
ههوهنته و بن حکمهت و بن ئامانج هتیاوهته دی، کهواته: بوونناسی {علم الوجود
- ONTOLOGY} پووچی کافرهکان بهو سهره نجامه ی گه یاندوون، چونکه ئەوانه ی
بیبروان، بوونناسیه کی پووچیان ههیه، نه خۆیان ده ناسن، نه خوا ده ناسن، بۆیه ش
حیکمهت و نهیتیی و ئامانجیک که له پشت ئەم گهردوونه ههیه، نایینن، شایانی
باسه: تیمه له سه ره تایی تهفسیری سووره تی (یولس) دا، باستیکی سه ره به خۆمان له و
باروه کردوه، ئەو مهسه له به له دهوری پازده (١٥) شوینی قورئاندا هاتوه^(١)، که خوا

(١) تیمه کتیبی به کهم له مهسووعه ی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) به ناوونیشانی:
(الإسلام معرفة صحيحة بالخالق والخلق)، و کتیبی چواره م له مهسووعه ی: (إبرکردنهوه ی
ئیسلامی له تیوان وه حیی و واقع دا)، به ناوونیشانی: (پایه کانی بوونناسی و پرونکردنهوه ی

که ردوونی به پووج و بن حکمت و به هه وه نته نه خولقاندوه، ئیره ش شوئینکیانه، بویه ده فهرموی:

۳- ﴿قَوْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَّا نَارُ﴾، ئنجا سزای سهخت بو ئه وانهی بیبروان له ئاگر، وشهی (ویل) به مانای هاواریش دی، هاوار بو ئه وان، (الْوَيْلُ: يَدُلُّ عَلَى أَشَدِّ الشُّوْبِ)، (ویل) خراپترین سزاو ئازار ده گه یه ئن، ههروهها (وَيْلٌ لَّهُ، يُقَالُ لَهُ لِلتَّعَجُّبِ)، (ویل) بو سه رسورماندیش به کارده هئیزی.

۴- ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ﴾، ئایا ئیمه ئه وانهی بیروایان هئناوهو کردهوه باشه کانیا ئه نجام داو، وهک (تیکده ران له زه ویدا) یان داده ئینین؟ یانی: ئایا ده گونجی ئه و دوو کو مه له پیکه وه پینچه وانه وه دژه، مامه له ی به کسانیا ئه له گه ئدا بکه یین، که ئه گهر سزاو پاداشت نه بی په کسان ده بن؟!

۵- ﴿أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾، یان ئایا پاریزکاران وهک تاوانباران داده ئینین؟ واته: ئه گهر زیندوو کرانه وهو سزاو پاداشت نه بی، وهک بیبروایان گومان ده بن، ئه و کاته بیرواداران کردار باش، له گه ئل تیکده ران له زه ویدا، پاریزکاران له گه ئل تاوانباران دا، هه موویان په کسان ده بنه وه، ئه وه ش شتیکی نه گونجاوه، بویه ئه و شته ئالوززیکیه شایسته ی خوا ﷻ نیه.

مهسه لهی پینجه م و کو تایی:

قورئان کتیبکی پیندارو به ره مداره، خوا ناردوو به خوار، تا کو خه لک تیوهی رامین و، سه ره نجام خاوهن عهقلان په لدی لیوه ریگر و راستیه کانیان بیر بکه ونه وه:

خوا ده فهرموی: ﴿كَتَبَ أَنْزَلَهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِيَذَّبُوا آيَاتِهِ وَيَسْتَذْكُرُوا وَلَوْ أَلْبَسَ﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه ته، له سن بر گه دا:

(۱) - ﴿كَتَبَ أَنْزَلَهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ﴾، ئه مه کتیبیکه بو لای تو مان دابه زاندوو ه ﴿كَتَبَ﴾ (کتاب) له رووی زمانی عه ره بییه وه، گوزاره (خبر) یه یانی: (هَذَا كِتَابٌ)، ئه مه کتیبیکه، ﴿أَنْزَلَهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ﴾، بو لای تو مان دابه زاندوه، به پیزو به ره مداره، (وَالْمُبَارَكُ: الْمُنْتَبَهُ فِيهِ الْبِرْكَةُ، وَهِيَ الْغَيْرُ الْكَثِيرُ)، موبارک نه وه یه: که پیزی زوری تیدا بلا بوو بیته وه، که مه به ست خیری زوره، که ده فهرموی: ﴿كَتَبَ﴾، به نه ناسراو (نكرة) هاتوه، ئه مه بو به مه زن دانانه، یانی: وه سف نا کرئ. ئنجا بوچی خوا ﴿لِيَذَّبُوا﴾ نه و کتیبه پر پیت و پیزو به ره که ته ی دابه زاندوه بو لای موحه ممه د ﴿لِيَذَّبُوا﴾؟

(۲) - ﴿لِيَذَّبُوا آيَاتِهِ﴾، تا کو ئه وان له ئایه ته کانیه وه رامین، خو ئندراویشه ته وه: (لِيَذَّبُوا آيَاتِهِ)، تا کو تیوه له ئایه ته کانیه وه رامین. هه م به نادیار (غالب) و، هه م به نامادو دواندن (حضور و خطاب) به هه ردوو شیوه که هاتوه.

(۳) - ﴿وَلِيَسْتَذْكُرُوا وَلَوْ أَلْبَسَ﴾، بو نه وه ش که خاوهن عهقلان په ند وه ریگر و بیران بیته وه، (التدبر: التفکر والتأمل الذي يبلغ به صاحبه معرفة المراد من المعنى)، (تدبر): بریتیه له مو بیرکردنه وه و پامانه ی که خاوهنه که ی به هو یه وه ده گاته تیکه بشتن له واتایه کان. (التذكُر: اسْتِخْصَارُ الذَّهْنِ مَا كَانَ يَعْلَمُهُ بَعْدَ نِسْيَانِهِ، وَاسْتِخْصَارُ مَا مِنْ شَأْنِهِ أَنْ لَا يُغْفَلَ عَنْهُ)، (تذکر):

بریتیه له ئاماده کردنی زهین و هۆش بو شتیک که له بیرى چۆتهوه، بهبیر خۆی بێنیتتهوه، یاخود: زهین شتیک له خۆیدا ئاماده بکات، که شایسته بێ فهرامۆش نهکری و لهبیر نهچن.

شایانی باسه: ئیمه بو چۆنیهتی مامه له کردن له گه ل قورئاندا، له کتیبی: (با له خزمهت قورئاندا بین) دا، به درژیى قسه مان کردوه، له ههوت ههنگاودا باس مان کردوه، که ده بێ چۆن مامه له له گه ل فه رمایشتی خوادا بکری؟!^(١)

 (١) ههروهها له کتیبی (قورئانی مهزن له نوژده ته وهردا) زۆر شتمان له و باره وه باس کردوه، که نه و با به ته مان کردوه به پیشه کی کۆی ته م ته فسیره ش له چاپی دووهمی دا.

دە (۱۰) ھەلۆهستە لە بەرانبەر بەسەرھاتە کە ی داوود عَلَيْهِ السَّلَام:

(۱) - یە کێک لە حیکمەتەکانی ئەو بەسەرھاتە ئەوەیە، کە نابێ بابای حوکمران، بە ھۆی زێدە سەر گەرمبوون بە خواپەرستی تاییبەتە، کە مەترخەمی بکات لە بواری مشوورخواردن لە کۆمەلگاو چارەسەری کێشە و گرتەکانی خەلکدا.

داوود عَلَيْهِ السَّلَام زۆر ئەھلی خواپەرستی بوو، چۆتە ئیعتیکافەو و شوینی تاییبەتێ ھەبوو، چونکە میحراب شویتیکە، یان زووریکە تاییبەت کرابێ بە خواپەرستیەو، ئەمەش: جۆریک لە ھۆشداریی پێدان بوو بۆ داوود، ھەرودھا بۆ غەیری (داوود) یش کە نابێ خواپەرستی کەسیی وا لە بابای حوکمران بکات، ئاگای لە مشوور لێخواردنی کۆمەلگاو چارەسەرکردنی کێشەکانیان بپێی.

(۲) - ھەر کات خەلک پێی ناسایی و یاساییان بۆ سکاڵا چارەسەرکردنی کێشەکانیان لێگیرا، پەنا دەبەنە بەر پێی نااسایی و نایاسایی، ئەوانە بە تەنکید ئەو دوو کەسە، ئەگەر دوو مەروف بوون، یان ئەگەر دوو فریشتە بوون، ئەگەر دەرفەتیان ھەبووایە لە پێی ناسایی خۆیانەو بە ناسایی بەگەنە داوود عَلَيْهِ السَّلَام سەر نەدەکەوتنە سەر دیوارو بەسەر دیواردا بازیان نەدەدا، بەلام کە لە پێی ناساییەو بواریان نەبوو، بەسەر دیواردا سەرکەوتوون، ئەوەی دەرگا لە خەلک دابخات، خەلک ئەگەر بۆی بکری لە پەنجەرەو بۆی دێنە زووری، نجا بۆ خێر بێ، یان بۆ شەر بێ! بۆیە حوکمرانان نابێ خۆیان لە خەلکی بشارنەو، خۆ لە خەلک شارندنەو، وا دەکات کە خەلک بێر بکاتەو لەوێ چۆن بەگەنە ئەو حوکمرانە؟ نجا چ بە مەبەستی چاکە، چ خراپە.

(۳) - لەم بەسەرھاتەدا بەلگەی شەرعی ھەیە لەسەر ئەوە کە دروستە بەسەرھاتە نواندنەکانە (الْقَصَصُ التَّمثِيلِيَّة) دابزێن، ھەرودھا بەلگەش ھەیە لەم بەسەرھاتەدا، کە دروستە ئەو بەسەرھاتانە، بە شیوەیەکی جەستیی وینا بکری، مادام پێچەوانە

شهریعت نه بن، نه مه (محمد الطاهر بن عاشور) له (التحریر والتنوير) دا^(۱) هیناویتی و منیش رایه کهیم پین جوانه، چونکه زۆربهی زانایان ده لّین: نهو دوو کهسه، دوو فریشته بوون، خۆیان بردۆته سهر شیوهی دوو پیاو، کهواته: دوو فریشته کان تمسیلی دوو پیاوی پینکهوه ناکوکیان کردوهو، خۆیان بردۆته سهر شیوهی نهوان، کهواته: نواندن (تمثیل) دروسته، به لّام بۆ مه بهستی چاک، بۆ که یاندنی مه بهستیک که دهویستری، به شیوهی نواندن و به بهرجهسته کراوی به خه لک بگه یه نری.

(۴) - خالی بین هیزی داوود عليه السلام که هۆکاری هه له کهی بووهو، په له کردنی بووه له دادوهیری کردن و بریاردان دا، بینا له سهر قسهی داواکار (مُدعی) به بین گوینگرتن له لایه نی دووه م و داوا له سه رکراو (مُدعی علیه).

بۆهش له فه رمایشتی پیغه مه ردا عليه السلام هاتوه: {إِذَا جَلَسَ إِلَيْكَ الْغَضَمَانُ، فَلَا تَقْضِ بَيْنَهُمَا حَتَّى تَسْمَعَ مِنَ الْآخِرِ}، (أخرجه أحمد: ۸۸۲، والحاكم: ۷۰۲۵، وقال: صحيح الإسناد، ووافقه الذهبي، والبيهقي: ۲۰۲۵۶، وأخرجه أيضاً النسائي في الكبرى: ۸۴۲۰، والديلمي: ۱۲۶۸)، واته: هه ر کات دوو لایه نی ناکوک له لات دانیشتن، بریار بۆ به کیکیان مه ده، تا کو گوئی بۆ نه وی دیکه ش نه گری.

(۵) - (القرطبي) له (الجامع لأحكام القرآن) دا^(۲) گو توویتی: (وَلَيْسَ فِي الْقُرْآنِ مَا يَدُلُّ عَلَى الْقَضَاءِ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا هَذِهِ آيَةٌ، وَبِهَا اسْتَدْلَ مَنْ قَالَ بِجَوَازِ الْقَضَاءِ فِي الْمَسْجِدِ، وَلَوْ كَانَ ذَلِكَ لَا يَجُوزُ كَمَا قَالَ الشَّافِعِيُّ: لَمَا أَقْرَهُمْ دَاوُدُ عَلَى ذَلِكَ، وَيَقُولُ: انصَرَفَا إِلَى مَوْضِعِ الْقَضَاءِ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْخُلَفَاءُ يَقْضُونَ فِي الْمَسْجِدِ، وَقَدْ قَالَ مَالِكٌ: الْقَضَاءُ فِي الْمَسْجِدِ مِنَ الْأَمْرِ قَدِيمٌ).

واته: له قورنندا جگه له م نایه ته هیهچ به لگه به کی دیکه نیه، بۆ نه وه بشی له سه ر نه وه، که دروسته له مزگه وتدا دادوهیری بگری، نه وانه ش که گو توویانه:

(۱) ج ۲۳، ص ۲۲۸.

(۲) ج ۱۵، ص ۱۱۴.

دروسته له مزگه وتدا دادوه ریی بکری، به لگه یان بهم نایه ته هیناوه ته وه و، پیغه مبه ر ﷺ و جینشینه کانیشی له مزگه وتدا دادوه رییان کرده و، مالیکیش گوتوو یه تی: دادوه ریی کردن له مزگه وتدا له نیشه دیرینه کانه، واته: له میژه کراوه به نه ریتیک له نیو نومه تدا.

هه لبه ته نه وه بو کاتی خوئی که دادگا (محکمه) نه بووه، نه گه رنا که تیتا شوینی تایبه تی دادگایی هه یه، هه روه ک شوینی تایبه تی وه رگرتی زانست هه یه، که زانکوو، قوتابخانه کان و په یمانگا کانن، هه روه ها تیتا شوینی تایبه تیی ریڅخستنی سوپا هه یه، که نه و کارانه کاتی خوئی هه موویان له مزگه وتدا کراون، به لام تیتا نه و کارانه براونه ته دهره و دی مزگه وت.

(۶) - (قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَا خِلَافَ بَيْنَ الْعُلَمَاءِ أَنَّ الْمُرَادَ بِالرُّكُوعِ هَا هُنَا السُّجُودُ، فَإِنَّ السُّجُودَ، هُوَ الْمَيْلُ، وَالرُّكُوعُ هُوَ الْإِنْجِنَاءُ، وَأَحَدُهُمَا يَدْخُلُ عَلَى الْآخَرِ)^(۱)

واته: له نیوان زانایاندا راجیایی نیه، که مه به ست له رکووع لیره دا: کرنووش (سجود) ه، چونکه کرنووش بریتیه له لاریونه وه و، رکووعیش به هه مان شیوه بریتیه له چه مانه وه، تنجا به کیکیان ده چیته نیو نه وی دیکه.

به لام پیم سه بیره که نه و گوتوو یه تی: راجیایی نیه له نیوان زانایاندا، چونکه به دلنایایی وایه، وه ک دوایی ده یکه پنی، به لام به هه ر حال هه ر رابه که یم هینا، وه ک نه مانه تیکی عیلمیی، نه گه رنا پیم وایه که نه خیر: رکووع هه ر به مانای رکووع به کارهاتوه و، سجوودیش به مانای سجوود، وه ک دوایی ده یکه پنی.

(۷) - (عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ قَالَ: السُّجُودَةُ فِي ص، لَيْسَتْ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ فِيهَا) (أخرجه أحمد: ۳۳۸۷، والبخاري: ۳۴۲۱، وغيرهما).

واته: عه‌بدوڵڵای کورپی عه‌بیاس (خوا له خۆی و بای پازی بێ)، گوتوو یه‌تی: سه‌جده بردن له سوورەتی (ص) دا له سه‌جده پێوه پابه‌ندکراوه‌کان نیه، که ده‌بێ هه‌ر نه‌نجام بدری، به‌لام پێغه‌مبه‌ریشم ﷺ بینیوه ک‌ر‌نووشی تیتدا ده‌برد.

واته: ده‌گونجی ئینسان ک‌ر‌نووش نه‌با، بۆیه من له هه‌موو نه‌و شوێنانه‌دا که سه‌جدهی قورئان خوێندن بوون و پێیان گه‌یشتووم، سه‌جدهم بردوه، به‌لام له‌مه‌یان دا سه‌جدهم نه‌برد^(۱)، له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ فه‌رمایشتی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتوه که جارێک پێغه‌مبه‌ر ﷺ سوورەتی (ص)ی خوێندو له‌سه‌ر مینبه‌ر دابه‌زی سه‌جدهی برد، هاوه‌ڵانیش سه‌جده‌یان برد، جارێکی دیکه‌ش سوورەتی (ص)ی خوێند به‌ ته‌ما نه‌بوو سه‌جده به‌ری، به‌لام هاوه‌ڵان خۆیان ناماده کرد بۆ سه‌جده بردن، نه‌ویش دابه‌زی و فه‌رمووی: به‌ته‌ما نه‌بووم سه‌جده به‌رم، به‌لام له‌به‌ر ئێوه که خۆتان ناماده کردوه [بۆ نه‌وه‌ی ته‌ریق نه‌بنه‌وه] دابه‌زی و دووباره سه‌جدهی برد^(۲).

که‌واته: نه‌و ک‌ر‌نووش‌بردنه‌ پێویست نیه، به‌لام شتیکی په‌سند.

هه‌لبه‌ته له‌ باره‌ی هه‌موو سه‌جده‌کانی قورئان خوێندنه‌وه، تیمه‌ باسیکی دوورو درێژمان له‌ کۆتایی سوورەتی (الأعراف) دا کرده‌وه له‌ باره‌ی هه‌موویانه‌وه راجیایه‌ک هه‌یه، که‌ نایا پێویسته، یاخود شتیکی په‌سندو چاکه، ک‌ر‌نووش به‌ردی. (۸) - (فخر الدین الرازی) ده‌لی: (اَشْتَشْهَدُ اَبُو حَنِيفَةَ بِهَذِهِ الْاَيَةِ فِي سُجُودِ التَّلَاوَةِ، عَلَيَّ اَنْ الرُّكُوعَ يَقُومُ مَقَامَ السُّجُودِ)^(۳).

واته: نه‌بوو هه‌نیفه به‌لگه‌ی به‌م نایه‌ته هه‌نیاوه‌ته‌وه، که‌ جاری وا هه‌یه چه‌ونه‌ پ‌ک‌ووع و چه‌مانه‌وه، قه‌ره‌بووی ک‌ر‌نووش به‌ردی قورئان خوێندن ده‌کات و، له‌ شوێنی ک‌ر‌نووش به‌گاردی.

(۱) مه‌به‌ستم کاتی ده‌رس گوتنه‌وه‌یه، که‌ سه‌ره‌تا نایه‌ته‌کانی ده‌رسه‌که‌ ده‌خوینم.

(۲) أخرجه أبو داود: ۱۴۱۰ بإسناد علی شرط الشيخین.

(۳) التفسیر الکبیر: ج ۲۶، ص ۱۸۲، هه‌روه‌ها التحریر والتنویر، ج ۲۳، ص ۲۴۱.

بۆیه ئەوهی (ئبن العریبی) گوتووێتی: (لا خِلافَ بَيْنَ الْعُلَمَاءِ عَلَى أَنْ الْمِرَادَ بِالرَّكُوعِ ههنا: السجود)، راست نییه، ئەوەتا نياممکی وەک ئەبوو هەنیفە دەلن: نەم ئابەتە بەلگەیه لەسەر ئەوه که نەک تەنیا لێرەدا، بەلکو بۆ کړنووش بردنەکانی دیکەش، دەگونجی مرؤف تەنیا بچیتە ړکووع و، ئەوه قەرەبووی چوونە سەجدە دەکاتەوه، که به راستی ئەو راپەیی ئەبوو هەنیفە زۆر جار مرؤف له سەغلهتی دەر دەکات، که شوونەکەیی وایه کړنووش بۆ نابردی، دەگونجی نینسان بچەمیتەوهو، بچیتە ړکووع له جیاتی کړنووش بردنەکه.

٩- ئایا ئەو دوو کەسە که له شیوهی دوو کەسی ناکۆکدا هاتن بۆ لای داوود عليه السلام، مرؤف بوون، یان فریشتە؟! یانی: ئایا دوو مرؤف بوون به راستی و به سەر دیواردا سەرکەوتوون، لەبەر ئەوهی پێیان نەبووه، له پێی ئاسایهوه بچن؟ یاخود دوو فریشتە بوون و هەر به سەر دیواردا سەرکەوتوون، به لأم له شیوهی دوو مرؤفدا، به لأم فریشتە بوون؟ هەردوو راپەکان هەن، له ئایه تەکاندا هیچ لایه کیان ساغ نەکراوه تەوه، دەگونجی دوو مرؤف بووبن و، هەر به راستییش ڕووداوه که تاوا بوو بێ و، دەرکونجی دوو فریشتە بووبن، ئەو ڕووداوه یان وهک سیناریۆ نواندنیک پێشکەش کرد بێ، هەردوو راپەکان هەن.

١٠- داوود عليه السلام چۆنی زانیی که خوا تاقی کردۆتهوه؟

وهلامه کهی ئەوهی:

یه کەم: یه کەسەر خۆی بۆی دەرکەوتبێ، واته: دواي ئەوهی برباره کهی داوهو، دادوهه ریه کهی کردوه، بیری لێ کردبیته وهو بۆی دەرکەوتبێ و گوتبێ: من گویم له بابای داوا له سەرکراو (مدعی علیه) نەگرت و، تەنیا به قسهی داواکار (مدعی) یه کەسەر بربارمدا، دەگونجی خۆی بۆی دەرکەوتبێ.

دووهم: دەگونجی له پێی وهحیهوه زانیبێ، یان خوا عليه السلام بۆی ئیلهام کرد بێ.

سییهم: دەگونجی ئەو دووانه فریشتە بووبن و، له پێش چاوی وی بهرز بووبنهوه بۆ ئاسمان، که ئەو راپەش ههیه، یان هەندیک له زانا یان دەلین: تەماشای یه کدییان کردو

پیکه‌نین، ئەو کاته داوود بۆی دەرکەوتو، کە ئەوانە فریشتە بوون و، بۆ تاقیکردنەوهی وی خوای پەرورەدگار ئەو دوو فریشتەبەهی ناردوون.

ئنجما کە داوود بۆی دەرکەوتوو تاقیکردنەوهی خوا بوو، چ دوو مرۆف بووین و، چ دوو فریشتە بووین، سەرەنجام لە ئەنجامی ئەوه‌دا کە بیری لیکردۆتەوه، یان خوا ئاگاداری کردۆتەوه، بۆ دەرکەوتو کە ئەوه تاقیکردنەوهی خوا بوو بۆی و، تیشیدا دەرئەچوو، بە‌لام خوا ﷻ لێی نەگرتو و لێی بوردو، چونکە نیازی خراپ نەبوو، لە ئەنجامی ئەوه‌ش دا هە‌ئچوو، کە زۆر رقی لە زولم بوو، بابای داواکاری زۆر پێی مە‌زلووم بوو، بۆیە یە‌کسەر حوکمی لە‌سەر داوای بابای لە‌سەر داوا‌ئیکراو داوه.

لێره‌شدا کۆتایی بە‌م دەر‌سه‌مان دێنین و، لە‌ خوای پەرورەدگار داوا‌کاری‌ن یارمە‌تی‌مان بدات هە‌میشە‌ لە‌گە‌ڵ هە‌قدا بین و، لە‌گە‌ڵ داد‌گە‌ریی دا بین، کە بە‌ تە‌ئکید راستە‌ شه‌قامی خوا، خوازیاری هە‌ق و داد‌گە‌رییه‌و، دژی سته‌م و لادان و دە‌ست‌درێژ‌کارییه‌ بۆ‌ سەر ما‌فی ئە‌وانی دیکه‌.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، سَتَعَفُّوكَ وَتَوْبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسي سڀيهه** ❖

بیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان یازده (۱۱) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، نایه‌ته‌کانی: (۳۰ - ۴۰)، دوو پرووداوی ژیانی سوله‌یمانی کوپری داوودیان (عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) خستوونه پروو، وپرای ژماره‌یه‌ک لهو نیعمه‌تانه‌ی خوا به سوله‌یمانی به‌خشییوون:

پرووداوی یه‌که‌میان: گرنکیی و بایه‌خ پیدانی زوری سوله‌یمانه به‌نه‌سه‌په‌په‌سه‌ن و باشه‌کانی و، پشکنینی بویان و، تهماشا کردن و سه‌رنجدانی بویان و ده‌سته‌ینانی به‌لاق و مل و گهر‌دنیاندا.

پرووداوی دووه‌میش: فریدرانی جه‌سته‌یه‌ک بووه بو سهر کورسییه‌که‌ی سوله‌یمان الصلوة، دواپیش باسی له خوا پارانه‌وه‌ی سوله‌یمان الصلوة بو پیدانی حوکمرانیسه‌کی بی وینه‌و، گیرابوونی داوایه‌که‌ی له لایهن خوای به‌خشه‌ره‌وه کراوه.

﴿ وَوَهَبْنَا لِداوُدَ سُلَيْمٰنَ ۗ نَعَمَ الْعَبْدُ ۗ اِنَّهُ اَوَّابٌ ﴿۳۰﴾ اِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ
 الصَّغِيْرَةَ الْجِيَادُ ﴿۳۱﴾ فَقَالَ اِنِّي اَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتّٰى تَوَارَتْ
 بِالْحِجَابِ ﴿۳۲﴾ رُدُوْهَا عَلٰى فُلْفُلٍ مَّسْحًا بِالسُّوقِ وَالْاَغْنٰقِ ﴿۳۳﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ
 وَالْقَيْنٰ عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ ﴿۳۴﴾ قَالَ رَبِّ اَغْفِرْ لِيْ وَهَبْ لِيْ مُلْكًا لَا يَبْتَغِيْ لِاِخْوٰدِيْ
 مِنْ بَعْدِي اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهّٰبُ ﴿۳۵﴾ فَخَرْنَا لَهُ الرِّيحَ يَجْرِيْ بِاَمْرٍوهُ رُحّٰةٌ حَيْثُ اَصَابَ ﴿۳۶﴾
 وَالسَّيْطٰنِيْنَ كُلَّ بَنّٰءٍ وَعَوَاصِرٍ ﴿۳۷﴾ وَءَاخِرِيْنَ مَّقْرَنِيْنَ فِي الْاَضْفَادِ ﴿۳۸﴾ هٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ
 اَوْ اَسِيْكَ بِعَبْرِ حِسَابٍ ﴿۳۹﴾ وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَلْزُلْفٰى وَحَسْبَ مَنّٰبٍ ﴿۴۰﴾ ۝

مانای ده قلاو ده قی نایه تکان

{ههروه‌ها سوله‌یمائمان به داوود به خشیی، باشتین بهنده بوو، چونکه زۆر (بۆ لای خوا) گه‌راوه بوو (۳۰) (یاد بکه‌وه!) کاتیک دمه‌و تیاره نه‌سپه ره‌سه‌نه تیز‌ره‌وه‌کانی له‌سه‌ر رانویژان (پیشانی دران) (۳۱) نجا گوئی: من مال و سامانم (به تاییه‌ت نه‌سپه‌کانم) له‌به‌ر یاد کردنی خوا خوشویست (یان به‌سه‌ر یادی خوادا هه‌لمبژاردن)، هه‌تا به هۆی کهوتنه پشت په‌رده‌وه په‌نهان بوون (۳۲) (هه‌ر سه‌ر گه‌رمی نه‌سپه‌کانی بوو، گوئی:): بیانگیرنه‌وه سه‌رم، نجا ده‌ستی کرد به ده‌ست پیداهینانی لاقه‌کانیان و گه‌ردنه‌کانیان (۳۳) به دنیاییش تيمه سوله‌یمائمان تاقیکرده‌وه و جه‌سته‌یه‌که‌مان فریادیه سه‌ر کورسییه‌که‌ی، پاشان له ناخه‌وه گه‌رایه‌وه (بۆ لای خوا) (۳۴) گوئی: په‌روه‌ردگارم! لیم بیووره و حوکمپرانیه‌کم پئ بیه‌خشه، دواي من بۆ که‌س نه‌لوئی، بیگومان به‌س تو زۆر به‌خشه‌ری (۳۵) تيمه‌ش با مان بۆ ملکه‌چ و پامکرد، به فه‌رمانی وی، به نه‌رمیی هه‌ر جیه‌کی و بستبایه بۆی ده‌چوو (۳۶) له شه‌یتانه‌کانیش هه‌ر بیناسازو ده‌ریاوان (یکی گه‌وه‌هه‌ر ده‌ره‌ینه‌ریک) مان بۆ ده‌سته‌مۆ کردبوون (۳۷) هه‌ندیکی دیکه‌ش (له شه‌یتانه‌کان) به جووته کووت و زنجیرکرا‌بوون له پتوه‌ندان دا (۳۸) (پیمان گوئ:): نه‌مه به‌خششی تيمه‌یه، نجا بیه‌خشه، یان بگه‌روه، به‌بئ ژماردن (۳۹) هه‌روه‌ها (وی‌پرای نيمه‌ته دنیا‌یه‌کان) بۆ وی له لای تيمه‌ نيزیکی و سه‌رده‌نجامی هه‌ره چاک هه‌یه (له رۆژی دوا‌یی دا) (۴۰).

شیکردنه‌وی هه‌ندیگ له وشه‌کان

(الصَّفِينَتُ): كۆی (صافین) ه، (الصَّفْنُ: الْجَمْعُ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ صَافًا بَعْضُهُمَا إِلَى بَعْضٍ)، (صَفْنٌ) بریتیه له‌وه که دوو شت پیکه‌وه کۆبکرتنه‌وهو، پیکه‌وه بلکیترتین. (صَفَنَ الْفَرَسَ قَوَائِمَةً)، نه‌سه‌په که لاقه‌کانی پیکه‌وه نووساندن. که به نه‌سه‌پ ده‌گوتری: (فَرَسٌ صَافِنٌ)، نه‌وه‌یه که سێ لاقی له سه‌ر زه‌وی بن و لاقیکی به‌رز کردبیته‌وه سه‌ر سه‌مه‌که‌ی، به ناسته‌م که‌یاند بیته‌ زه‌وی، نه‌وه‌ پیتی ده‌گوتری: (صَافِنٌ).

(الْجِيَادُ): (جَمْعُ الْجَوَادِ، وَهُوَ الْفَرَسُ الْجَيِّدُ ذُو الْجَوْدَةِ، جَيِّدُ الْعَدْوِ)، (جِيَادٌ) كۆی (جَوَادٌ) ه، نه‌ویش بریتیه له نه‌سه‌پی باش، نه‌سه‌پتکی په‌سه‌ن، که باش به‌روات.

(طَفِقَ): (طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا، أَي: أَخَذَ يَفْعَلُ كَذَا، وَيُسْتَعْمَلُ فِي الْإِيجَابِ ذُوونِ النَّفْيِ)، وشه‌ی (طَفِقَ) به مانای (شَرَعَ)، واته: ده‌ستی پیکرد به‌و کاره‌و، نه‌و کاره‌ی ده‌کرد، دی، ته‌نیا بو‌ حاله‌قی نه‌رتینی، به‌ کاردی و بو‌ حاله‌قی نه‌رتینی به‌ کارنایه‌ت.

(رُحَاءَ): (الرُّحَاءُ: الرِّيحُ اللَّيْنَةُ شَيْءٌ رَخْوٌ، رَخِيٌّ يَرْخِي)، (رُحَاءَ): واته: بابه‌کی نه‌رم، بای نه‌رم و نارام، ده‌گوتری: (شَيْءٌ رَخْوٌ)، واته: شتتکی نه‌رم و شل، (رَخِيٌّ يَرْخِي)، واته: نه‌و شته‌شل بو‌و هاته‌ خوار، بو‌ وینه‌ دامینی کراس که داده‌که‌وی.

(أَصَابَ): (أَصَابَ كَذَا، أَي: وَجَدَ مَا طَلَبَ)، واته: نه‌و شته‌ی داوای ده‌کردو، وه‌ ده‌ستی که‌وت، (وَأَصَابَ أَي: قَصَدَ، مُسْتَقًّا مِنَ الصُّوبِ، وَهُوَ الْجِهَةُ)، (أَصَابَ): واته: رووی تیکرد، که له وشه‌ی (صُوبٌ) ه‌وه‌هاتوه، (صُوبٌ) یش، یانی: (جِهَةٌ)، نه‌و شوینه‌ی یان نه‌و لابه‌ی مروّف رووی تی ده‌کات.

(بَنَاءٍ): (الَّذِي يَبْنِي اسْمَ فَاعِلٍ، مَصْغُوعٌ عَلَى زَنَةِ الْمُبَالَغَةِ لِلدَّلَالَةِ عَلَى مَعْنَى الصَّنَاعَةِ، مِثْلُ: نَجَّارٌ وَقَصَّابٌ وَحَدَّادٌ)، (بَنَاءٌ) نه‌و که‌سه‌یه که بینا ده‌کات، خانوو

دروست ده کات، که (بُئَاء) ناوی بکەر (إِسْمُ فَاعِلٍ) ه، له سه ر کیشی موباله غه، دروستکراوه، تاکو مانای پیشه بگه به نن، وه ک: دارتاش و گوشت فروش و ناسنگەر.

(وَعَوَّاصٍ): (الَّذِي يَغْوُضُ فِي الْبَحْرِ لِاسْتِخْرَاجِ اللُّؤْلُؤِ)، (عَوَّاصٍ): پزگه ی زنده رویی (عَائِصٍ) ه، (غَاصٌ فِي الْبَحْرِ، وَعَائِصٌ)، واته: چووه نئو ده ریا، تهو چووه وه نئو، (عَوَّاصٍ) واته: که سیک که زور ده چپته نئو ده ریا، یاخود زور قوول دا ده چن، (عَوَّاصٍ) به که سیک ده گوتری که ده چپته نئو ده ریا بو دهرهینانی گه وه ره.

(مُفَرَّجٍ): (إِسْمٌ مَّفْعُولٍ مِنْ «فَرَّجَهُ» أَي: جَعَلَهُ قَرِينًا لِعَیْرِهِ، لَا يَنْفَكُ أَحَدُهُمَا عَنِ الْآخَرِ)، (مُفَرِّجٍ): ناوی به رکار (مفعول) ه، له (فَرَّجَهُ)، واته: جووقی کرد، که دوو شت پیکه وه جووت بکرین، که به کیکیان له وی دیکه جیانه بیته وه.

(الْأَصْفَادِ): (جَمْعٌ صَفَدٍ: وَهُوَ الْقَيْدُ، صَفَدَهُ أَي: قَيْدَهُ)، (أَصْفَادٍ) کوی صَفَدِ) ه، نهویش به کۆت و زنجیر ده گوتری، کۆت که ده کرته پتی مروف، (صَفَدَهُ أَي: قَيْدَهُ)، واته: پینه کانی زنجیری تیکردن، یاخود کۆتی تیکردن، له کورده واریسی دا ده گوتری: کۆت و زنجیر کراوه.

(فَأَمَّنَّ): (مُشْتَقٌّ مِنَ السَّمَنِ الْمَكْنِيِّ بِهِ عَنِ الْأَنْعَامِ، أَي: أُنْعِمَ عَلَيَّ مَنِ شِئْتُ بِالْإِطْلَاقِ، أَوْ أَمْسِكُ فِي الْخِدْمَةِ)، (فَأَمَّنَّ) داتاشاروه له (مَنْ) هوه، که کینایه یه له به خشین و چاکه له گه لدا کردن، واته: هه ر که سیکت دهوی له شه بیتانه کان، چاکه ی له گه ل بکه، بو شهوی به ری بدهی و به ره له دای بکه ی، یاخود بیانگره بو شهوی کریکاریسی و خزمه تیان پی بکه ی.

(لَزُلْفَى): (أَي: قُرْبَى)، واته: نیزیکی.

(مَتَابٍ): (الْأَوْبُ: ضَرْبٌ مِنَ الرُّجُوعِ، وَذَلِكَ أَنَّ الْأَوْبَ لَا يُقَالُ: إِلَّا فِي الْخَيْوَانِ الَّذِي لَهُ الْإِرَادَةُ، وَالرُّجُوعُ يُقَالُ فِيهِ وَفِي غَيْرِهِ: أَبَ يَثُوبُ أَوْبًا وَإِيَابًا وَمَابًا، وَالْمَتَابُ: الْمَصْدَرُ وَإِسْمُ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ)، وشه ی (مَتَابٍ) که له (أَوْبٍ) هوه هاتوه، (أَوْبٍ) بریتیه له جهورتیک له گه رانه وه، نهویش له بهر نهوه یه (أَوْبٍ) ته نیا بو ژانداریکه که

خاوهنى ويست و شعور بى، به كارده هينرى، به لام (رُجوع) هم بۆ خاوهن
عهقل و شعور، هم بۆ غهبرى نه و انيش به كاردى، ده گوترى: (أَبْ، يَثُوبُ، أَوْبًا)
گه رايه وه، ده گه پرتيه وه، گه رانه وه، (إِيَابًا وَمَأْبًا)، (أَوْبٍ وَإِيَابٍ وَمَأْبٍ) هر سيكيان
چاوگن، (مَتَابٍ) ويراى نه وهى كه چاوگه، هم به ناوى شوين و، هم به ناوى
كاتيش ده گوترى.

ماناي گشتيى نايه تەكان

هر له سه ره تاوه ده تيين: به سه ره اتى سوله يمان **الْإِيمَانُ**، له سوورده تى
(الأنبياء) دا به دريژى باسكروه، له ويدا هم مو ئه و نايه تانهى كه په يوده ست
به سه ره اتى سوله يمانه وه له سوورده تەكانى ديكه وه هينا و مانن. ههروه ها له
په يمانى كۆن و له كتيه ميژووويه كانيش، به پيى توانا به هره مان وه گر توه، بۆيه
نه وهى له وى به وردى و به دريژى باسمان كرده، ليره دا به پتويستى نازانين،
دووباره دى بگه ينه وه.

له ته فسيري نه م نايه تانه شدا، مشت و مرو راجيائى زۆر له نيوان پوونكه ره وانى
قورناندا هه يه، نه ويش ديسان وه ك به سه ره اته كه دى داوود، به هوى كه وتنه ژر
كاربگه رى قسه و قالى خاوهن كتيانه وه، كه به پيى په يمانى كۆن، سوله يمان
نه ك هر به پيغه مبه ر دانانين، به لكو به جادووگه رى داده نين و، تومه تبارى
ده كه ن به وهى كه له مالى نه ودا بت په رستراووه، خيزانه كانى بته رست بوون،
سوله يمانيش به دواى ئاره زوى ئه و ئافره تانه كه وتوه كه بته رست بوون، حاشا
بۆ مه قامى سوله يمان، به لام په يمانى كۆن نه ك هر به رانبه ر داوودو سوله يمان،
به لكو به رانبه ر به پيغه مبه رانى ديكه ش (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) هه لوتستى زۆر
خراب و، بيرو بۆچوونى زۆر سه قه ت و، دوور له نه زاكه ت و ريزى تيدا هه يه.

وهک مانای گشتی نیم یازده نایه‌ته، له باره‌ی سوله‌یمان‌هوه الطیور: ده‌لتین: خوا تغیث ناوا ده‌ست پی ده‌کات: ﴿ وَوَهَبْنَا لِداوودَ سُلَيْمَانَ نَعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴾، سوله‌یمانان، به داوود به‌خشیی، باشت‌ترین به‌نده بوو، نهو زور گه‌راوه بوو، واته: زور گه‌راوه بوو بو لای خوا، نه‌مه سی مه‌دحی تیدان بو سوله‌یمان الطیور:

۱- وهک چاکه و نیعمه‌تیکي خوئی له‌گه‌ل (داوود) دا، ده‌فه‌رموئی: ﴿ وَوَهَبْنَا لِداوودَ سُلَيْمَانَ ﴾، که‌واته: عاده‌ت نیه، که‌سیک شتیکی خراب بدات به که‌سیک، دواپیش وهک چاکه له‌گه‌ل‌دا کردن باسی بکات، لیره‌دا که خوا ده‌فه‌رموئی: سوله‌یمانان به داوود به‌خشیی، مانای وایه سوله‌یمان به‌خشیکي گه‌وره و دیاربه‌کی گه‌وره‌ی خوا بووهو، خاوه‌نی که‌سایه‌تیبه‌کی گه‌وره باش بووه.

۲- ده‌فه‌رموئی: ﴿ نَعْمَ الْعَبْدُ ﴾، باشت‌ترین به‌نده بوو، نه‌میش به ته‌تکید یانی: (نَعْمَ الْعَبْدُ سُلَيْمَانُ)، چونکه نایه‌تکرارو به مه‌دح (المخصوص بالمدح) که، قرتیراوه، یانی: سوله‌یمان باشت‌ترین به‌نده بوو، نجا خوا تغیث به که‌سیک بفه‌رموئی: باشت‌ترین به‌نده، مانای وایه زور به‌نده‌یه‌کی باشه.

۳- ﴿ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴾، به دلنایی نهو زور گه‌راوه بوو، زور گه‌راوه بوو بو لای خوا تغیث، به‌رده‌وام له خزمه‌ت خوادا بوو، ده‌گه‌راپه‌وه بو لای، مه‌رج نیه ته‌نیا له هه‌له‌و که‌م و کوپیی، به‌لکو هه‌میشه ده‌گه‌راپه‌وه بو لای خوا، له دواى تاعه‌تیک که نه‌نجامی ده‌داو، له دواى چاکه‌به‌کیش که ده‌یکرد، ده‌گه‌راپه‌وه بو لای خوا، بو نه‌وه‌ی سوپاسی بکات، خواپه تو یارمه‌تی منتدا، نهو فه‌رمانبه‌ریبه نه‌نجام بده‌م، یاخود: نهو چاکه‌یه‌ت پی به‌خشیم، که نهو کاره‌م نه‌نجام دا، نه‌وه نیعمه‌تی تو به له‌سه‌ر من، هه‌روهک نه‌وه‌ش ده‌گه‌یه‌تی که له دواى که‌م و کوپیی و هه‌له‌یه‌کیش که پرویدابن، گه‌راپه‌ته‌وه بو لای خوا، نجا وهک پی‌شتر گوتمان: نه‌م یازده نایه‌ته، دوو پروداوی ژبانی سوله‌یمان دیتن:

رووداوی به‌که‌م: رانویترانی نه‌سه‌په ره‌سه‌نه‌کان له سه‌ری: ﴿ اِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعِشِيِّ الصَّافِيَتِ الْجِيَادُ ﴾، یاد بکه‌وه کاتیک ده‌مه‌و نواره نه‌سه‌په ره‌سه‌ن و تیزره‌وه‌کان

لەسەری رانویتران، پێشتر باسی (صَافِنَات) مان کرد، (صافن) ئەو ئەسپەیه کە لەسەر سێ لاقان دۆدەستێ و لاقی چوارەمیشتی هەلدیئێ، بەلام نووکی سمەکە ی دەگەپەنێتە زەوی، (جیاد) یش کۆی (جَوَاد) ه، واتە: ئەسپی تیزرەو و چاک، ئەسپە پەسەن و تیزرەو دەکان لەسەری رانویتران، ئەسپی زۆر بوون و بۆ جەنگ و جیهاد بە کاری هێناون، نجا بۆی نمایان کراون و پێشانێ دراون، ﴿فَقَالَ اِنَّ اٰجِبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾، گوێ: من خۆشویستنی (خَیْر)م خۆشویست، بەلام لە یادی پەرەدگارمەووە تاکو پەرەدەپۆش کران، هەتا چوونە پشت پەرەدەووە، بەهۆی پەرەدەووە ون بوون، ﴿اٰجِبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ﴾، وەک هەندێک لە زانیان گوتووینانە: (خَیْر) لێردا بە مانای مأل و سامان دێ، کە جوێرێک لە مأل و سامان، ئەو ئەسپانە ی بوون، واتە:

(سوله یمان) نەک هەر ئەسپەکانی خۆشویستوون و، هەر مأل و سامانە هەلآلە کە ی خۆشویستووە، کە بۆ پەرەزەماندیی خوا بە کاری هێناو، بەلکو خۆشویستنی مأل و سامانە کەشتی خۆشویستووە.

نجا لێردا کە دەلێ: ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾، سێ واتای هەن:

أ- من بۆیە مأل و سامانم خۆشویست، کە ئیستا لەو ئەسپانەدا بەر جەستەیه، ئەو بۆ بەرزکردنەووی ناوی پەرەدگارم، واتە: بۆیە من ئەو ئەسپانەم (ئەو مأل و سامانەم) خۆشویست، لەبەر خاتری پەرەدگارم خۆشم ویست، تاکو لە پەرەزەماندیی پەرەدگارم دا بە کاری بێتم.

ب- من مأل و سامانم خۆشویست و بێ ناگای کردم لە یادی پەرەدگارم، واتە: زێدەپۆییم کرد لە خۆشویستنی مأل و سامانی دنیا دا.

ج- هەندێکیش گوتووینانە: خۆشویستتم بۆ مأل و سامان، وای لێکردم ناگام لە نوێژنەمینێ، تاکو نوێژە کەم چوو، کە ئەو مانایەکی بێ هێزەو، دوایی لە مەسەلە گرنکەکاندا زیاتر باسی دەکەین.

﴿حَتَّىٰ تَوَارَّتْ بِأَلْحَابِ﴾، ههتا نهسپهکان له چاو ون بوون، ههه تهماشای کردوون و تییانهوه راماووه سهرنجی داون، تاکو زور دورکهوتوونهوهو ونبوون، ههنديکيش گوتووینانه: ﴿حَتَّىٰ تَوَارَّتْ بِأَلْحَابِ﴾، واته: تاکو نهسپهکان به هوی ناوابوونی خورهوه لهبهه چاو ون بوون، یاخود تاکو خور ناوا بوو، یانی: ﴿تَوَارَّتْ﴾، راناوهکهی بو خور دهچینهوه، تاکو خور ناوا بوو، ههه خهريکی خزمهت و تهماشاکردنی نهو نهسپانه بوو، دوایی گوئی: ﴿رُدُّوْهَا عَلَیَّ﴾، بیانگيرنهوه بو لام، یاخود بهردهوام ههه دهیگوت: بیانگيرنهوه با تهماشایان بکهه، ﴿فَطَفِقَ مَسْحًا بِالْسُوقِ وَالْأَعْنَاقِ﴾، دهستی کرد به دهست پندهتینانی لاقهکانیان و گهردنهکانیان^(۱)، دهستی به لاقهکانیان و گهردنهکانیاندا دههینا، بزانتی نهخوشن، بزانتی چون، یان بو جوانیی و بو دلخوشیی دهستی پندا دههینان، یاخود بو هاندانی نهسپهکان، دهلین: نهسپ و ولاخه بهرزه، نهگهه دهستی پندابینیی، دهست به گهردن و به لاق و جهستهیدا بینیی، دلی پتی خوش دهبی و زیاتر گهسهی پتی دهکات.

رووداوی دووهه: نهوهیه که دهههرموی: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ﴾، به دنلیایی تیمه سولهیماهان تاقییکردهوه، ﴿وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ﴾، جهستهیهکمان فریدا سهه کورسییهکهی، دوایی (بو لای خوا) گهراپیهوه، نایا نهو جهستهیهی فریدراودهته سهه کورسییهکهی چی بووه؟

۱- ههنديک گوتووینانه: شهیتانیک بووه به ناوی سهخه، زوربهی تویرههروانی قورنان وایانگوتوه، که شهیتانیک بووه، به فیلیک که بهسهرههاتیکي لهسههه، گوايه نهنگوستیلهی سولهیمانی کهوتوته دهست، ننجا خوی له خهکهکه کردوته سولهیمان و لهسهه کورسیی هوکمپرانیههکی دانیشتوه، زوربهی هههه زوری تویرههروانی قورنان و پروونکههروانی قورنان وادهلین، بهلام من نهو رابهه پتی ههلهیه.

(۱) (سوق) کوی (ساق) ه و، (أعناق) یش کوی (عنق) ه.

۲- هندیکی دیکه گوتوویانه: مه‌به‌ست لهو جه‌سته‌یه ههر سوله‌یمان خو‌یه‌تی، (أبو مسلم الأصفهانی) وایگوتوه.

۳- هندیکیش گوتوویانه: مه‌به‌ست لهو جه‌سته‌یه مندا‌ئیکی نوقسان بووه که سوله‌یمان گوتوویه‌تی: ده‌چمه لای ئهو هاوسه‌رانهم که هه‌من، سه‌د بوون، چه‌فتا بوون، ئنجا ههر کامیکیان کوریکی ده‌بن و ده‌بیته جه‌نگاوهر جیهاد ده‌کات له پیناوی خوادا، به‌لام نه‌یگوتوه: (إن شاء الله)، بویه له هه‌موویان کوریکی (مندا‌ئیکی) نوقسانی بووه، که وه‌ک پارچه گوشتیک وایبووه.

نیمه دواتر رای خو‌مان و، ته‌ته‌له‌و بیژینگی نه‌و رایانه له کاتی مه‌سه‌له گرنه‌گه‌کاندا ده‌خه‌ینه روو.

﴿ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي ﴾، (سوله‌یمان) گو‌تی: په‌وه‌ردگارم! لیم ببوو‌رهو هوکمرانیه‌کم پین به‌خسه، ده‌سه‌لاتیکم پین به‌خسه، که له دوا‌ی من بو‌ کس نه‌لو‌ی و نه‌گونجی، ﴿ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴾، به‌دنیا‌یی ههر تو‌ی زور به‌خسه‌ر.

﴿ فَحَرْنَا لَهُ الرِّيحَ جَمْرِي بِأَمْرِهِ ﴾، خوا ﴿ نَافَهُرْمُوْیَ ﴾ وه‌لامان دایه‌وه، به‌کسه‌ر نه‌وه‌ی داوا‌ی کردوه، خوا ﴿ باسی ده‌کات که جیه‌جی بووه، ده‌فه‌رمو‌ی: با مان بو‌ ملکه‌چ کرد، ﴿ جَمْرِي بِأَمْرِهِ ﴾، به‌فرمانی نه‌و ده‌رو‌ی، ﴿ رُطَاءَ ﴾، به‌نرمیی و، به‌ه‌یوا‌شیی، یان به‌ده‌سته‌مو‌یی، ﴿ حَيْثُ أَصَابَ ﴾، بو‌ه‌ر شو‌تیک که مه‌به‌ستی بووایه‌و ویستبای، بایه‌که ده‌چوو، ﴿ وَالشَّيْطَانِ كُلِّ بَنَاءٍ وَعَوَاصِرِ ﴾، هه‌روه‌ها شه‌یتانه‌کانیشمان بو‌ ملکه‌چ و ده‌سته‌مو‌ کردن، که هه‌ر بیناسازیک و هه‌ر ده‌ریاوا‌ئیکیان تیدا‌بوون، بیناساز بو‌ نه‌وه‌ی بینایانی بو‌ دروست بکه‌ن و، ده‌ریاوا‌نه‌کانیش بو‌ نه‌وه‌ی گه‌وه‌ه‌رو مرواری بو‌ ده‌ریتن، ﴿ وَءَاخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴾، هه‌ندیکی دیکه‌شه‌یان هه‌بوون له شه‌یتانه‌کان که له کو‌تانداندا جووتکرا‌بوون. (أصفاد) کو‌ی (صَفْدٌ)ه، یانی: کو‌ت، نه‌وه‌ی که ده‌کرته

پن، به کۆته کان پتکه وه جووت کرابوون، (مُقَرَّنِین)، کۆی (مُقَرَّن) ه، (مُقَرَّن) واته: جووتکراو، نه وه یه که دوو شت پتکه وه جووت بکرتن و، لیک جیانه بنه وه، واته: دوو دوو نهو شه بتانانه، نهو دتوانه کۆت و زنجیر کراون، ده بی نهوانه یان بووبن که خراپه کار بوون و، وهک سزایه ک وایان لیکراوه، ﴿ هَذَا عَطَاؤُنَا ﴾، (پیمان گوت): نه وه به خششی تيمه یه، ﴿ فَأَمَّنْ أَوْ أَمَّكَ ﴾، چاکه بکه، یا خود بگره وه، چاکه بکه و به خشه، یان ده ست بگره وه و مه به خشه، یا خود: ﴿ فَأَمَّنْ ﴾، نهو دتوو درنجانه چاکه یان له گه ل بکه، منه تیان له سهر بکه و نازادیان بکه، ﴿ أَوْ أَمَّكَ ﴾، یا خود بیانته وه و بیانگره، ﴿ یَغْرِ حِجَابِ ﴾، به بی لیبرسینه وه، واته: ده ست کراوه یه و، ده ست ناوه لسیه چۆن مامه له ده که ی، چونکه به بی ده ست ناوه لای، له سنووری وه حیوی و شه ریعقی خوای په روهر دگارد، حوکم پرائی ناکرتی، ﴿ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحَسَنَ مَّكَابٍ ﴾، به دلنایبی له لای تيمه بووی هه یه نیزیکی و، باشترین سه ره نجام، واته: له رۆژی دوایشدا له خوا نیزیکه و، پتکه یه کی به رزو په سندی هه یه، له خوا نیزیکی مه به ست پتی نه وه یه و، باشترین سه ره نجامیشی هه یه، که واته: هه رچی له په یمانی کۆندا هاتوه، ده رباره ی (سوله یمان)، که گوايه له کۆتایی تمه منی دا بته کانی په رستوون، یا خود به دوا ی نهو هاوسه رانه ی که وتوه که بته رست بوون و، له مالی نهو دا بت په رستراوه و، سوله یمان رووی کردۆته گوناھو تاوان!! هه مووی درۆو ده له سه یه و، هه م نایه تی په که م که ده فه رموئ: ﴿ وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴾، هه م نایه تی کۆتایی: ﴿ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحَسَنَ مَّكَابٍ ﴾، هه ردووکیان به درۆخه روه ی نهو پرپوگا نداننه و نهو قسه بیسه رو به رانه ن، که له په یمانی کۆن و غه یری په یمانی کۆنیشدا، که له خاوه ن کتیبان گنبدراونه وه هاتوون، هه م ده رباره ی سوله یمان العیسی و، هه م ده رباره ی داوود العیسی و بای و هه م ده رباره ی ژماره یه کی دیکه له پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام).

مهسه له گرنهکان

مهسه له ی به که م:

به خشرانی سوله یمان به داوود که بنده به کی هه ره په سندی خوا بوو، تیواره یه ک نه سه په ره سه نه کانی بو پانویزان و، هه ره سه رگه رمی ته ماشاگردن و ده ست به لاق و گه ردنیان داهینانیا ن بوو، هه تا لئی ون بوون و راشیگه یاند که به هوی یادی خواوه خوشیویستون:

خوا ده فرموی: ﴿وَوَهَبْنَا لِداوودَ سُلَيْمٰنَ نِعَمَ الْعَبْدِ اِنَّهٗ اَرٰبٌ ﴿۲۰﴾ اِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعِيسٰی الصَّفِيٰنٰتِ الْجِيَادِ ﴿۲۱﴾ فَقَالَ اِنِّیْ اٰجَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّیْ حَتّٰی تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۲۲﴾ رُدُوْهَا عَلٰی فُطْرَقٍ مَّسْطٰ بِالسُّوْرِ وَالْاَعْنَاقِ ﴿۲۳﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایەتانە، لە ھەوت بڕگەدا:

۱- ﴿وَوَهَبْنَا لِداوودَ سُلَيْمٰنَ﴾، (سوله یمان) مان، به داوود به خشی، صلوات و سلامی خوا له سه ره ردوکیان بن، ئەمە هەم مەدحە بو داوود، که هینده له لای خوا خوشه ویست بووه، مندالی باشی پێ به خشی، هەم مەدحیکی گەورەشە بو سوله یمان، که سوله یمان مادام به خشرای خوا بن، دیاری و خەلای خوا بن، خوا ڤشتی چاک نەبن نابه خشی به پێغه مبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام).

ئنجا هه ره وه ک ناگادارکردنه وهی خوێنه رانی به رێژ، ئەوه دەلێم: خواوهی (التحریر والتنوير)، (محمد الطاهر بن عاشور) له تهفسیره کهی خویدا^(۱) ئەم عیبارته ده لێ: (وَمِنْ حُسْنِ الْمُنَاسِبَةِ لِذِكْرِ مَوْهَبَةِ سُلَيْمَانَ، اَنَّهٗ وُلِدَ لِداوودَ مِنْ

المرأة التي عوتب دأود لأجل استنزال زوجها أوريا عنها كما تقدم، واته: له چاکیس گونجاویسی باسکرانی نه مه نهوویه، که خوا باسی به خشرانی سولهیمانی کردوه، وهک کوریک لهو ژنه ی که داوود لهسه ری سه رزه نشت کرا، له بهر نهووی تهو ژنه ی له میرده که ی خوئی، که نورییا بوو، نه ستاند و داوای لیکرد که ده سته برداری بن!!

به راستی من سه رم سوورده مینتی له زانای وهک (محمد الطاهر بن عاشور)، که بینا له سه ر نه فسانه به کی په یمانی کوون، که پیشتر باسمان کردو، نهو نه فسانه به نه له گه ل عه قلدا ده گونجی و، نه له گه ل شهرع دا ده گونجی و، مسولمانتیکی ساده و تاسایی له خوئی ناوه شینیتته وه، نهو که پیغه مبه ریکی پایه به رزی وهک داوود که هوکمران بووه، ته مع بکاته ژنی به کییک له فه رمانده کانی و، نهو فه رمانده به به فیئل و ته له که بنیری بو شه رو به کوشتی بدات و، دواپی ژنه که ی ماره بکاته وه، به لکو به پیی قسه ی په یمانی کوون، پیش نهو ه ش که هاوسه رگریی له گه لدا بکات، له گه لی جووت بن و سوله یمانیی به سکی بکه وی به زو لیبی!! پیم سه یره (محمد الطاهر بن عاشور) له ته فسیره که ی دا که تیگه یشتنی باش باشی زور تیدان، به لام جار جار نهو دروو ده لسه انه ی په یمانی کوون و نهو شته بن سه رو به رانه شی تهاو یشتوون، هه لبه ته ته فسیری (الطبری) یش نهو شتانه ی تیدان و هه ندیک له ته فسیره کانی دیکه ش، که به لام وهک (فخرالدین الرازی) گوتوو یه تی: پیایو زور لاری رازی نیه، شتی وای پال بدریته لا، بلین: تو ته معات له ژنی هاوه لیکت کردوه و دواپی به کوشتت داوهو، ژنه که یشت هیناوه!! نهو ده زور نا جوامیری و نامه ردیبه و، هه ر که سیک شتی وا له پیغه مبه ران بوه شینیتته وه، یان زور ناحالییه، له پرووی عه قلییه وه، یان دل و ده روونه که ی زور خراپه، خوا به نامان بدات، چونکه تو شتیک له پیغه مبه ران بوه شینیه وه، ده بی چاکتر له خوشتی بوه شینیه وه، نایا کن له خوئی دهو ه شینیتته وه، هاوه لیکتی خوئی ته معات له ژنه که ی بکات، دواپی به کوشتی بدات به فیئل و ژنه که شی ماره بکاته وه!!

که سیک شتی وا له خوئی بوه شینتته وه، مانای وایه زور موخه ننه ت و دهر وون پیسه، که له خوئی نه وه شینتته وه و له پیغه مبه رانی بوه شینتته وه، مانای وایه زور به دبین و به د گومانه و، زور نه قام و نه زانه، که شتی ناوا له پیغه مبه ران ده وه شینتته وه!

به هه ر حال له وه زیاتری له سه ر ناروم، پیشر قسه مان له باردی نه و نه فسانه و دروو ده له سه یه وه کردو، ده قی قسه کانیشمان له په یمانی کونه وه هینان و سه رچاوه که یان نه ویه، نه گه رنا داوود عَلَيْهِ السَّلَامُ مه قامی زور له وه به رزتر بووه و، (سوله یمان) یش خوا به چاکترین به نده ی خوئی له قه له می ده دات، نجا چاکترین به نده، چون دهبی له نافرته تیکی بینامووس په یدابن، که جاری هاوسه ره که ی هه ر ماوه، بچی له گه ل داوود دا رابورنی و سوله یمانی وه سکی بکه وی!! نه نه وه شایسته یه دایکی سوله یمان بن و، نه سوله یمان شایسته یه له نافرته ی وای و، نه شتی واش له داوود ده وه شیتته وه، سه لات و سه لامی خوا له سه ر پیغه مبه رانی پایه به رزی خوا بن.

(۲) - ﴿يَعْمَ الْعَبْدُ﴾، سوله یمان چاکترین به نده بوو، (الْمَخْضُوضُ بِالْعَبْدِ مَخْذُوفٌ، يَعْنِي: يَعْمَ الْعَبْدُ سُلَيْمَانُ)، تاییه تکرارو به مه دح قرتیزاوه، واته: سوله یمان باشرین به نده بوو، باشرین به نده ش نه وه هله و په له و که م و کوپییانه ی ده گوترین، لئی ناوه شینته وه، خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ که له نایه ته کانی ده ری پشوو دا باسمان کرد، به یازده (۱۱) سیفه تان مه دحی داوود ده کات، که ده فه رموی: ﴿أَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ...﴾، تا کو تایی چوار نایه ته کان.

لیره ش به و شتیوه یه مه دحی سوله یمان ده کات، خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ ده زانی که له په یمانی کوندا، چ دهر باره ی نه و دوو باب و کوپه به ریزه، نه و دوو پیغه مبه ره پایه به رزه، که باب و کوپ بوون، وپرای نه وه که پیغه مبه ر بوون، حوکمرانیش بوون، چی گوتراوه، نجا خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ ده یه وی به هه موو دنیا رابگه یه نن، که

ئەوھى لە پەيمانى كۆندا ھاتوھ، دەر بارەى داوودو سولەيمان، درۆو دەلەسەيە، داوودو سولەيمان تەودن كە خوا لە دوا كتيبى خۆيدا پیتاسەيان دەكات، كە بەھ شتۆيە مەدحيان دەكات.

۳- ﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ بىگومان ئەو زۆر گەراوھ بوو (بۆ لای خوا). ئەمە بەلگە ھیتانەوھەيە بۆ ئەوھ، كە بۆچى سولەيمان باشترين بەندە بووھ؟ لەبەر ئەوھى زۆر گەراوھ بوو (بۆ لای خوا). ﴿أَوَّابٌ﴾، موبالەغەيە لە (آيب: أَيْ كَثِيرُ الْأَوْبِ)، زۆر گەراوھ بۆ لای خوا ﴿تَوَّابٌ﴾، زۆر گەراوھەدھ بۆ لای خوا، مەرج نيە تەنيا لە دواى گوناھان ئينسان بگەریتەوھ بۆ لای خوا، بەلگو:

۱- فەرمانبەريەكى ئەنجام داوھو گەراوھتەوھ بۆ لای خوا، خوايە! سوپاست دەكەم كە يارمەتيت دام.

۲- يان: چاكەو نىعمەتتىكى خواى لە ژيانى خۆيدا بينيوھ، گەراوھتەوھ بۆ لای خوا، خوايە! من سوپاسگوزارم بۆ تۆ، ئەو چاكەو نىعمەتە لە تۆودەيە.

۳- يان: بەلایەكى بەسەر ھاتوھ، گەراوھتەوھ بۆ لای خوا، خوايە! ئەوھ تاقىكردنەوھى تۆيەو بەلآو گرفتارىيەكە، لە پیتاوى تۆدا ھەموو شتىك ناسانە.

۴- يان: ھەلەيەكى كردبۆ، گەراوھتەوھ بۆ لای خوا، خوايە! پەشیمانم.

كەواتە: ﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾، كە زۆربەى روونكەرەوانى قورئان وايان لىكداوھتەوھ: زۆر گەراوھتەوھ بۆ لای خوا، واتە: زۆرى تەوبە كرددوھ، ئنجا كە زۆرى تەوبە كرددوھ، ماناى وايە زۆرى گوناھ كرددوون، يان زۆرى ھەلە كرددوون!! وانى، چونكە گەراوھەوھ بۆ لای خوا بۆ پىغەمبەرانىش (عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) و بۆ غەيرى پىغەمبەرانىش، مەرج نيە ھەر دواى گوناھان، مروؤف بگەریتەوھ بۆ لای خوا، وەك لە كتيبى: (گەراوھەوھ بۆ لای خوا)دا - كە كتيبىكە تاكو ئتستا شەش جارن چاپ كراوھ - باس كرددوھ كە گەراوھەوھ بۆ لای خوا، ھەر كەسە بەپىتى خۆيەق، مەرج نيە ئينسان تەنيا لە گوناھەوھ بگەریتەوھ، بۆ چاكە، بەلگو:

۱- جاری وا هیه، نینسان له ئیلحاد و کوفرو شیرکهوه، ده‌گه‌پرتیهوه بو خواناسیی و نیمان و ته‌وحید.

۲- جاری واش هیه له گوناھو تاوانه‌وه ده‌گه‌پرتیهوه بو خواپه‌رستی.

۳- جاری واش هیه له تاعه‌تیککی که‌مه‌وه ده‌گه‌پرتیهوه بو تاعه‌تیککی زۆر.

۴- جاری واش هیه له تاعه‌تیککی زۆریشه‌وه هه‌ر ده‌گه‌پرتیهوه بو لای خوا، بو نه‌وه‌ی سوپاسی خوا بکات و، ستایشی خوا بکات، وه‌ک پیغه‌مبهری خوا ﷺ که له باره‌یه‌وه هاتوه: هه‌ر کاتیک سلّوی نوێژه فه‌رزه‌کانی داوه‌ته‌وه، سَن جاران فه‌رموو‌یه‌ی: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ)^(۱)، داوای لی‌بوردن له خوا ده‌که‌م، داوای لی‌بوردن له خوا ده‌که‌م، داوای لی‌بوردن له خوا ده‌که‌م، که به‌و شی‌وه‌یه‌ نه‌و عیبا‌ده‌ته‌م نه‌نجامدا، که په‌نکه‌ شایسته‌ی مه‌قامی به‌رزی تو نه‌بن، هه‌روه‌ها له سووره‌ی (النصر) دا، هاتوه، که خوا ده‌فه‌رموی:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَأَسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾﴾ النصر

واته: به‌ناوی خ‌وای به‌به‌زه‌یی به‌خشنده، هه‌رکات یارمه‌تیی خ‌وا هات و مه‌ککه‌ نازاد کراو، خه‌لکت بینی پۆل پۆل هاتنه‌ تێو نابینی خ‌واوه، به‌ ستایش کردنه‌وه په‌روه‌ردگارت به‌ پاک بگه‌رو، داوای لی‌بوردنی لی بکه، به‌ راستیی نه‌و زۆر تۆبه‌ وه‌رگه‌رو، زۆر ده‌گه‌پرتیهوه سه‌ر به‌نده‌ی خ‌وی.

واته: بگه‌پرتیهوه بو لای خوا ﷻ که ئه‌و نيعمه‌تی کردنه‌وه‌و سه‌رکه‌وته‌ی به‌ تو به‌خشیوه.

(۱) (عَنْ قُتَيْبَانَ رَجَى اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»، قَالَ الْوَلِيدُ فَقُلْتُ لِأَلْوَزَاعِيِّ كَيْفَ الْإِسْتِغْفَارُ؟ قَالَ تَقُولُ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ! أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ: ۱۲۵.

۴- ﴿إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّفِيفَتُ الْجِيَادُ﴾، یاد بکوهه! کاتیک دمهو نیواره
 نهسپه رهسه نه تیزروهه کانی بو رانویزان، ﴿الصَّفِيفَتُ الْجِيَادُ﴾، نهسپه رهسه ن و
 تیزروهه کان، (العَرْضُ: الإِمْرَارُ وَالْإِخْضَارُ أَمَامَ الرَّائِي، أَي: عَرَضَ سَوَاسُ خَيْلِهِ إِيَّاهَا عَلَيْهِ)،
 (عَرْضُ): بریتیه: له تپیه راندن و، ناماده کردن له بهردهم که سیکدا که ده بینت و سه رنج
 دهدا، واته: نهوانه ی خزمه تی نهسپه کانیان ده کرد، نهسپه کانیان له سه رانواند، بو نهوه ی
 ته ماشایان بکات.

که دهه فرموئ: ﴿بِالْعَشِيِّ﴾، (العَشِيُّ: مِنَ الْعَصْرِ إِلَى الْغُرُوبِ)، (عَشِيٌّ) له نویژی
 تیواره و دیه تاکو نویژی شیوان.

﴿الصَّفِيفَتُ الْجِيَادُ﴾، پشتریش باسما ن کرد، (الصَّافِنَاتُ: وَصَفَ لِمَوْصُوفٍ
 مَعْدُوفٍ، اسْتَفْتَى عَنْ ذِكْرِهِ لِدَلَالَةِ الصُّفَةِ عَلَيْهِ، لِأَنَّ الصَّافِنَ لَا يَكُونُ إِلَّا مِنَ الْخَيْلِ
 وَالْأَفْرَاسِ)، ﴿الصَّفِيفَتُ﴾، وهسهفه بو مهوسووفیکی قرتیزراو، که سیفه ته که
 ده دیگه به نئی مه بهست پتی چیه؟ چونکه سیفه ق (صافن) ته نیا له ولاخه به رزه دا
 ده بیت (الصَّافِنُ: الْقَائِمُ عَلَى ثَلَاثِ قَوَائِمٍ، وَطَرَفٌ حَافِرٍ الْقَائِمَةُ الرَّابِعَةُ عَلَى الْأَرْضِ)،
 (صافن): تهو نهسپه به که له سه ر سئ لاقان ده وهستی و، لاقی جواره میشی به
 ناسته سمه که ی ده گه به نیتته زهوی.

نهمه ش عاده تی نهسپی رهسه نه، که له سه ر سئ پیمان وه ستاوه و لاقیکی
 پتسه وهی به کیکیان به زوری وایه، لاقی راستی به ناسته سمه که ی ده گه به نیتته
 زهوی و دیمه نیککی جوانی هه یه.

(الجِيَادُ: جَمْعُ الْجَوَادِ، وَهُوَ الْفَرَسُ ذُو الْجَوْدَةِ) (جِيَاد) کوی (جواد) ه، بریتیه له
 نهسپی چاک، یا خود نهسپی تیزروهو.

نهسپه کانی تاوا بو رانویزان و دیمه نیککی جوان بووه، ته ماشای کردوون،
 چند جاری هیناویانن و بردوویانن، دوایی:

(۵) ﴿فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ۱۱ تنجا گوئی: من خوشهویستی مآل و سامانم خوشویست، یاخود: مآل و سامانم خوشویست، به هوی یادکردنی پهروهردگارمه‌وه، یان: به هوی به‌نامه‌ی پهروهردگارمه‌وه، بو رسته‌ی ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ۱۲ سن واتایان لیکداونه‌وه:

۱- نه و مآل و سامانم نومیدی نه‌وه‌م پیته‌ئی، پی‌ئی له خوا نزدیک بمه‌وه‌وه، خزمه‌تی نایین و به‌نامه‌ی خوی پی بگم، خزمه‌تی بنده‌کانی خوی پی بگم.

﴿أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ﴾ ۱۳، یانی: من نه‌ک هه‌ر مآل و سامانم خوشویست، به‌لکو خوشویستی مآل و سامانه‌که‌شم خوشویست.

وشه‌ی: (خیر) به مانای مائیکی به نرخ و به هادار دئی، که به پی‌ئی سیاق مه‌به‌ستی له و مآل و سامانه، نه‌سپه‌کانی بووه، (خیر) یانی: (خیل) لیره‌دا، له‌سه‌ر رای زۆر له زانایان.

۲- واتابه‌کی دیکه‌ی رسته‌ی: ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ۱۴، یانی: نه‌وه خوشویستنم بو خوشویستی مآل و سامان، یان نه‌وه خوشویستنم بو مآل و سامان که له و لآخه به‌رزه‌کاندا به‌رجه‌سته‌یه، له یادی پهروهردگارمه‌وه، په‌یدابووہ ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ۱۵، یانی: له یاد کردنم بو پهروهردگارمه‌وه نه‌وه مآل و سامانم خوشویستوه، که وه‌ک نام‌پازیک بو پازیی کردنی خوا به‌کاری بینم.

۳- واتابه‌کی دیکه‌شیان لیکداوه‌ته‌وه بو: ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ۱۶، (أَي: أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ، وَهُوَ الْخَيْرُ، مُتَجَاوِزاً ذِكْرَ رَبِّي وَعُدِّي بِـ «عَنْ» بَدَل «عَلَى» لِتَضْمِينِهِ مَعْنَى النِّيَابَةِ عَلَى الْعَوْضِ، فَصَارَ الْمَعْنَى أَحْبَبْتُ خَيْراً فَجَاوَزْتُ ذِكْرَ رَبِّي، قَالَ الطَّبْرِيُّ: أَحْبَبْتُ الْخَيْرَ حَتَّى سَهُوْتُ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي).

واته: من نه‌وه مآل و سامانم خوشویست که تیپه‌پریم له یادی پهروهردگارم، یاخود بی تاگات بووم له یادی پهروهردگارم، به هوی خوشویستم بو نه‌وه

مَال و سامانه‌وه، بویه‌ش (أَحَبِّتُ)، به وشه‌ی: (عَن)، به‌رکاری پَن خوازراوه:
﴿ أَحَبِّتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّي ﴾، له جیاتی بفرموی: (أَحَبِّتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَلَى
ذِكْرِ رَبِّي)، هلمبژارد به‌سهر یادی په‌روه‌ردگارمدا، (أَي: عَوْضاً عَن ذِكْرِ رَبِّي)، یانی:
کردمه جیداری یادی په‌روه‌ردگارم و کردمه فوره‌بووی یادی په‌روه‌ردگارم، به‌لام
نه‌وه‌ی من زیاتر دپته دل‌مه‌وه، مانای یه‌که‌میان، واته: که ده‌فرموی: ﴿ إِنِّي
أَحَبِّتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّي ﴾، واته: نه‌و خوشویستنم بؤ مَال و سامان، له
یادی په‌روه‌ردگارمه‌وه و فهرمانبه‌ریی په‌روه‌ردگارمه‌وه، سه‌رچاوه‌ی گرتووه، نه‌ک
له ناره‌زووی نه‌فسه‌وه.

(۶) - ﴿ حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴾، تا‌کو په‌نهان بوو به هو‌ی په‌رده‌وه، واته: تا‌کو خو‌رناوا
بووه، ههر مه‌شقی به‌ئه‌سپه‌کان کردوه و تهماشای کردوون و سه‌رنجی داون.

(۷) - ﴿ رُدُّوْهَا عَلَىٰ فُطُفَيْقٍ مَّسْحًا بِلِأْسُوقٍ وَالْأَعْنَاقِ ﴾، نجا‌گوئ: بیان‌کپړنه‌وه (ئه‌سپه‌کان)
بؤ‌لام یددی ده‌ستی پیکرد، به‌ده‌ست پینداهیتان، به‌لاقه‌کانیان و گهردنه‌کانیان، یانی: ده‌ستی
پیندا ده‌هیتان، هم‌ده‌ستی به‌لاقاندا ده‌هیتا به‌چوار په‌لیان دا، هم‌به‌گهردنی‌شیان دا.

هه‌ندیک‌ی دیکه‌ش وایان لیکداوه‌ته‌وه، که ده‌فرموی: ﴿ حَتَّى تَوَارَتْ
بِالْحِجَابِ ﴾، واته: خوشه‌ویستیم بؤ مَال و سامان، له یادی په‌روه‌ردگارم بی
نا‌گای کردم، یاخود له نو‌یز بی‌نا‌گای کردم، تا‌کو خو‌رناوا بوو، له تو‌له‌ی ئه‌وه‌دا
گوئ: بیان‌کپړنه‌وه بؤ‌لام:

﴿ فَطُفَيْقٍ مَّسْحًا بِلِأْسُوقٍ وَالْأَعْنَاقِ ﴾، نجا‌ده‌ستی کرد به‌وه که هم‌لاقه‌کان
په‌ی کردن و برینی، هم‌گهردنی‌شیان بری، وه‌ک صده‌ده‌یه‌ک و که‌فاره‌تیک بؤ
نه‌وه که نه‌و ئه‌سپانه‌ه‌ویان بی‌نا‌گا کردوه، له نو‌یز‌ی عه‌صر، یاخود بی
نا‌گایان کردوه له یادی خوا.

به‌لام ده‌لیم: نه‌و واتی‌ه، نازانم تو‌یزه‌ره‌وانی قورن‌ان له کو‌نیان هیناوه؟ چونکه
به‌پیی رواله‌تی ثابته‌کان ئه‌وه نا‌گه‌به‌نتی، جاری (مُشَح) یانی: ده‌ست‌پینداهیتان،

نهك سهربرين، خواش تَعَلَّ وشهى (دَبَح)ى بهكارهيتناوه له قورئاندا: ﴿فَدَبَحُوهَا﴾
البقرة: ۷۱، وشهى (عَقَر)يشى بهكارهيتناوه: ﴿فَعَقَرُوهَا...﴾ (۱۵) هود، بهلام
(مَسَح) واته: دهست پيداھيتنان.

نجما: ﴿حَتَّى تَوَارَّتْ بِالْحِجَابِ﴾ ﴿تَوَارَّتْ﴾، كه بؤ ميينهيه، بؤ كؤى
نهسپهكان دهچيتهوهو باسى خؤر نهكراوه، بهلى جارى وا ههيه كه پاناونك بؤ
شتيك دهچيتهوه، به سيقا دهزانرقى، با پيشتريش باسى نهكرايى، بهلام شتيك كه
باس كرايى و پاناوهكه لهگهلى دا بگونجى، بؤچى بؤ وى نهچيتهوهو، بؤ شتيك
بچيتهوه كه باس نهكراوه؟ نجما ليرهدا خوا تَعَلَّ له مهقامى مهحدا باسى سولهيمان
الْحَبَلِ دهكات، بهلام تهگهر لهسهر نهوهى تهماشاي نهسپانى كردوه، نويزى چوويى،
نهوه گوناھهو نموكاته دهبيته زهم و سهرزه نشت بؤ سولهيمان، بهلام مهقامهكه
ههمووى مهقامى مهحده: ﴿وَوَهَبْنَا لِداوُدَ سُلَيْمٰنَ نَعَمَ الْعَبْدُ اِنَّهٗ اَوْابٌ﴾ (۳۰) اِذْ
عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّفِيْنَتُ الْجِيَادُ ﴿۳۱﴾ فَقَالَ اِنِّىْ اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّىْ
حَتَّى تَوَارَّتْ بِالْحِجَابِ ﴿۳۲﴾ رُدُّوهَا عَلٰى فَطْفِقْ فَمَسَّحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ ﴿۳۳﴾

تويزهدهوانى قورئان دهليين: نهوه كه دهفهرموئى: ﴿رُدُّوهَا عَلٰى فَطْفِقْ
مَسَّحًا بِالسُّوقِ وَالْاَعْنَاقِ﴾، نهمه له باسكردندا دواكوتوه، نهگه رئا له نهصلدا له
پيشهوهيه، يان: دواى نهوهى رستهى: ﴿اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّفِيْنَتُ الْجِيَادُ﴾
هاتوه، نجما ﴿رُدُّوهَا عَلٰى﴾، گوئى: بيگيرنهوه بؤ لام، نجما ﴿فَطْفِقْ مَسَّحًا بِالسُّوقِ
وَالْاَعْنَاقِ﴾ هاتوه، نجما دوايى له كؤتاييه كهيدا گوئى: من خؤشويستم بؤ
نهو مأل و سامانه، بؤ يادى پهروهردگارمهو، له يادى پهروهردگارمهوه هاتوه،
وهك زانايان ناوايان تهعبير ليداوهتهوه: ﴿عَن ذِكْرِ رَبِّىْ﴾ (اَي: نَاشِئًا عَن ذِكْرِ رَبِّىْ
وَطَاعَتِهِ، وَتَيْسَ هُوَ الْتُفْسِ)، نهو واتايه گونجاوتره لهگهل نايهتهكان داو لهگهل
پايهوه مهقامى سولهيمان الْحَبَلِ داو، پيم وايه نهوى ديكه زيادهيه كه له خؤوه
مانايهكى بؤ ههلتاشين.

هه‌ندیکیش گوتوو یانه: که سوله‌یمان گوتوو یه‌تی: ﴿رُدُّوْهَا عَلَیَّ﴾، بیگینه‌وه بو لام و، بیگینه‌وه سه‌رم، مه‌به‌ستی نه‌وه بووه، خوْرم بو بیگینه‌وه‌و، گوايه خوْره گه‌راوه‌ته‌وه بو سوله‌یمان بو نه‌وه‌ی نویتزی عه‌سه‌که‌ی له کاتی خویدا بکات!! که نه‌وه‌ش هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر نیه، سوله‌یمان سَلَامًا به‌نده‌یه‌کی هینده له خوا نیزیگ و بو خوا صلحاو بووه، لئی ناوه‌شیتته‌وه، بلتی: ﴿رُدُّوْهَا عَلَیَّ﴾، فه‌رمان بکات، خوْری بو بیگینه‌وته‌وه!! به‌لگو فه‌رمانی کردوه به مه‌به‌ته‌ره‌کان (سوْاس الخیل)، به‌وانه‌ی خزمه‌تی ته‌سه‌په‌کانیان کردوه ﴿رُدُّوْهَا عَلَیَّ﴾، ته‌سه‌په‌کانم بو لا بیتنه‌وه‌و، ئیدی ده‌ستی پیندا هیناون، ده‌ستی به لاقه‌کانیان و به گه‌ردنیاندا هیناوه، وه‌ک خزمه‌تکر دتیگ و هانداتیگ و، دلخوشبوونیش به‌و نیعمه‌ته‌ی خوا، که له یادی خواو له په‌زامه‌ندیی خوادا به‌کاریان دینتی، له جه‌نگ و جهاددا، بو رزگارکردنی سته‌مدیدان و بلاوکردنه‌وه‌ی نایین و په‌یام و به‌رنامه‌ی خوا تَلَاوًا، نه‌ک مه‌به‌ست نه‌وه بئ که خوْرم بو لا بیگینه‌وه‌و، بو نه‌وه‌ی نویتزه‌که‌م له کاتی خویدا بکه‌م!! نه‌و ته‌عبیره هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر نیه.

ئجنا و لاخه به‌رزه، که له کوردییدا و لاخه به‌رزه، هه‌م ته‌سه‌پ ده‌گریته‌وه‌و هه‌م مایین و هه‌م تیستریش به‌نیرو مئ وه، که له ته‌نجامی چاککردنی ته‌سه‌پ له که‌ردا (ته‌سه‌پ له ماکه‌ر چاک ده‌کرتی) نه‌و بیچوه‌ی که ده‌بانبتی، نه‌گه‌ر نیر بئ یان مئ بئ، پیتی ده‌گوترتی: تیستر، که نه‌زۆکه، ئجنا نه‌و چوار جوْره، واته: هه‌م ته‌سه‌پ و مایین، نیره‌و مینه‌ی ته‌سه‌پ و لاخه به‌رزه، هه‌م تیستر نیره‌و مئی، هه‌موویان له کورده‌واریی دا پتیا‌ن ده‌گوترتی: و لاخه به‌رزه، که له چاو گویدرتی به‌رزترن، هه‌روه‌ها پیشیان ده‌گوترتی: یه‌ک سم، بو نه‌وه‌ی جبابکرتنه‌وه له که‌ل و گامیش و گاو مانگا‌و مه‌رو بز، که نه‌وانه سمه‌که‌یان دوو فاقه، به‌لام هی نه‌وان یه‌ک سمه، پیغه‌مه‌ر بِسْمِ اللَّهِ یش له باره‌ی و لاخه به‌رزه‌وه ده‌فه‌رموتی: (الْحَيْلُ مَعْقُودٌ بِتَوَاصِيهَا الْحَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (أخرجه البخاري: ۳۶۲۴، ومسلم: ۱۱۷۱، وغيرهما) واته: و لاخه به‌رزه تا‌کو روژی قیامه‌ت خیره‌و چاکه‌ی به‌نیو چاوانه‌وه هه‌یه، واته: خیره‌و به‌رزه‌وه‌ندی تیندا هه‌یه، به‌کارده‌هینتی و به‌هره‌ی لی وه‌رده‌گیری).

مه‌سه‌له‌ی دووهم:

تاقیکردنه‌وه‌ی خوا بۆ سوله‌یمان، به فریدانی جه‌سته‌یه‌ک بۆ سه‌ر کورسیه‌که‌ی و، پاشان گه‌رانه‌وه‌ی سوله‌یمان بۆ لای خواو، داوای لیئوردن لیکردنی و، داوای ده‌سته‌لاتیکی بن وینه‌و حوکمرانییه‌کی بۆ جگه‌ له‌ وی نه‌شیاو، لیکردنی:

خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَالْقَيْنَانَ عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَدًّا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٦﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾﴾

شیکردنه‌وه‌ی ئەم دوو ئایه‌ته، له شەش بڕگه‌دا:

(١) ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ﴾ به دنیایی تیمه سوله‌یمانمان تاقیکردوه، (أَي: وَلَقَدْ ابْتَلَيْنَا سُلَيْمَانَ)، وه‌ک (الطبري) گوئویه‌تی، تاقیمان کردوه‌و جه‌رباندمان، تاقیکردنه‌وه‌ش به‌لێ جاری وایه‌ به‌نیعمه‌ت و به‌خۆشیی ده‌بن، به‌لام به‌زۆری وایه، به‌گرفتاری و به‌ناره‌حه‌تیان ده‌بیت، که نه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه‌ی سوله‌یمان به‌گرفتاری و ناره‌حه‌تییه‌ک بووه.

(٢) ﴿وَالْقَيْنَانَ عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَدًّا﴾، جه‌سته‌یه‌که‌مان فریدایه سه‌ر کورسیه‌که‌ی، مه‌به‌ست له کورسیه‌که‌ی نه‌و کورسیه‌ بووه که له سه‌ری دانیشتوه بۆ حوکمرانیی کردن، که دواپی باس ده‌که‌ین مه‌به‌ست له‌و جه‌سته‌یه‌جیه‌؟

(٣) ﴿ثُمَّ أَنَابَ﴾، دواپی په‌شیمان بووه‌وه‌و گه‌رایه‌وه بۆ لای خوا، چونکه (إِنَابَةٌ)، بریتیه له‌ گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا له‌ ناخه‌وه، (التَّوْبَةُ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْقَلْبِ).

(٤) ﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي﴾، گوئی: په‌روه‌ردگارم! لێم ببوره. که‌واته: هه‌له‌و که‌م و کورپییه‌ک بووه له‌لای سوله‌یمانانه‌وه.

(٥) ﴿وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾، موڵک و حوکمرانییه‌که‌م بێ بیه‌خشه، که له‌ دواپی من بۆ که‌س نه‌گونجێ و نه‌لوێ.

(٦) - ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ﴾، بە دنیایی هەر تۆی زۆر بەخشەر، یانی: بۆیە حوکمپرانیی و دەسەلاتیکی وام پێ ببەخشە، کە بۆ کەس نەگونجێ لە دواى من، لەبەر ئەوەی بەس تۆ شایستەى ئەوەی، چونکە زۆر بەخشندەو بەخشەری.

چەند سەرنجێک لەبارەى ئەو تاقیکرانەوهى سولهیمانەوه:

زانایان وەک چۆن لە بارەى بەسەرھاتەکەى پێشێن، (مەسەلەى ئەسپەکان) هەو، مەبەست پێیان چیبە، کە رانوتراون لەسەر سولهیمان؟ قسەو باسیان زۆر بوو، لە بارەى ئەم بەسەرھاتەشەو زۆر قسەیان کردو، مشت و مپرى زۆریان بوو، بەلام ئەگەر تەماشای ئایەتەکان بکەین، بە بێ کەوتنە ژێر کاریگەریی پەیمانى کۆن و بەبێ کەوتنە ژێر کاریگەری هەندیک گێردراوان (روایات) و، بەبێ کەوتنە ژێر کاریگەریی ئەو شتانەى زانایان هیناویان، کە هەندیکیان سەرچاوەیان نادیارە، زۆر بەشیان سەرچاوەیان دیارە، کە خاوەن کتیبەکانن، چ ئەوەى کە لە پەیمانى کۆندا هەبە، چ ئەوەى کە دەماو دەم لە هەندیک لەو زانایانەى کە جوولەکە بوون، یان نەسرانیی بوون و، یاخود مسولمان بوون، هەندیک شتیان لێ گێرداوەتەو، ئەگەر بەبێ ئەوەى بکەوینە ژێر کاریگەریی ئەوانە، تەماشای خودی ئایەتەکان بکەین، ئاوامان دیتە بەرچاو، کە خوا دەفەرموێ: بە دنیایی تیمە سولهیمانان عليه السلام تاقیکردەو، جەستەپەکمان فریدایە سەر کورسییەکەى، دواى سولهیمان عليه السلام گەرایەو بەو لای خواو پەشیمان بوو، داواى لێبوردنى لە پەرورەدگارى کرد، گوێ: پەرورەدگارم! لێم ببوو، حوکمپرانى و مولکیکم پێ بدە، کە لە دواى من بۆ کەس شایستە نەبێ و نەگونجێ، بێگومان هەر تۆی زۆر بەخشەر.

ئەمە مانای ئایەتەکانە زۆر بە روونى.

بەلّام ئايا مەبەست لەو (جَسَد)ە، چىيە:

۱- ھەندىك لە زانايان گوتتويانە: (جَسَد) نازانرى چىيە؟! مەرچ نىيە تىمە ھەرچى لە قورئاندا ھاتو، ھەمووى بزائىن، ئەم (جَسَد)ە، نازانىن، خوا دەفەموى: جەستەيەكمان فريدايە سەر كورسىيەكەى سولەيمان، دەگونجى ئەو ھە نەيتىيەك بى لە نىوان خواو سولەيماندا، ھەندىك وایانگوتو.

۲- ھەندىك گوتتويانە: مەبەست لەو (جَسَد)ە، جەستەى سولەيمان خۆى بوو، واتە: سولەيمان نەخۆش بوو و، تووشى حالەتتىك بوو كە تواناى حوكمپرائى لە دەست دابوو، تواناى كۆنترۆلكردنى وڵاتەكەى لە دەست دابوو، وەك جەستەيەكى بى پووحى لىھاتبوو، (أبو مسلم الأصفهاني) وایگوتو.

۳- ھەندىك گوتتويانە: مەبەست لە جەستەيەك، مندالىكى نوقسانە، كە لەو بارەو دەواى فەموودەيەك دىتىن، ئەویش ئەو ھەيە كە سولەيمان گوتتويەتى: من بەسەر ھاوسەرەكەم ھەو دەگەرتىم و ھەموويان كورپان دەبى و، كورەكانىش ھەموويان دەبنە جەنگاوەر لە رىي خوادا، بەلّام لە بىرى چوو بەلّ: (إن شاء الله)، ئەگەر خوا بىھوتى، بۆيە لە ھەموو ھاوسەرەكەى، تەنيا يەككىيان دوو گيان بوو، ئەویش مندالىكى نوقصانى بوو، وەك پارچە گۆشتىك و ھىناويانە لەسەر كورسىيەكەيان داناو، كە ئەو تان بوو!!

۴- رايەكى دىكە ئەو ھەيە، كە مەبەست لەو جەستەيە شەيتانىك بوو، كە ئەویش بەسەرھاتىكى دوورو درىزى ھەيە، كورەكەى ئەو ھەيە: گوايە پوژىك سولەيمان دەجىت خۆى بشوات، يان بۆ تارەت گرتن، ئەنگوستىلەكەى دەداتە خزمەتكارىكى، شەيتانىش خۆى دەباتە سەر شىوھى سولەيمان و دەلّ: بىنە ئەنگوستىلەكەم، ئەویش وا دەزانى سولەيمانەو ئەنگوستىلەكەى دەداتى، گوايە بە ھۆى ئەو ئەنگوستىلەيەو ئەو شەيتانە حوكمپرائى دەكات لە شوئى سولەيمان و دەلّ: من سولەيمانم، دەواى كە سولەيمان دىتەو، دەلّ: كوا ئەنگوستىلەكەم؟ دەلّ: ئەنگوستىلەى چى؟ دامانەو بە سولەيمان! دەلّ: من سولەيمانم، دەلّ: نەخىر، راست ناكەى، سولەيمان ھات و ئەنگوستىلەكەى

بردا! به سه رها تکی ناوا هه یه، تنجا نایا نهو شه یتانه ناوی چی بوود؟ هه ندیکیان گوتوو یانه: ناوی (صه خر) بووه، هه ندیکیان گوتوو یانه: ناوی (ناصف) بوووه، هه ندیکیش گوتوو یانه: ناوی (ناصهر) بووه، هه ندیکیش گوتوو یانه: ناوی (حه بقیق) بووه!

تنجا با نهو ده قهش بئینن که پال ده درته لای پیغه مبه ر ﷺ به لام به راستیی من گومانم لئی هه یه، که فرمایشتی پیغه مبه ر ﷺ بئ، به لام له بهر نهوه ی له صه حیچی بوخاریی و موسلیمدا هاتوه هه ده بیینم، ده لئ: (قَالَ سُلَيْمَانُ: لِأَطْوَفُنُ اللَّيْلَةَ عَلَى سَبْعِينَ امْرَأَةً كُلِّ وَاحِدَةٍ تَأْتِي بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَلَمْ يَقُلْ إِنَّ شَاءَ اللَّهُ، فَطَافَ عَلَيْهِنَّ، فَلَمْ تَحْمَلْ إِلَّا امْرَأَةً وَاحِدَةً جَاءَتْ بِشِقْ رَحْمَةٍ فَجِيءَ بِهِ عَلَى كُرْسِيِّهِ، فَوُضِعَ فِي جُحْرِهِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ قَالَ: إِنَّ شَاءَ اللَّهُ لَجَاهَدُوا كُلَّهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُرْسَانًا أَجْمَعُونَ) (أخرجه البخاري: ٦٦٣٩، ومسلم: ١٦٥٤).

واته: سوله یمان ﷺ گوئی: نه مشه و به سه ر هه فتا ژنه وه ده گه ریم، (واته: له هاوسه ره کانی، که نهو کاته نه به ستراره ته وه به چواره وه، یا خود به زیاتر وه، به لکو به بی سنوو بۆیان هه بووه ژن بئین، به سه ر هه فتا ژنه وه ده گه ریم)، هه ر کامیکیان سوار چاکیکیان ده بی له ری خوادا، جه ننگ و جههاد بکات، به لام له بیبری چوو بئ: نه گه ر خوا بیه وی، بۆیه به سه ر هه ر هه فتایانه وه گه را، به لام ته نیا یه ک ژنیان تۆلدار بوو، نه ویش نیوه مندالکی بوو، بۆی هتیرا که له سه ر کورسییه که ی بوو، له کۆشی دا دانرا، (گوایه پیغه مبه ر ﷺ گوتوو یه ق: { سوئند به وه ی گیانی منی به ده سته، نه گه ر گوتبای: (إِنَّ شَاءَ اللَّهُ)، (حه فتا کوری ده بوون و) هه موویان ده بوونه سوارچاک و تیکریش له ری خوادا جه نگیان ده کرد.

نه مه به لئ له صه حیچی بوخاریی و موسلیمدا هاتوه، به لام وه ختیک نه م ده قه له مه حه کی عه قل و واقع ده ده یین، راست ده رناچئ، بۆیه ده لئین: فرمایشتی پیغه مبه ر ﷺ نیه، بۆچی؟ با ته ماشا بکه یین:

۱- نه وه که پیاو بتوانئ له شه ویکدا له گه ل هه فتا (۷۰) نافرته تدا جووت بئ، شتیکی زور له عه قل دووره، له پرووی توانای جینسییه وه.

۲- له پرووی کاتوه، نه گهر بلّین: خوا هه نډیک شتی بو پیغهمبه ران کردوه، وهک موعجزیه بهک و، نه وهش شتیکی یاسا در (خَارِبُ الْعَادَةِ) بووه، باشه، به لّام نه گهر وهک کات و واقع تهماشای بکهین: نایا شهوتیک بایی نه وه دهکات که پایا بتوانن بچینه لای حهفتا (۷۰) هاوسه ر؟ بیگومان جووتبوونی پایا له گه ل ژنیدا نه گهر ته نیا ده (۱۰) خولهکی پښ بچن، که نه وهش دووره و به لای که مه وه چاره گیک، بیست خولهکی پښ ده چن، نه گهر بهکی ته نیا (۱۰) خولهکی پښ چوو بن، له گه ل (۷۰) نافرته دا جووت بوون: (۷۰ × ۱۰) دهکاته ههوتسه د (۷۰۰) خولهک، نه ویش دهکاته (۱۱) سهعات و (۴۰) خولهک، نه وه نه گهر هه ر بهکی (۱۰) خولهک بن، به لّام نه گهر بیکهینه بهکی (۲۰) خولهک، مانای وایه دهکاته (۲۳) سهعات و نه وهنده، خولهک واته: دوری (۲۴) سهعات دهکات، دهقه که ده لّن: له شهوتیکدا، به لّام (۲۴) سهعات ده خابه نن!!

که واته: نه وه دهقه ناگونجی فرمایشتی پیغهمبه ر ﷺ بن، به لّتی نه گهر گوتبای: ههوت هاوسه ر بوون، نه گهر گوتبای ده (۱۰) بوون، رپی تیده چوو، به لّام نه مه به هیچ جوړیک رپی تینا چن فرمایشتی پیغهمبه ر ﷺ بن، بوینه نه گهر نایه ته که به و شیوه به تفسیر بکری، پښم دووره.

نایا جند ده توانن هه نډی شت بکه ن؟ به ته نکید جند ده توانن هه نډی کار بکه ن، وهک له و فرمایشته ی پیغهمبه ردا ﷺ هاتوه، به لّام نایا ده توانن خو یان به رنه سه ر شکل ی پیغهمبه ریک و، له جیاق نه و پیغهمبه ره هوکمرانیی بکه ن؟ نه وه یان به مه حالی ده زانم، نه گهر نا هه نډی شتیان له ده ست دی، بو وینه: پیغهمبه ر ﷺ ده فرموی: **إِنَّ عَفْرِيَّتًا مِنَ الْجِنِّ تَقَلَّتْ الْبَارِحَةَ لَيَقْطَعَنَّ عَلِيَّ صَلَاتِي، فَأَمْكُنِّي اللَّهُ مِنْهُ، فَأَخَذْتُهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أُزْبِطَهُ عَلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتَّى نَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ، فَذَكَرْتُ دَعْوَةَ أَخِي سَلِيمَانَ: ﴿وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي﴾، فَرَدَّدْتُهُ حَاسِبًا (أَخْرَجَهُ الْبَخَارِيُّ: ۴۸۰۸، ومسلم: ۵۴۱، وغيرهما).**

واته: (پیغهمبه ر ﷺ ده فرموی: عیفریتیکی جیننی دوتنن شه و لیم یاخیی بوو، بو نه وهی که نوژده کم لښ بیړی، (سه رقالی بکات و نوژزی لښ بیړی،

به شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان) و، خوا ﷻ منی به‌سەر نه‌ودا زآل کردو گرتم (جند کاتیک خۆی ده‌خاته سەر شکلی به‌شهر، یاخود تازهل، مؤف ده‌توانی زه‌فه‌ی پی به‌ری، نه‌ویش خۆی جه‌ستاندوه له شیوه‌یه‌کی ماددی دا)، ویستم به کۆله‌گه‌یه‌ک له کۆله‌گه‌کانی مزگه‌وته‌وه بیبه‌ستمه‌وه، تاکو به‌یانی هه‌مووتان ته‌ماشای بکه‌ن، دوا‌یی قسه‌ی سوله‌یمانی برامم که‌وته‌وه یاد: ﴿وَهَبْ لِي مَلَكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾ (حوکمرانییه‌کم بده‌یه له دوا‌ی من بو که‌س نه‌گونجی) له‌بەر نه‌وه به‌ره‌ه‌لدام کردو، خوا به زه‌بوونی به‌ره‌رچی دایه‌وه.

به‌ئێ بو ته‌فسیری نه‌و نایه‌تانه ده‌بن ته‌ماشای په‌یمانی کۆن نه‌که‌ین، نه‌و ده‌قه‌ش که پالداوه‌ته لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ له رووی نیوه‌پۆکه‌وه راست نیه‌و ناگونجی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷻ شتی وا بفرمو‌ی: که له‌گه‌ل واقیعدا ناگونجی، چونکه وه‌ک له کتیبی: (پیناسه و گرنگی و پیوستی ریبازی پیغه‌مبه‌را) ﷻ دا گوتومه: به‌کیک له نیشانه‌کانی هه‌له‌سه‌تراوی ده‌فیک به ناوی پیغه‌مبه‌ره‌وه نه‌وده‌یه‌که:

۱- له‌گه‌ل قورئاندا دژ بوه‌ستن.

۲- یان له‌گه‌ل عه‌قلدا دژ بوه‌ستن.

۳- یان له‌گه‌ل عیلم و واقیعدا دژ بوه‌ستن.

۴- یاخود له‌گه‌ل سپرده‌ی کرده‌وه‌یی پیغه‌مبه‌ردا ﷻ دژ بوه‌ستن.

نه‌و ده‌قه‌ش ناگونجی فه‌رمایشتی پیغه‌مبه‌ر بئ، چونکه له‌گه‌ل واقیعدا دژ ده‌وه‌ستی و، له‌گه‌ل عه‌قل دا دژ ده‌وه‌ستی، تنجا نایا بو ته‌فسیری نه‌و نایه‌تانه کام مانا زیاتر ده‌چیته عه‌قله‌وه؟ به بو‌چوونی من نه‌و مانایه که خوا ﷻ روونی نه‌کردۆته‌وه نه‌و جه‌سته‌یه چییه؟ به‌ئێ زۆربه‌ی هه‌ره زۆری روونکه‌ره‌وانی قورئان گوتوو‌یانه: نه‌و جه‌سته‌یه شه‌یتانیک بووه، به‌لام ناگونجی شه‌یتانیک به‌چیته شوینی پیغه‌مبه‌رێک، که حوکمران بووه، که هه‌ندی‌ک ده‌لێن: چل پۆژ و،

هه ندیک ده لئین: هه فته یه ک و هه ندیک ده لئین: که مترو هه ندیک ده لئین: زیاتر،
 هوکمپانیسی کردوه، به لام خوا تا فته ته کانی سوله یمانی لئ فته ده غه کردوون! پیم وایه
 نه مه شتیکی نامه نتیقییه و له که ل پاریزراویسی پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام)
 دا ناگونجن، که واته: باشت وایه بلئین: مه به ست له (جَسَد) نه وه به که خوا ﷺ
 وه ک هیماو په مزکی خوی و سوله یمان ده فته رموی جه سته یه کمان فریئدایه سه ر
 کورسییه که ی و، خوا ﷺ به س خوی ده زانی نه وه چونه و، نه نییه که له به یسی
 خوای په روه ردگارو سوله یمان دا بووه، گرنگ نه وه یه نه وه تا فیکردنه وه به ک بووه
 بو سوله یمان و، له دوا ی نه وه سوله یمان دا وای لیبوردنی له خوا کردوه و بو لای
 خوا که پراوه ته وه و، دا وای له خوا کردوه و، مولکیکی پی بدات و هوکمپانییه کی
 پی بدات، که له دوا ی وی به که لکی که سی دیکه نه به ت.

نجا نه وه ش که هوکمپانییه ک به سوله یمان به خشری، له دوا ی وی به که لکی
 که سی دیکه نه به ت، دوا یی قسه ی لئ ده که یین، چونکه هه ندیک گوتوو یانه:
 نه وه حه سه دی لئ ده خویندریته وه، که سوله یمان ویستییتی شتیکی به و بدری
 به که سی دیکه نه درئی!

مه سه له ی سینه م و کو تایی:

باسی رامکرانی با بو سوله یمان، که به نهر میسی به فهرمانی وی بو ههر
جینه ک بیه وی بجئی، ههروه ها ملینکه چکرانی شه ی تانه کانیش و روژ گیرانیان له
بیناسازی و له ده ریوانیسی و غه وواسی داو، که له بچه کرانی هه ندیکشیان و،
ده ستکراوه کردنی سوله یمان له به خشین و نه به خشیندا، یا خود له به ره له آکردنی
شه ی تانه که له بچه کراوه کانی، یا خود هیتشتنه وه یاندا به دیلیسی، و یرای نیزیکی
سوله یمان سوره تن له خوا له روژی دوایی داو، له پاداشتی هه ره باشی خوا بو ی:

خوا ده فهرمو ی: ﴿ فَسَحَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ بَحْرِيَّ يَأْمُرُهَا أَنْ تَأْتِيَهُ الرِّيحُ مِنْ أَيْنَ شَاءَ وَأَنْ تَأْتِيَهُ
كُلَّ بَنَاءٍ وَعَوَاصِيٍّ ۚ وَالْآخِرِينَ مَقْرَبِينَ فِي الْأَضْفَادِ ۚ هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ
بِعْزْرِ حِسَابٍ ۚ وَإِن لَّكَ عِنْدَنَا لُزُفٌ وَحَسَنٌ مَّأَبٍ ۚ ﴾

شیکردنه وه ی ئەم ئایه تانه، له شهش برگه دا:

۱- ﴿ فَسَحَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ بَحْرِيَّ يَأْمُرُهَا أَنْ تَأْتِيَهُ الرِّيحُ مِنْ أَيْنَ شَاءَ ﴾، نجا با مان بو ملکه چ کرد
به فهرمانی وی به شینه یی به ره وه ههر جینه ک و بستبای دهر وویی. خوا سوره تن دوا ی نه وه ی
سوله یمان دو عایه که ده کات، نافه رمو ی: وه لاممان دایه وه، له شوینی دیکه وا ده فهرمو ی:
به لأم لیره دا به کسه ر ده فهرمو ی: ﴿ فَسَحَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ ﴾، با مان بو ملکه چ و دهسته مو
کرد، خو تندر او بیه ته وه: (فَسَحَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ)، بایه کامان بو ملکه چ و دهسته مو کردن.

(التَّسْخِيرُ: الإلجاء إِلَى عَمَلٍ بِدُونِ اخْتِيَارٍ)، (تَسْخِيرٌ): بریتیه له په نا پتیردنی
که سیک به کار تک به بی نه وه ی تیدا سه رپشک بی، واته: ناچار کردنی شتیک
بو کار تک، یانی: مل پتیکه چ کردن و، رام و دهسته مو کردن.

﴿ بَحْرِيَّ يَأْمُرُهَا أَنْ تَأْتِيَهُ الرِّيحُ مِنْ أَيْنَ شَاءَ ﴾، به فهرمانی وی به نهر میسی ده رویشت، (الرِّيحَاءُ أَي: لَيْتَةً
طَيِّبَةً، أَوْ مُطِيعَةً لِسُلَيْمَانَ، وَاللَّيْتَةُ الَّتِي لَا زَعْرَعَةَ فِي هُبُوبِهَا)، که ده فهرمو ی: (رِخَاء)

واته: نهرم و خوْش و، ملکه چ بۆ سوله یمان، (لَيْتَةً) نهو بایه ی که گفه گف و بهرزی و نرمی تیدانیه و به شینه یی ده روات، به کیک بوی هیه، بلتی: نه دی بۆچی خوا ﷻ له سووره تی (الأنبياء) دا ده فهرموئی: ﴿وَسَلِّمْنَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمِينَ﴾ (۸۱)، واته: بۆ سوله یمان بامان بۆ دهسته موؤ ملکه چ کرد، هه لکردوو بوو به توندیی، (بایه کی به هیز بوو)، به فرمانی نهو بۆ سه ر نهو زه مینه ده چوو که پیت و پزیمان تیخستوه، نیمه به هه موو شتیک زانا بووین. له وئی ده فهرموئی: بایه کی توندو تیژو به هیز بوو، لیره ش ده فهرموئی: بایه کی نهرم و نیان بوو!؟

وه لئه که ی نه وه یه: که ته گهر ویستبای زۆر خیرا ده رۆیی و، ته گهر ویستبای نهرم و هیواش ده رۆیی، یاخود له و رووه وه که به قسه ی سوله یمان نهو بایه جووله ی ده کرد، نهرم و ملکه چ بوو، به لام له و رووه وه که به خیرایی ده رۆیشت به هیزو توند بوو، واته: نه رمیه که ی به نیعتیار تک و توندیه که ی به نیعتیار تک، له و رووه وه که له قسه ی سوله یمان ده رنه چوو، نهرم بووه و، له و رووه وه ش که به خیرایی ماوه که ی بریوه، توندو خیرا بووه.

﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾، به فرمانی وی بۆ ههر شوئینیک که نهو ویستبای، ده چوو ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾، ای (حَيْثُ أَرَادَ، حَيْثُ قَصَدَ: وَهُوَ مُشْتَقٌّ مِنَ الصُّوبِ: الْجِهَةِ، قِيلَ: أَصَابَ الصُّوَابَ، فَأَخْطَأَ الْجَوَابَ)، واته: ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾، یانی: (حَيْثُ أَرَادَ)، واته: بۆ ههر شوئینیک که ویستبای، بۆ ههر شوئینیک که مه به ستی بووایه، که: (أَصَابَ) ش، دا تاشراوه له (صوب) هوه، یانی: (جِهَة) لایه ک که مروّف بۆی ده چتی، له زمانی عه ره بییدا گو تراوه: (أَصَابَ الصُّوَابَ، فَأَخْطَأَ الْجَوَابَ)، واته: ویستی راستیی بپنکی، به لام له وه لئه که دا هه له ی کرد.

(۲) ﴿وَالشَّاطِطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَعَوَّاصٍ﴾، شه ی تانه کانیش زۆر بکیان بیناسازو که وه هه ره هینه ر، یاخود ده ریاوان، بوون، لیره دا (کُلُّ) به مانای (کثیر) دی، زۆر له شه ی تانه کانیش بیناسازیان بۆ ده کردو، ده ریاوانی شیان بۆ ده کرد.

۳- ﴿وَمَآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾، نهوانی دیکهش جوونکرابوون له کوټ و پتوهدنداندا، (أَصْفَاد) کوټی (صَفْدَه، صَفْدَه: أَي قَيْدُهُ)، (صَفْد) به مانای کوټ، که ده کریته پتی نینسانهوه بوټوهدی نه جوونن، ﴿مُقَرَّنِينَ﴾، (إِسْمٌ مَّفْعُولٌ مِنْ قَرَنَهُمْ، مُبَالَغَةٌ فِي قَرَنَتْهُ، أَي جَعَلَتْهُ قَرِينًا لِغَيْرِهِ لِأَنَّكَ أَحَدُهُمَا عَنِ الْأُخْرَى)، (مُقَرَّن) ناوی بهرکاره، له (قَرَنَتْهُ) واته: جوونټی کرد، که نه مه (مُقَرَّن) له جیاتی بفرموی: (مُقَرَّن) زنده پوویی لهوهدا که جوونکراره له که ل په کتکی دیکه دا، به شیوه که که هیچ کام له و دووانه لیک جیا نابنهوهو، دوو کهس دوو کهس پتکهوه که له بچه کراون، یاخود کوټ کراون و پتیه کانیاں پتکهوه بوون، بوټوهدی نه توانن رابکه ن.

(الطيري) لیره دا له تفسیری نه و نایه ته دا که ددفرموی: ﴿وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَتَاءٍ وَعَوَاصٍ وَمَآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾، ده لن: (يَقُولُ تَعَالَى ذِكْرُهُ: وَسَخَّرْنَا لَهُ الشَّيَاطِينَ، أَي سَلْطَنَاهُ عَلَيْهِمَا مَكَانَ مَا ابْتَلَيْنَاهُ بِالَّذِي أَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ مِنْهَا، يَسْتَعْمِلُهَا فِيمَا يَشَاءُ مِنْ أَعْمَالِهِ مِنْ بِنَاءٍ وَعَوَاصٍ، فَأَبْنَاهُ مِنْهَا يَصْنَعُونَ مَحَارِبَ وَمَتَائِلَ، وَالْعَاصَةَ يَسْتَخْرِجُونَ لَهُ الْحُلِيَّ مِنَ الْبَحَارِ، وَأَخْرُوجُونَ يَنْحِتُونَ لَهُ جِفَانًا وَقُدُورًا، وَالْمَرْدَةَ فِي الْأَعْلَالِ مُقَرَّنُونَ)^(۱).

واته: خوا ناوی بهرز بی، ددفرموی: شه یثانه کامان بوټو ملکه چ کردن، واته: واماں لیکرد که به سه ریاندا زال بی و، له ژنر رکبف و کوټنروټلی دابن، له جیتی نهوهی که تاقیمان کردهوهو بهوهی که جهسته په کمان لهوان فریدایه سهر کورسیبه که ی، تیمه شه یثانه کامان بوټو ملکه چ کردن، که له هه ر شتیک دا ویستبای له کردهوه کانداه کاری ده هینان، له بیناسازدگان و ددریاوانه کان، بیناسازدگان هه رچی ویستبای له په رستگیاں و له په یکه ران، بوټیان دروست ده کردو، ددریاوانه کانیش خشلیان له ددریابه کان بوټو درده هینا، (یانی: گوههرو مرواریی) هه نندیکیشیان مه نجه لی گه وروه، قابله مه ی گه وریان بوټو دتاشین، یاخیه کانیش له شه یثانه کان، له کوټ و پتوهدنداندا جوونټی پتکهوه به سترابوون.

۴- ﴿ هَذَا عَطَاؤُنَا ﴾ (که بایه که دهسته موؤ ملکه چ کراوه، ههروه ها شهیتانه کان بهو شیوه به بو سوله یمان دهسته موؤ کراون: نا ئه مه به خششی ئیمه به.

۵- ﴿ فَاَمِنُ نَوْأَمِيكَ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴾، ئنجا چاکه بکه، یاخود دهست بگره وه، بیه خشه، یاخود دهست بگره وه. و اتا به کی دیکه ی: ﴿فَاَمِنُ﴾، چاکه بکه له گه ل شهیتانه کاند او به ریان بدو ئازادیان بکه، ﴿نَوْأَمِيكَ﴾، یاخود بیان هئیل وه، ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ به بی ئیبرسینه وه، واته: به بی سنووو بو دانان، تو ده ست کراوه یه له چۆنیته ی مامه له کردن له گه ل شهیتانه کاند، یاخود له چۆنیته ی مامه له کردن دا له گه ل ئه و ئیمکانییه ته ی پیمان داوی، که له سنوو ری شه ریعه تدا تو ده ست کراوه یه، ده لئ: ﴿فَاَمِنُ﴾ مُسْتَعْمَلٌ فِي الْإِذْنِ وَالْإِبَاحَةِ وَهُوَ مُشْتَقٌّ مِنَ الْمَنْ الْمَكْنِيِّ بِهِ الْإِنْعَامَ، وَالْإِمْسَاكَ عَكْسُهُ، ﴿فَاَمِنُ﴾ به کاره تیا وه له مؤله تدان و ری پیداندا، که له ﴿مَنْ﴾ هوه داتا هرا وه، ﴿مَنْ﴾ یش بریتیه له چاکه کردن، گرته وه ﴿إِمْسَاكٍ﴾ یش پیچه وانه که به تی و، بریتیه له نه به خشین و چاکه نه کردن.

۶- ﴿ وَإِنَّ لَهُ ﴾ بَعْدَنَا لَرْحْمَةً وَحُسْنٌ مَثَابٍ ﴾ (به نسبت دنیا وه بهو شیوه به، خوا ده فه رموی: { به دنیایی بو وی له لای ئیمه هه یه پله ی لیزیک و سه ره نجامی هه ره چاک، ﴿حَسَنٌ مَّأَبٌ﴾ الْمَرْجِعُ الْجَيِّدُ، بئیشتر گوته مان: ﴿مَثَابٍ﴾ ده گونجی جاوگ بی، واته: گه پرا نه وه، ده گونجی ناوی شوین بی، واته: شوینی بو لا گه پرا نه وه، ده گونجی ناوی کات بی، واته: کاتی بو لا گه پرا نه وه.

پرسیار یک و وهلامه کی له باره ی داوایه کی سوله ایمانه وه

پیره دا پرسیار یک هه لده ستی که سوله ایمان التَّنِيْلَا: گو تو و به تی: ﴿ وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي ﴾، هو کمپانییه ک و ده سه لاتیکم پی بده، که له دوی من بو که سه نه گونجی و نه لوی؟! که نابا نه و قسه به ی سوله ایمان (حه سه د) ی لی نافامر یته وه؟!

له باره وه (الطبري) هه ندی قسه ی هیناون، قسه کانی هه موو لی ده گوازمه وه له گه ل توژی کورت کردنه وه دا، (الطبري) له ته فسیره که ید^(۱) ده لی: (إِنْ قَالَ لَنَا قَائِلٌ: وَمَا وَجْهَ رَغْبَةِ سُلَيْمَانَ إِلَى رَبِّهِ فِي الْمَلِكِ، وَهُوَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، وَإِنَّمَا يَرْغَبُ فِي الْمَلِكِ أَهْلُ الدُّنْيَا الْمُؤْتِرُونَ لَهَا عَلَى الْآخِرَةِ؟ أَمْ مَا وَجْهَ مَسْأَلَتِهِ إِيَّاهُ، إِذْ سَأَلَهُ مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ، وَمَا كَانَ يَضُرُّهُ أَنْ يَكُونَ كُلَّ مَنْ بَعْدَهُ يُؤْتِقُ مِثْلَ الَّذِي أُوتِيَ مِنْ ذَلِكَ؟ أَكَانَ بِهِ بُغْدٌ بِذَلِكَ، فَلَمْ يَكُنْ مِنْ مُلْكِهِ يُعْطَى ذَلِكَ مَنْ يُعْطَاهُ، أَمْ حَسَدٌ لِلنَّاسِ؟ كَمَا ذَكَرَ عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ يُوسُفَ، فَإِنَّهُ ذَكَرَ أَنَّهُ قَرَأَ قَوْلَهُ: ﴿ وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي ﴾ فَقَالَ: إِنْ كَانَ لَحَسُودًا، فَإِنَّ ذَلِكَ لَيْسَ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ! قِيلَ: أَمَّا رَغْبَتُهُ إِلَى رَبِّهِ فِيمَا يَرْغَبُ إِلَيْهِ مِنَ الْمَلِكِ، فَلَمْ تَكُنْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِهِ رَغْبَةً فِي الدُّنْيَا، وَلَكِنْ إِزَادَةَ مِنْهُ أَنْ يَعْلَمَ مَنَزَلَتَهُ مِنَ اللَّهِ فِي إِبَابَتِهِ فِيمَا رَغِبَ إِلَيْهِ فِيهِ، «ثَانِيًا» وَأَمَّا مَسْأَلَتُهُ رَبِّهِ مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ، فَإِنَّا قَدْ ذَكَرْنَا فِيمَا مَضَى قَبْلَ قَوْلِ مَنْ قَالَ: إِنْ مَعْنَى ذَلِكَ: هَبْ لِي مُلْكًا لَا أَسْأَلُهُ كَمَا سَأَلْتُهُ قَبْلَ، فَيَكُونُ حُجَّةً وَعَلَمًا لِي عَلَى نُبُوَّتِي وَأَنِّي رَسُولُكَ إِلَيْهِمْ مَبْعُوثٌ، «ثَالثًا» وَهَبْ لِي مُلْكًا تَخْضَعِي بِهِ، لَا تُعْطِيهِ أَحَدًا غَيْرِي، تُشْرِيفًا مِنْكَ لِي بِذَلِكَ، وَتَكْرَمَةً، لِتَبَيِّنَ مَنَزَلَتِي مِنْكَ بِهِ، مِنْ مَنَازِلِ مَنْ سِوَايَ، وَلَيْسَ فِي وَجْهِ مَنْ هَذِهِ الْوُجُوهُ، مِمَّا طَنَّهُ الْحَجَّاجُ فِي مَعْنَى ذَلِكَ. (شنيء).

به راستی (الطبری) به خواریی ناو نه‌نراوه پتیشه‌وای پروونکه‌ره‌وانی قورئان، بو تیگه‌بشتنی زۆریه‌ی نابه‌ته‌کان بو چووونی زۆر راست و پروون و ریگی هه‌به، هه‌لبه‌ته پارێزراویش نیه له هه‌له، ته‌نیا پیغه‌مبه‌رانن (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام)، لیره‌دا قسه‌ی زۆر جوان ده‌کات، ده‌لی: نه‌گه‌ر بیژه‌ریک پتیمان بلی: پرووی ناره‌زووی سوله‌یمان بو لای په‌روه‌دگاری که حوکم‌رانیی پی ببه‌خشن، چیه؟ له کاتیکدا نه‌و پیغه‌مبه‌ریکه له پیغه‌مبه‌ران و، نه‌وانه‌ی ناره‌زووی مو‌لک و حوکم‌رانیی ده‌که‌ن بریتین له دنیا‌داراتی که دنیا هه‌لده‌بژێرن به‌سه‌ر دوا‌رۆژدا، بوچی سوله‌یمان ناره‌زووی حوکم و حوکم‌رانیی و مو‌لکی دنیا‌یی بووه؟ هه‌روه‌ها پرووی نه‌وه چیه که داوای له خوا ﷺ کردوه که مو‌لک و حوکم‌رانیی‌ه‌کی پی بدات، که داوای وی به که‌لکی که‌س نه‌یه‌ت و بو که‌س نه‌لو، نه‌مه‌ پرووه‌که‌ی و پاساو‌ه‌که‌ی چیه؟ چ زیانیکی پی ده‌گه‌یشت که هه‌ر که‌سیک که له داوای نه‌وه‌وه دی، وه‌ک نه‌وه‌ی که به‌و دراوه، به‌وانیش به‌خشری؟ نایا که نه‌و قسه‌یه‌ی گو‌توه، له‌به‌ر چرووکیی بووه‌و که سیفه‌تیک بووه‌ تیدا؟ خو له مو‌لکی نه‌و نه‌ده‌درا به‌وه‌ی که پتی ددرا، (هی وی نه‌بوو)، یان نایا هه‌سوودی هه‌بووه به‌رانبه‌ر به‌خه‌لک؟ وه‌ک له هه‌ججایی کوری یوسفی سه‌فه‌فیه‌وه باسکراوه که فه‌رمایشی خوا که دده‌رموی: ﴿وَهَبْ لِي مَلَكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحْمَرٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾، نه‌وه‌ی خویندۆته‌وه، داوایی گو‌توو‌یه‌تی: به دلناییی نه‌و زۆر هه‌سوود بووه! نه‌و هه‌سه‌ده‌ش له په‌دوشت و ئاکاری پیغه‌مبه‌ران نیه (نه‌و سنی نیشکال و پرسیاره ده‌رووژینتی، ئنجا وه‌لام ده‌داته‌وه)، له وه‌لامی نه‌و سنی پرسیارو نیشکاله‌دا ده‌گو‌تری:

۱- به‌نسبه‌ت نه‌وه‌وه که ناره‌زوومه‌ند بووه بو لای په‌روه‌دگاری که مو‌لک و حوکم‌رانیی پی بدات؟

وه‌لامه‌که‌ی نه‌وه‌یه: ویستوو‌یه‌تی بزانی نایا پتیه‌ی له‌لای خوا چه‌نده، له‌وه‌دا که داوای لی ده‌کات؟ نایا خوا ﷺ تا چ رادده‌یه‌ک وه‌لامگۆی نه‌وه‌ ده‌بی، که سوله‌یمان داوای لیک‌ردوه‌و ناره‌زوومه‌ندیی خو‌ی بو‌ ده‌ر‌بر‌په‌وه؟

۲- بہ نسبت ٹھوہوہ کہ داوای لہ پھروہ ردگاری کردوہ، حوکمپرانیبہ کی پبیدات کہ لہ دوای وی بؤ کہسی دیکہ نہ شتی، مہ بہستی ٹھوہ بووہ کہ حکومپرانیبہ کم پئی بدہ، لیم نہ ستیتری، و ہک پتشی لیم ستیتر، ((الطبری) لیرہ دا ٹھو رایہی تہ بہ نینی کردوہ کہ شہ یتانیک بہ فیل حکومپرانیبہ کہی سولہ یمان کؤنترؤل کردوہ و خستوویہ تہ ژیر رکیفی خوئی، کہ پتشر باسماں کرد ٹھو رایہ مان پئی راست نیہ) ہرودہا بؤم بیٹہ بہ لگہو زانیاری کہ بہ خہ لکی بگہ بہ نم: من پتغہ مبری خوام و، نیردراوی توم ٹھی خواہی! بؤ لای خہ لک پھوانکراوم.

۳- ٹھوہ کہ داوای کردوہ و گوتوویہ تی: حوکمپرانیبہ کم پئی بدہ، کہ تابیہ ت بی بہ منہ و ہوہ مہیدہ بہ کہسی دیکہ، بؤ ٹھوہ بووہ کہ خوا عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ریزیکی تابیہ تی لی بنی و پتگہی بہ رز بکاتوہ، تاکو بہ ہوئی ٹھو بہ خشینوہ، پتگہو پلہی خوئی لہ لای خوام پھروہ ردگار بزانی و ٹھو تابیہ تہ ندیبہی ہہ بیت.

ہیچ کام لہو پروانہش (ٹھو سنی پروہ) کہ باسکران، ٹھوہ ناگرنہوہ کہ حہ ججاجی کوری یوسوف گومانی بردوہ، کہ گوتوویہ تی: سولہ یمان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ حہ سوود بووہ، حہ سہ دیش لہ پدوشتی پتغہ مہران نیہ.

کہ واتہ: بہو پتیبہی قسہی حہ ججاج بی، ٹہ گہر راست بی، مانای وایہ نکوولی کردوہ لہ پتغہ مہ رایہ تی سولہ یمان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، یا خود نو قسانیبہ کی پالدوہ تہ لای سولہ یمان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ کہ سیفہ تیکی خراپی ہہ بووہ، کہ بریتہ لہ حہ سہ د، ہر دوو کیشیان ہہ لہن، چونکہ خوا عَلَيْهِمُ السَّلَامُ زور بہ پروونیی رایگہ یاندوہ کہ سولہ یمان پتغہ مہر بووہ، زور بہ پروونیش رایگہ یاندوہ کہ باشترین بہ ندہی خوا بووہ، پتغہ مہ رانیش (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَام) دہ بی لہ ہہ موو گوناہو ہہ لہو تاوانی خراپ پاریزراو و پاک بن، بہ لام ہہر مروف بوون و دہ گونجی لہ بؤ چوونیکدا نہ بانپتکابی، نیجتیہا دیکیان کرد بی نہ بانپتکابی، بہ لام ناگونجی پتغہ مہران (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَام) گیروہدی گوناہان بووبن، شتیک بہ نہ نقہ ست کرد بیان و زانیبیشیان گوناہہ، ہہر گیز شتی و نابی.

له کۆتایی به سه رهاتی سوله یماندا ﷺ ده لیم:

له باره ی داوودوه ﷺ باسمان کرد، به پتی نهو به سه رهاته ی که لیمان گپزیه وه: ﴿وَهَلْ أُنْتِكَ نَبْوًا الْخَصِمِ إِذْ سَرُّوا الْعِرَابَ ...﴾، واپتده چن داوود ﷺ زنده رۆیی کردبن له خواپه رستی شه خسییدا، له سه ره حسابی سه ره پرشتیی کردنی خه لک و نیداره دانی ولات، بۆیه خوا ﷺ له و پتیه وه ناگاداری کردۆته وهو، هۆشداریی پتداوه، به لام سوله یمان واپتده چن به پتجه وانه ی بابیه وه، زنده رۆیی له باره ی کاروبار هه لسووراندن و نیداره دانی ولاتا کرد بن، له سه ره حسابی خواپه رستی شه خسیی، له م به سه رهاتی سوله یمانیش نه وه وهرده گیری، راست و دروستیش هه ره نه دیه که مرووف وه ک پتجه مبه ری خاته م موحه ممه د ﷺ هاوسه نگیی رابگری له نیوان بو خوا صولحان و، له گه ل خه لکدا گونجاندا، یاخود له نیوان خواپه رستی و خه لک دۆستی دا، یاخود له نیوان جتیه جی کردنی مافی خواو، جتیه جی کردنی مافی خه لکدا، نه وه راست و دروسته که نینسان هه فی کهس به کهس نه دات، وه ک پتجه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: ﴿إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلَأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ﴾ (أخرجه البخاري: ۶۱۳۹)، واته: مافی پهروه ردگارت له سه ره تهو، مافی خۆت له سه ره تهو، مافی مال و خیزانت له سه ره ته، بۆیه مافی هه رچی خاوه ن مافه، پتی بده.

واته: نابتی هه موو مافه کان بده ی به یه کتیک و پتت وابتی نه وه خواپه رستییه، بو وینه: مافی هه مووان بده ی به خوا ﷺ خوا بو خۆی نه وه ی ناوی، خوا بو خۆی فه رموویه تی: ناگات له مافی میوانت بتی و، ناگات له مال و خیزانت بتی و، ناگات له جهسته ت بتی و، ناگات له پرووحت بتی و، ناگات له عه قلت بتی، نجا پتم وایه نه وه په نده ی که له کۆی نهو دوو به سه رهاته ی داوود ﷺ و سوله یمان ﷺ وهرده گیری، نه وه یه که تیمه دهبی له مسولمانه تیی و دیندارتییماندا، وریا بین و هاوسه نگیی بیاریزی، بیگومان هاوسه نگیی (ئیزنان)، گه وره ترین نیشانه و دروشمی دینداریی راسته قینه و دروسته، که نه ویش به ته نکید به هۆی چاک

تیکه یشتن له قورئان و، چاک پیوه پابه‌ند بوون به ریازی پیغه‌مبهری پیشه‌واوه
 ﷺ ده‌سته‌به‌ر ده‌بی، ئینسان تا‌کو له قورئان شاره‌زائر بی و زیاتر پیدا قوول
 بیت‌ه‌وه، هه‌تا زیاتریش ناشنای ریازو‌ر پی و شوئنی پیغه‌مبهری خوا ﷺ بی،
 که نه‌ویش هه‌ر قورئانی له ژبانی تاکی و خیزانی و کومه‌لایه‌تی و سیاسی
 خویدا به‌رجه‌سته‌ کرده، به‌لی هه‌تا ئینسان به قورئان ناشنا‌ر بی و، پابه‌ند‌تر
 بی به ریازی پیغه‌مبهره‌وه ﷺ سه‌رکه‌وتووتر ده‌بی بۆ که‌نجامدانی دیندارییه‌کی
 هاوسه‌نگ و راست و دروست و، دوور له زیده‌رویی و که‌مته‌رخه‌می.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسي چوارهم** ❖

بیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان (۸) نایه‌ت ده‌گرته‌خوی، نایه‌ته‌کانی: (۴۱ - ۴۸)، له‌ چوار نایه‌تی به‌که‌م دا: (۴۱ - ۴۴) به‌سه‌ره‌اتی نه‌ییووب‌گیردراوده‌ته‌وه، الطَّيِّبُ که‌ خوا تاقی‌کردوته‌وه به‌ نه‌خویشی و ناره‌حه‌تیبه‌کی‌زور، به‌لام‌خو‌راگر‌بووه‌و له‌ تاقی‌کردنه‌وه‌ی‌خوادا‌سه‌ره‌رزانه‌دهر‌چووه.

له‌ سن‌نایه‌تی‌دو‌ای‌وان‌دا: (۴۵ - ۴۷)، باسی‌هر‌کام‌له: نیبراهیم و نیسحاق و به‌عقووب (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) کراوه‌و به‌چهند‌وه‌سفیتی‌به‌رزو‌نایاب‌وه‌سف‌کراون.

له‌ نایه‌تی‌هسته‌میشدا: (۴۸) باسی‌هر‌کام‌له: نیسماعیل و نه‌لیه‌سه‌ع و زه‌لکیفل‌کراوه، نه‌وانیش‌به‌بنده‌چاکه‌کانی‌خوا وَ كَذَلِكَ ناوزه‌ند‌کراون.

﴿ وَادْذُكَّرْ عِدْنَا ابْرٰهٖمَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اِنِّىْ مَسِّىَ الشَّيْطٰنُ يَنْصَبِ وَعَنَابٍ ﴿١١﴾ اَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿١٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُٓ اَهْلًا وَّسَلٰمًا مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِّاَوْلٰى الْاَلْبٰبِ ﴿١٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِعْفًا فَاَضْرِبْ بِهٖ، وَلَا تَحْنَثْ اِنَّا وَجَدْنٰهُ صَابِرًا نَّعَمَ الْعَبْدُ اِنَّهٗٓ اَوْابٌ ﴿١٤﴾ وَادْذُكَّرْ عِدْنَا اِبرٰهٖمَ وَاَسْحَقَ وَيَعْقُوبَ اُولٰٓئِىٔى الْاَبْنٰصِرِ ﴿١٥﴾ اِنَّا اَخْلَصْنٰهُمْ بِمَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿١٦﴾ وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفٰىنَ الْاٰخِيَارِ ﴿١٧﴾ وَادْذُكَّرْ اِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِّنَ الْاٰخِيَارِ ﴿١٨﴾ ﴾

مانای ده قواو ده قی نابه ته کان

ههروهه یادی نه ییوو بی بنده مان بکه وه، کاتیک بانگی پهروه ردگاری کرد، که من (به هوی خوتخوته یه وه) شهیتان تووشی رهنج و نازاری کردووم (۱۱) پییگوترا: لاقت له زهوی بده (کانیه ک درده قوئی) یه کسه ر کانیه که دره قولو گوتمان: نه مه خو شو رگه یه که ناوه که ی سارده و خوار د نه وه به کی په سندیسه (۱۲) نه مه به زه یه که له تیمه وه و په ندو بیرخه ره وه یه بو خاوه ن عه قلان (۱۳) خیزانه که ی و ویرای وان وینه ی وانیشمان پی به خشی، (پیشمان گوت) چه پکیک له (چله گیایان) به ده ست بگروه و پی لیده (له هاوسه ره که ت) و سوینده که ت مه شکینه (به نه کردنی نه وه ی سویندت خوارد بوو بیکه ی، که بریتی بوو له لیدانی سه د قامچی له هاوسه رت)، تیمه نهومان خوراگر بینی، چاکترین بنده بوو به پراستی زور گه پاوه بوو (بو لای خوا) (۱۴) ههروهه ها (نه ی موحه ممه د!) یادی به بنده کامان: نیپراهیم و نیسحاق و یه عقووب بکه وه، خاوه نی ده ستان (توانین) و چاوان (زانین) بوون (۱۵) تیمه نهومان ساغ کردبووه وه به یاد کردنتکی ساغ و بی خلتی یادی مه نزلگا (ی کو تایی) (۱۶) ههروهه ها نه وان له لای تیمه له (بنده) هه لبژارده چاکه کان بوون (۱۷) ههروهه ها یادی نیسماعیل و نه لیه سه ع و زه لکیفل بکه، هه مووشیان له بنده چاکه کان بوون (۱۸)!

شېكىردنەۋەى ھەندىك لە وشەكان

(يُنْصَبُ): (النُّصْبُ، وَالنُّصَبُ: التَّعْبُ)، (نُصِبَ وَنَصَبَ)، بە ماناى ماندوو بوون و شەكەتتى دىن.

(أَرْكُضُ بِرِحْلِكَ): لاقت بە زەويدا بدە، (الرُّكْضُ: الضَّرْبُ بِالرُّجْلِ وَالذَّفْعُ بِالرُّجْلِ فَمَتَى نُسِبَ إِلَى الرَّكِيْبِ، فَهُوَ إِغْدَاءٌ مَرْكُوبٍ، يُقَالُ: رَكَّضْتُ الْفَرَسَ، وَمَتَى نُسِبَ إِلَى الْمَاشِي، فَوَطْءُ الْأَرْضِ)، (رَكَّضَ): بريتە لە پى بە زەوى داكوتان، بە پى پال بە شتىكەۋە بىتى، نجا ئەگەر (رَكَّضَ) پال درايە لای سوار، ئەۋە مەبەست پى لىخورىنى ئەۋ و لاخەيە كە مرؤف سوارى بوۋە و دەنگدانىەت، دەگوتى: (رَكَّضْتُ الْفَرَسَ)، واتە: ئەسپەكەم دەنگدا (كە لاقى لە كە لەكەى دەكوتى، يان لە ئاۋزىنگەكەى دەكوتى و دەروا| بەلام كاتى پال دەدرتە لای بابايەك كە دەروا (رؤيشتوو) مەبەست پى: پى بە زەوى دادانە.

(مُغْتَسِلٌ): (المُغْتَسِلُ: الْمَكَانُ الَّذِي يُغْتَسَلُ فِيهِ) (مَغْتَسَلَ) خۇشۇرگە ئەۋ شوئىنەيە كە خۇى لىدەشۇردى، ھەرۋەھا (مُغْتَسِلُ: الْمَاءُ الَّذِي يُغْتَسَلُ بِهِ) ئەۋ ئاۋەيە كە خۇى پى دەشۇردى.

(صِنْفًا): (قَبْضَةُ رَيْحَانٍ، أَوْ حَشِيْشٍ، أَوْ قُضْبَانٍ، جَمْعُهُ أَصْفَاثٌ)، (صِغْثٌ): بە چەپكىك لە رىحانە، يان گيا، يان چەند چلە گيايەك دەگوتى، كۆى (صِغْثٌ)، (أَصْفَاثٌ)ە، چەپكەكان.

(وَلَا تَحْتَّ): سۈيىندەكەت مەشكىنە، (حَتَّ فِي يَمِيْنِهِ: لَمْ يَفِ بِهَا، الْحِنْتُ: الذَّنْبُ الْمُؤْتَمُّ)، (حَتَّ فِي يَمِيْنِهِ)، سۈيىندەكەى نەبردە سەر، پى ۋەفادار نەبوو، (حِنْتُ): بە گوناھىك دەگوتى، مرؤف سزابار بكات.

(وَجَدْنَاهُ): چنگمان کہوت، بینیمان (الوجدان) يُعَبِّرُ به عَنِ التَّمَكُّنِ مِنَ الشَّيْءِ بِالْوُجُودِ: ﴿... حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ...﴾ (۸۹) ﴿النِّسَاءِ﴾ ﴿... وَجَدْتُ أَمْرًا...﴾ (۲۳) ﴿النَّمْلِ﴾ وَجُودٌ بِالْبَصْرِ وَالْبَصِيرَةِ، فَقَدْ كَانَ مِنْهُمْ الشَّهَادَةُ بِالْبَصْرِ وَاعْتِبَارٌ لِحَالِهَا بِالْبَصِيرَةِ، وشہی (وَجَدَان): تہ عبیری پی دہ کری لہوہ کہ زہ فہر بہ بوونی شتیک بہری، لیت ہہ لکہوی، ﴿... حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ...﴾ (۸۹) ﴿النِّسَاءِ﴾ لہ ہہر شوینی بہر پہ لتان کہوتن، ﴿... وَجَدْتُ أَمْرًا...﴾ (۲۳) ﴿النَّمْلِ﴾ نافرہ تیکم لیتہ لکہوت، چونکہ (وَجَدْتُ): تہوہ بہ کہ بہ چاو بیینی، یاخود بہ عہقل و دل ہہست بہ بوونی بکہی، کہ دہلتی: ﴿... وَجَدْتُ أَمْرًا...﴾ (۲۳) ﴿النَّمْلِ﴾ ہود ہود وا بہ سولہ یمان دہلتی، لہ بہر تہوہی ہہم بہ چاو دیتوویہتی، ہہم بہ عہقل و ہوشیشی زانیویہتی، کہ تہو نافرہ تہ شازنی (سبأ) بوودہ.

(إِخَالَصَ): (خَالِصَةً: صِفَةٌ لِمَوْصُوفٍ مَخْذُوفٍ، أَي: بِسَبَبِ خَالِصَةٍ خَالِصَةٍ، وَخَالِصَةٌ مَخْذُورٌ بِمَعْنَى الْخُلُوصِ)، (خَالِصَةً): سیفہ تہ بو وہ سفکراویکی قرتینراو، واتہ: بہ ہوی سیفہ تیکی (خَالِصَةً) دود، خالیصیش چاوگہ، بہ مانای پاککراوہ و ساغکراوہ دی.

(ذَكَرَى: بِمَعْنَى التَّذَكُّرِ) (ذَكَرَى) بہ مانای بیرکہوتنہوود و ہبیر ہاتنہوہ، دی.

(الْمُصْطَفَيْنَ): (جَمْعُ مُصْطَفَى)، (مُصْطَفَى)، یانی: ہہ لُبُرُورِاو (الْمُصْطَفَيْنِ)، کوہہ کہ بہ تی.

(الْأَخْيَارِ): (كَوَى (خَيْرٌ) ه، يان كَوَى (خَيْرٌ) ه، (خَيْرٌ وَخَيْرٌ) واتہ: زور باش و بہسند، (أَخْيَار) کوہہ کہ بہ تی، تہ وانہی زور باش و بہسند بوون.

مانای گشتی نایه تکان

نایه تکانی: (۴۱ - ۴۸)، باسی جهوت (۷) له یتغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) ده کهن، که بریتین: له (ته ییووب و ئیبراهیم و ئیسحاق و یه عقووب و ئیسماعیل و نه لیه سه ع و زه لکیفل)، سه لات و سه لامی خوا له سه ر هه موویان بِن، نه ییووب چوار نایه تی بۆ ته رخانکراون، نایه تکانی: (۴۱ - ۴۴)، که له سوورده تی (الأنبياء) دا به سه رهاته که یمان هیناوه، له و تی نایه تکانی: (۸۳ و ۸۴) ی بۆ ته رخانکراون، به لام یتمه به سه رهاتی (ته ییووب) مان له ته فسیری سوورده تی (الأنبياء) دا باسکردوه، بۆیه لیره ناچینه نیو ورده کاری و دریزدی به سه رهاتی نه ییووبه وه، دووه مین له یتغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) که له م هه شت نایه ته دا ناماژه یان یتکراوه، ئیبراهیمه، الْحَبَشِيُّ نه ویش له سوورده تی ئیبراهیم دا، به سه رهاته که یمان به دریزی باس کردوه، پاشان ئیسحاقی کوریه تی الْحَبَشِيُّ، دوایش یه عقووبی نه وه یه تی، که یه عقووب کوری ئیسحاقه، (ئیسحاق) یش کوری ئیبراهیمه، یتمه به سه رهاتی ئیبراهیم و ئیسحاقمان به یه که وه هیناوه، هه روه ها له سوورده تی (یوسف) دا وه ک چون به سه رهاتی یوسف خراوده ته روو، له هه مان کات دا به سه رهاتی یه عقووبی بابیشی زۆر به ته فصیل باسکراوه، به سه رهاته که ش زۆر په یوده سه ته به یوسف و یه عقووبی بابیه وه سه لات و سه لامی خویان له سه ر بِن، هه روه ها له ته فسیری سوورده تی (مریم) دا به سه رهاتی ئیسحاق و یه عقووب که م و زۆر ناماژه یان یتدراوه، دباره نه م سنی یتغه مبه ره: ئیبراهیم و ئیسحاق و یه عقووب، له هه رسن نایه تی (۴۵ و ۴۶ و ۴۷) دا باسکراون، هه روه ها هه ر کام له: ئیسماعیل و نه لیه سه ع و زه لکیفل (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) له نایه تی ژماره (۴۸) دا، ناویان هاتوه و خوا ستایشی کردوون که له سوورده تی (الأنبياء) دا به سه رهاتی نه وانیشمان خستۆته روو.

خُوا لَیْرَهْدَا لَهْم (A) نایه تدها سه رده تا باسی نه ییووب ده کات، ده فهرموی:
﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ﴾، پرووی دواندن له پیغه مبهری خاتمه مه موحه ممه د ﴿﴾
هه رده ها یادی به نده که مان نه ییووب بکه وه ﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ﴾ (یادی نه و کانه ی
بکه وه) که بانگی پهروه ردگاری کرد، لئی پارایه وه، هاواری تیه ست: ﴿أَنِّي مَسَّنِيَ
الضَّلَاطُنُّ يُضَيِّبُ وَعَذَابٌ﴾، (گویی:) به دلنایی شه یتان دهستی گه یاندوته من
به ماندوویتی و نازاره وه، یاخود: ماندوویتی و نازارو ناره حه تیی، تووشکردوووم،
تایا نه و ماندوویتی و نازارو ناره حه تیه که شه یتان تووشی کردوه، شتیکی
به رجه سته بووه؟ بو وینه: شه یتان هاتوه پالی پیوه بنی و بیکه وینن؟ یان نازاری
بدات به جه سته؟ به ته نکید نه خیر، مه به ست لیره دا نه وه یه: شه یتان وایکردوه
ماندوو بیم و، هه ست به نازار بکه م، که ده گونجی نه وه هه مووی مه به سستی
پی نه و خوتخوته و دنده دان و دلناره حه تکرده بن، که شه یتان بو مروفی دینتیه
پیش، هه ندیک شتی دیکه ش له وباره وه باسکراوه، که دوایی له مه سه له
گرنگه کاندایتر تیشکی ده خهینه سهر، به لام به پیتی نایه ته که زیاتر وادیاره که
له پرووی معنه ویی و ده روونیه وه شه یتان بوو بیته هوکاری نه وه ی نه ییووب
﴿الْحَمْدُ﴾ هه ست به ماندوویتی و شه که تیی و نازارو ناره حه تیی بکات، نیلیس که
بابی شه یتانه کان و بابی جینه به گشتیی، له چه ند شویتیک له قورنادا باسی
نه وه ی کردوه، که نه وه ی نه و ده توانی زه فهری پی به مروقان به ری، ههر
نه وه یه که دلیان ناره حه ت بکات، خوتخوته و دنده دانی خرایبان بو بکات، وه ک
له سووره تی (ابراهیم) دا، نیلیس ده لئی: ﴿... وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا
أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَأَسْتَجِبْتُمْ لِي...﴾ (۲۲) ﴿ابراهیم، واته: هیچ ده سه لاتیکم به سه رتاندا
نه بوو، جگه له وه که بانگم کردن و تیوه ش وه لمتان دامه وه.

نجا که نه ییووب به و شتیه یه له پهروه ردگاری پارایه وه، که به هوئی شه یتانه وه
تووشی شه که تیی و نازارو ناره حه تیی بووه، به کسه ر خوا باسی چاره سه ره که ی
ده کات:

﴿ اَرْكُضْ بِرِجْلِكَ ﴾، واته: (فَلْتَنَا لَهُ)، پیمان گوت: به پیت برؤ، یان پیت به زهویدا بده، ﴿ هَذَا مُعْتَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴾، واته: پیتی به زهوی داداو به کسه ر سهرچاوه به که ههلقولی (پیمان گوت): نهمه خو شوژرگه به که سارددهو بو خواردنه وه شه، واته: نهو کانسی و سهرچاوه به که له نه نجامی پی به زهوی دا کوتانی نه ییووب دا، ده رقولی، ههم بو خوشوردن و ههم بو خواردنه وه شه، چونکه ﴿ مُعْتَلٌ ﴾، یانی: خوشورگه، نهو ناوهی خو پیده شوژی، یان نهو شونهی که خو لی ده شوژدری، ﴿ وَشَرَابٌ ﴾، بو خواردنه وه شه، واته: لی شی بووهو خوشتی پی بشو.

﴿ وَوَهَبْنَا لَهُمْ اٰهْلَهُمْ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ ﴾، خیزانه که ی و وینه ی نه وانیشان پی به خشی، واته: خیزانه که ی که به هو ی نه خوشی و گرفتاریه که ی نه ییووبه وه - که هه ندیک ده لین: چهوت سال بووهو، هه ندیک ده لین: هه زده سال بووهو، هه ندیک ده لین: چل سال بووه - که س و کارو مال و خیزانه که شی لی بلا بووهو، یا خود وه فاتیان کردوه، یان نهو له وان دابرابی، به هو ی نه خوشی و نازاره که یه وه، گرنک نه وه یه خوا ده فهرموی: مال و خیزانه که یمان و یدایه وه و وینه ی خوشیان له که لیاندا ﴿ رَحْمَةً مِّنَّا ﴾، نه وهش وه که به زه ییه که بوو له لایه ن تیمه وه ﴿ وَذِكْرَىٰ لِرٰوِلِ الْاَلْبٰبِ ﴾، بیر خسته نه وه و په ندو ناموزگاریش بوو بو خواهن عه قلان، خوا دوستانی خو ی تا قی ده کاته وه، به لام پشتیان به رنادات، خوا دوستانی خو ی جاری وایه به ناره چه تییان تا قی ده کاته وه، وه بهر هه ورزایان هه لده گیری، به لام به ته نکید له دوی هه موو هه ورزایک نشیوه، له دوی هه موو ته نگانه یه که فه رحانییه، له دوی هه ر سه غله تیه که ئاسانیه.

﴿ وَحَدِّ بِیْرِكَ ضِعْفًا ﴾، رسته ی: ﴿ اَرْكُضْ بِرِجْلِكَ ﴾، واته: (فَلْتَنَا لَهُ) اركض برجلک، پیمان گوت: پی به زهویدا بکوته، له بهر نه وه ی به سیاق و سه لیه ده زانری، هه روه ها لیره ش دا: ﴿ وَحَدِّ بِیْرِكَ ﴾، چه پکیک به ده سه وه بگره، واته: پیمان گوت: چه پکیک به ده سه وه بگره ﴿ فَاصْرَبْ بِهٖ ﴾، پیتی لی بده، بهو

چەپكە لىيدە ﴿وَلَا تَحْتَسِبْ﴾، سوۋىندەكەت مەخە (با سوۋىندەكەت لى نەكەۋى) ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا﴾، ئىمە بە خۇراگرمان لى ھەلكەۋت، بىنيمان، خۇراگرە. ﴿يَعْمَ الْعَبْدُ﴾ (ئەيىۋوب) باشتىن بەندە بوو ﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾، بىگومان نەو زۆر (بۆ لای خوا ﷻ) گەراۋە بوو.

لىرەدا كە دەفەرموۋى: ﴿وَحُدَّ بِبِكَ ضَمْنًا فَأَضْرِبْ يَدَهُ وَلَا تَحْتَسِبْ﴾، ئەمە تەعبىرىكى زۆر كورته، بەلام ئەگەر تىۋەي رامىنى، دەزانی كە ئەۋە بەسەرھاتىكى دىكەي لەگەندايە، كە زانايان ناۋاي باس دەكەن و لە ھەندى شوتنەۋارانىشدا ھاتوۋە:

رۆژنىك ئەيىۋوب لە خىزانی توورە بوۋە، لەسەر ئەۋەي دۋا كەۋتوۋە، يان لەسەر ئەۋەي سەرپىچى لە فەرمانى كىردوۋە، ئەۋىش سوۋىندى لى دەخۋا، كە ئەگەر چاك بۇۋد سەد قەمچى لىيدا، ئىجا خوا ﷻ بۆ ئەۋەي نەو سوۋىندەكەي لى نەكەۋى، ۋ، ئۇكەشى لە بەرامبەر ئەۋ ھەموو ۋەفادارىيە چاكە ۋەخزمەتىدا، سزا نەدرى، ئەۋ تەگبىردى بۆ ئەيىۋوب كىردوۋە كە لە جىياتى سەد قەمچى، چەپكە گىايەك بە دەستەۋە بگرە، يان چەپكە شوپكىكى نەرم، كە سەد (۱۰۰) چىل بى، ئەگەر ئەۋ رىۋايەتە راست بى كە گوتۋىيەتى: دەبى سەد قەمچى لىيدەم، ئەگەر كەمترىشى گوتبى، كەمتر. ﴿فَأَضْرِبْ يَدَهُ﴾، پىنى لىيدە ﴿وَلَا تَحْتَسِبْ﴾ ۋ سوۋىندەكەت لە خۆت مەخە، مادام سوۋىندت خۋاردوۋە، زانايان دەلىن: ديارە ئەۋكاتە كەفارىتى سوۋىند نەبوۋە، ئەگەرنا خوا دەيفەموو: كەفارىت بدەۋ، ئەۋەي سوۋىندت لەسەر خۋاردوۋە جىيە جىيە مەكە، ئىجا لىرە خوا فەرموۋىيەتى: ئەۋەي سوۋىندت لە سەر خۋاردوۋە جىيە جىيە بگە، بەلام بە شىۋەيەكى ۋا كە بۆ ھاۋسەرەكەت ماىەي نازارو نارەھەتىنى نەبى ۋ شىتىكى رەمزى بى، دۋاىي خۋا بەۋ شىۋەيە مەدەخى دەكەت ۋ دەفەرموۋى: ئىمە ئەۋمان خۇراگر بىنى، ئەۋ باشتىن بەندە بوو، ئەۋ زۆر بۆ لای خوا دەگەرايەۋە، ئەمە بە كورتي بەسەرھاتى ئەيىۋوب ۋ تاقىكرانەۋەكەي بوو.

ننجا باسی ئیبراهیم و ئیسحاق و یعقوب دہکات و دہفہ رموی: ﴿وَأَذْكُرْ عِدَّتَنَا إِذْ هَمَّ بِآلِ إِبْرَاهِيمَ﴾، ہرودہا یادی بہندہ کامان ئیبراهیم و ئیسحاق و یعقوب بکہ، کہ باب و کور و نہوہن ﴿أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ﴾، کہ خاودنی دہستان و چاوان بوون، (أُولَى: أي: أَصْحَابُ)، یانی: خاوانان، (أَيْدِي) کوی (یَد)ہ، یانی: دہستہکان، (أَبْصَار) یش کوی (بَصْر)ہ، واتہ: چاوہکان، یان دیتنہکان، واتہ: خاودنی ہیزو ناگایی و شارہزایی بوون، نہگہرنا ہہموو کہس دوو دہستی ہہن و ہہموو کہس دوو چاوی ہہن، بہلام لیرہدا مہبہست لہ (دہست): ہیزہ، ہیزی مہعنہویی، ئیرادہ، ہیزیک کہ مروّف بتوانیٰ نہو شتانہی کہ دہیا نزانئی، بیاننوانئی، نہو شتانہی دہرکیان دہکات، جیبہ جیبیان بکات، مہبہستیش لہ (دیتن) شارہزایی و ناگاییہ لہبہر نہوہی کارہکان کہ نہنجام دہدرین، بہ دہست نہنجام دہدرین و، شتہکان کہ دہبیرین، بہ چاو دہبیرین، لہو پرووہوہ خوا ﴿الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ﴾ ہی بہکار ہیتاون، بو ہیزو بو شارہزایی و ناگاداریی.

﴿إِنَّا أَخْلَصْتَهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرِ الدَّارِ﴾، ئیمہ نہواغان ساغ کردبووہ بہ سیفہتیکی ساغکراوہ کہ بریتی بوو لہ یادکردنہوہی مہنزلگا (مہنزلگای کۆتایی)، واتہ: ئیمہ وامن لیکردبوون کہ نہوان زور بہ شیوہیہکی ساغ و بیٰ خلّتہ، یادی مہنزلگای کۆتاییان دہکرد، ئیمہ نہواغان بہ کلا کردبووہ بو نہوہ، ئیمہ پشک و بہشیکی باشمان بہ نہوان دابوو، لہ یاد کردنہوہی مہنزلگای کۆتایی و پوژی دواپی دا.

ننجا وہک دواپی باس دہکہین: ﴿إِنَّا أَخْلَصْتَهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرِ الدَّارِ﴾، نہگہر بہ نہونین بیٰ: ﴿بِخَالِصَةِ﴾ یانی: بہ خہصلہتیکی ساغکراوہ، نہوکاتہش ﴿ذِكْرِ﴾، دہبیتہ بہدہل نہو ساغکراوہیہ، نہو خہصلہتہ ساغکراوہیہ بریتی بووہ لہ یادکردنہوہی پوژی دواپی و لہ بیر بوونی مہنزلگای پوژی کۆتایی، خویندراویشہتہوہ: (بِخَالِصَةِ ذِكْرِ الدَّارِ)، ئیمہ نہواغان ساغ کردبووہ بہ ساغکراوہی یاد کردنہوہی پوژی دواپی، نہو کاتہش دہبنہ (مُضَافٌ وَمُضَافٌ إِلَيْهِ) پالداراوو پال و ہلداراو.

﴿ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴾، به دنیای نیکه‌ان له لای تیمه له هه‌لبژارده چاکه‌کان بوون، (مُصْطَفَيْنَ) کۆی (مُصْطَفَى)یه، هه‌لبژارده ﴿ الْأَخْيَارِ ﴾یش، کۆی (خَيْرَ) یان (خَيْرَ)ه، واته: چاک، نیکه‌ان له لای تیمه له وه‌بندانه بوون که هه‌لبژارده بوون و، زۆر چاک و په‌سند بوون.

له‌کۆتاییدا خوا باسی سێ له‌په‌غه‌مبه‌رانی دیکه‌ش ده‌کات و ده‌فه‌رموی: ﴿ وَأَذْكُرْ اسْتَعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴾، هه‌روه‌ها یادی نیکه‌ان له‌سماعیل و نه‌لیه‌سه‌ع و زه‌لکیفل بکه‌وه، هه‌ر کامیک له‌و سێیانه‌ش له‌بهنده‌په‌سندو چاکه‌کان بوون.

هه‌موو په‌غه‌مبه‌ران سه‌لات و سه‌لامی خوا بیان له‌سه‌ر بێ، به‌نده‌هه‌ره چاک و په‌سندو هه‌لبژارده‌کانی خوان، وه‌ک له‌سووره‌تی (النمل) دا خوا ده‌فه‌رموی: ﴿ قُلْ لَعَلَّكُمْ لِلَّهِ وَلَكُمْ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى... ﴾ (النمل، بئس: ستایش بۆ خواو سه‌لام له‌سه‌ر نه‌و به‌ندانیه‌ی هه‌لبیژاردوون، هه‌روه‌ها له‌سووره‌تی (الحج) دا، خوا ده‌فه‌رموی: ﴿ اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ﴾... (الحج، واته: خوا له‌فریشتان و له‌خه‌لکی نوته‌رانیک هه‌لده‌بژیری [بۆ نه‌وه‌ی ره‌وانیان بکاو بیانکاته نوته‌رو په‌یامبه‌رو په‌یامگه‌یه‌نه‌ری خوێ] که‌واته: هه‌موو په‌غه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) هه‌لبژارده‌و گو‌لبژی‌ری خوان له‌نیو باغی مرو‌فایه‌تییدا.

نه‌و سێ په‌غه‌مبه‌ره‌ش (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام)، پێشتریش باس‌مان کرد، که تیمه له‌سووره‌تی (الانبیاء) دا قسه‌مان له‌باردیانه‌وه‌کردوه، دیاره نیکه‌ان له‌سه‌ره‌هاته‌که‌ی له‌گه‌ڵ به‌سه‌ره‌هاتی نیکه‌ان دا هاتوه له‌سووره‌تی (ابراهیم) دا، به‌لام نه‌لیه‌سه‌ع و زه‌لکیفل به‌سه‌ره‌هاته‌که‌یامان له‌سووره‌تی (الانبیاء) دا، له‌گه‌ڵ کۆمه‌لێکی دیکه له‌په‌غه‌مبه‌راند (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) هه‌تاوه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی سووره‌ته‌که‌به‌ ناوی په‌غه‌مبه‌رانه، نجا هه‌موو نه‌و په‌غه‌مبه‌رانه‌ی پێشتر قسه‌مان لێته‌کردبوون و به‌سه‌ره‌هاته‌که‌یامان نه‌هه‌تا‌بوون، له‌وێدا هه‌تا‌ومان.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له یه کهم:

باسی نه ییوب که تووشی نه خوشیی و گرفتیکی گه وره بووه، پاش پارانه وه و هاوار تیبه ستنی بۆ لای خوا، خوا ده رووی خیری لئ کردۆته وه، به هۆی لاق به زه ویدادانه وه، کانیه کی له بهر بییان ده رقۆلیوه، هه م بۆ خوشۆردنی و هه م بۆ لئ خواردنه وهی، ئاوه که ی شیوا بووه، دوا یی و پیرای چاک بوونه وهی له و نازارو گرفت و نه خوشییه که بۆی دروست بووه، خوا مآل و خیزانه که ی تیبه خشیه ته وه، هینده ی دیکه شی و پیرای وان پئ به خشیه، بۆ چاره سه ری سویند خواردنیشی له هاوسه ری، خوا بۆی داناوه که به چه پکتیکی چه ند چلیسی، که نازاری نه بن، لیبیدت:

وهک خوا ده فرموی: ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿١١﴾ ارْكَضْ بِرَجْلِكَ هَذَا مَغْسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿١٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِهْلًا وَمَنْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذَكَرْنَا لِأُولَى الْأَلْبَابِ ﴿١٣﴾ وَخَذْنَا بِيدِكَ ضَعْفًا فَأَضْرِبْ بِهِ، وَلَا تَحْتِثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٤﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له دوازه برگه دا:

(١)- ﴿وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ﴾، یادى بهنده کهمان نه ییوب بکه وه، واته: ئەو حاله ته تابه ته ی

که نه ییوب بووی، ئەو حاله ته تابه ته یاد بکه وه، ئایا ئەو حاله ته تابه ته چۆن بوو؟

(٢)- ﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ﴾، (یادی ئەو کاته بکه وه) که هاواری کردد په روهدگاری،

بانگی په روهدگاری کردو لئی پارایه وه و هاواری تیبه ست، (النَّادِ: نِدَاءُ الدُّعَاءِ)، لێرده دا

بانگکردن، بانگکردنی لَیْطَارَانَهُوهُ هَاوَار تَبِهَسْتَن وَ، په نا پېردنه، چی گوت کاتن هاواری کرده پهروهردگاری؟

۳- ﴿أَيُّ مَنَى الشَّيْطَانُ بُصْبٍ وَعَدَابٍ﴾ {هاواری کرد، له پهروهردگای پارایهوه گوئ:} که شهیتان تووشی ماندوویه تیی و نازاری کردووم.

وشه ی (نُصْب) هم خوئتراوه ته وه: (بُصْب) هم خوئندراویشه ته وه: (بُصْب)، (نُصْب) وَنُصْب: وَهُوَ التَّعَبُ وَيُقَالُ نَصَبٌ، أَيضاً، (نُصْب) و (نُصْب): نهم دوو خوئندنه وه په هاتوون، له پرووی زمانی عه رده بییه وه ده شگونجن بلی: (بُصْب)، هم مووی مانای ماندوویه تیی و شه که تیه، شهیتان منی تووشی ماندوویه تیی کرده، (عَدَاب) یش به مانای نازارو نارچه تیی دی، تووشی نه و دووانه ی کردووم.

له سووره تی (الأنبياء) دا ده فرموی: ﴿وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَيُّ مَسِّنِي الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ﴾، واته: یادی نه ییووب بکه وه! کاتن له پهروهردگاری پارایهوه هاواری کرد: من زیانم تووش بووه، (ضُر)، یانی: نه خووشی، یان ناخووشی، یان گرفتاری، له وی باسی نه کرده سه رچاوه که ی چیه؟ به لآم لیره باسی کرده که سه رچاوه که ی بریتیه له شهیتان.

زانایان له و بارده و زو قسه یان کرده، که نایا شهیتان چوون توانیویه تی نه ییووب تووشی ماندوویه تی و نازار بکات؟

یه که م: هه ندیکان ناوایان تعبیر له و حاله ته کرده، گوتووایانه: (النُّصْبُ وَالْعَدَابُ مُسْبِتَانِ لِمَسِّ الشَّيْطَانِ إِيَّاهُ، أَي: مَسِّنِي يَوْسُوَاسَ سَبَّهُ نُصْبٌ وَعَدَابٌ، فَجَعَلَ الشَّيْطَانُ يَوْسُوَاسَ إِلَى أَيُّوبَ بِتَعْظِيمِ النَّصْبِ وَالْعَدَابِ عِنْدَهُ، وَيُلْقِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ مُسْتَحِقًّا لِذَلِكَ الْعَدَابِ، وَالتَّيَجُّهُ سُوءَ الظَّنِّ بِاللَّهِ)^(۱).

واته: (نُصْب) و (عَدَاب)، په یدابووی ده ست گه یاندنه شهیتان نه ون، (واته: شهیتان که ده ستی گه یاندوتن و نازاری داوه، به دوو شتان بووه: یه که م:

ماندووپه تیی، دووهم: نازار! مه بهست نهو په که شه یتان منی تووشی خوتخوته و دلّه پراوکی کردووه، نهو خوتخوته و دلّه پراوکه یه ش له وه په یدابوو که من ماندووم و نازارم هه یه، شه یتان خوتخوته ی بوّ نه یووب کردوه، که نهو ماندووپه تیی و نازارهی ههستی پیده کات، زوری له لا مه زن بئ، شه یتان دنه ی داوه و خوتخوته ی بوّ کردوه، که توّ شایسته ی نهو سزاو نازاره نه بووی، تاکو سه ره نجام گومانی خراپی به رانبر به خوا بوّ په یدابئ.

کهواته: به هوّی (نُصَب) و (عَذَاب) دوه شه یتان زه فهری پیردوه، یانی: نهو ماندووپه تیی و نازارو نارّه حه تیه ی هه یوووه، که دیار نیه هوکاره که ی چیه، نه خو شیه ک بووه، خوا به سه ری کردوته وه، نجا له و سوّنگه یه وه شه یتان دهستی که یاندوتئ، ﴿إِنِّي مَسِيءٌ إِلَيْكَ يَا رَبِّ، نَهَكَ (نُصَب) و (عَذَاب) ه که شه یتان تووشی کردبئ، به لکو نهو ماندووپه تیی و نازارهی هه یوووه، شه یتان نهو ی کردوته هوکارو نامرازو دهسته چله ی نهو که دهستی بگه یه نیتئ، دهست گه یاندنه که شی نهو بووه که خوتخوته ی بوّ بکات و دلّی نارّه حه ت بکات، نه گه رنا هه موو که س تووشی ماندووپه تیی و نازارو نارّه حه تیی هه ر دئ، به لأم شه یتان نهو ی زور له لا گه وره کردوه، که سه ره نجام وای لیبکات گومانی خراپی به رانبر به خوا په یدابئ و دلّ ره نجاوو دلشکاوبئ به رانبر به خوا، که دیاره پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) به شهر بوون، به لأم به ته نکید خوا پاراستوونی، لهو که حاله تیکی وایان بوّ دروست بئ، گرنگ نهو په شه یتان نهو هه وئهی له گه ل داوه، نه مه رای (محمد الطاهر بن عاشور) ه،

دووهم: هه ندیکی دیکه له زانایان ده لئین: شه یتان تووشی ماندووپه تیی و نازاری کردوه، واته: ماندووپه تیی و نازاره که شه یتان تووشی کردوه، نجا نه گه ر شه یتانیش تووشی کردبئ، هه ر له نه نجامی خوتخوته و دنه دانیه وه بوّی بووه، نه گه رنا نه چوووه پالی پیوه بئ، یا خود تووشی نه خو شیه کی تایه تیی بکات، وه ک له هه ندی حیکایه تاندا هاتوه که دواپی باس ده که یین، گوایه: خوا ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ که ناوا مه دح و ستایشی نه یووپی کردوه،

نیلیس گوتوویتی: خوابه! تو من نیزن بدهو دهرفتهم بده، تووشی نه خووشی و نازاری بکه‌م، نجا بوټ دهرده که‌وئی داخو خوټارگر دبت، یان نا؟ گوايه خوی پوره‌ردگاریش نیزنی داوهو، تووشی نه خووشی و نازاری کردهو! به‌لام من ته‌وه به دوور ده‌زانم و هیچ به‌لگه‌به‌کیش لهو باره‌ود نیه، به‌لگه‌به‌کی نه‌قلبی، مه‌سه‌له‌که نه‌وه‌یه که (نه‌ییووب) یش وه‌ک هه‌موو نه‌و خه‌لکه‌ی دیکه سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر نه‌ییووب بټ، تووشی نازارو ماندوویتیی و نارده‌حتیی بووه، به‌لام به‌ته‌نکید هی وی، نازارو ماندوویتیه‌کی بی‌ره‌زاو خه‌ست و خوټ بووه، شه‌یتان له‌و ری‌ته‌وه ویستوویتیی زه‌فهری پټ به‌ری، یاخود به‌هوئی وده‌سوده‌سی شه‌یتانه‌وه، تووشی نه‌و ماندوویتیی و دل نارده‌حتیی و نازاره بووه، نه‌و نازاره‌ش ده‌گونجټ نازاری جه‌سته‌یی بووبټ، ده‌شگونجټ هه‌ر ماندوویتیه‌که ماندوویتیی جه‌سته‌یی بووبټ، به‌لام نازاره‌که نازاری دهرووینی بووبټ.

٤- ﴿ اَرْكُضْ بِرَجْلِكَ ﴾، پټ به‌زه‌ویدا بده، یان: پیمان‌گوت... (الرَّكُضُ: ضَرْبٌ فِي الْأَرْضِ بِرَجْلِ)، (رکض): بریتیه له‌وهی پټ به‌زه‌ویدا بکوټ، که‌واته: که‌ده‌فهرموئی: ﴿ بِرَجْلِكَ ﴾، (زیادهٔ فِي بَيَانِ مَعْنَى الْفِعْلِ، مِثْلُ: ﴿... طَلَّ بِطَيْرٍ بِحَنَاحَيْهِ...﴾ (٢٨) ﴿الأنعام﴾، وه‌ک له‌سورهرتی (الأنعام) دا هاتوه، که‌واته: ﴿ اَرْكُضْ ﴾، هه‌ر بوټ خوئی واته: پټ به‌زه‌ویدا بده، به‌لام که‌فهرموویتیی: ﴿ بِرَجْلِكَ ﴾، نه‌مه بوټ زیاتر روونکرده‌وه‌یه، روونکرده‌وه‌ی کرده‌وه‌که‌یه، هه‌ر وه‌ک چوټن خوا فهرموویتیی: ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِحَنَاحَيْهِ...﴾ (٢٨) ﴿الأنعام﴾، دياره‌ب‌لنده هه‌ر به‌دوو‌باله‌کانی ده‌فری، که‌ده‌فهرموئی: ﴿... طَلَّ بِطَيْرٍ بِحَنَاحَيْهِ...﴾ (٢٨) ﴿الأنعام﴾، بوټ زیاتر روونکرده‌وه‌یه، یاخود بوټ زیاتر به‌یانکردن و ته‌ماشاش کرده‌نه به‌چاوی خه‌یال.

٥- ﴿ هَذَا مُعْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴾، نه‌مه خوټوټورگه‌به‌که سارده‌و خوارده‌نه‌وه‌شه. وه‌ک زورجار گوتوویمان: هه‌موو نه‌و وشه‌و ته‌عبیرانه‌ی که‌به‌سیاق و به‌سه‌لیقه‌و عه‌قل و هوټ ده‌زاندربټن، خوا ﴿ هَذَا مُعْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴾، نه‌مه گوتی: ﴿ هَذَا مُعْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴾، کانیی و سه‌رچاوه‌به‌ک دهرقولی و پیمان‌گوت: ﴿ هَذَا مُعْتَسِلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴾، نه‌مه خوټوټورگه‌به‌که ﴿ مُعْتَسِلٌ ﴾، (إِسْمٌ مَفْعُولٌ ﴿ هَذَا مُعْتَسِلٌ ﴾، یعنی: مُعْتَسِلٌ بِهِ)،

ئەمە خۆ پېشورئە، ئاویکە خۆی پەن دەشۆرئە، ﴿وَشَرَابٌ﴾، خواردنەوەشە، یاخود ﴿مُعْتَسِلٌ﴾، (مکانُ العسلِ)، شوئنی خۆ لئ شۆردنە.

لە سوورەتی (الانبیاء) دا دەفەرموئ: ﴿فَأَسْتَجِيبَا لَهُ، فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرِّهِ وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَالَمِينَ﴾ (۸۱)، واتە: وەلاممان دایەووە و ئەو نازارە ی لئى بوو، لیمان لابرد، بەلام لەم سوورەتە دا دەری دەخات نازارە که چۆن لابراو! لەوئ خوا ﷻ بە کورتیی دەیهئین، بەلام لێرە دا بۆمان پوون دەکاتەو نازارە که چۆن لاچوو، خوا فەمانی پیکردو، پەن بە زوویدا بکوئ و پئى بە زوویدا کوتاودو، کانئى و سەرچاوەیک دەرقوئبو، ئەو کانئى و سەرچاوەیەش ئاوەکەى وابوو، هەم خۆی لئ بشاوا، هەم بیشیخواتەو، بۆ ئەوئ بە هۆئ خۆ لئشۆندەکەبەو، نەخۆشئى و نازاریک که لە جەستەئ دا بووئ - لە پوألەق جەستەئ - لایچئ و پاک بئتەو، بە هۆئ لئخواردنەوەشەو، نازاوا نەرەهەتتەیک که لە نئو جەستەئ دا بووئ، ئەوئ لایچئ و، هەم پوألەق جەستەئ و، هەم نئو دەوئ جەستەئ پاک و خاوین بئتەو.

(۶) - ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ﴾، خێزانەکەیمان پەن بەغشئ و وئئەئ خۆشئان لەگەلیان، (مِثْلَهُمْ مَعَهُمْ، أَي: ضِعْفَ عَدَدِهِمْ).

توئزەرەوائى قورئان هەندیکیان گوتووینانە: کوپو کچەکانئ که مردوون، خوا بۆئ زیندوو کردوونەو، باسئ خێزانئ نەکراو، چونکە (أهل) واتە: نئزیکانئ که سئیک و ئەو کەسانەئ که لە خانوو بەکدا لەگەل مروؤفا دەژئن، که بە تەئکید مەبەسئ پئى کوپو کچەکانئ بوو، چونکە هاوسەرەکەئ ديارە هەر هەبوو که خوا دەفەرموئ: چەپکئک گئیا بە دەستەو بگرەو پئى لئبە، مانائ وایە ئەویان هەر هەبوو و ماو، بەلام که خوا دەفەرموئ: ئەهلهکەیمان وئدایەو و وئئەئ خۆشئان لەگەلیان، وایئدەچئ مەبەسئ پئى کوپو کچەکانئ بئ، ئنجا نایا کوپو کچەکانئ مردوون و، خوا بۆئ زیندوو کردوونەو؟! ئەو لەلای خوا

ناسانه، به لأم نهوه باس نهکراوهو، دهگونجی مه بهست نهوه بی که بههوی نهوه
 نه خوشی و نازاره یهوه، نه ییوب الذی تۆزیک ته ریک و لاپه ر بووی، یاخود
 نه یه پرژا بته سه ر کوپو کچه کانی و وهک نه یما بن و ابووی، به لأم خوا اللهم دوا یی
 بوی کۆ کردوونهوه، دوا ی نهوه چاک بۆته وه، هه موویان لئی کۆ بوونه وه و مثلهم
معهم پیتش ژماره یان چند بووه، خوا ی په روه ردگار هتنده ی دیکه ش کوپو
 کچی پیداون.

واتایه کی دیکه ی نهوه یه: دوا ی نهوه ی که بلأ بوون، خوا بوی کۆ کردوونه وه،
 وهک گوتم، یان نه وه تا مردوون و بوی زیندوو کردوونه وه، که نه وه ش له لای
 خوا ناسانه، به لأم پواله تی نایه ته کان نهوه ناگه به نئی، چونکه نافه رموی: (أَحْيِنَا
 لَهٗ أَهْلَهُ)، ده فه رموی: وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ، پیمانان، که واته: واپنده چی هه ر
 حاله که نهوه بووی، یان له بهر نازارو نه خوشی خوی، ناگای له وان نه مابئ و
 له هوکمی نه بووندا بوون، یاخود بلأ بوون و له نه جامی نازارو نار هه تی
 نهودا، که هیچیشیان بۆ له گه ل نه کراوه و چند سالی خایاندوون، نه وانیش
 هه ر که سه په نگه سه رقالی کارو ژیا نی خو یان بووی، به لأم دوا ی نهوه ی خوا
 نهو ده ردو نازاره ی لی لابرده، نه وانیش جار یکی دیکه کۆ بوونه وه، خو یان چند
 بوون خوا اللهم هتنده ی دیکه شی پی به خشیوه، چونکه له سووره تی (الانبیاء)
 یشدا ده فه رموی: ...وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَىٰ
 لِلْعَابِدِينَ، واته: خیزانه که یمان پی به خشیوه وه، وینه ی خوشیان و پرای وان
 له گه لیان، چند بوون، هتنده ی دیکه شمان پی به خشین.

(۷) - رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ، لهوی ده فه رموی: ...رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا
 وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ، به لأم لیره دا ده فه رموی: رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي
 الْأَلْبَابِ، لهوی ده فه رموی: به زه یبه ک بوو له لایه ن تیمه وه و بیرخسته نه وه ش
 بوو بۆ بهنده کان، لیره ش ده فه رموی: به زه یبه ک له لایه ن تیمه وه و بیرخسته نه وه ش بۆ
 خاوه ن عه قلان، که واته: خاوه رستان، خاوه ن عه قلان، نه وانیش که په ند وه رده گرن له

رووداوه کانی روژگارو له غهیری خویمان، وهک گوتراوه: (السَّعِيدُ مَنِ اتَّعَظَ بِغَيْرِهِ) واته: بهخته وهر که سیکه به پند له غهیری خوئی وهر بگری.

۸- ﴿وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْتًا فَاُضْرِبْ بِهٖ﴾، پیمان گوت: چه پکتیک به دهسته وه بگروه پتی لئیده، (الضُّغْتُ: حُرْمَةٌ مِنْ حَشِيْشٍ أَوْ رِيْحَانٍ)، (ضِغْتُ) بریتیه: له چه پکتیک له گیا چله گیا، یاخود له چله ریخان، ﴿فَاُضْرِبْ بِهٖ﴾، پتی لئیده، یانی: (فَاُضْرِبْ بِهٖ زَوْجَكَ)، پتی له ژنه کهت بده.

۹- ﴿وَلَا تَحْتَسِبْ﴾، سوئنده کهت مه خه، ده گوتری: (حَتَّٰثٌ فِيْ مَيْمِنِهٖ: اَنْيَمٌ يَّسْبَبُ عَدَمَ الْاِلتِزَامِ بِهَا)، (حَتَّٰثٌ): نه وه به که که سیک سوئند بخوات، دوابی سوئنده کهی لئ بکه وی، بو وینه: سوئند بخوا ناچیتته مالی فلانکهس، دوابی به بئ نه وهی که فارهت بدات، بجیت، نه وه سوئنده کهی لئ ده که وی و گونا بهار ده بئ، لیره خوا ﴿تَلَبَّطَ﴾ پرتمای دهکات و ده فهرموئ: سوئنده کهت له خوٓت مه خه، یانی: نه وهی سوئندت لئ خواردوه، جیبه جیی بکه، به لأم به ته نویلیکه وه، که لوتف و میهره بانیی پهروه دگاری تیدا به رجسته ده بئ به رانه به ژنه کهی، نه ویش نه وه به له جیاتی نه وهی نه و ژماره که گوتوو به تی، نه وه نده دارهت لئیده ده، نه وه نده فه مچیهت لئیده ده، به ژماره ی نه وه چله گیا، یاخود چله ریخان به دهسته وه بگری و پتی له هاوسه ره کهی بدات، نه وه ش لئدان تیکی په مزیه، که دوابی باسی ده که یئ: نایا نه وه بهس بو نه ییووب بووه، نه و ته نویله، که نه گهر ناریک نه بئ ده لئین: جوړیکه له وهی پتی ده گوتری: (الْحَيْلَةُ الشَّرْعِيَّةُ)، به لأم به باره نیجاییه کهیدا، چونکه فیلی شهرعی، نه گهر بو خرا به بئ بو حه رام کردنی حه لآل بئ، یان بو حه لآل کردنی حه رام بئ، بو خواردنی مافی خه لک بئ، خرا به، به لأم بو ده ربا ز بوون له گرفت و کیشه یهک، زانایان قسه یان زوړ لیکردوه و کتیبی گه وره یان له و باره وه داناوه، زوړ به یان به وه یان داناوه.

گرنگ نه وه به: خوا ﴿تَلَبَّطَ﴾ به نه ییووی فهرموو: چه پکتیک به دهسته وه بگروه پتی لئ بده، واته: پتی له ژنه کهت بده و سوئنده کهت مه خه.

۱۰ ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا﴾، [خوایمه دحی ده کات و ده فه رموی]: بیگومان ئیمه ئه ومان خۆراگر بینی.

۱۱ ﴿تَعَمَّ الْعَبْدُ﴾، ئه و باهترین بهنده بوو.

۱۲ ﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ بیگومان ئه و زۆر گه پاره بوو (بۆ لای خوا). ئه وه ته علیلی ئه وه یه که بهنده به کی زۆر چاک بووه، له بهر ئه وه ی زۆر بۆ لای خوا ده گه پاره وه، که ده فه رموی: ﴿وَجَدْنَاهُ﴾ یانی: ئیمه لیمان هه لکه وت، دۆزیمانته وه، بینیمان، که بهنده به کی خۆراگر بوو له بهرانه بهر تاقیکردنه وه ی خوای بهرزدا.

یازده هه‌لوه‌سته له به‌ران‌بهر به‌سه‌رهاتی (ئه‌یووب‌دا)

به پێویستی ده‌زانه‌م یازده (۱۱) هه‌لوه‌سته له‌به‌رام‌بهر به‌سه‌رهاتی ئه‌یووب‌دا
 ﷺ بخه‌ینه‌ روو، که تیشکی زیاترمان بۆ ده‌خه‌نه‌ سه‌ر ئه‌و به‌سه‌رهاته، هه‌ر
 چه‌ند کاتی خۆی به‌سه‌رهاتی ئه‌یووب‌مان باس‌کردوه، به‌لام لێ‌ره‌ش دا ئه‌و یازده
 (۱۱) هه‌لوه‌سته‌یه‌ ده‌که‌ین:

۱- سه‌روستی ژبانی دونه‌یاوا‌یه، هه‌چ که‌س نامێنێ تیی‌دا تاقی نه‌که‌رتیه‌وه، ته‌نانه‌ت پێغه‌مبه‌رانیش
 (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) که سه‌رمه‌شقی به‌شه‌رن، نه‌وانیش تاقی ده‌که‌رنه‌وه‌و تاقی‌کردنه‌وه‌ی
 پێغه‌مبه‌ران له‌ هی خه‌لکی دیکه‌ قورسترو سه‌خت‌تر بووه، وه‌ک پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌موویه‌تی:
 (أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ، ثُمَّ الْأُمَمَلُ فَالْأُمَمَلُ) (أخرجہ الطیالسی: ۲۱۵، وأحمد: ۱۴۸۱، وعبد بن
 حمید: ۱۴۶، والدارمی: ۲۷۸۳، والترمذی: ۲۳۹۸، وقال: حسن صحیح، وابن ماجه: ۴۰۲۳، وابن
 حبان: ۲۹۰۱، والحاکم: ۱۲۱)، واته: نه‌وانه‌ی له‌ هه‌موو که‌س سه‌خت‌تر تاقی ده‌که‌رنه‌وه‌و،
 پێغه‌مبه‌ران، ئنجا نه‌وانه‌ی وه‌ک پێغه‌مبه‌ران ده‌چن.

یانی: تا‌کو پتر بۆ خوا صو‌ل‌حاو‌بین، تاقی‌کردنه‌وه‌که‌مان قورست‌ره.

۲- چاوه‌ڕێی کردنی ده‌رووی خێر له‌ ته‌نکانه‌و گرفتارییدا‌و، ناشو‌کریی نه‌کردن، یه‌کی‌که
 له‌ سیفه‌ته‌ گه‌وره‌و گرنگه‌کانی به‌نده‌ بۆ خوا صو‌ل‌حاوه‌کان، زانا‌یان هه‌ندیک کتیبیان هه‌ر
 به‌و ناوونیشانه‌ دانا‌وه: (إِنْتَظِرِ الْفَرَجَ بَعْدَ الشِّدَّةِ)، چاوه‌ڕێی کردنی ده‌روو لێ‌کرانه‌وه‌ دوا‌ی
 سه‌ختی و نا‌ره‌حه‌تی، خواش ﷺ هه‌وا‌لی پێدا‌وین: ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ (۱) إِنَّ مَعَ
 الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿۱﴾ الشرح، واته: به‌ دلنیا‌یی له‌گه‌ڵ سه‌غله‌تیی‌دا، ئاسا‌نی هه‌یه، گو‌مانی
 تیدا‌ نه‌ له‌گه‌ڵ سه‌غله‌تیی‌دا ئاسا‌نی دێ.

پێشینیانی خو‌شمان گو‌توو‌یا‌نه: {له‌ دوا‌ی هه‌ورا‌زان نشی‌وه}، {له‌ دوا‌ی شینان
 شادی‌ه}، {له‌ دوا‌ی ناخو‌شیا‌ن خو‌شیه}.

۳- به بی ته هممول کردنی سهختیی و دژوارییه کافی ژیان، مروّف ئیرادهی به هیژ نابئ و په روره ده نابئ، وهک چۆن بابابه کی وه رزشکار به بی مه شق و راهینانی سهخت، که خۆی ماندوو بکات و نارهقه بکات، سهخت و قایم و پتهو نابئ، بۆیه حکمهتی نهوه که خوا سَلَامٌ نهو به ندانهی له خوا نزیکتر بوون، خوا سهختر تاقیکردوونهوه، وهک چۆن که سیک له رووی جهسته ییه وه بیهوئ پلهی زیاتر بپرئ و مهحکهمتر دامه زراوتر بئ، ئنجا نهگه کاراته یه، نهگه کونفۆیه، نهگه تهواوکاری جهسته یی (گمال الأجسام) ه، نهگه هه له پینانی شتی قورسه، زۆرانبازیه، هه تا بیهوئ پلهی زیاتر بپرئ، ده بی راهینان و مه شقی قورستر بکات و زیاتر خۆی ماندوو بکات، خواش سَلَامٌ پیغه مبه رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) و، له دواي ئهوان جیگرانی ره سه نی پیغه مبه ران: زانایان و دوستان خۆی، سهختر تاقیکردوته وه، له بهر نهوهی ویستوو یه تی مهحکهمتریان بکات و چاکتریان بکات و پاکتریان بکات، تاکو باشتر بتوانن رۆلی خۆیان له سه ره مه شق بوونی دینداریییدا بۆ خه لک و کۆمه لگای خۆیان بگێرن.

۴- له به سه ره هاتی ئه ییووبه وه فیز ده بین که: (خۆراگری تاله، به لام به ره که ی شیرینه)، هه میسه خۆراگران له سه ره رپی راست و هه ق، سه ره به رزن و سوو دمه ندو براوه ن، به لام نه گه ر ئینسان له سه ره رپی ناهه ق بئ، خۆراگریش بئ جگه له په شیمانی هیچی ده ست ناکه وئ.

۵- هه ره تاقیکردنه وه یه ک که بۆ مروّف دینه پئش، بۆ ده ور به ریشی هه ره تاقیکردنه وه یه، پیوسته خۆیشی لیان وریا بئ و نهوانیش هۆشیار بن، یانی: مائیک نه خۆشیکێ تیدایه، نه گه ر منداله، نه گه ر گه وره یه، نه گه ر پیره، بئگومان نهو ماله هه موویان به ده ستیه وه گرفتار ده بن، تاقیکردنه وه که بهس بۆ نه خۆشه که نیه، بۆ ده ور به ره که شیه تی، بۆیه جاری وایه رده نگه نهو له تاقیکردنه وه که ی خۆی ده ربجیت، خۆراگر بئ و ناشوگری نهکات، به لام ده ور به ره که ی له تاقیکردنه وه که دا بکه ون، وهک پیوست له گه لیدا باش نه بن، له گه لیدا هاوکار نه بن، یان ناره زایی و ناشوگری ده ربپرن.

ته‌یوب) یش که سوئندی له ژنه‌که‌ی خواردوه، قه‌مچی لئیدات و سزای بدات، به‌لام دوایی خوا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ به‌ده بۆی ته‌نویل کردوه که له جیاتی نه‌ودی نه‌وه‌نده ژماره قه‌مچییه‌ی لئیدات، به‌س چه‌پکه‌ گیایه‌ک به‌ده‌سته‌وه بگری، یان چه‌پکه‌ ریحانیک و پیئی لئیدات، وادیاره له‌به‌ر نه‌وه بووه که نه‌و ژنه‌ی که‌مه‌رخه‌مییه‌کی بووه، نه‌یووپی په‌ست و تووره کردوه، نه‌ویش سوئندی لی خواردوه که لیی بدات، به‌لام دوایی خوا بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ بۆی ئاسان کردوه، به‌و ته‌ئویله‌ی باسمان کرد.

۶- دۆستانی خوا له‌ ته‌نگانه‌شدا وه‌ک فه‌رحانیی، هه‌ر خۆپراگرو دامه‌زراون، مادام خواو پاداشته‌که‌ی ده‌بینن، ناله‌خشین، واته: له‌ فه‌رحانییشدا دۆستانی خوا دامه‌زراون و له‌ خۆبایی نابن و له‌ که‌ولی خۆیان ده‌رناچن و، له‌ ناره‌حه‌تیانییشدا هه‌ر دامه‌زراون و نه‌له‌خشاون، چونکه‌ پاداشتی خوا ده‌بینن و ده‌ستی خوا ده‌بینن، ده‌زانن نه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه، له‌لایه‌ن خواوه‌یه.

۷- به‌سه‌رهاتی نه‌یوووب ده‌رخه‌ری نه‌و راستیه‌یه، که‌ هات و نه‌هات و، هه‌بوون و نه‌بوون، خۆشی و ناخۆشی، نابن بگریته‌ پتووه‌رو ته‌رازووی چاکی و خرابیی له‌لای خوا، یان به‌ پیچه‌وانه‌وه، واته: که‌سیک تووشی نه‌خۆشی دئی، تووشی نه‌داریی دئی، تووشی ده‌ربه‌ده‌ریی دئی، تووشی گیران دئی، تووشی ناره‌حه‌تیی دئی، به‌ده‌ست خه‌لکه‌وه، نابن نه‌وه بکاته به‌لکه‌ی نه‌وه که‌ په‌نگه‌ خوا منی خۆش نه‌وئ، یاخود به‌ پیچه‌وانه‌وه: که‌سیک له‌شی ساغ ده‌بیت، هه‌رچی ده‌ستی بۆ ده‌بات به‌ ئاسانیی به‌ده‌سته‌وه دیت، ده‌وله‌مه‌ند ده‌بن، که‌یف خۆش ده‌بن و هاتی ده‌بن له‌ دنیا‌دا، نابن بیکاته به‌لکه‌و نیشانه‌ی نه‌وه که‌ خوا خۆشی بوئ، چونکه‌ خۆشی و ناخۆشی، هات و نه‌هات، هه‌بوون و نه‌بوون، هیچیان به‌لکه‌ی نه‌وه نین که‌ خوا نه‌و مروّفه‌ی خۆش ده‌وئ، یان خۆشی ناوئ، به‌لکو خۆشویستن و ناخۆشویستی خوا، به‌ پیئی نه‌وه‌یه نه‌و مروّفه‌ کرده‌وه‌که‌ی چۆنه؟ نه‌ک چه‌نده‌ی هه‌به‌و چه‌نده‌ی نیه؟ ساغه‌ یان نه‌خۆشه؟ گپراوه یاخود تازاده؟ هه‌بوویه یان نه‌بوویه؟ به‌لکو له‌ زاتی خۆیدا چۆنه؟ هه‌لوئسته‌که‌ی چۆنه؟ نیمانی چه‌نده‌و تاعه‌تی چه‌نده؟ بۆ خوا صولحانی چه‌نده؟!

۸- هم (نه ییووب) الضحیٰ هم پیغهمبرانی دیکهش (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) له قورئاندا زؤ جیاوازن، وهک له تهورات، یان پهیمانی کؤندا، باسکراون، بؤ وینه: کتیبی (نه ییووب) له پهیمانی کؤندا (۴۲) به شه، به لأم شتی زؤر سه یرو سه مه ردی تیدایه، وهک له مه وسووعه ی: (الإسلام کما یتجلی فی کتاب الله)، له کتیبی پینجه مدا باسما ن کرده، هاتوه، گواپه: نه ییووب گله یی له خوا کردهو، له خوا تووره بووه! شتی وا که مسولمانتیکى ساده و عوام به رانبه ر به خوا نایکات، له پهیمانی کؤندا پالدر او ده ته لای نه ییووب، بؤیه دهن ور یابین! نهو ریزو حورمهت و پیگه به رزه ی که خوا تیرا له دواین کتیبی خویدا که قورئانه، بؤ پیغهمبرانی خستوته پروو، زؤر جیا به لهو درؤو ده له سه یه ی که له پهیمانی کؤندا به ناوی فه رمایشتی خواوه، له باره ی پیغهمبرانه وه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) هاتوه، نه گهرنا به ته نکید پینج سیفره که ی تهورات (التکوین، الخروج، اللأوین، الثنیه، العدد) و هه موو کتیبه کانی دیکه ی خواش، له نه سل دا هه ر به ریزو حورمه ته وه باسی پیغهمبرانیان کرده، به لأم دوا ی نه وه ی گؤردراون و ده ستکار ییکراون، شتی زؤر بی جیان تیغز تراوه.

۹- دیار نیه نه ییووب بؤچی فه رمانی پیکراوه: چه پکتیک به دهسته وه بگری و له که سیک بدات، تا کو سوینده که ی لی نه که وی؟ دیار نیه نایا نهو که سه کت بووه؟ ﴿فَأَصْرَبْ بِهِ﴾، نایا کوری بووه؟ کچی بووه؟ خزمه تکار تکی بووه؟ برای بووه؟ یا خود ژنی بووه؟ دیار نیه، به لأم به پتی قسه ی زانایان، له سه ر شتیک له هاوسه ره که ی تووره بووه، نجا نهو شته چی بووه؟

أ- هه ندیک له زانایان گوتوو یانه: ژنه که ی که ناوی (ده حمه) بووه، پؤژنیک پارهیان نابن، بؤ نه وه ی خوار دن بؤ نه ییووب بیتن، یا خود ده رمان و چاره سه ری بؤ بگری، ناچار بووه پرچ و که زی خوی ببری و بیفرؤش!

ب- به لأم هه ندیک ده لین: له سه ر شتیک دوا که وتوه، نه ییووب کارنکی پتی بووه، به لأم نهو دوا که وتوه، خوی خافلانده یان که مته ر خه میبه کی کرده.

ج- هندیگ ده لَین: له بهر نه وه بووه که تیبلیس به و هاوسه رهی نه یووې گوتوه: نه گهر بیت و تو سه جدمه بو بهری و ریزم لئ بگری، من نه یووېم تووشی نه و نارېحه تیه کردهو، نارېحه تیه که ی لئ لاده بهم، گوايه ده بئ نه و نافرته ش کړنووشی بو نه بر دبئ، به لام هاتیته وه و به نه یووې گوتبئ: که شه پتان شتیکی وای پیکوتووم، نجا نایا کړنووشی بو بهرم بو نه وه ی نازاره که ت لئ لایچئ؟!

به لام هیچ کام له وانه پشت راست نه کړاونه وه به به لگه یه کی نه قلی، که سه نه ده که ی دیار بئ و، جی دلتیایی بئ، بویه تیمه نازانین: نایا کام له و ریوايه تانه راسته و، نایا نه و که سه ی (نه یووې) لئی تووړه بووه، زنه که ی بووه، یاخود که سیکی دیکه ی بووه؟

به لام زۆبه ی هه ره زوری روونکه ره وانی قورئان، نه گهر نه لیم هه موویان تیکړا، هه ره ده لَین: نه یووې سوئندی له خیزانه که ی خواردوه، به لام نه وه له قورئاندا، دیار نیه، ده گونجئ که سیکی دیکه بووې، خزمه تکارکی بووې، کورنکی بووې، کچنکی بووې، نیزیکتیکی دیکه ی بووې؟ که سیک بئ خزمه تی کردبئ و له سر شتیک لئی تووړه بووې.

۱۰- (القرطبي) ^(۱) ده لَین: (وَاخْتَلَفَ الْعُلَمَاءُ فِي هَذَا الْحُكْمِ هَلْ هُوَ عَامٌ أَوْ خَاصٌّ بِأَيُّوبَ؟) واته: زانایان که وتوونه راجیایه وه دربارهی نه و حوکمه که نایا گشتیه، یاخود تابه ته به نه یووېه وه؟!

نه و ناوا به کورتی ده لَین، به لام (التفسیر المنیر) ی (د. وهبة الزحيلي) ^(۲)، ورده کاری رای مه زه به کانی له وباروه هیناوه، واته: نه وه که کاتیک که سیک سوئند ده خوات له که سیک، بو وئنه: که ده (۱۰) قه مچی لیدات، نایا دروسته ده (۱۰) چله گیایان، یان ده (۱۰) چله ریحان به دهسته وه بگری و پتی لیدات،

(۱) الجامع لأحكام القرآن: ج ۱۵، ص ۱۷۲.

(۲) ج ۱۲، ص (۲۳۰، ۲۳۱).

بُوَ تَهْوَى سَوِيْنَدَهْ كَى لَى نَهْ كَهْوَى، كَه تَهْوَه بُوَ تَهْيُووبِ وَا بُووه، نَايَا تَايِبَه تَه
بِه تَهْيُووبَهْوَه، يَاخُوْدِ گَسْتِيَه؟

ده لى: (الْأَخْتَابُ وَالْحَابِلَةُ يَقُولُونَ: شَرُّ مَنْ قُبَلْنَا شَرُّ لَنَا)، واته: حه نه فييه كان
و حه نه لييه كان ده لى: بهرنامه ي نهوانه ي پيش تيمه، بهرنامه يه بُوَ تيمه ش،
كه واته: نهو ته نوبله كه خوا ﷺ بُوَ تَهْيُووبِ كَرْدُوَه، بُوَ غَيْرِى وَيَشْ دَرُوسْتَهْو
حوكمه كه ي گسْتِيَه.

شافيقيه كان ده لى: (شَرُّ مَنْ قُبَلْنَا لَيْسَ شَرًّا لَنَا)، شه رعى نهوانه ي پيش
تيمه، بُوَ تيمه شه رع نيه، دياره ده بى زور به يان وا بلىن، نه گه رنا هه نديكيش له
شافيقيه كان رايان وهك حه نه فيى و حه نه لييه كانه، به لَامِ گوتوو شيانه: ثم حوكمه
له م نايه ته دا حوكميكي گسْتِيَهْو، بُوَ تَهْوَه ش پشْتِيَانِ بَهْمِ فَرَمَايَشْتَه^(۱) به ستوه:

سه هلى كورى حونه يف خوا لى رازى بى ده گيرتوه: پتغهم بهر ﷺ له
باردى پياويكوه كه زور نه خوش و دهر ددار بووه، گوناهايكيشى كرده، زيناى
كرده، نه ويش فرماني كرده كه سده (۱۰۰) شه مراخ، (لقى دار خورما، كه
نهرم و باريكه) به ده ستوه بكرن و به به كجار پيى ليدهن، (له جياى ته وهى
سده قه مچيى ليدهن) له بهر ته وهى گوتوو يانه: نه ي پتغهم بهرى خوا ! ﷺ
نهو كا براهه زيناى كرده، كه نيزه كى به كيكيان به لايدا هاتوه، نه ويش خوَى

(۱) (عَنِ ابْنِ سَهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو أَمَامَةَ بْنُ سَهْلٍ بْنُ حَتِيفٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ بَعْضُ أَصْحَابِ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُ اشْتَكَى زَجَلٌ مِنْهُمْ حَتَّى أَضْنَى فَعَادَ جِلْدَهُ عَلَى عَظْمٍ، فَدَخَلَتْ
عَلَيْهِ جَارِيَةٌ لِبَعْضِهِمْ فَهَشَّتْ لَهَا فَوَقَعَ عَلَيْهَا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ قَوْمِهِ يُعَوِّدُونَهُ أَخْبَرَهُمْ
بِذَلِكَ وَقَالَ: اسْتَفْتُوا لِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَإِنِّي قَدْ وَقَعْتُ عَلَى جَارِيَةٍ دَخَلَتْ عَلَيَّ؟ فَذَكَرُوا ذَلِكَ
لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَالُوا مَا زَأَيْتَا بِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ مِنَ الضَّرِّ مِثْلَ الَّذِي هُوَ بِهِ، لَوْ عَمَلْنَاؤُا إِلَيْكَ
لَتَفَسَّخْتَ عِظَامَهُ، مَا هُوَ إِلَّا جِلْدٌ عَلَى عَظْمٍ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَأْخُذُوا لَهُ مِائَةَ شِمْرَاجٍ
فَيَضْرِبُوهَا بِهَا ضَرْبَةً وَاحِدَةً) اخرجہ أبو داود: ۴۴۷۴، وَضَحَّحَهُ الْأَبَانِي.

هه‌ئداوه‌ته سه‌رو زینای له‌گه‌لدا کردوه، به‌لام ته‌گه‌ر سه‌د فه‌مچی لی‌ب‌دین لی‌ک‌ه‌ئه‌ئده‌وه‌ش، نه‌ویش فه‌موویه‌تی: مادام وایه، ناوای بو بکه‌ن.

نه‌و گپ‌راوه‌یه (أبو داود) به‌ژماره: ۴۴۷۴، هیناویه‌تی و (الألبانی) به‌راست (ص‌یح)ی دان‌اوه.

ده‌لین: که‌واته: نه‌وه دروسته‌و نه‌و حوکمه حوکمیکی گشتیه.

مالیکیه‌کان ده‌لین: (شُرْعٌ مَنْ قَبْلَنَا شُرْعٌ لَنَا)، له‌گه‌ل ته‌وه‌شدا که ده‌لین: شه‌ری پی‌غه‌مبه‌رانی پێ‌شوو به‌رنامه‌یه بو تیمه‌ش، به‌لام ده‌لین: نه‌مه مؤ‌له‌تیک‌ی تایه‌ت بووه به‌ ته‌ییوب، (ابن‌ال‌قیم)یش رای مالیکیه‌کان زال ده‌کات، له‌کتییی (اعلام‌الموق‌عین)داو ده‌لین: نه‌مه مؤ‌له‌تیک بووه تایه‌ت بووه به‌ ته‌ییوبه‌وه عَلَيْهِ السَّلَامُ. منیش وام دیته به‌رچاو، چاو‌پۆشی له‌وه بکه‌ین که نایا به‌رنامه‌ی پی‌غه‌مبه‌رانی پێ‌شوو به‌رنامه‌شه، بو تیمه‌یان نا^(۱)؛ به‌لام واپنده‌چێ نه‌وه هه‌ر مؤ‌له‌تیک‌ی تایه‌ت بووبن به‌ (ته‌ییوب)ه‌وه عَلَيْهِ السَّلَامُ ت‌ج‌ا نه‌وه‌ش که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وه‌ک مؤ‌له‌تیک - ته‌گه‌ر فه‌رمایشته که سه‌نه‌ده‌که‌ی راست بێ - بو نه‌و هاوه‌له به‌کاری هیناوه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی ته‌و حاله‌که‌ی و‌ابووه، ده‌گونجێ بلین: نه‌وه مؤ‌له‌تیک بووه بو ته‌ییوب، به‌لام له‌هه‌مان کاتدا ده‌شگونجێ بکرته مؤ‌له‌ت بو هه‌ر که‌سیکی دیکه که حالی به‌و شیویه‌یه بێ، حالی وه‌ک هی ته‌و پیاوه‌ بێ که له‌ فه‌رمایشته‌که‌دا هاتوه، که زۆر ده‌رده‌دارو نه‌خۆش بووه‌و گوتوو‌یانه: به‌رگه‌ی سزادان ناگری.

۱۱- (القرطبي) ده‌لین: (اسْتَدَلَّ بَعْضُ جُهَالِ الْمُتَزَهِّدَةِ، وَطَعَامِ الْمُتَصَوِّفَةِ، بِقَوْلِهِ تَعَالَى لِأَيُّوبَ: ﴿إِنِّي أَرَاكَ ضُّرْبَ بَرِّكَ﴾، عَلَى جَوَارِ الرَّفْصِ، قَالَ أَبُو الْفَرَجِ ابْنُ الْجَوَازِيِّ: وَهَذَا اخْتِجَاجٌ بَارِدٌ، لِأَنَّهُ لَوْ كَانَ أَمْرٌ بِضَرْبِ الرَّجُلِ فَرَحًا، كَانَ لَهُمْ فِيهِ شَبْهَةٌ، وَإِنَّمَا أَمْرٌ بِضَرْبِ الرَّجُلِ لِيَنْبَغِ الْمَاءُ^(۱)).

(۱) پیم وایه رای به‌هیزتر نه‌وه‌یه که به‌رنامه پێ‌شووه‌کان بو تیمه‌ش به‌رنامه‌ی پابه‌ندکه‌ر (ملزم)ن، جکه له‌وه‌ی به‌ه‌لکه‌یه‌کی یه‌کلاییکه‌ره‌وه تایه‌ت کرابن به‌وانه‌وه.

واته: لهوبارهوه هه ندىك له خه لكى نه زانى دنيا به كه مگرو، هه ندىك له نه هلى ته سه ووفى نه شاره زا، قسه ي خواى بهرز كه به نه يي ووب دده فرموى: ﴿أَرَأَيْتَ بِرَحْمَتِكَ﴾، پى به زهويدا بكوته، به به لگه يان هيناوه ته وه كه هه لپه رين و شايى دروسته له كاتى يادى خوا كردندا، به لام (أَبُو الْفَرَجِ ابْنِ الْجَوْزِيِّ) ده لى: نه مه به لگه هيناوه به وه كه ي سادو سپه، چونكه نه يي ووب نه گه ر به هوى دلخوشيه وه فه رمانى پيكرابايه پى به زهويدا بكوتى، ته وه به هه ر حال (تَوَزَيْكَ رَيْتَ تَنْ دَه چوو)، شوبه به كه بوو، به لام خوا فه مانى به نه يي ووب كردوه پى به زهويدا بكوتى، بو نه وه ي كانياو هه لبقوتى. (نه ك شادى و خوشى ده رب برى، تاكو بيكه نه به لگه له سه ر ره وايى سه ماو هه لپه رين له كاتى يادى خوا دا).

قسه كه ي (أَبُو الْفَرَجِ ابْنِ الْجَوْزِيِّ) يش زور به جيه، يادى خوا ده پى به شيوه به كه به ويقارو ريزو حورمه ته وه بكرى، هه لپه رين و داپه رين و په قص و سه ما له گه ل نه وه دا ناگونجى، هه رچه نده كو مه لى له نه هلى ته سه ووفيش جورىك له شايى و هه لپه رين و هه لسوورانيان هه به، به لام من يىم وايه نه وه له گه ل ويقارى يادى خوا كردن و، سام و هه به به تى خوا له دلدا بوون و، ريزو خوشه ويستى خوا له دلدا بووت دا ناگونجى.

مهسه لهی دووه م:

مه دحکردنی خوا ﷻ بو ئیپراهیم و ئیسحاق و یه عقووب که باب و کورو نهون، سه لات و سه لامی خویان له سه ر بی، که به ندهی هه لژی تدرای خوی بوون، خاوه نی توانا و زانایی بوون، زور یادی رژی دواییان کردوه:

وهک خوا ده فهرموئ: ﴿وَأَذْكُرْ عِبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ﴿١٥﴾ إِنَّا أَخْلَصْتَهُمْ بِخَالصَتِهِمْ ذَكَرَى الدَّارِ ﴿١٦﴾ وَإِنْتَهُمْ عِنْدَنَا لِمَنْ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿١٧﴾﴾

شیکردنهوی ئەم ئایه تانه، له چوار برگه دا:

١- ﴿وَأَذْكُرْ عِبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾، ههروهها یادی به نده کامان ئیپراهیم و ئیسحاق و یه عقووب بکهوه، دوتندراو (مخاطب) یهغه مبهری خاته مه ﷻ (وه که ش بو گیرانه وه و بادانه وهی ئەم باس و خوا سه یه بو سه ر نهوانی پتشی، واته: وێرای نهوانه ی رابردن، یادی به نده کامان ئیپراهیم و ئیسحاق و یه عقووبیش بکهوه، که وهک گوتم: باب و کورو نهون، ئەمه خوتندراویشه ته وه: ﴿وَأَذْكُرْ عِبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾، به تاک، که هه ر کام له ئیپراهیم و ئیسحاق و یه عقووب به ندهی خوا بوون، ئابا نهوانه چۆن بوون؟

٢- ﴿أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ﴾، خاوه نی ده ستان و چاوان بوون، (الأيدي: جمع يدي، بمعنى القوة في الدين، والأبصار جمع البصر بالمعنى المجازي، وهو النظر الفكري المعروف بالبصيرة)، (الأيدي) کۆی (پد)ه، واته: دهسته کان، به لام لیره دا مه به ست پتی هیژو تواناییه له دینداریدا، (أبصار) یش کۆی (بصر)ه، به مانا مه جازیه که ی که مه به ست پتی تیفکرین و سه رنج دانهو، لیره دا مه به ست پتی به صیره ته، واته: خاوه نی توانایی و زانایی بوون، یاخود خاوه نی کارایی و شاره زایی بوون، له دینداری و مسولمانه تیی و به نده تیدا بو خوا.

۳- ﴿ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ ﴾، تیمه نه‌وامان ساغ کردبووه، تیمه نه‌وامان تابهت کردبووه، هه‌لبژاردبووه ﴿ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴾، به سیفه‌تیکى زور ساغ و بن خلته، که بریتیه له یادکردنی مه‌زلگای، واته: مه‌زلگای کوتایی.

نهمه خویندراویشه‌ته‌وه: ﴿ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴾، واته: ﴿ خَالِصَةٍ ﴾ ده‌بیته پال‌دراوو ﴿ ذِكْرَى ﴾، ده‌بیته پال‌ویدراو، ﴿ مُضَافٍ ﴾ و ﴿ مُضَافٍ إِلَيْهِ ﴾، که ده‌فه‌رموی: ﴿ أَخْلَصْنَاهُمْ ﴾، ﴿ أَي: أَخْلَصْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ خَالِصِينَ ﴾، ساغمان کردبوونه‌وه، کردبوومانن به ساغ بووه‌وه، هه‌ندیکیش کوتوو‌یانه: ﴿ أَخْلَصْنَاهُمْ ﴾، ﴿ أَي: خَصَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ خَالِصَةٍ، هِيَ الْعَمَلُ لِلْآخِرَةِ وَالْتِرَامُ أَوْامرنا وَنَوَاهِينَا لِتَذَكُّرِهِم الدَّارَ الْآخِرَةَ وَالْإِيمَانَ بِهَا ﴾^(۱).

واته: تابه‌ئمان کردبوون به سیفه‌تیکى ساغ و بن خلته‌وه، که بریتی بوو له کار کردن بوو ژۆزی دوایی و، پابه‌ندیی به فه‌رمانه‌کانی تیمه‌وه و به فه‌ده‌غه کراوه‌کانی تیمه‌وه، به هۆی یادکردنیان بوو مه‌زلگای دوایی و ئیمان پئ بوونیان، که واته: ﴿ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ ﴾، تیمه تابه‌ئمان کردبوون، ﴿ بِخَالِصَةٍ ﴾، به سیفه‌تیکى ساغ، سیفه‌تیکى بن خلته، که بریتی بووه له یاد کردن مه‌زلگای ژۆزی دوایی، یاخود تابه‌ئمان کردبوون به سیفه‌ته ساغ بووه‌وه‌که‌ی یادکردنی ژۆزی دوایی، نه‌گه‌ر ﴿ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴾ بخویندرتته‌وه: به سیفه‌ته ساغ بووه‌وه‌که‌ی یاد کردن ژۆزی دوایی، یان به سیفه‌تیکى ساغ بووه‌وه‌ی بن خلته، که بریتی بوو له یاد کردن ژۆزی دوایی.

۴- ﴿ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴾، به دلنایی نه‌وان له لای تیمه له هه‌لبژێردراوه چاکه‌کان بوون. ﴿ الْمُصْطَفَيْنَ ﴾، کۆی ﴿ مُصْطَفَى ﴾، یانی: هه‌لبژێردراو، ﴿ الْإِصْطَفَاءُ: أَخَذَ صَفْوَةَ الشَّيْءِ ﴾، واته: خو‌ل‌سه‌و پوخته‌ی شتیک هه‌لبژێری، پئی ده‌گوترئ: ﴿ إِصْطَفَاءً ﴾.

(الأخيار: الْمُخْتَارِينَ مِنْ أبنَاءِ جَنسِهِم المَطْبُوعِينَ عَلَى هَعْلِ الحَيْرِ)، (أخيار) كَوَى
 (حَيْر) ه، يان كَوَى (حَيْر)، به بئى گيره (شدة) وانه: هه لَبُرْدِرَاوان له نيو مرو فاند
 كه بار هيترابوون و سرووشتيترايوون له سه ر نه نجامداني كاري باش.

دياره بيمه پيشتر باسمان كرد كه هه ركام له ئيبراهيم و ئيسحاق و به عفووب
 (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) كه سئ پيغه مبهري پايه به رزي خوان، به سه رهاته كه يا امان
 پيشتر باس كردوه، بويه ليره دا هه روا به كورئيبى و به نه ندازه ي روونكر دنه وهى
 چه مك و واتاي نايه ته كان به سه ري دا ده پوئين.

مهسه لهی سییه م:

فرمانکردن به یادگراتی نسماعیل و نهلیهسه ع و زه لکیفل، که هه موویان
بهندهی نهوپه ری پهسندو چاک بوون:

وهک خوا دهفه رموی: ﴿وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ﴾

شیکردنهوی ئهم ئایهته، له دوو برگه دا:

۱- ﴿وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ﴾، ههروهها (نهی موحه ممه دا) یادی
نسماعیل و نهلیهسه ع و زه لکیفل بکه وه (نهو سی پیغه مبه ره) ئیمه بهسه رهاقی
نسماعیلمان له گه ل بهسه رهاقی نیبراهیم له سووره قی نیبراهیم داو، له سووره قی
مه ریه میشدا باسکردوه.

(نهلیهسه ع) خویندراویشه ته وه: (الْیَسَعَ)، له جیاتی بغه رموی: ﴿وَالْيَسَعَ﴾،
خویندراوه ته وه: (وَالْيَسَعَ). بهسه رهاقی هه ر کام له نهلیهسه ع و زه لکیفلیشیان له
سووره قی (الأنبیاء) دا، باسکردوه.

۲- ﴿وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ﴾ هه ر کام له وانهی له بهنده پهسندو هه لپژارده کانی خوا بوون.
که دهفه رموی: ﴿وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ﴾، ته نوینی (كُلٌّ) (عِوَضَ عَنِ الْمُضَافِ
إِلَيْهِ)، فه ره بووی پآوتدراوه، له جیاتی (مُضَافٌ إِلَيْهِ)، ئهم ته نوینه ده خرپته سه ر
هه ندیک ناو، واته: له جیاتی بغه رموی: (وَكُلُّهُمْ)، فه رموویه قی: ﴿وَكُلٌّ﴾، له
جیاتی (كُلٌّ) پآلدیرته لای (هُمْ)، (كُلُّهُمْ)، فه رموویه قی: ﴿وَكُلٌّ﴾، یانی: (كُلُّ وَاحِدٍ
مِنْهُمْ)، هه ر کامیک له وان.

﴿الْأَخْيَارِ﴾، (جَمْعُ الْخَيْرِ أَوْ الْغَيْرِ)، (خَيْرٌ)، واته: زۆر باش، (خَيْرٍ) یش هه ر
به مانای زۆر باش، وهک (مَيْتٌ) و (مَيْتٌ)، هه ر کام له: (خَيْرٌ) و (غَيْرٍ)، هه دوو

سیغه که دلالت له سهر نه وه ده کهن، که نه و وه صفه زور توخه، له و
 که سانه دا، که واته: هه رکام له (نيسماعيل) که کوری نیبرایمه الکثیر و له هاجری
 میصریه، خوا لئی رازی بی و، (نه لیه سه ع) که پیشتریش باسماں کردو، وَإِذْ
 الْكُفْلُ بیش که هه ردوکیان وایده چی له پیغهمبه رانی به نوو نیسرائیل بن و
 له په یمانی کونیشدا ناویان هاتوه، وَكَوَلُّوا مِنَ الْأَخْيَارِ، هه رکامیک له وانه له
 بهنده چاک و په سندو هه لبرارده کان بوون، خوا لِئَرَادَا لیره دا بهس ده فهرموئی:
 یادبان بکه، به لأم به نسبت (نيسماعيل) ده، له سوورهدی مهر به مدا هاتوه:
وَإِذْ كَرَّمْنَا الْكِنَانِ إِتْمَعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ٥٥ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ
 بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ٥٥ مریم، یادی نیسماعیل بکه وه له
 کتیب دا، نه و به لئینی راست بوو، ره وانه کراوو پیغهمبه ریش بوو، فهرمانیشی به
 نیزیکانی ده کرد به نوئزو زدکات و له لای پهروه دگاریشی په سندکراو بوو.

به لأم (نه لیه سه ع) ته نیا ناوی هاتوه، لیره له سوورهدی (ص) و له سوورهدی
 (الأنعام) یشدا، ناوی هاتوه، زه لکیفیش بهس ناوی هاتوه لیره و له سوورهدی
 (الأنبياء) یش دا، به لأم به سه رهاتیان نه لیره و نه له وی نه کتیر دراوده ته وه، له سوورهدی
 (الأنعام) دا فهرمویه تی: وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُوشَعَ وَحُوطًا وَكَانَ قَصَصَنَا
 عَلَى الْعَالَمِينَ ٨٦ الأنعام، له سوورهدی (الأنبياء) یش دا خوا فَهَرْمُوهِي تی:
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ ٨٨ الأنبياء، که واته:
 هه رکام له زه لکیفل و نه لیه سه ع، دوو جاران ناویان له قورئاندا هاتوه، نه لیه سه ع
 له سوورهدی (الأنعام) و له سوورهدی (ص) یشدا، زه لکیفل له سوورهدی (الأنبياء) له
 نایه تی (٨٥) لیره ش له سوورهدی (ص) دا، به لأم به ته نکید پیغهمبه ری خاتم
وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اسْبِرُوا لِمَا بَدَأْتُكُمْ مِنَ الذَّكَاةِ فَاسْبِرُوا لَهَا إِنَّهَا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ عَاذِلِينَ ٨٥ یان خوا بِئْرٍ يُؤْتِيهَا مَاءٌ لَّيْلًا وَقَدْ أُخْرِجَتِ مِنَ الْعِمَامِ بیوی ئیلهام کردوه به شیوه که له شیوه کان، یا خود خوا
 زانیوه تی که بایی نه و دنده زانیاری له باره ی نه و دوو پیغهمبه رانه وه هه یه، که
 بزانی یادی چیان بکاته وه و، چ هه لوئستیک و چ سیغه تیکان یاد بکاته وه و چون
 لیان به هره مه ند بی؟ چونکه خوا لِئَرَادَا له سوورهدی (الأنعام) دا، دوا ی نه وه ی ناوی

هه ژده (۱۸) له پیغمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) دیتنی، دده‌رموی: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَيُهْدِيهِمْ آفَاطَةً...﴾ (۱۰) الأنعام، واته: نه‌وانه که‌سانتکن خوا غستوونیه سهر پاسته‌ری، تو‌ش به‌دوای راسته‌پیی وان بکه‌وهو بیانکه سهر مه‌شق، هه‌روه‌ها له سوورده‌تی (الأنبياء) یشدا خوا ههر له سیاقی نه‌وه‌دا که پیغمبه‌ری خاتم ﷺ یادی نه‌و پیغمبه‌رانه‌ی خوا بکاته‌وهو، له‌پیی و شوپیان و له هه‌لو‌تسته‌کانیان به‌هره‌مه‌ندبن، ههر له‌و سیاقه‌دا باسی نه‌و پیغمبه‌ره‌ پایه به‌رزانه کراوه، که‌واته: باسی نه‌ونده که پیغمبه‌ری خاتم ﷺ لیان به‌هره‌مه‌ند بی، خوا به‌سهره‌اته‌کانیان بۆ گپراونه‌وهو خوا شاره‌زایی تایه‌تیی پیداو، یاخود زانیویه‌تی که پیغمبه‌ر ﷺ شاره‌زایی له‌باره‌یانه‌وه هه‌یه، له سوورده‌تی (الأنبياء) یشدا دوا ی نه‌وه‌ی خوا باسی نبیره‌ایم ده‌کات: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ﴾ (۵۱) الأنبياء، تنجا باسی هه‌رکام له: لووط و نووح و داوودو سوله‌یمان و نه‌یووب و ده‌کات و، ناوی ئیسماعیل و ئیدریس و زه‌لکیفل دیتنی و دده‌رموی: ﴿... كُلُّ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۸۸) الأنبياء، تنجا دوا یی باسی زهنون ده‌کات، دوا یی باسی زه‌که‌ریباو یه‌حیای کوری ده‌کات که پیی به‌خشیوه، دوا یی باسی مه‌ریهم و عیسای کوریشی ده‌کات.

که‌واته: له هه‌موو سیاقه‌کان دا نه‌وه ودرده‌گیری، که خوا ﷺ باسی نه‌و پیغمبه‌رانه بۆ پیغمبه‌ری کو‌تایی ده‌کات ﷺ ناویان ده‌هیتنی، بۆوه‌ی بیانکاته سهرمه‌شق.

خوا به‌لوتف و که‌ره‌می خو‌ی یارمه‌تی تیمه‌ش بدات، که وه‌ک پیغمبه‌ره پیشه‌وا یه‌که‌ی خو‌مان، سهروره‌ی پیغمبه‌ران موحه‌ممهد ﷺ، له‌پیی و شوپین و هه‌لو‌تست و ناکارو ره‌فتاری به‌رزو په‌سندی نه‌و پیغمبه‌رانه، به‌هره‌مه‌ند بین و چاویان لیکه‌ین و، بیانکه‌ینه سهرمه‌شق خو‌مان بۆ دینداری و دنیاداری، تاکو له دنیا‌دا ژیا‌تکی ریک و راستی مسولمانانه‌مان هه‌بی، ژیا‌تکی سهربه‌رزانه‌ی دوور له عه‌بیداری و گونا‌هباریمان هه‌بی و، له‌دوارو‌ژیشدا سهر‌فراز بین، خوا

بۆمان بکات بچینه ریزی ئه و بهنده چاکانهی خواوهو، لهو پیغه مبه رانه (عَلَيْهِمْ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) نیزیك بین و، له خزمه تیاندا بین، له بههه شته رازاوه نه پراوه کانی
 خوادا.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ دەرسی پینجەم ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان شانزده (۱۶) نایه‌ت، نایه‌ته‌کانی: (۴۹ - ۶۴)، ده‌گریته خوئی، هه‌موویان له باره‌ی پاداشتی پارتیزکاران له به‌هه‌شتداو، سزای یاخییان و سه‌ریچیکارانه‌وه‌ن، له دۆزه‌خدا.

پاشان مشتومری نیوان سه‌رکرده‌کان و شوینکه‌وته گومراکانیان له دۆزه‌خدا، چۆن پتگه‌وه شه‌په قسه‌و ده‌مه‌قالییان ده‌بی.

هه‌روه‌ها سه‌رسوپمان و پرسیار کردنی دۆزه‌خییه‌کان، له باره‌ی هوکاری نه‌دیتنی که‌سه‌تیکه‌وه له دۆزه‌خدا، که له دنیا‌دا به خراپه‌کاریان داده‌نان و گالته‌یان پی ده‌کردن، چۆنه له قیامه‌ت له دۆزه‌خدا نایابینن؟ نجا نایا نه‌مه پرسیار کردنی جیددییان بووه، یاخود جوړیک له سه‌زه‌نشترکردنی خویان بووه، که نه‌ها نه‌وانه‌ی تیمه گالته‌مان پی ده‌کردن، تیس‌تا لیره‌دا نایابینین، له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌وان به‌نده‌ی خوا بوون و تیمه له خوا یاخیی بووین؟

﴿ هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَتَابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّتٍ عَدْنٍ مِّنْ مَّغْنَمَةٍ لَّمْ يَأْكُوبُوا ﴿٥٠﴾ مُتَكِبِينَ فِيهَا يُدْعَوْنَ فِيهَا بِفَنَكِهِمْ كَثِيرًا وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ قَصْرٌ مِّنَ الطَّرْفِ أُنْزَابٌ ﴿٥٢﴾ هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَذَا لَرْزُقُنَا مَا لَمْ يَنْفَادِ ﴿٥٤﴾ هَذَا وَإِلَى الظَّالِمِينَ لَشَرٌّ مَّتَابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ بَصُلُونَهَا فَنِعْسَ الْمُهَادِ ﴿٥٦﴾ هَذَا فَلْيَذوقوه حَمِيمٌ ﴿٥٧﴾ وَعَاقِبُ ﴿٥٨﴾ هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَضِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْجَا بِهِمْ ﴿٥٩﴾ إِيَّاهُمْ صَلَاوا النَّارِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا بَلْ أَنشَرَكُم مِّنْ قَدَمَتِنَا لَنَا فَنِعْسَ النَّارِ ﴿٦١﴾ قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرِيدَةً عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦٢﴾ وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا

كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ
تَخَّصَّمُ أَهْلِي النَّارِ ﴿٦٤﴾

مانای ده قواو ده فی نایه تهکان

نهمه باسکردنی (نهو پیغه مبه رانه) بسوو (به چاکه و ستایش) و، بیگومان
پاریزکارانیش باشترین سه ره نجامیان هه به ﴿٦٢﴾ باخ و بیستانه هه میشه بیه کان،
دهرگایه کانینیان به پروودا ناوه لایه ﴿٦٣﴾ له ویدا پالیان داوده ته وه، میوه بیه کی زور (و
جوراو جور) و، خواردنه وهی (نایاب) ی تیدا داوا ده کن ﴿٦٤﴾ هه روه ها (نافرته)
نیگای خو کورت هه ئینه ره کان (له سر میردیان) یان له لان، که هاوته مه نیان
﴿٦٥﴾ نهمه نه وه بیه که بو پرووی لیبرسینه وه به ئینتان پی دهردی ﴿٦٦﴾ به دلنایی
نهمه بزویو تیمه بیه و برانی بو نیه ﴿٦٧﴾ نهمه (پاداشتی پاریزکاران) و، یاخی و
ملهورپانیش خرابترین سه ره نجامیان هه به ﴿٦٨﴾ (ناگر) ی دوزه خ، تیدا دهریزترین،
نجا نه وی خرابترین جیی تیدا پاکشان و پشوودانه ﴿٦٩﴾ نهمه (حالی دژواری
ملهورپانه) و، با بیچیزن ناوی داغ و کیم و زوخواو ﴿٧٠﴾ هه روه ها له شیوهی ویش
چندان جوری دیکه له (سزاو جه زره به) هه ن ﴿٧١﴾ (دوزه خه وانه کان به سه رانی
کافرانیان گوت): نهمه ش کومه لیکن ویرای تیوه خو تپه سته رن (له گه ل تیوه دا
دینه دوزه خه وه)، (سه رانی کوفر گوتیان): به خیر نه بهن، نه وانیش هه ر (دینه
تیو دوزه خه وه) به ناگره که ی دهریزترین ﴿٧٢﴾ (شوینکه وتوووه کان) گوتیان: تیوه
به خیر نه بهن، تیوه نهم (سزاو سه ره نجام) دتان بو هینا بیه پیش، که خرابترین
نشینگه بیه ﴿٧٣﴾ (هه روه ها شوینکه وتوووه کان) گوتیان: په روه ردگارمان! هه ر
که س (نهم سه ره نجام) دی بو هینا وینه پیش، تازاری بو دوو به رانبه ر (و چند
به رانبه ر) زیده بکه ﴿٧٤﴾ (هه روه ها سه رانی کوفر) گوتیان: نه وه چیمان (بوچی)
بیواوتیک نابینین (لیره له دوزه خدا)؟ کاتی خو ی (له دنیا دا) له خراپه کارانمان

تهژمار دهکردن ﴿۶۲﴾ نایا به گالته پیکرومان گرتبوون! یان چاوه کامان (نایابینن و) لیان لاداون، (نهگه رنا هه ر له دۆزه خ دان)؟ ﴿۶۳﴾ به دلنایی نهوه راست و چه سپاوه، نهو مشت و مپه ی خه لکی (تیو) ناگری دۆزه خ ﴿۶۴﴾.

شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(قَصِرَتْ أُطْرُفِي): (قاصرات) کۆی (قاصرة)یه، واته: نافرته تیک که چاوی خۆی چه پس کردوه و کورت کردۆته وه.

(طُرْف) به مانای نیگا و چاو دئی، ههروه ها به مانای پیلووی چاو دئی و به مانای ته ماشا کردن دئی، (قاصرات الطُرف أي: لا تَمُدُّنَّ طُرْفَهُنَّ إِلَى مَا لَا يَجُوزُ، وَالطُّرْفُ: الْجَفْنُ، وَالنُّظْرُ)، (قاصرات الطُرف)، چاوی خویان نابرنه شتیک که بویان پهوا نیه، دروست نیه، (طُرف) به مانای پیلووی چاو و پوانین دئی، هه لبه ته به نسبت دونیاوه بویان پهوا نیه، نهگه نا له بهه شتدا هیچ شتیک قه ده غه ی تیدانیهو، هه لال و پاک و چاکی هینده لینه، کهس چاو نابریته هه رام، سروشتیشیان هینده پاکه، کهس مهیلی به لای شتیک هه له و په له دا ناچن.

(أَنْرَابُ): (جَمْعُ الرَّبِّ، أي: لِدَاتٍ يَنْشَأْنَ مَعًا، تَشْبِهُهَا فِي التَّسَاوِي، وَالتَّمَاثُلِ بِالرَّابِّ الَّتِي هِيَ ضُلُوعُ الصُّدْرِ، أَوْ لَوْفُوعِهِنَّ مَعًا عَلَى الْأَرْضِ عَلَى الرَّابِّ)، (أَنْرَابُ): واته: پیکه وه پیده گهن، نه مانه چویندراون له وه دا که وه ک یه کن و هاوته مه نن، به په راسوه کان که به قه دهر یه کن (په راسوه کان سینه)، یان له بهر نه وه ی که له دایک بوون، پیکه وه که وتوونه سه ر گل (سه ر زهوی)، بۆیه پیمان ده گوتری: (أَنْرَابُ) که کۆی (رَبِّ) ه.

(نَفَادُ): (النَّفَادُ: الْقَتَاءُ، أَنْفِدُوا أَي: فَنِي زَادُهُمْ)، (نَفَاد) به مانای ته واو بوون و برانه، (أَنْفِدُوا) واته: زادو زه خیره و تویشوو یان نه ما.

(اللَّطِيعِينَ): (جَمْعُ الطَّاعِي، وَالطُّغْيَانُ تَجَاوَزُ الْحَدَّ فِي الْعُضْيَانِ)، (طَاغِينَ) كَوَى (طَاغِي) يَه، وَاثَه: سَه رَكِيش، (طُغْيَان) يَش بَرِيته له سنوور تَيِه پَانْدن له سه رَيِچِي كِرْدنِي خَوَاد.

(الْمَهَادُ): (الْمَهْدُ وَالْمِهَادُ: الْمَكَانُ الْمَهْدُ الْمُوطَأُ)، شَوَيْتِيك ناماده بَكِرِي و خَوْش بَكِرِي، مَرَوْف تَييدا پَشوو بدات، پَتِي ده گوتَرِي: (مَهْد) يان (مهَاد).

(حَمِيمٌ): (الْحَمِيمُ: الْمَاءُ الشَّدِيدُ الْحَرَارَةِ)، نَاوِيكِي زَوَر گه رم، وَاثَه: كَوَلَو و دَاغ. (وَعَسَاقٌ): (الْعَسَاقُ: مَا يَقْطُرُ مِنْ جُلُودِ أَهْلِ النَّارِ)، نَه وِهي كه له پَيست و بَرِنِي دَوَزه خِيه كان دِيته خَوَار (له كِيَم و زووخاو).

(شَكْلُهُ): (الْمُشَاكَلَةُ فِي الْهَيْئَةِ وَالصُّورَةِ، وَالنِّدُّ فِي الْجِنْسِيَّةِ، وَالشَّبَهُ فِي الْكَيْفِيَّةِ)، (مُشَاكَلَةٌ)، (شَكْل) له شَيوهو دِيَمَهَن دَايه، (نِدُّ) له مَاهِيَهَت و جِهوههَر دَايه، (شَبَهُ) له چَوْنِيه تِيي دَايه، كه وَاثَه: ﴿وَمَا آخِرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ﴾، وَاثَه: چَه نَد جَوْرِي دِيكه له سَزَا، له شَيوهِي نَهو سَزَايه دَا كه بَا سَكِرَا.

(مُفْتَحِمٌ مَعَكُمْ): (الْإِقْتِحَامُ: تَوَسُّطُ سِدَّةٍ مُخِيفَةٍ، وَقَحْمٌ فَلَانٌ نَفْسُهُ فِي غَدَا مِنْ غَيْرِ رَوِيَّةٍ)، (مُفْتَحِمٌ مَعَكُمْ) نَاوَام مَانَا كِرْدوه: خَو تَيِه سَتِيَوَن، له گَه لَتَان، چَوْنَكِه: (إِقْتِحَام): بَرِيته له وِهي تِيَسَان بَجِيته نِيو سه غَلَه تِيه كِي تَرَسْنَاكه وه، سه خَتِيه كِي تَرَسْنَاك، و ده گوتَرِي: (قَحْمٌ فَلَانٌ نَفْسُهُ فِي غَدَا مِنْ غَيْرِ رَوِيَّةٍ)، وَاثَه: فَلَانَكِه س خَوِي پَه سَتَاوته نِيو كَارَنَكِه وه بِي نَه وِهي بِيَرِي لِيَتِيكاته وه.

(لَا مَرْجَأَ لَهُمْ): (الرُّعْبُ: سَعَةُ الْمَكَانِ، وَمَرْجَبًا وَأَهْلًا يَغْنِي: وَجِدَتْ مَكَانًا رَحْبًا)، (رَعْب) شَوَيْتِي فراوانه، كه ده گوتَرِي: (مَرْجَبًا وَأَهْلًا)، وَاثَه: تَو هَاتِيه شَوَيْتِيكِي فراوان و هَاتِيه لاي نِيَزِيكَانِي خَوْت، كه ده فه رموِي: ﴿لَا مَرْجَأَ لَهُمْ﴾، وَاثَه: به خَيْر نَه يَهَن، يَانِي: پَيَشَوَا زِيَان لِيَتَانَاكه يَن.

(ضَعَفْتُ شَيْئًا وَضَاعَفْتُهُ وَأَضَعَفْتُهُ)، هه رسیکیان به مانای: ضَمَمْتُ إِلَيْهِ مَقْلَهُ فَضَاعَدًا، وینهی خووی، یاخود زیاترم خسته پالی، واته: دووبه رانبه، بیان چند به رانبه رم کرده وه.

(سَخَّرِيًّا): (السَّخْرِيَّةُ وَالسَّخْرِيَّةُ: فِعْلُ السَّاحِرِ، الْهَزْءُ وَالنُّسْخِرُ)، (سُخِّرِيَّةٌ وَ سَخَّرِيَّةٌ)، کرداری که سیکه که گالته ده کات، گالته کرد نیش برقیه له گمه یتکردن و پی رابواردن و به سووک تماها کردن.

(زَاعَتُ): (الزَّيْعُ: الْمَيْلُ عَنِ الْإِسْتِقَامَةِ)، لادان له پئی راست.

(تَخَاصُمُ): (التَّخَصُّمُ: مَضْرُوبُ خَصْمَتِهِ، أَي: نَارَعَتْ خَصْمًا)، (تَخَاصُمٌ) له سه ر کینتی (تَفَاعُلٌ) ه، واته: یتکه وه نا کوکیی و دهمه قالیی کردن.

مانای گشتی نایه تکان

خوَا ۱۶) نایه تکان، پاداشتی پارتزکاران و، دوایی سزای دوزه خیان، تنجا مشت و مپی دوزه خیان به تاییهت پیشکه وتووهدکان و شوئنگه وتووهدکان، واته: دهمراستان و لاساییکه ره وهدکان، ده خاته روو، خوَا ۱۷) ده فهرموئ: ﴿ هَذَا ذِكْرٌ ﴾، نه مه باسکردن بوو، نه مه باسکردنیک بوو (باسی پیغهمبه ران) ﴿ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ﴾ که تپه رین ﴿ وَإِنَّ لِّلْمُنَافِقِينَ لِحَسَنَ مَّآبٍ ﴾، بو پارتزکارانیش باشتین سه ره نجام هه یه، ﴿ مَّآبٍ ﴾، یانی: ﴿ مَكَانَ الرَّجُوعِ ﴾، (وقت الرجوع)، ﴿ الرَّجُوعِ ﴾، ﴿ مَّآبٍ ﴾ هه مه به ناوی شوئن دئ، هه مه به ناوی کات دئ، هه مه به چاوگیش دئ، واته: باشتین شوئنگه که بوئ ده گهرینه وه، باشتین کاتی گهرانه وهو، باشتین شیوهی گهرانه وه بو پارتزکاران هه یه، تنجا ته فیسری ده کات، نه و باشتین گهرانه وهو، باشتین کات و، شوئنی بو لا گهرانه وه، چیه و چونه؟

﴿ جَنَّاتٍ عَدْنٍ مِّنْجَنَّةٍ هُمُ الْآبُوتُ ﴾، باغه هه همیشه یه کانن، دهرگاگانیان به پروویان دا کراوهن ﴿ جَنَّاتٍ ﴾، کوئ (جَنَّة) هه یه، واته: باغ و بیستان و گوول و گولزار، (عدن) به مانای هه همیشه یی، (عَدْنٌ فِي الْمَكَانِ أَي: أَقَامَ وَقَطَّنَ)، واته: مایه وه له و شوئنه و نیشته جن بوو، ﴿ مِّنْجَنَّةٍ هُمُ الْآبُوتُ ﴾، دهرگاگانیان بو ناوه لا کراون و بویان خراونه سه ر پشت، یانی: به خوشحالیه وه پیشوازیی ده کرتین، چونکه که سیک پیشوازیی نه کری، یان نه ویستری بیته شوئنگه وه، دهرگاگه ی به پروودا داده خری.

﴿ مُتَكَبِّرِينَ فِيهَا ﴾، له وئندا پالده ره وهن، پالیان داوه ته وه، (إِتْكَاءً) بریتیه له شان دادان و پالده ره وه، له کوئدا؟ له و باغانه دا، له و باغ و بیستان و شوئنه خوشانه دا ﴿ يَدْخُلُونَ فِيهَا بِغَيْرِ كَيْثَرٍ وَسَّرَابٍ ﴾، داوا ده کهن له وئندا هه میوه ی زور، هه مه خوارنده وهی جوراو جور، میوه ی زور، واته: هه موو جورده کانی

میوه، هم‌وو جوړه کانی شلمه‌نئی و خواردنه‌وه، له‌بهر نه‌وهی نیعمه‌ته‌کانی به‌هشت زیاتر بو خوشی و له‌زهد و درگرتن، نه‌گه‌رنا بو لابردي برسیه‌تی و تی‌نوویه‌تی نین، وه‌ک جاری دیکه‌ش باس‌مان کرده.

﴿وَعِنْدَهُمْ قَصْرٌ اطَّرَفٌ اَنْرَابٌ﴾، نافرده‌تانیکی نی‌کای خو کورت هه‌لینه‌ری هاوته‌مه‌نیان له‌لان. ﴿قَصْرٌ اطَّرَفٌ﴾، یانی: (نساء قاصرات الطرف)، یان: (زوجات قاصرات الطرف)، نه‌مه سی‌فقه‌ق وده‌سفرکراو (موصوف) یکی قر‌تی‌نراو (محدوف) ه، نافرده‌تانیکی که نی‌کای خو‌یان کورت کرده‌توه‌وه له‌سه‌ر می‌رده‌کانیان، واته: چاو به‌ملاولادا ناگی‌رن، نه‌مه ده‌گونجن مه‌به‌ست پی‌ی نه‌وه‌بی زور سه‌رسانم به‌می‌رده‌کانی خو‌یان، یاخود مه‌به‌ست نه‌وه‌بی که له سروشتی پی‌اواندا وایه‌وه، پی‌او پی‌ی خو‌شه نافرده‌ته‌که‌ی چاوی له‌دوای که‌سی دیکه نه‌بی، چاو له که‌سی دیکه نه‌کات، خوی په‌روه‌ردگار وه‌ک سروشتی نی‌ستای دنیا‌مان که تی‌ده‌گه‌بن، باسی به‌هشت‌مان بو ده‌کات، نه‌گه‌رنا له به‌هشت دا گونا‌هو تاوانی لی‌نیه، هیچ شتی‌کی قه‌ده‌غی لی‌نیه، له‌بهر نه‌وهی سروشتی مرو‌قه‌کان پاک و چاکه‌وه، که‌سیش چاوی له‌حه‌رام و شتی خراب نیه ﴿اَنْرَابٌ﴾، کو‌ی (ترب) ه، واته: هاوته‌مه‌نن.

﴿هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾، نه‌مه نه‌وه‌یه که به‌لینتان پی‌ی ده‌دری، بو پو‌زی لی‌ پرسینه‌وه، واته: نه‌ی مرو‌قه‌کان! نه‌وه‌گفت و مو‌ژده‌یه‌تان پی‌ی ده‌دری بو پو‌زی لی‌پرسینه‌وه، تنجا خو‌تان عاقل بن و ده‌رفه‌ت وه‌ربرگرن له ژبانی دنیا‌تان، وایکه‌ن نه‌وه‌ به‌لینه‌ی خوا، بو‌تان بی‌ته‌دی.

﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقًا مَّا لَكُمْ مِنْ بَعْدِ﴾، نه‌مه بزیوی تیمه‌یه‌وه برانی بو نیه، وه‌ک یه‌کیک به‌یه‌کیک ده‌لی: نه‌وشته له‌نه‌پرا‌نه.

﴿هَذَا﴾، نه‌مه نه‌وه‌یه که باسکرا ﴿وَأَنَّ لِلظَّالِمِينَ لَشَرَّ مَنَاقِبٍ﴾، به‌دنیایی بو یاخی‌بانی‌ش خراب‌ترین جی‌گه‌وه ری‌گا،و، خراب‌ترین شو‌تن هه‌یه، تنجا پی‌ناسه‌ی ده‌کات که نه‌وه خراب‌ترین شو‌تنه‌کو‌ینه؟

﴿جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا فَمِنَ الْمَهَادِ﴾، دۆزه ده یخزینه نیو تئیدا ده پیشترین و ده برترین ﴿فَمِنَ الْمَهَادِ﴾، خرابترین شوینی پشودان، نهوئییه، خرابترین شوینی نیراحهت نهوئییه.

﴿هَذَا فَلْيَذُقُوهُ﴾، نه مهی که باسکرا باسکرا، با بیچیزن ﴿حَمِيمٌ وَعَسَاقٌ﴾، ناوی کولوو داغ، کیم و زوخواو.

﴿وَأَخْرَجْنَا مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجَ﴾، ههروهها سزای دیکهش له شیوهی نهوه، به چهندان جوړ، سزاو جه زره بهی دیکهش به چهندان جوړ هیه، بو له خوا یاخیان.

ئنجا دپته سره باسی نهو مشت و مره ی له نیوان په پیرهوان و په پیرهوی لیکراوان، یاخود لاساییکه رهوان و سه رکرده کاندا ده بن:

﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾، نه مه یان فریشته کان ده پلین، دۆزه خه وانه کان، یان: سهرانی کوفر هه ندیکیان له گه ل هه ندیکیاندا قسه ده کهن، هه ردوو نه گه ره که ی ههن، ده لین: نه مه کۆمه لیکن له گه ل نیوه دا خو تیده په ستیون، له گه ل نیوه شان خره ده کهن، که نه وانیش بین، بو دۆزه خ، واپنده چی نه مه قسه ودوانی سهرانی کوفری، دوی نهوه ی نهوان پیتشی ده چنه دۆزه خ، شوینکه وتوو له لاساییکه ره وه هه لئه له تئندراوه کانیشیان به دوا یاندا دین، ئنجا هه ندیکیان له گه ل هه ندیکیان دا ده دوین ده لین: نهوه کۆمه لیکنی زورن نه وانیش هاتن خو تیه ستیون، نه وانیش ده لین: ﴿لَا مَرْجَأَ لَهُمْ﴾، مه رحه بایان لئ نه بن، به خیر نه یهن ﴿إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ﴾، بویهش به خیر نه یهن، چونکه نه وانیش هه ره چنه نیو ناگره وهو به شیوه یه کی تایهت ده سووتترین.

﴿قَالُوا بَلْ أَنشُرَ لَنَا مَرَجًا بَكْرًا﴾، ئنجا شوینکه وتوو له لاساییکه ره وه کان، وه لئم ده ده نه وهو ده لین: به لکو نیوه به خیر نه یهن، نیوه شوینکی فراوانتان ده ست نه که وی و به خیر نه یهن ﴿أَنشُرَ فَلَمْ نَمُوهُ لَنَا﴾، نیوه نه مه تان بو پیتخشین،

تیوه بوونه هوکاری ئه وهی تیمه تووشی نهم روزه بیسن ﴿فَئَسَ الْفَرَارُ﴾
تیرهش خرابترین شوینی نیشته جی بوونه.

﴿قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدُّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ﴾، نجا شوئیکه وتووه کان
هیچیان به دهست نامینتی، په نا ده به نه بهر خوا، ده لئین: په روه ردگارمان!
هه رکه سی نهمی بو هیناونه پیش و بوئی فراهه م هیناویسن و، تووشی نهم
سزایه ی کردوویسن، له سزای ناگر بوئی دوو قات بکه وه، بوئی دوو چه ندان بکه وه،
یاخود بوئی چند به ران بهر بکه وه.

﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ﴾، دووباره سه رکرده و
ده مرسته کان گوئیان: نه وه چیمان! پیاوانیک نابینن که تیمه له خرابانمان
دانابوون، واته: پیمان وابوو هیچ خیریان پیوه نیه هه رچی و په رچیین، که لکی
هیچ ناگرن، که مه به ستیان برواداره رهش و پرووته کانن، بوچی نایابینین؟ چیمان
نایابینین؟

﴿أَتَعَذَّبْنَاهُمْ لَمَّا رَاعَتْ عَنْهُمْ الْابْصُرُ﴾، ﴿أَتَعَذَّبْنَاهُمْ﴾، خوتندراویشه ته وه:
(﴿تَعَذَّبْنَاهُمْ﴾، تیمه گالته مان پی ده کردن، یاخود نایا تیمه گالته مان پی ده کردن به
ناهق و به هه له دا چوو بووین؟ ﴿أَمْ رَاعَتْ عَنْهُمْ الْابْصُرُ﴾، یاخود هه ر چاومان
لییان لادراوه، نه گهرنا نه وانیش هه ر له گه ل تیمه له دوزه خدان؟ یان: نایا هوئی
نه بینینه که مان نه وه یه که به ناهق گالته مان پی ده کردن، یان تیمه که گالته مان
پی ده کردن، پیچه وانیه نه هلی کوفر بوون و دیاره نه وان چوونه به هه شت؟

نهمه - وهک دواپی باسی ده که یسن - دوو نه گه ری ههن:

ا- ده گونجی به راستیی پرسیار بکه ن.

ب- ده شگونجی که گالته به خویمان بکه ن و به توانجه وه وابلئین، ددلئین: کوان نه وانیه
تیمه به خرابمان داده نان؟ نایا تیمه به ناهق گالته مان پی ده کردن و تیستا نه وان

چوونه شوئیتکی دیکه؟ یاخود: هەر لێرهن و چاومان نایانبینت؟! بانی: جوورتیک به توانج له خو گرتتهوه، ئه و قسانه بکهن، یاخود: به جیددیی پرسیار بکهن.

له کۆتایی دا خوا ده فهرمووی: ﴿إِنَّ ذَلِكَ لَعَنٌ مِّنْ أَحْسَمِ أَهْلِ النَّارِ﴾. به دنیایی نهوه ههقهه و چهسپاوه، ئه و مشت و مپ پیکهوه کردن و ده مه قالییهی خه لکی ناگر، واته: ئهوانه ی که له دوزه خدان، که له نیو ناگری دوزه خدا سزا ده درین، به و شیوهیه پیکهوه مشت و مپرو ده مه قاله ده کهن.

مهسه له گرنهگان

مهسه له یه کهم:

سهره نجامی پر خترو خوشیی پاریزکاران، بههسته رازاوه و نه برآوه و ده رگا کراوه کانن، که تیاندا ناسوودهن و ههرچی بیخوازن ههیه، له میوهی جوړاوجوړو شهراپی نایاب و، نافرتهانی دلپهسند:

خوا ده فهرموئی: ﴿ هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّا لِلْمُنْفِقِينَ لَحَسَنٌ مَّتَابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْنَحَةٌ لَهُمُ الْأُبُوبُ ﴿٥٠﴾ مُتَكَبِّينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَنَكِهِمْ كَثِيرًا وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ قَصِيرَاتُ الْفَلَافِجِ أَرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِن نَّفَائِدٍ ﴿٥٤﴾ ۱۸۹

شیکردنهوی ئەم ئایه تانه، له یازده برگه دا:

۱- ﴿ هَذَا ذِكْرٌ ﴾، ئەمه باسکردنیک بوو، چەند واتایه کی بو لیکدراونهوه،

یه کهم: ئەمه باسکردن بوو بو ئەو پیغه مبه رانهی که رابردن، بو ئەو نو پیغه مبه ره.

دووهم: ئەمه ئەم قورئانه بیر خه ره وهیه.

سێههم: ئەمه ش باسکردنی ئەوه بوو که باسکرا.

هه ندیک له زانایان گوته و یانه: ئەمه وهک ئایه ته کانی سووردهتی (الحج) وایه که خوا ده فهرموئی: ﴿ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَتَ اللَّهِ فَمُحَرِّمٌ لَّهُ عِنْدَ رَبِّهِ... ﴾ ﴿ الْحَجِ، دواپی ده فهرموئی: ﴿ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ شَعْبَةَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴾ ﴿ الْحَجِ، که ئەمه بو گواستنه وهیه له مه به ستیک بو

مه‌به‌ستیکی دیکه، ﴿ذَٰلِكَ﴾، واته: نهو مه‌به‌سته رۆی، نجا ده‌گوازیته‌وه بو مه‌به‌ستیکی دیکه.

لی‌ره‌ش چند جارتک ﴿هَٰذَا﴾، دووباره بوته‌وه، وهک گواسته‌وه له باسیکه‌وه بو باسیکی دیکه.

۲- ﴿وَإِنَّ لِّلْمُؤْمِنِينَ لِحُسْنَ مَآبٍ﴾، نهم (و)ه، ده‌گونجی بو بادانه‌وه و گیرانه‌وه بن، ده‌شگونجی بو حال بن، یانی: له حالتکدا که بو پارتزکاران باشتین سه‌ره‌نجام هه‌یه.

نجا باشتین سه‌ره‌نجامه‌که، خوا ﴿تَنجَا﴾ باسی ده‌کات:

۳- ﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾، باغ و بیستان و گول و گولزاره هه‌میشه‌یه‌کانن، ﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾، ﴿مَمْلُوءَاتٍ عَلَى الْبَيْبَانِ مِنْ لِحْسَنِ مَآبٍ﴾، ﴿جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾ (منسوب)ه، چونکه روونکردنه‌وه‌یه بو ﴿لِحْسَنِ مَآبٍ﴾، واته: چاکترین سه‌ره‌نجامه‌که له باخ و گولزاره هه‌میشه‌یه‌کان دا به‌رحه‌سته‌یه، نجا نهو باخ و گولزاره به‌رده‌وامانه‌ش حالیان به‌مجوره‌یه:

۴- ﴿مُفَنَّنَةٌ لَهُمُ الْآبُوتُ﴾، ده‌رگایه‌کانیان بو کراوه‌ن ﴿مُفَنَّنَةٌ: حَالٌ مِنْ جَنَاتٍ عَدْنٍ﴾، واته: باغه‌کان ده‌رگا‌کانیان کراوه‌ن، (أل)ی سه‌ر ﴿الْآبُوتُ﴾ بایش، ﴿عَوَّضَ عَنِ الضَّمِيرِ أَي: أَبْوَابَهَا﴾، (أل)ی سه‌ر ﴿الْآبُوتُ﴾ قه‌ره‌بووی راناوتکه، که پالوه‌لادراو (مضاف إليه)ه، له جیاتی بفرموی: ﴿مُفَنَّنَةٌ لَهُمُ أَبْوَابَهَا﴾، فهرموویه‌تی: ﴿مُفَنَّنَةٌ لَهُمُ الْآبُوتُ﴾، واته: ده‌رگا‌کانیان، که‌واته: ده‌بیته (أل)ی (عهد)، واته: ده‌رگا‌کانی نهو باغانه، کراوه‌ن به‌روویاندا.

۵- ﴿مُتَكِينِينَ فِيهَا﴾، له‌ویدا پالده‌ره‌وه‌ن، یانی: شانیان داداوه، نهمیش حاله له (المُتَكِينِينَ)، واته: پارتزکاره‌کان له‌ویدا پشوویانداوه و پالیان داوه‌ته‌وه‌و شانیان داداوه.

که ده‌فرموی: ﴿مُفَنَّنَةٌ لَهُمُ الْآبُوتُ﴾، (تَفْتِيحُ الْأَبْوَابِ كِتَابَةٌ عَنِ التَّمَكُّنِ مِنَ الْإِنْتِفَاعِ بِنِعْمَتِهَا، لِأَنَّ تَفْتِيحَ الْأَبْوَابِ يَسْتَلْزِمُ الْإِدْنَ فِي الدُّخُولِ وَالتَّخْلِيَةِ)، کرانه‌وه‌ی ده‌رگا‌کان، ده‌رگا‌کان زور چاک کراونه‌وه، کینابه‌یه له‌وه که زور باش ده‌توانن لهو به‌هه‌شتانه به‌هرمه‌ندبن، چونکه ده‌رگا‌کرانه‌وه، خوازیری نه‌وه‌یه که فهرمووشیان لیبکری و بچنه ژوروی.

۶- ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِمَكْحَلِهِمْ كَثِيرًا وَشَرَابٍ﴾، لهوندا له نيو ٺهو بههشته دا ميوده كي زور و خواردنه وه (ی نایاب) یش داوا ده کهن. یانی: میوه ی جوړو جوړو خوارندنه وه ی تایه تی تیدا داوا ده کهن.

ته نوینی سهر: (فَاكِهَةٌ) و ته نوینی سهر (شَرَابٍ) بو مه زنیسه، بو گه وړه كړدنه، واته: میوه و خوارندنه وه یه کی نایاب و په سندنو هه لېژارده داوا ده کهن.

۷- ﴿وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الْطَّرْفِ﴾، له لایان همن ٺافره تانیک که چاوی خو یان کورت هه لیتناوه، هاوته مه نشیانن، پېشتر باسما ن کرد که وشه ی: ﴿قَصْرَاتُ﴾، سیفه ته بو وه سفکراو یکی قرتیرو (صفة موصوف محذوف)، (أَي: نَسَاءٍ قَاصِرَاتِ النُّظَرِ)، یانی: ٺافره تانیک ی چاوی خو کورتکه رده وه، چا و نابرنه غه یری هاوسره کانی خو یان.

۸- ﴿أَنْزَابٍ﴾، هاوته مه نن، (أَي: أَنْزَابٍ لِبَعْضِهِنَّ الْبَعْضُ)، یا خود (أَنْزَابٍ لِأَزْوَاجِهِنَّ)، ٺافره ته کان هاوته مه نن، یا خود ٺافره ته کان هاوته مه نن له گه ل هاوسره کانیاندا، ٺه مش مه به ست پی ٺه وه یه که ٺافره تانی به هه شت، هه موویان چ خو ریبه کان که به تایه ت خوا دروستیان ده کات، چ ٺافره تانی دنیا، هه موویان به و شپوه یه ده بن، ٺه و سیفه تانه ی که خوا هه لیان ددها له ٺافره تانی به هه شت، هه موویان ده گریته وه.

۹- ﴿هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾، ٺه مه ٺه وه یه که به لیتنان پې دد در ی بو روژی لیترسینه وه، ﴿تُوعَدُونَ﴾، خو ٺندراو یشه ته وه: ﴿يُوعَدُونَ﴾، به لیتیان پې دد در ی. به شپوه ی دواندن (خطاب) و به شپوه ی نادیار (غالب).

۱۰- ﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقًا﴾، به دلنیایی ٺه مه بزویو ٺیمه یه، روژی ته رخا نکراو تایه تی ٺیمه ی (بو بنده چا که کان).

۱۱- ﴿مَا لَكُمْ مِنْ نَعَادٍ﴾، برانی بو نیه (أَي: زَوَالٍ وَانْقِطَاعٍ)، برانی بو نیه له به ین چوونی بو نیه، که خوا ده فهرمو ی: ﴿هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾، واته: پیتان ده گوتری: که ٺه مه ٺه وه یه بو روژی لیترسینه وه به لیتنان پې دد در ی، ٺنجا که خوا ده فهرمو ی: ﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقًا مَا لَكُمْ مِنْ نَعَادٍ﴾، به چوار جوړ جه ختکراو ده ته وه:

۱- به ﴿إِنَّ﴾، ته نکید کراوه ته وه.

۲- به ﴿هَذَا﴾، که ناوه بو نامازه، واته: نه م بژیوه بژیویکی تایبه ته، به وه ش ته نکید کراوه ته وه.

۳- ﴿لِرِزْقَانَا﴾، به (ل) ی جه ختکردنه وه، چاکه ی دبارو به رچاوی نیمه به.

۴- ﴿مَا لَكُمْ مِنْ نَعَاٍ﴾، که له به یین چوونی بو نیه.

به چوار سیفه تان خوی به خشر باسی نهو بژیوه ی کرده.

که واته: سه رجهم نهو سیفه تانه ی که خوا ﴿نِعْمَةً﴾ نبعمه ته کانی که بو پایزکارانی له به هشتدا داناون، پیمان وه صف ده کات، ده (۱۰) سیفه تن:

۱- ﴿لِحَسَنٍ مَّأَبٍ﴾، باشرین سه ره نجام، باشرین سه ره نجام گشتگیره بو هه موو نهو نبعمه تانه ی که دواپی باس ده کرتین، باشرین ناکام و سه ره نجام و، باشرین شوین و جینگو رینگا، دواپی سه رجهم موفره ده کانی دیکه ده کرتنه وه خوی.

۲- ﴿جَنَّتِ عَدْنٍ﴾، باغه هه همیشه ییه کائن.

۳- ﴿مُفْنَحَةً لِّمِ الْأَبْوَابِ﴾، ده رگاو ده روازه کانیان به روویان دا کراونه وه به هه همیشه یی.

۴- ﴿مُتَكَبِّرِينَ فِيهَا﴾، له ویدا پالده ره وهو شاندا درن.

۵- ﴿يَتَعَوَّنَ فِيهَا بِفَكَهَتَّرَ كَثِيرًا﴾، له ویدا زور میوه ی تیدا داوا ده کن، واته: میوه ی جوړاو جوړ.

۶- ﴿وَشَرَابٍ﴾، هه روه ها خواردنه وه یه کی نایاب، که لیره دا خوا ﴿نِعْمَةً﴾ نه یخستونه پروو نهو شراب و خواردنه وه یه چیه، ده گونجی مه ی بن، ده گونجی هه نگوین بن، ده گونجی شیر بن، ده گونجی ناو بن، وه ک له شوینی دیکه دا هاتوه.

۷- ﴿وَعِنْدَهُمْ قَصْرِتُ الطَّرْفِ الرَّابُّ﴾، ههروهها لهلایانن ئافره تانیک که چاوه کانی خویمان لهسه ر مێرده کانی خویمان کورت هه ئیناوهو، هاوتهمه نیشیانن.

۸- ﴿هَذَا مَا نُوعِدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾، ئه مه ئه وه یه که بو پوژی ئییرسینه وه به لیتتان پێ دهدری، واته: دانیانن.

۹- ﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقًا﴾، ئه مه بزویوکی ئیمه به، به تایبتهت دابینمان کردوه و تهرخامان کردوه بو دۆسته کامان.

۱۰- ﴿مَا لَكُمْ مِنْ نَفَاوٍ﴾، که لهبران نایهت و کووتایی نایهت.

مهسه لهی دووهم:

له خوا یاخیانی ملهور خراپترین سه ره نجامیان ههیه، که دۆزه خه،و، تیدا ده برژترین و خراپترین جیی تیدا راکشان و تیدا پشوودانه،و، خوادنه وه یان ناوی کولیوو داغ و کیم و زووخواهو، چه ندان جو ره نازارو نه شکه نجهی دیکه ی هاوشیهوی نه وه ش:

خوا دهفه رموی: ﴿ هَذَا وَرَبُّكَ لِلطَّغْيِينِ لَشَرِّ مَثَابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا فَمِنَ الْمَهَادِ ﴿٥٦﴾ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَعَسَاقٌ ﴿٥٧﴾ وَمَا خَرُّ مِنْ سَكَلِهِ زَوْجٌ ﴿٥٨﴾ ۞

شیکردنه وهی ئهم ئایه تانه، له پینج برگه دا:

(١) - ﴿ هَذَا وَرَبُّكَ لِلطَّغْيِينِ لَشَرِّ مَثَابٍ ۞ ﴾، ئهمه و بو یاخییان خراپترین سه ره نجام ههیه ﴿ هَذَا ۞ ﴾، ئهمه ناوی ئاماژه (إسم إشارة) یه، به کارهیتراوه له گواسته وه له بابه تیکه وه بو بابه تیکی دیکه، واته: نه وهی رابرد رابرد، نجا دینه سه ر بابه تیکی دیکه: به دلنیایی بو یاخییان خراپترین سه ره نجام ههیه.

(٢) - ﴿ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا فَمِنَ الْمَهَادِ ۞ ﴾، نجا وه سفی نه و خراپترین سه ره نجامه ده کات: دۆزه خ، تیدا ده برژترین، تیدا ده پیشترین، خراپترین شوینی پشوودان و تیدا سه ره و تنه. (المهاد: الفِراش)، (المختصّص بالذّمّ مَحذُوفٌ، أَي: فَمِنَ الْمَهَادِ جَهَنَّمَ)، تابه تکرارو به زهم فرتیتراوه: خراپترین شوینی تیدا راکشان و پشوودان، دۆزه خه.

(٤) - ﴿ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَعَسَاقٌ ۞ ﴾، ئهمه بابیچیزن ناوی داغ و زووخوا، دیسان ﴿ هَذَا ۞ ﴾، ده گونج بو گواسته وه بن، له مه به ستیکه وه بو مه به ستیکی دیکه، واته: نه وهی باسکرا باسکرا، یاخود: ﴿ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ ۞ ﴾، با ئهمه بچیزن، که ناوی کولاوو داغه له گه ل کیم و زووخواودا، (عَسَاقٌ) خویندراویشه ته وه: (عَسَاقٌ)، به بن گیره (شه دده)، (وَالعَسَاقُ: أَو العَسَاقُ: مَا يَغْسَقُ، أَي: يَسِيلُ مِنْ صَدِيدِ أَهْلِ النَّارِ)، کیم و زووخواوی برینی

دۆزه خیسانه که دېته خوار، ﴿ هَذَا فَلْيُدْفُوهُ ﴾، با ئەو ئاوی کولوو کیم و زووخواو
 بیجیژن، یاخود: ﴿ هَذَا ﴾، یانی: ئەو سزاو نازاردانه بەو شیوهیەو با بەو شیوهیە بیجیژن.
 ۵- ﴿ وَمَا آخِرُ مِنْ شَكْلِهِمْ أَزْوَاجٌ ﴾، ههروهها له شیوهی ئەوه جۆری دیکهش هەن.
 خۆیندراویشەتەوه: (وَأَخْرَجَ)، (أَخْرَجَ) بۆ یه کهو (أَخْرَجَ)، بۆ کۆیه، واته: زۆر جۆره سزای دیکهش
 هەن ﴿ مِنْ شَكْلِهِمْ ﴾، له شیوهی ئەوهی رابرد، ﴿ أَزْوَاجٌ ﴾، واته: (أَصْنَافٌ، أَنْوَعٌ)، یانی:
 زۆر جۆری دیکهش هەن و بەس ئەوهنده نیه که باسکرا، وشە (شکل)، واته: وینەئە ئەوه
 له جۆردا له شیوهو چۆنیەتی دا، ئەگەر (أَخْرَجَ) ییش بێت واته: زۆر جۆره سزای دیکهش
 هەن، کهواته: ئەو سزایهش که بۆ له خوا یاخیان دیاریکراوه، به حەوت (۷) سیفهتان
 ییناسه کراوه:

۱- ﴿ لَشَرِّ مَا بَدِئَ ﴾، خراپترین سهره نجام، خراپترین سهره نجامنیش هه موو شته کانی
 دیکه دهگرتهوه تێو خۆی.

۲- ﴿ جَهَنَّمَ ﴾، ئاوی ناسران (عَلَمٌ)ی دۆزه خه.

۳- ﴿ يَصَلُّونَهَا ﴾، تیدا دهبرژنترین، دهپیشترین.

۴- ﴿ فَيُنْسِرِ الْإِهَادُ ﴾، خراپترین شوینی پشوودان و تیدا سرهوتنه.

۵- ﴿ هَذَا فَلْيُدْفُوهُ حَمِيمٌ ﴾، با بیجیژن ئاوی کولوو داغ.

۶- ﴿ وَعَسَاقُ ﴾، کیم و زووخواو.

۷- ﴿ وَمَا آخِرُ مِنْ شَكْلِهِمْ أَزْوَاجٌ ﴾، نازارو سزای دیکهش ههیه، یاخود خواردنهوهی
 دیکهش ههیه له شیوهی ئەوهو ئەویش ههه جۆراو جۆره.

بێگومان که سانتیک دۆستی خوابن، خوا ﷻ شوپتیک دروست بکات تایبەت بۆ
 نێسپراحت و تیدا پشوودانی ئەوان و ژیان و گوزهرانی ئەوان، واپاوه پێی ده کرێ
 خۆشترین شوین بێ و چاکترین نازو نێعمهتی تیدا بێ، ههروهک که سانتیکیش

دوژمن و ناحەزی خواہن، لە تاقیکردنەوہی دنیای خودا کەوتن، ھەروا چاوەڕێ دەکری کە ئەو شوێنە ی بۆیان ئامادە دەکری، خراپترین و پیستین شوین بێ و بە سەختترین سزا، سزا بدرین.

خوا بە لوتف و کەرەمی خوێ ئیمە لە دۆستانی خوێ بگیری و، ھانپاریزی لەوہی کە توخنی ئەو سیفەتانەو ئەو کردەوانە بگەوین کە لە خوامان دوور دەخەنەوہو، سەرەنجام تووشی ئەو سەرەنجام و ئازارو مەینەتیەمان دەکەن، کە خوا ﷻ باسی کردوہ، بۆ ئەوہی مەرۆفەکان بسلەمنەوہ بپربنگینەوہ لە گوناھو تاوان و لە کوفرو لە یاخی بوون، ھەرۆک باسی بەھەشتیشمان بۆ دەکات، بۆ ئەوہی ھاندەرمان بێ بۆ بەندایەتی چاکتر بۆ خوا، ھەوہا بۆ زیاتر پرووکردنە خوا، کە سەرەنجامیش ھەم لە دنیا دا بە قازانجی خۆمان دەشکیتەوہ، ھەم لە دواڕۆژیشدا.

مهسه لهی سیه م:

مشتو مری سهران و شوینکه وتووای بیروایان له دۆزه خدا، ههراکامیان قسه بهوی دیکه ده لئی و، شوینکه وتوووه فریودراوه کان (کلاو له سه ر ناوه کان)، خه تای سه رکرده و ده مرسته کانیان ده گرن و، داواش له خوا ده کهن که سزاو نازاری نه و سه رکرده و ده مرسته نه دووقات، یاخود چه نده قات بکات، سه رانی کوفریش به گالته به خو کردنه وه، په خنه له خو یان ده گرن، که مامه له ی هه له یان له گه ل مسولمانانی چه وساوهدا کردوه له دنیا داو، تیس تا نه وان له شوینکی دیکه ن، که به هه شته، نه مانیش (واته: سه رانی نه هلی کوفریش) بوخو یان له دۆزه خدا ده نالینن:

خوا ده فه رموی: ﴿ هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَضِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْجَاَ بِهِمْ إِنَّمَا صَلَّوْا النَّارَ ﴿١٠﴾
 قَالُوا لَئِن لَّا أَنْتَ إِلَّا مَرْجَاٌ بِكُمُ أَنْتُمْ قَدْ مَتَمُّوهُ لَنَا فَيُنَسَّ الْفِرَارُ ﴿١١﴾ قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا
 فَرَدُّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿١٢﴾ وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ﴿١٣﴾
 أَخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ رَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ ﴿١٤﴾ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ﴿١٥﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له چوارده برگه دا:

(١) - ﴿ هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَضِمٌ مَّعَكُمْ ﴾، ئەمه کۆمه لێکی زۆره، له گه ل تیهو خۆتیه ستیون، بیکومان که ئەمه ده گوتری: (مَقُولٌ قَوْلٌ قَائِلٌ)، بیکومان گوتراوی قسه ی بیژه ریکه، نجا نایا نهو بیژه ره کتیه؟ هه ندیک ده لین: دۆزه خه وانه کان (خَزَنَةٌ جَهَنَّمِ) ن، هه ندیک ده لین: سه رانی له خوا یاخیی (نه هلی کوفرن) له بهینی خو یاندا نه وه به یه کدی ده لین، هه ردوو رایه کان پیده چن، ده گونجی له بهینی خو یاندا به یه کدی بلین: نه وان هه ش کۆمه لێکن، له گه ل تیهو دا خو ده په سته تیهو دۆزه خه وه، ده شگونجی دۆزه خه وانه کان پیمان بلین.

به لأم نایا نهو کۆمه له زۆره کین؟

ئەو کۆمەلە زۆرە، بە ئەکید شوینکەوتوو هەلخەلەتتیراوەکانیان، ئەوانەن کە سەرکرده فریودەرەکان کلاویان لەسەر ناون، ئەوانەن لە دنیادا لاسایان کردوونەو دەو شوینیان کەوتوون و پریشان لە مستی ئەوان ناو، عەقڵی خۆیان نیجازه داو و بە عەقڵی ئەوان بیران کردۆتەو، بە دواي پرسی هەلەن وان کەوتوون، ئنجا کە دەلین: ﴿مُقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾، (إِقْتِحَام): بریتیه لەو دی کە کەسیک پوو بکاتە شتیکی مەترسیدار، یاخود بە تۆبزی خۆی لە شوینتیکی تەنگەبەر بەستت، یاخود بچیتە ئیو کۆمەلێکەو کە هاوکوو فی ئەوان نەبت، کە لیرەدا وا پێدەچت ئەوان مەبەستیان نەوین: ﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾، (أَي: يَدْخُلُونَ مَعَكُمْ النَّارَ، وَلَيْسُوا كُفْأً لَكُمْ، وَكَأَنَّهُمْ يُفْجِمُونَ أَنْفُسَهُمْ إِفْحَامًا يَبْتَكُم)، لە بەینی خۆیاندا بە بەکدی دەلین: ئەوانەش کۆمەلێکن ئەو هاتن، لەگەل ئیو دەدا خۆ تێدەپەستتون و هاوتاو هاوکوو فی تێمە نین، چونکە ئەوانە لە دنیادا شوینکەوتوو ی تێمە بوون، گوئی لە مستی تێمە بوون، بەلام تێستا بە خۆ تێپەستان خۆ تێدەپەستتون، بەلام ئەگەر قسەن دۆزەخەوانەنەکان بئ واتە: ئەوانەش وەک چۆن ئیو خۆتان پەستاتو تئو دۆزەخ، ئەوانەش ئەو کۆمەلە زۆرەش کە شوینکەوتوو ئیو، ئەوانیش لەگەل ئیو خۆیان دەخەنە ئیو دۆزەخەو.

(۲) - ﴿لَا مَرْحَبًا بِهِمْ﴾، یانی: بەخیر نەین، چونکە (مَرْحَبًا بِكَ) یانی: (جَنَّتْ مَكَانًا رَجْبًا)، هاتی بۆ شوینتیکی فراوان، لە عەرەبیدا دەگوئری: (أَهْلًا وَسَهْلًا وَمَرْحَبًا)، یانی: (نَزَلَتْ أَهْلًا، وَوَجَدَتْ مَكَانًا سَهْلًا، وَنَرْحَبُ بِكَ)، یانی: هاتیە لای کەس و کارت و، شوینی سینات چنگ کەوتوو، بەخیرت دینین.

کە دەلین: ﴿لَا مَرْحَبًا بِهِمْ﴾، ئەمە وایندە چن قسەن سەرکردهو دەمراستەکان بئ، بەو کۆمەلە دەلین، ئەمەش بەلگەیه لەسەر ئەو دی ئەو کۆمەلە زۆرەش شوینکەوتوو ئیو ئەوان بوون، بۆیه دەلین: بەخیر نەین: (مَرْحَبًا: مِنْ الرُّحْبِ أَتَيْتَ رُحْبًا، أَي: مَكَانًا ذَا رُحْبٍ)، هاتی بۆ شوینتیکی خاوەن فراوانیی، کە مەبەست پئی فراوانی مەجازیه، واتە: تێمە دلخۆشین بە تۆ و ئارەزوومەند بووین، یاخود

تامه زروبووین، بۆ دیدارت، به لأم که ده لئین: ﴿لَا مَرْحَبًا بِهِمْ﴾، واته: تیمه
تامه زرووی دیداریان نین و، خویشیمان لییان نابهت و چاره مان ناوین.

بۆچی؟

(۳) - ﴿إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ﴾، به دنیایی نه وان ده چنه ئیو ناگره وه، پشتریش گوتومانه:
(صَلِي): بریتیه له جوړه سووتانکی تابهت له ناگردا، نه ویش نه وه یه که له هه موو لاه
نه و ناگره تینی بۆ بئین و بییرژنن، یان بیپیشینن، ده گوتری: ﴿شَاءَ مُضِلِّةً﴾، مه ریک که
به و شیوه یه ده برژرتی، که له هه موو لاه ناگر لئیده دا، به عه په بی عه وامانه پتی
ده لئین: (مه گزروف).

(۴) - ﴿قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ﴾، شوئنکه وتوووه کانیش وه لأمی سه رکرده و
ده مرسته کانیان ده ده نه وه و ده لئین: به لکو تیه به خیر نه یه ن، ﴿بَلْ لِلْإِضْرَابِ الْإِطْطَالِي لِرُدِّ
الشَّمِّ عَلَيْهِمْ﴾، (بَل) لیره دا بۆ (إِضْرَاب) یانی: له قسه یه که وه ده گوازیه وه بۆ قسه یه کی
دیکه، به لأم مه به ست پتی هه لوه شانده وه ی قسه ی به رانه ره، بۆ نه وه ی نه وانیش
قسه که یان پن بلئنه وه، چونکه که نه وان ده لئین: به خیر نه یه ن، نه وه جنیو پیدانیکه،
نه وانیش نه و جنیوه یان پن ده لئنه وه: به لکو بۆ خو تان به خیر نه یه ن.

(۵) - ﴿أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا﴾، تیه بوون نه مه تان بۆ پیشخستین.

نه مه وه ک پاسا و دانه وه ی نه وه یه که بۆچی قسه که یان پتی ده لئنه وه؟ که
ده لئین: ﴿أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا﴾، که ﴿أَنْتُمْ﴾، له سه رکداره که ی پیشخراوه، نه مه
کورت هه لیان ده گه یه ن، واته: هه ر تیه تووشی زیانتان کردین و، تووشی نه م
چاره نووسه تان کردین، نه ک که سی دیکه، ئنجا که ده لئین: ﴿قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا﴾،
به راناوی تیرینه ده یه ن، واته: نه م واقیعه که تیداین، یان نه م شوئنه که
ها تووبنه ئیوی، تیه بو تان پیشخستین و واتان کرد که تیمه گرفتار بین پییه وه،
(التَّقْدِيمُ: جَعَلَ الشَّيْءَ قُدَّامَ غَيْرِهِ، أَي: جَعَلَهُ بِحَيْثُ يَجِدُهُ قَرِيبًا مِنْهُ)، (تقدیم):
نه وه یه که شتیک له پیش که سیکه دابندر و وابی که لئینزیک بی.

۶- ﴿فَيْسَ الْفِرَارُ﴾، واته: تیره خرابترین نشینگه‌یه، یاخود: خرابترین مانه‌وه‌یه، (الْقَرَارُ: الْمَكْتُ أَوْ مَكَانُ الْقَرَارِ)، (قرار) مانه‌وه یان شوینی مانه‌وه‌یه، تیره خرابترین نشینگه‌یه، یان خرابترین نیشته‌جی بوون نهم نیشته‌جی بوونه‌یه، که لیره‌دا نیشته‌جی بووین، (أَي: مَا قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا مِنَ الْعَذَابِ أَسْوَأَ عَذَابٍ وَأَسْوَأَ مُسْتَقَرًّا)، ﴿فَيْسَ الْفِرَارُ﴾، واته: تیره خرابترین نشینگه‌یه، هه‌روه‌ک تووشی خرابترین سزاش بووین، نجا تیره به‌وه‌ده‌تان بردین، که بیینه خرابترین شوینه‌وه‌وه، خرابترین سزاش بچیژین.

۷- ﴿قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدُّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ﴾، شوینکه‌وتوووه هه‌لخه‌له‌تیراوه‌کان (کلاو له‌سه‌ر نراوه‌کان)، ده‌ست و پیوه‌نده لاسایی که‌ره‌وه‌کان گوتیان: په‌روه‌ردگاران! هه‌ر که‌سیک نهم‌یه بو هیتاوینه پیش و تووشی نهم حاله‌ی کردووین، سزای یان نازاری بو چه‌ند قات بکه‌وه له‌ناگر، (الضُّعْفُ: ضَمُّ مِثْلِ الشَّيْءِ إِلَيْهِ فَمَاعِدًا)، (ضعف): نه‌وه‌یه که شتیک به‌نه‌دازه‌ی خو‌ی یاخود زیاتر، دوو قات، یاخود چه‌ند قات، بخریته‌گه‌لی، هه‌لخه‌ته نهمه‌سه‌ی شوینکه‌وتوووه‌کانه، قسه‌ی ده‌ست و پیوه‌نده هه‌لخه‌له‌تاوه‌کانه، که به‌دوای طاغوت و له‌خوا یاخیبه‌کاندا رپوشتوون، که هیچیان به‌ده‌ست نامینتی، نه‌وه‌نه‌ب‌ن که خوا تو‌له‌یه‌کیان بو بکاته‌وه‌وه فه‌ره‌بوویان بو بکاته‌وه‌وه، نه‌ویش به‌وه که سزای سه‌رکرده‌کان دوو قات، یاخود چه‌ند قات هی نه‌وه شوینکه‌وتوووه هه‌لخه‌له‌تاوانه‌ب‌ن.

نهم‌ش له‌چه‌ند شوینیک له‌قورئاندا هاتوه، که شوینکه‌وتوووه‌کان به‌ناوات ده‌خوازن، خو‌زگه‌ده‌خوازن و ده‌پارتنه‌وه له‌خوا، که سزای نه‌وانه‌ی هه‌لیانخه‌له‌تان‌دوون، نه‌وانه‌ی کلاویان له‌سه‌ر ناون، دوو به‌رانبه‌ر، یاخود چه‌ند به‌رانبه‌ر بکاته‌وه‌وه، بو‌وینه: له‌سووره‌تی (الأعراف)‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿... قَالَتْ أُخْرِنَهُمْ لِيَأْخُذَهُمْ رَبُّنَا هَذَا أَكَلُوا فَمَا لَهُمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ...﴾ (۲۸) واته: نه‌وانه‌ی دوا‌یی به‌وانه‌ی پیشیان گوت: {شوینکه‌وتوووه‌کان به‌سه‌رانیان گوت، به‌وانه‌ی پیشره‌وه‌بوون، به‌سه‌رکرده‌کان} په‌روه‌ردگاران! ته‌مانه‌ی تیمه‌یان گومرا کرد، بو‌یه سزای دوو قات، یان چه‌ند قاتیان بده، با سزای نه‌وان دوو به‌رانبه‌ر،

یان چند بهرانبه‌ری تیمه بنی! به‌لام له‌وی خوا ﴿۲۸﴾ ده‌فرموی: ﴿.. لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَنْ كُنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۲۸﴾﴾ الأعراف، بۆ هر کامیگتان سزای دوو قات، یان چند قات هه‌یه، به‌لام نازان.

تیمه له‌وی له تفسیری سووره‌تی (الأعراف) دا، باسیکی سه‌ربه‌خۆمان له‌و باره‌وه کردوه و هه‌موو نه‌و ئایه‌تانه‌ی، له‌وباره‌وه له‌ قورئاندا هاتوون، له سووره‌ته‌کانی: (الأعراف، إبراهیم، السبأ، غافر) دا، هه‌موویانمان کۆکردۆته‌وه و هیناومانن، که وینه‌یه‌کی ته‌واترمان به‌ ده‌سته‌وه ده‌دن و له هه‌موو گۆشه‌کانه‌وه، چونکه خوا ﴿۲۸﴾ که بابه‌تیک باس ده‌کات له قورئاندا، جاری وایه له سووره‌تیکدا له گۆشه‌یه‌که‌وه، له سووره‌تیکدا دیکه‌دا له گۆشه‌یه‌کی دیکه‌وه، له سووره‌تیکدا دیکه‌دا بواریکدی دیکه‌ی دینن، به‌پیتی نه‌و ربه‌وت (سیاق) ه که سووره‌ته‌که‌ی تیدا دابه‌زیوده، به‌پیتی نه‌و که‌ش و هه‌وایه که ده‌بخوازی، ئنجا نه‌گه‌ر به‌هوی دیمه‌تیکدی ته‌واوت ده‌ستبه‌که‌وی له‌و بابته، پتویسته هه‌موو ئایه‌ته‌کان پیکه‌وه کۆبکه‌یه‌وه، که تیمه وئرای سووره‌تی (الأعراف) له سووره‌تی (السبأ) یشدا باسی نه‌و بابته‌مان کردوه.

۸- ﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ﴾، گویشیان: چیمانیه پیاوانتیک نابینن، تیمه له خراپه‌کارانمان ده‌ژماردن؟ نه‌وه قسه‌ی سه‌رکرده‌کانه، نه‌وانه‌ی خه‌لکیان گومرا کردوه، قسه‌ی له خوا یاخیه‌یه گومرا که ره‌کانه، چونکه نه‌وان بوون که خه‌لکیان به‌ کهم و خراپ ته‌ماشاکردوه، ﴿وَقَالُوا مَا لَنَا﴾، گویشیان: چیمانیه؟ ﴿لَا نَرَىٰ رِجَالًا﴾، پیاوانتیک نابینن ﴿كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ﴾، که تیمه کاتی خۆی (واته: له دنیا) له خراپه‌کارانمان له قه‌له‌م ده‌دان، به‌و واتایه که پیمان وابوو هیچ له‌باراندا نه‌بوون، هیچ و پووچن، هه‌رچی و په‌رچین، وک سه‌رانی گه‌لی نووح، به‌ نووح ﴿۲۷﴾ ده‌لین: ﴿.. وَمَا زَنَّاكَ أَتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا لَنَا بِالرَّأْيِ...﴾ ﴿۲۷﴾ هود، نابینن شویتت که‌وتن، جگه له‌وانه‌مان که هیچ و پووچن، ساده‌و سه‌رکێلن، عه‌قلیان به‌ده‌روه‌یه‌وه قوول نین.

۹- ﴿أَتَّخَذْتَهُمْ سَخِرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ﴾، نایا به گالته جارمان گرتبوون (بهناهق) یان چاوه کاتمان لیتان لاداون (نایابینین)؟! تویره ره وان زوریان قسه له باره ی نهم دوو رسته یه وه کرده، که به دوو شیوه خوینراونه وه:

ا- ﴿أَتَّخَذْتَهُمْ سَخِرِيًّا﴾؟ به پرسیار کردن: نایا تیمه نه وائمان به گالته پیکراو گرتبوو؟
ب- ههروه ها خویندراویشه توهه: ﴿إِتَّخَذْنَاَهُمْ سَخِرِيًّا﴾، تیمه نه وائمان به گالته پیکراو گرتبوو، گالته مان پی ده کردن، وهک له مانا گشتیه که شی دا تامازه مان پیتدا، نجا نهمه به گشتیه دوو نه گه ری هه:

۱- نهمه پرسیار کردنتیکی راسته قینه (استفهام حقیقی) بی و، بپرسن: بوچی نه وان نابینن؟ ﴿أَتَّخَذْتَهُمْ سَخِرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ﴾؟! یانی: نایا تیمه بهناهق گالته مان پیتان ده کرد - به لأم شایسته نه وه نه بوون - یان: چاومان لیتان لایانداوه بویان به دبیان ناکه ین له دوزه خ دا؟!

۲- نهمه پرسیار کردنتیکی سه رزه نشتکارانه بی بو خویمان، نهک پرسیار کردنی راسته قینه بی، چونکه ده زانن که نه وان لیره نین، له دوزه خدا نین و له شوینتیکی دیکه ن که به هه شته، نجا من مانای دووهم زیاتر ده چیتته دل هوه، که مانایه که ی ناوای لیدیتته وه: ﴿مَا لَنَا لَا نَرَى رَجُلًا مَعَنَا فِي النَّارِ كَانُوا عِنْدَنَا أَشْرَارًا، كُنَّا نَسْخَرُ بِهِمْ؟ ثُمَّ أَضْرَبُوا وَقَالُوا: بَلْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ، فَلَا نَرَاهُمْ فِيهَا، وَإِنْ كَانُوا مَعَنَا، أَوْ زَاغَتْ أَبْصَارُنَا عَنْهُمْ وَكَلَّتْ أَفْهَامُنَا عَنْهُمْ، حَتَّى حَفِيَ عَلَيْنَا مَقَامُهُمْ﴾، واته: بوچی پیاوایتک له دوزه خ دا نابینن که تیمه له خرابه کارائمان دادنه نان؟
{واته: له دنیا دا پیمان وابوو هه رچی و په رچیین و خه لکی بی که لکن} گالته مان پی ده کردن، دواپی ده لیتن: به لکو نایا له بهر نه وه چاومان نایابینین نه گه رنا له گه لمانن له دوزه خدا، به لأم چاومان لیتان لایانداوه؟ یان: نایا تیمه له دنیا دا چاومان باشی نه ده بینن و عه قلمان باشی کار نه ده کرد، تاکو پینگه و پله ی نه وان چاک دهرک بکه ین، که نه وان وهک تیمه نه بوون و شایسته ی دوزه خ نه بوون {نه وان تیتستا له شوینتیکی دیکه ن}؟!
به لأم نه گه ره به: ﴿أَتَّخَذْتَهُمْ سَخِرِيًّا﴾، بخویندرتته وه: نایا تیمه گالته مان پی ده کردن؟

ثَوَّ كَاتِهَ مَا نَابِهَ كَهَى نَاوَاى لَنِ دَيْتَهَوَه: (أَتَّخَذُوا نَاهُمْ سِخْرِيًا، وَلَمْ يَكُونُوا كَذَلِكَ فَلَمَّ يَدْخُلُوا مَعَنَا النَّارَ، فَهُمْ فِي الْجَنَّةِ؟ أَمْ دَخَلُوهَا مَعَنَا، وَلَكِنْ مَالَتْ أَبْصَارُنَا عَنْهُمْ فَلَا نَرَاهُمْ)^(۱)، واته: نایا تیمه له دونیادا گالته مان پی ده کردن و، ته وانیش شایسته ی ته وه نه بوون بویه له گه لمان نه هاتوونه نیو ناگره وه و نه وان له به هشت دان، یا خود له گه لماندا هاتوونه نیو ناگر، به لام تیمه چاومان لیان لایاندا وه و نایان بینین!؟

ته ماشای زوربه ی ته فسیره کانم کرد، به لام (ابن عجیبه) له هم موویان باشر مانای نهم دوو رسته قورناییه موباره که ی هینا بوو، هه لبه ته زانایانی دیکه ش زور قسه یان لنی کرده، به لام هم مووی دیته وه سه ر ته وه دووه ی باسمان کردن. ۱۰- له کوتایی دا خوا فهرموویه تی: ﴿إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ﴾، به دنلیایی ته وه راسته و چه سپاوه، تم مشت و مرو نا کوکیه ی خه لکی ناگر، واته: خاوه نانی ناگر، ته وانیه له ناگری دوزه خدان، نه و مشت و مرو ده مه قاله یان پی که وه ده بی، یانی: سه ران و شوینکه و تووانیان، سه ر کرده کان و په بیره وانیان.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِعَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

دەرسى شەشەم

بیتاسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان که دهرسی کۆتاییه، نابه‌ته‌کانی: (۶۵ - ۸۸) ده‌گریته خوئی، واته: (۲۴) نابه‌ق کۆتایی، ته‌وه‌ری سه‌ره‌کیشی دوا‌ی فه‌رمان‌کردنی خوا به‌راگه‌یاندنی هۆشیارکه‌ره‌وه‌یی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، تاکیه‌تیی خوا له‌په‌ستراوتیی داو، هه‌وا‌ئیک‌ی مه‌زن بوونی، قورئان، یه‌کسه‌ر باسی دروستکرانی ئاده‌م و کړنووشی ریز لیگرتنی فریشتان بۆ بردنی و، سه‌رپێچی کردنی نیلیس له‌و کړنووش بردنه‌ی ریز لیگرتنه‌و، له‌نه‌نجامی نه‌وه‌دا نه‌فرین لیگرتانی له‌لایه‌ن خوا‌ی دادگه‌ره‌وه‌و، ده‌رکرانی له‌به‌هه‌شت و... هتد.

له‌کۆتاییشدا خوا‌ی به‌رزو مه‌زن به‌ پیغه‌مبه‌ری خاته‌م موحه‌مه‌د ﷺ ده‌فه‌رموئ: به‌خه‌لک رابه‌گه‌یه‌نه‌که‌هیچ چاوه‌روانییه‌کی لێیان نه‌وه، هیچ بار گرانییه‌کی بۆیان نه‌وه، قورئانیش به‌س بیرخه‌ره‌وه‌یه‌ بۆ جهانییان و، به‌م زووانه‌ش هه‌واله‌که‌ی ده‌زانن.

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَحِيدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِي مِن عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلَأِكَةُ كُلُّهُمْ أجمعين ﴿٧٣﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ يَدَيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَامْضِ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لعنتي إِنْ تَوَلَّيْتِ الْيَوْمَ الْآلِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعَرْنَتِكَ لَاغْوِيَنَّهُمْ
 أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ
 جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمَنْ يَتَّبِعُكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾
 ﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلِنَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾ ﴿٨٨﴾

مانای ده قافو ده قی نایه تهاکان

((نهی موحه ممد))! بلئی: به دنیایی من ته نیا وریا که ره وه و ترسیته رم و،
 جگه له خوای ته نیای ملیتکه چکه ره هیچ به رستراویک نیه ﴿٨٠﴾ په روه ردگاری
 ناسمانه کان و زهوی و نه وهی نیوانیان، زالی لیبورده به ﴿٦٦﴾ بلئی: نه وه هه وایلیکی
 مه زنه ﴿٦٧﴾ که نیوه لئی روو ودرچه رختنه رن (پشتگوئی خه رنی) ﴿٦٨﴾ من هیچ
 زانیه ریه کم له باره ی کومه لئی بالآ (فریشتان، فریشته زور له خوا نزیکه کان)
 نه بوو، کاتیک که وتبوونه مشت و مپه وه (له باره ی دروستکردنی ناده مه وه)، به لام
 خوا له پئی سروشه وه ناگاداری کردم ه وه ﴿٦٩﴾ نه وه ش که بوم سرووش ده کری
 (له کاروباری په نهانی فریشتان) ته نیا له و سونگه وه به که من هوشیار که ره وه به کی
 روونم ﴿٧٠﴾ (یاد بکه وه)! کاتیک په روه ردگارت به فریشتانی فهرموو: من
 به دپهنه ری (جهسته ی) مروفتیکم له قورق ﴿٧١﴾ نجا هه ر کات ریک و پتکم
 کرد (جهسته که بم ناماده کرد بو گیان به به ردا کران) و، له گیانی خوم (گیانیک
 که دروستکاروی تایه تیی خومه) فووم پتدا کرد، بوئی به کړنووشدا بکه ون
 (وه ک ریز لینان) ﴿٧٢﴾ به کسه ر فریشته کان تیکراو ویکرا کړنووشیان برد ﴿٧٣﴾
 بیجگه له نیلیس، خوئی به زلگرت و له بیروایان بوو ﴿٧٤﴾ خوا فهرمووی:
 نه ی نیلیس! چی نه بیشتت که کړنووش (ی سلوکردن و ریز گرتن) بو که سیک
 به ی که به دوو دهستی خوم (به شیوه ی تایه ت) دروستم کرده، نایا هه ر

(له بهرانبەر ئادهمدا) خۆت به زلكرته يان (پنت وايه) هەر له بالايانی (و) لهوه بهرزتری كرنووشی ریز گرتن بۆ ئادهم بیهی؟ ﴿٧٥﴾ (ئیلیس) گوئی: من لهو باشترم، (چونكه) منت له ناگر دروستكردوه، ئهوت له فوری دروستكردوه ﴿٧٦﴾ (خوا) فهرمووی: لای (له بههشتی) بچۆ دهزی، بئگومان تۆ دهركراوو دوورخراوهی (له بهزهیی خوا) ﴿٧٧﴾ ههتا پۆژی سزاو پاداشت نهفرینی منت له سه ر بن ﴿٧٨﴾ (ئیلیس) گوئی: پهروهردگارم! ههتا پۆژی كه مرۆفه كان دوی مردنیان تیدا زیندوو دهكرینهوه، مۆله تم بده (بهپهلهوه له ژياندا) ﴿٧٩﴾ (خوا) فهرمووی: بئگومان تۆ له مۆله ت دراوان و هیلدراوانی ﴿٨٠﴾ تاكو پۆژی كتی زانراو (دیاریكراو) ﴿٨١﴾ (ئیلیس) گوئی: سویند به عیززه ت (مرۆفه كان) تیکراپان سه ركهردان و بيمراد ده كه م ﴿٨٢﴾ بئچكه له بنده هه لبارده كانت له نیواندا ﴿٨٣﴾ (خوا) فهرمووی: سویند به هه ق و نه نیا هه قیش ده لیم ﴿٨٤﴾ مسۆگه ر دۆزه خ پر ده كه م له تیکرای وه چه هی تۆش و، له وانهی له وان (وه چه هی ئاده م) بش شوینت بكه ون ﴿٨٥﴾ (ئهی موحه ممه دا!) بلن: هئچ كریه كتان له بهرانبه ر (كه يانیدی په یامی خوا) دا لی داوا ناكه م و، من له زۆر له خۆ كه ران و لف لئده ران نیم ﴿٨٦﴾ ئەم قورئانه ته نیا بیرخه ره وه به بۆ جیهانیان ﴿٨٧﴾ به دنیاییش دوی ماوه یه كسی كه م هه و آل (راستی) ده كه ی ده زانن ﴿٨٨﴾.

شیکردنه وهی هندیک له وشه کان

(الْفَهَّارُ): مل پیکه چکه ر، (الْقَهْرُ: الْعَبَّةُ وَالتَّذْلِيلُ مَعًا)، (قَهْرُ): بریتیه له زالبوون و زه بوون کردن پیکه وه.

(نَبَأُ): (النَّبَأُ: خَبْرٌ دُو فَائِدَةٍ عَظِيمَةٍ يَخْضُلُ بِهِ عِلْمٌ، أَوْ عَبَثٌ ظَنٌّ)، (نَبَأُ): هه واتیکی سوود به خشی مه زنه که به هویه وه زانیاری، یا خود گومانیکی زال په بیداده بی.

(سَوَيْتُهُ): واته: ریکمخست، (السَّوِي: الْمَصُونُ عَنِ الْإِفْرَاطِ وَالتَّفْرِيطِ مِنْ حَيْثُ الْقَدْرِ وَالْكَيْفِيَّةِ)، (سَوِي): پارترزاو له تپه پانندن و له کورته پتان، له رووی نه اندازه له رووی چۆنیه تپیه وه.

(الْعَالِيْنَ): (الْعُلُو: ضِدُّ السُّفْلِ، وَالْعُلُو: الْإِرْتِفَاعُ، وَقَدْ عَلِيَ يَغْلُو غُلُوًّا وَهُوَ عَالٍ، (عُلُو: دژی (سُفْل) د، (عُلُو) به رزی، (سُفْل) نزمی، و (عُلُو): به به رزی ده گوتری، ده گوتری: (عَلَى يَغْلُو غُلُوًّا وَهُوَ عَالٍ)، به رز بوو، به رز ده بی، به رز بوونه وه، نهو به رزه.

(رَجِمٌ): (الرَّجَامُ: الْحِجَارَةُ، وَالرُّجْمُ: الرَّمِي بِالرَّجَامِ، يُقَالُ: رَجِمَ فَهُوَ مَرْجُومٌ، (رَجَام): به مانای به رد دی، (رَجِم): بریتیه له به رد پیدادان، ده گوتری: (رَجِمَ فَهُوَ مَرْجُومٌ)، نهو به ردی پیدادارو به رد پیداداروه، به رد باران کراوه.

(الْعَنِيَّ): (الْعُنَى: الطَّرْدُ وَالْإِنْبَعَادُ عَلَى سَبِيلِ السُّخْطِ)، (عُنَى): بریتیه له ده رکردن و دوورخستن وه، به لام به هوی لی تووره بوونه وه.

(فَأَنْظِرِي): (النَّظَرُ: الْإِنْتِظَارُ، نَظَرْتُهُ وَانْتَهَرْتُهُ، وَأَنْظَرْتُهُ: أَخَّرْتُهُ)، (نَظَر): جاری وایه به مانای چاوده ری کردنه، جاری واش هه یه به مانای تهماشا کردنه، (فَأَنْظِرِي)

واته: چاوده ږیم بکه، مؤله تم بده، ده گوتړی: (نَطَّرْتَهُ وَانْتَظَرْتَهُ وَانْتَظَرْتَهُ) هه رسیکیای به واتای: دوامخست و، مؤله تمداو، هیښتمه وه، دین.

(الْمُتَكَلِّفِينَ): (التَّكْلُفُ: إِسْمٌ لِمَا يُفْعَلُ مِمَّشَقَّةً، أَوْ تَصْنَعُ، أَوْ تَشْبَعُ)، (تَكْلُفُ): ناوه بوه ر شتیک که به زه حمهت بکړی، یان به (تَصْنَعُ) بکړی، که سیک شتیک بکات که هی خوئی نه بی، (أَوْ تَشْبَعُ): نه ویش ديسان نهویه که که سیک زور له خوئی بکاو کارنیک بکات، که پیچه وانهای سروشت و عاده تی بی، بویه من (مُتَكَلِّفِينَ) به زور له خوکه ران و، لاف لیدهران، مانام کردوه.

(حِينَ): (وَقْتُ بَلُوغِ شَيْءٍ وَخُضُولِهِ، وَهُوَ مَبْهُمٌ الْمَعْنَى، وَيَتَخَصَّصُ بِالْمُضَافِ إِلَيْهِ)، (حِينَ): کاتی گه یشتنی شتیک و په یدابوونی شتیکه، له نه صلدا (حِينَ) به مانای کات دی، به لأم ماناکه ی نادیاره، به هوئی پال ویدراو (مُضَافٌ إِلَيْهِ) ه که یه وه، ماناکه ی دیار ده بی، ﴿حِينَ مِنَ الدَّهْرِ﴾ (الإنسان، یانی ماوه یه ک له روزگار.

مانای گشتی نایه ته کان

خوا ﷻ له کۆتایی نهم سووره ته موباره که دا، ږوو ددکاته پیغه مبهری خاتم موحه ممد ﷻ و فه رمانی پی ددکات، که بفرموئ: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ﴾، بلی: من ته نیا هو شیار که ره وه و ترسینه رو وریاکه ره ودم، چونکه (الإنذار: إِبْلَامٌ مَعَ تَخْوِيفٍ)، (إنذار): ناگادار کردنه وه یه له گه ل ترساندن دا، بویه زور جار وشه ی (مُنذِرٌ) به: وریاکه ره وه و ترسینه رو هو شیار که ره وه، ماناده که م و، جاری وا هه به هه رسیکیان، جاری وا هه به دووانیان و، جاری وا هه به یه کیکیان به کار دینم.

(إنذار) نه وه یه که تو لایه نی به ران بهر ناگادار بکه یه وه، به لأم ناگادار کردنه وه یه ک ترساندن ی له گه ل داب بی، هو شیار کردنه وه ی له گه ل داب بی، وه ک نفور چکه به کی لیده ی، وریابه! نجا خوا به پیغه مبه ر ﷻ ده فرموئ: بلی: من

ته نیا وریاکه ره وه و ترسینه رم، ﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾، هیچ په رستراونیک نیه (شایسته ی په رستراون بئ) جگه له خوای تاکی مل پئ که چکه ر.

﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾، په روه ردگار و خواوډنی ناسمانه کان و زهوی و نه وهی نیوانیانه، زالی لیبورده یه، زال و بالاده سته بو هه ر که سیک بیه وی بئ فرماینی بکات، به سه ریه وه بالاده سته و، زاله، ﴿الْغَفَّارُ﴾، زور لیبورده شه بو که سانیک که بو لای بکه پرنه وه و، داوای لیبورډنی لئ بکه ن، بو لای په شیمان بینه وه.

﴿قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ﴾، بلئ: نه وه هه وایکی مه زنه، وه ک دواپی له مه سه له گرنگه کانداسی ده که یان: زانیان گوتوویانه: نایا ﴿هُوَ﴾ که پاناوه، بو کئ و بوچی ده چپته وه، نایا بو قورئان ده چپته وه؟ بلئ: قورئان هه وایکی مه زنه، یان بو رژی دواپی ده چپته وه؟ نه وه هه وایکی مه زنه، که رژی دواپی دئ، ننجا رژی دواپی، نایا مه به ست پئی قوناغی به که مه، که ناخیر زه مان و کوتایی هاتنی نه م ژیا نه دنیا بیه یه؟ یا خود مه به ست پئی قوناغی دووه مه، قیامت و زیندو و کرانه وه و لیورسینه وه؟ یان نایا مه به ست له وه هه واله مه زنه، هه والی دروستکرانی ناده مه (عَلَيْهِ السَّلَام) و فرمان کران به فریستان، که رژی لئ بگرن و کړنووشی رژی رتنی بو بهرن و، سه رپچی کردنی نیلیسه؟ یا خود هه موو نه و شتانه یه که له م سووره ته دا باسکراون؟ یان مه به ست پئی یه کتایی خواجه ﴿عَلَيْهِ السَّلَام﴾، که له نایه تی پیشوودا باسی کرد؟ یان مه به ست پئی پیغمبره رایه تیبی موحه ممه ده ﴿عَلَيْهِ السَّلَام﴾ و حاله تی وریاکه ره وه و ترساندن بو مؤرّفه کان، وه که هه لگری دوا په یامی خوا؟ نه وه نه گه رانه هه موویان هه ن، دواپیش له مه سه له گرنگه کانداسی خومان له وباره وه زیاتر ده خهینه روو، ﴿قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ﴾، بلئ: نه وه هه وایکی مه زنه.

﴿أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ﴾، که تبه لئی روو وهرچه رخینه رن، پشتتیکه رن، چونکه (عَرْض) به لامل ده گوتری، (مُعْرِض) که سیکه لامل بکاته شتیک، تینسان که

رووی کرده شتیک، مانای وایه په سندیه ق و، لئی نزیک ده بیتهوه، به لام که
لاملی تیکرد، مانای وایه پشت گوئی ده خات.

﴿ مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِاللَّيْلِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴾، من زانیاریم نه بوو به کومه لئی
بالا، (ملاً) به کومه لیک ده گوئی: کومه له مرؤفیک، کومه له جندیک، کومه له
فریشته بهک، به لام لیره دا مه به ست پئی کومه لیک فریشته به، کومه لئی به رزتر
فریشته کان که له تاسمان، من زانیاریم له باره ی کومه لئی بالوه نه بوو
﴿ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴾، که ده که وتنه مشت و مره وه، مشت و مره که بیان نه وه بوو
که له سووره ق (البقرة) دا خوا باسی کرده: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنِّي
جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ
وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿۳۰﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ
الْاَسْمَاءَ كُلَّهَا... ﴿۳۱﴾

نه و مشت و مرو پرسیار کرده ی فریشتان، ده باره ی حکمه ق نه وه که بوچی
خوا ﴿﴾ فریشته کان دانانن به جینشین له سر زهوی، به لام مرؤفیک دادنه ق که
ده گونجی خرابه کاری تیدا بکات، لئی ده وه شیته وه خرابه کاری تیدا بکات و
خوئی تیدا بریزئی، حکمه ته که ی چییه؟ ﴿﴾ یختمون ﴿﴾ مشت و مر ده کن،
مه به ست پئی نه وه به.

ده شگونجی مه به ست لهو ده مه قالیته، نه وه بی که فریشته کان کرنووشیان برد،
نیلیسیش که هر له نیو نه واندا بوو، به لام فریشته نه بوو، کرنووشی نه بردو
له که ل خوا ی په روه ردگارا که وته وتووویزه وه، ده گونجی مه به ستیش پئی نه وه بی.

﴿ اِنْ يُّوحَىٰ اِلٰى اِلَآءَا اَنَّا اَنۡزِلُوۡنَا مِنْۢ مِّنۡ سَمٰوٰتٍ ؕ هِیۡحُمۡ بۡوَلَا سُرُوۡشٍ نَّٰكِرٰتٍ، مه که ر نه وه
که من وریاکه ره وه ترسینه ریکی روون و ناشکرام، یان روونکه ره وه ناشکراکه رم،
﴿ مِّنۡ مِّنۡ ﴾، ده گونجی له (آبان) ی (لازم) ده وه بی، واته: روون و ناشکرا، ده شگونجی
له (آبان) ی (معدی) به وه بی، واته: روونکه ره وه ناشکراکه ر.

﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَلِقُ بَشَرًا مِّنْ طِیْنٍ﴾، کاتى په روهدردگارت به فریشتانى فرموو: من به دپهینه‌رى مروفتیکم له قورې، واته: به دپهینه‌رى جهسته‌ى مروفتیکم، چونکه مروفت ویرای جهسته‌کەى، که له قور درست بووه، ینکهپه‌رنکى دیکه‌شى هه‌به که نه و نه‌صلی مروفته و بریتیه له و رووحه، که به فووکی خواىی چوته بهر جهسته‌ى مروفتى، واته: به شتودیه‌کى تابهت نه و رووحه به بهر جهسته‌ى مروفتدا کراوه، نجا چ مروفتى یه‌که‌م، که ناده‌مه، پاشان هه‌ووای هاوسه‌رى، چ سه‌رجه‌م مروفته‌کان.

﴿فَاِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوحِیْ﴾، نجا هه‌رکات ریکمخست، واته: جهسته‌که‌بیم ریکمخست و ناماده‌م کرد که رووحى به‌به‌ردا بکرى، ﴿وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوحِیْ﴾، له رووحى خوشم فووم به‌به‌ردا کرد، واته: له و گیانه‌ى که دروستکراوى تابهت غومه‌و، له جینس و په‌گه‌زى نه و قور و مادده‌یه نیه، که جهسته‌که‌ى لى دروستکراوه، به‌لگو نه و رووحه توخمیکى دیکه‌یه و جوړه دروستکراویکی دیکه‌یه، له په‌گه‌زى قور و گل و ناو و نه‌وانه نیه، کاتیک که جهسته‌که‌بیم ریکمخست و له رووحى خوم که به تابهت دروستم کردوه، فووم به‌به‌ردا کرد، ﴿فَقَعُوا۟ لَهٗۥ سَجِدًا﴾، بوى بکه‌ونه کړنووش.

﴿فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اٰجْمَعُوْنَ﴾، به‌کسه‌ر فریشته‌کان تیکراو، ویکراو کړنووشیان برد، ﴿كُلُّهُمْ﴾، بو نه‌ودیه که هیچ کامیان لیمان هه‌لنه‌ویردرا، ﴿اٰجْمَعُوْنَ﴾، یش بو نه‌ودیه که له یه‌ک کاتدا، کړنووشیان برد، بویه به تیکراو ویکرا مانام کردوه، فریشته‌کان واته: هه‌موو نه و فریشته‌انه‌ى خوا فرممانى پیکردن، نجا نایا هه‌موو نه و فریشته‌انه‌ى خوا دروستى کردوون؟ یان نه و فریشته‌انه، کومه‌له فریشته‌یه‌کى تابهت بوون؟ له‌ودش دا هه‌ردوو رابه‌کان هه‌ن.

﴿اِلَّا اٰیۡلِسَ۟ۤ اَسْتَكْبَرُ وَاَنَّ مِنَ الْکٰفِرِیۡنَ﴾، جکه له نیلیس خوى به زلگرت و له بیبروایان بوو، واته: به‌هوى خو به زلگریه‌که‌وه، بوو به بیبروا، یاخود هه‌ر پیشى بیبروا بوو و، له نه‌نجامى بیبرواییه‌که‌یدا خوى به‌گه‌وره‌گرت؟

هه‌ردوو واتابه‌که هه‌ن، ده‌گونجی بلیین: خووی به‌زلگرت، بوئه به‌هووی خو
به‌زلگریه‌که‌به‌وه، په‌لکیش کرا به‌رهو بیروایی، یاخود له پشدا بیروابوو، بوئه
خووی به‌زلگرت.

﴿ قَالَ يَا بَلِيسُ مَا مَنَّكَ أَنْ تَجِدَ لِمَا خَلَقْتُ يَدَيَّ ﴾، (خوا) فه‌مووی: نه‌ی
نیلیس! چ شتیک ریگرت بوو که کرنووش به‌ری بو شتیک که من به‌دوو
ده‌ستی خووم دروستم کردوه؟ واته: به‌شیوه‌ی تاییه‌ت ﴿ اَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ
مِنَ الْعَالِينَ ﴾، نایا خووت به‌زلگرت؟ یان هه‌ر له نه‌صلدا تو به‌رزتری له‌وه‌ی
کرنووش به‌ری؟ واته: تیستا خووت به‌زلگرت، یان هه‌ر له نه‌صلدا فه‌ناعت
وايه که ناگونجی تو کرنووش به‌ری؟!

﴿ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ ﴾، گووی: من له‌و چاکترم، ﴿ خَلَقْنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ
طِينٍ ﴾، منت له‌ ناگر دروست کردوهو نه‌هوت له‌ قورپی دروست کردوه، نیلیس
ته‌نیا ته‌ماشای جه‌سته‌که‌ی کرد، نجا جه‌سته‌که‌ش، کئی ده‌لئ: ناگر له‌ قور
باشتره؟ ناگر ده‌سووتینی و له‌ به‌ین ده‌بات، به‌لام قور ده‌پوتینی و گه‌شه‌پی
ده‌داو به‌ره‌م دینی.

به‌هه‌رحال دروستکراوه‌کان هه‌موویان هی‌خوان، مادده‌کان هه‌موویان هی
خوان، خوا ﴿﴾ جیننی له‌ ناگر دروست کردوهو مروؤفی له‌ قورو له‌ گل دروست
کردوه، نه‌گه‌ر هه‌ر کامیک له‌ ناگر واته: بلیسه‌و تیشک و، قورپو گل، چاکتر بی
له‌وی دیکه، به‌لام هیچیان نه‌ مروؤفه‌کان نه‌ جند، به‌وه‌ی که خوا له‌و مادده‌به
دروستی کردوون، نازایه‌تیی خوئیانی تیدانیه، که‌واته: نابیی خوئیان به‌وه‌هه‌لکیشن،
نه‌مه‌ و‌پرای نه‌وه‌ی که مروؤف وه‌ک چوون جه‌سته‌به‌کی خاکیه، پوو‌حیکی خوایشه.

﴿ قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَچِيمٌ ﴾، (خوا) فه‌مووی: لیتی بجو ده‌ری، واته: له
به‌هه‌شت بجو ده‌ری، واپنده‌چی مه‌به‌ست پیتی به‌هه‌شت بی، ﴿ مِنْهَا ﴾، راناوی
میینه‌یه بو به‌هه‌شت ده‌چیته‌وه، ده‌شگونجی بو ناسمان بجپته‌وه، له‌ ناسمان

بچو دهری، یان له بهههشت بچو دهری ﴿فَأَنَّكَ رَاجِمٌ﴾، به دنیایی تو دوور خراوهی ﴿رَاجِمٌ﴾، (فعلیل)ی به مانای (مفعول)ه، تو بهردباران کراوی، وه ک چون کهسیک بهردی پیداده دری و دهر ده کری، توش ناوا دوورخرارهوی.

﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتَ إِي يَوْمِ أَلِدِينَ﴾، به دنیایی نهفرینی منیش لهسه ر تو تاكو رۆژی سزاو پاداشت، واته: تاكو نهو رۆژی سزاو پاداشتی تیدا وهردهگیرینهوه، نهفرین هه ر لهسه ر تو بی.

﴿قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾، (نبیلس) گوئی: پهروهردگارم! مؤله تم بده (مهپلهوه له ژاندا) تاكو نهو رۆژی مروقهكان تیدا ههلههستیندرینهوهو زیندوو دهکرینهوه.

﴿قَالَ فَأَنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ﴾، (خوا) فهرمووی: به دنیایی تو له مؤلهت دراواي، له هیلدراواي له ژاندا.

﴿إِلَى يَوْمِ أَلْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾، تاكو رۆژی کاتی زانراو، واته: نهک رۆژی تیدا زیندووکرانهوه، بهلکو تاكو رۆژی کاتی زانراو (کاتی زانراو، یانی: نهو کاتهی تهنیا لهلای خوا زانراوه) که بریتیه: له هاتنی ناخیر زهمان، واته: تو تا نهو کاته دهمینتی، نهک تاكو رۆژی ههلسانهوهو زیندوو کرانهوه.

﴿قَالَ فِعْرَنُكَ لَأَغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾، (نبیلس) گوئی: سویند به عیززهق تو من تیکرایان بيمراد دهکهم، تیکرایان بی تاكام دهکهم، چونکه (غاوي) به مانای (ضال) نیه، (ضال) یانی: گومرا، بهلام (غاوي) به مانای بيمرادو بی تاكام و دهستهه رۆ، یانی: ههموویان دهستهه رۆ دهکهم و به مهردهی خویمان دهبهم.

﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ﴾، جگه له بهنده ههلبژاردهکانت لهوان، (مُخْلِصِينَ) خویندراویشهتهوه: (مُخْلِصِينَ)، واته: نهو بهندانهی که خویمان بو تو ساغ کردوتهوه.

﴿ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴾، (خوا) فرمودی: سوئند به هق و بهس هه قیش ده لیم، هق یانی: جه سپاو، شتیک که پیچه وانهی واقع نه بی و له گهل واقعدا پر به پیست بی، واته: سوئند به هق و هر هه قیش ده لیم.

﴿ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمَنْ يَتَّبِعُكَ مِنْهُمْ أجمعين ﴾، به دلنایی دوزخ له تو، واته: له تو و ده چی شوئنگه و تووت و، له وانهی له وان شوئن تو ده که ون، دوزه ختان لن پر ده که م به تیکرا.

﴿ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ﴾، له کوتاییدا خوا به پیغه مبه ری خاتم ده فهرموئی ﷺ بلی: من هیچ نه ندازه به که له کرتان له سهری لی داوا ناکه م، هیچ نه ندازه به که له پاداشتی له سهری (واته: له سهر گه یاندنی په یامی خوا) له تیوه داوا ناکه م ﴿ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَبِّرِينَ ﴾، ههروه ها من له زور له خوکه ران و لاف لیدره رایش نیم، واته: بارگرانی و نه رکان ناخمه سهر، من شتیکیش نالیم که شایسته م نه بی، یاخود لافیک لئنادهم که وانه بیت.

﴿ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴾، نه مه ته نیا بیرخه ره وه به بو جهانیان، راناوه که ی بو قورئان ده چته وه، نه م قورئانه ته نیا بیرخه ره وه به بو جهانیان، یاخود تاموژگارییه و په ندو دهرسه، یاخود شه ردف و ریزو حورمه ته بو یان، بو هه موو جهانیان.

﴿ وَلَعَلَّكُمْ تَتَّعِبُونَ ﴾، به دلناییش دوا ی ماوه به که هه واله که ی ده زانن، واته: هه واله که ی ده زانن که نه م قورئانه حقه وه، هه واله که ی ده زانن که نه و راستیانه ی نه م قورئانه پتی راگه یاندوون، هه ق و راستن، نه وه واله زانیاریتتان له باره یه وه په یدا ده بی، به دلنایی، ننجا دوا یی له مه سه له گرنگه کانیشدا باسیده که ین که نه مه نیعجاز یکی هه وایی میژوویسی تیدایه، چونکه خوا ﷺ شتیک ی فرمووه و، زوریش به داکوکیی له سهر کردنه وه که به دلنایی هه واله که ی دوا ی ماوه به کی که م ده زانن، ننجا کاتیک که خوا وایفه رموه ﷺ:

ئەم ئیسلام و قورئانە، پێغەمبەر ﷺ، شوێنکەوتووانی لە ئێو شاخ و داخی شاری مەککەدا گرفتار بوویوون، ئابڵووقە درابوون، کافرە ملهوپرەکان پێیان وابوو کە ئیسلام هەر شتێکی ناوچەییە دەتوانن ئەم پۆشناییە خەفە بکەن، پێیان وابوو کە لەو چوارچۆیە بە ناچیتە دەری، لەو بازنە تەسکە، دەریاز نابێ، نەپاندەزانی کە ئەم ئاینە، ئەم قورئانە، ئەم کۆتا پەيامەى خوا ﷻ بۆ بەشەرییەت کە بە پێغەمبەری کۆتاییدا ناردوویەتی ﷺ، بۆ تیکرای جیهانیانە، نەک تەنیا بۆ خەڵکی مەککەو دەرووبەری، نەک تەنیا بۆ هۆزی قورەیش و هۆزەکانی دیکەى عەرەب، نەک تەنیا بۆ کۆی گەلی عەرەب، بەڵکو بۆ تیکرای مرقۇفەکانە، بە هەموو نەتەوەکانیانەو، بە هەموو پەنگ و زمانەکانیانەو، خوا هەوالبی داوو فەرمووشیەتی بۆتان دەردەکەوتی کە ئەم قورئانە وەک ئێوە گومانى پێ دەبن، بەو شیوێیە نیه، بەڵکو پەيامیکە خوا بۆ تیکرای مرقۇفایەتیی و جند ناردوویەتی و، ئەوێش دەچەسپێ، دوايش ئەوێش خواش فەرموویەتی، هاتۆتە دی.

مهسه له گرنهگان

مهسه له یه که م:

فرمان کردنی خوا به پیغمبر موحه مهده ﷺ که رایگه یهنی: خوئی ته نیا هوشیارکه ره وهو ترسینه ره بو جیهانیان و، جگه له خوای تاکی بالآ ده ستیش، هیچ په رستراویکی شایسته ی په رستران نیه، خوا په روه ردگارو خاوه نی ناسمانه کان و زهویی و نه وهی تیوانیانه، بالآ ده ست و لیبوره یه:

خوای گه وره ده فه رموی: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَحِيدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾
رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٦٦﴾

شیکردنه وهی ئەم دوو ئایه ته، له چوار برگه دا:

(١) - ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ﴾، بلی: من ته نیا وریاکه ره وهو ترسینه رم، (أَي: نَسْتُ إِلَّا مُنذِرًا)، من ته نیا ترسینه رو وریاکه ره وهم، پیشتیش گوتوومانه: (الْإِنذَارُ: إِغْلَامٌ مَعَ تَغْوِيفٍ)، (إنذار) ناگادارکردنه وهی له گه ل ترساندن و بیم دانه بهردا.

نهوش که خوا فرمان به پیغمبر ﷺ ددکات، نهو حه حقیقه ته رابگه یهنی که ته نیا وریاکه ره وهو ترسینه رو هوشیارکه ره وهی، بو بهر په رچ دانه وهی قسه گانی نه وانه یه که ده یانگوت: موحه مهده ﷺ جادووگه ره، شیته، شاعیره، کاهینه، هه روه ها بو ترساندنیشیانه که من هاتووم وریاتان بکه مه وه، بتانترسینم و هوشداریتان پی بدم، که دنیا شاری بی خاوه نیه، ژبانی مرووف هه روا شتیکی هه وهننه نیه!

(٢) - ﴿وَمَا مِن إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَحِيدُ الْقَهَّارُ﴾، هیچ په رستراویک نیه شایسته ی په رستران بی، جگه له خوای تاکی مل پیکه چکه ر، یانی: (وَمَا مِن إِلَهٍ حَقٌّ)، هیچ په رستراویکی هه ق

و راست و شایسته‌ی پرستان نیه، جگه له خوی تاکی مل پتکه چکهر، واته: همم تاکه و هاوه‌لی نیه، همم بالآده‌سته، ملی به هممو دروستکراوه‌کانی که چکرده‌وه، هیچیان بن فرمانی ناکهن، لهو نیوه‌دا ته‌نیا مروّف ده‌توانی بن فرمانی خوا بکات، ده‌توانی له فرمانی خوا ده‌ربچن، نه‌ویش خوا ﷻ خوی نه‌و نازادییه‌ی پیداوه، تاکو پتی تاقی بکاته‌وه.

۳- ﴿ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ﴾، په‌روه‌ردگاری ناسمانه‌کان و زهویی و نه‌وه‌ی نیوانیه، وشه‌ی ﴿ رَبُّ ﴾، به مانای په‌روه‌ردگار دئی، به مانای مشهورخور دئی، به مانای خاوه‌ن دئی، به مانای سه‌روه‌رو گه‌وره دئی، ننجا خوا په‌روه‌ردگارو خاوه‌ن و سه‌روه‌ری ناسمانه‌کان و زهویی، یانی: دروستکراوه‌کان هه‌تا بو سه‌ری ده‌رؤی، هه‌روه‌ها دروستکراوی هه‌ره خوارئ که زهویی، به نسبت ناسمانه‌وه، نه‌گه‌رنا به‌پتی گه‌ردووناسی تیتسا، زهوی خرپۆکه‌به‌که له نو خرپۆکه‌که‌ی خۆرو، خۆریش به‌کیتکه له نه‌ستیره‌کانی که‌هکه‌شانی کاکیشان، که زانایان به مه‌زننه ده‌لین: (یه‌ک تریلیون) واته: هه‌زار ملیار (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) نه‌ستیره‌ی تیدا هه‌یه، وه‌ک خۆری خۆمان و گه‌وره‌ترو گچکه‌تر، جگه له‌وه‌که‌هکه‌شانه‌ی خۆشان که پتی ده‌گوترئ: رپی کاکیشان، یان رپی شیر، به مه‌زننه هه‌ندیک ده‌لین: دوو سه‌د ملیار که‌هکه‌شانی دیکه‌وه هه‌ندیک ده‌لین: یه‌ک تریلیون، واته: هه‌زار ملیار که‌هکه‌شانی دیکه‌ی وه‌ک نه‌وه‌ی تیمه یان گه‌وره‌ترو گچکه‌تر هه‌یه له گه‌ردووندا، دیاره نه‌وه هه‌مووی وه‌ک نزدیک خستنه‌وه‌یی و به مه‌زننه‌یه، نه‌وه‌ی که به دوورینه‌کان ده‌بیرئ، نه‌وه‌ش که ده‌که‌ویته نیوانیه‌وه، یانی: هه‌رچی ده‌که‌ویته نیوان نه‌و ناسمانه به‌رزانه، تاکو ده‌گاته‌وه زهوی، که تیره‌ی گه‌ردوون، وه‌ک پتشریش باسمان کردوه: به پازده ملیار سالی تیشکی، یاخود: به سی‌ده ملیارو هه‌وتسه‌د ملیون سالی تیشکی، مه‌زننده ده‌کری.

۴- ﴿ اَلْعَزِيزُ الْغَنِيُّ ﴾، زالی لیبوره‌یه، نه‌و خوایه‌ی که خاوه‌نی عزیزت، واته: بالآده‌ستی و زالی بوون و خاوه‌نی نه‌و په‌ری تواناو ویستی په‌هایه، ﴿ اَلْعَزِيزُ ﴾، زور لیبوره‌وه‌و چاو پۆش، به‌رانبه‌ر به هه‌له‌وه‌کم و کورپی به‌نده‌کانی.

مهسه‌له‌ی دووهم:

فهرمانکردنی خوا به پیغمبر ﷺ که رایگه‌یه‌نی قورئان، یان: قیامت، یاخود: دروستکردنی خوا بۆ ناده‌م و فهرمان کردنی به فریشته‌کان که کپنوشی ریزگرتنی بۆ به‌رن، ئا نه‌وه هه‌وائیکی مه‌زنه، که نه‌وان لیبی بی ئاگان و، نه‌و (واته: موحه‌مه‌د ﷺ) هیچ زانیاری به کۆمه‌لی بالای فریشتان نه‌و، ته‌نیا له پری سرووش بۆ کرانه‌وه ناگاداری دروستکرانی ناده‌م و، کپنوش بۆ بردنی فریشتان و، یاخی بوونی ئیبلیس، کراوه‌ته‌وه:

﴿ قُلْ هُوَ نَبِيُّ عَظِيمٍ ﴿٧٧﴾ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٧٩﴾ إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٨٠﴾ ﴾

شیکردنه‌وه‌ی ئەم ئایه‌تانه، له چوار بڕگه‌دا:

١- ﴿ قُلْ هُوَ نَبِيُّ عَظِيمٍ ﴾، بلی: نه‌وه هه‌وائیکی مه‌زنه، نه‌وه: ده‌گونجی مه‌به‌ست پتی دابه‌زئێانی قورئان و هاتنی قورئان، بی و، ده‌گونجی مه‌به‌ست پتی رۆژی دوابی بی و، ده‌گونجی مه‌به‌ست پتی دروست کرانی ناده‌م و فهرمان پیکرانی فریشتان بی که کپنوشی بۆ به‌رن و، ده‌گونجی مه‌به‌ست کۆی نه‌و شتانه بی که باسکران، نه‌وه هه‌وائیکی مه‌زنه.

به‌لام زیاتر واینده‌چی مه‌به‌ست قورئان بی، که هه‌وائیکی مه‌زنه له خواوه ﷺ هه‌وال ده‌دات به مروّفه‌کان: بۆچی دروستکران و، چی چاوه‌رێیان ده‌کات و، حکمه‌ت له دروستکرانیان چیه‌و، چی بکه‌ن و چۆن بکه‌ن؟ نه‌وه هه‌مووی هه‌والی خوایه‌و هه‌وائیکی مه‌زنیشه، چونکه (النَّبَأُ: خَبَرٌ ذُو فَائِدَةٍ عَظِيمَةٍ يَخْصُلُ بِهِ عِلْمٌ، أَوْ غَلَبَةُ ظَنٍّ)، بریتیه له هه‌وائیکی سوود به‌خشی مه‌زن که به‌هۆیه‌وه زانیاری، یاخود به‌لای که‌مه‌وه گومانیکی زال په‌بداده‌بی.

(۲) - ﴿ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴾، که تیره پروو و هرچه رخینن لهو هه و آله، که بریتیه له قورنان، یان بریتیه له پروژی دواپی، یان بریتیه له دروستکرانی نادم، یان بریتیه له نیسلام، یان نهو راستییانهی که باسکران، به لأم زیاتر واپیده چتی مه بهست قورنان بن، چونکه هه رچه نده نهوان پشتیان له قیامه تیش کردوهو، پشتیان له نیسلامیش کردوه، به لأم زیاتر واپی ده چتی مه بهست قورنان بن، پشتیان له قورنان کردوه.

(۳) - ﴿ مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴾، هیچ زانیاریه که نیه به کومه لی بالآ، کاتیک که ده که وتنه ده مه قالی و مشت و مرهوه، (المَلَأُ الْأَعْلَىٰ: الْمَجْلِسُ الْأَعْلَىٰ لِلْمَلَائِكَةِ)، (المَلَأُ الْأَعْلَىٰ) واته: کوری بالای فریشته کان، مه بهستیش له (يَخْتَصِمُونَ) ده که وتنه مشت و مرهوه، هه ندیک ده لَین: مه بهست نه وه به که فریشته کان که وتنه مشت و مرهوه و پرسیار کردنه وه له خوی بهرز، که پرسیاریان کرد حیکمه قی خوا چیه که نادم کراود به جیتشین خوا له سه زهوی؟ یاخود: مه بهست له مشت و مره که نه وه بوو که خوا فه رمان دکات به فریشته کان کړنووش بهرن بو نادم و نیلیسیش له تیواندا ده بی و، نهو یاخی ده بن، به لأم فریشته کان تیکراو ویکرا کړنووش ده بن، دواپی له وبارده فرمایشتیکی پیغ مه به ریش دینین ﷺ.

(۴) - ﴿ إِنْ يُوحَىٰ إِيَّائِي إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾، ته نیا نه وه م بولا سرووش ده کری، که من ترستینه ریکی پرووم، یان ترستینه ریکی پروونکه ره وه م، ﴿ إِلَّا أَنَّمَا ﴾، خوتندراویشه ته وه: ﴿ إِلَّا إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾، واته: هه م به ژیری هه مزده که و، هه م به سه ری هه مزده که (إِنَّمَا) و (أَنَّمَا) خوتندراوده ته وه.

که ده فه رموی: ﴿ إِنْ يُوحَىٰ إِيَّائِي ﴾، (أَي: مَا يُوحَىٰ إِيَّائِي مِنَ الْأُمُورِ الْغَيْبِيَّةِ الَّتِي مِنْ جُمَّلِهَا حَالُ الْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ، إِلَّا لِأَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ مِنْ جِهَتِهِ تَعَالَىٰ)، واته: سرووش بو لای من ناکری له وهی که بو م سرووش ده کری له کاروباره په نهانه کان، که له تیواندا حالی فریشته بالآکانه، مه گهر به هوی نه وه وه که من وشیارکه ره وه و ترستینه ریکی پروونکه ره وه، یاخود پرووم له لایه ن خوی به ره وه، واته: ته نها به هوی نه وه وه که من ترستینه رو وریاکه ره وه م، سرووشم بو ده کری.

واتابه کی دیکھی: (ما يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا هَذَا، وَهُوَ أَن أُنذِرَ وَأُبَلِّغَ، وَلَا أَقْرَطُ فِي ذَلِكَ، أَي: مَا أَوْمَرَ إِلَّا بِهَذَا الْأَمْرِ وَحْدَهُ، وَلَيْسَ إِلَيَّ غَيْرُ ذَلِكَ)، بانی تہ نیا تہ وہم بو سرووش دہ کری، کہ من تیبوہ بترسینم و، ناگادارتان بکہ مہ وہو، لہو باروہ کہ متہ رخہ میی نہ کہم، تہ نیا بہوہ فہرمانم پی دہ کری و، ہیچ شتیکی دیکہ عایدی من نیہ.

واتہ: نہ گہر تیبوہ بہ قسہی ناگادار کردنہ وہو ہوشیار کردنہ وہ کہی من نہ کہن و لئی بہ ہرہ مہ ند نہ بن، ہیچ ٹہرکینکی دیکہم پی نہ سپیڈر اوہ، ٹہوہ نہ بیت، نہ ک ٹہرکی من پی ہیدایہ ق تیبوہ بدہم و بتانخہ مہ سہر پی پی راست: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ ﴿۵۸﴾ القصص، کہ مہ بہ ست لہو ہیدایہ تہ، خستہ سہر پیہ، ٹہ گہرنا پینمای کیردن، دیارہ پیغہ مہر ﴿﴾ پینمای خہ لکی کردوہ، بویہ دہ پی وردیین لہ مانای ہیدایہ ت داو، ہہ میسہ دیقہ ت بدہین، داخو کام لہ مانایانی ہیدایہ ت لہ گہ ل ٹہو و شہ یہ دا دہ گونجی، لہو سیاقہ دا کہ تیبدا ہاتوہ، کہ واتہ: بہ ہوی سرووش کردنی خواوہ بو لای من، ٹہوہی کہ زانیومہ، زانیومہ، ٹہ گہرنا نہ گہر خوا بوئی سرووش نہ کردبام نہ مدہ زانی، یاخوہ: تہوہی بو سرووش کراوہ، ہہر ٹہوہ یہ کہ من تیبوہ ناگادار بکہ مہ وہو و بتاترسینم و کہ متہ رخہم نہ بم.

لہ بارہی تہوہ وہ کہ باسم کرد، فہرمایشتیکی پیغہ مہر ہہ یہ ﴿﴾ لہ بارہی مشت و مری فریشتہ بالاکانہ وہ، پیغہ مہر ﴿﴾ دہ فہرموی: ﴿أَتَانِي اللَّيْلَةَ رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ، «أَحْسَبُهُ قَالَ فِي الْمَتَام»، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! هَلْ تَذَرِي فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ لَا، فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيْ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ ثَدْيِي أَوْ فِي نَحْرِي، فَعَلِمْتُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، لَمْ قَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ هَلْ تَذَرِي فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ نَعَمْ فِي الْكُفَّارَاتِ، وَالْكَفَّارَاتُ: الْمُكْتَفِي فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، وَالْمَشْيُ عَلَى الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ، وَإِبْلَغُ الْوُضُوءِ فِي الْمَكَارِهِ﴾ (أخرجه أحمد: ۲۲۱۶۲، والترمذي: ۳۲۳۵، وقال: حسن صحيح، والحاكم: ۱۹۱۳)، ہہر بہ بونہی

نهو رسته به وه که ده فهرمووی: ﴿مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَائِكَةِ إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾، بهو بوئنه به وه ئهم فهرمايشته مان هئنا.

(پئغه مبه ر ﷺ ده فهرمووی): ئه مشه و په روه ردگارم له جوانترین وئنه دا هاته لام، (راوییه که ده لئ: «پئموایه فهرمووی: له خه وندا») گوئی: نهی موحه ممه د! ده زانی کومه لئی بالآ له چیدا مشت و مریانه؟ گوتم: نه خیر، ئیدی خوا ﷺ ده دستی خسته سه ر دوو شانم، تاکو فئینکایه که ی له ئیوان دوو مه مکمدا هه ستم پئکرد، یا خود له سینگمداو، هه رچی له ئاسمانه کان و زویدا هه یه زانیم، دواپی خوا فهرمووی: نهی موحه ممه د! ده زانی کومه لئی بالآ له باره ی چیه وه مشت و مریانه؟ گوتم: به لئ له باره ی که فقاره تانه وه، (نهو شتانه ی که گونا هه کان ده سپر نه وه)، سپر ه وه کانی گونا هیش بریتین له مانه وه له مرکه وت له دوا ی نوئزه کان (دوا ی نه وه ی که نوئزت کرد بمئینه وه) و روئشتن به پئیان بو نوئزی به کومه لئ (نوئزه به کومه له کان) و، له کاتی ده ستنوئز گرتندا له ناره چه تئیاندا (ئه گه ر گه رمایه ئه گه ر سه رمایه ئه گه ر له بهر هه رچی هه یه) ده ستنوئزه که به ته واوی بیگری.

بئگومان نه مه ته فسیر نیه بو ئهم ئایه ته موباره که، به لام تیشکمان بو ده خاته سه ر وشه ی ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾، که مه به ست پئیی مشت و مپرو قسه کردن و سه رقآل بوونی فریشته کانه، که له بالآن، واته: له ئاسمانن.

ماه سه‌لای سینه‌م:

ناگادارکردنه‌وی خوا سوره تن بو فریشتان، که مروفتیک له قورپی دروست ده‌کات، نجا هر کات جه‌سته‌ک‌ی ته‌واو کردو ناماده‌ی کرد و رووحی به‌به‌ردا کرد، کرنووشی بو بهن، کرنووش بردنی فریشتانیش و، لامیلی کردنی نیلیس و خو به زلگرتنی و، پاسا هینانه‌وی له وه‌لامی پرسپاری خوادا، که نه‌و له نادم چاکتره، چونکه له ناگر دروستکراوه‌و، نادم له قورپی، سه‌ره‌نجام ده‌رکرانی له به‌ه‌شت و نه‌فرین لیکرانی و، داوای مؤلّه‌ت کردنی نیلیس و مؤلّه‌ت درانی و، هه‌ره‌شه کردنی به‌گومرا کردنی مروّفه‌کان، جگه له به‌نده ساغکراوه‌کانی خواو، سویند خواردنی خواش سوره تن که دوزه‌خ له خوئی و شوینکه‌وتوانی له جندو مروّف پر ده‌کات:

﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَلَقْتُ بَشَرًا مِّنْ طِیْنٍ ﴿۷۱﴾ اِذَا سَوَّیْتَهُ وَّفَخَّخْتُ فِیْهِ مِیْنَ رُّحِیْ فَفَعُوْا لَهٗ سَجْدَیْنَ ﴿۷۲﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اٰجْمَعُوْنَ ﴿۷۳﴾ اِلَّا اِبْلِیْسَ اَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِیْنَ ﴿۷۴﴾ قَالَ یٰۤاِبْلِیْسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ سَجَدَ لِمَا خَلَقْتُ بِیَدَیْ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعٰلِیْنَ ﴿۷۵﴾ قَالَ اَنَا خَیْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِیْ مِنْ نَّارٍ وَخَلَقَهُ مِنْ طِیْنٍ ﴿۷۶﴾ قَالَ فَاخْرِجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِیْمٌ ﴿۷۷﴾ وَاِنَّ عَلَیْكَ لَعْنٰتِیْ اِیْنَ یَوْمَ الْاٰلِیْنَ ﴿۷۸﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِیْ اِلٰی یَوْمٍ یُّعٰثُوْنَ ﴿۷۹﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِیْنَ ﴿۸۰﴾ اِیْنَ یَوْمَ الْوَقْتِ الْمَعْلُوْمِ ﴿۸۱﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا اَعُوْذُ بِهَمُّمْ اٰجْمَعِیْنَ ﴿۸۲﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلِصِیْنَ ﴿۸۳﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُوْلُ ﴿۸۴﴾ لَا اَمْلَاَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اٰجْمَعِیْنَ ﴿۸۵﴾ ﴾

شیکردنه‌وی ئەم ئایەتانه، له بیست و یەك برگه‌دا:

(۱) - ﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَلَقْتُ بَشَرًا مِّنْ طِیْنٍ ﴾، یاد بکه‌وه کاتیک په‌وره‌دگارت به فریشته‌کانی فه‌رموو: من دروستک‌ری به‌شه‌ریکم له قورپی! واته: (أذكر إذ قال ربك للملائكة)، یاد بکه‌وه! کاتیک په‌روه‌دگارت به فریشتانی فه‌رموو، ئەمه ده‌گونجی

تفسیر روونکردنه‌ودی مانای: ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾، بیت، به‌کیک له مانابه‌کانی نه‌وه که فریشته‌کان مشت و مر ده‌گن، واته: نه‌و مشت و مره‌ی له نیو واندا روویداوه، هه‌لبه‌ته نه‌وان کړنووشیان بردوه، به‌لام نیلیسیش که له‌نیو واندا بووه، تاماده نه‌بووه کړنووش بیات، لیره‌دا له نیو نه‌واندا حساب کراوه، بویه نه‌و که‌وتوته دهمه‌قالیی و مشت و مرو ناکوکیی له‌گه‌ل خوی به‌رزدا، نه‌گه‌رنا فریشته‌کان هه‌رچه‌نده پرساریان کردوه له باره‌ی حکمه‌تی دروستکرانی ناده‌م و کیرانی به‌جینشین له‌سه‌ر زه‌وی، له‌حالیکدا که خوا فریشته‌کانیشی هه‌ن، به‌لام دوایی که خوا ﴿لَئِنْ بَوَّیْتُمْ بِرُءُوسِكُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ سِتْرًا﴾، نه‌وان کو‌تاییان پئی هیناو، چی خوا پئی فهرموون، جیبه‌جیان کرد، به‌لام نیلیس نه‌و حه‌قیقه‌ته‌ی که خوا بو فریشته‌کانی روونکردبووه، به‌ته‌نکید نه‌ویش زانیویه‌تی، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا ناماده نه‌بوو فهرمانی خوا جیبه‌جی بکات و ریز له ناده‌م بگری.

(۲) - ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ﴾، هه‌رکاتیک رنکمخست، خوا ﴿لَئِنْ بَوَّیْتُمْ بِرُءُوسِكُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ سِتْرًا﴾ هه‌م بو جه‌سته‌ی ناده‌م وشه‌ی رنکخستن (تسویه‌ی) به‌کاره‌یناوه، هه‌م بو جه‌سته‌ی وه‌چه‌که‌بشی رنکخستن و ناماده‌کردنی به‌کاره‌یناوه، دوایی باسی رووح به‌به‌ردا کردنی کردوه ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ﴾، (آی: جَعَلْتُ لَهُ الْمُسْتَلْزَمَاتِ الَّتِي يَحْتَاجُهَا جَسَدًا)، واته: هه‌موو نه‌و پنداویستیانه‌ی که له رووی جه‌سته‌یه‌وه پیوستی پینی، بوم ناماده‌کردن.

(۳) - ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾، له رووحی خوشم فووم پنداکرد، یانی: له‌و رووحه‌ی که دروستکراوی تایبه‌تی خومه، له شیوه‌ی ماده‌ده‌نیه، له په‌گه‌زی ماده‌ده‌نیه، (الرُّوحُ: المَخْلُوقُ الْغَاصُّ الَّذِي يَشْرِكُ فِيهِ الْمَلَائِكَةُ وَالْإِنْسُ وَالْجِنُّ) [نهمه‌ رای هه‌ندیک له زانایانه] رووح نه‌و دروستکراوه تایبه‌تییه‌ی که فریشته‌کان و مرووف و جند، تیندا به‌شدارن، فریشته‌ش که جه‌سته‌که‌یان له رووناکیی (نور) دروستکراوه، دیاره رووحیشیان هه‌یه، جینیش که جه‌سته‌که‌یان له بلنسه‌ی ناگر دروستکراوه، به‌ته‌نکید نه‌وانیش ده‌بیت رووحیان هه‌بن، وا پنده‌چن.

نهمه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که رووح دروستکراویکی به‌رزی تایبه‌ته، له په‌گه‌زو له جو‌ری ماده‌ده‌نیه، تایا ناده‌م و وه‌چه‌که‌ی نه‌و رووحه‌یان چون به‌به‌ردا کراوه؟

تیمه نازانین، (فخر الدین الرازی) قسه بهک دینتی یتیم چاکه لیتی بخوازمه وه، له تهفسیره که هی خویدا^(۱)، ده لتی:

(وَأَمَّا كَيْفِيَّةُ نَفْخِ الرُّوحِ، فَأَعْلَمُ أَنَّ الْأَفْرَبَ أَنْ جَوْهَرَ النَّفْسِ، عِبَارَةٌ عَنْ أُجْسَامِ شَفَافَةِ نُورَانِيَّةٍ، غَلْوِيَّةِ الْعُنْصُرِ، فُذْسِيَّةِ الْجَوْهَرِ، وَهِيَ تَسْرِي فِي الْبَدَنِ سَرِيَانِ الضُّوءِ فِي الْهَوَاءِ، وَسَرِيَانِ النَّارِ فِي الْفَخْمِ، فَهَذَا الْقَدْرُ مَعْلُومٌ، أَمَّا كَيْفِيَّةُ ذَلِكَ النَّفْخِ فِيمَا لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ تَعَالَى).

واته: به لأم چۆنیه تیی رووح به بهردا کردن، بزانه که نه وهی له هه موویه وه نیزیکتره نه وهیه: که چیه تی رووح (نفس)، بریتیه: له چهند مادده کی روونی نوورانیی بهرز، که توخمه که بیان زۆر پاکه (کهواته: که وشه ی (جسم) به کار دینتی، مه بهستی پی مادده نیه! که به جهسته دا دهروات وهک چۆن رووناکیی بههه وادا دهرواو، وهک چۆن ناگر له تیتو خه لووزدا ههیه، تاواش رووح له تیتو جهسته دا ههیه، نه وه نه ندازه یه زانراوه، به لأم چۆنیه تیی نه وه فوو پیتدا کردنه، جگه له خوای بهرز کهس نایزانتی.

هه لیه ته به وه ندهش که فه خره ددینی رازی گوتوو یه تی: وه نه بی تیشکیکی وای خستبیته سه ر رووح، چونکه رووح خوا له باره یه وه ده فه رموی: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (الإسراء، پرسیارت لیده کهن له باره ی رووحه وه، بلتی: رووح له کاری پهروه ردگارمه وه، نه ندازه یه کی کهم نه بی زانیاریستان پی نه دراوه.

ئنجانهک هه ر رووح زانراو نیه، به لکو ژیان (حیاء) یش هه ر نازانتی، که ژیان له چله گیایه کیشدا ههیه و له نه میبایه کیشدا ههیه، ههروهک له فیل و کهرگه ده نیکیشدا ههیه، به لأم رووح ته نیا له مرؤفدا ههیه، که به داخه وه زۆر کهس نه وه نازانتی، بۆیه به هه موو دروستکاره وه کان هه ر ده لیتن: گیان له بهران،

یان گیانداران، که من تهووم پی هه له یه و ده بی بگوتری: ژبانداران، چونکه مرۆفیش (نوتفه ی مرۆف) ژبانی تیدایه، به لأم دوا ی چوار مانگ و ده شهو، دوا ی نهوه ی جهسته که ی له نیو مندالدا ندهاو و ده بی، وه ک ده فه رموی، تنجا خوا رووحی به به ردا ده کات: ﴿... ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ (المؤمنون، وه ک له سه ره تای سووره ی (المؤمنون) دا باسیکی در ی زمان له و باره وه کرده.

که واته: نهوه ی بو تیمه دیاره، ته نیا مرۆف رووحی هه یه، نهوه ی دیکه ئازهل و درنده و په ره ورو رووه ک و شیناوردو نه وانه، هه موویان ژبانان هه یه، تنجا ژبانیش پله پله یه، که ساده ترین شیوه ی ژبانیش، تا کو نیستا زانیا ری له به رانه ریدا ده سه ته پاچه یه، هه چی له باره وه بو دهر نه که وتوه، وه ک تیمه له دهر سه کانی رابردودا له و باره وه شتمان باس کرده، له مه و سووعه ی: (دره و شاویدی نیمان و پووچه لئی نیلحد له به ر روژنایی زگماک و عقل و زانست و وه حی دا) له و باره وه، زیاتر قسه و باس مان کرده.

تنجا ده فه رموی: ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ، وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾، تنجا کاتی که جهسته که یم ریکه ست و له رووحی خو م (له و رووحه ی دروستکراوی تایبه تی خو مه و هه ر خو م ده زانم چونه) فووم به به ردا کرد.

(۵) - ﴿فَقَعُوا لَهُ، سَجْدًا﴾، به که سه ر بوی به کرنووشدا بکه ون، (قَعُوا) کرداری فه رمان (فعل الأمر)، ه، (قَع) یانی: بکه وه، (قَعُوا) یانی: بکه ون، ﴿فَقَعُوا لَهُ، سَجْدًا﴾، واته: بوی به کرنووشدا بکه ون.

(۶) - ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾، تنجا فریشته کان تیکرا و ویکرا کرنووشیان برد، (كُلُّ: للإحاطة، وَاَجْمَعَ لِلإِجْتِمَاعِ، أَي: سَجَدُوا كُلُّهُمْ عَن آخِرِهِمْ فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ)، وشه ی (كُلُّ): ﴿كُلُّهُمْ﴾، بو دهره دانه، ﴿أَجْمَعُونَ﴾، بوش، بو کۆبونوه وه یه، واته: تیکرا بی نهوه ی هه چیان لی هه لباو تیرین و، ویکرا به بی نهوه ی هه چیان دوا بکه ون، له به ک

کاتدا کړنووشیان برد، که بېگومان کړنووشی ریز گرتنه، نه گهرنا کړنووشی په رستن، نه نیا بو خوا ده بردری.

(۷) - ﴿ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿۷۳﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿۷۴﴾، فریشته کان تیکراو ویکرا کړنووشیان برد، جگه له ئیبلیس، نهو خوئی به زلگرت و، له بیبروایان بوو، نه مه دوو واتای هه ن - وهک پشتر گوتمان :

ا- له نه جامی خو به زلگرتیدا چووه ریزی بیبروایانه وه،
ب- پشتر له بیبروایان بوو، بوه خوئی به زلگرت، واته: له بیبروایان بوو له زانیاری خوادا ۱۱۱.

(۸) - ﴿ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ سَجَدَ لِمَا خَلَقْتُ يَدَيَّ ﴿۷۵﴾ (خوا) فهرمووی: نهی ئیبلیس! چ شتیک رگرت بوو که کړنووش بهری بو شتیک که به دوو دهستی خوّم دروستم کردوه؟ (آی: خَلَقًا خَاصًّا دَفَعَةً مُبَاشِرَةً لِأَمْرِ التَّكْوِينِ)، واته: به شیوه یه کی تابیهت دروستم کردبوو، راسته و خو به فرمانی (بیه) دروستم کردبوو، به لام هه ندیک له زانایان گوتوویانه: (الْيَدَانِ): دوو سیفه قی خوی به رزن، هه ندیکش گوتوویانه: (الْيَدَانِ): کینایه یه له دهسته لاق خواو، مه به ست پتی گرنکیی پیدانی خوایه به شیوه ی دروستکردنی نادهم (عَلَيْهِ السَّلَام) نه گهرنا خوا ۱۱۱ و شهی (يَدِ) به تاک (مفرد) به کاره یتناوه: ﴿ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ﴿۱۰﴾ الفتح، ههروه ها به دووان (مثنی) به کاری هیتناوه: ﴿ يَدَيَّ ﴾، که له فورنندا نه نیا لیره دا هاتوهو، به کوش به کاره یتناوه: ﴿ مِمَّا خَلَقْتَ أُيْدِيْنَا ﴾ یس - ۷۱ - دهسته کامان، ههروهک (عَيْنِ) یشی به تاک به کاره یتناوه، به کوش به کاره یتناوه: ﴿ وَلِئَضَعَنَّ عَلَىٰ عَيْنَيْ ﴿۳۹﴾ طه، ﴿ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ﴿۱۸﴾ الطور.

نجا له مهوه ده زانین که مه به ست لیره دا نه وه نیه خوا ۱۱۱ باسی سیفه یتکی خوئی بکات، به ناوی (عَيْنِ) و (يَدِ)، چونکه نهو وشانه وهک چوّن مانای راسته قینه بان هه به که بریتیه: له (چاو) بو یتمه که پتی ده بینین، (دهست) که شتی پی ده گرین، مانای مه جازیشیان هه یه، لیره دا مانا مه جازیه که مه به ست،

نه گهر که سَیِّک شَیِّک بکات به گرنگی و بابهخ پندانهوه ده لَیِّ: به دهستی
خَوَمِ ئه وه م کرده، به دهستی خَوَمِ تِمهاویشته، نه مه وه ک گرنگی پندان و
جه ختکردنه وه که لیره دا ئه وه مه به سته.

۹- ﴿ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ ﴾. ئا یا خَوْت به زلگرت، یا خود هه ر پِشتر له بهرز
و له بالایان بووی؟ واته: ئیستا خَوْت به زلگرت، یا ن هه ر وابووی؟

۱۰- ﴿ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْنَاهُ مِنْ طِينٍ ﴾. گوئی: من له و چاکرم، منت
له ئاگر دروستکردوه و ئه وت له قورئ دروستکردوه.

دوو هه‌لوه‌سته‌ی گرنگ

تیمه کاتی خوئی له سه‌ره‌تای سووره‌تی (الأعراف) دا، به‌سه‌ره‌اتی ئاده‌م و جه‌ووا (عَلَيْهِمَا السَّلَام)، پاشان ئیبلیس و، هه‌موو ئهو بابه‌تانه‌ی که په‌یوه‌ندیان به‌وانه‌وه هه‌به، به‌ته‌فصیل باس‌مان کردوون، به‌لام لیره‌دا دوو هه‌لوه‌سته ده‌که‌ین له به‌ران‌به‌ر ئه‌وه‌دا که ئیبلیس ده‌لت: ﴿أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ﴾، من له‌و باش‌ترم، به‌لکه به‌چی دینیته‌وه؟ ﴿خَلَقْنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾:

هه‌لوه‌سته‌ی یه‌که‌م: به‌لکه به‌وه دینیته‌وه که ئهو که‌ره‌سته‌یه‌ی ئه‌وی لئ دروست‌بووه، ئاگره، به‌لام که‌ره‌سته‌ی لئ دروست‌کرانی ئاده‌م، بریتیه له‌ قور، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌که‌یه‌نتی که خو هه‌لکیشان به‌ره‌چه‌له‌ک و ره‌گه‌زو ده‌نگ و زمان و ... هته‌دوه، عاده‌تی شه‌یتانه! که‌سی وا هه‌به ده‌لت: من کوپری فلانکه‌سم، بۆیه من له فلانکه‌س چاک‌ترم، نه‌خیر، کرده‌وه‌ت چۆنه؟ ئیمان‌ت چۆنه؟ ناخت چۆنه؟ سیفه‌ته‌کانت چۆنن؟ به‌وه چاک ده‌ی، یان خراپ ده‌ی، نه‌ک با‌بم فلانکه‌سه، وه‌ک پیشینان ده‌لین: (که خۆت کۆسه‌ی، ریشی با‌بت به‌تۆ چی)؛، یان ده‌لین: (که‌س به‌مه‌له‌ی با‌بی نا‌به‌رته‌وه)!

هه‌لوه‌سته‌ی دووه‌م: ئیبلیس دوا‌ی دروست‌کرانی ئاده‌م، ئهو خو به‌زلگری‌ی و بی‌بروایی‌ی تێدا‌ده‌رکه‌وتوه، ئه‌مه‌ش یاسای خوا‌یه له‌ دنیا‌ی به‌شه‌ردا، که له‌ پرووداوو له‌ ته‌نگانه‌کاندا، ره‌وشت و ئاکارو مه‌عه‌دی مروّقه‌کان درده‌که‌ون، بۆیه هه‌تا خه‌لک نه‌زموون نه‌کرئ، دروست و راست نیه‌ حوکیمان دیاری‌ی بکرتئ، به‌چاک یان به‌خراپ، هه‌ر بۆیه‌ش گێردراوه‌ته‌وه: پیاویک مه‌دحی یه‌کیکی دیکه‌ی کردوه له‌ له‌لای عومه‌ر (خوا‌لی پازی بئ)، نه‌ویش گوتویه‌تی: نایا دراوسێ‌ی بووی؟ ئه‌دی مامه‌له‌ت له‌گه‌ل کرده‌و؟ ئه‌دی سه‌فه‌رت له‌گه‌ل کرده‌و؟ کابرا

گوتوویه تی: نه خیر، گوتوویه تی: نه تناسیوه! به دراوسیته تی ینسان له ینسان حالی ده بی، به مامه له و بازرگانی ده ناسری و ده زانرا تی: ته ماعی، قه ناعه تی، چه لال خوری، چه پام خوری، هه روه ها به سه فه ری مروّف ده ناسری، (سُمّی السّفْرُ سَفْرًا، لِأَنَّهُ يُسْفِرُ عَنِ أَخْلَاقِ الرُّجَالِ)، سه فه ره بویه پی گوتراوه سه فه ره، چونکه ره وشت و ناکاری پی اوان در ده خات، هه روه ها له و باره وه شیعریک هه به زور جوانه، ده لن:

لَا تَدَخُنْ أَمْرَهُ حَتَّى تُجَرَّبَهُ وَلَا تَذُمَّهُ مِنْ قَبْلِ تَجَرُّبِ
إِنَّ الرُّجَالَ صَادِقٌ مُقْفَلَةٌ وَمَا مَفَاتِحُهَا غَيْرُ التُّجَارِبِ

واته: ستایشی که سیک مه که، تا کو تا قی نه که یه وه، هه وه ها سه رزه نشی تی مه که پیش تا قی کرد نه وه،

پی اوان وه ک صندوقاتی داخراون و، کلله کانیان ته نیا نه زموون کرد نه کانن، (نه زموونی بکه ده نیاسی).

نجا خوا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ له نه نجامی نه وه دا که نیلیس بن فه رمانی خوا ده کات سزای ده دات:

(۱۱) - ﴿ قَالَ فَاصْرُخْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَاجِعٌ ﴾، فه رموی: لی بچو ده ری، (له به هه شت، بیگومان تو نه فرین لیکراوی، ده رکراوی، (الرّجیم: أي المَرْجُومُ الْمَطْرُودُ)، به رد بارانکراوو ده رکراو.

(۱۲) - ﴿ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتَ إِي بَرِّ الدِّينِ ﴾، به دنیایی نه فرینی منت له سه ره بی، تا کو ره ژری دوا بی، واته: دوور خراوه دی له به زه بی من.

(۱۳) - ﴿ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴾، گو تی: په روه ردگارم! تا کو ره ژری تیدا زیندوو ده که ریته وه، مؤله تم بده و دوامخه.

۱۴- ﴿ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴾، (خوا) فهمووی: به دنیایی تو له مؤلّهت دراوانی (أَي: مِنَ الْمُتَمَلِّينَ، الْمَأْخَرِينَ)، له ژياندا دههیلدرييهوهو چاوهريته دهکړی.

۱۵- ﴿ إِلَى يَوْمِ الْوَعْتِ الْمَعْلُومِ ﴾، (بهلام) تاكو رۆژی كاتی زانراو، واته: تاكو نهو رۆژهی كه خوا دياربيكردوه بو له بهين بردنی دروستكراوهكان، له دواى فووی به كه، نهك تاكو رۆژی زيندووكرانهوه، تاكو نهو رۆژهی دياربيكراوه، كه ناخير زهمانی تيدا دى و هم ژيانى تيدا دهپنچرتهوه، تاكو مروفتيك له سه روهى هه بى، توش هه، بهلام كه نهوان نه مان، توش نامینی.

۱۶- ﴿ قَالَ فَبِعَرِيكَ لِأَعْيُنِنَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾، (ئيبليس) گوئی: سویند به عیززهتی تو تیکرایان بیمراد ده كه، (الْإِغْوَاءُ: جَعَلَ الْإِنْسَانَ غَاوِيًا، أَي: شَقِيًّا تَعِسًا وَالْغَوَايَةَ: نَتِيجَةُ الضَّلَالِ، كَمَا أَنَّ الرُّشْدَ نَتِيجَةُ الْهِدَايَةِ) زور جاری ديكهش گوتوومانه: زور له تویژه رهوانی قوربان (غَوَايَةَ) یان هه به (ضَلَالِ) لیکداوتهوه، به لام وانیهو (إِغْوَاءُ) نهو دبه كه مروفت (غواي) بکړی، واته: بى به خت و بیمراد و بى ناکام بکړی، (غَوَايَةَ) به رنه نجامی گومراییه، هه وهك چوڼ سهه راستی (رشد) به رنه نجامی رینماییه، ئيبليس سویند به عیززهتی خوا ده خوات، كه هه موویان بیمراد ده كات، واته: به مه رده دی خو بیان ده بات.

۱۷- ﴿ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ ﴾، جگه له بهنده هه لیزارده كانت، خو بتر اویشه ته وه: (الْمُخْلِصِينَ)، واته: بهنده خو ساغکه ره وه كانت.

۱۸- ﴿ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴾، (خوا) فهمووی: سویند به هه ق و هه ر هه قیش ده لیم، كه خو بتر اویشه ته وه: (فَالْحَقُّ، وَالْحَقُّ أَقُولُ)، ئنجا نه گه ر (فَالْحَقُّ) بى، واته: (إِلِرْزُومًا الْحَقُّ، وَالْحَقُّ أَقُولُ) هه ق بگرن و هه ر هه قیش ده لیم، به لام نه گه ر ﴿ فَالْحَقُّ ﴾، به بو ر (ضمة) بى، واته: سویند به هه ق، ﴿ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴾، ته نیا هه قیش ده لیم.

۱۹- ﴿ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾، به دنیایی دوزخ له توو (واته: له وه چه ی تو، له وه چه ی ئيبليس نه وانه ی شوین ئيبليس ده كه ون) له وانه ی كه شوین تو ده كه ون له وان (له مروفتان) له تیکراتان پر ده كه، كه واته: كه ده فه رموی:

(مِنْكَ وَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ)، (أَي: مِنْ جَنْسِكَ وَمَنْ تَبِعَكَ مِنْ بَنِي آدَمَ)، نهوانه‌ی که له تۆن، له وه‌چه‌ی تۆن و شوین تۆ ده‌که‌ون، هه‌روه‌ها له‌وانه‌ی وه‌چه‌ی ئاده‌من و شوین تۆ ده‌که‌ون، دۆزه‌ختان به‌ته‌واوی بی ئی پر ده‌که‌م.

که‌واته: نه‌وه‌ی که وه‌چه‌ی ئیبلیس بی، به‌لام شوین ئیبلیس نه‌که‌وئی، یان وه‌چه‌ی ئاده‌م بی و شوین شوین ئیبلیس نه‌که‌وئی، نه‌وانه سه‌ر فرازن، دپاره پیشتیش باس‌م کرد که ئیمه له سه‌ره‌تای سووره‌تی (الأعراف) ئایه‌ته‌کانی: (۱۰ - ۲۵) دا به درێژی باسی به‌سه‌ره‌تای ئاده‌م (عَلَيْهِ السَّلَام) و ئیبلیس‌مان کردوه، هه‌روه‌ها له کتییی یه‌که‌می: موسوعه: (الإِسْلَامُ كَمَا بَيَّنَّجَلَى فِي كِتَابِ اللَّهِ) دا، به درێژی له‌و باره‌وه دواوین.

مهسه لهی چواره م و کۆتایی:

فه فرمان کردنی خوا به ینغه مبهه موحه ممه د ﷺ که رایبگه به نسی: هیچ کرته کیان لی داوا ناکات و، هیچ بارگرانیسه کی بۆیان نیه، هیچیش ناکات و نالی که بۆنی لاف لیدانی لیبی، قورنایش له نیا بیرخه ره وه یه بۆ جیهانیان و بهم زووانهش هه والی راسته قینه ی له باره وه ده زان:

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ (۸۷) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ (۸۸) ﴿وَلَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ﴾ (۸۹)

شیکردنه وی ئه م ئایه تانه، له چوار برگه دا:

(۱) ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾، بلی: من هیچ کرته کتان له سه ری، (واته: له سه ره که یاندنی نه م قورنانه وه که یاندنی په یامی خوا) لی دلاوا ناکه م، هیچ کرئی و پاداشتیکم لیتان ناوی، هیچ چاره و پوانیه که لیتان نیه، ئنجا چۆن ده زانین که مه به ست پی قورنانه؟ به مه قام و رهوت (سیاق) ده زانری، چونکه باس باسی قورنانه ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾، له سه ره که یاندنی نه م قورنانه که پیتان ده که به نم، هیچ کرئی و پاداشتیکم لیتان ناوی، چونکه نه م سووره ته موباره که به باسی قورنانه دهستی پیکردو به قورنایش کۆتایی پی هینا، شاره زایان گوتوو یانه: (هَذَا رُدُّ الْعَجْزِ عَلَى الصُّدْرِ)، پیتی فهرمووی: ﴿ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾ (۱) لیره ش ده فهرمووی: ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾، یانی: نه وه قورنانه خاوه دن یادخسته وه یه، یان نه وه قورنانه، خاوه دن پله و پایه به رزه وه، که پیتان ده که به نم هیچ کرئی و پاداشتیکم لیتان ناوی.

(۲) ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾، هه ره وه ها من له لاف لیده رانیس نیم و، له زۆر له خۆکه ران نیم، که شتی بلیم وا نه بی، یان به وی کاریک بکه م که له توانامدا نه بی، ئنجا که ده فهرمووی: ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾، (أَفَادَةُ انْقِطَاعِ جَمِيعِ التَّكْلِيفِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ)، نه مه نه وه ده که به نی که ینغه مبهه ری خوا ﷺ هه ره چی ته که للوفه تیدا نه بووه، (والتكليف: مُزَاوَلَةٌ

الْكَلْفَةِ، وَهُوَ مَا يَشُقُّ عَلَى الْمَرْءِ عَمَلُهُ وَالتَّزَامُهُ، لِكَوْنِهِ يُخْرِجُهُ، أَوْ يَشُقُّ عَلَيْهِ، وَمَادَّةُ التَّفْعُلِ لِلْمَشَقَّةِ، (تَكَلَّفَ): بَرِيئَةٌ لَهُ نَهْجَامٌ دَانِيٌ كَوَلْفِهِ، كَوَلْفِهِشْ هَر شَتِيكَه كِه كَرْدَنِي لِه سَهَر مَرَوْف و پَيُوَه پابه نندبوونی بوئی و قورس بکهوئی، واته: سه غلّه قی ده کات و بوئی ناکرئی، صیغهی (تَفْعَل) یش ده لالهت لِه سَهَر مه شه ققهت و ناره حه تیبی ده کات، که واته: ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾، و دک چوَن نه وه ده گرتته وه که: من کارِیک ناکه م، زور لِه خوُم بکه م و پیم نه کرئی، به هه مان شیوه نه وه ش ده گرتته وه که: من لایفک لیتا دم به ناهه ق و شتیک نالیم که وانه بن، که واته: نهم قورنانه که ده لیم فرمایشتی خواجه، فرمایشتی خواجه و له خووه وانالیم و لاف لیتدانیکی بو ش نیه، به لکو راگه یاندن هه قنکه.

(۳) - ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾، نه وه ی که ده لیم تنیا بیر خسته نه وه به بو هه موو جیهانیان، یا خود شه رده ف و ناوبانگه بو هه موو جیهانیان، نه جادوویه، نه شیعره، نه که هانه یه، نه واشه که له خو مه وه گوتیبیم و لاف لیتداین، هیچ کرتان له به رانه ریدا لئ داوا ناکه م، تنیا بیر خه رده وه به بو هه موو جیهانیان.

(۴) - ﴿وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ﴾، به دلنیایی هه و آله که شی دوا ی ماوه به کی که م ده زانن، چونکه (حین) (أَي: زَمَنٍ قَصِيرٍ)، کاتیکی کورت، نهمه به پئی سیاق، نه گه رنا (حین) یانی: ماوه به ک له کات، نازانین که مه، زوره، چه نده؟ به لام به پئی سیاق، لیره که ده فهرموئی: به دلنیایی هه و آله که ی ده زانن دوا ی ماوه به ک، واته: دوا ی ماوه به کی که م، هه و آله زانینه که ی قورنانش یانی: ده زانن که نهم قورنانه چ به رنامه به که، چ به یامیمکه، چ بیر خه رده وه به که بو هه موو جیهانیان، تنیا بو تیوه نه هاتوه نه ی کافر دکانی قوره یش! کافر دکانی مه ککه، کافر دکانی عه رده ب، به لکو بو هه موو مرو فایه تیبی هاتوه، بگره بو هه موو جیهانیان هاتوه، له مه و دوا بو تان دهرده که وئی که بو هه موو جیهانیان هاتوه، چونکه نه و کاته ی نه و نایه ته دابه زیوه، کافر دکانی مه ککه پیتان وا بووه که نهم قورنانه و، موحه ممه د ﴿شَتِيكِي نَاوچه ییه و، په یوه سته به شاری مه ککه و دورو به ریه وه، به لام نا، خوا هه ر له و کاته وه که نهم قورنانه و پیغهمبه ر ﴿لَتَعْلَمَنَّ﴾ له نیتو چوار چیتوه ی شاخه کانی مه ککه دا گرفتار بوو بوون به ده ست کافر دکانه وه، هه ر له و کاته وه خوا فرموویه تی بو هه موو جیهانیانه، دوا ییش بو هه موو جیهانیان بوو، و دک خوا فرموو بووی.

نجا نہ مہ نیعجاز یکی میژووی ہیہوالیہ، خوا ﷻ کہ لہ سہرہ تاوہ وایفہ رمووہ، زانیوہتی چی دہکات و، ئەو نیسلامہ چۆن بلاو دہکاتوہ! ئەگہرنا کئی گرہنتیی و زہمانہتیی نہوہی دہکرد کہ ہەر لەوئی بہ ساوایی سەر نہئیتہوہ، ہەر بہ نہمامی نہشکینری و کوٹایی پئی نہہینری، لہ نیو شاخ و داخی مہککہدا، لہ لایہن ئەبوو جہہل و هاووئنهکانیہوہ، بہلام ہەر لەوکاتوہ خوا فہموویہتی: نہخیر لەمہودوا ہہوالہکەہی دہزانن، کہ ئەمہ بیرخەرہودیہ بوہمموو جیہانیان، تہنیا بو تئوہ نہہاتوہ، کہ دہفہرموئی: ﴿بَأْمُرُ اللَّهِ، واتہ: نہوہی کہ قورنن ہہوالی پئداوہ لہ ناگادار کردنہوہ و ترساندن تئوہ، یاخود ﴿بَأْمُرُ اللَّهِ، یانی: راستیی قورنن و تہواویی قورنن، کہ مانای دووہمیان زیاتر پئدہچی، وەک خوا ﷻ لہ سوورہتی (فصلت) دا، دہفہرموئی: ﴿سَرَّيْهَرَاءَ اَيْنَتَا فِي الْاَفَاقِ وَفِي اَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ اُولَٰئِكَ يَكْفُرُ بِرَبِّكَ اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿۱۵۲﴾

کہواتہ: ہہتا زانست بہرہو پئشہوہ بچیت و، نیشانہکانی خوا لہ ناسۆیہکان و لہ نفسی مروفیشدا زیاتر دہرکەون، راستیی و تہواویی قورنن زیاتر دہردہکەوئی.

خوا بہ لوتف و کہرہمی خوئی یارمہتیمان بدات زیاتر لہ فہرمایشتہکەہی تیبگہین و، باشتر بہ هوئی فہرمایشتہکەہوہ پئبگہین، یارمہتیمان بدات کہ نہم قورننہ لہ ژبانی تاکیی و، خیزانیی و، کۆمہلایہتیی و، سیاسیی خوماندا زیاتر پەنگ پئی بدہینہوہ، ہہم خومانی پئی پاک و چاک بگہین، ہہم دہوروبہرمانی پئی پاکسازیی و، چاکسازیی بگہین، تاکو ہہم لہ دنیادا بہختہوہربین، ہہم لہ دوارپوژدا سەر فرازبین و، لەسەر بوونہکەمان قہرزدار نہبینہوہو، بہمہرہدی ئەوانہ نہچین کہ لہ پوژی دوایی دا، خوژگہ دہخوازن کہ گل بوونایہ، وەک دہفہرموئی: ﴿...وَيَقُولُ الْكَافِرُ بَلَّغْتَنِي كُتُبًا تَرَبَّأْتُ﴾ ﴿۱۰﴾ النبا.

خوا به هوی قورئانه وه دل و عه قلمان زیاتر رُوشنبکاته وه و په و شتمان به رزتر بکات و، یارمه تیمانبدات چی قورئان ده یغه رموی، تیمه ش به و شیوهیه په فتار بکه یین، هه روه ک دایکمان عائیشه (خوا لئی رازی بی) کاتیک له باره ی په وشت و ئاکاری پیغه مبه روه ﷺ پر سیاری لیکراوه، گو توویه تی: {كَانَ خُلُقُ نَبِيِّ اللَّهِ الْقُرْآنُ} (أخرجه مسلم: ۱۷۷۳، وابن حبان: ۲۵۵۱)، په وشتی پیغه مبه ری خوا ﷺ هه لسوکه وئی ئاکاره کانی برینی بوون له قورئان، قورئان چی ده فهرموو، پیغه مبه ریش ﷺ وایده کرد، خوا یارمه تیمان بدات، تیمه ش له قه ده ر خوئمان به و شیوهیه یین.

لیره شدا کۆتایی به ته فسیری سووره تی (ص)، دینین، خواش پشتیوان بی له سه ر ته سیر کردنی سووره ته کانی قورئان (إن شاء الله) به رده وام ده یین تا کو نه واوی ده که یین، خوا بوئمان ئاسان بکات.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

تہ فیسیری سوورہ تی

الزُّمَرِ

دەستبێک

بە پێزان!

ئە مەرۆ کە (۱۲/ی صفرای ۱۴۴۱) کۆچیە، بە رانبەر (۱۱/۱۰/۲۰۱۹) زایینی، خوا پشتیوان بیت دەست دەکەین بە تەفسیرکردنی سوورەتی (الزمر).
وێک عادی خۆمان سەرەتا پێناسە و نێوە پۆک و بابەتەکانی ئەم سوورەتە موبارەکە دەخەینە پێر، ئەویش لە هەوت بێرگەدا.

پێناسەی سوورەتی (الزمر) و بابەتەکانی

یەکەم: ناوی:

ئەم سوورەتە ناوی سوورەتی (الزمر)ە، لە پۆزگاری پێغەمبەریشدا ﷺ هەر بەو ناوە ناسراوە، وێک لە چەند دەقیکی سوننەتدا هاتووە، بۆ نمونە:
(أ) - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصُومُ حَتَّى تَقُولَ مَا يُرِيدُ أَنْ يُفْطِرَ، وَيُفْطِرُ حَتَّى تَقُولَ مَا يُرِيدُ أَنْ يَصُومَ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ بِنِي إِسْرَائِيلَ وَالزَّمْرَ (أخرجه النسائي في التفسير: ۴۶۴، وأحمد: ۲۴۴۳، تعليق شعيب الأرنؤوط: حديث صحيح دون قوله: «وكان يقرأ» فحسن، والحاكم: ۳۶۲۵ وقال: إسناده صحيح، وابن خزيمة: ۱۱۶۳).

واتە: دایکمان عایشە (خوا لیتی رازی بێ)، دەلێ: پێغەمبەری خوا ﷺ جاری وا بوو هێندە بە پۆزوو دەبوو، (واتە: پۆزوو سوننەت) هەتا دەمانگوت: نایەوی هێچ پۆزان بە پۆزوو نەبێ، (واتە: لەسەرەک زۆر بە پۆزوو دەبوو)،

جاری واش هه بوو به پوژوو نه ده بوو هه تا ده مانگوت: له وانه به نه به وئ ههچ پوژوو سوئنهت بگری (له و ماویه دا) و، له هه موو شه ویکدا سوورده تی: (بني اسرائیل و الزمر)ی ده خوئند.

ب- (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزَّمْرَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ) (أخرجه: الترمذي: ۲۹۲۰، ۳۴۰۵، وَصَحَّحَهُ الألباني).

واته: دایکمان عایشه (خوا لئی پازی بن)، ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ ههچ شه ویک نه ده خهوت، تا کو سوورده تی (الزمر) و سوورده تی (بني اسرائیل)، واته: سوورده تی (الإسراء)ی نه خوئند بان.

به لأم هه نه دیکش ناوی (سورة الغرف) یان وپرای سوورده تی (الزمر) بو به کاره یئاوه، له بهر نه وهی له م سوورده تا ده و شهی (غرف) یشی تیدا به، وه ک چوئ وشه ی (زمر)ی تیدا به.

دووم: شوینی دابه زینی:

نه م سوورده ته مه ککه به، هه رچه نه ده هه نه دیک نابه تیان لئ هه لاوار دوون، وه ک:

أ- ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾.

ب- ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْآلِثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِي تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾.

به لأم ههچ به لکه به کی دنیا که ره له و باره وه نه، که نه و نابه تانه ش مه ککه به نه بن.

ئىنا بى پى ئايەتى: ﴿ قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَنْفُوْا رَبِّكُمْ لِذٰلِكَ اَحْسَنُوْا فِىْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّاَرْضُ اللّٰهِ وَّاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصّٰلِحِيْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴾،
 دەپ ئىم سوورته موباره كه له سالى پىنجى پىغهمبهر ايه تىيدا دابه زىيى،
 چونكه لهو سالهدا ژماره يهك له هاوه لان (خوا لىيان رازى بى) له پىلوان و
 نافرەتان، كۆچيان كرد بۆ حەبەشە، به رىنمايى كردنى پىغهمبەر ﷺ، لهو ئايەتە
 موباره كه شدا باسى كۆچ كردنى مسولمانان كراوه، به كه م كۆچى مسولمانانىش
 له مهككه وه بووه بۆ حەبەشە، كۆچە كه ش دوو جار ان بووه، جار تىكيان له
 سالى پىنجه مداو، ئەوى دىكه شيان له سالىكى دواتردا، كاتىك له حەبەشە
 هه واليان پى دەگات كه قورەيش مسولمان بوون، ده گە رىنە وه، به لىم كه
 دىنە وه، ده زانن هه والە كه راست نيه، ئىدى دووباره ده چنە وه بۆ حەبەشە،
 ئەوه ش پىنگوتراوه: كۆچى دووه م.

سىيەم: رىزبه ندىي له موصحف و له دابه زىن دا:

له رىزبه ندىي دابه زىن (ترتیب النزول) دا، ئەم سوورته موباره كه ژماره كه ي
 (۹۵) ه، دواى سوورته ق (سبا) و پىش سوورته ق (غافر) دابه زىوه، له رىزبه ندىي
 موصحفى شدا ژماره (۳۹) يه.

چوارەم: ژماره ي ئايەتە كانى:

له لاي زانايانى كووفه يى: (۷۵) ئايەتە، له لاي زانايانى مه دىنە وه مهككه وه
 به صرە: (۷۲) ئايەتە، له لاي زانايانى شامىش به (۷۳) ئايەت دانراوه، كه ژماردى
 (۷۵) ته به نىيى كراوه، لهو موصحفانە ي كه تىستا له بهر دەستماندان.

پنجهم: نیوه رۆکی:

له پرووی نیوه رۆکهوه، نهم سوورته موباره که، هه مان نیوه رۆکی قورئانی مه ککه ییه، که ئیمه له سه ره تای ته فسیرکردنی سوورته ق (الأنعام) دا، له باره ی قورئانی مه ککه یی به تابهت و، مه دینه ییه وه به گشتیی، قسه مان کردوه، قورئانی مه ککه ییش ته وه ره سه ره کیه کانی که جه ختیان له سه ره ده کاته وه، نه مانه ن:

١- بوونناسیی، که بوون (وجود) به به دیه پنه رو به دیه تراوه، به نه رزو ناسمانه وه، به مروّف و ده ور به ریه وه، چیه و چۆنه و، بۆچی دروستکراوه و نامانج و حکمهت لئی چیه؟.

٢- ئیمان به خواو، به رۆژی دوایی و، ئیمان به فریشته کانی خواو، به کتبه کانی خواو، به پیغه مبه رانی.

٣- سه ره نجامی خیری نه هلی ئیمان و، ئاکامی شوومی نه هلی کوفر له دنیا و دوا رۆژدا.

٤- باسی سزای خوا له رۆژی دوا ییدا، که له دۆزه خدا به رجه سته ده بی و، پاداشتی خوا له رۆژی دوایی دا، که له به هه شتدا به رجه سته ده بی، به لأم له پرووی بایه خ پیندانی زیاتره وه، نهم سوورته موباره که باسی سّی بابه ق سه ره کیه تیدا کراوه:

(أ) - باسی ته نیا خوا په رستی (تَوْحِيدُ اللّٰهِ)، که پانتاییه کی زۆری داگرتوه.

(ب) - باسی قورئان له شه ش شو تندا کراوه، دووباره بۆته وه، هه رجاره به شتوا زتک.

(ج) - باسی رۆژی دوایی، نه ویش دیسان پشک و به شیککی باشی پیتراوه.

شه شه م: تاییه تمه ندییه کانی:

١- به رای زۆریه ی زانایان، ئومید به خشتین تابهت، له م سوورته موباره که دا هاتوه بۆ مروّفه کان به گشتیی و، گونا هباران به تابهت، که هه موو مروّفه کانیش که م و زۆر

گوناهیان هه‌به، نه‌ویش نایه‌قی ژماره (۵۳) یه، که خوا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿۵۳﴾

۲- به‌کاره‌یتانی وشه‌ی (سِقِّ)، بۆ هه‌ر کام له بی‌بروایان و پارێزکاران، له نایه‌ته‌کانی: (۷۱) و (۷۲) دا، ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا هاتوه.

۳- به‌کاره‌یتانی ته‌عبیری: ﴿يَكُوْرُ اَلَيْلَ عَلٰى اَلنَّهَارِ وَيَكُوْرُ اَلنَّهَارَ عَلٰى اَلَيْلٍ﴾، واته: شه‌وگار به‌سه‌ر رۆژگاری ده‌پێچێ و، رۆژگار به‌سه‌ر شه‌وگاری ده‌پێچێ، که ئه‌میش ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌موباره‌که‌دا هاتوه، به‌ئێ وشه‌ی (تکویر) به‌کارهاتوه: ﴿اِذَا السَّمْسُ كُوْرَتْ ﴿۱﴾﴾ (التکویر، به‌لام نه‌و ته‌عبیره (یکوور) ته‌نیا لێره‌دا هاتوه.

۴- به‌کاره‌یتانی ته‌عبیری: ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُوْنَا اِلَى اللَّهِ زُلْفٰى﴾، که هاوبه‌ش بۆ خوا دانهره‌کان به‌وه پاساوی هه‌لوئێستی هاوبه‌ش بۆ خوادانه‌رانه‌ی خۆیان ده‌دایه‌وه، ده‌یانگوت: ئێمه‌ ته‌نیا بۆیه‌ ده‌یانپه‌رستین، تا‌کو له‌ خوامان نزی‌ک بخه‌نه‌وه.

۵- به‌کاره‌یتانی ته‌عبیری: ﴿وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ سَآءِدًا مَّوْجًا﴾، ئه‌م ته‌عبیره‌ش ته‌نیا لێره‌دا، له‌ نایه‌قی ژماره (۶) دا هاتوه، واته: خوا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ له‌ ناژه‌لان هه‌شت جوو‌تی بۆ نار‌دوونه‌ خوار، واته: له‌ په‌شه‌ و‌لاخ دووان: (نێرو مێ) گاو مانگاو، له‌ مه‌ر دووان: به‌ران و مه‌پو، له‌ بزنی دووان: بزنی و نێری و، له‌ حوش‌تریش دووان: (ناقه) و (جمل).

۶- به‌کاره‌یتانی ته‌عبیری: ﴿الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ﴾، ئه‌وانه‌ی گوێ بۆ هه‌موو قسه‌یه‌ک هه‌ل‌ده‌خه‌ن، به‌لام شوێن باش‌ترینی ده‌که‌ون، ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا هاتوه، له‌ نایه‌قی ژماره: (۱۸) دا.

۷- پێناسه‌کردنی قوربان به‌ ده (۱۰) وه‌سفی که‌وره‌و گرنگ، له‌ به‌ک نایه‌ته‌دا که‌ خوا ده‌فه‌رموی: ﴿اللَّهُ زَلَّ اَحْسَنَ اَلْحَدِيثِ كِنَايَا مَثَلِيهَا مَثَالِي نَقَشَرْتُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلَيْنُ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذٰلِكَ هُدٰى اَللَّهُ

يَهْدِي بِهِ، مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾، نهمهش نایه تی ژماره (۲۳) به، که له هه موو قورناندا ته نیا نایه تیک که ده (۱۰) وه سفی قورناتی گرتنه خووی، ته نیا نهو نایه ته به.

۸- راگه یاندنی نهوه که موحه مهه د ﷺ ده مرئی، وه ک چۆن نه یاره کانیشی ده مرن، نهویش ته نیا له م سووره ته دا هاتوه، له نایه تی ژماره (۳۰) دا: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿٣٠﴾﴾.

۹- باسی مریندرانی مروفان له کاتی خهوتیاندا، له نایه تی ژماره (۴۲) دا: ﴿اللَّهُ يَتَوَقَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ﴿٤٢﴾﴾.

۱۰- باسی له چهنگ گرتنی خوا بو زهویی و، به دهستی راست پینچانه وهی ناسمانه کان، نه میس له نایه تی (۶۷) دا هاتوه: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَنَعْلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾﴾.

حهوته م: دابه شکردنی بو چه ند دهرسیك:

نهم سووره ته مان دابه شکردوه بو شهس کۆمه له نایهت، که ههر کۆمه له نایه تیک له دهرسیکدا شی ده که ینه وهو، واتاو چه مکه کانیا ن پروون ده که ینه وه:

دهرسی یه که م: نایه ته کانی: (۱ - ۹) ده گرتته وه، واته: نو (۹) نایهت و ههر سیک ته وه ره که ی: یه کتایی خوا له په رسترانداو، له به دپهینه رایه تیی و، په روه ردگار تیی و، خوا وه ندرار تیی دا، پاشان پیغه مبه رایه تیی و وه حی و، پوژی دوا یی، له م نو (۹) نایه ته ی سه ره تایی نهم سووره ته موباره که دا توئزراونه وه.

دهرسی دووه م: نایه ته کانی: (۱۰ - ۲۱)، واته: دوازه (۱۲) نایهت، باسی خوا به یه کگرتن و شیرک و، سه ره نجامی هه ردوکیان له دنیاو له دوا پوژدا.

دەرسى سېئەم: ئايەتەكانى: (۲۲ - ۴۰)، واتە: نۆزدە (۱۹) ئايەت، باسى قورئان و كارىگەرىسى و، باسى تەوحىدو پىشت ئەستورر بوونى تەوحىدو تەنيا خواپەرىستىي به بەلگەو، بىئ بىنەمايى و پووجهلىسى شىرك.

دەرسى چوارەم: ئايەتەكانى: (۴۱ - ۵۲)، واتە: دوازده (۱۲) ئايەت، باسى قورئان و، خوا بەيەكگرتن و، سەرەنجامى شىرك و ... هتد.

دەرسى پىنچەم: ئايەتەكانى: (۵۳ - ۶۷)، واتە: پارزده (۱۵) ئايەت، باسى گەرانهوه بو لاي خواو، رۇزى دوايى و، تەوحىدو، تەنيا خواپەرىستىي، ئنجا باسى ئەوه كه هەر كەسىك هاوبەش بو خوا دابىئى، كردهوهكانى هەلدهوشىتەوهو، تەنانەت ئەگەر گرېمان پىغەمبەرى خواش بىئ ﷺ كه ئەوه مه حالەو، دوايىش باسى مەزنىسى خواو، حوكمرايىتىي رەهاو دەسترۇيشتوويه تىي بىئ سنوورى كراوه.

دەرسى شەشەم: ئايەتەكانى: (۶۸ - ۷۵)، واتە: هەشت (۸) ئايەت، باسى ئاخىر زەمان و كۆكردنەوهو لىپرسىنەوهو، بەرىكرانى يىپروايان بەرهو دۆزەخ پۆل پۆل و، پارىزكارانىش دىسان بەرىكرانىان به حورمەت و پىزەوه بەرهو بەهەشت، پۆل پۆل.

❖ **دهرسي يه گهم** ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان له نو (۹) نایه‌تی سه‌ره‌تای نهم سووره‌ته پیکهاتوه، نایه‌ته‌کانی:
(۱ - ۹)، که خوا ﷻ پیناسه‌یه‌کی کورتی قورئان ده‌کات، دوایی فه‌رمان به
پیغه‌مبه‌ری خاتهم ﷺ ده‌کات، به په‌رستی ساغ و بی خلت‌هی خوا.

پاشان په‌خنه له هاوبه‌ش بو خوادانه‌ران گیراوه، که به هیوای نزیک‌خسته‌مه‌ویه‌بان
له خواوه، په‌رستراوه‌کانیان ده‌په‌رستن.

دوایی باسی نه‌گونجانی رۆله بو خوا کراوه، پاشان باسی نه‌وه کراوه که خوا
ناسمانه‌کان و زوی به هه‌ق دروست کردوون و، شه‌وگارو پروژگاریش به ده‌وری
به‌کدا ده‌پیچن.

ئنجبا باسی دروستکرانی مروّفان له یه‌ک باب و دایک و، دابه‌زیتانی هه‌شت
جووت له نازه‌لان کراوه، دوایی باسی نارازیبیوونی خوا له کوفرو، په‌سند کردنی
بو ئیمان و سوپاس‌گوزاری بو مروّفه‌کان کراوه، دوایش به‌راوردیک له نیتوان
بابای بیبروای سله‌و نه‌زان و، برواداری خواپه‌رست و زاناو دانادا، کراوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿٢﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْنَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَالَّذِيْنَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ
الْمِيْنَۤرَ اَنۡزِلَ فِيْهِ الْقُرْۤاٰنَ بِالْحَقِّ اِنَّ اللَّهَ عَلِيْمٌۢ بِالْغٰثِ الْغٰثِۃِ ﴿٣﴾ لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَّخَذَ
وَلَدًا لَّا صُلٰفَ لِمَا يَخْلُقُ وَمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحٰنَهُ هُوَ اللّٰهُ الْوٰحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ
 وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ
 ﴿٥﴾ خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجَدٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَمِنْهُ
 أَنْزَلْنَا لَكُمْ فِي بُطُونِكُمْ أَمْهَاتِكُمْ خَلَقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمْ اللَّهُ
 رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾ إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ
 عَنِّي وَعَنْكُمْ وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ
 رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ وَإِذَا
 مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِمَّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو
 إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ قُلْ تَمَنَّعَ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ
 النَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَنِيتُ ۗ إِنَّاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ
 قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾

مانای ده‌قاو ده‌قی نابه‌ته‌کان

به‌ناوی خوای به‌به‌زهی به‌خشنده

{دابه‌زاندنی نهم کتیبه له خوای زالی کارزانه‌وه‌به ﴿١﴾ یتیمه کتیبمان به
 هه‌ق بۆلات دابه‌زاندوه، ده‌جا خوا به‌رسته له حالیکدا که ساغکه‌ره‌وه‌وی
 که‌ردنکه‌چی ده‌بی بۆی ﴿٢﴾ نه‌ها (ناگاداربن!) ملکه‌چی و فه‌رمانبه‌ری ساغ
 و بی‌خلته، ته‌نیا هی‌خوایه، (شایسته‌ی که‌سی دیکه‌نیه)، نه‌وانه‌ش که‌جگه
 له‌وی دۆست و سه‌رپه‌رشتیاریان گرتوون (ده‌لین:) ته‌نیا بۆیه ده‌بانبه‌رستین
 که‌پنکه‌مان له‌خوا نیزیک بخه‌نه‌وه، به‌دنیایی له‌وه‌دا که‌تتیدا که‌وتوونه

راجیایه‌وه، خوا دادوه‌رییان له یتوان دا دهکات، بئگومان خوا که سئیک که درۆزن و سپله‌یه راسته پرتی ناکات ﴿۲﴾ ته‌گەر خوا ویستبای پۆله‌یه‌ک بگری (بۆ خۆی دابینتی)، له‌وانه که دروستیان دهکات، هه‌رچییه‌کی ویستبایه (بۆ نه‌و مه‌به‌سته) هه‌له‌یده‌بژارد! پاکیی بۆ وی (که پۆله‌ی هه‌بێ) نه‌و خوای تاکی ملیپکه‌چکه‌ره ﴿۳﴾ تاسمانه‌کان و زه‌وی به هه‌ق هیناونه دی، شه‌وگار به‌سه‌ر پۆژگاردا ده‌پێچن، و پۆژگار به‌سه‌ر شه‌وگاردا ده‌پێچن، و خۆرو مانگی ده‌سته‌مۆو ملکه‌چ کردوون، هه‌ر کامیان تا‌کو کاتیکی ناوبراو (دیارییکراو) ده‌روات، نه‌ها (وریابن!) نه‌و (خوا) زالی لیبوردیه ﴿۴﴾ (نه‌ی مرۆڤه‌کان! خوا) له‌یه‌ک نه‌فس دروستیکردوون، دوایی هاوسه‌ره‌که‌شی له خۆی دروستکردوه، هه‌روه‌ها له‌ نازه‌لان هه‌شت جووت (تیرو من) ی بۆ دابه‌زانوون، (تیوه‌ش) له‌ سێ تاریکاییاندا له‌ یتو سه‌که‌کانی دایکانتاندا دروستکران دوا‌ی دروستکران (قۆناغ قۆناغ) دروستتان ده‌کات، ئا نه‌و خوابه‌تان په‌روه‌ردگارتانه، حوکمپانیی ته‌نیا هی ویه، جگه له‌وی هیچ په‌رستراوێک نیه، نه‌دی بۆچی و چۆن (له‌ په‌رستنی وی) لاده‌درین؟ ﴿۵﴾ ته‌گەر بیپروابن (ئه‌ی خه‌لکینه!) بئگومان خوا لیتان بێ نیازوه، بیپرواییش بۆ به‌نده‌کانی په‌سند ناکات، به‌لام ته‌گەر سوپاسگوزاری بکه‌ن، بۆتانی په‌سند ده‌کات (و پیتی خۆشه‌و)، هیچ که‌سیکی گوناهباریش گوناھی که‌سیکی دیکه هه‌لناگری، دواییش گه‌رانه‌وه‌تان ته‌نیا بۆ لای په‌روه‌ردگارتانه‌و، هه‌والتان پنده‌دات به‌وه‌ی ده‌تانکرد، بئگومان نه‌و به‌ نه‌ینیی (خاوه‌نی) سینه‌کان زانا‌یه ﴿۶﴾ کاتیکیش مرۆف (ی بیپروا) زیانیکی تووشبوو، به‌ له‌ ناخه‌وه گه‌رانه‌وه‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگاری لیتی ده‌پارێته‌وه، (که‌چی) دوایی هه‌ر کات چاکه‌یه‌کی له‌ لایه‌ن خۆبه‌وه پێدا، ته‌وه‌ی پێشتر بۆی ده‌پارایه‌وه (له‌ خوا) له‌بیری چوو و هاوتای بۆ خوا دانان، تا‌کو (به‌و هۆبه‌وه) (خه‌لک) له‌ پرتی وی لاب‌دات و گومرا بکات، بلێ: ماوه‌یه‌کی که‌م له‌ کوفره‌که‌ت به‌هره‌مه‌نده‌ (نه‌ی بابای بیپروا)، به‌ دنیایی تۆ له‌ هاوه‌لانی ناگری ﴿۷﴾ (ئنجا ئایا بابایه‌کی وا باشتره‌)، یان که‌سیک که له‌ کاته‌کانی شه‌وگاردا به‌ کړنووش بردویی و پاوه‌ستاویی (بۆ خوا) ملکه‌چه‌،

ترس و له‌رزی له رۆژی دوایی هه‌یهو، به هیوای به‌زه‌یی په‌روه‌دگار به‌تی؟
 بَلَى: ئایا ئه‌وانه‌ی ده‌زانن و ئه‌وانه‌ی نازانن به‌کسانن؟ به‌ دلنیا‌یی ته‌نیا خاوه‌ن
 عه‌قلان بیره‌ده‌که‌نه‌وه‌و په‌ند وه‌رده‌گرن ﴿٩﴾].

ئشیکردنه‌وه‌ی هه‌ندیک له وشه‌کان

(الَّذِينَ): (الَّذِينَ يُقَالُ لِلطَّاعَةِ وَالْحَزَاءِ)، وشه‌ی (دین): به‌ مانای فه‌رمانبه‌ریی
 و پاداشت، به‌ پله‌ی به‌که‌م به‌کاره‌یه‌نراوه له قورئاندا، لیره‌دا ده‌گونجی بگوتری:
 وشه‌ی (دین) به‌ مانای هه‌لس و که‌وت (المُعَامَلَة)، دئی، وه‌ک گوتراوه: (كَمَا تَدِينُ
 تَدَان)، واته: چۆن مامه‌له‌ بکه‌ی، ئاوا حوکمت به‌سه‌ردا ده‌دری.

هه‌روه‌ها وشه‌ی (دین): به‌ مانای ملکه‌چی و فه‌رمانبه‌ریی و پاداشت و
 په‌رستن، دئی.

(الْحَالِصُ): واته: ساغ، بئ خلته، (الإخْلَاصُ الإِمْحَاضُ وَعَدَمُ الشُّوبِ بِمَغَايِرِ)،
 (إِخْلَاصُ): واته: (إِمْحَاضُ) واته: ساغکردنه‌وه‌و پاککردنه‌وه‌و، به‌ شتیه‌یه‌ک که‌ نه‌و
 شته‌ شتی بیگانه‌و نامۆی تیدا نه‌بئ.

(رُفِعَ): (الرُّفَى: مَنزِلَةُ الرُّبِّ، يُقْرَبُونَا إِلَى اللَّهِ، رُفِيَ أَي: يُقْرَبُونَ إِلَى اللَّهِ مَنزِلَتَنَا)،
 بۆ نه‌وه‌ی پتکه‌و په‌لمان له خوا نیزی‌ک بخه‌نه‌وه، (الرُّفَى: المَنزِلَةُ وَالْحَطْوَةُ)،
 واته: پتکه‌و نیزیکی.

(يُكْوِّرُ الْقَبْلَ عَلَى النَّهَارِ): واته: شه‌وگار به‌سه‌ر رۆژگادا ده‌پتجی، (التَّكْوِيرُ: اللَّفُّ
 وَاللُّيُّ، كَوَّرَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ، إِذَا لَوَّاهَا وَلَفَّهَا)، (تَكْوِيرُ): به‌ مانای پتچرانی شتیک
 دئی به‌ دوری شتیکدا، یان به‌سه‌ر شتیکدا، ده‌گوتری: (كَوَّرَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ)
 واته: می‌زهره‌که‌ی له‌سه‌ری هالاند، هه‌ر کاتیک که‌ له‌سه‌ری هالاندو به‌ستی.

(وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ): واته: رازی نیه به‌ بیبروایی بۆ به‌نده‌کان، (لَا يَرْضَى:

لَا يَخْتَارُ هه لينا بژيرى و، پى په سند نيه، (لَا يُفْضَلُ) واته: هه لينا بژيرى، (لَا يُحِبُّ) واته: خوښى ناوې، (لَا يُحِبُّدُ) واته: به چاكي نازانى، نهوانه هه موويان ده چنه تيو ماناي وشه ي: (لَا يَرْضَى) هوه.

(ضُرٌّ): (الضَّرُّ: سُوءُ الْحَالِ)، (ضُرٌّ): برتبه له حال خراپي، يان (مَا فِيهِ ضَرٌّ) هه رجي هه كه زياني تيدا بى، (ضَرَّةٌ، ضَرًّا: جَلَبَ إِلَيْهِ ضَرًّا) زيانتيكى بو هيتا.

(حَوَّلَهُ): (التَّحْوِيلُ: الْإِعْطَاءُ وَالتَّمْلِيكُ دُونَ قَضِ عَوْضٍ)، (تَحْوِيلٌ): برتبه له پى به خشين و خاوه ندار كردن، به بى مه به ست هه بوونى وه رگرتنه وه ي قه ره بوو. (أَنْدَادًا): (جَمْعُ نِدٍّ وَهُوَ الْكُفَّةُ)، (نِدٌّ): به ماناي كوفنه، واته: هاوتا، كه واته: (وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا) واته: هاوتايان بو خوا داده نى.

(قَانِتٌ): (أَيُّ: عَابِدٍ وَمُطِيعٍ)، (قَانِتٌ): هه م به ماناي په رستار دى، هه م به ماناي ملكه چ دى، هه روه ها به ماناي راوه ستاو دى، له كاتى تا عه تد.

(ءَأَنَاءٌ): (جَمْعُ أُنَى مِثْلُ أَمْعَاءٍ جَمْعُ مَعِي، وَأَقْفَاءُ جَمْعُ قَفِي، وَالْأُنَى: السَّاعَةُ، أَتَاءٌ) كوى (أُنَى) ه، وه ك (أَمْعَاءُ) واته: ريخوله كان، كوى (مَعِي) ه واته: ريخوله به ك، (أَقْفَاءُ) واته: پشته مل كوى (قَفِي) ه، (أُنَى) يان (أُنَى) به ماناي ماوه به ك له كات دى.

(يَحْدَرُ): (الْحَدَرُ: اخْتِرَازٌ مِنْ مُخِيفٍ)، يان (خَوْفٌ مَعَ اخْتِرَازٍ)، خو پاراستنه له شتيكى مه ترسييليكراو، يا خود ترسانه وپراى خو وريابوون، ده گوتري: (حَدَرَ حَدْرًا وَحَدْرَتُهُ: تَخْدِيرًا) واته: وريابوو به وريابوون، وريامكرده وهو ناگادارو هوښداريم پيدا.

مانای گشتیبی نایه‌ته‌کان

خوَا ﴿۱۰۱﴾ له سه‌ره‌تای سووره‌تی (الزمر) دا، چهن‌د بابه‌تی زوَر گه‌وره‌و گرن‌گ باس ده‌کات، به‌لام هه‌موویان له ههر سئ ته‌وه‌ری: خوَا به‌به‌گرتن و، وه‌حیی و پیغه‌مه‌رایه‌تیی و، روژی دوایی دا، ده‌سوورینه‌وه.

خوَا ﴿۱۰۲﴾ ده‌فه‌رموئ: ﴿يَسِّرْ لَنَا الرِّجْمَ﴾ واته: نه‌و کاره ده‌ست پیده‌که‌م به‌ناوی خوای به‌به‌زه‌یی به‌خشنده، کاتیک مروّف نه‌و رسته موباره‌که ده‌لئ، ده‌بئ چوار واتای بنه‌ره‌تیی به‌عه‌قل و هوّشی خویدا بینئ:

۱- به‌ناوی خوَا ده‌ست پئ ده‌که‌م، نه‌ک به‌ناوی خوَم یان ههر که‌س و شتیکی دیکه.
۲- نه‌و کاره بوَ رازیکردنی خوَا، نه‌نجام ده‌ده‌م.

۳- نه‌و کاره به‌پیی به‌نامه‌ی خوَا، نه‌نجام ده‌ده‌م.

۴- نه‌و کاره به‌یارمه‌تیی و هاوکاری خوَا نه‌نجام ده‌ده‌م، نه‌ک به‌شان و شه‌وکه‌تی خوَم.

دوایی ده‌فه‌رموئ: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾، دابه‌زئ‌ترانی کتیبه‌که له لایهن خوای زالی کارزانه‌وه‌یه، له رووی رتزمانی عه‌ره‌بیه‌وه: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ﴾، واته: (هَذَا تَنْزِيلُ الْكِتَابِ)، نه‌و کاته: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ﴾، ده‌بیته‌گوزاره (خَبْر) و، (هَذَا) ده‌بیته‌نیهاد (مُبْتَدَأ)، یاخود: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ﴾، ده‌بیته‌نیهاد (مُبْتَدَأ)، نجا: ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾، ده‌بیته‌گوزاره (خَبْر).

بیگومان که ده‌فه‌رموئ: ﴿الْكِتَابِ﴾، وه‌ک دوایی باسی ده‌که‌ین (أل)ی سه‌ر (الْكِتَابِ) بوَ ناساندنه‌و، لیره‌شدا بوَ ناساندنی (عه‌د)، واته: دابه‌زان‌دنی کتیبه‌که، نه‌و کتیبه‌ی که ده‌زانن کامه‌یه، که قورنانه له‌لایهن خواوه‌یه، خواش ﴿۱۰۳﴾ دوو سیفه‌تی بوَ باسکراون: (الْعِزَّةُ وَالْحِكْمَةُ)، که‌واته: نه‌م کتیبه‌که له لایهن خوای

خاوهن نهوپه‌ری عزیزه‌ت و خاوهن نهوپه‌ری حیکمه‌ته‌وه، هاتوه، به‌رجه‌سته‌که‌ری عزیزه‌ت و حیکمه‌ته‌وه، هه‌ر که‌سن شویتنی بکه‌وئی، هه‌م عزیزه‌تی بو ده‌ره‌خسیتنی و، هه‌م حیکمه‌تی پی ده‌به‌خشی.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾، به‌دنیایی تیمه‌کتیبه‌که‌مان بو لای تو دابه‌زاندوه به‌هق، واته: تیمه‌هق بووین که‌نه‌و کتیبه‌مان بو تو دابه‌زاندوه، یاخود نه‌و کتیبه‌ی که‌بو تو‌مان دابه‌زاندوه، هه‌قی له‌خوی گرتوه، یاخود نه‌و کتیبه‌مان دابه‌زاندوه، بو‌نه‌وه‌ی هه‌ق به‌جه‌سپتن، ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾، ده‌جا خوا به‌رسته، به‌ندایه‌تیی بو‌خوا بکه‌و، ملکه‌چی خوتی بو‌ساغ و یه‌کلایی بکه‌وه‌و خلته‌ی پتوه‌مه‌هیله، واته: به‌ندایه‌تیی ساغ و بی‌خلته‌بو‌خوا بکه‌و، به‌هوی شویتکه‌وتنی نه‌و کتیبه‌هه‌قه‌وه، که‌له‌لایه‌ن خوی خاوهن نهوپه‌ری عزیزه‌ت و نهوپه‌ری حیکمه‌ته‌وه بو‌لات دابه‌زیتراوه.

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾، ناگادارین! ملکه‌چی ساغ و بی‌خلته‌ته‌نیا‌هی خوایه، ته‌نیا شایسته‌ی خوایه، ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾، به‌لام نه‌وانه‌ی که‌جگه‌له‌خوا دوستانیکیان گرتوون و، سه‌ره‌رشتیازانیکیان گرتوون، به‌ندایه‌تییان بو‌ده‌که‌ن، ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾، واته: (یقولون) - که‌قرتیتراوه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌سیاق و سه‌لیقه‌ده‌زانری - (ددلین:): نایان‌به‌رسته‌ین مه‌گه‌ر بو‌نه‌وه‌ی له‌رووی پله‌و پیگه‌وه‌له‌خوامان نزیک‌بخه‌نه‌وه، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَخْتَصِمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾، به‌دنیایی خوا دادوه‌رییان له‌به‌بندا ده‌کات، له‌وه‌دا که‌تیبدا ده‌که‌ونه‌راجیایه‌وه، یاقی: هاوبه‌ش بو‌خوادانه‌ره‌کان له‌گه‌ل‌نه‌هلی ته‌وحیدو‌نیماندا، که‌که‌وتوونه‌راجیایه‌وه، خوا دادوه‌رییان له‌تیواندا ده‌کات، ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَذِبٌ كَفَّارٌ﴾، به‌دنیایی که‌سیک که‌دروکه‌ره‌و، زور‌سپله‌یه، یاخود زور‌ببیروایه، خوا‌راسته‌رتی‌ناکات، لیره‌دا‌وشه‌ی: ﴿لَا يَهْدِي﴾، به‌مانای: رتنبمایی‌ناکات، نیه، چونکه‌خوا رتنبمایی‌هه‌موو که‌سیکی‌کردوه، به‌لام‌واته: راسته‌رتی‌ناکات، واته: نایخاته

سەر ڕێی راست، ڕینمایی کران قۆناغیکهو، خراڤه سەر ڕێی راست، قۆناغیکى دیکهیه، ڕینمایی کران، ئەوهیه که مەروڤ بزانی ئەوه ڕێههکی راسته، بەلام خراڤه سەر ڕێی راست، ئەوهیه که دلی بۆی وەرچەرختی و پابه‌ندبێ بەو ڕێه راستهوه، ئنجا خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: که‌سانیک که درۆزن بن و، زۆر بێ‌پروا‌بن، خوا نایانخاته سەر ڕێی راست، ڕینمایی کردوون، بەلام گرتنی ڕێی راستیان بۆ تاسان ناکات، له‌به‌رچی؟ له‌به‌ر ئەوه‌ی درۆ که‌رن و بێ‌پروان.

﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحٰنَهُ﴾
 ئە‌گەر خوا ویستبای ڕۆ‌له بۆ خۆی بگێڕی و، په‌یدا بکات، له‌ نێو ئە‌وانه‌دا که دروستیان ده‌کات، ئە‌وه‌ی ویستبای بۆ خۆی هه‌ڵه‌بژارد، پاکیی بۆ‌وی، ﴿هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾، ئە‌و خ‌وای تاک‌ی ملێتکه‌چکه‌ره، واته: نا‌گ‌ونجی خوا ﷻ ڕۆ‌له‌ی هه‌بیت، چونکه ئە‌گەر گریمان به‌کێک به‌ نا‌وونیشانی ڕۆ‌له‌ش بۆ خۆی بگرتی، ده‌بێ هه‌ر له‌ نێو دروستک‌راوانی خۆیدا هه‌ڵبێ‌ژیری، چونکه خوا ﷻ نا‌گ‌ونجی ڕۆ‌له‌ی هه‌بێ، وەک له‌ سوورەتی (الانعام) دا ده‌فه‌رموی: ﴿بَرِيْعَ السَّمَوٰتِ وَالْاَرْضِ اَنۢى۟ يَكُوْنُ لَهُۥ وَلَدٌ وَّلَمْ يَكُنۢ لَّهُۥ صَاحِبَةً وَّخَلَقَ كُلَّ شَيْۜءٍ وَّهُوَ بِكُلِّ شَيْۜءٍ عَلِيْمٌ﴾
 واته: خوا چ‌و‌ن ڕۆ‌له‌ی ده‌بێ، که ه‌ا‌وسه‌ری نیه‌و هه‌موو شتیکی‌شی وه‌ده‌یه‌یتاوه‌و، خوا به‌ هه‌موو شتیکی زانیه‌.

﴿خَلَقَ السَّمَوٰتِ وَالْاَرْضِ بِالْحَقِّ﴾، خوا ﷻ تاسمانه‌کان و زه‌وی به‌ هه‌ق ه‌یتاونه‌ دی، واته: به‌ حیکمه‌ت، وشه‌ی (حَقٌّ) به‌ پێی ئە‌و سیاقه‌ که تێیدا دی، مانابه‌که‌ی ده‌زانی، لێ‌رده‌دا که ده‌فه‌رموی: خوا تاسمانه‌کان و زه‌وی به‌ هه‌ق دروستکردوون، واته: به‌ حیکمه‌ت و تامانجیک، به‌لام جاری وایه‌ ده‌گوتری: ﴿حَكَمَ فَلَانَ بِالْحَقِّ﴾ واته: به‌ دادگه‌ریی داده‌ریی کرد، هه‌روه‌ها ده‌گوتری: ﴿قُلْتَ اَنْتَ الْحَقُّ﴾ واته: تۆ قسه‌یه‌کی راست گوت، که‌واته: وشه‌ی (حَقٌّ) به‌ مانای دادگه‌ریی دی و، به‌ مانای راستیی دی و، به‌ مانای حیکمه‌ت دی، به‌ پێی ئە‌و سیاقانه‌ که تێیاندايه، ئە‌س‌لی وشه‌ی (حَقٌّ) بيش واته: شتی چه‌سپا‌وو،

دامه زراوو نه له خشاو، ﴿يَكْوَرُ أَيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيَكْوَرُ أَيْلَ عَلَى أَيْلٍ﴾، شهوگار به سهه رۆژگاردا ده پێچن، و رۆژگاریش به سهه شهوگاردا ده پێچن، نه مه ناماژه به کی زۆر پوونه به وهی که زهوی ههم مه یله و هیلکه یی و خره و، هه میس ده خو لیته وه به دهووری خویدا، چونکه پێچرانی شهوگار به دهووری رۆژگارداو، پێچرانی رۆژگار به دهووری شهوگاردا، ته نیا کاتیک ده گونجی وینا (تصویر) بکری که زهوی خر بی، نجا شهوگارو رۆژگار به دوا یه کدا بین، هه ر کامیکیان نهوی دیکه دا پۆشی و، جیسی نهوی دیکه بگریته وه، ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلَّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾، خوړو مانگیشی دهسته مو و ملکه چ کردوون، هه ر کامیکیان بو کاتیک ناوبراو ده روا، یانی: کاتیک که بو دیاری بکراوه، نه و کاته ش که بو دیاری بکراوه، ده گونجی: له سهه ناستی شه و و رۆژ، یان له سهه ناستی مانگ، یان له سهه ناستی سال، یا خود له سهه ناستی ته مه فی خوړو مانگ بی، ﴿أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْعَفْرُ﴾، ناگادار بن! هه ر خوا زالی بالآ دهستی زۆر لیبورده به.

﴿خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ﴾، ئیهوی له یه ک نه فس هیناونه دی، که ئاده مه، ﴿ثُمَّ جَعَلْ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾، دوا ییش هه ر له خو ی هاوسه ره که شی هینا به دی.

و شهی: ﴿نَفْسٍ﴾، مه به ست پتی رووچه، نه ک جهسته، واته: هه ر له هه مان جوړه نه فس و رووچ، له رووی مه عنه و یه وه، که ئاده م دروستکراوه، هه وواش له هه مان جوړه نه فس و رووچ دروستکراوه، به لام باسی جهسته که ی نه کراوه، که جهسته که ی چۆن هیتراوه ته دی؟.

﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَنِيَةَ أَزْوَاجٍ﴾، له ئاژه لانیس هه شت جوو تی بو دا به زانددوون، نجا هه شت جوو تی به تیگه بیشتی باوی تیستا، ده کاته شازده دانه، به لام له به کارهینانی قورناندو، له به کارهینانی زمانی عه ره بییشدا و شهی (زۆج) به هه ر کام له تیرو مئ ده گوتری، ده گوتری: (هَذَا زَوْجٌ هَذَا، وَهَذَا زَوْجٌ هَذَا)، یانی: به هه ر کام له تیرو مئ، ده گوتری: (زَوْجٌ) نه ک به هه ر دوو کیان،

نجایا بییان بگوتری: (زُوج)، وهک تیتستا وهک له زمانی عه ره بییدا باوه، که گوتت جووت (زُوج) واته: تیرو من، به لأم له به کارهیتانی قورناند، به ههر کام له تیرو من گوتراوه: (زُوج)، بویه ده فهرموئی: ﴿تَمَنِّيَ اَرْوَجَ﴾، واته: ههشت دانه له نازه لآن، چواریان نیرن و چواریان مین، ﴿مَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ﴾، له سکه کانی دایکانتاندا ده تانهیتته دی، چوون؟ ﴿حَلَقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقِ﴾، دروستکران، له دوی دروستکران، واته: قوناغ قوناغ، پششی توویلکه (نطفه)، نجا ده بن به خوینپاره (علقة)، نجا ده بن به زارجوو (مُضْغَةً) و... هتد، ﴿فِي ظُلْمَنٍ ثَلَاثٍ﴾، له نیو سن تاریکیاندا، که تاریکیی سک و، تاریکیی مندآدان و، تاریکیی ناودل مندال (مشیمة)، به نسبت نازه لانیس: تاریکیی سکیان و، تاریکیی به چکه دانیان و، تاریکیی پردان، نهوی که له گه ل به چکه که دیته ده ری، ﴿ذَلِكُمْ اللهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ﴾، تهو خویبه تان پهروه ردگار تانه، حوکمرانیی و مولک و ده ستالت هه مووی هی نه وه، ﴿لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ﴾، جگه له و هیچ په رستراونک نیه، ﴿فَاَنى تَصْرَفُونَ﴾، که واته تیوه بو کوئی لا دهر رین؟ یاخود: چوون لاده درین، که جگه لهوی به رستن، له حالیکدا که نهو پهروه ردگارو به دیهینه رو کارسازى هه موو شتیکه؟.

﴿اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللهَ عَنكُمْ﴾، نه گهر بیپروا بن، یاخود: نه گهر سپله بن، وشه ی (تکفروا) هه م ده گونجی به مانای بیپروایی بی، هه م ده گونجی به مانای سپله یی و ناسوپاسی بی، نه گهر بیپروا بن، یان سپله بن، ﴿فَاِنَّ اللهَ عَنكُمْ﴾، به دنیایی خوا ده وله مهنده له تیوه، بی نیازه له تیوه، ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾، به لأم بیپروایی بو به نده کانی په سند ناکات، یاخود سپله یی بو به نده کانی پی په سند و چاک نیه، ﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾، به لأم نه گهر سوپاسگوزاری بکن (به هوئی نیمانه وه)، ﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾، نه وه تان بو په سند ده کات، ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرَىٰ﴾، هیچ قورسای هه تگریکیش، قورسای به کیکی دیکه هه لناگری، ﴿وَلَا تَزِرُ﴾، (وَلَا تَحْمِلُ) هه لناگری، ﴿وَازِرَةٌ﴾.

واته: (اِهْمَةٌ) نه فسیتیکی گوناھبار که نه فسی گوناھبار چوینراوه به که سیتک، کوئیتیکی قورسی له کوئه، نجا ده فهرموئ: هیچ کوئل هه لئگریکی قورس، کوئی نه فسیتیکی دیکه، هه لئاگری، واته: کهس گوناھی کهس هه لئاگری، ﴿ثُمَّ اِلٰنَ رَیْکُمْ مَرْجِعُکُمْ﴾، دوایی شوئی گه رانه وه تان پهروه ردگارتانه، ﴿فَیَنْتَکُم بِمَا کُنتُمْ تَعْمَلُوْنَ﴾، نجا هه وائلتان پیده دات به وهی ده تانکرد، هه وائلتان پیده دات، یانی: نه گهر خراپه تان کرد، سزاتان ده دات و، نه گهر چاکه شان کرد، پاداشتان ده داته وه، ﴿اِنَّهُ عَلِیْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ﴾، به دنیایی نهو زانیبه به خاوهنی سینه کان، (ذات) میننه (مؤنث) ی (ذویه، واته: (صاحب)، (ذات) واته: (صاحبه)، ﴿الْصُّدُوْرِ﴾، بیش، کوئی (صدر) ه، واته: سینه، نجا خوا ﴿لَیْسَ﴾ نوتیبه کانی که له سینه کاندایه نهانن، به خاوهنی سینه کانی داناون، که نه وهنده له نیو نهو دل و سینانه دا چه سپاون، وه ک بووبن به خاوهنی نهو دل و سینانه.

﴿وَ اِذَا مَسَّ الْاِلْسَنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ﴾، مرؤف کاتیک زیانیتیکی تووش دی، له پهروه ردگاری ده پارته وه، مرؤف کاتیک زیانیتیکی تووش دی، زیانیتیک له جهسته دایا، له مائی دا، له دوروبه ریدا، که نارچه تیبه ک به سه ری دی، ﴿دَعَا رَبَّهُ مُنِیْبًا اِلَیْهِ﴾، له پهروه ردگاری ده پارته وه، به له ناخه وه بو لا گه رانه وه وه، (اَنَابَ، یُنِیْبُ) واته: گه راپه وه له ناخه وه، به دل گه راپه وه، ده گه رته وه، ﴿ثُمَّ اِذَا حَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ﴾، نجا هه ر کات خوا له لایه ن خو به وه چاکه به کی پی به خشی، (تَفْوِیْلُ): بریتیه له به خشینتیک که مرؤف چاوه ری قه ره بوو و پاداشتی له به رانه ریدا نه بیت، کاتیک که خوا له لایه ن خو به وه چاکه به کی پی ده دات، بی نه وهی قه ره بوو به کی لی چاوه ری بکات، ﴿نَسِیَ مَا کَانَ یَدْعُوْا اِلَیْهِ مِنْ قَبْلُ﴾، نهو مرؤفه (که مه به ست پی پی مرؤفی بیبروایه)، نه وهی پیشتر بوئی له خوا ده پاراپه وه، له بیرری ده چی، یا خود که پیشتر داوای له خوا ﴿لَیْسَ﴾ ده کرد، نهو زیانه لی لابدات، له بیرری ده چی، ﴿وَجَعَلَ لِلّٰهِ اٰنْدَادًا﴾، هاوبه شان بو خوا داده نی، نهو چاکه و نیعمه تانه ده گه رته وه بو غه بیرری خوا، ﴿لِیُقِیْلَ عَن

سَيَلْوُ ۞، تاكو سه‌ره‌نجام خه‌لك له رِئِي خوا لابدات، نه‌م (ل)ه، (لام‌التعليل) ه، به‌لام له نه‌صلدا به‌ماناي سه‌ره‌نجامه، نه‌گه‌رنا نه‌و كه‌سه به‌حيسابي خؤي بؤيه‌هاوتايان بؤ خوا دانانتي، بلتي: بؤ نه‌ومه كه‌خه‌لك له رِئِي خوا لابده‌م! به‌لام مادام سه‌ره‌نجامه‌كي واده‌بتي، كه‌به‌هؤي نه‌و هاوتوا هاوبه‌شانه‌وه كه‌بؤ خويان داده‌تين، خه‌لك له رِئِي تيمان به‌خواو خواپه‌رستتي لابدرتي، مادام سه‌ره‌نجامه‌كي وايه، وه‌ك له نه‌صلدا بؤ نه‌وه كرديتي.

﴿قُلْ نَمَتَّ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۞﴾ (نه‌ي پيغه‌مبه‌ر! ۞ تَو) بفه‌رموو: (نه‌ي باباي بيپروا!) ماوه‌يه‌كي كه‌م به‌هرمه‌نده به‌كوفره‌كه‌ت، چونكه‌كوفريش جوريك له به‌هره‌وه‌رگرتي تيديه، رِئِي گونا‌هو تاوان و، رِئِي رابواردن و له‌ززه‌ته‌كان، به‌ه‌راميي بؤ مروفي ته‌خت و ناچووخ ده‌كات، واته: كه‌ميك به‌هره‌وه‌رگره له كوفره‌كه‌ت مادام پيت خؤشه‌و پيت په‌سنده، ﴿إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ۞﴾، به‌دنيايي تو له‌هاوه‌لاني ناگري (دؤزه‌خي).

له‌كوتايي دا خوا ۞ ده‌فه‌رموي: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا ۞﴾، نه‌مه‌ليره‌دا خوا ۞ به‌راوردی پي ده‌كات، واته: (أَهَذَا خَيْرٌ) نايانمه‌باشتره، ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ ۞﴾، نايانمه‌وي پيشتي باسكرا، باشتره كه‌هه‌ر كات زياتيكي تووش بوو، له‌خوا ده‌پارته‌وه‌و بؤ لاي ده‌گه‌رته‌وه‌و، نه‌گه‌ر خؤشيشي تووش بوو، خؤاي له‌بيرده‌چپته‌وه‌و، زيانه‌كه‌شي له‌بيرده‌چپته‌وه‌و، هاوبه‌ش بؤ خوا داده‌نتي، كه‌سه‌ره‌نجام خه‌لك له رِئِي خوا لابدات، (نايانمه‌باشتره)، ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَانَاءَ اللَّيْلِ ۞﴾، ياخود كه‌سيك كه‌له‌كاته‌كاني شه‌وگاردا بؤ خوا ملكه‌چه، به‌ندايه‌تسي بؤ خوا ده‌كات، ﴿سَاجِدًا وَقَائِمًا ۞﴾، به‌كرنووش بردويي و به‌راوه‌ستاوي، ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ ۞﴾، وريابه له‌رؤزي دوايي، ترس و بيمي هه‌يه.

(الْعَذْرُ: إِخْتِرَازٌ مِنْ مُخِيفٍ): (حذر) برتیه له له‌خؤ وريا بوون له شتيكي ترسناك، ياخود (الْعَذْرُ: هُوَ الْخَوْفُ مَعَ الْإِخْتِرَازِ): (حذر) ترسه له‌گه‌ل خؤپاراستندا.

واته: وریایه و بیمی هه‌یه له رۆژی دوایی. ﴿وَرَجُوا رَحْمَةً رَّيْفٍ﴾. به ته‌مای به‌زه‌یی په‌روه‌ردگاریشیه‌تی، له‌ لایه‌که‌وه‌ ترس و بیمی هه‌یه‌ له‌ رۆژی دوایی. (واته: له‌ سزای رۆژی دوایی)، له‌ لایه‌کی دیکه‌ شه‌وه‌ ئومێد و هه‌یوای هه‌یه‌ به‌ به‌زه‌یی په‌روه‌ردگاری.

﴿قُلْ عَلَّيْسَ مَوْتِي الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ﴾. بئس: ئایا به‌کسانێ ته‌وانه‌ی ده‌زانی و ته‌وانه‌ی نازانی؟ ته‌وانه‌ی ده‌زانی، شه‌و خواپه‌رستانه‌ن و ته‌وانه‌ش که‌ نازانی، شه‌و بی‌بروایانه‌ن که‌ هه‌ر رۆژه‌ له‌ سه‌ر حالێکن، له‌ کاتی ناخۆشیدا په‌نا بۆ خوا ده‌بن و، له‌ کاتی خۆشیدا بوغرا ده‌بن، به‌لام ته‌وانه‌ی زانیان، له‌ شینیه‌یی و له‌ ته‌نگانه‌ دا، له‌ فهرجایی و له‌ ناره‌حه‌تی دا، هه‌ر به‌ئده‌ی خۆان، بۆیه‌ خوا ﴿قُلْ دَهْفَةٌ رَمِيَتْ﴾. بئس: ئایا ته‌وانه‌ی ده‌زانی و ته‌وانه‌ی نازانی په‌کسانێ؟ ﴿إِنَّمَا مَنَعَكُم مَّا أُولَئِكَ نَجَّيْ﴾. به‌ دنیایی ته‌ئیا خاوه‌ن عه‌قلان بیه‌ ده‌که‌ته‌وه‌و، په‌ئد وهرده‌گرن، شه‌و راستییانه‌یان دێته‌وه‌ بیه‌، که‌ خجای مبه‌ره‌بان له‌ ئاخ و زگمکیاندا دایوان.

مهسه له گرنه کان

مهسه له ی به که م:

پیناسه ی قوربان و، حکمه ق دابه زینانی و، فه رمانکردن به خوا به رستی ساغ و بیخه وش، که خوا ته نیا نه وه ی شایسته یه و، نه واله ش که به بیانوی له خوا نیز یکخسته وه یانه وه، جگه له خوا ده به رستن، خوا دادوه ریمان له لیواندا ده کات، له وه دا که تیبدا که وتوونه کیشه وه و، ناشگونجن خوا رۆله ی هه بن، چونکه هه رچی هه یه دروستکراوی خۆیه ق:

خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝۱ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۝۲ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝۳ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ۝۴ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحٰنَهُ ۚ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝۵﴾

شیکردنه وه ی ئه م، ئایه تانه، له دوازه برکه دا:

۱- ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝﴾ دابه زینانی کتیبه که له خوی زالی کارزانه وه به، وشه ی (تنزیل): (نزل، ينزل، تنزیل) چاوک (مصدره)، ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ۝﴾ دابه زینانی کتیبه که، که قوربان، ﴿ مِنْ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝﴾ له خوی زالی کارزانه وه به، ده گونجی: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ۝﴾ نیهاد (مبتدا) بن و، ﴿ مِنْ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝﴾ گوزاره (خبر) بن، یاخود: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ۝﴾ گوزاره (خبر) بن بۆ نیهادیکی قرتیزاو

(مُبْتَدَأٌ مَخْذُوفٌ) واته: (هَذَا تَنْزِيلُ الْكِتَابِ)، نهمه دابه زَنَرَانِ كِتَبِه كه به، وشعی (الْكِتَابِ) كه ناسِتَرَاوه، ناساندنه كه ی بُو (عهد)ه، (عهد)یش له زمانِ كوردیدیا، له به رانبه ر (كه) دابه، نه گهر گوتمان: كِتَبِ (كتاب) نازانِ، كام كِتَبِه به؟ به لَام كه گوترا: كِتَبِه كه (الكتاب) ده زانرِی، كام كِتَبِه به، جاری واش هه به (أَل) بُو تِكْرَا (جینس)ه، به لَام لِره داهه به ست پئی نهو كِتَبِه به كه زانداوه كامه به.

كه ده فهرموئ: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنْ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾، نهمه بُو خَوِی نهو ده گه یه نئی كه نهو قورنانه به به ش به ش (مُنْجَم)یی دابه زَنَرَاوه، نهك هه مووی به یه كچار.

هه لَبَه ته كه خوا ﴿تَنْزِيلُ﴾ ده فهرموئ: نهم كِتَبِه له لایه ن خَوای زَالِی كارزانه وه دابه زَنَرَاوه، ﴿الْعَزِيزِ﴾، (العزیز: صِفَةٌ مُشْبَهَةٌ بِالْفِعْلِ) (العزیز) سیفه تیبکی به كردار چو تَرَاوه، به مانای زال (غالب) دئی، به مانای كه سِیك دئی كه له رووی به لَگه وه زالَه، یاخود له رووی به خَشینه وه، لهو رووه وه كه خاوه ن چاكه وه به خَششه به سه ر مرؤفا به تیه وه، یان له رووی ده سه لاته وه.

﴿الْحَكِيمِ﴾، ده گونجی به مانای (حاکم) بی، واته: ده سترویشتوو، یاخود به مانای (مُتَقِنٌ) بی، واته: زۆر به ورده کاری بیژراو، یاخود به مانای: خاوه ن حیکمه ت بی.

۲- ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾، تیمه كِتَبِه كه مان (كه قورنانه) بُو لای تُو دابه زاننده به هه ق، كه ده فهرموئ: ﴿بِالْحَقِّ﴾، نهمه سِی واتایان هه لده گری: أ/ بُو نهو هی هه ق بچه سپیتی.

ب/ تیمه كه قورنانه مان دابه زاننده، له سه ر هه ق بووین.

ج/ قورنانه مان كه دابه زاننده هه قی له نِیوخویه وه گرتوه، وشعی: (الحق)یش به مانای شتی چه سپاو دئی و، به مانای شتی تامانجدار دئی، به لَام به پئی نهو سیافه جوژاو جوژانه كه تییان دئی، مانابه كه ی دیاری ده كه بن.

۳- ﴿ فَأَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴾، که واته: به ندایه تیی بُوَ خُوا ۞ بکهو، ملکه چیی خَوْتُ بُوَ سَاغ بکهوه، واته: دابه زیترا نی تم کتیبه (قورنان) نیعمه ته، که پیویسته به سوپاسگوزاری پیشوازی لی بکری، سوپاسگوزاریش بُوَ خُوا، نهوهیه که به ندایه تیی بُوَ خُوا بکری، به هوی پیرهوی کردن لهو قورنانهوه.

۴- ﴿ أَلَّا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾، ناگادار بن! ﴿ أَلَّا ﴾، له زمانی کوردیی دا ده بیته به رانهری (نهها) واته: ناگادار بن! ملکه چیی ساغ و بی خلتنه ته نیا هی خوایه، (الخالص: السالِمُ مِنْ أَنْ يَشُوْبَهُ تَشْرِيْكُ غَيْرِهِ فِي عِبَادَتِهِ)، (خالص): واته: سه لامهت لهوهی که جگه له خوا به شدارکرا بن له په رستنی دا.

(أبو حامد الغزالي) ناوا پیناسهی نیخالص ده کات، ده لن: (الإخلاص: تَجْرِيْدُ قُضْدِ التَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ عَنِ جَمِيعِ الشَّوَابِ)، (إِخْلَاص): بریتیه له دارنینی مه بهستی له خوا نیزیکوونهوه، له هه موو خلتنه کان، واته: نهو نیازو مه بهسته که له پشت نهو کاره ته وهیه، یا خود هاندهری نهو کاره ته، که نه نجامی ددهوی، هیچ خلتهی جگه له خوا پی مه بهست بووی پیوه نه بن.

شایانی باسه: (أبو حامد الغزالي) په حمه تی خوی لی بی، هه م له کتیبی: (احیاء علوم الدین) دا، هه م له زور به رهه می دیکه شدا، شتی باش باشی گوتوون، له بواری نیخالص و شیرک و نهوانه شدا، به راستی قسه ی زور وردو قوولی کردوون^(۱).

خُوا ۞ دهه رموی: ﴿ أَلَّا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾، ناگادار بن! دینداری و ملکه چیی ساغ و بی خلتنه، ته نیا هی خوایه.

۵- ﴿ وَالَّذِينَ أَخَذُوا مِنَ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ﴾، نهوانهش که جگه لهو دوستان و سه رپه رشتیاریکیان گرتوون و، په یاد کردوون.

(۱) که واته: نابی به هوی هه ندیک قسه و بیروای هه له یه وه، خو مان له بیرورا چاکه کانیشی بیتهش بکه بن.

۶- ﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ ﴾، (يَقُولُونَ: مَا نَعْبُدُهُمْ) بوجی (يَقُولُونَ) دیار نیه؟ چونکه به سیاق و سلیقه ده زانری (ده لَین) تیمه نایانپه رستین نهو سه ره پشتریارانه، مه گهر بؤ نه وهی له رووی پیگه وه له خوامان نیزیک بخه نه وه، ﴿ لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ ﴾، (أي: يُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ تَقَرُّبًا)، (الزُّلْفَى: اِسْمٌ اُقِيمَ مَقَامَ الْمَضْرِبِ)، (الزُّلْفَى) ناویکه له شوینی چاوگ دانیشته، تاکو به نیزیک خسته وه له خوامان نیزیک بخه نه وه، ده شکونجی (زُلْفَى) ههر به مانای پیگه (منزلة) بی، واته: (لِيُقَرِّبُوا مَنَزِلَتَنَا إِلَى اللَّهِ)، بؤ نه وهی پیگه مان له خوا نیزیک بخه نه وه.

تنجا خوا ﴿﴾ ده فه رموی:

۷- ﴿ إِنْ أَلَّ اللَّهُ بِتَحَكُّمٍ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴾، به دلنمایی خوا دادوهر بیان له نتواندا ده کات، له وه دا که تتیدا که وتوونه راجیایه وه.

واته: خاوهن دینه کان، نهو راجیایه که له نتوانیاندا هیه، که هه ندیکیان نه هلی ته نیا خوا به رستن و، نه وانی دیکه ش نه هلی شیرکن و، هاوبه شانی جوراو جور بؤ خوا ﴿﴾ له په رستنیدا داده نین.

۸- ﴿ إِنْ أَلَّ اللَّهُ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَذِبٌ كَفَّارٌ ﴾، به دلنمایی خوا ﴿﴾ که سیک که دورکهر بی و، زور بیبروا، یان زور سپله بی، راسته پئی ناکات، واته: نایخاته سه راسته پئی، لیره دا: ﴿ لَا يَهْدِي ﴾، به مانای (پینمایی ناکات) نیه، چونکه خوا ﴿﴾ پینمایی هه موو که سی کردوه، هی راست و دروایی کردوه، هی چاک و خراپانی کردوه، هه موویانی پینمایی کردون، به لأم هه مووان ناخاته سه راسته پئی، که سیک ده بی هیدایه تی خوا قبول بکات، پینمایی خوا قبول بکات، تنجا شایسته ی نه وه به که خوا بیخاته سه راسته پئی، هه روک خوا ﴿﴾ ده فه رموی: ﴿ وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ وَقَوْهُمْ ﴿﴾ محمد، واته: نه وانه ی هیدایه تی خویان وه رگرتوه، خوا ﴿﴾ هیدایه تیان بؤ زیاد ده کات، به لأم که سیک دورکهر بی و، زور بیبروا سپله بی، شایسته ی نه وه نیه، خوا راسته پئی بکات، که واته: ﴿ لَا يَهْدِي ﴾، (أي: لَا يُرْشِدُ وَلَا يُوفِّقُ) واته: کاری بؤ ناسان ناکات و راسته پئی ناکات.

وشه ی: ﴿كَذِِبٌ يَّهِيْشُ نَاوِي بَكَهْر (اِسْم فَاعِل) ه، واته: درۆكهر، (كُذَاب) واته: درۆزن، زۆر درۆكهر، به لام (كُفَّار) كه (صِيغَةُ الْمُبَالَغَةِ) (ي) (كَاْفِر) د، واته: كه سِيك كه زۆر بِيروابن، ده شگونجن (صِيغَةُ الْمُبَالَغَةِ) (ي) (كَاْفِر) بن، به مانای كه سِيك كه زۆر سپله و ناسوپاس بن، چونكه (كَاْفِر) وهك چۆن به مانای بِيروايی هاتوه، به مانای سپله و ناسوپاسيش هاتوه.

۹- ﴿لَوْ اَرَادَ اللهُ اَنْ يَّتَّخِذَ وَلَدًا﴾، نه گهر خوا ويستباي رۆله يهك بۆ خۆي بگري، يه كييك له هانده ره ره كاناي بِيروايه كان بۆ هاوبهش بۆ خوادانان، نه وه بوو كه رۆله يان بۆ دادهنا، نه گهر كچ بوون و، نه گهر كور بوون، به خه يالی خۆيان ده يانگوت: شه يتانه كان كوراني خوان و، فريشته كان كچاني خوان، بۆيه خوا ﷻ ده هه رموي: نه گهر خوا ويستباي رۆله يهك بۆ خۆي بگري.

۱۰- ﴿لَا صُفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾، له وانهدا كه دروستيكر دوون، هه ليده بژارد، (أَي: لِاصْطَفَىٰ مِنْ ضَمَنِ مَخْلُوقَاتِهِ مَا يَشَاءُ، إِذْ لَيْسَ غَيْرُهُ مَوْجُودٌ سِوَىٰ خَلْقِهِ)، چونكه خوا جگه له خۆي، نه وه ي هه هه مووي دروستكراوه كاناي خۆيني، كه واته: نه گهر رۆله يه كييشي په يداكردبايه، ده بوو له نيو دروستكراوه كاناي دا په يداي بكات.

۱۱- ﴿سُبْحٰنَهُ﴾، پاكبي بۆ وي، دووربي بۆ وي، (كه رۆله ي هه بن).

۱۲- ﴿هُوَ اللهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾، نه و خواي تاكي ملپي كه چكه ره، نه مه روونكر دنه وه ي پاكيتي خوايه، ياني: كه خوا (الله) يه، واته: خاوه ني هه موو سيفه ت و ناوه به رزه چاكه كانه، (الوَاحِد) مادام تاك بن و دووه مي نه بن و هاوبه شي نه بن، (القَهَّار) هه رووها ملپي كه چكه رو بالا ده ست بن به سه ر هه موو بووندا، خوايه كي ناوا ناگونجن رۆله ي هه بيت، خوا ﷻ خاوه ني هه موو سيفه ته چاكه كانه و، كۆكه ره وه ي هه موو سيفه ته باشه كانه، له زاتي خۆيدا يه كتايه و، و ينه ي نيه و، بۆ هه موو دروستكراوه كانيشي ملپي كه چكه ر و بالا ده سه ت.

پیشتریش کو تمان: وشہی (حَقُّ) له ئەصلدا بە مانای (الثَّابِتُ وَالرَّاسِخُ) چەسپاو و پۆچوو دی، بەلام بە پیتی ئەو سیاقانەى تییان دی، وشہی (حَقُّ) مانایەکەى دیاریی دەکری بۆ وینە:

(۱)- ئەگەر بگوتری: (حَكَمْتُ بِالْحَقِّ): آی: حَكَمْتُ بِالْعَدْلِ، حوکمت بە هەق کرد، واتە: بە دادگەرانه، کهواتە: لێرەدا هەق بە مانای دادگەریی دی.

(۲)- ئەگەر بگوتری: (قُلْتَ قَوْلًا حَقًّا، أَيْ: قُلْتَ صِدْقًا)، واتە: تۆ قسە بەکی راست کرد، کهواتە: لێرەدا وشەى (حَقُّ) بە مانای راستیى دی.

(۳)- ئەگەر بگوتری: (وَفَقَّحْتَّ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ) واتە: تۆ ئەو تەرەفە ناکۆکانەت بە هەق پێک هینا، واتە: بە حیکمەت، هەق لێرەدا حیکمەتە.

(۴)- ئەگەر گوت: (فَعَلَّتَ الْحَقَّ)، (أَيْ: فَعَلَّتَ مَا يُرِضِي الْحَقَّ)، شتیتکت گوتووە هەق که خوا بە ﷻ، رازیی دەکات.

(۵)- ئەگەر بگوتری: (خَلَقَ اللَّهُ الْكُونَ وَالْحَقُّ، أَيْ: لِيَهْدِيَ كَيْفِي، وَلِحِكْمَةِ جَلِيلَةٍ)، واتە: بۆ ئامانجیکی گەرورەو، بۆ حیکمەتتیک خوا گەردوونی هیناوەتە دی، کهواتە: وشەى (حَقُّ) بە پیتی ئەو سیاقانە که تییاندا دی، مانایەکەى دیاریی دەکری.

مەسەلەى دووم:

باسى دروستكرانى ئاسمانەكان و زەوى بە ھەق و، پېچانى شەوگار بەسەر رۆژگاردەو، رۆژگار بەسەر شەوگارداو، پامكرانى خۆرو مانگ، تاكو كاتىكى ديارىكراوو، دروستكرانى بابى مروفان لە يەك نەفس و، دروستكرانى ھاوسەرەكەشى ھەر لە خۆى و، دابەزىترانى ھەشت جووت لە چوار جۆرە ئازەل و دروستكرانى مروف لە سكى دايكيدا، لە ئىو سى جۆرە تاريكاياندا، قوناغ قوناغ، دروستكران لە دواى دروستكران:

خُوا ۞ دَهِرْمَوْى: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكْوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكْوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٥﴾ خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَلَاثَةَ زُوجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَاتِي تُصُرُونَ ﴿٦﴾ ۞

شىكردنەھى ئەم دوو ئايەتە، لە دوازدە برگەدا:

(١)- ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾، واتە: خوا ئاسمانەكان و زەوى بە ھەق ھىناونە دى، واتە: بۆ ھىكمەتتەك و بۆ ھىنانە دى ئامانچتەك، ئىمە لە سوورەتى (يونس) دا، باسكى تايەتەمان لەو بارەوہ كروەو، لە ھەموو ئەو ئايەتانەى كە دەورى پازدە ئايەتن لە قورئاندا، باسى ئەم بابەتە دەكەن، ھىناومان.

(٢)- ﴿يُكْوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكْوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ﴾، شەوگار بەسەر رۆژگاردە دەپىچى و، رۆژگار بەسەر شەوگاردا دەپىچى، (يُكْوِّرُ: يَلْفُ) واتە: دەپىچى، ھەلبەتە ئەم تەعبىرە راستىيەكى زانستىي گرتۆتە خۆى، كە لە كاتى دابەزىترانى قورئاندا ئەو راستىيە زانستىيە نەزانراوہ، ئەويش ئەوہبە كە ئەم زەوييەى ئىمە لەسەرى دەژىن،

ہم مہیلو خر ہلکھوتوہ (ہیلکھی)، نہک خری تہلو، ہم بہ دەوری خویشدا دەخولیتتوہ، چونکہ (تکویر) واتہ: شہوگار پیجران بہ دەوری رۆژگارداو، رۆژگار پیجران بہسەر شہوگارد، کاتیک دەگونجی وینا (تصور) بکری، کہ زہوی مہیلو ہیلکھی و خر بی، بہ دەوری خویشدا بخولیتتوہ.

لہو بارہوہ (الطنطاوي) لہ تہفسیرہکە ی خویدا^(۱)، عیبارہتیک ی جوانی ہیناوہ پیم چاک بوو لئی بغوازمہوہ، دەلن:

(كَارَ الْعِمَامَةِ عَلَى رَأْسِهِ وَكَوْرَهَا، وَلَا جَرَمَ أَنْ كُلَّ وَاحِدٍ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي تَتَابُعِهِمَا أَشْبَهَ بِتَتَابُعِ أَكْوَارِ الْعِمَامَةِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، فَالْأَرْضُ كَالرُّأْسِ وَالظَّلَامُ وَالصِّيَاءُ يَتَتَابَعَانِ بِتَتَابُعِ أَكْوَارِ الْعِمَامَةِ، وَيَلْتَفَتَانِ مُتَتَابِعِينَ حَوْلَهَا، وَهَذَا التَّغْيِيرُ مِنْ أَعْجَبَ مَا يُعْلِمُ أَنَّ الْقُرْآنَ يُرْشِدُنَا إِلَى كُرْوِيَةِ الْأَرْضِ أَوْلًا، وَيُرْمِزُ إِلَى دَوْرَانِهَا حَوْلَ نَفْسِهَا ثَانِيًا).

واتہ: لہ زمانی عہرہبیدا دەگوتری: (كَارَ الْعِمَامَةِ عَلَى رَأْسِهِ وَكَوْرَهَا)، میزەرہکە ی لہسەری خو ی پیچا، چونکہ ہەر قەفکیان بہ دەوری نہوی دیکەدا دەپیچری، گومانی تیدانیہ، کہ ہەر کام لہ شہوگارو رۆژگار کہ بہ دوا ی یەکدا دین، وەک بہ دوا ی یەکدا ہاتنی پیچہکانی میزەر وایہ، کہ ہہندیکی بہسەر ہہندیکی دا دەپیچری، کہواتہ: لیرەدا خوا ﷻ زہوی وەک سەر(ی مروّف) تہماشا کردوہ، داناوہ، تاریکایی و پرووناکیی و شہوگارو رۆژگاریش بہ دوا ی یەکدا دین، وەک چۆن پیچہکانی میزەر بہ دوا ی یەکدا دەپیچری، و شہوگارو رۆژگاریش بہسەر یەکدا دەپیچری بہ دەوری زہویدا، (نہگەر نہم بلاجکتورہ خو ر بی و^(۲))، نہمہ زہوی بی و، زہوی ناوا دەخولیتتوہ بہ دەوری خویدا، نہو شوینہی رووی لہ خو رہ دەبیتتہ رۆژو پشستہکە ی دەبیتتہ شہو، کہواتہ: بہردہوام شہو رۆژ راودەنن، رۆژیش شہو راودەنن، وەک خوا ﷻ لہ سوورہتی (الأعراف) دا دەفرموی: ﴿يُعْشَىٰ لَيْلَ النَّهَارِ

(۱) الجواهر في تفسير القرآن الكريم: ج ۱۸، ص ۱۸۳.

(۲) لہکاتی دەرس گوتنہو کہدا نامازم بہ گۆپیکی بلاجکتور کردوہ، نامازم بہشتیکی دیکہ کردوہ، چواندمن بہ خو ر و زہویہوہ.

يَطْلُبُهُ حَيْثًا ﴿٥٤﴾، واتە: بە شەوگار رۆژگار دادەپۆشی، بە دواى دەكهوئى بە خێرايى، سوورپانهوى زهوى بە دەورى خۆيدا، نزيكهى سى (٣٠) كيلۆمهتره له خولهكتيكا، ئنجا بۆ نهوى سهعاتيكت بۆ دهركهوي: (٣٠) جاراني (٦٠) دهكهى (٣٠ × ٦٠ = ١٨٠٠ كلم)، دهكاتە نهو ماوهيهى كه زهوى له ماوهى سهعاتيكا دهبيريى بە دەورى خۆيدا، بۆيهش خوا دهفرموي: ﴿يَطْلُبُهُ حَيْثًا﴾، بهلام لهبهر نهوى زهوى زۆر گهورهيه، ئيمه زۆر ههست بهو سوورپانهوه خيرايه ناكهين، ههلبهته نهگر خيراتر سوورپابهوه، نهو كاته وهك پيشتريش باسمان كردوه، حال و گوزهراني مرووف لهسهر زهوى جوړيكي ديكه بوو، يان ههر نهدهبوو^(١).

ئهم دهبرينهش سهرسوورپهينهترين دهبرينه، لهوهدا كه بزائري قورئان ريتماييمان دهكات يه كه م: زهوى مهيلهو خرپه، دووم: ناماژه شه بهوه كه به دەورى خۆشيدا دهخولتتهوه.

ليزهدا رهنهگه پرسياريك بكرئ:

بوچی خوا ﷻ به تەعبيريكي ديكه نهپهيناوه، پوونتر بووايه؟ واتە: هەر ريك فرمووباي: زهوى خرپهو به دەورى خۆيدا دهخولتتهوهو شهو و رۆژ لهوهدا بهيداوهبن؟

وهلامهكهى نهويه كه خوا ﷻ به شپوهيهكى فرمووه: به كهلكى ههموو رۆژگارەكان بى، بۆيه به ناماژه هاتوه، ئنجا ههر ئەمهش نيهو، زۆر راستيى ديكهى گهردوونىيى له قورئاندا هاتوون، كه نهگر خوا ﷻ وهك له واقيعى خوياندا هەن، ناواى فرمووبانايه، بۆ خەلك دهبوونه مهتەليک كه لىي تى نهدهگهيشتن و، له عهقليانهوه نهدهچوو، بهلام به ناماژه فرموونى، كه نهوان به جوړيک لىيان تى دهگەن و، دوايش كه زانست زياتر بهرهو پيشهوه دهچن، وهك حهقيقهق خويان دهيانزانن.

(١) هى نيوان كهوانهكان زيادهى خۆمه.

ئىجا له چەند شویتى دیکەش دا، ئاماژەى پىندراوه، که زهوى خپرو هیلکەبى
هەلکەوتوه، بۆ وینە:

أ- ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا﴾ (۱۹) الحجر، واتە: زهوىمان دريژ کردۆتهوه، که کاتیک دريژ
کردنەوهى زهوى و پان راخستنهوهى زهوى تەسهوور دەکرتى، که خپرو هیلکەبى بى،
چونکه نەگەر چوارگۆشە يان، لاکيشە، سىگۆشە بووايه، دەبوو گۆشەى هەبوونايه، بەلام
هەر دەريوى و گۆشەى نين!

ب- ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ (۲۰) النازعات، واتە: دواى ئەوه خوا ﷻ زهوى پان
راخستوه، ياخود مەيلەو هیلکەبى لیکردوه.

ج- ﴿وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ﴾ (۲) الرعد، واتە: خوا ﷻ ئەو کەسەبە که زهوى
دريژکردۆتهوهو، پان راخستوه، که ئەوانە هەموويان ئاماژەن بە خپرتيى زهوى.

د- ﴿يُعِيشِي أَيْلَ النَّهَارِ يَطْلُبُهُ حَيْثُا...﴾ الأعراف: ۵۴، ئەمەش ئاماژەبەکى روونه بە
سوورانهوهى زهوى و، بە دواى يەکداهاتنى شەوگارو پۆزگار لەسەر پانتايى و رووبەرى
زهوى.

۳- ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾، هەرودەها خوا
ﷻ خۆرو مانگى رامکردوون، ملکەچ کردوون، هەر کاميکيان دەپوات بۆ کاتيکى
دياريکراو.

نەو کاتە دياريکراوه دەگونجى مەبەست پىتى کاتى دياريکراوى شەوگارو
پۆزگار بى، يان هى مانگ بى، يان هى سأل بى، ياخود هى تەمەنى مانگ و
خۆر بى، تاکو تەمەنيان دەبیت.

تیمە له سوورەتى (يونس) دا، باسيكى تىرو تەسەلمان له قەدەر ئەم تەفسىرە
کردوه، له بارەى هەر کام له خۆرو، مانگ و، زهوى، هەرودەها پيشى له بارەى

گردونه‌وه به گشتی^(۱)، هرچه‌نده جار جار نه‌وندهی پئویست بکات ناماژه به هندیک شت ده‌کهینه‌وه بۆ وینه: قه‌باره‌ی خۆر ملیۆتیک و سئ سهد هزار (۱,۳۰۰,۰۰۰) جار هئنده‌ی قه‌باره‌ی زه‌وی گه‌وره‌یه‌و، نیو جهرگه‌ی خۆر شه‌ش ملیۆن (۶,۰۰۰,۰۰۰) پله‌ی سه‌نتیگراد گهرمه، که نه‌گهر زه‌وی تیمه‌ بخریته نیو خۆره‌وه، له‌ چرکه‌یه‌کدا ده‌بته‌هه‌لم، به‌لام توژی ده‌ره‌وه‌ی خۆر بیست هزار (۲۰,۰۰۰) پله‌ی سه‌نتیگراد گهرمه‌و، بلیسه‌ی زمانی خۆر ملیۆتیک (۱,۰۰۰,۰۰۰) کیلومه‌تر درێژه‌و، نه‌گهر ههر کاتیک خۆر بکوژیته‌وه، زه‌وی تیمه‌ به‌کسه‌ر (۲۷۰) پله‌ ده‌چيته ژر سفره‌وه، واته: ده‌بته‌ سفری موته‌لق، به‌ پئی پله‌ی کالفن، نه‌و کاته‌ش نه‌ک هیچ جووله‌یه‌ک له‌سه‌ر زه‌وی نامین، بگه‌ ره‌دبيله‌کانیش ره‌نگه‌ جووله‌یان تیدا نه‌مین.

(۴) - ﴿الَا هُوَ الْعَزِيزُ الْعَفْرُ﴾، ناگاداربن! نه‌و (خوا) زالی زۆر لیبوره‌یه.

نجا خوا ﷻ دینه‌ سه‌ر باسی دروستکردنی مروّف و ده‌فه‌رموی:

(۵) - ﴿خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾، (خوا) تبه‌وی له‌ یه‌ک نه‌فس دروستکردوه.

که به‌ ته‌نکید مه‌به‌ست پئی ئاده‌مه.

(۶) - ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا مِنْهَا رَوْحَهَا﴾، دواپی ههر له‌ خۆی (له‌و یه‌ک نه‌فسه‌ که نه‌فسی ئاده‌مه ﷻ) هاوسه‌ره‌که‌شی دروستکرد.

بیگومان لی‌ره‌دا مه‌به‌ست له: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا مِنْهَا رَوْحَهَا﴾، نه‌وه‌یه‌ که له‌ هه‌مان جوژه نه‌فس که ئاده‌می لئ دروست بووه، هه‌واش له‌ هه‌مان جوژه نه‌فس دروست بووه، هیچ گومان له‌وه‌دانه‌یه‌ که مه‌به‌ست پئی نه‌وه‌یه، چونکه‌ خوا ده‌فه‌رموی: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا مِنْهَا رَوْحَهَا﴾، هه‌روه‌ها له‌ سووره‌تی (النساء) ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا رَوْحَهَا﴾

(۱) هه‌روه‌ها له‌ تفسیری هه‌رکام له‌ سووره‌تی (فصلت) و (الرحمن) یش، له‌باردی گه‌ردونه‌وه‌ دولوین.

وَبَتْ مِنْهَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنَسَاءً وَأَقْرَبُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ، وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾، راناوی (منها) له ههردوو شوئنه كاندا بۆ نهفس ده چیته وه، که مینه (مؤنث) به، واته: لهو جوړه نهفسه هه وواشی دروستکردوه، نهک لهو جهسته به، چونکه نهگه ر بۆ جهسته چووبایه وه، ده یه رموو: (خَلَقَ مِنْه)، تنجا که گوايه: هه ووا له په راسووی نادهم دروست بووه، ته وه قسه ی په یمانی کۆنه و پیشتریش هیتاومانه له ته فسیری سووره تی (النساء) داو، له ته فسیری سووره تی (الروم) یش دا، که له ووی خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿٥١﴾ الروم، تنجا نهگه ر به پیی (النساء: ۱) هه ووا له نادهم جیا بووبیته وه، ده بتی به پیی (الروم: ۲۱) جهسته ی هه ر ژنیکیش له جهسته ی پیاوه که ی جیا بووبیته وه! که به ته نکید نه وه وانیه، به لکو واته: هه موویان له یهک جوړه نهفسن، به لأم تایا جهسته ی نادهم که له قور دروست بووه و نه وه خوا ﷻ فه رموویه تی، جهسته ی هه وواش هه ر لهو قوره دروستبووه؟ له هه ندی شوئنه واراندا هاتوه که لهو قوره ی ماو ده ته وه له جهسته ی تادهم، هه وواشی لی دروستبووه، به لأم له قورنندا خوی په روه ر دگار باسی نه کردوه و، له سونته تی پیغه مبه ریشدا نه هاتوه، به لأم به ته نکید نهگه ر نهفسه که هه مان جوړه نهفس بی، دیاره جهسته که ش هه مان جوړه جهسته به و، نه ویش هه ر له قورو له خاک دروست بووه.

(۷) - ﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ اَافْئَامًا وَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ إِذَا سَالَ مِنْ تَحْتِ السَّمَاءِ فَكُنُوزٌ مَقْنُونَةٌ لَكُمْ فِيهَا نَبَاتٌ كُنُوزٌ مَقْنُونَةٌ لَكُمْ فِيهَا زَيْتُونٌ وَنَخْلٌ وَجِبَالٌ كَلْبُورٌ﴾، له نازه لآن هه شت جووتی بو تان دابه زاندوون.

که ده فه رموی: بۆی دابه زاندوون، واته: وایلی کردوون ئیوه بیانخه نه ژنر رکیفی خو تانه وه، یاخود مه به ست نه وه یه که فه رمانی دروستکردنی نازه له کان، له لایه ن خوا وه یه له ناسمانه وه دابه زیوه و، یان مه به ست پیی دابه زیتریانانه له که شتی نووچ، که کاتی خو ی له هه ر جوړه نازه لیک جووتیکی به فه رمانی خوا له

که شتیبه کهیدا سوار کردوه، نهوانهش هه موویان نهوانه بوون که له ناودا خنکابن و له که شتیبه کهدا پارترزاون و، دوایی له که شتیبه که هاتوونه خوار، خوا ﴿۱۱۶﴾ بویه ده فهرموی: ﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ﴾، ئنجا (أنزل) به هه کام له و اتایانه بی، ده گونجی.

مه به ست له هه شت جووته کانیش، هه شت نیرو مئیهه کانی چوار جور نازه له کانن، که له سوورهتی (الأنعام) دا، خوا ﴿۱۱۷﴾ ده فهرموی: ﴿ثُمَّ نَبَّأَهُ أَنْبَاءَ آيَاتِنَا وَمَنْ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِ آيَاتُنَا نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۱۱۸﴾ دوایی ده فهرموی: ﴿وَمِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَمَنْ الْأَنْبِيَاءِ ...﴾ ﴿۱۱۹﴾ (الأنعام) هه شت جووتن، (هه شت نیرو مئین، چواری نیر، چواری مئ، له مهه دووان و له بزنی دووان)، دوایی ده فهرموی: له حوشر دووان و، له ره شه و لآخ دووان، هی مهه نیره که پئی ده گوتری: به ران و مئیهه که پئی ده گوتری: مهه، هی بزنی نیره که ی پئی ده گوتری: نیری و، مئیهه که پئی ده گوتری: بزنی، هی حوشریش به عه ره بیی هاتوه، چونکه له کورده واری نئمه دا نیه، تا کو وشه یه ک بو نیره ی حوشر دابئین به رانه ره مئیهه ی حوشر، به لأم به عه ره بیی به نیره که ی (بعیر) ده گوتری، یا خود (جمل)، به مئیهه که ی ده گوتری: (ناقة)، هی ره شه و لآخیش نیره که ی گایه و، مئیهه که ی مانگایه، که دیاره که ل و گامیشیش له جووری ره شه و لآخن و، نیره که که له و مئیهه که گامیشه، ئنجا باسی مروف ده کات، ده فهرموی:

۸- ﴿يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾، له سکی دایکتاندا دروستان ده کات.

۹- ﴿خَلَقْنَا مِنْ بَعْدِ خَلْقِكُمْ﴾، دروستکران دوا دروستکران، واته: قوناغ قوناغ.

۱۰- ﴿فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ﴾، له سنی تاریکایدا، سنی تاریکایه که ش: تاریکایی سک و، تاریکایی مندالان (رحم) و، تاریکایی ناوه ل مندال (مشیمه) ن، که بو نازه ل پزدانی پنده لئین، به لأم بو مروف هی نافرته، ناوه ل مندالی پئ ده لئین، که له گه ل نه و منداله دا دپته ده ری، به لأم مندالان هه ره له ویدایه.

۱۱- ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ﴾. ئا ئه و خوايه تان پهروه دگارتانه، حوكمراڼي و دهسته لانت بهس هي ئه وه.

۱۲- ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَائِنٌ تُصَرِّفُونَ﴾. هيچ په رستراونك نيه، كه واته: بهره و كوڼي لاده درين؟ يا خود چون لاده درين؟ مه بهست نه وه يه كه مادام خوا يَا هُوَ قَائِنٌ خواوهني هه موو گه ردوونه و، خواوهني شه وگارو پوژگارو، خواوهني خوړو مانگ و زه وييه و، ټيوه ي هيناو ته دي و، تازه لي بو هيناو نه دي، خواوهني هه موو چا كه كانه، كه واته: بوچي جگه له و ده په رستن؟ به ندايه ټيبي بو جگه له و ده كه ن؟ وهك پيشتريش گوتو ومانه: ټيمه له سه ره تاي سووهرتي (المؤمنون) دا، باسيكي باشمان له باره ي دروست كردي مرو فان كرده، چ ئاده م و حه وواو، چ مرو ف و قوناغه كاني دروست بووني مرو ف، كه به حه وت قوناغاندا مرو ف ټيډه په رتي:

۱- قوناغي بوخته يه ك له قور.

۲- نوتفه.

۳- عه له قه.

۴- موضغه.

۵- ټيسقان.

۶- دايوشراڼي ټيسقان به گوشت.

۷- دروستكراڼيكي ديكه، كه بريته له رووح به بهرداكران.

کورته باسینک له باره‌ی جهسته‌ی مرۆفه‌وه

له‌به‌ر رۆشنایێ ته‌فسیری: (الجواهر فی تفسیر القرآن الکریم)، ی (طنطاوی الجوهری) دا^(١)، که‌ ئه‌و له‌ په‌نجای (٥٠) خا‌ئدا باسی جهسته‌ی مرۆف ده‌کات، به‌لام من له‌ پازده (١٥) ته‌وه‌ردا، ئه‌و په‌نجای (٥٠) خا‌له‌ی ئه‌و کورت ده‌که‌مه‌وه، به‌پێی ئه‌ندامه‌کانی جهسته‌:

١- جهسته‌ی مرۆف: کاتی‌ک سه‌رنجی جهسته‌ی مرۆف ده‌ده‌ین، ده‌بینین خوا ^ج جهسته‌ی مرۆفی به‌ش به‌ش کردوه، نه‌ک هه‌مووی یه‌ک پارچه‌ بێ، تا‌کو مرۆف بتوانێ کاره‌کانی خۆی بکات، سه‌ر به‌ جیا، ده‌ست به‌ جیا، لاق به‌ جیا، له‌ نێو سه‌ریشدا پینچ هه‌سته‌کان، هه‌ستی بیستن و دیتن و بۆنکردن و تامکردن و، ئنجا هه‌ستکردن (لمس) که‌ ئه‌ویش هه‌م په‌یوه‌ندی به‌ سه‌ره‌وه‌ هه‌یه، هه‌م په‌یوه‌ندی به‌ ئه‌ندامه‌کانی دیکه‌وه‌ش هه‌یه.

٢- جومگه‌ و ئیسقان: جومگه‌کانی مرۆف و، ئیسقانه‌کانی، هه‌ر کامیکیان به‌ شیوه‌یه‌ک دانراوه‌ که‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و جوو‌له‌یه‌دا که‌ بۆی پێویسته، بگونجێ، دوا‌یی ئه‌م جومگانه‌ به‌ چه‌ند ژێیه‌ک پێکه‌وه‌ به‌سترا‌ن و، هه‌ر کام له‌ سه‌ری ئه‌و ئیسقانه‌ش، به‌ شیوه‌یه‌که‌ بچێته‌ نێو ئیسقانی دیکه‌ که‌ پێمه‌وه‌ په‌یوه‌ست ده‌بێ، جگه‌ له‌وه‌ی که‌ ده‌شچێته‌ نێوی له‌ رێی جومگه‌یه‌که‌وه‌، به‌ ژێیه‌کانیش مه‌حکمه‌ کراوه‌و به‌ ماسوولکه‌کانیش مه‌حکمه‌ کراوه‌، نه‌گه‌ر وانه‌بووا‌یه، به‌ ته‌نکید مرۆف ئه‌و جموجۆله‌ی که‌ ئیستا ده‌توانێ به‌ هه‌موو لادا سه‌ر بسوورێتیت، ده‌ست بسوورێتیت، لاق بسووریتیت، ئه‌و کاته‌ ئه‌و جموجۆله‌ی نه‌ده‌بوو.

٣- سه‌ر: سه‌ر له‌ کۆمه‌ڵێک ئیسقان پێک هاتوه‌، زۆر که‌س وا ده‌زانێ که‌لله‌ی سه‌ر یه‌ک ئیسقانه، به‌لام له‌ چه‌ندان پارچه‌ پێک هاتوه‌، ئه‌ویش بۆ ئه‌وه‌ی که‌ گه‌ر پارچه‌یه‌کیان زیانی پێگه‌یی، هه‌مووی درزنه‌بات و هه‌مووی نه‌شکیت و، هه‌ر ئه‌و پارچه‌یه‌ بیت که

زیانی پینگه‌یشتوهو، نجا تیسقانه‌کانی دیکه‌ی که سه‌ریان لئ پتیک دئی شه‌ویلاگه‌کانن، ددانه‌کانن، تیسقانه‌کانی لووتن، گوئییه‌کانن، که ههر کامتیکیان فه‌بارهو شیوهو چۆنیه‌تیه‌که‌یان، بهو شیوه‌یه که له‌گه‌ل نهرکه‌که‌یاندا بگونجئ.

۴- گه‌رده‌ن: گه‌ردنی مروئی، له‌حهوت بره‌گه، پتیک دئی، که ههر کامتیکیان ده‌چیته‌وه نئو نه‌وی دیکه‌و، کروو کروژده‌یه‌کیان له‌به‌یندا هه‌یه له‌گه‌ل بره‌گه‌کانی دیکه‌ی پشت دا تاکو خوارئ، تاکو ده‌گاته کلینجه (عصص) هه‌موویان پتیکه‌وه گونجاون، کۆی تیسقانه‌کان به‌پتی هه‌ندئ سه‌رژمیر (۲۴۸) دوو سه‌دو چل و هه‌شت تیسقانن، جگه له‌تیسقانه‌ورده‌کان، هه‌ندی‌کیش ده‌لین: زیاترن، به‌لام جومگه‌کان وه‌ک له‌فه‌رمایشتی پیغه‌مبه‌ریشدا هاتوه سئ سه‌دو شه‌ست (۳۶۰) جومگه‌ن، ههر کامتیک له‌و جومگانه‌و له‌و تیسقانانه‌به‌وردو درشتیانه‌وه، له‌گه‌ل نه‌و نهرکه‌یدا که بو‌یان دیاری‌یکراوه، گونجاون.

۵- چاو: پیش هه‌موو شتیک، پتیلووی بو‌دروستکراون، نه‌و پتیلووانه‌ش وه‌ک ده‌روازه‌و ده‌رگا وان، که له‌کاتی خۆیدا چاو نه‌و پتیلووانه‌ده‌کاته‌وه‌و، کاتئ نیشی پتیا‌ن بئ، نه‌گه‌رنا دایان ده‌خات، بو‌وتنه: نه‌گه‌ر هه‌ست به‌ترس‌یک به‌ناخۆشیه‌ک بکات، یان له‌کاتی خه‌وداو، نجا نه‌و پتیلووانه‌جوانن بو‌چاو، تو‌بینه‌به‌رچاوی خۆت چاو پتیلووی نه‌بوونابه، نجا برژانگه‌کانی چاو، که نه‌که‌م ده‌که‌ن و نه‌زیاد ده‌که‌ن، نه‌گه‌ر زیادیان کردبایه‌و پتویستیان به‌وه‌بووايه‌نسان برژانگی خۆی به‌مقه‌س بقرتینئ، وه‌ک چۆن مووه‌کانی شوتنه‌کانی دیکه، زۆر زه‌حه‌مت ده‌بوو!

نجا چاو ناویکی سوئری تیدا‌یه، که به‌رده‌وام نه‌و چاوه‌ده‌شوات و پاکی ده‌کاته‌وه، هه‌ردوو برۆیه‌کانیش دیسان ناره‌قه‌یه‌ک که له‌سه‌ره‌وه‌را دئی، چاو ده‌پارتزن له‌و ناره‌قه‌یه‌و به‌ولاو به‌ولای برۆیه‌کاندا ناره‌قه‌که‌دیته‌خوار، جگه له‌وه‌ی که جوانیه‌کیش ده‌ده‌ن به‌چاو، جگه له‌وه‌ی جوئریک له‌داپۆشینشن بو‌چاوو، مووی برۆیه‌کانیش وه‌ک هی برژانگه‌کان که‌م وا هه‌یه‌زیاد بکه‌ن، شیوه‌یه‌کی تایبه‌تن له‌موو، وه‌ک مووی سه‌رو ریش و سمیل و نه‌وانه‌نین.

۶- موۋەكان: موۋى پىش و سەر بە نىسبەت پىاوانەو، بە نىسبەت ئافرەتانهو، موۋى سەر، زىاد دەكەن و ھەواللەى مرؤف كراوھ كە پىشى چەند بى، بىھىتتەو، نەھىتتەو، قۇى سەرى چەند بى، زۇرى بكات كەم بكات، بەپىى ئەو ژىنگەو عادەت و نەرىتەى تىيدا دەژى، بەلام ئەگەر وابووايە كە وەك موۋى برژانگ و برؤ، كەم و زىادىان نەكردبايە، جۇرىكى دىكە دەبوو، بەلام خوا ﷺ موۋى سەر و پىش و سەمىلى والتىكردو، زىادو كەم بگەن، بۇ ئەوھى ھەر كەسە بە پىتى زەوق و سەلىقەو ژىنگەو عورف و عادەتى كۆمەلگايەكەى خۇى، دەستكارىيان بكات.

۷- لىۋەكان: لىۋەكان جگە لەوھى مايەى داپۆشىن بۇ زارو وەك دەرگايەك وان و، لە كاتى پىۋىستدا مرؤف لىۋەكانى لىك دەكاتو، جگە لەوھش پەردەيەكىش بەسەر پووك و دداندا، با ئىنسان بىنئىتە بەرچاۋى خۇى لىۋى نەبوونايەو، ھەموو دەمى پووك و ددانى دياربوونايە، زۇر دىمەنىكى دزىۋى دەبوو!

كەواتە: لىۋەكان دەرگان بۇ زارو، پەردەو پۆشاكىن بۇ پووك و ددان و، جوانىيەكىش دەدەن بە دەم و چاۋى مرؤف، بە ھۇى لىۋەكانىشەو مرؤف دەتوانى زۇر لە پىتەكان گۆ بكات.

۸- زمان: نىجا با تەماشائى زمان بگەين: زمان جگە لەوھى بۇ قسەكردن بەكاردى و، بۇ دەرپىنى ئەوھى مرؤف لە دەروونىدايە، بۇ چىژتنى خواردىش بەكاردى، بۇ ساردىي و گەرمىي ئەو خواردەنەو، يان ئەو خواردەنەى دەپخوات ئايا ساردە، گەرمە؟ سەرى زمانى دەگەبەنئىتى دەزانى داخۇ بە كەلك دى بخورى، يان بخورىتەو، يانا نا؟ ھەرۋەھا زمان بۇ ھەلگىرو وەرگىركردى خواردىش، بەكاردى، كە ئەو خواردەنە ئەو پاروۋە بگوازىتەو لەو ددانە بۇ ئەو ددانە، بۇ وئە لە كەلبەكانەو بۇ برەركان، لە برەركانەو بۇ خرىكان، بۇ ئەوھى بىھارن.

۹- ددانەكان: نىجا با تەماشائى ددانەكان بگەين: ددانەكان يەك تىسقان نىن، بەلكو ھەر كامىك لە تىمە (۳۲) ددانغان ھەيەو، ئەو (۳۲) ددانە دابەش دەبن بۇ سى جۇر، بە عەرەبى (ئنايا، انياب، اضراس) واتە: (كەلبەكان، برەركان، خرىتەكان)، كەلبە ئەوانەى

پیشہوہن و مروّف شتیان پئی ددبری، دواپی برہرہکان ئەوانہی شتیان پئی قَلت قَلت دەکات، نجا خریدنەکان ئەوانہی پشەوہ کہ شتیان پئی دەہارپی، پیشی دەبیری دواپی قَلت قَلتی دەکات و، دواپی قوناغی سیئەم دەبہارپی، نجا بە کہ لک دئی قووت بدری، نجا ددانەکان وئرای ئەوہ کہ بو خواردن و برین و قَلت قَلتکردن و ہارین پئوستن، لە ہەمان کاتدا بو جوانی دەم و چاویش پئوستن، سپیتی ددانەکان لەگەڵ سووری پووکہکان و لیوہکاندا، جوانیہکی دیکہ دەدا بە دەم و چاوی مروّف.

سەری ددانەکانیش ہەموویان ریکہ، ئەگەر ئینسان شتیکی بچووک بچیتە بەر ددانەکانی، ہەستی پئدەکات، لەبەر ئەوہی خوا تَعَلَّوْا ہەموویانی بە یەک ئەندازەو ئاست دروستکردوہ.

۱۰- زار: نجا با تەماشای زار (فم) بکہین: ہەمیشە لە نیو زاردا تەراییہکی ہەست پیکراو ہەیہ، بەلام ئەو تەراییہ کہ مەبەست پئی لیکہ، لە کاتی پئوستدا وەدەردەدەکوئی، ئەگەر ہەمیشە ئەو لیکہ لە دەمدا ہاتبایہ، زار پر دەبوو لە لیک و دەبوایہ مروّف ہەمیشە تف فری بدات، بەلام نا، لە کاتیکدا کہ مروّف پئوستی پئی بئی، ئەو لیکہ دئی، دەگوتری: ئاوی لە دەم دئی، بە تایبەت لە کاتی خواردندا، یان بیرکردنەوہ لە ہەندیک خواردن، ئەوہش وادەکات یەکہەمین پرۆسە ی ہەرسکردنی خواردن لە زاردا ئەنجام بدری، بە ہۆی ئەو لیکەوہو، پارووەکەش نەرم و خوش دەکات، بە کہ لکی قوتدان دئی، ئەوہی لەگەڵ پاروودا قوتدەدری، ئەوہی دیکەش کہ دەمیتتەوہ، بو تەرپو باشکردنی نیو دەمەو، ہەرہوہا بو ئەوہی مەلشوو و قورگ نەرم بیت، تاکو ئینسان بتوانی قسە بکات، لە کاتیک دا مروّف قورگی وشک دەہبئی و لیک ی لە دەمدا نامیتئی، قسە ی بو ناکری، یەک بە یەک دەلئ: ئاوی لە دەمدا وشک بووہ، واتە: قسە ی بو ناکری.

۱۱- گوئی و بیستن: نجا با تەماشای گوئی و ہیژی بیستن، بکہین: ئەو ئاوەی کہ لەنیو گویدایہ، تەراییہکی ئەو گوئی دەری دەکات و زۆر کەس پئی قەلسە، پئی دەگوتری: چلکی گوئی، بەلام ئەوہ زۆر زۆر پئوستە، تاکو لە ہەر زیندەوہریکی زیانبەخش بیپارزئی، چونکہ تالەو دەیکوژی.

ئججا سه یوانی گوئی، که له مادده یه کی کرۆژ کرۆژه یه، نه گۆشته و نه تیسقه، بۆ نه وهی دهنگ کۆ بکاته وهو، دوابی بیخاته نیو گوئی، ههروه ها له نیو گویدا مووه کان ههن، که نهوانیش تۆزو غوبارو شتیک که زیانبه خش بئ ده یگپنه وه، ههلبه ته پتووستی به باسیکی سه ربه خو ددکات که باسی ده زگای بیست (جهاز السمع) بکهین، که چۆن له چه کوش و سندان و ته پل و نیوه که وانه و که وانه ته و او ده کان و ... هتد پیک دئی، که تیمه له مه و سووعه ی: (دره و شاوه یی تیمان و پووچه لئی ئیلحاد)، له باسی جهسته ی مرۆفدا، باسیکی درنژمان له و باره وه کردوه.

١٢- قورقوراکه: ئججا با ته ماشای قورقوراکه بکهین: قور قوراکه جگه له وهی خوا ڤه ئاماده ی کردوه، دهنگی لئوه بته دهر، زمانیش مه یله و باز نه یه، تاکو بتوانی نهو هه و او دهنگه بکات که له قورقوراکه وه دئی، هاوکاری بکات و پسته کان و وشه کان له زاردا دروست بکات، ئججا له نیو قورقوراکه دا چه ند شیوه یه کی ته سک و فراوان و زبرو لووس و ... هتد، ههن، بۆ نه وهی به پئی نه وه مرۆف هه ر کات بیه وئی دهنگ هه لئین، یان دهنگ نزم بکاته وه، یان به چه قسه بکات، یاخود به پئی مرۆفه کان، دهنگی ئافره ت جوړیکه، هی مندال جوړیکه، هی پیاوی به ته مه ن جوړیکه، شیوه ی دروست کرانی قورقوراکه، نه وانه ی هه موویان تیدا په چاو کران و، جیاوازی دهنگه کان له جیاوازی قورقوراکه و سندوقی دهنگه کانه وه یه، تیمه وه ک چۆن ده توانین دوو وینه ی دوو مرۆقان له یه ک جیا بکهینه وه، ده توانین دوو دهنگی دوو مرۆقانیس له یه ک جیا بکهینه وه.

١٣- دهسته کان: ئججا با ته ماشای دهسته کان بکهین: دهسته له چه ند به شتیک پیک هاتوه: له له پئی دهسته و باسک و، قۆل و، شان پیکهاتوه، له پئی دهستیش له پینج په نجه پیک هاتوه، هه ر کام له په نجه کان له چه ند به شتیک پیک هاتوه، په نجه ی گه و ره به ده وری هه ر چواریندا ده سووړی، دهستی مرۆف بۆ خوئی به کیکه له شته زۆر سه رسووهرینه ره کان، مرۆف ده توانی به دهستی خوئی چه ندان قوره کار نه نجام بدات،

بۆ وئە: ئەگەر پانی بکات، دەگونجێ شتی لەسەر دا بنێ، ئەگەر کۆی بکاتەو، دەگونجێ شتی تێ بکات، لە جیاتی کەوچک، ئەگەر خەری بکاتەو، دەتوانی وەک نامرازیکی بۆ لێدان بە کاری بیانی، دەتوانی پەنجەکانی لێک جیا بکاتەو و وەک شەنە بە کاری بیانی.

١٤- نینۆکەکان: ئنجا با تەماشای نینۆکەکان بکەین کە لە کۆتابی پەنجەکان دان: هەم جوانیین بۆ دەست و پەنجەکان، هەم ئەگەر نینسان بیهێنیتە بەرچاوی خۆی، ئەو پەنجانە کۆتاییەکانیان نینۆک نەبووانایە، دەزانن چەند ناخۆش دەبوو! جاری وا هەبە نینسان نینۆکیکی دەکەوێ، بەو پەنجەبەیی شتی پێ ناگیرێ، شتی پێ ناخوێ و، نینسان ئەگەر بیهوێ شتیکی هەلگریتەو، بە هۆی نینۆکەکانیەو کە بە پەنجەکانەو دەتوانی شت هەلگریتەو، هەرودەها نینسان ئەگەر بیهوێ ئەندامیکی شوێنکی خۆی بخوێنێ، بەهۆی نینۆکەو دەتوانی و، لە راستیدا بە هۆی نینۆکەو بە نینسان دەتوانی بزانی داخۆ کوێی خۆی بخوێنێ؟ وەک عەرەب دەلێن: (ما حَكَ ظَهْرَكَ مِثْلَ ظَفْرِكَ)، هیچ شتیکی وەک نینۆکی خۆت پستی نەخوراندووی، ئنجا نینۆکەکان وان کە درێژو کورت ببن و، مەرف بوانی دەستکاریان بکات، کورتیان بکات، درێژیان بکات.

١٥- دروستکرانی لە سێ تاریکیان دا: خوا ﷻ دەفرموی: ﴿يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَن تَضُرُّوهُ﴾، نینسان ئەگەر بیهێنیتە بەرچاوی خۆی لە سێ تاریکیاندا، خوا ﷻ ئەم هەموو وردەکارییەکی کە تێمە هەر وای شتیکی سادەمان لێ باسکرد، شتیکی سەرکیل و پووکهشمان لێ باسکرد، لە تێو سێ تاریکیاندا، خوا ﷻ بۆ هەر کام لە مەرفەکان ئەو هەموو وردەکارییانە دەخولقینێ، ئنجا هەر کامیک لە مەرفەکان بە شێوەبەکی تایبەت دەخولقینێ، کە لە هەموو شتیکی دا جیا بێ لە هوانی دیکە، بۆ ئەوێ هیچ مەرفێکی نوسخەبەکی دیکە دوو هەمی نەبێ لە گەردووندا، لە ئادەمەو تا دوا مەرف، کە لەسەر زەوی دەژی، هەر مەرفێکی بۆ خۆی نوسخەبەکی سەر بەخۆبە.

مهسه لهی سیهم:

خوایا بئینازه له بیبروایی و سېلهیی مروغه کان، به لآم بیبروایی و سېلهییان پئی ناپه سنده، له حالتکدا که سوپاسگوزاریان و، به ندایه تیانی بو خوئی پئی شتیکی په سندو چاکه و، هیچ گوناهاریکیش گوناھی که سی دیکه هه لئاگری و، گه رانه وهش ته لها بو لای خوای په روه ردگاره، خوا هه و آلیان پئی ده دات به کرده وه کانیان، چونکه به نه نیسی تئو سینه کانیان زانابه:

خوایا ده فهرموی: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي وَعَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

شیکردنه وهی ئهم، ئایه ته، له جهوت برگه دا:

(۱) - ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي وَعَنْكُمْ﴾، نه گهر تئوه بیبرواین، به دلنایی خوا لیتان بئینازه، پرووی دواندن له هاوبهش بو خوادانه ردکان و له بیبروایه کانه، یاخود لیره دا: ﴿تَكْفُرُوا﴾، به مانای سېلهیی و ناسوپاسییه، کوفرائی نیعمت، واته: نه گهر تئوه سېلهیی و ناسوپاسییه بکه، به دلنایی خوا ده و له مه نده و، بئینازه له تئوه، واته: پئوستی به تئوه نیه و، جهوجیتان نیه و، نه جهوجیتی پرواهیتانانه و نه جهوجیتی سوپاسگوزاریتانه، چونکه ئه وه تئوه که پئوستیتان به وه هه یه به ندایه تی بو خوا بکه و، تئوه پئوستیتان به وه هه یه پروا به خوا بئین و، خوا به ته نیا به رستن، تئوه که به هر مه مند ددین له به ندایه تی تان بو خوا و، به پیچه وانده زیانبار ددین له به ندایه تی نه کردنتان بو خوا و، سېلهیی و ناسوپاسیتان به رانه به خوا.

(۲) - ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾، به لآم خوا ﴿تَكْفُرُوا﴾ بو به نده کانی کوفریان بو په سند ناکات، کوفری بو نه وان پئی باش نیه، (کفر) یش یان به مانای بیبروایی دی، یان به مانای

سپله‌یی (کفران)، واته: ناسوپاسیی و سپله‌یی بۆ به‌نده‌کانی به په‌سند نازانتی، وشه‌ی (لِعِبَادِهِ) لیره‌دا به دوو واتا دئی:

أ- ده‌گونجی بلّیین: خوا کوفری بۆ به‌نده برواداره‌کانی، یان کوفران بۆ به‌نده برواداره‌کانی پی په‌سند نیه، چه‌زی لی ناکات.

ب- (لِعِبَادِهِ) واته: تیکرای مروّفه‌کان به بروادارو بیبرواوه، نه‌وه‌ش په‌یوه‌ندیی به‌وه‌وه هه‌به: نابا مه‌به‌ست له (رِضَى) ویست و خواستی خوی په‌روه‌ردگار، یان مه‌به‌ست پی چه‌ز لیکردن و خو‌شویستی و په‌سندکردنی خواجه بۆ شتیک، به‌لام زیاتر واینده‌چی مه‌به‌ست له (رضی) په‌سندکردن و خو‌شویستن بئ، که دوایی زیاتر تیشکی ده‌خه‌ینه سهر، گرنگ نه‌وه‌یه ئەم رسته قورئانییه، هه‌ردوو واتایه‌کان هه‌له‌ده‌گری، ده‌گونجی (عِبَاد) مه‌به‌ست پی تیکرای مروّفه‌کان بئ و، ده‌شگونجی مه‌به‌ست پی به‌نده برواداره‌کان بئ، وشه‌ی: ﴿وَلَا يَرْضَىٰ﴾، که دوایش ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾، ته‌گه‌ر سوپاسکوزاریی بکه‌ن بۆتانی په‌سند ده‌کات و، پی خۆشه‌ بۆتان، (الرِّضَىٰ) خَالَةَ نَفْسَانِيَّةً تَقَبُّبٌ حُضُولِ مَلَائِمٍ مَعَ ابْتِهَاجٍ بِهِ، وَهُوَ غَيْرُ مَعْنَى الْإِرَادَةِ، وَعَكْسُ الرِّضَى السُّغْطُ، وَعَكْسُ الْإِرَادَةِ الْإِكْرَاهُ، وَالرِّضَى أَيْلٌ إِلَى الْمَحَبَّةِ)، نه‌وه رای به‌کیک له پوونکراوه‌کانی قورئانه‌و، منیش پیم په‌سنده.

ده‌لئی: (رِضَى) حاله‌تیکى ده‌روونییه که له نه‌نجامی گونجانی شتیک له‌گه‌ل مروّفا په‌یدا ده‌بئ، له‌گه‌ل پی شادمان بوونیداو، (رِضَى) جیا به له ویست، چونکه پیچه‌وانه‌ی (رِضَى) بریتیه له تووره‌یی، لی رازییه، پیچه‌وانه‌که‌ی لی تووره‌یه، لی په‌سته، به‌لام پیچه‌وانه‌ی ویست، نه‌وه‌ی ویست، یاخود نه‌وه‌ی نه‌ویست، به‌و واتایه که به ویستی خۆی کردی، یان به‌ناچاریی (إِكْرَاه) پی کرا، نجا (رِضَى) له‌گه‌ل خو‌شویستن و چه‌ز لیکردندا، زۆر تیکه‌ل‌کیش و لیک نزیکه، که‌واته: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾، مانای راستری به بۆچووئی من نه‌وه‌یه، که خوا کوفری بۆ به‌نده‌کانی پی په‌سند نیه، واته: بۆ تیکرای

بهنده کان، ههز ناکات ږوو له کوفرو بې پروایی، یان له سپله یی و ناسو پاسی بکه ن.

٣- ﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا بَرِّضَهُ لَكُمْ﴾. (نه ی مرؤفه کان!) نه گهر ټیوه سو پاسگوزاری بکه ن (بؤ خوا ﷻ)، نه وهی بؤ ټیوه ههز لټیوه پټی په سنده و، پټی خو شه، که واته: ده بی (رضی) له ویست جیا بیت، چونکه ههز شټیک خوا نه وهی، ناپه ته دی، نجا که لټرده دهفه رموی: ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾. نه گهر مه به ست: (لَا يُرِيدُ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ) بووایه، واته: کوفری بؤ به بنده کانی ناوی، بیگومان به بی ویستی خوا کوفر په یدا نابن، که واته: ده بووایه ههز گیز کوفر له به بنده کاندایه یدا نه بی!! بؤیه هه ندیکیان گوتوو یانه: (عباد) لټرده مه به ست پټی به بنده پرواداره کانب، واته: خوا نه یو ویستوه به بنده پرواداره کانی کوفریان تیدا په یدابن، یان کوفران یان تیدا په یدابن، به لأم وهک باسما نکرد (رضی) غه بری ویست (إرادة) هو، ویستیش دوو جوړه:

أ- ویستی هینانه دهی. ب- ویستی بهرنامه یی.

بؤ وینه که دهفه رموی: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة، ١٨٥) نه م ټیراده یه ټیراده ی ته شریعیه، چونکه دوی باسی مؤلته هه بوون بؤ بابای ږوژوگر له په مه زاندا، که نه گهر به سه فه رچوو، یان نه خو ش بوو، بؤی هه یه به ږوژوو نه بی، له و سیاقه دا دهفه رموی: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة، ١٨٥) خوا ﷻ ناسانی بؤتان ده وی، زه حمه ت و قورسی بؤتان ناوی.

نجا لټرده دا نه گهر مه به ست پټی ټیراده ی که ونی و قه ده ری بووایه، ده بووایه مرؤفه کان هه می شه له خو شی و ناسانی دابوونایه و، ههز گیز تووشی زه حمه تی زه بوونایه، به لأم نا، مه به ست له ویست (إرادة) لټرده ټیراده ی شه ریعیه، واته: خوا له شه ری خو یدا و له بهرنامه ی خو یدا، قورسی و زه حمه تی له سه ر ټیوه دانه ناوه، به لکو ناسانی بؤ داناون، شټیک که له توانا تاندا هه یه، بؤیه

مانای راستتر نه‌وه‌یه که لیره‌دا (رضی) غه‌یری تیراده‌یه، واته: پِنِ خَوْشِ بُوون و
 چه‌ز لَیکردن و په‌سندکردن، که ده‌فهرموی: (لعباده) واته: بُو تَیکرای مروّقه‌کان،
 به‌لکو تَیکرای مروّف و جند، چونکه ده‌فهرموی: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاریات، واته: خوا بُو هم‌موو به‌نده‌کانی به مروّف و جنده‌وه
 پازی نی‌هو، چه‌ز ناکات ملی کوفر بگرن، چ به مانای بیبروایی بِن، چ به مانای
 سپله‌یی، ﴿ وَإِنْ تَشْكُرُوا بَرِّضُهُ لَكُمْ ﴾، به‌لام نه‌گهر سوپاسگوزاری بکه‌ن، خوا
 بُو‌تان په‌سند ده‌کات و نه‌وه‌ی بُو تَیوه چه‌ز لَیوه، بُو تَیوه‌ی هه‌لنده‌بُزیری.

٤- ﴿ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ﴾، هیچ گونا‌ه هه‌لکرتک گونا‌هو قورسای که‌سیکی
 دیکه هه‌لناگری، واته: هیچ نه‌فسیکی گونا‌ه‌کار، گونا‌هی نه‌فسیکی دیکه هه‌لناگری، (ای:
 لَا تَحْمِلُ نَفْسٌ اِنْفَ نَفْسٍ اُخْرَى).

٥- ﴿ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ ﴾، دوایی بُو لای په‌روه‌ردگار تانه‌گیرانه‌وه‌تان و
 گه‌رانه‌وه‌تان، ده‌لن: (ثُمَّ) لِّلرَّبِّیْ وَالرَّخِیْ) وشه‌ی (ثُمَّ) لیره‌دا هه‌م بُو ریز‌به‌ندی
 په‌له‌په‌یه، هه‌م بُو ریز‌به‌ندی به‌دوادا‌هاتنه، تاوای لیدتیه‌وه: (ای: وَأَعْظَمَ مِنْ كُوْنِ اللّٰهِ
 غَیْبًا عَنْكُمْ، اِنَّهُ اَعَدَّ لَكُمْ الْجَزَاءَ عَلٰی كُفْرِكُمْ وَسَتُرْجَعُوْنَ اِلَیْهِ)، واته: مه‌زتر له‌وه‌ی خوا له
 تَیوه بِن‌نیازه، سزاشی دانا‌وه بُو‌تان له به‌ران‌به‌ر کوفره‌که‌تان‌داو، له‌مه‌ودواش ده‌گه‌رینه‌وه
 بُو لای.

٦- ﴿ فَبِئْسَ لَكُمْ مِمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾، هه‌والتان پَنده‌دات به‌وه‌ی ده‌تان‌کردو نه‌نجام‌تان
 ده‌دا، که ده‌فهرموی: هه‌والتان پَنده‌دا، که نه‌مه له‌قورن‌اندا زُوَر هاتوه، ننج‌ا نه‌گهر خوا
 بفهرموی: نه‌وه گونا‌ه‌که‌ته، مانای وایه نه‌وه‌ش سزایه‌که‌یه‌تی، که‌واته: که ده‌فهرموی:
 ﴿ فَبِئْسَ لَكُمْ مِمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾، هه‌والتان پَنده‌دا به‌وه‌ی ده‌تان‌کرد، هه‌ر خودی هه‌وال
 پَندرا‌نه‌که بُو خوی، سزایه‌کی ده‌روونیه‌که له‌روژی دوا‌ییدا، خوا مروّف پابگری له
 به‌رده‌م داد‌گای خُویداو، بفهرموی: نه‌وه کوفر و بیبروایی و سپله‌یی و گونا‌هو تاوانه‌کانی
 تُوْن!! هه‌ر نه‌وه بُو خوی سزایه‌کی ده‌روونیه، ننج‌ا دوا‌ییش به‌ته‌تکید مادام‌کرده‌ودکان
 خراپ بن، سزاشیان له به‌ران‌به‌ردا هه‌یه.

نه گه رنا: ﴿فَيَنْتَعِمُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾، مانایه که‌ی نه گه ر ته ماشای سیاقه که نه که‌ین، واته: هه و التان پنده‌دا (نه‌ی مروّفه کان!) به هه مووتان به وه‌ی ده تانکرد، نجا نه وه‌ی چاکه‌ی کرد بئی، هه و التی چاکه‌و، نه وه‌ی خراپه‌ی کردوه، هه و التی خراپه، به لّام به سه رنجدانی سیاقه که ده زانین که مه به ست پیتی بیبروایان و خراپه کاران و لادرانه و سزادرانیشیانه.

۷- ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾، به دلنیا‌ی نه‌و (خوا) زانابه به خاوه‌نی سینه کان، لیره‌دا مه به ست له (خاوه‌نی سینه کان) جاری دیکه‌ش باسمانکردوه، به لّام زیاتر روونی ده که‌ینه وه: وشه‌ی (ذات): (مؤنث‌ی) (ذو) به، (ذو): (صاحب) هاوه‌ل، (ذات): (صاحبه) ه، نجا که ده فه رموی: ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾، نه‌م (ذات) ه، صیفه ته بوّ وه سفکراویکی قرتتیرا، که به‌م شیوده به: (إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ أَيْ: بِالْأَعْمَالِ صَاحِبَةَ الصُّدُورِ، أَيْ الْمُسْتَقِرَّةِ فِي التَّوَاتُأِ، فَعَبَّرَ بِالصُّدُورِ عَمَّا يَحِلُّ بِهَا، وَالصُّدُورُ مُرَادٌ بِهَا الْقُلُوبُ الْمُعْتَرِّ بِهَا عَنِ بِالْعَزْمِ وَالْإِرَادَةِ)، (ذَاتِ الصُّدُورِ): (ذات) واته: هاوه‌ل، (صُدُورِ) واته: سینه کان، نجا (ذات) لیره‌دا سیفه ته بوّ وه سفکراویکی قرتتیرا، واته: (الأَعْمَالِ ذَاتِ الصُّدُورِ) نه‌و کرده وانه‌ی که هاوه‌لی سینه کان، واته: نه‌و نیازو مه به ستانه‌ی که له سینه کاندان سه قامگیربوون و نیسته‌جی بوون، به شیوده‌ک وه‌ک بووبنه هاوه‌لی نه‌و دلّ و سینانه، (صُدُورِ) یش که کوّی (صدر) ه، واته: سینه و سینگ، مه به ست پیتی نه‌و دلّانه‌ن که له نیو سینه کاندان، که شوینی بریاردان و جوولانی مروّفن به ره‌و خیر، یان به ره‌و شهر.

وشه‌ی (رَضَى) چاوه‌گه و کرداره‌که‌ی به (رَضَى) دئی، ده‌گوتری: (رَضَى عَنْهُ) واته: لئی رازیبوو، (رَضَى بِهِ) واته: په‌سندی کرد، (رَضَى لَهُ) واته: بوّی په‌سند کرد، (رَضِيْتُ بِحُكْمِ فُلَانٍ، أَيْ: أَحْبَبْتُهُ) واته: نه‌و حوکمی فلانکه‌سم پتی چاک بوو، ده‌توانین بلّین: ویستن و په‌سند کردن (الإِرَادَةُ وَالرَّضَى) گشتیی و تایبه‌تیی (عام و خاص) ن، ویستن (إِرَادَةُ) گشتییه، به لّام په‌سند کردن (رَضَى) تایبه‌تیی، خوا ﴿عَلَّمَ﴾ به گشتیی شته‌کانی ویستوون، هه‌موو نه‌وانه‌ی که ویستوووه‌تی په‌یدابن، به لّام له نیو نه‌و شتانه‌دا که ویستوونی په‌یدابن، له هه‌ندیکیان رازییه، نه‌ویش

نه‌وانه‌ن که به پتی شهرعه‌تی خوی پ‌روه‌ردگارن، ه‌ه‌ر بویه ناگونجی بلیتی: (رَضَى) له‌گه‌ل (إرادة) یه‌کن، زانایان له‌و باره‌وه مشتومریکی زوریان بووه، که به بوچوونی من ه‌هن‌دی له‌ مشت و مری زانایان خوا پاداشتیان بداته‌وه، له‌وه‌وه بووه که باش چه‌مک و واتای وشه‌کانیان دباریی نه‌کردوه، نه‌گه‌رنا خوا بِطَرَفِ وشه‌ی نیراده‌شی به‌کاره‌یناوه، ه‌هم نیراده‌ی که‌ونیی و ه‌هم نیراده‌ی شه‌رعیی، ه‌ه‌روه‌ها وشه‌ی (رَضَى) شی به‌کاره‌یناوه، بؤ وینه: به‌هاوه‌لان ده‌فه‌رموی: رَضَى اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (التوبة، نجا (رَضَى): چه‌مک و واتایه‌کی جیای ه‌ه‌یه له‌ (إرادة)، ه‌همیشه خوا بِطَرَفِ (رَضَى)ی خوی به‌ستوته‌وه به‌و شتانه‌وه که موافیقی ه‌ه‌ق و به‌رژه‌وه‌ندی و چاکه‌ن و به‌ پتی شه‌ریعه‌ته‌که‌ینی، بؤ وینه: وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا (المائدة، واته: نیسلام به‌ به‌رنامه بؤ په‌سند کردوون، یان له‌ باره‌ی هاوه‌لانی به‌ریزو دلسوزی پیغه‌مب‌ری بِطَرَفِ خاته‌مه‌وه خوا لیان رازی بی، ده‌فه‌رموی: رَضَى اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (التوبة، خواش له‌وان رازی‌ه‌و نه‌وانیش له‌و رازی‌ن.

نجا لیره که ده‌فه‌رموی: إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي وَعَنْكُمْ وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ، نجا نه‌گه‌ر (رَضَى) به‌ مانای نیراده‌بی، واته: (وَلَا يُرِيدُ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ)، نجا نه‌گه‌ر خوا نه‌یویستبایه به‌نده‌کان بیروابن، که‌س بیپروا نه‌ده‌بوو، به‌لئی نه‌گه‌ر بگوتری: (رَضَى) مه‌به‌ست پتی نیراده‌ی شه‌رعیی، واته: خوا له‌ شه‌رع‌که‌پدا ویستی وان‌ه‌بووه که به‌نده‌کانی کافرین، نه‌وه راسته، به‌لام نه‌گه‌ر وابووبایه نه‌و کاته خوا بِطَرَفِ له‌ جیاتی (رَضَى) وشه‌ی (إرادة)ی به‌کارده‌هینا، وه‌ک له‌ سووره‌تی (البقرة) دا ده‌فه‌رموی: يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

مهسه لهی چواره م:

بهراوردیک له نیوان مروفتیکی بی بار، که له کاتی زیان و نارچه تییدا، په نا به خوا ده بات و لئی ده پارته وهو، ههر کاتیک خوا چاکه و نیعمه تیکی پتدا، هی پتشی له بیرده چی و، هاوتایان بو خوا داده نی و، سه ره نجام خه لکی له ری خوا لاده دات، له به رانه ریشدا مروفتیکی هه میسه بو خوا ملکه چی نوژی که ری دل پر ترس و نومید، ئایا بابای زاناو نه زان وه ک یه کن؟ زانیه ک که خوا په رسته و، بو خوا ملکه چه، نه زانیک که ته نیا له ته نگاناندا خوی به بیردسته وه؟ نه خیر، به لام جگه له خاوه ن عه قلان په ند وهر ناگرن:

خوَا ۱۰۰ دده رموی: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ، مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَعَّ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَعْمَابِ النَّارِ ﴿۸﴾ أَمَّنْ هُوَ قَنْتِ ءَأَنَاءَ أَلْيَلٍ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿۹﴾

شیکردنه وهی ئهم، ئایه تانه، له دوازه برکه دا:

(۱) - ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ، مُنِيبًا إِلَيْهِ﴾. ههر کاتیک مروفت زیان و نارچه تیه کی تووش بوو، به گه پانه وهوه بو لای پهروه ردگاری له ناخیه وه، لئی ده پارته وه.

(الضُّرُّ: سُوءُ الْعَالِ)، (ضُرٌّ) یانی: حال خرابیی، ئنجا ته و حال خرابیه جاری وا هه به نه خو شیه و، جاری وا هه به زانی مالییه و، جاری وا هه به گرفتیک له دهوروبه ریدایه و، جاری وا هه به شتیکی مه عنه وییه، خه م و خه فه ته، جاری وا هه به شتیکی ماددی و به ره هه سته، هه مووی ده گرتیه وه.

وشه‌ی (الإنسان) له: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ﴾، (ال) ی سهر (الإنسان) بو ناساندنی تیکرا (جنس) یه، به لأم لیره‌دا مه‌به‌ست له تیکراییه‌که، تیکراییه‌کی باوو عورفیه‌وو، مه‌به‌ست پئی کومه‌لئیک له خه‌لکه، نه‌وانیش هاوبه‌ش بو خوادانه‌رانن، بوچی؟ چونکه هه‌موو مروّفه‌کان له کاتیکدا که زانیان تووش ده‌بی، په‌نا بو په‌روه‌دگاربان نابهن و دوایش پشتی تیبکه‌ن، به‌لکو ته‌نیا بییرواو هاوبه‌ش بو خوادانه‌ره‌کان وان.

۲- ﴿ثُمَّ إِذَا حَوْلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ﴾، دواپی ههر کاتیک (خوا) له لایهن خو‌یه‌وه چاکه‌یه‌کی پی به‌خشیی، بوچی نه‌یفه‌رموو: (أَعْطَاهُ)، به‌لکو (حَوْلَهُ) ی فه‌رموو؟ (حَوْلَهُ: أَعْطَاهُ مِنْ غَيْرِ عَوَضٍ، وَمَلَكَهُ إِيَّاهُ مِنْ غَيْرِ مُقَابِلٍ)، (حَوْلَهُ): واته: پئی به‌خشیی به‌بی قهره‌بوو، به‌بی نه‌ودی شتیکی له به‌رانبه‌ردا هه‌بی، چونکه نیعمه‌تانی خوا ﴿عَلَّمَ﴾ که به مروّفه‌کانی به‌خشیون، له به‌رانبه‌ردا خوا ﴿عَلَّمَ﴾ هیجیان لی وه‌رناگری، چونکه خوا بی نیازه له مروّفه‌کان، که ده‌شفه‌رموی: نیعمه‌ته‌کانی من له چاکه‌دا به‌کاریین، یان: سوپاسگوزارییم بو بکه‌ن، نه‌ویش ههر بو به‌کاره‌تینانی نیعمه‌ته‌کانی خوا له په‌زامه‌ندیی خواداو، له چاکه‌دا، سوپاسگوزاریی کردن بو خواش له به‌رانبه‌ر نیعمه‌ته‌کانیدا، ههر مروّفه‌کان خو‌بان لئی به‌هره‌مه‌ندن.

۳- ﴿نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ﴾، (نه‌و مروّفه‌کاتی خوا ﴿عَلَّمَ﴾ چاکه‌یه‌کی له لایهن خو‌ی پئیده‌به‌خشیی)، نه‌ودی که پیشتر بو‌ی پاراوده‌ته‌وه له بیری ده‌چی، (عُدِّي يَدْعُو بـ «إِلَى» لِتَضْمِينِهِ مَعْنَى الْإِبْتِهَالِ وَالْتَضَرُّعِ)، ﴿نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ﴾، ده‌یتوانی بفه‌رموی: (يَدْعُوهُ مِنْ قَبْلُ)، یان (يَدْعُو لَهُ)، به‌لأم که ده‌فه‌رموی: ﴿يَدْعُوَ إِلَيْهِ﴾، (يَدْعُو) که به (إِلَى) به‌رکاری خواسته‌وو، مانای لپارانه‌وه‌وو کپرووزانه‌وه‌ی خراوته‌ه‌تیو، مانای پارانه‌وه‌که ههر هه‌یه‌وو، کپرووزانه‌وه‌وو لآلانه‌وه‌شی خراوته‌ه‌تیو.

وشه‌ی (مَا) له رسته‌ی: ﴿مَا كَانَ يَدْعُوَ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ﴾، زانیان سن واتایان بو لئیکداونه‌وو:

۱- ئەو زیان و ناره‌ه‌تییە‌ی کە پێشتر بۆ‌ی لە خوا دە‌پارایە‌وه، کە لە کۆ‌لی بکاتە‌وه، ئە‌وه‌ی لە بیر‌چۆ‌وه.

۲- ئە‌و پارانە‌وه‌یە‌ی کە پێشتر پێ‌ی دە‌پارایە‌وه لە خوا، ئە‌وه‌ی لە بیر‌چوو.

۳- خ‌وای لە بیر‌چوو.

کە‌واتە: یان زیانە‌کە‌ی لە بیر‌چوو، یان پارانە‌وه‌کە‌ی خ‌ۆ‌ی لە بیر‌چوو، یا‌خ‌ود ئە‌و خ‌وایە‌ی کە لێ‌ی دە‌پارایە‌وه لە بیر‌ی‌ چوو، ه‌ەر سێ‌ واتا‌کان گون‌جا‌ون.

بە‌لام زیاتر وای‌ن‌ده‌چێ‌ مه‌به‌ست پێ‌ی ئە‌وه‌ بێ‌، ئە‌و زیان و ناره‌ه‌تییە‌ی کە پێشتر بۆ‌ی دە‌پارایە‌وه لە بیر‌ی‌ چوو، د‌وای ئە‌وه‌ی کە‌وته‌ فە‌رحان‌یی، کاتی تە‌نگانە‌و ناره‌ه‌تییە‌کە‌ی فە‌رامۆ‌ش کرد.

۴- ﴿وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا﴾، ئن‌جا ه‌ەر بە‌ ئە‌وه‌ ن‌ده‌ش‌ وازی نە‌ه‌یت‌نا کە ئە‌وه‌ی پێش‌ی لە بیر‌ ب‌چێ‌، بە‌ ل‌کو: ها‌وتای بۆ‌ خوا دانان.

(أَنْدَاد) ک‌ۆ‌ی (ن‌د‌ه)، بە‌ مانای (گ‌ف‌ه) ه‌ واتە: ها‌وتا، ش‌تان‌یک کە ب‌ه‌یت‌رن‌ه‌ ناستی خ‌واو ر‌یزی خ‌واو، وە‌ک خ‌وا تَعَالَى مامە‌لە‌یان لە‌گە‌ڵدا ب‌ک‌ری، ئن‌جا بۆ‌چی وای‌کرد؟

۵- ﴿لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ﴾، تا‌کو لە ر‌ێ‌ی خ‌وا لاب‌دات، خ‌وت‌را‌ویشە‌تە‌وه: (لِيُضِلَّ)، بۆ ئە‌وه‌ی خ‌ۆ‌ی لە ر‌ێ‌ی خ‌وا لاب‌دات، ئە‌م (ل) ه‌، چ (لِيُضِلَّ) بێ‌، یان (لِيُضِلَّ) بێ‌، واتە: خ‌ه‌ ل‌ک لاب‌دات، یان خ‌ۆ‌ی لاب‌دات، پێ‌ی دە‌گوت‌ری: (لَمْ تَغْلِبِ الْمَجَازِي)، لام‌ی ه‌ۆ‌کار د‌ۆ‌زییە، بە‌ ل‌م بە‌ مه‌جاز، چ‌ون‌کە لە راست‌ییدا مه‌به‌ست پێ‌ی س‌ه‌ره‌ن‌جامه، (لِإِنْ الْإِضْلَالَ لَمَّا كَانَ نَتِيجَةَ الْجَعْلِ، جَازَ تَغْلِيلُ الْجَعْلِ بِهِ، كَأَنَّهُ هُوَ الْعِلَّةُ الْجَاعِلِ)، لە‌بەر ئە‌وه‌ی گ‌وم‌را‌کرد‌نه‌ د‌ه‌ره‌ن‌جامی ئە‌و ها‌وتا بۆ‌ خ‌وادانانە‌ بو‌وه‌و، لە ئە‌ن‌جامی ئە‌وه‌دا ها‌وتای بۆ‌ خوا دان‌اون، کە گ‌وم‌را بو‌وه‌، یانی: ه‌ەر لە بن‌اغ‌دا و‌یست‌وو‌یه‌تی گ‌وم‌را‌بێ‌، یان خ‌ه‌ ل‌ک گ‌وم‌را ب‌کات، بۆ‌یه‌ ها‌وتای بۆ‌ خوا

دانان، به لأم له راستییدا نهو مه بهستی نهووه، به لکو سه ره نجامه که ی و ابووه بویه پیی ده گوتری: (لَمْ الْعَاقِبَةِ)، واته: به روالهت (لَمْ الْعِلَّةِ) یه، به لأم له راستییدا ده بیته لامی سه ره نجام، ههروهک له سووره قی (القصص) دا، خوا ﷻ له باره ی (آل فرعون)، ده فه رموی: ﴿فَالنَّقْطَةُءِ أَلْ فَرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾ (۸) القصص، واته: بنه ماله ی فیرعمون مووسای مه لوتکه بیان (له صندوقه که دا) هه لگرته وه، تاکو سه ره نجام بویان بیته دوژمن و مایه ی خه فهت و ناره حه تی.

به ته نکید نهوان بو نهووه یان هه لئه گرتبووه، به لأم یان: سه ره نجام وای لی بی.

۶- ﴿قُلْ تَمَعَّ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا﴾، خوا ﷻ به پیغه مبهری خاتهم ﷻ ده فه رموی: یان به هه ره که سیک که بابایه کی و ابیین، ده فه رموی: تو بلی: ماوه به کی که م به هه ره مه ندبه به کوفره که ت، (التَّمَعُّ: الْإِنْتِفَاعُ الْمَوْقُوتُ)، (تمع) به هه ره مه ند بوونیک کی کاتبیه، نجا نایا نهو به هه ره مه ند بوونه له کوفر، چونه؟ له نه نجامی کوفر و بیبروایی دا، مرؤف پئی گوناھی بو ته خت و ناچوو خه دهن و، هه ندی به هه ری دنیا یی وه رده گری.

یاخود: (تَمَعَّ بِالسَّلَامَةِ زَمَنٌ كُفْرِكَ)، واته: خوا ﷻ مؤله ت ددات، نهو ماوه ژیا نه ی که ده یگوزهرینی به کوفره وه، خوا مؤله ت ددا، مؤله ت دانه که ی خوا که ده ته یلی، نهو به هه ره وه رگرتیکه، یاخود: به هوی کوفره که ته وه به هه ره وه ربگره له وه ی که تام و چیزیک ی جهسته یی، یاخود مه عنه ویی حه پرام، وه رده گری له کوفره که تدا، به لأم بزانه که نهو شتیک ی که مه.

۷- ﴿إِنَّكَ مِنَ الْأَخْصَابِ النَّارِ﴾، به دلنیا یی (دوایی) تو له هاوه لانی ناگری، پیی (من) له پسته ی: ﴿إِنَّكَ مِنَ الْأَخْصَابِ النَّارِ﴾ دا، تو له هاوه لانی ناگری، بو به شیکه، چونکه هاوبه ش بو خوادانه ره کان، به شیکن له خاوه نان و هاوه لانی ناگر، نهک هه موو هاوه لانی ناگر هه ره نهوان بن.

نجا خوا ﷻ به راوردیک ده کات و ده فه رموی:

٨- ﴿أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ مَّائَةٌ أَيْلٍ سَاجِدًا وَقَائِمًا﴾، یان ئایا کەسێک کە هەمیشە ملکه چه له کاته کانی شهوگارد، به کړنووش بر دووی و به پتوه وهستاوی.

٩- ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ﴾، مه ترسی هه به له رۆژی دوايي.

١٠- ﴿وَبِرَّحْمَتِ رَبِّهِ﴾، به هیوای به زهیی په روه ردگاریشیهتی.

لیره دا زانایان ده لێن: ده بی لیره دا شتیک قرتیرابن، واته: ئایا کەسێک کە پیشتر باسکرا، کە ته نیا له تهنگاناندا خوای به بیر دپتهوه، له خۆشیااندا خوای له بیر ده چپتهوه، دوايي سه ره نه جامه که ی خۆی یان خه لک له رتی خوا لادهات، ئایا نه وه باشتره، یا خود کەسێک له کاته کانی شهوگارد به کړنووش بر دووی و وهستاوی به ملکه چیی له خزمهتی خوا دا ده میتیتتهوه، مه ترسی رۆژی دوايي هه به، به هیوای به زهیی په روه ردگاریشیهتی، کامیان باشتره؟

وه لاهه که ی دیاره، وشه ی (أَمَّنْ) خوینراویشه ته وه: (أَمَّنْ) واته: هه مزه ی نیستیفهام له سه ر (مَنْ)، نه وی دیکه یان (أَمْ مَنْ)، به لām تیدا ده غم کراوه بوته (أَمَّنْ)، له هه ردوو خویندنه وه کاندا پرسیار کردنه که پرسیار کردنیکی نکوولیییکه رانه به، واته: به ته نکید نه وه ی پتشی له گه ل دوا ی نه، وه ک به ک نین.

وشه ی (آءاء) کو ی (آءی)ه، وه ک (أَمْعَاء) کو ی (مَعِي)ه، (أَفْقَاء) کو ی (قَفِي)ه، (أَلِي) به مانای کات دئی و (آءاء) کو یه که به تی واته: کاته کان، وشه ی (قَانِت) هه م به مانای خوا به رست دئی و، هه م به مانای ملکه چ دئی و، هه م به مانای فه رمان به ر دئی بو خوا.

که ده فه رموی: ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ﴾، (الْحَذَرُ: الْإِحْتِرَازُ مِنْ مُخِيفٍ)، (حَذَر): بریتیه له ور یا بوون له شتیک مه ترسیلیکرا، یا خود (خَوْفٌ مَعَ إِحْتِرَازٍ) ترسه له گه ل له خو ور یا بوون و خو پاراستندا.

ثجا له کۆتایدا خوا ﷻ ده فەرموی:

(۱۱) - ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْبُدُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾، بلی: ئایا ئەوانە ی دەزانن و ئەوانە ی نازانن، وەک یەکن؟ ئەمەش دیسان مە بەست پێی پرسیار کردنی نکو و لیبێکە رانە بە.

(۱۲) - ﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾، بە دنیایی ئەنیا خاوەن عەقڵان پەند وەردەگرن، بێردە کە ئەو، هەق دەدۆزێتەو.

لێرەدا دەپرسین: بۆچی خوا ﷻ ئەو شیوازی بەکارنەهێناوە کە بفرموی: (هَلْ يَسْتَوِي هَذَا وَذَلِكَ)؟

دەگوتری: بۆ ئەوێ هاو کات لەگەڵ ئەوێ کە خوا عزوجل پرسیار دەکات، ستایشی کۆمەڵی دوای ئەو بەکات، زەم و سەر زەنشتی ئەوانی پێشیش بەکات.

قوله باسینک له باره‌ی ترس و نومیده‌وه

له‌و باره‌وه که خوا ﷺ باسی نه‌و مرۆڤه ده‌کات، که هه‌م ترسی هه‌یه، هه‌م نومیدی هه‌یه‌و، هه‌م وریایی هه‌یه به‌رانبه‌ر به‌رۆژی دوا‌یی و مه‌ترسی هه‌یه، هه‌م نومیدو هیواشی به‌به‌زه‌یی خوا هه‌یه، سه‌ره‌تا له‌و باره‌وه نه‌و فه‌رمایسته‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ دینین: {عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، فَقَالَ: «كَيْفَ تَجِدُنِي؟ قَالَ: أَرَجُّو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنِّي أَخَافُ ذُنُوبِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أُعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَأَمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ»} (أخرجه عبد بن حميد: ۱۳۷۰، والترمذي: ۹۸۳، قَالَ: حَسَنٌ غَرِيبٌ، والنسائي في الكبرى: ۱۰۹۰۱، وابن ماجه: ۴۲۶۱).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ، ده‌لن: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ پیاویک وه‌ژووکه‌وت که له‌ حاله‌تی مه‌رگدا بوو، (حالته‌تی گیانه‌لا)، پیتی فه‌رموو: چۆنی؟ نه‌ویش گوئی: نومیده‌وارم به‌ خواو له‌ گونا‌هه‌کانیشم ده‌ترسیم، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو: نه‌و دووه، (واته: نه‌و نومیدو ترسه‌) له‌ حالیکه‌ی وه‌ک نه‌وه‌دا، له‌ دلای هیه‌چ به‌نده‌یه‌کدا کۆتابنه‌وه، مه‌گه‌ر خوا ﷺ نه‌وه‌ی که نومیدی ده‌کات، پیتی ده‌به‌خشی و، نه‌وه‌ش که لیتی ده‌ترسی دنیا‌ی ده‌کاته‌وه.

له‌ باره‌ی ترس و نومیده‌وه که پتویسته ئینسانی ئیماندار هه‌ردووکیانی هه‌بن و وه‌ک زانا‌یانی ته‌زکیه‌ی نه‌فس و، پسپۆرانی بواری په‌وشت و تا‌کاره‌کان گو‌توو‌یانه: ترس و نومید ده‌بێ بو‌ مرۆڤی به‌ره‌و خوا چوو، وه‌ک دوو با‌ل و ابن، وه‌ک چۆن مه‌ل به‌ دوو با‌لان ده‌فری، ده‌بێ ئینسانی خوا په‌رستیش، هه‌م ترس و وریایی هه‌بێ، هه‌م نومیدو چاوه‌روانییشتی هه‌بێ و، له‌و باره‌وه‌ حه‌وت خا‌لان ده‌خه‌ینه‌روو:

(۱) - ترس و نومید به زاراودی پسرپورانی باری ته زکیه، له مه قامه کانی به رده خواچووان، (مِن مَقَامَاتِ السَّالِكِينَ)، له زاراودی نه هلی ته زکیه و ته صه و وفدا، (حال) هه یه و (مقام) هه یه، حال ته و دیه که دبی و دهرات، به لام مه قام ته ویه که دهمینته وه، بو وینه: (قَبْضٌ وَبَسْطٌ) واته: دل ویکهاته وه و دلکرانه وه حاله، به لام ترس و نومید هه ردو وکیان مه قامن، چونکه به رده وامن.

(۲) - نومید، هیوا (رَجَاء): بریتیه له چاوه پروانی کردنی شتیک که نیعمه تیکی تیدایه و، گونجاوه له گهل نه فسد، به لام ترس (خَوْف) بریتیه له چاوه پروانی شتیک که نه فس پئی ناخوشه و پنجه وانه ی (رَجَاء) د، (نومید) حاله تی نهرتینی هه یه و (ترس) حاله تی نهرتینی.

(۳) - نومید (رَجَاء) بو ته وه پئویسته، که مروف هانبدات به رده تاعهت و فرمانبه ریه ک که مایه ی رده زامه ندیی خواجه، ترس (خوف) باشیه که ی له وه دایه که مروف ده گیرته وه و ده سلهمینته وه و ده پرینگینته وه له شتیک که زیان و خرابیی تیدایه و، جیگای تووره یی خوی کارزانه، که واته: هه ردو وکیان پئویستن، مروف پئویستی به هاندریک هه یه به رده تاعهتیک که جیگای رده زامه ندیی خواجه، هه روه ها پئویستی شی به گیره روه وه یه ک هه یه، له و گوناوه و تاوانانه ی که مایه ی تووره بوونی خوی دادگرن.

(۴) - ترس و نومید بو بابای (سالك)، واته: که سیک که پئی خوی گرتوه به رده و خوا ده چتی، وه ک دوو بالی بالنده یه ک وان، که پئیان به رده و خوا دهرات، هه ردو وکیان پئویستن، نجا هی وابه حاله تی نومیدی به سه ردا زال دهبی و، هی وابه حاله تی ترس، به لام هه ردو وکیان هه ر پئویستن که م و زور.

(۵) - دهبی بزانی که نومید واته: نومید به به زدی خوا، پاداشتی خوا، به لام ترس واته: ترس له سزای خوا، نه گه رنا ترسه که مان له زاتی خوا نیه ﷻ، به لکو ترسمان هه یه له سزای خوا، سزای خواش له نه نجامی کرده وه خرابه کانی خو ماندا، ته وه زور گرنکه که تیمه بزانی، خوا ﷻ له زاتی خویدا مه ترسیلیکراو نیه و، ترسناک نیه، به لکو ته و دی جیتی مه ترسییه بو تیمه، سزای خواجه که به هو ی کرده وه خرابه کانی تیمه وه په پدا

ده بن، به لأم نومیڈو خوشویستی بنده بو خواو بو زاتی خوایهو، بو سیفه ته کانیه تی، نه گهر پاداشتی شی نه داباینه وه خوی په روه ردگارمان ده بوویه ههر خوشویستبایه و، ههر ریزمان لیگرتبایه و، ههر به گوره مان گرتبایه، به لأم نه گهر له بهر گوناھو خراپه کانی خومان نه باو، له بهر سزاو تۆله ی خوا نه بایه، زاتی خوا هیچ جیگای مه ترسیی نیه.

٦- که سیک که ده لئ: من نومیڈه وارم و هیوام هیه به به زه یی خوا، به لأم له سه ر گوناھیش به رده وامه، نه وه له راستیدا پیی ناگوتری: نومیڈه وار (راجی)، به لکو پیی ده گوتری: خۆزگه خواز (مَمْتَنِي)، له و باره وه ش نه وه ی له هسه نی به صرابی (ره حمه تی خوی لن بن) گپرداوه ته وه، قسه یه کی جوانه، ده لئ: (لَيْسَ الْإِيمَانُ بِالْتَّمَنِي وَلَا بِالْتَحْلِي، وَلَكِنْ هُوَ مَا وَقَّرَ فِي الْقَلْبِ، وَصَدَقَهُ الْعَمَلُ) واته: نیمان به خۆزگه خواستی و قسه ی شیرین کردن نیه، به لکو نیمان نه وه یه که له دلدا ده چه سپی و، کرده و ده کان به راستی ده زانن و، به راستی ده گپرن.

به لگه شمان له سه ر نه وه که که سیک له سه ر گوناھان بپوا، بوی نیه بلئ: من نومیڈه وارم، به لکو ده توانی بلئ: من خۆزگه خوارم، نه وه یه خوا له سوورده تی (البقرة) دا ده فه رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (٢١٨)، واته: به دنیایى نه وانه ی پروایان هیئاوه و، نه وانه ی کوچیان کرده و تیکۆشاوان له پئی خوادا، نا نه وانه به هیوای به زه یی خوان و، خوا لیبوره ی به به زه ییه.

٧- هه بوونی ترس و سام به رانبه ر به خوا ﷻ، واته: سزای خواو، هه بوونی نومیڈو هیوا به چاکه و نیعمه تی خوا، که له به هه شتا به رجه سته یه، هه روه ک چون سزایه که شی له دۆزه خدا به رجه سته یه، نه مه عاده تی عه وامان نیه، وه ک هه ندیک له (أهل التصوف) گوتووینا: که نه وه خه لکی عه وامه به ته مای به هه شتی خوایه و، به هه شت له خوا ﷻ داوا ده کات و، له دۆزه خه که ی ده ترسی! به لأم نه مه راست نیه، چونکه به هه شتی خوا به رجه سته که ری په زامه نندی خوایه و، دۆزه خیش به رجه سته که ری توورده یی و

به سستی خوی پوره ردگار، كه واته: نهو فسهیه پاست نیهو، پیغهمبیریش ﷺ له زور له پاراندهوه کائیدا، داوای بهههشتی له خوا کردوهو، په نای به خوا گرتوه له دوزهخ. وهک لهم دهقهوه دیاره: جارئک په کئیک له هاوه له کان گوون: نهی پیغهمبیری خوا! ﷺ من نهو گرمه گرمه ی توو موعاز نازانم، (نهو پاراندهوه زورانه تان)، من بهس ده لیم: خوابه! داوای بهههشت لی ده کهم و، له دوزهخ بمپارینه، پیغهمبیریش ﷺ فه رمووی: [خَوْلَهَا تَدْنِدُنْ] ^(۱)، واته: نهو گرمه گرمه ی من و موعازیش هه ر نهو بارهوهیه، هه ر داوای بهههشت ده کهین و، داوای پاریزران له دوزهخ له خوی بهروره دگار ده کهین.

(۱) عَنْ بَعْضِ اصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِرَجُلٍ كَيْفَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ: اَتَسْهَدُ كُمْ اَقُولُ اللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَاَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، اَمَّا اِنِّي لَا اُحْسِنُ تَدْنِدُنَكَ وَلَا تَدْنِدُنَا مُعَاذَ فِقْهَالِ النَّبِيِّ ﷺ خَوْلَهَا تَدْنِدُنْ! اُخْرَجَهُ اَحْمَدُ: ۱۵۹۳۶، تَعْلِيْقُ شُعَيْبِ الْاُرْنَوَيْطِ: اِسْنَادُهُ صَحِيحٌ عَلٰی شَرَطِ الشَّيْخَيْنِ.

کورته باسینک له باره‌ی زانباریی و زانایان و پلهو پیگه‌یان‌ه‌وه

ئه‌م کورته باسه له سێ برگه پێک دێ:

(ا) - پیناسه:

(أ) - زانباریی: (العِلْمُ: هُوَ إِذْرَاكُ الشَّيْءِ عَلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ، وَعَكْسُهُ أَوْ وَضْعُهُ الْجَهْلُ). واته (علم): بریتیه له زانینی شتیك وهك نهو شته له واقیعدا خۆی چۆنه ئاوا، پێچه‌وانه‌كه‌ی یان دژی زانباریی، بریتیه له نه‌زانن، (واته: بێ ناگایی و نا‌ناشانیی به شتیك وهك له خودی خۆیدا هه‌یه).

(ب) - زانایان: (العُلَمَاءُ: هُمُ الَّذِينَ لَهُمْ عِلْمٌ فَهُمْ يُدْرِكُونَ حَقَائِقَ الْأَشْيَاءِ عَلَى مَا هِيَ عَلَيْهِ، وَتَجْرِي أَعْمَالُهُمْ عَلَى حَسَبِ عِلْمِهِمْ، وَعَكْسُهُمْ لَا يُدْرِكُونَ الْأَشْيَاءَ عَلَى مَا هِيَ عَلَيْهِ، بَلْ تَخْتَلِطُ عَلَيْهِمُ الْحَقَائِقُ وَتَجْرِي أَعْمَالُهُمْ عَلَى غَيْرِ انْتِظَامٍ، كَحَالِ الَّذِينَ تَوَهُمُوا الْحِجَارَةَ وَغَيْرَهَا آيَةً). (زانایان): ئه‌وانه‌ن كه تیگه‌یشتنێكیان هه‌یه، راستیی شته‌كان و چیه‌ق شته‌كان، وهك خۆیان كه له واقیعدا له‌سه‌رنی ده‌یزانن و، كرده‌وه‌كانیشیان به پێی زانباریه‌كه‌یان نه‌نجام ده‌ده‌ن، پێچه‌وانه‌ی زانایان نه‌زانن، ئه‌وانه‌ن كه چیه‌ق شته‌كان نازانن، به‌لكو راستیه‌كانیان لێ تێكه‌ڵ ده‌بن و، كرده‌وه‌كانیشیان به‌پێی زانباریی نین، وهك ئه‌وانه‌ی كه به وه‌هم و گومان پێیان وابوو به‌ردو په‌یکه‌رو، شته‌كانی دیکه په‌رستاون (و هیتا‌وا‌یاننه ناستی خوا).

له راستییدا چه‌مکی زانباریی (علم) زۆر فراوانه، به‌لام ده‌توانین بڵێین:
زانباریه‌كان به گشتیی ده‌بنه‌وه به دوو به‌ش:

(أ) - (الْعُلُومُ الدِّينِيَّةُ):

(ب) - (والْعُلُومُ الدُّنْيَوِيَّةُ):

کہ دہ توائین بہو شیوہہش تہ عبیریان بکہین: (الْعُلُومُ الثَّقَلِيَّةُ وَالْعُلُومُ الْعَقَلِيَّةُ)، دہشتوائین بلّیین: (عِلْمُ الْوَحْيِ الشَّرْعِيِّ، وَعِلْمُ الْعَقْلِ التَّجْرِبِيِّ).

واتہ:

أ- زانیاریہ ثابنیہ کان و، زانیاریہ دنیاویہ کان.

ب- زانیاریہ گوزاروہ کان و، زانیاریہ ژیریہ کان.

ج- زانیاریہ ک کہ لہ و حیی خواوہ سہرچاوہ دہگری و، زانیاریہ ک کہ لہ عقل و نہزموونہوہ سہرچاوہ دہگری.

ننجا زانیاری بہ گشتی بہو دوو چہمکہ بہرانبہرہی کہ بہ سنّ تہ عبیر ہیتاومانن و، بہ ہہموو چہمکہ کانی دیکہی، زانیاری، ہہمووی شتیکی بہسندو خوازراوہ و داواکراوہ، ننجا کہ خوا ﷺ لہ سوورہتی (طہ) دا بہ پتغہمہری خاتمہ ﷺ دہفہرموی: ﴿ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴾، واتہ: بلّی: پہرودہرگرم! زانیاریم بو زیاد بکہ، دیارہ ہہموو جوڑہکانی زانیاری گرتوتہوہ، ہہموو نہو زانیاریانہی مروّف پتویستی پین، بو دینداریہ کی ریک و راست.

(طنطاوي جوهری) لہ تہفسیردہکی خویدا^(۱) قسہہکی جوان دینت، بہ پتویستم زانی کہ لہ بارہی زانیاری و زانایانہوہ، بیہتیم، دہلت:

(وَعَلَىٰ هَذَا التَّفْسِيرِ يَكُونُ الْمُسْلِمُونَ الْيَوْمَ قَدْ تَرَكُوا مَوَاهِبَهُمْ وَعَطَلُوا وَأَنَامُوا، وَهَذَا نُزُولٌ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ عَنْهُمْ عَنِ بَعْضِ خَصَائِصِ الْإِنْسَانِيَّةِ، لِأَنَّ الْحَيَوَانَ لَا قُدْرَةَ لَهُ عَلَى الصَّنَاعَاتِ، وَلَا الْعُلُومِ، وَقَدْ سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ الرِّزْقَ وَلَمْ يُجَشِّمَهُ الْمَشَاقِقَ، فَوْقَ

طَاقَتُهُ، أَمَا الْإِنْسَانُ فَإِنَّهُ جَعَلَ رِزْقَهُ غَيْرَ مَيْسُورٍ كَرِزْقِ الْخَيْوَانِ، وَبَسَطَ لَهُ الْمَوَاجِبَ لِيَسْتَعْمِلَهَا، فَإِذَا قَصُرَ فِيهَا فَقَدْ تَنَزَّلَ إِلَى الْخَيْوَانِيَّةِ).

شایانی باسیشه: (طنطاوی) ته فسیره که ی له سئییه کی به که می سه ده ی بیستدا نووسیوهو، نهو قسانه ی له سالانی بیسته کاندانا نووسیون و گوتوون، ده لئی: مسولمانان نه مرپو نهو وزه و توانایانه ی خوا پیئی به خشیون و وازیان لی هیناون و په کیان خستوون و، خه واندووایان، نه وهش به نسبت نه وانه وه که که مته رخه من، دابه زینیانه له هه ندیک له تاییه مه ندییه مرؤفایه تیهه کانیان بو ناستی نازهل، چونکه نازهل ناتوانی پیشه و پیشه سازی و کارو کرده وه و زانیاریه کان، وه ده ست بیئی، بویه خوا بژیوی بو نازهل ناسان کرده وه، زه حمه تی نه خستووه ته سه ز یاد له توانای خوئی، هه روه ها به زاری خوئی ده له وه ری و هه ر شتیکی بی ده یخوات، به لام مرؤف خوا بژیوه که ی بو ناسان نه کرده وه که بژیوی نازهل (گیا بی، هه رچی بی داییبئی و بیخوات)، به لکو کومه لیک توانای پیداون که نهو توانایانه ی خوئی به کار بیئی (بو په پیداکردنی بژیوی خوئی)، تنجا کاتیک که مته رخه میی ده کات له به کارهینانی تواناکانی خویدا، مانای وایه خوئی بردو ته وه ناستی نازهل.

منیش ده لیم: به راستی قسه که ی جوانه، هه ر بویه کاتیک که مسولمانانیش له نه نجامی به کار نه هینانی تواناکانی خوینانه وهو، له به ره وه رگرتن له نیعمه ته کانی خواوه، له سه ر زه وی دواده که ون، دینه وه ناستی نازهل، نه وه تا زله یزانیس وه ک نازهل مامه لیمان له که لدا ده که ن، نازهل چوئی مامه له ی له که ل دا ده کروی؟ لییان ده خورن، سه ریان ده برن، به کاریان دینن، باریان لی ده نین، نیستا مسولمانان به داخه وه له ناستی به پررسانیاندا به تاییه ت، گوئیان به دهستی نه مریکاو جووله که و رووسیواو چین و شه رق و غه ربه وه یه، خیرو بیریان له خزمه تی نه واندایه، خویشیان له خزمه تی نه واندان و بویان بوونه باره به ر.

ههروهها نهوهشی دهخهه سهرو دهلیم: نهگهر تهماشای واقعی ئیستای مسولمانان بکهین، زۆر جوان نهوه بهرجهسته دهبن که له نهنجامی نهوده، مسولمانان نهو تواناو وزانهی خوا پئیداون، پهکیان خستوون و بهکاریان نههتاون، له بههره وهرگرتن له نیعمهت و چاکهکانی خوا، دهیانینین بو غهیری خویان، وهک نازهل مامهلهیان لهگهلهدا دهکرئ و تهماشایان دهکرئ و بهکاریش دههترین بو بهرزهوهندیی نهو کهسانهی خویان لی کردوونه خاوهن.

(۲)- پلهو ئیمتیازهکانی زانا بهسهه نهزاند:

بو بابای زانا ده (۱۰) پلهو ئیمتیاز ههه بهسهه بابای نهزاند:

مهبهستمان زانابه به گشتیی، چ له دیندا زانا بن، چ له ژین دا، چ به وهحیی و پهیامی خوا زانا بن، چ به گهردوون و سروشت و دهووبهرو بوونهوهر زانا بن، واته: چ زانیاریهکی ههبن که له ریی وهحیهوه دهستگیری بووبن، چ له ریی عقل و نهزموونهوه دهستگیری بووبن:

(۱)- زانا به ئاسانی پهی به وهدهستهئینانی شان دهبات، بهلام نهزان، یان پهیان پئ نابات، یاخود دوای زهحههتیککی زۆرو، بهرهههتیککی کهمیشی دهبن، جاری واش ههیه له جیاتی نهوهی نهو شته وهدهست بئین، پئچهوانههی نهو شتهی دهستگیر دهبن، به هۆی نهزانیهکهیهوه.

(۲)- زانا له خلیسکان و ههله پاریزراوه، بهلام نهزان دهیهوی سهلامهت بن، کهچی دهکهوی، پئشینانی خۆمان دهلین: «بهردیک نهزان بیهاوته گوومی، به سهه زانا نابهتهوه دهری».

(۳)- زانا بههۆی ئاشکراوونی خیرو شهپانهوه، هۆگری راستیان دهبن و دلی پئیان خوشت دهبن، بهلام نهزان بههۆی نهزانیهکهیهوه، دژی راستیهکان دهبن، جاری وابه لهگهلهشیاندا بهشهه ری، دژیشیان دهوهستی.

۴- زانا به هۆی زانیارییه که یهوه، زۆر جار ان له خه لک بئیناز ده بئ، له ږووی دین و دنیاوه، به نه ندازهی نه وه که زانیاری و شاره زایی هه یه، به لام بابای نه زان چه نده نه زانییه که ی هه ستر بئ، هینده زیاتر ئاتاج و نه داری نه وانی دیکه به.

۵- زانا چێژ له زانسته که ی وه رده گری، له هه موو شتیکی دیکه ی زیاتر، نه و چێژه ی که ئینسانی زانا له زانیارییه که ی خۆی وه ری ده گری، کاتی که راستیه کی بو ده رده که وی، کاتی په ی به حه قیه تیک ده بات، نه و چێژه مه عنه ویه، هه یچ چێژیکی جه سته ی نایگاتی.

۶- زانا هه میسه زی کری خیری ده کری له دنیا و دوا رۆژدا، به هۆی شو ئنه واره باشه کانیه وه، بابای نه زانیان یان نه و هتا هه ر ناوی ده سرتیه وه، یان نه و هتا نه گه ر با سی شی بکری، به شه ږو خرا په با سی ده کری.

۷- زانا له کتیبی دابه ز تراوی خوا به هه ره مه ند ده بی، بو خۆی و بو کومه لکا که ی، به لام بابای نه زان له کتیبی دابه ز تراوی خوا، له ږووناکیی و به رده که ت و هیدایه ق خوا بی به شه، چونکه به هۆی زانیارییه وه، ئینسان ده توانئ له قورئان به هه ره مه ند بئ، ئنجا چ زانیاری زمان که پی تیبگی، چ زانیاری دیکه تا کو تو قه دری نه و فه رمابسته ی خوا بزانی، بو یه خوا ﷺ له سوورده ق (سبا) دا ده فه رموی: ﴿وَبَرِّی الَّذِیْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ الَّذِیْ اُنزِلَ اِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَیَهْدِیْ اِلَی صِرَاطٍ الْعَرِیْزِ الْحَمِیْدِ﴾ (۶) واته: نه وانه ی زانیاریان پندرا وه، ده زانن که نه وه ی بو تو دابه ز ترا وه، هه قه وه، خه لک ږنماییی ده کات به ره و راسته شه قامی خوی زالی ستاییشکرا و.

۸- زانا له کتیبی گه ر دوون به هه ره وه رده گری و، یاسا کانی ده دۆزیتیه وه، به لام نه زان زۆر جار به هۆی گه ر دوون و دیارده سرو شتییه کانه وه زه ره مه ند ده بی ت، چونکه ناشنا نیه به یاسا کانی خوا، تا کو به شی وه په ک مامه له له گه ل گه ر دووندا بکات، که له نی عمه ته کانی خوا به هه ره مه ند بئ، زۆر جار با جی نه زانییه که ی خۆی ده دات، وه ک چۆن که سیک ژه هر بخوات، به ته نکید دوا بی با جه که ی ده دات، زۆر جار نه زان به هۆی نه زانییه که ی خۆی مامه له په کی هه له له گه ل گه ر دوون و سرو شت و نی عمه ته کانی خوا دا ده کات.

۹- زانا هیژو توانایه کانی چهند به رانبهر ده بنه وه به هوئی زانسته که یه وه، به هوئی زانسته وه هیژو توانای مروّف چهند به رانبهر ده بیته وه دو، نه زانیش به پیچه وانه وه، نهو هیژو توانایه ش که هیه تی زه ربی سفر ده بیته وه دو له سه ری قه زدار ده بیته وه.

۱۰- زانایه ک چهندان نه زان ده خاته ژیر پکیفی خو یه وه، نه گهر ته ماشای واقعی تیستای مسولمانان بکه ی، به هوئی نه زانیی و دواکه وتوو بیانه وه، نه ک ههر له ناستی خه لک و جه ماوهر، به لکو له ناستی به پرسانیان، زله یزان به کاریان دین و خیرو بیریان به تالان ده بن و، ته راتین له ولاتیندا ده کهن، له نه نجامی نه وه دا که نه وان هه ندیک زانیاریان هه یه وه، زانیاری گه ردوونی و، زانیاری به یاسا کانی خو لو، که مسولمانان نهو زانیاریه یان نیه، له حالیکدا که کتیه که یان له میژه له سه ری فه رز کردوون، که ده بی هه ولبدن ته ماشای گه ردوون بکه ن و، ته ماشای ده ورو به ریان بکه ن و، ته ماشای خو یان، ته ماشای خواردنیان بکه ن، ته ماشای هه موو دیارده سروشتیه کان بکه ن و، به هره یان لیوهر بگرن.

۳- که سیک زانا نه بی له عه قله که ی به هره مه ند نه بو وه:

خو الله ده فه رموی: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَمُنُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ الزمر، واته: بلی: نابا نه وانیه ده زانن و نه وانیه نازانن، وه ک یه کن، یان یه کسانن؟ ته نیا خاوه ن عه قلان په ند وهر ده گرن.

که واته: ته نیا خاوه ن عه قلان ده توانن زانیاری و ده ده ست بینن، به واتایه کی دیکه: که سیک زانیاری و ده ده ست نه هیتابن، له عه قله که ی خو ی، له بیرو هوشه که ی خو ی، له توانا زاتییه کانی که خوا پینداون، به هره مه ند نه بو وه.

وشه ی (تذکر) یش له قورئاندا، ده گونجی به په ند وهر گرتن لیک بدریته وه، ده گونجی به ده رککردنی راستیه کان، (تذکر الحقائق) لیک بدریته وه، ده گونجی به بیرکره وه لیک بدریته وه، خاوه ن عه قلان بیرده که نه وه، ده گونجی به پابه ندی به فه رمانه کانه وه دووری گرتن له قه ده غه کراوه کان، لیک بدریته وه.

خوای به لوتف و کهرمی خوئی، یمه له و که سانه بکپرتی که به و شیوهیه مه دعی کردوون، که خاوهنی زانیاریسن و، عه قلی خویمان به هره لی وهرگرتوه. خوا ئه و سیفه تانه مان تیدا بینشه دی، که له زانایانیکدا هه ن، له لای خوا به سندن، ئه و زانایانه ی پیش هه موو شتیک ئه و راستیه یان بو ده رکه و توه، که ئه م که دوونه خاوه تیکی هه یه و، مرؤفیش جینشینی خاوهنی که دوونه و، نه مانه نی پنیسپردراوه و، خراوه نه نیو تاقیکردنه وه و، که به دلنیاپی هه ر که سیک ئه و راستیه ده رک نه کات، له راستیه کانی دیکه به هه رمه ند نابیت، خوا ئه و راستیه مان زیاتر له عه قل و دلدا قوول بکاته وه، پهروه ردگاری خویمان چاکتر بناسین و زیاتر پیی ئاشنابین و، به ندایه تیه کی ساغتر و چاکتری بو هه نجام بده ی.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دەرسى دوووم** ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان دوازده (۱۲) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، نایه‌ته‌کانی: (۱۰ - ۲۱)، له پینج نایه‌تی: (۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۴ و ۱۵) دا، پینج جاران وشه‌ی (قُلْ) دووباره بوته‌وه، واته: خوا ۷۷۷ فەرمان به پیغه‌مبهر ده‌کات ۷۷۷ بفرموو، ته‌وه‌ری سه‌ره‌کیی نه‌و دوازده (۱۲) نایه‌ته‌ش باسی خوا به به‌کگریته‌وه، باسی شیرکه، هه‌روه‌ها باسی سه‌ره‌نجامی خوا به به‌کگریته‌وه و هاوبه‌ش بو خوا دانانه‌وه، هه‌ندی‌ک له خه‌سه‌له‌ته بنه‌په‌تیسه‌کانی ته‌نیا خواپه‌رستانی پارێزکاریش خراونه‌وو.

له کو‌تاییشدا باسی دیمه‌نیکی سه‌ره‌نجراکیشی گه‌ردوون کراوه، که هاوکات به‌لگه‌ی ته‌ناییی خواو، پاستیی زیندوو کرانه‌وه‌ی مردوو‌انیشه، نه‌ویش دابه‌زێترانی ناوو، نه‌بارکرانی له‌کانیی و سه‌ره‌چاوه‌کانی زه‌ویداو، پاشان پێ روینرانی رووه‌ک و دوابی پێگه‌یشتن و، سه‌ره‌نجام وشک بوون و، کو‌تایی پێ هاتنی رووه‌ک و شینا ورده‌کان.

﴿ قُلْ يٰۤاَعْبَادِ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَتَّقُوْا رَبَّكُمۡ لِيَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّاَرْضَ اللّٰهِ وَّسِعَةٌ اِنَّمَا يُوْفٰى الصّٰلِحِيْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۱۰﴾ قُلْ اِنِّيْۤ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لِّهِ الدِّيْنَ ﴿۱۱﴾ وَاُمِرْتُ لِاَنْ اَكُوْنَ اَوَّلَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿۱۲﴾ قُلْ اِنِّيْۤ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّيْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۳﴾ قُلْ اللّٰهُ اَعْبُدْ مُخْلِصًا لِّهُ دِيْنِيْ ﴿۱۴﴾ فَاَعْبُدُوْا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُوْنِيْۤ ؕ قُلْ اِنَّ لِّلْفٰتِيْرِيْنَ الَّذِيْنَ حَسَبُوْا اَنْفُسَهُمْ وَاٰهْلِيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِلَّا ذٰلِكَ هُوَ الْخٰسِرَانِ ﴿۱۵﴾ الَّذِيْنَ هُمْ مِنْ قُوْفِهِمْ ظٰلِلٌ مِّنَ النَّارِ وَّمَنْ يَّخْتَلِفْ ذٰلِكَ يَجْحَدْ بِاللّٰهِ يَۤاۤ اَعْبَادُۤ ؕ فَاتَّقُوْنِ ﴿۱۶﴾ وَاَلَّذِيْنَ اٰجْتَنَبُوا الطّٰغُوْتِ اَنْ يَّبْذُوْهَا وَاَنۡبَاُوْا اِلَى اللّٰهِ لَهُمۡ الْبَشْرٰىۤ ؕ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿۱۷﴾ الَّذِيْنَ يَسْتَمِعُوْنَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُوْنَ اَحْسَنَهُۥٓ ؕ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ هَدٰىهُمۡ اللّٰهُ وَاُولٰٓئِكَ هُمۡ اَوْلٰٓؤُاۤ

الْأَنْتَبِ ﴿١٨﴾ أَمَّنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾ لَكِنَّ الَّذِينَ
 أَتَقُوا رَبَّهُمْ لَهُمْ عُرْفٌ مِّنْ فَوْقِهَا عُرْفٌ مَّيْنَةً يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَّ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ
 الْوَعْدَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ
 بِهِ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفًّى ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطًّا إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٢١﴾

مانای دهقاو دهقی نایه تهاکان

{(نهی موحه ممد ۱۸): بَلَى: نهی نهو به ندانه م که پرواتان هیناوه! پارتز له
 پهروه ردگارتان بکهن بؤ نهوانه تان که له م (ژیانی) دنیا دا چاکه یان کرده، چاکه به ک
 ی مهزن و ناوازه) هه یه (له دنیاو دواروژدا) سه رزه مینی خواش فراوانه (نه گهر
 یرتی چاکه کاربیتان لیگیرا، کوچ بکهن) به دلنیایی خوږاگران به بتی ژماردن (به بتی
 سنوور) پاداشتیان ده درتیه وه، (بویه له سه ر ناره حه تیه کانی کوچکردن خوږاگرین)
 ﴿١٩﴾ بَلَى: بیتگومان من فه رمانم پتکراوه: که به ساغکه ره وه یی و گه ردنکه چیه وه
 خوا بپه رستم ﴿١١﴾ ههروه ها فه رمانم پتکراوه که به که مینی ملکه چان بم (بؤ
 خوا) ﴿١٢﴾ بَلَى: مسوگه ر من نه گهر سه ریچی له پهروه ردگارم بکه م، له نازاری
 روژیکی مه زن ده ترسم ﴿١٣﴾ بَلَى: نه نیا خوا ده په رستم و دینداری خو م بؤ
 ساغکردوته وه (و خلتیه ی شیرک و لادانم پیوه نه هیتسه وه) ﴿١٤﴾ ده جا تیوهش
 جگه له وه هه رچییه کتان ده وی، بپه رستن، بَلَى: به دلنیایی زیانباران (ی راسته قینه)
 نهوانه که له روژی قیامه تدا خو یان و کهس و کاریان ده دو پرتین، نه ها (ناگادار
 بن!) نا نه وه زیانباری نا شکرایه ﴿١٥﴾ له سه روویان ناگره له سه ر یه ک که له که
 بووه کان (ی سیه ره وه هور ناسا) هه ن و، له ژیریشیانه وه (به هه مان شیوه)
 ناگره که له که بووه کان هه ن، نه وهش خوا به نده کانی پی ده ترستین، ده جا

به‌نده‌کانم! پارِیزم لئ بکن ﴿۱۶﴾ ئەوانەش که له بەرستنی تاغووت دووره
 پەرِیزبوون و، له ناخه‌وه به‌ره‌و لای خوا گه‌راونه‌وه: موژده‌و دلخۆشیی (ه‌کی
 شایسته‌)یان بۆ هه‌یه، بۆیه موژده‌ بده به به‌نده‌کانم ﴿۱۷﴾ ئەوانه‌ی گووی بۆ
 هه‌موو قسه‌یه‌ک هه‌لئه‌خه‌ن، (سه‌ره‌نجام) شوین باشت‌ترین ده‌که‌ون، ئا ئەوانه
 که‌سانێکن خوا راسته‌ پێی کردوون و، ئا ئەوانه‌ن عاقل‌مه‌ندان ﴿۱۸﴾ ئایا که‌سیک
 که‌ وشه‌ (پریار)ی سزا (دان)ی به‌سه‌ردا چه‌سپاوه‌ (و شایسته‌ی چوونه‌ ئیو
 ناگره‌) ئایا تۆ ده‌ریازکه‌ری که‌سیکی له‌ ناگره‌بیت؟! ﴿۱۹﴾ به‌لام ئەوانه‌ی پارِیزیان
 له‌ (سزاو جه‌زه‌یه‌ی دادگه‌رانه‌ی) په‌روه‌ردگاریان کردوه، ئەوانه‌ (له‌ به‌هه‌شتدا)
 کۆشک و باله‌خانه‌کانیان هه‌ن، له‌سه‌روویانه‌وه‌ باله‌خانه‌ بینا‌کراوه‌کان هه‌ن،
 رووباره‌کانیان به‌ ژێردا ده‌پۆن، ئەوه‌ به‌ئینی خواجه‌، (بیگومان) خواش به‌ئینی
 خۆی ناشکینت ﴿۲۰﴾ ئایا سه‌رنجت نه‌داوه‌ که‌ خوا له‌سه‌رئوه‌ ئاوی دابه‌زاندوه‌،
 به‌کسه‌ر خستوو‌یه‌ته‌ ئیو کانیی و سه‌رچاوه‌کانی زه‌مینه‌وه‌، دوا‌یی کشتوکال و
 هیناو‌ردیکی ره‌نگ جو‌راو‌جو‌ری پێ (له‌ زه‌وی) ده‌ردئیت، پاشان ئه‌و کشتوکاله‌
 هه‌راش ده‌پێ (پیده‌گات) و ده‌یبینی زه‌رد هه‌لگه‌راوه‌، دوا‌ییش ده‌یکاته‌ پووش
 و به‌لشقی تیکشکاوه‌، بیگومان له‌وه‌دا بیرخه‌ره‌وه‌و به‌ندیک (ی گه‌وره‌) هه‌یه‌ بۆ
 خاوه‌ن عه‌قلان ﴿۲۱﴾.

شیکردنه وهی هه نندیک له وشه کان

(بُرُوقٌ): (الْوَاقِي: الَّذِي بَلَغَ التَّمَامَ)، ودرده گرتیه وه به ته واویسی، (وَأَفِي) شتیکه که تیرو ته واو بووبتی و، گه بییته نه ندازه ی ته واو بوون، (وَقِي بِعَهْدِهِ، وَأُفِي: تَمَّ بِعَهْدِهِ وَلَمْ يَنْقُضْ حِفْظَهُ)، (وَقِي بِعَهْدِهِ، وَأُفِي بِعَهْدِهِ) واته: په یمانه که ی خوی ته واو کردوه و پاراسته که ی هه نه وه شانده.

(ظُلُلٌ): (جَمْعُ الظُّلَّةِ: سَحَابَةٌ تُظِلُّ كَقِطْعِ السَّحَابِ)، (ظُلُلٌ) کۆی (ظُلَّة) به، به هه وریک ده گوتری که سته بهر بکات، واته: نه و دوو که له که له که بووه ی سه ر دۆزه خ، یان نه و ناگره که له که بووانه ی نیو دۆزه خ، وه ک پارچه هه ور وان.

(الطَّاعُوتَ): (عِبَارَةٌ عَنْ كُلِّ مَتَّعَبٍ، وَكُلِّ مَعْبُودٍ سِوَى اللَّهِ، وَيُسْتَعْمَلُ فِي الْوَاحِدِ وَالْجَمْعِ)، وشه ی (طَاعُوتَ): هه ر شتیکه به په رستراو گیرایی و، هه ر په رستراویکه جگه له خوا، وشه ی (طَاعُوتَ) بو تاک و بو کۆش به کاردی.

(عُرْفٌ): (جَمْعُ عُرْفَةٍ: الْعُلْيَةُ مِنَ الْبِنَاءِ، وَسُمِّيَ مَنَازِلَ الْجَنَّةِ: عُرْفًا)، (عُرْفٌ) کۆی (عُرْفَةً) به، واته: باله خانه و کۆشک، که قات له سه ر قاته، مه نزلگاکانی به هه شت به (عُرْفٌ) ناوبراون، له بهر نه وه ی باله خانه ن، چه ند قاتن.

(فَسَلَكَهُ): (السُّلُوكُ: الْفُقَادُ فِي الطَّرِيقِ)، (سُلُوكٌ): بریتیه له وه ی نینسان بچیتیه نیو ریگاوه، خوا ^{لَهُ} نه و ناوه ی که دایبه زانده له شیوه ی باران و به فرو ته رزه دا، خستوو به ته نیو کانیی و سه رچاوه کانه وه.

(بَنِيْعٌ): (النَّبْعُ: خُرُوجُ الْمَاءِ مِنَ الْعَيْنِ، وَالْيَنْبُوعُ: الْعَيْنُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ)، (نَبْعٌ): واته: ده رچوونی ناو له سه رچاوه و کانیی، (يَنْبُوعٌ) یش، واته: نه و کانیی و سه رچاوه به ی ناوی لی دینه ده ری.

(يَهِيحُ): واته: پنده گات، هه راش ده بئ، (هَاجِ الْبَقْلُ يَهِيحُ: اضْفَرُ وَطَاب)،
واته: زهردبوو، پنگه يشت، (بَقْلُ): هه ر شتیک که له شیوهی فاصولیاو، که لوو،
ماشه سپیی و، ماشه ره ش و نهوانه دابئ.

(مُضْفَرًا): (ذُو اللَّوْنِ الْأَصْفَرِ)، (مُضْفَرًا): زهرد هه لکه پراو، واته: خاوه ن رهنگی

زهرد.

(حُطَمًا): (الْحَطْمُ: كَسْرُ الشَّيْءِ، مِثْلُ الْهَشْمِ وَنَحْوِهِ)، (هَشْمٌ): واته: شکانندن،
(حَطْمٌ): واته: تیکشکانندن، مانایان لیک نیزیکه، به لأم (هَشْمٌ) زیاتر بو تیسقان
به کاردی، (وَالْحَطَامُ: مَا يَتَكَسَّرُ مِنَ الْيَسْرِ)، (حُطَامٌ): نهو دیه که شتیک تیک
شکتیرابن و وشک هه لکه پرابئ، نجبا تیکشکاوه که پئی ده گوتری: (حُطَامٌ)، وه ک
(فُتَاتٌ) واته: نهو پارچانهی له شتیک به جئ ده میتن و جیا ده بنه وه.

مانای گشتیی نایه تهاکان

وهک پتشریش باسمان کرد له پینج نایه ق: (۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۴ و ۱۵) دا، جکه له
نایه ق ژماره (۱۲)، خوا ﷻ پینج جارن به پیغه مبه ر ﷻ ده فه رموی: بئئ: سه ره تا
ده فه رموی: ﴿ قُلْ يٰعِبَادِ الْاٰلِیْنَ ؕ اٰمَنُوْا اَنْفُوْا رَبِّكُمْ ﴾، بئئ: نهی نهو به ندانه م که
برواتان هیناوه! پاریز له پهروه ردگارتان بکه ن.

دوای نهو دی له نایه تهاکانی پتشی دا، خوا ﷻ به راوردی نیوان مروؤی بیپروا و
مروؤی پرواداری کرد، که مروؤی بیپروا نه زانهو، دوور له خوا بهو، به هه لپه بهو،
خوړانه گره، به لأم مروؤی پروادار سه قامگیره، دامه زراوهو، پراوه ستاوهو، زانابهو،
به رچاو پوونه، دوای نهو خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿ قُلْ يٰعِبَادِ الْاٰلِیْنَ ؕ اٰمَنُوْا اَنْفُوْا رَبِّكُمْ ﴾، بئئ: نهی نهو به ندانه م که برواتان هیناوه! پاریز له پهروه ردگارتان
بکه ن، واته: خوټان بپاریزن له هه ر شتیک که پهروه ردگارتان پئی ناخو ش بئ،

﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾. بۆ نهوانه‌ی چاکه‌یان له‌م ژیان دنیایه‌دا کردوه، چاکه‌یان بۆ هه‌یه، واته: پاداشتیکی چاکیان بۆ هه‌یه، هه‌م له‌ دنیادا، هه‌م له‌ دواڕۆژدا.

ده‌شگونجی: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾. نهوانه‌ی که چاکه‌یان کردوه له‌م ژیانه‌ دنیایه‌دا، له‌م ژیانه‌ دنیایه‌دا چاکه‌یان بۆ هه‌یه، به‌لام مانای به‌که‌م به‌هه‌یزتره، نهوانه‌ی که له‌م ژیانی دنیایه‌دا چاکه‌ ده‌که‌ن و چاکه‌یان کردوه، نجا چاکه‌ بریتیه‌ له‌ نیمان و، کرده‌وه‌ی باش و، هاوکاری خه‌لک و، مشوور لیخواردنی کۆمه‌لگا، که پابه‌ندی به‌ شه‌ریعتی خواوه‌ هه‌موویان ده‌گره‌یه‌وه، نهوانه‌ی چاکه‌یان کردوه له‌م ژیانه‌ دنیایه‌دا، چاکه‌یان بۆ هه‌یه، نه‌و چاکه‌یه‌ی که بۆیان هه‌یه، یانی: هه‌م له‌ دنیادا چاکه‌یان دیته‌ ری و، هه‌م له‌ پۆژی دوایدا، ﴿وَأَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةٌ﴾. سه‌ر زه‌مینیی خواش فراوانه، واته: نه‌گه‌ر ری چاکه‌ کردنتان له‌ شوینیکی لیگیرا، ئه‌وی به‌جیه‌یلن زه‌وی خوا فراوانه‌و، به‌ زه‌وی خوادا برۆن.

﴿إِنَّمَا بُوعِيَ الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾. نجا له‌به‌ر نه‌وه‌ی نینسان نه‌گه‌ر کۆچ بکات له‌ ری خوادا، تووشی ناره‌حه‌تی دیت، نینسان که له‌ مال و حالیی خۆی و له‌سه‌ر جینگه‌و ریگه‌ی خۆی، له‌ خزم و که‌سی خۆی، هه‌لده‌قه‌نت، به‌ ته‌نکید بارودۆخی ده‌گۆری و به‌ جوړیکی دیکه‌ ده‌بی، ده‌چته‌ نیو خه‌لکیکی که یاناناست، یان بیگانه‌ن، یان له‌ رووی جیگا و رزق و پۆزیه‌وه‌ په‌نگه‌ له‌ شوینی خۆی باشتر ده‌ستی بۆ جوولابن، له‌وی تاکو به‌رچاوی روون ده‌بیته‌وه‌و، ده‌ستی ده‌گره‌یه‌وه، پیی ده‌چی، بۆیه‌ مرۆف پیوستیی به‌ خۆراگری هه‌یه.

هه‌له‌به‌ته‌ لی‌رده‌دا خوا ﴿بِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ به‌ ناشکرا نه‌یفه‌رمووه، کۆچ بکه‌ن، به‌لام که ده‌فه‌رموی: زه‌وی خوا فراوانه، واته: به‌ زه‌وی خوادا برۆن، وه‌ک له‌ سووره‌تی (النساء) ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمُ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ

قَالُوا كُنَّا مُتَضَعِّفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَنُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١٧﴾. واته: نهوانه‌ی که فریشته‌کان گیانان ده‌کیشن له کاتیکدا که سته‌میان له خویمان کردوه، ده‌لین: تیوه له چ حالیکدا بوون؟ ده‌لین: تیمه چه‌وسیتراوه بووین له زهوی دلو، بی ده‌سه‌لات بووین، (بوئه ملکه‌چی ته‌هلی کوفر بووین، به‌لام فریشته‌کان نه‌و پاساوه‌یان لی قبوول ناکه‌ن، پتیمان ده‌لین: نایا سه‌ر زه‌مینی خوا فراوان نه‌بوو، کوچی تیدا بکه‌ن؟! نجا دوا‌ی نه‌وه‌ی ناماژه ده‌کات به‌ کوچکردن، به‌کسه‌ر ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّمَا بُعِثُوا لِصَفَرِكُمْ﴾، به‌ دلنیا‌یی خو‌راگران پادا‌شتیان ده‌درتته‌وه به‌بی ژماردن، واته: بو‌یان ناژمیردی، پادا‌شته‌که هینده زوره، پادا‌شتیکی بی نه‌ژمارو بی سنووریان ده‌درتته‌وه.

که‌واته: ده‌ره‌ست مه‌بن، که تووشی ناره‌حه‌تییان بوون و خو‌راگرین، چونکه پادا‌شتی بی نه‌ژمارتان له به‌رانبه‌ر خو‌راگریتاندا هه‌یه.

نجا بو جاری دووم ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ﴾، خوا ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ فه‌رمان به‌ پیغه‌مبه‌ر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ده‌کات، که بفه‌رموی: من فه‌رمانم پینکراوه که خوا به‌رستم و، ملکه‌چی خومی بو‌ ساغ بکه‌مه‌وه، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾، واته: ساغکه‌ره‌وه‌بم بو‌ وی، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾، ملکه‌چی، (دین) لیره‌دا به‌ مانای ملکه‌چییه، واته: فه‌رمانه‌ری خوم بو‌ خوا ساغ بکه‌مه‌وه، خلتی شیرک و به‌ قسه‌ کردنی غه‌یری خوا، به‌ ملکه‌چییه‌که‌مه‌وه نه‌هیتم.

﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ﴾، فه‌رمانیشم پینکراوه که من به‌که‌مینی مسو‌لمانان بم، واته: به‌که‌مینی مسو‌لمانان له رووی کاته‌وه نا، له رووی کاته‌وه دیاره، پیغه‌مبه‌ر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ به‌که‌مینی مسو‌لمانانی ئوممه‌ق خوی بوو، له نه‌سل دا‌تیسلام بو‌ وی هاتوه، نه‌وه شتیکی ناشکرایه، به‌لام نا، به‌که‌مینی مسو‌لمانان واته: له هه‌موو که‌س زیاتر بو‌ خوا ملکه‌چ بم و، پابه‌ندبم به‌ شه‌ریعت و به‌رنامه‌ی خوی په‌روه‌ردگاره‌وه.

﴿ قُلْ إِنِّي لَخَافٌ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾، نجا بۆ جاری سیتیم خوا ﷺ
 فهرمانی پی ده کات که بلن: من ده ترسیم نه گهر سه ریچی له پهروه دگارم
 بکه، له نازاری پوژیکی مهن، وهک گوتم: ترسی مروقه کان به رانه به خوا
 ﷺ ترسانیا نه له سزاو نازاری خوا، که نهویش به هوی کرده وه خراپه کان
 مروقه کانه وه دپته دی.

نجا بۆ جاری چواره م خوا ده فه رموی: ﴿ قُلْ اللَّهُ أَعَدُّ مُخْلَصًا لَهُ، يَبْنِي ﴾، بلن:
 بهس خوا ﷺ ده په رستم و، ملکه چپی خومی بۆ ساغ و به کلای دی ده که مه وه،
 ساف و ساغی ده که م، ساغی ده که م، خلتی پیوه ناهیلیم.

﴿ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ﴾، تیوه ش جگه له و، چی ده په رستن، بیه رستن، واته:
 لیتان بی منه تم، وه نه بی خوا ﷺ په کی له سه ر په رستن تیوه که وتی، تیوه خوتان
 پیوستیتان به وه هه به که خوا په رستن، بویه نه گهر خوا ﷺ ناپه رستن، نه وه چی
 ده په رستن په رستن، بیمنه ت بن، هه م خوی پهروه دگار پیوستی به په رستن تیوه
 نیه، هه م منیش له خوتان و په رسترا وه کانتان بیباک و بی منه تم.

نجا بۆ جاری پینجه م خوا ده فه رموی: ﴿ قُلْ إِنْ لَخَيْرٌ مِنَ الْإِيْنِ خَيْرٌ وَأَنْفُسَهُمْ
 وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾، بلن: زیانباران نه وانن که له پوژی هه لسانه وه دا، خویان
 و کهس و کاریان له ده ستدا وه، دۆراندوه، ﴿ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخَسْرَانُ الْعَمِيْنُ ﴾،
 ناگادارین! نه ها نا نه وه به زیانباری روون و ناشکرا و، بی پیچ و په نا.

که مروقه هه م خوی له ده ست بدات و، هه م کهس و کارو نزیکانیشی، نه گهر
 هاوسه ریه تی، نه گهر باب و دایکیه تی، نه گهر کورو کچیه تی، نه گهر خرمی نزیکیه تی،
 نه گهر دۆست و په فقیه تی، کاتیک که نه و مروقه ده چپته دۆزه خ، نه وان دیکه چ
 له دۆزه خ دابن، چ نه وان بچنه به هه شت، مانای وایه لیک داده برین.

﴿ لَمْ يَنْفَعِهِمْ ظُلْمٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ عَذَابِ ظُلْمٍ ﴾، نجا باسی نه و زیانباریه
 روون و ناشکرا به ده کات که چیه؟ ده فه رموی: بۆ نه وان هه به له سه روویانه وه

چهند سبیه‌ریک له ناگر، ﴿ظَلَّلٌ﴾ کۆی (ظلة)ش هه‌ر شتیکه سبیه‌رت لی بکات، واته: ناگره‌که له‌سه‌ریه‌ک که‌له‌که بووهو، سبیه‌ری کردوه، ﴿وَمِنْ حَمِيمٍ ظَلَّلٌ﴾، له ژریشیانوهه دیسان چهند پارچه ناگریکی که‌له‌که بوو هه‌ن، سبیه‌ریان کردوه، ﴿ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِعِبَادِهِ﴾، ئەوه‌ش ئەوه‌یه که‌خوا ﴿بَعْدَ﴾ به‌نده‌کانی پتی ده‌ترستین.

واته: هۆشدارییان پێده‌دات، که ئەوه‌تان له‌ری دا هه‌یه، ئا ئەوه چاوه‌روانییتان ده‌کات، ئەگه‌ر بی‌ت و بی‌وه‌فاو سه‌له‌بن به‌رانبه‌ر به‌خوا، ئەگه‌ر بی‌ت و بدۆرتن، ئەگه‌ر بی‌ت و له‌ژیانی دنیا‌تاندا ئەو حیکمه‌ته‌ی که‌خوا بو‌ی خولقاندوون، نه‌یه‌نتنه‌دی، که‌به‌ندایه‌تییه‌ بو‌خوا، ﴿يَعْبَادِ فَاتَّقُونِ﴾، ئەه‌ی به‌نده‌کانم! پارێزم لی بکه‌ن، واته: پارێزم له‌سزاو نازاره‌که‌م بکه‌ن، که‌به‌هۆی خراپه‌کانی خۆتانه‌وه‌و، به‌هۆی کوفرو لادان و تاوانی خۆتانه‌وه‌و، ئەو سزاو نازاره‌تان بو‌دێته‌ پێش.

ئنج‌ا له‌دوای ئەوان، باسی ئیماندارانیک ده‌کات که‌خاوه‌ن عه‌ق‌ل و تێگه‌یشتوون، هۆشیارو بیدارن، ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّلْعُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا﴾، ئەوانه‌ی خۆیان له‌تاغووت به‌دوو‌رگرتوه‌ که‌بیه‌رستن، که‌لێره‌دا (طاغوت) به‌مانای کۆبه‌که‌ی به‌کارهاتوه، چونکه‌ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿أَنْ يَعْبُدُوهَا﴾^(١)، تاغووتیش هه‌ر که‌سیکه‌که‌له‌باخیسبوون و سه‌ری‌تیجی کردن له‌خوادا سنووری به‌زاندبێ، ئەوانه‌ی خۆیان دوور ده‌گرن له‌تاغووت که‌بیه‌رستن، ﴿وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ﴾، گه‌راویشنه‌وه‌ بو‌لای خوا، له‌ناخه‌وه، ﴿هُمُ الْبَشَرِی﴾، ئا ئەوانه‌ شادمانیی و دلخۆشیی و موژده‌یان بو‌هه‌یه، چ جوژه‌ موژده‌یه‌ک؟! ﴿هُمُ الْبَشَرِی﴾، (أل‌)ی ناساندنی له‌سه‌ره، واته: تیکرا (جنس‌)ی موژده‌و، هه‌رچی مانای ته‌واوی موژده‌ی تیدابیت و، دلخۆشیی تیدابیت بو‌ئەوانه، ﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ﴾، تۆش موژده‌ بده‌ به‌نده‌کانم.

(١) چونکه‌ وشه‌ی (طاغوت) له‌ زماندا تیرینه‌ (مذکر)ی مه‌جازیه، بۆیه‌ که‌ رانای مینه‌ (مؤنث‌)ی بو‌ به‌کارهاتوه‌ (أن‌ یعبدوها)، که‌واته‌: (طاغوت) لێره‌دا کۆ (جمع) به‌ نه‌ک تاک.

﴿الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾، نه‌وانه‌ی گوئی بؤ هه‌موو قسه‌یه‌ک هه‌لده‌خن، به‌لام شوین باشت‌رینی ده‌که‌ون، واته: چاو ورد ده‌که‌نه‌وهو، گوئی هه‌لده‌خن و، سه‌رنج ده‌ده‌ن، نه‌وه‌نیه‌که‌ه‌قلی خو‌بان بکه‌نه‌سه‌به‌ته‌یه‌ک، هه‌ر شتیک تیی بکری، وه‌ریبکرن، به‌لکو‌عه‌قلیان کردوته بیژینگیک و شت له بیژینگ ده‌ده‌ن، هه‌لده‌سه‌نگتین له مه‌حه‌کی ده‌ده‌ن و کامه‌ی چاکتر بن، نه‌وه‌ته‌به‌نبیی ده‌که‌ن و شوینی ده‌که‌ون، ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ﴾، نا‌نه‌وانه‌نه‌وه‌که‌سانه‌ن که‌خوا ﴿﴾ خستووینه‌سه‌ر راسته‌ری (نه‌ک رینمای‌ی کردوون)، چونکه‌خوا ﴿﴾ هه‌مووی هه‌ر رینمای‌ی کردوون، به‌لام نه‌وه‌مرو‌فانه‌ی خوا رینمای‌یان ده‌کات، به‌شتیکیان رینمای‌یه‌که‌ی خوا وه‌رده‌گرن و ته‌به‌نبیی ده‌که‌ن، له‌نه‌جامی نه‌وه‌دا راسته‌ری ده‌بن، به‌نامانج ده‌گه‌ن و، به‌مراد ده‌گه‌ن، وه‌ک خوا ﴿﴾ فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَأَمَّا تَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُوا الْعَمَىٰ عَلَىٰ الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاحِقَةٌ أُعْذَابِ الْأُولَىٰ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ فصلت، واته: تیمه‌گه‌لی سه‌موودمان رینمای‌ی کرد بوو، به‌لام کو‌تربیان هه‌لبزارد به‌سه‌ر به‌ر پیی خو‌دیت و، به‌نامانج گه‌بشتن دا، به‌نسبه‌ت نیماندارانیشه‌وه له‌سوورده‌تی (محمد) دا ده‌فه‌رموی: ﴿وَالَّذِينَ أَهْدَوْا رَادُّهُمْ هُدَىٰ وَعَالَمُهُمْ قَوْلُهُمْ ﴿١٧﴾ واته: نه‌وانه‌ی رینمای‌ی خویان وه‌رگرتبوو، خوا ﴿﴾ به‌رچاوی پوونیی بؤ زیاد کردن، پاریزکاری‌ی که‌بؤ‌نه‌وان شایسته‌یه، پیی به‌خشین.

ننجا ده‌فه‌رموی: نه‌وانه‌ی که‌ناوان، گوئی بؤ هه‌موو قسه‌یه‌ک ده‌گرن، به‌لام شوین باشت‌رینی ده‌که‌ون، ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾، نا‌نه‌وانه‌نه‌وه‌که‌سانه‌ن که‌خوا ﴿﴾ خستووینه‌سه‌ر راسته‌ری و، نا‌نه‌وانه‌ن خاوه‌ن عه‌قلان.

﴿أَمَّا حَقٌّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتُ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ﴾، نایا که‌ستیک که‌وشه‌ی سزاو نازاری له‌سه‌ر چه‌سپیی بن، نایا تو که‌ستیک که‌له‌نیو ناگردایه، ده‌توانی ده‌ربازی بکه‌ی؟! واته: نه‌وانه‌ی که‌هیدایه‌تی خواو، رینمای‌ی خوا ره‌فز

ده کهن، له نه نجامی په فزکردنیاں بو هیدایهت و پرتنمایي خواوه، بریاری خویان له سر ده چه سپن، بریاری خواش بریتیه له وهی که سیک پرتنمایي خوا قبولل نه کات و پشت له خوا بکات، ده بی سزا بدری، مه به ست نه وه دیه، وشه ی سزایان له سر چه سپوه، واته: بریاری خوا به سزادرانیاں له سر نه وان چه سپوه، له نه نجامی نه وه دا که خویان ری پاستیان نه گرتوه، بویه ده فهرموی: ﴿أَفَأَنْتَ تُقِيذُ مَنْ فِي النَّارِ﴾، واته: نایا تو که سیک که له نیتو ناگردایه، ده توانی دهر بازی بکه ی؟ نه وانه به پیتی خویان و، به ویستی خویان نه و پرتیه ان گرتوه، که ده یانگه یه نن به دوزه خ، چونیان دهر دیتی و چونیان دهر باز ده که ی؟!

﴿لَكِنَّ الَّذِينَ أَقْرَبُوا رَبَّهُمْ﴾، به لام نه وانه یان که پاریزیان له پهروه ردگاریان کرده، ﴿لَمْ عُرِفُوا مِنْ فَوْقِهَا عُرْفٌ مَيْبِئَةٌ﴾، نه وانه چه ند کوشک و باله خانه یان ههن، له سه روویانه وه کوشک و باله خانه ی دیکه ههن، بینا کراون، دروستکراون، ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾، پووباریان به ژیردا ده پون، ﴿مَيْبِئَةٌ﴾، واته: دروستکراون، به لام بوچی خوا ﴿لَمْ عُرِفُوا﴾، نه و وشه یه ی لیردها به کارهیتناوه؟ زانایان زور قسه یان له سر کرده، که دوایی قسه کانیاں دینین، ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾، واته: نه و کوشک و باله خانانه، پووباریان به ژیردا ده پون، ﴿وَعَدَّ اللَّهُ﴾، نه وه به لیتی خوا به، ﴿لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْوَعْدَ﴾، خوا به لیتی خوی دوا ناخات، به لیتی خوی ناشکتیتی، ﴿الْوَعْدَ وَمَوْعِدُو، وَعَدَّ﴾ ههر سیکیان به مانای به لیتن و په یمان دین.

له کو تایی دا خوا ﴿لَمْ عُرِفُوا﴾ ده فهرموی: ﴿لَمْ تَرَ﴾، نایا نابینی! واته: به چاوی سر، ده شگونجی مه به ست پتی چاوی عه قل و دل بی، چونکه نه گهر بازار و به فرو ته رزه که ده بینین که دیته خوار، به لام دوایی خرانه نیتو کانی و سه رچاوه ی نه و ناوه که داده به زی، پاشان پی رویترا نی شیناوردو کشتوکال، نابین، بویه لیردها: ﴿لَمْ تَرَ﴾، ده گونجی به مانای: نایا نابینی بی، بو هندیک له و دیمه نانه ده بیترین، ده شگونجی مه به ست پتی زانین بی، واته:

نایا به چاوی عهقل و دل نابینی و نازانی، چی نابینی و نازانی؟ ﴿أَنْ أَلَّهَ أَنْزَلَ مِنْ السَّمَاءِ مَاءً﴾، که خوا له سه رتوه ناوی دابه زاننده؟ زورجاران گوتوومانه: له فورئاندا به زوری خوا ﴿فَلَا يَذوقُ﴾ باسی ناو ده کات، بوچی؟ چونکه له ههندي له ولاتان ته نیا باران هه یه، له ههنديکیان ته نیا به فر هه یه، وهک به سه ته له کی باکوورو باشوور، له ووی هه به فر هه یه، له ههندي شوئان ره نکه به سه ته رزه هه بی، به لام خوا ﴿فَلَا يَذوقُ﴾ نهو ناوهی له ناسمانی دهنیرته خواری، به هه س حالته باران و به فرو ته رزه هه یه، که هه سیکیان ناون، بوچه ده فهرموئ: ناوی دابه زاننده، ﴿فَلَسَّكَهُ بِنَبِيٍّ فِي الْأَرْضِ﴾، (فَسَلَّكَهُ) واته: (فَأَذَلَّه) خستویه ته نیو کانی و سه رچاوه کانی زهویه وهو، عه ماری کردوه، دواپی به شیوهی کانی و سه رچاوه، نهو ناوه عه ماری کراوو په زمه نده کراوه، دپته وه ده ری، ﴿ثُمَّ نُزِّلْنَا بِهِ زُرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ﴾، دواپی بهو ناوه عه ماری کراوو په زمه نده کراوه نیو زهوی، که له ری کانی و سه رچاوه کان و کاریزو بیرد کانه وه دپته ده ری، کشتو کالیکی پی ده روئتی، پی ده ری پی ده ری پی ده ری پی ده ری، دواپی پی ده گات، ده ورووی و گه شه ده کات و هه راش ده بی، ﴿فَسَرَّهٗ مُمْسِكًا﴾، ننجا ده بیینی زهرد هه لگه راوه، کاتیک که ئینسان سه رنجی په له گه نمیک ده دات، په له جو به ک، په له نیسکیک، نوکیک، ماشیک، هه رزیک، به لکو په له مه رزه به ک ته ماشا ده کات له کاتی گه یشتید، زهرد هه لگه ده ری، پتشی سه وزه که جاری نه گه یشتوه، دواپی ورده ورده فهریکه، دواپی ورده ورده زهرد هه لگه ده ری و پی ده گات، ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطْلًا﴾، ننجا پاش نه وهی پیگه یشت و زهرد هه لگه را، وشک ده بی، خوا ﴿فَلَا يَذوقُ﴾ ده یکاته پووش و په لشیکی تیکشکا، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾، به دنیایی له وه دا بیرخه رده هه یه بو خاوهن عهقلان، بوچی خوا ﴿فَلَا يَذوقُ﴾ له مهی فهرمووه؟ نایه ته کانی دیکه هه موویان پیگه وه په یوده ست بوونیان دیاره، نه مه بیان لیره دا زانایان دوو نه گه ریان بو داناون:

۱)- خوا ﴿فَلَا يَذوقُ﴾ هه ره له سه ر باسی خسته پرووی به لگه کانی ته نیا به دیهینه رایه تی و په روه ردگار پی خوی به رده واهمه، که: ته ماشا بکن، نه وودش په کیکه له به لگه کان.

۲- خُوا ۞ دَوایِ نَوهیِ باسیِ رُوژیِ دَواییِ و سَهرِ دَنجَامیِ نَهلِیِ نِیْمانِ و نَهلِیِ کُوفریِ کرد، نَجا بَه لَگَهِ دَیْنِیْتَه و ه لَه سَهرِ نَوهِ کِه نَوه زیندو و کرانه و ه یه یِ تِیوَه، لَه لایَه ن خَوایِ بَلا دَه سَته و ه، و ه ک نَوه و اِبِه کِه خُوا ۞ نَاوِیکِ لَه ناسمانِ دادَه بَه زِیْتِی، دَواییِ دَه یخاتَه کانییِ و سَهر چاوه کانه و ه، دَواییِ کشتوکالْ و شیناور دِیکِیِ رَه نَگِ جَوْرا و جَوْریِ پَیِ دَه رَوِیِ، دَواییِ پَیْدَه گاتِ و زَهردِ ه لَدَه گَه رِیِ، دَواییِ دَه ییْتَه پووشِ و پَه لَاش، ژِیانیِ تِیوَه ش بَه ه ه مانِ شِیوَه یه و، سالانه سَهرِ زَهویِ سَهرِ دَه بَیْ، دَواییِ دَه ییْتَه پووشِ و پَه لَاش، دَواییِ جَارِیکِیِ دِیکِه دَووبارَه نَوه شیناور دُو کشتوکالْ دَه رَوِیْتَه و ه، تِیوَه ش بَه ه ه مانِ شِیوَه دَوایِ نَوهیِ پَایِزیِ نَاخِیرِ زَه مانْتانِ بَه سَهرِ دَا دِیِ، جَارِیکِیِ دِیکِه خُوا ۞ و ه ک چَوْنِ سَهرِ زَهویِ زیندو و دَه کاتَه و ه بَه کشتوکالْ، تِیوَه ش جَارِیکِیِ دِیکِه دَه ژِیْنِیْتَه و ه و زیندو و تانِ دَه کاتَه و ه.

لَه خَوایِ پَهرِ و رَه دِگارِ دَا وَا کَارِینِ بَه لَوْتَفِ و کَه رَه مِیِ خَوِیِ، یارمه تِیْمانِ بَداتِ، باشترِ لَه فَه رَمایِشْتَه کَه یِ تِیْبِگَه یِنِ و، دَه رَسِ و پَه نَدِیِ لِیوَه رِ بَکَرِینِ و، لَه و خاوه ن عاقْلانَه بَینِ کِه باشترِینِ بَه رَه و سوودِ لَه فَه رَمایِشْتَه بَه پِزَوِ بَیِ و یَنَه و نَاوازه کَه یِ خُوا ۞ و ه رَدَه گَرِنِ، بَه شِیوَه یه ک کِه ه ه م ژِیانیِ خَوْمانیِ پَیِ پَاکِ و چَاکِ بَکَه یِنِ، ه ه م لَه دَنیادا بَه هَوِیِ بَه رَه مَه نَدِ بَوونِ لَه قورْنا ن، ژِیانیِ کِیِ پَراستِ و دَروسْتِ دَوورِ لَه گونا بَاریِ و عَه یِداریِ، بَه سَهرِ بَه یِنِ، ژِیانیِ ناکِیْمانِ، خِزْرائِیْمانِ، کَوْمَه لَایَه تِیْمانِ، ه ه م لَه دَوارِ و ژِیْشْدا پَیِ سَه رَفَرازِ بَینِ و سَهرِ بَه رَزِیْنِ و شایِستَه یِ نَوه بَینِ کِه خُوا ۞ لَه خِزْمَتِ پِیْغَه مَبَه رَه کَه یِ ۞ خَوِیِ و، هَا و ه لَانیِ بَه رِزِیْدَا خُوا لِیْیانِ رَازِیْبِیِ و، پِیا و چَاکانِ دَوایِ نَه وَا نَدَا، پَمانْخاتَه بَه ه شْتَه کانیِ خَوِیَه و ه.

مهسه له گرنه گان

مهسه له یه که م:

فهرمانکردنی خوا ﷺ به پیغمبره که ی موحه ممه د ﷺ، که بانگی بهنده گانی بکات بو پاریز له خوا کردن و، موژده ی پاداشتی هه ره چاک پیدانیان له دنیاو له دواوژدا له به رانه ر چاکه کاری داو، نامازه کردنیس به کوچکردن به زهوی فراوانی خوداوا، له کاتی ناچارکراندا، موژده ی پاداشتی بی نه ژماردان به خوراگران له پیناوی خوداوا، به تایهت نهوانه ی له کاتی ناواره یی و کوچ و کوچباردا خوراگرده بن:

خوا ﷺ ده فرموی: ﴿ قُلْ يٰۤاَعْبَادِ اللّٰذِيْنَ ءَامَنُوْا اَنْقُوْا رَبَّكُمْ لِذٰلِكَ اَحْسَنُوْا فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّاَرْضُ اللّٰهِ وَّاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصّٰدِقُوْنَ اٰجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۱۰﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه ته، له پینچ برکه دا:

۱- ﴿ قُلْ يٰۤاَعْبَادِ اللّٰذِيْنَ ءَامَنُوْا اَنْقُوْا رَبَّكُمْ ﴾، بلی: نهی نهو به ندانه م که برواتان هیناوه! پاریز له پهروه ردگارتان بکه ن.

ئه م دواندنه تایه ته به برواداران هوه، دیاره پرووی دواندن له پیغمبره ی خاته م موحه ممه ده ﷺ، خوا ﷺ ده فرموی: نهی موحه ممه د ﷺ! بلی: نهی به ندانه م (واته: نهو به ندانه ی خوا) که بروایان هیناوه، واته: بروایان هیناوه به هه موو نهو شتانه ی پیوسته بروایان پی بهیتری.

﴿ اَنْقُوْا رَبَّكُمْ ﴾، پاریز له پهروه ردگارتان بکه ن، واته: به ردهوام بن له سه ر پاریز له خوا کردن، یاخود هه ولیده ن به پله کاتی پاریز کردندا به رزتر بینه وهو

زیاتر هه‌لکشین، چونکه وه‌ک چۆن ئیمان پله‌پله‌یه، ته‌قواش به‌همان شیوه‌ پله‌پله‌یه.

۲- ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾، بۆ‌ئهوانه‌ی که‌ له‌م ژبانی دنبا‌یه‌دا چاکه‌یان کردوه، چاکه‌هه‌یه، ئەمه‌ به‌ دوو شیوه‌ لیک‌دراوه‌ته‌وه:

یه‌که‌م: ئەوه‌به‌ که‌ ئه‌وانه‌ی له‌و ژبانی دنبا‌یه‌دا چاکه‌یان کردوه، چاکه‌یان هه‌یه، واته‌: خوا به‌ چاکه‌ پاداشتیان ده‌داته‌وه، له‌ دنیاو دوا‌رۆژدا.

دووهم: ئه‌وانه‌ی چاکه‌یان کردوه له‌م ژبانی دنبا‌یه‌دا، خوا چاکه‌یان ده‌داته‌وه، له‌ دنیا‌دا.

به‌ پتی واتای یه‌که‌میان ئەوانه‌ی له‌م ژبانی دنبا‌یه‌دا چاکه‌یان کردوه، خوا پاداشتی چاکیان ده‌داته‌وه، واته‌: هه‌م له‌ دنیا‌داو هه‌م له‌ دوا‌رۆژدا، به‌لام به‌پتی واتای دووه‌میان بۆ‌ئه‌وانه‌ی چاکه‌یان کردوه، له‌م ژبانی دنبا‌یه‌دا، چاکه‌هه‌یه، واته‌: له‌م ژبانی دنبا‌یه‌دا خوا له‌ به‌ران‌به‌ر چاکه‌ی چاکه‌کاران‌دا، شتی باشیان بۆ‌ ده‌ره‌خسینی، وه‌ک له‌شعاعی، ناو بانگی چاک، دووری له‌ عه‌بیداری، بژیوی سه‌لال، به‌خته‌وه‌ری و، هه‌موو ئەو شتانه‌ی ده‌که‌ونه‌ چوارچێوه‌ی چاکه‌و باشه‌وه، رسته‌ی: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ ته‌نویسی سه‌ر (حَسَنَةٌ)، بۆ‌ مه‌زنکردنه‌ واته‌: چاکه‌یه‌کی زۆر مه‌زن و ناوازه‌و په‌سند هه‌یه.

۳- ﴿وَأَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً﴾، سه‌ر زه‌مینی خواش فراوانه، ئەمه‌ ناما‌زه‌یه به‌ کۆچکردن، واته‌: ئەگه‌ر پتی چاکه‌کاری، یان پتی دینداری چاکتان لێ به‌سترا، ئەوه‌ چاو چر دامه‌گرن له‌سه‌ر ئەو شوینه‌ی که‌ تیدان، له‌سه‌ر خانوو‌به‌ره‌یه‌ک و، له‌سه‌ر هه‌ندیک به‌رژه‌وه‌ندی و، له‌سه‌ر هه‌ندیک خه‌لک و خزم و که‌س، که‌ له‌گه‌لتان‌دا هاو ناوازه‌و هاوده‌نگ نین بۆ‌به‌ندایه‌تی و بۆ‌خواپه‌رستی، به‌لکو‌ رێگرو په‌رچ و له‌مه‌پرن، چاو له‌سه‌ر ئەو شوینه‌ چر دامه‌گرن، زه‌وی خوا فراوانه‌و تیدا کۆچ بکه‌ن و ئەو شوینه‌ به‌ جیپه‌ئین، که‌ به‌ ناسووده‌یی و نارامی ناتوانن به‌ندایه‌تی بۆ‌خوا تیدا، نه‌نجام به‌دن.

۴- ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾، به دنیاییه‌وه خوراکران به بن ژماردن، به بن بو ژمیردران، پاداشتیان دده‌اته‌وه.

وشه‌ی (صَبْرٌ) واته: خوراکری و ناوا پیناسه کراوه: (الصَّبْرُ: حَبْسُ النَّفْسِ عَلَى مَا تَكْرَهُ)، (صَبْرٌ): بریتیه له پاگرتنی نه‌فس له‌سه‌ر شتیک که پی‌ناؤخوشه‌وه، هه‌ست به تالی‌ی و ناره‌حه‌تی‌ی ده‌کات، به‌لام تو ده‌ی نه‌فسی خوئی له‌سه‌ر چه‌پس بکه‌ی، وه‌ک نه‌کردنی گونا‌هو، کردنی چاکه‌وه، ده‌سته‌ردار بوونی هه‌ندی به‌رژه‌وه‌ندی ناشه‌رعی، له کاتیکدا که له‌گه‌ل به‌رنامه‌ی خوادا تیک ده‌گیرین و ... هتد، هه‌ندی له زانایانیش ناوایان پیناسه کردوه: (الصَّبْرُ: سَكُونُ النَّفْسِ عِنْدَ حُلُولِ الْأَلَمِ وَالْمَصَابِ، بِأَنْ لَا تَضْجَرَ وَلَا تَضْطَرِّبَ لِذَلِكَ)، به‌لام ته‌مه ته‌نیا به‌شتیک له پیناسه‌ی (صَبْرٌ) ه، واته: (صَبْرٌ) بریتیه له نارامیی نه‌فس و، داسه‌کنانی نه‌فس له کاتی په‌یدابوونی نازارو به‌لایه‌کاندا، به شیوه‌یه‌ک که بی‌زاری‌ی دهرنه‌بری و، جووله‌ جوول نه‌کات.

ئجنا (صَبْرٌ) ده‌بی به سب به‌ش «صبر له‌سه‌ر فه‌رمانبه‌ری (طاعة) و، صبر له‌سه‌ر گونا‌هو تاوان و، صبر له‌سه‌ر موصیبه‌ت و به‌لا.

ئجنا لیره‌دا ته‌نیا به‌شی سی‌یه‌میان پیناسه‌ی کردوه، صبر له‌سه‌ر به‌لاو گرفتاریه‌کان که مروّف بی‌زاری‌ی و سکا‌لا دهرنه‌بری.

دیاره که ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ﴾، بی‌گومان خوراکران پاداشتیان به ته‌واویی دهر‌رتیه‌وه، (التَّوْفِيقُ: إِعْطَاءُ الشَّيْءِ وَافِيًا أَي: تَامًا)، (تَوْفِيقًا) واته: به‌خشی‌نی شتیک به ته‌واویی، که‌واته: ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ﴾، خوراکران پاداشتیان دهر‌رتیه‌وه به ته‌واویی، پر به پیستی کرده‌وه‌که‌ی خو‌یان.

۵- ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾، به بن ژماردن، واته: پاداشتیک که له ژمیره‌ نایه‌ت، هه‌ل‌به‌ته ته‌مه کینایه بو ژوری، چونکه شتی ژور، عاده‌ت وایه ناژمیردری، که‌سیک به که‌سیک ده‌لن: کتیم بو هیناوی، ده‌لن: چه‌ند؟ ده‌لن: ژور، واته: ناژمیردرین تا‌کو بلن: (۱۰) یان (۱۵)

يان (۲۰) يان (۲۰) شتى زۆر عادهت وابه نازميردرى، ﴿بَغَيْرِ حِسَابٍ﴾، (كِنَائَةٌ عَنِ الْوَفْرِ، وَالْتَعْظِيمُ لِأَنَّ الشُّعْيَةَ الْكَثِيرَ لَا يَتَصَدَّى لِعَدِهِ)، (بَغَيْرِ حِسَابٍ): كينايه به بۆ زۆرى و مهزىنى، چونكه شتى زۆر پوو له ژماردن ناكرى.

وهك گوتمان: نهم نايه ته موباره كه: ﴿وَأَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةٌ﴾، (ناماژه به به كوچكرن، كه له و سه روچه ده شدا كه سالى پيئجه مى پيئجه مبرايه تيبه و، وهك گوتمان نهم سوورده ته له و سالد دا دابه زيوه، مسوئلمانان بۆ جارى به كه م كوچيان كرد بۆ حبه به شه، وهك له (السيرة النبوية لابن هشام) دا هاتوه، كه پيئجه مبر ﷺ رۆزىك به هاوه لاني به ريزى فرموى: ﴿لَوْ خَرَجْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ الْحَبَشَةِ، فَإِنْ بِهَا مَلِكًا لَا يُظْلَمُ عِنْدَهُ أَحَدٌ، وَهِيَ أَرْضُ صَدِيقٍ، حَتَّى يَجْعَلَ اللَّهُ لَكُمْ فَرَجًا مِمَّا أَنْتُمْ فِيهِ، فَخَرَجَ ثَلَاثَةً وَهَمَانُونَ رَجُلًا وَتِسْعَ عَشْرَةَ امْرَأَةً سِوَى أَبْنَائِهِمُ الَّذِينَ خَرَجُوا بِهِمْ صِغَارًا﴾^(۱).

واته: پيئجه مبر ﷺ رۆزى به هاوه لاني به ريزى فرموى: [كاتيك ته ماشاي كرد زۆر بيزار ده كرىن و نازار ده درين و، ناره حهت ده كرىن و، هه نديكيان له ژير نه شكه نجه دا شه هيد كران، وهك (ياسرو سومه بيهي هاوسه رى خوا لتيان رازى بى، دايك و باي عه مارا، نه گهر ده ريجن بۆ سه ر زه ميني حبه شه حوكم رانتيكى لتيه، كه هيچ كهس له لاي وى سته مى لى ناكرى، (بيستوو به تي كه داد گهره)، تاكو خوا له وهى كه تيدان ده رووى خيتران لئده كاته وه، (واته: بتوانن له ولان خوئاندا بزيين)، نيدى نه وه بوو هه شتاو سى پياو له گه ل نۆزده ئافرهت دا، جگه له منداله كانيان كوچيان كرد.

دياره نه و هه شتاو سى پياوه، كه نۆزده ئافره تيان له گه لدا بوون نه و ئافره تانه هاوسه رى هه نديك له و هه شتا و سى پياوه بوون، ماوه ي هه شتاو سى پياوه كه كه ده ميننه وه، زگورتى بوون، ئنجا به و پييه بى، نۆزده يان هاوسه رداربوون له پياوه كان، ياخود هه نديكيان له ئافره ته كان كچى گه وره بوون؟! ديار نه كراوه.

مهسه لهی دووهم:

فرمانکردنی خوا به پیغمبر ﷺ که به ندایه تسی ساغی خوئی بو خوا رابگه یه نن، وپرای ترس و بیمی له سزای مه زنی دواوژو، بی منه تکردنی کافره کان له به رستنی هه ر شتیک جگه له خواو، خستنه رووی سزای سه ختی خوا بو زیانبارانیک، که خویمان و نیزیکیان ده دۆرینن له روژی دوایدا:

خوا ﷺ ده فهرموی: ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۗ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ۗ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۗ ﴿١٣﴾ قُلْ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ، دِينِي ۗ ﴿١٤﴾ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ۗ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۗ ﴿١٥﴾ لَمْ يَنْفُتُوا مِنْ قَوْمِهِمْ طَلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ خَمِيرِهِمْ طَلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ، يَجْعَلُونَ قَاتِلِينَ ۗ ﴿١٦﴾﴾

شیکردنه هی ئهم، ئایه تانه، له دوازه برگه دا:

١- ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ﴾، بئین: من فرمانم پیکردوه که خوا به رستم، خوا ﷺ - وهک پیشتیش گوتوو مانه: له مانای گشتیی دا - له ئایه ته کانی: (١٠ و ١١ و ١٢ و ١٤ و ١٥) لهو پینج ئایه ته دا، پینج جارن روو له پیغمبری خاتمه ده کات ﷺ پینی ده فهرموی: بئین (قُل)، که له ئایه تی ژماره (١٠) دا به کیکیان تیه پری: ﴿قُلْ يٰعِبَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾، بئین: ئهی ئه و به ندانه م! که برواتان هیناوه، پاریز له بهروه ردگارتان بکه ن، ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾، بو نهوانه ی لهم ژبانی دنیا به دا چاکه یان کردوه، چاکه یان بو هه به، چاکه ی دنیا و چاکه ی دواوژو، باخود بو نهوانه ی چاکه یان کردوه، که بریتیه له نیمان هینان و، بو خوا صولحان، لهم ژبانه دنیا به دا، چاکه یان بو هه به، به لأم مانای به که میان گشتگیرترو له راستیه وه نزیکتره، واته: نهوانه ی که لهم ژبانی دنیا به دا، چاکه یان کردوه، پاداشتی چاکیان هه به، ههم له دنیا شادو، ههم له دواوژو شیدا، ئنجا دوا ی ئه وه خوا ﷺ به پیغمبری خاتمه ده فهرموی: که ئه مه

جاری دوومہ خوا فرمان به پیغمبر دہکات ﷺ بفہرموی: (قل): ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ﴾، بلن: من فرمانم پیکراوه بهوہ کہ خوا بہہرستم.

(۲) ﴿مُخْلِصًا لَهُ الْاٰلَيْنَ﴾، له حالیکدا ملکہچی بو ساغ بکہمہوہ، به جوریک بوی ملکہچیم و، جوریک بیہرستم و، به جوریک فرمانبہریم، خلتہی بی فرمانی بہ خومہوہ نہہیتلم، ملکہچیہکہم ساغ و بی خلتہ بیت.

(۳) ﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ﴾، ہرہوہا فرمانم پیکراوه کہ بہکہمینی مسولمانان بم، (الطبری) له تفسیردہکی خوی دا^(۱)، نایہتہکی پیش و ہم نایہتہش بہمجورہ تفسیر دہکات: (قُلْ يَا مُحَمَّدٌ ﷺ لِمُشْرِكِي قَوْمِكَ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَعْبُدَهُ مُفْرِدًا لَهُ الطَّاعَةَ، وَأَمَرَنِي رَبِّي جَلَّ ثَنَاؤُهُ بِذَلِكَ، لِأَنْ أَكُونَ بِفِعْلِ ذَلِكَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ مِنْكُمْ، فَخَضَعَ لَهُ بِالتَّوَجُّيدِ، وَأَخْلَصَ لَهُ الْعِبَادَةَ، وَبَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مَا دُونَهُ مِنَ الْاٰلِهَةِ).

واتہ: نہی موہمہد! ﷺ بہ ہاوبہش بو خوادانہرانی گہلہکہت بفہرموو: بیگومان خوا فرمانی پیکردووم کہ بیہرستم و ملکہچی خومی بو تاک بکہمہوہو، پەرہردگاریشم (جَلَّ ثَنَاؤُهُ) بویہ بہوہ فرمانی پیکردووم، تاکو بیمہ بہکہمین کہس له نیوہ کہ ملکہچ دہبم بو خواو، بوی فرمانبہر دہبم بہ خوا بہ یہکرتنہوہو، ساغکردنہوہی بہندایہتیہوہو، بہکہمین کہس دہبم کہ دوور دہبن له ہہموو تہو پەرستراوانہی جگہ لہو دہپہرستریں.

تنجا خوا ﷺ بو جاری ستیم فرمانی پیدہکات:

(۴) ﴿قُلْ إِنِّي لَأَنفَأُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ﴾، بفہرموو (تہی موہمہد! ﷺ) بہ دنیایی نہگہر سہرپیچی پەرہردگارم بکہم، له نازاری پوژیکی مہزن دہترسیم، مہترسیم لئی ہہبہ.

﴿عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ﴾، (أي: يَوْمٌ يَعْظُمُ هَوْلُهُ)، رۆژێک که ناره‌حه‌تیه‌که‌ی زۆر بێ‌زۆریه، هه‌له‌به‌ته‌که ده‌فه‌رموی: ﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ﴾، به‌پێی لێ‌کدان‌ه‌وه‌ی (الطیري) واته: من به‌که‌مین که‌ستیک ده‌بم له‌ تێ‌وه، له‌ رووی کاتییه‌وه، که بۆ خوا ملکه‌چ ده‌بم، به‌ندایه‌تی خۆمی بۆ ساغ ده‌که‌مه‌وه.

به‌لام مانایه‌کی دیکه‌شی هه‌یه که هه‌ندێک له‌ توێژه‌ره‌وان ئه‌ویان هه‌لبێژاردوه، نه‌ویش نه‌وه‌یه که: ﴿أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ﴾، (أي: أَفْوَى الْمُسْلِمِينَ إِيمَانًا)، واته: من به‌که‌مینی ملکه‌چان ده‌بم بۆ خوا، واته: له‌و رووه‌وه که له‌ هه‌موو که‌س زیاتر بۆ خوا ملکه‌چ ده‌بم.

منیش نه‌و مانایه‌م زیاتر به‌ دلّه، چونکه ه‌ی به‌که‌میان شتیکی ناشکرایه، که پێغه‌مبه‌ری خاتهم موچه‌مه‌د ﷺ و ه‌هر پێغه‌مبه‌ریک به‌ نسبت گه‌ل و کۆمه‌لگایه‌که‌ی خۆی، به‌که‌مین مسوڵمان و به‌که‌مین ملکه‌چ بووه بۆ خوا، چونکه نه‌و ئیسلامی ه‌یناوه، که‌واته: نه‌وه شتیکی ناشکرایه، به‌لام مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که فه‌رمانم پێ‌کراوه که به‌هێزترین و چاکترین ملکه‌چ بم بۆ خوا، پێ‌موايه نه‌و مانایه به‌هێزتره، ه‌ه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ نه‌وه‌ی ئۆمه‌ته‌که‌ی حالیی بکات، فه‌رموویه‌تی: ﴿أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَتَقَاتُكُمْ لِيْلِهِ، وَأَخْشَاكُمْ لَهُ﴾ (أخرجه مسلم: ۳۶۴۴ و غیره).

نجا له‌م دهرسه‌ماندا بۆ جاری سێیه‌م، نه‌گه‌رنا له‌ ریزه‌بندیی نه‌و پێنج جاره‌دا بۆ جاری چواره‌م، خوا فه‌رمان به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کات:

(۵) - ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ، دِينِي﴾، بَلَى: به‌س خوا ده‌په‌رستم، ملکه‌چی خۆمی بۆ ساغ ده‌که‌مه‌وه.

(۶) - ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ﴾، تێ‌وه‌ش هه‌رچی جگه له‌و ده‌په‌رستن، بیه‌رستن، که ده‌فه‌رموی: ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ، دِينِي﴾، بَلَى: من خوا ده‌په‌رستم، دیاره به‌رکار (مفعول به) پێ‌شخراوه، بۆ نه‌وه‌ی کورت هه‌له‌هێنان (حصر) بگه‌یه‌نن، ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ﴾، نه‌مه‌ش وه‌ک: ﴿إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُكَ﴾ الفاتحه، وایه، به‌ ته‌نیا خوا ده‌په‌رستم، ﴿مُخْلِصًا

لَهُ، دینی ﴿﴾، ملکه چپی خوشمی بُو ساغ ده که مه وهو، دهر بازی ده که م و خلته ی پتوه ناهیلَم، ﴿﴾ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ﴿﴾، تپوهش جگه لهو چی ده په رستی و کن ده په رستی، بیه رستی.

نهمه ش واتای نه ویه له مه ودوا سه ره نجامی نه و په رستنه هه له یه ی خوْتان، که بُو غه یری خوا نه نجامی ده دن، سه ره نجامه که ی ده زانن، که واته: (الْأَمْرُ هُنَا بِمَعْنَى التَّخْلِيفِ وَالتَّسْوِیَةِ، وَهِيَ كِنَايَةٌ عَنِ قَلْبَةِ الْإِكْرَامِ)، فه رمان کردن لیره دا که ده فه رموی: ﴿﴾ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ﴿﴾، مه به ست لینگه ران و بی منه تکرده، واته: نهمه کینایه ی گرنگی و بایه خ پی نه دانه، که چی ده په رستی بیه رستی.

نجا بُو جاری چواره م لهم دهر سه مانداو، بُو جاری پتتجه م له کوی نه و پتتج جاره ی لهم پتتج نایه تا که باسمان کردن هاتوه، ده فه رموی:

۷- ﴿﴾ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴿﴾، بلی: به دنیای زینباران نه وانن که خوْیان و که س و کاریان له ده ستداوه له روژی قیامه تا، خوْیان و که س و کاریان ده دوژینن، نهمه: (تَمَثِيلٌ لِحَالِهِمْ بِحَالِ التَّاجِرِ الَّذِي عَرَضَ مَالَهُ لِلنَّمَاءِ وَالرُّبْحِ، فَأَصِيبَ بِالتَّلْفِ)، لیره دا حاله ی نه و بیروایانه چو تراوه به حالی بازارگانیکه وه که مال و سامانه که ی خستوته دوخیکه وه گه شه ی پی بدات و زوری بکات، که چی نه ک هه ر قازانجی نه کردوه، به لکو ده ستمایه که شی له ده ستداوه.

بویه خوا ﴿﴾ ده فه رموی: بلی: زینبارانی راسته قینه، که پتتاسه ی زینباران به ته وایی ده یانگرتتوه - چونکه (أل) ی سه ر (الْخَاسِرِينَ) بُو ناساندن، به لام لیره دا مه به ست پتی تیکرا زینبارانه - که سانیک که به ته وایی مانای زینباریان تیدا هاتوته دی، نه وانن که له روژی قیامه تا، خوْیان و که س و کاریان و مال و خیزانیان له ده ست ده دن و ده دوژینن.

۸- ﴿إِلَّا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُسِيءُ﴾، ناگاداربن! نا نهوه زیانباریه کی پروون و ناشرکرایه، چونکه هیچیان بو نه ماوده تهوه نه خویمان و، نه نهوهی که هه یانبوو، له کس و کارو ههرچی که به دهوریانهوه بووه، نجا خوا ﴿تَنجَا﴾ دیمه تیک لهو شیوه سزاو نازارو نه شکه نجهیهی که بویمان ناماده کراوه له دواړوژدا، دهیخاته روو، که دیمه تیکی ژور سامناکه، دهفه رموی:

۹- ﴿لَهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ﴾، بو نهوان له ناگری دوزه خدا چهند سیبه هه، له سهروویانهوه.

۱۰- ﴿وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾، ههروهها له ژیریشیانهوه چهند سیبه هه.

۱۱- ﴿ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ﴾، نهوهش نهوهیه که خوا ﴿تَنجَا﴾ بهنده کانی خوئی پی ده ترسینتی.

۱۲- ﴿يَعْبَادُ فَاتَّقُونَ﴾، نجا نهی بهنده کانم! پاریم لن بکه.

وشهی (ظلة)، که به (ظلل) کو ده کریتهوه، پتشریش گوتوومانه: (ظلة)، هه شتیکه بهر زبیتهوه له بینا، که پر، ههور، هه شتیک که سیبه رت لی بکات، کاتیک که سیک داده نیشی شتیک له سهه سهه ری بی، پی ده گوتری: (ظلة)، سه قفی خانوو بی، سابات و که پر بی، ههور بی، ههرچی بی، نجا خوا ﴿تَنجَا﴾ دهفه رموی: له سهروویانهوه چهند سیبه ریکی ناوا هه، له ژیریشیانهوه هه سیبه ره کان هه، دوزه خیش چین چینه، هه له سهروویانهوه په لهی ناگرو دوو که له ههیه، هه له ژیرانهوه ههیه.

نمه وهک نهو نابه تهی سوږه تی (الأعراف) ه، که دهفه رموی: ﴿لَهُمْ مِّنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾ (۱۱) واته: له دوزه خدا بو نهوان رایه خ ههیه له سهروویانهوه پۆشه ره کان، واته: هه ناگر دایان ده پۆشی و هه له سهه ناگریش راده کشین.

ههروهها له سوورهتی (العنكبوت) دا، خوا ﷻ هه ره لهو بارهوه دهفهرموی: **يَوْمَ يَفْسَلُهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ** (۵۵) ﷻ، واته: نهو روژه که نازار دایان دهپوشی لهسه روویانهوهو له ژئر پتیه کانیشیانهوه، واته: ناگر دهوریان دهدات.

ههروهها له سوورهتی (الواقعة) ش دا، خوا ﷻ نه م شتیه سزادرانهیان زیاتر روون دهکاتهوهو دهفهرموی: **وَأَصْحَابُ الْمَشْأَلِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَلِ (۱۱) فِي سُمُورٍ وَحِمِيرٍ (۱۲) وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُورٍ (۱۳) لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ (۱۴)** ﷻ، واته: هاوهلانی دهسته چهپ، دهزانی هاوهلانی دهسته چهپ کین و چون؟ گرهبای گهرم و سووتینهرو ناوی کولوو داغ و له ستهبرنگ دان ستهبرنگی رهش! (واته: ناگرهکه دووکه لیککی رهشی بهرزیهوهی هیه)، نه فینکابه تیی و، نه ریز و حورمهتی تیدابه.

دیاره قورنایش ههندیکی، ههندیکی روون دهکاتهوه، بویه واباشه وهک زورجاران گوتوومانه: له هه ره شوئینیک باسی مه بهستیک کرا، نینسان بگهری نهو نابه تانهی دیکه که باسی نهو مه بهسته دهکن، بیانهنی، نهو کاته له ههموو پرووه کانهوه نهو مه بهسته تیشکی دهخریته سه.

که دهفهرموی: **ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ** ﷻ، (ذَلِكَ)، (إِشَارَةٌ إِلَى مَا ذُكِرَ بِتَأْوِيلِ الْمَذْكُورِ)، واته: (ذَلِكَ الْمَذْكُورِ) نهو باسکراوه نهویه که خوا بهنده کانی خوئی پی دهترستی، بیمان دهداته بهری، تاکو بسله منهوه له کوفرو شیرک و، له گوناوهو تاوان و لادان، که ههم له دنیا دا مایه ی نه گبه تیی و عه بیداری و، ده رده داری و نارده تیان، ههم بو دواروژیان، مایه ی شهرمه زاری و سزاو جه زره بهی دادگهرانهی خوی، **يَعْبَادُ فَاتَّقُونِ** ﷻ، تنجا نهی بهنده کان! پاریزم لی بکن، سه رنج بدن! خوا چند به میهره بانسی و لوتفهوه بانگمان دهکات!

هه لته لیره دا خوا ﷻ بانگی ههموو بهنده کان دهکات، نهی بهنده کان! واته: ههموو نهوانه ی ملکه چن بو من، لهو به شهی ژیاناندا که به دهست خوئان

نیه، مرؤف به شیکی ژبانی به دهست خوئی و ده توانی بو خوا ملکه چ بی و، ده توانی ملکه چ نه بی، له به شه ئیختاریه کهیدا، به لام له به شه نیجاریه کهیدا، تیمه هه موومان خوا ﷺ دروستی کردوین، بی ته وهی ویستی نازادمان له نارادا هه بی، خوا هه که سیک به جوړکی خو لقانده، نیوه یان په گه زیان نیره، نیوه یان مین به گشتی، هه روه ها هه که سه له نه ته وهیه که، هه که سه له پارچه یه کی سه زه وی و نیشتمانیک دایه، هه که سه به بیچم و شیوه یه که، نجا له هه موو نه وانه داو، بهو پیکهاته جهستی و ده روونی و عه قلیه وه که هین، هه که سه خوا ﷺ به شیوه یه که خو لقاندووه تی، که تیدا سه رپشک و نازاد نیه، که واته: هه موو مرؤفه کان له و رووه وه ملکه چی خوان و بنده ی خوان، به لام له رووه ئیختاریه که یانه وه، خوا فه رمانیان پیده کات که نه هلی ته قوا بن و، پاریزی لی بکه ن و، به ندایه تی بو خوا بکه ن، بو یه هه ندیک له زانایان گوتوو یانه: (تَنْبِيهِ مُشْفِقٍ مِنَ اللَّهِ لِلنَّاسِ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُهُ اخْتِيَارًا أَوْ اجْتِبَاءً)، نه مه ناگادار که ره وه یه کی زور به په رۆشانه یه له خوا وه بو خه لک، نه و خه لکه ی که هه به بنده ی نه ون، چ به ویستی خو یان به ندایه تی بو خوا بکه ن، چ به ویستی خو یان به ندایه تی بو خوا نه که ن، به نا چاری هه موویان هه به بنده ی خوان.

چی سه رنجه که لی ره دا ده فه رموی: ﴿يَعْبَادِ فَاتَّقُونِ﴾، به لام له سووره تی (البقرة) دا، خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿وَأَتَعُونَ يَتَأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (۱۷) واته: نه ی خاوه ن عه قلان! پاریزم لی بکه ن، هوی نه و جیاوازیه چیه؟ ده لیتن: له سووره تی (البقرة) دا، شوینه که باسی ته واو کردنی کرده وه کانی چه ج و عومره یه و، تویشوو هه لگرتنه بو روژی دواپی، به لام لی ره دا شوینه که شویتی ترساندن و بیم پیدانه، بو یه به (بی) بانگ کردن رسته که هاتوه، له سووره تی (البقرة) دا، له نیواختنی باسی چه ج و عومره دا خوا ﷺ باس ده کات، ده فه رموی: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا سُوفَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا﴾

تَفَعَّلُوا مِنْ حَتَّى يَسْكُمَهُ اللَّهُ وَكَزَّوْدُوا فَإِنَّ حَيَرَ الزَّادِ الْقَوِيُّ رَأْفَعُونَ يَتَأُولِي
 الْأَلْبَسِ ﴿١٣٧﴾، واته: حه‌ج چه‌ند مانگیکی دبارییکراوه، هدر که‌سئ حه‌جی
 تیدا له‌سه‌رخوی پیویست کرد (بریاریدا حه‌ج بکات) با فسه‌ی نارینک و، لادان
 نه‌کات و مشتومر نه‌کات له‌ کاتی حه‌ جداو، هدر شتیک له‌ چاکه پیش بخهن،
 خوا ده‌یزانی و، تویشوو هه‌لبگرن، یتگومان باشترین تویشوو پاریزکاریسه‌و، ئه‌ی
 خاوه‌ن عه‌قلان! پاریزم لی بکه‌ن.

ئنجا له‌وئی بویه به‌و شیویه هاتوه، چونکه به‌یوه‌ست بووه به‌ ته‌واو کردنی
 خوا به‌رستییه‌کافی حه‌ج و عومرپوه، بویه خوا ﴿١٣٧﴾ به‌ خاوه‌ن عه‌قلان دواندوونی،
 واته: عه‌قلتان هه‌بی و له‌ کاتیکدا که‌ خه‌ریکی جینه‌جینکردنی خوا به‌رستییه‌کافی
 حه‌جن، شتیک مه‌که‌ن که‌ دژی خوا به‌رستییه‌کافی حه‌ج بی، دژی پاریزکاریسی
 بی، وه‌ک فسه‌ی بی جئ و، لادان و مشتومر و شه‌ره فسه‌، به‌لام لی‌ره‌دا باسه‌که
 باسی ترساندن خه‌لکه‌و مه‌ترسیی خستنه به‌ریانه به‌ گشتیی، بویه خوا ﴿١٣٧﴾ به:
 ﴿يَعْبَادِ﴾ دواندوونیی، ئه‌ی به‌نده‌کانم: ﴿فَأَنْقُرِنْ﴾، پاریزم لی بکه‌ن.

مهسه لهی سیه م:

که ساتیک که دووره په ریزیان له په رستنی تاغوت کردهو، بو لای خوا، له ناخوهه گهراونهوه، موژده و دلخوشیان بو هه یه، که ساتیکیش که گوئی بو هه ر قسه یه که هه لده خه ن و، دوایی شوین باشتینی ده که ون، نه وانه که ساتیکی ری پی راستگرتوون و، خاوه ن عه قلن و به نده ی موژده پیدراوی خوان سوره النحل:

خوا سوره النحل ده فهرموی: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَمِثْرًا لِّعِبَادِ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ أَتَّبِعِ ۝۱۸﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه تانه، له پینج برکه دا:

۱- ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ﴾، نه وانه ی که خو یان دوور گرتوه له تاغوت که بیپه رستن و له ناخوهه بو لای خوا گهراونهوه، دلخوشیان بو هه یه.

دوشه ی (طاغوت) چا وگه، یاخود ناوی چا وگه و، له (طغی) هوه هاتوه، (طغی) واته: له سنوور ده رچوو، یاخیی بوو، ئنجا تاغوت له سه ر کیشی (فعلوت) ه، وه ک (زحمت، ملکوت، زهمت)، که نه مه زنده رویی له مانا که یدا ده گه به نئ، که واته: (الطاغوت: هُوَ الْقَوِيُّ فِي الْكُفْرِ، أَوْ الظُّلْم)، (طاغوت): بریتیه له که سیک که له کوفرو سته م دا زور رچوو بئ، زور به هیز بئ، کوفرو سته میکی خه ست و خو ئی هه بئ، لیره دا که ده فهرموی: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا﴾، نه وانه ی خو یان دوور گرتوه له (طاغوت) که بیپه رستن، لیره دا (طاغوت) به مانای کو هاتوه، کوئی مئ (جمع مؤنث) ه، بو غهیری عاقلان، بو یه خوا سوره النحل ده فهرموی: ﴿اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا﴾، بو یه شه ده لئین: کو یه چونکه به

رانای مینه هاتوه، رانای مینه‌ش بۆ کۆی غهیری عاقلان به کارده‌هیتری، که نه‌گه‌ر به عاقل له قه‌له‌م درابان، ده‌یفه‌رموو: (الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهُمْ)، که‌واته: لیره‌دا خوا ﷻ تاغووتی به مانای کۆ به کاره‌یتناوه، تنجا وشه‌ی (طَّاغُوت) به مانای تاکیش دئی و به مانای کۆش دئی، هه‌روه‌ک له سووره‌تی (البقرة) دا، دیسان له‌ویش به مانای کۆ به کاره‌اتوه، که ده‌فه‌رموی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ لَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾، واته: نه‌وانه‌ی که بیروان دۆست و پشتیوانه‌کانیان تاغووتن، که له پووناکیی ده‌ریان دینن، به‌ره‌و تاریکیان ده‌یانبه‌ن.

له‌ویش تاغووت به کۆ هاتوه، به‌لام رانای عاقلان به کاره‌اتوه، چونکه له ته‌سلدا طاغووته‌کان خاوه‌ن هه‌ست و ویستن.

(تاغووت) یش پیتیشیش گوتوو‌مانه هه‌ر په‌رستراویکه جگه له خوا، زانیان گوتوو‌یانه: په‌یکه‌ر بی، شه‌یتان بی، هه‌واو ئاره‌زوو بی، ژیانداربی، بی ژیان بی.

به‌لام من زیاتر وای تیده‌گه‌م: مه‌به‌ست (طَّاغُوت) نه‌و په‌رستراوانه بی که جگه له خوا ده‌په‌رسترین و خاوه‌نی ئیراده‌و شعورن، به‌لام لیره‌دا که خوا ﷻ وه‌ک کۆی مینه‌ی غه‌یری عاقلان به‌کاری هیتناوه، له‌به‌ر نه‌وه‌یه که نه‌وانه‌ی جگه له خوا ده‌په‌رسترین، هه‌م خۆیان له ته‌رازووی حه‌قیقه‌تدا، به‌بی عاقل و بی شعور داده‌نرین، هه‌م نه‌وانه‌ش که ده‌یانپه‌رستن.

به‌لام له سووره‌تی (البقرة) دا، به کۆی عاقلان ته‌عبیر کراون، چونکه ده‌فه‌رموی: ﴿يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾، نه‌مه‌ش به نیعتیاری نه‌وه که طاغووته‌کان له ته‌سلدا خاوه‌ن هه‌ست و ویست (شعور و ارادة)ن، یاخود: چونکه نه‌وانه‌ی ده‌یانپه‌رستن، پیتان عاقل و خاوه‌ن شعورن و، خوی زانا به پیتی عاقلی ته‌وان، له‌وتدا به رانای کۆی عاقلان کۆی کردوونه‌وه.

خوا ده فرموی: نه‌وانه‌ی خوْیان له (طَاغُوت) دوور ده‌گرن که بیانه‌رست و له ناخه‌وه بۆ لای خوا ده‌گه‌رینه‌وه، چونکه (إِنَابَة): بریتیه له گه‌رانه‌وه دوا ی گه‌رانه‌وه، یاخود گه‌رانه‌وه له ناخه‌وه، نه‌وانه موژده‌ی ته‌واویان بۆ هه‌یه، (البُشْرَى: البَشَارَةُ وَهِيَ الإِخْبَارُ بِخُصُولِ نَفْعٍ، وَفِي تَقْدِيمِ المُسْتَدِ إِفَادَةُ الحَضَرِ)، واته: (بشری و بشاره) هه‌والدانه به په‌یدا بوونی سوودیک و که پالوه‌لادراو ﴿لَهُمْ أَلْبُشْرَى﴾ (مُسْتَدٌ إِلَيْهِ) ده‌که پیش خراوه، ته‌مه کورت هه‌له‌یتان ده‌گه‌یه‌نتی، واته: هه‌ر نه‌وانه موژده دلخوْشیان بۆ هه‌یه، چونکه (بَشَارَة، بُشْرَى): بریتیه له هه‌والدان به په‌یدا بوونی سوود و قازانجیک، که بیته هۆی نه‌وه‌ی مروّف پستی ده‌م و چاوی پیتی بگه‌شیته‌وه.

٢- ﴿فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ﴾، تۆ موژده بده، به‌و به‌ندانهم که گوئی بۆ هه‌موو قسه‌یه‌ک هه‌لده‌خه‌ن و، گوئیگرن و کراوه‌ن، ده‌لت: (التَّعْرِيفُ فِي الْقَوْلِ لِلْجِنْسِ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ)، (القول): (أل)ی ناساندنی له‌سه‌ره، واته: گوئی بۆ هه‌موو قسه‌یه‌ک ده‌گرن و هه‌ر له رتۆه قه‌ناعت هه‌تانی پیش بیرکردنه‌وه‌یان نیه، هه‌ر له رتۆه بریاریان نه‌داوه که فلانکس هه‌ر گوئی بۆ ناگرم، به‌لکو گوئی بۆ هه‌موو قسه‌یه‌ک ده‌گرن، نه‌ک هه‌ر گوئش ده‌گرن، به‌لکو گوئی هه‌لده‌خه‌ن، چونکه (سَمِعَ) واته: گوئی گرت، به‌لام (اسْتَمَعَ) واته: به‌گرنکی پیدانه‌وه گوئی گرت، به‌ کوردیی ده‌لتین: گوئی بۆ هه‌لخست.

٣- ﴿فَيَسْمَعُونَ أَحْسَنَهُ﴾، دوا ی نه‌وه‌ی گوئیان بۆ هه‌موو قسه‌یه‌ک هه‌لده‌خه‌ن، هه‌لده‌سه‌نگین و دوا ی شوین باشرینی ده‌که‌ون، (أَحْسَنُهُ: إِسْمُ التَّفْضِيلِ لَيْسَ مُسْتَعْمَلًا فِي تَقَاوُتِ الْمُؤَصِّفِ بِهِ فِي التَّفْضِيلِ عَلَى غَيْرِهِ، بَلْ لِلدَّلَالَةِ عَلَى قُوَّةِ الوَصْفِ)، زورجار ریزگی ناوی هه‌لبژاردن (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) به‌کاردی له قورئاندا، به‌لام مه‌به‌ست نه‌وه نیه، به‌سه‌ر شتیکی دیکه‌دا هه‌لبیزیری، بۆ وینه که ده‌فرموی: ﴿مَبَارَكُ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ (المؤمنون) ١١٤ به‌رزو به پیزه باشرین به‌دیهینه‌ر، مانای وا نیه که به‌دیهینه‌ری دیکه‌ش هه‌ن، به‌لکو یانی: به‌دیهینه‌رتیک که له خودی خویدا باشرینه، یاخود نه‌وپه‌ری سیفه‌تی به‌دیهینه‌نی هه‌یه.

لیره شدا که ده فہرموی: ﴿فَيَسْتَعْمُونَ أَحْسَنَهُ﴾، دواى باشتريں قسه ده که ون، واتہ: دواى قسه ی ہہرہ باش ده که ون، نہوپہری باش، چ قسه یہک زور پہ سندنو باش و بہ کہ لکہ، نہوہ یان تہ بہ ننبی دہ کہن و دواى دہ کہ ون، بہ لَام لہ سہرہ تاوہ گوئی بؤ ہہ مووی دہ گرن.

(۴) - ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَنَاهُمُ اللَّهُ﴾، نا نہوانہ کہ سانیکن کہ خوا ﴿وَإِلَّا رَاسْتَهُ رَبِّي﴾ کردوون، لیرہ دا وشہی: ﴿هَذَا هُمْ﴾ بہ مانا تايہ تايہ کہی ہیدايہ تہ، نہک بہ مانای گشتیہ کہی، مانای گشتی (هَذَا هُمْ) واتہ: رینمایى کردوون، نجا خوا ﴿وَإِلَّا هَمُومُو كَسِي رَيْنَمَائِي﴾ کردوہ، بہ لَام کہ دہ فہرموی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَنَاهُمُ اللَّهُ﴾، نا نہوانہ کہ سیکن، خوا ﴿وَإِلَّا خَسْتُوونِيہ سہر رَاسْتَهُ رَبِّي﴾ راستہ رئی کردوون.

(۵) - ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾، نا نہوانہ شن کہ خاوہن عہ قلن، نہمہش دیسان مانای کورت ہہ لہننن دہ گہ یہنن، چونکہ ہہ موو کہ سیک کہ عہ قلئ ہہ بن، خاوہن عہ قلہ، بہ لَام لیرہ دا واتہ: نہوانہ خاوہن عہ قلئ تیر و تہواون، نہ گہرنا ہہر کہ سیک کہ مروّفہو خوا عہ قلئ پنداوہ، ہہر بہ خاوہن عہ قل لہ قہ لہم دہ درئ، کہواتہ: کہ دہ فہرموی: ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ﴾، بہ رانواى فہصل: ﴿أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾، واتہ: بہس نہوانہن خاوہن عہ قلئ تیرو تہواو، عہ قلئ راستہ قینہن.

لہو باروہ کہ خوا ﴿وَإِلَّا دَلْخُوشِي بؤ وان ہہ یہ، موژدہ بؤ وان ہہ یہ، نہم فہرمايشتہ دینین کہ فہرموودہ یہ کی قودسیہ، واتہ: پیغہ مہر ﴿وَإِلَّا لہ خواوہ گیراویہ تہوہ، پیغہ مہری خوا ﴿وَإِلَّا دہ فہرموی:

﴿إِنَّمَا اللَّهُ تَعَالَى: أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ: مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ﴾ (أخرجه البخاري: ۳۲۴۴، ومسلم: ۲۸۲۴، عن أبي هريرة رضي الله عنه).

واتہ: خواى ہہرز دہ فہرموی: بؤ بہ نندہ چاکہ کانم نامادہم کردوہ شتیک: کہ ہیچ چاویک نہ ییدیوہو، ہیچ گوئیہک نہ بیستوہو، بہ سہر دلئ ہیچ مروّفیکدا نہواتوہ!

ئەمەش ئەو دەگەنەن: ئەوئى خوا ﷺ بۆمان باس دەكات لە بارەى بەهەشتەو، كەمترە لەوئى لە بەهەشت دا هەيە، چونكە خوا ﷺ بە زمانى ئىمە. ئىمەى دواندو، ئىمەش هەر ئەو وشانەمان هەن، بەلام ئەوئى خوا ﷺ دايناو لە بەهەشتا، لە قالبى ئەو وشەو تەعبیرانەدا جىئى نايتتەو، ئىمەش بەس لەوئى حالىى دەبين، كە وشەو تەعبیرەكانمان هاوکارمان دەبن.

ئەمەش زۆر بە روونى ئەو دەگەنەن، ئەوئى خوا ﷺ باسى كردو لە بارەى بەهەشتەو، بە ئەندازەى عەفل و تىگەبشتنى ئىمە باسى كردو، ئەگەرنا ئەوئى لە بەهەشتا هەيە، گەرەترەو زياترە لەوئى خوا ﷺ باسى كردو، پىغەمبەر ﷺ باسى كردو، بەلام ئىمە بەس ئىستىعابى ئەوئى دەكەين، زمالەكەى ئىمە ئەنیا ئەوئى جى تىدا بىتتەو.

نو (۹) راستیې گه وروه و گرنګ له نایه ته کانی:

(۱۷، ۱۸) هی سووړه تی (الزمر) دا

(۱) - بناغه ی سهر فرازی مروّف، په رستنی خواو دووری له تاغووته:

تاغووت، یان به مانای ههر په رستراونکه جگه له خوا، یان به مانای هه موو ته وانه به که له که ولی خویمان ده چوون و، خویمان له خه لک کردوته په رستراوو، په روه ردگار، چ جند بن، چ مروّف بن، چ تاک بن، چ کو بن، ته مه ش سې به لکه له و باره وه:

(أ) - له سووړه تی (البقرة) دا، خوا ﷻ ته راستییه راده گه به نن ده فهرموی: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (۱۶۱) واته: ههر که سیک بیروا بن به تاغووت و، پروا به خوا بیتن، نه وه دهستی به قولفیکي ههره مه حکمه هوه گرتوه، که پچرانی بو نیهو، خواش بیسه ری زانایه.

(ب) - له سووړه تی (النحل) یشدا به هه مان شتوه، خوا ﷻ ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ بعثنا في كل أمة رسولا إلا أن عبدوا الله وأجتنبوا الطَّاغُوتَ﴾ (۳) واته: له نيو ههر کومه لنگایه کدا پیغه مبه ریکمان په وان کرده، که به خه لک رابگه به نن به ندایه تی بو خوا بکه ن و، خو تان له تاغووت دوور بگرن.

(ج) - هه روه ها له سووړه تی (الزمر) یشدا، خوا ﷻ ده فهرموی: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادَ﴾ (۱۷) واته: نه وانه ی خویمان له تاغووت دوور گرتوه که بیان په رست و، گه راونه وه بو لای خوا، نه وانه موژدوه دلخوشیان بو هه به.

(۲) - دلخوشییه ک که بو خو دوورگران له تاغووته، بیتش قیامت له دنیا دایه:

ههر چه نده پروونکه روه وان ته نیا باسی هی قیامت یان کرده وه، من له ته فسیره کاندایه مینیه و ناماژه به وه بکه ن و له ته فسیری: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ﴾ (۱۷) دا، ههر گوتوویانه: به

نسبت پرؤزی دوابیه وه، به تهنکید دلخوشیی و موژدهی گهوره له بههشتدا له پرؤزی دوابی دا دیتنه دی و، دنیا له وه بهووکتره، جیگای پاداشتی خوای ﷻ بۆ برواداران تیدا بییته وه، پاداشتی خوا له که وئی دنیا دا جیگای نابیته وه، به لام نه و دلخوشییه که بۆ خو دوورگران له تاغووت ههیه، بۆ خوا په رستان ههیه، پئش فیامهت هه ر له دنیا دا ههیه، بابای خوا په رست بهرچا و روونه، دلناییه، سه ره رهزه، پاکه، ریک و راسته، ساغه له گه ل خوا و خه لکدا، عهیه ی نایه ته وه سه ر، له گونا هباریی دووره، له عهیداریی دووره، له دلی خویدا ههست به ئوغژن و نارامیی ده کات.

۳-) نه و به ندانه ی خوا، که کراوه ن به رووی هه ر جو ره قسه و بیرو پرایه ک داو، داخراو نین، له لای خوا په سندن و موژده پئدراون:

چونکه خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾ الزمر، واته: موژده بده به و به ندانه م که گوئی بۆ هه موو قسه یه ک هه لده خه ن، (به گرنگیی پئدانه وه)، دوابی شوین باشترینی ده که ون.

واته بیژینگ ئاسا نه و قسانه ی وه ریان ده گرن له بیژینگیان دده ن، وه ک پئشینانی خو مان ده لئین: «قسه دا بیژه و بیچژه، ئنجا بییژه»، نه وان ه ش کاتیک گوئی هه لده خه ن بۆ قسان هه ر له رنوه نه تیان نه هیناوه، گوئی بۆ که سانگی دیارییکراو نه گرن، به لکو وه ک خوا ﷻ له نایه ته که دا ده فه رموی: گوئی بۆ هه موو قسه یه ک ده گرن، چونکه (أل) ی سه ر (القول) وه ک پئشتر گوئمان: (أل) ی ناساندنه بۆ جینس، یانی: گوئی بۆ هه موو قسه یه ک ده گرن، به لام دوابی کام قسه ی هه ره باش و په سندنو چاکه، نه وه ده گرن و ته به نینی ده کهن، واته: وه ک سه به ته نین، هه ر شتیکی تییان بکری، وه ری بگرن، به لکو وه ک بیژینگن، نه و قسانه ی که به که لکن و سوود به خش و باشن، له هه ر که سیکه وه بن وه ریان ده گرن، وه ک عه ره ب ده لئین: (أَنْظُرْ إِلَى مَا قِيلَ، وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ)، ته ماشا بکه! چ گوتراوه، ته ماشا مه که کئ گوتوو یه ق.

۴- مرؤف به بی به کارهینانی عه قلی بو هه لسه نگاندنی قسه و بیروپا جورا و جوره کان، هه ق و راستی بو دهرناکه وی، به بیی بنه مای (لِلْوَسَائِلِ حُكْمِ الْمَقَاصِدِ) یش، نه وه فه رزه:

واته: نامرازه کان هه مان حوکمی تامانجه کانیان هه یه، ئینسان تاکو گوئی هه لته خات بو قسان و ورد نه بیته وه و سه رنج نه دات، هه ق و راستی بو دهرناکه وی، ئنجا فه رزیشه له سه ر مرؤف که هه ق و راستی بناسی و بوئی دهر بکه وی، هه روده ها چه وتی و لاری بناسی، بویه گوئگرتن و کرانه وه به پرووی خه لکدا، به پرووی قسه و بیروپایه کانی خه لکی جورا و جورا، فه رزه، چونکه به بی نه وه هه قی بو دهرناکه وی، بوئی له ناهه ق جیانا بیته وه.

۵- راما و وردبوونه وه له قسه و بیروپایه کان فه رزه:

ئنجا یان فه رزی عه ینه، نه گه ر په یوه ندیی به ئیمان و عه قیده وه هه بی، یان په یوه ندیی به و شتانه وه بی، که له سه ر مرؤف فه رزی عه ینن، وه ک پینج فه رزه ی نوئز، رۆزوو، زه کات له کاتی خویدا، هه ج و عومره له کاتی خویندا، هه روده ها نه رکه کانی دیکه ی فه رز، وه ک په یوه ندیی خزمایه تی، هه قی باب و دایک، هه قی مال و مندال، هتد... یا خود فه رزی کیفایه ن، نه گه ر په یوه ست بی به بواری هه لسه وکه وته گشتیه کانه وه، که سانی دیکه ش هه بن له و بواره دا، که واته: گوئگرتن بو قسه و بو بیروپایه کان هه ر چۆن بی، فه رزه، یان فه رزی عه ینه، فه رزکی خودیه، فه رزکی تایه تییه، یا خود فه رزکی گشتیه، نه گه ر په یوه ست بی به و شتانه وه که له سه ر مرؤف به تایه ت فه رز نین و، له سه ر کۆمه لگا به گشتی فه رزن.

۶- رسته ی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾، ئا نه وانه که سانیکن خوا ﴿بِئْتِ﴾ راسته ریی کردوون، یانی: نه وه ی پابرد، گه یه نه ری نه و راستیه یه، که راسته رپی کراون:

واته: نه وانه ی خوا هیدایه ق داو و خستوونیه سه ر راسته رپی، که سانیکن عه قلیکی کراوه و نازادو لیکۆله ره وه یان هه یه و، عه ودالی هه ق و راستی و حکمه تن، به بی

سهرنجدانی سهرچاوده‌کهی، یانی: ئەو که‌سه‌ی قسه‌که‌ی کردوه، یان ئەو لایه‌نه‌ی قسه‌که‌ی لیوه هاتوه، وه‌ک گوتراوه: (انظر إلى ما قيل، ولا تنظر إلى من قال).

۷- رسته‌ی: ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأُولَىٰ﴾، هه‌ر ئەوانه‌ش خاوه‌ن عه‌قلانن، که‌یه‌نه‌ری ئەو راستیه‌یه، که ئەوه‌ی وانه‌بی، عه‌قله‌که‌ی له‌لای خوا په‌سند نیه:

ئەو که‌سه‌ی داخراو بِن و گووی بۆ قسه‌ی خه‌لک نه‌گرئ، وه‌ستیا‌ری هه‌بِن به‌رانبه‌ر به‌هه‌ندیک که‌س، جاری وا هه‌یه هه‌ر له‌تیو بازنه‌ی نیسلا‌میشدا، خاوه‌ن مه‌شپه‌ییکی دیاریکراوه، ناوی له‌خۆی ناوه‌سه‌له‌قی، یان ناوی له‌خۆی ناوه‌صۆقی، یان ناوی له‌خۆی فلان لایه‌نی نیسلا‌می، یان فلان ریکخراو و ده‌زگا، تنجا ئەوه‌ی له‌مه‌شپه‌به‌که‌ی خۆیدا‌یه‌و، له‌رێچکه‌و مه‌زه‌به‌به‌که‌ی خۆیدا هه‌یه، به‌س گووی بۆ ئەوه‌ ده‌گرئ و به‌رانبه‌ر به‌وانی دیکه، داخراوه، هه‌ر له‌تیو بازنه‌ی نیسلا‌میشدا، به‌لام نایه‌ته‌که‌ ده‌فه‌رموئ: ده‌بی له‌ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی نیسلا‌میش، گووی بۆ خه‌لکی دیکه‌ش بگری، وه‌ک پێغه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) گوئیان گرتوه بۆ قه‌ومه‌کانی خویان، دیالوگیان له‌گه‌لدا کردوون و، وتووێژیان له‌گه‌لدا کردوون، به‌شپه‌به‌کی کراوه‌و زۆر به‌ئینسافانه.

۸- له‌کۆی رسته‌و به‌لگه‌کانی ئەم دوو نایه‌ته‌وه‌رده‌گیرئ، که له‌نه‌جامی به‌کاره‌یتانی عه‌قلدا، مرۆف ده‌بیته‌خواپه‌رسته‌یکی دوور له‌تاغووت:

چونکه ئەو خوا‌یه‌ی عه‌قلی دروستکردوه، یاسای وا‌شی له‌عه‌قلی مرۆفدا داناون، که خاوه‌نه‌که‌یان بکه‌یه‌ننه‌ناسینی خوا‌و په‌رستنی خوا، هه‌روه‌ک تیمه‌له‌مه‌سووعه‌ی: (دره‌وشاوه‌یی نیمان و پووچه‌لیی ئیلحاد، له‌به‌ر رۆشنایی زگماک و عه‌قل و زانست و ده‌حیی دا) ئەوه‌مان سه‌ه‌ماندوه‌و زۆر به‌ته‌فصیل له‌و باره‌وه‌ قسه‌مان کردوه.

۹- ئەو موژده‌و دلخۆشیه‌ش، چه‌مکه‌که‌ی زۆر فراوانه، که بۆ خوا په‌رستانی خۆ دوورگر له‌تاغووت هه‌یه:

ده‌توانین ب‌لین له‌زۆر شتدا خۆی ده‌بینته‌وه، بۆ ئه‌مونه‌ئه‌م ده‌(۱۰)یه:

- (۱) - لهودا که ههستی پێ دهکهن له ئاسوودهی دَل و دەرۆون.
- (۲) - لهودا که له پرووی جهستهیهوه، دوور دهبن لهو نهخۆشیی و دهردانهی، که به هۆی خواردنی چهپام و کردوهه چهپامهکانهوه پهیدادهبن.
- (۳) - لهودا که ودهستی دینن له رهوشته بهرزهکان و نهدهبه جوانهکان و بهها بهرزهکان، که خۆیانیان پێ دهپرازینتهوهو، سهر بهرز دهبن له نێو کۆمهلگادا.
- (۴) - بهوه که ناوو ناوانگی باشیان دهبیت، لهسهر نهو کردوهه چاکنهی دهیانکهن: راستگۆن، نهمین، پاکن، چاکن، دادگهرن، به رهحمن، خه لکیش خاوهنی نهو سیفه تانهیان خۆش دهوین.
- (۵) - که ده چنه قونای بهرزه خهوهش، ئنجا تهگهر گۆریان به نسیب بێ، که داددههتێرنه گۆرهوه، یاخود تهگهر گۆریان به نسیب نه بێ، ده چنه قونای بهرزه خهوه، لهویش نهوه بۆیان ده بێته مایهی دلخۆشیی.
- (۶) - ههروهها له کاتی که دا له گۆر دههتێرنه دهری، له کاتی زیندوو کرانهوهدا، له قیامهتدا، ديسان نهوانه موژدهو دلخۆشیان بۆ ههیه.
- (۷) - له کاتی که رادهگیرین بۆ لێپرسینهوهو سزاو پاداشت، (عند الوقوف للحساب) لهویشدا ديسان ههوه دلخۆشیی و موژدیان بۆ ههیه.
- (۸) - له کاتی که بهسهر پردی سه رپشتی دۆزهخدا رهت دهبن، (عند جواز الصراط)، لهویشدا نهو دلخۆشیی و شادمانییهیان بۆ ههیه.
- (۹) - له کاتی که ده چنه نێو بهههشت، لهو کاتهشدا نهو دلخۆشییهیان بۆ ههیه.
- (۱۰) - له کاتی که له بهههشتدا سهقامگیری نیشهتجێ دهبن، ديسان دلخۆشیی و موژدیان بۆ ههیه.
- کهواته: که دهفه رموی: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ﴾، هه موو نهوانه دهگریتهوه، نهک بهس شتییک و دوو شتان بگریتهوه.

مهسه لهی چواره م:

بهراوردیک له نیوان کهسانتیکدا که سزای خویان بهسهردا چهسپیوه،
کهسانتیک که به هوی پاریزکاریسهوه، له کوشک و بالهخانهکانی بهههشتدا
نیشته جین:

خوا ﷻ دهفهرموی: ﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ
﴿۱۹﴾ لَكِنَّ الَّذِينَ أَنْفَعُوا رِبِّهِمْ لَهُمْ عُرفٌ مِّنْ فَوْقِهَا عُرفٌ مَّيْنَةً تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَّ
اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ الْأَمْعَادَ ﴿۲۰﴾﴾

شیکردنهوهی ئەم دوو ئایهته، له ههشت برهگا دا:

(۱) - ﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ﴾، ئایا کهسێک که
وشه ی نازاری بهسهردا چهسپیوه، ئایا تو کهسێک که له ناگردایه ددربازی دهکهی؟!
دیاره ههر له سوورهقی (الزمر) دا، له ئایهقی ژماره: (۷۱) دا، هاتوه: ﴿حَقَّتْ كَلِمَةُ
الْعَذَابِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ﴾، لهوی به (مؤنث) هاتوه، بهلام لیتهدا: ﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ
كَلِمَةُ الْعَذَابِ﴾، هوکاردهکشی نهوهیه که له رووی پرزمانی عه‌ربه‌بییهوه، کاتیک شتیک
کهوته نیوان کردارهکهو، نهو شتهی وهسفرکراوه، نهو کاته دهگونجی چ به (مذکر)
بهتری، چ به (مؤنث) بهتری، (حَقَّتْ) واته: (وَجَبَتْ)، که وشهکه به تنکید مه‌بهست
پتی بریاری خویا، له‌به‌ر نهوهی تیممه‌عاده‌همان وایه، بریاره‌کامان ده‌خه‌ینه دوو توئی
وشه‌و ته‌عبیره‌کانه‌وه، خویا په‌روه‌ردگاریش به پتی عه‌قلی تیممه، ده‌ماندوئین، واته:
بریاری نازاردران له لایهن خویان له‌سه‌ر چهسپیوه.

به‌کیک بو‌ی هه‌یه بلن: بو‌چی خوا ﷻ نهو بریاره‌ی بو‌ داون؟

ده‌لین: لیته‌دا خوا ﷻ باسی یاساکانی خو‌ی ده‌کات، واته: به‌پتی یاساکانی خوا،
که‌سێک روو له کوفر بکات، که‌سێک لادان و تاوان و خراپه‌کاری بکات، خوا ﷻ
سزای ده‌دات، نه‌وانه‌ش وایان کردوه، بو‌یه بریاری خویان به‌سهردا چهسپیوه.

به لأم خوا ۱۰۱ نهو هه موو ورده کاربیه هه موو جارێ باس ناکاته وهو، هه ر
دیاره خوا کن سزا ده دات؟ خوا ۱۰۲ نهوانه سزا ده دات که روو له کوفر و زو لم
ده کهن، روو له خراپه ده کهن، لادان و تاوان ده کهن، خوا نهوانه سزا ده دات،
به پیتی یاساکانی خوێ که دایان.

﴿أَفَأَنْتُ تُعَذِّبُ مَنْ فِي النَّارِ﴾، نایا تو که سیک ده رباز ده که ی که له ناگردایه!
دوای نهوه ی نهوانه سزای خویان له سه ر چه سپیوه، به پیتی یاسای خوا، نهوانه
تازه نه هلی دۆزه خن، تنجا که سیک چوو بیتته نیو دۆزه خ، چۆنی رزگار ده که ی؟

(۲) ﴿لَكِنَّ الَّذِينَ أَنْعَمَّا رَبَّهُمْ لَهُمْ عُرْفٌ مِّنْ فَوْقَهَا عُرْفٌ مَّيْبَةٌ﴾، به لأم نهوانه ی پارێزیان
له پهروه ر دگاریان کردوه، ژووری به رزیان هه ن، له سه روویانه وه ژووری به رز هه ن،
دروستکارون.

وشه ی: (لَكِنَّ) به عه ره بیی بو (إِسْتِذْرَاكِ) و له کوردیدا ده بیتته به لأم، لی ره دا
ته نیا بو هه ست پیکردنی نه وه یه که نهو دوو حاله ته، دژی به کن، که نهوانه ی
بریری سزاداریان له سه ر چه سپاوه، دژو پیچه وانه ی نهوانه ن که پارێزیان له
پهروه ر دگاریان کردوه، نهوانه چۆن؟

﴿لَهُمْ عُرْفٌ مِّنْ فَوْقَهَا عُرْفٌ مَّيْبَةٌ﴾، نهوانه ژووری به رزیان هه ن، له
سه روویانه وه ژووری به رز هه ن، دروستکارون، که به کوردی پیتی ده گو تر ی:
باله خانه و کۆشک، (عُرْف) کۆی (عُرْفَةُ) یه، (العُرْفَةُ: هِيَ الْبَيْتُ الْمُرْتَكِزُ عَلَى بَيْتِ
آخَرَ، وَتَسْمَى عُلْيَةَ)، (عُرْف) که به (عُرْفَةُ) کۆده کر بته وه خانوویه که له سه ر
پشتی خانوویه کی دیکه چه سپا بیت، له سه ر خانوویه کی دیکه بنیاترابی، به
عه ره بیی (عُلْيَةَ) ی پی ده گو تر ی، به کوردی پیتی ده لێن: باله خانه و کۆشک.

﴿مَّيْبَةٌ﴾، (المَّيْبَةُ: الْمَسْمُوكَةُ الْجُدْرَانِ بِحَجَرٍ أَوْ جَسٍّ أَوْ غَيْرُهُمَا)، (مَّيْبَةُ)
واته: دیواره کانی دروستکارون له به رد، یان له گه چ، یان له وه که ره سه ته و ماددانه
که خانوویان لی دروست ده کری، به سه بت تیگه یشتنی تیمه وه (مَّيْبَةُ) به وه

دهگوتری، نهگه رنا بنگومان کۆشک و خانووه کانی بههشت که رسته که یان جیایه له هی دنیا، که له و تشدا پیغمبه ر ﷺ به پیتی عه قلی تیمه ده فهرموی: خشتیک له زیروه، خشتیک له زیوه، یان ده فهرموی: یاقووت و گهوه ره وه له و مادده گرانبه هایانه ن.

(۳) - ﴿تَجْرِي مِنَ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾، کۆشکه کان رووباریان به ژیردا ده پۆن، یانی: رووبار به ژیر کۆشک و دره خته کانی که له دهوری کۆشک و باله خانه کاندان، ده پۆن.

(۴) - ﴿وَعَدَّ اللَّهُ﴾، به لینی خویه، (مفعول مطلق مُؤَكَّدٌ لِنَفْسِهِ، وَهُوَ مُضَدَّرٌ مَنْصُوبٌ أَصْلًا: وَعَدَّ اللَّهُ وَعْدًا)، نهمه به رکاریکی په هایه که جه ختکه ره وهی خویه تی، له نه صلدا وه عد چاوگه و، مه نصوبه له سه ر چاوگی.

(۵) - ﴿لَا يُحِلِّفُ اللَّهُ الْعِمَادَ﴾، خوا به لینی خوی زا به ناکات، یاخود: له به لینی خوی باشکه ز نایته وه، یان: به لینی خوی ناشکینتی.

وشه ی (مُبْنِيَّة) زانایان به چند جور یک مانایان کردوه، (مَبْنِيَّة) واته: بیناکراو، دروستکراو، به لام بۆچی خوا ﷺ ده فهرموی: دروستکراو، دیاره کۆشک و باله خانه هه ر ده بئ دروست بکری؟!

(۱) - هه ندیک گوتوو یانه: (لِيُعْلَمَ أَنَّهَا عُرْفٌ حَقِيقَةٌ، لَا أَشْيَاءَ مُشَابِهَةً لِلْعُرْفِ)، بۆ نه وهی بزانی که نه وانه کۆشک و باله خانه ی راسته قینه ن، نه ک شتانیک بن له شیوه ی کۆشک و باله خانه دا.

(۲) - هه ندیک گوتوو یانه: (مِثْلَ الْمَنَازِلِ اللَّاصِقَةِ لِلْأَرْضِ لِحَرَيَانَ الْأَنْهَارِ مِنْ تَحْتِهَا)، نه و باله خانه به رزانه ههروه که نه و خانووانه ن که به زهوییه وه چه سپاون، رووباریان به ژیردا ده پۆن.

۳- (أَيُّ: مَبْنِيَّةٌ بِنَاءٍ بِالِغَاءِ الْغَايَةِ فِي نَوْعِهِ، كَقَوْلِهِمْ: لَيْلٌ أَلَيْلٌ، وَظَلٌّ ظَلِيلٌ)، بۆيە دەفەرموی: (مَبْنِيَّةٌ) واته: بینایەک که گەشتۆتە ئەو پەری لە چاکییداو، لە بیناکراویدا، وەک دەکووتری: (لَيْلٌ أَلَيْلٌ) شەویکی شەو، (ظَلٌّ ظَلِيلٌ) سێهەریکی زۆر خەست.

۴- هەندیکی دیکە گوتوویانە: (مَبْنِيَّةٌ) واته: ئیستا ئامادەیه (مُهَيِّئًا الْآنَ)، بە هەر کام لە و واتایانەش لێک بدریتەوه، هەر گونجاوه.

مه سه لهی بینجه م و کۆتایی:

سهرنجراکیشانی خوا بو مروفان، که له سه رتیه ناوی دابه زاندوه، خستوو به ته تیبو زه و بیه وه، له شیوهی کانیی و سه رچاواندا، هه لیقولاللدوه، کشت و کالی په نگ جوراوجوری پی رواندوه، که پاش پینگه یشتن و زهرد هه نگه پانی، کردوو به ته بووش و په لاشیکی وردو خاش، له وه شدا بیرخه ره وه به کی گرنگ و گه وه بو عاقلمه ندان هه به:

خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيَجُ فَرَّغَهُ مُصْفًى كَأَنَّهُ بَحْبُورٌ خَضَاءٌ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه ته، له هه شت برگه دا:

(۱) - ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾، ئایا نابینی که خوا ﷻ له سه رتیه، له ئاسمانه وه ناوی دابه زاندوه! ﴿أَلَمْ تَرَ﴾، (الِاسْتِفْهَامُ لِلتَّعْرِيرِ) پرسیارکردن بو چه سپاندنه، واته: واده بینی، نهک بو پرسیارکردنێکی نکوولیبلیکه رانه بی، به لکو بو چه سپاندنه، واته: نه وه ده بینی، ئنجا (تَرَ) ده بینی، ئایا مه به ست پتی چاوی سه ره؟ که به ته نکید به چاوی سه ریش ده بینی، یا خود مه به ست پتی چاوی عه قل و دلّه؟ تیمه به چاوی عه قل و دل ده زانین، خوا نه و ناوهی له سه رتیه دایده به زینن، هه ره نه و ناوهیه ده چیته تیبو ناخی زه و بیه وه، دواپی به شیوهی کانیی و سه رچاوه دیته ده رو، کشتوکال و شیناوردی پی ده پروتیری، که ده فه رموی: ﴿مَاءً﴾، ئاویک، نه زانراو کردن (تنکیر) هکه ی بو مه زنکردن (تَعْظِيمُ) ه، یانی: ئاویکی زور به ره که تدارو به پێز، نه و ناوهش ده بیته وه به سن جور: باران و، به فرو، ته رزه.

(۲) - ﴿فَسَلَكَهُ يَنْبِيعٌ فِي الْأَرْضِ﴾، ئنجا خستوو به ته تیبو سه رچاوه کانی زه و بیه وه، (يَنْبِيعٌ مَجْمَعٌ يَنْبُوعٌ وَهُوَ الْعَيْنُ مِنَ الْمَاءِ)، (يَنْبِيعٌ) کۆی (يَنْبُوعٌ) ه، که به سه رچاوه و کانی ده گوتری، (سَلَكَهُ: أَدْخَلَهُ، أَيْ جَعَلَهُ سَالِكًا، أَيْ دَاخِلًا)، واته: ناوه که ی خستۆته تیبو زه و ی،

به‌لام که ده‌فرموی: ﴿فَسَلِّكُهُ بِنَبِيْعٍ﴾، واته: خستوویه‌ته نَبُو زهوی و له نَبُو زهویدا
 عه‌مباری کردوه، دواپی له رِبِّي کانی و سه‌رچاوه‌کان و بیرده‌کانه‌وه، چ بیرری ناسایی، چ
 بیرری نیرتیوازی، جارنکی دیکه هه‌لنده‌قولیت و دیتته‌وه‌ده‌ر.

(۳) - ﴿ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا﴾، دواپی کشتوکالینکی پئی دهر دینن، (زَرْع) چاوه‌گه، مه‌به‌ست
 پئی به‌رکار (مَفْعُول به)، واته: (مَزْرُوع)، (الزَّرْع: مَصْدَرٌ وَيُقْصَدُ بِهِ الْمَزْرُوع)، واته: نه‌وه‌ی
 ده‌چیتری و ده‌پوتیری.

(۴) - ﴿مُخْلِفًا لَّوْنَهُ﴾، په‌نگه‌کانی جو‌راو جو‌رن، (الْوَان) کوی (لَوْن) ه، واته: په‌نگ حاله‌تیکه
 که له‌سه‌ر رواله‌ق جه‌سته‌کان و ته‌نه ماددیه‌کان، له‌به‌ر رُوشناییدا دهرده‌که‌وی.

(۵) - ﴿ثُمَّ يَهَيِّجُ﴾، دواپی گه‌شه ده‌کات و هه‌راش ده‌بن، (أَي: يَغْلُظُ وَيَرْتَفِعُ) واته:
 قه‌به ده‌بن و به‌رز ده‌بیتته‌وه، (وَحَقِيقَةُ الْهَيَّاجِ: نُورَةُ الْإِنْسَانِ أَوِ الْحَيَوَانِ، وَيُسْتَعَارُ الْهَيَّاجُ
 لِشِدَّةِ الشَّيْءِ مِنْ غَيْرِ الْحَيَوَانِ يُقَالُ: هَاجَتْ رِيحٌ، وَمِنْهُ هَيَّاجَ الزَّرْعُ فِي الْآيَةِ، لِأَنَّ الزَّرْعَ تَطَوَّلَ
 سَوْفُهُ وَسَبَّأَلَهُ)، واته: (هَيَّاج) بُو مروّف و ناژه‌ل به‌کاردی، له کاتیکدا که مروّف راده‌په‌ری
 و تووره ده‌بن، یان ناژه‌ل به‌له‌سه‌و په‌ست ده‌بن، به‌لام دواپی (هَيَّاج) خوازراوه‌ته‌وه بُو
 هه‌ر شتیکی دیکه، که له غه‌یری هه‌یوانیشدا بیتته دی، ده‌گوتری: (هَاجَتْ رِيحٌ) بابه‌ک
 هه‌لیکردو، هه‌روه‌ها ده‌گوتری: (هَاجَ الزَّرْعُ)، یانی: کشت و کاله‌که گه‌شه‌ی کرد، نه‌ویش
 نه‌وه‌یه که قه‌ده‌که‌ی به‌رزده‌بیتته‌وه‌و، گو‌له‌کانی گه‌شه ده‌کهن و هه‌راش ده‌بن.

(۶) - ﴿فَرَنَّهُ مَصْفَرًا﴾، تُو ده‌بیینی زه‌رد هه‌لنگه‌پراوه، (المُصْفَرُ: ذُو اللَّوْنِ الْأَضْفَر) واته:
 خاوه‌ن په‌نگی زه‌رد، که واپنده‌چن زیاتر مه‌به‌ست پئی حاله‌ق گه‌یشتن بئ، واته: گه‌نم و،
 جو و، نیسک و، نوک و، ماش و، مه‌ره‌زه‌و، هه‌رزن و، گه‌مه‌شامیی، هه‌موو نه‌وانه کاتیک
 پئی ده‌گهن، زه‌رد ده‌بن و، نه‌وه نیشانه‌ی پینگه‌یشتنیانه‌و، نه‌وه‌ش حکمه‌تی گه‌وره خوی
 تیدایه، چونکه نه‌وانه تیکرا که ده‌گهن، زه‌رد ده‌بن، بُو نه‌وه‌ی بزانی نئو شته گه‌یشتوه.

(۷) - ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا﴾، دواپی (خَوَاتِمًا) ده‌یکاته پووش و په‌لاشیکی تیکشکاو،
 (الْحُطَامُ: الْمَحْطُومُ، أَيْ الْمَكْسُورُ الْمَفْتُوثُ)، (حُطَامٌ): بریتیه له تیکشکتی‌تراو، وردو خاش

کراو، دواى نهوى ده بېته پووش و په لاش و ده بېته په ريز، دپاره وشک ده بېت و وردو خاش ده بېت.

۸- ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾. به پاستی له وده دا بیرخه روه هه به، په ند هه به بو خاوه ن عه قلان.

چونیه ق په یوه ست بوونه وهی ئەم نایه ته موباره که به نایه ته کانی پېشه وه، به دلنیا یی نایه ته کانی قورن ان هه موویان وه ک نالقه کانی زنجیریک به ناشکرا دپاره که هه موویان پیکه وه په یوه ستن، به لام هه ندیک له نایه ته کانی قورن ان، ده بی وردتر سه رنج بدری، نجا چونیه تیی پیکه وه په یوه ست بوونیان پروون ده بېته وه، بو چونیه تیی په یوه ست بوونه وهی ئەم نایه ته ش به نایه ته کانی پېشووه وه:

یه که م: هه ندیک له زانایان گوتوویانه: ئەمه سه رنج پاکیشانه بو پیکه ی به رزی قورن ان و، نهو هیدایه ت و رېنماییه ی که گرتوویه ته نیو خو ی و، هیدایه تیک که له قورن اندا هه به، ته شبیه کراوه به حالی دابه زېترانی تاو له سه رتوهو، رووه ک پې رووانی، نهو هیدایه ته ش که له قورن اندا هه به، هیدایه ق خواجه دابه زېتراوهو، ده گونجی نه مامی که سانی برواداری پاریزکاری پې پروتنتی له سه ر زه وی.

دووه م: ئەمه گه رانه وه یه بو دووباره به لکه هینانه وه له سه ر یه کتایی خواو، ته نیا په رستراوتی خوا، که به س نهو به رستری، به به لکه ی نه وهی دروستکراوه کانی خوا، خه لک به رده وام ده یانبیتن، بو وینه: ئەم دیمه نی تاو دابه زېتران له سه رتوهو پې پروتترانی کشتوکال و شیناوردو رووه ک به گشتیی، که ته نیا خوا نه وهی پیده کری، بو یه ده بی به س خواش به رستری.

سییه م: وشک هه لکه رانی رووه ک و کشتوکال و رامالینی به هو ی بایه کانه وه، وه ک دیمه نی ناخیر زه مان و کو تایی پېه اتنی ژیانی دینایه، که واته: خه لکینه! خو تان بو نهو روژه ساز بکه ن و تیشوو بو نهو سه فه رده تان ناماده بکه ن و بپېچنه وه!

حوت (۷) راستی که لهم نایه تدا بهرجه سنه کراون:

(۱) - دابه زترانی ناو له سه رتوه، به شیوهی باران و به فرو تهرزه.

(۲) - نهو ناوه خراوده ته نیو زهوی، چونکه ده گونجا ناو بیته خوار، به لام زهوی وا نه بن وه خوئی بگری، ئیستا له بهر نهوهی باران و به فرو تهرزه ده باری و ده چپته نیو ناخی زهوی و، له ویدا عه مبار ده کری، پیمان شتیکی ساده و ناساییه، به لام بیهینه بهرچاوی خوت: توخی زهوی بهو شیوهیه نه بووایه که ئیستا هه بهو، هه مووی بهر دبووایه، یان ماددهی کلسی بووایه، که ناو له خویدا کو ناکاته وه، چی لیده هات؟ نهو ناوه هه مووی هه دروویی، یان هه مووی له سه ری کۆده بووه، به لام ئیستا خوا لله نهو زهوییهی وا دروست کرده، نهو ناوه له نیو خویدا کو بکاته وهو عه مباری بکات.

(۳) - ده گونجا نهو ناوه له نیو زهویدا کو بیته وه، به لام نهیه ته ده ر، به لام خوا لله وای لیکردوه و ناوه که له نیو زهوی دا، دواپی فشاریکی ل بگری و ده ربقولتی، وه ک سهرچاوهی زه لم، سهرچاوه کان ناوه که یان نه وهنده به هیز دپته ده ر، ناوه که سپیه، چونکه زور به زهخت و فشار هاتوته ده ری، چونکه عه مبارکرانی ناوه که له نیو هه ندیک شونی زه ویدا، ده بیته گو میکی زور گه وره، نجا هه ندیکی ناستی زور به رزه و فشاریکی زور ده کات تا کو نهو ناوه ده ربقولتی، که ده گونجا بهو شیوهیه نه بیته، به لام خوی پهروه دگار شیوهیه کی وای بو زهوی هه لخته وه که نهو ناوه له خویدا کو بکاته وهو، دواپیش ده ربقولتی، نه گه رنا کن ده یوانی بیه یته وه ده ر؟ ده بووایه هه موو جارنک بیر لئ بدری، نا کو بیته ده ری.

(۴) - ههروه ها ده ره یتران و رو یترانی کشتوکال، که وشه ی (زرع) ده گونجی هه ر مه به ست پی نهو کشتوکاله بن که مروقی ده یکات، ده شگونجی مه به ست پی کوی نهو رووه که بن که له سه ر زهوی ده رووی، نجا به شیوهی دارو دره خته، به شیوهی دانه وبله یه،

❖ درسی سییہم ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان له نۆزده (۱۹) نایه‌ت پیک دئی، نایه‌ته‌کانی: (۲۲ - ۴۰)، ته‌وه‌ری سه‌ره‌کیان باسی قورنانه‌و، باسی خوا به‌یه‌کگرتن و، هاوبه‌ش بو خوادانانه‌و، پشت نه‌ستووور بوونی نیمان و خوا به‌یه‌کگرتنه، به‌به‌لگه‌ی زگماک و عقل و وه‌حیی و، پووچه‌لیی و بی‌بنه‌مایی کوفرو شیرکه، نه‌مانه‌ ته‌وه‌ره سه‌ره‌کییه‌کانی نه‌و نۆزده نایه‌ته‌ن.

به‌لام وێرای نه‌و ته‌وه‌ره سه‌ره‌کیانه، چه‌ندان مه‌سه‌له‌ی دیکه‌ی گه‌وره‌و گرنگیش نیواخن کراون، له‌گه‌ل نه‌و ته‌وه‌ره سه‌ره‌کیانه‌دا، که نهم ده (۱۰) به‌ گرنگترینان:

- (۱)- سینه‌گوشادیی و دل‌په‌قیی له‌به‌رانبه‌ر یادی خوادا.
- (۲)- پیناسه‌ی قورنان به‌چاکترین فه‌رمایشت.
- (۳)- حال خرابیی بی‌پروایانی سته‌مکار له‌قیامه‌تی دا.
- (۴)- وه‌سفی قورنان به‌وه‌که له‌هه‌موو وینه‌یه‌کی تیدا باسکراوه، بو تیکه‌یاندنی مروّفه‌کان له‌راستییه‌مه‌عنه‌ویه‌کان.
- (۵)- وینه‌هیتانه‌وه بو بابای هاوبه‌ش دانه‌رو، بابای خوا به‌یه‌کگرو ته‌نیا خواپه‌رست.
- (۶)- راگه‌یاندنی نه‌و راستیه‌که موحه‌مه‌د ﷺ، نه‌یارانی هه‌موویان هه‌ر دهمرن و، له‌قیامه‌تیش مشت و مریان ده‌بی له‌خزمه‌ت خوای په‌روه‌ردگاریاندا.
- (۷)- به‌راوردی نیوان بی‌پروایان و پرواداران.
- (۸)- به‌س (کافی) بوونی خوا بو پاراستنی به‌نده‌ی خوی.
- (۹)- ته‌سلیم بوونی هاوبه‌شدانه‌ران به‌و راستیه‌یه، که جگه له‌خوا هیچ به‌دیته‌نه‌ریک نیه.

(۱۰) - بیباکی ده برین پیغمبری خواست که نه بارانی.

﴿ اَمَّنْ شَرَّ اَللّٰهِ صَدْرُهُ ۗ لِلّٰسَلَمِ فَهُوَ عَلٰى نُوْرٍ مِّنْ رَّبِّهِ ۗ قَوْلٌ لِّلْقَسِيَةِ قُلُوْبُهُمْ
مِّنْ ذِكْرِ اَللّٰهِ اُوْلَيْكَ فِىْ صَلٰتِ مِيْنٍ ﴿٢٢﴾ اَللّٰهُ نَزَلَ اَحْسَنَ الْحَدِيْثِ كِتٰبًا مُّتَشٰبِهًا
مَثٰبِيْ نَقْشِعُرٍ مِّنْهُ جُلُوْدٌ اَلَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِيْنُ جُلُوْدُهُمْ وَقُلُوْبُهُمْ اِلٰى
ذِكْرِ اَللّٰهِ ذٰلِكَ هُدٰى اَللّٰهُ يَهْدِىْ بِهٖ ۗ مَنْ يَشَآءْ ۗ وَمَنْ يُضِلِلِ اَللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ
﴿٢٣﴾ اَمَّنْ يَبْقٰى بِوَجْهِهِ ۗ سُوْءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ وَقِيْلَ لِلظّٰلِمِيْنَ ذُقُوْا مَا كُنْتُمْ
تَكْسِبُوْنَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَتْهُمْ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٢٥﴾
فَاذَاقَهُمْ اَللّٰهُ الْحَزْنَ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابِ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُوْا كَاثِرًا يَّعْلَمُوْنَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ
ضَرَبْنَا لِلنّٰسِ فِى هٰذَا الْقُرْءٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَنْذَكُرُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ
ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَنْقُرُوْنَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اَللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِىْهِ شُرَكَآءُ مُتَشٰكِسُوْنَ وَرَجُلًا
سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۗ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِنَّكَ مَيِّتٌ
وَلِيَّتُهُمْ مَّيِّتُوْنَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُوْنَ ﴿٣١﴾ ۗ فَمَنْ
اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اَللّٰهِ وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَآءَهُ ۗ اَلَيْسَ فِىْ جَهَنَّمَ مَثْوٰى
لِّلْكَافِرِيْنَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِىْ جَآءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهٖ ۗ اُوْلٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿٣٣﴾
لَهُمْ مَا يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اَللّٰهُ عَنْهُمْ
اَسْوَا الَّذِىْ عَمِلُوْا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِالْحَسَنِ الَّذِىْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٣٥﴾ اَلَيْسَ
اَللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ ۗ وَيُخَوِّفُوْنَكَ بِالَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ۗ وَمَنْ يُضِلِلِ اَللّٰهُ فَمَا لَهُ
مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَنْ يَهْدِ اَللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُّضِلٍّ ۗ اَلَيْسَ اَللّٰهُ بِعَزِيْزٍ ذِىْ اَنْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾
وَلِيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ اَللّٰهُ قُلْ اَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُوْنَ
مِنْ دُوْنِ اَللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِيْ اَللّٰهُ بِضَرْحٍ ۗ هَلْ هُنَّ كَتِيْفَتُ ضَرْحِهٖ اَوْ اَرَادَنِيْ بِرَحْمَةٍ
هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهٖ ۗ قُلْ حَسْبِىْ اَللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿٣٨﴾ قُلْ

يَقَوْمِ أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَسِيفٌ أَسْوَفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣١﴾ مَنْ يَأْتِيهِ
عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٢﴾

مانای ده‌قارو ده‌قی نایه‌تہ‌کان

ٲایا کہ سیک کہ خوا سینہی گوشاد کردوہ بو ئیسلام، نجا کہوتوتہ سہر ٲووناکیہک لہ ٲہروہردگاریہوہ (وہک کہ سیکہ کہ دلئی داخراوہو کہوتوتہ تاریکایان؟)، سزای سہخت بو دلرہقان لہ ناست یادی خوادا، نوانہ لہ گومرایہکی ناشکرادان ﴿٣٢﴾ خوا باشترین فہرمایشتی دابہزاندوہ، کتیبیک (کہ لہ ٲووی بہش و بابہتہکانیہوہ) ویکچووہوہ دووٲاکراوہیہ، نوانہی بہ مہزنگرتن و سامیان بو ٲہروہردگاریان ہہیہ، بہ ہویہوہ (مچورکہیان ٲیدادی و) ٲیستہکانیان گرژ دہبن، دوایی ٲیستہکانیان و دلہکانیان بہرہو لای یادی خوا نہرم دہبن، نہوہ ٲنمایمی خوابہ، ہہر کہ سیکی بوئی بہ ہویہوہ راستہ ٲئی دہکات و، ہہر کہ سیکیش خوا گومرای بکات، ہیچ راستہ ٲیکہرئکی نیہ ﴿٣٣﴾ نایا کہ سیک کہ لہ ٲوژی قیامہتدا، بہ ٲووی، خوئی لہ نازاری سہخت و خراب دہٲارتیژی (وہک کہ سیکہ کہ سہلامت و بی مزہٲہتہ؟) بہ ستہمکارانیش گوترا: بیچیزن (سزای) تہوہی وہدہستان دہہتتا (لہ کاری بہدو ٲہفتاری قیزہون) ﴿٣٤﴾ نوانہی لہ ٲیش وانیشہوہ بوون (لہ گہلانی بیٲروا)، (ٲہیامی خویان ٲہتکردهوہ) بہ درویان دانا، نجا نازارو سزا (ی خوا)یان لہ لایہکہوہ (و بہ شیوہیک) بو ہات کہ بہ بیریان دا نددہہات ﴿٣٥﴾ سہرہنجام خوا سزای ٲسوایی لہ ژبانی دنیاذا ٲئی چیزتن و، نہگہر ہشزانن نازارو سزای (قوناعی) کوٹایی گہورہتریشہ ﴿٣٦﴾ بہ دلنمایی لہم قورٹانہشدا لہ ہہموو وٲنہیہکمان بو خہلکی ہتئاوہتہوہ، بہلکو بیر بکہنہوہو ٲہند وہربگرن ﴿٣٧﴾ (نہم کتیبہ) قورٹانئیکی عہٲہبیہ، خاودنی

هیچ جوړه لاری و نارځیکه ک نیه (دامانبه زاننده)، به لکو (مروځه کان) پارځ
 بکن (۲۸) خوا پیاوړکی به وینه هیناوه ته وه: چنډ خاوه نیکي پیکه وه نا کوک
 و ناتبا تیتدا هاوبه شن و، پیاوړیکش که ساغ و یه کلابوته وه بو پیاوړیک، نایا
 حالیان یه کسانه؟ ستایش بو خوا (له سهر دهر خستنی هق و راستی)، به لکو
 زور به یان نازانن، (بو یه جیاوړی نه وه دوو کهسه ناکهن) (۲۹) به دلنیا یی (نه ی
 موچه ممه ده! کاتیک دتی): توش مردووی و نهوانیش مردوون (۳۰) دوا یی مسوگر
 تپوه له روژی قیامه تدا له لای په روه ردگارتان مشت و مرو دمه قالی ده که ن
 (۳۱) نجا نایا کن لهو کهسه ستمکار تره، که دروی به خواوه کرده (هاوبه شی
 بو هه لبه ستوده) و، نهو راستیه ی بو ی هاتوه به دروی داناوه! نایا له دوزه خدا
 جن بو بیروایان نیه؟ (۳۲) نهو کهسه ش که راستی هیناوه و به راستی شی
 داناوه، نا نهوانهن پارځکاران (۳۳) هرچی بیان هو یی (له نازو نیعمت) له لای
 په روه ردگاریان (له روژی دوا ییدا) هه یانه، نه وه ش پاداشتی چا که کارانه (۳۴)
 (خوا به لینی ههره چاکی پیداون)، تا کو خراپترین کرده وه که کردوویانه، لیمان
 بسرپته وه، به پیتی باشرین کرده وه شیان پاداشتیان بداته وه (۳۵) نایا خوا بو
 (پاراستن و سهر خستنی) به نده که ی بهس نیه! که چی نهوان بهو (په رستراوانه ی
 جکه له وی (ده یان په رستن) دهر ترسینن! ههر که سیکیش خوا سه رگردانی بکات،
 هیچ راسته ری که ریکی چنگ ناکه هو یی (۳۶) هه روه ها ههر که سیکیش خوا
 راسته ری بکات، هیچ گومرا که ریکی ناب، نایا خوا زالی خاوه ن توله ستانندن
 نیه؟! (۳۷) نه گهر لیشیان بپرسی: کن تاسمانه کان و زه وی دروستکردوون؟ به
 جه خترکرنه وه وه ده لین: خوا، بلتی: نایا نهوانه تان دیون که له جیاتی خوا لیمان
 ده پارپنوه، نایا نه گهر خوا زیانکی بو م بو یی: نهوان لابه ری زیانه که ینی؟ یان
 نه گهر به زه یه کی بو م بو یی، نایا نهوان گیره وه و ریگری به زه یه که ینی؟ بلتی:
 خوام بهسه، پشت به ستووان ته نیا پشت بهو ده به ستن (و منیش پشتم بهو
 قایمه) (۳۸) بلتی: نه ی گه له کهم! ههرچی پیتان ده کری (له دژم) بیکهن، منیش

بکہرم (بۆ ئەرکی خۆم)، بیگومان لەمەودوا دەزانن ﴿٣١﴾ کئی نازاریکی بۆ دئی، ریسواو زەبوونی دەکات و، نازارو سزایهکی بەردهوام و نەبڕاوهی بەسەردا دەچەسپن ﴿٤٠﴾.

شیکردنەوهی هەندیک لە وشەکان

(شَرَحَ): (أَضَلَّ الشَّرْحَ: بَسَطَ اللَّحْمَ وَنَحَوِهِ، وَشَرَحَ الصُّدْرَ: بَسَطَهُ بِشُورٍ إِلَهِيٍّ وَسَكِنَتَهُ، وَشَهَى (شَرَحَ): بَرِيْتِيه لَه پَان رَاخَسْتَنِي كُوشْت، يَاخُود يَه كَلَاكْرَدَنه وهی، ههروهها شتیوهی کُوشْت، (وَشَرَحُ الصُّدْرِ) یَش مەبەسْت پیتی فراوانکردنی سینهی مرووفه، بە هۆی رووناکیهکی خوایی و، بە هۆی تارامیی و هیمنییهک که له خواوه دیته دی.

(لَلْقَاسِيَةِ): (الْقَسْوَةُ: غَلَطَ الْقَلْبَ، وَأَضَلَّهُ مِنَ الْحَجَرِ الْقَاسِي)، وشه ی (قَسْوَةُ): به پتهویی و رهقی دَل دهگوتری، له ریشهشدا وشه ی (قَسْوَةُ): له (الْحَجَرِ الْقَاسِي) هوه هاتوه، واته: بهردی رهق، (قَاسِيَةً) ش کۆی (قَاسِي) یه، (حَجَرٌ قَاسِي، وَأَحْجَارٌ قَاسِيَةً)، بهردی رهق و بهرده رهقهکان.

(مَتَانِي): (لَأَنَّهَا تُنْتَى أَي: تُكْرَرُ عَلَى مُرُورِ الْأَوْقَاتِ، وَالنُّنْي مَا يُعَادُ مَرَّتَيْنِ، وَيَبْصَحُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الثَّنَاءِ)، (مَتَانِي) كۆی (مُنْتَى) یه، چونکه ئایهتهکان دووباره دهبنهوه به پیتی دووباره بوونهوهی کاتهکان، (النُّنْي) ههه شتیکه که دووباره بیتهوه، دهشگونجی (مَتَانِي) له (ثَنَاء) هوه هاتبی، لهبهر نهوهی ستایشی خویان پیدهکری.

(نُفَّعِرُ): (تَعْلُوهَا فَشَعْرِيْرَةٌ)، (فَشَعْرِيْرَةٌ): به مانای ته زوو، مچووهرکه دئی، که پینست رینک دئی له کاتی سهرمادا، یان له کاتی که دا ئینسان ترستیکی بۆ دئی، یاخود حالهتیکی عاتیفی بههیز رووی تیدهکات، مچووهرکه ی پنی دادی، تهزووی پنی دادی، نهوه پنی دهگوتری: (فَشَعْرِيْرَةٌ).

(الْمُزَيَّ): (خَزِي الرُّجُلُ: لِحْفَهُ انْكِسَارًا إِمَّا مِنْ نَفْسِهِ، أَوْ إِمَّا مِنْ غَيْرِهِ)، (خَزِي الرُّجُلُ) واته: به خوډا شكانه وهی توو شبوو، یان له زاق خویدا، یان به هوی که سیکی دیکه وه ته ریق کرابیته وه.

(ذِي عَوْجٍ): خاودن لاری، (العَوْجُ: العَطْفُ عَلَى حَالِ الْإِنْتِصَابِ)، (عَوْجٌ): بریتی به له شتیک که پیشی راست بیت، دواپی بنووشتیته وه، (عَوْجٌ: يُدْرِكُ بِالْبَصْرِ، وَعَوْجٌ: يُدْرِكُ بِالْبَصِيرَةِ)، وشه ی (عَوْجٌ) لاریه که به چاو بیتری، ده گونجی بلئی: (هَذَا الْعَوْدُ بِهِ عَوْجٌ)، نهم داره لاری تیدایه، به لام (عَوْجٌ) نه وه به که به عه قل و دل دهرک بکری، بویه ده فهرموی: ﴿عَبَّرَ ذِي عَوْجٍ﴾، له رووی مه عنه و بیه وه و له رووی و اتایه وه قورن ان لاری و ناروونیی تیدانیه.

(مُتَشَاكِرُونَ): (الشُّكْرُ: السُّبْحُ الخُلُقِ، وَمُتَشَاكِرُونَ أَي: مُتَشَاكِرُونَ لِشَكَاتِهِ خَلْقِهِمْ)، (شُكْرٌ) واته: ره وشت دزیو، ره وشت خراب، شرو دپ، (مُتَشَاكِرُونَ: مُتَشَاكِرُونَ)، به ده مه قاله هاتوو، له بهر نه وهی ره وشتیان پیکه وه ناریکه، هه میسه پیکه وه خه ریکی ده مه قالی و مشت و مرو ده مه دمه ن.

(سَلْمًا): (السُّلْمُ وَالسَّلَامَةُ: التَّعَرُّي مِنَ الْأَقَاتِ الظَّاهِرَةِ وَالْبَاطِنَةِ)، وشه ی (سَلْمٌ وَسَلَامَةٌ): بریتی له دارنران له دهره رواله تی و په نهانه کان، واته: بئ به لایی و سه لاهه تی.

(يَكْفِي): (الْكَفَايَةُ: مَا فِيهِ سَدُّ الْخَلَّةِ وَتُلُوغُ الْمُرَادِ فِي الْأَمْرِ)، (كِفَايَةٌ): بریتی له شتیک که بیته هوی که لین پرکردنه وه، که یشتن به تامانج له کاریکدا.

که واته: (أليس الله يكافي عبده)، تايا خوا ﷻ بؤ بهنده که ی بهس نیه، ته و او نیه؟ یانی: خوا بؤ تو بهسه، بؤ پاراستنت، بؤ سه رخستنت، بؤ رینمایمی کردنت، بؤ خستنه سه ریکای راست.

(ذِي أَنْفَامٍ): خاودن توله ستاندن، (نَقَمْتُ الشَّيْءَ، وَتَقَمْتُهُ، إِذَا أَنْكَرْتَهُ إِمَّا بِاللِّسَانِ، وَإِمَّا بِالْعُوبَةِ)، (نَقَمٌ وَنَقَمٌ): به مانای (عَابٌ) ه، (نَقَمْتُ الشَّيْءَ وَتَقَمْتُهُ) نه و شته په خنم لیتگرت، نکوولیم لیتکرد، چ به زمان، چ به سزادان.

(مَكَانِيكُمْ): (مَكْنَتُهُ فَمَكْنَن) واته: توانام پیداو، بوو به خاوه ن توانا، يا خود جیگیرم کرد، نیشته جیم کرد، (مَكَانِعُكُمْ) واته: چی له تواناتا ندا هه یه بیکه ن.

(وَمَيْلٌ عَلَيْهِ): سزایه کی به رده وام دیته سه ری، (حَلَلْتُ: نَزَلْتُ، أَضَلُّهُ مِنْ حَلِّ الْأَحْمَالِ عِنْدَ الزُّرُولِ)، (حَلَّ عَلَيْهِ صَيْقًا) واته: دابه زیه لای، (حَلَّ: نَزَلَ)، (حَلَلْتُ) دابه زیم، له چیه وه هاتوه؟ له وه هاتوه کاتی خوی بارو سواریان هه بووه، و لاخیان پنی بووه، ئنجا که دابه زیون، و لاخه کانیان راگرتوون و باره کانیان کردوونه وه، ئه وه پتی گوتراوه: (حَلَّ الْأَحْمَالِ) واته: باره کانیان کردوونه وه، باره کانیان داگرتوون، دواپی بوون به میوان و له لای خاله خوئییه که دابه زیون.

مانای گشتیی نایه‌تہ‌کان

خوَا ﴿۳۶۲﴾ لهو نایه‌تانه‌دا که تیمه کردوومانن به دهرسی سئیم، لهو نۆزده نایه‌تہ‌دا، سهره‌تا باس و به‌راوردی دوو جوّره کهس ده‌کات: که‌سئیک که دلّ و سینہی ناوه‌لاو گوشاد بوود بۆ رووناکیی هیدایه‌تی خواو، جوّره که‌سئیکی دیکه‌ش که دلّیان ره‌قه له ناست یادی خوا‌دا، دواپی خوا ﴿۳۶۳﴾ باسی قورنّان ده‌کات که به‌باشترین فہرمووده ﴿أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾، پیناسہی ده‌کات و چہند سیفہت و چہند شوئنه‌وارئیکی قورنّان باس ده‌کات.

دواپی خوا ﴿۳۶۴﴾ باسی ناکام و سهره‌نجامی شووم و خراپی بیبروایانی سته‌مکار ده‌کات، دواتر دئته سهر باسی وئنه هئینانه‌وه له قورنّاندا، پاشان جارئیکی دیکه وه‌سفی قورنّان ده‌کات، به‌وه که هیچ لاریی و نارئیکبہ‌کی تئدا نیه، دواپی خوا ﴿۳۶۵﴾ وئنه دئنتیته‌وه بۆ که‌سئیک که وئرای خوا ﴿۳۶۶﴾، یاخود جگه له خوا، په‌رستراوانئیکی دیکه ده‌پهرستن، که‌سئیکیش که خۆی ساغ و به‌کلاکردۆته‌وه بۆ خوا، به‌و شیۆدیہ خوا ﴿۳۶۷﴾ کۆمه‌ئیک بابەت له‌م نۆزده نایه‌تہ‌دا ده‌خاته‌پروو، که کاتی خۆی له پیناسہی نهم دهرسه‌دا، تیمه له ده (۱۰) بابەتدا خستمانه‌پروو.

نجا نه‌گەر تہماشای قورنّان بکه‌ین، وه‌ک پئشتریش گوتوومانه: هه‌ندیکی به‌پروونیی چۆنیه‌تی پئیکه‌وه په‌یوه‌ست بوونی نایه‌تہ‌کانی دیاره، هەر کامئیکیان وه‌ک ئالقه‌کانی زنجیرتک ئەوی دیکه ده‌گری، به‌لام هه‌ندیک جار پئوستیی به‌لیوردبوونه‌وه‌ی زیاتر ده‌کات، هه‌لبه‌ته تاکو مرؤفّ زیاتر له قورنّان وردبئته‌وه، نه‌ئییی زیاتری بۆ دهرده‌که‌ون و، راستیی زیاتری ده‌ستگیر ده‌بن، لئیره‌دا خوا ﴿۳۶۸﴾ ناوا ده‌ست پئده‌کات:

﴿أَمَّنْ سَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾، نایا که‌سئیک که خوا سینہی گوشاد کردوه بۆ ئیسلام، بۆ ملکه‌چی، چونکه ئیسلام له نه‌سلدا

به مانای ملکه چپی و گهرندکه چپی بُوَ خوا تَنَزَّلُ، دئی، دوایش وهک شتیکی باو و عورفیی بۆته ناو، بُوَ دوایین په یامی خوا، نایا که سَیِّک که خوا سینهی گوشاد کرده بُوَ نیسلام و بُوَ په یامی خَوَى، ﴿فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾، له نه نجامی ته وهدا که وتۆته سهر رووناکییهک له پهروه ردگار یه وه، چاوه رپی ده کریی که بکوتری: نایا وهک که سَیِّک وایه که دَلْ و سینهی داخراوه به رانبر به هیدایهت و په یامی خوا؟ به لَامِ خوا تَنَزَّلُ به ته عییریکی دیکه ده بیهنی، ده فه رموی: ﴿قَوْلٌ لِّلنَّبِيِّ فُلُوهُمْ مِّن ذِكْرِ اللَّهِ﴾، سزای سهخت، یا خود هاوار بُوَ ته وانهی دلیان رهقه له به رانبر یادی خوادا، واته: که ساتیک که دلی خویان ناوه لا کردۆته وه، ده روزهی دَلْ و سینهی خویان کردۆته وه بُوَ هیدایهت و په یامی خوا، پشسوازییان لی کرده، زور جیان له که سَیِّک که دلی رهق و سهخته، له به رانبر یادی خوادا، شتی سهخت و ره قیش، شتی دیکه ناچیتنه نیو، ﴿أُولَٰئِكَ فِي ضَلٰلٍ مُّبِينٍ﴾، نا نه وانه له گومراییهکی روون و ناشکرادان.

نجا خوا تَنَزَّلُ نه وه هیدایهت و رویشنایهی که کهسانی بروادار، دَلْ و سینهی خویانی بُوَ ده که نه وه، به دَلْ په سندی ده کهن، ده روزه کانی دلی خویانی بُوَ ده که نه وه، پیناسه ده کات و ده فه رموی: ﴿اللَّهُ زَلَّ أَحْسَنَ الْخَدِيثِ﴾، خوا باشترین فه رمایشتی دابه زاندوه، په پلهش دایه زاندوه، چونکه وشهی (نَزَّلَ)، که چاوه کههی (تَنَزَّلَ)، ه، (نَزَّلَ)، يُنَزَّلُ، تَنَزِيلًا)، بریتیه له دابه زاندنی شتیکی که په پله و په ش به شه، به پچه وانهی (إنزال)، ه، (أنزل، يُنزل، إنزالاً)، (إنزال) بریتیه له دابه زاندنی به کسهر، قورنات له ماوهی (۲۳) سالدبا بُوَ سهر دَلْ و سینهی موباره کی پیغه مبهری خاتهم تَنَزَّلُ دابه زیوه، نه ویش هه ولیداهه له عه قَلْ و دلی برواداراندا نیشته جتی بکات.

نجا دوی نه وهی خوا قورنات به باشترین فه رمایشت پیناسه ده کات، ده فه رموی: ﴿كُنِبًا مُّتَشَبِهًا مَّثَانِي﴾، کتیبیکه، واته: نووسراودیه که، ﴿مُتَشَبِهًا﴾، ویکچوو به، به شه کانی و نایه ته کانی ویک ده چن، ﴿مَّثَانِي﴾، کوی (مثنی) به، واته: دووباره

کراوه‌یه، بابه‌ته‌کان له قورئاندا دووباره ده‌بنه‌وه، به‌لام نه‌ک دووباره بوونه‌وه‌ی پروت، به‌لکو بو جه‌ختکردنه‌وه‌و، هه‌رجاریک هه‌ر بابه‌تیک له قورئاندا له جاریک زیاتر، دوو سێ تاکو چه‌ند جار دووباره بیته‌وه، جگه له چه‌ند شوئینکی هه‌لوێردراو، که به ده‌ق دووباره ده‌بنه‌وه، وه‌ک خۆیان، نه‌گه‌رنا نه‌وی دیکه هه‌مووی جیا‌یه، هه‌ر جاریک که دێ، به‌شێوه‌یه‌کی دیکه دێ، به‌ تام و چیژنکی دیکه‌وه، بو که‌سانیک که ورد سه‌رنجی قورئان بدن و لێی وردبنه‌وه، بو‌یان ده‌رده‌که‌وێ بابه‌تیک هه‌ر جاریک که دێ، نه‌ئینیه‌کی دیکه‌ی هه‌لگرتوه، یاخود گۆشه‌یه‌کی دیکه له‌و بابه‌ته که ده‌ویستری باس بکری، له‌و جاری دووم و سێیه‌م و چواره‌مدا، که هاتوه، گۆشه‌یه‌کی دیکه خراوته پروو، ﴿مَّثَانِيَ﴾ هه‌م ده‌گونجی کۆی (مَّثْنَى) بێ، واته: دووان، دووباره، هه‌م ده‌شگونجی کۆی (مَّثْنَى) بێ، له (ثَنَاءٌ) هوه شتیک که سه‌نا و ستایشی خۆ‌ی پێ بکری، ﴿نَقَشِعْرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾، پێستی نه‌وانه رێک دێ و مچورکه‌ی پێدا دێ، که ترس و بیمیان له به‌رانبه‌ر په‌روه‌ردگاریاندا هه‌یه، سام و هه‌یه‌تیا‌ن هه‌یه، چونکه وشه‌ی (خَشِيَةٌ) له‌گه‌ل (خَوْف) جیا‌وازیه‌که‌یان نه‌وه‌یه (خَوْف) واته: ترسان، به‌لام (خَشِيَةٌ) بریتیه له لێترسان و سام لێ کردن به مه‌زنگرته‌وه، نه‌وانه‌ی سام و هه‌یه‌تیا‌ن به‌رانبه‌ر به په‌روه‌ردگاریان هه‌یه، پێستیا‌ن ته‌زووی پێ دادی، مچورکه‌ی پێ دادی، چونکه ﴿نَقَشِعْرُ﴾، واته: (تَأْخُذَهَا الْقَشْعِرِيزَةُ)، واته: مچورکه‌ی ده‌یگری.

﴿ثُمَّ تَلَيْنُ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبَهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، له سه‌ره‌تاوه مچورکه به پێستیا‌ندا دێ، ته‌زووی پێ دادی، پێستیا‌ن رێک دێ، به‌لام دوا‌یی پێسته‌کانیا‌ن و ده‌له‌کانیا‌ن به‌ره‌و یاد‌ی خوا نه‌رم ده‌بن، له سه‌ره‌تاوه گرژ ده‌بن، دوا‌یی ورده ورده دل و پێستیشیا‌ن نه‌رم ده‌بن بو‌نه‌و هیدایه‌ته‌ی خوا، ﴿ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ﴾، نا نه‌و حاله که باسکرا، رێنمای‌ی خوا‌به‌وه هه‌ر که‌ستیک خوا بیه‌وێ پێی راسته‌ ری ده‌کات، ﴿وَمَن يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾،

هەر که سیکیش خوا گومرای بکات، هیچ راسته ریکه ریکسی نابی، ﴿يَهْدِي
 بِهِ﴾، واته: پئی راسته ری دهکات، وشه ی (هدایة) له: ﴿يَهْدِي﴾، دا، جایه
 له واتابه که ی له: ﴿هُدًى﴾، دا، که له رسته ی پیشی دا هاتوه: ﴿ذَلِكَ هُدًى
 اللَّهِ﴾، نا نه وه رینمایى خویه، به لأم: ﴿يَهْدِي بِهِ﴾، به مانای رینمایى
 دهکات، نیه، به لکو یانی: راسته ری دهکات، ته گه رنا خوا هیدایه تی خو ی بو
 هه مووان ناردوه و هه مووی رینمایى کردوون، به لأم نه وانیه یان راسته ری دهکات،
 که هیدایه ته که ی خوا ﴿قَبُولٌ﴾ قبول دهکهن و وه ری ده گرن، به لأم هه ر که سیک
 خوا گومرای بکات، له بهر نه وه ی هیدایه تی خوی قبول نه کردوه، هیچ راسته
 ری که ریک بو وی چنگ ناکه وی.

ئنجا خوا ﴿بِئْسَ﴾ باسی سه ره نجامی شووم و خراپی نه وانیه دهکات، که پشت له
 هیدایه تی خوا دهکهن، ده فهرمو ی: ﴿أَفَمَنْ يَتَّبِعِ بَوَّجْهَهُ سَوْءَ الْعَذَابِ يَوْمَ
 الْقِيَامَةِ﴾، نایا که سیک که به هو ی روویه وه، خو ی له سزاو نازاری خراپی رۆژی
 قیامت ده پاریزی، واته: روو (وجه ی) ده کاته پاریزه ری خو ی، واته: نایا که سیک که
 ناوایه، - به رانبه ره که ی دیسان باس نه کراوه - وه ک که سیک وایه که دنیاو سه لامهت
 و، بن مزه رته؟ ﴿وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ دُفُّوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾، به سته مکارانیش گوترا:
 بیچیزن نه وه ی وه ده ستان ده هینا، واته: سزای نه وه ی وه ده ستان ده هینا، که
 ده فهرمو ی: به رووی خو ی خو ی ده پاریزی، مرو ف سروشتی وایه دهم و چاوو رووی،
 له هه موو شو نیتیکی دیکه ی له لا گرنکتره، نه گه ر زه بریکسی بو بی، ده ست به دهم
 و چاوویه ده گری، به لأم نه وانیه مه گه ر به روویان و به دهم و چاوویان خو یان له
 ناگر بپاریزن، نه گه رنا هیچ هو کارو نامرازیکسی دیکه یان نیه، خو یانی پی له سزای
 خراب و سه ختی رۆژی دوایی و رۆژی قیامت بپاریزن.

هه ندیک له زانایانیش گوتوو یانه: بۆیه وا ده فهرمو ی: چونکه نه وانیه ده ستیان
 که له پچه کراوه له پشته وه، یان له پیشه وه، مه جالیان نیه که ده ست هه لیتن
 و به دهم و چاووی خو یانه وه بیگرن.

﴿كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، نهوانه‌ی پش و انیش به درویمان دانا، چیمان به درویمان دانا؟ پیغهمبه‌رانیان به درو دانان و په‌یامه‌کانی خویان به درو دانان، ﴿فَأَنْتَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾، نجا نازارو سزایان بو هات له‌لایه‌کوهه، به شیوه‌یه‌ک که هه‌ستیان پی نه‌ده‌کرد.

﴿فَإِذَا قُمُوا لِلَّهِ الْمِيزَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾، نیدی خوا (سزای) سه‌رشوویی و زه‌بوونیی پی چیژتن له ژبانی دنیدا، یانی: هه‌ر له ژبانی دنیدا به‌هووی پشتکردنه هیدایه‌تی خواو، به درو دانانی په‌یامی خواو پیغهمبه‌رانی خواوه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، خوا زه‌بوونیی و سه‌رشوویی بو کردن به سزایه‌ک و، پیی چیژتن له ژبانی دنیدا، ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾، نازارو سزای روژی دوایی و مه‌نزلگای کو‌تایی، گه‌وره‌تریشه نه‌گه‌ر برانن، واته: نه‌گه‌ر برانن بویان دهرده‌کهووی که سزای روژی دوایی، زور گه‌وره‌تره له‌وه‌ی دنیا، که له نه‌نجامی بیروایی دا دوو‌چاری ده‌بن.

﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾، به دنیایی بو خه‌لک له‌م قورنانه‌دا له هه‌موو وینه‌یه‌کمان هیناوه‌ته‌وه، به‌لکو په‌ند وه‌بگرن، بیریان بکه‌ووینه‌وه، تییگه‌ن، چونکه وشه‌ی (تَذَكَّرَ): به هه‌موو نه‌و واتایانه‌ه‌ی، به مانای: بیرکه‌وتنه‌وه‌ه‌ی، به مانای په‌ند وه‌رگرتن‌ه‌ی، به مانای تیکه‌یشتی‌ه‌ی، به مانای خو راست کردنه‌وه‌ه‌ی، که ده‌فه‌رمووی: له هه‌موو وینه‌یه‌کمان هیناوه‌ته‌وه، واته: له هه‌موو وینه‌یه‌ک که بو نه‌وان پتویست‌ه‌ی، تا‌کو راستیه‌کانیان بو دهر‌بکه‌ون، له قالب و بوته‌یه‌کی وادا، که بتوانن به‌چاوی خه‌یال ته‌ماشایان بکه‌ن، چونکه بابه‌ته مه‌عنه‌وو‌یه‌کان وه‌ختیک که ده‌خرینه‌ه‌ی دوو تووی وینه‌ه‌ی هینانه‌وه‌وه، نه‌و کاته مرووف باشتر لیان تی ده‌گات، چونکه نه‌و کاته به‌چاوی خه‌یالیش ده‌گونجی سه‌رنجیان بدات، وه‌ک دوایی خوا ﴿وَلَقَدْ﴾ وینه‌یه‌ک دیتته‌وه.

﴿ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ أَلْعَلَّهُمْ يَنْفَوْنَ ﴾، ئەم قورئانە قورئانئیکى عەرەبىيە،
واتە: رۆشنە، ﴿ غَيْرَ ذِي عِوَجٍ ﴾، لە رووی بێژە کە یەووە لە رووی پاراویيەووە
رۆشنە، لە رووی ماناکە شىيەووە هىچ نارئیکى و لاریيە کى تىدانىيە، ﴿ أَلْعَلَّهُمْ
يَنْفَوْنَ ﴾، خوا ﷻ دایبە زانندووە بە لکو پارئیز بکەن.

ئنجاکە خوا ﷻ دەفەر مووی: لە هەموو وێنە بە کمان بۆ خەلک هێناووە تەووە،
بە لکو پەند وەر بگرن، بە کیک لە وێنە کان دەفەر مووی: ﴿ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا
فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ ﴾، خوا ﷻ وێنەى هێناووە تەووە بە
پیاویک کە چەند هاوبەشئیکى پێکەووە ناکۆک و ناتەبا خاوەنئینى و، وێنە بە کیشئى
هێناووە تەووە بە پیاویک کە تاییبە تە بە پیاویکەووە، واتە: عایدئى یەک کەسە، یەک
کەس فەرمانئى پێدە کات، ئنجاک چ مەبەست پئى ئەو بەئى: ئەوئى دیکە چەند
خاوەنئیکى هەن، واتە: کۆبڵەبە، یاخود مەبەست ئەو بەئى: کارمەندئیکەو لە
چەند بەرپۆبەریکەووە فەرمانئى بۆ دە چئى، بە لأم ئەوئى دیکە، بەس یەک کەس
فەرمانئى پئى دە کات، یەک مروؤف ناراستەئى دە کات، ﴿ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ﴾، ئایا
حالیان یاخود، سىفەتئیان وەک یەکە؟! ئەووە پرسىار کردئى نکوولئیلیکە رانەبە، یانى:
وەک یەک نئین، ﴿ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ ﴾، ستایئش بۆ خوا، ﴿ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾،
(وەک یەک نئین)، بە لأم زۆر بە بیان نازانن، واتە: لەبەر ئەوئى زانئارىيان نىيە،
بۆبە جیاوازیئى لە نئىوان تەنیا خواپەرستئى و هاوبەش پەرستئیدا ناکەن، کە
بابائى هاوبەش پەرست، وەک کەسئیکە کۆمەلئیک خاوەنئى هەبن، نەزانئى بە فسەئى
کامە بیان بکات، کۆمەلە خاوەنە کەش پێکەووە ناکۆک و ناتەبا بن، یەکیان بلئى: بەو
لاوہ برؤ، یەکیان بلئى: بەملاوہ برؤ، یەکیان بلئى: وابکە، یەکیان بلئى: نەخئیر
وابکە، کابرا سەرى لئى دەشئوئى، بە لأم بابائى خواپەرست وەک کەسئیکە کە یەک
کەس، یەک پیاو، یەک خاوەنئى، یان یەک بەرپۆبەر فەرمانئى پێدە کات و
دەئى: فلآن کارە ئەنجام بەدە! ئەوئش دەزانئى چئى بکات و چۆن بکات!

دوایی خوا عَلَيْهَا روو ده کاته پیغه مبهری خاتهم عَلَيْهَا ده فرموی: إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِلَهُمْ مَمْنُونٌ ﴿۳۰﴾، به دنیایی تو مردووی و، نه وانیش مردوون، هه ندی له زانایان گوتوو یانه: (مَیِّت) نه گهر به گیره (شُدَّة) بی، واته: که سیک که له داهاتوودا ده مرئی، به لام نه گهر (مَیِّت) بی، واته: مردووو له بی بۆته وه، هه ندیکیش گوتوو یانه: (مَیِّت) و (مَیِّت) ههر به ک واتایان هه یه، به لام به دنیایی نه و کاتهی خوا عَلَيْهَا نه م نایه تانهی بۆ پیغه مبهری خاتهم عَلَيْهَا دابه زاندوون، زیندوو بووه، که واته: یانی: تو له داهاتوودا ده مرئی، به لام چونکه له داهاتوودا به مسوگه ریی ده مرئی، وه ک نیستا مرد بی وایه، وَإِلَهُمْ مَمْنُونٌ ﴿۳۱﴾، نه وانیش به دنیایی ههر ده مرئی.

نجا وه ک تو بزه ره وانی قورئان گوتوو یانه: نه مه وه لامی بی پروایه کانه که خوا له باره یانه وه فرموویه تی: أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّرٰیضٌ بِهٖ رَبِّ الْمُنٰوِنِ ﴿۳۲﴾ الطور، واته: یان ده لین: شاعیریکه چاوه ری ده که یین، داخو که ی مردنی ده گاتی، مه رگی به سه ر دادی (و قوتار ده یین له دهستی)، خوا عَلَيْهَا ده فرموی: تو ش ده مرئی و نه وانیش ده مرئی.

ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ مَخْضُمٰتٌ ﴿۳۳﴾ دوایی به دنیایی تی وه له پوژی قیامه تدا له لای پهروه ردگار تان، ده که ونه ده مه قالیی و مشت و مرو نا کوکیه وه، واته: خوا دادوه ری تان له نیواندا ده کات، که تو بانگت کردوون بۆ په یامی خوا، بۆ به ندایه تی بۆ خوا، که مایه ی سه ره رزی دنیاو دواپوژده و، مایه ی کوک بوون و ته بابوونی مروقه له گه ل خویداو، له گه ل ده وره بریدا، و پرای نه وه ی له گه ل خوی له پروه ردگاریشی دا، بانگت ده کردن که خویان له هاوبه ش بۆ خوا دانه ران بپاریزن، که هاوبه ش بۆ خوا دانان ده بیته هوی نه وه ی مروقه له گه ل خویشی دا به شه ر بی، له گه ل ده وره بریشی دا تیک بگیری و، خوی له پروه ردگاریشی له نازایی بی و، له دنیاو دواپوژدا مایه ی شه رمه زاری بی.

دوایی خوا لَا يَسْتَعِينُ هه ره لهو سیاقه دا ده فهرموی: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ إِذْ جَاءَهُ﴾، نایا کنی سته مکارتره له که سیک که درو بو خوا هه لده به ستی؟ درو له سه ره خوا ده کات؟ واته: که ده لئی: خوا هاوبه شی هه به و رۆله ی هه به، نه وه درو کردنه له سه ره خوا، کنی لهو که سه سته مکارتره؟ ﴿وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ إِذْ جَاءَهُ﴾، هه روه ها کنی سته مکارتره لهو که سه ی بی پروا ده بی به راستی، دوا ی نه وه ی بوی هاتوه، خوا لَا يَسْتَعِينُ قورئان و په یامی خو ی ناو ناوه: (صدق)، چونکه راستی گرتوته نیو خو ی، به مانای ته و او ی وشه ی راستی، ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ﴾، پر سیار کردنه که پر سیاری نکو ولیلیکه رانه یه، واته: هیچ که سیک سته مکارتر نیه لهو که سه ی که درو بو خوا هه لده به ستی و راستی به کیش که بوی دی، له خوا وه به درو ی داده نی، بویه ده فهرموی: ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾، نایا له دوزه خدا شوینی حه وان هه نیه بو بی پروایان؟ به ته نکید با.

﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُنْقُوتُونَ﴾، نهو که سه ش که که راستی هینا وه به راستی شی دانا وه، واته: نهو راستی به راست دانا وه، په سندی کردوه، نا نه وان هن پاریزکاران.

﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾، هه رچی بیانه وی له خزمهت په روه ردگار یاندا هه بیانه، هه موو شتیکیان هه به، ﴿ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾، نه وه ش پاداشتی چاکه کارانه، که هه رچی دلیان بیخو ازوی و دوا ی بکن له خزمهت په روه ردگار یاندا و، له رۆزی دوا ییدا، هه بیانه، وه ک خوا لَا يَسْتَعِينُ له سووره ی (ق) دا ده فهرموی: ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾، واته: هه رچی بیانه وی له ویندا بویان هه به و، زیاده شمان له لایه.

﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾، تا کو سه ره نجام خوا لَا يَسْتَعِينُ خراپترینی نه وه ی کردو بیانه، لیان

بسپرتتوهوو، پاداشتیسیان بداتتوهوه به پیتی باشتیرنی نهوهی نهنجامیان داوه، واته: کردهوه خراپهکانیان لئ دهسپرتتوهوو، چاکهکانیشیان بهپیتی باشتیرن کردهوهی باشیان، پاداشتیان دداتتوهوه، نهو چاکهکارانه سهرهنجامهکهیان ناوایه، (ل) ی سه: ﴿لِكُفْرَ اللَّهِ عَنْهُمْ﴾، به پوالتت بوتهعلیله، بهآم له راستییدا (ل) ی سهرهنجامه، واته: سهرهنجامیان ناوا دهبن.

﴿الَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾، تنجا له وهلامی تهوهدا که بیپروایهکان پیغهمبهری خویان ﷺ دهترساندو دهپانگوت: پهسر تراوهکامان زیانت پتی دهگهبنن، دهفهرموی: نایا خوا ﷺ بهس نیه بوتهندهی خوئی! بهس نیه که بیپارتیزی، هیدایهتی بدات، ناگای لئ بی، مشووری بخوات؟ به تهتکید بهسه، ﴿وَيُحَوِّثُونَكَ بِالذِّكْرِ مِنْ دُونِهِ﴾، بهوانهش که له خوار خواوهن، یاخود جکه له خوان ﷺ، دهترستینن، ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، ههر کهستیکش خوا گومرای بکات، هیچ پرتماییکارو، یاخود هیچ کهستیک نیه که بیخاته سهه ری، هیچ راستهپرتکهپرتکی نیه.

﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾، ههروهها ههر کهستیکش خوا ﷺ بیخاته سهه راسته ری، هیچ گومراکهپرتکی نابتی، هیچ کهس ناتوانتی گومرایی بکات و سهه ری لئ تیک بدات، ﴿الَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْفِقَارٍ﴾، نایا خوا زالی خاوهن توئه نیه؟ به تهتکید خوا بالآ دهستهو، خاوهن توئه شه.

﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ﴾، الله ﷻ، نهگهر پرساریان لئ بکهی: کتی ناسمانهکان و زهوی دروستکردوون؟ زور به جهختکردنهوه دهلین: خوا ﷻ، ﴿قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، بلتی: نایا بینوتانن (به چاوی عهقل و دل، یاخود به چاوی سهه)، نهوانهه که له جیاتی خوا دهپانپههسستی و لیتیان دهپارتتوهوه، ﴿إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ﴾، نهگهر خوا ﷻ زیانپتکی بوم بوئی، ﴿هَلْ هُنَّ كَشَفَتْ ضَرْبَهُ﴾، نایا نهو پهسر تراوانهه ی تیوه لابهه ری نهو زیانه

دهبن، که خوا بو منی دهوی؟ ﴿أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ﴾، یان نه گهر (خوا ﴿رَحْمَةً﴾) بهزه بیه کی بو من بوئی، چاکه و خیریکی بو من بوئی، ﴿هَلْ هُنَّ مُمَسِّكَتٌ رَحْمَتِهِ﴾، نایا نهو په رسترلوانه، گیره دهوی به زدی خوا دهبن، بهر په رچه دهوی دهبن، ده توانن به زهیی خوا بگرن و نه هیلن بوم بن؟ ﴿قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ﴾، بلن: خوام بهسه، ﴿عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾، پشت بهستووان هر پشت بهو ده به ستی، واته: پشت بهستوونیک که عاقلمه ندن، تیکه پشتوون، نه نیا پشت به خوا ده به ستی، به ته مای لوتف و مه رچه مه تی جگه لهو نین، نه نیا چاویان له به زدی و لوتف و که رده می نه وه.

﴿قُلْ يَتَقَوَّمُ أَعْمَلُوا عَلَيَّ مَكَانِيكُمْ﴾، بلن: نهی خه لکه کهم! نهی گله کهم! نه وهی له تواناناندا هیهه بیکه، یان له شوینی خو تانه وه چیتان پیده کرئی بیکه، ﴿إِنِّي عَجِلٌ﴾، منیش نه نجامده رم، واته: نه نجامده رم بو نه وهی فرمانم پیکراوه، نه رکی خو م جینه جی ده کهم، تیوه نه وهی پیتان چاکه بیکه، منیش نه وهی فرمانم پیکراوه، نه نجامی دده دم، ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾، له مه ودوا ده زانن (تیوه سه ره نجامتان چو ن ده بن، منیش سه ره نجامم چو ن ده بن، له مه ودوا ده زانن که کاره کی تیوه چی لی هه لده وه ری، چ به ره مه میکی ده بن، کارو نه رکه که ی به منیش سپیدراوه، چ به ره مه میکی ده بن؟)، تیستا تیمه زور چاک ده زانین چو ن بوو، نه وانهی دژو نه یاری پیغمه به ری خوا ﴿بَلَّوْنَ﴾ بوون، فریترانه نیو زبلدانی میژووه وه، نه ناویان ماوه، نه ریبازیان ماوه، نه شوپنه واربان ماوه، هیچ شتیکیان نه ماوه، مه گهر وه ک په ندو عیبه رت باس بکرین، (أبو جهل، نصر بن العارض، أمیه بن خلف و ... هتد)، پیغمه به ریش ﴿بَلَّوْا﴾ نه وه دباره ناوو ناوبانگی و، خیرو به ره که تی په یامه که ی به دنیا دا بلا بو تته وه.

ننجا بو یه ده فرموئی: له مه ودوا ده زانن، ﴿مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ﴾، کی نازارو سزایه کی بو دی، زه بوون و سه رشوری ده کات، ﴿وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّهِمٌ﴾، نازار کی نیشته جی، به خه ی ده گری، نازار کی نه بر او وه نه پساوه دپته

سه‌ری، ﴿وَوَحِّلْ عَلَيْهِ جُؤَافِهِ﴾، (بِقَعِّ عَلَيْهِ وَ يَنْبُتُ عَلَيْهِ)، وه‌ک پئیشتریش باسمانکرد، (حَلِّ، يَحِلُّ) له‌وه‌وه هاتوه، که کاتی خوئی که‌سیک چۆنه مالی خانه خوئییه ک به میوانیی، ته‌گهر و لآخی پی بووی و بارگه‌یه‌کی پی بوو پی، باره‌که‌ی کردۆته‌وه‌و، باره‌که‌ی خستوه، له‌وه‌وه هاتوه، که‌وانه: (حَلَّ عَلَيْهِ، يَحِلُّ) واته: (وَقَعَ عَلَيْهِ) یان (نَزَلَ عَلَيْهِ) دابه‌زیه لای و که‌وته سه‌ری.

ته‌مه‌ش هه‌ره‌شه‌یه‌کی گه‌وره‌و گرنگه، به‌لام باسی شه‌وه‌ی نه‌کردوه، که نه‌و (محمد) سه‌ره‌نجامی چۆن ده‌بی؟ چونکه پئیشتر باسکراوه.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له یه که م:

که سیک خوا ﷺ سینه ی ناوه لا کردبی بو نیسلام، بو ملکه چیی بو خواو،
وهرگرتنی په یامی خوا، بیجاوازهو، بیجه وانهی که سیکه که دلی له ناست یادی
خوادا، سهخت و رهق و داخراوه:

خوا ﷺ ده فهرموی: ﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِۗ
فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (۲۲)

شیگردنوهی ئەم ئایه ته، له چوار برگه دا:

۱- ﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ﴾، ئایا که سیک که خوا ﷺ سینه ی ناوه لا
کردوتهوه بو نیسلام، (الشَّرْحُ: شَقُّ اللَّحْمِ): (شرح) بریتیه له له تکردن و ناوه لا کردنی
گوشت، که ده فهرموی: ﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ﴾، (صَدْرُ: یَانِ: سینه، به لَام به
ته نکید مه بهست پی دلیکه له نئو سینه دا هه بهو، نهویش دیسان مه بهست پی دلی
مه عنهویی و نابه رههسته، نهک دلی گوشتین، ناوه لا کردنیسه مه بهست پی نه وهیه که
دلی وای لیکردوه ملکه چیی بو خواو، بو په یامی خوا، نیسلامی بجیته نئو، که ده فهرموی:
﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ﴾، ئەم (ل) ی (للالسلام)، یانی: (لأجل الإسلام)، له بهر
خاتری نیسلام و ملکه چیی بو خوا، دلی یه کالو به کلاکردوتهوه.

۲- ﴿فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِۗ﴾، سه ره نجام نهو که سه که وتوته سه ر پووناکییهک له
پهروه ردگار بهوه، وشه ی (عَلَى) که ده فهرموی: ﴿فَهُوَ عَلَى﴾، (عَلَى: لِلتَّمَكُّنِ مِنَ النَّوْرِ)،
بو نه وهیه که نهو که سه، چاک دهستی له پووناکیی پهروه ردگاری گیر بووه، (النُّورُ: مُسْتَعَارٌ

لِلْهُدَىٰ وَوُضُوحِ الْحَقِّ، لِأَنَّ النُّورَ تَنْجَلِي بِهِ الْأَشْيَاءِ). (نور): خوازاوه ته وه بو پرتنمای خواو، بو پرونی نه وه هقه، که له خواوه هاتوه، چونکه به هوی پروناکیه وه شته کان دهرده که ون.

۳- ﴿قَوْلٌ لِلنَّفْسِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، وه ک له مانای گشتیه که ی دا، گوتمان: لیره دا خوا ﷺ که به پرسبارکردنی نکو و لیبلیکه رانه ده پرستی (أَفَمَنْ؟) چونکه هه مزه که بو پرسباری نکو و لیبلیکردنه، نایا که سیک که خوا ﷺ سینه ی گوشاد کردوه بو نیسلام، سه ره نجام که وتوته سه ر پروناکیه ک له پهروه ردگاریه وه، وا چاوه ری ده کرا بفه رموی: وه ک که سیک وایه که دل و سینه ی داخواه، به رانه ر به هیدایه تی خواو، که وتوته نیو تاریکایی؟! به لام له جیاتی نه وه ده فهرموی: ﴿قَوْلٌ لِلنَّفْسِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، واته: که سیک که خوا سینه ی گوشاد کردوه بو نیسلام و که وتوته سه ر پروناکیی له پهروه ردگاریه وه، وه ک که سیک نیه که دلی ره ق و سه خته له به رانه ر هیدایه تی خوادا، تنجا سزای سه خت بو دل په قان له به رانه ر یادی خواو به رنامه ی خوادا، یانی: خوا ﷺ به به راوردکردنی ناسایی به راوردی نه کردوه و ویرای باسکردنی به رانه رده که که بابایه کی دل داخوا و سینه ته نگه به رانه ر به هیدایه تی خوا، باسی سزایه که شی بکات، ﴿قَوْلٌ لِلنَّفْسِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، سزای سه خت بو دل په قان له به رانه ر یادی خوادا، وشه ی: (الْقَاسِي: الْمُتَّصِفُ بِالْقَسَاوَةِ فِي الْحَالِ، وَحَقِيقَةُ الْقَسَاوَةِ: الْعِلْظُ وَالصَّلَابَةُ فِي الْأَجْسَامِ)، وشه ی (قَاسِي): که سیکه که تبتا دلی سه خت و ره ق بِن، چیه تی (قَسَاوَةٌ) یش بریتیه له زبری و، سه ختی و، ره قی له جیسمه کاند (له و شتانه دا که ماددین)، به لام لیره دا خوازاوه ته وه بو دل په قی و، دل داخواوی له به رانه ر هیدایه تی و یادی خوادا.

۴- ﴿أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾، نا نه وانه له گومراییه کی ناشکرادان، (الْمُبِينُ: الشَّدِيدُ الْبَيِّنُ، الَّذِي لَا يَخْفَى لِشِدَّتِهِ)، له گومراییه ک دان که هینده پروونه، هیچ په نهان نیه، واته: هه ر که سیک تهماشای بکات، ده زانی که نه وه زور گومراییه.

(الطبري) له ته فسیره که ی خویدا^{۱۱} ده لئ: (وَجَوَابُ الإِسْتِفْهَامِ اجْتِرَاءُ بِمَعْرِفَةِ السَّامِعِينَ الْمُرَادَ مِنَ الْكَلَامِ، إِذْ ذُكِرَ أَحَدُ الصَّنْفَيْنِ، وَجَعَلَ مَكَانَ ذِكْرِ الصَّنْفِ الْآخَرَ الْخَبَرَ عَنْهُ بِقَوْلِهِ: ﴿قَوْلٌ لِلْفَنِيَّةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾.)

واته: وه لأمی پرسیا رکړنه که که ده فهرموئ: ﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ﴾ - که وه ک گومان: پرسیا رکړنی نکو و لیبلیکه رانه یه - به وه نیکتیا کراوه که بیسه ره کان ده زانن مه به ست له و قسه یه چیه؟ چونکه به کیک له دوو شتان باسکراوه و، له شوینی شتی دووه مدا هه وائی له باره وه داوه به وه که ده فهرموئ: ﴿قَوْلٌ لِلْفَنِيَّةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، سزای سه خت بو دلره قان له ناست یادی خوا دا.

که ده فهرموئ: ﴿مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، نه مه دوو و اتای هه به:

(۱) - یان (مِنْ) به مانای (عَنْ) ه، واته: (عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ)، نه ویش به وه که وشه ی (قَاسِيَةً) مانای (الْمُعْرِضَةِ وَالنَّافِرَةِ) واته: پشت هه لکړدوو و سله میوه وه ی خراوده تېو، واته: سزای سه خت بو نه وانه ی که له ناست یادی خوا دا دلیان رده وه، پشتیان له یادی خوا کړدوه و، لیبی سله میونه وه و لیبی دوور که وتووننه وه.

(۲) - یاخود: ﴿مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، (مِنْ) به مانای: (مِنْ أَجْلِ ذِكْرِ اللَّهِ، أَيْ: حَصَلَتْ قِسَاوَةٌ قُلُوبِهِمْ مِنْ أَجْلِ أَنْ يُذَكَّرَ اللَّهُ)، رده قبی و زبری له دله کانیاندا په یدا بووه به وه ی یادی خوا وه، که به ته نکید مه به ست له: ﴿مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، فورثانه، که زیکری تایبه ته، یاخود به گشتی به مانای یادی خوا و، خوا له بیر بوون و، په یامی خوا و، تاین و به رنامه ی خوا به.

له سووره تی (التوبة) دا خوا ﴿بَعَثْنَا بِهِ شَيْئًا يَهْدِيهِ فَعْبَسَ بِهِ لِهَوَاهُ﴾ ده کات که لیرده دا هاتوه، ده فهرموئ: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيْدِيكُمْ زَادَتْهُ هُدًى وَ إِيْمَانًا فَمَا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٢١٢﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي

قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿۱۱۵﴾
 واته: کاتیک سووره تیک داده به زئی، هه یانه ده لئی: (واته له دل نه خووش و دهغه له کان) کامه تان نه م سوورده ته بروای بو زیاد کردن؟ (خوا ۱۱۵ دهغه فرموی):
 به لام نه وانهی بروایان هیناوه، نهو سوورده ته نیمان بوی زیاد کردن و نه وان دلخوشن (به وهی که سووره تیکی دیکه ش به شیوهی دیکه، له فهرمایشتی خودا دابه زیوه). به لام نه وانهی که دلیان نه خووشی تیدایه، (نه خووشی گومان و دوو دلئی و نیفاق)، نهو سوورده ته پیسی بو گهل پیسیه که له دلاندا هه به زیادی دهکات و به بیبرواییش ده مرن.

نهمه ش ریک وهک نه وه وایه که باران تیک یان به فرو تهرزه بهک دابار تته سهر دوو شوین، شویتیکیان پارچه زهویه کی به پیتی به ره که تداره، که له نه نجامی نهو ناوه دا که دهباری، به شیوهی باران و به فرو تهرزه، دانه ویله ده پروی، جوو، گهنم و، نیسک و، ههر زن و، یان دره ختی میوه، یان سه وزه و، تهره کار ده پروی، واته: شتیکی لئی ده پروی که خه لک لئی به هرهمه نندن، زهویه کی دیکه ش، ههر ههمان ناو دابه زیوه ته سهری، به لام هه مووی زیخ و به رده، یان هیچ سه وز ناکات، یا خود درک و دال سه وز دهکات، ههر بهک جوورده ناوه، به لام به پیتی سروشت و جیاوازی زهویه کان، به ره هه میان و نه وهی که لیان پهیدا ده بئی، زور جیاوازه، دژو پیچه وانهی به کدیسه، قورنایش ههر بهک قورنانه و، بو نیمان داران ده بیته هوی زیاد بوونی نیمانان و دلخوش بوونیان، به لام بو دل نه خووشان ده بیته هوی زیاتر دلنه خووش بوونیان، چونکه پیشی بیبروایوون به به شیک له فهرمایشتی خوا، نجا که به شیکی دیکه له فهرمایشتی خوا داده به زئی، به وهش ههر بیبروای ده بن، که واته: بیبروایه که یان توختر ده بیته وهه نه خووشیه که یان زیاتر ده بئی، یان کومه لیک راستی دیکه داده به زن، نه وانیش نکوولییان له راستیه کانی پیشی کردوه، نجا له وان ههش ههر نکوولیی ده کهن، نه وهش ده بیته هوی نه وه که کوفرو نه خووشی دل و دهروونیان سه خترو خه ستر بیته وه.

لهو بارهوه نهو فهرمایشتهی پیغهمبر ﷺ نه م دهقهی سوننهت دینین، ههرچهنده هندیک له زانایان له بارهی سه نه ده که بهوه، مشت و مریان ههیه، چهند ده قیکیش لهو بارهوه ههن و، من نه وه یانم هینا که له پرووی سه نه ددهو، نه گهر راستیش نه بن، له چاکیه وه نزیکتربن و، بیگومان مانایه که شی راسته:

إِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عَمْرٍ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْبَسُ؟ قَالَ: «أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ دُكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لَهُ اسْتِعْدَادًا، وَإِذَا دَخَلَ الثُّورُ فِي الْقَلْبِ انْفَسَحَ وَاسْتَوْسَحَ، قَالُوا: فَمَا آيَةُ ذَلِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: الْإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ، وَالْتَجَافِي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ، وَالِاسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نُزُولِ الْمَوْتِ»^(۱).

واته: عه بدولتای کوری عومهر (خوا له خوئی و بابی رازی بن)، ده لئ: پیاویک گوئی: نهی پیغهمبری خوا! ﷺ کام له برواداران عاقلتر و بهوشتره؟ فهرمووی: نهوه یان که زیاتر یادی مردن ده کات و، نهوه یان که باشر خوئی بو ناماده ده کات، کاتیک پرووناکیی (هیدایهتی خوا) چوو نهو دئی، نهو دلّه فراوان ده بنی و لیک ده کشیتته وه، گوئیان: نهی پیغهمبری خوا! ﷺ نیشانهی نهوه چیه؟ (سئی شتی هه لدان وه که نیشانه بو نیشته جن بوون و سه قامگیر بوونی نهو پرووناکیهی هیدایهتی خوا له دلدا) فهرمووی: گه رانه وه بو مه نزلگای نه براده، (واته: یادکردنی پوژی دوایی و، هه میشه له بهرچاو بوونی پوژی دوایی)، دووره پهریزی له مه نزلگای فریودهر (دووره پهریزی بهو واتایه نا که هیچی تیدا نه کات، به لکو بهو واتایه که باوه شی پیدانه کات)، خو ناماده کردن بو مردن، پیش دابه زینی مردن.

نهو سئی نیشانهیه، نیشانهی نهوهن که نهو دلّه هیدایهتی خوا بی و پرووناکیی نیشانهی تیدا نیشته جن بووه.

(۱) أخرجه الحكيم الترمذي في نوادر الأصول ص ۱۲۵، وغيره، و وضعه الألباني في «الضعيفة»:

مه‌سه‌له‌ی دووهم:

پیناسه‌ی قورئان به ده (۱۰) له سیف‌هت و شوئینه‌واره‌کانی و، هوکاری پی
راسته پی بوونی و، سه‌رگه‌ردان و بی‌مراد بوونی لی‌لاده‌رانسی:

خوای ع ده‌فرموی: ﴿اللَّهُ زَلَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِنْبًا مُتَّئِبَهَا مَثَانِي نَفْسَعْرُ
مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلَيْنُ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ
هُدًى اللَّهُ يَهْدِي بِهٖ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ ﴿٢٣﴾﴾

شیکردنه‌وه‌ی ئه‌م، ئایه‌ته، له‌حه‌وت برکه‌دا:

۱- ﴿اللَّهُ زَلَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾، خوای ع باشترین فه‌رمایشتی دابه‌زاندوه، وشه‌ی
(نزل) نه‌وه ده‌گه‌یه‌نتی که قورئان په‌له په‌له دابه‌زیوه، وه‌ک زانایانی شاردزاو پسپورانی
قورئان ده‌لین: (نزل منجماً)، واته: به‌ش به‌ش و په‌له په‌له دابه‌زیوه، که نه‌وه راسته‌و قورئان
له ماوه‌ی (۲۳) سألدا دابه‌زیوه‌ته سه‌ر دلی موباره‌کی پی‌غه‌مبه‌ر ع.

﴿أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾، دیاره (الی سهر (الحدیث) بو ناساندنه‌و، مه‌به‌ست
له ناساندنه‌که لی‌ره‌دا بو تیکرا (جنس) به، واته: باشترین فه‌رمایشته به‌ره‌هایی،
چونکه نه‌م قورئانه باشترین هه‌واله‌کانی پی‌غه‌مبه‌رانه‌و، باشترین ماناو مه‌به‌سته
سوود به‌خشه‌کان و، کوکه‌ره‌وه‌ترین ماناو مه‌به‌سته‌کانی گرتونه‌ خو‌ی.

۲- ﴿كِنْبًا مُتَّئِبَهَا﴾، کئینیکه ویکچوو به، (الطبری) ده‌لن: (يُشْبِهُ بَعْضُهُ بَعْضًا لَا
اِخْتِلَافَ فِيهِ، وَلَا تَضَادَ)، هه‌ندیکی به هه‌ندیکی ده‌چن و، هیچ نا‌کوکی و دژایه‌تی تیدانیه.

۳- ﴿مَثَانِي﴾، دووپات‌کراوه‌کانه، یان کو‌ی (مثنی) به، یانی: دووان، یاخود کو‌ی (مثنی)
به، که (مثنی) اش دیسان ناوه بو نه‌وه که شتیکی ژمیردراو بکرتیه جووت، وه‌ک: (مثنی
و ثلاث و رباع)، که واته: نه‌گه‌ر کو‌ی (مثنی) بن، یان کو‌ی (مثنی) بن، واته: مه‌به‌سته‌کان
تیدیا دووباره ده‌کرتنه‌وه.

یا خود (مثالی) کوی (مثنی) به به مانای (ثناء) یانی: پینه لاگوتن، مه به ست نهو دیه که نه م فورانه مه دح و ستایش و سه نای خوی پی ده کری.

۴- ﴿نَفْسَعِرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾، نه وانهی سام و هه بیه تیان به رانه ر به په روه ردگاربان هه به، پیستیان به هویه وه ریک دی، پیستیان مچوو پرکهو، ته زووی پی دادی، ﴿اَفْشَعَرُ الْجِلْدُ، إِذَا تَقَبَّضَ تَقَبُّضًا شَدِيدًا كَالَّذِي يَحْضُلُ عِنْدَ شِدَّةٍ بَرْدِ الْجَسَدِ وَرَعْدَتِهِ﴾، ﴿اَفْشَعَرُ الْجِلْدُ﴾ واته: پیست هاته وه بهک، ریک هات، گرژ بوو، وه ک نهودی که له حالته پی سه رمایه کی زوردا، مرووف پیستی ریک دی، پیست کونه کانی خوی داده خات، تاکو نهو گهرمایه ی له نیو جهسته دا هه به نه چینه ده ر، به پیچه وانهی کاتی گهرما بوونه وه به، که پیست کونه کانی خوی ده کاته وه به فه رمانی میشک، خوی کار به چی وایدانوه که گهرمای نیو جهسته بجینه ددری، له ری نارقه کردنه ود.

۵- ﴿ثُمَّ تَلَيْنَ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبَهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، دوابی پیسته کانیشیان و، دلّه کانیشیان، به ره و یادی خوا نهرم ده بن، ﴿وَاللَّيْنُ: مُسْتَعَارٌ لِلْقَبُولِ، وَالسُّرُورُ، وَهُوَ ضِدٌّ لِلْقَسَاوَةِ﴾، وشه ی: (لین) خوازراوه ته وه بو په سند کردن و دلخوشی و (لین) پیچه وانهی سه خیتی و ره قیبه.

۶- ﴿ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ﴾، نا نه وه رینمایی خوی به، راسته ری ده کات به هوی (نهو رینمایی) هوه، هه ر که سیک که بیه وی.

۷- ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ﴾، هه ر که سیک خوا گومرای بکات هیچ رینمایی کاریک، یا خود هیچ راسته ریکه ریکی ده ست ناکه وی، له شوینی دیکه ده فه رموی: ﴿قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ﴾ ﴿البقرة: ۱۲۰﴾، رینمایی ته نیا رینمایی خوی به، ته نیا خوا ده زانی رینمایی راست چونه وه، به کوئی دایه وه، خه لکی بو رینمایی ده کات؟

کورتیه باسئیک له باره

ده (۱۰) له سیفه‌ته‌کانی قورئان و خوئنه‌ره‌کانیه‌وه

له‌به‌ر پۆشایی نایه‌تی (۲۳) سووره‌تی (الزمر) دا:

که‌ئه‌مه‌ ده‌قه‌که‌یه‌تی: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كُنْبًا مُتَشَابِهًا مَثَانًا نَقَّشَ فِيهِ مِنْهُ جُلُودٌ أَلْوَيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ ۚ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۚ﴾ له‌م نایه‌ته‌ به‌رزو به‌پێزه‌دا، خوای به‌رزو مه‌زن به‌ ده (۱۰) سیفه‌تان پێناسه‌ی قورئان و کاریگه‌ریه‌کانی قورئانی کردوه، له‌سه‌ر که‌سانئیک که‌ ده‌بخوئینه‌وه، ئە‌مه‌ش هه‌له‌پێنجانی خۆمه‌، به‌ئێ‌ ته‌فسیره‌کان زۆر شتیان باس‌کردوه، به‌لام نه‌مبینه‌وه به‌م شیوه‌یه‌، له‌م نایه‌ته‌ موباره‌که‌دا، ئە‌و خه‌سه‌له‌ته‌ بو‌ قورئان و، خوئنه‌رانی قورئان و، کاریگه‌ریه‌کانی قورئان خرابه‌ روو:

۱- (اللَّهُ) خوا ﷻ سه‌رچاوه‌ی قورئانه، چونکه‌ ده‌فه‌رموئ: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾، که‌واته: (اللَّهُ) خوا ﷻ سه‌رچاوه‌ی قورئانه‌و، خواش ﷻ خاوه‌نی سه‌رجه‌م ناوو سیفه‌ته‌ به‌رزه‌کانه، چونکه‌ خوا (اللَّهُ)، خاوه‌نی سه‌رجه‌م ناوو سیفه‌ته‌کانه‌و، ناوی (اللَّهُ) کۆکه‌ره‌وه‌ی هه‌موو سیفه‌ته‌کانه‌ له‌ نیویشیاندا په‌روه‌ردگار تئیی و، به‌ده‌په‌ینه‌رایه‌تیی و، خاوه‌ندار تئیی و، حکوم‌پرائتئیی، ... هتد، ئنجا که‌ خوا ﷻ سه‌رچاوه‌ی قورئانه، مانای وایه‌ ئە‌و قورئانه‌ خوا ﷻ سیفه‌ته‌کانی خۆی تیندا دره‌وشاندوونه‌وه، بۆیه‌ په‌کی‌یک له‌ خواناسان ده‌ئ: (لَقَدْ تَجَلَّىٰ لِلَّهِ فِي كِتَابِهِ لِلنَّاسِ)، به‌ دلنایی خوا له‌ کتیبی خۆیدا دره‌وشاوه‌ته‌وه بو‌ خه‌لک، هه‌لبه‌ته‌ بو‌ که‌سانئیک، که‌ باش سه‌رنجی بدن و، له‌گه‌لی ناوئته‌ بن و، قه‌دری بزائن.

۲- (نَزَّلَ): که واته: قورئان به پله پله له ماوهی (۲۳) سالاندا دابه زیوه، که ههر نهوه بو خوی - که قورئان له ماوهی (۲۳) سالاندا دابه زیوه - موعجزیه یه کی سه ره خو به، چونکه تیمه ده بینین مروّقه کان نه مروّ قسه یه ک ده که ن سبه ینتی هه لیده وه شیننه وه، به لام نهم قورئانه مه زنه فه رمایشتی خواجه، له ماوهی (۲۳) سالان دا، ننجاً قسه یه ک که له سه ره تای (۲۳) ساله که دا کردوو یه تی، له که ل نه وده دا که له کۆتایی (۲۳) ساله که دا کردوو یه تی، هه مووی وه ک نالقه کانی زنجیر یه کدی ده به ستنه وه، بئجگه له خواش وَأَنذَرْتُ هیچ که سیکی دیکه توانای نه وهی نیه، به و شیوه یه فه رمایشت بفرموی.

۳- ﴿أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾: خوا قورئانی به: ﴿أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾، باشترین فه رمووده وه سفکردوه، (حدیث) به مانای هه واله و به مانای قسه یه، (الْحَدِيثُ: الْخَيْرُ، الْكَلَامُ)، ننجاً ئایا قورئان له چ روویه که وه باشترین فه رمایشته؟ ده لئین: ههم له رووی واناو نیوده روکیده وه، ههم له رووی بیژه کانی وه، ههم له رووی پیکهاته ی پیت و وشه و برگه کانی وه، واته: قورئان باشترین فه رمایشته: أ- له رووی پاراوی و روونییه وه، ب- له رووی ره وان بیژییه وه، ج- له رووی مانا و نیوده روکیشیه وه.

۴- ﴿كُنْبًا﴾: قورئان و پرای نه وهی که فه رمایشته وه بیستری و ده خوئرتیه وه، ده گوئری، کتیبیه (کتاب) واته: نووسراوه، ههم به شیوه ی خوئراوه (مقروء) قورئان له بهر دهستی تیمه دا هه یه، که له ری قورئان خوئنه کانه وه به ته واتور به تیمه گه یشته وه، ههم به نووسراویش له بهر دهستی تیمه دا هه یه، واته: نه و باشترین فه رمایشته ی خوا، ههم قورئانه وه، ههم کتیبیه، ههم خوئراوده یه و ههم نووسراوه، ههم خوئراوده یه و ده بیستری، ههم نووسراوه و ده خوئرتیه وه.

۵- ﴿مُتَشَبِهًا﴾: قورئان، ویکچوو، هه ندیکی به هه ندیکی ده چن، (أَي: مَعَانِيهِ مُتَشَابِهَةً فِي صِحَّتِهَا وَأَحْكَامِهَا وَابْتِنَائِهَا عَلَى الْحَقِّ وَالصُّدْقِ، وَالْقَاطِئَةَ مُمْتَاةً فِي الشَّرْفِ وَالْفَصَاحَةِ وَالْإِصَابَةِ لِلْأَعْرَاضِ مِنَ الْمَعَانِي)، هه ندیک له روونکه ره وان قورئان ئاوايان وشه ی (مُتَشَابِهًا) شیکردوته وه.

واته: واتاکانی ویکده چن له پرووی راستیه وهو، یاساکانی لهو پرووهو که لهسه ر هه ق بنیاتراون، بیژه کانی ویکده چن له پرووی شه ر ه ف و پروونی و پاراوییه وهو، لهو پرووهو که مانایه کان ده پیکن، بویه خوا ﷺ له سووره ق (النساء) دا ده ف رموی: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (٢٢) ، واته: تا با له قورنانه وهو رانامینن، نه گه ر له لای جگه له خوا وه بووایه، نارپکی و ناکوکی زوریان تیدا ده بینن.

به لأم لیره دا ده بی وریابین، (مُتَشَابِهًا) که لیره دا هاتوه، مانایه که ی جیا به له وشه ی (مُتَشَابِهَات) که له سووره ق (آل عمران) دا هاتوه، که ده ف رموی: ﴿مِنْهُ آيَاتٌ تُحْكِمُكَ مِنْ أُمَّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٍ﴾ (٧) ، واته: له قورنن تابه تانکی مو حکم هه ن و هه ندیکشیان (مُتَشَابِهَات)ن، زور به ی زانایان مانای (مُحْكَمَات) یان ناوا لیکدا وه ته وه: (وَاضِحَاتِ الْمَعْنَى) مانایه که یان رۆشنه، به لأم (مُتَشَابِهَات) یان به وه لیکدا وه ته وه، که زیاتر له واتیه ک هه لده گرن، یا خود واتای ویکچوو یان هه ن.

لیره دا که ده ف رموی: ﴿مُتَشَابِهًا﴾ ، مه به ست پتی نه وه یه که قورنن، هه م واتابه کانی، هه م بیژه کانی پیکده چن، هه ندیک ی به هه ندیک ی ده چتی له پرووی راستی و ته واوی و، له پرووی له نامانجدان و، له پرووی ره وانبیزییه وه.

به لأم له سووره ق (آل عمران) دا، خوا عزوجل به شه وه یه کی دیکه با سی قورنن ده کات، ده ف رموی: ﴿آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ﴾ (٧) ، آل عمران، (مُحْكَمَات) کۆی (محکم) ه، واته: قایم و پته و، بی درزو که لین، یانی: تابه تانکی مانا رۆشنن، به لأم هه ندیکیان له تابه ته کان (مُتَشَابِهَات)ن، واته: مانای ویکچوو یان هه ن، یا خود زیاتر له واتیه ک هه لده گرن.

(٦) - ﴿مَثَابِي﴾ : وه ک پشتر با سمانکرد، یان کۆی (مُثَنِّي) یه، یا خود کۆی (مُثَنِّي) یه، (مُثَنِّي) واته: دووان، (مَثَنِي) واته: (إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ) دووان دووان، وه ک خوا ﷺ ده ف رموی:

﴿مَثَنِي وَثَلْت وَرَبِعَ﴾ (۳) النساء، واتہ: دوو دوو و سنی سنی و چوار چوار، کہواتہ: (مَثَانِي) چ کوی (مَثْنِي) بَيْت، واتہ: دووان، چ کوی (مَثْنِي) بَيْت، واتہ: دوو دوو، ہر دوو کیان مہ بہست پیمان پین دووبارہ بوونہ وہیہ، واتہ: نایہ تہ کانی قورنات دووبارہ دہ بنہ وہ، واتاو مہ بہستہ کانیان تیدا دووبارہ دہ بنہ وہ، بہ لَام ہر جارہ بہ تام و چیریک، وہک لہ سوورہتی (الحجر) دا، خوا ﷺ دہ فہ رموی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾ (۸۷)، واتہ: بہ دنیایی بہ تۆمان داوہ حہوت لہ (مَثَانِي)، (حہوت لہو نایہ تانہی کہ دووبارہ دہ بنہ وہ) و، قورناتی مہ زنیشمان بہ تۆ داوہ.

(مَثَانِي) ویرای نہ وہ کہ دہ گونجی کوی (مَثْنِي) بَيْت، یان کوی (مَثْنِي) بَيْت، بہ مانای: دوو دوو، دہ شگونجی مہ بہست پینی دوو دوو نہ بی، بہ لکو مہ بہست پینی (ثناء) بی، یانی: سہ ناو مہ دح و ستایشی خوا ﷺ لہ میانی قورناتدا ہہ بہ. ننجا نایا بوچی خوا ﷺ قورناتی وا دابہ زاندوہ، کہ مہ بہستہ کانی تیدا دووبارہ بینہ وہ؟

چونکہ دووبارہ بوونہ وہ زور جاران مانایہ کہ زیاتر پؤدہ چوینسی و زیاتری دادہ مہ زینتی لہ دل و عہ قلی مروفا، ہہ روہک دایکمان عایشہ (خوا لیتی پازی بی) لہ وہ سفی قسہ کردنی پیغہ مہ ردا ﷺ گوتوویہ تی: پیغہ مہ ہری خوا ﷺ کہ قسہ یہ کی دہ کرد، سنی جاران دووبارہ ی دہ کردوہ.

ہہ لہ تہ ہہ موو قسہ یہ کی سنی جاران دووبارہ نہ کردو تہ وہ، بہ لَام ہہ ندیک جار کہ مہ بہستی بوو بی، سنی جاران قسہ یہ کی دووبارہ کردو تہ وہ، بو نہ وہ ی چاک لیتی تیبگن، لہ چہند فہ رموودہ یہ کیشدا ہاتوہ دہ لتی: پیغہ مہ ہر ﷺ سنی جاران وایفہ رموو.

(۷) ﴿نَفْسَعِرُّ مِنْهُ جُلُودًا اَلْدِّينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾، نہ وانہی سام و ہہ یہ تیان بہ رانہ ہر بہ پەرورہ دگاربان ہہ یہ، یاخوہ لہ پەرورہ دگاربان دہ ترسین بہ مہ زن گرتنہ وہ، پیستیان مچوورکہ ی پیدادی بہ هو ی قورناتہ وہو، تہ زووی پیدادی، (تَفْشَعِرُ: اَي تَأْخُذُهَا الْقَشْعِرِيَّةُ)،

(فَشَعْرِيَّةٌ) به کوردی به مانای مچوورکه و ته زوویه، یانی: ریک هاتن و گرژ بوون، نهمه ش نهوه ده گه به نئی که مروّف هه تا زیاتر خوا بَنَاسَى زیاتر له فره مایشته که ی تیده گات و زیاتر قه دری فره مایشته که ی ده زانی، چونکه ده قه رموی: نَفَشِعُرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ، نهوانه ی ترس و سام و هه بیه تیان به ران بهر به په روه رد گاریان هه به، به هوی قورنانه وه، پیستیان ریک دی و مچوورکه ی پیدادی.

(۸) - ثُمَّ تَلَيْنُ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ، دواپی پیستته کانیشیان و دلّه کانیشیان به ره و یادی خوا نهرم ده بن.

(۹) - إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ، نهمه ش سیفه تیکی دیکه به، که خوا ناوی له قورنانه ناوه: ذِكْرِ اللَّهِ، یادی خوا، باسی خوا، لیره دا ده گونجی بلین: له کاتیکدا نهوانه ی قورنانه ده خوینن، باسی سزای خوا ده کرسی، باسی دادگه ری خوا ده کرسی، باسی مه زنی و به رزی خوا ده کرسی، نهوانه مچوورکه یان پیدادی و، پیستیان ریک دی و گرژ ده بن، به لأم کاتی باسی به زه پی خوا، پاداشتی خوا، میهره بانپی خوا، ده کرسی، دلیان نهرم ده بن و پیستیشیان نهرم ده بن.

(فخر الدین الرازی) قسه به کی جوانی له و بار دوه هه به له ته فسیره که بیدا^(۱)، ده لن: (قَالَ الْمُحَقِّقُونَ مِنَ الْعَرَفِيِّينَ قَالُوا: السَّائِرُونَ فِي مَبْدَأِ إِجْلَالِ اللَّهِ، إِنْ نَظَرُوا إِلَىٰ عَالَمِ الْجَلَالِ طَاشُوا، وَإِنْ لَاحَ لَهُمْ أَثَرٌ مِنْ عَالَمِ الْجَمَالِ عَاشُوا).

واته: لیکۆلّه ره وان له خواناسان گوتوو یانه: نهوانه ی که به ره و خوا ده چن، له سه ره تایی به مه زنگرتنی خواوه، کاتیک که ته ماشای جه لال و هه بیه تی خوا ده که ن، هوشیان سه رسام ده بن، به لأم کاتیک که شویننه وار ریک له جوانی و میهره بانپی خوا یان بو در ده که وی، به وه زیندوو ده بنه وه و ده زیننه وه.

(۱۰) - ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ، مَنْ يَشَاءُ، نهمه رینمایی خوا به، (قورنانه رینمایی خوا به)، خوا به هوی نه و رینماییه وه، هه ره که سی به وی، راسته رپی ده کات

واته: به تاناجی ده‌گه‌یه‌تی و به مرادی ده‌گه‌یه‌تی، دوایی ده‌فهرموی: ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ههر که‌سی خوا گومرای بکات به پیتی نهو یاسایانه‌ی که له ژبانی مروّفا داینون، نه‌وانه‌ی که به‌رهو هیدایه‌تی خوا دین، هیدایه‌تی خوا قبولل ده‌که‌ن، خوا هیدایه‌تیان بو زیاد ده‌کات و راسته ریّان ده‌کات: ﴿وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ هُدًى وَآمَنَهُمْ قُلُوبُهُمْ﴾ (۱۷) محمد، واته: نه‌وانه‌ی رتی راستیان گرتوه، ریّنمایان بو زیاد ده‌کات، یاخود راسته ریّان ده‌کات، هیدایه‌تیان بو زیاد ده‌کات، نهو هیدایه‌ته‌ش که زیاد ده‌کرتی، برتیه له‌به‌ر چاو پروونکردنه‌وه‌یان و دلّ دامه‌زرانیان له‌سه‌ر هیدایه‌تی خوا، راسته رتی بوونیان، ههر‌وه‌ها پاریزکاریشیان پیدده‌خشتی، به‌لام ههر به‌پیتی یاسای خوا: نه‌وانه‌ی پشت له یادی خوا ده‌که‌ن، گومرا ده‌بن، خوا ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ده‌فهرموی: ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهَوْنِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (۱۷) فصلت، واته: گه‌ل سه‌موودمان ریّنمایی کردن، به‌لام نه‌وان کویریان به‌سه‌ر ریّنمایی (خوا) دا‌هه‌لبزارد.

تیستاش سه‌وت ده‌قان دینین که تیشکی زیاترمان بو ده‌خه‌نه سه‌ر هه‌ندیک له برگه‌و وشه‌کانی نه‌م نایه‌ته‌ه‌مو‌بارده‌که، که وه‌ک گومان: ده (۱۰) خه‌سه‌لت و سیفه‌تی قورنّان و هه‌لگرنای قورنّان و، خوینه‌رانی قورنّان ده‌خاته‌ه‌روو، شوینه‌واره‌کانی قورنّان له‌که‌سانیکدا که ده‌یخوینن و له‌گه‌لیدا کارلیک ده‌که‌ن:

(۱) - خوا ﴿لَا تَنْفِرْ فِي سَبْعِ الْمُدُنِ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَجْنَابًا لِيَبْغُوا الْفِتْنَةَ﴾ له‌سوریه‌تی (العشر) دا، ناوا قورنّانمان بو ویتنا ده‌کات ده‌فهرموی: ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَضْبًا مُّصَدَّرًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (۸) واته: نه‌گه‌ر نهو قورنّانه‌مان دابه‌زاندبایه سه‌ر چپایه‌ک، کئیوک، نهو کیوه‌ت ده‌بینی: به‌ترس و له‌رز ده‌بوو و پارچه‌ه‌پارچه‌ه‌ده‌بوو، لیک ده‌بووه، له‌سام و هه‌بیه‌تی خوا، نهو ویتانه بو خه‌لکی دینینه‌وه، به‌لکو بیر بکه‌نه‌وه. بیر بکه‌نه‌وه که نه‌م قورنّانه‌ه‌فرمایشتی خوایه‌وه، نهو هه‌رمایشتی خوایه‌وه، نه‌گه‌ر خوا دایه‌زاندبایه سه‌ر چپایه‌کی سه‌خت ده‌ترساو، پارچه‌ه‌پارچه‌ه‌ده‌بوو!

(۲)- هەر له باره‌ی کاریگه‌ری قورئانه‌وه ئه‌م ده‌قه‌ش دینین: **إِعْنِ جُنَيْدٍ بِنِ مُطْعِمٍ عَنِ أَبِيهِ**، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ، فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ﴾، (أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ، أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمْ الْمُسْتَظْرُونَ)، قَالَ: كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ، وَذَلِكَ أَوَّلُ مَا وَقَرَ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي، (أَخْرَجَهُ الْبُخَّارِيُّ: ٤٥٧٣، وَابْنُ مَاجَهَ: ٨٣٢ وَغَيْرُهُمَا).

واته: جوبه‌یری کوری موعیم له بابی ده‌گێرتنه‌وه گوتوووه‌تی: گویم له پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو له نوێژی شیواندا سووره‌تی (الطور) ده‌خوێند: ﴿وَالطُّورِ ۱﴾ وَكُنْتُمْ مَسْطُورِ ۲﴾ فِي رَقِيٍّ مَنشُورِ ۳﴾ وَاللَّيْلِ الْمَعْمُورِ ۴﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ۵﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ... ۶﴾، تاكو ده‌گاته نه‌و شوینه‌ی كه ده‌فه‌رمووی: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ﴾ ۳۵﴾، واته: ئایا نه‌وانه به‌بێ شت دروستكراون، به‌بێ به‌دیهینه‌ر په‌یدا كراون، یاخود خوێان به‌دیهینه‌ری خوێانن؟ (كه هه‌ردووکیان مه‌حالن، مه‌حاله شتیك په‌یدا بكړی و په‌یداكهری نه‌بێ، مه‌حالیشه شتیك خوێ خوێ په‌یدا كرد بێ، كه‌واته: نه‌گه‌رتکی دیکه هه‌یه كه ئه‌ویش خوا به‌دیهینه‌ره)، هه‌تا ده‌گاته (مُسْتَظْرُونَ)، ده‌لێ: خه‌ریك بوو دلم بفری (ئه‌وه‌نده کاریگه‌ر بوو نه‌و قورئانخوێندنه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ)، نه‌وه به‌كه‌مجار بوو كه ئیسلام چووه تێو دلمه‌وه‌و خوا هیدایه‌تی دام.

(۳)- په‌كێك له زانایان قسه‌به‌کی جوان ده‌كات ده‌لێ: (لَقَدْ تَجَلَّى اللَّهُ فِي كِتَابِهِ لِلنَّاسِ، به‌دنیایی خوا له کتیبی خویدا بۆ خه‌لك دره‌وشاوه‌ته‌وه، چونکه قسه‌ی هه‌ر كه‌سیك دره‌خه‌ری چیه‌تی نه‌و كه‌سه‌به، فه‌رمایشتی خواش سیفه‌ته‌كاتی خوای تێدان، زانیاری خوا، حیکمه‌تی خوا، به‌زه‌یی خوا، میه‌ره‌بانیی خوا، مه‌زنی خوا، به‌رزیی خوا، سیفه‌ته‌كاتی خوا، له‌فه‌رمایشتی خوادا دره‌وشاونه‌وه.

(۴)- هه‌ر له‌و باره‌وه ده‌قیکی دیکه دینین كه پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموووه‌تی: [إِذَا افْتَسَحَ جِلْدُ الْعَبْدِ مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ، تَحَاتَّتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتُّ عَنِ الشَّجَرَةِ الْبَالِيَةِ وَرَفَأَهَا]

ذکره الحكيم: (٣٩٥/١)، والبزّار: (١٣٢٢)، قال الهيثمي (٣١٠/١٠): فيه أم كلثوم بنت العباس، ولم أعرفها، وبقيّة رجاله ثقات، وأورده الألباني في السلسلة الضعيفة (٢٣٤٢/٥).

واته: کاتیک مروّقی برودار له ترس و سام و ههیه قی خوا، پیستی پزیک دی، ته زووی پیدادی، گوناهاه کانی لئی هه لده وهرن، و دک چوون دره ختیکی شربوو، (واته: دره ختیکی که کهوتوته گه لاپزیزان) گه لایه کانی لی ده کهونه خوار.

٥- نه مهش ده قیکی دیکه به: (عَنْ ثَابِتِ الْبُنَائِي قَالَ: قَالَ فُلَانٌ: إِنِّي لَأَعْلَمُ مَتَى يُسْتَجَابُ لِي! قَالُوا: وَمِنْ أَيْنَ تَعْلَمُ ذَلِكَ؟ قَالَ: إِذَا أَشْعُرُ جِلْدِي، وَوَجَدَ قَلْبِي، وَقَاضَتْ عَيْنَايَ، فَذَلِكَ حِينَ يُسْتَجَابُ لِي)^(١).

واته: سابیئی بونانی گوتوویه قی: فلانکهس گوتوویه قی: (واته: له زانابه کهوه له خوا ناسیکه وه هیناویه قی)، من ده زانم که ی وه لامم دهر رته وه؟ (کاتی دوعا ده کهم، که ی دوعاکم گیرا ده بی!) گوتیان: چوون ده زانی؟ گوتی: هه ر کاتیک پیستم مچووړکه وه ته زووی پیداهات و، دلّم جووللو له رزی و، چاوه کانم فرمیسیان پیداهات، نه وه نه و کاته به که ده زانم وه لام دهر رته وه.

نه وه ی نه و گوتوویه قی: به لای منیشه وه شتیکی نه زمونکراوو جه ربینراوه و، بهندهش نه و حالته م بو دهر که وتوه، نه و کاتانه ی ده زانی پارانه وه که ت قبوول ده بیت، هه ست به نارامی و نوخزتیکی و دل فه پراچییه ک و شادمانییه ک ده که ی که وه سف ناکری.

٦- (فخرالدين الرازي) له ته فسیره که ی خویدا^(٢) نه م ده قه ی هیناوه: (قَالَ: فَتَادَةُ: الْقُرْآنُ دَلٌّ عَلَى أَنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ مُؤْصِفُونَ بِأَنَّهُمْ عِنْدَ الْمُكَاشَفَاتِ وَالْمُشَاهَدَاتِ تَارَةً تَقْشَعُرُ جُلُودَهُمْ، وَأُخْرَى تَلِينُ جُلُودَهُمْ وَقَلْبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ، وَلَيْسَ فِيهِ أَنْ عَقُولُهُمْ تَزُولُ، وَأَنَّ أَعْضَاءَهُمْ تَضْطَرِبُ، فَقَدْ هَذَا عَلَى أَنَّ تِلْكَ الْأَحْوَالَ لَوْ حَصَلَتْ لَكَانَتْ مِنَ الشَّيْطَانِ).

(١) جامع البيان: ج ٢٣، ص ١٩٩.

(٢) مفاتيح الغيب ج ٢٦، ص ٢٥٠.

واته: قهتاده ده‌لئی: قورئان نه‌وه ده‌گه‌یه‌نئی که دۆستانی خوا له کاتیک دا هه‌ندیک شتیان بۆ دهرده‌که‌وه‌ئێ و هه‌ندیک شت ده‌بینن، جاری وا هه‌به‌ پستیان ریک دئی و مچورکه‌یان پیندای، جاری واش هه‌یه‌ پست و دلیان نه‌رم ده‌بی به‌ره‌و یادی خواو، به‌لام له قورئاندا باس نه‌کراوه که دۆستانی خوا عه‌قلیان له لای خۆیان نامینئ و بیهۆش ده‌بن و، نه‌ندامه‌کانیشیان جموجۆلئیکی خراب ده‌که‌ن، که‌واته: نه‌و حالانه که په‌یدا‌بوون، مانای وایه له شه‌یتانه‌وه‌ن.

نه‌و به‌ره‌هایی گوتوو‌یه‌تی: به‌لام من پیموایه که به‌و په‌هایی قسه کردنه‌ش باش نیه، چونکه هه‌یه‌ دل‌که‌ی ته‌حه‌ممول نه‌وه ناکات که له خواوه‌ بۆی داده‌به‌زئ، واته: مه‌رج نیه له شه‌یتانه‌وه‌ بی، مه‌رج نیه بۆ خۆ نواندن (قه‌شیل) وایکات، چونکه هه‌یه‌ ده‌نگئیکی لیدئ و، چریکه‌به‌ک ده‌کات، یاخود بیهۆش ده‌بن، یان حاله‌تئیکی به‌سه‌ر دادئ، ناگونجئ به‌ په‌هایی بلئین: نه‌وانه هه‌موویان له شه‌یتانه‌وه‌ن، به‌لکو جاری واش هه‌یه‌ له‌وه‌وه‌یه دل‌که‌ی ته‌حه‌ممول نه‌وه ناکات که داده‌به‌زئته سه‌ری، که خوا ^{تبار} له زانیاری و ئیلهامی خیر دا‌یده‌به‌زئیتته سه‌ر دئ.

(٧) - (فخر الدین الرازی) هه‌ر له سه‌رچاوه‌ی پيشوودا، ده‌لئ: (الشیخ أبو حامد الغزالی) له کتیبی (احیاء علوم الدین) ده‌که‌ی خۆی له باسی (سَمَاع) دا، باسی نه‌وه ده‌کات که هه‌ندیک له‌وانه‌ی نه‌هلی ته‌زکیه‌و ته‌سه‌وو‌فن، کاتیک هه‌ندیک شیعریان بۆ ده‌خوتن‌ته‌وه‌، جاری وا هه‌یه‌ حاله‌تئیکی نا‌ناساییان بۆ دروست ده‌بن، بیهۆش ده‌بن، یان ده‌که‌ونه حاله‌تئیکی نا‌ناسایی، به‌لام له کاتی گوتگرتن له قورئاندا، نه‌و حاله‌ته‌یان بۆ دروست نابن.

(فخر الدین الرازی) وه‌ک قسه کردن له‌سه‌ر نه‌و قسه‌یه‌ی (الغزالی) دا ده‌لئ: (إِنِّي خُلِفْتُ مَخْرُومًا عَنْ هَذَا الْمَعْنَى، فَلِئِنِّي كُلَّمَا تَأَمَّلْتُ فِي أَسْرَارِ الْقُرْآنِ، أَفْشَعُرُ جِلْدِي، وَقَفْتُ شَعْرِي، وَحَصَلَتْ فِي قَلْبِي دَهْشَةٌ وَرَوْعَةٌ، وَكُلَّمَا سَمِعْتُ بَلَدَ الْأَشْعَارِ، غَلَبَ الْهَزَلُ عَلَيَّ، وَمَا وَجَدْتُ الْبَيْتَةَ فِي نَفْسِي مِنْهَا أَثَرًا)، واته: من بیه‌شم له‌و

حاله ته، له وواتایه، به لآم هر کاتیک که له نهیینه کانی قورنارن ورد ددهمهوه، پیستم ریک دبی، (واته: ته زووی پیدادبی)، مووه کانم ددهوستن و، سه رسامیی و خوشحالییه که له دلما پیداده بی، به لآم هر کاتیک نهو شاعرانه دهیستم، حاله تیکی کالته پیکردن له مندا پیداده بی، به هیچ شیوه به که نهو شوئنه واره ی که به هوی قورنارن خوئندنه وه له دلما پیداده بی، به هوی بیستنی نهو شاعرانه وه لیم پیدانابی.

میش به گشتی قسه که ی (فخر الدین الرازی) پشتگیر ده که م و پشت راستی ده که مه وه، قسه که ی راسته، به لآم ده بی نه وه ش برانری که هه موو که سیش وه که (فخر الدین الرازی) له قورنارن تیناگات، تاکو ناوا پیی کارتیکراو بی، بویه له وانه هه بی له شاعرانه که باشر تیکات و حاله تیکی رووحیی بو پیدابی که به هوی بیستنی قورنارنه وه، بوی پیدانابه بی، له بهر نه وه ی له قورنارنه که تیناگات.

به لآم به گشتی راسته، نه وه ی ده بی مرووف پیی کارتیکراو بی، ده بی فرمایشتی خوا بی، به و نه اندازه یی به فرمایشتی خوا کارتیکراو ده بی و، به هر مه ند ده بی، نابی به هیچ شتیکی دیکه ناوا به هر مه ند بی، نه گهر حاله تیکی ته ندروستی هه بی، بویه جار جار به ته نکید شه بتان له و ریانه وه زده فیری به هه ندیک له هه لی ته سه ووف بردوه، نالیم نه وانه یان که دامه زراوو نه له خشاو به رچاو بوون بوون، نه وانه بو خویمان نه هلی قورنارن و سونه ت بوون، به لکو هه ندیک له وانه ی که جاری وا هه یه چوونه ته تیو نهو ریازانه وه، به لآم نهو شایسته یی یان نه بووه، هه شبووه وه که بو خویشان ده لین: صوفیی نه بووه و موته سه وویف بووه، نه هلی حه قیقه ت نه بووه، به لکو نه هلی ئیددیعاو لاف لیدان بووه.

مه سه له ی سییه م:

باسی سه ره نجامی شوومی بییروایانی سته مکاری به درۆ دانهری په یامی خوا، که به ده م و چاویان نازاری ناگر له خویان وه دوور ده خهن و، سه رباری زه بوونی ژیانی دنیا، نازاری گه وره و بییه زاتری پوژی دوایش چاوه پیتانه:

خوا ﴿٢٩﴾ ده فه رموی: ﴿٢٩﴾ أَفَمَنْ يَبْقَىٰ بِوَجْهِهِ سُوَىٰ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَقِيلُ لِلظَّالِمِينَ ذُرُوقًا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٠﴾ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَنْتَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٣١﴾ فَاِذَا قَهَّمُ اللهُ لِلنَّارِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابِ الْآخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٢﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له شهش برگه دا:

١- ﴿٢٩﴾ أَفَمَنْ يَبْقَىٰ بِوَجْهِهِ سُوَىٰ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴿٢٩﴾، پرسیارکرنه که پرسیارکردنی نکو و لیلیتکه رانه یه، نایا که سیک که به رووی، خوی ده پاریزی له نازاری خرابی پوژی قیامت، واته: نایا که سیک که ناوایه، وهک که سیکه که له خۆشی و شادمانیی و سه لامه تی و دلنایایی دایه؟ به لأم خوا ﴿٣٠﴾ به رانه ره که ی نه خستۆته روو، چونکه به رانه ره که ی دیاره، به سیاق و سه لیکه ده زانری، نه گهر من گوتم: نایا که سیک که درۆزنه و، دوایی عه بیدارو شه رمه زار ده بن، دوایی بن ده نگ بووم، به عه قل و سه لیکه ده زانری، واته: نایا وهک که سیکه که راستگو یه و، هه میسه سه ره رزو بن باک و بن منه ته، له نیو خه لکدا؟ واته: جاری وایه باسی شتیک ده کری، به رانه ره که شی لئی ده فامر یته وه، وهک زور جار گوتو مانه: به کیک له رووه هه ره گرنگه کانی په وان بیژی له قورنندا بریتیه له کورتیی (ایجاز)، کورت و بوخت، قسه کردنیش نه وه یه شتیک که به عه قل و سه لیکه ده زانری، باس نه کری، بویه ش خوا له سوور هتی (النحل) دا ده فه رموی: ﴿٣١﴾ سَرَّيْلَ تَفِيَكُمْ الْحَرَّ وَسَرَّيْلَ تَفِيكُمْ بِأَسْكُمْ ﴿٣٢﴾، واته: (خوا) پۆشاکیکی بو په خساندوون که له گه رما ده تان پاریزی، پۆشاکیکیش که له کاتی جه نکدا ده تان پاریزی.

یانی: له گه‌رما ده‌تانپاریزی، هه‌روه‌ها له سه‌رماش، به‌لام سه‌رمایه‌که‌ی باس نه‌کردوه، دیسان له جه‌نگدا ده‌تانپاریزی، هه‌روه‌ها له حاله‌ق ناشتی‌شدا عه‌یب و عه‌وپه‌تتان ده‌پۆشی، واته: نه‌وه‌ی که به‌عه‌قل و سه‌لیقه ده‌زانتری، خوا‌ی کاربه‌جی زۆرجار باسی ناکات.

(۲) - ﴿وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ﴾. به‌سته‌مکارانیش گو‌ترا: بی‌چیزن نه‌وه‌ی و ده‌ده‌ستان ده‌هینا، واته: بی‌چیزن سزای نه‌وه‌ی که ده‌تانکردو و ده‌ده‌ستان ده‌هینا، نه‌مه له شوینی نه‌و به‌رانبه‌رده‌یه که خوا ﴿تَكْسِبُونَ﴾ باسی نه‌کردوه، که نایا که‌سیک به‌ده‌م و چاوی، خۆی ده‌پاریزی له سزای خراپی پۆزی قیامه‌ت و، به‌وانه که سه‌مکارن گو‌ترا: بی‌چیزن سزای نه‌وه‌ی که وه‌ده‌ستان ده‌هینا، که دباره نه‌مه هه‌ر باسی نه‌وانه، به‌لام به‌رانبه‌ره‌که‌یان باس نه‌کراوه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌سیاق و سه‌لیقه ده‌زانتری.

به‌رانبه‌ره‌که‌ی نه‌وه‌یه، ده‌گونجی بگو‌تری: ﴿كَمَنْ أَمِنَ الْعَذَابَ؟﴾، یان ﴿كَمَنْ هُوَ فِي النُّعِيمِ؟﴾، نایا که‌سیک که هیچ نامپاریزیکی دیکه‌ی نیه خۆی پی له سزای خراپی پۆزی قیامه‌ت به‌پاریزی، جگه له ده‌م و چاوی، که مروّف به‌هه‌موو نه‌ندامه‌کانی به‌رگری له پووی ده‌کات و، پتشیگری ده‌کات له‌وه که ده‌م و چاوی سه‌لامه‌ت بی، که چی نه‌و به‌پووی، خۆی له سزای خوا ﴿تَكْسِبُونَ﴾ ده‌پاریزی، نایا وه‌ک که‌سیک وایه که دنیا‌یه له سزاو نازار، یاخود: که‌سیک که له نازو نیعمه‌ت دایه؟ هه‌روه‌ک پتشته‌ر گو‌مان: ﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ﴾، واته: ﴿كَمَنْ فَسَدَ قَلْبُهُ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ﴾، وه‌ک که‌سیکه دلی له تاست یادی خوا‌دا ره‌قه؟ هه‌روه‌ها هه‌ر له‌م سووره‌ته‌دا هاتوه: ﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ﴾، واته: نایا که‌سیک که وشه‌و بریاری سزای به‌سه‌ردا چه‌سه‌پوه، به‌رانبه‌ره‌که‌ی باس نه‌کراوه، یانی: وه‌ک که‌سیک که بریاری خۆشبه‌ختی بو‌دراوه؟ به‌ته‌تکید نه‌ختر.

که ده‌فه‌رموی: ﴿وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ﴾، ده‌گونجا خوا ﴿تَكْسِبُونَ﴾ فه‌رمووبای: ﴿وَقِيلَ لَهُمْ﴾، چونکه نه‌وه‌ی که به‌ده‌م و چاوی، خۆی له سزای خراپی پۆزی دوا‌یی ده‌پاریزی، بپه‌روایه‌کانن و قسه‌هه‌ر له باره‌ی نه‌وانه‌وه‌یه،

بویه ده گونجا فهرمووبای: (وَقِيلَ لَهُمْ)، نجا نه وه پتی ده گوتری: (إِظْهَارًا بَدَلُ الإِضْمَارِ)، ده رخته له جیاق په نهانکردن، تاكو بهم سیفه تی سته مکاریه ش مؤریان به نئو چاوانه وه بنی، که نه وانه بهس نه وه نه بووه بیروابن، به لکو سته مکاریش بوون.

تیره دا که ده فهرموی: ﴿أَفَمَنْ يَتَّبِعِي بِوَجْهِهِ سَوْءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾، واته: نایا که سیک که به دم و چاوی، خوی ده پاریزی له سزای خرابی روژی قیامت! نه مه کینایه له خو نه پاراستن، به لأم به شیوهیه کی گالته پتیکردن، یا خود به شیوهیه کی نامازه، وه گوترا بی: که سیک که ده یه وی رووی خوی به پاریزی له ناگر، به لأم هیچ شتیکی ده ست ناکه وی رووی خوی پی به پاریزی، جگه له رووی خوی.

۳- ﴿كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، نه وانه ی پیش و انیش به درویان دانا، نایا چیان به درو دانا؟ (مَفْعُولٌ كَذَّبَ مَخْذُوفٌ، أي: كَذَّبُوا الرُّسُلَ، كَذَّبُوا الْكُتُبَ وَكَذَّبُوا الشَّرَائِعَ)، نه وانه ی پیش و انیش پیغه مبه رانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به درو دانان، کتیه کانی خواو به رنامه کانی خویان به درو دانان.

۴- ﴿فَأَنذَرْتَهُمُ الْعَذَابَ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾، به لأم نازارو سزایان بو هات به شیوهیه که هه ستیان پی نه ده کرد، وشه ی (حَيْثُ) جاری وایه بو شوینه (ظَرْفُ مَكَانٍ) و جاری وایه بو کاتهو، جاری وایه بو حالته: (أي: جَاءَ الْعَذَابُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ مَكَانٍ أَوْ زَمَانٍ أَوْ حَالٍ لَا يَشْعُرُونَ به)، واته: نه وانه ی پتیشووان سزاو نازاریان بو هات له شوینیکه وه که هه ستیان پی نه ده کرد، یان له کاتیک دا یان به شیوهیه که هه ستیان پی نه ده کرد، چونکه وشه ی (حَيْثُ) جاری وایه هه یه ناوی شوینه، جاری وایه هه یه بو کاتهو، جاری وایه هه یه بو حالته، وهک: پیغه مبه ری خوا ﴿بَلَّغْ﴾ به نه بوو زهر ﴿بَلَّغْ﴾ ده فهرموی: (اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ) (أخرجه أحمد: ۲۱۳۹۲، والترمذي: ۱۹۸۷، وقال: حسن صحيح، والدارمي: ۲۷۹۱، والحاكم: ۱۷۸، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ووافقه الذهبي)، واته: له هه حالیک و

کاتیک و شونینک دای، پاریز له خوا بکه، وشه‌ی (حینث) زه‌رفیکه مانابه‌که‌ی نادیاره، دوابه‌که‌ی دهریده‌خات.

(۵) ﴿فَأَذَانَهُمُ اللَّهُ لِلْغَزَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾، خوا ﷻ سزای زه‌بوونیی پی چیتزن له ژیبانی دنیادا، واته: خوا ﷻ خودی زه‌بوونیی وه‌ک سزابه‌ک پیی چیتزن له ژیبانی دنیادا.

(۶) ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾، سزاو نازاری مه‌نزلگای کۆتایی گه‌وره‌تریشه، نه‌گه‌ر بزنان، نه‌وانه‌ی پیش وان واته: کۆمه‌لکاکانی پیغه‌مبه‌ران (علیهم‌الصلوة والسلام)، بو وینه: له سووره‌ق (الأحقاف) دا خوا ﷻ له باره‌ی گه‌ل (عاد) دوه‌فهرموویه‌ق: ﴿وَأَذْكُرْ آخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ النَّذْرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١١﴾، دوابی له دریزه‌ی تابه‌ته‌کاندا ده‌فهرموئ: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطْرًا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٢﴾ تَدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٥﴾، الاحقاف، ده‌فهرموئ: گه‌ل عاد کاتیک بینیان هه‌وریک رووی له دۆل و شیوه‌کانیان کرد بوو، (نهو دۆل و شیوانه‌ی که چادرو ختوده‌ته‌کانیان، یاخود خانووبه‌ره‌کانیانی تیدابوون، که ماوه‌یک بوو بارانیان بو نه‌باریبوو)، ﴿قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطْرًا﴾، گوتیان: نه‌مه هه‌وریکه بارانمان بو ده‌بارتین، خواش ﷻ ده‌فهرموئ: ﴿بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ﴾، به‌لکو نه‌وه نه‌و سزابه‌یه که به‌له‌تان لیده‌کرد، ﴿ریحٌ فیها عذابٌ ألیمٌ﴾، بابه‌که نازاریکی به‌نیشی تیدابه: ﴿تَدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا﴾، به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری هه‌رشتیکی بیگاتی ویرانی ده‌کات و ته‌ختی ده‌کات، ﴿فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَكِنُهُمْ﴾، ننجایان لیها ته‌نیا خانووبه‌ره‌کانیان ده‌بینزان، جن و رینه‌کانیان ده‌بینزان، ﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾، ناوا کۆمه‌لی تاوانباران سزا ده‌ده‌ین.

که ده‌فهرموئ: ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ﴾، سزای مه‌نزلگای کۆتایی گه‌وره‌تره، گه‌وره‌تر مه‌به‌ست پیی سه‌خترو خراب‌ترو بی‌ره‌زاتره، به‌لام وشه‌ی گه‌وره‌تر

خوازاوه تهوه بو توندترو سه خترو بیره زاتر، وهک له شوئنی دیکهش دا ده فه رموی: ﴿وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (۲۱) السجدة، له سزای که متریان پیده چیژن، پیش سزای گه وره تر، به لکو بگه رینه وه، سزای گه وره تر له بوژی دوابی دابه، ﴿وَالْعَذَابِ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ﴾، سزای مه نزلگای کوتایی گه وره تره، واته: بی ره زاترو سه خترو توندترو.

﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾، نه گهر بزائن، چی بزائن؟ ده لتی: (مَفْعُولٌ «يَعْلَمُونَ» دَلَّ عَلَيْهِ الْكَلَامُ الْمُتَقَدِّمُ: أَنْ اللَّهَ أَذَاقَ الْأَخْرَيْنَ الْخِزْيَ بِسَبَبِ تَكْذِيبِهِمُ لِلرُّسُولِ وَجَوَابُ «أَو» مَخْذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ أَنْ مَا حَلَّ بِهِمْ سَبَبُهُ تَكْذِيبُهُمْ رُسُلَهُمْ، لَمَا كَذَّبَ هَؤُلَاءِ مُحَمَّدًا ﷺ)، که ده فه رموی: ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾، دیاره به رکار (مَفْعُولٌ به) که هی باس نه کراوه، چونکه نه و قسه بهی له پیشی دا هاتوه، ده بگه به نی، نه ویش نه ویه که خوا ﷺ به نه وانی پیشتر سزای زه بوونی پی چیژتوون، به هوی به درو دانانی پیغهمبه رانه وه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، هه روه ها به هوی درو دانانی په یامه کانی خواو کتبه کانی خواوه.

(لَوْ) وه لمه که هی فریتراوه، واته: نه گهر زانیبایان که نه وانی پیش وان به هوی به درو دانانی پیغهمبه رانیانه وه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و، به هوی به درو دانانی کتبه کانی خواوه، وایان به سه رهاتوه، نه م خه لک و کومه لگایه موحه ممه دیان ﷺ به درو دانه دنا.

مهسه لهی چواره م:

خوای میهره بان به مه بهستی بیرهاته وه و پاریزکردنی خه لکی، له ههر جوړه وینه به کی له قورناند ا هینا وه ته وه، قورنایش زور روشنو، هیچ جوړه ناریکیه کی تیدانیه، له رووی بیژه کانیه وه روشنو، له رووی زمانپارووی و له رووی ره وانبیزیسه وه و له رووی و اتا کانیسه وه هیچ ناریکیه کی تیدانیه:

خوای ده فهرموئی: ﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ ﴿٢٧﴾ ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ ﴿٢٨﴾

شیکردنه وهی ثم دوو نایه ته له پنچ برکه دا:

۱- ﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾، به دنیایی بو خه لک لهم قورنانه دا له هه موو وینه به کمان هینا وه ته وه، که ده فهرموئی: ﴿لِلنَّاسِ﴾، وشه ی (الناس) (آل) ی ناساندنی له سهره، واته: بو تیکرای خه لک، مانای (جنس) ده گه به نن، واته: بو هه موویان، به بن هه لواردن.

﴿مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾، ته نوینی سهر (مَثَلٍ) بو مه زنی و گه وره بیه، یانی: له هه موو وینه به کی زور مه زن و گه وره ناوازه مان هینا وه ته وه، که ده فهرموئی: ﴿مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾، واته: له ههر وینه به ک که خه لک پتویستیانه بو تیکه یشتی راستیه کان، که ته نیا له میانی وینه هینانه وه کاند لیمان حالی دهن، یا خود چاکتر لیمان تیده گهن، نه مه وک نهو نایه ته ی ژماره (۸۹) یه، له سوورده ی (النحل) دا، که ده فهرموئی: ﴿تَبَيَّنَّا لِكُلِّ شَيْءٍ﴾ ﴿٨٩﴾، واته: روونکه ره وه بیه بو هه موو شتیک، واته: بو هه موو شتیک که مرؤفه کان پتویستیان بیته ق، بو هه موو شتیک که مرؤفه کان په کیان له سهری که وتوه، که له رنی وه حییه وه بویان روون بیته وه، چونکه له رووی عه قل و نه زموونی خو یانه وه پتی ناگهن، نه ک هه موو شتیک به ره های.

(۲) - ﴿لَعَلَّهُمْ يَنْذَكُرُونَ﴾، به لَکُو بیران بیته وودو، رَامِئِن و، تَبِیْگَن، (تَذَكَّر) بریتیه له امان و بیرکردنوه، تاکو نهودی نهوان لئی بِنَاگان، بُوْیان دهرکهوئ، نُنْجَا چ زانییان و له بیران چوو بیته ووه، چ جارئ ههر فِئری نه بووین و بُوْ نهودی فِئری بن، هه لَبه ته که ده فهرموئ: ﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا﴾، که خوا ﴿لَآ﴾ به (ل) ی سوئند خواردن و به (قد) ی ساغکردنوه (تحقیق) نهوده جهخت ده کاتهوه، نهوه حالئ دوئ تراوه کان له بهر چاو گیراوه، حالئ نهوانه ی بیبروا بوون.

نُنْجَا خوا ﴿لَآ﴾ پتِناسه ی قورنان ده کات و ده فهرموئ:

(۳) - ﴿قُرْءَانًا عَرَبِيًّا﴾، قورناتیک ی عه ره بییه، له حالئ کدا که قورناتیک ی عه ره بییه، عه ره بی ی به مانای رُوْشن دئ، واته: بیژه کانی رُوْشن، چونکه زُوْر که س واده زانئ عه ره بی ی، واته: زمانئ گه لئکی دیار بی کراو، که به ته نکید نه و واتایه ی هه به، به لَآم بُوْچی به و زمانه گوتراوه عه ره بی ی؟

له بهر نهودی نه ته ووه و گه لی عه ره ب، نه و زمانه ی خُوْیان زُوْر پئ رُوْشن بووه و، بیژه کانی رُوْشن بوون، لئیان تیگه یشتوون، له عه ره بییدا ده لئ: (أَعْرَبَ عَنْ رَأْيِهِ) واته: رای خُوْی رُوون کرده وه، هه روه ها (إِعْرَاب) واته: رُوْشن کردنه وودی نه و رسته یه، کامی بکه ره و کامی به رکاره و، کامی پتته و، کامی کرداره و، کامی ناوه؟ که واته: نه م قورنانه رُوْشنه، له رُووی بیژه کانیه وه.

(۴) - ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، خاوه نی لاری نیه، له رُووی و اتا کانیه وه، (العَوَجُ: والعَوَجُ: الإِخْتِلَالُ)، هه ندیک له زانایان زمانی عه ره بی ی ده لئین: (عَوَجٌ وَعِوَجٌ) هه ردووکیان به مانای نارئکیی دئین، به لَآم هه ندیک گوتوو یانه: (عَوَجٌ) بُوْ شتئکی به ره هه سته، ده گوترئ: (هَذَا الْعُودُ عَوَجٌ، أَوْ بِهِ عِوَجٌ)، نه م داره لاری تئدایه، چونکه دار به ره هه سته، به لَآم (عِوَجٌ) بُوْ شتی مه عنه وویه، ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، واته: نارئکیی تئدایه له رُووی و اتا کانیه وه، که واته: نه م قورنانه له رُووی بیژه کانیه ووه و رُوْشنه و، له رُووی مانا کانی شیه وه رَنکه، هئچ نارئکییه کی تئدایه.

۵- ﴿لَعَلَّهُمْ يَنْفُونَ﴾، (بویه خوا ﷻ دایه زانوده) به لکو پاریز بکن، پاریز کردنیش نه نجامی بیر که وتنه وه و رمان و تیفکرینه.

ننجا بچی خوا ﷻ له جیاتی نه وهی بفه رموی: ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، نه بفه رموه: ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا مُسْتَقِيمًا؟﴾، (محمد الطاهر) گوتوویه تی: ﴿وَوَجْهُ الْعُدُولِ عَنْ وَضْعِهِ بِالِاسْتِقَامَةِ إِلَى وَضْعِهِ بِانْتِفَاءِ الْعِوَجِ عَنْهُ، التَّوَسُّلُ إِلَى إِيقَاعِ «عِوَجٍ» وَهُوَ نَكْرَةٌ فِي سِيَاقِ مَا هُوَ مَعْنَى النَّفْسِي، وَهُوَ كَلِمَةٌ «غَيْرٌ» فَيُفِيدُ انْتِفَاءَ جِنْسِ الْعِوَجِ عَلَى وَجْهِ عُمُومِ النَّفْسِي، أَي: لَيْسَ فِيهِ عِوَجٌ قَطُّ، وَإِلَّا لَفُظَ «عِوَجٍ» مُخْتَصَّ بِاخْتِلَالِ الْمَعْنِي، فَيَكُونُ الْكَلَامُ نَصًّا فِي اسْتِقَامَةِ مَعْنِي الْقُرْآنِ، لِأَنَّ الدَّلَالََةَ عَلَى اسْتِقَامَةِ الْفَاطِهَةِ وَنَظْمِهِ، قَدْ اسْتَفِيدَتْ مِنْ وَضْعِهِ بِكَوْلِهِ عَرَبِيًّا^(۱)، فسه که ی زور جوانه، هه رچه نده زیاتر نه وانیه شاره زای زمانی عه رهبیی و رزمانی عه رهبین تیی ده گن.

ده لی: له جیاتی نه وهی خوا بفه رموی: نهم قورنانه ریک و راست (مستقیم) ه، به وه وه سفی کردوه که لاریی ﴿عِوَجٍ﴾ ی تیدا نیه، نه وهش بو نه وه به وشه ی (عِوَجٍ) که وشه به کی نه ناسراو (نکرة) ه، بچینه ره وتیکه وه که به مانای لابردن (نفسی) ه، به هو ی وشه ی: ﴿غَيْرَ﴾ ه وه، ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، نه و کاته ش نه وه ده گه به نئی که هه رچی لاریه له قورناندانیه، وشه ی: ﴿عِوَجٍ﴾ یش تایبه ته به ناریکیی له و اتا کاند، بویه که ده فهرموی: ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، واته: مانا کانی قورنان هیچ ناریکیه کیان تیدانیه، راستیی و ریکیی قورنانش له رووی بیژه کانیه وه، له رووی رسته سازیه وه، پیشتر زانراوه له سونگه ی نه وه وه که قورنان به عه رهبیی وه سفکراوه.

واته: که ده فهرموی: ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾، یانی: له رووی بیژه و دارشتیه وه، ریک و راسته، که ده شفهرموی: ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾، واته: هیچ جوره ناریکیه ک له رووی و اتا کانیه وه له قورناندانیه.

خووا به لوتف و کهرهمی خووی یارمه‌تییمان بدات، زیاتر له قورئان تیکه‌ین و لیبی ورد بینه‌وهو لیبی به‌هرمه‌ند بین، به ته‌ئکیدیش ئه‌وانه زیاتر له قورئان به‌هرمه‌ند ده‌بن، که زیاتر تیسرا ده‌مینن و لیبی ورد ده‌بنه‌وه، مرؤفیش تاکو دوا‌ی شاره‌زایی له زمانی عه‌په‌یبی، زیاتر خواه‌نی قورئان و بیژهری قورئان بناسی، که خوابه عقابه، به دلنیا‌یی زیاتر له فه‌رمایشته‌که‌شی تیده‌گات، خوا له‌و که‌سانه‌مان بگی‌پری که زیاتر به‌خوا ئاشنا ده‌بن و، زیاتر له فه‌رمایشته‌که‌ی تیده‌گه‌ن و، زیاتر لیبی به‌هرمه‌ند ده‌بن.

مه سه لهی پینجه م:

وینه هینانه وه به بابایه کی بهردهستی خاوه نانی پیکه وه ناته باو نا کوک و،
بابایه کی به کلابووه وه بو بهک خاوه ن، که بیگومان به کسان نین:

خوا ﴿۳۹﴾ ده فهرموی: ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّمُونَ وَرَجُلًا
سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَلْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ﴿۳۹﴾.

شیکردنه وهی ئەم ئایه ته، له پینج برگه دا:

۱- ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّمُونَ﴾، خوا ﴿۳۹﴾ وینه به کی هیناوه ته وه:
پیاویک، (یاخود: پیاویکی به وینه هیناوه ته وه)، هی هاوبه شانی ناته باو نا کوک.

له رووی ریزمانی عه ره بییه وه (مَثَلًا) ده گونجی به رکار (مَفْعُول به) ی
به که م بئ و ﴿رَجُلًا﴾، ده بینه به رکاری دوهم (مَفْعُول به) الشانی، یاخود به
پینچه وانه وه، ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا﴾، (رَجُلًا) به رکاری به که مه و دواکه وتوه و،
(مَثَلًا) به رکاری دوهم مه و پینشکه وتوه، واتا به که شیان ناوایه: خوا ﴿۳۹﴾ وینه به کی
هیناوه ته وه به پیاویک، یاخود: خوا پیاویکی به وینه هیناوه ته وه، نه و وینه به
چۆنه؟ ﴿فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّمُونَ﴾، چهند هاوبه شیتی ههن، پیکه وه نا کوکن،
(التَّشَاكُصُ: التَّخَالُفُ، وَالتَّعَاشُرُ، وَالشُّكُصُ: السُّيُءُ الخُلُقِ)، (تَشَاكُصُ) به مانای
پیکه وه نا کوک، یان پیکه وه دژ، که هه ل سوکه وتیان پیکه وه نه گونجاو بئ، چونکه
وشه ی (شُكُص) واته: مروفتیک هه ل سوکه وت و رهوشتی ناریک بئ، واته: پیاویک
که چهند خاوه تیکی ههن، له بهر دهستی چهند که سیک دایه فهرمانی پیده که ن،
نه و چهند که سه له گه ل په کدا نا کوک و ناته بان، دپاره ههر کامیکیان ده به وی
به دلای وی بجوولیته وه، ههر کامیکیان ده به وی فهرمانی نه و جیبه جئ بکات،
نه ویش له و نیاوه دا سه راسیمه و سه رگرده دان ده بئ.

۲- ﴿وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ﴾، واته: ههروهها خوا ﴿وَيَنه يهكى هيناوتهوه به پياويك، يان: پياويكي به ويته هيناوتهوه، به كلابوتهوهو ساغ بوتهوه بو پياويك، واته: پياويك كه له بهر دهستي بهك پياودايه، بهك خاوهني ههيه، ياخود بهك فهريمانكهري ههيه.

بهكيك بو ي ههيه بهرسي: بو چي خوا ﴿وَيَنه يهكى هيناوتهوهو ساغ بوتهوه بو پياويك، يان: پياويكي به ويته هيناوتهوهو ساغ بوتهوه بو پياويك، واته: پياويك كه له بهر دهستي بهك پياودايه، بهك خاوهني ههيه، ياخود بهك فهريمانكهري ههيه.

گوتراوه: ﴿ذُكِرَ الرَّجُلَ لِأَنَّ الرَّجُلَ هُوَ الَّذِي يَسْبِقُ إِلَى أَذْهَانِ النَّاسِ فِي الْمُخَاطَبَاتِ وَالْحِكَايَاتِ، وَلِأَنَّ مَا يُرَادُ مِنَ الْأَعْمَالِ أَكْثَرُ مِمَّا يُرَادُ مِنَ الْمَرْأَةِ وَالطِّفْلِ﴾، واته: بو به باسي پياو كراوه، چونكه له كاتي قسانداو، له بهرو مه جليساندا، نهوهي كه زورتر ديته زهينهوه، پياوه، ههروهها پياو له زن و مندال پتر به نامانج دهگيري، بو نيش و كار پتي سپاردن.

۳- ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾، نايا سيفهت و حاليان وهك بهكه؟! ﴿مَثَلٌ لِّبَرهءَا به ماناي سيفهت دي، يان به ماناي حال دي، نايا حال و بارودوخيان وهك بهكه، نهو دوو كهسه؟! بهكيكيان چهند خاوهنيكي پيئكهوه ناكوك و ناتهباي ههن، نهوهي ديكهش بهك خاوهني ههيه بو يه كلابوتهوه، نايا حال و سيفهتيان وهك بهكه؟ نهم پرسياركردنه پرسياركردي نكووليبليكه رانهيه واته: به تهئكيد وهك بهك نين و بهكسان نين.

۴- ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾، ستاييش بو خوا، خوا ستاييشي خوي دهكات لهسهر نهوه كه نهو راستيانه بهو شيويهه پوون دهكاتدهوه، ياخود: ﴿إِيذَانٌ لِّلْمُؤَحِّدِينَ بَأَنَّهُمْ بِتَوْجِيهِمْ فِي نِعْمَةٍ عَظِيمَةٍ تَسْتَحِقُّ الْحَمْدَ لِلَّهِ تَعَالَى، أَوْ هُوَ جَوَابٌ لِلِاسْتِفْهَامِ التَّفْرِيرِيِّ﴾، يان ناكادار كردنهوهيه بو يهكتا بهرستان كه به هو ي خوا بهيهكگرتن و تهنيا خوا بهرستيانهوه، له چاكو خيرو خوشيهكي مهزندان، كه شايسته ي نهويه ستاييشي خوي بهرزي لهسهر بكر ي، ياخود: كه ده فهريمانكهري ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾، نهمه وه لهمه بو پرسياركردنهكه ي

پیش، که نهو پرسیارکردنی پیش دهگونجن پرسیارکردنی چه سپانندن (تقریر) بی، نهک پرسیارکردنی نکوولیسلیکردن، ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾، واته: نهی دویتراوا! نایا وهک یهکن؟ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾، ستاییش بو خوا، که وهک یهک نین.

5- ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾، بهلکو زوربهیان نازانن، واته: (لَا يَعْلَمُونَ عَدَمَ اسْتِوَاءِ الْعَالَمَيْنِ، وَوَعَلِمُوا لاختاروا لِانْفُسِهِمُ الْحُسْنَى)، نازانن که حالی نهو دوو که سانه یهکسان نیه، نهگهر زانیایان نهوهی باشتره نهوهیان ههلهدهبژارد.

که دهفهرموی: ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ﴾، نافهرموی: (كُلُّهُمْ)، له زور شوینی قورئاندا، خوا ﴿كثير، أَكْثَر﴾ بهکاردههینن، بوچی؟ (أَكْثَرُهُمْ: وَهُمْ الْأَتْبَاعُ الْمَخْذُوعُونَ لِبَنِ الرَّؤَسَاءِ الْأَقْلِيَّةِ كَانُوا يَعْلَمُونَ)، واته: شوینکتهوتوو، کلاو لهسهرنراوو، ههلههتیهتر اووهکان، نهیانزانیوه که تهوحیدو، شیرک، وهک یهک نین، بهلام سهرکرده زور زاناکان که کهمینه بوونه، نهوان زانیوانه، بویه خوا ﴿كثير﴾ دهفهرموی: زوربهیان نازانن، واته: زوربهی نههلی شیرک و نههلی کوفر نهو راستیه نازانن و کهمیکیان دهیزانن، بهلام بهرزهوندییان له کوفرو شیرکدایه، بو نهوهی بازاری خویمان بهو خهلکه نهزان و نهقامه قهلهبالغ بکهن و، بهکاریان بینن بو مهدار سازکردنی ناشهرعییانهی خویمان، که خهلهکهکه نهگهر بیت و هوشیار بن و، چاویان بگریتهوه، چیدیکه ناماده نابن باری نهو خوسهپین و ستهمکارانهیان لهسهر پشتی بی.

لیرهدها نهف فرمایستهی پیغمبهری خوا ﴿دینین، که دهفهرموی: (مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا هَمًّا، فَرَّقَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ، وَجَعَلَ فِقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ، وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ، وَمَنْ كَانَتْ الْآخِرَةُ بِنْتَهُ، جَمَعَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَهُ، وَجَعَلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ، وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ﴾ (أخرجه الترمذي: ۲۴۶۵، وابن ماجه: ۴۱۰۵، قال الألباني: صحيح).

واته: ههر کهستی که سیتک مهبهستی دنیا بی (نهوهی که زور لینی دهخهفتی ژیبانی دنیا بی)، خوا کاروبارهکهی لی بلاو دهکات و ههژاری دهخاته نیو چاوانی و

(واتە: ھەمىشە خۆى بە ھەزار دەپىنى و دەزانى)، تەنيا ئەوئەندەشى لە دىنيا بۆ دى، كە بۆى نووسراو، بەلام ھەر كەسىك پۇزى دايسى و مەنزىلگاي كۆتايى مەبەست و ئامانجى بى، خوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كاروبارەكەى بۆ كۆ دەكاتەو ھەرىك (پەرش و بلاو نابى) و دەولەمەندىى و بى نيازى دەخاتە ئىودلى و، دىياش دېتە بەردەستى بە ملکہ چىى.

مهسه لهی شه شه م:

راگه یاندنی نه و راستیه که ههر کام له پیغهمبر موحه ممه د ﷺ و، پیروایه کانیش سه ره نجام ده مرن و، له قیامه تیش له خزمهت خوادا، مشت و مرو دهمه قاتیان ده بی، له کاتی دادگایی کرانیان و دادوه ریی کردنی خوای دادگر له توتوانیادا:

خوای ﷺ ده فهرموی: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿۳۰﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِّمُونَ ﴿۳۱﴾﴾

شیگردنه وهی ئەم دوو نایه ته: له سی برکه دا:

(۱) - ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ﴾، به دلنایی تو (ئهی موحه ممه د ﷺ) مردووی، ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ﴾، خوینراویشه ته وه: (إِنَّكَ مَائِتٌ)، (مَيِّتٌ) له گه ل (مَائِتٌ) ههر دوو کیان به مانای مردوون، هه لبه ته نه و کاته که خوا ﷺ نه و نایه ته ی بو پیغهمبری خاتهم ﷺ ناردوه، زیندوو بووه، به لأم واته: تو به مسوگه ریی دوایی ده مری، نه ک تیتستا مردووی.

(۲) - ﴿وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾، به دلنایی نه وانیش ههر مردوون، هه رووه ها ناواش خوینراوه ته وه: (وَإِنَّهُمْ مَائِتُونَ)، هه ندیک له شاره زابانی زمانی عه رهبیی گوتوو یانه: (مَيِّتٌ: مَنْ لَمْ يَمُتْ، وَمَيِّتٌ: مَنْ مَاتَ، وَالصَّحِيحُ، أَنَّهُ لَا فَرْقَ بَيْنَهُمَا)، هه ندیک گوتوو یانه: (مَيِّتٌ) واته: که سیک که جارئ نه مردوه، به لأم (مَيِّتٌ) به بن گیره (شُدَّة)، واته: که سیک که مردوه، به لأم رای راست نه وه به که جیاواز نین و، له قورنانشدا به هه ردوو خویندنه وه کان هاتوون، بویه به ک و اتایان هه به، به لأم که ده فهرموی: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ﴾، واته: له داهاتوودا تو ده مری، ﴿وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾، یان (مَائِتُونَ) و به دلنایی نه وانیش له داهاتوودا ده مرن.

ئهمه به ره چرمانه وهی هاوبه ش بو خوا دانه ره کانه، که ده یانگوت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّبْرِئِصٌ بِهِ رَبِّ الْعَمُونَ ﴿۳۰﴾﴾ الطور، یان ده لئین: شاعیره به لای مردنی

بۆ چاوه‌ری ده‌که‌ین، به‌لایه‌کانی ژیان و گوزهرانی بۆ بَین، مەری و له‌ کۆلمان بێته‌وه، ننجاً لێرده‌دا خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: تۆش ده‌مەری به‌ دنیایی و نه‌وانیش ده‌مرن.

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾، دوا‌یی به‌ دنیایی تبه‌وه له‌ پوژی هه‌لسانه‌وه‌دا (و له‌و پوژه‌دا که‌ خه‌لک زیندوو ده‌کرینه‌وه‌و، هه‌لده‌سێزینه‌وه‌ بۆ سزاو پاداشت)، له‌ لای په‌روه‌ردگارتان و له‌ خزمه‌ت په‌روه‌ردگارتاندا ده‌که‌ونه‌ ده‌مه‌قالبه‌وه‌.

که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾، له‌ خزمه‌ت په‌روه‌ردگارتاندا، ده‌که‌ونه‌ ده‌مه‌قالبه‌وه‌، له‌به‌ر نه‌وه‌یه‌ که‌ په‌روه‌ردگار دادوه‌ریان له‌ نێواندا ده‌کات و دادگایان ده‌کات، به‌و شێوه‌یه‌ که‌ به‌س خوا ﷻ بۆ خۆی ده‌زانێ چۆنه‌؟

نهمه‌ به‌ر په‌رچدانه‌وه‌ی هاوبه‌ش بۆ خوادانه‌ره‌کانیشه‌، له‌وه‌دا که‌ نکوولیان ده‌کرد له‌ زیندوو کرانه‌وه‌و لێرسینه‌وه‌و سزاو پاداشت، خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ! تۆش ده‌مەری و، نه‌وانیش به‌ دنیایی ده‌مرن، دوا‌یی تبه‌وه‌ له‌ پوژی هه‌لسانه‌وه‌دا له‌ خزمه‌ت په‌روه‌ردگارتاندا، ده‌که‌ونه‌ ده‌مه‌قالبه‌وه‌ و ناکوکیی و مشتومره‌وه‌، واته‌: زیندوووش ده‌کرینه‌وه‌و لێشتان ده‌پرسیته‌وه‌و دادگایش ده‌کرین.

له‌و باره‌وه‌ نهم ده‌قه‌ دینین:

﴿عَنِ الرَّبِّ بْنِ الْعَوَامِ ﷺ، قَالَ: «لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾ (٣٠) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخَصِمُونَ﴾ (٣١)، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْكُرُّ عَلَيْنَا مَا يَكُونُ بَيْنَنَا فِي الدُّنْيَا مَعَ خَوَاصِّ الدُّنُوبِ؟ قَالَ: نَعَمْ، لِيَكْرُرَنَّ عَلَيْكُمْ، ذَلِكَ حَتَّى يُؤَدَّى إِلَى كُلِّ ذِي حَقٍّ حَقُّهُ. قَالَ الرَّبِّيزُ: فَوَاللَّهِ إِنَّ الْأَمْرَ لَشَدِيدًا (أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ: ٢٩٨١، وَقَالَ: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، تَعْلِيقُ الذَّهَبِيِّ فِي التَّلْخِيسِ: صَحِيحٌ).﴾

واته: زوبهیری کوپی عه ووام ﷺ ده لئی: کاتیک ئهم دوو ئایه ته موباره که هاتنه خوارئ: ﴿ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴾ (۳) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ فَخَصِمُوا ﴿ ۳۱ ﴾، گوتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا! ﷻ ئایا گونا هه تایبه تیبه کان که له نیوانماندا ده بن، ییمان ده گو ترینه وهو بو مان دووباره ده کړینه وه؟ فهرمووی: به لئی، ئه و گونا هانه تان ده خرینه وه بهرچا و، هه تا هه ر خواهن مافیک مافی خوئی پی ده درئی، زوبهیر گوئی: به خوا کاره که زور سه خته.

واته: ئه گهر ئه وه ی له نیوان مسو له مانان خو هیا ندا ده بی، ئه وه ش بخرینه وه بهرچاویان، کاره که سه خته، یانی: باسی به کدی کردنه، تو مه ت بو به کدی هه لبه ستنه، دلی به کدی ئیشاندنه، گومانی خراب به به کدی بردنه ... هه ت، ئه وان هه ش دینه وه ری، دیاره له حالیکدا که له دنیا دا مرو ئی ته و به یه کی ساغ و راستی لی نه کړه بن و، مافی خواهن مافانی نه گنرا بیته وه.

مهسه لهی حهوتهم:

بهراوردی نیوان به درو دانهرانی په یامی راست و دروستی خوا، که سه ره نجامیان دوزخ و، به راستدانه رانی په یامی راستی خوا، سه ره نجامی دلپه سندانه یان و پاککرانه وه یان له خرابه کانیان:

خوَا ۱۰۰ دده فرموی: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ ۗ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ۗ﴾ (۲۲) ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (۲۳) ﴿هُم مَّا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۲۴) ﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۲۵)

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له نو برگه دا:

۱- ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ﴾، نایا کنی سته مکارتره له که سیک که درو بو خوا هه لده به ستی! پیتی (ف) له (فَمَنْ) دا، (فَاءُ التَّفْرِيعِ عَلَى مَا قَبْلَهَا وَهُوَ الْإِحْتِصَامُ)، ئەم (ف) په په یوه ست دده بیته وه به مهسه لهی پیتیه، که دده فرموی: له خزمهت په روه ردگارتاندا ده که ونه مشت و مره وه، نجا دده فرموی: کنی سته مکارتره له که سیک که درو بو خوا هه لده به ستی، مه به ست له درو بو خوا هه لبه ستی، نه و دیه که گوتوو یانه: خوَا ۱۰۰ هاوبه شی هه یه، خوَا رو لهی هه یه... هتد، ئەو بیرو که نه فسانه یی و پووچ و بو شان، وشه ی (مَنْ) یش بو پرسیارکردنه، نه ویش یان پرسیارکردنی چه سپاندن و دان پیداهیتانه، یا خود بو نکوولیکردنه، بو هه ردووکیان ده شی، واته: (لَا أَحَدٌ أَظْلَمُ مِنْ هَذَا الْمُفْتَرِي الْمَكْذُوبِ)، هیچ که سیک له و درو هه لبه ستهره به ناوی خواوه و، به درو دانهره بو راستیی په یامی خوا سته مکارتر نیه، ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ﴾، کنی سته مکارتره له که سیک که درو به ناوی خواوه ده کات و دروی بو هه لده به ستی!

۲- ﴿وَكَذَّبَ بِالْصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ﴾، هر دو هاءها نهو راستیهای که بوی هاتوه، به دروی داده‌نن، هیچ که سیک له که سیک که درو بو خوا صَلَّى هه لده به ستی و، راستیه ک که له خواوه هاتبی به دروی داده‌نن سته مکارتر نیه، مه به ست له (صِدْق) لیره‌دا: (الْقُرْآنَ الَّذِي هُوَ مَجْسَمُ الصِّدْقِ مِنْ كُلِّ الْجَوَابِ)، مه به ست له: (صِدْق) راستی، نهو قورنانه به که له راستییدا له هم موو روویه که مه راستی و هه فی تیدا به رجه‌سته بووه.

۳- ﴿الْأَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾، نایا له دوزه خدا جیگه و ریگه ی حه‌وانه وه بو بیروایان نیه! نه م پرسیار کردنه، پرسیار کردنن نکوو لیلی که رانه به، واته: به دنیایی له دوزه خدا جتی حه‌وانه وه، تیدا نیشته جتی بوون بو بیروایان هه به، چونکه (المَثْوَى: اِسْمٌ مَّكَانِ الثَّوَاءِ، وَهُوَ الْقَرَارُ، فَالْمَثْوَى: الْمَقَرُّ)، (مَثْوَى): ناوی شوئنه له وشه ی (ثَوَاء) هوه هاتوه، (ثَوَاء) بریتیه له نیشته جتی بوون، که واته: (مَثْوَى) یانی: شوئنی نیشته جتی بوون، له رسته ی پیشی که ده‌فرموی: ﴿وَكَذَّبَ بِالْصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ﴾، نهو په یامه راسته ی بوی هاتوه به کسه ر به دروی داناوه، بن نهوه ی بیری لن بکاته وه، تیوه ی پامئنی، نه‌وانه خوا صَلَّى ده‌فرموی: نایا بو بیروایان جیگه و ریگه له دوزه خدا نیه! واته: به ته نکید نه‌وانه بیروان و، جیگه و ریگه شیان له دوزه خدا به.

۴- ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالْصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾، به لام که سیک که راستی هیناوه، به راستی شی داناوه، نا نه‌وانه ن پاریزکاران.

﴿وَصَدَّقَ بِهِۦٓ﴾: هه ر خوئی دنییا بووه به راستدانه ری خوئی و په یامه که ی بووه، یاخود نه‌وانه شه که به راستیان داناوه که هاوه لآنسی، خوا لییان پازی بی، که ده‌فرموی: ﴿وَصَدَّقَ بِهِۦٓ﴾، (ه‌ی سه ر (به‌ی) یان ده‌گه ریته وه بو (الصدق)، (صِدْقٌ بِالْصِّدْقِ)، واته: نهو په یامه راسته ی که بوی هاتوه، به راستی داده‌نن، یاخود ده‌گه ریته وه بو (الَّذِي) واته: نهو که سه ی په یامه راسته که ی هیناوه، به راستی ده‌زانی که موحه‌مه ده صَلَّى، واته: قورنانه به راست ده‌زانی، یان موحه‌مه ده صَلَّى که هینه ری قورنانه له خواوه، به راستی داده‌نن.

که ده‌فهرموی: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾، نا‌نه‌وانه‌ن پارِیزکاران، نه‌مه شیوازیکی کورته‌لینانه، واته: پارِیزکاران نه‌گه‌ر هه‌بن ته‌نیا نه‌وانه‌ن، بیگومان لیره‌دا مه‌به‌ست له‌وانه‌ش هاوه‌لانی به‌ریزی پیغهمبه‌ره ﴿﴾ به‌پله‌ی به‌که‌م، چونکه کاتیک موحه‌مه‌د ﴿﴾ نه‌و په‌بامه‌ راسته‌ی خوای هینا، به‌که‌مین که‌سانیک که‌ بروایان پی‌ هینان، هاوه‌لانی به‌ریزی بوون، خوا لیمان رازی بی، له‌ پیش هه‌مووشیانه‌وه، نه‌وانه‌ی که‌ له‌ پتسه‌وه بوون به‌ تابه‌تی (أبو بکر الصدیق)، نجا دوایی نه‌وانی دیکه‌ش خوا له‌ هه‌موویان رازی بی.

بیگومان نه‌وه‌ش به‌ریزی پیگه‌و پایه‌ی هاوه‌لانی به‌ریزی پیغهمبه‌ره ﴿﴾ ده‌گه‌به‌نی، چونکه خوا ﴿﴾ به‌ کومه‌تیک سیفه‌تی گه‌وره ستایشیان ده‌کات و دوایش پاداشتیکیان بو‌ پاده‌گه‌به‌نی که‌ هه‌ر شایسته‌ی نه‌وانه، خوا هاوکار بی‌ دوایی له‌ تفسیری سووره‌تی (الفتح) دا، که‌ له‌ چه‌ند شوئیتیکا مه‌دح و ستایشی زوری هاوه‌لانی به‌ریزی پیغهمبه‌ری ﴿﴾ تیدا کراوه، خوا پشتیوان بی‌ باسی پیگه‌و پایه‌ی به‌ریزی هاوه‌لانی به‌ریزی پیغهمبه‌ره ﴿﴾ ده‌که‌ین، هه‌روه‌ک له‌ کتیبی حه‌وته‌می مه‌وسووعه‌ی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) که‌ له‌ ژیر ناوونیشانی: (خاتم النبیین محمد ﴿﴾: موجز سیره، وبراهین نبوته، ومقامه‌ الرُفیع، وواجبنا اتجاهه)، له‌وتیدا باسی پیگه‌و پایه‌ی به‌ریزی هاوه‌لانی به‌ریزی پیغهمبه‌ره ﴿﴾، پۆلین کردنیان بو‌ چه‌ند به‌شیکمان، کردوه.

هۆکاری چیه؟ که‌ ده‌فهرموی: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿﴾، ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾، به‌ کو (جمع) ده‌به‌وتی، هه‌ر نه‌وانه‌ن پارِیزکاران، له‌ حالیکه‌ (الذی) بو‌ تاکه: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ﴾، هه‌روه‌ها: ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾، نه‌ویش هه‌ر بو‌ تاکه؟

ده‌تیین: نه‌وه له‌به‌ر په‌چاو کردنی وشه‌ی (الذی) بووه، که‌ دوایی ده‌فهرموی: ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾، نه‌گه‌رنا له‌ راستیدا مه‌به‌ست پیسی کویه، چونکه دوایی

همه و راننده‌ها را که به کفر دین: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (۳۲) ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ﴾
 عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿۳۱﴾ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي أَلْزَمُوا
 وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۳۲﴾ که زیاتر له ده (۱۰)
 ناماژه‌ی کوه‌ها و کوه‌ها، که واته: که ده‌فهرموی: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ﴾ به
 دنیایی مه‌به‌ست پی‌موحه‌مه‌ده ﴿نَهَو كَه‌سَه‌ی رَاسْتِی هِنَاوَه، پَه‌یامِی
 رَاسْتِی هِنَاوَه، بَه‌لَام نَه‌وِی دِیكَه﴾ ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾ هه‌روه‌ها نَه‌و كَه‌سَه‌ی كَه
 نَه‌و پَه‌یامه‌ رَاسْتِی، یاخود نَه‌و هِنَه‌رِی پَه‌یامه‌ رَاسْتِی بَه‌رَاسْت دَانَاوَه، وَاتَه:
 قورنایی بَه‌رَاسْت دَانَاوَه، كَه پَه‌یامه‌ رَاسْتَه‌كَه‌یَه، یان هِنَه‌رَه‌كَه‌ی نَه‌و پَه‌یامه‌ كَه
 موحه‌مه‌ده ﴿بَه‌رَاسْت دَانَاوَه، ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾ هه‌رچه‌نده بَه تَاك هَاوَه،
 بَه‌لَام مه‌به‌ست پی‌ی كَوِیَه، چونكه دَوَايِی ده‌فهرموی: هه‌ر نَه‌وانَه‌ن پَارِیْزَكَارَان.

۶- ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ هه‌رچی بیانه‌وی له لای پَه‌روه‌دگارِیَان
 هه‌یانه، (أَي: لَهُمْ كُلُّ مَا يَتَمَنُّونَهُ وَيُعْطُونَهُ)، هه‌رچی كه بَه خَوَازِن بُوِیَان
 هه‌یَه‌و پِیَان ده‌به‌خَشْرِی.

۷- ﴿ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ نا نَه‌وَه‌ش پاداَشْتِی چاكه‌كارانه، كه‌واته: خُوا
 هه‌م بَه پَارِیْزَكَارَان پِیْتَنَاسَه‌ی كَرْدوون، هه‌م بَه چاكه‌كاران، ده‌شیتوانی بفه‌رموی: ﴿ذَلِكَ
 جَزَاؤُهُمْ﴾، بَه‌لَام كه ده‌فهرموی: ﴿ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾، نَه‌مه: ﴿إِظْهَارٌ فِي مَقَامِ
 الْإِضْمَارِ، لِإِقَادَةِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِمْ بِأَنَّهُمْ مُحْسِنُونَ﴾، نَه‌مه ده‌رَخَسْتَه‌ن له شَوِیْنِ شَارْدَنَه‌وَه، بُو
 نَه‌وَه‌ی سَتِیاشان بَكَات، بَه‌وَه‌ی كه وِیْرَای نَه‌وَه‌ی پَارِیْزَكَارَان، چاكه‌كارِیَشَن.

۸- ﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا﴾، تَاكو خُوا لَبِیَان بَسْرِیْتَه‌وَه،
 خِرَابَرِیْن شِیْئِك كه كَرْدَه‌وَه‌كَانِیَان بَسْرِیْتَه‌وَه.

(ل) ی سه‌ر (لِيُكَفِّرَ)، (ل) ی هُوَ‌كَارَه: (اللام لِلتَّغْلِيلِ وَهِيَ تَتَّعَلَقُ بِفِعْلِ مَخْذُوفٍ ذَلَّ
 عَلَيْهِ قَوْلُهُ ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾، وَالتَّغْلِيلُ: وَعَدَهُمُ اللَّهُ بِذَلِكَ، وَالتَّرْتِمَ
 لَهُمْ ذَلِكَ، لِيُكَفِّرَ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا، وَاتَه: (ل) بُو هُوَ‌كَار دُوْزِیَه‌و پَه‌یوه‌سْتَه

به کرداریکی قرتیزاوه‌وه، که (هُم مَّا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ) ده‌یگه‌به‌نتی و ناوا مه‌زننه ده‌کرتی: بویه خوا تَعَلَّقَ نهو به‌لینه‌ی پیداون، که هرچی بیان‌ه‌وتی هه‌یانه، تاکو خرابترینی کرده‌وه کانیان که نه‌نجامیانداون، لیان بسریت‌ه‌وه و پاکیان بکاته‌وه.

۹- ﴿وَيَجْزِيهِمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾، پاداشته‌که‌شیان بداته‌وه، به پئی باشرینی کرده‌وه کانیان که نه‌نجامیانداون.

پرسیار له پیغهمبه‌ری خوا تَعَلَّقَ کراوه: چ گونا‌ه‌تیک گه‌وره‌تره؟ فه‌رموو‌به‌تی: اَنْ تَدْعُوَ لَهُ نِدًا وَهُوَ خَلَقَكَ (أخرجه أحمد: ۴۱۳۱، والبخاري: ۴۲۰۷، ومسلم: ۸۶، وأبو داود: ۲۳۱۰، والترمذي: ۳۱۸۲، والنسائي: ۴۰۱۳) واته: (گه‌وره‌ترین گوناج نه‌ویه) که تو‌هاوتایه‌ک بو خوا بانگ بکه‌ی، له حالیکدا نهو (خوا) به‌دیپینه‌ری تویه.

که ده‌فه‌رموی: ﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا﴾، وشه‌ی (أَسْوَأُ) یانی: خرابترین، به‌لام (الْأَسْوَأُ مَسْلُوبُ الْمُقَابَلَةِ، أي: الْعَمَلِ الشَّدِيدِ الشُّوْءِ)، لیره‌دا مه‌به‌ست پئی خرابترین کرده‌وه‌یان له فلان کرده‌وه‌یان، نیه، چونکه به‌رانبه‌ره‌که‌ی قرتیزاوه‌وه، له‌به‌ر چاو ناگیرئی، به‌لکو مه‌به‌ست پئی هه‌ر کرده‌وه‌یه‌کی زور خراپه له خودی خویدا، هه‌روه‌ها نه‌وی دیکه‌شیان که ده‌فه‌رموی: ﴿بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾، به هه‌مان شیوه، واته: نهو کرده‌وه زور باشه‌ی که کردوو‌یانه، نه‌وه ده‌کرتیه پینوانه بو پادا‌شدانه‌وه‌یان، سه‌ره‌نجام مانایه‌که‌ی ده‌بیته نه‌م دووه:

۱- (يَجْزِيهِمْ بِمَخَاسِنِ أَعْمَالِهِمْ دُونَ مَسَاوِيهَا)، خوا پاداشتی کرده‌وه باشه‌کانیان ده‌داته‌وه، به‌لام خراپه‌کانیان لئ ده‌سریت‌ه‌وه له‌سه‌ریان سزایان نادات.

۲- (يَجْعَلُ مَخَاسِنَ أَعْمَالِهِمْ مِثْلَ أَحْسَنِهَا فِي الْأَجْرِ)، سه‌ره‌جم کرده‌وه باشه‌کانیان، وه‌ک کرده‌وه هه‌ره باشه‌کانیان داده‌نتی له پادا‌شت درانه‌وه‌دا، واته: کرده‌وه هه‌ره باشه‌کانیان

دهکرینه پیوهرو تهرازوو بو پاداشت دانهوهیان و، به پئی باشتین کردهوهیان پاداشتیان
دهدریتهوه.

بو وینه: کهسیک که نویژکه ره، هه ندیک له نویژه کانی زور به ریک و پیکسی
دهکات، چ له رووی نیوه روکیانه وه، چ له رووی روواله تیانه وه، ئنجا خوا ص
ئه و نویژه هه ره باشانه، دهکاته پیوهر بو پاداشت دانهوهی له سه ره سه رجه م
نویژه کان، ههروه ها روژوو کرتنه که وه، ههروه ها خترو چاکه کان، ههروه ها هه موو
کردهوه کانی دیکه ش هه ره به و شیوه به و، دیاره به خشش و که ره می خواش ص
سنووری نیه.

مهسه لهی هه شته م و کو تایی:

بیتروایه کان پتغه مبهریان ﷺ به په رستراوه کانیان ده ترساند، به لأم خوا ﷺ به سه بو به ندهی خوئی که بیاریزی و پشتی بگری و سه ری بخت، نه گومراکراوی خواش راسته ریکه ری هه یه و، نه راسته ریکراویشی گومراکه ری هه یه و، له حالتیکشدا که بیتروایه کان دان به به دیتنه ریا ته یسی خوا ﷺ و، هیچ له ده ست نه هاتوو یی په رستراوه کانیان له به رانبه ر خوا دا دینن، هیچ لوزیک نیه بیانه رستن، بو یه خوا ﷺ فه رمان به پتغه مبه ر ﷺ ده کات که بی منه تیان بکات و، دنیا شیایان بکات که زه بوون و تیشکاو ده بن:

خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿ اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَنْ يَهْدِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ اَلَيْسَ اللهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللهُ قُلْ اَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ اِنْ اَرَادَنِيَ اللهُ بِضَرْحٍ هَلْ هُنَّ كَتِفَاتُ ضَرْحِهِ اَوْ اَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هِيَ مِنْ رَحْمَتِي قُلْ حَسْبِيَ اللهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَنْقُورِ اَعْمَلُوا عَلَى مَكَانِكُمْ اِنِّي عَمَلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٤٠﴾ ۴۰

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له چوارده بر گه دا:

۱- ﴿ اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۚ﴾ نایا خوا ﷺ بهس نیه، بو به ندهی خوئی! به وانهی جگه له و (خوا) یش ده ترستین! (عَبْدَهُ) خویتراویشه ته وه: (عِبَادَهُ)، (اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ) واته: نایا خوا ﷺ بو به ندهکانی خوئی بهس نیه! ئەمه له ئەسلدا به و شتو ده به بووه: (وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِ اللهِ، وَاللهُ كَافِيكَ)، ئەوان به جگه له خوا ده ترستین، به و په رستراوانهی که له جیاتی خوا یان له ویرای خوا ده یانه رستن، تو ده ترستین و ده لاین: زیانت پی ده گه یهن، به لأم خوا ﷺ بو

تو بهسه، به لأم بویه خوا ﷺ ته عبیره که ی ناوا دارشتهوه: ﴿ اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۙ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِۦ ۗ ﴾، تاكو نهودی كافره كان پینان ناخوشهوه نهوهش كه مایه ی دلخوشیی پیغهمبه ره ﷺ پیش بخری، كه بریتیه له: ﴿ اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۙ ﴾، ئەمه جیی دلخوشییه بو پیغهمبه ره ﷺ، كه نایا خوا ﷺ بهس نیه بو بهنده ی خوئی؟ ههروه ها ئەمه جیی دلناره چه تیی و ناخوشییه بو بیروا به كان، مادام خوا بهس بی بو بهنده ی خوئی.

كهواته: ترستیانی ئەو بهنده یه ی خوا، یان بهنده كانی خوا، ئەگه ره به (عباده) بخوئرتتهوه، بت و صه نه مه كان و په رستراوه ساخته مو پووچه كان، شتیکی بی جییه.

﴿ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِۦ ۗ ﴾، ئەمه ناوردانه وه یه له شیوه ی نادیاره وه بو شیوه ی تاماده (إِلْتِفَاتٍ مِنَ الْغَائِبِ إِلَى الْحَاضِرِ)، تاكو تیهو پۆکی ئەم رسته یه تاییهت بكری به پیغهمبه ره وه ﷺ و بو ئەو ساغ و یه كلابكرتتهوه، نهوان تو ده ترستیان بهو شتانه ی كه له خوار خواوه و له جیاتی خواوه ده یان په رستی، به بت و صه نه مه كانیان، ده یانگوت: ئەی موحه ممه ده! ﷺ قسه به بته كانمان، مه لئی، - بیگومان پیغهمبه ریش ﷺ ته عبیره وشه ی ناشایسته ی به كار نه هیئاوان، بهس ده یفه رموو: ئەوانه هیچ نین، ئەو په یكه رو بت و صه نه مانه ی كه ده یان په رستی، هیچ له ده ست نه هاتوون، هیچیان پی ناكری، نایه ته كانی خوا هه ره ئەو جوړه ته عبیرانه یان تیدایه، ئەوان نهوه یان به قسه پی گوتن و جنیو دادنه - ده یانگوت: قسه به په رستراوه كانمان مه لئی، زیانت پی ده گه یه نن، بویه خوا ﷺ ده فهرموئی: نایا خوا بو بهنده ی خوئی بهس نیه؟، یان بو بهنده كانی

(۱) هه رجارێك ئەم نایه ته به پیژه ده خوئتمه وه، ئەو رۆژم دیتته وه یاد، كه دوا ی ماوه یه ك نازار و نه شكه نجه له زیندانی ئەمریكا داله (كروویه ره) چه ند رۆژێك بی هه و آل بوون و، رۆژێك له خوئندنی قورئاندا له نوژه كانمدا، رێك گه یشتبوومه ئەو نایه ته: ﴿ اَلَيْسَ اللهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ... ﴾. له ده رگایاندا بو لیکۆلینه وهو دادگایی (تحقیق و محاکمه) و، خوئندنی نایه ته كه له وكتا ده دا، هوکاری هیمنی و نارامیم بوو! ئەو رۆژهش دهوری: ۲۰۰۲/۷/۳۰ ز بوو، چونكه (۲۰) رۆژ دوا ی ده سته گیركرام بوو.

خوئی، به س نیه، بیانپاریزی و سه ریان بخات؟ نهوانیش تو ده ترسینن بهو شتانه که له خوار خواوون و له جیاتی خوا ده یانه پرستی!

(۲) ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، که سیکیش خوا ری لئ تیک بدات، یان له ری وئی بکات، هیچ راسته ریکه ریکی بو نیه، نهک رینماییکار، چونکه خوا رینماییه هموو که سیکیه کردوه، به لام نهوانه ی که خوا رینماییان دهکات، هه به رینماییه خوا قبول دهکات و، خواش راسته ری دهکات، هه شه رینماییه خوا ره فز دهکات و، خواش سه ری لئ دهشیتین و سه رگردان ددین، به هوئی نهووه که رینماییه خوا یه تکردهووه.

(۳) ﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾، هه روده ها هه که سیکیش خوا راسته ری بکات، هیچ گومرا که ریک و هیچ سه رلیشتیوتنه ریکی بو پهیدا نابن.

نه مه له لایه که هوه دلخوشیه بو پیغمبر ﷺ و بو پرواداران، که مادام خوا ﷺ راسته ری کردوون، هیچ که س ناتوانی ریان لئ تیک بدات و ریان لئ بشیتین، له لایه کی دیکه شهوه ناومیدکردنه بو هاوبهش بو خوا دانره گومرایه کان، که مادام به پی بریاری خواو، به پی یاسای خوا، ئیوه گومرا بوون، له نهجامی نهووه که رینماییه خواتان قبول نه کردوه، تازه ری نابیننهووه، هه رگیزیش راسته ری نابن.

(۴) ﴿الَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ﴾، نایا خوا زال و بالآ دهستی خاوون تو له نیه؟ (الِاسْتِفْهَامُ تَقْرِيرِي، لَأَنَّ الْعِلْمَ بِعِزَّةِ اللَّهِ مُتَقَرَّرٌ فِي النَّفْسِ)، لیره دا نه پرسیارکردنه پرسیارکردنی چه سپاندنه، چونکه زانیاری هه بوون به عیززهت و بالآ دهستی خوا، چه سپاوه له هه موو عقل و دل کان دا.

که ده فهرموئ: ﴿الَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ﴾، (العزیز: صِفَةٌ مُشْبِهَةٌ مُسْتَقْفَةٌ مِنَ الْعِزِّ، أَي: الْمُنْعَةِ)، واته: (عزیز): ناوه لناوی چوئراوه (به کردار) - له پرووی ریزمانییهوه - له وشه ی (عز) هوه هاتوه، (عز) یش نهوویه که سیک حاله تیکیه هه بی که به رانبه ره کانی پی نهویرن و زه فهره ی پی نه بن.

که دهفهرموی: ﴿ذِي أَنْتِقَامٍ﴾، خاوهن تۆلهستاندن، (الْإِنْتِقَامُ: الْمَكَافَأَةُ عَلَى الشَّرِّ بِشَرٍّ، وَهُوَ مُشْتَقٌّ مِنَ النَّقْمِ وَهُوَ الْعُصْبُ)، (إِنْتِقَام) له (نَقْم) دوه هاتوه، واته: تورهدی، ننجاً: ﴿ذِي أَنْتِقَامٍ﴾، واته: خاوهن تۆله، چونکه (إِنْتِقَام) بریتیه له سزادانهوی خراپه به خراپه، واته: خوا هم بالاً دهستهو هم خاوهنی تۆلهستاندنیسه بۆ کهسانیک که شایستهی نهوهن، خوا سزایان بدات و تۆلهیان لی بستینی.

که دهفهرموی: ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾، له سوورهتی (الأعراف) دا، خوا ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾، ویدرهم فی طغیبتهم یعمهون ﴿۱۸۳﴾ (الأعراف، واته: هر که سئیک خوا گومرای بکات، راسته ری کهری بۆ نابی و، لیان دهگه ری له سهر کیشی خویان دا سه راسیمه و سه رگه ردان بین، به لام لیرده دهفهرموی: ﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾، یان: ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، (من) ی بۆ زیاد کراوه: ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، ننجاً (من)، بویه لیرده زیاد کراوه، تاکو دهق بن له سهر نهوهی که جینسی رنماییکارو راسته ریکه ریان نابیت، به لام له سوورهتی (الأعراف) دا، که دهفهرموی: ﴿فَكَلَّا هَادِيَ لَهُ﴾، له بهر نهوهی (لا) که له پیشه وهدهقی پیی دهگوتری: (لَا النَّافِيَةَ لِلْجِنْسِ)، واته: جینسی راسته ریکه ری نابی، که واته: نه مه هونهر نواندنه له دهر بریندا، نه گه رنا مانا که بیان هه ره که، چونکه هی سوورهتی (الزمر)، (من) خراوه ته سهر: ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، واته: که سئیک خوا گومرای بکات، هه رچی راسته ریکه ره نابیت، له سه ره تاوه تاکو کونایی، له سوورهتی (الأعراف) یشدا: ﴿فَكَلَّا هَادِيَ لَهُ﴾، به (لا) ی لابه ری تیکرا (جنس) یانی: جینسی راسته ریکه ری نابی.

۵- ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾، نه گه ر لیشیان بیرسی: کن تاسمانه کان و زوی هیتاونه دی؟ زور به جه ختکرده وهوه ده لئین: خوا ﴿﴾.

تَمَه زَمِينَه خَوْشَكْرَدَنَه بُو نَهوَي لَه دَوایِ دَا دِي:

(۶) - ﴿قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، بَلَى: تَايَا نَهَوَانَه تَان دِيوَنَه كَه لَه جِيَايِ
خَوَا لِيْيَان دَه پَارِئِنَهوَه!

يَاي: مَادَام بَهَس خَوَا بَه دِيهِيئِنَه رَه، دَه بِي تَهَر تَهوِيش دَاوَالِيكْرَاوَو پَه رَسْتَرَاو
بِي، وَاتَه: شَتِيك كَه جِيگَاي مَشْت وَ مَر نِيَه، كَه بَه دِيهِيئِنَه رَايَه تِيي وَ خَاوَه نِدَارِئِيي
وَ پَه رَوَه رَدگَارِئِيي خَوَايَه بُو گَه رَدوَوَن وَ، بُو بُووَن بَه سَه رَو خَوَارِيَهوَه، نَاسَمَانَه كَان
وَ زَهوِي، نَهوَه كَه هِيچ مَشْت وَ مَرِيكِي تِيْدَانِيَه، نَهوَه ي كِرْدوَه بَه زَمِينَه
خَوْشَكْرَدَن وَ بِنَاغَه) تَاكو دَوَايِي پَاهَه نِدِيَان بَكَات بَهوَه كَه دَه بِي تَه نِيَا خَوَاش
بِيَه رَسْتَن وَ تَه نِيَا دَاوَا لَهو بَكَهَن، كَه دَه فَه رَموِي: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ﴾، دَه گُوْنَجِي دِيْتَن،
بِيْنِيي چَاوِيي بِي، چُونَكَه نَهَوَانَه ي پَه رَسْتَوِيَاَن، بَه چَاوِي سَه رِيَان بِيْنِيوِيَاَن،
دَه شَكُوْنَجِي مَه بَه سَت بِيْنِيي عَه قَلِيي بِي، وَاتَه: تَايَا عَه قَل وَ هُوْشْتَان نِيَه نَهو
شْتَانَه ي كَه لَه جِيَايِ خَوَا لِيْيَان دَه پَارِئِنَهوَه، هِيچ نِيَن وَ شَايَسْتَه ي نَهوَه نِيَن؟
هَه مَزَه كَه ش بُو پَرَسِيَاَر كِرْدَنَه وَ پَرَسِيَاَر كِرْدِنِي نَكُووَلِييَلِيكَه رَانَه يَه، ﴿قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، بَلَى: تَايَا نَهَوَانَه دَه بِيْنِن (بَه چَاوِي عَه قَل وَ دَل، يَان بَه
چَاوِي سَه ر) كَه لَه جِيَايِ خَوَا لِيْيَان دَه پَارِئِنَهوَه!

(۷) - ﴿إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّيهِ﴾، نَه گَه ر خَوَا ﴿لَهُنَّ﴾ زِيَانِيكِي بُو
مَن بُوِي، تَايَا نَهَوَان لَابَه رِي زِيَانَه كَه بِنِي؟ (الضُّرُّ: مَا يَسُوهُ الْإِنْسَانُ فِي نَفْسِهِ وَمَا لَهُ
خَوْفُهُ)، (ضُرٌّ) هَهَر شَتِيكَه كَه مَرُوْف پِيي نَاخُوْش بِي لَه جَه سْتَه يِدَاو لَه مَال وَ سَامَانِيْدَاو
لَه دَهوَرُوْر بَه رِيْدَا، ﴿هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّيهِ﴾، نَهَوَانَه ي تِيوَه لَه جِيَايِ خَوَا لِيْيَان
دَه پَارِئِنَهوَه دَه يَان پَه رَسْتَن، تَايَا زِيَانَه كَه ي لَادَه دَهَن؟ تَايَا لَابَه رِي نَهو زِيَانَهَن؟ وَشَه ي
(كَاشِفَاتُ) بَه پَالْدَرَاو (مُضَاف) بُو لَآي (ضُرٌّ) خَوِيْئِرَاوَه تَهوَه: ﴿هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ
ضُرِّيهِ﴾، تَايَا نَهَوَان لَابَه رِي زِيَانَه كَه بِنِي؟! نَهو زِيَانَه ي كَه خَوَا ﴿لَهُنَّ﴾ بُو مَنِي بُوِي، هَه رَوَه هَا
بَه تَه نُوْنِي (كَاشِفَاتُ) يَش خَوِيْئِرَاوِيْشَه تَهوَه: (كَاشِفَاتُ ضُرُّه)، تَايَا نَهَوَان لَابَه رَن بُو نَهو

زیانه‌ی که خوا ﷻ بُو منی دهوی؟ (وَإِلَّا كَاشِفَاتُ الْمُرِيَلَاتِ) لابه‌ره‌کان، (فَالْكَشْفُ مُسْتَعَارٌ لِلزَّالَةِ بِتَشْبِيهِ الْمَغْفُولِ وَهُوَ الضَّرُّ بِمَنْعِهِ مُسْتَعَرٌّ، وَتَشْبِيهُ إِزَالَتِهِ بِكَشْفِ الشَّيْءِ الْمَسْتُورِ، أَي: إِخْرَاجِهِ)، لیره‌دا که ده‌فهرموی: (كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ) یان (كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ) هردوو شیوه‌ی خویندنه‌وه که هاتون، واته: نایا نه‌و په‌رستراوانه‌ی تیوه، لابه‌ری نه‌و زیانه‌ن، که خوا ﷻ بُو منی دهوی؟! وشه‌ی (كُشِفَ) خوازراوه‌ته‌وه بُو لابرډن، چونکه زیانه‌که چوئتراوه به شتیکی په‌نهانه‌وه‌و، لابرډنه‌که‌شی چوئتراوه به ده‌رختنی نه‌و شته په‌نهانه‌و په‌رده له‌سه‌ر لادانیه‌وه.

۸- ﴿أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُسْكِنَاتٌ رَّحِمَتِهِ﴾، یان نه‌گه‌ر خوا ﷻ به‌زه‌بیه‌کی بُو من بوی، خیرو خوشبیه‌کی بُو من بوی، نایا نه‌وان گپه‌ره‌وه‌ی نه‌و به‌زه‌بیه‌ی وین؟ (مُفْسِكَاتٌ رَحْمَتِهِ)، خوئتراویشه‌ته‌وه: (مُفْسِكَاتٌ رَحْمَتِهِ)، نایا نه‌وان گپه‌ره‌وه‌ی نه‌و به‌زه‌بیه‌ی خوان که خوا بُو منی بوی.

۹- ﴿قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ﴾، بَلَى: خوام به‌سه، همموو په‌سپارکردنه‌کان په‌سپارکردنی نکوولیبلیکه‌رانه‌ن، واته: نه‌گه‌ر خوا ﷻ بیهوی زیانیکم لڼ بدات، ناتوانن زیانه‌که‌م لڼ دووربخه‌نه‌وه‌و، نه‌گه‌ر خوا ﷻ بیهوی خیرو خوشبیه‌کم تووش بکات و به‌زه‌بیه‌کم له‌گه‌ل بنوئتن، ناتوانن نه‌و به‌زه‌بیه‌ بگپه‌رنه‌وه، که‌واته: نه‌و په‌رستراوانه‌ی تیوه هیچ کاره نین، ﴿قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ﴾، بَلَى: خوام به‌سه، واته: خوام به‌سه، بُو همموو شتیکی و له همموو حالاندا، خوا بُو من به‌سه، که پشٹی پڼ به‌ستم و مشورم لڼ بخوات و سه‌رم بخات.

۱۰- ﴿عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾، پشٹ به‌ستوان ته‌نیا پشٹ به‌و ده‌به‌ستن، واته: پشٹ به‌ستوانیک که عه‌قَل و هوْشیان هه‌بڼ، ته‌نیا پشٹ به‌خوا ده‌به‌ستن، ته‌نیا نه‌و ده‌که‌نه کارپڼ سپڼردراوی خوْیان.

لیره‌دا که ده‌فهرموی: ﴿إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ﴾، یان: ﴿أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ﴾، (عَدِلَ عَنِ عِبَارَةٍ: إِنْ أَرَادَ ضُرِّي، أَوْ أَرَادَ رَحْمَتِي، إِلَى مَا تَرَاهُ، لِقَصْدِ الْإِهْتِمَامِ بِالْمُرَادِ

بِه لِإِصْطِلِ الْمُرَادِ إِلَيْهِ، حَتَّى كَأَنَّ ذَاتَهُ هِيَ الْمُرَادُ لَمَنْ يُرِيدُ إِصْطِلَ شَيْءٍ إِلَيْهِ، وَهَذَا مِنْ تَغْلِيْقِ الْأَحْكَامِ بِالذُّوَاتِ، وَالْمُرَادُ أَحْوَالُ الذُّوَاتِ مِثْلُ: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَلْمِيَّةُ﴾ (المائدة: ۱۳)، أُنِيَ أَكْثَلُهَا.

جار جار له رووی ره واونبیزی و ریزمانیه وه نامازه ده کین به هندی شتی ورد.

که ده فرموی: ﴿إِنْ أَرَادَنِي اللَّهُ بِضُرٍّ﴾، یان: ﴿أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ﴾، بؤچی خوا ۱۱ نه یفه رموو: نه گهر خوا ۱۲ بیهوی زیانم لی بدات، یان بیهوی به زهیم له گهل بوتنی؟ بویه نهو ته عبیره بهو شیوهیه گؤراوه، تاکو بایه خ پئدان در بخری بؤ نهوی دهویستری، ویستراوه که ی پئی بگه یه نری، (که بریتیه له زیانه که، یان له ره حمه ته که)، وهک خودی نهو کهسه (که پیغه مبه ره ۱۳) ویستراوه که ی، که بابای ویستر دهیوهی شته که ی پئی بگه یه نی (نهو زیانه ی بؤی دهویستری و، نهو به زهیمه ی بؤی دهویستری)، نجا نه مه له رووی ره واونبیزیه وه پئی ده گوتری: (تغلیق الأحکام بالذوات) واته: په یوه سترکردنی حوکه کان به خوده کانه وه، که مه به ست پئی حالی نهو خودانه یه، وهک خوا ۱۴ ده فرموی: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَلْمِيَّةُ﴾ (المائدة)، واته: مردارتان لی قه ده غه کراوه، واته: خواردنی مردان نه گهرنا مردار له چ روویه که وه قه ده غه یه؟ که لئی بخوین.

۱۱- ﴿قُلْ يَنْقُورِ أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَسَلٌ﴾، بلئی: نهی گله که کم! تیوه له شوینی خو تانه وه کاری خو تان بکن، منیش کاری خو م ده کم، واته: منیش نه جامه دری نهو نه که کم که پیم سپردراوه.

۱۲- ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾، له مه ودا ده زانن، چی ده زانن!؛

۱۳- ﴿مَنْ يَأْتِهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ﴾، کن نازاریکی بؤ دئی، زه بوون و ریسوای ده کات.

۱۴- ﴿وَيَجِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّهِمٌ﴾، نازاریکی به رده و امیشی دیته سه ری، واته: ده زانن کن له دنیا دا خوا سزایه کی بؤ ده تیری، زه بوون و شه رمه زاری بکات و، له دوارو ژیشدا سزایه کی به رده و ام داده به زیته سه ری و ملی ده گری.

که ده فہرموی: ﴿ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴾، واتہ: بَلَى: خوام بہ سہ، پشت بہ ستوان بہ س پشت بہو دہ بہ ست، نہمہ مہ بہ ست پتی نہو دیہ کہ من قہ ناعت و بروام وایہ، ہر وہا مہ بہ ست پتی نہو دیہ کہ من نہو دم لہ یادہ کہ دہ بتی پشت تہ نیا بہ خوا بہ ستری، دیسان راگہ یاندن تہو راستیہ بو نہو دیہ کہ مسولمانان و خہ لک بہ گشتی فیر بن کہ دہ بتی تہ نیا پشت بہ خوا ﴿﴾ بہ ستری.

کہ ده فہرموی: ﴿ قُلْ يَلْعَنُوكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَمَّا نَبَاؤُكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا مِن دُونِكُمْ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُكَذِّبِينَ ﴾، بَلَى: نہی گہ لہ کہم! نہمہ جوریکہ لہ دل نہر مکردن دوتراوہ کان بو نہو دی باش گوتی بو بگرن، واتہ: منیش بہ کیکم لہ خوتان، ﴿ قُلْ يَلْعَنُوكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَمَّا نَبَاؤُكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا مِن دُونِكُمْ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُكَذِّبِينَ ﴾، (الْمَكَانَةُ: الْمَكَانُ، وَتَأْنِيثُهُ رُوْعِي فِيهِ مَعْنَى الْبُقْعَةِ، وَاسْتِعْرَابٌ لِلْحَالَةِ الْمُحِيطَةِ بِصَاحِبِهَا إِحَاطَةً الْمَكَانِ بِالْكَائِنِ فِيهِ)، (مَكَانَةٌ) بہ مانای شو تہ، بہ لام بوچی کراوہ بہ مینہ، مینہی مہ جازیی؟ لہ بہر نہو دی مانای پارچہ زہوی (بُقْعَةُ) ای تیدا پہ چاو کراوہ، (بُقْعَةُ) دہ مینہی مہ جازییہ، وشہی (مَكَانَةٌ) یش خوازاوہ تہو دہ بو نہو حالہ تہی کہ دہوری مروقی دہ دات، وہک چو ن نہو شو تہی کہ کہ سیک لی تہی، یان شتیک لی تہی، دہوری نہو کہ س و نہو شتہ دہ دات، وشہی (مَكَانَتِكُمْ) بہ کو (جمع) خوتراوہ تہو ہوش: (مَكَانَاتِكُمْ).

کہ ده فہرموی: ﴿ إِنِّي عَمِلْتُ ﴾، منیش نہ انجامدہری نہو دم کہ فہرمانم پیکراوہ، یانی: من نہرکی خو م نہ انجام دہ دہم و، تپوہش چیتان پتی چاکہو لہ تواناتا دہیہ، بیکہن، کہ بیگومان نہمہ بتی منہ تکردن و، بتی باکیی دہر برینہ لہ ہاوبہش بو خوادانہرہ کان، چونکہ نہوان خو یان بہ پہرستراوہ کانی خو یان ہلہ دہا بہوہو، گہ فیان لہ پیغہ مہری خوا ﴿﴾ دہ کرد، نجا بو نہو دی بو یان دہر بغات: نہو خوا بہ یہ کگرتنہی لہ دلی موحمہ دہ دایہ ﴿﴾ ہیندہ رچوویہو، نہو ہیندہ پشتی بہ پہرہردگار و پہرستراوی راستہ قینہی خو ی قایمہو، بتی منہ تہ لہو شرو آلاتہی نہوان دہ پہرستری و ہرہ شہی پتی لہو دہ کہن.

که ده فرموی: ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾، نه مه بو جه ختکرده نه وه له سه ر نه وه که به ته نکید له مه و دوا ده زانن، به دنیاییه وه ش: ته نیا خوا تبت ده توانی شتیکی وا بفرموی، بفرموی: مسوگه ره له مه و دوا ده زانن و بوتان ده رده که وی، هه روه ها به س خوا ده توانی بفرموی: ﴿مَنْ يَأْتِهِ عَذَابٌ مُّخْرِبٌ﴾، واته: ده زانن کنی نازاریکی بو دی، زه بوون و سه رشوری بکات له دنیا داو، ﴿وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾، سزایه کی به رده و امیشی بیته سه ری، که مه به ست پی سزای رۆزی دوا ییه، یا خود نه مانه هه ر دووک مه به ست پیمان رۆزی دوا ییه، واته: سزایه کی بو دی، زه بوون و سه رشوری ده کات له رۆزی دوا یی داو، سزایه کی بو دی که به رده و ام بی و له کوئی نه بیته وه.

وشه ی (یحل)، پتشریش باسمان کرد که کاتی خو ی که سیک چوو ه بو سه ر دانی که سیک، بو لای خانه خو نیه ک، و لآخی پی بووه و باری پی بووه، ئیدی باره که ی خسته وه له وه را هاتوه.

هه لبه ته نه و ته عبیره ش ئی عجازنکی میژوو یی تیدایه، هه رچه نده نه مبینیوه له ته فسیره کانداناماژهی بو کرابی، چونکه که سیک ده توانی بلتی: به دنیاییه له مه و دوا ده زانن کنی زه بوون ده بی و، کنی له دنیا دا زه بوون و سه رشوری ده بی و، له دوا رۆژیشدا نازارو سزایه کی به رده و امی به مل دادی، که سیک ده توانی به ره هاییه نه وه بلتی، که خاوه نی گه ر دوون و خاوه نی دنیا و قیامت بی!

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسي چوارهم** ❖

پێناسەی ئەم دەرسە

ئەم دەرسەمان دوازدە (١٢) نایەت دەگرێتە خۆی، نایەتەکانی: (٤١ - ٥٢)، لەو دوازدە (١٢) نایەتەدا، خوا ﷻ چەند بابەتێکی جۆراو جۆر دەخاتە روو، کە سەرچەم هەشت بابەتی سەرەکیین:

١- دابەزێناری کتیب بۆ لای (محمد ﷺ) بە هەق، بۆ پێنمای کردن و راستە بێ کردنی خەلکی.

٢- گیان کیشانی خوا بۆ مرووفان، لە حالەتی مردن و خەوتندا.

٣- بە هەلەداچوونی هاوبەش بۆ خوادانەران لە بواری شەفاعةتدا، کە پێیان وابوو پەرستراوەکانیان، تکاو پەرجایان لە لای خوا ﷻ بۆ دەکەن.

٤- دڵ تێکچوونی کافران و، دڵ بێزار بوونیان بە یادی خوا، دڵ خۆشبوونیان بە باسی پەرستراوەکانیان.

٥- فەرمانکردنی خوا بە پێغەمبەرەکی موحەممەد ﷺ بە لای پارانەودیهکی کورتی ناوازه.

٦- حال خرابیی بێپروایان لە قیامەتدا، بە شیوەیهک کە چاوه‌ڕوانییان نەدەکرد.

٧- لە خۆبایی بوونی مرووفی خوانەناس، لە کاتی هات و لە کاتی خێرو خۆشیی داو، خستنه‌پووی خوای کارزان بۆ ئەو راستییهی کە پێشوانیشیان هەروا بوون، کاتی کە خۆشییهکیان بۆ دەهات لە کەوتی خۆیان دەرده‌چوون و زۆر شادمان دەبوون، هەتاکو سزای خوایان بۆ هاتوو، سزایان چێژتووه.

٨- راگەیانندی ئەو راستییهی کە بژیو بە دەست خوایه‌و، فراوان و تەسکی دەکات، واته: زۆرو کەمی دەکات، بۆ هەر کەسێک کە بیهوی، هەلبەتە نەک لە گۆتره‌به‌لکو به‌پێی حیکمەتی بێ سنووری خۆی و، بە پێی ئەو یاسایانهی لە ژبانی مرووفدا دایان.

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ
 ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِمَا ۖ وَمَا أَنْتَ بِوَكِيلٍ ﴿١١﴾ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ
 حِينَ مَوْتِهَا ۖ وَالَّتِي لَمْ تُمُتْ فِي مَتَابِعِهَا فِيمِمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ
 وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٢﴾
 أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوْلَوْكَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَقُولُونَ
 ﴿١٣﴾ قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا ۖ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
 ﴿١٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ ۖ وَإِذَا
 ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٥﴾ قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٦﴾
 وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَاقْتَدَرُوا بِهِ ۖ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ
 يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ وَبَدَأَ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا
 كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٨﴾ فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا
 ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ ۖ عَلَنَ عَلِيمٌ ۖ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
 لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ فَذَقَالهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٢٠﴾
 فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۖ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هُنَالِكَ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا
 وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٢١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۖ إِنَّ فِي
 ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٢﴾

مانای ده قواو ده قی نایه تهاکان

{به دنیایی نیمه (نهی موحه ممه دا!) به هق کتیبمان دابه زاندو ته سه ر تو، بو خه لک، نجا هه ر کهس ری ری راستی گرت، به سوودی خو یه ق و، هه ر که سیش گومرا بوو، ته نیا به زیانی خو ی گومرا ده بی و، تو چاودیرو پاریزه رنی به سه ریانه وه (که نه هیلی گومرا بین) ﴿١١﴾ خوا له کاتی مردندا گیانه کان وه رده گری (ده کیشی) و، نه وانه ی نه شمردین له (کاتی) خه وتیناندا، گیانه کانیا ن وه رده گری، نجا نه وه ی مردنی بو بریاردا بن (له لای خو ی) ده یانه یلیته وه، نه وانه ی دیکه ش تاکو کاتیکی ناوبراو ده تیریته وه (نیو جه سه ته کانیا ن)، بیگومان له وه دا نیشانه هه ن بو کومه لیک بیربکه نه وه و رامینن ﴿١٢﴾ (نایا نه وانه له سزای خوا بیباکن!) یان جگه له خوا تکا کارانیکیا ن گرتوون (که له قیامه تدا تکایان له لای خوا بو بکه ن)؟ بلن: نایا نه گه ر نه وانه هیچ شتیکیا ن به ده سه ت نه بی و نه شفامن (چون تکاتان بو ده که ن)؟! ﴿١٣﴾ بلن: تکا کردن تیکرای ته نیا هی خوا به (و به ده سه ت و به)، حوکمرا نیی ناسمانه کان و زهوی هی و به، دوا ییش هه ر بو لای وی ده گیرد رنه وه ﴿١٤﴾ کاتیکیش خوا به ته نیا باس بگری، نه وانه ی پروایان به (هه نزلگای) کو تایی نیه، ده کانیا ن ده سه لته وه (و ده گوو شری ن)، که چی که باسی نه وانه ی جگه له وی (به سه ترا وه کان) بگری، به که سه ر نه وان دلخوش و شادمان ده بن ﴿١٥﴾ بلن: نه ی خوا به! داهینه ری ناسمانه کان و زهوی، زانای په نهان و ناشکرا، ته نیا تو دادوه ری له نیوان به نده کانتدا ده که ی، له وه دا که تیدا که وتبوونه راجیایی و مشت و مره وه (له ژیا نی دنیا دا) ﴿١٦﴾ نه گه ر هاتبا و (له پوژی دوا یی دا) نه وانه ی سه میان کردوه (تووشی کوفرو شیرک بوون) هه رچی له زه ویدا به، وینه ی خویشی له گه لیدا هه یانبووایه، ده یانکرده به لا گیره وه (و فه ره بوویان بو قوتار بوون) له نازاری سه خت و بیره زای پوژی قیامه ت و، نه وه ی

که چاوه‌پریان نه‌ده‌کرد له لایهن خواوه بۆیان ده‌رکه‌وت ﴿۱۷﴾ هه‌روه‌ها نه‌و
 (کرده‌وه) خراپانه‌ش که (له دنیا‌دا) وه ده‌ستیان هینابوون، بۆیان ده‌رکه‌وتن و
 (سزای) نه‌وه‌ی گالته‌یان پێده‌کرد گهمارۆی دان ﴿۱۸﴾ (جیی سه‌رسورمانه) کاتیکی
 مرووف (ی بی‌پروا) زیاتیکی تووش ده‌بن، بانگمان ده‌کات (لیمان ده‌پارێته‌وه که
 لپی لابه‌رین)، دوایی کاتیکی له‌لایهن خۆمانه‌وه چاکه‌یه‌کی پێده‌به‌خشین، ده‌لئ:
 ته‌نیا به‌هۆی زانیاریه‌وه پیمدراوه (و وه‌ده‌ستم هیناوه) راست نیه، به‌لکو نه‌وه
 تاقیکردنه‌وه‌یه، به‌لام زۆربه‌یان نازانن ﴿۱۹﴾ که‌وانه‌ی پیش وانیش نه‌وه قسه‌یان
 گووت: که‌چی نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان هینابوو (له سامان و مال) هیچ دادی نه‌دان
 (و سوودی پی نه‌گه‌باندن) ﴿۲۰﴾ سه‌ره‌نجام (به هۆی نه‌وه‌ی لوتیسته‌یان‌وه) سزای
 (کرده‌وه) خراپه‌کانیان که وه‌ده‌ستیان هینابوون، تووشیان بوو، هه‌روه‌ها ته‌وانه‌ش
 که سته‌میان کردوه له‌مانه‌ سزای نه‌وه (کرده‌وه) خراپانه‌ی وه‌ده‌ستیان هیناوان،
 له‌مه‌ودوا تووشیان دئی و، ده‌سته‌وسانکه‌ریش نین (له سزای خوا قوتارین) ﴿۲۱﴾
 نایا نازانن که خوا ﷻ هه‌ر که‌س بیه‌وئی، بژیوی بۆ فراوان ده‌کات، هه‌روه‌ها
 وه‌ته‌نگی دینئ (و کهمی ده‌کات)! به‌دلتیایی له‌وه‌دا نیشانه‌هه‌ن بۆ کۆمه‌لیک
 به‌روا‌ینن ﴿۲۲﴾.

شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(بَوَكِيلٍ): (الْوَكِيلُ: فَعِيلٌ مَعْنَى الْمَفْعُولِ) وَكَفَى بِاللَّهِ وَكَيْلًا أَي: ائْتَفَ بِهِ
 أَنْ يَتَوَلَّى اللَّهُ أَمْرَكَ: ﴿ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴾، أَي مَوْكَلٌ عَلَيْهِمْ وَعَاقِفٌ لَهُمْ،
 (وَكَيْلٌ): له سەر کیشی (فَعِيلٌ)، به لَام به مانای (مفعول)، ه، واته: (مَوْكُولٌ إِلَيْهِ) کار
 پتی سپێردراو، که ده فه رموی: ﴿ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكَيْلًا ﴾ النساء، واته: تۆ ئیکتیفا
 بکه به وه خوا سه ره په رشتیاری کاروبارت بکات و کاری خۆت به و بسپیری،
 ﴿ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴾، تۆ کار پتی سپێردراو نی بو ئه وان، پارێزه ر نی
 به سه ر وانه وه.

(تَوَفَّى): وه رده گری، ده مرینی، (عَبَّرَ عَنِ الْمَوْتِ وَالنُّومِ بِالتَّوَفَّى) واته: هه ر کام
 له مردن و خهوتن به وشه ی (تَوَفَّى) ته عبیریان لیکراوه، له بهر ئه وه ی له کاتی
 مردندا، پووچی مرۆف له جهسته ی وه رده گیری به ته واوی، به لَام له کاتی
 خهوتندا، به شیوه ی که ئاته واو پروه که وه رده گیری نه ک به ته واوی، نه گه
 به ته واوی وه ربگیری و لیتی جابیتته وه، مردن پوودهدات.

(الْأَنْفُسِ): کۆی (نَفْس) ه، (نَفْس) یش به مانای پروه، هه تا له جهسته دایه
 (نه نفس) و، له ده ره وه ی جهسته ش (رووح) ی پنده گوتری.

(أَشْمَأَزَّتْ): (أَي: تَفَرَّتْ وَانْقَبَضَتْ)، سه مه وه و گووشرا، دلپان گووشراو، ته نک
 بوو، (أَشْمَأَزَّتْ) واته: (انقباض) وه ته نک هاتن و ناره حه ت بوون و بیزار بوون.

(يَحْتَسِبُونَ): (يَتَوَفَّعُونَ) به شیوه ی که که چاوه روانییان نه ده کرد: ﴿ مِنْ حَيْثُ
 لَا يَحْتَسِبُ ﴾ الطلاق، واته: له لایه که وه به شیوه ی که که چاوه روانییان
 نه ده کردو حیساییان بو نه کرد بوو.

(وَحَاقَ بِهِمْ): (نَزَلَ بِهِمْ، أَصَابَهُمْ)، واته: دابه‌زیه سه‌ریان و، تووشیان بوو.

(فِتْنَةً): به مانای تاقیکردنه‌ووو جه‌ربانندن دئی، لهم سیاقه‌دا: ﴿بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ﴾، ئەمه تاقیکردنه‌وده‌یه، ئەو مَال و سامانه که پیتان دراوه، ئەگه‌رنا (فتنه) به پی سیاقه جوژاو جوژه‌کان، مانابه‌که‌ی ده‌گوژی.

(بَبْسُطِ الرِّزْقِ): (تَبْسُطُ) پانی ده‌کات و، درتژی ده‌کات، (رِزْقُ) بژیو: ﴿بَبْسُطِ الرِّزْقِ﴾، (يُوسَعُ) فراوانی ده‌کات، مه‌به‌ستی پی (يُكْفِرُ) زوری ده‌کات.

(وَيَقْدِرُ): (أَيُّ) يُضِيقُ) وه‌ته‌نگی دینن، (يُضِيقُ) به مانای (يُقْلِلُ) بژیو کهم و ته‌نگ ده‌کاته‌وه.

مانای گشتیی نایه‌ته‌کان

خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ لهم ره‌وته‌دا روو له پیغه‌مبه‌ری خاتهم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌کات، که وه‌ک له پیناسه‌ی ئەم دهرسه‌دا گوتمان: هه‌شت باب‌ه‌ق گه‌وره‌و گرنگ لهم دوازده (۱۲) نایه‌ته‌دا خراونه‌ روو، به‌لکو ده‌گونجی بگوتری: زیاتریشن، یاخود ئەو هه‌شت باب‌ه‌ش هه‌ندیکیان بچنه‌ تپو هه‌ندیکیان، به‌لام من بو زیاتر روون بوونه‌وه‌ی چه‌مک و واتای نایه‌ته‌کان له پیناسه‌ی دهرسه‌که‌دا، کردوومن به هه‌شت باب‌ه‌ت.

ئجنا به‌کیک لهو باب‌ه‌تانه‌ باسی قورئانه، دهره‌رموی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ﴾، به‌دنیایی تیمه‌ کتیبمان به‌ه‌ق دابه‌زاندوته‌ سه‌ر تو بو خه‌لکی، دوینزاو (مُعَاطَب) موحه‌مه‌ده صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، که خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ قورئانی دابه‌زاندوته‌ سه‌ر دئی پاک و موباره‌کی، وشه‌ی (إِنَّا)ش بو جه‌ختکردنه‌وده‌یه: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ﴾، ئەمه‌ش به‌ره‌به‌رچدانه‌وه‌ی قسه‌و پروپاگه‌نده‌ی بیبرواو هاوبه‌ش بو خوادانه‌ره‌دکانه‌ که ده‌یانگوت:

أ- موحه مەد ﷻ شەیتانیک فیری دەکات.

ب- بۆ خۆی هەلیبەستوه.

ج- لە کەسیکی دیکە فیری بووه، ئەو تۆمەتانه هەموویان گوتراون، خوا ﷻ بۆ بەرپەرچدانەوێ ئەو قسانە هەموویان دەفەرموێ: بە دنیایی تێمە قورئانمان بە هەق دابەزاندۆتە سەر تۆ بۆ خەلک، کە دەفەرموێ: **بِالْحَقِّ**، واتە:

۱- تێمە هەق بووین کە قورئانمان بۆ تۆ ناردوه.

۲- یاخود بە شێوازیکی هەق بۆ تۆمان دابەزاندوه.

۳- یاخود قورئانمان دابەزاندوهو هەقی لە تێو خۆیوه گرتوه.

فَمَنْ أَهْتَكَدَّ فَلَنْفِيسِهِ، ئنجا هەر کەسیک پێی راستی گرت، ئەو ه سووده کە بۆ خۆیەق، **وَمَنْ صَلَّى فَإِنَّمَا يَصِلُ عَلَيْهَا**، هەر کەسیکیش گومرا بوو لە پێی لاداو، لە پێی ون بوو، گومرا بوونه کە بە زیانی خۆیەق، خۆی لە گومرا بوونه کە زەرەرمەنده، هەر وهک ئەنیا خۆی لە پێی راستگرتنه کە بەهره مەنده، **وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ**، تۆ بەسەر ئەوانهوه کار پێ سپێردراوو سەرپەرشتیاری، چاودێرو پارێزەر نی، نههتلی لایدن، ئەمە بابەق بەکەم.

ئنجا خوا ﷻ دیتە سەر بابەتیک دیکە، کە یەکیک لەو هەقانهی ئەم قورئانه گرتوونیه خۆی، بریتیه لهوهی رووحه کان هەموویان بەدەست خوان و بیگومان لە کاتی مردندا، ئەو رووحانه وەرده گرتی و بەو شێوهیه خوا ﷻ مردنیان بەسەردا دینن، ئەوهی نهشمردبێ، لە کاتی خهوتندا، واتە: هەم لە کاتی خهوتندا، هەم لە کاتی مردندا، رووحه کان لەبەر دەستی خوان و خوا دەیانباتهوه لای خۆی، ئەوهی کە بە مراندیش رووحی وەرزه گرتیهوه، لە کاتی خهوتندا رووحه کە وەرده گرتیهوه.

﴿اللَّهُ تَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا﴾، خوا **﴿الَّذِينَ﴾** نەفسەکان وەردەگەرى بە تەواویى لە کاتی مردنیاندا، ﴿وَالَّذِي لَمْ تُمْتَ فِي مَنَامِهَا﴾، ئەوانەش کە نە مرد بن، لە کاتی خەوتنیاندا نەفسەکان وەردەگەرى، دوایی باس دەکەین بۆچی خوا **﴿الَّذِينَ﴾** وشەى نەفسەکان ﴿الْأَنْفُسَ﴾ ی بەکارهیناوه، کە کۆى نەفسەو، وشەى رووحەکان (أَرْوَاحِ) ی بەکارهیناوه، دواتر لەو بارەووە باسیکی تاییەت دەکەین، ﴿فَمِمَّا كُنَّا نَقُصُّ عَلَيْكَ الْقِصَّةَ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْنَا الْمَوْتِ﴾، ننجاً خوا **﴿الَّذِينَ﴾** نەوہى کە مردنی بۆ بریار داى، لەو نەفسانەى وەریگرتوون لە کاتی خەوتنیاندا، لە لای خۆى دەپهتێتەوہ لەو شوێنەى کە بەس خۆى دەزانن، ئایا لە مەنزىگای بەهەشتدا، یان لە مەنزىگای دۆزەخدا، ئەوانە دەپهتێتەوہ؟! یان لە شوێنێکی دیکەى وەک بەهەشت و دۆزەخ، ﴿وَيُرْسِلُ الْأَخْرَجَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾، ئەوانی دیکەش دەنیرتەوہ، تاكو کاتی نوابراو، واتە: هەر کامیان لەو رووحانە دەنیرتەوہ بۆ نێو جەستە، تاكو ئەوئەندە ماوہ ژيانەى ماویەتی لە دنیا، تەواوی دەکات، ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾، بە راستی لەوہدا نیشانە هەن بۆ کۆمەلێک بیر بکەنەوہ، پامینن و تیفکرن.

کە دوایی ئیمە تۆزێک تێدەفکرین و پادەمینی لە دیاردەى خەوتن و چۆنیەتی جیابوونەوہو دووور کەوتنەوہیەکەى نەفس لە جەستە، کە لە حالەتی خەوتندا روودەدات.

ننجاً خوا **﴿الَّذِينَ﴾** دیتە سەر بابەتیکى دیکە، هەر لەو چوارچۆیەى هەمەکارەبوونی خوا **﴿الَّذِينَ﴾** لە دنیاو دواڕۆژدا، کە ئەوئەو کتیبى بە هەق بۆ تۆ دا بەزانندەوہ، بۆ ئەوہى خەلک رێی راست بگرى، ئەگەر رێی راست بگرن، قازانجى خۆیانەو، ئەگەر رێی چەوت بگرن و لابەدن، بە زیانی خۆیان تەواو دەبن، تۆشمان نەناردوہ کە نەهێلێ لایەن، تۆ ئەنیا پەبامى خۆیان پێدەگەبەنى.

ئەوئەو خوا **﴿الَّذِينَ﴾** چ لە کاتی مردندا، چ لە کاتی خەوتندا، رووحەکان وەردەگەرتەوہ، ننجاً ئەوانەیان کە لە کاتی خەوتندا رووحەکانیان وەردەگەرى، ئەگەر مردنی بۆ

بریار دابن یه کجاریی نهو پرووحه‌ی وه ریگرتوه، نایکپرتیه‌وه تئو جهسته، نهو کهسه خه‌وتوووه به خه‌به‌ر نایه‌ت و له قیامه‌تی له عالهمی به‌رزه‌خدا به خه‌به‌ر دئی، ته‌وی دیکه‌ش ده‌نیرتیه‌وه تا‌کو کاتی دیاریبکراو.

بابه‌تی سیتی‌ه‌میش نه‌وه‌یه که هاوبه‌ش بو‌خوا دانه‌ره‌کان به‌ته‌ما‌بوون بت و سه‌نمه‌ په‌رستراوه‌کانیان شه‌فاعه‌ت و تکایان له لای‌خوا بو‌بکهن، هه‌روه‌ک به‌داخوه هه‌ندی‌ک له‌تۆمه‌تی موحه‌مه‌دیش ﷺ، که تووشی شیرک بوون به‌هۆی هه‌ندی‌ک له‌وانه‌وه، که به‌پیاو چاکیان داناون، ئنجا له‌زیندووان، یان له‌مردووان، نه‌وانیش تووشی جوړتیک له‌شیرک بوون، پیغه‌مبه‌ر ﷺ زۆر به‌روونی و، به‌تۆخی هۆشداریی داوه به‌تۆمه‌تی که تووشی شیرک نه‌بن، بو‌وتنه: له‌یه‌کی‌ک له‌فه‌رمایشته‌کانی دا ده‌فه‌رموی: (لَا تَطْرُوبِي كَمَا أَطْرَبَتِ النَّصَارَى ابْنُ مَرْيَمَ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ، فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ) (أخرجه أحمد: ۱۰۴، والدارمی: ۲۷۸۴، والبخاری: ۳۲۶۱)، واته: به‌من هه‌لامه‌لین و تیمه‌په‌رینن له‌مه‌دح کردندا، وه‌ک چۆن نه‌صرانییه‌کان له‌عیسای کورپی مه‌په‌مدا تیان په‌راند (و کردیان به‌کورپی خواو کردیان به‌به‌شیک له‌خوا)، من به‌س به‌نده‌ی ویم، ئنجا بلین: به‌نده‌ی خواو په‌وانه‌کراوه‌که‌ی.

هه‌روه‌ها زۆر شتی دیکه‌ی له‌و بارده‌وه فه‌رموووه که تیمه له‌باسیتی سه‌ربه‌خۆ له‌کو‌تایی سووره‌تی (یوسف) دا، له‌ژیر رو‌شنایی نه‌م نایه‌ته‌دا که ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾ (یوسف، باسیتی خه‌ست و خو‌لمان له‌و بارده‌وه کردوه.

به‌لئی یه‌کی‌ک له‌عه‌قیده‌وه عاده‌ته‌کانی هاوبه‌ش بو‌خوا دانه‌ره‌کان، بریتی بوو له‌وه‌ی به‌ته‌ما بوون په‌رستراوه‌کانیان تکاو‌رچایان بو‌بکهن، که له‌تئو شیعه‌دا به‌گشتیی و هه‌ندی‌ک له‌ته‌هلی ته‌سه‌ووف و خه‌لکی عه‌وامدا، نه‌و حاله‌تی چاوه‌ری‌کردنی کار بو‌کرانه به‌شی‌وه‌ی ناشه‌رعییانه، له‌لایه‌ن هه‌ندی‌ک له‌وانه‌وه که پتیا‌ن برودارن له‌شیخ و پیاو چاک و مه‌زارکه‌کانیان نه‌و حاله‌ته‌هه‌یه، له‌شیرتکدا هاته‌وه ده‌لئی:

بۆیه له دنیا دهستم گرت و دتۆ ... تاكو له قیامهت نه بم رهنجه رۆ

یانی: له دنیادا بۆیه دهستم پێگرتی، تاكو له قیامهتدا رهنجه رۆ نه بم و تۆ شه فاعه تم بۆ بکهی! هه لبه ته تيمه باسیکی سه ربه خو مان له باردی شه فاعه ت و تكاوه كردوه، له تهفسیری سووره تی (یونس) دا، جارێکی دیکه باسی ناکهین، به لأم گرنگ نهوه یه نه م مه سه له ی تکا بۆ کران و تکا بۆ کردنه، به کیکه له و هوکارانه ی که خه لکیک به هو یه وه تووشی شیرک بووه.

لیره دا خوا ﷻ ده فرموی: ﴿أْمِرَ اٰمَحَدُوْا مِنْ دُوْنِ اَللّٰهِ شُعْعًا﴾، بێگومان نه مه ده بی په یوه ست بیه وه به رسته یه که وه که له پیش ویدا بووه، به لأم به عه ق ل و سه لیه ده زانری، واته: نایا نه وان له سزای خوا بی باکن! یا خود جگه له خوا تکا کارانیکیان بۆ خو یان گرتوه، تکیان بۆ بکه ن؟ ﴿قُلْ اَوْلُوْا كَا نُوْا لَا يَمْلِكُوْنَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُوْنَ﴾، بلن: نایا نه گه ر نه وان هه یجیان به ده ست نه بی و نه شفامن (نه و په رستراوانه)، نایا ده توانن تکا بکه ن؟!

﴿قُلْ لِلّٰهِ اَلشَّفَعَةُ جَمِيعًا﴾، بلن: تکا کردن هه مووی تیکرا هی خوا به و، که سی دیکه خاوه نی تکا کردن نه، ده بی نه و مؤ له ت بداو، بۆ که سیکیش که لیتی رازیه، وه ک ده فرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهٖ﴾ ﴿البقره، واته: کت له لای وی تکا ده کات، مه گه ر به مؤ له تی نه و، هه رو ده ها ده بی تکا بۆ کر ویش خوا رازی بی تکای بۆ بکری، وه ک ده فرموی: ﴿وَلَا يَشْفَعُوْنَ اِلَّا لِمَنْ اَرْضٰى وَهَمْ مِنْ خَشِيَّتِهٖ مُشْفِقُوْنَ﴾ ﴿الانبیاء، واته: فریشته کان تکا ناکه ن، مه گه ر بۆ که سیک خوا لیتی رازی بی، تکای بۆ بکری، نه وانیش له سام و هه بیه تی بۆ خو یان به په رو شن.

﴿لَهُمْ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ﴾، مو لکی ناسمانه کان و زه وی، هو کمپرانسی له ناسمانه کان و زه ویدا هی ویه، ﴿ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ﴾، دوایش بۆ لای وی ده گه ردرینه وه.

تجنا باسی بابہ تیکی دیکھی چوارہم دہکات:

﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾
 تہمہ باسی بابہ تیکی دیکھیہ کہ بریتہیہ لہ ہہ لوئستی نہ فامانہ و نہ زانانہی
 ہاوبہش بؤ خوادانہرہ کان لہ بہ رانہر خوادا، کہ کاتیک باسی خوا تہ دہکرا،
 دلیان ریک دہہات و دہگووشرا، بہ لام کہ باسی بت و صہنہمہ کانیان کرابایہ،
 دلیان خوؤش دہبوو، کہ فییان دہہات، لہ حالتکدا زانیویشیانہ و گوتووشیانہ و
 دانیشیان پیداہینانہود، کہ بہ دیہیتان ہہ مووی ہی خواہیہ، پہرورہ دگار تیبی ہہر
 ہی خواہیہ، خواہندارتیبی تہنیا ہی خواہیہ، کہ چی دلیان بہبت و سہنہمہ کانیان
 خوؤشر بووہ!

﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾
 کاتیکدا تہنیا باسی خوا تہ بکری، تہوانہی بروایان بہ مہزلکای کوتابی نیہ،
 دلیان ریک دی و دہگووشری، ﴿وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾، بہ لام کاتیک
 نہوانی دیکھی جگہ لہو، واتہ: تہو پہرستراوہ ساختانہی کہ وئپرای خوا، یان لہ
 جیاقی خوا دہپرستریں، باس بکریں: ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾، کت و پیر دلیان
 خوؤش دہبی، کہیف و شادمانیان بؤ دی، کہ تہمہش دیسان تہو دلخوؤشیونہ بہ
 جگہ لہ خوا، زیاتر لہ خوا، دلخوؤش بوون بہ بہرنامہی جگہ لہ خوا، زیاتر لہ
 ہی خواو، بہ پاداشتی جگہ لہ خوا، زیاتر لہ پاداشتی خواو، ترسان لہ سزای
 جگہ لہ خوا، زیاتر لہ سزای خوا، تہمہش کہم و زور لہ نیو مسولمانانیک
 لادرو ری لی تیکچوودا ہہیہ، کہ تہوہش بیگومان چہند جوریکن لہ شیرک،
 چونکہ مروؤفی تہنیا خوا پہرست و خوا بہ یہ کگر، تہو کہسہیہ کہ تہوپہری
 دلخوؤشیی و شادمانیی، تہنیا بہ خواو پاداشتی خواو بہ بہزہیی خواو بی و،
 تہوپہری سام و ترسیبی، تہنیا لہ بہرانہر سزای خواو ہہرہشہی خواو بی،
 چونکہ خوا تہ دہفرموی: ﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ
 مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾ ٥٨ بیونس، واتہ: بلن: بہ بہخششی خواو بہ بہزہیی، با بہس

به‌وه زور دل خووش بن، چونکه وشه‌ی (فرح) واته: نه‌وپه‌ری دل‌خووشی، (أَشْدُّ السُّرُورِ)، هه‌روه‌ها به‌نسبت ترسیشه‌وه، ده‌فهرمووی: ﴿إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُ. فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِيَّانَا إِنَّكُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ۱۷۷. آل عمران، واته: نه‌وه شه‌یتانه له‌دوستانی خووی ده‌تانترستی، له‌وان مه‌ترستی و له‌من برستی، نه‌گه‌ر بروادارن، واته: نه‌و ترسه‌ی به‌رانبه‌ر به‌سزای من هه‌تانه، به‌رانبه‌ر به‌هیچ شتیکی دیکه نه‌تانبی.

نجا دیته‌سه‌ر بابه‌تیکی دیکه‌ی پینجه‌م: ﴿خَوَّاهُمْ﴾ فهرمان به‌پیغه‌مبه‌ری خاتهم ﴿خَوَّاهُمْ﴾ ده‌کات، ده‌فهرمووی: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، بلی: نه‌ی خوابه! داهینه‌رو په‌یداکه‌ری ناسمانه‌کان و زه‌وی، ﴿عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾، زانای په‌نهان و ناشکرا، ﴿أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾، به‌س تو دادوه‌ری ده‌که‌ی له‌نیوان به‌نده‌کانتدا، له‌وه‌دا که‌تییدا که‌وتوونه راجیایی و مشت و مره‌وه، یانی: به‌س تو دادوه‌ری ده‌که‌ی له‌پوژی دواییدا.

شایانی باسه: نه‌و بابه‌تانه‌ش هه‌موویان وه‌ک نالقه‌کانی زنجیری‌ک به‌کدی ده‌به‌ستنه‌وه، نه‌وه‌ی پیتی فهرمووی: نه‌وانه‌ی بروایان به‌مه‌نزلگای کوتایی نیه، نه‌گه‌ر به‌ته‌نیا باسی خوا بکری، دلیان راده‌گووشری، دلیان تیکده‌چی، به‌لام نه‌گه‌ر باسی په‌رستراوه‌کانی دیکه‌ی جگه‌ له‌و بکری، دلیان خووش ده‌بی، خواش ﴿خَوَّاهُمْ﴾ فهرمووی: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، (نه‌ی موحه‌مه‌دا! ﴿بَلَى﴾): نه‌ی خوابه! په‌یداکه‌رو داهینه‌ری ناسمانه‌کان و زه‌وی، زانای په‌نهان و ناشکرا، هه‌ر تو دادوه‌ری ده‌که‌ی له‌نیوان به‌نده‌کانتدا، له‌وه‌دا که‌تییدا که‌وتوونه راجیایی‌وه، که‌خوا به‌یه‌کگران ته‌نیا دلیان به‌خوا خووشه‌و، په‌رستراوه‌کانی دیکه، نه‌ک هه‌ر دلیان پیتان خووش نیه، بگره‌ دلیان پیتان ناره‌حه‌ته، که‌چی هاوبه‌ش بو‌خوادانه‌ره‌کان، دلیان به‌په‌رستراوه‌کانیان خووشه‌و، دلیان به‌یادی خوا ده‌گووشری، له‌حالی‌ک ته‌نیا باسی خوا بکری، هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی خوا په‌رستن و به‌ری به‌رنامه‌ی خوادا ده‌رؤن، دلیان به‌به‌رنامه‌ی خوا خووشه، به‌لام دلزه‌ده‌و

دل ناره‌ه‌تن، به ږټچکه و کوټره ږټیه‌کان، که چی ټه‌وانه‌ی کوټره ږټی و ږټچکه‌کان ده‌گرن، دل‌یان به کوټره ږټیه‌کانی خوټیان خوټشه، به‌لام دل ناره‌ه‌تن و بی‌زرن له راسته‌شه‌قامی خوا، ننجا تمه‌مه‌همووی ږاجیایی و ناکوکییه‌و، ته‌نیا خوا له ټیوان به‌نده‌کانیدا له ږوژی دوایدا، دادوه‌ریی له باره‌وه ده‌کات و، ټه‌وه‌ه‌ق و ناهه‌قیان بو لټک چیاده‌کاته‌وه.

ننجا دټه‌سه‌ر باب‌ه‌ق شه‌شم و باسی سه‌ره‌نجامی بی‌ږوایان و هاوبه‌ش بو خوادانه‌ران ده‌کات و ددغه‌رموئ: ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾، ټه‌گه‌ر ټه‌وانه‌ی سته‌میان کرده‌ -مه‌به‌ستی پټی هاوبه‌ش بو خوادانه‌ره‌کان و بی‌ږوایه‌کانن، به‌لام بوټه‌به‌ وشه‌ی (ظَلَمُوا) ده‌یوټنټی، واته: وټ‌ږای ټه‌وه‌ی که ټه‌له‌ی کوفرو شیرکن، ټه‌له‌ی زولمیشن، یاخود کوفرو شیرکه‌که‌یان له خویدا سته‌م و لادانه - ﴿مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾، له ږوژی دوایدا هه‌رچی له زه‌ویدا‌یه‌و، وټنه‌ی خوټی له‌گه‌لیدا هه‌یاننټی: ﴿لَأَفْتَدُوا بِهَا مِنْ سُورِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾، ده‌یکه‌نه‌به‌لاکټری خوټیان و قه‌ره‌بوویان، له سزای خرابی ږوژی هه‌لسانه‌وه، ﴿وَبَدَأَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾، له لایه‌ن خواوه‌ش شټیکیان بو ده‌رکه‌وت که چاوه‌ږوانیان نه‌ده‌کرد، یانی: پټیان وانه‌بوو خوا ﴿بِهِ﴾ به‌و جوړه‌مامه‌ټه‌یان له‌گه‌لدا بکات، وه‌ک دواپی له مه‌سه‌له‌گرنگه‌کاندا باس ده‌که‌ین، من پټم وایه‌ ټه‌وه‌ ده‌گه‌ږټه‌وه بو ټه‌و خه‌یال پلوانه‌ی هه‌موو ټه‌وانه‌ی به‌شټیوه‌یه‌کی هه‌له، خوا ده‌ږه‌رسټن، ننجا چ خواناسن و، هاوبه‌شی بو په‌یدا ده‌که‌ن، چ به‌حیساب هاوبه‌شی بو په‌یدا ناکه‌ن، به‌لام به‌دوای هه‌ندی ټه‌فسانه‌و قسه‌ی ږروپووچ که‌وتبټن، که فلانکس شه‌فاعه‌تیاں بو ده‌کات و، فلانکس له‌وانه‌یه‌ده‌ربازیان بکات، یاں ږه‌نگه‌به‌هوئی فلانکه‌سه‌وه‌ده‌رباز بټن، یاں له‌به‌ر ټه‌وه‌ی که کوری فلانکه‌سه، یاں به‌شه‌جه‌ره‌و ږه‌چه‌ټه‌ک ده‌چنه‌وه‌سه‌ر پټغه‌مبه‌ر ﴿بِهِ﴾، یاخود له‌به‌ر ټه‌وه‌ی که مه‌لازاده‌ن، یاں شټخ زاده‌ن و، سه‌ید زاده‌ن، یاں به‌گزاذه‌ن، یاں چی زاده‌ن، ده‌ربازیان بټن، ټه‌وانه‌

به جوړیک بیرده‌کنه‌وه که له قیامه‌تې بویان دهرده‌که‌وې، بیرکردنه‌وه‌که‌بیان هه‌له‌ بووه، وه‌ک‌گوتراوه: (نیمانی به نیسکې ده‌سپیرې)، هه‌به‌ به‌ ته‌مای‌ نه‌وه‌ لیتگه‌پراوه‌ که‌ به‌ په‌ چه‌له‌ک‌ ده‌چپته‌وه‌ سه‌ر‌ فلان‌ پایا‌ چاکه‌، یان‌ فلانگه‌سه‌، به‌لام‌ ته‌ماشا‌ ده‌کات‌ له‌ قیامه‌تې‌ نه‌و‌ حیساب‌ و‌ کیتابه‌ له‌ گوړندا‌ نیه‌، وه‌ک‌ خوا
 ﴿فَإِذَا فُجِعَ فِي الْأُصُورِ فَلَا أَنْصَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾
 ﴿۱۱۱﴾ المؤمنون، واته: نه‌گه‌ر‌ فوو‌ به‌ که‌په‌نادا‌ کرا، له‌و‌ پوژوه‌ دا، نه‌ په‌ چه‌له‌کیان‌ له‌ به‌یندا‌ هه‌ن‌ و‌ نه‌ له‌ یه‌کدی‌ ده‌پرسن‌، بوچی‌ له‌ یه‌کدی‌ ناپرسن‌ و‌ داوا‌ ناکه‌ن‌؟ چونکه‌ ده‌زنان‌ بی‌ سووده‌، ده‌زنان‌ که‌سه‌ به‌ فریای‌ که‌سه‌ ناکه‌وې، نجا‌ له‌وې‌ شتیکیان‌ بو‌ دهرده‌که‌وې‌ له‌ لایه‌ن‌ خواوه‌، که‌ حیسابیان‌ بو‌ نه‌کرد‌ بوو‌ و‌ چاوه‌پوانییان‌ نه‌ده‌کردو‌ له‌به‌رچاویان‌ نه‌گرت‌بوو، ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَّا اللَّهُ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾

﴿وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا كَسَبُوا﴾، هه‌روه‌ها‌ بویان‌ دهرکه‌وت‌ خراپه‌ی‌ نه‌وه‌ی‌ کرد‌بوویان‌ واته: سزای‌ ته‌و‌ کرده‌وه‌ خراپانه‌ی‌ نه‌نجامیان‌ دابوون‌، بویان‌ دهرکه‌وت‌، ﴿وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، سزای‌ نه‌وه‌ش‌ که‌ گالته‌یان‌ پې‌ ده‌کرد‌ ده‌وری‌ دان‌، نابلووقه‌و‌ که‌مارو‌ی‌ دان‌.

نجا‌ دپته‌ سه‌ر‌ بابه‌قی‌ هه‌وته‌م: که‌ نه‌ویش‌ دیسان‌ هه‌ر‌ باسی‌ بابای‌ هاوبه‌ش‌ بو‌ خوادانه‌رو، بابای‌ چاک‌ خوانه‌ناسه‌ که‌ له‌گه‌ل‌ خوادایه‌، به‌لام‌ به‌ مه‌رجی‌ خپرو‌ خویشی‌ و‌ قازانج‌ و‌ سوود‌، به‌لام‌ کاتیک‌ زیان‌ و‌ نازار‌ پرووی‌ تپده‌کات‌، پشت‌ له‌ خوا‌ ده‌کات‌ و‌ په‌نا‌ بو‌ غه‌یری‌ خوا‌ ده‌بات‌، خوا‌ ده‌فه‌رمو‌ی‌:

﴿فَإِذَا مَسَّ الْأَنْكَنَ ضُرٌّ دَعَانَا﴾، مرؤف، مرؤفی‌ بیپروا، یان‌ مرؤفیک‌ که‌ گیرؤده‌ی‌ هاوبه‌ش‌ بو‌ خوادانان‌ بووه‌، کاتیک‌ زیان‌تکی‌ تووش‌ دې، ﴿دَعَانَا﴾، لیمان‌ ده‌پار‌پته‌وه‌، له‌ کاتی‌ نه‌ها‌تدا‌ پروومان‌ تپده‌کات‌ و‌ لیمان‌ ده‌پار‌پته‌وه‌، په‌نامان‌ پندیتنی، ﴿ثُمَّ إِذَا حَوْلَتْهُ نِعْمَةٌ مِنَّا﴾، به‌لام‌ هه‌ر‌ کاتیک‌ تیمه‌ له‌ لایه‌ن‌ خو‌مانه‌وه‌، چاکه‌به‌کمان‌ پنداو، پې‌ به‌خشیی‌ به‌بی‌ به‌رانبه‌ر‌، به‌بی‌ چاوه‌پوانیی

و قهرده‌بوو، ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾، ده‌لئ: من نهو خیترو خوئشی و چاکه‌یه‌م به هؤی زانیاریه‌وه پتدراوه، واته: خوا ﴿لَئِن زَانِيَةٌ فَيَسْتَمِمْ﴾، یاخود: به‌هؤی نه‌وه‌وه که من شارده‌زایی و زانیاریم هه‌یه، پتدراوه، یاخود: من ده‌زائم که شایسته‌ی نه‌ووم و له قیامه‌تیشدا هه‌مان پشک و به‌شی چاکه‌م هه‌یه، خوا ﴿لَئِن دَعَا فَرْمَوْیَ﴾، به‌لکو نه‌وه تاقیکردنه‌وه‌یه، نه‌و نیعمه‌ته، نه‌و خیترو خوئشی و چاکه‌یه که پتدراوه، تاقیکردنه‌وه‌یه، ﴿وَلَٰكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾، به‌لام زوربه‌یان نازانن، به‌هؤی نه‌زانیانه‌وه، نه‌و خیترو خوئشی و چاکه‌یه که دیته ده‌ستیان، ده‌یگیرنه‌وه بو‌شان و شه‌وکه‌تی خوئیان، بو‌هه‌ول و ره‌نج و زانیاری خوئیان، له ته‌نگاناندا په‌نا بو‌خوا ده‌به‌ن و، له خوئشیا‌نیشدا خویان له بیر ده‌چی.

﴿قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، نه‌و قسه‌یه، نه‌وانی پتیش وانیش هه‌ر گوئیان، یانی: که خیترو خوئسیمان تووش ده‌کردن، ده‌یانگوت: بو‌خومان نه‌وه‌مان وه‌ده‌ست هیناوه وه‌ده‌سته‌به‌ر کردوه.

﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾، به‌لام نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان ده‌هینا له مال و سامان، هیچ سوودی پت نه‌گه‌یاندن، (ما) ده‌گونجی (ما) ی لابه‌ره (ما) النافیة) بی، واته: هیچ سوودی پت نه‌گه‌یاندن، ده‌شگونجی (ما) ی پرسیارکردن (ما) الإستفهامیة) بی، (فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ؟)، چ سوودیکی پت گه‌یاندن نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان ده‌هینا؟ له کاتیک دا که به‌لای خوا ﴿لَئِن مَّالٌ مِّمَّنْ﴾ ملی گرتن و، مال و سامان و سه‌روه‌تیان که وه‌ده‌ستیان هینابوو، چ سوودیکی پت گه‌یاندن؟! هیچ.

﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتٌ مَا كَسَبُوا﴾، خراپه‌ی نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان هینابوو، تووشیان بوو، واته: سزای نه‌و کرده‌وه خراپانه‌ی که به‌ده‌ستیان ده‌هینان، نه‌و گه‌لانه تووشیان بوو، ملی گرتن، ﴿وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ﴾، نه‌وانه‌ش که سته‌میان کرده له‌وانه، له‌وانه‌ی رۆژگاری تو (نه‌ی موحه‌مه‌ده ﴿لَئِن﴾): یاخود:

لهوانه‌ی نؤممه‌تی تۆ، چ له پۆژگاری خۆتداو، چ له پۆژگاره‌کانی دیکه‌دا، تاکو دنیا به کۆتا دێ، چونکه هه‌موویان له‌سه‌ر میلاکی موحه‌مه‌دن ﷺ، نه‌وانه‌ی سته‌میشیان کردوه، له‌وانه‌ی تۆ بۆ لایان په‌وانه‌ کرای، ﴿سَيَصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾، به‌ دلنایبی خراپه‌ی نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان هێناوه، تووشیان دێ، واته‌: سزای خراپی کرده‌وه خراپه‌کانیان، تووشیان دێ و یه‌خه‌یان ده‌گرێ، ﴿وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾، نه‌وانیش ده‌سته‌وستانکه‌ر نین، واته‌: ناتوانن خوا ﷻ بێ توانا بکه‌ن و رابکه‌ن له‌ ده‌سه‌لاتی خواو، ده‌رباز بن له‌ سزای خوا.

له‌ کۆتاییدا خوا بابته‌ی هه‌شته‌م و کۆتایی له‌م دوازده‌ تابه‌ته‌ موباره‌که‌دا ده‌خاته‌ روو، که‌ له‌ چه‌ند شوێنی دیکه‌ی قورئانیشدا نه‌و راستیه‌ هاتوه، ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَسْطُرُ الرَّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾، نایا نه‌یانزانیه‌ که‌ خوا ﷻ بژیه‌و بۆ هه‌ر که‌سێک بیه‌وی فراوان ده‌کات، ﴿وَيَقْدِرُ﴾، هه‌روه‌ها وه‌ته‌نگیش دینن، ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّعَوِّمٍ يُؤْمِنُونَ﴾، به‌راستی له‌وه‌دا نیشانه‌ هه‌ن بۆ کۆمه‌لێک بروابینن، که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا﴾، نایا نه‌یانزانیه‌ که‌ خوا ﷻ بژیه‌و فراوان ده‌کات بۆ هه‌ر که‌سێک بیه‌وی و وه‌ته‌نگ دینن، واته‌: بۆ هه‌ندیکیان فراوان ده‌کات و بۆ هه‌ندیکیان وه‌ته‌نگ دینن، یاخود بۆ هه‌ر کامێکیان هه‌ندیک جارن بژیه‌وی بۆ فراوان و زۆر ده‌کات و، هه‌ندیک جاریش لێی وه‌ته‌نگ دینن و لێی که‌م ده‌کات، بۆچی؟ تاکو تاقیبان بکاته‌وه‌: نایا که‌ خوا ﷻ بژیه‌و سه‌روه‌ت و سامانی بۆ زۆر ده‌کات، شوکرانه‌ بژیه‌وه‌ به‌ نیعمه‌تی خوای ده‌زانن؟ هه‌روه‌ها کاتیک خوا به‌ نه‌داریی و هه‌ژاریی تاقی ده‌کاته‌وه‌، خۆراگه‌وه‌ ده‌زانن تاقیکردنه‌وه‌ی خواجه‌؟ یان ده‌ست ده‌کات به‌ ناشوکرایی و ناربه‌زایی ده‌ربهرین؟ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّعَوِّمٍ يُؤْمِنُونَ﴾، به‌راستی له‌وه‌دا نیشانه‌ هه‌ن بۆ که‌سانیک بروابینن، نینسان که‌ نیمان هه‌بوو، ده‌ستی خوا ده‌بینن له‌ کاره‌کانداو، کاتیک که‌ بژیه‌وی بۆ فراوان ده‌گرێ، ده‌ستی خوای تیدا ده‌بینن و، کاتیک بژیه‌وی لێی وه‌ته‌نگ دێ، خوا به‌ نه‌داریی و هه‌ژاریی و

تەنگ دەستی تاقی دەکاتەوه، دیسان دەستی خوای بەرزو کاربەجئ دەیینئ،
 لە کاتی کدا هاتی دەبئ، سوپاسگوزار دەبئ، بەلام کە نههاتی دەبئ، خۆراگر
 دەبئ.

خوا لەو کەسانەمان بکێرئ بە لوتف و کەپەمی خۆئ، کە چاکە و نیعمەتەکانئ
 خوا بە سوپاسگوزاری و شوکرانە بژێری پێشوازی بکەین و، نارههتیی و
 گرفتاریه کانیشت لەو پرووهوه کە لە لای خوای پەروردارگارهوهن، بە خۆراگری و بە
 پشوو درێژی، پێشوازی لئ بکەین، لە هەردوو حالاندا تەنیا بەندەئ خوایی
 و، بەو شیوهیه بن کە پەزامەندی خوا وەدەست یێنین.

مهسه له گزنگه کان

مهسه له ی په کمه م:

راگه یاندنی نه و پاستیه که خوا کتیبی خوئی به هه ق بو خه نک دابه زاندوته سهر موحه ممه د ﷺ، ههر که سیک راسته ری بی به هوئی قورنانه وه و لیبی به هره مه مند بی، نه وه به سوودی خوئی راسته ری بووه و، ههر که سیکیش لاداو گومرایی، بیتگومان به زیانی خوئی ته واو ده بی:

خو ﷺ ده فهرموئی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ ۗ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿۱۱﴾

شیکردنه و هی ئه م، ئایه ته، له شهش برگه دا:

۱- ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾، ئیمه کتیبمان دابه زاندوته سهر تو، لیره دا خو ﷺ به راناوی: خو به مه زنگر (مُعْظَمٌ لِنَفْسِهِ) که سیک که خوئی به مه زن ده گری، که بیتگومان مه زنی و گه وری پی ره ها، ته نیا هی خوا به ﷺ، ده فهرموئی: ئیمه دامان به زاندوته سهر تو کتیبه که، چونکه (الکتاب) (أل) ی ناساندنی له سهره و لیره دا ناساندنه که بو (عه د) ه، له رووی ریزمانی عه په بییه وه، (عه د) یش واته: نه و شته ی زانراو (معهود) ه، وه ک جاری دیکه ش باسما ن کردوه (أل) ی (عه د) له زمان کوریدیدا ده بیته وه به (که)، نه گهر گوتم: کتیبم بو بینه، نازانی کام کتیبه؟ به لام که گوتم: کتیبه که، دیاره چ کتیبیکه! لیره دا خو ﷺ ده فهرموئی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾، واته: کتیبه که مان دابه زاندوته سهر تو، نه و کتیبه ی که ده زانی، که قورنانی به رزو به پیژه، نجا نه و کتیبه بو کن دابه زانراوه؟

۲- ﴿لِلنَّاسِ﴾، تمو کتیبہ بو خہ لک دابہ زینراوه، (ل) سہر (للناس)، لمی هوکار (لَمِ الْعِلَّةُ) ای پی دہ لَین، واتہ: (لَأَجْلِ النَّاسِ)، له پیناوی خہ لکدا، بو خاتری خہ لک دامانبہ زاندوه، ننجا خوا ﴿لَا يَرْوِي﴾ روونی نه کردو تہوه، بوچی له پیناوی خہ لک دابہو، بوچی بو خہ لک؟ واتہ: بو راسته پیکردنی خہ لک، بو بهرہ مہ ندرکدنی خہ لک، بو تہوهی عہ قل و دلیان روون بیتہوه، بو تہوهی ژبانی تاکیبیان بهو شیوہ به بگوزہ رننن کہ شایستہی مروؤفہ، ہرہوہا شایستہی ژبانی خیزانیان و، ژبانی کومہ لایہ تییان و، ژبانی سیاسیان، ہہمووی دہ گرتہوه.

۳- ﴿بِالْحَقِّ﴾، به ہہ قیش دامان بہ زاندوه، واتہ:

أ- ﴿مُتَّبِعًا بِالْحَقِّ﴾، قورنہمان دابہ زاندوه، ہہ فی تیدایہو ہہ فی گرتو تہوه نیو خوئی، قورنہمان خوئی له گہ ل ہہ قدا ناوی تہ یہو، ہہ فی گرتو تہ نیو خوئی.

ب- ﴿مُتَّبِعِينَ بِالْحَقِّ﴾ تیمہ له کاتیکدا قورنہمان دابہ زاندوه، ہہ ق بووین، واتہ: شتیکی ہہ ق و راست و چاکمان کردوه، کہ قورنہمان دابہ زاندوه.

ج- بہ شیوازنیکی ہہ ق و له کات و شوینی خویشی دا، ہہر ٹاہتہو ہہر سوورہ تہمان دابہ زاندوه، کہ واتہ: ۱- ہہم قورنہمان ہہ ق، ۲- ہہ ق گرتو تہ نیو خوئی، ۳- ہہم بہ شیوازنیکی ہہ ق دابہ زیوہ، ۴- ہہم تیمہ ش ہہ ق بووین، شتیکی ہہ ق و راست و چاکمان کردوه کہ قورنہمان دابہ زاندوه.

۴- ﴿فَمَنْ أَهْتَكِدْ وَلَنْفِيهِ﴾، ہہر کہ سیک ری راست بگری، سوودہ کہی بو خوہ تی.

(فمن) لیرہ دا، («مَنْ» شَرَطِيَّةٌ، أَي: مَنْ حَصَلَ مِنْهُ الْإِهْتِدَاءُ فِي الْمُسْتَقْبَلِ: فَإِنَّ الْإِهْتِدَاءَ الْبِقَائِدَةِ نَفْسِهِ فَحَسِبُ)، (مَنْ) بو مہرجہ، ہہر کہ سیک له داہاتوودا، ری راست گرتنی بو پیدابن، سوودہ کہی تہ نیا بو خوہ تی.

۵- ﴿وَمَنْ صَلَّى فَإِنَّمَا يُضِلُّ عَلَيْهَا﴾، ہہر کہ سیکش ون بوو، گومرا بوو، ییکومان بہ زبانی خوئی گومرا دہ بن، (كَذَلِكَ الضَّلَالُ وَبِأَلْهِ عَلَى صَاحِبِهِ الضَّالُّ فَقط)، واتہ: گومراییش خرابیہ کہی تہ نیا بو خواہ نہ گومرا بہ کہی تی.

۶- ﴿ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴾، تۆش به سه ریانه وه کار پئ سیپردراو نی، (آی: لَسْتَ مَأْمُورًا بِإِزْغَائِهِمْ عَلَى الْإِهْتِدَاءِ)، (نه وه به کیکه له واکاتی): تۆ فه رمانت پینه کراوه ناچار یان بکه ی پئی راست بگرن، یا خود تۆ پاریزه ر نی به سه ریانه وه، نه هیلئ گومرا پئ، یا خود: راسته ریکردنی نه وان به تۆ نه سیپردراوه، چونکه وه ک له چه ند شوئی دیکه دا خوا ﷺ فه رموو به تی: تۆ به س گه یانندی په یامی خوی په روه ردگار ت له سه ره، ﴿ إِنَّا نَعْلَمُ عَيْتَكَ إِلَّا الْبَلْغُ ﴾ الشوری - ۴۸ - .

شایانی باسه: شیوه ی نه م ته عبیره له سوورده تی (یونس) یشدا هاتوه و، له سوورده تی (النمل) یشدا هاتوه:

۱- له سوورده تی (یونس) دا خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴾ (۱۰۸)، واته: بلئ: نه ی خه لکینه! هه قتان له په روه ردگار تانه وه بۆ هاتوه، نجا هه ره که سیک پئی راست بگرئ، به سوودی خوی پئی راست ده گرئ و، هه ره که سیک گومرا پئ، به زیانی خوی گومرا ده پئ و، من به سه رتانه وه پاریزه رو کار پئ سیپردراو نیم.

۲- له سوورده تی (النمل) دا، خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿ وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ ۚ فَمَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴾ (۹۲)، واته: هه روه ها فه رمانم پیکراوه که قوربان بخونمه وه، نجا هه ره که سیک پئی راستی گرت، به سوودی خوی پئی راستی گرتوه و، هه ره که سیکش گومرا پئ، نه وه بلئ: من ته نیا له ترسینه ران و وریاکه ره وانم.

بۆ حیکمه تی نه و جیاوازییه ی نیاوان نایه تی (۴۱) ی سوورده تی (الزمر) و، له گه ل نایه تی (۱۰۸) سوورده تی (یونس) و، نایه تی (۹۲) ی سوورده تی (النمل) دا: (محمد الطاهر بن عاشور) له ته فسیرده کی خۆیدا^(۱) ده لئ:

(جیء قَضْرُ الْإِهْتِدَاءِ عَلَى نَفْسِ الْمُهْتَدِي فِي تَيْتِكَ الْآيَتِينَ، وَتُرِكَ ذَلِكَ فِي هَذِهِ السُّورَةِ، وَوَجْهٌ ذَلِكَ أَنْ تَيْتِكَ الْآيَتِينَ وَارْتِدَانِ بِالْأَمْرِ مَخَاطَبَةَ الْمُشْرِكِينَ، فَكَانَ الْمَقَامُ

فِيهِمَا مَثَابًا لِّفَاذَةِ أَنْ قَائِدَةً اهْتَدَانِهِمْ لَا تَعُودُ إِلَّا لِأَنْفُسِهِمْ، خِلَافًا لِهَذِهِ الْآيَةِ فَإِنَّهَا
خُطَابٌ مُوجَّهٌ مِنَ اللَّهِ إِلَى رَسُولِهِ ﷺ، لَكِنَّ اتَّحَدَّثَ الْآيَاتِ الثَّلَاثُ فِي قَضْرِ صَلَاتِهِمْ
عَلَيْهِمْ).

واته: حکمه‌تی نهو جیاوازیه که لهو دوو نایه‌ته‌ی سوورده‌تی (یونس) و
سوورده‌تی (النمل) دا، ری‌ی راستگرتن کورت هه‌له‌یتراوه له‌سه‌ر بابای ری‌ی راستگرتوو،
به‌لام له‌م سوورده‌ته‌دا، نه‌وه نه‌ه‌یتراوه، حکمه‌ته‌که‌ی نه‌ودیه که له سوورده‌تی
(یونس) و له سوورده‌تی (النمل) دا، رووی دواندن له هاوبه‌ش بو خوادانه‌رانه، بو‌یه
مه‌قامه‌که وایخواستوه که سوودی نه‌و ری‌ی راستگرتنه، بخریته روو که ته‌نیا بو
خویانه‌و بو غه‌یری خویان ناچن، به‌لام نه‌م نایه‌ته‌ی سوورده‌تی (الزمر): ﴿فَمَنْ
أُتِكَزَ فَلْيَنْفِسِهِ﴾، لی‌ره‌دا دواندن له خوای په‌روه‌ردگاروه رووی کردوته
پیغه‌مبه‌رده‌که‌ی ﷺ، بو‌یه پیوستی به کورت هه‌له‌یتانی سوودی ری‌ی راستگرتن،
له‌سه‌ر دویتراو (مخاطب) نه‌بووه، چونکه دیاره پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خوا حالیی
کرده و له‌وسه‌ری هاتوته‌وه، به‌لام له هه‌ر سکیاندا (واته: هم له سوورده‌تی
(الزمر) دا که ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ صَلَّى فَإِنَّمَا يُعِزُّ عَلَيْهَا﴾، هه‌روه‌ها له
سوورده‌تی (یونس) دا: ﴿وَمَنْ صَلَّى فَإِنَّمَا يُعِزُّ عَلَيْهَا﴾، هه‌روه‌ها له سوورده‌تی
(النمل) دا: ﴿وَمَنْ صَلَّى فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾، که هه‌مان واتای دوو
نایه‌ته‌که‌ی پیتی هه‌یه، له هه‌ر سنی نایه‌ته‌که‌دا، زیانی گوم‌رایی به کورت
هه‌له‌یتانه‌وه رووی پیکراوه‌ته بابای دویتراو.

نه‌یتییه‌کانی قورن‌ان بن سنوورن و، زانایان چ له رووی په‌دوانبیزیه‌وه، چ له
رووی ری‌زمانیه‌وه، چ له رووی زانسته‌گه‌ردوونیه‌کانه‌وه، چ له رووی زانستی
کومه‌لناسیه‌وه، چ له رووی ده‌رووناسیه‌وه، له هه‌ر روویه‌که‌وه که له قورن‌ان
ورد ده‌دنه‌وه، هه‌ر که‌ستی له بواری پسپو‌ری و شاره‌زایی خویدا، کومه‌لیک
نه‌یتییه‌ ده‌ست ده‌که‌ون، که په‌نگه زانایانی دیکه نه‌و نه‌یتییه‌ان نه‌که‌وتنه
به‌رچاو، له‌به‌ر نه‌وه‌ی لهو بواره‌دا، نه‌و شاره‌زاییه‌یان نه‌بووه.

مهسه لهی دووهم:

باسی وه رگرتسی خوا بو رووحه کان، له کاتی مردن و خهوتن داو، گنیرانه وهی
ئه وانهی مردنی بو بریار نه داون بو نیو جهسته کانیان، تا کو کاتی دیار ییکراو:

خوا ﷻ ده فهرموئ: ﴿ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمِمْسِكِ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ (۴۴)

شیکردنه وهی ئهم ئایه ته، له پینج برگه دا:

(۱) - ﴿ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا ﴾، خوا ﷻ نه فسه کان وه رده گرتی له کاتی
مردنیاندا، (تَوَفَّى)، (التَّوْفَى: الْإِمَاتَةُ وَالَّذِي يُمِيتُهُ اللَّهُ، فَقَدْ تَوَفَاهُ أَجَلَهُ قَالَهُ الْمُتَوَفَّى، وَالْمَيْتُ:
الْمُتَوَفَّى)، که ده فهرموئ: خوا ﷻ نه فسه کان له کاتی مردنیاندا وه رده گرتی، وشه ی (تَوَفَّى)
به مانای مراندن دئی، که سیک که خوا ﷻ ده میریتی، یانی خوا ﷻ وه فاتی پین کردوه،
کاته که ی ته واو کردوه (کاتی ژبانه که ی ته واو کردوه)، بویه خوا ته واوکار (مُتَوَفَّى و)، بابای
مردووش ته واوکارو (مُتَوَفَّى) یه، یا خود: خوا ﷻ وه رگره بو رووحه کان و، بابای مردووش
وه رگیراوه، رووحه که ی لئ وه رگیراوه.

دوایی له کورته باسیکدا زیاتر تیشک ده خه بنه سه ری، که رووح و نه فس
هه ردووکیان دوو بیژدن، بو بهک چه قیقه ت به ئیعتیاری جیا.

دوایی ده فهرموئ:

(۲) - ﴿ وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ﴾، ئه وانه ش که نه مردوون له کاتی خهوتنیان دا
(وه ریانده گرتی).

واته: وَيَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ الَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا، ئەو رووحانەش كە نەمردوون له كاتی خەوتیان دا، خوا يَتَوَفَّى وەریان دەگری، هەلبەتە له كاتی خەوتندا به شیوهیهکی دیکه‌ی جگه له مراندن، ئەو رووحانە وەردەگری.

۳- ﴿فِي مِصْرِكَ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾، ئنجا ئەوانە‌ی مردنی بۆ بریار دابن، رووحەکان دەگری له لای خۆی، یانی: خۆ‌ی به‌رز دۆ‌ای ئەو‌ی وە‌ریگرتوون، له لای خۆ‌ی کلیان دەداتەوه، ئنجا كە نەشچوونەوه نێو جەستەکانیان، مانای وایه تەواو بوون.
(وَالْإِمْسَاكُ: الشَّدُّ بِالْيَدِ)، (إمساك) توند گرتنە به دەست.

۴- ﴿وَيُرْسِلُ الْآخَرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾، ئەوانی دیکەش (ئەو رووح و نەفسانە‌ی دیکەش)، دەنیریتەوه، (دەیان نیریتەوهو بەرھەڵدایان دەكات، بۆ نێو جەستەکانیان بچنەوه)، هەتاكو كاتی دیاریکراو.

(وَالْإِرْسَالُ: الْإِطْلَاقُ وَالتَّمَكِينُ مِنْ مُبَارَعَةِ الْمَكَانِ لِلرُّجُوعِ إِلَىٰ مَا كَانَ)، (إِرْسَال) بریتیه له بەرھەڵداکردن و توانا پێدان، بەو‌ی ئەو شوونە به‌جێ بهێڵی و بگه‌رتەوه شوینی پێشووی.

پسته‌ی: ﴿قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾، به‌ جوړتکی دیکەش خوێنراوه‌تەوه: (قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ)، مردنی له‌سەر بریادراوه.

۵- ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾، به‌ دلنایایی له‌وه‌دا نیشانه هەن، بۆ کۆمه‌لیک بیر بکه‌نەوه.

که ده‌فرمو‌ی: ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾، بۆ کاتیک‌ی ناوبراو، واته: کاتیک‌ی دیاریکراو.

که ده‌فرمو‌ی: ﴿لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾، (تَفَكَّر) له‌سەر کیشی (تَفَعَّلَ)، (التَّفَكَّرُ: تَكَلَّفُ الْفِكْرَةَ)، (تفکر) ئەو‌یه مرو‌ف‌ی بیر بخاته‌میشکی خۆیه‌وهو، عه‌قلی خۆ‌ی بچوولێنن به‌ ناراسته‌ی بیر لێکردنەوه‌ی شتیک و، تێوه‌رامانی.

ئەو پراستىيە كە خوا ﷻ لە كاتى خەوتىندا نەفسە كان وەردە گىرى، لە سۈرەتى (الأنعام) يشدا لە ئايەتى ژمارە (۶۰) دا ھاتوۋە، تەنيا لە وئىشدا ھاتوۋە، پىم شك ئايەت لە ھەموو قورئاندا، جگە لەم ئايەتى (۴۲) سوورەتى (الزمر) و ئايەتى ژمارە (۶۰) ى (الأنعام) دا، لە ھىچ شوئىنكى دىكە دا ھەبى، لە سوورەتى (الأنعام) دا دەفەرموى: ﴿ وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِقَاضَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۱۰﴾، واتە: خوا ئەو زاتەيە كە بە شەوگار و دەفاتان پىدەكات، (پرووحە كاتىن وەردە گىرى)، دەشزانى بە رۆژى چى دەكەن، دوایى لە رۆژگاردا بىدازتان دەكاتەو، (زىندووتان دەكاتەو) تاكو كاتى ناوبرا، (تەمەنتان كە ديارى بىكراو) تەواو بى، دوایى گەرانەو تان بۆ لای ويە، دوایى ھەوائىن پىدەدات بەوہى كە ئەنجامتان دەداو دەتانكرد.

شايبانى باسە: زانايبان و پروونكەرەوانى قورئان زۆر قسەيان كىردوۋە لە بارەى چۆنەتى پەيوەست بوونى ئەم ئايەتە موبارەكە، بە ئايەتە كاتى پىش خۆيەو ھە گونجى بە زۆر شۆو قسەى لى بىكرى، بەلام پىموايە چۆنەتى پىكەو ھە پەيوەست بوونيان ئەوہەيە كە: ئەمە ھەر گەرانەوہەيە بۆ دووبارە خستىنە پرووى بەلگە كان لەسەر ئەوہى تەنيا خوا ﷻ ھەمەكارەى گەردوون و زەوى و ژيان و مرؤفە، كەواتە: مادام ھەر خوا ﷻ ھەمەكارەبى، تەنانەت لە كاتى خەوتىشدا خوا ﷻ پرووحە كان وەردە گىرى و، ئەگەر كەسىك خوا ﷻ بىھوى ژيانى بەردەوام بىكات، پرووحەكەى دەنئىرئەو ھە نىو جەستەى و، ئەگەر بىھوى تەواوى بىكات، پرووحەكەى نائىرئەو ھە لە لای خۆى لەو شوئىنەى كە بۆ خۆى دەيزانى، گلى دەداتەو، ماناى وايە مردنى بەسەر دادى، كەواتە: خوايەك ﷻ بە شەوو رۆژ، لە كاتى خەوتىن و، لە كاتى بىداریيدا، بەس ئەو تەسەپرپوف بىكات لە ژيانتاندا، ھەموو شتىكتان بە دەست ئەو بى، عەقل و لوژىك وادە خوازىن كە تەنيا نەویش بپەرسىتى و بەندايەتسى بۆ بىكرى.

کورتە باسینک له باره‌ی

نووستن) و وه‌رگرتنی ڕووچه‌کانه‌وه له کاتی خه‌وتندا

ئه‌م کورته باسه له چوار ته‌وه‌ردا ده‌خه‌ینه ڕوو:

(۱)- پیناسه‌ی خه‌وتن:

نایا خه‌وتن چیه؟ به‌پێی نایه‌ته‌که، نووستن مردنیک‌ی بیه‌زه‌و، مردن خه‌ولیکه‌و تینیک‌ی به‌هه‌زه، هه‌ر بۆ‌یش له‌ فه‌رمایشتی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتووه: (النُّومُ أَعْوُ الْمَوْتِ) (أخرجہ البیهقی فی شعب الإيمان: ۴۷۴۵، والدیلمی: ۶۹۰۷، وَصَحَّفَهُ الْأَبَانِي فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ: ۶۸۰۸)، واته: نووستن بۆ‌ی مردنه، چونکه‌ ڕه‌سپاری لێ‌کراوه: نایا له‌ به‌هه‌شتدا خه‌وتن هه‌یه؟ فه‌رموویه‌تی: نه‌خێر، چونکه‌ نووستن بۆ‌ی مردنه، یانی: زۆری لێ‌وه‌ نیه‌یه، به‌پێی نایه‌ته‌که‌ش خه‌وتن و مردن لێ‌ک نیه‌یه، به‌ک جیا‌وازیان هه‌یه، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه له‌ کاتی مردندا ڕووح به‌ ته‌واوی له‌ جه‌سته‌دا دوور ده‌که‌وته‌وه‌و، وه‌رده‌گیرێ، به‌لام له‌ کاتی خه‌وتندا به‌ ته‌واوی وه‌رناگیرێ، دوا‌یش ده‌خه‌رته‌وه‌ نێو جه‌سته، هه‌لبه‌ته‌ زانا‌یانی ده‌روونزان، هه‌روه‌ها زانا‌یانی توێکاری که له‌ جه‌سته‌ی مرۆف ده‌کۆلنه‌وه‌و، فه‌یله‌سووفه‌کان، زۆر قسه‌یان له‌و باره‌وه‌ کردوه‌ که هۆکاری خه‌وتن چیه؟

(أ)- بۆ‌ وینه‌ هه‌ندیکیان ده‌لێن: هۆکاری خه‌وتن هۆکاری فیزیکیه، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که خوێن به‌ ئه‌ندازه‌ی پێویست ناچێ بۆ‌ مێشک و، که مێشک کاری نه‌کرد ته‌علیمات نا‌بێری بۆ‌ هه‌ندیک له‌ کۆنه‌ندامه‌کان، ئه‌و ئه‌ندامانه‌ی که به‌ شێوه‌ی یه‌ستی (إرادی) کار ده‌کهن، نه‌ک نه‌ویستی (لا‌إرادی)، بۆ‌یه‌ حاله‌تی خه‌وتن ڕووده‌دات.

(ب) - هه‌ندیکیان گوتووایانه: نه‌خیر هۆکاری خه‌وتن، هۆکاری کی‌میایه که له‌ نه‌نجامی ماندوو بووندا، چه‌ند ماده‌یه‌کی ژه‌هری په‌یاده‌بن و، فشار له‌سه‌ر کۆنه‌ندامی ده‌مار ده‌کن، وای لیده‌که‌ن شل بی و ماندوو بی و به‌ ناچار بی مروؤف خه‌وی به‌سه‌ر دادی.

(ج) - هه‌ندیکی دیکه گوتووایانه: به‌لکو هۆکاری خه‌ولیکه‌وتن، ده‌ماری (عصبی) یه، که له‌ نه‌نجامی ماندوو بوونی کۆنه‌ندامی میتشک و ده‌ماردا، حاله‌تی پشوودان و ئیسراحت کردن به‌ خۆی ده‌دات.

به‌لام وه‌ک گومان: به‌پتی نایه‌ته‌که، هۆکاری سه‌ره‌کیی خه‌و په‌یوه‌ندی نیوان جه‌سته‌و رووحه‌و، له‌ کاتی خه‌وتندا په‌یوه‌ندییه‌که سست و به‌هیز ده‌بی.

با زانیاری پتر لئی بکوئیته‌وه، هه‌میشه سه‌ره‌تای وه‌حیی کۆتایی زانسته، زانست با برۆا لئی بکوئیته‌وه، دواپی هه‌ر دیته‌وه سه‌ر نه‌وه‌ی وه‌حیی خوا ﴿فهرموویه﴾، هه‌چ گومانی تیدانیه، چونکه له‌ نه‌نجامی نه‌وه‌دا که رووح به‌ شیه‌یه‌کی به‌شی (جزئی) له‌ جه‌سته دوور ده‌که‌وتنه‌وه، خه‌وتن رووده‌دات و، نه‌وانه‌ی دیکه هه‌موویان ده‌رهاویشه‌ن، حاله‌تی فیزیکی که خۆن که‌م ده‌چن، یان حاله‌تی کی‌میایی، یان حاله‌تی ده‌ماری، نه‌وانه هه‌موویان ده‌رهاویشه‌ن و ده‌گونج شتی دیکه‌ش باس بکرین، به‌لام نه‌سه‌له‌که‌ی نه‌وه‌یه که خوا ﴿فهرموویه﴾، رووح نه‌و په‌یوه‌ندییه توندو تۆله‌ی که له‌ حاله‌تی بیدارییدا له‌گه‌ل جه‌سته‌دا هه‌به‌تی، نه‌و په‌یوه‌ندییه توندو تۆله‌ی نامین، په‌یوه‌ندییه‌که سست و به‌هیز ده‌بی و، حاله‌تی خه‌و به‌سه‌ر مروؤفا دی.

شایانی باسه: که نه‌مه ده‌بی پسه‌پۆران و شاره‌زایانی بواری توئکاری و ده‌رووزانی زیاتر قسه‌ی لی بکه‌ن، به‌لام به‌ هه‌رحال بو ئیمه‌ی مسولمان نه‌وه‌یه که خوا ﴿فهرموویه﴾ ده‌یفه‌رموی و له‌ هه‌ر روویه‌که‌وه، خوا ﴿فهرموویه﴾ شتیک بفه‌رموی: تیمه سه‌دا سه‌د لئی دنیاین، زانیاری با ئیستا جاری لیشی تینه‌گه‌یی، یان بۆشی ده‌رنه‌که‌وتبی، به‌لام دواپی نه‌وه‌ی زۆر به‌ره‌و پیشه‌وه ده‌چن - چونکه هه‌میشه

سەرەتای وه حیی کۆتایی زانسته - زانست له کۆتایی دا ده گاته نه وهی وه حیی له سه ره تاوه فه رموو یه تی، چونکه وه حیی زانیاری خوا به، خواش ﷻ بو خۆی رووح و جهسته و گه ردوون و، په نهان و، ناشکراو، هه موو شتیکی دروست کرده، خۆی ده زانی هۆکاری خهوتن چیه؟ ته نیا خوا ﷻ وه ک پتویست ده زانی، دیاره توانای دهر ککر دنی شی به مرۆفه کان داوه بو هه ندیک له راستیه کان، نه ک بو هه موویان، چونکه مرۆفه کان پتویستیان به وه نیه هه موو راستیه کان بزانی، خوا ﷻ به س نه وهنده توانایه ی داوه به مرۆفان، نه وهنده راستیه نه ی پی بزانی، که ژیا ن دنیا یان پتویستی پتیه تی، خۆشیان له توانایان دا هه یه.

(۲) - رووح و نهفس یهک شتن:

لهو باره وه زانیان زۆریان قسه کرده، که ئایا رووح چیه وه، نهفس چیه؟ هه لبه ته خوا ﷻ له قورئاندا به زۆری باسی نهفسی کرده، به لام باسی رووحی کرده، ته نیا له یهک نایه تی قورئان، له سووره تی (الإسراء) دا، خوا ﷻ باسی رووح ده کات، رووح وه ک رووحی مرۆفی، نه گه رنا وه ک جیبریل که ناوی لیتاوه (روح)، هه روه ها وه ک وه حیی خۆی که به (روح) ی ناو برده، له چه ند شو ئیتیک دا هاتوه، بو نمونه:

۱- ﴿ نَزَّلَ بِهِ الرُّوحَ الْأَمِينُ ۝۱۳۳ ﴾ الشعراء.

۲- ﴿ نَزَّلَ الْمَلَكَةَ وَالرُّوحَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ۝۱ ﴾ القدر.

۳- ﴿ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا ۝۵۴ ﴾ الشورى.

۴- ﴿ يُرِلُّ الْمَلَكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ۝۲ ﴾ النحل.

به لأم رووح که بگونه‌تی مه به ست پی پی رووحی به شهر بن، ته نیا نه و
 نایه تهی سووره تی (الاسراء)، که ده فیه رموی: ﴿وَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ
 مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (۸۵) واته: له باره ی رووحه وه
 لیت ده پرسن، بلئ: رووح له کاری په روه ردگارمه و، نه ندازه کی که می ش نه بی
 زانیاریتیا پی نه دراوه.

به و نه ندازه که مه زانیاریه ش ناتوانن چیه تی رووح دهرک بکن، وه ک له
 مه و سووعه ی: (دره و شاوه بی تیمان و پووجه لیبی نیلحاد، له بهر تیشکی زگماک و
 عقل و زانست و وه حی) دا، له و باره وه ورده کاری زورمان باسکرده و.

تنجا نه وه ی که نایه ته کان و فه رمایشته کانی پیغه مبه ر ﷺ ده بگه به نن، نه وه دیه
 که رووح و نه فس یه ک شتن، هه رچه نده هه ندیک له زانیان گوتوو یانه: نه خیر
 دوو شتن، به لأم رایه که یان راست نیه و، هیچ به لگه به کیان له و باره وه نیه و رووح
 و نه فس یه ک شتن و، به دوو نیعتیاری جیاواز ته و دوو ناوه ی بو به کاره ی تراون
 که دوایی باسیان ده که یین.

سه رده تا با سه رنجی تم ده فیه بدین:

سه عیدی کوری جو به ییر په حمه تی خوا ی لی بن ده لئ: (إِنَّ اللَّهَ يَقْبِضُ
 أَرْوَاحَ الْأَمْوَاتِ إِذَا مَاتُوا، وَأَرْوَاحَ الْأَحْيَاءِ إِذَا نَامُوا، فَتَعَارَفَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَعَارَفَ):
 ﴿فِيمَسِكَ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَرُزِئِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (آئی:
 يُعِيدُهَا إِلَىٰ أَجْسَادِهَا)^(۱).

سه عیدی کوری جو به ییر دپاره هه ر له بهر رو شنایی نایه ته که دا ده لئ: خوا
 ﷺ رووحی مردووه کان و ه رده گری، کاتیک ده مرن و، رووحی زیندووه کان
 و ه رده گری و کاتیک ده خه ون، تنجا نه و رووحانه هی مردووان و هی زیندووان،
 (هی مردووان که و ه رگریاون و، هی زیندووان که له کاتی خه وتن دا، و ه رگریاون).

یه‌کدی دهناسن و پتک ناشنا دهبن، نه‌وه‌ندهی خوا ۱۱۱ بیه‌وی، دواپی خوا ۱۱۱ نه‌وهی که مردنی بو بریار دابن، ده‌یوئیته‌وه، نه‌وی دیکه‌ش به‌ره‌له‌داده‌کات، واته: ده‌یگپرتیه‌وه بو نیو جه‌سته‌ی، (بو نه‌وه‌ی نه‌و مروّفه بیدار بیته‌وه و جارنکی دیکه ده‌ست به ژیان بکاته‌وه).

به‌لئی رووح و نه‌فس یه‌ک شتن و، له‌و باره‌وه ده‌توانین زور به‌لگان بینینه‌وه، چونکه له هه‌ندقی ده‌قاندا هاتوه که پالدرانه لای عه‌بدوللای کوری عه‌بیاس و هه‌ندیکی دیکه له هاوه‌لان و زانایانی تابیعین، که گوتووپانه: مروّف له کاتی خه‌وتن دا نه‌فسه‌که‌ی ده‌مینن، به‌س رووحه‌که‌ی ده‌نیرن، یان رووحه‌که‌ی ده‌مینن، به‌لام نه‌فسه‌که‌ی ده‌چپته ده‌ره‌وه‌ی جه‌سته، به‌لام نه‌و رایه‌م پتی راست نیه‌و، پتشم وانیه عه‌بدوللای کوری عه‌بیاس (خوا له خوئی و بابی رازی بن)، وای گوتبن، به‌لکو له راستیدا رووح و نه‌فس هه‌ر یه‌ک شتن و، ته‌عبیر ده‌که‌ن له یه‌ک حه‌قیقه‌ت.

(امام فخرالدین الرازی) له ته‌فسیره‌که‌ی خویدا (مفاتیح الغیب) که به (التفسیر الکبیر) یش ناوداره،^(۱) چۆنیه‌تی په‌یوه‌ندی نه‌فس و رووح له‌گه‌ل جه‌سته‌دا، روون ده‌کاته‌وه و روونکردنه‌وه که‌یم پتی جوانه، ده‌لن:

(تَعْلُقُ جَوْهَرِ النَّفْسِ بِالْبَدَنِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجُهٍ:

أَحَدَهَا: أَنْ يَقَعَ صَوُّهُ النَّفْسِ عَلَى جَمِيعِ أَجْزَاءِ الْبَدَنِ ظَاهِرِهِ وَبَاطِنِهِ، وَذَلِكَ الْيَقْظَةُ.

وَأُخْرَاهَا: أَنْ يَرْتَفِعَ صَوُّهُ النَّفْسِ عَنِ ظَاهِرِ الْبَدَنِ مِنْ بَعْضِ الْوُجُوهِ دُونَ بَاطِنِهِ، وَذَلِكَ هُوَ النَّوْمُ.

وَأُخْرَاهَا: أَنْ يَرْتَفِعَ صَوُّهُ النَّفْسِ عَنِ الْبَدَنِ بِالْكَلْبِيَّةِ وَهُوَ الْمَوْتُ، فَتَبَّتْ أَنْ الْمَوْتُ وَالنَّوْمُ يَشْتَرِكَانِ فِي كَوْنِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا تَوْفِيًا لِلنَّفْسِ).

به راستی (فخرالدین الرّازی) وهک جار جار لیتی ده خوازینه‌وه، هه‌ندیک تیگه‌یشتنی وردی هه‌ن بۆ هه‌ندیک ئایه‌تان، لیره‌شدا ده‌لتی:

په‌یوه‌ست بوونی جه‌وه‌ری نه‌فس (واته: رووح) به‌جه‌سته‌ود به‌سی شی‌وده‌به:

یه‌که‌میان: نه‌وه‌یه‌که‌ ره‌وشنایی نه‌فس (واته: ره‌وشنایی رووح) بکه‌وه‌ئته‌سه‌ر هه‌موو به‌شه‌کانی جه‌سته، ئاشکرای جه‌سته‌و، په‌نهانی جه‌سته، نه‌وه‌ش حاله‌تی بیداریه‌به.

دووهمیان: نه‌وه‌یه‌که‌ ره‌وشنایی نه‌فس، (یان کاریگه‌ری نه‌فس)، له‌سه‌ر ره‌واله‌تی جه‌سته لابه‌چی له‌هه‌ندیک رووه‌وه، به‌لام له‌سه‌ر دیوی نی‌وه‌وه‌و په‌نهانی جه‌سته‌ه‌میئت، (واته: له‌سه‌ر ره‌واله‌ته‌که‌ی لاده‌چی، به‌لام له‌سه‌ر دیوی په‌نهانی ده‌میئت)، که‌ نه‌وه‌ش خه‌وه.

(ده‌لیم: ده‌توانین بلّین: نه‌و به‌شه‌ی که‌ په‌یوه‌سته‌به‌هۆشی مرؤف و ویستی مرؤفه‌وه، له‌کاتی خه‌وتن دا، رووح نه‌و به‌شه‌راده‌گرئ، مرؤف قسه‌ناکات، ناخوات، ناخواته‌وه، ناروات، ده‌ست ناجوولّینئ، بیرناکاته‌وه، نابینئ، نابیستئ، نه‌وانه‌ی نامینئ، چونکه‌نه‌وانه‌هه‌موویان په‌یوه‌ستن به‌ویستی مرؤفه‌وه، به‌لام نه‌و کارانه‌ی په‌یوه‌ست نین به‌ویستی مرؤفه‌وه‌و ناویستین، وه‌ک لیدانی دل و، کارکردنی کۆنه‌ندامی هه‌ناسه‌و، کارکردنی گورچیله‌کان و، کارکردنی جگه‌رو په‌نکریاس و، گه‌ده‌و ریخۆله‌کان، نه‌وانه‌ته‌گه‌ر له‌کار بکه‌ون، مانای وایه‌مرؤف ده‌مرئ، رووح نه‌وانه‌هه‌ر ده‌هیلّته‌وه، به‌لام کرده‌وه‌ویسته‌نییه‌کان (الأعمال الإرادية) راده‌گرئ^(۱).

سیه‌میان: تیشکی نه‌فس به‌ته‌واویی له‌سه‌ر جه‌سته‌لاده‌چی، که‌بریتیه‌له‌مردن، که‌واته: چه‌سپا که‌مردن و نووستن، هه‌ردووکیان هاوبه‌شن له‌وه‌دا که‌بریتین له‌وه‌رگرتنی نه‌فس.

له‌مردندا به‌شی‌وه‌ی یه‌که‌جاره‌کیی نه‌فسه‌که‌ په‌یوه‌ندیی ده‌په‌چرینئ له‌گه‌ل جه‌سته‌دا، به‌لام له‌حاله‌تی نووستن دا، په‌یوه‌ندیی له‌گه‌ل ره‌واله‌تی جه‌سته‌دا ده‌په‌چرئ، به‌لام په‌یوه‌ندیی له‌گه‌ل دیوی نی‌وه‌وه‌و په‌نهانی جه‌سته‌دا هه‌ر ده‌میئت.

(۱) نیوان که‌وانه‌کان زیاده‌ی غۆمه.

تیمه نه گهر تهماشای چهند ده قیک بکهین - من پینج ده قم هیناون - بومان دهرده کهووی که رووح و نهفس بهک شتن، بویهش تۆزیک گرنکیم بهو خاله داوه، چونکه زانایان زور مشتومریان کردوه، ههلبهته نهک ههر ئیستاش وابلیم، بهلکو له کتییی: (رنگای صالح بوون و بهردو خوا چوون)، و (له کتییی ژبانی گیان، یان گیانی ژبان) و له مهوسووعهیی: (بیرکردنهوهی ئیسلامیی له نیوان وهحیی و واقیعدا)، و له مهوسووعهیی: (نیمان و عقیدهی ئیسلامیی) و، له (پوونکردنهوهی عهقیدهی طه حاوییی) دا باسم کردوه، که رووح و نهفس دوو ناون بو بهک شت، نجا با تهماشای نهو دهقانه بکهین:

(۱) - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شُقُّ بَصْرُهُ فَأَغْمَضَهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا فُضِّصَ تَبِعَهُ البَصْرُ (أخرجه مسلم: ۹۲۰، وأبو داود: ۳۱۱۸، والنسائي: ۸۲۸۵، وابن ماجه: ۱۴۵۴).

واته: نوممو سه لهمه دایکی برواداران ﷺ، ده گهپرتتهوه: ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ له نه بوو سه لهمه وه ژوور کهوت، له حالیکدا که چاوی نه بلهق بوو بوون، (واته: گیانی دابوو)، پیغه مبهر ﷺ چاوه کانی نووقانندن، (پتلوه چاوه کانی خستنه سه ریهک)، دواایی فهرمووی: رووح که وه گیراو کیشرا، چاو شوینی ده کهووی، (بویه چاوی نه بلهق بوون)، دیاره چاو تهماشای رووحه که ده کات، تا کو له حوکمی چاودایه وه تا توانای ههیه.

لیره دا تهماشا ده کهین پیغه مبهری خوا ﷺ به رووح ناوی نهو نه فسهی هیناوه، که ده کیشری، خوا ﷺ ده فهرمووی: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَاللَّيْلِ لَمَّا تَمَّتْ فِي مَمَامِهَا﴾.

(۲) - ههروهها پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمووی: ﴿أَلَمْ تَرَوْا الْإِنْسَانَ إِذَا مَاتَ شَخَّصَ بَصْرَهُ! قَالُوا بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ حِينَ يَتَّبِعُ بَصْرُهُ نَفْسَهُ﴾ (أخرجه مسلم: ۲۱۷۱)، واته: نایا تهماشای مروفی نا کهن کاتیک چاوی نه بلهق ده بی! گوئیان: با، فهرمووی: نهوه به هووی نهوه وهیه که چاوی ده خاته شوین نه فسه کهی.

له دهقی پیتشی دا فهرمووی: (روح)، به لأم لیره دا ده فهرمووی: (نفس)، که واته: نه فس و پرووح هه ره کن.

۳- (إِذَا خَرَجْتَ رُوحَ الْمُؤْمِنِ، تَلَقَّهَا مَلَكَانِ يُضَعِدَانَهَا) (أخرجه مسلم: ۲۸۷۲) واته: کاتیک پرووحی بروادار دهرده چتی، دوو فریشته وه ریده گرن و، پیتشوازیی لیده کن و، به رزی ده که نه وه.

لیره شدا به پرووح ناوی هیناوه.

۴- له فهرمایشتیکی دیکه دا پیغهمبه ر ﷺ: ده فهرمووی: (الْمَيِّتُ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ صَالِحًا قَالُوا: أَخْرَجِي أَيْتَهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ! كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ، أَخْرَجِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غُضْبَانَ، فَلَا يَزَالُ يَقَالُ لَهَا ذَلِكَ، حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُفْتَحُ لَهَا) (أخرجه النسائي في الكبرى: ۱۱۴۴۲، وابن ماجه: ۴۲۶۲، وأحمد: ۲۵۱۳۳، تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين).

تهم ده قهش هه به شیکه له وه فهرمووده یه کی که پیتشتریش هینامان و فهرمووده یه کی درتزه.

پیغهمبه ر ﷺ: ده فهرمووی: فریشته کان ناماده ده بن، نه گهر ته وه پیاوه صالح بن، (دیاره بونه که کۆچکردنی پیاویک بووه، نه گهرنا بو نافرته تیش هه روایه)، فریشته کان پیتی ده لین: تهی نه فسی پاک و چاک! وه ره دهرتی، که له جهسته یه کی پاک دا بووی، دهر بچۆ به ستایشکراوی و، موژدهت لی بئی به ره وح و ره یحان، (ره وح: ده گونجی به مانای دهر وو لی کرانه وه، یان به مانای ره حمهت و به زهی خوا، بئی، ره یحان: واته: بژیویکی چاک، یا خود: بوئی خویش بئی^(۱)، موژدهت لی بئی: په ره وردگارت لیت پارزییه و لیت تووره نیه، به رده وام ته وه قسه یه کی له گه لدا ده کرتی، هه تا له جهسته ده چیتته دهر، دواپی به رز ده کرتیه وه بو تاسمان.

(۱) تیوان که وانه کان زیاده ی خوومه.

واته: له کاتی گیان کیشاندا، فریشته کان ناوا موژدهی پښ ددهدن و دلی خوش ده کهن. نجا هر له ده قی هه مان فرمایشتدا هاتوه، که به پیچه وانوه: ئینسانی بیروا و خرابه کار، فریشته کان تیوهی ده خوړن و، ده لښن: نهی رووحی پیس! له جهسته به کی پیس داو، هه ره شهت لیبی که تووشی حالکی خراب ده بی، هر نهوهی پښ ده گوتری: تاکو رووحه که ی بهرز ده کرتیه وه بو نهو شوئنه ی خوا ﷺ دیار بیکردوه.

۵- له فرمایشتیکی دیکه دا که نهویش به سه ره اتیکی له سه رهو، من ته نیا جیی مه به ستم هیتاوه، پوخته که ی نهوه یه که پیغه مبه ر ﷺ له گه ل هاوه لانی دا جار یک له سه ره ریک دا خهویان لی ده که وی، بو نوژی به یانی خه به ریان نابیته وه، مه گه ر دوای خوره لات، که به کیک له هاوه لانی داناوه خه به ریان بکاته وه، نجا که پرووی تیده کات ده فه رموی: قه رار نه بوو بیدارمان بکه یه وه؟ ده لی: نهی پیغه مبه ری خوا! ﷺ نهوه ی که رووحه که ی منی وه رگرتبوو و نه ی نارده وه بو جه ستم، که بیدار بمه وه، هر نهوه بوو که رووحی توشی وه رگرتبوو، واته: منیش هه مان خه م به مل داهات، نجا من شوینی مه به ستم هیتاوه که پیغه مبه ر ده فه رموی ﷺ: إِيَّا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَبِضُ أَرْوَاحِنَا، وَلَوْ شَاءَ لَرَدَّهَا إِلَيْنَا فِي حِينٍ غَيْرِ هَذَا^(۱). واته: نهی خه لکینه! خوا رووحه کانی تیمه ی وه رگرتبوون و، نه گه ر ویستبای رووحه کانی بو ده گپراینه وه له جکه له م کاته دا.

واته: نه ک دوای خوره لاتن، به لکو پیشته رووحه که ی بو ده گپراینه وه و نوژی به یانیمان ده کرد، به لام دیاره خوی په روه دگار ئیستا رووحه که ی گپراوه ته نیو جه ستمان، یانی: گپرا نه وه ی ته واو که بیته هوی حاله تی بیداری.

نجا له هه ندیک له و کتبانده دا که ناماژه م پیدان، به تایهت: (ریگای صالح بوون و به ره و خوا چوون) دا، باس م کرده که رووح و نفس یه ک شت،

(۱) أخرجه مالك في الموطأ (۲۵) فذكره، وقال الزرقاني في شرح الموطأ (۵۴/۱) مرسلًا باتفاق رواة الموطأ، وجاء معناه متصلًا من وجوه صحاح، قاله أبو عمر.

به لأم رووح به نبعیاری هه فیه ته پروته که ی خوئی، به نبعیاری نه وهی که مرؤف به رووحه وه مرؤفه، پیتی ده گوتری: رووح، به لأم به نبعیاری تیکه ل بوونی له گه ل جهسته داو، هه لسانی به چالاکیه کان و جیه جیکردنی داخواییه جهسته یه کان، وهک تیرکردنی غه ریزه کان و هه تا دوابی، پیتی ده گوتری: نه فس، به لگم چیه له سه ره نه وه؟

به لگم له سه ره نه وه یه: که خوا سوره نوری کاتیک باسی پیکهاته ی ناده م ده کات، هه رووها سه وواش سه لامی خویان لئ بی، هه رووها باسی پیکهاته ی وه چه که بیان ده کات، هی مرؤفه کان، ته نیا باسی دوو شان ده کات: جهسته یه کی خاکیی، له گه ل رووحتکی خویایی، واته: ته نیا رووحتیک که خوا سوره نوری ده زانی چیه؟ یان رووحتیک که له سه رووی ناستی ماده وه یه، بو وینه: با ته ماشای سوورته ی (السجدة) بکه ین که چوون خوا سوره نوری زور به روویی بو هه ردوویان (ناده م و وه چه که ی)، ته نیا نه وه دوو پیکهاته یه باس ده کات ده فه رموی:

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ، وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ﴾ سوره السجدة، ۷
 واته: خوا نه وه زاته یه که هه موو شتیکی چاک دروستکردوه، ده سته یکی دروستکردنی مرؤفیشی له فوریه هیناوه، (یانی: جهسته که ی)، ﴿ثُمَّ جَعَلْهُ مِن مَّنْ سُلَّطَانٍ﴾ سوره السجدة، ۸
 و هه که شی گپراوه له پوخته به ک له ناویکی قیزه ون (که مه به ست پیتی نووه، تووی پیاو و نافرته که تیکه ل ده بی، وه چه که شی له وه په یدا کردوه).

نجا دوابی دینه وه سه ره باسی دروستکردنی ناده م، هه رووک ده شگونجی باسی ته و اوکردنی دروستکرانی وه چه ی ناده م بی: ﴿ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ﴾ سوره السجدة، ۹
 واته: دوابی (خوا سوره نوری) جهسته ی ناده می که له قورپی دروست کرد بوو، یان هی وه چه که ی که له پوخته ی قورپی بوو، ریکیخت و له رووخی خوئی قووی به به ردا کرد.

که‌واته: وهک چۆن جه‌سته‌ی ئاده‌م راسته‌و‌خۆ له‌ قور دروست‌کراوه، به‌ همان شیوه‌ی وه‌چه‌ی ئاده‌میش نه‌وانیش جه‌سته‌کانیان له‌ پوخته‌یه‌ک له‌ ناویکی قیزه‌ون دروست بووه، پیکهاته‌ی دووه‌میشیان نه‌وه‌یه‌ که‌ خوا ﷻ له‌ رووحی خۆی، واته: رووحیک که‌ دروست‌کراویکی تاییه‌تی خۆیه‌تی، فووی به‌ به‌ردا کردوه.

که‌واته: رووح به‌و ئیعتیباره‌ی که‌ دروست‌کراویکی تاییه‌ته‌ به‌ر له‌وه‌ی بچینه‌ ئیو جه‌سته‌و، دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ جه‌سته‌ دپته‌ده‌رتی، پی‌ی ده‌گوتری: رووح، به‌لام هه‌تا له‌ ئیو جه‌سته‌دایه، پی‌ی ده‌گوتری: نه‌فس، بۆیه‌ش خوا ﷻ له‌ یه‌ک شو‌نیش له‌ قورئاندا مه‌دح و زه‌می رووحی نه‌کردوه، به‌لام نه‌فس له‌ قورئان دا هه‌م زه‌مکراوه، هه‌م ستایش‌کراوه، زه‌مکراوه نه‌گه‌ر بی‌روابیی و، خراپه‌کار بی و، ستایش‌کراوه و مه‌دح‌کراوه، نه‌گه‌ر بروادارو چاکه‌کار بی، با تهماشا بکه‌ین:

۱- خوا‌ی په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموی: ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿۷﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿۸﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿۹﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿۱۰﴾﴾ الشمس، که‌واته: نه‌فس ده‌گونجی پاک و چاک بکری، و ده‌شگونجی پیس و پۆخه‌ل بکری، نه‌گه‌ر پاک و چاک بکری، سه‌رفرازه‌و، نه‌گه‌ر پیس و پۆخه‌ل بکری، به‌دبه‌خت و په‌شیمان و بیبه‌ش و سه‌ربه‌هه‌شه.

۲- هه‌روه‌ها خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: ﴿لَا أُقِيمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴿۱﴾ وَلَا أُقِيمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَامَةِ ﴿۲﴾﴾ القیامة، خوا ﷻ سو‌نند ده‌خوات به‌ نه‌فسیک که‌ په‌خنه‌گره، واته: ره‌خنه له‌ خاوه‌نه‌که‌ی ده‌گری، که‌ بۆچی وام پینده‌که‌ی و، نه‌و کرده‌وه خراپانه‌م پی ده‌که‌ی؟

۳- دیسان خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي ﴿۳﴾ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجَعَهُ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۴﴾﴾ یوسف، که‌واته: به‌ دنیایی نه‌فس زۆر فه‌رمان ده‌کات به‌ خراپه‌و، نه‌فس نه‌گه‌ر لێ بکه‌رتی و پاک و چاکی نه‌که‌ی و، ده‌ستکاری نه‌که‌ی، بۆ خۆی زۆر چه‌ز به‌ خراپه‌ ده‌کات، به‌لام نایا هه‌ر وا ده‌بێ؟ نا، نه‌گه‌ر کاری له‌سه‌ر بکه‌ی له‌سه‌ر خه‌تی راست ده‌وه‌ستت و ئارام ده‌گری: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾

﴿۲۷﴾ اَرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَةً ﴿۲۸﴾ فَأَدْخِلْ فِي عِبَادِي ﴿۲۹﴾ وَأَدْخِلْ جَنَّتِي ﴿۳۰﴾ فِي الْفَجْرِ،
 واته: نهی نفسی هیتمن و داسه کناو نؤقره گرتوو! بو لای په رووه ردگارگرت بگه رتوده، توش
 رازی و په رووه ردگاریشیت لیت رازیبه، که واته: نه نفس ده گونجی حاله تی: زور فرمانکه ر
 به خراپه (أَمَارَةٌ بِالسُّوءِ) ی هه بی و، هه ر خه ریکی فرمان کردن بی به خراپه و، ده گونجی
 حاله تی: خو سه رکونه کردن (أَوَامَةٌ) ی هه بی واته: بیدار بیته وه و، لومه و سه رکونه ی خو ی
 بکات له سه ر خراپه و، ده شگونجی حاله تی نارامگرتن (إطمئنان) ی هه بی و نؤقره گرتوو
 و دامه زراو بی له سه ر چا که کاریی.

۳- رووح، یان نه نفس دروستکراویکی نا ماددی می معنه وییه:

مادده نه وه یه که تیمه به پتتج هه سه ته کان مامه له ی له که لدا ده که ین،
 ده بیینین، یان بوئی ده که ین، یان تامی ده که ین، یان دهستی لئ ده کوتین، یان
 دهنگی ده بیستین، به لام رووح به هیچ کام له م پتتج هه ستانه، مامه له ی له که لدا
 ناکری، له و رووه وه ده لئین: دروستکراویکی ناماددی می معنه وییه.

(القرطبي) دهرباره ی رووح ده لئ:

(وَالصَّحِيحُ فِيهِ أَنَّهُ جِسْمٌ لَطِيفٌ مُشَابِهٌ لِلْأَجْسَامِ الْمَخْسُوسَةِ، يُجَذَّبُ وَيُخْرَجُ، وَفِي
 أَكْفَانِهِ يَلْفُ وَيُدْرَجُ، وَبِهِ إِلَى السَّمَاءِ يُعْرَجُ، لَا يَمُوتُ وَلَا يَفْنَى، وَهُوَ مِمَّا لَهُ أَوَّلٌ وَلَيْسَ
 لَهُ آخِرٌ، وَهُوَ بَعِيْنٌ وَيَدْبِنُ، وَأَنَّهُ ذُو رِيحٍ طَيِّبَةٍ وَخَبِيْثَةٍ، كَمَا فِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ) (۱).

ده لئ: پای راست له باره ی رووحه وه (یان له باره ی نه فسه وه) نه وه یه که
 جیسمیکی (نه وان مه به ستیان له جیسم نه وه بووه که شتیکی هه بوویه، به لام
 به پتتج هه سه ته کان ههستی پتی ناکری)، په نهان (لطیف) ی تیکه له، له که ل نه و
 جه سه ته به ره هه ستانه داو، راده کیشری و دهرده چی و، له کفنه وه ده پتچری و، به رز
 ده که رتیه وه بو ناسمان، نامری و له به ین ناچن، سه ره تای هه یه به لام کو تایی

نیه، رووح دوو چاوی ههن و دوو دهستی ههن، بۆن خوژی ههیه، یاخود بۆن ناخوژی ههیه، (به پتی کردههه کانی) وهک لهو فهرموودهیه دا هاتوه که نه بوو هورهیره خوا ﷻ هیناویهتی.

که پیشتر ناماژه به کمان پێداو له روونکردنهوهی (عه قیدهی ته حاویسی) دا، فهرمووده کهم به ته فسیل هیناوه، ههروهها له مهوسووعهی: (نیمان و عه قیدهی نیسلامیی) دا له ویش له بهرگی پینج دا، هیناومانه.

باشترین به لگهی نه قلییش له سههه تهوه که رووح دروستکراویکی نابهرههستی خاوهن شوینهواری جوړاو جوړه، نهه نابه تانهن له سوورهتی (الواقعة) دا، که دههه رموی: ﴿ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿۸۳﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ نَنْظُرُونَ ﴿۸۴﴾ وَحَسُنَ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿۸۵﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ عَيْرَ مَدِينٍ ﴿۸۶﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۸۷﴾، واته: ده بووايه کاتیک ده گاته گه روو، اچی ده گاته گه روو؟ به سیاق ده زانری که مه بهست پتی روو هه، رانای مینهشی بو به کارهیناوه، چ بکوترتی نه فس و، چ بکوترتی روو، ههردووکیان به مینهی مه جازیی (المؤث المجازی) دانراون، ئیوه لهو کاته دا ته ماشا ده کهن و ئیمه له ئیوه لئی نزیکترین، به لام ئیوه نابینن، (فریشته کامان لیوهی نزیکترین)، نجا نه گه ر ئیوه ملکه چ نین بو خواو له بهر دهستی خوا دا نین، بوچی نایکترینه وه نه گه ر راست ده کهن!

واته: نهو روو هه که له نووکی پی تاکو ده گاته گه روو ده کیشرتی، نه گه ر راست ده کهن، مه هیلن له گه روو ده ریچن و جهسته به جی بهیلتی و، بیکترینه وه بو ئیو جهسته، که بیگومان لیوه دا به روونی دیاره و به راشکاووی راگه به نراوه که روو له ئیو جهسته دایه، ده دهه چی و نهو حاله تانهی ههن که (القرطبی) باسی کردوون و له فهرمایشته کانیس وه ریکرتوون.

کۆتا قسه له م تهوه ری سییه مدا، نهو قسه بهی (القرطبی) ^(١) دینین له تهفسیره کهی دا، ده لئن: گویم له (الأصمعی) بووه، گو توویه ق: گویم له (معتبر) بووه که نهویش به کیکه له زانایان، گو توویه ق: (رُوحِ الْإِنْسَانِ مِثْلَ حَبِّةِ الْعُرْجِ، فَتُرْسَلُ الرُّوحُ، فَيَمْضِي، ثُمَّ مَضِي، ثُمَّ تُطَوَّى فَتَجِيءُ فَتَدْخُلُ، فَمَعْنَى الْآيَةِ أَنَّهُ يُرْسَلُ مِنَ الرُّوحِ شَيْءٌ فِي حَالِ النُّؤْمِ وَمُعْظَمُهَا فِي الْبَدَنِ مُتَّصِلٌ بِمَا يَخْرُجُ مِنْهَا اتِّصَالًا خَفِيًّا، فَإِذَا اسْتَيْقَظَ الْمَرْءُ جَذَبَ مُعْظَمَ رُوحِهِ مَا انْبَسَطَ مِنْهَا فَعَادَ).

ناوا بۆمان وینا ده کات، ده لئن: رووحی مرۆف وهک گۆلۆ به کی چنراو وایه، که رووح هه ندیکسی ده نیرۆ، ده پروا ده پروا دواپی دیته وه نیتو جهسته، مانای نایه ته که نه وهیه که به شیک له رووح ده نیردرۆ له کاتی خهوتن دا، به لأم زۆ بهی هه ر له جهسته دا ماوه، نه وهش که ده نیردرۆ ده چته دهه، به وه وه که له نیتو جهسته دا ماوه، به شیوه به کی په نهان پیکه وه په یوه ستی و، کاتیک مرۆف بیدار ده بیته وه، نه وهی که نار دوویه ق وهک گۆلۆ به کی، جارنکی دیکه رایده کیشیته وه بو نیتو جهسته.

نهو ناوا بۆمان وینا ده کات، ته گهرنا رووح حاله تیکسی جهسته یی نهو مادیدی نیه، به لأم مه بهستی نه وهیه که له کاتی خهوتن دا، رووح په یوه ندیه کی په نهانی له گه ل جهسته دا هه رده میتنی، به لأم نهو په یوه ندیه نیه که بیسته هوی بیداری.

(E) - چهند ئه ده بیکسی خهوتن و له خه وه لسان:

خه و (نووستن)، له نیسلامدا گرنگی پیدراوه، که مرۆف چۆن بخه وۆ و، چۆن بجته سه ر جیگا و، پاشان که بیدار ده بیته وه، چی بلتی و چۆن بکات؟ چهند ئه ده بیکسی بو دانراون، هه ول ده ده م به پوختی بیانیه تینم، نهویش له بهر رۆشنایی سۆ ده قی سونه تدا:

۱- (عَنْ خَدِيفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ، وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهِ، ثُمَّ يَقُولُ: (اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا) وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ) { (أخرجه البخاري: ۶۳۱۲، وأبو داود: ۵۰۴۹، والترمذي: ۳۴۱۷، وابن حبان: ۵۵۳۲، وغيرهم).

واته: حوزہ یفہ ﷺ، دہلئی: یتغہ مہبری خوا ﷺ عا دہتی و ابوو کہ بہ شہویٰ دہ چووہ سہر جیکای بو خہوتن، دہستی دہ خستہ ژیر روومہتی، (دہستی راستی دہ خستہ ژیر روومہتی راستی)، دوا یی دہ یفہ رموو: نہی خوا بہ! بہ ناوی تو دہ مرم و دہ ژیم، کاتئ بیداریش دہ بو یہ وہ دہ یفہ رموو: ستایش بو نہو خوا بہی دوا ی نہو ہی مراند بووینی، زیندووی کردینہ وہو، ہہر بو لای ویش دہ گہ پرتینہ وہو.

۲- (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ، فَلْيَأْخُذْ دَاخِلَهُ إِزَارِهِ فَلْيَنْفُضْ بِهَا فِرَاشَهُ، وَيَسْمُ اللهُ، فَإِنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا خَلْفَهُ بَعْدَ عَنَى فِرَاشِهِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَضْطَجِعَ، فَلْيَضْطَجِعْ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ، وَلْيَقُلْ: سُبْحَانَكَ رَبِّي، وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكَتْ نَفْسِي فَاغْفِرْ لَهَا. « وَقَالَ الْبُخَارِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالتِّرْمِذِيُّ: (فَارْحَمَهَا) بَدَل (فَاغْفِرْ لَهَا) وَإِنْ أُرْسَلَتْهَا فَاخْفِظْهَا مَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ « زَادَ التِّرْمِذِيُّ (وَإِذَا اسْتَيْقَظَ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَاقَبَنِي فِي جَسَدِي، وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي، وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ) | (أخرجه ابن أبي شيبة: ۳۶۵۵، والبخاري: ۵۹۶۱، ومسلم: ۲۷۱۴، وأبو داود: ۵۰۵۰).

واته: نہ بوو ہورہ پرہ ﷺ، دہلئی: یتغہ مہبر ﷺ فہ رموو یہ تی: ہہر کات یہ کیکی کہ تبتوہ بہ لای جیکاکہ یہ وہ چوو، بہ نای برد بو جیکاکہ ی بو نہو ہی بخہو تی، با نیوی پو شاکہ کہ ی بگری و، بہ سہر جیکہ کہ یدا بیتئ (جیکاکہ ی خو ی پی بسپرتہ وہو)، با ناوی خوا بیتئ، چونکہ نازانئ لہ دوا ی خو ی کہ شویتہ کہ ی جیہیشتوہ، چ شتیک چوتہ شوینی، (رہ نگہ دوو پشکیکی، مار یک چوو بیتہ شویتہ کہ ی)، ہہر کاتیک ویستی پاکشئ، با لہ سہر لای راستی رابکشئ و بتئ: پاکیی بو تو پەرورہ دگارم، تہ نیشتی خوم دانا لہ سہر جیکاکو ہہر بہ ہو ی تو وہ

تەنیشتی خۆم بەرز دەکەمەوه (و بیدار دەبم)، ئەگەر پرووچەکەت وەرگرتم، لێی بیوورە، (یاخود: بەزەبییت پیتی دابن) و ئەگەر ناریدیشتەوه بۆ نێو جەستەکەم، بیاریزە بهوهی بەنده چاکەکانی خۆق پتی دەپاریزی (واتە: لە گوناھو تاوان و لادان)، (الترمذی) لە (سنن)ی غۆیدا ئەوهشی زیاد کردووە، کاتیک کە بیداریش بۆوه با بلن: ستایش بۆ ئەو خواپەیی کە لە جەستەمدا سەلامەتی کردووم و، پرووچەکەیی بۆ گێراومەوهو، مۆلەتی داوم کە یادی بکەم.

٣- پیغەمبەر ﷺ: دەفەر مۆی: هەر کامیک لە تێو کە دەچیتە سەر جینەکەیی با ئەو وشانە بلن، ئەگەر مەری لەسەر زگماکی پاک و چاک و بەندایەتی بۆ خوا دەمری، ئەویش ئەوهی بەهە کە بلن: {اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَقَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَالْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَىٰ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أُنزَلَتْ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أُرْسِلْتُ} (أخرجه أحمد: ١٨٥٨٤، والبخاري: ٢٤٤، ومسلم: ٢٧١٠، وأبو داود: ٥٠٤٦، والترمذی: ٣٣٩٤).

واتە: ئەو خواپە! ئەفسی خۆم بە تۆ سپاردو، پرووی خۆم لە تۆ کردو، پشتی خۆم بە تۆ بەست و، کاری خۆم عایدی تۆ کردو، لە پرووی نارەزوو، لە پرووی سام لیکردنەوه پرووم لە تۆ کرد، هیچ پەنا نیە و هیچ شوینی دەر باز بوون نیە، لە سزای تۆ، مەگەر بۆ لای تۆ بێنەوه، بروام بەو کتیبەت هێناوه کە داتەزاندو، پرواشم بەو پیغەمبەرەت ﷺ کردووە کە پەوانەت کردووە (کە موخەممەدە ﷺ).

پیغەمبەر ﷺ کە وایفەر موود لەبەر ئەوهیە کە نێسان دەخەوی، جووریک لە مردن و بێ ناگایی و بێ هۆشیی بەسەر دادی و، نازانن چی بەسەردی لەو خەوهیدا، خەلکی واش هەبوو کە خەوتوو، بیدار نەبۆتەوه و کە چاوی هەلپێناون، ئەوه عالەمی بەرزەخە!، واتە: لە کاتی خەوتندا گیانی کیشراو.

مهسه لهی سئیهم:

به‌رپه‌رچدانه‌وه‌و پووجه‌لکردنه‌وه‌ی بیروک‌ه‌ی به‌ تکا‌کار دالانی په‌رستراوه
ساخته‌کان، که هیج کاره‌و بی‌ شعوریشن! له‌ حائیکدا که همه‌کاره‌ی
ناسمانه‌کان و زهوی و خاوه‌نی‌تکا، ته‌نیا‌خوایه‌ﷻ:

خوا ﷻ ده‌فرموی: ﴿أَمْ أَلْمَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَّا
يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۳﴾ قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا لَهُ، مُلْكُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۱۴﴾

شیکردنه‌وه‌ی ئەم دوو‌ثایه‌ته، له‌ پینج‌برگه‌دا:

۱- ﴿أَمْ أَلْمَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ﴾، یان‌ثایا‌جگه‌له‌ خوا ﷻ تکا‌کاران‌تیکیان
گرتوون، وه‌ک له‌ مانای‌گشتیه‌که‌شدا‌باسمان‌کرد، ئەمه‌وادیته‌به‌رچاو‌و به‌سیاق‌و
سه‌لیقه‌ده‌زان‌ئی، که‌فسه‌یه‌کی‌دیکه، پینش‌ئەم‌پرسته‌یه‌هه‌بووده‌قربت‌زاوه، واته‌:‌ثایا
له‌سزای‌خوا‌بی‌باکن؟‌ثایا‌له‌خوا ﷻ بێمنه‌تن‌که‌نایه‌رستن؟‌یاخود‌جگه‌له‌خوا‌تکا
کاران‌تیکیان‌بۆ‌خۆیان‌په‌یدا‌کردوون، تکایان‌بۆ‌له‌لای‌خوا‌بکه‌ن؟ (أَمْ: لِلْإِضْرَابِ الْإِنْتِقَالِيَّ
انْتِقَالًا مِنْ تَشْنِيعِ إِشْرَاكِهِمْ إِلَى إِبْطَالِ مَعَاذِرِهِمْ فِي شِرْكِهِمْ) ^(۱)، لێره‌دا (أَمْ) بۆ‌گواستنه‌وه‌یه
له‌به‌ناشیرین‌دانانی‌هاوبه‌ش‌بۆ‌خوادانانان، بۆ‌پووجه‌لکردنه‌وه‌ی‌بیانوه‌وه‌کانی
هاوبه‌ش‌بۆ‌خوادانانان، ﴿أَمْ أَلْمَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ﴾، واته‌:‌ثایا‌جگه‌له‌خوا
که‌سان‌تیکیان‌کردوون‌به‌تکا‌کاری‌خۆیان؟

۲- ﴿قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَّا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ﴾، بلن:‌ثایا‌ئه‌گه‌ر
هیچیان‌به‌ده‌ست‌نه‌بن‌و‌نه‌شفا‌من، ئەو‌په‌رستراوه‌نی‌که‌ئێوه‌به‌ته‌مان‌تکاتان‌بۆ
بکه‌ن‌له‌لای‌خوا؟

(۱) (أَمْ) بریتیه‌:‌له‌(بل‌ا)، که‌پرسیار‌کردنه‌که‌ش‌بۆ‌نکوول‌بیلی‌کردن‌و‌سه‌رزه‌نشته.

﴿وَلَا يَعْقِلُونَ﴾، نه شفامن، شعور و پشیمان نه بی، چونکہ ئەوان هەر به پستی عه قیدهی خویشیان، په بکه رو بته کان نه عه قلیان هه بووه و نه هه ستیان هه بووه، زانیوانه ئەوه ته نیا په بکه ریکه به تایه تی بته رسته کانی قوره یش و عه پهب له سه رده می نه فامییدا، ئەگه رنا سه رجه م ئەوانه ی ده په رستری، مه رج نیه، هه موویان ته نیا په بکه ر بووبن، ناژه لیش په رستراون و به خه پالی خویمان فریشته شیان په رستوون، شه پتانی شیان په رستوون، مانگ و خویشیان په رستوون، مروؤفیشیان په رستوون که تاغووته کانن، به لام به نسبت که ئەوانه وه که ئەوان په رستوویانن، بلن: ئایا ئەگه ر هه پچیان به ده ست نه بی و نه شفامن؟

٣- ﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا﴾، بلن: تکا کردن هه مووی هی خوایه.

٤- ﴿لَهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ﴾، هوکمرانی و خاوه ندرایتی ئاسمان و زهوی هه ر می ئەوه.

٥- ﴿كُلُّ شَيْءٍ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾، دواپی هه ر بو لای ویش ده گه ردرینه وه.

چوار کورته سهرنج

۱- که ده‌فهرموی: ﴿أَمْ أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ﴾، نایا جگه له خوا تکا کارانئیکیان په‌یداکردوون؟ یتیمه له سهره‌تای تفسیری سووره‌تی (یونس) دا، باستیکی سهربه‌غوومان کرد، له باره‌ی شه‌فاعة‌ته‌وه، بویه لیره‌دا ناچینه تیو ورده‌کاریه‌کانی و نه‌وه‌نده ده‌لئین: به دلنایبی، تکاکردن (شفاعة) هه‌به له لای خوا، بؤ پیغهمبه‌ران، بؤ فریشته‌کان، بؤ زانایان، بؤ شه‌هیدان، ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت نه‌وه ده‌گه‌به‌نن، به‌لام دياره شه‌فاعة‌ت کردن و شه‌فاعة‌ت بؤ کران چهند مهرجیکی هه‌ن:

یه‌که‌م: ده‌بن به مؤله‌تی خوا بن، وه‌ک خوا ﴿لَا يَشْفَعُونَ﴾ ده‌فهرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ ﴿البقرة﴾ کتیه تکا له لای خوا بکات، مه‌گه‌ر به مؤله‌تی خوا ﴿لَا يَشْفَعُونَ﴾ که‌واته: به‌بن مؤله‌تی خوا، تکا نا‌کری بؤ که‌س.

دووه‌م: تکا‌کردنیش چ هی فریشته‌کان و، چ هی پیغهمبه‌ران ﴿عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ﴾ و، چ شه‌هیدان و زانایان، ته‌نیا تکا بؤ که‌سیک ده‌کری، خوا لئی پازی بن: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ أَرَادَ مِنْهُمْ مِنْ خَشِيئِهِ﴾ ﴿مُشْفِقُونَ﴾ ﴿۲۸﴾ واته: تکا نا‌که‌ن مه‌گه‌ر بؤ که‌سیک (خوا) په‌سندی بیت، (پازی بیت شه‌فاعة‌ت و تکای بؤ بکری) و فریشته‌کان له سام و هه‌بیه‌تی وی (خوا) دل پر ترس و له‌رزو په‌روشن.

سینهم: له سووره‌تی (النجم) یش له سیاق‌کتیدا که باسی فریشته‌کان ده‌کری، خوا ﴿لَا يَشْفَعُونَ﴾ ده‌فهرموی: ﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾ ﴿النجم﴾ واته: زور فریشته‌هه‌ن، له ناسمانان تکا کردنه‌که‌یان هه‌چ سوود نا‌گه‌به‌نن، مه‌گه‌ر دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا مؤله‌ت ده‌دات بؤ که‌سیک که بیه‌وی و، بؤ که‌سیکیش که لئی پازی بن، واته: ده‌بن خوا ﴿لَا يَشْفَعُونَ﴾ بیه‌وی نه‌وه که‌سه تکا بکات و، نه‌وه که‌سه‌ش که تکای بؤ ده‌کری په‌سند کراو بن.

بهو سن مه رجوهو تکا کردن ده بنی: به که م: به مؤله قی خوا، دووهم: که سیک که خوا بیه وی تکا بکات، سبیم: که سیکش که خوا رازی بیت تکی بو بکری.

۲- که ده فرموی: ﴿قُلْ أَوْلُوْكَ كَانُوْا لَا یَمْلِكُوْنَ شَيْئًا وَلَا یَعْقُلُوْنَ﴾، نهوه زیاتر بو نهو په بیکه رو صه نه مانه به که په رستویانن، به نسبت رسته ی: ﴿لَا یَمْلِكُوْنَ شَيْئًا﴾، هیچ شتیکیان به ده ست نیه، به ته نکید جگه له بت و صه نه مه کانش، تاغوو ته کانش و هه موو په رستراوه کانی دیکه ش، هیچیان به ده ست نیه، هه روو ها رسته ی: ﴿وَلَا یَعْقُلُوْنَ﴾، نه گهر مه به ست پتی نهوه بن، هیچ نافمن و نازانن، دیاره مه به ست پتی په بیکه ره کانه، به لام نه گهر مه به ست نهوه بن که هه موو نوتیه به کانی ناسمان و زوی تیناگن و نازانن و، ده بنی خوا ناگاداریان بکاته وه، دیسان نهوه ش هه موو په رستراوه کان ده گرتته وه.

۳- که ده فرموی: ﴿قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَعَةُ جَمِیْعًا﴾، لیره دا: ﴿تَقْدِیْمُ الْغَیْرِ الْمَجْرُوْرِ عَلَی الْمُبْتَدَا لِإِفَادَةِ الْحَصْرِ﴾، پیشخستی گوزاره ی ژیردارکراو (الغیر المجرور) له سر نیهاد (مبتدا) مانای کورته لیتنان ده گه یه نن (چونکه رسته که له نه سل دا ناویه: (الشفاعة لله جمیعاً))، واته: تکا کردن تیکرای هه مووی به س هی خوایه، وشه ی (جمیعاً: حَالَةٌ مِنَ الشَّفَاعَةِ)، (جمیعاً) حالی (شفاعة) ه، یان: هیچ به شیک له به شه کانی شفاعت هه لئاو یردری، لهو شفاعت هی که هی خوایه و، هه مووی له ده ستی خوی په روو دگاردا کورت هه له اتوه.

۴- که ده فرموی: ﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، حوکم رانی و ده سلات له ناسمانه کان و زه ویدا هه ر هی نهوه، نه م گشتاننده که خوا ﴿لَهُ﴾ ته نیا خو ی هه مه کاره ی گه ردوونه، بو نهوه به که تکا کردن ته نیا به ده ست نهوه، چونکه خاوه نی گه ردوون به س خو یه تی، بو یه هه ر چاوه پروانی به کتان هه بن له جگه له نهو، به هه له دا چوون.

﴿ثُمَّ لِّلرَّیْبِ الرُّیْبِ﴾، (ثم) بو ریز به ندی پله پله یه، واته: تیتستا حوکم رانی و ده سلات هه مووی هی نهوه، دوا بیش هه ر بو لای نهویش ده گتیرد رنه وه، که مه به ست پتی روژی دوا یه.

مهسه لهی چواره م:

بیتروایان به پژوی دواپی، هه ر کات ناوی خوا بهیترتی، دل و دهروونیان ده گووشرتی، که چی باسکرانی په رستر اوانی جگه له خوا، مایه ی شادمانیانه:

خوَا ۞ وَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوْبُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْآخِرَةِ ۗ وَ اِذَا ذُكِرَ الَّذِيْنَ مِنْ دُونِهِ اِذَا هُمْ يَسْتَبِيْرُوْنَ ﴿١٥﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه ته، له چوار بڕگه دا:

(١) - ۞ وَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ ۙ، هه ر کاتیک به ته نیا باسی خوا ۞ کرا، واته: به بی نهوهی په رستر او ده کانی دیکه ی له گه لدا باس بکرین، له و په رستر او نه ی هاوبه ش بو خوادانه ران لاف لیده ده ن: نه وانیش هاوبه شی خوان له په رستراندا، هه ر کاتی ته نیا باسی خوا کرا.

(٢) - ۞ اشْمَأَزَّتْ قُلُوْبُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْآخِرَةِ ۙ، نه وانه ی بڕوایان به پژوی دواپی نیه، دلایان ده گووشرتی، (الإشْمِئَازُ: شِدَّةُ الْكِرَاهِيَةِ وَالنُّفُورِ)، (إشْمِئَاز) زۆر رق لیبوونه وه و زۆر لئ سله مینه وه دیه، (الإشْمِئَاز: أَنْ يَمْتَلِيَنَّ قَلْبُهُ غَمًّا حَتَّى يَظْهَرَ الْإِنْقِبَاضُ فِي أَدْبِمِ وَجْهِهِ) (إشْمِئَاز) نه وه دیه که مروف دلی پر بی له خه م، هه تاکو پیستی ده م و چاوی که ریک دی و گرژ ده بی، پیودی دیار بی.

(٣) - ۞ وَ اِذَا ذُكِرَ الَّذِيْنَ مِنْ دُونِهِ ۙ، به لأم کاتیک که نه وانه ی دیکه ی جگه له و باس بکرین، واته: په رستر او ده کان که له خوار خواوه ن، جگه له خوا.

(٤) - ۞ اِذَا هُمْ يَسْتَبِيْرُوْنَ ۙ، به کسه ر نه وان دلخۆش و شادمان ده بن، (الاستِبْشَارُ: شِدَّةُ الْفَرَحِ حَتَّى يَظْهَرَ أَثَرُ ذَلِكَ عَلَى بَشْرَةِ الْوَجْهِ)، (استِبْشَار): بربیته له زۆر دل خۆش بوون، هه تا شوینه واری نه وه له سه ر پیستی ده م و چاوی ده رده که وهی.

که ده‌فهرموی: ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾، به‌کسر نه‌وان ددبینی دلخوش ده‌بن، به کرداری به‌رده‌وام (فعل المضارع) هیتاویه‌تی، چونکه دلخوشییه‌که‌یان جار بو جار تازه ده‌بیته‌وه.

لیرده‌دا وه‌ک ده‌بینین: سنی جاران وشه‌ی (إذا) به‌کارهاتوه: ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾، پسپوړانی زمان گوتوویانه: (إذا)ی به‌که‌م، هه‌روه‌ها (إذا)ی دووهم، دوو (ظرف)ن، که مانای مهرجیان تیخراوه، یانی: به مهرجیک خوا ﴿وَإِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾، ته‌وانه‌ی پروایان به روژی دواپی نیه، دلیان پی‌تی ده‌گووشری و، به مهرجیک نه‌وانه‌ی جگه له خوا، باس بکرین، نه‌وان شادمان و دلخوش ده‌بن، به‌لام (إذا)ی سته‌یم: ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾، نه‌م (إذا)یه بو (مُفْجَأَةً) کت و پره، یانی: کاتیک که جگه له خوا باس ده‌کری، باسی بت و صهنه‌مه‌کانیان ده‌کری، به‌کسهره‌و به په‌له‌و کت و پر دلخوشی روویان تیده‌کات.

هه‌لوه‌سته‌یه‌کی پتویست:

لیرده‌دا ده‌بج تاگاداری نه‌وه‌بین، که ژماره‌یه‌کی زوری‌ش له‌وانه‌ی له‌سه‌ر نی‌سلام حساب ده‌کری، به‌لام شوین ریچکه‌و کویره ریته‌کان ده‌که‌ون، هه‌مان حاله‌تی که نه‌و هاوبه‌ش بو خوا دانه‌رانه کاتی خو‌ی هه‌یانبووه، هه‌یانه، نه‌گه‌ر باسی نی‌سلام بکه‌ی، دلیان ده‌گووشری، یان دیارده‌یه‌کی دینداری و نی‌سلامه‌تی بینین، دلیان پی‌تی ده‌گووشری، نافرته‌یک به سه‌رپو‌شه‌وه بینین، گه‌نجیک به ریشه‌وه بینین، یان گو‌تیان له بانگ بی، یان که‌سیک که باسی خوا ﴿وَإِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ بکات، دلیان ده‌گووشری، به‌لام کاتیک باسی ریچکه‌و کویره ریته‌کانی خو‌یان بکری، دلیان فه‌رهنایی بو‌دی، یان باسی به‌رپرسیکی جگه له حیزبه‌که‌ی خو‌یان بکری، دلیان ده‌گووشری، به تایبه‌تی نه‌گه‌ر نه‌هلی نی‌سلام و نی‌مان بی، هه‌یه‌هه‌ر چاوی هه‌نایه‌ت ته‌ماشای بکات، هه‌یه‌هه‌ر ته‌هممول ناکات گو‌ی له قسه‌ی بکری،

به لأم کاتیک که باسی بهر پر سه کانی خویمان، یان سه رکزده کانی خویمان ده کری، با هیچ په یو دندیه کیان به خواو پیغهمبه ره وهش ﷺ نه بن، شادمان و دلخوش ده بن، که چی خوشیان به مسولمان ده زانن! که به ته نکید هه ر که سیک به خوا دلخوش نه بن، به نه هلی خوا دلخوش نه بن، به وانهی به ندایه تیی بو خوا ده کهن و، به دواي ریبازی پیغهمبه ری خوا ﷺ ده که ون و، کتییی خویان به دهسته وه یه وه با وهش گرتوه و، له سه ر سه ری خویمانی داده نین، ده یانه وی شه ر یه تی خوا پیاده بکری له ژیمانی تایه تیی و، خیزانیی و، کومه یه لاتی و، سیاسی دا، هه ر که سیک دلای به وانه وه خوش نه بن، که یفی به وانه نه به ت، مانای وایه هه ر هه مان عاده تی موشریکه کانی هه یه، چونکه که دلای به وانه خوش نابن، به پیچه وانه وه دلای به بهر پر سیک خوی خوش ده بن، که ره نگه وه ک کورده واری ده لین: (نیو ته نه که شه راب له گه دیدابن)، نه هلی قوما ر بن و، داوین پیس بن، نه هلی قه تل بن، هه ر ا م خور بن، که چی دلای به و خوشه، به لأم دلای به مسولمان تیکی پاک و چاک و راست و ساغ و دادگه رو به ره حم خوش نیه، له بهر نه وه ی له حیز به که ی خوی نیه، نجا تایا نه وه فه رقی چیه له گه تل عاده تی هه مان نه و هاوبه ش بو خوادانه رانه ی، که له سه رده می نه فامییدا بوون و، دژایه تیی پیغهمبه ری خواو ﷺ تایین و په یامه که بیان کرده، که زانیوانه نه گه ر نه و په یامه خوییه، بچه سپن و، نه و پیغهمبه ره ﷺ نه گه ر ریبازه که ی بیته بهر نامه ی ژیمانی و، په یامی قورنن بچه سپن، نه و زله زله خوسه پینانه و، نه و قورخکارانه و، نه و گه نده لکارانه بازاره که یان لن تیکده چی؟!.

مه سه لهی پیتجه م:

فهرمانکردنی خوا ﷻ به پیغهمبره که هی موحه ممد ﷺ که به ناوی داهینه ری
ناسمانه کان و زهوی، زانای په نهان و ناشکرا یادی بکات و، داوای لیبکات:
دادوه ری بکات له نیتوان به نده کانیدا، بو نه کلایبکردنه وهی نه و شتانه ی تیاندا
که وتوونه ته راجیایی و مشت و مره وه:

خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ (۱۶)

شیکردنه وهی نه م، نایه ته، له سنی برگه دا:

(۱) - ﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، بلن: نهی خواهی! داهینه رو په بیدا که ری
ناسمانه کان و زهوی.

(۲) - ﴿عَلِيمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾، زانای په نهان و ناشکرا.

(۳) - ﴿أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾، ههر تو دادوه ری
ده که له نیتوان به نده کانیدا، له وه دا که تیندا که وتوونه ته راجیایی و مشت و مره وه.

له باره ی نه م نایه ته موباره که وه، نه م ده قه ی سوننه ت دینین:

(عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَفْتَتِحُ
صَلَاتَهُ: «اللَّهُمَّ رَبِّ جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ
مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تُهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ» (أخرجه البخاري: ۶۷۰،
ومُسْلِمٌ: ۷۶۷، والترمذي: ۳۰۴۲۰، وابن ماجه: ۱۳۵۷).

واتە: دایکمان عائیشە خوا لیتی رازی بی، دەلن: پىغەمبەرى خوا ﷺ کاتیک بە
 شەوی هەلەلەستا، (واتە: بۆ شەو نوێ)، نوێژی دەست پى دەکرد، (پیش ئەوەی
 نوێژە کەى دەست پىسکات، یاخود لە نوێژە کەیدا لە جیاتی دوغای ئىستىفاح)
 دەیفەرمو: ئەى خواپە! پەرورەدگاری جیریل و میکائیل و ئیسرافیل، پەیدا کەرو
 داھینەرى ئاسمانەکان و زەوی، زانای پەنھان و ئاشکرا، ھەر تۆ دادوھری دە کەى
 لە تیوان بەندە کانتدا، لەو دەا کە تیدا کەوتوونەتە مشتومپو راجیایەو، رێنمایم
 بکە بۆ ئەو ھەقەى کە ئەوان تیدا کەوتوونە راجیایى، بە دنیایى ھەر تۆ
 ھەر کەسێ بەھونى رێنمایى دە کەى بۆ رێى راست.

سنی کورته سهرنج

۱- که ده فهرموی: ﴿قُلْ اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾، وشهی (فاطر) پیشتریش باسماں کردوه به تاییقی له سهره تایی سوورتهی (فاطر) دا، که (فاطر) له (فطر) هاتوهو به مانای له تکرده، (فاطر) واته: داهینه رو، په بیدا که له نوی، که سیک شتیک دروست بکات که پیشینهی نه بووبی.

۲- که ده فهرموی: ﴿عَلِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾، (الغیب: مَا خَفِيَ وَغَابَ عَنْ عِلْمِ النَّاسِ)، (غیب): نه وهی که په نهانه، واته: شیردراوهی له زانیی خه لک، (الشهادة: مَا يَعْلَمُهُ النَّاسُ مِمَّا يَدْخُلُ تَحْتَ الْاِحْسَاسِ)، (شهادة) واته: بیزاو، نه وهی که خه لک ده بیینی و، به پینج ههسته کانیان په ی پت ده بن.

۳- که ده فهرموی: ﴿اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُوْنَ﴾، نه مه ههوائی که له سهره تایی پارانه وه که وه، ﴿اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ﴾، هه رتو دادوهری ده که ی له نیوان به ننده کانتدا، نجا که وشهی (اَنْتَ) پالوده لادراو (مُسْتَدِلُّوْهُ)، پیشخراوه، (لِفَادَةِ الْاِحْتِصَاصِ)، بو نه وهی که تاییه مه ندیی بکه به نی، یانی: ته نیا تو دادوهری ده که ی له نیوان به ننده کانتدا، ﴿فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُوْنَ﴾، (مَا: مَوْضُوْلَةٌ وَكُوْنُ خَبْرٍ كَانٍ) مُضَارِعًا لِفَادَةِ تَجِدُ الْاِخْتِلَافِ)، (ما) به مانای (الذي) به، واته: (فِي الَّذِي كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُوْنَ)، له وه دا که تییدا راجیابوونه، بویه ش گوزاره ی (کان) به کرداری به رده دام (فعل المضارع) هاتوه، چونکه نه و راجیایی و که وتنه مشومرپی خه لک، تازه ده بیته وه و به رده دامه.

مه سه له ی شه شه م:

بیتروایانی سته مکار نه گهر گریمان له رۆژی دواییدا، پری زهوی و هیندهی دیکه ش سامان و مایان هه بی، ده یکه نه به لاکیره وه قهره بوویان له سزای خراب و سهخت و، شتاتیکیان له لایه ن خواوه بۆ ده رده رکه ون، که به خه یالیاندا نه هاتوون، سزای کرده وه خرابه کانیان بۆ ئاشکرا ده بی، سزای نه وه ی گانه یان پنده کرد، گه مارۆ و تابلوو قه یان ده دات:

خوایه ده رموی: ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَأَ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿١٧﴾
 وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٨﴾﴾

شیکردنه وه ی ئەم دوو نایه ته، له شه ش برکه دا:

(١) ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾، نه گهر نه وانیه سته میان کرده هه یانبوویه، هه رچی له زهویدا هه مووی تیکراو، وینه ی خۆیشی له گه لیدا، واته: نه وه ی له زهویدا هه یه، له سهروهت و سامان و هیندهی دیکه شی خرابیه گه ل له رۆژی قیامهت دا، ده یان کرده قهره بوویان، (آی: لَوْ أَنَّ ذَلِكَ مُلْكُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَافْتَدَوْا بِهِ يُؤْمِنُوا).

(٢) ﴿لَافْتَدَوْا بِهِ﴾، ده یان کرده قهره بوویان و به لاکیره وه یان، (الْإِفْتِدَاءُ بِالْشَيْءِ: جَعَلَ قَدِيَةً)، (إِفْتِدَاءُ) یانی: کردنه به لاکیره وه وه قهره بوو، یانی: شتیکی بیه خشی تاکو نه و شهت له کۆل بیته وه که جینگای مه ترسیته، یانی: نه گهر نه وانه له رۆژی قیامهتدا، گریمان پری هه موو دنیا سهروهت و سامانیان هه بی و هیندهی دیکه شی له گه لدا بی، له رۆژی قیامهتدا هه مووی ده که نه به لاکیره وه قهره بووی خۆیان، به س ده ربازیان بی له سزای خوا.

۳- ﴿مِن سُوْرِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾، له نازاری خراب له رۆژی قیامت دا، (من)، ده‌گونجی به دوو واتایان بی:

ا- یان بۆ (بَدَل) ه، (أَي: بَدَلًا عَنِ سُورِ الْعَذَابِ)، واته: (من) به مانای جیدار دی، یانی: بیته جیگره‌وهی سزای خراب له رۆژی قیامت دا.

ب- یاخود (من) لیره‌دا به مانای (ل) ی (من أجل) ه: (لَأَقْتَدُوا بِهِ لِأَجْلِ الْعَذَابِ السَّيِّئِ الَّذِي شَاهَدُوهُ)، یانی: ده‌یانکرده به‌لاکیری خو‌یان له پیناوی دوورخستنه‌وهی نهو نازاره خرابه‌دا که بینویانه.

۴- ﴿وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾، له لایه‌ن خواوه شتیکیان بۆ دهرکهوت، که به‌خه‌یالیان دا نه‌ده‌هات.

(مَا) (موصولة) یه‌و، مانای شتی نه‌زانراو (مبهم) ده‌گه‌به‌نتی، واته: شتیکیان بۆ دهرکهوت که حیسابیان بۆ نه‌کردو چاوه‌روانیان نه‌ده‌کرد، وشه‌ی (بَدَا)، یانی: دهرکهوت (ظَهَرَ)، (وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ إِبْتِدَائِيَّةٍ أَيْ: مِنْ جِهَةِ اللَّهِ)، له لایه‌ن خواوه بۆیان دهرکهوت.

﴿مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾، شتیکه که به‌خه‌یالیان دا نه‌ده‌هات و چاوه‌روانیان نه‌ده‌کرد، (الإِخْتِسَابُ: مُبَالَغَةٌ فِي الْجِسَابِ بِمَعْنَى الظَّنِّ)، (إِحْتِسَاب) زیده‌رۆیه له حیساب کردن یانی: گومان دا، واته: پینان وانه‌بوو نه‌وه‌یان بۆ بیته، که تیستا بۆیان دهرکهوتوه.

۵- ﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾، خرابه‌ی نه‌وه‌ی وه‌ده‌ستیان هینا بوو، بۆیان دهرکهوت، هه‌لبه‌ته لیره‌دا شتی قرتیراوه، واته: (بَدَا لَهُمْ عِقَابٌ سَيِّئَاتِ مَا كَسَبُوا)، واته: سزای کرده‌وه خرابه‌کانی که وه‌ده‌ستیان هینان، بۆیان دهرکهوت، (سَيِّئَاتِ) کۆی (سَيِّئَةٍ) یه، (وَهُوَ وَصْفٌ أَضِيفَ إِلَى مَوْصُوفِهِ، وَهُوَ الْمَوْضُولُ، مَا كَسَبُوا، أَيْ: بَدَا لَهُمْ مَكْسُوبَاتُهُمْ السَّيِّئَاتِ)، وه‌ده‌سته‌تیراوه خرابه‌کانیان بۆیان دهرکهوتن، یاخود: سزای وه‌ده‌سته‌تیراوه

خرابه کانیان، بویان دهرکهوت، چونکه ﴿سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾، وه سفینکه پالدرارهته لای وه سفکراوده که (ما،یه، واته: ﴿مَكْسُوبَاتِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾، هه لبه ته که ده فهرموی: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾، ﴿بَدَأَ لَهُمْ جَزَاءَ مَكْسُوبَاتِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾ واته: سزای تۆله ی وه دهسته ی تراوه خرابه کانیان، بو دهرکهوت.

۶- ﴿وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، نه وه ی گالته شیان پنده کرد دابه زیه سه ریان و دهوری دان.

(حَاقٌ: أَي نَزَلَ، نَبَتْ، أَحَاطَ)، واته: دابه زی، چه سپا، گه مارویدا، واته: سزای نه وه ی گالته یان پنده کرد، دهوری دان، نه گه رنا خودی گالته پتکراوه که دهوری نه داون، به لکو یانی: سزابه که یان بو دهرکهوت، یا خود مه به ست نه وه یه: نه وان گالته یان به نازارو سزای خوا کرده، نجا نه و نازارو سزایه ش دهوری داون، (أَي: عَذَابُ اللَّهِ الْمُسْتَهْزِئَةِ بِهِ مِنْ قَبْلِهِمْ)، سزاو نازاری خوی که له لایه ن وانوهه گالته پتکراو بوو، نه وه دهوری دان.

(سفیان الثوری) ره حمه ق خوی لی بی، که یه کیکه له زانایانی تابعین، واته: شوینکه وه ته ی هاوه لان که به دوی نه واندا هاتوون، له باره ی نه م نایه ته وه گوتوویه ق: ﴿وَيَلَّ لِأَهْلِ الرِّيَاءِ، وَيَلَّ لِأَهْلِ الرِّيَاءِ، هَذِهِ آيَتُهُمْ وَقِصَّتُهُمْ﴾^(۱)، واته: سزای سه خت بو ریا بازان، سزای سه خت بو ریا بازان، نه مه نایه ته که یانه، نه مه ش به سه ره اته که یانه، که ده فهرموی: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾، چونکه به حیسابی خویان: نوژیان کرده، پوژوو یان گرتوه و مزگه وتیان دروست کرده، چیی و چییان کرده، وتاریان داوه، زانیاریان بلاو کرده و ته وه، به لام نه وه ی پالی پتوه ناون نه و شتانه بکه ن، نه وه نه بووه که خوا ﷻ له خویان رازی بکه ن، به لکو بریتی بووه له سه رنجراکیشانی خه لک به لای خویاندا، بویه له وه ی ده بنه سه پانی پووشن، وه ک خوا ﷻ ده فهرموی: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ

فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا ﴿١٣﴾ الفرقان، واتە: روومانکرده ئەوەی ئەنجامیان داپوو، کردمان بە تۆزو خۆل و گەردیکی بڵاوووه.

خوا بە لوتف و کەپەمی خۆی بمانیارێتی، لەو پڕۆژەدا کە نەینیسەکان ئاشکرا دەبن و، خوا ﷻ یارمەتییمان بدات، کاری وابکەین کە هەر نەینییی باشمان ئاشکرا بین، وەک لە سوورەتی (الطارق) دا، خوا ﷻ دەفەر مویی: ﴿يَوْمَ تَبْيَأُ السَّرَائِرُ﴾ ﴿١٩﴾ الطارق، واتە: ئەو پڕۆژە کە نەینیسەکان ئاشکرا دەبن، هەروەها لە سوورەتی (الحاقة) دا، دەفەر مویی: ﴿يَوْمَ يَبْذُرُ عُرْضُونَ لَا يَخْفَى مِنْكَ خَافِيَةٌ﴾ ﴿١٨﴾ لەو پڕۆژەدا راده نوێترین، هیچ شتێک لە تێوه بە نهان نابێ، هیچ شتێکی تێوه بە نهان نابێ لە خوای بەروەردگارو لە فریشتەکان.

مهسه لهی جهوته م:

له خوا پارانوهی بابای بیروا له کاتی گرفتاریداو، یاخیی و بوغرابوونی له کاتی هاتداو، بی ناگابوون له وهی پتی تاقی ده کرتیه وه، ههروه ها بی خه به ربوونی له میژووی رابردوو که بیروایان ههروایان گوتوه، به لام بی نه وهی هیجیان له دهست بی، سزای خرابه کانیان چیژتوهو، ده بوویه بشرانن که نه وه خویبه بژیو زیادو که م ده کات و، له وه شدا نیشانهی زور هه ن بو برواداران:

خوا ﴿٤٧﴾ ده فه رموی: ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْتَهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٨﴾ قَدْ قَالَمَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ مَّا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٤٩﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتٌ مَّا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِن هَتُولَاءِ سَيِّصِبُهُمْ سَيِّئَاتٌ مَّا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّعَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له یازده برگه دا:

١- ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا﴾ هه کات مرؤف زبانی تووش بوو، نازارتیکی تووش بوو، لیمان ده پارته وه، (الإنسان: تعریف للجئس، والمراذ جماعه من الناس، وهم أهل الشرك فهو للإستغراق العرفي)، که ده فه رموی: (إنسان) ناساندنه که ی بو جینسه، واته: کۆی مرؤف، لیره دا مه به ست کۆمه له مرؤفیکی تابه تن، که له هاوبه ش بو خوادانه رانن، مانای وایه نهو (أل) ی بو جینسه و مانای (استغراق) گشتگرتن ده گه یه نن، گشتگرتنیککی عورفیه، نه ک تیکرای مرؤفان، چونکه مرؤفه برواداره کان وانین.

٢- ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلْتَهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ دوابی هه کات له لایهن خۆمانه وه چاکه مان پتی به خشی، ده تی: ته نیا به هۆی زانارییه وه پیم دراوه، نهو چاکه و نیعمه ته.

زانایان چوار واتایان بۆ ئەوه لیکداونهوه:

یهکهم: (عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي بِالْكَسْبِ)، به هۆی ئەوهوه که زانیومه کهسابهت بکه، بۆیه ئەو سهروهت و سامانهه هاتۆته دهست، ئەو نیعمهته.

دووهم: (عَلَىٰ عِلْمٍ مِنَ اللَّهِ بِقَضَائِي)، به هۆی زانیاریی خواوه به من، که من خواوهن چاکهه و شایستهی ئەوهه.

سییهه: (بِعِلْمٍ عَلَّمَنِي اللَّهُ إِيَّاهُ)، به زانیارییهه که خوا منی فێر کردوه، ئەم کهسابهتهی پێ بکه.

چوارهه: (قَدْ عَلِمْتُ أَنْ لِي خَيْرًا مِنْ هَذَا فِي الْآخِرَةِ)، من دهزانم که لههه باشترهه بهیه له رۆژی دوایهه.

خوا ﷺ ددهه رموی:

۳- ﴿بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ﴾، به لکو ئەو (چاکهه و نیعمهته که پێی دراوه، تاقیکردنهوه به.

۴- ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾، به لکم زۆربهه یان نازانن، واته: زۆربهه یان نازانن که به مال و سامانهه کانیان و به نیعمهتهه کان تاقی دهکرینهوهوه، دهجهه پێترین، که ددهه رموی: ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾، (آی: أَكْثَرُ النَّاسِ الْمَفْهُومِ مِنَ السِّيَاقِ، وَإِنْ لَمْ يَجْر لُهُمْ ذِكْرٌ، وَالْأَكْثَرُ هُم: أَهْلُ الْكُفْرِ وَالشَّرْكَ)، یانی: زۆربهه ی خه لک که ئەوه به پێی سیاق دهزانن ههه چهندهه باسیشیان نهه کرابن، که مهه بهست نهه لی کوفرو شیرکه، زۆربهه ی مرۆفهه کانیش لێرهه دهه مهه بهست پێیان پێهرواو هاوبهه ش بۆ خوادانهه رهه کانن، ئەوانهه زۆربهه یان نازانن، نهه گهه زانیایان قسهه ی وایان نهه دهه کرد.

۵- ﴿قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، ئەم قسهه به ئەوانی پێشووشیان کردیان، پاناوی (ها) له (قَالَهَا) دا، (آی: تِلْكَ الْكَلِمَةُ) راناوهه که بۆ ئەو قسهه به دهه چێتهه وه: (قَدْ قَالَ تِلْكَ الْكَلِمَةَ)، ئەو قسهه به یهه گوت و کرد، ﴿الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، ئەوانهه ی که لهه پێش وانیشهه وه بوون.

له بیبروایان تهوانیش خوْبان هه لده کیشا به مآل و سامانه وودو ده یانگوت: به شان و شهوکه قی خوْمان وده ده ستمان هیناوه.

۶- ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾، به لآم هیج سوودی پینه گه یاندن نه وهی وه ده ستیان هینا، نه گهر (ما) لایره (نافیه) بی، ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ﴾، نه وهی وه ده ستیان ده هینا، سوودی پی نه گه یاندن، له کاتیکدا خوا ﴿وَلَا يَسْتَوِي سَرَابٌ مُّذَاتٍ﴾، یاخود: (ما) بو پرسیارکردن (اِسْتِفْهَامِيَّة) ه، ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾، ننجایا نه وهی وه ده ستیان هینا، چ سوودیکی پی گه یاندن؟ نه مه پرسیارکردنی نکوو لیبیلنکه رانه به.

۷- ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتٌ مَا كَسَبُوا﴾، کرده وه خرابه کان که وه ده ستیان هینا بوون، تووشیان بوون، واته: سزایه گه یان، (أَي: عِقَابٌ مَّكْسُوبَاتِهِمُ السَّيِّئَاتِ)، سزای وه ده ستیه تیراوه خرابه کان یان به سه رهات، تووش بوو.

۸- ﴿وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِن هَٰؤُلَاءِ سَنُصِيبُهُم سَيِّئَاتٍ مَا كَسَبُوا﴾، نه وان هه که سته میان کردوه له وان ه، خرابه ی نه وهی کردوو یانه، تووشیان ده بی، واته: سزایه گه ی.

یانی: له وان ه ی رۆزگاری تو نه ی پیغه مبهری خاته م! ﴿تَاكُوْا خَلْقًا دُنْيَا﴾، تا کو خه لکی دنیا به کوْتا دی، چونکه هه م نه هلی مه ککه وه عه ره به کانی تهو کاته ده گرتیه وه، کومه لگای پیغه مبهر ﴿تَاكُوْا﴾، هه م تهوانی دیکه ش هه موویان تو ممه قی پیغه مبهرن و ﴿تَاكُوْا﴾ بو لای هه موویان تیردراوه.

که واته: نهو یاسایه گشتگیره بو هه موو لایه ک.

۹- ﴿وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾، تهوان ده سته وسانکه ریش نین، یانی: ده سته وسانکه ر ی تیمه نین، به لآم بهر کاری ناوی بکه ر (مَفْعُولٌ بِهِ اِسْمٌ فَاعِلٌ) ده که قرتیتراوه، چونکه رده وته که ده دیگه به نئ، واته: (وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَا)، یاخود: (وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَا) ده سته وسانکه ر ی تیمه نین، نه گهر مهان هوی سزایان به دین له ده ستمان ده ر بازین.

۱۰- ﴿أُولَئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ بِسَطِّ الرَّزْقِ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾، آیا نه بانزانویه که خوا ﷻ بژیو بو ههر که سیک بیهوی فراوان ده کات و، وه تئنگ دینتی، واته: زور ده کات و کم ده کات، نهم پرسیارکردنهش پرسیارکردنی نکوولیلینکه رانه یه، که بوچی نازانن؟ نکوولیلینکه رانه کهش له نه زانینه که یان نیه، به لکو له وه یه که کاریکیان کرده نه زانن، به هوئی بن نیمانیه وه، ته گهر نیمانان هینابابه، ده بانزانی، ته گهر نینسان په یوده ندیی له که ل خوادا هه بنی، له کاره کانی خوا تئده کات و دهستی خوا ده بینتی له شته کاندایا، یاساکانی خوا ده بینتی، نه نینیه کانی حوکمرانی خوا ده بینتی، به لام که خوی نه ناسیی، ده یگرتته وه بو شتی دیکه، بو شانس و بهخت و، رتکهوت و سروشت و، نهو شته نه فسانه ییانه.

۱۱- ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾، به دنیایی له وده دا نیشانه هه ن، بو کومه نیک بروایتین.

واته: نیشانه هه ن که ده ستوهردان و ده ستکاری کردن له گه ردووندا به گشتیی و له ژبانی به شهردا به تایه تیی، ته نیا هی خوی به رزه، بو یه پئیوسته ههر نه ویش به رستق، لهو نیشانانهش نه وه یه که خوا ﷻ به هیزه، ههر که سیکیشی بوئی، به هیزی ده کات و، ههر که سیکیش بیهوی، بیهیزی ده کات، ههروه ها خوا ﷻ ههر خوی چاکه ده کات و چاکه کی په کی له سه ر تکا کردن و ره جای که س نه که وتوه، نه گهر تیمه تیمه له خوا ده پارینه وه، خوابه! فلان شتم دهوی و، فلان شته له زیان لا ببه، فلان سوووم بو بینه، به لام خوا ﷻ تیمه ی هه موومان له مندالدانی دایکمان دا دروست کرده، هه موو نه نامه کانی پندواین، هه موو پندوایستیه کانی بو داینکردوین، بهر له وهی هیچ داوامان له خوا کرد بنی! پاشان خوا ﷻ به زاتی خوی نه نجامداری ههر شتی که بیهوی بیکات، نه نجامدانی کاره کانی، په کی له سه ر هیچ هوکاریک نه که وتوه، خوا ههر شتی که بیهوی نه نجامی ده دات، به لام به دنیایی خوا ﷻ یاسای وایه کاره کانی خوی له میانی هوکاره کاندایا، له میانی یاساکاندا جیه جیه ده کات.

خوا به لوتف و کهره می خوی یارمه تیمان بدات، زیاتر له فهرمایشتی خوا
 تیبگه بن و، زیاتر پیوهی پابه ندیین و، نه و راستیانهی فورشان دهیانفه رموی،
 زیاتر له عهقل و دلماندا بیانچه سپینین، بوئه وهی هم ژیا نی دنیا مان ژیا تیکی
 به خته وه رانه و سه ربه رزانه و، هم له دواروژیشدا سه ربه رزو سه رفرا زین و
 شایسته ی نه وه بین بلینین: خوابه! بهنده ی تو بووین و، شوینکه وتوو ی په یامبه ری
 تو بووین ﷻ.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِعَمَدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسی پینجهم** ❖

بیّناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان پازده (۱۵) نایه‌ت ده‌گریته خو‌ی، نایه‌ته‌کانی: (۵۳ - ۷۷)،
ته‌وه‌ری سه‌ره‌کییان باسی گه‌پانه‌وه‌ی به‌نده لادرو لاره‌کانه به‌ره‌و لای خوا ع و،
هاندانیانه له لایه‌ن خوا‌ی میهره‌بانه‌وه‌و، باسی چو‌نیه‌تیی گه‌پانه‌وه‌یانه.

هه‌روه‌ها خسته‌ه‌ پرووی ناکامی شووم و پر شه‌رمه‌زاریی نه‌و مرو‌فانه‌یه، که
به‌ره‌و لای خوا‌ی به‌خشنده ناگه‌پرنه‌وه، دوا‌ی تاوان و لادان.

پاشان باسی ته‌نیا به‌دیهینه‌رایه‌تیی و سه‌ره‌رشتیارتییی خوا‌یه، بو‌ گه‌ردوون و
ژیان و مرو‌ف.

دوا‌یی باسی به‌کنایی خوا‌یه له په‌رستراندا، وه‌ک نه‌نجامیکی سرووشتییی ته‌نیا
به‌دیهینه‌رو سه‌ره‌رشتیاربوونی خوا.

له کو‌تاییشدا نما‌ژه‌یه‌کی گه‌وره‌و مه‌زن، به‌ پایه‌ی به‌رزو بی‌ وینه‌ی خوا
ع کراوه، که گه‌ردوون به‌سه‌رو خواریه‌وه، له ژیر رکیف و ده‌سته‌لاق نه‌ودایه.

﴿ قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوْبَ جَمِيعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٣﴾ وَاٰتِيْبُوْا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ
اَنْ يَّاتِيْكُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَّرُوْنَ ﴿٥٤﴾ وَاَتَّبِعُوْا اَحْسَنَ مَا اُنزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ
رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيْكُمْ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿٥٥﴾ اَنْ
تَقُوْلَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلٰٓى مَا فَرَطْتُ فِيْ جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لِمِنَ السَّخِرِيْنَ ﴿٥٦﴾ اَوْ
تَقُوْلَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰىنِيْ لَكُنْتُ مِنَ الْمُنْقِيْنَ ﴿٥٧﴾ اَوْ تَقُوْلَ جِئْتُكَ مِنَ الْعَذَابِ
لَوْ اَنَّ لِيْ كَرَّةً فَاَكُوْنُ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٨﴾ بَلٰٓى قَدْ جَاءَتْكَ ؕ اٰتِيْقِيْ فَكَذَّبْتَ

بِهَا وَأَسْتَكْبَرَتْ وَكَنتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٩١﴾ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا
عَلَى اللَّهِ وَجُوهُهُمْ مُسْوَدَةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٩٢﴾ وَسَخَى اللَّهُ
الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٩٣﴾ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ
شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٩٤﴾ لَهُ مَقَالِدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
بِعَابَتِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٥﴾ قُلْ أَغْفِرَ اللَّهُ تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا
الْجَاهِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِن أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ
وَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٧﴾ بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا قَدَرُوا
اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ
بِيمِينَةٍ سُبْحَانَهُ وَنَعْلَانِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٩﴾

مانای ده قافیه فی نایه تهاکان

بَلَى: نهی نهو به ندانهم! که دژی خویشان زیده رقیبان کردوه (خویشان
گونا هبار کردوه!) له به زهیی خوا نا ئومید مه بن، به دلنمایی خوا ویکرا له
تیکرایی گونا هان ده بووری، چونکه بیگومان ته نیا نهو لیسوردهی به به زه ییه ﴿٩٣﴾
ههروه ها له ناخه وه بو لای پهروه ردگارتان بگه رینه وه وه بوئ ملکه چ بن، بهر
له وهی (سزاو) نازار (ی خوا) تان بو بئی، ننجا پشتیوانیشتان لی نه کرقی ﴿٩٤﴾
ههروه ها شوین با شترینی نهو (په پیام) ه، بکه ون که له پهروه ردگارتانه وه بو
لاتان دابه زینراوه، بهر له وهی (سزاو) نازاری کت و پر (له نا کاو) (ی دادگه رانه ی
خوا) تان بو بئی، له حالیکدا که تیوه هه ست نا که ن ﴿٩٥﴾ (بگه رینه وه بو لای
خوا) نه وه ک که سیک بلی: نهی خه فه ت و په شیمانی بو من، له سه ر نه وه ی
نهو که مته ر خه مییه م کرد له به ران به ر خوا دا، ههروه ها من له گالته که رانی ش
بووم ﴿٩٦﴾ یان بلی: نه گه ر خوا رینمایی کرد بام، مسو گه ر له پاریزکاران ده بووم

﴿۵۷﴾ یان کاتیک (سزاو) نازاری خوا) ده بینئ، بَلئ: نه گهر گه پانه وه به کم (بؤ دنیا) هه بئ (بگه ریمه وه بؤ لای خواو سه ره نجام) له چاکه کاران بم (به نامانج ده گهم) ﴿۵۸﴾ با (راست نیه که ریتمایسی خوات بؤ نه هاتبئ) به دلتیایسی نابه ته کامت بؤ هاتن، که چی به درؤت دانان و خؤت به زلگرت و له بیروایان بووی ﴿۵۹﴾ رۆژی قیامه تیش نه وانه ی درؤیان به خواوه هه لیه ستوه (گویه هاوبه شی هه ن، یان رۆله ی هه ن)، ده یانینی پرووه کانیان په شهه لکه پاون، نایا له دۆزه خدا جیگا بؤ خؤ به زلگران نیه؟! ﴿۶۰﴾ نه وانه ش که پارتزیان کردوه، خوا به هوی سه رفرازیانه وه رزگاریان ده کات، نه خراپه یان تووش دئی و، نه په ژاره یان ده بئ ﴿۶۱﴾ خوا به دیتنه ری هه موو شتیکه و، پارتزه رو سه ره رشتیاره به سه ره هه موو شتیکه وه ﴿۶۲﴾ کلپله کانی ناسمانه کان و زهوی هی وین و، نه وانه ش که بیروابوون به نابه ته کانی خوا، هه ره نه وان زیانبارن ﴿۶۳﴾ (نه ی موحه ممه د! ﴿۶۴﴾ بَلئ: نه ی نه فامینه! نایا فه رمانم پئده که ن که جگه له خوا به رستم؟ ﴿۶۵﴾ به دلتیاییش سرووشت بؤ لا کراوه و، بؤ لای نه و (پنغه مبه ر) انه ی پیش توش (که) نه گهر هاوبه ش (بؤ خوا) دابنتی، مسوگهر کرده وه که ت هه لده وه شتیه وه و، بیگومان له زیانبارانیش ده بی ﴿۶۶﴾ (هاوبه ش بؤ خوا دامه نئ) به لکو ته نیا خوا به رسته و، له سوپاسگوزارانیش به ﴿۶۷﴾ بیروایان وه ک شایسته ی پایه ی) بیوتنه ی) خواجه، رتزیان نه گرت، له حالیکدا که له رۆژی قیامه تدا زهوی به چه نکپیه وه یه و، ناسمانه کانیش به پیچراوه بی به (دهستی) راستیه وه ن! (خوا) پاکه و به رزه له وه ی ده یکه نه هاوبه شی ﴿۶۷﴾.

شیکردنه وهی هندیک له وشهکان

(أَسْرَفُوا): (السرف: تجاوز الحد في كل فعل يفعل الإنسان، وإن كان ذلك في الإنفاق أشهر، المُسْرِفون، المتجاوزون الحد في أمورهم)، وشهی (سرف): بریتیه له سنووربه زانند له ههر کرده وهیه کدا که مروّف ده یکات، هه رچه نده له مالّ خه رچکردندا باوتره، (مُسْرِفون) واته: نه وانهی سنوور ده به زتنن له کاروباری خو یاندا.

(لَا تَقْطُرُوا): واته: نانومید مه بن، بن هیوا مه بن، (الْقُطْرُ: التَّاسُّ مِنَ الْخَيْرِ)، (قُطْرُ): نانومید بوونه له چاکه.

(وَأَيُّبًا): (التَّوْبُ: رُجُوعُ الشَّيْءِ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى، الإِنَابَةُ إِلَى اللَّهِ، الرُّجُوعُ إِلَى اللَّهِ بِالتَّوْبَةِ وَإِخْلَاصِ الْعَمَلِ، وشهی (أَيُّبًا) له (توب) هوه هاتوه، (توب): بریتیه له که رانه وه له شتیک، جار له دواى جار، (الإِنَابَةُ إِلَى اللَّهِ) که رانه وه یه بو لای خوا به کرده وه به ساغکردنه وهی کرده وه کانه وه بو خوا بِإِذْنِ اللَّهِ، که خلتیه شیرک و ربایان پتوه نه مینن.

(بَعَثَهُ): واته: کت و پر، له ناکاو، (البعث: مَفَاجَأَةُ الشَّيْءِ مِنْ حَيْثُ لَا يُحْتَسَبُ)، (بعثه): بریتیه له وهی شتیک کتوپر بن، به شیوه یه که چاوه پروان نه کراو بن.

(بِحَسْرَتٍ): واته: هه ی داخ و خه فهت بو من، (الحسرة: الغم على ما فاتته وَالتَّوْبَةُ عَلَيْهِ)، (حسرة): بریتیه له خه فهت خواردن له شتیک که له ده ست چووده، بو په شیمان بوونه وهی.

(فَرَطْتُ): (مَا فَرَطْتُ فِي كَذَا: مَا قَصُرْتُ)، (الإفراط: الإسراف في التَّكْدِيمِ، وَالتَّفْرِيطُ: التَّقْصِيرُ فِي الْفَرْطِ)، (مَا فَرَطْتُ فِي كَذَا) واته: که مته رخمیم نه کردوه، (إفراط):

بریتیه له تپه‌راندن له پیشکەوتنه‌وه‌دا، به‌لام (تَفْرِيط)، کورته‌یتانه له‌وه‌دا که مرؤف له پیشه‌وه‌ه بئ، واته: دواکه‌وتن و که‌مه‌رخه‌میی و به‌زابه‌دان.

(جَبَبٌ): (أَصْلُ الْجَنْبِ: الْجَارِحَةُ، ثُمَّ يُسْتَعَارُ لِلنَّاجِيَةِ وَالْجِهَةِ الَّتِي تَلِيهَا)، وشه‌ی (جَنْبٌ) له نه‌صلدا به‌ نه‌ندامی لاته‌نیشت ده‌گوتری، به‌لام دوا‌یی خوازراوده‌ته‌وه بو‌ئهو لایه‌ی که له‌ولا ته‌نیسته‌وه‌یه، که‌واته: (فِي جَنْبِ اللَّهِ) واته: له به‌رانبه‌ر خواداو، له ناست خوادا.

(لِمَنِ السَّخِرِينَ): له گالته‌ پیکه‌ران، (سَخِرْتُ مِنْهُ: وَاسْتَسْرْتُ، هَزَأْتُ وَاسْتَهْزَأْتُ)، گالته‌م پیکرد، هه‌م به‌ (سَخِرْتُ) دئ، هه‌م به‌ (اسْتَسْرْتُ) که نه‌وه زنده‌رۆیه، وه‌ک (هَزَأْتُ وَاسْتَهْزَأْتُ) هه‌ردووکیان به‌ مانای گالته‌پیکردن و گه‌مه‌ پیکردن به‌ شتی‌ک.

(كَرَّةٌ): (الْكُرُّ: الْعَطْفُ عَلَى الشَّيْءِ بِالذَّاتِ، أَوْ بِالْفِعْلِ، وَالْكُرَّةُ: الرُّجْعَةُ)، (كُرٌّ): بریتیه له بادانه‌وه بو‌ لای شتی‌ک به‌ خودی خو، یان به‌ کرده‌وه، (كُرَّةٌ): جارێکه له (كُرٌّ)، وه‌ک (مُرُّورٌ) واته: رۆیشتن، به‌لام (مَرَّةٌ) واته: یه‌کجار رۆیشتن.

(مُسَوَّدَةٌ): ره‌شه‌ه‌لکه‌‌راوان، ده‌گوتری: (إِسْوَدٌ وَجْهَهُ) روه‌ی ره‌شه‌ه‌لکه‌‌را.

(بِمَقَازِ تَهْمَرٍ): (الْقَوْزُ: الظَّفَرُ بِالْخَيْرِ مَعَ حُضُولِ السَّلَامَةِ)، (قَوْزٌ): بریتیه له وه‌ده‌سته‌ه‌تانی خێرو چاکه، و‌یرای سه‌لامه‌تی و بئ مزه‌ره‌تی.

(لِيَحْبَطَنَّ): (الْحَبْطُ مِنَ الْحَبَطِ: هُوَ أَنْ تُكْثِرَ الدَّابَّةُ أَكْلًا حَتَّى يَلْتَفِحَ بَطْنُهَا، وَالْحَبْطُ: الْبُطْلَانُ)، وشه‌ی (حَبَطٌ) له (حَبَطٌ) هوه‌ هاتوه، (حَبَطٌ) یش نه‌وه‌یه که نازه‌لی‌ک زۆر له‌وه‌ر بخوات، هه‌تا ورگی ده‌ناوسئ و، ته‌ندروسئیی تیکده‌چئ، نجا (حَبَطٌ): بریتیه له هه‌لوه‌شانه‌وه‌وه به‌تال بوونه‌وه.

(وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ): واته: وه‌ک بو‌ خواش شایسته‌یه به‌ مه‌زنیان نه‌گرت، (الْقَدْرُ وَالْقُدِيرُ: تَبْيِينُ كَيْمِيَةِ الشَّيْءِ)، (قَدَرُ تَقْدِيرٍ): بریتیه له روه‌نکردنه‌وه‌دی نه‌ندازه‌ی شتی‌ک.

(قَبَضْتُهُ): (القَبْضُ: تَنَاوُلُ الشَّيْءِ بِجَمِيعِ الكَفِّ)، (قَبْضُ): نَهْوُ دِيهِ شَتِيكَ بِهِ كَوِي دَدَسْتُ وَ پَهَنجِه كَان بَكِيرِي (قَبْضَةً) وَاتِه: چَهَنگ، (وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ)، خَوَا ۱۰۰ هَه مَوو زَهوِي لَه چَهَنگ دَه گَرِي، وَهَك بَوَّ خَوَا ۱۰۰ شَايَسْتَه يَه، (أَي: فِي حَوْرِهِ مِنْ حَيْثُ لَا تَمْلِيكَ لِأَحَدٍ)، لِيَرِدَا مَه بَه سَت نَهوِيه كَه هَه مَوو زَهوِي لَه زِيَر كَوْتِرَوَلِي خَوَا دَا بَهو، هِيچ كَه سِي دِيكَه بَه شِي پِيوَه نَايِت.

(مَطْرِيَكْتُ): پَنچَرَاوَه، (طَوْنْتُ الشَّيْءَ طَيِّباً، وَالطَّيْبُ: زِدٌ وَلَفٌ بَعْضُ شَقِي الثُّوبِ، أَوِ الْوَرِقِ عَلَيَّ بَعْضٌ، بَعْدَ أَنْ كَانَتْ مَبْسُوطَةً مُنْتَشِرَةً)، (طَيِّبٌ): بَرِيْتِيَه لَه پِيچَرَانَه وَهَو هِي تَانَه وَهِي هَه نَدِيك لَه پَوْشَاك بَه سَه رَه هَه نَدِيكِي دِيكَه دَا، پَوْشَاك يَان كَاغَه ز كَه دَه پِيچَرِي تَه وَهَو رِيك دَه نَوو شَتَرِي، دَوَاي نَهوِي بَلَاو كَرَاوَه وَ رَاخَرَاوَه.

هَوِي هَاتَنَه خَوَارَه وَهِي نَايَه تَه كَان

هَوِي هَاتَنَه خَوَارَه وَهِي نَهَم نَايَه تَه مَوَا بَرَه كَانَه، كَه دَه فَه رَمَوِي: ﴿قُلْ يَعْجَابِي الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْطُرُوا مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾، تَاكُو چَهَند نَايَه تِيك، لَهو بَارَه وَه چَهَند شَتِيك بَا سَكِرَاوَن، كَه تِيْمَه دَوَا نِيَا ن دِي نِيْن، كَه لَه رَووِي سَه نَه دَه وَه رَا سَتَرَن، يَاخُو د لَه رَا سَتِي بَه وَه نِي زِي كَن:

(أ-) {عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ۞ قَالَ: لَمَّا اجْتَمَعْنَا لِهَجْرَةِ اتَّعَدْتُ أَنَا وَعَيَّاشُ بْنُ أَبِي رَبِيعَةَ وَهَيْشَامُ بْنُ الْعَاصِ بْنِ وَالِدٍ، وَقُلْنَا: الْمِعَادُ بَيْنَنَا التَّنَاضُبُ مِنْ أَصَاةِ بَنِي غَفَارٍ، فَمَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ لَمْ يَأْتِهَا فَقَدْ حُسِبَ فَلِيْمُضٍ صَاحِبَاهُ، فَأَصْبَحْتُ عِنْدَهُ أَنَا وَعَيَّاشُ بْنُ أَبِي رَبِيعَةَ، وَحُسِبَ عَنَّا هَيْشَامٌ وَفَتْنٌ فَالْتَمَنَّا، فَكُنَّا نَقُولُ بِالْمَدِينَةِ: مَا اللَّهُ بِقَائِلٍ مِنْ هَؤُلَاءِ تَوْبَةً، قَوْمٌ عَرَفُوا اللَّهَ وَأَمَنُوا بِهِ، وَصَدَّقُوا رَسُولَهُ، ثُمَّ رَجَعُوا عَنْ ذَلِكَ لِإِلَاءِ أَصَابِهِمْ مِنَ الدُّنْيَا، وَكَانُوا يَقُولُونَ لِأَنفُسِهِمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِمْ: ﴿قُلْ يَعْجَابِي الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْطُرُوا مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ

﴿۵۲﴾ الزمر، إِلَى قَوْلِهِ: ﴿مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ﴿۶۱﴾ الزمر، قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فَكَتَبْتُهَا بِيَدِي كِتَابًا، ثُمَّ بَعَثْتُ بِهَا إِلَى هِشَامٍ، فَقَالَ هِشَامُ بْنُ الْعَاصِ: فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَيَّ، خَرَجْتُ بِهَا إِلَى ذِي طُوًى، فَجَعَلْتُ أَصْعُدُ بِهَا وَأَصُوبُ لِأَقْهَمَهَا، فَقُلْتُ: أَلَلَّهُمْ فَهَمْنِيهَا، وَعَلِمْتُ إِنَّمَا أَنْزَلْتُمْ فِيْنَا، لِمَا كُنَّا نَقُولُ فِي أَنْفُسِنَا، وَيُقَالُ فِيْنَا، فَرَجَعْتُ فَجَلَسْتُ عَلَيَّ بِعَيْرِي فَلَحِقْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ﴿۱﴾.

واته: عومهری کوری خه‌تاب ﷺ، ده‌لئی: کاتیک که برپارماندا کوچ بکه‌ین، (واته: له مه‌ککه‌وه بو مه‌دینه)، من و عه‌یاشی کوری نه‌بی رده‌بعه و هیشامی کوری نه‌لعاصی کوری وائیلی سه‌همیی، ریککه‌وتین و گوتمان: ژوانگه‌مان (التَّنَاضُبُ مِنْ أَضَاةِ بَنِي غِفَارِ بْنِ (که شو‌تیکه)، له نیوان خو‌ماندا گوتمان: ههر کامیکمان نه‌هات، نه‌وه دیاره ری‌ی لیگیراوه‌و، با هاوده‌له‌که‌ی بروات، ده‌لئی: من و عه‌یاشی کوری نه‌بوو رده‌بعه به‌باننیمان کرده‌وه، به‌لام هیشام ری‌ی لیگیراو، نازاردراو هه‌لگه‌رایه‌وه، (یاخود نه‌و وای لی‌ی حالی‌ی بووه که هه‌لگه‌پاوه‌ته‌وه)، تیمه له مه‌دینه‌دا ده‌مانگوت: نه‌وانه خویان ناسیوه و پروایان به پیغه‌مبه‌رکه‌ی ﷺ هیناوه‌و، دواییش به‌هوئی ناره‌حه‌تیه‌که‌وه که تووشیان بووه، هه‌لگه‌پاونه‌وه، پیمان واینه که په‌شیمان بوونه‌ویان بو هه‌بی، هه‌روه‌ها بو خو‌شیان له دلئی خو‌باندا هه‌روایان ده‌گوت، به‌لام خوا ﷺ ده‌ربارده‌یان نه‌و نایه‌تانه‌ی دابه‌زاندن: ﴿قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ ﴿۵۲﴾ الزمر، تاکو ده‌گاته: ﴿مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ﴿۶۱﴾ الزمر، عومهر ﷺ ده‌لئی: به ده‌ستی خو‌م نووسیم و بو هیشام نارد، هیشامیش ده‌لئی: کاتیک نه‌و نامه‌یم بو هات، نه‌و نایه‌تانه‌ی تیدا‌بوون، له‌گه‌ل خو‌م بردن بو (ذی طو‌وی) (که شو‌تیکه‌ی چو‌ل بووه، بو نه‌وه‌ی له‌وی بیانخو‌تیتیه‌وه و تییانه‌وه رامینئی)، نیدی ته‌ماشام کردن و تییانه‌وه رامام، گوتم: نه‌ی خویابه! تیمبکه‌ینه‌مه‌به‌ست له‌م نایه‌تانه

(۱) أخرجه البيهقي في الكبرى: ۱۷۷۵۶، والهيثمي في المجمع (ج ۶، ص ۶۱) وقال: رواه البزار، ورجاله ثقات.

چیہ؟ دوایی بۆم دەرکوت که ئەو نایەتانه له بارە ی تێمەوه دابەزیون، که خۆشمان له بارە ی خۆمانەوه دەمانگوت و له بارە شمانەوه دەگوترا (خوا لیمان نابووژی)، ئیدی گەرامەوهو، سواری حوشترە کەم بووم و بە پیغەمبەری خواوه ﷺ بەیوہست بووم (واتە: چووم بۆ مەدینە).

نەم بەسەرھاتە هاتوہ، بەلام ئیشکالی تێدایە، مەگەر بگوتری: نەم نایەتە پیشتەر له سالی پینجی پیغەمبەرایەتیدا دابەزیوہ ﷺ، بەلام عومەر ؓ ئەو کاتە نایەتەکە ی بۆ ناردوہ، ئەگەرنا پیشتەر دابەزیوہ.

ژمارە یەک له هۆی هاتنە خوارەوہ کانیش بەو شیوہ یەن، وەک جاری دیکەش باسمانکردوہ، نایەتیک پیشتەر دابەزیوہ، بەلام دوایی رووداویک روویداوہ، یەکتیک له هاوہلان ئەو نایەتە ی که پیشتەر دابەزیوہ، چەسپاندووہتی بەسەر ئەو رووداوہدا که دواتر روویداوہ، ئەگەرنا مەرج نیە ئەو نایەتە، ئەو کاتە دابەزیی، چونکە ئەگەر ئەو نایەتە ئەو کاتە دابەزیی، دەبی نایەتیک ی مەدینە یی بی، وەک هەندیک له زانیان لەبەر ئەوہ وایانگوتوہ، بەلام له راستییدا نایەتەکان هەموویان پیکەوہ دابەزیون، له سالی پینجەمی پیغەمبەرایەتی دا، بەلام دوایی بەسەر رووداویکدا که له کاتی کوچکردنی مسولمانان له مەککەوہ بۆ مەدینە هاتوہتە پیش، بەسەر ئەو رووداوہدا چەسپاندووایە.

(ب) - (عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ قَوْمٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلُوا فَأَكْفَرُوا، وَزَنَوْا فَأَكْفَرُوا، فَقَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَوْ بَعَثُوا إِلَيْهِ: إِنْ مَا تَدْعُو إِلَيْهِ لِحَسَنٍ لَوْ تَخْبَرْنَا أَنْ لَنَا تَوْبَةٌ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿قُلْ يَعْجَبُونِي الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ﴾ (ذِكْرُهُ الْبَحَارِيُّ مَعْنَاهُ).

واتە: سەعیدی کوری جوہیر لە عەبدوڵلای کوری عەبباسەوہ (خوا لە خۆی و بای رازی بی) گێڕاویەتەوہ، کە گوتووہتی: کۆمەلێک لە هاوہش بۆ خوا دانەرەکان زۆریان خەلک کوشتبوو، و، زۆریان زینا کرد بوو، بە پیغەمبەریان ﷺ

گوت، یا خود کہ سیکیان ناردہ لای: نہوی تۆ بانگہوازی بۆ دهکھی باشه، به لآم نهگه رهه و آلمان پی بدی، نایا ده توانین بگه ریینه وهه و په شیمان بینه وه؟ خوا ﷺ له گونا هه کامان خوش ده بی؟ ئیدی خوا ﷺ نه و نایه تانه ی دابه زاندن.

که نهمه له گه ل سیاقی نایه ته کاندایا گونجاوتره له پرووی کاته وه، ده گونجی هه ره نه و کاته هاوبه شه بۆ خوادانه ره کانی مه ککه، هه ندیکیان نه و گونا هه و تاوانانه ی کردوو یانن، بوو بیته به ره به ستیک له به رده میاندا، ئیدی که خوا ﷺ نه و نایه تانه ی دابه زاندوون، نه و به ره به ستیه یان له به رده مدا لاچوو ده که ده لئین: خوا ﷺ له هه موو گونا هیک ده بووری و، با گونا هکردنی پیشوو و لادان و تاوان نه بیته به ره به رچ و ریگر له به رده م مسولمان بووندا، چونکه مسولمانه تی پیش خو ی ده سرپته وه، ته وه پیش خو ی ده سرپته وه، وه ک له فه رمایشتی پیغهمبه ردا هاتوو ﷺ: {الإِسْلَامُ يَجِبُ مَا قَبْلَهُ} (١)، واته: نیسلام پیش خو ی ده سرپته وه، واته: گونا هه کانی پیش خو ی، گه پانه وهش بۆ لای خوا پیش خو ی ده سرپته وه و گونا هه کان له سه ر بابای بۆ لای خوا گه راوه، لاده بات و پاکی ده کاته وه لئیان.

(١) (عَنْ عمرو بن العاص رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الإِسْلَامُ يَجِبُ مَا قَبْلَهُ») رواه أحمد والطبراني والبيهقي، جزء من قصة طويبة أحمد (١٩٨/٤، ٢٠٤، ٢٠٥)، البيهقي (١٣٣/٩)، وهو لمسلم (١١٢/١) من حديثه بلفظ: «أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله، وأن الهجرة تهدم ما كان قبلها، وأن الحج يهدم ما كان قبله».

مانای گشتی نایه ته کان

خوایا لیره دا پروو ده کاته پیغهمبه ری خاتهم ﷺ، دواى نهو راستیانه ی رابردن له (۵۲) نایه تی رابردوودا، که تیمه له چوار دهرسدا خستمانه پروو.

تنجا تیتستا زه مینه خویش بووه، بو ههر که سیک بیهوی بو لای خوا بگه ریته وه، ههر چه نده نه هلی شیرک بن، نه هلی کوفر بن، ههر چه نده گونا هو تاوان و لادانی زور بن، بویه ده فهرموئ: ﴿قُلْ﴾، نه ی موحه ممه د ﷺ: ﴿بَلَىٰ: ﴿يَعْبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾، نه ی نهو به ندانه م! که به رانبه ر به خویمان زنده پروییان کردوه، واته: نه ی نهو به ندانه ی خوا، به لام خوا ی پهروه ردگار پیغهمبه ری خوا ﷺ راده سپیری که ههر به ناوی خو یه وه بانگیان بکات، نه ی نهو به ندانه م، خوا ﷺ ده فهرموئ: نه ی نهو به ندانه م! که به رانبه ر به خویمان زنده پروییان کردوه، به زیانی خویمان گونا هو تاوان و لادانیان کردوه، ﴿لَا تَقْطُلُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾، له به زه یی خوا ناومید مه بن، پیتان وانه بن، به زه یی خوا به شی تیهو ناکات، به شی داپوشین و لاردنی گونا هو تاوانه کانتان ناکات، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ الْجُنُوبَ جَمِيعًا﴾، نه مه به لگه ی نه وه ی پیشه وه یه، یا خود هوکاری نهو قسه ی پیشه وه یه: بویه ناومید مه بن، چونکه به دنیایی خوا له تیکرای گونا هان و ویکرا ده بووری، ﴿يَعْلَمُ الْجُنُوبَ جَمِيعًا﴾، واته: له تیکرای گونا هان ده بووری، ﴿جَمِيعًا﴾، ویکرا، واته: پیکه وه هه موویان، ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾، نه مه ش به لگه ی نه وه یه که له رابردوودا باسکرا، بوچی خوا ﷺ له تیکرای گونا هان و ویکرا له هه موویان ده بووری و ده یانپوشی؟ چونکه به دنیایی ههر نهو زور لیبوره ی زور به به زه یی و میهره بانه.

﴿وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ﴾، له ناخه وه ش بگه ریته وه بو لای پهروه ردگار تان، بو ی ملکه چ بن، بو ی ته سلیم بن، ﴿مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ﴾

ثُمَّ لَا تُصْرَفُونَ ﴿۱۰﴾، بهر له‌وهی سزاو نازارتان بۆ بئی و، دوایش پشتیوانتان نه‌بئی و سه‌رنه‌غریڤ، ﴿۱۱﴾ وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ﴿۱۱﴾، دواى نه‌وهی خوا ۱۱ هانی دان که بگه‌پښه‌وه بۆ لای خواو، گونا‌هو تاوان و لادان و زیده‌پوښی کردنیان که زیانی بۆ خوښان بووه، نه‌بیته پښگرو په‌رچ له به‌رده‌میاندا، که نه‌توانن بگه‌پښه‌وه بۆ لای خواو، دواى نه‌وهی هانی دان: چ په‌روه‌ردگارو خاوه‌نیکی زور میهره‌بان و به‌زه‌یی و لیورده‌بان هه‌یه، نه‌و جار چوښه‌تی گه‌رانه‌وه‌که‌یانی پښگوتن که بریته له‌وهی: له ناخه‌وه بگه‌پښه‌وه، له ده‌روونه‌وه بگه‌پښه‌وه بۆ لای خواو، به‌رواله‌تیش ملکه‌چ بن، به‌رله‌وهی نازارو سزایه‌کتان بۆ بئی، دوایش پشتیوانیتان لی نه‌کری.

نجایه‌ریازی گه‌رانه‌وه‌که‌یان پی ده‌لی: ﴿۱۲﴾ وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ﴿۱۲﴾، بگه‌ونه شوین باشتین شتیک که له په‌روه‌ردگارانه بۆتان دابه‌زینراوه، که بریته له قورڤان، بریته له په‌یام و به‌رنامه‌ی خوا، دوا په‌یامی خوا که به‌پښه‌مبه‌ری کوڤایی خوښی موحه‌مه‌د دا ۱۲ ره‌وانی کردوه، ده‌فه‌رموی: ﴿۱۳﴾ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿۱۳﴾، به‌رله‌وهی نازارو سزاتان له نا‌کاو و کتوپر بۆ بئی، بئی نه‌وهی هه‌ستی پی بگه‌ن، له حالیکدا که هه‌ستی پی نا‌که‌ن، له لایه‌که‌وه‌وه به‌شیدیه‌ک که تیوه‌هیسابتان بۆ نه‌کردوه، نه‌گه‌رتان بۆ دانه‌ناوه، نجایه‌وهی به‌پووداو ده‌چی، به‌تایه‌تی له‌م پوژگاره‌ی ئیستاماندا خه‌لکیکی به‌پووداوی هاتووچو ده‌چی، نه‌وهی به‌نه‌خو‌شیه‌کتوپره‌کانی وه‌ک جه‌لته‌وه سه‌کته، ده‌چی، نه‌وهی به‌نه‌خو‌شیه‌کانی دیکه‌ی وه‌ک شیره‌نجه‌وه‌وه‌نه‌خو‌شیه‌کانی دیکه ده‌چی، به‌بئی نه‌وهی هیسابی بۆ کردبئی و له‌به‌رچاوی گرتبئی.

﴿۱۴﴾ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ ﴿۱۴﴾، نه‌بادا که‌سینک له نه‌نجامی نه‌وه‌دا که مردنی کتوپری ده‌گاتئ، بلی: هه‌ی داخ و خه‌فه‌ت بۆ من، به‌هۆی نه‌وه‌وه که له خزمه‌ت خواداو، له ناستی خوادا که‌مه‌رخه‌مییم کرد،

﴿ وَإِنْ كُنْتَ لِمَنِ التَّنْحِيحِينَ ﴾، هر دوها داخ و خففت و په شیمانیی بو من، که له گالته پیکه ران بووم، گالتهم به نایین و په یامی خوا ده کرد، یا خود به شیوه یه ک مامه لَم له گه لدا ده کرد، وه ک گالته پیکردن بوو، وه ک من له کتیی: (خواناسیی، نایین، نیمان) دا - که له چاپی سئیه میدا ناوه که مان گوژیوه بو (دره و شواوه یی نیسلام و پووجه لئی ریچکان) - باس مکروهه که جاری وا هه یه نایین بازرگانیی پیوه ده کری، جاری وا هه یه گالته ی پنده کری و ده کریته مه سخره، نه ک هه ر له لایه ن که سائیکه وه که دژو نه یارینی، به لکو جاری وا هه یه له لایه ن هه ندی له شو تنکه و تووانیه وه، به شیوه یه ک مامه لَم له گه ل نایینی خوادا ده کری، وه ک گالته پیکردن وایه، بو وینه: که سیک که باسی نیسلام ده کات، به لَم کرده وه کانی، شیوه ی ژیا، هه لوئسته کانی، پیچه وانیه نیسلامن، له راستیدا نه وه جوژی که له گالته کردن به نایین و به رنامه ی خوا.

﴿ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴾، هه روه ها نه وه ک به کیک، بلئ: نه گه ر خوا ﷻ منی رنماییی کردبایه، من له پاریزکاران ده بووم، واته: بگه رینه وه، نه وه ک که سیک دوا یی له سه ره مه رگ دا، یا خود له رژی قیامه تدا، ناوا بلئ.

﴿ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ ﴾، هه روه ها نه وه ک که سیک له کاتیکدا سزاو نازاری خوا ده بینن، بلئ: ﴿ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴾، نه گه ر به کجار گه رانه وه م بو هه بووا یه، له قیامه ته وه گه رابامه وه دنیا، جاری کی دیکه تاقیکر ابامه وه، ﴿ فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴾، نجا له چاکه کاران ده بووم، نه گه ر و ابووا یه نه و کاته من به نامانج ده گه یستم و زور خو شحال ده بووم، نجا بو نه وه ی نه و قسانه نه کات و، نه و خه یال پلاوانه نه کات، تیس تا با بگه ر پته وه، نجا له وه لَم ی نه وه دا که ده لئ: ﴿ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي ﴾، نه گه ر خوا ﷻ منی رنماییی کردبایه، ﴿ لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴾، نه وه من له پاریزکاران ده بووم، خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿ بَلَى قَدْ جَاءَ تَكَ ءَايَتِي ﴾، راست ناکه ی که

خوایند که توی پرتمایی نه کردوه، با پرتمایی کردی، نایه‌ته کافی منت بو هاتن، ﴿فَكَذَّبْتَ بِهَا﴾، توش به دروت دانان، ﴿وَأَسْتَكْبَرْتَ﴾، خوشت به زلگرت له به رانبه‌ریاندو، له به رانبه‌ر نهو که سه‌دا که نایه‌ته کافی بو خویندیه‌وه، که پیغمبه‌ری خاتمه‌ه ﴿يَا خُودَ جِغْرَانِ وَجِنَشِينَانِ يَنْغَمَبَه‌رِی خَاتَمَنْ﴾ له زانایان و پیشه‌وایان، ﴿وَكُنْتَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ﴾، تو له بیپروایان بووی، یا خود تو له سپله‌و نا سوپاسان بووی، کافر ده‌گونجی له (کفر)، بیپرواییه‌وه هاتبی، ده‌شگونجی له (کفران) به واتای سپله‌یی و ناسوپاسیه‌وه هاتبی.

﴿وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرٰی الَّذِيْنَ كَذَبُوْا عَلٰی اللّٰهِ وَجُوْهُهُمْ مُّسْوَدَةٌ﴾، له پوژی هه‌لسانه‌وه‌شدا، نه‌وانه‌ی درویان بو خوا ﴿يَا خُودَ﴾ هه‌لبه‌ستوه، گوتووایانه: هاوبه‌شی هه‌یه، پوژله‌ی هه‌یه، نهو بیروکه نه‌فسانه‌ییانه‌یان هه‌نگرتوون، که ده‌چنه چوارچیوه‌ی درو بو خوا هه‌لبه‌ستن، ده‌یانبینی، ﴿وَجُوْهُهُمْ مُّسْوَدَةٌ﴾، روویان په‌شه‌ه‌لگه‌پراوه، ﴿الْبٰسَ فِیْ جَهَنَّمَ مَثْوٰی لِّلْمُتَكَبِّرِيْنَ﴾، ئابا له دوزه‌خدا چیکه‌ی هه‌وانه‌وه بو خو به‌زلگران نیه! واته: دوزه‌خ شوینی هه‌وانه‌وه‌و تیدا پشودانی خو به‌زلگرانه، نه‌گه‌ر شوینیک هه‌بی نه‌وان تیدا پشوو بدن، دوزه‌خه.

﴿وَيُنَجِّی اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰتَقُوْا بِمَقٰرِبِهِمْ﴾، خوا ﴿يَا خُودَ﴾ نه‌وانه‌ی پاریزیان کردوه به‌هوی سه‌رفرازییانه‌وه ده‌ریازیان ده‌کات، ﴿لَا يَمَسُّهُمْ اَلْسُوْءُ﴾، زیان و ناره‌حه‌تییان تووش نابی، ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ﴾، خه‌فت و په‌زاره‌ش داناگرن.

نجا ته‌و خوایه‌ی ﴿يَا خُودَ﴾ که ده‌فه‌رموی: بگه‌رینه‌وه، بو لای به‌شیمان بینه‌وه‌و له‌گه‌لی ناشت بینه‌وه، بومان پیناسه ده‌کات و ده‌فه‌رموی: ﴿اللّٰهُ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾، خوا به‌دیه‌پینه‌ری هه‌موو شتیکه، هه‌ر شتیک که به‌دیه‌تابی، خوا ﴿يَا خُودَ﴾ هیناوبه‌ته دی و، هه‌ر شتیک که به‌دیبی، خوا ده‌یخولقینی و په‌یدای ده‌کات، ﴿وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ وَكِيْلٌ﴾، نهو (خوا ﴿يَا خُودَ﴾) یش به‌سه‌ر هه‌موو شتیکه‌وه سه‌په‌رشتیاره، مشوورخوور و پاریزه‌ره، ﴿لَهُ مَقٰلِدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾،

(مقالید) کوئی (مقلاد) بیان (اقلید) ه، به مانای کلیل، کلیده کانی ناسمانه کان و زهوی هی نهون، ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾، نهوانهش که بیبروابوون به نایه‌ته‌کانی خوا، هر نهوانه‌ن زیانباران، ده‌سخه‌پرؤو زیانبارو دؤ‌راوی راسته‌قینه هر نهوانه‌ن.

ننجا به پیغهمبه‌ری خاتهم ﷺ ده‌فرموی: ﴿قُلْ أَغْتَبِرُ اللَّهَ تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾، بلئ: نایا فرمانم پیده‌کهن، جگه له خوا به‌رستم، نهی نه‌فامه‌کان! (جاهلون) کوئی (جاهل) ه، که‌سئکه شتیک نه‌زانن، واته: نهی نهو که‌سانه‌ی خوا ناناسن! یان: نهو که‌سانه‌ی که‌شاره‌زای په‌یامی خوانین، واته: لیره‌دا نه‌م وشه‌و ته‌عبیره به‌پیتی عورف و باوی زمانی عه‌ره‌بیی، نهو کاته، به‌جئوو قسه‌ی سووک له‌قه‌لم نادرئ، چونکه‌هه‌موو قورئان وشه‌به‌کی ناشیرینی تیدانیه، خوا ﷺ به‌پیغهمبه‌ریک ﷺ به‌فرموی: ﴿وَلَيْسَ لَكَ عَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾ (۱۱۸) القلم، فرمانی پی‌ناکات ته‌عبیرو وشه‌به‌ک به‌کاربینئ، ده‌لاله‌ت له‌سهر جئوو مانای ناشیرین بکات، چونکه‌خوا بو‌خوئی له‌سوورده‌ق (الانعام) دا، فرموی‌ه: ﴿وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذٰلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ اٰمَةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ﴾ (۱۱۸)، واته: نهوانه‌ی له‌جباتی خوا ﷺ ده‌یانه‌رستن، جئویان پی‌مه‌لئن، که‌سه‌ره‌نجام نه‌وانیش قسه به‌خوا ﷺ بلئن و بی‌ته‌دیبی به‌رانبه‌ر به‌خوا بکه‌ن، که‌واته: لیره‌دا که‌خوا ﷺ ده‌فرموی: ﴿قُلْ أَغْتَبِرُ اللَّهَ تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾، به‌پرسارکردنی نکوولیی‌تکه‌رانه بلئ: نایا فرمانم پیده‌کهن، که‌جگه له‌خوا به‌رستم، نهی نه‌فامه‌کان! یانی: نهی نه‌زانه‌کان و بی‌ناگایه‌کان له‌به‌رنامه‌ی خوا.

﴿وَلَقَدْ اَوْحٰى اِلَيْكَ وَاِلٰى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ﴾، به‌دنیایی سرووشکراوه بو‌لای تو، بو‌لای نهوانه‌ی که‌له‌پیش توش دابوون، واته: بو‌پیغهمبه‌ران (علیهم‌الصلاة والسلام)، چی سرووشکراوه و چیمان پی‌راگه‌به‌نراوه؟ ﴿لٰٓئِن اَشْرَكَتَ لَيَحِطَبَنَّ عَمَلُكَ﴾، نه‌گه‌ر هاوبه‌ش دابنئیی کرده‌وه‌ک‌ت هه‌لده‌وه‌شئته‌وه، ﴿وَلَتَكُوْنَنَّ

مِنَ الْخَمِيرِ ﴿۱۰﴾، به مسوگه ریش له زیانباران ده‌بی، کرده وه کت واته: هم یمان و عه قیده کت، هم په رسته کانت، هم تاعت و فرمانبهریت، هم مو کرده وه چاکه کانت هه لده وه شینه وه، به دنیایی تو له زیانباران ده‌بی.

﴿بَلَىٰ اللَّهُ فَاَعْبُدْهُ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾، (هاوبه ش بو خوا ده‌من)، به لکو بهس خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ به رسته و، له سوپاسکوزاران به بو خوا.

له کوتایی دا خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ ده‌فرموی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾، وهک بو خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ پیوست و شایسته‌یه، قه‌دری خویان نه‌زانی، پیگه و پایه‌ی به‌رزی خویان نه‌زانی، واته: بهو شیویه مامه‌له‌یان له‌گه‌ل خوادا نه‌کرد، که بو خوا شایسته‌یه، مه‌به‌ست پتی نه‌ویه، قه‌دری خویان نه‌گرت، یانی: بهو شیویه مامه‌له‌یان له‌گه‌ل خوادا نه‌کرد، که بو خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ شایسته‌یه، بو مه‌قامی به‌رزو بی وینه‌ی پیوسته.

نجا دوو دیمه‌مان ده‌خاته به‌رچاو، وهک به‌لکه له‌سه‌ر پایه‌ی به‌رزو، ناوازه و، بی وینه‌ی خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ ده‌فرموی: ﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾، نهم (و)ه، بو حاله، یانی: له حالیکدا که زهوی له رژی قیامه‌تدا هم‌ووی له جنگی خوادایه، (قبض) نه‌ویه که نینسان شتیک به‌ده‌ستی و به‌په‌نجه‌کانی بگری، نجا وهک دواپی باسی ده‌که‌ین - له مه‌سه‌له‌گرنه‌کاندا - خوا لی‌رده‌دا ده‌یه‌وی نه‌وه‌مان بو وینا بکات، که نهم زه‌وییه‌ی تیمه‌ی له‌سه‌ری ده‌ژین و، نهم دنیایه‌ی تیکرای له به‌رانبه‌ر خواو ده‌سه‌لآق خوادا، وینه‌ی نه‌ویه که تیمه شتیک له چنگ بگرین و به‌ده‌ستمانه‌وه‌بی، ناواش نهم زه‌وییه‌ی به‌ده‌ست خویا په‌روه‌ردگار ده‌ویه‌ی، له ژر رکیف و هه‌یمه‌نه‌و وپستی و ده‌سه‌لآت و، توانای بی سنووری خوادایه ﴿تَعْبُدْهُ﴾، نه‌گه‌رنا مه‌به‌ست نه‌وه‌یه چنگ و ده‌ست و په‌نجه بو خویا په‌روه‌ردگار دابنری، هه‌رچه‌نده هه‌ر وشه‌یه‌ک خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾ بو خویا به‌کاری هیتابی، نه‌گه‌ر بزاین مه‌به‌ست پتی سیفه‌تیکه بو خوا ﴿تَعْبُدْهُ﴾، تیمه له‌سه‌ر

سہری دادہ بتین، وہک زانیای پیٹشین گوتوویانہ: (أَمْرُوهَا كَمَا جَاءَتْ)، بیروئین
وہک ہاتوہ، بہ لام دہ لئین: بہ شیوہیک کہ بو خوا شایستہیہ، بہ دنیای
ہموو نہو مانایانہی دینہ بیرو زہنی تیمہوہ، لہ کاتیکدا وشہکانی وہک: (ید،
عین، وجہ، قبضۃ)، بہ کاردین، دہبئ بلئین: وہک بو خوا شایستہیہ، نہک
بہو چہمک و واتایانہی دینہ زہنی تیمہوہ، چونکہ زہنی تیمہ تہ نیا دہ توانی
وینہی دیارده ماددیہ کان بحہ جمینتی و لہ خویدا کوککاتہوہ، بہ لام خوا شایستہیہ لہ
دہرہوہی جیہانی ماددہیہو، جیایہ لہ دروستکراوہکانی لہ ہموو روویہ کہوہ،
وہک ددہ رموی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (۱۱) الشوری،
واتہ: ہیچ شتیک وہک خوا شایستہیہ، نہو بیسہری بینہرہ، نہ لہ زاق داو، نہ لہ
سیفہ تیداو، نہ لہ کردہوہ کانیدا، ہیچ شتیک وہک وی نیہ، کہواتہ: کہ لیرہدا
دہدہ رموی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ، وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾، نہ مہ ہمووی پیکہوہ پہوہستہ، وہک بو
خوا شایستہیہ، قہدری خوایان نہگرت، کہ ہاوبہشیان بو داناو گوتیان:
رؤلہی ہہیہو، بہ دروستکراوہکانیان چوواندوہو، دروستکراوہکانیان ہتیاونہ ریزی
وی، وہک پتویست قہدری خوایان نہگرت: ﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ﴾، لہ
حالتیکدا کہ لہ رۆزی قیامہ تدا زہوی ہمووی بہ چنگی خواوہیہ، ﴿﴾ بہ دہستی
خواوہیہ، ﴿وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾، ناسمانہ کانیش پیچراوہدن بہ
دہستی راستیہوہ، ﴿سُبْحٰنَهُ، وَنَعَلٰی عَمَّا يُشْرٰكُوْنَ﴾، پاکسی و بہرزی بو وی،
لہوہی نہوان دہیکہنہ ہاوبہشی، واتہ: خوا زور پاک و بہرزہ، لہو بیروکہ پووج
و نہفسانہ بیانہی کہ عہقل و دلئ ہاوبہش بو خوا دانہرہکان ہہلینگرتوون، کہ
ہندیک لہ دروستکراوہکان دینتہ ریزی خواو، دہیانکہنہ ہاوبہشی خوا، چ لہ
بہدہینتہ رایہ تیبیدا، چ لہ پەرہردگار تیبی و خواونداری تیبیدا، چ لہ ہندیک لہ ناوو
سیفہ تہکانیدا، چ لہ پەرستراوتیبیدا، خوا پاک و بہرزہ لہوہی نہوان دہیکہنہ
ہاوبہشی.

کهواته: مه‌به‌ستی خَواى بِن وِینه له‌م تابه‌ته موباره‌که‌دا، نه‌ویه که‌ره‌خنه ده‌گرى له‌هاوبه‌ش بۆ خوادانه‌ره‌کان، که‌وه‌ک بۆ خَوا شایسته‌یه مه‌قامى به‌رزى خَوايان نه‌زانیوه‌و، وه‌ک بۆ خَوا شیاوه، مامه‌له‌یان له‌گه‌ل خَوا‌دا نه‌کردوه، که‌رۆلّه‌و هاوبه‌شى بۆ په‌یدا ده‌که‌ن، له‌حالی‌کدا له‌رۆزى دَوايى دا، خَوا ﷻ نهم زه‌وییه به‌به‌رگه‌هه‌وايه‌وه‌و به‌به‌رگه‌ناوییه‌وه، وه‌ک تَبستا هه‌به، نهم خرۆکه‌ی زه‌وییه هه‌مووی به‌ده‌سته‌وه‌و ده‌گرى، وه‌ک چۆن تيمه‌قه‌له‌میک، یان شتیکی بچووک له‌چنگ ده‌گرین، زه‌وییش له‌به‌رانبه‌ر ده‌سه‌لانی خَواو هه‌یمه‌نه‌و پکیفی خَوا‌دا، به‌و شی‌ویه، خَوا ﷻ له‌عه‌قلی تيمه‌ی نزیک ده‌خاته‌وه، که‌وه‌ک چۆن تيوه‌شتیک له‌چنگ ده‌گرین، خَواى زاناو تواناش خرۆکه‌ی زه‌وى و دنیا له‌به‌رانبه‌ر ده‌سه‌لانی، به‌و شی‌ویه، ﷻ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ﷻ، ناسمانه‌کانیش (واته: گه‌ردوون هه‌مووی)، هه‌موویان پتچراوه‌ن به‌ده‌ستی راستیه‌وه، بۆیه ده‌فه‌رموی: ﷻ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﷻ، پاکى و به‌رزى بۆ وى، له‌وه‌ی ده‌یکه‌نه‌هاوبه‌شى، نه‌گه‌ر وه‌ک پتویست خَوا بناسن، هاوبه‌شى بۆ په‌یدا ناکه‌ن، بۆیه من مه‌وسووعه‌ی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله)^(۱)، کتیبى یه‌که‌میم هه‌مووی ته‌رخانه‌کردوه بۆ (بووناسی)، که‌پتئى ده‌گوترئ: (ئۆنتۆلۆجیى - ontology - (علم الوجود))^(۲)، بۆچئ؟ چونکه له‌راستیدا هه‌موو نه‌وانه‌ی تووشئ شیرک و لادان بوون، له‌به‌ر نه‌وه‌یه که‌خَوايان وه‌ک پتویست نه‌ناسیوه، هه‌ر بۆیه‌ش که‌ته‌ماشائ قورئانی مه‌که‌ه‌ی ده‌که‌ین، پانتایه‌کئ زۆر له‌قورئانی مه‌که‌ه‌ی ته‌رخانه‌کراوه‌ بۆ ناساندنئ خَواو، باسکردنئ ناوو سیفه‌ته‌کانئ خَوا، به‌رزى و مه‌زنىی خَوا، کرده‌وه‌کانئ خَوا، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لک وه‌ک پتویست خَوا بناسئ، ئنجا که‌چاکیان ناسی، نه‌و کات به‌شی‌ویه‌کئ راست و دروستیش مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها له‌مه‌وسووعه‌ی: (بیرکردنه‌وه‌ی ئیسلامی له‌نیوان

(۱) که له چاپی دووه‌می دا دوازه‌ه‌کتیبه.

(۲) به‌ناوونیشان: (الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق والخلق)

وہ حی و واقیعدا)، لہ کتیبی چوارہمدا^(۱) بہ شیک کی سہ ربہ خومان تہ رخان کردوہ بؤ بابہ تی بوونناسی، کہ بہ داخوہ لہ کتیبہ کانی عہ قیدہ ی نیسلامیدا، نہو کتیبانہ کہ لہ بہر دہ ستمانن، کہ متر وابوہہ گرنگی بہو بابہ تہ بدری، ہہ موو کتیبہ کانی نیمان و عہ قیدہ، رتک بہ برؤا بہ خوابوون، نجا برؤا بوون بہ فریشتہ کانی خواو، بہ کتیبہ کانی خوا، دواپی بہ پیغہ مہ ران و بہ وہ حی خوا، پاشان بہ رۆزی دواپی و بہ قہ دہر، دہ ستیان پتی کردوہ، لہ حالیکدا کہ تہ گہر و ہک پلہ پلہ پی ژیربیزی (التدرج المنطقی) بت و، تہ گہر لہ رۆی فورٹانیشوہ، تہ ماشا بکہ یں، فورٹان بہر لہ وہی باپی پایہ کانی نیمان بکات، باپی خواناسی کردوہ، باپی بوونناسی کردوہ، تہم گہردوونہ چیہ؟ کتی خواہ نیہ تی؟ کتی ہیناویہ تہ دی؟ مرؤف چیہ؟ شوینی لہ نیعراپی بووندا چیہ؟ مرؤف دہ بتی چی بکات و چؤن بکات؟ ژبانی دنیا چیہ؟ ژبانی رۆزی دواپی چیہ؟ تا کؤتایی، کہ نہو بابہ تانہ موفرہ دہ کانی بوونناسی پتک دینن، شایانی باسیشہ: وپرای کتیبی بہ کہ می مہ وسووعہ ی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله)، کہ ہہ موویم بؤ نہو بابہ تہ تہ رخان کردوہ، ہہ روہا بہ شیک لہ کتیبی چوارہمی: مہ وسووعہ ی: (بیر کردنہ وہی نیسلامی لہ نیوان وہ حی و واقیعدا)، لہ کتیبی: (تہ وژمی نیلامی و عہ لمانی) یش دا، ہہ روہا لہ مہ وسووعہ ی: (درہ وشاودپی نیمان و پووچہ لپی نیلحاد لہ بہر رۆشنایی زگماک و عہ قل و زانست و وہ حی دا)، دیسان باپی نہو بابہ تہ گہرہ و گرنگہم کردوہ.

(۱) بہ ناوونیشانی: (پایہ کانی بوونناسی).

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی یه که م:

فه رمانکردنی خوا سوره تنبی به پیغه مبه ره که ی موحه ممه د سوره تنبی که نه و به ندانه ی، نه و مروفانه ی به رانه به به خوا، تووشی گونا هو لادان بوون، بانگ بکات بو گه رانه وه بو لای خواو، موژده یان پیدات که له تیکرای گونا هانیان ده بووری، نجا روونکردنه وه ی چوئیه تیی گه رانه وه بو لای خوا، پاشان خستنه پرووی مه ترسیی نه گه رانه وه و، نه و په شیمانیی و ناکام خرابیسه ی، چاوه پرسی که سانی مکور له سه ر گونا هو کوفرو خو به زلگریی ده کات:

خوا سوره تنبی ده فه رموی: ﴿قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٧﴾ وَاَنْبِئُوْا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْئَلُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَّرُوْنَ ﴿٥٨﴾ وَاَنْبِئُوْا اَحْسَنَ مَا اُنزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ بِغَتَّةٍ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿٥٩﴾ اَنْ تَقُوْلَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلٰى مَا فَرَطْتُ فِيْ حِسْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لِيْنَ السَّخِرِيْنَ ﴿٦٠﴾ اَوْ تَقُوْلَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰىنِيْ لَكُنْتُ مِنَ الْمُنْقِيْنَ ﴿٥٧﴾ اَوْ تَقُوْلَ حِيْنَ تَرٰى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِيْ كَرَّةً فَاَكُوْنُ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٨﴾ بَلٰى قَدْ جَاءَتْكَ اٰيٰتِيْ فَكَلَّمْتِ بِهَا وَاَسْتَكْبَرْتِ وَكُنْتِ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٦١﴾﴾

شیکردنه وه ی ته م ثایه تانه، له پازده بیرگه دا:

۱- ﴿قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ﴾، بلئی: نه ی نه و به ندانه م که به رانه به به خو یان زنده رو یان کردوه! (یا عبادی) خوئراو بیسه ته وه: ﴿قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِيْنَ﴾، به بن

(ی)، به دنیابیش نهو به ندانهی به رانبر به خوایان زیده پرویان کردوهو، له دژی خوایان تیپه راندنیان کردوون، مه به ست پیمان نه هلی شیرک و کوفره، به به لگهی نهو نایه تانهی دواپی دین، که خوا **﴿۵۱﴾** ده فهرموی: **﴿ وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿۵۱﴾ وَأَنِيبُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَعَثَهُ وَأَشْرُ لَا تَشْعُرُونَ ﴿۵۲﴾ ۵۱﴾**، تا کوتایی، نهوه دباره ههمووی حال و بالی مروفی بیبرواو خوا نه ناسه، هه لبه ته تیمه دواپی کورته باسیک له بارهی نایه ئی زماره (۵۲) وه ده که یین، بویه نیستا تۆزیک به خیرایی به سهر برگه کانیدا ده پروین.

(۲) - **﴿ لَا تَقْطُوبُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ﴾**، (بلن): نهی نهو به ندانهم که به رانبر به خوایان زیده پرویان کردوه!) له به زهیی خوا ناومئید مه بن، (الْقُطُوبُ: الْيَأْسُ مِنَ الْغَيْرِ)، (قُطُوبُ) و (يَأْس) جیاوازیان نه وه دیه که (يَأْس) بریتیه له ناومئیدی به رده های، به لام (قُطُوبُ): بریتیه له ناومئیدی له چاکه، به لام (يَأْس) جاری وا هه به بریتیه له ناومئیدی له ده رباز بوون، له خرابه به یک که رووی تئیده کات، هه رووها بو ناومئیدی له چاکه ش به کاردی و چه مکه که ی فراوان و گشتیه.

(۳) - **﴿ إِنَّ اللَّهَ يَعْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ﴾**، (نهمه وهک به لگهی رسته ی پئشئ وایه، که ده فهرموی: ناومئید مه بن له به زهیی خوا، له بهرچی؟) چونکه به دنیایی خوا له تیکرای گوناهان و ویکرا ده بووری، وشه ی (الذُّنُوبُ) (أل) ی ناساندنی له سه ره که مانای جینس ده که به نئ، واته: تیکرای گوناهان، (جَمِيعًا) واته: ویکرا، له تیکرای گوناهان ده بووری ویکرا، نهک نه مرو له گوناھیک ببووری و سبه یین له یه کی دیکه، به لکو ویکراو پئکه وه له ههموو گوناھه کان ده بووری.

(۴) - **﴿ إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ ﴾**، به دنیایی نهو به س خو ی لیبوره دی به به زه ییه، وهک چون رسته ی پئشئ که ده فهرموی: **﴿ إِنَّ اللَّهَ يَعْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ﴾**، هؤکارو پاساو هیتانه وه بوو، بو نه وه که نابن له به زهیی خوا ناومئیدن، نه مه ش: **﴿ إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ ﴾**، به دنیایی هه ر خوا زور لیبوره دی میهره بانه، نه مه ش به لگه هیتانه وه یه بو

رسته‌ی پیش‌ن که ده‌فهرموی: له هموو گوناهان ویکراو تیکرا ده‌بووری، چونکه هر نهو زور لیبورده‌ی به به‌زه‌یه، نجا له نایه‌ی دواتردا، واته: نایه‌ی (۵۴) دا، چۆنیه‌ی گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا باس ده‌کات:

(۵) ﴿وَإِنِّي مُؤْتِيكُمْ﴾، له ناخه‌وه‌ش بگه‌رینه‌وه لای په‌روه‌ردگارتان، (إِنِّي) واته: گه‌رانه‌وه‌ی دوا‌ی گه‌رانه‌وه، (التَّوْبَةُ إِلَى اللَّهِ تَوْبَةٌ بَعْدَ تَوْبَةٍ)، نه‌وه واتابه‌کی، واتابه‌کی دیکه‌ی: گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا له ناخه‌وه، که من ئەم مانایه‌م پێ راسته‌، واته: له ناخه‌وه له دل‌ه‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگارتان بگه‌رینه‌وه.

(۶) ﴿وَأَسْلَمُوا لَهُ﴾، بۆ‌یشی ملکه‌چ بن، یانی: به‌روا‌له‌تیش بۆ‌ی ته‌سلیم و ملکه‌چ بن، له ده‌روونه‌وه واز له کوفرو شیرک بێتن، بگه‌رینه‌وه بۆ لای خوا و تانیا خوا به‌خواه‌ن و به‌ده‌یه‌تیره‌و په‌روه‌ردگاری خۆتان بزانت، بۆ‌یه به‌س نه‌ویش به‌رست، هه‌روه‌ها وه‌ک روا‌له‌ت و به‌رچا‌ویش بۆ‌ی ملکه‌چ بن، پابه‌ندبن به‌به‌رنامه‌و شه‌ریعه‌ته‌که‌یه‌وه.

(۷) ﴿مِن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾، به‌ر له‌وه‌ی سزاو نازارتان بۆ بێ و دوا‌یی تیره‌و سه‌رنه‌خرین و پشتیوانییتان نه‌کرێ، وشه‌ی (العذاب) که (أل)‌ی ناساندنی له‌سه‌ره، دیسان بۆ جینسه، واته: به‌ر له‌وه‌ی سزاو نازاریکتان بۆ بێ، به‌مانای نازارو سزاو پر به‌پێستی نه‌و پێناسه‌یه، یاخود (أل) بۆ (عه‌د)ه، یانی: به‌رله‌وه‌ی سزاو نازاره‌که‌تان بۆ‌ی، واته: نه‌و سزاو نازاره‌ی که‌پێشتر باس‌کراوه‌و ده‌زانن چیه‌و چۆنه‌؟.

﴿ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾، دوا‌یی تیره‌و سه‌رنه‌خرین و، پشتیوانییتان لێ نه‌کرێ، (النُّصْرَ: الإِعَانَةُ عَلَى الْعَبَاةِ)، (نصر) یارمه‌تیدانه‌ بۆ زالبوون، نجا له‌نایه‌ی ژماره (۵۵) دا، به‌رنامه‌و پێبازی گه‌رانه‌وه بۆ لای خوا روون‌کراوه‌ته‌وه.

(۸) ﴿وَأَنبَعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾، هه‌روه‌ها بگه‌ونه شوین باشرین شتیک که له په‌روه‌ردگارتانه‌وه بۆتان دابه‌زیوه، لیره‌دا: (أَحْسَنَ: إِسْمٌ تَفْضِيلٌ مُسْتَعْمَلٌ فِي مَعْنَى كَامِلِ الْحُسْنِ)، به‌دوا‌ی باشرین شتیک بگه‌ون، که له په‌روه‌ردگارتانه‌وه بۆتان دابه‌زیوه، لیره‌دا (أَحْسَنَ) ناوی باشر ناوی هه‌لبژاردن (إِسْمٌ تَفْضِيلٌ)ه، به‌کاره‌یتراوه

بۆ مانای ئەوەی ئەوپەڕی چاکەیه، نەک چاکترە لە فلان شت، واتە: بەراوردی پێ ئەکراوە
 لەگەڵ شتیکی دیکەدا، وەک خوا ﷻ دەفرموی: ﴿فَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ
 ۱۱﴾ ﴿الْمُؤْمِنُونَ، يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَتَاكُمْ الرَّسُوْلُ فَاٰمَنُوْا مِنْۢ بَدَاۤءِ دِيْنِكُمْ
 ۸﴾ ﴿التين، له هه موو ئەو
 حاله تانه دا، ئەو وشه يه كه بهر و اله ت بۆ هه لياردن (مُفَاضَلَةٌ) يه، بهلام له حه قيقه تدا
 مه به ست پێی مانای تهواوی ئەو وشه يه كه به كار هاتوه.

۹- ﴿مِن قَبْلِ اَنْ يَّآئِيَكُمْ الْعَذَابُ بَعْتَهُ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ﴾، بهر له وهی
 كتوپر نازارو سزاتان بۆ بێ، له حائیک دا كه هه ستی پینا كهن.

كه ده فرموی: ﴿مِن قَبْلِ اَنْ يَّآئِيَكُمْ الْعَذَابُ﴾، (ال) ی سه ر (العذاب)
 وهك ئەوهی پێشێ:

۱- ده گونجێ بۆ عه هد بێ: سزاو نازاره كه تان بۆ بێ، ئەوهی كه پێشتر باسكراوه.

ب- یاخود: سزاو نازار پێشمان بۆ بێ، كه مانای تهواوی سزاو نازار هه ر له ودا هاتۆته دی،
 ئنجا ئەویش دیسان ده گونجێ مه به ست پێی نازارو سزای دنیا بێ، یاخود سزاو نازاری
 پوژی دوا یی بێ، یان هه ردووکیان بێ، سزاو نازاری دنیا ش، ئەو به لآو موسیبه تانه بێ، كه
 به سه ر ئینساندا دێن، یاخود حاله تی مه رگ و گیانه لا، یاخود ده ردو نه خو شیی، هه روه ها
 تیشكان و نازارو گرفتاری، به نسه ت نه وانه وه كه له سه ر كوفرو شیرك به رده وام بوون
 به ده ستی ئەهلی ئیسلام له كاتی جهنگ دا، سزای دوا پوژی ش له قو ناغی به رزه خه وه
 ده ست پێده كات و تاكو له قیامه تیش به رده وام ده بیت.

﴿وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾، نهم (و) ه، بۆ حاله، له حائیکدا كه تێوه هه ست
 پێ ناكهن، (مِنْ غَيْرِ اَنْ تَحْسُوا بِهِ)، به بی ئەوهی هه ستی پێ بكهن و بزانه له
 كو تێوه بۆ تان دی، تاكو بتوانن خو تانی لێ بهاریزن.

۱۰- ﴿اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِيْ جَنبِ اللّٰهِ﴾، نه بادا كه سێك بلی:
 هه ی داخ و خه فه ته كه م (وه ره تێستا كاتیه تی) له سه ر ئەوهی كه مه تر خه مییم كرد له
 نه یشت خوا دا، له به رانه بهر خوا دا.

وشه ی (أَنْ) زانایان به دوو واتایان لَئِکِیَان دَاوَه تَه وِه:

أ- (لَأَنْ لَا تَقُولَ نَفْسٌ)، بۆ نهوه ی نه فسیک، که سیک نه لَئِ: نه ی داخ و خه فهت بۆ من، له سه ر نه وه ی له ناست خواداو له به رانه ر خوادا، که مته ر خه مییم کرد.

ب- یاخود: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ﴾، (كَرَاهَةً أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ)، نه بادا که سیک بَلَّ، بۆ نه وه ی که سیک نه لَئِ: نه ی داخ و خه فهت بۆ من، ﴿بِحَسْرَتِي﴾، مانایه که ی ناوایه: (أَتَيْهَا الْحَسْرَةُ! هَذَا أَوْلَاكَ فَأَحْضِرِي)، نه ی داخ و خه فهت! تیس تا کاته که ی خو ته وه ره، نه ی داخ و خه فهت بۆ من وه ره، تیس تا کاتیه تی، (حسرة) یش واته: خه فهت و دلته نگیی و په شیمانیی له سه ر شتیک که له ده ست چووده و ناگه ریته وه.

﴿عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ﴾، له سه ر نه وه ی که مته ر خه مییم کرد له ته نیشت خوادا، (الجَنبُ وَالْجَانِبُ: النَّاجِيَةُ وَالْجِهَةُ، وَيُسْتَعَارُ الْجَنبُ لِلْحَقِّ وَالشَّانِ)، (جنب و جانب) یانی: لایهن و لا، ده شخو از ریته وه بۆ ماف و پیگه، واته: مافی خوام به زایه دا، یانی: له به رانه ر پیگه ی به رزی خوادا که مته ر خه مییم کرد، له ناست خوادا که مته ر خه م و به زایه دهر بووم.

﴿عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ﴾، (مَا: مَضْرِيَّةٌ)، مانایه که ی ناوای لَئِ دَیته وه: (عَلَىٰ تَضْيَعِي وَتَفْرِيطِي فِي جَنبِ اللَّهِ)، به هوی به زایه دانم و که مته ر خه مییم وه له ناستی خوادا ﴿﴾.

۱۱- ﴿وَإِنْ كُنْتُ لِمَنِ السَّخِرِينَ﴾، (إِنْ: مُخَفَّفَةٌ مِنَ الْمُثَقَّلَةِ)، واته: به دلنایی من له کالته که رانیس بووم، جیاوازیی نه م (إِنْ) ه و، (إِنْ النَّافِيَةُ) چوون ده زانیی نه م (إِنْ) ه، سووکراوه (مُخَفَّفَةٌ) یه له فورسکراو (مُثَقَّلَةٌ) و، بۆ ته نکید کردنه وه یه نه ک بۆ لابردن؟ به هوی نه و (ل) وه، ﴿وَإِنْ كُنْتُ لِمَنِ السَّخِرِينَ﴾، نه و (ل) ه که ده چیتته سه ر وشه ی دواپی، به وه ده زانین که (إِنْ) ه که ش بۆ ته نکیده و (ل) ه مه که ش بۆ ته نکیده، نجا نه مه مانایه که ی ناوای لَئِ دَیته وه: (أَيُّ فَرَطْتُ تَفْرِيطُ السَّخِرِ لَا تَفْرِيطُ الْغَافِلِ) واته: من که مته ر خه م بووم و به زایه دهر بووم، به زایه دهر و که مته ر خه می کالته پیگه ر، نه ک بی ناگاو نه شاره زا.

(۱۲) - ﴿أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ یان بَلَى: نه گهر خوا راسته پری کردبام بیگومان له پاریزکاران ده بووم، نه مهش باده دریته وه، سهر نه وهی پیشه وه، واته: ﴿كَرَاهَةً أَنْ تَقُولَ﴾، یان: ﴿لَأَنْ لَا تَقُولَ﴾، تاكو نه بادا بَلَى، یاخود: بۆ نه وهی نه لَئِ: ﴿لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي﴾، نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ رینمای کردبامایه، به دلنیای من له پاریزکاران ده بووم، نجا نه م رسته به: ﴿لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي﴾، نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ هیدایه تی دابام، دوو واتایان هه لنده گری:

۱- ﴿أَنْزَلَ لِي الْهُدَايَةَ﴾، نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ رینمای بۆ دابه زاندم.

۲- نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ منی راسته پری کردبایه، یانی: خوا هیدایه ته که ی دابه زاند بوو، به لَم نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ منی رسته پری کردبایه، به دلنیای من له پاریزکاران ده بووم.

﴿التَّقْوَى هُنَا هُوَ الْمُتَمَنَّى﴾، خۆزگه پِن خواستراوه که ته قوایه، واته: بۆ نه وهی نه فسیک نه لَئِ، یاخود نه بادا که سیک بَلَى: نه گهر خوا ﴿رَبَّنَا﴾ منی راسته پری کردبایه، من له پاریزکاران ده بووم، وه لَمی (لو) یش قرتیخواوه، واته: نه و کاته به نامانج و تاکام ده گه یشتم و، به خته وهر ده بووم، بۆ نه وهی که سیک وانه لَئِ، با نیستا بگه ریته وه، نه وه که له رۆژی دواییدا نه و خۆزگه و بریایانه بَلَى، که دره ختی خۆزگه و بریا بۆ که س به ری نه گرتوه و به ریش ناگری.

(۱۳) - ﴿أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ هه روه ها بۆ نه وهی که سیک کاتیک که سزاو نازار ده بینن، نه لَئِ: نه گهر جار یکم ببووايه (جار یک گه پانه وه بۆ دنیا) نجا له چاکه کاران بوومایه (ناوتم ده هاته دی).

﴿ال﴾ ی سهر ﴿الْعَذَابَ﴾ بۆ (عهده)، واته: که سیک کاتیک سزاو نازاره که ده بینن، که پیشتر باسکراوه و سزاو نازاری دۆزه خه، ﴿لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً﴾، نه گهر من جار یکم بۆ ببووايه، واته: جار یک گه پانه وه م ببووايه بۆ دنیا، ﴿كَرَّةً﴾، ﴿أَي رَجْعَةً﴾، ﴿فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾، نجا له چاکه کاران بوومایه، واته: زیاد له پاریزکردن، له چاکه کارانیش بوومایه، یاخود چاکه م کردبایه له جیاق خراپه، نه و کاته ناواتی من ده هاته دی، که دیاره وه لَمه که قرتیخواوه، له بهر نه وهی به سیاق و سه لیه دیاره، خوا ﴿رَبَّنَا﴾ ده فه رموی:

۱۴- ﴿بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تَاكِتٌ مِّنَ رَبِّكَ﴾، با به دنیایی نایه ته کاهت بو هاتن، (بلی یانی: با، به داخوهده هه نیدیک له وانهی ته تفسیری قورنایان کردوه به کوردیی (بلی یان له گه ل (نعم) دا لن تیکه ل بووه، (نعم) به کوردیی (به لن) یه، به لام (بلی) له کوردیدا (با) یه، نه گهر یه کیک به تو بلن: نایا فلان روزه نه هاتم بو لات؟ نه گهر هاتیت ده لئی: با نه گهر بلئی: به لن، واته: نه هاتوو، به لام که گوته: با، واته: پشتگیری ده که ی واته: هاتوو، (بلی: حَرْفٌ لِّنْطَالٍ مِّنْفِي، أَوْ مَا فِيهِ رَاحَةُ النَّفْسِ لِقَصْدِ إِثْبَاتِ مَا نُفِي قَبْلَهُ)، (بلی): پیتیکه بو هه لوه شانده وهی شتیکی لابراو، یا خود شتیکی که بو قی لابردنی تیدا بن، به مه بهستی چه سپاندنی نهو شته ی کیه پیشتر لابراوه، واته: نهو مروقه تاوانباره، ده لن: نه گهر خوا ﷻ رنمایی کردبام، یان خوا ﷻ راسته رتی کردبام، به دنیایی له پاریزکاران ده بووم، یان دوا ی نه وهی سزا ده بینت ده لن: نه گهر گه پرانه وهی کم بو هه بووایه، بیگومان له چاکه کاران ده بووم، خوا ﷻ وه لامی قسه ی پیش ده داته وهو ده فهرمو: ﴿بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تَاكِتٌ مِّنَ رَبِّكَ﴾، با، نایه ته کانی منت بو هاتن، نه مه هه لوه شانده وهی نهو قسه یه تی که ده لن: ﴿لَوْ أَنَّ لِلَّهِ هَدْنِي﴾، نه گهر خوا منی رنمایی کردبایه، واته: راست ناکه ی که خوزگه ده خوازی، رنمایی خوات بو هاتبایه له دنیا دا، با! نایه ته کانی منت بو هاتن، به لام:

۱۵- ﴿فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾، به دروت دانان و خوت به زلگرت و له بیبروایان بووی، یانی: به هو ی به درو دانان و خو به زلگرتنه وه، شایسته ی نه وه نه بووی خوا ﷻ راسته ریت بکات، نه گهر نا هیدایه ت و رنماییه که له بهر ده ستدا بوو، به لام خوا راسته رتی نه کردی، که واته: نه وه ت راست نیه، که هیدایه ت بو نه هاتین، رنماییت بو هاتوه، نه وه ش که خوا ﷻ راسته رتی نه کردوو ی راسته، به لام له بهر نه وه راسته رتی نه کردوو ی، چونکه تو نایه ته کانت به درو دانان و خوت له ناستیاندان به زلگرت، که واته: خه تای خوت بوو رتی راستگرتت له خوت گرت، بو خوت په رچ و له مپه رت له بهرده م رتی راست گرتتی خوتدا دانا.

﴿وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ له بیبروایانیش بووی، یا خود له سپله و ناسپاسان بووی.

کورتە باسینک له باره‌ی نایه‌تی (۵۳)وه

که ئومید به‌خستین نایه‌ته

سه‌ره‌تا ده‌لێین:

له ته‌فسیری سووره‌تی (النساء)دا، له کاتی ته‌فسیر کردنی نایه‌ته‌کانی: (۱۷ و ۱۸)دا، باسینکی تارا‌دده‌یه‌ک تیروته‌سه‌لمان له باره‌ی (توبه)وه کردوه، هه‌روه‌ها له کتییی: (که‌پانه‌وه بۆ لای خوا)دا، که تا‌کو ئیستا شه‌ش جاران چاپ کراوه، به‌ درێژی له باره‌ی گه‌رانه‌وه بۆ لای خواو، له باره‌ی نهم نایه‌تی ژماره (۵۳)وهو هه‌وت هه‌شت نایه‌ته‌کانی دواییشی، باسینکی تیرو ته‌سه‌لمان کردوه، چونکه نه‌و نایه‌تانه هه‌موویان پینکه‌وه په‌یوه‌ست، بۆیه که‌سێ بیه‌وی له باره‌ی گه‌رانه‌وه بۆ لای خواوه، زیاتر به‌رچاو پوون بێ، ده‌توانێ بگه‌رته‌وه بۆ نه‌و سه‌رچاوانه‌ی با‌سمان کردن، هه‌روه‌ها له هه‌ر کام له کتییی: (پێگای صالح بوون و به‌ره‌و خوا چوون)^(۱)و، له کتییی (گیانی ژبان)یشدا له باره‌ی گه‌رانه‌وه بۆ لای خواوه، قسه‌مان کردوه.

له دوو ته‌وه‌ریش دا له باره‌ی نهم نایه‌ته موباره‌که‌وه، ده‌دوێین:

ته‌وه‌ری یه‌که‌م: ئومید به‌خستین نایه‌ت له قورئان دا:

نایه‌تی ژماره (۵۳) که ده‌قه‌که‌ی نهم‌یه: ﴿قُلْ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰسْرُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْطُلُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿۵۳﴾ الزمر، نهم نایه‌ته له لای زۆربه‌ی هه‌ره زانایان، به ئومید به‌خستین نایه‌ت له قورئاندا (أُرْجَىٰ أَيْةٍ فِي الْقُرْآن) دانراوه، له‌و باره‌وه‌ش زانایان زۆر

(۱) بروانه: چاپی شه‌مه‌ی: ۲۱-۲۰۲۱ز.

قسه یان کردوه، هه لبه ته ئایه تی ئومید به خش بو تاوانبارن و لاده ران و گونا هباران زورن، به لام نهم ئایه ته زوربه ی زانیان به ئومید به خسترین و دلخوشه کرتین فه رمایشتی خویان داناو له قورئاندا، بو گونا هباران و تاوانباران و، که ساتیک که ده یانه وی بو لای خوا بگه رینه وه، له و باره وه کپرداوه (روایه) به ک هه به، هه رچه نده سه نه ده که ی به هیز نیه، به لام تیشک ده خاته سه ر چه مک و واتای نهم ئایه ته وه، زوربه ی ته فسیره کانیش هیناویانه، منیش به باشم زانی بیهینم:

که نهمه ده فه که به تی: (أَتَى وَحْشِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَتَيْتَكَ مُسْتَجِيرًا، فَأَجْرَنِي حَتَّى أَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ كُنْتُ أَحِبُّ أَنْ أَرَكَ عَلَى غَيْرِ جَوَارٍ، فَأَمَّا إِذْ أَتَيْتَنِي مُسْتَجِيرًا فَأَنْتَ فِي جَوَارِي، حَتَّى تَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ» قَالَ: قَبْرِي أَشْرَكْتُ بِاللَّهِ، وَقَتَلْتُ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ وَزَيَّنْتُ، هَلْ يَقْبَلُ اللَّهُ مِنِّي تَوْبَةً؟ فَضَمَّتْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى نَزَلَتْ: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ الفرقان، إِلَى آخِرِ آيَةِ، فَتَلَاهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ: أَرَى شَرَطًا فَلَعَلِّي لَا أَعْمَلُ صَالِحًا، أَنَا فِي جَوَارِكَ حَتَّى أَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ، فَتَزَلَّتْ: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ، وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ النساء، فَدَعَا بِهِ فَتَلَا عَلَيْهِ، قَالَ: فَلَعَلِّي مِمَّنْ لَا يَشَاءُ، أَنَا فِي جَوَارِكَ حَتَّى أَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ، فَتَزَلَّتْ: ﴿يَعْبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ ﴿٥٣﴾ فَقَالَ: نَعَمْ الْآنَ لَا أَرَى شَرَطًا فَاسْلَمْ) (أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ: ٧١٤٠، وَذَكَرَهُ الْهَيْثَمِيُّ فِي الْمَجْمَعِ: ج ٧، ص ١٠٠ و ١٠١، وَقَالَ: رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَفِيهِ (أَبِينُ بْنُ سَفِينٍ) ضَعَّفَهُ الذَّهَبِيُّ).

واته: وه حشیی هات بو لای پیغه مبه ر ﷺ گوئی: نهی موحه ممه ده! هاتووم په نام پی بردووی، (هاتوومه په ناتوه، له نیو عه ره باندا عاده تیک هه بووه پی گوئراوه: (جوار) په نام به تو هیناوه وه په نام بده، بو نه وهی گویم له فه رمایشتی خوا بی، (له سووربه تی (التوبه) ده، خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿وَإِنْ أَحَدٌ

مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجْرُهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ اتَّبَعَهُ مَأْمُتَةً ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ واته: نه گهر به کتیک له هاوبه ش بو خوادانه ران، داوای په نای لى کردی، په نای بده، تاكو گوئیستی فرمایستی خوا ده بى، دواى بيكپروه بو شوئى، جى دنياى خوى، نه ویش به وى ته وه وه كه نایزان، كه له ته فسیرى سووره تى (التوبة) دا، له و باره وه به ته فسیل قسه مان كرده، پیغه مبه رى خوا ﷺ فرمووى: من هزم ده كرد كه به بى پنادان خواستن تو بینم، به لام تىستا كه وه ك په نابهر هاتووى، تو له په نای منداى، (له سببه رى تيمه دای)، هه تاكو گویت له فرمایستی خوا ده بى.

وه حشیى گوئى: من هاوبه شم بو خوا داناوه، نه وه نه فسه ی خوا قه ده غه ی كرده، كوشتوومه، (به تايهت بكورى همزه ی مامى پیغه مبه ر بووه ﷺ)، هه روه ها زیناشم كرده، نایا خوا ﷺ گه رانه ودم لى وه رده گرى؟ پیغه مبه رى خوا ﷺ بن دهنك بوو، هه تا هم نایه ته دابه زى له سووره تى (الفرقان) دا كه خوا ﷺ ده فرموئى: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ تا كو تايى، پیغه مبه ر ﷺ به سه ريدا خوینده وه، وه حشیى گوئى: مه رچيک ده بینم، رهنكه نه گونجى كرده وى باش بكهم، (چونكه دواى نه وه ده فرموئى: ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٧﴾﴾ (الفرقان)، بويه گوئى: من هه ر له په نای تودامه، هه تا گویم له فرمایستی خوا ده بىت، (واته: تاكو نایه تيك ده بیستم كه قه ناعه تم بن بن كه بگه ريمه وه).

ننجا نه وه نایه ته ی ژماره (٤٨) ی سووره تى (النساء) دابه زى، كه ده فرموئى: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿١٨﴾﴾، (بتيگومان خوا ﷺ له وه نابورئى هاوبه شى بو دابرتى، به لام جگه له وه له هه ر كه سيك ده بوورئى، كه بيه وئى، هه ر كه سيكيش هاوبه ش

بُوَ خَوا دابَنی، ئەووە درۆیهکی مه زنی بُوَ خَوا هه لبه ستوه، پێغه مبه ریش بانگی کردو نایه ته که ی به سه ردا خۆینده وه، وه حشیی گوئی: پهنگه من نه و که سه بم، که خَوا ﷻ نایه ووی له من خۆش بی، بۆیه من هه ر له په نای تو دام، هه تا گویم له فه رمایستی خَوا ده بی.

ننجا ئەم نایه ته دابه زی: ﴿قُلْ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ﴾ الزمر، نیدی وه حشیی گوئی: به لئی تێستا هه یج مه رجیتک نابینم و مسو لمان بوو.

وهک گوتم: ئەم گێردراودیه تیشکی زیاتر ده خاته سه ر چه مک و واتای ئەم نایه ته موباره که و، زیاتر ده بیته به لگه، که ئەم نایه ته موباره که ئومید به خستین نایه ته له قورئاندا، بُوَ که سانیک که بگه رتیه وه بُوَ لای خَوا ﷻ هه مووشمان پێوستییمان به گه رانه وه بُوَ لای خَوا هه یه، وهک له کتییی: (گه رانه وه بُوَ لای خَوا) دا، باس م کردوه، که گه رانه وه بُوَ لای خَوا ﷻ به گشتیی سیفه قی بر واداران ه، به لکو پێغه مبه ران له هه موو که س زیاتر گه رانه وه بُوَ لای خَوا، گه رانه وه ش بُوَ لای خَوا، ته نیا ئەوه نیه که له گونا هه وه بُوَ فه رمانبه ریی بگه رتیه وه، به لکو گه رانه وه بُوَ لای خَوا، جاری وایه له کوفرو شیرکه وه یه بُوَ نیمان و خَوا به یه کگرتن و، جاری وایه له نیفاقه وه یه، نیفاق و موخه نته تی بُوَ مسو لمانه تی ساغ و راست و، جاری وایه له ئیلحاد وه هه یه بُوَ خَواناسیی و، جاری واش هه یه له گونا هه تاوانه وه یه بُوَ فه رمانبه ریی و، جاری واش هه یه له فه رمانبه ریه کی که مه وه یه بُوَ فه رمانبه ریه کی باشتر و، جاری واش هه یه، له فه رمانبه ریه کی زۆر باشیشه وه یه، به لأم گه رانه وه بُوَ لای خَوا یه، که بلایی: خَوا یه! ئەو تاعه ت و فه رمانبه ریه ی من نه نجامی ده ده م، نه گه ر زۆر زۆر باشیش بی، به لأم شایانی تُو نیه و، شایسته ی مه قامی به رزی تُو نیه، که پێغه مبه ران به و جو ره گه رانه وه یه بُوَ لای خَوا گه رانه وه.

توهوری دووهم: ده (۱۰) به لکه لهسهر ئومید به خشتترین بوونی ئەم ئایه ته:

(۲) - (فخر الدین الرازی) په حمه قی خوی لئ بن له ته فسیره که ی خۆیدا: (مفاتیح الغیب) ^(۱)، که به (التفسیر الکبیر) یش ناسراوه، به ده (۱۰) به لکه ئەم ئایه ته شی ددکاتهوه، که ئومید به خشتترین ئایه ته له قورئاندا، ئیمهش به ته عبیرو دارشتنهوهی خویمان و کهم و زیاد کردنهوه لئی ده خوازینهوه:

۱- ده لئ: (سَمَى الْمَذِیْبَ بِالْعَبْدِ)، ﴿قُلْ يٰعِبَادِ﴾، گوناھباری به بندهی خۆی پیناسه ی کردوه، ئنجا مادام بندهی خۆی بن، ئەوه مه دحه، یاخود به لای که مهوود ئومید پین به خشینى تیدایه، که تۆ هه ر بندهی خوی، ئەگه ر گوناھباریش بی و، بگه ر بن ئیمانیش بی، هه ر بندهی خوی.

۲- (أَصَافُهُمْ إِلَىٰ نَفْسِهِ)، ﴿يٰعِبَادِ الَّذِينَ﴾، پالیداونه لای خۆی: به بنده کانی من، ئەوهش به لکه به کی دیکه به که نه و ئایه ته جی دلخۆشی و ئومیده.

۳- که فه رموو یه قئ: ﴿أَمَرُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾، (فَسَمَى الذَّنْبَ إِشْرَافًا)، گوناھه که ی ناو ناوه زیده پرۆی، ئنجا فه رموشیه قئ: (عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ) واته: زیده پرۆیتان کردود له دژی خوئان، واته: گوناھو تاوانه که به زیانی خوئانه، ئەگه رنا هیچ زیانکی به خوا نه گه یاندود.

۴- که فه رموو یه قئ: ﴿لَا تَقْضُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾، که واته: به هیوای به زه یی خوا بن، چونکه فه رموو یه قئ: له به زه یی خوا نا ئومید مه بن، که واته: ئومیده وار بن به به زه یی خوا.

۵- که فه رموو یه قئ: ﴿مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾، نه یفه رموو: (مِن رَّحْمَتِي) به لکو فه رموو یه قئ: (مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ)، ئنجا په حمه تیک پالبدرته لای خوا، که خوا ﷻ خاوه نی هه موو ئەو سیفه ت و خه سه له ته به رزو په سندانه یه، که هیچیان سنووریان نیه، نه به زه یی خوا ﷻ سنووری هه یه، نه لئ خۆشبوونه که ی، نه که رهم و به خشینى، نه حکمه قئ، هیچکام لهو سیفه تانه ی خوا ﷻ سنووریان نیه.

۶- که ده فہرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبُكُمْ﴾، بہ دنیایی خوا دہ پوشتی، دہ بووری، نہ یفہرموود: (إِنَّهُ يَعْلَمُ)، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبُكُمْ﴾، کہ باسی خوا ﷻ دہ کات، ناوی خوا (اللہ) دہ ہیئت، مانای وایہ خوا ﷻ بہ ہہموو سیفہ تہ کانیہ وہ باسی دہ کری.

۷- کہ دہ فہرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾، واتہ: لہ تیکرای گوناہان دہ بووری، ویکرا، واتہ: یتکہ وہ لہ ہہموو گوناہہ کان دہ بووری، نہ گہر تہ وہ بہ کی راست و چاک بکری.

۸- کہ دہ فہرموی: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ﴾، بہ دنیایی ہہر نہو زور لیبوردہ بہ، وہ سفی خوی کردوہ بہ لیبوردن و لیبوردنیسی لہ خویدا کورت ہہ لتناوہ، ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ﴾، بہ دنیایی ہہر نہو زور لیبوردہ بہ.

۹- ہہرودہا خوا عزوجل بہ بہ زہیش خوی یتناسہ کردوہ: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ﴾، واتہ: لہ گوناہہ کانیش دہ بووری و بہ زہیش دہ نوئتی.

۱۰- بہ شیوازی کورتہہ لتنان خوی بہ لیبوردہ و بہ بہ زہی یتناسہ کردوہ: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ﴾، بہ ہوی رانای جیا کردنہ وہ (صَمِيرُ الْفُضْلِ) ہوہ، جاری بہ ہوی (إِنْ) د، کہ نامرازی جہ ختکرنہ وہ ہو، پاشان (هُوَ) کہ پتی دہ گوتری: رانای جیا کردنہ وہ (صَمِيرُ الْفُضْلِ) واتہ: بہس نہو زور لیبوردہ بہ، زوریش میہرہ بان و بہ بہ زہیہ.

لہ کوتایی نہم کورتہ باسہ دا، نہم فہرماشتہ ی یتغہ مہریش ﷻ دینین:

﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رَهْطٍ مِنْ أَصْحَابِهِ يَضْحَكُونَ وَيَتَحَدَّثُونَ، فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ تَعَلَّمُونَ مَا أَعَلَّمْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا، ثُمَّ انصَرَفَ وَأَبَى الْقَوْمَ، وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: يَا مُحَمَّدُ، لِمَ تَقْنَطُ عِبَادِي؟ فَرَجَعَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: أُنَبِّئُكُمْ، وَسَدُّوا، وَقَارِبُوا﴾ (أخرجه البخاري في الأدب المفرد: ۲۵۴، وإسناده حسن).

واٲه: ٲه بوو هوږه يره ﷻ، ده گير ٲٲه وه، ده لى: رُوژنك ٲٲغه مبه ر ﷻ چوو ه لى كوٲمه لٲك له هاوه لانى، له و كاته دا قسه بان ده كردو ٲٲده كه نين، ٲه وٲش فهرمووى: سوٲند به و زانه ي گيانى منى به ده سته، ٲه گهر ٲه وه ي من ده يزانه، ٲٲوه زانباتان، كه م ٲٲده كه نين و زور ده گريان، دوايى رُوٲشت، خه لكه كه ي گرياند، خوا ﷻ سر ووشى بو كرد، ٲه ي موخه ممه د! بو چى به نده كانى من نا ٲومٲد ده كه ي؟ ٲٲدى ٲٲغه مبه ر گه رايه وه بو لايان و فهرمووى: موژده تان لى بى و هه ولبده ن رٲى نٲوه راست بگرن، خوٲان نزيك بخه نه وه.

واٲه: ٲه گهر نه تا نتوانى رٲك به رٲدا برون، خوٲان نزيك بخه نه وه، ٲه وده نده ي بوٲان ده گونجى له خه ٲى نٲوه راست و له ٲٲكانى ٲامانج، بخه فٲٲن.

مهسه له ی دووهم:

له رۆژی قیامه تدا، نهوانه ی درۆیان بۆ خوا ﷻ هه لبه ستوه (گوتوو یانه: هاوبه شی ههن، یان رۆله ی ههن)، روویان رهش هه لده گه پئی و دۆزه خیش جینگایانه، نهوانه ش که پارێزیان کردوه، خوا ﷻ به هۆی سه رفرازیانه وه، ده ربازیان ده کات و، هه یج زیان و دلته نگیان تووش نابئی:

خوا ﷻ ده فه رموی: ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦١﴾ وَسَجَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ أَتَقُوا بِمَقَانِرٍ لَّا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾﴾

شی کردنه وه ی ئەم دوو ئایه ته، له پینج برگه دا:

(١) ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾ هه رودها له رۆژی هه لسانه وه دا، (بیکومان (و)ه که بۆ بادانه وه و گنپانه وه دیه، ئەم پسته یه ده یگنپه ته وه بۆ یه کیک له پسته پشوو ه کان)، نهوانه ی درۆیان بۆ خوا ﷻ هه لبه ستوه، ده یانبینی روویان ره شه لکه راوه، (کذبوا علی الله: ناسبوا علیه ما هو متزه عنه)، درۆیان به ناوی خوا وه هه لبه ستوه، واته: شتیکیان پالدا ته وه لای خوا ﷻ، که خوا له وه پاک و دووره، که ده فه رموی: ﴿وَجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾، ئەمه وه ک نهو ئایه ته ی سووره ق (آل عمران) ه، که ده فه رموی: ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ وَكُتِبَ عَلَيْهَا وُجُوهُ﴾، واته: نهو رۆژدی که هه ندیک روو سپیی و دره وشاوه ده بن و، هه ندیک روو رهش و تلخ ده بن، که به ته تکید رووی نه هلی نیمان سپیی و گه ش و دره وشاوه ده بن، رووی نه هلی کوفرو تاوان، رهش و تلخ ده بن، ئنجا خوا ﷻ ده فه رموی:

(٢) ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾، ئایا له دۆزه خدا جینگای هه وانه وه بۆ خو به زلگرا ن نه؟! نهوانه خو به زلگربوون له به رانه بر په یامی خوا، له به رانه بر

پتغهمبهری خودا ﷻ بویه جیگهی حهوانهوه یان، نه گهر هه بِن، شوئنیگ که تیبدا پشوو بدن، بریتیه له دۆزه خ، چونکه (مئوی) ناوی شوئنه، (ئوله) به مانای پشوودان و ئیسراحت کردنه، که ئه مه به توانجه وه خوا ﷻ ده یفه رموی، نه گهرنا بو ته هلی دۆزه خ، پشوودان و ئیسراحت و سره وتن نیه.

له باره ی خو به زلگریه وه که سیفه تیکی زۆر خراپه، خوا ﷻ له چند شوئندا له قورئاندا بیروایانی ناحه زی خو ی به و سیفه ته دزۆه پتئاسه کردوه، له و باره وه ش نه و فه رما یسته ی پتغهمبهر ﷻ دئینن، که ده فه رموی:

إِنشَرُّ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَمْوَالَ الذَّرِّ، فِي صُورِ النَّاسِ، يَعْلَوْهُمْ كُلُّ شَيْءٍ مِّنَ الصَّغَارِ، حَتَّى يَدْخُلُوا سَجُنًا فِي جَهَنَّمَ} (أخرجه أحمد: ۶۱۷۷، تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده حسن).

واته: خو به زلگره کان له رۆژی قیامه تدا، وه ک میرووی گچکه کۆده کرینه وه، له شیوه ی مرو فدا، زه بوونی و گچکه بی پتئانه وه په یوه ست ده بِن، تا کو ده خرینه نیو زیندانیگ له دۆزه خدا.

خوا په نامان بدات، نجا نه گهر نه وه حالئ که سانیکه که درۆیان بو خوا هه لبه ستوه و، له به رانه ر په یامی خوا ﷻ و پتغهمبهری خودا ﷻ خو یان به گه وره گرتوه، با بزانی ن ته هلی ئیمان چۆن؟

۳- ﴿وَسَجَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَقَارَتِهِمْ﴾، خوا ﷻ نه وانیه ی پاریزیان کردوه، به هوی سه رفرازیانه وه، قوتاریان ده کات، (مقاراة) خوئندراویشه ته وه: (مقارات)، (لمقاراتهم)، (المقاراة: مَصْدَرٌ مِمِّيٍّ لِلْقَوْزِ، أَوْ اسْمٌ لِلْفَلَاةِ لِأَنَّهَا مَكَانُ الْقَوْزِ)، (مقاراة) یان چاوگیکی میمیه له وشه ی (قوز)، (قوز) یش یانی: سه رفرازی و رزگار بوون، ده ربا ز بوون، یا خود (مقاراة) ناوه بو ده شت، له به ر نه وه ی مرو ف نه گهر بکه وپته ده شت، مانای وایه ده ربا زی بووه، له ده ریا ده ربا زی بووه و، له چیا بیه ک که لئ عاس بووه، نه گهر بیته خواری، ده ربا زی بووه، خوا ﷻ نه وانیه ی که پاریزیان کردوه، به هوی سه رفرازیانه وه،

ثو و سرفرازییی که نه‌نجامی ته‌قواو کرده‌وی باشیانه، در‌بازو قوتاریان ده‌کات له سزای دۆزه‌خ.

۴- ﴿لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ﴾، زیانیان تووش نابئ، ناره‌حه‌تیان تووش نابئ.

۵- ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾، خه‌فه‌تیش داناگرن، واته: نه له پووی جه‌سته‌یه‌وه زیان و ناره‌حه‌تیان تووش دئی، نه له پووی ده‌روونیسه‌وه، خهم و په‌ژاره داده‌گرن.

ئنجا: ﴿لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾، ئەمه پوونکه‌ره‌وه‌ی رسته‌ی پتشیته، که ده‌فه‌رموئ: ﴿وَسَجَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَقَارِنِهِمْ﴾، خوا ښکلا نه‌وانه‌ی پار‌زیان کردوه به‌هؤی سه‌رفرازیانه‌وه، در‌بازیان ده‌کات، ئنجا پووی ده‌کاته‌وه در‌بازکردنه‌که‌ی خوا ښکلا بؤ نه‌وان چیه؟ نه‌ویه که ناره‌حه‌تی و زیانیان تووش نابئ، له پووی جه‌سته‌یه‌وه، هه‌روه‌ها له پووی ده‌روونیسه‌وه خهم و په‌ژاره داناگرن.

پسپۆرانی زمان گوتوویانه: (جَاءَ نَفِي السُّوءِ بِالْجُمْلَةِ الْفِعْلِيَّةِ، إِذْ أَهْلُ النَّارِ فِي حَالِهِ مَسَّ سُوءٌ مُّتَجَدِّدٌ، وَجَاءَ نَفِي الْحُزْنِ بِالْجُمْلَةِ الْإِسْمِيَّةِ): ﴿لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾، واته: لابردي خراپه‌و زیان به‌رسته‌ی کرداری هاتوه، ﴿لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ﴾، بۆه‌ش به‌رسته‌ی کرداریه، چونکه خه‌لکی نیو‌ناکر هه‌میشه له‌حاله‌ق تازه‌بوونه‌وه‌ی زیان و نازارو نه‌شکه‌نجه‌دان، به‌لام لابردي خهم و خه‌فه‌ت به‌رسته‌ی ناوی هاتوه، ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾، هه‌روه‌ها نه‌وان په‌ژاره داناگرن، (وَذَلِكَ لِإِنَّ شَأْنَ الْأَسْوَءِ الْجَسَدِيَّةِ تَجَدُّدُ آلِمَاهَا، وَشَأْنَ الْأَكْثَارِ الْقَلْبِيَّةِ دَوَامُ الْإِحْسَاسِ بِهَا)، به‌راستی شیکردنه‌وه‌یه‌کی جوانه.

واته: له‌به‌ر ئەوه‌ی نازاره جه‌سته‌یه‌کان حاله‌تیان وایه، که دووباره ده‌بنه‌وه، به‌لام حاله‌ته‌ ده‌روونیسه‌کان، به‌رده‌وام مرؤف هه‌ستیان پی ده‌کات، بۆه‌ پتووستی نه‌کردوه باسی تازه‌بوونه‌ویان بکری.

مهسه له ی سینه م:

راگه یانندی نهو راستیه که خوا ﷻ به دیهینه ری هه موو شتیکه و سرپرشتیاریه قی و، کلپله کانی ناسمانه کان و زویش ته نیا به ده ست وین، نه وانه ی بیرواشن به نایه ته کانی خوا، نه وانه ن زیانباران و ره نچه رو یانی راسته قینه ن:

خوا ﷻ ده فرموی: ﴿اللَّهُ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿۳۲﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿۳۳﴾

شیکردنه وه ی تم دوو نایه ته، له پینچ برگه دا:

۱- ﴿اللَّهُ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾، خوا به دیهینه ری هه موو شتیکه، واته: ههر شتیکی که دروستکراو و وه دیهینه دراو بی، خوا ﷻ به دیهینه رو په یداکه ری هقی، به لام نهو شتانه ی سیفه قی مه خلوقیان به سه ردا ناچه سین، په کیان له سه ر به دیهینه ر (خالق) نه که وتوه، به لام ههر شتیکی که مه خلوق بی و به دیهاتین و به دیهیزابن، به نه نکید به دیهینه ره که ی و په یداکه ره که ی خوابه ﷻ چونکه هیچ په یدا بوویه ک به بن په یداکه ر نابن، ته نیا خواش ﷻ توانای وه دیهینه نانی شته کانی هه یه له نه بوونه وه.

۲- ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾، نهو (خوا ﷻ) یش به سه ر هه موو شتیکه وه سرپرشتیاره، (وکیل) له نه صلدا (فَعِيلٌ مَعْنَى مَفْعُولٍ) د، واته: (مَوْكُولٌ لِئَنَّهُ) کار پی سپیردراو، خوا ﷻ به سه ر هه موو شتیکه وه کار پی سپیردراوه، واته: چاره نووس و کاروباری ههر شتیکی به ده ست خوابه ﷻ، (الْوَكِيلُ: الْمُتَصَرِّفُ فِي شَيْءٍ بَدُونِ تَعْقِيبٍ)، (وکیل): بریتیه له که سیک ده ستوره دان له شتیکیا ده کات و ده ستکاری بی ده کات، بی نه وه ی کهس به دوایدا بچی، یان که سیک بتوانن بلن: بوچی واتکردو بو واتنه کرد؟!

۳- ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، کلپله کانی ناسمانه کان و زهوی هی وین، به ده ست وین، (مَقَالِيدُ) کۆی (اِقْلِيدُ) د، هه ندیک گوتوو یانه: (اِقْلِيدُ) یش له فارسییه وه

به عه‌ر‌دیبی کراوه، له (کَلْبِد)ی فارسییه‌وه‌یه که به کوردیش ده‌لَین: کلبل، زۆریش پَنده‌چَی وای، چونکه دوابی که ده‌گه‌رَین بۆ ریشه‌ی (مَقَالِد) له زمان عه‌ر‌دیبیدا، نابینینه‌وه، که‌واته: وه‌ک چۆن (سُنْدُس، اِسْتَبْرَق، زُرَّابِی، سَجِیل)، ئەوانه له ئەسله‌که یان رۆمیین، یان فارسین، ئەوانیش له‌وانه‌یه بگه‌رَنه‌وه بۆ کوردیی، بۆ وینه: (زُرَّابِی) که کۆی (زِرَبِی)یه، له ئەسلدا له (زُرَب)وه هاتوه، (سَجِیل) که (سَنج جَل)ه، له سه‌نگی گله‌وه‌یه، واته: به‌ردی قور، ئەوانه ئەسله‌که‌یان فارسییه و فارسییش له‌گه‌ل کوردیی دا ریشه‌که‌یان یه‌که، هه‌روه‌ها له‌گه‌ل زمانه‌کانی دیکه‌ی (نوردو هیندی)و هه‌موویان ریشه‌یان یه‌که، که زمانه (هیندو نورووپیه‌کان)یان پَ ده‌لَین، ننجا (مَقَالِد) کۆی (اِقْلِيد)ه، (اِقْلِيد) واینده‌چَی له کلیدی فارسییه‌وه هاتب، واته: کلبل، که به (مَقَالِد) کۆ ده‌کرته‌وه، خوا ﷻ که ده‌فه‌رموی: کلبله‌کانی ناسمانه‌کان و زه‌وی به ده‌ست وین، واته: کللی خه‌زته‌کان و کللی ده‌روازی نه‌پتینه‌کان، نه‌یا به‌ده‌ست خ‌وای په‌روه‌ردگار‌ه‌وه‌ن، هه‌ل‌به‌ته‌ پاره‌کی دیکه‌ش هه‌یه که وشه‌ی (مَقَالِد) کۆی (اِقْلِيد)ب، که له (اِقْلِيد)س‌دوه هاتوه و وشه‌یه‌کی رۆمیه، نه‌ویش به مانای کلبله.

ننجا د‌وای ئە‌وه‌ی خوا ﷻ خ‌وای به‌و س‌ی وه‌س‌فه سه‌ره‌کیه پ‌ت‌ناسه کرد، به‌ده‌پ‌ت‌نه‌ری هه‌موو ش‌ت‌یکه، سه‌ره‌ر‌شت‌یارو کار‌پ‌ت‌ سپ‌ی‌رد‌را‌وو پار‌ت‌زه‌ری هه‌موو ش‌ت‌یکه، کللی ناسمانه‌کان و زه‌وی به‌ده‌سته، ننجا ده‌فه‌رموی:

٤- ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَكْتُمُونَ﴾، ئەوانه‌ش ب‌پ‌ی‌روان به‌ئایه‌ته‌کانی خوا.

٥- ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾، نا ئەوانه‌ن زیانبارانی راسته‌قینه.

که‌واته: ئە‌وه‌و س‌ی ر‌سته‌یه‌ی پ‌ت‌ش‌ن، که خوا ﷻ فه‌رم‌و‌وی: ﴿اللَّهُ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (١٢) لَهُ مَقَالِدُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ﴿١٣﴾، ئەم س‌ت‌یه، هه‌موویان ر‌ی‌خ‌ۆش‌که‌رن بۆ ئە‌وه‌ی د‌وایی د‌ی، که بر‌ت‌یه له‌وه‌ی ده‌فه‌رم‌و‌ی: ئەوانه‌ی ب‌پ‌ی‌روان هه‌ر ئەوانه‌ن زیانبار: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَكْتُمُونَ﴾، ئەوانه‌ی ب‌پ‌ی‌روان به‌ئایه‌ته‌کانی خوا، ننجا ئایه‌ته‌کانی خواش ده‌گ‌ون‌ج‌ی

مه به ست پیتان نایه ته خوینراوه کان بن، که فه رمایشتی خوان، ده شگونجین نایه ته بیزاراوه کان بن، دیارده سروشتیه کان، که خوا ﴿۱۱۳﴾ دوو کتیبی خستوونه بهر دهستی به شهر: کتیبیک که ده خوینرتیه وهو، نهو کتیبه ی که ده بیرتی، نهو کتیبه ی که ده خوینرتی قورنانهو، نهو کتیبه ی ده بیندرتی که ردوونهو، خوا برکه کانی ههر کام لهو دوو کتیبه ی ناوانون نایهت، ههم رسته کانی قورناتی ناوانون نایهت، ههم دیارده سروشتیه کانیشی ناوانون نایهت، چونکه ههر کامیان نیشانهن و، تیمه ههم به رسته کانی قورناتن ده زانین، که نهوه فه رمایشتی خوابه، ههم نه گهر تهماشای که ردوونیش بکهین، ده زانین دروستکراوی خوابه، قورناتن بیژراوی خوابه، که ردوونیش دروستکراوی خوابه، نجا تیمه ههم له رپی وته بیژراوه کانیه وه، ههم له رپی دروستکراوه کانیه وه، خوای په روهردگار ده ناسین، که ده فه رموی: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾، راناوی (ههم): که پتی ده گوترتی: راناوی جیاکردنه وه (ضَمِيرُ الْفَضْلِ)، کورتهه لیتنان ده گه به نئی، واته: ههر نهوانه ن زیانباران و رهنجه رویانی راسته قینه، نجا نهو سن رسته ی پیشن: ﴿إِنَّ اللَّهَ خَلِيقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ﴿۱۱۴﴾، له معالید السموات والأرض ﴿۱۱۳﴾، زهمینه خویشکه ربوون بو نهوه ی که دواپی دتی، که ده فه رموی: نهوانه ی بیپروان به نایه ته کانی خوا، نهوانه رهنجه رۆ و زیانبارانی راسته قینه، دیسان نهوه ش ههمووی ده بیتته وه به رتخوشکردن، بو نهوه ی که دواپی دتی، که له مه سه له ی چواره مدا باسی ده کهین و، بریتیه له ته نیا په رستنن خواو هاوبه ش بو دانه نانی.

مہسہ لہی چوارہم:

فہرمانکردنی خوا ﷺ بہ پیغمبرہ کہی موہمہد ﷺ کہہ پرساری
سہرزہ نشتکہرانہ لہ ہاوبہش بؤ خوا دانہرہکان بکات: نایا نہی نہفامینہ!
فہرمانم پندہکەن، جگہ لہ خوا بہرستم؟! دواہی پیراگہ یاندنی نہو راستیہی
کہ سہرجہم پیغمبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، سرووشیان بؤ کراوہ، کہ
نہگہر ہاوبہش بؤ خوا دابنیتن، کردہوہ کہیان ہلدہوہ شیتہوہو لہ زیانباران
دہبن، بؤیہ پتویستہ موہمہدیش تہنیا خوا بہرستت و لہ سوپاسگوزارانش
بتی، وہک تیکرای پیغمبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ):

خوا ﷺ دہفہرموی: ﴿ قُلْ أَفَعَيَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَ أَنْعْبُدَ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴾ (۱۱) وَقَدْ
أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ
(۱۶) بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿﴾ (۱۶)

شیکردنہوہی ئەم ئایہ تانہ، لہ چوار برکہدا:

(۱) - ﴿ قُلْ أَفَعَيَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَ أَنْعْبُدَ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴾، بتی: نایا فہرمانم پندہکەن،
جگہ لہ خوا بہرستم، نہی نہفامینہ! ﴿ تَأْمُرُونَ ﴾، ہم بہو شیوہیہ خوینراوہ تہوہ
کہ دریز کردنہوہی فورسکراو (المُدُّ الْمُثْقَلُ) ی پین دہلین، پینج شہش جوولہ (حرکة)
دریز دہکریتہوہو، ہم خوینراویشہ تہوہ: (تَأْمُرُونَ)، ہہردوو خویندنہوہ کانیش ہہر
یہک واتایان ہہیہ، نایا فہرمانم پندہکەن کہ جگہ لہ خوا بہرستم! ئەمہ پرسیارکردنی
نکوولیبیلیکہرانہی سہرزہ نشتکارانہیہ، نجا کہ خوا ﷺ دہفہرموی: ﴿ قُلْ ﴾ بتی: نایا
فہرمانم پندہکەن جگہ لہ خوا بہرستم؟ ئەمہ بؤ تہوہیہ کہ قسہکانی پیتشی شیوہی
نادیار (غانب) بوون، خوا ﷺ ویستووہی ق نہمجارہ بیکات بہ شیوہی دواندن (خطاب) و
بہو (قُل) ہ، تہو شیوہ قسہکردنہی پیتشی، لہ حالہ ق نادیارہوہ گؤرا بؤ حالہ ق رووبہروو
و دواندن.

﴿أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾، نهی نه فامینه! وشه‌ی (جَاهِلُونَ) کوی (جَاهِل)ه، که له (جَهْل)ه وه هاتوه، (جَهْل) پیچه‌وانه‌ی زانیارییه (ضدُ الْعِلْم)، واته: نهی نهو که‌سانه‌ی نازانن، که‌واته: وشه‌ی (جَاهِلُونَ)، لیره‌دا له‌م ره‌وته‌دا به‌مانای جنیو و قسه‌ی پی‌گوتن نیه، به‌لکو به‌مانای به‌یانی حاله، واته: نهی نه‌وانه‌ی که نازانن، قه‌دری خوا صَلَّى نازانن، پنگه‌و پایه‌ی به‌رزو بی‌وینه‌ی خوا نازانن، بویه پی‌م ده‌لین: جگه له خوا به‌رستم!

۲- ﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِن أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾، به دنیایی سرووش بۆ لای تو و بۆ لای نه‌وانه‌ی پیش تو‌ش کراوه، نه‌گه‌ر هاوبه‌ش دابنئی (بۆ خوا) کرده‌وه‌که‌ت هه‌لده‌وه‌شیتته‌وه.

(الْوَحْيُ: الْإِعْلَامُ مِنَ اللَّهِ بِوَأَسْطَةِ مَلَكٍ)، واته: وه‌حیی ناگادار‌کرده‌وه‌یه له‌خواوه به‌هوی فریشته‌به‌که‌وه، به‌لام له‌نه‌سلی زماندا (الْوَحْيُ: الْكَلَامُ الْخَفِيِّ أَوْ الْإِعْلَامُ الْخَفِيِّ)، وه‌حیی قسه‌یه‌ک یاخود ناگادار‌کرده‌وه‌یه‌کی په‌ننه‌انه، به‌لام مانای زاراوه‌یی وه‌حیی: (بریتیه له‌ناردنی خوا صَلَّى په‌یام‌یک‌ی خو‌ی به‌فریشته‌به‌ک دا بۆ‌یه‌کیک له‌پیغه‌مبه‌رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ))، خوا صَلَّى ده‌فه‌رموی: به‌دنیایی سرووش بۆ لای تو و، بۆ لای نه‌وانه‌ی پیش تو‌ش کراوه: نه‌گه‌ر هاوبه‌ش دابنئی، کرده‌وه‌که‌ت هه‌لده‌وه‌شیتته‌وه، نه‌گه‌ر هاوبه‌ش دابنئی بۆ خوا صَلَّى، که ده‌فه‌رموی: ﴿لَئِن أَشْرَكَتَ﴾، نه‌م (تَاءِ الْخُطَابِ)‌ی دواندن بۆ هه‌ر که‌س‌یکه که‌وه‌حیی بۆ نیردراوه‌و، نیوه‌روکی نه‌و په‌یامه‌ نیردراوه‌ش نه‌وه‌بووه: نه‌گه‌ر هاوبه‌ش بۆ خوا دابنئی، کرده‌وه‌که‌ت هه‌لده‌وه‌شیتته‌وه.

(ل)‌ی سه‌ر وشه‌ی: ﴿لَئِن﴾، پسپوران گوتوو‌یانه: (الْأَمُّ: فِي لَئِنٍ) مُؤْتَمَّةٌ لِلْقَسَمِ الْمَحْذُوفِ الدَّالَّةِ عَلَيْهِ، لام زه‌مینه خو‌شکه‌ره بۆ سویندیک که‌قرتیزاوه، به‌لام لامه‌که ده‌لاله‌تی له‌سه‌ر ده‌کات و ده‌یکه‌یه‌نی، واته: (وَاللَّهِ لَئِن أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ)، به‌خوا نه‌گه‌ر هاوبه‌ش دابنئی، کرده‌وه‌که‌ت هه‌لده‌وه‌شیتته‌وه.

هروه ها که ده فهرموی: ﴿لِيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ (ج) ی سهر (لِيَحْبَطَنَّ)، (لَمْ) جوابِ الْقَسَمِ، وَالْحَبْطُ: الْبُطْلَانُ وَالذَّخْضُ، نهو (ج) ش، لامیکه بو وه لَمْی سوئند، (حَبْطُ) یش به مانای زایه بوون و هه لوه شانده وهو له به ین چوونه.

۳- ﴿وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ به دلنیایی له زینبارانیش دهی، نهو لام و نوون (ج) ن، ی سهر (لَتَكُونَنَّ) ش دیسان بو تو خکردنه وهو به هیزکردنی واتایه کهن، واته: هه م (ج) هه م (ن) هه ردووکیان جه ختکه ره وه (مَوْكِدَةٌ) ن، یانی: به دلنیایی بیگومان تو له زینباران دهی، نه گهر هاوبه ش بو خوا دابنتی.

۴- ﴿بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ به لکو بهس خوا بپه رسته وه له سوپاسکوزاران به، ﴿بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ﴾، (تَقْدِيمِ الْمَفْعُولِ لِإِفَادَةِ الْحَضَرِ)، له حیاتی بفه رموی: (بَلِ فَاَعْبُدِ اللّٰهَ)، فهرموویتهی: ﴿بَلِ اللَّهِ فَاَعْبُدْ﴾، وهک (إِيَّاكَ نَعْبُدُ)، ههر کاتیک بهرکار (مَفْعُولُ بِهِ) پیش کارو بکه ر (فعل وفاعل) ی بکه وی، له زمانی عه ره بیدا ههروه ک له کور دیشدا وایه، کورت هه لئنان ده گه یه نئ، له کور دیدا بلئ: تو ده په رستین، جیا به له وهی بلئی: بهس تو ده په رستین، نهو شیوازه کورت هه لئنان ده گه یه نئ واته: بیجکه له تو ناپه رستین، به لام رسته ی: (تو ده په رستین)، ده گونجه شتی دیکه شی بده به پال، تو ده په رستین و فلان شتیش، به لام نه گهر گوتت: ههر تو ده په رستین، بهس تو ده په رستین، تازه بوار نیه شتی دیکه ی بخرئته پال.

که ده فهرموی: ﴿بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ﴾، (بَلِ: لِإِبْطَالِ مَضْمُونِ جُمْلَةٍ: ﴿لِيَنْ أَشْرَكَتَ﴾، أي: بَلْ لَا تُشْرِكْ، أَوْ لِإِبْطَالِ مَضْمُونِ جُمْلَةٍ: ﴿أَفَعَبَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَ أَعْبُدْ﴾، واته: نهو رسته به بو هه لوه شانده وهی نئوه پرؤکی رسته ی: ﴿لِيَنْ أَشْرَكَتَ﴾ به، که ده فهرموی: ﴿بَلِ اللَّهِ فَاَعْبُدْ﴾، واته: (بَلِ لَا تُشْرِكْ) به لکو هاوبه شی بو دامه نئ، یا خود بو هه لوه شانده وهی نئوه پرؤکی رسته ی: ﴿أَفَعَبَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَ أَعْبُدْ﴾، نایا فهرانم پئده کهن که جکه له خوا بپه رستم؟ خوا ﴿بَلِ اللَّهِ فَاَعْبُدْ﴾، به لکو بهس خوا بپه رسته وه هاوبه شی بو دامه نئ.

﴿وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾، له سوپاسگوزارانیس به، جاری دیکهش باسماں کردوه، ثم جوره دهربرینه که دهفهرموئی: ﴿وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾، له جیاتی بفرموئی: (وَأَشْكُرْ) یان بفرموئی: (وَكُنْ شَاكِرًا)، مانا به که هی به هیزتره، واته: هیتنده سوپاسگوزاربه، که بچیہ نیو قوولایی سوپاسگوزارانه وه بو خوا.

ثمهی لئی وهرده گیرئی: ههر که سبک هاویهش بو خوا دابئی، به رانبر به خوا سیله و ناسوپاس و بی ثمه گه، ههروه ها به ندایه تی بی بو خوا، مایه ی سوپاسگوزارییه بو خوا، ههر بویهش پیغه مبهری خاتم موحه ممه د ﴿ذَلِكُمْ﴾ دایکمان عایشه خوا لئی رازی بی، لئی ده گپ پته وه: شه وانه هه لده ستا نه ونده شه و نوپزی ده کرد، تا کو پاژله پئی ده قه نشین، ده لن: منیش گوتم: ثمی پیغه مبهری خوا! ﴿ذَلِكُمْ﴾ زور خووت ته زیت ده ده ی، خوا ﴿ذَلِكُمْ﴾ له هه موو شتیکت خووش بووه، فهرمووی: ﴿أَفَلَا أُكُونُ عَبْدًا شَكُورًا﴾^(۱)، واته: ثمهی به ندایه کی سوپاسگوزار نه بم بو خوا، که واته: خوابه رستی و به ندایه تی بو خوا، کاکلی سوپاسگوزارییه بو خوا.

(۱) اعْرَبَ غُرُوبَهُ بَيْنَ الرَّبِّیِّ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَتْ رُسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا صَلَّى قَامَ عَنِّي تَقَطَّرَ رِجْلَاهُ، قَالَتْ: عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللهِ! أَكْتَفَعُ هَذَا، وَقَدْ عُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا آخَرَ؟ فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ! أَفَلَا أُكُونُ عَبْدًا شَكُورًا!» متفق عليه، البخاری: ۱۱۲۷،

مهسه لهی پینجه م و کۆتایی:

په خه گرتن له وانه ی جگه له خوا ده په رست و، هاوبه شی بو داهه تین، که وهک بو خوا شایسته یه و لیتی ده وه شیتته وه، به رزی و ریزی مه زنیان بو خوا دانه ناوه، له حالیکدا له رۆزی قیامه تدا زه مین چه نگیکیه تی و، ناسمانه کانیش به دهستی راستیه وه پینچراوه و ریک نووشتراو ده بن:

خَوَا ۞ دَه فَرَمَوِی: ﴿۱۷﴾ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحٰنَهُ وَتَعٰلٰی عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۱۷﴾

شیکردنه گوئی ئەم ئایه ته، له پینچ برکه دا:

۱- ﴿۱۷﴾ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۞، وهک بو مه زنی خوا شایسته یه، ئاوا خوا یان به مه زن نه گرت.

شاره زایانی زمانی عه په بی ده تین: (هَذَا مِنْ إِضَافَةِ الصِّفَةِ إِلَى الْمَوْصُوفِ)، ئەمه (له جیاتی وه سفکراو پالبدریته لای سیفته)، لیره دا سیفته پالداوه ته لای وه سفکراو، که ده فه رموی: ﴿۱۷﴾ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۞، واته: (مَا قَدَرُوا اللَّهَ قَدْرَهُ الْحَقُّ)، به و نه ندازه یه که بو خوا پتویست و شایسته یه، ریزی خوا یان نه گرت و خوا یان به مه زن نه گرت.

۲- ﴿۱۷﴾ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۞، له حالیک دا له رۆزی قیامه تدا تیکرای زهوی چه نگیکیه تی.

که ده فه رموی: وهک پتویست ریزی خوا یان نه گرت و مه زنی خوا یان ده رک نه کرد، وهک بو پینگیه بن وینه ی خوا شایسته یه، ئاوا هه ل سوکوت و مامه له یان نه کرد، مه به ست پتی هاوبه ش بو خوا دانه ره کانه، نه وانیه هاوبه شی

بؤ دادہ نین، ئە گەر خویان وەک پتویست ناسیبا، هاوبەشیان بؤ دانە دنا، ناخر دروستکراو چیبە بهێترتە ریزی خوا؟ که له چرکه‌یه‌کدا، له قەدەر تەمەنی گەردوون، ئەو دروستکراوە دەژی، بەلام له قەدەر ئەزەل و تەبەد هەر هیچ حیساییکی بؤ ناکرێ، ئنجا له رووی قەبارەووش هەر کام له دروستکراوەکان له چاو فراوانیی گەردوون، چ جای له چاو بەرزیی و مەزنییی بئ سنووری خوا، له چاو فراوانیی و زەبەلاحیی گەردوون، که سنوورداریشە، شتیکی زۆر بچووکه، له رووی تەمەنەو، له رووی قەبارەشەو، هەر کامیک له دروستکراوان تەماشایان بکە ی زۆر بچووکن، که واتە: چۆن دەبێ بهێترتە ریزی خوا ﷻ، ئەو مامە ئەیهی که له گەل خوادا دەکرێ، له گەل ئەواندا بکرێ، که پێشکەشکردنی دروشمەکانە بۆیان و، وەرگرتنی بەنامەکانە لێیان و، وەرگرتنی بووناسیی و تێرامان و بۆچوونەکانە لێیان! نەخێر ئەوانە دەبێ تاییەت بن بە خوای پەرۆدگارەو.

﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾، ئەم (و)ە، (واو العالیة)ی پئی دەلێن، واتە: وەک شایستەیه بؤ خوا، مەزنیان دەرنەبریو، له حالیکدا هەموو زەوی چەنگیکەتی له رۆژی قیامەتدا، (الْقَبْضَةُ فِي اللُّغَةِ: مَا قَبْضَتْ عَلَيْهِ بِجَمِيعِ كُنُفِكَ)، (قَبْضَةٌ) له زمانی عەرەبیبیدا ئەوێه که تۆ بە چەنگت دەیگری، یانی: لەپە دەست و پێنج پەنجە کانت دەیگری.

﴿وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾، هەرودها ناسمانەکانیش له رۆژی قیامەتدا بە دەستی راستییەو پێچراوون، رێک نووشتراون.

(طَيَّ): بریتیه له پێچانەوێ شتیک، رێکنووشتنی شتیک دواي ئەوێ بڵاوبۆتەو، کۆی بکەیهو سەرێهک و رێکبینووستی، ئەو پئی دەگوترێ: (طَيَّ)، که دەفەرموێ: (بِيَمِينِهِ: ذِكْرُ الْيَمِينِ لِلْمُبَالَغَةِ فِي كَمَالِ الْقُدْرَةِ كَمَا يَطْوِي الْوَاحِدُ مِنْ الشَّيْءِ الْمَقْدُورَ لَهُ، طَيَّهْ بِيَمِينِهِ)، واتە: باسی (دەستە راست) بؤ خستنه رووی زێدەرۆبیه له تەواویی هیزو دەستەلات دا، وەک چۆن بەکیک له ئیمە شتیک که لەبەر دەستی بئ،

ده بیچیته وه به ناسان، وهک خوا ﷻ ده فہرموی: ﴿لَاخْذَانِمَهُ بِالْيَمِينِ﴾ (۱۵) ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿۱۶﴾ الحاقہ، ﴿لَاخْذَانِمَهُ بِالْيَمِينِ﴾، (ای: بالقوۃ)، به ہیژ، یا خود (یمین) به (یمین) ای وی - نهو که سهی ده گیری، مانا ده کری، که دهسته راستی تی، نجا که سیک دهستی راستی بگیری، دهسته وکری بو ناکری.

۴- ﴿سُبْحٰنَهُ وَوَعْدٰنُهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾، پاکیی و به زیزی بو وی له وهی ده یکه نه هاوبه ش، واته: ده یکه نه هاوبه شی خوا ﷻ.

چہند سہرنجیک له بارہی له چہنگ گرنئی خوا بو زہوی و. پیچرانہ وهی ناسمانہ کان بہ راستی

کہ ده فہرموی: ﴿وَالْاَرْضُ جَمِیْعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ﴾، هہ روہا: ﴿وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوٰیٰتًا بِيْمِيْنِهِ﴾، هہ دوو (و) دکانی (والارض) و (السّموات)، (في مَعْلٍ النَّضْبِ عَلَى الْحَالِ)، یانی: له حالیکدا کہ زہوی چہنگیکی خوا به له پوژی قیامہ تداو، ناسمانہ کانیش بہ دهستی راستی وه پیچرانہ وه، پاکیی و به زیزی بو وی، له وهی ده یکه ن بہ هاوبه شی، لیرہدا زانایان زور مشت و مریان بووه له بارہی تہو دوو تہعبیرہ وه، کہ خوا ده فہرموی:

زہوی پری چہنگی خوا به، ناسمانہ کانیش بہ دهستی راستی وه پیچرانہ ون، پیکنووشتراون:

یہک: هہندیک له زانایان گوتوویانہ: خوا ﷻ چوئی فہرمووہ، دہبن وا بلین، بہ لام له گہل تہوہ شدا کہ دہلین خوا ﷻ، چہنگ (قَبْضَة) ہی هہ یوہ راستہ (یمین) ای هہ یه، زہوی بہ چنگی خوئی ده گری و، ناسمانہ کانیش بہ دهستی راستی ده بیچیته وه و پیکیان دہنووشتن، دہلین: وهک بو خوا شایستہ یه.

دوو: به لّام زۆربهی ئەوانەیی لێکۆڵەرەوهو ساغکەرەوهو، ددچنە بنج و بناوانی وشەکانەوهو، چاو چر داناکرن لەسەر رِوَالْهَى وشەکان و، تێوەرۆک و جەوهەر و چیه تیان تەماشای دەکەن، گوتووایانە: لێرەدا خوا ﷻ مەبەستی ئەوە نیە، باسی ئەوە بکات، کە سیفەتێکی هەیه بە ناوی چنگ (قَبْضَةُ)، ناسمانەکانیش بە دەستی راستبەوهو، و، رێکیان دەنووستی و دەیانپێچیتەوه، وەک چۆن کەسێک شتێک دەنووشیتنیتەوهو، لە بن قوڵی راستی دەنن، بەلکو مەبەست پێشاندانی بەرزیی و مەزنی خواﷻ، ئەگەرنا مەبەست ئەوە نیە خوا ﷻ بیهووی باسی چنگ (قَبْضَةُ)ی خۆی بکات، و، باسی راستە (بِئَمْنٍ)ی خۆی بکات، بەلکو ئەوەش هەر وەک ئەو ئایەتانەیی دیکەیه، بۆ وێنە:

أ- خوا ﷻ دەفەرموی: ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۖ﴾، لێرەدا خوا ﷻ مەبەستی ئەوە نیە، باسی دەست (يَد)ی خۆی بکات، بەلکو واتە: چاکەیی خوا بەسەرچاکەیی ئەوانەوهیه، یاخود: دەسەڵاتی خوا بەسەر دەسەڵاتی ئەوانەوهیه.

ب- خوا دەفەرموی: ﴿فَأَنكَرَ بَأْسُنَا ۖ﴾ الطور، مەبەستی ئەوە نیە باسی چاوهکالی خۆی بکات، بەلکو واتە: تۆ لە ژێر چاودێری تێمە دای، چونکە خوا ﷻ بە تاک (مفرد) باسی (عَيْن) دەکات: ﴿وَلِصَنَّعَ عَلَى عَيْنٍ ۖ﴾ طه.

هەر وەها باسی چاوهکالی (أَعْيُن)یش دەکات، هەر وەها بە تاک (مفرد) باسی دەست (يَد) دەکات: ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۖ﴾ الفتح: ۱۰، هەر وەها بە دووان (مثنی)ش: ﴿قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ يَدَيَّ ۖ﴾ ص.

دیسان بەکو (جمع)ش باسی دەستەکان (أَيْدِي) دەکات: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِيئُهُمْ أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ۖ﴾ يس، (لهودی دەستەکانمان کردووایانە)، بەلئێ هێچ کام لەو ئایەتانە مەبەست لێیان باسکردنی سیفەتەکانی خوا نیە، بەلکو هەق ئەوەیه کە خوا ﷻ بەپێی عەقلمانی تێمە دەدووتی، تێمە بە چاوهکالی، و، بە دەست کارەکانمان دەکەین، و، شتێک زۆر بەسەریدا زāl بین دەتین: بە چنگێهه دەگرم، بە دوو پیتکان دەبگرم، لەبەر ئەوەی ئەو

تهعبیرانه ٲیمه به کاریان دٲین و، ٲیمه له وه حالیی ده بین، خوای په روه ردگاریش ویستوو یه ٲی له میانی نهو تهعبیرانه دا که ٲیمه به کاریان دٲین، ٲیمه حالیی بکات، نه گهرنا پایه ی خواو مه قامی خوا زور له وه به رزتره، که نهوانه باسی سیفه ته کانی خوای به رزو مه زن و بی وٲنه بن.

نجا ههرچون بن، چ نهوانه ی که وه ک بنچینه به ک دایانواوه: (أَمْ رُوها كَمَا جَاءَتْ) بیانرٲٲین، وه ک هاتوون، ده ٲین و، چ نهوانه ی دیکه که له چوار چٲوه ی زمانی عه ٲه ییی دا مانایه کی گونجاویان بو داده ٲین، هه موو لایه ک له سر به پاکگرتی خواو بو چه سپاندنی ناوو سیفه ته کانی په کده نگن، به لام به داخه وه هه ندٲک لهوانه ی سر به قوتابخانه ی (حَنَابِلَة) ن، که زور جه ختیان کردٲته وه له سر سیفه ته خه به ریبه کان، نهویش له کاردانه وه ی نهوانه دا که خویان له سیفه ته کانی خو ی په ک خستوه، هه ندٲکجار (حَنَابِلَة) سهریان کیشاوه بو جه ستاندن و وٲچواندن (تَجْسِيمٌ وَتَشْبِیْهٌ)، وه ک من له مه وسوو عه ی: (بیرکردنه وه ی ٲیسلامی له نیوان وه حی و واقیعدا)، له کٲیبی سیفه مده که باسی قوتابخانه فکریه کانی میزوی مسولمانان کردوه، له وٲدا باسمان کردوه، هه ر به نیعترافی هه ندٲک له زانایانی (حَنَابِلَة)، خویان وه ک (ابن الجوزي و ابن عقيل)، که (حَنَابِلَة) زور ٲتیان په راندوه له وه دا، که نهو وشه وه تهعبیرانه ی ده لاله ت ددکن له سر به رزی و مه زنیی خوا ﷺ، نهوان هه لساون، نهوانه شیان کردوونه سیفه ٲی خوا ﷺ، نجا هه یانبوو زوریش قوول نه بوته وه له به پاکگرتی خوا دا، به لکو هه ر به روکه شی و اتاکاتی بو داناون، هه یانبوو له به غداد چٲته سر مینه رو دانیشته وه، گوتوو یه ٲی: وه ک چون من ٲیستا له سر نه م مینه ره دانیشته وم، خواه ﷺ ناوا له سر عه ٲشی خو ی دانیشته وه! که نه وه ش جه ستاندنی خوا بووه و، وٲچواندن خوا بووه به دروستکراوه کانی، له حالیکدا خوا ﷺ ده فرموی: ﴿لَيْسَ كَيْفَلَهُ شَيْءٌ ۝۱۱﴾ الشوری، هه روه ها ده فرموی: ﴿وَلَا يَحِطُّونَ بِهٖ عِلْمًا ۝۱۱﴾ طه، زانیاریی نهوان دهوری خوا ﷺ نادات.

لیرده با تم فہرموودہ یہ بتین:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ! إِنَّ اللَّهَ يُنْسِكُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِبْصِعٍ، وَالْأَرْضِينَ عَلَى إِبْصِعٍ، وَالشَّجَرَ وَالنَّوْءَ عَلَى إِبْصِعٍ، وَالْخَلَائِقَ عَلَى إِبْصِعٍ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الْمَلِكُ، قَالَ: فَرَأَيْتَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم ضَجِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرُوهُ﴾ (أخرجه البخاري: ۷۴۱۵، ومسلم: ۲۷۸۶، والترمذي: ۳۳۴۸، والنسائي في الكبرى: ۱۱۰۴۵۲، وابن حبان: ۷۳۲۶).

واتہ: عہدوللای کوری مسعود رضی اللہ عنہ، دہلن: پیاوٹک لہ خواہن کتیبان ہاتہ لای پیغہمبہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، گوٹی: نہی بابی قاسم! یگومان خوا ناسمانہ کان لہ سہر یہک پہنجہی دادہنتی و، زہویہ کان لہ سہر یہک پہنجہی دادہنتی و، درہختہ کان و خوئلہ کان لہ سہر پہنجہکی دیکہی دادہنتی و، ہہموو دروستکراوہ کانی دیکہی لہ سہر یہک پہنجہی دادہنتی، دواپی دہفہرمووی: بہس من حوکمرانم، ہہر من بالآ دەستم، گوٹی: بنیم پیغہمبہریش صلی اللہ علیہ وسلم پیکہ نیسی، تاکو کہ لہ کانی دہرکہ و تن، (نہک ددانی پتشیٹی، نہ وانی دیکہ شی دہرکہ و تن)، دواپی نہم نایہ تہی خویندوہ: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرُوهُ﴾، وہک بو خوا صلی اللہ علیہ وسلم شایستہ یہ، مہزنیسی خوا بیان دہرک نہ کرد، ریژی خوا بیان نہ گرت.

زانایانی کہ فہرماہستہ کانی پیغہمبہر صلی اللہ علیہ وسلم روون دہکہ نہوہ، دوو ہہ لویتستان ہہن لہ بہرانبہر نہو تہعبیرہی پیغہمبہر دا، ہہندیکیان گوتوویانہ: پشتگیری جوولہ کہہ کی کردوہ، کہ خوا صلی اللہ علیہ وسلم نہوہندہ بہ دہسہلاتہ، ہہموو ناسمانہ کان دہتوانتی لہ سہر یہک پہنجہو، دروستکراوہ کانی دیکہش لہ سہر یہک پہنجہی دابنتی.

ہہندیکیش گوتوویانہ: پیغہمبہر صلی اللہ علیہ وسلم بویہ پیکہ نیوہ، پیکہ نیبتکی بہ توانجہوہ بووہ، یاخود پیکہ نیوہ بہو و اتاہہ پتی سہیر بووہ کہ جوولہ کہہ کان، ناوا خوا صلی اللہ علیہ وسلم وینا (تصویر) بکہن، کہ خوا صلی اللہ علیہ وسلم پہنجہی ہہ یہو، ناسمانہ کان لہ سہر پہنجہیہک

و، دروستکراوه کان له سهر یهک په نجهی داده نئ، بویه فهرمووشیهتی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرَهُ﴾، وهک بو خوا شایستهیه ریزیان نه گرت، که تاوا خویان ﴿لَهُ شِئُوهُی مَرُوفٌ﴾ کیدا که په نجهی هه ن، وینا کردوه.

نتجا با قسه یه کی (محمد الطاهر بن عاشور) بیین له تهفسیره که ی خویدا^(۱):

ده لئ: (وَالْمَقْصُودُ مِنْ هَاتَيْنِ الْجُمْلَتَيْنِ، تَمْثِيلُ عَظَمَةِ اللَّهِ تَعَالَى بِحَالِ مَنْ أَخَذَ الْأَرْضَ فِي قَبْضَتِهِ، وَمَنْ كَانَتْ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَةً، أَفْلَاكُهَا وَأَفَاقُهَا بِيَدِهِ، تَشْبِيهُ الْمَعْقُولِ بِالْمَتَخَيَّلِ، وَهِيَ تَمْثِيلِيَّةٌ تَنْحَلُّ أَجْزَاؤُهَا إِلَى اسْتِعَارَتَيْنِ، وَفِيهَا دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ بَاقِيَةٌ غَيْرٌ مُضْمَجَلَةٌ، وَلَكِنْ نِظَامُهَا الْمَعْهُودُ اعْتَرَاهُ تَعْطِيلٌ).

واته: ئەمه نواندنی مه زینی خوی بهرزه به حالی که سیکه وه، که زهوی به چنگه وه ده گرتی و، ناسمانه کانیش به سوورگه کانیا نه وه به تاسویه کانیا نه وه به دهسته وه ده گرتی، ئەمه ش وێچواندنی شتیکی مه عقووله به شتیکی خه بالکراو، که نه وه ش وێچواندنی که ده گونجی پیکهاته کانی بکیردرینه وه بو دوو نیستیعاره، ((استعارة) خواستنه وهی شتیکه بو مانابهک که له تهسلدا، نهو وشه یه نهو مانابهی نیه)، ئەمه نه وه ش ده گه یه نئ که ناسمانه کان و زهوی له رۆژی دوایدا له بهین ناچن، به لام سیستمی تیستایان پهک ده خری و، به جوړیکی دیکه دروست ده کړینه وه.

منیش ده لیم: ﴿خَوَاتِمًا لَهُ سُوْرَةُ﴾ (ابراهیم) دا ده فهرموی: ﴿يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَّرُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْفَهَّارِ﴾، واته: ئەو رۆژهی که زهوی وهک تیستا نامینئ و، ناسمانه کانیش وهک تیستا نامینئ و، هه موویان بو خوی تاکی ملیکه چکه ر دینه گوړی.

کهواته: به لگه هینانه وه که ی (بن عاشور) له سهر تیکنه چوونی ناسمانه کان و زهوی، له جی خویدا نیهو، پېچه وانهی ده قی قورنانه.

(سید قطب) یئش په‌حمتی خوای لی بئ له (فی ظلال) ه‌که‌ی خویدا، ه‌روه‌ها که‌ئیکی دیکه‌ش له زانایان، ته‌وانه‌ی لیکۆله‌روه‌ه بوون، ه‌ه‌ر ئاوايان گوتوه‌و گوتووایانه: لیره‌دا ه‌مووی مه‌به‌ست ده‌رخستنی مه‌زیی خوای په‌روه‌ردگار، نه‌ک باسی ئه‌وه که‌ خوا زه‌وی له چنگ ده‌گری و، ئاسمانه‌کانیش له بن قۆلی راستیی دا ده‌په‌چینه‌وه!!

مه‌سه‌له‌که‌ ه‌ه‌ر ئه‌وه‌یه که‌ له‌ عه‌قلی ئیمه‌ی وه‌نیزیک بخت، وه‌ک چۆن ئیمه‌ ته‌گه‌ر شتی‌ک به‌ ده‌سته‌وه‌ بگرین و، شتی‌کی دیکه‌ له‌ بن ه‌ه‌نگلی راستمان بنئین، مانای وایه‌ زۆر به‌سه‌ریدا زال و بالاده‌ستین، ده‌سه‌لانی خوای په‌روه‌ردگاریش بۆ خستنه‌ ژیر رکئیفی خو‌به‌وه‌ بۆ گه‌ردوون به‌و شیوه‌به‌.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

دەرسى شەشەم

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان هه‌شت (۸) نایه‌تی کۆتایی سووره‌تی (الزمرن، نایه‌ته‌کانی: ۶۸ - ۷۵)، که تییاندا باسی پۆژی دوایی کراوه، به هه‌ردووک قۆناغی ناخیر زه‌مان و زیندوو کرانه‌وه (السَّاعَة، وَالْقِيَامَة) وه، که له نه‌نجامی فوو پێداکردنی یه‌که‌م و دووهم به‌که‌په‌نا (صور) دا، له لایه‌ن ئیسرافیله‌وه، دێنه‌دی.

هه‌روه‌ها باسی لێپرسینه‌وه‌و دادوه‌ری له تێواندا کران و، هه‌ر که‌سه به‌پیتی کرده‌وه‌ی خۆی، سزایان پادا‌شت درانه‌وه‌یان، کراوه.

پاشان باسی به‌رێکارانی هه‌ر کام له: بێپروایانی خۆ به‌زلگر، پۆل پۆل به‌ره‌و دۆزه‌خ و، پارێزکارانی پاک و چاک، پۆل پۆل به‌ره‌و به‌هه‌شت، کراوه، که سه‌ره‌نجام بێپروایانی خۆبه‌زلگر سه‌ره‌زنه‌شت ده‌کری‌ن له لایه‌نی فریشته‌کانه‌وه‌و، نه‌وانیش په‌شیمانی ده‌کێشن، به‌لام پارێزکارانی به‌مراد که‌بشتوو، سوپاس و ستایشی خوای په‌روه‌ردگار ده‌که‌ن و له لایه‌ن فریشته‌ پاک و چاکه‌کانه‌وه‌ش ستایش ده‌کری‌ن، خۆشیان دوایی زۆر سوپاس و ستایشی خوا ده‌که‌ن، که به‌و مه‌قام و مه‌نزله‌گایه‌ی که‌یان‌دوون، دوایش له لایه‌ن هه‌ر کام له فریشته‌کان و، به‌هه‌شتیه‌کان و، هه‌ر دروستکراویکی دیکه‌ی خواوه عَلَيْهِ که به‌س خۆی ده‌زانێ چی و چیین! سوپاس و ستایشی خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان ده‌کری، چونکه که ده‌فه‌رموی: وَقِيلَ **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**، گوته‌را: ستایش بۆ خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان، تێمه ده‌زانین نه‌هلی به‌هه‌شت و فریشته‌کانن، نه‌هلی به‌هه‌شتیش دياره به‌ مروّفی و جنده‌وه، به‌لام هه‌ر خوا عَلَيْهِ ده‌زانێ چ دروستکراویکی دیکه‌ش هه‌یه، که هه‌موویان پێکه‌وه سوپاس و ستایشی خوای په‌روه‌ردگار ده‌که‌ن.

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ بِنُورٍ قِيَامٍ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجَاءَتْ بِالْيَتِيمَتَيْنِ وَالشَّهَادَةِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِمَا كَفَرْتُمْ مَنَوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلِّمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَّهُ وَأَوْزَنَا الْأَرْضَ نَبْوًا ۖ مِن الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِيَاتٍ مِن حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾﴾

مانای ده قاو ده قی نابه ته کان

{ههروهه فوو به که په نادا کرا (له نه جامدا) به کسه هر کهس که له ناسمانه کان و، هر کهس که له زه ویدایه بیهوش بوون (مردن)، جگه لهو کهسانه ی خوا بیهوی (میتن)، دواپی فوو یکی دیکه ی پیداکرا، به کسه هر نه وان (که له ناسمانه کان و له زه ویدان) هه لساوه بوون ده یان پوانی ﴿٦٨﴾ سه زه مینیش به پووناکیی په روه ردگاری پووشن بووه و نو سراو (لیستی کرده وان) یش دانران و، پیغه مبه ران و شایه ده کانیش هیتران و، به هه ق و (دادا گریسی) دادوه ریان له نیواندا کرا، له حالیکدا نه وان هیچ سته میان لی ناکری ﴿٦٩﴾ هر که سه ش

چی کردوه (به گویره ی نهوه) سزاو پاداشتی پر به پیستی درایه وهو، نهویش (واته: خوا) زاناتره به وهی ده یانکرد ﴿۷۰﴾ نهوانه ی بیبرو اش بوون، کومه ل کومه ل به ره و دۆزه ختی به یریکران (پال نه ستۆ دران)، هه تا کاتیک هاتنه لای، دهرگایه کانی کرانه وهو، پاسه وانه کانی دۆزه خ پییان گوتن: نه ی بیبروایه کان! نایا له خۆتان نیردراوانیکتان نه هاتنه لا، نایه ته کانی پهروه ردگار تانیان به سه ردا ده خویندنه وهو، له م دیداره ی نه مرۆتان ده یانترساندن و وریایان ده کردنه وه؟ گوتیان: با، به لام وشه (بریارای نازاردران به سه ر بیبروایاندا چه سپیوه ﴿۷۱﴾ گوترا: بچنه دهرگاکانی دۆزه خه وه به هه میشه یی تیدا ده بن، (دۆزه خ) خرابترین چیکای خۆ به زلکرانه ﴿۷۲﴾ ههروه ها نهوانه ی پارزیشیان له پهروه ردگاریان کرد بوو، کومه ل کومه ل به یرزو حورمه ته وه به ره و به هه شتی به یری کران، هه تا کاتیک هاتنه لای و دهرگایه کانی کرابوونه وهو، دهرگاوانه کانی به هه شت پییان گوتن: سه لامتان له سه ر بئ (نیوه) چاک و پاک بوونه وه، به هه میشه یی بچنه نیوی (بچنه نیو به هه شته وه) ﴿۷۳﴾ نهوانیش گوتیان: ستایش بو نه و خوایه ی که به لینی خوی له گه لدا راست بردینه سه رو، زهوی (به هه شتی) کرده میرا تمان، هه ر شوینیکی به هه شتمان بوئی، تیدا نیشته جئ ده بین (نهمه ش پاداشتی که سائیکه بو خوا کاریان کردوه و به هه شت) باشترین پاداشتی کارکه رانه (بو خوا) ﴿۷۴﴾ فریشته کانیش ده بینی به دهوری عه رشه وه بازنه یان به ستوه، به ستایش کردنه وه پهروه ردگاریان به پاک ده گرن و، به هه ق دادودرییان له نیواندا کراو، له لایه ن هه موو لایه که وه گوترا: ستایش بو خوا پهروه ردگاری جیهانیان ﴿۷۵﴾.

شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(الْصُّورِ): (الْصُّورِ: قِيلَ هُوَ مِثْلُ قَرْنٍ يُلْفَخُ فِيهِ، فَيَجْعَلُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ذَلِكَ سَبَبًا لِعَوْدِ الصُّورِ وَالْأَرْوَاحِ إِلَى أَجْسَادِهَا)، (صُور) گوتراوه: وهك قوچ و شاخی ناژدهل وابه، فووی پيدا ده كرتي، خوای بهرز نهوه دهكاته هوکاری كه رانهوه پووچه كان بو نيو لاشه كان، (صُور) دهگونجی به كه رنهنا - وهك من وام هیناوه - ههروهها به شه پووور (بوقی) نهوهی كه فووی پيدا ده كرتي، بو كوكردنه وهی خه لك، مانا بكری.

(فَصَعِقَ): واته: بیهوش بوو، یان مرد، ده لئ: (الصَّاعِقَةُ: عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجِهٍ: ۱- الْمَوْتُ، ۲- وَالْعَذَابُ، ۳- وَالنَّارُ) وشهی (صَّاعِقَةٌ): به سئ جور مانا كراوه، مردن و نازاردان و ناگر، (وَالصَّاعِقَةُ: هِيَ الصَّوْتُ الشَّدِيدُ مِنَ الْجَوِّ، لَمَّا يَكُونُ مِنْهَا نَارٌ أَوْ عَذَابٌ، أَوْ صَوْتٌ، وَهِيَ فِي ذَاتِهَا شَيْءٌ وَاحِدٌ وَهَذِهِ الْأَشْيَاءُ تَأْتِيَاتٌ لَهَا)، (صَّاعِقَةٌ): له نه صلدا بریتیه لهو دهنگه به هیزه ی له ناسمانه وه ده بی، نجا دوایی جاری وا هه یه بلتسه ی ناگری له گه ل ده بی، نازاری له گه ل ده بی، یاخود ده نگیکی به هیز، كه له خودی خویدا یهك شته، به لام نهو شتانه ی دیکه ده رهاویشته شوینه واره كانی.

(وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ): واته: زهوی پوونبووه، ده گوتری: (شَرَقَتِ الشَّمْسُ، أَي: طَلَعَتْ، وَأَشْرَقَتْ، أَي: أَضَاءَتْ)، (شَرَقَتِ الشَّمْسُ) واته: خوزه كه هه لات، به لام (أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ) واته: پوون بووه، كه واته: خور هه لدی، به لام زهوی دوا ی نهوه ی خور هه لها توهو و روشن بوته وه، پووناك ده بیته وه.

(وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ): هه ر كه سه به ته وایی پاداشت، یان سزای درابه وه، ده لئ: (تَوْفِيَةُ الشَّيْءِ: بَدَلُهُ وَافِيًا وَاسْتِيفَاؤُهُ: تَنَاوُلُهُ وَافِيًا)، (تَوْفِيَةٌ) به مانای

نہوہیہ شتیگ به تہواوی بدری، به لام (إِسْتِيفَاء) واتہ: به تہواوی وەر بگری، کهواتہ: (وَوُفِيَتْ كُلُّ نَفْسٍ): واتہ: هەر که سیک به تہواوی سزا، یان پاداشتی کرده وه کانی خوی درایه وه.

(وَسِيقَ): واتہ: رۆتزا، پالیتوه نرا، به ریکرا، (سَوْفَى الْإِنْبِلِ: جَلْبُهَا وَطَرْدُهَا)، نهوہیہ که حوشتره کان بهیترین و ده ریکرین به رهو شونتیگ، (سِيقَ: ذُهَبَ بِهِ)، واتہ: بردرا بو نهو شونته، دیاره سهوقی بیروایان له قه ده ر خویانهو، سهوقی به هه شتیانیس له قه ده ر خویانه، وهک دواوی باسی ده که یں.

(رُؤْمًا): (الرُّمْرِ: جَمْعُ رُمْرَةٍ: الْجَمَاعَةُ الْقَلِيلَةُ)، (رُمْرَ) کوی (رُمْرَةٍ) یه وه به مانای کومه لیک کی که م دی، ده لیم: مه رج نیه کومه لی که م یں، به لام هه ندیک له سه رچاوه کان واده لین، ده نا (رُمْرَةٍ) واتہ: کومه لیک، که م بن یان زور بن.

(حَزَنَنْهَا): (الْحَزْنَةُ: جَمْعُ حَازِنٍ، أَي: حَافِظٌ، وَبَوَّابٌ، وَحَارِسٌ)، (حَزْنَةً) کوی (حَازِنٌ) ده واتہ: خرکه ره وهو کۆکه ره وه، که به مانای پاریزه ر دی، به مانای ده رگاوان دی، به مانای پاسه وانیش دی.

(طَبُّرًا): واتہ: پاک و چاک بوون، (طَابَ الشَّيْءُ يَطِيبُ فَهُوَ طَيِّبٌ، وَأَصْلُ الطَّيِّبِ مَا تَسْتَلْذُهُ الْحَوَاسُ وَالنَّفْسُ)، واتہ: شته که پاک و چاکوو، پاک و چاک ده بی، چاک و چاکه، وشه ی (طَبُّبٌ) له بنه رته دا شتیگه که هه سه ته وه ره کان چیرزی لی بینن و، نه فسی مرو فیش چیرزی لی بینن.

(نَبْرًا): نیشته جن ده بین، ده لی: (بَوَّاتٌ لَهُ مَكَانًا: سَوِيَتْ لَهُ)، شوتنه که م بو تهخت کرد، بوم خۆشکرد، (بَوَّاتٌ الرُّمْحُ: هَيَأْتُ لَهُ مَكَانًا)، که سیک که رم داوی، نه گه ر نیشانه که ی بو دیاری بکاو لی راست بکات، ده لی: (بَوَّاتٌ الرُّمْحُ) واتہ: شونتم بو دیاری کرد، نهو نامانجه ی تیی ده گرم.

(حَيْثُ): (حَيْثُ: عِبَارَةٌ عَنِ مَكَانٍ مِنْهُمْ، يُشْرَخُ بِالْجُمْلَةِ الَّتِي بَعْدَهُ)، (حَيْثُ): شونتیکی نادیاره، بهو رسته ی که له دوایه وه دی روون ده بیته وه، مه به ست پی

چیہ، وەک: [اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ] ^(۱)، واتە: پارێز لە خوا بکە لە هەر شوێنێک بووی.

(حَافِيْنَ): (مُطِيْفِيْنَ بِحَافِيْهِ، أَي: جَائِبِيهِ، «إِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ لَتَحْفُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا» ^(۲))، کەواتە: (حَافِيْنَ) واتە: دەورەیان داوێ و بازنەیان بەستوێ لە هەردوو لایەوێ. لە راستیدا واتە: لە چوار دەوری بازنەیان بەستوێ، دەگوێری: [إِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ لَتَحْفُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا] وەک لە فەرماشتی پیغمبەردا ﷺ هاتوێ: بابای بە دوای زانستدا رۆیشتوو، فریشتەکان بە بآله‌کافی دەوری دەدەن، واتە: ریزی لێ دەگرن و بە دەوریدا دین و دەچن، وەک چۆن پەپوولە بە دەوری چرادا دین و دەچن، حەزبان لە رووناکییە کە یەتی، کە سیکیش بە دوای زانستدا بگەرێ، فریشتەکان حەز بە دیداری دەکەن و، بە دەوریدا دین و دەچن.

(۱) أخرجه أحمد: ۲۱۳۶۷، والترمذي: ۱۶۸۷، وقال: حسن صحيح، والدارمي: ۱۳۱۱، والحاكم:

۱۷۸، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ووافقه الذهبي.

(۲) أخرجه الطبراني: ۷۳۴۷، قال الهيثمي: رجاله رجال الصحيح، وحسنه الألباني.

مانای گنشتیی نایه تہکان

خَوَاتِمًا لَهُ كَوَاتِمِي نَهَم سُوورِدَتِه موبارِدَكه دَا، باسی رُوژِی دواِیی ده کات، به ههردوو قَوَناغی ناخیر زه مان و هه لسانه وه وه، واته: کَوَاتِمِي پِیْهانتی ژِیانی مرُوْڤ له سه ر زه وی و، پِیچرانه وه دی بارگه و بنه ی نَهَم گهردونه، قَوَناغی یه کهم، قَوَناغی دووه میس: زیندوو کرانه وه دی مرُوْڤه کان و، هِیترانه پِیْشی لِیپرسینه وه و سزاو پاداشت بُو مرُوْڤ و بُو جند، خَوَاتِمًا دَه فِه رموی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾، فوو به کهر دنادا کرا، (صور) واته: کهر ه نا که له لایه ن تِیسرافیله وه (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) وه ک له هه ندی ک دهقی سونه تدا هاتوه، دوو جاران فوو ی پِیْدا ده کات: جاری یه که میان دهرهاویشته و نه نجامه که ی نه وه یه: هه ر کهس له تاسمانه کان و زه ویدا هه یه، ده مرن: ﴿فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾، هه ر که سِیْک که له تاسماندا هه یه و، هه ر که سِیْک که له زه ویدا هه یه، بیهوْش بوو، نجا نه و بیهوْش بوونه بهس به مانای بیهوْش بوونه، یان به مانای مردنه؟ ههردوو واتابه که گونجاون، ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾، مه گه ر که سِیْک خَوَاتِمًا بیهوْی نه مرئی، یان بیهوْش نه بن، ﴿ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى﴾، دواِیی فوو یه کی دیکه ی پِیْدا کرا بُو جاری دووه م، له لایه ن تِیسرافیله وه، ﴿فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾، یه که سه ر کتوپر نه وان هه لسا بوونه پِی، ده یانروانی، واته: مرُوْڤه کان و جنده کان هه موویان زیندوو کرانه وه وه هه لستیرانه وه، بویه ش ته و قَوَناغه پِیْی ده گوتری: (قیامة) هه لسانه وه.

﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾، زه ویش به رووناکیی پهروه ردگاری روون بووه، رُوْشن بُووه، رووناکیی خَوَاتِمًا که سیفه تیکی خوایه، وه ک هه موو سیفه ته کانی و نازانین چونه، نه ک نه و رووناکییه که ده یینین، یا خود رووناکییه ک که خوا له رُوژِی دواِیدا ده یخوْلَقِیْنِی و په یدای ده کات، که واته: ﴿بِنُورِ رَبِّهَا﴾، سیفه تیکی تایه تِی خوایه و نازانین چونه؟ یا خود دروستکراوینکی تایه تِی خوایه و،

جوړنکه له پروناکیی بو نه و پوږه دروستی ده کات، هه ردووک و اتایه که گونجاون، ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ﴾، کتیبیش دانرا، واته: نووسراوه کان دانران، که مه به ست لیستی کرده‌وی مروقه کانن، که واته: (الکتاب)، که (أل)ی ناساندن له سهره، مانای جینس ده که به نئی، واته: جینسی نووسراوه کان، که کرده‌وی مروقه کانیان تیدا لیست کراون و نووسراونه وه و تومار کراون، داندران، ﴿وَجَاءَ بِالنِّبْتِ وَالشَّهَادَةِ﴾، پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و شایه ده کانیش، نه وانه‌ی شایه دپی دده دن، له فریستان و له غهیری فریستان، هه موویان هیتران، ﴿وَفُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾، دادوه ریان له نیتوان دا کرا به دادگه ریی و به هه ق، ﴿وَهُمْ لَا يظلمون﴾، له حالیکدا که نه وان سته میان لی ناکری.

﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾، هه ر که سه به پیی ته وهی کردووه ق، سزایان پاداشتی درایه وه، ﴿وَهُوَ اعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾، خواش ﴿ذاناتره به وهی ده یانکرد، بگره له خویشیان پیمان زاناتره، نجا دوی ته وهی دادگایی کران و دادوه ریان به دادگه رانه له نیتواندا کرا، دهنه دوو به شی سه ره کی: به شیتیکان به ره و دوزه به ری ده کرین، خوا په نامان بدات، به شیتیکشیان به ره و به هه شت به ری ده کرین، پیشی باسی نه وانه یه که به ره و دوزه به ری ده کرین، که بیبروایه کانن.

﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُرًا﴾، نه وانه ی بیبروان کومه ل کومه ل، تا قم تا قم به ره و دوزه به ری کران، به لام به ری کرائتیک که شایسته ی خو یانه، واته: پالته ستو دران و به شیوه یه کی بن ری زانه به ری کران، ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾، هه تا کاتیک که یشته لای و هاتنه لای، کتوپر ده روازه کانی دوزه خیان لی کرانه وه، ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَرَئِبًا﴾، ده رگاوانه کانی (دوزه خه وانه کان له فریشته کان) پیمان گوتن: ﴿الَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾، نایا له خوتان ره وانه کراوانیتکتان بو نه هاتن! تم پرسیار کردنه پرسیار کردنی سه رزه نشتکارانه ی

نکو و لیلی که رانه یه، ﴿يَتَلَوْنَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ﴾، تابه ته کانی
 په روه ردگار تانیا ن به سه ردا ده خویندنه وه؟ ﴿وَسُذِرْتُمْ لِعَاءِ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾،
 ده شیان ترساندن و وریاشیان ده کردنه وه له م دیداردی نه مروتان؟ ﴿قَالُوا
 بَلَىٰ﴾، گو تیان: با، ﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾، به لام وشه ی
 سزا له سه ر بی پروایان پیویست بوو بوو، واته: نیمه بویه هاتینه تیره له به ر
 نه وه ی بریاری خوامان له سه ر پیویست بوو، که له میانی وشه کانیدا بریاره کان
 دهرده چن، وه ک چو ن کاتی بریار دهرده چن بو با بابه کی تاوانبار، که سزا بدری،
 به نووسین بو ی دهرده کړی، لیره دا مه به ست پتی نه وه یه، بریاریان له لایه ن
 خواوه بو دهر چوو، چونکه بی پروا (کافر) بوون، (کافر) له سه ر کی شی (فاعل) ه،
 واته: هه قتی که بو یان هاتبوو، شار دبوویانه وه وه په فزیان کرد بوو.

﴿قِيلَ ادْخُلُوا ابْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾، پتیا ن گوترا: بچنه نیو ده روازه کانی
 دوزه خه وه به هه میسه یی تیدا ده میتنه وه، ﴿فِي شِسْ مَوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾،
 خراپترین جیگاش بو تیدا حوانه وه دوزه خه، بو خو به زلگران، واته: نیوه خو
 به زلگر بوون له به رانه ر کتبه کانی خواو پیغه مبه رانی خواوا ﷻ، بویه روژتان نه م
 روژه یه وه به م مه رده ده چوون.

ثنجا دپته سه ر باسی کو مة لی دوو هم:

﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا﴾، هه روه ها نه وانیه ی پاریزیان
 له په روه ردگاریان کرد بوو، به ره وه به هه شتی کو مة ل کو مة ل به ری کران،
 نه وانیش به به ری کردنیک که شایسته ی خویانه، به ری زو حورمه ته وه، وه ک
 له سوورده تی (مریم) دا، خوا ﷻ ده فهرمو ی: ﴿يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا
 ﴿٨٥﴾ وَنَسُوفُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِثًا﴾ ﴿٨٦﴾، مریم، واته: نه وه روژه که تاوانباران
 به ره وه دوزه خ لی ده خوړن به تینوویه تیی (وه ک چو ن ناژه لی تینو بو سه ر
 ناویان ده به ی، په پیچه کیان ده ده ی و لیان ده خوړی)، به لام پاریزکاران به

شیوهی شاندر نوینر (که پیشوازی ده کرین) ناوا به رهو خواى خاوهن به زه یی به پریان ده که یی، ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا وَقِيحَتْ أَبْوْبَهَا﴾، هه تا کاتیک که یشته لای به هه شت و، پیشتر ده روزه کانی کرابوونه وه، به نسبت دوزه خیه کان ده فرموی: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا فُتِحَتْ أَبْوْبَهَا﴾، تا کو که یشته لای دوزه خ، نجا ده رگاکان کتوپر کرانه وه، به لام لیره دا به نسبت پارتزکاران، ده فرموی: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا وَقِيحَتْ أَبْوْبَهَا﴾، هه تا کاتیک که یشته لای به هه شت، پیشتریش ده روزه کان کرابوونه وه، چونکه به هه شتیه کان که ده چنه به هه شت، نه گهر پیشتر ده روزه کانیان بو بگرینه وه، هه ر له دوور را، بو و به رامه ی به هه شتین بو دی و، دیمه نه جوانه کانی به هه شت ده بینن و دلخوش ده بن، به لام به نسبت تاوانبارانه وه، و سامی زیاتره، که کتوپر ده روزه کانیان بو بگرینه وه له ناکاو به سه ریدا بکه ون، نه ک له دوور را بیبینن و ترسیان لئی بشکن، چونکه کاتیک نینسان به شوپتیکدا ده روات، نه گهر ماریک، درنده یه کی لی ده رپه ری کتوپر، زور سامی زیاتره، وه ک له وه ی له دوور را بیبینن و به چاوی بنگیوی، ورده ورده بو ی ده چن و دوور بینیی خو ی وه رده گری، ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَرَئْتُمْ عَلَيَّكُمْ﴾، ده رگاوانه کان به هه شته وا نه کان، فریشته کان، که پاسه وا نه کانی به هه شت، پیمان گوتن: ناشتیتان له سه ر بی، سه لامتان لی بن، ﴿طَبَّرَ﴾، تیوه پاک و چاک بوون، ﴿فَأَذَلُّوْهَا خَلِيْبِيْنَ﴾، ده جا بچنه تیو به هه شته وه به هه میشه یی، واته: له نه نجامی نه وه دا که پاک و چاکن، شایسته ی چوونه به هه شت.

﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ﴾، نه وانیش گوتیان: ستایش بو نه و خوابه ی که به لئنی له گه ل بر دینه سه ر، ﴿وَأَوْرَثْنَا الْأَرْضَ﴾، سه ر زه مینشی کرده میرامان واته: سه ر زه مینی به هه شتی دا به تیمه، به تیمه ی به خشیی، وه ک چو ن میراتیک به نینسان ده گات، به بی زه حمه ت، نه و سه ر زه مینه شی کرده خه لاق تیمه، چونکه نه و به هه شته به لی نیمانداران زه حمه تیان کیشاوه له دنیا دا، به لام کرده وه چاکه کانیان و زه حمه ت کیشانه که یان بایی به هه شته که نه،

بویه ده فہرموی: بہہشتی کردہ میرامان، ﴿نَبَوُّاْ مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ﴾، تیمہ لہ بہہشتدا، لہ ہر شویتیک ممانہوی، مہ نزل دادہ تینن، نیشہ جی دہ بین، بہہشتیکی فراوانہ، ﴿فِعْمَ أَجْرُ الْعَمَلِیْنَ﴾، باشتین پاداشت پاداشتی کارکہرانہ، نیشکہرانہ، نہوانہی نیشیان بو خوا کردوہ.

﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِیَاتٍ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾، فریشہکانیش دہبینی (لہ رؤزی دوایدا)، بازنیان بہستوہ بہ دەوری عہرش و بارہگای خواوہ، وک لہ سووردتی (الحاقہ) دا، دہ فہرموی: ﴿وَالْمَلِكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَجْلُ عَرْشُ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ نُّبِیَّةٌ﴾ (۱۷) الحاقہ، فریشہکان بہ دەوری ناسمانہکانہوہن، (تہو گہردوونہ کہ خوا ﴿ذُووِیَارَہِ دُرُوسَتِی دہکانہوہ لہو رؤذہدا)، ہہشت عہرشی خوا ہلہدہگرن، ہہشت لہ فریشتان و لہ کومہلہ فریشہکان، لیرہشدا دہ فہرموی: فریشہکان دہبینی بازنیان بہستوہ، بہ دەوری عہرشہوہ، ﴿یُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾، بہ ستایشکردنہوہ پەرودہدگاریان بہ پاک دہگرن، واتہ: ہہم ستایشی دہکەن و ہہم بہ پاکی دہگرن، ہہم بہ سیفہتہ بہرزہکانی و ہسفی دہکەن، ہہم ہەرچی کہم و کورپی و پلہو لہکبہ، لتی دوور دہخەنہوہ، چونکہ خوا ﴿وَابِہِ، خوا ﴿رَازَاوِیہِ بہ ہەرچی سیفہتی بہرزو پەسندہو، دووریشہ لہ ہەرچی لہ کہو کہم و کورپیہ، ﴿وَقُضِيَٰ لَیْلَتُهُمْ بِالْحَقِّ﴾، بہ ہعق و دادگہرانہش دادوہریان لہ نیوان دا کرا، واتہ: لہ نیوان مرؤفہکان و لہ نیوان جنددا، ﴿وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾، گوتراش: ستایش بو خوا پەرودہدگاری جیہانیان، لہلایہن کئی وہ گوترا؟ لہلایہن ہہمووانہوہ گوترا، خوا ﴿بِیْزَہِہِ کَہی دِیَارِیی نەکردوہ، بو نہوہی بو ہہمووان بچیتہوہو ہہموویان بگریتہوہ.

مهسه له گرنه گان

مهسه له ی به که م:

دوای فووی به که م به که په نادا، هه موو نه وانه ی له ناسمانه گان و له زه ویدان، بیتهوش ده بن و ده مرن، جگه له وهی خوا بیهوی نه مرئ، دوای فووی دووهمیش هه موویان هه لده ستنه وه و ته ماشا ده گن، زه مینیش به رووناکیی خوا رووشن ده بیته وه و، نامه گانی کرده وانیش داده نرین، پیغه مبه ران و شایه ده گانیش ده هینرین، به دادگه ریی دادوه ریی ده کرئ له تیواناندا، هه ر که س سزاو پاداشتی ته واو و پر به پیستی خوئی پینده درئ:

خوای ده فرموی: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجَاءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءُ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه تانه، له دوازه برکه دا:

١- ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾، فوو به که په نادا کرا، پشتر باسما ن کرد (صور) شتیکی گه وره به له شیوه ی قوچ (شاخ) ی ناژهل دا، له لایه ن تیسرافیله وه فووی پیندا ده کرئ، ده نگتیکی زور بیره زاو هارژنیکی زور گه وره به، ده بیته هوئی نه وهی گه ردوون تیک بچن، دوای فووی به که م، بویه ده فرموی:

٢- ﴿فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾، هه ر که سیک که له ناسمانه گاندا هه به و، هه ر که سیک که له زه ویدا هه به، هه موویان بیتهوش که وتن، یاخود هه موویان

تایا (هم) له (فَرَادًا هُمْ) دا، پاناوه که بۆ کئی ده چیتته وه؟ هه موویان هه نسا بون ته ماشایان ده کرد، یان چاوه ریان ده کرد، پوونکه رهوانی قورنان گوتوو یانه: (الْخَلْقُ كُلُّهُمْ قِيَامٌ عَلَىٰ أَرْجُلِهِمْ يَنْتَظِرُونَ مَاذَا يَقَالُ لَهُمْ؟)، خه لک هه مووی مرووف و جند به پتوه پاوه ستاون و چاوه رپی ده کهن، یا خود ده روانن: چیمان پی ده گوتری و چیمان بۆ بریار ده دری؟!.

۶- ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾، سهر زه ویش به پووناکیی پهروه ردگاری روشن بووه، (إِشْرَاقٌ) به مانای پوونبوونه وه دی، (شَرَقَتِ الشَّمْسُ) واته: خو ره که هه لات، به لام (أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ)، واته: زه ویه که رووناک بووه، ئنجا تایا پووناکیی پهروه ردگار، مه بهست پی چیه؟ که زه وی روشن ده بیته وه به پووناکیی پهروه ردگاری، وه ک له مانای گشتیه که یدا باسما ن کرد:

أ- ده گونجی مه بهست پی پووناکیی خوا ﷻ بن، که پووناکیی خوا ﷻ سیفه تیکی خوا به، وه ک زانیاری خوا، ده سه لاتی خوا، حیکمه تی خوا، پووناکیی خواش سیفه تیکه له سیفه ته کان، که به ته نکید مه بهست پی پووناکیی ماددی نیه، که به ره سه ته و چاوه ده بیینی، به لکو وه ک هه موو سیفه ته کانی دیکه ی خوا ﷻ، نه ویش سیفه تیکی خوا به.

ب- ده شگونجی پووناکیی خوا ﷻ، مه بهست پی پووناکیه کی تابهت بن، که له و پوژدها به تابهت خوا ﷻ دروستی ده کات، بۆ نه وه ی سهر زه و ی پی روشن بکاته وه.

ج- هه ندیک له زانایانیش گوتوو یانه: ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾، (نور) لیردا مه بهست پی دادگه ریه، چونکه له فره مایشتی پیغه مبه ردا هاتوه: (اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظَلَمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (أخرجه البخاري: ۲۴۴۷، ومسلم: ۲۵۷۹)، واته: خو تان له سته م پاریزن، چونکه سته م تاریکیه کانی پوژی قیامه ته.

ئنجا نه گه ر سته م تاریکی بن، مانای وایه دادگه ریی پووناکیه، که واته: به دادگه ریی خوا، سهر زه و ی روشن ده بیته وه، له و پوژدها که پوژی دادگایی و دادوه ریی کرانه، له نیوان مرووف و جند داو، که س تو زقالتیک زولمی لن ناکری، دادگه ریی خوا هه موو سهر زه و ی مه یدانی کو کردنه وه ی لئیرسینه وه، روشن ده کاته وه.

(۷) - ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ﴾ کتیبیش دانرا، (ال) ی سهر (الکتاب) بؤ ناساندنه، ناساندنه که ش، لیره دا مه بهست پی:

أ- (عهد) ه، کتیبه که دانرا، که ده گونجی مه بهست پی:

- ۱- (لوح محفوظ) بی، نهودی که خوا ﴿لَوْ﴾ هه موو زانیاریه کانی تیدا تومار کردوون.
- ۲- مه بهست پی کتیبه کانی پیغمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بن، که به رنامه کانی پیغمبه رانیان تیدان، تا کو به پی نهو کتیبانه لپرسینه وه له گه ل هه موو نوممه تاندا بکری.
- ۳- مه بهست پی نامه کانی کرده وه کان بی.

ب- (الکتاب) (ال) که ی بؤ تیکرا (جنس) به:

- ۱- جینیسی لیست و نووسراوی کرده وه کانی مرو فیه کان، داده نری.
- ۲- نووسراوی تایبته به لپرسینه وه و سزاو پاداشت، داده نری.

(۸) - ﴿وَجَاءَ بِالْبَيِّنَاتِ وَالشُّهَادِ﴾ پیغمبه رانیش و شایه ده کانیش هیتران، پیغمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نهوه دیارن و، شایه ده کانیش نهو فریشتانن که کرده وه کانی مرو فیه کانیان پاراستوون، وه ک خوا ﴿لَوْ﴾ ده فره رموی: ﴿وَحَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَابِقٌ وشَهِيدٌ﴾ ق، واته: ههر که سیک هات لیخوری ک و شایه دیکه له گه ل دابه، دوو فریشته ی له گه ل دانه، به کتیبان پیش خو ی ددهات و، نهوی دیکه شیان شایه دبی له سهر ددهات.

(۹) - ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾ به هه ق دادوه ریان له نیواندا کرا، پشتریش گوتوومانه: وشه ی هه ق به پی نهو سیاقانه که تیباندا دی، مانابه که ی ده گو ری، لیره دا: ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾ واته: به دادگه رانه دادوه ریان له نیواندا کرا، جاری وایه وشه ی هه ق به مانای حکمه ته، جاری وایه به مانای قسه ی راسته، وه ک: ﴿قُلْتُ الْحَقُّ﴾ تۆ راستیت گوت.

(۱۰) - ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾، نهوان سته میان لن نا کری، (و) ده که بؤ حاله، واته: له حالیکدا که هیچ کام لهوانه تۆز قانیک سته می لن نا کری، وه ک خوا ﴿لَوْ﴾ له شوینی دیکه دا ده فره رموی:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ الْنَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ (۱۱) یونس، واته: خوا ﷻ هیچ تۆزیک ستم له کهس ناکات، به لأم خه لک خویمان ستم له که خویمان ده کهن. (۱۱) - ﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾، ههر کهسه چی کرد بوو به پیتی نهوه، پاداشت و سزای درابه وه.

(۱۲) - ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾، نهو (خوا ﷻ) بيش زاناره به وهی ده یانکرد، (وُفِّيَتْ: التَّوْفِيقُ: إِعْطَاءُ الشَّيْءِ وَافِيًا لَا نَقْصَ فِيهِ)، (تَوْفِيقٌ): بریتیه له وهی شتیک به تهواوی بدری، کهم و کورتیی تیدا نه بن، که ده فهرموی: ﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾، واته: (جَزَاءٌ مَّا عَمِلَتْ)، ههر کهسه سزاو پاداشتی نه وهی کرد بووی، به تهواوی درابه وه.

﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾، نهو (خوا ﷻ) بيش زاناره به وهی ده یانکرد، خویمان نه که ره له بیریشیان چوو بی، خوا ﷻ هه مووی تۆمار کردوه له ریی فریشته کانه وهو، خووشی به زانیاری بی سنووری، هه موو شتیک ده زانی، که واته: (مَّا عَمِلَتْ: أَي جَزَاءٌ مَّا عَمِلَتْ، لِأَنَّ الْإِنْسَانَ يُوفَى الْجَزَاءَ لَا الْعَمَلَ)، چونکه مروؤف پاداشت و سزابه که ی ده درینه وه، نه که خودی کرده وه کان، که ده فهرموی: ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾، لیره داو له زور شوینی دیکه ش که (صِغَةُ التَّفْضِيلِ) دی، خوا ﷻ زاناره، واته: تهواوی زانیاری له لایه، لیره دا مه به ست نه وه نیه که به رانه ره به زانیاری خوا، زانیاریه کی دیکه هیه، تاکو بگوتری هی خوا زیاتره، به لکو یانی: خوا زانیاری هه ره تهواوی له لایه، له باره ی نه وه وه که نه جامیان ده دا.

له باره ی نهو رسته یه وه که ده فهرموی: ﴿وَيُفِيحُ فِي الْأُصُورِ فَمَصَّعَىٰ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ﴾.

نهم دوو ده فقه دینین:

(۱) - (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه)، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ النَّهْدِيِّ بِسُوقِ الْمَدِينَةِ، وَالَّذِي اضْطَلَقَ مُوسَىٰ عَلَى الْبَشَرِ، فَرَفَعَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَدَهُ فَلَطَمَهُ، فَقَالَ: أَنْتَقُولُ هَذَا وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَذَكَرَ ذَلِكَ

رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: قَالَ اللَّهُ: وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ، إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، فَإِذَا أَنَا مُوسَى أَخِذْ بِقَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ، فَلَا أُذْرِي أَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلِي، أَوْ كَانَ مِمَّنْ اسْتَشَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (أخرجه البخاري: ۴۸۲۰، ومسلم: ۲۱۴۸).

واته: نه بوو هوره يره خوا ﷺ، ده لئ: پياويک له جووله که کان له بازاری مه دینه، گوئی: سوئند بهو که سهی مووسای به سهر هه موو مرو فانداهه لبراردوه، پياويک له پشتیوانه کان ده سستی بهرز کرده وهو چه په وانه به کی له دم و چاويدا، گوئی: چوون شتی وا ده لئیی له حالیکدا که پیغهمبه ری خوا (محمد) ﷺ له نیو تیمه دا هه به؟ نه وه بو پیغهمبه ری خوا ﷺ کیرد رایه وه، ته ویش فهرموی: خوا ﷺ ده فهرموی: (نا به ته که هی خوئنده وه) که فوو به که په نادا کرا، هه ر که سیک که له ناسمانه کان و زویدا هه به، له هوش خوئی چوو، مه گهر نه وهی خوا ﷺ بیهوی نه مری، نجا من به که م که س ده بم سهر بهرز ده که مه وه، که ته ماشا ده که م، نه وه مووسا ﷺ به کیک له پیچکه کانی عه پشی گرتوه، نازانم نایا له پیش مندا سهری بهرز کردو ته وه، یا خود له وانه به که خوا ﷺ هه لیواردوه و نه یمراندوه، (له جیاق نه وهی کاتی خوئی داوا کیرد خوی په روه ردگار بینئ، نه و برووسکه (صاعقه) بهی نه و کاته بوئی وه بری هی تیتستای که وتوه).

(۲) - له نیوان دوو فوو به که په نادا کردنه کانداهه، چه نده ماوه هه به؟ لهو باره وهش نه م ده فقه دئین:

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَيْنَ الثُّمَخْتَيْنِ أَرْبَعُونَ»، قَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَرْبَعُونَ يَوْمًا؟ قَالَ: أُنَيْتُ. قَالُوا: أَرْبَعُونَ شَهْرًا؟ قَالَ: أُنَيْتُ. قَالُوا: أَرْبَعُونَ سَنَةً؟ قَالَ: أُنَيْتُ، «لَمْ يُنْزَلِ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْبَقُلُ»، قَالَ: «وَلَيْسَ مِنَ الْإِنْسَانِ شَيْءٌ إِلَّا يَبْلَى إِلَّا عَظْمًا وَاحِدًا، وَهُوَ عَجَبُ الذَّنْبِ، وَمِنْهُ يَرْكَبُ الْخَلْقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (أخرجه البخاري: ۴۸۱۴، ومسلم: ۲۹۵۵)

واته: ئەبوو ھورەیرە رضی اللہ عنہ، دەڵێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئیوان دوو فوو پێداکردنەکان چلە، (ئەو ھەر ئەوەندە فەرموو، ئنجا ئەبوو ھورەیرە کہ فەرموودە کہی گێراوە تەو، ھاوہ لآن لیبان برسێ): ئەھی ئەبوو ھورەیرە! مەبەستی چل پوژ بوو؟ گوئی: نالیم: ئەو ھە، گوئی: چل مانگ؟ گوئی: ئەو ھە نالیم، گوئی: چل سال؟ گوئی: ئەو ھە نالیم، (واته: من نازانم، مەبەستی لە فەسە پێغەمبەر ﷺ کہ فەرمووی: چل، چییە؟)، دوایی خوا لە سەر پوہ ئاوێک دادەبەزینئ مرۆفەکان وەک چوون پوہک و دانەوئە دەپوئ، ئاوا دەپوئەو، مرۆف ھەموو شتێکی لئ دەپوئ، جگە لە یەک ئیسفان کہ پێی دەگوئری: (عَجَبُ الدَّنَبِ) واته: ئیسکی کلینجە، کہ مرۆفەکان لە پوئ قیامە تدا لەو پوہ دروست دەکریئەو، (وەک دەنکە تۆیە کہ).

مەسەلەى دووھەم:

پۇل پۇل بە رى کرانى بېيروايان بەرەو دۆزەخ و، پرسیارکردنى سەرزەنشتکارانەى فریشتە دۆزەخەوانەکان، گە ئایا یتغەمبەرانتان بۆ نەھاتن لە خۆتان و ئایەتەکانى خویان بەسەردا نەخویندەنەو، لەم دیدارەتان نەیانترساندن و ھۆشداریان پى نەدان؟ وەلامدانەھى وانیش بە: بە، بەلام بریاری ئازاردان لەسەر بېيروايان چەسپاوە!:

خوَا ۞ دەفەرموی: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُرَّارًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَمَّ كُمُ الْعَذَابِ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ ۞

شیکردنەھى ئەم ئایەتانه، لە دە (۱) برگەدا:

(۱) ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُرَّارًا﴾، ئەوانەى بېيروابوون بەرەو دۆزەخ پۇل پۇل بە رى کران، (زُرَّارًا: جَمَاعَاتٍ)، کۆمەل کۆمەل بە رى کران، گە دەفەرموی: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، واتە: ئەوانەى ھەقیان داپۆشيووە پەفر کردووە.

گە دەفەرموی: (وَسِيقَ) بە رى کران، دەلن: (السُّوقِ): جَعَلَ الْمَائِي مَائِيًا آخَرَ يَسِيرًا أَمَامَهُ، وَضَعَهُ: الْقُودَ، (سُوقٌ) ئەوێه گە شتیک ناچار بەکەى لە پێشتەو بەروات، دژی (سوق) یش (قُود) ه، (سُوقٌ) ئەوێه وەپیش خۆق بەدەى و تۆ لە پشێه وە برۆی، (قُود) یش ئەوێه گە تۆ پێشکەوى و ئەویش لە دواى خۆتەووە پراکیشی^(۱).

به ری کردن بی پروایان به رهو دۆزهخ کۆمهَل کۆمهَل، دباره چۆنه، وهک له سوورهتی (مریم) دا ده فەرموی: ﴿وَسُوْفُ الْمَجْرِمِیْنَ اِلَیْ جَهَنَّمَ وِرْدًا﴾ (۸۶)، نهو رۆژه که تاوانباران به رهو دۆزهخ به تینوو به تیبی (وهک چۆن ناژێ لیک ناو ده دهی بۆ سه ر ناو ده بیهی)، به ری ان ده که ی ن، به حالیکه شپرزو ناخۆش!

(۲) - ﴿حَتَّیْ اِذَا جَاءُوْهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا﴾، ههتا کاتیک چوون بۆ لای، (چوون بۆ لای دۆزهخ)، کتوپر ده روزه کانی کرانه وه.

نه گەر مرۆف کتوپر شتیکی سامناک ببینی، دایده چله کینتی و ترس و بیمی ده خاته دل، که ده فەرموی: ﴿فُتِحَتْ﴾ خۆیندراویشه ته وه: ﴿فُتِحَتْ﴾، (فُتِحَتْ) واته: کرانه وه، به لأم (فُتِحَتْ) واته: زۆر چاک ده رگاگان کرانه وه، مانابه که ی به هیت تر ده کات، نجا نایا کاتیک به رهو دۆزهخ ده چن، دۆزهخ چۆنه؟ خوا ﷻ له سوورهتی (الحجر)، له نایه ته کانی: (۴۳ و ۴۴) دا، به یانی کردوه که دۆزهخ ههوت ده روزه ی هه ن: ﴿وَ اِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِیْنَ﴾ (۱۳) ﴿لَمَّا سَبَعَهُ اَبُوْرَبِّ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُوْمٌ﴾ (۱۱)، به دلنایی به لینگه ی هه موویان دۆزهخه، (ئه وانه ی که شوینی نیبلیس ده که ون، تیکرایان، به لینگه که یان و ژوانگه که یان دۆزهخه)، ههوت ده رگا ی هه ن، بۆ هه ر ده رگایه ک به شتیکی دیاری بیکراویان هه یه، (له شوینکه وتووانی نیبلیس که لیوه ی بچه زوور).

(۳) - ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا﴾، کۆکه ره وه کانی وی (دۆزهخ) پێیان گو تن.

(خَزَنَةٌ) کۆی (خَازِنٌ) ه، وهک (سَدَنَةٌ) کۆی (سَادِنٌ) ه، (خَزَنَةٌ) تاکه که ی (خَازِنٌ) ه، واته: کۆکه ره وه، وهک (سَدَنَةٌ) تاکه که ی (سَادِنٌ) ه، واته: بته وان، یاخود: مه زارگه وان، (خَزَنَةٌ) کۆکه ره وه کانی دۆزهخ، واته: ئه وانه ی خه لک له دۆزهخدا کۆ ده که نه وه، پێیان گو تن:

(۴) - ﴿اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ هَذَا﴾، نایا له خۆتان ره وانه کراوانیکتان بۆ نه هاتبوون؟!

(۵) - ﴿سَلَوْنَ عَلَيْكُمْ ءَايَاتِ رَبِّكُمْ﴾، که نایه ته کانی په ره وەر دگارتان یان به سه ردا ده خۆیندنه وه.

۶- ﴿وَسِذْرُوكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ﴾، له دیداری ئەمروستان دەیانترساندن و وریایان دەکردنەوه؟

۷- ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾، گوئیان: بای، (بۆمان هاتن، دانیان پێدا هینا).

۸- ﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾، بەلام وشەى سزاو نازار پێویست بوو لەسەر بێپروایان، واتە: بەلام تێمە خوومان بەزکرت و عینادییان کرد، بۆیە بریاری سزا بەسەر تێمەى بێپروادا چەسپى، (گافیرین) ئەوانەى هەق دادەپۆشن و رەفرى دەکەن و قبوولی ناکەن.

۹- ﴿قِيلَ ادْخُلُوا ابْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾، گوئرا: بچنە نێو دەروازەکانى دۆزەخەوه، بە هەمیشەى لە دۆزەخدا میننەوه.

۱۰- ﴿فَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾، خرابترین نشینگە نشینگەى خۆبەزەلگراڤە (کە دۆزەخە)، (المثوى: مەکان الثواء، وَهُوَ الإِقَامَةُ، والمخضوض بالذم مَخْدُوفٌ: فَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ جَهَنَّمُ)، (مَثْوًى) بە مانای شوئى (ثواء)ە، ئەویش بە مانای نیشتهجى بوونە، ئنجا لێرەدا ئەوهى کە تايبەتکراوه بە زەم، قرتیندراوه و ئاواى لى دیتەوه: (فَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ جَهَنَّمُ) خرابترین جیگەى تیدا نیشتهجى بوونى خۆبەزەلگراڤ، دۆزەخە.

بە ریکراڤى بێپروایان بە هەموو جوړەکانیانەوه، هاوبەش بو خوادانەران، مولحیدەکان، هەلگەراوهکان، خاوهن کتیبەکان، هەموو ئەوانەى بێپروابوون کۆمەل کۆمەل، لە زۆر شوئى قورئاندا باسکراوه:

۱- بۆ وێنە: لە سوورەتى (الملک)دا بە وشەى: (فوج) هاتوه، وهک دەفەرموى: ﴿كَلَّمَآ أُنزِلَ فِيهَا فَوَجَّ سَأَلُمُ حَزَنُهَا أَلَّا يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾، هەر کاتى کۆمەلێک فێردارنە نێو دۆزەخەوه، دۆزەخەوانەکان لێیان پرسین: ئایا وریاکەرودەوتان بۆ نەهاتبوو؟

۲- لە سوورەتى (الأعراف)دا، بە وشەى (أمم) هاتوه: ﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ﴾، واتە: خوا فەرمووی: بچنە نێو کۆمەلانیگهوه که لە پێش تێوهدا تیبەریون لە جندو مرووف.

۳- ھەرۋەھا لە سوورەتى (فصلت) دا، ديسان بە وشەى: (أَمَم) ھاتوھ: ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْغِنَى وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِيرِينَ ﴿۱۵﴾، واتە: ھەرمايشيان لەسەر پتويست بوو، پرياريان لەسەر پتويست بوو، (كە سزابدرتن) لە تيو كۆمەلاتيكددا كە لە پيش واندا تتيھري بوون لە جندو مروؤفە، بەراستىي ھەر ئەوان زيانباربوون.

۴- ھەرۋەھا لە سوورەتى (ص) دا بە وشەى: (فوج) ھاتوھ: ﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَضِمٌ مَعَكُمْ ﴿۱۶﴾ ص، ئەوانە كۆمەليكن لەگەل تيوھدا خو تتيھستيون بو تيو دۆزەخ، خو ياني تي دەتريجيتن.

كە دەھرموي: ﴿يَتَلَوْنَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ﴾، بە دنئايى مەبەست پتي ھەرمايشتي خوايە كە لە كتيبەكانيدايە، ديارە ئەوانيش دان پيداديتن، ئەوھش كە ھەندتيك لە توئزەروھوان گوتوويانە ياني: با تيمە پتغەمبەرمان بو ھاتن و نايەتەكانيان بەسەردا خوئندبنەوھو لەم رۆژەيان ترساندين، بەلام خوا ﷻ پرياري بو دابووين.

ئەوھ وانبەو ئەو مانايە ھەلەيە، خوا ﷻ پرياري بو نەداون، كە پرياري خوا ھەدرى خوا مليان پتي بسووريتي بەرەو كوفرو دوايي تووشى دۆزەخ بن! يان: لەبەر ئەوھى خوا پرياري دۆزەخى بو داون، وابكەن، نا! بەلكو لەبەر ئەوھى بيروابوون، خوا ﷻ پرياري دۆزەخى بو داون، نەك لەبەر ئەوھى خوا پرياري بو داون، بيروابووين، بەلكو چونكە بيروابوون و خوا ﷻ زانيوھتي بيروا دەبن، بە ويستي نازادى خو يان، بوئە پرياري دۆزەخى بو داون، ئەوھتا بو خو شيان دەلتن: ﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾، (كافرين) كوي (كافر) ھو، ئەويش ناوي بكەر (إِسْمُ فَاعِلٍ) ھ، واتە: داپۆشەر، رەفزكەر، ئنجا فريشتەكانيش پتيان دەلتن: ﴿فِي نَسْ مَوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾، (متكبر) يش ديسان ناوي بكەر (إِسْمُ فَاعِلٍ) ھ، واتە: ئەوانەى خو يان بەزلكرتوھ، كەواتە: لە سۆنگەى ئەوھوھ كە بە ويستي نازادى خو يان بيروا خو بەزلكر بوون، بەو مەرەدە چوون.

مهسه لهی سییه م و کو تایی:

به ری کرانی پاریزکاران کومه ل کومه ل بهره و به ههشت، دوی گه یشتیان به نزیکی، کرانه وهی ده روزه کانی و، سلاولیکردنی فریشته کان و ستایشکردنیان و فهرموولیکردنیان بو چونه به ههشت و ستایشکردنیان بو خوا، که به ههشتی پیبه خسیون، سه رهنجام بازنه به ستنی فریشتان له دهوری عرش و، ستایشکردن و به پاکگرتنی خواو، دادوه ری له نیواندا کرانیان به هه ق و، گوترانی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ له لایهن هه موو لایه که وه:

خوا ﴿۵۵﴾ ده فه رموی: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا وَقِيحَتْ أُتُوهُمَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلِّمُوا عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿۵۶﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَبَوْا مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿۵۷﴾ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِيًا مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَفُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۵۸﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له دوازه برکه دا:

۱- ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا﴾، ئەوانه ی پاریزیان له په روه ردگاریان کرد بوو، کومه ل کومه ل بهره و به ههشتی به ری کران، ئەمه وه ک زانیان ده ئین: به شیوه ی (مشاکله) بو ئەوانیش گوتراوه: (سیق)، ئەگه رنا له سووره ی (مریم) دا هاتوه: ﴿يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا ﴿۵۶﴾ وَسَوْفَ الْمَجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِدًا ﴿۵۷﴾﴾، ئەو رۆژه که تاوانباران بهره و دۆزه خێ به تینوو به تیی لیده خوړین، به لأم پاریزکاران وه ک شانده نوئنه ر به حورمهت و ریزه وه بهره و به ههشت ده به ین.

۲- ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا﴾، هه تا کاتیک که چونه لای به ههشت.

۳- ﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾، ده روزانه کانی کرابوونهوه، خویندراویشه تهوه: (فُتِحَتْ)، ده روزانه کانی زور کرابوونهوه، واته: پیتش نهوهی بگه نه لای، ده روزانه کانی کرابوونهوه، به پیچه وانهی دوزه خیه کانهوه، که ده گه نه به رده می دوزه، ده روزانه کانی ده کرینتهوه، تاکو دابچله کین و برتسین، به لام به هه شتیبه کان هر له دوور را ده روزانه کانیان بو خراونه سر پشت، به دلنیاپیش زیاتر ریزو حورمهت لیتگرتن، له وه دایه که میوانیک ده چی بو شونیک، پیتشی ده رگا که ی بو بکریتهوه، نهک به کوته کوت و تهقه تهق له ده رگا بدا، یان چند جاریک جه رهس لئ بدات، نجا به دیرو ژووانهوه، خانه خوئی دی، یان نایهت! نهوه جوریکه له ریز لینه گرتن، ریز لیتگرتن نهوهیه که له دوروه ده رگا که ناوه لا بکریتهوه، بویه له سووره پی (ص) دا، خوا ﴿﴾ ده فهرموئی: ﴿جَنَّتٍ عَدْنٍ مَّفْنَحَةٌ لَّهُمُ الْأَنْزُوبُ﴾، واته: به هه شتانیکی جیی تیدا مانهوهی هه میشهیی، ده رگا کانیان هه میشه ناوه لاو کراوهن.

که واته: لیره دا که ده فهرموئی: ﴿حَقِّقْ إِذَا جَاءَهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾، واته: (حَتَّى إِذَا جَاءَهَا وَأَبْوَابُهَا مَفْتُوحَةٌ)، هه تا کاتیک که چوونه لای به هه شت، ده رگا کانی شی کرابوونهوه و ناوه لا کرابوون.

۴- ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلِّمُوا عَلَيْكُمْ﴾، به هه شته وانه کان، پاسه وانه کانی به هه شت پنیان گوتن: سه لامتان لئ بی، ناشتی له سر تیوه بی و سه لامه تی بو تیوه.

۵- ﴿طِبْسُورٌ فَادُّوْهُمَا حَٰلِيْنَ﴾، تیوه پاک و چاک بوون، (له دنیا دا خوتان پاک و چاک کردوه، به هوئی شونیکه وتنی شهر یعتی خواوه، خوتان بزار کردوه له سیفه ته خراپه کان و، خوتان رازاندوتتهوه به سیفه ته باشه کان)، تیتاش به هه میشهیی بچنه نیو به هه شتهوه، وهک زانایان ده لئین: (طَابَ قَلْبُكُمْ بِالْإِيمَانِ وَالْوَحْيِ، وَلِسَانُكُمْ يَدْكُرُ اللَّهَ، وَجَوَارِحُكُمْ بِالطَّاعَةِ)، دلتان به هوئی نیمان و خوا به یه کگرتتهوه پاک بووه، زمانتان به هوئی یادی خواوه پاک بووه، نه ندامه کانیشتان به هوئی فه رمانه بریی بو خواوه، پاک بوون.

۶- ﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ ﴾، گوئیان: ستایش بُوَ نهو خواہی به یتیمہ کی له گمان دا راستکردو، زهمینی کرده میراتی یتیمہ، (واته: سهر زهمینی به ههشت، یاخود (أَرْضُ) به مانای شوئی تیدا نیشته جی بوونه، واته: شوئیکی کرده میرات و به یتیمہ به خشی که تیدا نیشته جی ببین).

﴿ وَأَوْرَثْنَا الْأَرْضَ ﴾، سهر زهمینی کرده میرامان، (أَوْرَثْنَا: أَعْطَانَا كَمَا نَأْخُذُ لِمِيرَاتِ الَّذِي لَا يُطَالِبُ بِهِ أَحَدٌ، أَوْ كَمَا يَأْتِي الْمِيرَاتُ أَحَدًا بِدُونِ تَعَبٍ)، به ههشتی دا به یتیمہ وهک چوَن که سیک میرات وهرده گری، دواپی که سی دیکه داواي نهو به شه ناکات، له بهر نهوهی ههقی خویتی، یاخود بویه وشه ی (أَوْرَثْنَا) ی به کارهیناوه، وهک چوَن که سی میرات ده گری، بِن نهوهی پیوهی ماندووبی، ناوا له قهدهر نهو به ههشتهش کردهوه باشه کانی یتیمہ له دنیا دا هیچ نه بوون، ماندوو بوونیا تیدا نه بووه.

۷- ﴿ نَبَوًّا مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَأُ ﴾، یتیمہ له ههر شوئیکی مانهوی له به ههشتا نیشته جی ده بین، (النَّبَوُّ: السُّكْنَى وَالْحُلُولُ، وَالْمَعْنَى: يَنْتَقِلُونَ فِي الْغُرَفِ وَالْبَسَاتِينِ تَفْنَأُ فِي النُّعْمِ)، (تَبَوًّا) به مانای نیشته جی بوون و دامه زران و سه قامگیربوونه، به لام لیردها مه به ست نهوهی که له کوشک و باله خانه و باغ و بیستانه کانی به ههشتا، بُوَ نه ملاولا ده چن، شوئیکی دیار بیگروایان نیه، به لکو به که یفی خویان دین و ده چن، ههر جاره له شوئیکی نیشته جی دهن، به مه بهستی رابواردنی جوَراو جوَر.

۸- ﴿ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَمَلِينَ ﴾، باشترین پاداشت پاداشتی کارکه رانه، واته: نهوانه ی به گویردی به رنامه ی خوا کاریان کرده بُوَ وده سه تینانی رهامه ندیی خوا.

۹- ﴿ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ ﴾، فریشته کانیسه ده بین له دوری عهش بازنه یان به ستوه، دوری عهش یان دلو.

۱۰- ﴿ يَسْبَحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ﴾، به ستایش کردهوه پهروه دگاریان به پاک ده گرن، واته: دلائن: (الْحَمْدُ لِلَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ) یان (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ) هم به پاکي ده گرن و هم ستایشی ده که ن.

۱۱- ﴿وَفُضِّلَ بَيْنَهُمُ بِالْحَقِّ﴾، به هەق و دادگەرانهش دادوهری کرا له ئیوان هەموو لایەکیاندا.

۱۲- ﴿وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، گوتراش: ستایش بۆ خوای پەرورەدگاری جیهانیان، واتە: لەلایەن هەموو لایەکەوه گوترا، لەلایەن فریشتەکانەوه، لەلایەن پێغەمبەرەوانەوه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، بە تاییەت لەلایەن ئەهلی بەهەشتەوه بە گشتیی، بە مرووف و جندەکانەوه.

(الرْمُخْشَرِي) قسە بەکی جوان دەکات لەو بارەوه، که خوای کاربەجی بۆ هەر کام لە بەهەشتییەکان و دۆزەخییەکان، وشەیی (سَيِّق) ی بەکارهێناوه، هەرودەها خاوەنی: (إعراب القرآن)، (محي الدين درويش)^(۱)، تە لەفسیرەکهی خۆیدا، هەم قسەکهی ئەو دینیی، هەم خۆشی روونکردنەوهی لەسەر دەدات، دەلێ:

وشەیی (سَيِّق)، که بۆ بەهەشتییان و دۆزەخییان بەکارهێناوه، ئەوه که بەک بیژد بەکاربهێنری بۆ دوو حالەتی دژ بەیەک و لیک جیا، جۆرێکە لە پەوانبێژی، بەلام بۆ هەر کامیان، بەو شیوەیهی لێی دەوهشتیتهوه، چونکە بێگومان بێبڕوا دۆزەخییەکان ئەو شیوەیهی شایستەیانە، بریتیە لەوهی بە بێ پێزی و توندوتیژی وەک چۆن ئەوانەیی که یاخیی دەبن لە حوکمران، پالەستۆ دەدرین، ئاوا بە رێ دەکرین، بەلام ئەهلی بەهەشت: بە سواریی و بە ریزو حورمەتەوه، بەرەو ئەو شوێنەیی که جینگای پەزنامەندیی خوای پەرورەدگارە دەبرین، هەرودەک چۆن ئاوا مامەلە دەکرێ لگەل میوانتیکدا، که بابای خانە خوێ بیهوی ریزی لێ بگری، هەلبەتە خوا ﷻ، فریشتەکانی خواش، بەو شیوەیه مامەلە دەکەن لگەل میوانەکانی خوادا ﷻ بەهەشتییەکانیش میوانی خوان، بەلام ئەهلی دۆزەخ ئەوانەن که لە خوا یاخییوون، بۆیه وەک دیل و کەسانیکیی یاخیی که دەگیرنەوهو دەهێرین بۆ سزادان، ئاوا پالەستۆ دەدرین و پەلکێش دەکرین.

چوار فہرمودہ لہ بارہی

بہہشت و بہہشتیہ کانونہ

(۱) - پیغمبر ﷺ: دہ فہرموی: (فِي الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ، مِنْهَا بَابٌ يُسَمَّى الرَّيَّانَ، لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا الصَّالِحُونَ) (أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: ۳۵۵۸، مُسْلِمٌ: ۱۱۵۲، عن سهل بن سعد).

واتہ: بہہشت ہشت ہشت دہ روزہ ہی ہن، دہرگاہہ کیان پی پی دہ گوتری: (الرَّيَّان) تہنیا تہوانہ ہی رُوژوو گربوو (واتہ: رُوژوو سونہ تیان گرتوون) لہو دہرگاہہ وہ دہ چنہ رُوور.

(۲) - پیغمبر ﷺ: دہ فہرموی: {مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضوءَهُ، ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةَ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ} (أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ: ۲۳۴، وابو داود: ۱۶۹، ۱۷۰، والترمذي: ۵۵، وابن ماجه: ۴۷۰).

واتہ: ہیچ کام لہ تیوہ نیہ، دہستنوئز بگری، دہستنوئزہ کہی بہ تہواویسی بگری، دواپی لہ کو تایی دہستنوئزہ کہی دا بلن: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ)، واتہ: شایہ دیی دہدہم کہ جگہ لہ خوا ہیچ پہ رستراویک نیہ، موحمہد ﷺ بہندہی خواو پدوانہ کراوی خواہہ، ہہر کہ سن و ابکات، ہہشت دہرگاہہ ہی بہہشت بوی دہکرتنہ وہو، لہ ہہر کامیکیانہ وہ بیہوی دہ چیتہ رُوور، (مادام خواوہی دہستنوئز بن، دیارہ تہلی نوئزو تاعہ تیشہ).

(۳) - ہہروہا پیغمبر ﷺ لہ فہرماہستی دیکہ دا دہ فہرموی: (إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى أَشَدِّ كَوَكِبٍ ذُرِّي فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً) (أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: ۳۱۴۹، وَمُسْلِمٌ: ۲۳۳۴، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ). واتہ: یہ کہمین کوئمہ لیک کہ دہ چنہ بہہشت، لہسہر شیوہی مانگن لہ شہوی بہدردا، (شہوی چواردہو پازدہ کہ زور بہ شوقہ)، نجا تہوانہی دواپی وان، لہسہر شیوہی تہستیرہہ کی

گه وهه ریین (زور به شوقه به نسبت تیمه وه)، پر رووناکیه له تاسماندا، (بهو شیوه به ده چنه نیو به هه شته وه).

۴- هه رووها پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فه رموی: (يُخَلِّصُ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَيُخْبِسُونَ عَلَى قَنْظَرَةٍ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيَقْتَصِبُ لِبَعْضٍ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمَ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا هُذِّبُوا وَنُفُوا، أُذِنَ لَهُمْ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لِأَحَدِهِمْ أَهْدَى مَنَزَلِهِ فِي الْجَنَّةِ مِنْهُ مَنَزَلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا) (أَخْرَجَهُ الْبَخَارِيُّ: ۲۴۴۰، وَابْنُ حَبَانَ: ۷۴۳۴، وَالْحَاكِمُ: ۳۳۴۹، ۸۷۶۰، وَأَبُو يَعْلَى: ۱۱۸۶).

واته: پر واداران له ناگر ده رباز ده کرین، (به سهه پردی سهه پستی دوزه خدا ده په پنه وه وه ده رباز ده بن) له شوئینیک راده گیرین له تیوان به هه شت و دوزه خدا، هه تا هه ندیک سته م و ماف که له دنیا دا تیواناندا هه بوون، تۆله له هه ندیکیان بۆ هه ندیکیان وه رده گیرته وه، هه تا کاتیک که پاک کرانه وه وه خاوینکرانه وه، نجا مۆله ت ده درێ بچنه به هه شته وه، (ده فه رموی: سۆیند به وه که سهی گیانی موحه ممه دی به ده سته، یه کیکیان شاره زاتره به جیگا و ریگی خۆی له به هه شتدا، له شاره زایی به مآلی خۆی له دنیا دا.

واته: چۆن وه ک به مآلی خۆی ده زانیتته وه له دنیا دا، باشر له وه له به هه شتدا به شوین و مآلی خۆی ده زانسی، پیغه مبه ریش ﷺ بۆیه وا ده فه رموی، چونکه به هه شت جیهانیکى زور گه و ره و فراوانه.

خوا به لوتف و که ره می خۆی تیمه له وه که سانه بگپیری، که به پاکیی و چاکیی فریشته کان پینسوازیان لی ده که ن و، سه لامیان لی ده که ن و، له وه که سانه مان بگپیری که ده چنه به هه شته کانی خوا ی په روه ردگار وه وه، خوا ی په روه ردگار لیان پازیی ده بن، له خزمه ت پیغه مبه رانی خوا ﷺ به نده پاک و چاکه کانی خوا دا ده بن. لیره شدا کۆتایی به ته فسیری سوره تى (الزمر) دینین.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

تہ فیسیری سوورہ تی

خَافِرِی

دهستیک

به پستان!

خوا پشتیوان بی، نهمرو (۸ / ربیع الثانی / ۱۴۴۱) کوچی، به رانبر (۵ / ۱۲ / ۲۰۱۹) ی زاینی، دست دههین به تفسیرکردنی سوورتهی (غافر).

پیناسهی سوورتهی (غافر) و بابتهکانی

یهکم: ناوی نهم سوورته:

نهم سوورته زیاتر ناوی سوورتهی (غافر)ی، بو به کارهاتوه، به لام ویرای (غافر) سوورته (المؤمنین)یشی، بو به کارهاتوه، ديسان (حم المؤمنین)، ههروهها هه نديکيش سوورتهی (الطول)يان بو به کارهیناوه، به لام که متر، لهو بارهوه که ناوی (حم المؤمنین) به کیکه له ناوهکانی نهم سوورته، نهم دهقه هاتوه:

اعن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله ﷺ: مَنْ قرأ حم المؤمن إلى: ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ (۲) غافر، وآية الكرسي حين يُصبح، حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُمْسِي، وَمَنْ قرَأَهُمَا حِينَ يُمْسِي حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُصْبِحَ (أخرجه الترمذي: ۲۸۷۹، والبيهقي في شعب الإيمان: ۲۴۷۳، وَضَعَفَهُ الترمذي بقوله: هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ، والحديث قد صحَّ في آية الكرسي وحدها من وجوه).

واته: نهوو هورهیره (خوا لئی رازیبی) دهلی: پیغمبهری خوا ﷺ فهرموویهتی: هه ره که سیک (حم المؤمنین) ﴿حَم﴾ تاكو ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ (۲) غافر،

(۱) ﴿حَم﴾ ﴿تَنْزِيلَ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ غافر الدُّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّلَلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿۲﴾ غافر.

بخوینن، ههروههها (آیة الْكُرْسِيِّ) بخوینن، نهگهر کاتیک رۆژ دهکاتهوه نهو دووانه بخوینن، به هۆیانهوه پارێزراو دهبن تاکو ئیوارهو، نهگهر کاتیک ئیوارهی لی دادی، بیانخوینن، به هۆیانهوه پارێزراو دهبن تاکو به پانیی دهکاتهوه.

به لأم هه ندیك له زانایان له باره ی سه نه دی نه م دهقه وه مشتومرێکیان هه یه بو وینه: (الترمذي) به (غریب) ی داناو، که نه و د ش زاراوه یه کی فه رمووده ناسانه، به لأم به نسبت (آیة الْكُرْسِيِّ) یه وه، له چه ند رتیه که وه چه سپاوه که راسته و فه رمایشتی پیغه مبه ره ﷺ.

دووهم: شوینی دابه زینی:

ئهم سوورده ته مه ککه یه، به یه کده نگیی هه موو زانایان، ئهم سوورده ته وێرای شه ش سوورده تی دیکه، که هه موویان به (حم) دده ست پێده که ن، هه موویان مه ککه یین که بریتین: له (غافر، فصلت، الشوری، الزخرف، الدخان، الجاثیه، الأحقاف)، که زانایان وشه ی (الحوامیم) و (أل حم) یان بو ئهم سوورده تانه به کاره یناوه، واته: هه م (الحوامیم)، هه م (أل حم) یان بو ئهم سه وت سوورده ته به کاره یناوه، له و باره و د ش چه ند ده قیک هاتوون، به کیکیان نه و ده یه که پالداوه ته لای پیغه مبه ره ﷺ و فه رموویه تی:

۱- اِلْکُلِّ شَیْءٍ نَمْرَةٌ، وَإِنَّ نَمْرَةَ الْقُرْآنِ ذَوَاتُ حَمٍ، هُنَّ رَوْضَاتٌ حَسَنَاتٌ مَّحْصَنَاتٌ مَّتَجَاوِرَاتٍ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْتَعَ فِي رِیَاضِ الْجَنَّةِ، فَلْيَقْرَأِ الْحَوَامِیْمَ، (أخرجه ابنُ الضَّرِیْسِ عن إسحاق بن عبدالله کما فی «الدر المنثور» ج ۷، ص ۲۶۹-۲۷۰).

واته: هه موو شتیك میوه و به ره می هه یه، میوه و به ره می فورثانیش نه و سوورده تانه که به (حم) دده ست پێده که ن، نه و سه وت سوورده ته چه ند باغ و گولزارێکی جوانن، زۆر به ره که تدارن، دراوسێی یه کن، (به سه ره یه که وه ن) هه ر که سیک هه ز ده کات که له باخچه و گولزاره کانی به هه شتدا بیت و بچتی و پیاسه

بکات (یان چیتز وەر بگری) با (خوامیم) بخوینتی، واته: ئەو ھەوت سوورەتە موبارەکە.

ھەر ھەھا لەو بارەوہ ئەو دوو دەقەش ھاتوون:

۲- {عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَنْزَلَتِ الْخَوَامِيمُ السَّبْعَ مِمَّةً} (أَخْرَجَهُ: ابْنُ الضَّرِّيْسِ، وَالنَّحَّاسُ، وَالْبَيْهَقِيُّ فِي الدَّلَائِلِ، فَتَحَ الْقَدِيرُ: ج ٤، ص ٥٧٧)،

واته: ئینو عەباس (خوا لێیان رازیبین) دەلتی: ھەوت (خامیم) دکان لە مەككە دابەزناون.

۳- {عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: نَزَلَتِ الْخَوَامِيمُ جَمِيعًا مِمَّةً} (وَأَخْرَجَهُ: ابْنُ مَرْدَوَيْهِ، وَالذُّرَيْمِيُّ، فَتَحَ الْقَدِيرُ: ج ٤، ص ٥٧٧)، واته: سەموڕەدی کوڕی جوندوب (ئەویش ھەمان قسەکی عەبدوڵلای کوڕی عەباس دەکات)، دەلتی: ھەوت (خامیم) دکان تێکرا لە مەككە دابەزیون.

سێیەم: ریزبەندیی لە موصحف و لە دابەزینی دا:

ریزبەندیی ئەم سوورەتە لە (مصحف) دا ژمارە (٤٠) ە، واته: (٣٩) سوورەت لە پێش (غافر) ەو ھەن، ئەگەر لە (الفاتحة) ەو دەست پێکەین، لە لای راستەو، بەلام لە ریزبەندیی دابەزیندا، ژمارە (٦٠) ە، لە دوای (الزمر) ھاتو، پێش (فصلت)، ئنجا سوورەتی (غافر) یان (المؤمن) یە کە مین سوورەتی ھەوت سوورەتە کانه کە بە (حم) دەست پێدەکات واته: یە کە می (خوامیم) ە.

چوارەم: ژمارە ی ئایەتەکانی:

سوورەتی (غافر)، یان سوورەتی (حم المؤمن)، ھەشتاو پینج (٨٥) ئایەتە، بەلام ھەندیکیش بە: (٨٢، ٨٣، ٨٤) یان داناون، بەلام زۆر بەیان لە سەر ئەو پرێککە وتوون

که (۸۵) نایه تن، چوند جاری دیکه ش باسمانکردوه، به لأم هه ر بؤ جه ختکردنه وه ده ئین: تاکو که سیک که نم قسه یه ی گوئ لیده بی، یان نه وه ی ده که وینته به رچا، که فلان سوږه ته، هه ندیکیان گوتوو یانه: (۸۵) نایه ته، هه ندیکیان گوتوو یانه: (۸۲) نایه ته، نیشکالیک ی بؤ دروست نه بی، که واته: نه وانه ی ده ئین: (۸۲) یه، مانای وایه سی نایه ت، یان سی رسته یان له م سوږه ته دا به قورن دانه ناون!! تاکو وانه زانی بویه دووباره ده که ینه وه که: مه به ست له ژماره ی نایه ته کان که که می و زوریان بؤ کردوون، ده گه رینه وه بؤ دریزی و کورتی رسته کان، جاری وا هیه هه ندیکیان رسته یه کیان کردوه به دوو نایه ت، و هه ندیکیان کردوو یانه به نایه تیک، ئنجا لیره وه ژماردنه کانی نایه ته کانی قورن جیاوازیان تیکه وتوه.

پینجه م: نیوه رۆکی:

نیوه رۆکی نه م سوږه ته هه مان نیوه رۆکی سوږه ته مه که بیه کانه، به لأم به پله ی یه که م له م سوږه ته دا باسی خوا به به کگرتن (توحید الله)، باسی رۆزی دوایی کراوه، چوند ناماژه به کیش به لأم به کورتی به پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، وه حی خوی به رزی مه زن که بؤ پیغه مبه رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ناردوه، کراوه.

شه شه م: تایه تمه ندییه کانی:

تایه تمه ندی یه که م: نه م سوږه ته یه که مینی (حوامیم) ه، واته: یه که مین سوږه ته له هه وت سوږه ته کان که به (حم) ده ست پنده کن.

تایه تمه ندی دوو م: ته نیا له م سوږه ته دا باسی نه وه کراوه که هه لگرانی عه رشی خوا نه وانه ی به ده وری عه رشه وهن، داوای لیوردن بؤ برواداران ده که ن، نه مه له نایه ته کانی: (۷ و ۸ و ۹) دا هاتوه.

تایه‌مه‌ندی سئیه‌م: ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا باسی ئه‌وه کراوه له‌سه‌ر زمانێ کافران که گوتووایه: خواجه! تيمه‌ت دوو جاران مراندوو، دوو جارانی‌ش ژبان‌ت پێداوین: ﴿قَالُوا رَبَّنَا اٰمَنَّا اٰتَيْنِيْ وَلٰحِيْتًا اٰتَيْنِيْ فَاَعْتَرَفْنَا بِذُنُوْبِنَا فَهَلْ اِلَيْ خُرُوْجٍ مِّنْ سَيْلِ﴾ (۱۱) عَافِرِ، له‌هه‌موو قورئاندا ئه‌م ته‌عبیره ته‌نیا لی‌رده‌دا هاتوه.

تایه‌مه‌ندی چواره‌م: ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا خوا خو‌ی به (رَفِيْعُ الدَّرَجَاتِ) واته: پله‌کانی به‌رزن، وه‌سف کردوه، له‌تایه‌تی ژماره (۱۵)‌دا.

تایه‌مه‌ندی پینجه‌م: به‌رگری‌کردنی پیاویکی بر‌وادار له‌ دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون، له‌هه‌موو قورئاندا ته‌نیا لی‌رده‌دا هاتوه، یه‌ک له‌سه‌ر چواری ئه‌م سووره‌ته‌ی بۆ ته‌رخان‌کراوه، که‌ نۆژده (۱۹) تابه‌تن: تابه‌ته‌کانی: (۲۸) - ۴۶.

تایه‌مه‌ندی شه‌شه‌م: ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا ئه‌م ته‌عبیره هاتوه: ﴿لَخَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ﴾ (۲۷) عَافِرِ، واته: دروست‌کرانی ئاسمانه‌کان و زوی گه‌وره‌تره له‌ دروست‌کرانی خه‌ڵک واته: قورسترو گه‌وره‌ترو مه‌زنتره، به‌ پێ‌دانگی مرۆ‌فه‌کان، نه‌گه‌رنا بۆ خوا قورس و ئاسان نی‌هو هه‌مووی وه‌ک یه‌که.

تایه‌مه‌ندی هه‌وته‌م: ته‌نیا له‌م سووره‌ته‌دا باسی له‌ خو‌بایی بوونی هه‌ندی‌ک له‌ گه‌لانی پێ‌شوو کراوه، به‌ زانیاریه‌که‌ بیان و گو‌ی نه‌دانیان به‌ پێ‌غه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلٰةُ وَالسَّلَامُ)، ئه‌و وه‌حیی و په‌یامه‌ی له‌ خواوه بۆیان هاتوه، بو‌غرا‌بوون به‌و تۆزه‌ زانیاریه‌ی له‌ لایه‌ن بووه.

تایه‌مه‌ندی هه‌شته‌م: چه‌ند وشه‌یه‌ک له‌م سووره‌ته‌دا هاتوون، تابه‌ته‌ن به‌م سووره‌ته‌وه:

- ۱- وشه‌ی: (ذی الطول) که له نایه‌تی ژماره (۳) دا هاتوه واته: خاوه‌نی به‌خششی فراوان.
- ۲- وشه‌ی: (یوم التلاق) واته: پوژی دیدار، یان پوژی پینکگه‌یشتن، له نایه‌تی ژماره (۱۵) دا هاتوه.
- ۳- وشه‌ی: (یوم الآزفة) واته: نهو پوژه‌ی که نیزیکه، له نایه‌تی ژماره (۱۸) دا هاتوه.
- ۴- وشه‌ی: (خَانِتَةُ الْأَعْمِن) واته: ناپاکیی چاوده‌کان یان: چاوه ناپاکه‌کان، له نایه‌تی ژماره (۱۹) دا هاتوه.
- ۵- وشه‌ی: (ذرونی) لیمگه‌رین، وازم لیبینن، نه‌ویش قسه‌ی فیرعه‌ونه: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ...﴾ غافر، واته: فیرعه‌ونیش گوئی: لیمگه‌رین، ده‌ستم مه‌گرن، با مووسا بکوژم و، با نه‌ویش له په‌روه‌ردگاری بپارپته‌وه.
- ۶- وشه‌ی: (یوم التناد) واته: پوژی یه‌کدی بانگکردن، که له نایه‌تی ژماره (۳۲) دا هاتوه.
- ۷- ته‌عبیری: (وأفوض أمري إلى الله) کاری خوّم به‌ خوا ده‌سپیرم، له نایه‌تی ژماره (۴۴) دا هاتوه.
- ۸- وشه‌ی: (مهرحون) واته: شانازیی ده‌که‌ن، یان به‌ فیزو که‌شخه به‌ پرتدا ده‌پوژن، (مرح) یش نه‌نجامی (فرح)ه، واته: زور دلخوژ بوون و شادمان بوون، وا له مروّف ده‌کات که به‌ فیزو که‌شخه به‌پرتدا پروات، که له نایه‌تی ژماره (۷۵) دا هاتوه.

حه‌وته‌م: دابه‌شکردنی بوّ چهن دهرسیک:

نهم سووره‌ته‌مان دابه‌ش کردوه بوّ شه‌ش دهرس، به‌م شیوه‌یه‌ی خواری:

سه‌ره‌تا ده‌لین:

پیش‌تریش گو‌توو‌مانه: هه‌میشه دابه‌شکردنی نایه‌ته‌کانی سووره‌ته‌کان، هه‌ر سووره‌تیک بوّ چهن دهرسیک، به‌ نیجته‌هادو بوّ‌چوونی خوّمه، زور سه‌رنجی

ئايەتەكان دەدەم، كام كۆمەلە ئايەت يېكەوۋە پەيۋەستىن؟ چۈنكى ناگونجى سوورەتتىكى درىژ ھەموۋى بەيەكەۋە تەفسىر بگەين، من وام پى باشە ئايەتەكان كۆمەل كۆمەل بگەين، ھەر لە سەرەتاي ئەم تەفسىرە موبارەكەۋە وامان ھىناۋە، نىجا بە بۇچوۋى خۇم، ئەم سوورەتە موبارەكەم دابەش كىردوۋە بۇ شەش كۆمەلە ئايەت، كە زياتر يېكەۋە پەيۋەستىن واتە: كىردوۋمە بە شەش دەرس:

دەرسى يەكەم: نۆ (۹) ئايەتى سەرەتا دەگىتەخۇى، ئايەتەكانى: (۱ - ۹)، كە ۋەك پىشەكىي وان بۇ كۆى سوورەتى (غافىر)، ئەو نۆ ئايەتە موبارەكە ھەرسىك تەۋەرى نىمان و عەقىدەى نىسلامىيان گىرتوۋنە خۇيان واتە: باسى خوا بەيەكگىرتن و، رۆزى دواىى و، پىغەمبەرايەتىى و، ۋەحىى و پەيامىك، كە خوا بۇ پىغەمبەرانى **عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ** ناردوۋە.

دەرسى دوۋەم: ئايەتەكانى: (۱۰ - ۲۰) دەگىتەۋە، واتە: يازدە (۱۱) ئايەتە، كە لەو يازدە ئايەتەدا خوا باسى سەرەنجامى شوومى كافران و تاۋانباران دەكات و، كۆمەلىك راستىي دىكەى گەۋرەو مەزنىشى نىۋاخن كىردوۋن، لە بارەى ناساندنى خواۋ، سىفەت و كىردەۋە بەرزو ناۋازەكانى بە تايەت.

دەرسى سىيەم: ئايەتەكانى: (۲۱ - ۴۶) واتە (۲۶) ئايەت دەگىتەخۇى، كە درىژتىن دەرسە لە تەفسىرى ئەم سوورەتەدا و، سەرەتا لە دوو ئايەتى: (۲۱) و (۲۲) دا ئامازەيك بە مېژوۋى گەلان كراۋە، ئەۋانەى پىغەمبەرانى خاىيان **عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ** بە درۆ داناوۋە دژايەتتىيان كىردوۋن و بىروايان پى نەھىناۋن، كە چۆن خوا سزاي داۋن و، سەرەنجامىكى شوومىيان ھەبوۋە، دواىى (۲۴) ئايەتەكەى دىكە، ھەموۋى بەسەرھاتى مووسايە، لە بەرانبەرىدا فىرەن و قاپوۋن و ھامان، ئەۋە بە گىشتىى و بە تايەت باسى بەرگىكىردنى پىۋاۋىكى بىروادار لە دارو دەستەكەى فىرەن، كە ئىمانەكەى خۇى شاردۆتەۋە، لە مووسا **عَلَيْهِ السَّلَامُ** كە يەك لەسەر چۋارى ئەم سوورەتە زياتر دەگىتەخۇى.

دەرسی چوارەم: ئایەتەکانی: (۴۷ - ۶۰) دەگرێتە خۆی، واتە: چوارده (۱۴) ئایەت، که تیان دا باسی قیامت و، خواناسیی و، چه ند راستیه کی گه وره و، چه ند رێنماییه ک بو پێغه مبه ری خاتم (محمد) ﷺ، کراوه.

دەرسی پینجه م: ئایەتەکانی: (۶۱ - ۷۶) دەگرێتە خۆی، واتە: شانده (۱۶) ئایەت، که باسی خواناسیی و، خوا به یه کگرتن و، پاشان قیامت و، رۆژی دوابی و، سه ره نجامی شوومی بیروایان و، ئەو سزا سه خته ی خوا، که پێوه ی گرفتار ده بن.

دەرسی شه شه م: ئایەتەکانی: (۷۷ - ۸۵) دەگرێتە خۆی، واتە: نو (۹) ئایەتی کۆتایی ئەم سوورپه تە، له و نو ئایه ته دا خوا فه رمان به پێغه مبه ر ده کات ﷺ بو جاری دووهم له م سوورپه ته دا، که خۆراگرو پشوو درێژ بێ، پاشان ئاماژه یه ک ده کات به پێغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) که به سه ره اتی هه ندیکیان بۆ پێغه مبه ر ﷺ گێراوه ته وه، به کلام ه ی هه ندیکیان نه گێراوه ته وه، پاشان باسی میژووی رابردوو، ئنجا باسی سه ره نجامی شوومی بیروایان کراوه.

❖ **دهرسي يه گهم** ❖

بیناسہی نهم دہرسہ

نہم دہرسہ مان نو (۹) نایہتی سہرہتای (غافر) دہگریتہ خوئی، نایہتہکانی: (۱ - ۹)، لہو نو نایہتہدا خوا باسی کۆمہ لیک بابہتی کردوہ، بہ لأم ہہ موو تہو بابہتانہ لہ سوورگہی: ناساندنی خواو، بہ یہ ککرتنی خواو، بہ ندایہتیی بو کران و پہرسترنایدو، سہرہنجامی شوومی بیپروایان، تہوانہی کہ ملیان نہ داوہ بو یہ ککرتنی خواو، تہنیا خوا پہرستن، تہو سہرہنجامہ شوومہ لہ دنیاو دواروژداو، سہرہنجامی پہر ختیرو خوشیی برواداران لہ روژی دوایدو، پارانہوہی فریشتہکانی ہہ لکری عہرشی خوا بویناندا، دہ خولیتنہوہ.

تہوانہ تہو بابہتانہن، کہ لہم نو (۹) نایہتہ موبارہکہدا، خراونہ روو.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

﴿حَمَّ ۱﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ ﴿۳﴾ مَا يَجِدِيلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَعْرِزُكَ تَقَاتِبُهُمْ فِي الْإِلْدَادِ ﴿۴﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْرَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿۵﴾ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ لِكَلِمَتِكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْتُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿۶﴾ الَّذِينَ يَمْجَلُونَ النَّارَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ، وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿۷﴾ رَبَّنَا وَأَذْخُلْهُمْ جَهَنَّمَ عَذَابِ الَّتِي وَعَدْتُهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَرْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ

أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَفَهُمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

مانای ده قاو ده قی نایه تکان

ابه ناوی خوای به به زه یسی به خشنده. حامیم ﴿١﴾ دابه زانندی ئەم کتیبه له لایهن خوای زالی زاناوه یه ﴿٢﴾ لیبورده ی گوناھو وەرگری تۆبه، تۆله توند، خاوهن به خشش، جگه له و هیچ په رستراویک نیه، گه رانه وه ته نیا بو لای ویه ﴿٣﴾ ته نیا نه وانه ی بیپروان مشتومر له دژی نایه تکانی خوا ده کهن، نجا با هاتن و چوون (و خو بادان) ی نه وانه ی بیپروان له ولاتان دا، فریوت نه دات (پیت و ابی هه مه کاره و هه موو شت له ده ست هاتوون!) ﴿٤﴾ له پیتش واندا گه لی نووح و کۆمه له (بیپروایه) کانی دوا ی وان (په یامی خویان) به درۆ داناو، هه ر کۆمه لی یک ویستی پیغه مبه ره که ی بگری و، مشتومری به ناهه قیشیان کرد تاکو هه قی پتی لابه رن (پووچه ل بیخه نه به رچاو)، منیش گرمن، نایا تۆله که م چۆن بوو! ﴿٥﴾ هه ر به و شتیوه یه ش وشه (بریاره) کانی په روه ردگارت له سه ر نه وانه چه سپان که بیپروابوون، که نه وانه هاوه لی ناگرن ﴿٦﴾ نه و (فریشت) انه ی عه رشیان هه لگرتوه و، نه وانه ی به ده وریشیه وهن، به ستایشکردنه وه په روه ردگاریان به پاک ده گرن و، به روا ی پیدیتن و، داوا ی لیبوردنیش بو نه وانه ده کهن که به روا یان هیتاوه (ده لیتن): په روه ردگاران! به زه یی و زانیاریت هه موو شتیکی گرتۆته وه، ده جا له وانه ببووره که به روا یان هیتاوه و شوین ریتاژه که ت که وتوون و، له نازاری کلپه (ی ناگر) بیانپاریزه ﴿٧﴾ (هه روه ها) په روه ردگاران! بیانژه نه و به هه شته هه میشه بیانوه که گفتت پیداون، هه روه ها هه موو نه وانه ی شایسته ن له باب و دایکیان و هاوسه رانیان و وه چه کانیان، له گه لیان بیانژه به هه شته وه، به دنیا یی هه ر تۆی زالی کارزان ﴿٨﴾ (په روه ردگاران!)

له (سزا) خرابه کانش بیانپارتزو، هەر که سیش لهو رۆژده له (سزا) خرابه کانی
پارتزی، به دنیایی به زهیت پیندا هاتوو، نا نهوش بردنه و دو سه رفرازی
مه زنه ﴿۹﴾.

شیکردنه و هی هه ندیک له وشه کان

(ذِي الطُّوْلِ): (الطُّوْلُ: حُصْ بِهِ الْفُضْلُ وَالْمَنْ)، وشه ی (طَوَّلَ): تایبه تکراره به
به خشش و چاکه ی خواوه، که له گه ل بهنده کانیدا ده یکتا، که واته: (ذِي الطُّوْلِ)
واته: (صَاحِبُ الْفُضْلِ) خاوهن به خشش و چاکه ی فراوان.

(وَهَمَّتْ): (الْهَمُّ: مَا هَمَمْتَ بِهِ فِي نَفْسِكَ، أَهْمَنِي كَذَا: حَمَلَنِي عَلَى أَنْ أَهَمَّ
بِهِ، (هَمَّ): بریتیه له وهی له دلی خۆتدا بریاری ده دهی، ده گوتری: (أَهْمَنِي كَذَا)
واته: نهو شته وای لیکردم گرنکی پیبدهم و خه می لی بخۆم، که واته: ﴿وَهَمَّتْ
كُلُّ أُمَّةٍ رِسُولًا﴾، هەر کۆمه له یه ک له کۆمه له کافره کان، به دلی داهات و
ویستی که پیغه مبه ره که ی خۆی بگری، بو سزادان، یا خود بو کوشتن.

(لِيُدْحِضُوا): بو نه وهی هه قی پنی لابدهن، یان هه قی پنی پووچه ل بخه نه
به رچاو، وشه ی (دَاخِضَةٌ: أَي: بَاطِلَةٌ، زَائِلَةٌ) که ده فه رموی: ﴿مَجْنُوهٌ دَاخِضَةٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ ﴿الشورى﴾ واته: به لکه که بیان
پووچه له له لابهن په روه ردگاریان، (وَأُضِلُّهُ مِنْ دَخِضِ الرَّجُلِ) وشه ی (إِدْحَاضُ):
له بنچینه دا له (دَخِضَتِ الْقَدَمُ) ه واته: پینه که خلیسکا، (دَخِضَ الرَّجُلُ) لاق
که بخلیسکن، وای پیبده گوتری، تنجا (إِدْحَاضُ) واته: خلیسکاندن و لابردن و،
پووچه لکردنی نهو شته ی ده ویستری، پووچه ل بگری.

(الْعَرْشُ): تهخت، باره گا، واته: شوینی حوکم پرانی، (الْعَرْشُ فِي الْأَصْلِ: شَيْءٌ
مُسَقَّفٌ، وَمِنْهُ قِيلَ: عَرَشْتُ الْكُرْمَ، وَعَرَشْتُهُ، إِذَا جَعَلْتُ لَهُ كَهَيْئَةِ السَّقْفِ)، (عَرْشُ):

له بنچینه دا شتیکه سه قف و سه ربانیکی هه بن، که به (عُرُوش) کۆده کرتیه وه، ده گوتری: (عَزَّشْتُ الْكُرْمَ وَعَزَّشْتُهُ) واته: که پرم بو میوه که کرد، نه گهر که پریکی بو بکهی وه ک سه قفیک میوه که به سه ریدا بلاو بیته وه، وشهی (عَرَش) یش بو خوای بهرز به کارهاتوه، (عَرَّشُ الرَّحْمَن) وه ک دوایی باسیده که بن، که مه به ست پیی کورسی و ته خته، دیاره به پیی عه قلی ئیمه نه وانهی حکومرانیان کردوه، عه رش نهو شوئینه به که له سه ری دانیشتون، که دیاره کورسی بهس شوئینی تاکیکه، به لام عه رش که حوکمرانان له سه ری دانیشتون، هه م به رزتر بووه له کورسی و پیچکهی هه بوون، پایهی هه بوون، هه م فراوانتریش بووه له کورسی نه وه به نسبت نه وه وه که بو ئیمه زانراوه، به لام که بو خوای پهروه ردگار به کارده هیتری، زۆربهی زانیان ده ئین: عه رش مه خلوقیکه دوری هه موو گه ردوونی داوه و گه وره ترین دروستکراوی خوای بی وینه یه.

به لام هه ندیک گوتوو یانه: (عرش) په مزی حوکمرانیی و ده سه لاتی خوا به که نه و مانایه به له بهر چا و گرتنی کۆی ئایه ته کان، بیهیزه و دوایش باسی ده که بن.

(عَدْنٍ): (العَدْنُ: الإِسْتِقْرَارُ وَالثَّبَاتُ)، (عَدْن) به مانای نیشه جیوون و چه سه پان دی، ده گوتری: (عَدْنٌ بِالْمَكَانِ: اسْتَقَرُّ) له شوئنه که چه سپا، فه راری گرت.

(الْمَسْكِنَاتِ): (السَّيِّئَةُ) یه، (السُّوءُ كُلُّ مَا يَغْمُ الْإِنْسَانَ مِنَ الْأُمُورِ الدُّنْيَوِيَّةِ وَالْآخِرَوِيَّةِ، وَمِنَ الْأَحْوَالِ النَّفْسِيَّةِ وَالْبَدَنِيَّةِ وَالخَّارِجِيَّةِ، وَالسَّيِّئَةُ: الْفِعْلَةُ الْقَبِيحَةُ)، (سوء): هه ر شتیکه که مروف خه فه تبار بکات له کاروباری دنیایی، یان دواړو ژبی و، له حالته ده روونیه کان و حالته جهسته یه کان و حالته ده ره کییه کان، (سینه) ش بریتیه له کرده وه یه کی ناقولا، به لام به پیی سیاق ده بی سه رنجی چه مک و واتای نهو وشه یه بدری، که ده فه رموی: ﴿وَمَنْ تَقِ الْمَسْكِنَاتِ﴾، واته: هه ر که سیک تو بیپاریزی له خراپه کان واته: له سزا خراپه کان، یا خود له سزا خراپه کان.

مانای گشتیی نایه‌ته‌کان

وهک پیشتَر باس‌مکرد: نهم نو (۹) نایه‌ته وهک پیشه‌کیی و ده‌سپیک وان، بو کوئی بابه‌ته‌کانی که له‌م (۸۵) نایه‌ته‌ی نهم سووره‌ته‌دا هاتوون، سه‌ره‌تا خوا عَافِیْن ده‌فه‌رموئی:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به ناوی خوای به به‌زه‌یی به‌خشنده.

واته:

ده‌سپیک‌کردنم به ناوی خوابه، که نه‌وه‌ش مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه:

۱- نهم کاره ته‌نھا بو خوا ده‌که‌م.

۲- به پئی شه‌ری خوا ده‌یکه‌م.

۳- به تواناو یارمه‌تی خوای په‌روه‌ردگار ده‌یکه‌م، نه‌ک به شان و شه‌وه‌کت و توانای خوّم.

۴- بو هینانه‌دی په‌زامه‌ندی خوا نه‌جامی ده‌ده‌م.

بئگومان نهم سووره‌ته، به‌کیکه له‌و جه‌وت سووره‌تانه‌ی هه‌موویان به (خوامیم) یان (أل حم) ناسراون، نهم سووره‌ته‌ش به‌که‌مین سووره‌ته له (خوامیم) له حامیمه‌کان.

﴿حَم﴾، ئەمانه دوو پیتن، به‌لام له‌به‌ر نه‌وه‌ی تیمه له سه‌ره‌تای سووره‌تی (یونس) دا، باستیکی دوورو درێژمان له باره‌ی نه‌و پیته‌ پچر پچرانه‌وه‌ کردوه، هه‌روه‌ها له سه‌ره‌تای هه‌ندی له سووره‌تانی دیکه‌ش، هه‌ندی شتی دیکه‌ی وردو تابه‌همان باس‌کردوه، بۆیه لێره ناگه‌رتینه‌وه سه‌ری، ته‌نیا نه‌وه‌نده ده‌لین: پیته‌ پچر پچره‌کان (الحروف المقطعة) له پیتش بیست و نو (۲۹) سووره‌تی قورئاندا

ہاتوون، واپتدہچی لہ ہاتیان ٹہوہ مہ بہست بی: خہ لکینہ! ٹہو قورٹانہی لہبر دہستانہ! سوورہت و نایہ تہ کانی ہہر لہو پتانه پیکھاتوون، کہ تیوہ پیمان دہنووسن، ٹہو پیت و دہنگانہی تیوہ قسہ یان پتدہ کهن، کہ لہبر دہستی تیوہ شدا ہہن، نجا کہ نہ تانتوانی نہک قورٹانیکسی و دک نہم قورٹانہو وینہی نہم قورٹانہ، بہ لکو نہ تانتوانی وینہی دہ (۱۰) سوورہ تیشی بینن، بہ لکو نہ تانتوانی وینہی سوورہ تیکیشی بینن، لہ حالیکدا ٹہو پیت و دہنگانہی قورٹانیاں لپیکھاتوہ، لہبر دہستی تیوہ شدان و دک کہ رہستہی خاو، کہ واتہ: بزائن: ٹہو زاتہی لہو کہ رہستہ خواہی لہبر دہستی تیوہ شدا ہہیہ، ٹہم قورٹانہی پیکھیناوہ، ٹہوہ خوای بہرزه، ہہر و دک چوون ماددہ لہبر دہستی تیوہ شدا ہہیہ، بہ لام خوا ژیاندارانی لی دروست دہکات، گوول و گیای لی دروست دہکات، بہرہروو بالندہی لی دروست دہکات، نازول و زیندہ و ہرانی لی دروست دہکات، تیوہ ش مہ گہر غشت و کہ لوپہل بی ژیان و تہ کنولوژیای بی ژیان لی دروست بکہن! کہ واتہ: بزائن کہ ٹہو قورٹانہ لہ لایہن خواوہ ﷻ ہاتوہ.

﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنْ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾، دابہ زاندنی کتیب لہ لایہن خوای زالی زاناوہیہ، وشہی (الکتاب) کہ (الی) ناساندنی لہسہرہ، دہگونجی مہ بہست پی جینسی کتیبان بی واتہ: دابہ زاندنی کتیبہ کان، ہہموو کتیبہ کان لہ لایہن خوای کارزانہوہیہ، دہشگونجی نہم (الی) ناساندنہ بو (عہد) بی واتہ: دابہ زاندنی کتیبہ کہ ٹہو کتیبہی دہ زائن و لہبر دہستان دایہ، لہ لایہن خوای زالی زاناوہیہ، نجا خوا ﷻ خوی لیرہدا بہ چہند سیفہ تیک پیناسہ دہکات: بہ کہ میان (آلہ) خوا، لہ لایہن خواوہیہ ﷻ ٹہو خواہش ﷻ (العزیز) واتہ: بالادہست و زالہ، (العلیم) واتہ: ہہموو شتیک دہ زانن.

نجا دواپی خوا بہ چہند سیفہ تیک دیکہ ش خوی پیناسہ دہکات، و دک سہرچاوی قورٹان و دابہ زنہری قورٹان و دہفہ رموی: ﴿ غَافِرِ الذَّنْبِ ﴾، لیبورده لہ گوناج، ٹہوہش سیفہ تیک دیکہیہ تی، کہ لہ گوناہان دہ بووری، (الذنب)

یش دیسان (أل)ی ناساندنی له سهره و لیتره دا بۆ جینسه، یانی: تیکرای گوناخان ده بووری و ده به خشن، ههر که سیک لیان بکه پرته وهو، ده سته رداریان بی و تۆبه بیان لیبکات، ﴿وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾، ههروهها وهرگری گه رانه وه شه، که سیک بکه پرته وه بۆ لای خوا، خوا گه رانه وه، پۆزشه که ی لیوهرده گری، ﴿شَدِيدِ الْعِقَابِ﴾، تۆله تونده، که سیک شایسته ی سزادان بی، خوا سزای دعات، سزای خواش زۆر سه خته، ﴿ذِي الطَّوْلِ﴾، ههروهها خوا خواهن به خشنی فراوانه.

نجا سیفه تیکی دیکه ی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، جکه لهو هیچ په رستراویک نیه واته: هیچ په رستراویک نیه که شایسته ی په رستران بی، نه گه رنا په رستراوی ساخته و پووچ زۆرن، به لام په رستراویک که شایسته ی په رستران بی و، نه و په رستشهی بۆی نه جام دهری، جیی خۆی بگری، ته نیا به کیکه که خویبه، ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾، سه ره نجام و گه رانه وهش ته نیا بۆ لای نه وه.

که واته: کۆی نه و سیفه تانه که لیتره دا خوا ﴿وَكَذَلِكَ﴾ وه ک دابه زتنه ری نه م کتیبه، خۆبیان پی پیناسه دکات نۆن: (ألله، العزیز، العلیم، غافر الذنب، قابل التوب، شدید العقاب، ذي الطول، لا إله إلا هو، إليه المصير) به نۆ سیفه ت خوا ﴿وَكَذَلِكَ﴾ خۆی پیناسه ده کات.

﴿مَا يُجِدِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، له دژی نایه ته کانی خوا هیچ کهس شه ره قسه و مشتومر ناکات، مه گه ر نه وانهی بیبروان، نه وان له دژی نایه ته کانی خوا دهمبه دهمو، شه ره قسه و، مشتومر ده که ن، ﴿فَلَا يَفْرُقُ قَلْبُهُمْ فِي الْإِلَادِ﴾، نجا با هاتن و چوونی نه وان، رۆیشتیان و گه ران و سوورانیان له ولاتاندا، تۆ فریو نه دات، واته: نه ی موحه ممه د! ﴿يَا خُود﴾، ههر که سیک که قورئان ده خوینن! به هاتن و چوون و خۆ بادان و خۆرانی بیبرواییان له ولاتاندا، که دین و ده چن، فریو مه خۆ، هه لمه خه له تن، وا بزانی هه موو شتیکیان له ده ست دی و، هه رچی بیانه وی پینان ده کری! وه ک ئیستا^(۱) زله تانی رۆژه لات و رۆژناوا،

(۱) ئیستا: ۵ رهمه زانی ۱۴۴۲ ک، به رانه ر: ۲۰۲۱/۴/۱۷ ز به.

خویان بادهدن و خویان راده نین، نه خیر زور شتیان دهوی، بویان ناکری و زور شتیان ناوی، به سه ریان دی، وهک (یه کیتی سو فیه تی) پتیشوومان بینی، هه لوه شا، ههروه ها هه موو نهو ده ولت و نیمپراتورانیه که له میژووی به شهردا بوو ون، وهک نهو هه موو هوکمرانه خو سه پین و خویادهر و به فیزو که شخه جوولوانه ی که بوو ون، به درژیایی میژوو، هه موویان چوونه بن خاک، خویای پهروه ردگار هه ره که سه له کاتی خویداو، هه ر ولاته له کاتی دیاریکراوی خویدا، له به بینی بردوون.

﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾، له پیش واندا واته: له پیش بیروویه کانی رۆژگاری تۆدا، نه ی موحه ممه دا! ﴿يَلْبَسُونَ﴾ گه لی نووحیش بیروابوون، ههروه ها کومه له کانی که له دواشیان بوون، بیروابوون، (احزاب) کۆی (حزب) ه، (حزب) کومه له خه لکیکن که له شتیکندا وهک یهک بن، له رووی نه ته وه بیه وه، له رووی کارو پیشه یه که وه، له رووی دینیکه وه، له رووی عاده تیکه وه، له رووی خوین و گوشتیکه وه و له سه ر شتیک کۆ بنه وه، پتین ده گوتری: ﴿حِزْبًا﴾، نجا خوا ده فه رموی: هه م گه لی نووح، هه م نهو کومه لانه ی که له دویان بوون، به درویان دانان، چیمان به درۆ دانان؟ په یامه کانی خواو پیغه مبه رانی خوابان ﴿عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ﴾ به درۆ دانان، به لکو هه ره به وه نده ش ئیکتفایان نه کرد، که په یامه کانی خواو پیغه مبه رانیان به درۆ دانان، ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾، هه ره کامیک لهو کومه لانه، ویستی پیغه مبه ره که ی بگری، واته: ویستیان پیغه مبه ره که یان بگرن بۆ کوشتن، بۆ سزادان و له کۆل خو کردنه وه، ﴿وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ﴾، به ناهه قیش شه ره قسه یان کرد، دمه ده می ناهه ق و ناراستیان کرد، وتووژیان کرد به ناهه ق، ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾، بۆ نه وه ی هه قی پت لابه رن، هه قی پت بخلیسکینن و دووری بخه نه وه، پووچه ل بیخه نه بهرچاو، نه وان به و شیوه یان کرد، ﴿فَأَخَذْتُمُ﴾، منیش گرمن، ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾، (کیف) له نه سل دا یانی: چۆن و بۆ پرسیارکردنه، به لام لیره دا

مه به ست پتی سه رسو پرماندنه (الإِسْتِفْهَامُ لِلتَّعْجِيبِ) پرسیار کردن بو سه رسو پرماندنه، سزاو توله کهم چون بوو! ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾، وشه ی (عقاب) به ژنر (کسرة) هاتوه، به لام نه صلی خوئی (عقابی) یه، له بهر له سه ر زمان سووک بوون (ی) لاجوودو، که سه ره له شوئی دانیشتوه، سزادانه که ی من بو نه وان چون بوو! واته: جیتی نه وه بووه که هه لک زوری تیرا مینتی و په ندی لیوه ر بگری.

﴿وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، واته: هه ر به و شیوه یه ش که گه ل نووح و، نه و حیزب و پیرانه ی کافره کانی سزادا، هه ر به و شیوه یه فه رمایشتی په روه ردگارت، پیریاری په روه ردگارت که له فه رمایشتیدا به رجه سه ته بووه، چه سپا له سه ر نه وانیه که بییروان، که بریتی بوو له چی؟ ﴿أَتَنْهَمُ أَصْحَابُ النَّارِ﴾، که نه وانیه هاوه لی ناگری دوزه خن: واته: وا ده چه نیو ناگره وه که ده بنه هاوه لی و لیتی جیا نابنه وه.

نجا خوا ﴿تَنَجَّاهُ﴾ دوا ی نه و راستیانه ی خستیه روو، باسی بابه تیکی دیکه ده کات، که بریتیه له هه لوتستی نه و فریشته پاک و بو خوا صولحاوانه ی، عه رشی خوا یان هه لگرتوه، هه روه ها نه وانیه ش که به ده وری عه رشه وهن، که خوا ﴿تَنَجَّاهُ﴾ له سووره تی (النساء) دا باسی (الملائكة المقربون) (فریشته زور نیزیک خراوه کان) ده کات و، وا دیاره نه و فریشتانه ن که خوا هه لگرتنی عه رشی پی سپاردوون، نه وانیه ش که به ده وری عه رشه وهن، که به س خوا ژماره یان ده زانی، نه وه ندیه هه یه بو پوزی قیامه ت خوا ده فه رموی: ﴿وَأَلْمَلِكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ نُّجْبَةُ﴾ ﴿١٧﴾ العاقه، واته: له و پوزه دا عه رشی په روه ردگارت (ته ختی په روه ردگارت) هه شت هه لی ده گرن، نجا نایا هه شت کومه له فریشته ن، یان هه شت فریشته ن؟ هه روه ها نایا تیستا چه ند هه لیانگرتوه، چه ند فریشته به ده وری عه رشی خوا وهن؟ به س خوا ده یزانی، گرنک نه وه یه خوا ده فه رموی: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ﴾، نه وانیه عه رشیان هه لگرتوه، نه وانیه ش که به ده وری عه رشه وهن، مانای وایه: نه و فریشتانه، زور له خواوه نیزیکن و، زور

له لای خوا موخته بهرن، زیاتر فریشته ناسایه کان، نجا نایا نهوانه چی دهکن؟ ﴿لُسَيِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾، به ستایشکردنهو به پوره دگاریان به پاکی دهگرن، ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾، ههروهها برواشی پندینن، نجا و دک تویره روهانی قورنان دهلین: شتیکی زانراوه که فریشته کان خوا به پاک دهگرن و ستایشی دهکن، له پش نهوهدا شتیکی زانراوه، که پروا به خوا دینن، به لام بوچی لییره خوا ﴿لَبَّاسِي﴾ نیمان فریشته کان دهکات؟! واته: نهی مروقه کان! تیوه بزنانن که به هوئی نیمان هینانه وهو، به هوئی به پاکگرتن و ستایشکردنهو به خوا ﴿لَبَّاسِي﴾، تیوهش دهچنه ریزی نهو فریشتانهوئی عه پشی خویان هه لگرتوهو، دوری عه پشی خویان گرتوهو به دوریه ونه! ههروهها هه لگرنای عه پشی خواو دوره ده رانی عه پشی خوا له فریشته کان، وپرای به پاکگرتن و ستایشکردن و برواهینان به خوا، ﴿وَيَسْتَعْمِرُونَ الْلَدِينَاءَ اَمْتُوا﴾، داوای لیبوردنیش بو نهوانه دهکن که پروایان هیناوه، واته: پروایان هیناوه به هه موو نهو شتانهی پیویسته پروایان پیه پتری، داوای لیبوردنیان بو دهکن، نجا نایا داوای لیبورده که چگونه؟

دهلین: ﴿رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا﴾، پوره دگاریان! بهزهیی توو، زانیاری تو، هه موو شتیکی گرتوته وه، واته: تو بهزهیه که ت گشتگیره بو هه موو شتیک و، هه موو شتیکش ده زانی، به لی زانیاری و بهزهیی خوا هه موو شتیکان گرتوته وه، چونکه هه ر شتیک که پهیدا بووهو هه یه و، به پروه ده چن، دیاره به هوئی زانیاری و بهزهیی خواوه به پروه ده چن، ﴿فَاعْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاَتَّبَعُوا سَبِيلَكَ﴾، دهجا لهوانه بیووره، که گه پراونه وهو، شوین پینازه که ت که وتوون، ﴿وَفِيهِمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ﴾، ههروهها چه پاله یان بدهو، بیانپاریزه له نازاری کلپه، کلپه ی ناگری دوزه خ.

نجا نهو فریشتانهی هه لگرنای عه پشی خواو، دوره ده رانی عه پشی خوا، هه ر به رده وام دهبن له سه ر پارانه وه یان بو پرواداران و دهلین: ﴿رَبَّنَا وَاَدْخُلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ﴾، پوره دگاریان! ههروهها بیانخه نیو باغه هه میشه یه کان

که به لئنت پنداون، گفت پنداون، ﴿وَمَنْ صَلَّحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ
وَدُرِّتِهِمْ﴾، ههروهها نهوانه‌ی که شایسته‌ن و چاکن له باب و باپیرانیان
واته: بابیان و دایکیان، باپیریان و نه‌نکیان و به‌و شیوه‌یه، ﴿وَأَزْوَاجِهِمْ﴾،
ههروهها هاوسه‌رانیان، ﴿وَدُرِّتِهِمْ﴾، دیسان وه‌چه‌کانیان، له کوران و
کچان و نه‌وه‌کانیان، هه‌ر که‌سیک که شایسته‌به، له‌گه‌لیان بیخه‌ئو به‌هه‌شته
هه‌میشه‌بیانه‌وه، که به‌لئنت پنداون، ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، به
دلنیایی هه‌ر زالی کارزان.

﴿وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾، له خراپه‌کانیش بیانپارتزه، که به ته‌نکید سزای
خواه‌ئو خراپه له پوژی دوایدا بو‌بیتروایان و تاوانباران، یاخود: ﴿وَقِهِمُ
السَّيِّئَاتِ﴾، واته: ﴿وَقِهِمُ عَقَابَ السَّيِّئَاتِ﴾ بیانپارتزه له سزای‌ئو خراپانه‌ی
کردوویانن، واته: به‌هوی خراپه‌کانیانه‌وه که له دنیا‌دا کردوویانن، سزایان مه‌ده،
له سزای‌ئو خراپانه بیانپارتزه‌وه چه‌پاله‌یان بده، یاخود: له‌و حاله خراپانه‌ی
که له پوژی دوایدا هه‌ن و بو‌تاوانباران خراپن، له‌و حاله خراپانه بیانپارتزه‌وه
چه‌پاله‌یان بده، ﴿وَمَنْ تَبَى السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ﴾، هه‌ر که‌سیکیش تو له‌و پوژده‌دا
چه‌پاله‌ی بده‌ی له خراپه‌کان، واته: له سزا خراپه‌کان، یاخود: له‌و مه‌بنه‌تیی و
خراپانه‌ی که هه‌ن، یان: له سزای کرده‌وه خراپه‌کان، ﴿فَقَدْ رَحِمْتُمْ﴾، ئه‌وه
به دلنیایی تو به‌زه‌بیت پیدا هاتوته‌وه و ره‌حمه‌تی تو گرتوویه‌ته‌وه، ﴿وَذَلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾، ته‌نیا نا نه‌وه‌ش بردنه‌وه‌ی مه‌زنه‌و، نه‌وه‌ش سه‌ر‌فرازی
مه‌زنه، که هه‌ر که‌سیک له‌و پوژده‌دا چه‌پاله‌ بدرتی له سزای‌ئو، مانای وایه
خوای په‌روه‌ردگار به‌زه‌بیت پیدا هاتوته‌وه، چونکه هه‌ر که‌سیک له‌و پوژده‌دا
نه‌چیته‌ دوزه‌خ که‌واته: چوته به‌هه‌شت، ته‌نیا دوو شوینی هه‌ن خوای به‌رز،
به‌لئی‌ئو عرافیش هه‌یه له نیوان به‌هه‌شت و دوزه‌خ دا، به‌لام -- وه‌ک زوربه‌ی
زانایان گوتوویانه‌و تیمه‌ش له ته‌فسیری سووره‌تی (الأعراف) دا به ته‌فصیل
باسمانکرده -- سه‌ره‌نجام ته‌هلی ئه‌عرافیش وا پنده‌چی زیاتر به‌ره‌و به‌هه‌شت

بچن، کهواته: هەر که سینک له پوژی دواییدا له سزای خوا چه پالنه بدری و
 بیاریزری و، له مهینه نییه کانی پوژی دوایی بیاریزری، مانای وایه نه چۆته دۆزهخ
 کهواته: به دنیایی چۆته به ههشت و سهرفرازو به مراد که یشتوووه.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی یه که م:

قورئان دابه زێرائی خوای زالی زانای تۆبه وه رگری، تۆله توندی، خاوه ن
چاکه ی فراوانی، په رستراوی راسته قینه ی، تاکه سه ره نه جام به ده سه ته:

خوا ده فه رموئ: ﴿حَمَّ ۱﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ غَافِرِ
الدَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ ﴿۳﴾

شیکردنه وه ی ئەم ئایه تانه، له هه شت برگه دا:

۱- ﴿حَمَّ﴾، حا، میم، نه وانه دوو پیتی، پیتی (ح) له گه ل پیتی (م) که له رووی ته جویده وه
ده بێ (ح) یه که ههروهک خۆی (حا) به دوو جووله (حرکه) بێ، به لام (م) ده بێ شه ش (٦)
جووله (حرکه) درێژ بکرتیه وه: (حا)، (مسییم)، بێشتر گوتمان: که له سه ره تای بیست و نۆ له
سووره ته کانی قورئاندا، خوا ﷻ نه و پیتانه ی هیناون، که پێیان ده گوئری: پیته لیکدا بپراوه کان،
یان پیته پچر پچره کان، (الحروف المقطعة) واته: نابێ به سه ره که وه بخوێرتنه وه، لێره دا
ناگوئری: (حم) حم، یان بو (لم) ناگوئری: نه له م، به لکو ده بێ جیا جیا بخوێرتنه وه،
باشترین ماناش که تاکو تێستا تیمه فه ناعه تمان پیتی هه بێ، نه وه یه: که خوا ﷻ له رپی
نه و په یامه وه، ده یه وی به مرو فیه کان بلێ: نه و قورئانه که له بهر ده ستی تێوه دایه وه، تێوه له
به رانه ریدا ده سه ته وسانن، هه ر له و پیتانه که له بهر ده ستی خو ئاندان، وه ک که رسته یه کی
خاو و قسه یان پێده که ن، له و پیت و ده نگانه پێکهاتوه، به لام خوا به ک له و پیت و ده نگانه ی
که له بهر ده ستی تێوه شدا هه ن، نه و فه رمایشته ی پێکهاتوه وه فه رمووه، که واته: بزائن نه و
زانه خوای په ره وه ردا گاره، ته گه رنا مرو فیه کان ده توانن لاسایی یه کدی بکه نه وه، به لام که س
ناتوانن فه رمایشتیک که خوا فه رموویه تی، وه ک نه و قسه بکات.

۲- ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾، دابه زبترانی کتبیبه که له لایهن خوی زالی زاناوه یه، وشه ی: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ﴾، ده گونجی: بلتین: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ﴾، نیهاد (مَبْتَدَأً) هو، ﴿ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾، گوزاره (خبر) یه، ده شگونجی به پیچه وانوهه بکوترتی: ﴿ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ﴾، گوزاره (خبر) یه: ﴿ هَذَا تَنْزِيلُ الْكِتَابِ ﴾، نهمه دابه زاندنی کتبیبه که یه له لایهن خوی زالی زاناوه، وشه ی (الْكِتَابِ) یش مادام (أل) ی ناساندنی له سهره، یان (أل) بُو تیکرا (جنس) یه، مه به ست هه موو کتبیبه کانه، واته: هه رچی کتبییک که دابه زتراوه له ناسمانه وه، هه مووی له لایهن خوی زالی زاناوه یه، یا خود (أل) ی (عهد) هو، مه به ست پتی نه وه یه: دابه زاندنی کتبیبه که، نه و کتبیبه ی که مه عه ووده و زاندراره و ناسراوه، له لاتان که فورنانه، له لایهن خوی زالی زاناوه یه.

که واته: نهم فورنانه سیفه ته کانی خوی ﴿ خَوَّی ﴾ له خویدا دره و شان دوونه وه، نهم فورنانه ههم عه زیزه، وه ک خوا ﴿ خَوَّی ﴾ خوی وا وه سفکردوه، ههم کتبییک عه لیمه، هه روه ها کتبییک عه کیمه و کتبییک که ریمه، چونکه سیفه ته کانی خوا له فورنانداده دره و شینه وه، نجا خوا ﴿ خَوَّی ﴾ له سهر پیناسه کردنی خوی زیاتر به رده وام ده بی، تاکو بزانی نه و فورنانه له لایهن کیوه هاتوه؟

۳- ﴿ غَافِرِ الذَّنْبِ ﴾، لیورده ی گوناج، نهمه ته ماع وه به رنانه بُو بیروایه کان، بیروا سه ریچیبه که ره کان، که نه گهر بگه ری نه وه بُو لای خوا ﴿ خَوَّی ﴾ له گوناجتان ده بووری.

۴- ﴿ وَقَابِلِ التَّوْبِ ﴾، هه روه ها توبه وه رگره، گه رانه وه قبول ده کات و وه رده گری، (التَّوْبُ: مَصْدَرٌ تَابٌ، أَوْ جَمْعٌ تَوْبَةٌ مِثْلُ دَوْمَةٍ: جَمْعٌ دَوْمٌ، عَزْمَةٌ: جَمْعٌ عَزْمٌ، وَاتَه: عَزْمٌ، عَزْمَةٌ)، (دَوْمٌ، دَوْمَةٌ)، (تَوْبٌ، تَوْبَةٌ)، که واته: ﴿ وَقَابِلِ التَّوْبِ ﴾، (التَّوْبِ) یان چا وگه، واته: خوا وه رگری گه رانه وه یه، یان: (التَّوْبِ) کوی (توبه) یه، یانی: خوا وه رگری گه رانه وه کانه، خوا هه ر که سی بُو لای بگه ریته وه و، گه رانه وه که ی لیورده گری و قبولی ده کات.

۵- ﴿ شَدِيدِ الْعِقَابِ ﴾، توله و سزابه که ی تونده، (الشَّدِيدُ: صِفَةٌ مُشَبَّهَةٌ بِالْفِعْلِ مُضَافَةٌ إِلَى فَاعِلِهَا)، (شَدِيدٌ): سیفه ق چوتراوه به کرداره وه و، پالدراره ته لای بگه ره که ی، که وشه ی (عقاب) ه، ﴿ شَدِيدِ الْعِقَابِ ﴾، توله تونده.

(۶) - ﴿ذِي الطُّوْلِ﴾، خاودن به خششی فراوانه، یان: خاودن تواناو دهسته لاتی فراوانه.

(ذی) واته: (صاحب)، (الطُّوْلُ: سَعَةُ الْفَضْلِ، وَسَعَةُ الْمَالِ، وَيُطْلَقُ عَلَى الْفُدْرَةِ، أَي: ذِي السَّمَنِ)، ﴿ذِي الطُّوْلِ﴾، (طَوَّلَ) هه م به فراوانیی له به خششداو، فراوانیی له مال و سامان داو، فراوانیی له دهسته لاتدا، ده گوتری: لیره دا: ﴿ذِي الطُّوْلِ﴾، زیاتر و پینده چتی یانی: خاودن به خششی فراوانه، یان: خاودن دهسته لاتی فراوانه.

(۷) - ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، بیجگه لهو هیچ په رستراوینک نیه.

(۸) - ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾، سرده نجام ته نیا بو لای ته وه، نه صلی خوئی ناوایه: (الْمَصِيرُ إِلَيْهِ)، گه رانه وه بو لای ویه، به لام: ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾، نه مه که (الْبَجَارُ وَالْمَجْرور) پیشخراون، بو گرنگیی پیدانه واته: گه رانه وه ته نیا بو لای ته وه.

له باره یی هم نایه ته موباره کانه وه (أَبُو نُعَيْم) ^(۱)، به سه رها تیک ده گپریته وه:

عومه ری کوری خه تتاب (خوا لئی رازیبی) براده ریکی هه بووه خه لکی شام بووه، پیاوینکی نازاو جه ربه زه بووه، وه ختیک هه وایتکی پینده گات که ملی داوه ته مه یخوری، (مرو فیش که ملی دایه مه یخوری، مانای وایه رووی له گوناوه تاوان کردوه، پشتی له تاعهت و خواپه رستی کردوه)، عومه ر (خوا لئی رازیبی) که نهو کاته خه لیفه ی مسولمانان ده بی، نامه به کی بو ده تیری ده لئی: له به نده ی خواوه عومه ری کوری خه تتاب بو فلانکه س! به کسه ر هم نایه تانه ی بو دهنووسن: ﴿حَمَّ﴾ (۱) تَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿۳﴾، بو یی ده خاته نامه به که وه بو یی ده تیری.

عومه ر خوا لئی رازیبی نهو که سه ی که نامه که ی پیندا ده تیری ده لئی: کاتیک زانیت سه رخوشیی به ریداووه له سه ر حاله، نهو کاته نامه که ی وینده، نهک له

کاتی سه‌خوښی دا بی، کابرا (نه و کابرایه دوايي گټراويه‌ته‌وه)، گوتوويه‌تی: که نامه‌که‌ی عومه‌رم پټکه‌یشت (خوا لټی رازی بی) تټینه‌که‌یشتم، هر ته‌ماشام ده‌کردو لټی حالټی نه‌ده‌بووم، دوايي چوومه ده‌شتیک هر ته‌ماشام کردو لټی وردبوومه‌وه و لټی وردبوومه‌وه، هه‌تا خوا $\text{لَا تَلْمِزُكَ} \text{لَا تَلْمِزُكَ}$ بوی پشکواند [چونکه نینسان وه‌ختیک به گونا‌هو تاواندا ده‌چټه‌ خوار، عه‌قل و دلټی باش کار ناکات و په‌رده‌ی گونا‌هان عه‌قل و دلټی داده‌پوښتی، بویه گوتوويه‌تی: چوومه ده‌شتیک، ده‌بی له خوا پارابټه‌وه: خویه! لټم حالټیکه داخو نه‌م نایه‌تانه -- زانیويه‌تی نایه‌ته‌کافی خوی په‌روه‌ردگارن -- مه‌به‌ست لټیان چټیه؟] نه‌رجار تټیان گه‌یشتم و وازم له شه‌پاب خوږی هټنا، عومه‌ر (خوا لټی رازی بی) یش هه‌واله‌که‌ی پټده‌گاته‌وه، دوايي عومه‌ری کوری خه‌تتاب ده‌لټی: $\{هَكَذَا فَاصْغَوْا،$ إِذَا رَأَيْتُمْ أَحَاكِمَ زَلَّ زَلَّةً، فَسَدَّوْهُ وَوَفَّقُوْهُ، وَادْعُوا اِلَّهَ لَهُ اَنْ يَّتُوبَ عَلَيْهِ، وَلَا تَكُونُوا اَعْوَانًا لِلشَّيْطَانِ عَلَيْهِ\}.

واته: هر کاتیک برابره‌کتان بیني خلیسکاوه، ناوا بکه‌ن، راستی بکه‌نه‌وه، بوی له خوا بپارټنه‌وه، که خوا لټی خوښ بی و هاوکاران‌ی شه‌یتان نه‌بن له دژی برابره‌کتان، (که زه‌م و سه‌رزه‌نشتی بکه‌ن و، پشتگوټی بخه‌ن و وازی لټینن، شه‌یتان زیاتر زه‌فهری پټه‌ری).

کورتە باسینک

نۆ له هۆیهکانی لِيخوشبوونی خوا له مرؤف

لێردها به پێویستی دهزانی لهم کورتە باسهدا ناماژه بکههه، به نۆ له هۆیهکانی لِيخوشبوونی خوا له مرؤف، که خوا دهفهرموی: ﴿غَافِرِ الذَّنْبِ﴾، لیبوردهی گوناج، (غافر) لهسهه کیشی (فاعل)هو ناوی بکههه (إِسْمِ فاعل)ه، واته: لیبورده، (الذنب)بیش (أل)ی (ناساندن)ی لهسههه واته: ههه جوژه گوناجیک، کهواته: خوا ﷻ له ههه موو جوژه گوناهییک دهه بووری، به لآم نایا ههه له گوتههه له خوړا، یاخود به پێی بهنامهه و سیستم (نظام)یک که دایناوه؟

له راستیدا دهه بی هۆکارهکانی لیبوردنی گوناج، نینسان له خویدا بیانیهتیته دی، نهوجار شایستهی نهوه دهه بی که خوا له گوناهی بیووری، ننجا من نۆ هۆکارم کهوتونه بههچاوه، لهه و شتانهی دهه نه مایهی نهوه که خوا له گوناهی مرؤف بیووری:

۱- تهوبه کردن: خوا له سووردهی (التحریم)دا دهفهرموی: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبًا إِلَىٰ اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ﴾ (A) واته: نهی نهوانهی بهرواتان هیناوه! به که پانهوهیهکی ساغ بکههه رینهوه بو لای خوا، نیزیکه خراپه کانتان لئ بسرتههوه و بتانخاته بههه شته کانهوه، لهه و پوژههه دا که خوا پیغهمهههه ﷻ نهه (نیماندار)انهی لهگه لیدان، زهه بوونیان ناکات.

کهواته: یه کهمین هۆکار بو نهوهی خوا له گوناجی مرؤف بیووری بریتیه: له گه پانهوه، به لآم گه پانهوهیهکی ساغ، (نَّصُوحًا) واته: تهوبهیهک که ساغ و پاک و بهی خلتهه و راستههههه بهی.

۲- نیمان و کرده‌وهی چاک: خوا له سووره‌تی (محمد) دا ده‌فه‌رموی:
 ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَءَامَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَیْ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ
 كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ (۲) ، واته: نه‌وانه‌ی بر‌وایان هیناوه‌و کرده‌وه
 باشه‌کانیان کردون، بر‌وایان به‌وه هیناوه که دابه‌زیتراوه‌ته سه‌ر موحه‌ممه‌د ﴿وَالَّذِينَ
 كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۳) ، هه‌ق و راسته‌و له په‌روه‌ردگار یانه‌وه‌یه، (خوا) خراپه‌کانیان لی‌ ده‌سپ‌رته‌وه‌و،
 حال و بالیشیان باش ده‌کات.

۳- پاریز‌کاری‌ی: خوا له سووره‌تی (الأنفال) دا ده‌فه‌رموی: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ
 ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
 وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ (۲۱) ، واته: نه‌ی نه‌وانه‌ی بر‌واتان هیناوه! نه‌گه‌ر
 پاریز له خوا بکه‌ن، خوا جیاکه‌ره‌وه‌تان پی‌ ده‌به‌خشئی، (جیاکه‌ره‌وه له نیوان
 هه‌ق و ناهه‌ق، سه‌لآل و سه‌رام، چاک و خراپ، راست و چه‌وتدا) و خراپه‌کانتان
 لی‌ ده‌سپ‌رته‌وه‌و، لیشتان ده‌بووری، خوا خاوه‌تی به‌خشئی مه‌زنه.

۴- کوچ‌کردن له پیناوی خواو، جه‌نگ‌کردن له پیناوی خوادا: وه‌ک خوا
 له سووره‌تی (آل عمران) دا ده‌فه‌رموی: ﴿فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
 وَأُودُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ (۱۱۵) ، واته: نه‌وانه‌ی
 که کوچیان کرده‌وه له پیناوی منداو، له مال و حالی خویمان وه‌ده‌رنران و
 نازاردراون و، جه‌نگیان کرده‌وه، کوژراون، نه‌وانه به‌دنیایی من خراپه‌کانیان لی‌
 ده‌سپ‌رته‌وه‌و.

۵- مال به‌خشین به‌ شیوه‌ی په‌نهان: وه‌ک له سووره‌تی (البقرة) دا خوی
 به‌خشنده، ده‌فه‌رموی: ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهُهَا
 الْفُفْرَةَ فَهِيَ خَيْرٌ لَكُمْ وَنُكْفِرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
 خَبِيرٌ﴾ (۲۱۷) ، واته: نه‌گه‌ر مال به‌خشینه‌کانتان ناشکرا بکه‌ن، نه‌وه باشترین

شته، (به لأم له شوین و کاتی خویدا، له کاتیگدا که نهو مال به خشینه واجبه، بو نهوهی بزانی تو نهو واجبه جیبه جی ده که ی، یا خود له کاتیگدا بهو مال به خشینه بیبه سهر مه شق بو خه لکیتی دیکه، تاکو ته ماشات بکن، وا باشه ده ریغی لهو کاته دا)، به لأم نه گهر په نهانی بکن و، بیدهن به هه ژاران، نهوه بو تیوه باستره و، خوا خراپه کانیستان لی ده سرپته وه و، خوا بهوهی ده بکن شاره زابه.

که واته: مه سه لهی به خشینی مال، تیا به په نهانی بی، یان به ناشکرا؟ به پتی حاله کان ده گوژی، نهک هه ر یهک حاله تی هه بی، بویه خوی پهره و ردگار هه ردوو حاله کانی و باسکردوون که هه ردووکیان زور باشن، به لأم هه کامیکیان بو شوینی خوی، که تیمه له سووره تی (البقرة) دا به تفصیل لهو باره وه باسمان کردوه، دواپی له نامیله که به کیشدا (چۆنه تی مال به خشین) چاپکراوه.

۶- قه رزی چاک، واته: مال پیدان به که سیک به بی به رانبه ر: وهک خوا ده فه رموی: ﴿إِنْ تَقْرَضُوا آلَ اللَّهِ قَرْضًا حَسَنًا يَضْعَفْ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ (التغابن، واته: نه گهر قه رزی باش له گه ل خوادا بکن، واته: هاوکاری خه لک بکن، به بی به رانبه ر، نجا چ دواپی وه ربگر نه وه، دوا نهوهی هاوکاریتان کرد به قه رز پیدان، لی وه ربگر نه وه، به لأم به بی زیاده، یا خود هه ر پتی به خشن، نهوه قه رزیکه وه گه ل خوادا کردو ته)، به دلنایی خوا پاداشته که تان بو چه ند قات ده کاته وه و لیستان ده بووری.

۷- خو دوورگرتن له گونا هه گه و ره کان: وهک له سووره تی (النساء) دا خوا ده فه رموی: ﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كِبَايْرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾ (۳۱)، واته: نه گهر خوتان لهو گونا هه گه و رانه ی که لیتان قه ده غه کراون، بپاریزن، خراپه کانتان لی ده سرپنه وه، (گونا هه کانی دیکه، که له گونا هه گه و ره کان نین، راسته وخو لیتان ده سرپنه وه، نه گهر خوتان له گونا هه گه و ره کان بپاریزن) و ده شانخه ی نه نشینگه یه کی هه ره باشه وه.

۸- داوای لیبوردنکردن له خوا؛ وهک خوا له سوورهتی (النساء) دا ده فهرموی:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^(۱۱)، واته: هر که سیک خرابه که بهک بکات، یا خود ستم له خوئی بکات، خرابه که بکات له گه ل خه لکدا، یا ستم له خوئی بکات، له تیوان خوئی و خوادا، دواپی داوای لیبوردن له خوا بکات، ده بینتی خوا لیبوردی به بهزه بیه.

۹- داوای لیبوردن کردنی پیغه مبهه ﴿بِئْسَ بَرُّوَادَارَانِ﴾ وهک خوا ﴿﴾ له

سوورهتی (النساء) دا ده فهرموی: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَأَسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾^(۱۲)، واته: نه وانه کاتیک که سته میان له خوئیان ده کرد، نه گهر هاتبان بو لات، (بو لای پیغه مبهه ﴿﴾ و داوای لیبوردنیان له خوا کرد بابهو، پیغه مبهه ﴿﴾ داوای لیبوردنی بو کردبان، خوئیان ده بینتی: زور توبه ودر گرهو، زوریش میهره بان و به بهزه بیه.

نجا تیتستا پیغه مبهه ﴿﴾ له ژبان دا نه ماوه، بچینه خزمهتی، به لام با له خزمهتی ریبازه که ی دابین، مانای وایه له خزمهتی نهو دابین و، به دنیایی به نه اندازه ی نهوه که بو خوا سولخاو ده بین و له خزمهتی پیغه مبهه ردا ﴿﴾ ده بین، به نه اندازه ی نهوه که پابه ندی ریبازه که ی ده بین و له خزمهتی تیدا ده بین، شایسته ی نهوه ش ده بین که پیغه مبهه ری خوا ﴿﴾ داوای لیبوردن مان بو له خوا بکات.

نهمه نو هوکار که ده گونجی هی دیکه ش با سبکری، به لام من نهو نویم که وتونه بهرچاو، له هوکاره کانی نهوه، که خوا چوون له مروفت ده بووری و، چوون گوناوه کانی لی ده سرتیه وه؟.

نجا با جاریکی دیکه ش ته ماشای نهم دوو نایه ته موباره که بکهینه وه:

﴿حَمَّ ۱﴾ تَنْزِيلَ الْكِتَابِ مِنْ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ عَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ
شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّلَوِّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهَ الْمَصِيرِ ﴿۳﴾:

وهک دهبینین: دابه زینه ری قورنن ﴿۱﴾ به نو سیفہت پتناسه کراوه، هه لبه ته لیرهو، له زور جینگای دیکه ی قورنندا، کاتیک خوا باسی دابه زانندن قورنن ده کات، باسی خوئی ده کات به کومه لیک لهو سیفہ ته به رزو بی ویتانه ی هه ینی، تاکو بزاین: نهو قورنانه له کوئوه هاتوهو، سه رچاوه که ی کتیهو، خواوه نی چ سیفہ تیکه، نهو په روه ردگاری نهو فه رمایشته ی فه رمووه، که به ته نکید هه ر بیژهریک سیفہ ته کانی له بیژراوه که یدا په نک دده نه وه، سیفہ ته کانی خواش له قورنندا په نگیان داوه ته وه، بویه هه ندیک له زانابانی پیشیان گوتوویانه: (لَقَدْ تَجَلَّى اللَّهُ لِلنَّاسِ فِي كِتَابِهِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)، واته: خوا له کتیه که یدا بو خه لک دره وشاوه ته وه، نه گه ر بزائن، نهو نو سیفہ ته ش که خوا ﴿۳﴾ وهک دابه زینه ری قورنن لیره دا خویمان پی ده ناسیتنی، نه مانه ن:

۱- ﴿اللَّهُ﴾: واته: خوا، که دابه زینه ری کتیه که یه.

۲- ﴿الْعَزِيزِ﴾: واته: زال.

۳- ﴿الْعَلِيمِ﴾: واته: زانا.

۴- ﴿عَافِرِ الذَّنْبِ﴾: واته: لیبورده له گوناح.

۵- ﴿وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾: واته: توبه ودرگر.

۶- ﴿شَدِيدِ الْعِقَابِ﴾: واته: توئه توند.

۷- ﴿ذِي الطَّلَوِّ﴾: واته: خواوه ن به خششی فراوان.

۸- ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾: واته: بیجکه لهو، هیچ په رستراویک نیهو تا که په رستراوه.

۹- ﴿إِلَهَ الْمَصِيرِ﴾: واته: سه ره نجام که رانه وه بو لای ویه.

مهسه لهی دووم:

جگه له بیبروایان هیچ کهس شه‌په قسه دژی نایه‌ته کانی خوا ناکات، به‌لام نابن به خو بادانیان فریو بخون، نهی برودارینه! چونکه له پیش وانیشدا گه‌لی نووح و، گه‌له کافره‌کانی دوی وانیش، په‌یامی خویان و پیغه‌مبه‌رانی خویان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به درو دانان و، ویستیان په‌لاماری پیغه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بدهن و، هه‌ولئ بووجه‌ل خستنه به‌رچاوی هه‌قیاندا، به‌لام سه‌ره‌نجام خوا سزای سه‌ختی دان و، بریاری سزادانی خواش له‌سه‌ر هه‌موو بیبروایان چه‌سپاوه، که ده‌بن هاوه‌لی ناگرین، واته: بچنه نیو ناگری دوزه‌خه‌وهو، بینه هاو‌دهم و هاو‌رازی و لئی نه‌یه‌نه ده‌رو لئی جیانه‌بنه‌وه:

خوا ده‌فه‌رموی: ﴿ مَا يُجِدِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَعْرِزُكَ تَقَابُؤُهُمْ فِي الْيَلْدِ ﴿٦١﴾ كَذَّبَتْ قَلْبُهُمْ قَوْمٌ نُوحٍ وَالْأَخْرَابِ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْجِسُوا بِهِ الْعَقْ فَاخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٦٢﴾ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَيْمُتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦٣﴾

شیکردنه‌وهی ئهم نایه‌تانه، له یازده برگه‌دا:

١- ﴿ مَا يُجِدِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾، جگه له‌وانهی بیبرو بوون، هه‌یچکه‌س مشتومرو شه‌په قسه ناکات له دژی نایه‌ته‌کانی خوا.

زانایان ناوایان لیکداوه‌ته‌وه: (مَا يُخَاصِمُ فِي حُجَجِ اللَّهِ وَأَدْبَتِهِ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ بِالْإِنْكَارِ لَهَا، إِلَّا الَّذِينَ جَعَلُوا تَوْحِيدَهُ)، واته: مشتومرو، شه‌په‌قسه‌وه، دمه‌دمه، له دژی نایه‌ته‌کانی خوا ناکات، له دژی به‌لکه‌کانی به‌کتایی خوا، به‌وه که نکوو‌لییان لیبکات و قبوو‌لییان نه‌کات، بیجگه له‌وانهی نکوو‌لیی ده‌که‌ن له به‌یه‌ککرتتی.

وشه‌ی (آيَاتِ) له فورئاندا به‌چهند واتایه‌ک ها‌توه‌وه، پی‌شتریش چه‌ند جاریک با‌سمان‌کردوه:

(آیات):

ا- هم به مانای رسته‌کافی فرمایستی خوا دین.

ب- هم به مانای موعجزه‌کافی پیغمبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) دین.

ج- هم به مانای دیارده سروش‌تیه‌کان دین، دیاردهو دیمه‌نه‌کافی گه‌ردوون و ده‌وروبر.

د- هم به مانای نه‌و به‌لامو مینه‌تیه‌نه‌ی که خوا به‌سهر گه‌له کافر‌ه‌کافی هیتان، هم‌موویان به (ءَايَاتِ) نوابران، به‌لام به پیتی سیاق دیاری ده‌کری مه‌به‌ست له (ءَايَاتِ) چیه؟ لیره‌دا بیگومان مه‌به‌ست پیتی رسته‌کافی فرمایستی خواجه.

﴿إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، جگه له‌وانه‌ی بیبروان، واته: بیبروان به خوا ﷺ، که‌سیک که بر‌وای به خوا نیه، نجا نایه‌ته‌کافی ره‌فز ده‌کات و گوئیان بو ناگری.

(۲) ﴿فَلَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْأَلْبَدِ﴾، ﴿فَلَا يَغْرُوكَ﴾ خوتراویشته‌وه: ﴿فَلَا يَغْرُوكَ﴾، با فریوت نه‌داو هه‌لته‌خه‌له‌تین هاتن و چوونی وان له ولاتاندا، واته: ﴿فَلَا يَخْدَعُكَ يَا مُحَمَّدُ تَصْرَفُهُمْ فِي الْبِلَادِ وَبِقَاؤُهُمْ وَمَكْتُهُمْ فِيهَا، فَتَحَسَّبْ أَنَّهُمْ أَهْلُوا فَإِنَّمَا أَهْلُنَا هُمْ، لِيَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾، واته: نه‌ی موحه‌مه‌ده! ﷺ هه‌لمه‌خه‌له‌تن و فریو مه‌خو، به‌وه که بیبروایان ده‌سترویشتون له ولاتانداو ماونه‌وهو تیندا به‌رده‌وامن، پیت واین که نه‌وه مؤله‌ت دراوان و وازیان لیه‌تراه، نه‌خیر، به‌لام بو‌یه مؤله‌تمان داون تا‌کو بریار ده‌گاته کاتی خو‌ی.

واته: تا‌کو به‌پیتی نه‌و سیسته‌می خوا دایناوه ﷺ، هه‌ر که‌سه بگاته نه‌و مه‌ودایه‌ی که بو‌ی دیاریکراه، نه‌گه‌رنا نه‌وه نیه که خوا ﷺ وازی لیه‌تینابن و پشتگوئی خستین.

نجا خوا ﷺ وه‌ک به‌لگه هیتانه‌وهو سه‌ماندن نه‌و راستیه‌ی باسیکرد، که ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْأَلْبَدِ﴾، ابا هاتن و چوونی نه‌وان به ولاتاندا (به ده‌فه‌ره‌کان دا) فریوت نه‌دا، وه‌ک به‌لگه له‌سهر نیسپاتی نه‌و راستیه که خوا لیتان نه‌گه‌راوه‌و وازی لینه‌هیتان، ده‌فه‌رموی:

٣- ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾، له پیتش واندا گهلی نووح به دروایان دانا، واته: (كَذَّبَتْ كِتَابَ اللَّهِ)، یان (كَذَّبَتْ رَسُولَ اللَّهِ نُوحًا)، گهلی نووح کتیبی خویایان به درو دانا، یان پیغهمبری خویایان به درو دانا.

٤- ﴿وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾، ههروهها کومه له کان له دوی گهلی نووحیش، نهوانیش به هه مان شیوه پیغهمبرانی خویایان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)و، په یامه کانی خویایان به درو دانان، (الأحزاب: الأمم المتحزبة ضد الأئمة) واته: ئەو کومه لانهی که په کیان گرتوو له دژی پیغهمبران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، وشهی (حزب: وَهُوَ اسْمٌ لِلْجَمَاعَةِ الَّذِينَ هُمْ سِوَاةٍ فِي شَأْنٍ: مِنْ اِعْتِقَادٍ أَوْ عَمَلٍ أَوْ عَادَةٍ)، (حزب): بریتیه له کومه له خه لکینک که په کن، په کسان له شتیکدا، بۆ وتنه له عه قیده دا، له بیرو بۆ چووندا، له کردهوه په کدا، له پیشه په کدا، له کاریکدا، نهوانه پتیان ده گوتری: (حزب) واته: کومه له خه لکینکی په کگرتوو له سهر شتیک.

٥- ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾، هه کومه لیک لهو (کومه له کافر) انه نیازیان بوو له دژی پیغهمبره که یان که بیگرن، واته: بیگرن تاکو بیکوژن، یان سزای بدن، (هَمَّ: العزم)، (هَمَّ) بریتیه: له عهزم جه زمکردن بۆ بریاردان له دندا، که دیاره نهم (هم)ه، نازانری چیسه؟ به لام به ته عبیری دوابی ده زانری: ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾، که واته: نه وهی به دلپاندا هاتوه، نه وه بووه که بیگرن، گرتنه که شه بۆ نه وه بووه سجنی بکن، یاخود نه شکه نهجهی بدن، یاخود بیکوژن.

٦- ﴿وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ﴾، ههروهها به ناههقی موناغه شهو مشتومریان کرد.

٧- ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾، بۆ نه وهی ههقی پت پووجه ل بکه نه وه، ههقی پت پووچیتنه وه، هه ندیک له زانایان ناوایان لیکدا وه ته وه (أَنْهُمْ زَوَّارُوا بِالْبَاطِلِ فِي صُورَةِ الْحَقِّ، وَرَوَّجُوهُ بِالْقَسْطِ فِي صُورَةِ الْحُجَّةِ)، واته: نهو بیرو که ناههقهی له لایان بووه، له شیوهی هه قدا رایان نواندوه و پازاندوو یانه ته وه به سه فسه ته وه قسهی بوش له شیوهی به لکه دا، تاکو ههقی پت پووچیتنه وه، (إِدْحَاضٌ) واته: لابردن و به مانای دوورخستنه وه ش دتی و، له نه سلدا له (دَحْضٌ) دوه هاتوه، واته: خلیسکان.

۸- ﴿فَأَخَذَهُمْ﴾، به لأم سه ره نجام گرمَن، (الْأَخْذُ: يُسْتَعْمَلُ مَجَازًا فِي التَّصْرِيفِ فِي الشَّيْءِ بِالْقَتْلِ وَالْعَذَابِ)، وشه ی (أَخَذَ) به کارهیتراوه لیره دا بۆ ته سه رپروف کردن له شتیکدا به کوشتن و نه شکه نه جدان و نازاردان.

۹- ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾، نجا نایا سزای من چۆن بوو؟ (كَيْفَ) بۆ پرسیار کردنه، به لأم: (الِاسْتِفْهَامُ مُسْتَعْمَلٌ فِي التَّعْجِيبِ)، پرسیار کردن بۆ سه رسوپماندنه، واته: سزادانه که ی من چۆن بوو! زۆر جتی سه رسوپمان بوو!

(عقاب) له نه سلدا (عقابي) یه و (ي) که قرتیتراوه.

۱۰- ﴿وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، ههر به و شیوهیه فهرمووده ی پهروه ردگارت چه سپاوه له سه ره ئه وانهی بیپروان، واته: وه ک چۆن بیپروایانی پيشوو به و شیوهیه سزاداران، به شیوهیه کی زۆر سه رسوپهیتنه، به هه مان شیوهش هه موو ئه وانهی بیپروان له سه رده می تودا، نه ی موحه ممه مد ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾! له دوا ی توش دیسان بریاری خوا بۆ ئه وانیش ههر له بۆسه دایه و، به سه ره وانیشدا ده چه سه ی.

که ده فه رموی: ﴿وَكَذَلِكَ﴾، واته: (أَيُّ: مِثْلُ ذَلِكَ الْحَقُّ حَقَّتْ كَلِمَةَ رَبِّكَ)، واته: به و شیوه چه سپانه، سه رسوپهیتنه ره، فه رمایشتی پهروه ردگارت، یانی: بریاری پهروه ردگارت چه سپا.

وشه ی: ﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾، خوتراویشته وه: (كَلِمَاتُ رَبِّكَ)، وشه کانی پهروه ردگارت.

۱۱- ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾، که ئه وانه ده بته هاوه لی ناگر.

که ده فه رموی: ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾، نه مه دوو واتای هه ن:

أ- بۆیه بریاری پهروه ردگارتیان له سه ره چه سه ی، چونکه خاوه نی یاخود هاوه لی ناگرن.

ب- بریاری پهروه ردگارتیان له سه ره چه سه ی، وشه ی پهروه ردگارتیان له سه ره چه سه ی، تا کو بینه هاوه لی ناگر.

نه گهر به که میان بی، واته: به هوی بیروایه که یانه وه بریاری پهروه دگارتیان لهسه ر چه سپی، نه گهر مانای دووه میان بی، واته: بریاری پهروه دگارتیان لهسه ر چه سپی، تا کو بینه هاوه لی ناگر، ره فیقی دوزه خ، به لام بیکومان به هوی بیروایه که یانه وه.

وشه ی: ﴿وَجَدَلُوا﴾ (جدال) که له م سوورده ته موباره که دا پینج جار ان دووباره بوته وه، با بزاین وشه ی (جدال) مانای چیه؟ (الْجِدَالُ: الْمَقَاوَضَةُ عَلَى سَبِيلِ الْمُنَازَعَةِ وَالْمُغَابَاةِ، وَأَصْلُهُ مِنْ جَدَلْتُ الْحَبْلَ، إِذَا أَخْكَمْتُ قَتْلَهُ، فَكَأَنَّ الْمُتَجَادِلَيْنِ يَفْتَلُّ كُلُّ وَاحِدٍ الْآخَرَ عَلَى رَأْيِهِ، وَقِيلَ: الْأَصْلُ فِي الْجِدَالِ الصَّرَاعُ وَإِسْقَاطُ الْإِنْسَانِ صَاحِبَهُ عَلَى الْجِدَالَةِ، وَهِيَ الْأَرْضُ الضَّلْبَةُ).

(راغب الأصفهانی) له کتیه ناوداره که ی خو ی^(۱) دا ده لی: وشه ی (الْجِدَالُ) برتیه: له قسه له گه ل یه کدی دا کردن به شیوه ی نا کوکی و مشتومرو دهمه قالی، نه صله که شی له (جَدَلْتُ الْحَبْلَ) وه هاتوه، واته: په ته که م هونی وه، وه که نه وه ی هه ردو لایه نی که پیکه وه شه ره قسه ده که ن، هه ر کامیکیان بیه وی نه وی دیکه له رای خو ی بادات و بو لای خو ی بیه نی، هه ندیکش گوتوویانه: (جِدَال) واته: (صراع) زوران گرتن، که هه ر کامیک له دوو که سه کان بیه وی هاوه له که ی خو ی بخاته سه ر زه وی و، نه ویش (الْجِدَالَةُ) ی پی ده لی، (الْجِدَالَةُ) زه وی سه خت و چر.

وه ک گو مان: وشه ی (جدال) له م سوورده ته موباره که دا پینج جار ان هاتوه، له نایه ته کانی: (٤ و ٥ و ٣٥ و ٥٦ و ٦٩) دا هاتوه، شایانی باسه: سی وشه له قورن اندا هاتوون، مانایان لیک نیزیکه: (جدال، مرء، مخاصمة):

١- (جدال) واته: شه ره قسه و مشت و مر.

٢- (مرء) که به: (هارون و همرون) هاتوه، له گه ل (جدال) دا جیاوازیه که یان نه وه یه که (مرء)، نه وه یه: که سی ک شه ره قسه له باره ی شتیکه وه بکات که لپی دووله.

(١) مفردات الفاظ القرآن: ص ١٩٠.

۳- (مُغَاصِمَةٌ) ش بہ (خِصَامٌ وَخِصْمٌ) ہاتوہ: ﴿هَذَا نِ حِصَانٍ اَخْصَمُوا فِي رِيهِمْ﴾ ﴿۱۹﴾
 (مُغَاصِمَةٌ) ش تہوہ یہ کہہ دوو لا، دوو کہس ہەر کہ سہ بہ خہی تہوہ بیکہ بکری، (خِصْمٌ)
 واتہ: بہ خہ.

وشہی (جِدَالٌ) لہ فورٹاندا کہم وایہ بو چاکہ ہاتہی، بہ زوری بو حالہ تیک
 ہاتوہ کہ کہ سیک ہتی رتہ بکاتہوہو، بہ ناہتی قسہ بکات و بیہوئی ہتی
 پی بیووچینتہوہ، بوہ بہ زوری (جِدَالٌ) لہ فورٹاندا زہم کراوہو، بوہ ش خوا
 فہرمانی کردوہ کہ کاتی (جِدَالٌ) مان کرد، بہ باہترین شیوہ بیکہ یں: ﴿وَجَدِلْهُمْ
 يَا لَيْتِي هِيَ اَحْسَنُ﴾ ﴿۱۲۳﴾ النحل، واتہ: بہ باہترین شیوہ شہرہ قسہ بان لہ گہ ل
 بکہ، ﴿وَلَا تُعْجِلُوا اَهْلَ الْعِكْتَابِ اِلَّا بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ اِلَّا الَّذِيْنَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ
 ﴾ ﴿۱۶﴾ العنکبوت، واتہ: شہرہ قسہ لہ گہ ل خواہن کتیبہ کان دا مہ کهن، مہ کەر
 بہ باہترین شیوہ، جکہ لہ وانہ بان کہ ستہ میان کردوہ.

مهسه له ی سییه م و کوتایی:

فریشته هه لگره کانی عه پش و دهوره دهه کانی شی به پاکگرته وه ستایشی ده کهن و، بروای پی دینن و داوای لیبوردن له خوا ده کهن بو پروادارانی ریتیازی خوا گرتوو، داوای لیده کهن که خویان و باب و دایک و هاوسه رو وه چه شایسته کانیان بخاته به هه شته وه، له مهینه تیهه کانی روژی دوایی چه پاله یان بدات:

خوا ده فهرموئ: ﴿الَّذِينَ يَجْمَلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ. وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ وَرَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُمْ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾﴾

شیکردنه وه ی ئەم، ئایه تانه له دوازه برگه دا:

١- ﴿الَّذِينَ يَجْمَلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾. ئەوانه ی که عه پش هه لده گرن و ئەوانه ش که به ده وره وه، به ستایشکردنه وه په روه ردگاریان به پاک ده گرن.

وه ک له سووره تنی (الحاقه) دا خوا ده فهرموئ: ﴿وَالْمَلِكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَجْمَلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَنِيَّةٌ﴾ (الحاقه، واته: فریشته کان به ده وری ناسمانه کانه وه، له و روژه شدا عه پشی په روه ردگارت هه شت هه لیده گرن.

٢- ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾. هه روه ها برواشی پی دینن، که ده فهرموئ: ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾. ئەمه -- وه ک پیتشریش ناماژم پیکرد -- بو هه لنان و هاندانی مروقه کانه که نیمان شتیکی

زور گه ورده، نهو تا نهو فریشته زور لهو نیزیکانهی که عه‌رشی خویان هه‌لگرتوهو، نهوانه‌ی که به دهوری عه‌ر شه‌وه‌ن، دهوری عه‌رشیان داوه، نهوانه‌ش نه‌هلی نیمانن، به‌لام لیره‌دا به پیوستم زانی نامازده بکه‌م به‌وه که (فخر الدین الرازی) له ته‌فسیره‌که‌ی خویدا^(۱)، قسه‌یه‌ک له زه‌مه‌خشهریی خاوه‌نی ته‌فسیری (الکشاف) هوه دینتی و پشتگیری ده‌کات و پتی سه‌رسام (مُعْجَبٌ ه، نه‌ویش نه‌وه‌یه که لیره خوا ده‌فهرموی: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَهُودٌ نَّوْءٌ﴾، فریشته‌کان پ‌روا به خوا دینن، نه‌مه به‌لکه‌یه له‌سه‌رته‌وه‌ی که خوا له‌سه‌ر عه‌رشی نیه، نه‌گه‌رنا نه‌گه‌ر خوا له‌سه‌ر عه‌رشی باو، فریشته‌کان بینیبایان، نازایه‌تیی نه‌بوو نیمانی پی‌بینن!!

به‌لام له راستیدا ته‌و قسه‌یه‌ی (فخر الدین الرازی) که پشتگیری رایه‌که‌ی زه‌مه‌خشهریی ده‌کات، نه‌رایه‌که‌ی زه‌مه‌خشهریی راسته‌و، نه پشتگیریه‌که‌ی (فخرالدین الرازی) ی‌ش، بوچی؟

چونکه نیمان به‌س نه‌وه نیه که نایا شتیک ده‌بینی، یان نابینی؟ به‌لکو نیمان بریتیه: له به راست دانان (تصدیق) به‌لام و‌یرای نه‌وه‌ش: دانپیدا‌هیتانی به‌زمان و، به‌دل و ده‌روون په‌سندرکردن و، جتی به‌جیکردن و به‌قسه‌کردن، هه‌موو نه‌وانه ده‌گریته نیتو خوئی، که‌واته: نیمان هیتانی فریشته‌کان به‌خوا سَلَامًا به‌س نه‌وه نیه نیمان به‌بوونه‌که‌ی بینن، و‌دک به‌دیوینهر، به‌لکو بوئی ته‌سلیمن و، خویشیان ده‌وئی و نه‌وپه‌ری خویشیستانیان بوئی هه‌یه‌و، ملکه‌چیان بوئی هه‌یه، فه‌رمانبه‌رینتی، نیمان هه‌موو نه‌وانه ده‌گریته نیتو خوئی، ئنجا نه‌وه نایته به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌وه که له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوا فه‌رموویه‌تی: نیمان به‌خوا دینن، که‌واته: خوا له‌سه‌ر عه‌رشی نیه! خوا له‌سه‌ر عه‌رشه، به‌لام به‌و شیوه‌یه‌ی بو خوا شایسته‌یه، نه‌ک به‌و شیوه‌یه که نیتمه لیتی حالین و، نیمان هیتانی فریشتانیش به‌خوا سَلَامًا مانای وانیه که نابینن، به‌لکو فریشته‌کان خواش ده‌بینن، به‌و شیوه‌یه که بو خوا شایسته‌یه، واپنده‌چی فریشته‌کان خوا بینن و،

نه‌لی به‌هشتیش له به‌هشتدا خوی په‌روه‌دگار ده‌بینن و، هاوکاتیش بینینی خوا ﷻ له‌گه‌ل بروا‌په‌یتانیدا دژ ناوه‌ستی.

۳- ﴿وَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾، فریشته‌کانی هه‌لگری عه‌رش و، ده‌وره‌ده‌رانی عه‌رش داوای لی‌بوردن (له خوا) ده‌که‌ن بۆ برواداران، وه‌ک له سووره‌تی (محمد) دا، خوا به پیغه‌مبه‌ری خاتم ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾، واته: داوای لی‌بوردن بۆ گونا‌هی خو‌ت و بۆ برواداران پیاو و نافرته بکه، لی‌زه‌ش نه‌و فریشته‌نه داوای لی‌بوردن بۆ نه‌وانه ده‌که‌ن که بروایان هیتاوه، ده‌لین: چی؟

۴- ﴿رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا﴾، په‌روه‌دگارمان! به‌زه‌یی و زانیاری تۆ هه‌موو شتیکی گرتۆ‌ته‌وه، واته: هه‌ر شتیکی که هه‌یه به هۆی به‌زه‌یی تۆوه هه‌یه‌و، هه‌ر شتیکی که هه‌یه زانیاری تۆ ده‌وری داوه.

۵- ﴿فَاعْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ﴾، تنجا له‌وانه ببووره که گه‌راونه‌وه و شوین ریتا‌زه‌که‌ت که‌وتوون، گه‌راونه‌وه، یانی: گه‌راونه‌وه بۆ لای خوا، شوین ریتا‌زه‌که‌ت که‌وتوون یانی: فه‌رمانه‌رو ملکه‌چن، بۆ تاین و به‌رنامه‌ی تۆ.

۶- ﴿وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾، هه‌روه‌ها له سزاو نازاری کلپه‌ی دۆزه‌خ بیان‌باریزه، (الْجَحِيمِ: شِدَّةُ النَّارِ الْمُتَّجِمَّةِ)، تاگر که بلیسه ده‌داو بلیسه سه‌وزه‌که‌ی و کلپه‌که‌ی پتی ده‌گوتری: (الْجَحِيمِ) له نازاری کلپه‌ی دۆزه‌خ بیان‌باریزه.

۷- ﴿رَبَّنَا وَأَذِلَّهُمْ جَنَّتِ عَذْنِ أَلْتِي وَعَدَّتْهُمْ﴾، په‌روه‌دگارمان! هه‌روه‌ها بیان‌خه‌نیو نه‌و به‌هه‌شته هه‌میشه‌بیانه‌وه، که به‌لینت پینداون.

۸- ﴿وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ﴾، هه‌روه‌ها هه‌ر که‌سیکی که شایسته‌یه له باب و باپیرانیان (واته: دایک و نه‌نکیشیان) و له هاوسه‌رانیان و له وه‌چه‌کانیشیان.

نهمه له سووره ته کانی: (الطور) و (الرعد) یش دا هاتوه:

أ- له سووره تی (الطور) دا ده فرموی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا طَرَفًا لَّهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ وَمَا أَلْتَنَهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ﴾ (٦١) واته: نهوانه ی پروایان هیناوه و وه چه که شیان به نیمانه وه شوئینان که وتوون، وه چه کانیان بهوان ده گه به نین و، هیچ له کرده وه که شیان کهم ناکه نینه وه (که بیخه نینه سر هی وه چه که بیان، تا کو وه چه کانیان بکه نه ناستی نهوانه، نه گهر ناستی نهوان له به هه شندا به رزتر بِن، جاری واش هه به ناستی نهو وه چه و رۆله به به رزتره له هی باب و دایکیان و، نه مان ده برین بو لای نهوان)، ههر مروّفه بارتمه ی کرده وه ی خوْبه تی.

ب- له سووره تی (الرعد) دا ده فرموی: ﴿جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْرُسُهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ﴾ (٦٢) سَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ (٦٣) واته: چهند به هه شتیکی هه میشه یی ده یان چنه تی، ههر که سیک که شایسته بی له باب و باپیرانیان (باب و دایک و باپیرو نه نک و هتد) و له هاوسه رانیان و، له رۆله کانیان.

که واته: له سنی شوئنی قورئاندا هاتوه، که خوا ښه نه هلی نیمان بنه چه که کان (أصول) و لقه کان (فروع) یان پیکه وه کو ده کاته وه، به لام ههر که سه به شیوه ی خوْی و، گرنک نه وه به لیک نیزیک دهبن و، به دهم به که وه دهبن.

٩- ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، به دلنیایی په روه درگارمان! ههر تو ی زالی کارزان.

١٠- ﴿وَقِهِمُ السَّكَّاتِ﴾، هه روه ها له خراپه کان بیانپاریزه، واته:

أ- بیانپاریزه له دنیا دا له ههر شتیک که بووان خراپه.

ب- یاخود بیانپاریزه له مه ننه تیه کانی رۆژی دواپی، که خراپن.

ج- یاخود بیانپارێزه له سزای خراپهکان که له دنیا دا کردوویانن.

(آی: قِهِمْ مَا يَسُوؤُهُمْ) ههه شتیک بو وان خراپه، چه پالهیان بده، ئه وهی بو وانیش خراپه، ئه وهیه که سزای خراپهکانیان بدرتی، یاخود ئه وه مهینه تیه خراپانهی له رۆژی دواییدا ههه، پێنانه وه گرفتارین، خوایه! له وه بیانپارێزه.

(١١) ﴿وَمَنْ تَبَىٰ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْنَا﴾ ههه که سیکیش له و رۆژه دا تو له خراپهکان بیپاریزی و، چه پالهی بدهی، به دنیایی بهزه بیت پێنادهاتوه، بهزه بیت له گهڵ نواندوه، واته: ههه که سیک له سزای خراپهکان، یاخود: له مهینه تیه خراپهکانی ئه و رۆژه بیپاریزی، یاخود ههه که سیک نه گوناح و خراپه و تاوانهکانی دنیا بیپاریزی، بو ئه وهی له رۆژی دواییدا دووچار ی سزا نه بن، ئه وه تو بهزه بیت پێنادهاتوه.

(١٢) ﴿وَذَٰلِكَ هُوَ الْغَوْرُ الْعَظِيمُ﴾ ته نیا تا ئه وهش سههههوتن و بردنه وهی مهزنه، واته: ئه وه پارێزرانه له گوناوه تاوانهکانی دنیا دا، یاخود: له سزای گوناوه تاوانهکان له رۆژی دواییدا، یاخود: له مهینه تیه و ئارهحه تیه کانیی رۆژی دوایی، تا ئه وه پارێزرانه، سههههوتنی مهزنه.

خوا به لوتف و که به می بی سنووری، ئیمهش له ریزی ئه وه پارێزراوه به مرادو ئاکام گه یشتووانه دا حیساب بکات.

کورته بانسک له باره‌ی (عرش)هوه

له باره‌ی عه‌رش‌ی خواوه ﷻ زانایان به گشتی دوو رایان هه‌ن:

رای یه‌که‌م: که رای زۆربه‌ی زانایانه‌و به‌هیزتره، به‌نده‌ش هه‌ر نه‌و رایه‌ی پی‌ په‌سنده، ئه‌وه‌یه: عه‌رش دروستکراویکی مه‌زنی خوایه، له سه‌رووی دروستکراوه‌کانیه‌وه‌یه.

رای دووه‌م: هی هه‌ندی‌ک له زانایانه ده‌ئین: (عه‌رش) وشه‌یه‌که خوا به‌کاری هیتاوه، وه‌ک په‌مزو هیتا بو حکومرانیی و ده‌سته‌لات و بالاده‌ستی خۆی، به‌سه‌ر بوون و گه‌ردووندا.

به‌لام نه‌و رایه‌ی گوتمان رای زۆرینه‌ی زانایانه، ده‌توانین به‌کومه‌تیک به‌لگه‌ی به‌هیز پشگیری بکه‌ین و، بیسه‌لمننن که هه‌ر ئه‌و رایه‌ راسته:

به‌لگه‌ی یه‌که‌م: خوا ﷻ له هه‌وت سوورپه‌ت له قورئاندا واته: له هه‌وت ئایه‌تاندا که هه‌ر کام له‌و ئایه‌تانه له سوورپه‌تیکدایه، له قورئاندا، باسی چوونه سه‌ر عه‌رش‌ی خۆی کردوه: ﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾، که شوینه‌کان به‌پی‌ ریزبه‌ندیی سوورپه‌ته‌کانی قورئان که له (مصحف)دا هاتوون، به‌و شتیوه‌یه‌ن:

١- ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ ﴿٥٤﴾ الاعراف.

٢- ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ ﴿٢﴾ یونس.

٣- ده‌فه‌رموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ ﴿٢١﴾ الرعد.

- ٤- ده فہرموی: ﴿الرَّحْمٰنُ عَلَی الْعَرْشِ اَسْتَوٰی ﴿٥﴾﴾ طہ.
- ٥- ده فہرموی: ﴿الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اَسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ ﴿٦﴾﴾ الفرقان.
- ٦- ده فہرموی: ﴿اللّٰهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اَسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ ﴿١﴾﴾ السجدة.
- ٧- ده فہرموی: ﴿هُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اَسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ ﴿١٤﴾﴾ الحديد.

ھه لٲه ته راستیھه كه له یهك نایه تی شدا هاتبن، له یهك سوږه تی قورنانشدا، به لكو له یهك رسته شیدا، به سه كه نهو راستیبه به سلمیتری، به لام نهوه كه خوا ﷻ عرش تیكي هه بهو، تیستیوای كرده بو سه ر نهو عرشه، بهو شیوه به كه بو خوا شایسته به، له كهوت شوینی قورنانشدا هاتوه.

به لگهی دووهم: خوا ﷻ له سوږه تی (هود) دا باسی نهوه دهكات، كه بهر له وهی خوا ناسمانه كان و زهوی بغولقتین، عه رشی خوا له سه ر ناو بووه، ده فہرموی: ﴿وَهُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَی الْمَآءِ لِیَبْلُوکُمْ اَنْتُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾﴾.

كه واته: وهك چوَن ناو دروستكراویكي خوا به، عه رشیش دروستكراویكي خوا به، بهر له وهی خوا ناسمانه كان و زهوی بغولقتین، عه رشی خوا له سه ر ناو بووه.

به لگهی سییهم: خوا ﷻ له سوږه تی (الحاقه) دا باسی نهوه دهكات، له ږوژی دواییدا هه شت له دروستكراوانی خوا عه رشی خوا هه لده گرن، واته: هه شت فریشته، وهك ده فہرموی: ﴿وَالْمَلٰٓئِکَةُ عَلٰی اَرْجَآئِهَا وَیَجْمَعُ عَرْشَ رَبِّکَ فَوْقَهُمْ یَوْمَئِذٍ ثَمٰنِیۃٌ ﴿١٧﴾﴾، واته: فریشته كان به قه راغی ناسمانه كانه وهن، (قه راغی گه ردوونه وهو)،

لهو پرۆزه‌دا عه‌رشی په‌روه‌ردگارت هه‌شت (واته: هه‌شت فریشته) هه‌لیده‌گرن، هه‌ر له‌م سووره‌ی (غافر)‌دا، که تێستا خه‌ریکی ته‌فسیر کردنی، خوا ده‌فه‌رموی: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ، وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ (۷) واته: ئەوانه‌ی عه‌رشیان هه‌لگرتوه‌و، ئەوانه‌ش که به‌ ده‌وری عه‌رشه‌وه‌ن، په‌روه‌ردگاریان به‌ پاک ده‌گرن و، ستایشی ده‌که‌ن و، بپروای پێدینن و، داوای لێبوردن بۆ بپرواداران ده‌که‌ن.

به‌لگه‌ی چواره‌م: خوا ﷻ له‌ کۆتایی سووره‌ی (الزمر)‌دا، که پێشتر ته‌فسیرمان کردوه، ده‌فه‌رموی: ﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِئِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۷۷) (دیاره‌ باس باسی پرۆزی دوایه) واته: فریشته‌کانیش ده‌بینی ده‌وری عه‌رشیان داوه، (له‌ ده‌وری عه‌رش ده‌سوورپێن) په‌روه‌ردگاریان به‌ ستایشکردنه‌وه به‌ پاک ده‌گرن.

نجا ئەمانه هه‌موویان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه که عه‌رش دروستکراویکه‌و، فریشته‌کان هه‌لیده‌گرن و، فریشته‌کان به‌ ده‌وریه‌وه‌ن و، پێش نه‌وه‌ی خوا که‌ردوون بخولقینتی، عه‌رش له‌سه‌ر ناو بووه، ئەوانه هه‌موویان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه که عه‌رش مه‌خلووقیکه‌و، نه‌وه نیه که په‌مزو هێما بی بۆ ده‌سته‌لات و هه‌یمه‌نه‌ی خوا ﷻ به‌سه‌ر دروستکراوه‌کانی دا.

به‌لگه‌ی پینجه‌م: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: ﴿إِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ، فَاسْأَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ، فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ، وَأَعْلَى الْجَنَّةِ، وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ، وَمِنْهُ تَنْجَرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ﴾^(۱) واته: نه‌گه‌ر داواتان له‌ خوا کرد، فیرده‌وسی لێ داوا بکه‌ن، چونکه‌ نێوه‌راستی به‌هه‌شته‌و، به‌رزترین شوئینی به‌هه‌شته‌و، له‌ سه‌رووی فیرده‌وسه‌وه:

(۱) حدیث ابی هریره: أخرجه أحمد: ۸۴۰۰، والبخاري: ۶۹۸۷، مطولاً، ومن حدیث معاذ: أخرجه ابن ماجه: ۴۳۳۱، ومن حدیث عبادة بن الصامت: أخرجه الحاكم برقم ۳۶۹، وأخرجه أيضاً: الترمذي: ۲۵۳۱.

عہرشی خویا خاوهن به زہیبہ و، له فیرده وسه وه رووباره کانی به هه شت هه لده قولن و دینه خوار.

کهواته: وهک چوئن به هه شت شویتیکه و دروستکراوئیکه، عه پشیش که له سه رووی به هه شت وه، به تایبته له سه رووی فیرده وسه وه یه، که به رزترین شوینی به هه شته، ئه ویش به هه مان شیوه دروستکراوئیکی مه زنی خوایه عَلَيْهَا. به لگهی شه شه م: فه رمایشتی پیغه مبه ر عَلَيْهَا که ده فه رموی: (أَذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ، عَنْ مَلِكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ، مَسِيرَةً سَبْعِمِائَةِ عَامٍ)^(۱).

پیغه مبه ر عَلَيْهَا فه رموویه تی: مؤله تم دراوه له باره ی فریشته یه که له فریشته کانی خواوه، که هه لگری عه پشن، بدویم، که له ئیوان نه رمه ی گوئیدا تاکو ملی، هه وتسه د (۷۰۰) سأل پییه.

واته یه کجار زور زه به لاج و گه وره یه، نه و فریشته یه ی که به کیکه له فریشته کانی هه لگرانی عه پشی خویا په روه ردگار.

وشه ی (عرش) پیشتیش باسمانکرد، (العرش: سریر الملک) ته ختی هوکمرانه، کانی خوی عاده ت واپووه، وهک ئیستا نه بووه که هه موویان له سه ر کورسیی وهک یه ک دابنیشن، به لکو هوکمران له سه ر ته ختیک دانیشتوده نه و ته خته چوار پایه ی هه بوون، بان زیاتر، چوار لاقی هه بوون یاخود زیاترو به رزتر بووه له ناستی مه جلیس، نه و که سه ی که هوکمران بووه له سه ر نه و ته خته دانیشتوه، فه رقی به ینی عه پش، یاخود ته ختی هوکمران و کورسیی نه وه یه، که

(۱) أخرجه أبو داود: ۴۷۳۷، وأخرجه أيضاً: ابنُ أبي حاتمٍ كما في تفسير ابن كثير ج: ۴، ص ۴۱۵، قال ابن كثير: هذا إسناد جيد رجاله كلهم ثقات، وأبو الشيخ: ۴۷۶، قال الحافظ في الفتح ج: ۸، ص ۶۶۵: إسناده على شرط الصحيح، وصحَّه الألباني في «الصحيحة»: ۱۵۱.

کورسی ته نیا شوئینی که سیکه، به لام ته خت (عرش) شوئینی زیاتر له که سیتک ده بی و، شوئینی پاکشانیش ده بی و، بهر زتریشه له ناستی کوپ (مجلس) ده که.

کاتی خوئی عه رشی مرو فیه کان که هو کمران بوون، بهو شیوه به بووه، خواش **لَا تَهْوِي** نهو وشه بهی به کارهتیاوه، نایا خوا چون تیمه حالی بی بکات؟ دیاره ده بی هه ر بهو ته عبیرو وشانهی که تیمه به کاریان دینین تیمه بدوئینی، به لام وه ختیک سیفه ته کانی خواو کرده وه کانی خوا باس ده کرتین، با بخرینه نیو دوو توئی نهو وشهو ته عبیرانه شه وه که تیمه تیان ده گهین، به لام نیوه پروک و مانایه که یان، بیگومان بهو شیوه به که بو خوا شایسته به، هه ر بویه زانیان هه موویان له سه رته وه ریکه وه توون، که وه ختیک وشه به ک بو خوا به کاردی له قورناند، بو تیگه باندنی تیمه، نابی واتایه که ی بهو شیوه به لیکن برته وه که تیمه لئی تیده گهین، بو وینه: که ده فیه رموی: **وَسَمِعَ رَجْمُ رَبِّكَ ذُو الْجَلْدِ وَالْاِكْرَارِ** (۱۷) الرحمن، یان، **يَا يَدُ اللَّهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ** (۱۸) الفتح، یان هه موو نهو وشانه، بو وینه: که باسی زانیاری خوا ده کهن، زانیاری خوا وه که هی تیمه نه، زانیاری تیمه له نه نجامی به کارهتینانی پینج هه سه ته کان و، بیر کردنه وه و لیکن دان و کو کردنه وه وه، بومان دروست ده بی و له می شکماندا خه زن ده بی، به لام زانیاری خوا، جو ریکی دیکه به، هه روه ها دیتنی خواو، بیستنی خواو، هه موو سیفه ته کانی خوا بهو شیوه بهن، که بو خوا شایسته به، به هیج جو ریک نابی تیمه قیاسی سیفه ته کانی خوا بکهین **لَا تَهْوِي** بو سه ر خو مان، نه گه ر نا تووشی ویکچواندن (تشبیه) ده بین، هه روه ک نابی به به لگه ی، یان به بیانووی نه وه ی سیفه ته کانی خوا، وه ک هی تیمه نین، سیفه ته کان له خوا دابرینن، نه گه ر نا تووشی په کخستی (تعطیل) ده بین، بویه زانیانی پیشین گوتوو یانه: **(اِثْبَاتٌ مَعَ تَنْزِيهِ، وَتَنْزِيَةٌ بِلَا تَعْطِيلٍ)**، چه سپاندنی سیفه ته کان بو خوا، له گه ل به پاک کرتنی خوا، (که وه ک دروست کراوانی بجی) و، به پاک کرتنی خوا له گه ل چه سپاندنی سیفه ته کانی دا، به بی په کخستی خوا، له سیفه ته کانی.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ درسی دوووم ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان نایه‌ته‌کانی: (۱۰ - ۲۰) واته: یازده (۱۱) نایه‌ت ده‌گرتته خوئی، که ته‌وهری سه‌ره‌کییان باسی بیپروایانه‌و، سه‌رچه‌نگ دان و سه‌رزه‌نشترکیانانه‌و، په‌شیمانیی کیشان و دان به تاوانی خوداهیتان و، پوزش هینانه‌وهی بن سوودیانانه‌و، راگه‌یاندنی خوای دادگه‌ره بو‌نه‌و راستییه، که نه‌و چورمه‌ی بیپروایان تووشی بوون و، نه‌و دهرده‌ی پیوه‌ی گرفتار بوون، کرده‌ی دهستی خوینانه‌و، تازه‌ش کانی تاقیکرانه‌وه تیبه‌ریوه‌و، تیستا قوناغئیکی دیکه هاتوته پیش و، خوای کاربه‌جن بریاری داوه‌و براوه‌ته‌وه.

به‌لام وپرای نه‌وه، چهند سیف‌هت و کرده‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی خوای به‌رزی بن وینه‌ش خراونه‌روو، هه‌روه‌ها نامازه‌یه‌کیش بو پوزی دوایی و، شه‌رزه‌یی بیپروایان له‌و پوزده‌دا، کراوه.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا آتِنَا آتِنَيْنِ وَأَحْيِتَنَا أَتْنَيْنِ فَأَعْرَفْنَا بِدُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوَسَّلُوا فَمَا لَكُمْ لِلَّهِ الْعِلْمِ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُمْ بَدْرُوعٌ لَا تَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ الْيَوْمَ نُحْزِي كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظَلَمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنْذَرْتَهُمْ يَوْمَ

الْأَرْفَةَ إِذِ الْقُلُوبِ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حِمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ
 ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ حَاقِبَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ بِفِعْلي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ
 يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

مانای ده فاو ده قی نابه تهکان

ابه دلنایبی (له پوژی دوایی دا) نهوانه ی بیروان بانگ ده کرین: بنگومان تووره یی و بیزاری خوا له تووره بیتان له خوستان و بیزاریتان له خوستان گه وره تر بوو، له کاتیک دا بانگه یشتی پرواهیتان ده کران، که چی بیروا ده بوون (و نکوولیتان ده کرد) ﴿١٠﴾ (بیروایه کان) گوتیان: په روه ردگارمان! دوو جار مانراندتین و دوو که ره تانیش ژباندتین، (تستاش) داغان به گوناوه کامان داهیتا، نجا نابا هیچ ری پی دهرچوهمان هه به (له ناگری دوزه خ)؟! ﴿١١﴾ (پیتان ده گوتری: نه خیر هیچ ری پی دهر باز بووتان نیه) نهو (سزایه) هشتان به هوی نه وه وه به (له دنیا دا) نه گهر به ته نیا بانگی خوا کرابایه، بیروا ده بوون، به لام نه گهر هاوبه شی بو دانرابایه، پرواتان (پن) ده هیتا، تستاش بریار ته نیا هی خوی به رزی گه وره به ﴿١٢﴾ (خوا) نهو که سه به که نیشانه کانیتان پیتان دده دات و له ناسمانه وه بزیوتان بو داده بزینتی و، ته نیا که سیکش که (له ناخه وه بو لای خوا) ده گه ریته وه، په ند وهرده گرتی و بیرده کاته وه ﴿١٣﴾ ده جا به ملکه چیی ساغگردنه وه وه له خوا بپارینه وه، هه رچه نده بیروایانیش پیتان ناخوش بی ﴿١٤﴾ (خوا) پله کانی بلندن، خاوه تی عه رشه، پرووح (وده چی) له فه رمانی خو یه وه ده تیرته سه ر هه ر کام له به نده کانی که بیه وی، تاکو (خه لک) له پوژی دیدار بترسینن ﴿١٥﴾ نهو پوژه که (مروقه کان) دینه گوپی، هیچ شتیکیان له خوا په نهان نابی (ده گوتری): نه مرپو حوکم و ده سه لات هی کتیه؟ هی خوی

تاکی ملپنکه چکه ره (١٦) ئەمرۆ هەر کەسە بە پیتی ئەوهی وه دەستیهێتاود، سزاو پاداشت دەدرتێهوه، ئەمرۆ هیچ جۆره ستمیک نیه، بە دلنیاپی خوا لێپرسینهوهی خێرایه (١٧) ههروهها له رۆژی (پرووداوی) نیزیکه وتوو بیانترسینه له کاتیکدا که دلەکان دهگه نه گهرووان، قوتدهروهون (بۆ توورپهیی و خهفه تیک که دهروونی داگرتوون) ستمکاران هیچ دۆست و نزیک و تکارکی به قسه کراوو قسه لێوه رگیراوبانیان نیه (١٨) (خوا) ناپاکی (پوانینی) چاوهکان و ئەوهی سینهکانیان دهپشارنهوه، دهیزانی (١٩) بهس خواش به ههق دادوههیی دهکات و، ئەوانه ی جگه لهوی لێیان دهپارێنهوه، هیچ بریاربان به دهست نیه، بێگومان خوا بهس خۆی بیسهری بینهره (٢٠).

شیکردنهوهی هه ندیک له وشهکان

(لَمَعْتُ اللَّهُ): واته: به دلنیاپی توورپهیی خوا، بێزاری خوا، (الْمَقْتُ: الْبَغْضُ الشَّدِيدُ لِمَنْ تَرَاهُ تَعَاطَى الْقَبِيحَ)، (مَقْتُ): بریتیه له رق لێوونهوهی زۆر بۆ که سیک که دهیبینی کارکی ناخۆلا دهکات، یان قسهیهکی ناخۆلا دهکات، (مَقِيْتُ، مَمْقُوت) که سیکه که بوغزێتاوهو، رق و بێزاری زۆری به رانه ره که ی ناپاسته کراوه.

(نِيْبٌ): (الْإِنَابَةُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: الرُّجُوعُ إِلَيْهِ بِالتَّوْبَةِ وَالْإِخْلَاصِ)، (إِنَابَةٌ): بۆ لای خوای بهرز گه رانه وه یه بۆ لای، به په شیمان بوونهوهو بادانهوه به دلسۆزی.

(الْتَّلَاقِ): رۆژی دیدار، یان رۆژی پینکه بهشتن، یه کیکیشه له ناوهکانی رۆژی دواپی، بۆیه ش ئەو ناوهی لێتاوه: (يَوْمَ التَّلَاقِ: وَتَخْصِيْمُهُ بِذَلِكَ لِالْتِّقَاءِ مَنْ تَقَدَّمَ، وَمَنْ تَأَخَّرَ، وَالتَّقَاءِ أَهْلِ السَّمَاءِ، وَالْأَرْضِ، وَمَلَاقَاةِ كُلِّ أَحَدٍ بَعْمَلِهِ)، (يَوْمَ التَّلَاقِ): یان رۆژی دیدار، رۆژی پینکه بهشتن، بۆیه تابه تکراره بۆی، چونکه ئەوانه ی پیتشی که

را بردون و تیبه‌پرون، له‌گه‌ل‌ئ‌ه‌وانه‌ی‌ دوا‌یی‌ هاتوون، هه‌موویان‌ پیکده‌گه‌نه‌وه، هه‌روه‌ها‌ خه‌لکی‌ ناسمان‌ و زه‌وی‌ پیکده‌گه‌ن، هه‌روه‌ها‌ هه‌ر‌ که‌سه‌و‌ به‌ کرده‌وه‌که‌ی‌ خو‌ی‌ ده‌گات.

(بَرَزُونَ): واته: ناشکران، هاتوونه‌ گوژی، (وَاضِحَةً ظَوَاهِرُهُمْ وَبَوَاطِنُهُمْ) هه‌م‌ پ‌واله‌ته‌کانیان، هه‌م‌ ده‌روونه‌کانیان‌ ناشکراو‌ به‌رچاون.

(الْأَرْزِقَةِ): نه‌ویش‌ یه‌کیکه‌ له‌ ناوه‌کانی‌ پ‌وژی‌ دوا‌یی، (أَرْزِقَةٍ) واته: نیزیکی، (أَرْزِقَ الْأَمْرُ: أَي قُرْبَ)، نیزیکی‌ که‌وته‌وه، (الْأَرْزِقَةُ: اسْمٌ فَاعِلٍ مُشْتَقٌّ مِنْ فِعْلِ أَرْزَقَ الْأَمْرُ، إِذَا قُرِبَ، فَالْأَرْزِقَةُ صِفَةٌ لِمَوْصُوفٍ مَخْذُوفٍ تَقْدِيرُهُ: السَّاعَةُ الْأَرْزِقَةُ، أَوْ الْقِيَامَةُ الْأَرْزِقَةُ)، وشه‌ی‌ (أَرْزِقَةٍ): ناوی‌ بکه‌ره‌ داتا‌شراوه‌ له‌ کرداری‌ (أَرْزِقَ الْأَمْرُ إِذَا قُرِبَ) کاره‌که‌ نیزیکی‌ که‌وته‌وه، (أَرْزِقَةٍ) سیفه‌ته‌ بو‌ ناوه‌لناویکی‌ قرتیزاوا، وه‌ک: (السَّاعَةُ الْأَرْزِقَةُ) واته: ناخیر‌ زه‌مانی‌ نیزیکی‌ بو‌ه‌وه، یاخود (الْقِيَامَةُ الْأَرْزِقَةُ) پ‌وژی‌ دوا‌یی، یان‌ هه‌لسانه‌وه‌ی‌ نیزیکی‌ بو‌وه.

(الْحَنَاجِرِ): (جَمْعُ حُنْجَرَةٍ: الْخُلُقُومِ)، (حَنَاجِرِ) ک‌وی‌ (حُنْجَرَةٍ)یه، نه‌ویش‌ به‌ (خُلُقُومِ) گه‌روو، قورق‌وراگه‌ ده‌گوتری.

(كَظْمِينَ): (الكَاطِمُ: اسْمٌ فَاعِلٍ، مِنْ كَظَمَ كُظُومًا، إِذَا حَبَسَ نَفْسَهُ، وَكَظَمَ شَيْئًا: سَدَّ مَجْرَاهُ أَيْ: كَاطِمِينَ حَنَاجِرَهُمْ إِشْفَاقًا مِنْ أَنْ تَفْرَجَ مِنْهَا قُلُوبُهُمْ مِنْ شِدَّةِ الْإِضْطِرَابِ)، (كَظَمَ): به‌ مانای‌ هه‌پس‌کردن‌ و پ‌اگرتن‌ و کپ‌کردنه‌وه‌ دئی، (وَالكَاطِمِينَ الْغَيْظَ) نه‌وانه‌ی‌ توور‌دیی‌ و په‌ستی‌ خو‌یان‌ قووت‌ده‌ده‌نه‌وه‌و‌ ناهیلن‌ بیته‌ ده‌ری، (وَكَظَمَ شَيْئًا) واته: پ‌تی‌ لیگرت‌ که‌ بیته‌ ده‌ری، بو‌ م‌وونه: نه‌گه‌ر‌ که‌س‌یک‌ سه‌ری‌ مه‌شکه‌یه‌ک‌ کونده‌یه‌ک‌ به‌ستت‌ بو‌ نه‌وه‌ی‌ ناوه‌که‌ی‌ لی‌ نه‌پ‌ژی، یان‌ شیره‌که، یان‌ دۆبه‌که، هه‌رچی‌ تیب‌دایه، که‌واته: لی‌ره‌دا‌ که‌ ده‌فه‌رموئ: (كَاطِمِينَ: أَيْ كَاطِمِينَ حَنَاجِرَهُمْ) نه‌وانه‌ قورگی‌ خو‌یان‌ توند‌ گرتوه، نه‌وه‌ک‌ دل‌یان‌ له‌به‌ر‌ زور‌ لی‌دان‌ به‌ قورگیاندا‌ بیته‌ ده‌ری.

هه‌لبه‌ته دل جیتی نابیته‌وه به قورگدا بیته‌دهر، به‌لام مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که دل‌یان نه‌وه‌نده دیت و ده‌چن، ده‌بی ناگیان له خویان بی نه‌بادا دل‌یان به‌ره و لای قورگیان بیت.

(حَايَةَ الْأَعْيُنِ): واته: چاوه ناپاکه‌کان، یاخود ناپاکیی چاوه‌کان، هه‌ردوو مانای هاتوون، (وَحَقِيقَةُ الْخِيَانَةِ: عَمَلٌ مِّنْ اَوْثَمَنْ عَلَى شَيْءٍ بِضَدِّ مَا اَوْثَمَنْ لِأَجْلِهِ، بِدُونِ عِلْمٍ صَاحِبِ الْأَمَانَةِ)، واته: چیه‌تی خیانه‌ت نه‌وه‌یه: که که‌سیک سپارده‌یه‌کی پی سپی‌ردراوه، به پیچه‌وانه‌وهو دژی نه‌وه‌ی پی سپی‌ردراوه ره‌فتار ده‌کات، به‌بی زانیاریی خاوه‌ن سپارده‌که، واته: ده‌ستکاریی نه‌وه‌ی نه‌مانه‌ته بکات و زایه‌ی بکات و نه‌یاریزی، نه‌وه‌ی پی ده‌گوتری: خیانه‌ت، لی‌رده‌ا که ده‌فه‌رموی: (حَايَةَ الْأَعْيُنِ)، دوو واتایان بو لی‌کداونه‌وه: (أَيُّ خِيَانَتُهُ النَّظَرُ)، یان (الْأَعْيُنُ الْغَائِبَةُ)، یان به‌مانای خیانه‌تی چاوه‌کانه، ناپاکیی چاوه‌کان، یاخود به‌مانای چاوه‌ناپاکه‌کانه.

مانای گشتیی نایه‌ته‌کان

خوَا ۞ له‌م یازده نایه‌ته‌دا، به زوریی باسی بی‌پروایان ده‌کات: په‌شیمان‌یان و، مه‌ینه‌تییان و، نه‌وه‌ سزایه‌ی که له‌ پوژی دوایدا چاوه‌پریان ده‌کات، که چهند نار‌ه‌حمت ده‌بن، له‌میانی نه‌وه‌شدا خوَا ۞ چهند سیفت و چهند کرده‌وه‌یه‌کی به‌رزی بی‌وتنه‌ی خوئی ده‌خاته‌پوو، تا‌کو بی‌پروایی بی‌پروایه‌کان ناقول‌تر ده‌ر‌بکه‌وئی، که نه‌وانه بی‌پروابوون به‌ران‌به‌ر به‌خوایه‌کی خاوه‌ن نه‌وه‌ سیفه‌تانه‌وه، خاوه‌نی نه‌وه کرده‌وانه‌وه، خاوه‌نی نه‌وه‌ پایه‌ بل‌ندو به‌رزانه ۞، که هه‌ر شایسته‌ی خوینی، ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُسَادُونَ﴾، به‌دنیایی نه‌وانه‌ی بی‌پروابوون واته: بی‌پروابوون به‌خووا به‌فریشته‌کانی و به‌پوژی دواپی و به‌کتیبه‌کانی و به‌پیغه‌مه‌رانی، به‌هه‌موو نه‌وه‌ش‌تانه‌ی که پی‌ویست بوو پروایان پی‌ینن،

بیبروابوون، نهوانه‌ی بیبروابوون بانگ ده‌کرتین، به دلنمایی لیره‌دا مه‌به‌ست پی‌ی
 رۆژی دوا‌یه، که له رۆژی دوا‌یی دا بانگ ده‌کرتین، له لایه‌ن فریشته‌کانه‌وه
 بانگ ده‌کرتین، نه‌گه‌رنا شایسته‌یی نه‌وه‌یان نیه خوا بانگیان بکات و بیان‌دوتنن،
 وه‌ک له چه‌ند شو‌تناندا خوا ده‌فه‌رموئ: ﴿لَا يَكْفُرُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ﴾ (١١٨) ﴿الاعراف،
 واته: خوا نه ده‌یان‌دوتنن و نه پاک و چاکیان ده‌کات، به‌لکو فریشته‌کان بانگیان
 ده‌که‌ن، بانگ‌کردنی فریشته‌کانیش ناشکرایه سلّو ده‌که‌ن له نه‌هلی نیمان، به
 نه‌رمیی و پ‌رزو به‌ پرووی خو‌ش و به‌ وشه‌و ته‌عبیری جوان، به‌لام که بانگی
 بیبروایان ده‌که‌ن، به‌ شی‌وه‌یه‌ک بانگیان ده‌که‌ن، شایسته‌ی نه‌وانه، بانگیان
 ده‌که‌ن ده‌لین: ﴿لَمَقْتُ لِلَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾، توو‌په‌یی و
 بی‌زاری خوا گه‌وره‌تر بوو له توو‌په‌یی خو‌تان، له خو‌تان، واته: ئیستا که له
 خو‌تان توو‌په‌ن و له خو‌تان بی‌زارن، کاتی خو‌ی که له دنیا‌دا بیبرو ده‌بوون،
 نه‌و کاته توو‌په‌یی خوا، له‌و توو‌په‌یی ئیستانان له خو‌تان، گه‌وره‌تر بوو، ﴿إِذْ
 نَدَعَوْكَ إِلَى الْأَيْمَنِ فَتُكْفَرُونَ﴾، یاد بکه‌نه‌وه کاتیک که بانگ‌ده‌کران بو
 نیمان و پ‌رواهینان، که چی ئیوه بیبرو ده‌بوون.

ده‌شگونجی نه‌مه مانایه‌که‌ی ناوابی: توو‌په‌یی و بی‌زاری خوا ئیستا له
 به‌ران‌به‌ر ئیوه‌دا، گه‌وره‌تره له توو‌په‌یی خو‌تان له خو‌تان، یاد بکه‌نه‌وه کاتیک که
 بانگ‌ده‌کران بو نیمان، به‌لام ئیوه بیبرو ده‌بوون، که‌واته: نه‌م (إِذْ) ده‌شگونجی
 بو یاد‌کردنه‌وه‌بی، ده‌شگونجی مه‌به‌ست نه‌وه‌بی نه‌و کاته توو‌په‌یی خوا له
 توو‌په‌یی ئیوه زیات‌ربوو، که بانگ‌ده‌کران بو نیمان، به‌لام ئیوه بیبرو ده‌بوون،
 ﴿قَالُوا رَبَّنَا أَمَنَّاتُنَّ وَأَحْيَيْتَنَا أَتْنَتَّنِ﴾، گو‌تیان: په‌روه‌ردگارمان! دوو جاران
 مراندتین و دوو جارانی‌ش ژیان‌دیتین، ﴿فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا﴾، ئیستا ئیمه داهمان به
 گونا‌مه‌کانی خو‌مان دا هینا، ﴿فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾، نایا بو ده‌رچوون
 هیچ ری هه‌ن؟ بو ده‌رچوون له سزای تو، له‌و ناگری دۆزه‌خه؟

لهو بارهوه که گوتوویانه: دووجاران مراندتین و دوو جاران ژیاندتین، ههرچه نده دوایی وردتر قسهی لئده که یین، به لام نهو مانابه زیاتر په سنده و یدده چی، که مه بهست له مراندنی یه که م، نهوه بووه که ژیانان نه بووه و خوا ژیانی پی به خشیون، مراندنی دووه میس نهوه بووه، که دوای نهوهی ژیانان نه بووه، ژیانی لئوهرگرتوونهوه و رووحی کیشاون، نهوهش دووه مردن، که واته: پیتش مردوو بوون و خوا زیندووی کردوون و ژیانی پیداون، تنجا دوای نهوهی خواهن ژیان بوون، مراندوونی، نهوهش دووه مردن.

به نسبت دوو ژیانه کانشه وه: جاری یه که م: مردوو بوون و خوا ژیانی پیداون، نهوه جاری یه که م، جاری دووه م: که مردوون دوای نهوهی خواهن ژیان بوون، جارنکی دیکه خوا زیندووی کردوونهوه له رۆژی دوایی دا، نهوهش دوو ژیان، ﴿ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ﴾، پیتان دهگوتری: نهوه تان به هوئی نهوه وه یه که کاتیک به ته نیا بانگی خوا ده کرا، به ته نیا پارانهوه ده کرا له خوا، تیهو بیروا ده بوون، ﴿وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تُشْرِكُوا بِهِ﴾، به لام ته گهر هاوبه شی بو دانرابایه، پرواتان ده هیتا، ﴿فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾، بریارو دادوه ریی هی خوای به رزی گه وره یه، واته: که سی دیکه له رۆژی دواییدا، خواهن بریارو حوکم نیه، وهک دنیا نیه خوا ﴿بِئْسَ تَأْقِیرُکُمْ﴾، بو تأقیردنه وه ددستی مروقه کانی ناوه لا کردبئی، داخو چی ده که ن و چۆن ده که ن؟ لهوئی حوکم و بریار ته نیا هی خواجه.

﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُم آيَاتِهِ﴾، (خوا) نهو که سه یه که نیشانه کانی خویتان پیتان ده دات، که ده فهرموئی: نیشانه کانی خویتان پیتان ده دات، که واته: نهو نیشانان (آیات) ه، لیره دا مه بهست پیتان رسته کانی قورتان نیه، رسته کانی قورتان به سردا ده خویرتیه وه ده بیستیرتین، به لام نهو نیشانانهی که خوا پیتانی تیمه ی داون و وایکردوه تیمه بیانبینین، مه بهست پیتان موعجزه کانی پیغمبرانن (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، یا خود دیاردهو دیمه نه کانی گه ردوونن،

﴿وَيُنزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا﴾، لهسه ریوهش بژیوتان بو داده بهزینتی، نهو بژیوهش که له سه ریوه داده بهزتی، وهک زورجاری دیکه باسما نکردهوه: دهگونجی پیش هه موو شتی مه بهست پیتی تیشکی خورو، تیشکه کانی دیکه ی نه ستیره کان بی و، رووناکیی مانگ بی له شه وگارد، هه روهها دهگونجی مه بهست پیتی نهو تاوه بی که له سه روهه داده بهزتی، به شیوهی باران و به فرو ته رزه و تاوونگ و شهونم، نهوه وهک بژیوی ماددی.

دهشگونجی مه بهست له بژیوی مه عنهویی نهو وه حیوی و په یامهی خوا بی که داده بهزتی، ﴿وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ﴾، ته نیا که سیک که بگه ریته وه له ناخوهه بو لای خوا، په ند وهرده گری و بیر ده کاته وه.

﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾، ده جا ئیوه له خوا بپارینه وه، ملکه چیی خوتانی بو ساغ و بی خهوش بکه ن، واته: کاتیک که له خوا ده پارینه وه، با هیچ شتی دیکه له زه نیتان دا نه بی و، به ته مای هیچ شتی هیچ که سی دیکه مه بن، ملکه چیی خوتان و به ندایه تیی خوتان بو خوا ساغ بکه نه وه، ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾، هه رچه نده نه وانسه که بی پروان پیتی قه لس و تووره بن، گوئی مه دهنه قه لسی و تووره یی نه وان، پارانه وهی خوتان بو خوا ساغ بکه نه وه و پارانه وهش بریتیه له گه وره ترین و گرنکترینی به شی په رست و به ندایه تیی، وهک پیغه مبر ﴿فَهَرْمُوهُنَّ﴾: [الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ] (آخرجه أبو داود: ١٤٧٩، والترملی: ٣٢٤٧، وقال: هذا حديث حسن صحيح، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، واته: پارانه وه بریتیه له په رستن.

تنجا خوا ﴿تَنجَا﴾ به چه ند وه سفیکی دیکه خوی ده ناسین و ده فه رموی: ﴿رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ﴾، (خوا) پله کانی به رزن، پایه کانی بلند و بالان، ﴿ذُو الْعَرْشِ﴾، خاوهی عه رش و ته ختی حکومرانییه، به شیوه یهک که بو خوا شایسته به، ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾، رووح فریده دا له فه رمانی خویوهه بو

سهر هر که س بیهوی له به ندکانی، به دنیایی مه به ست له رووح وه حیسی و په یامی پیغهمه رابه تیه، ﴿لِيُنذِرَ يَوْمَ النَّارِ﴾، تاكو خه لك بترستی و وریا بکاته وه له روژی دیدار، له روژی پینککه یشته کان، که نه هلی ناسمان و زهوی پینک ده گن، مروّف به کرده وه کانی خوئی ده گات، مروّف به خوای په روه ردگار ده گات، به فریشته کان ده گات، هه روه ها رووح و جهسته پینک ده گنه وه، نه و روژه روژی پینککه یشته کانه، ﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزَوْنَ﴾، نه و روژه هه موویان هاتوونه گوژی، به رچاون و دیارن، واته: نه ک ههر رواله تیان به لکو ده روونیشیان دیاره و هاتوته گوژی، ﴿لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ﴾، هیچ شتیکیان له خوا شیردراوه و په نهان نیه، وه ک له شوینی دیکه ده فهرموئی: ﴿يَوْمَ تَبٰی الرَّآِیْرُ﴾ ﴿٩﴾ الطارق، نه و روژه که نه پینیه کان ده رده که ون، نه وانهی له سینه کاندای شیردراوه وه، یان ده فهرموئی: ﴿بِیَوْمٍ يُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنْكَ حَافِیَةٌ﴾ ﴿١٨﴾ العاقه، نه و روژه راده نوژی، هیچ شتیکیان په نهان نابن، هیچ شتیکی له تیوه په نهان نابن، که نه یینن، هه روه ها هیچ شتیکی تیوه په نهان نابن له خوا و له فریشته کان، که نه بیتری، نجا ده فهرموئی: ﴿لَمِنَ الْمَلٰٓئِکَ الْیَوْمَ﴾، نه میرو حکومتی و ده سلات هی کییه؟ ﴿لِلَّهِ الْوٰجِدُ الْفَهَّارُ﴾، هی خوای تاکی ملیتکه چکه ره، له و روژه دا حوکم و ده سلات به س هی خواجه ﴿٢٠﴾.

﴿الْیَوْمَ نَجْزِیْ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾، خوا ده فهرموئی: نه میرو ههر که سه به پنی نه وهی کردوویه ق، سزاو پاداشت ده دریته وه، ﴿لَا ظَلَمَ الْیَوْمَ﴾، نه میرو هیچ جوړه سته متیک نیه، ﴿اِنَّ اللّٰهَ سَرِیْعُ الْحِسَابِ﴾، به دنیایی خوا لیپرسینه وهی خیریه، نه م ته عبیره له قورنای دا زور هاتوه له بهر نه وهی مروّف نه گه ر بهینتیه به رچاوی خوئی، هه شت ملیار به شه ر تیستا له سه زهوی هه ن، پینشر چه ند ملیار رویشتون، چه ند ملیاری دیکه ش به دوایاندا دین، هه موو نه وانه کوژه بنه وه به ته نکید لیپرسینه وه یان کانی ده وی، بویه هه میسه خوا ده فهرموئی: لیپرسینه وهی خوا خیریه، لیپرسینه وهی خوا له جوړی نه و حساب و

ورده کاریانه نیه که به کۆمپیوته ره کان ئیستا ده کرین، به زه به لاحتیرین کۆمپیوته ره که ههیه، که له چرکه به کدا هه زاران هاو کیشه ی ماماتیکیی لیکده داته وه، نا، لئیرسینه وه ی خوا خیرابه، شایسته ی خوا به، مروؤف بتوانی کۆمپیوته رتکی وا دروست بکات، که له چرکه به کدا چه ندان حیساب و کیتاب بکات، ده بی خوا

﴿عَلَّمَهُ بَيِّنَاتٍ﴾

﴿وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ﴾ ههروه ها بیانترستینه لهو رۆژه ی نیزیکه (الْأَرْزَاقِ) سیفته ی وه سفکراویکی قرتیتره وه، واته: ﴿وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَرْزَاقِ﴾. له قیامه تی نیزیکه وه توو بیانترستینه، یان (السَّاعَةِ الْأَرْزَاقِ)، ناخیر زه مان نیزیکه وه توو، (الْأَرْزَاقِ) واته: نیزیکه که وه توو، له (أَرْزَاقٍ) وه هاتوه واته: ﴿قَرَّبَ﴾، ﴿إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ﴾، کاتی که ده کان له لای گه رووانن، ئینسان کاتی که ترس و هه ژمهت و سام و هه به تیکی زۆری لئینیشی، دلی زۆر جووله جوول ده کات، نه وان هه دلیان هینه دیت و ده چن، خه ریکه ده گاته گه روو، ﴿كُظْمِينَ﴾، نه وان هه تووره یی و ترس و خه فتهت و مه بنه تیی خویان کپکردۆته وه، یاخود: ده کان خویان کپ ده که نه وه، وه که چۆن سه ری تووره که به ک، مه شه که به ک، کونده به ک به بهن و ده زوو توند ده کرئ، بۆ نه وه ی نهو شله مه نیه ی تییاندا به، نه رژی، نه وان هه گه رووی خویان کپکردوه و گرتوه، تا کو دلیان نه به ته ده ری، ﴿مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حِمِيمٍ وَلَا سَفِيحٍ يُطَاعُ﴾، سه مکاران هه چ دوستیکی نیزیکیان نیه، ههروه ها هه چ تکا کارتیک که به قسه ی بکرئ و فه رمانه به ری بکرئ، چنگیان ناکه وی، ﴿يَعْلَمُ حَاطَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾، خوا نا پاکیی چاوه کان ده زانئ، یاخود چاوه نا پاکه کان ده زانئ، ﴿وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾، ههروه ها نه وه هه که سینه کان په نهانی ده کهن، نه وه هه ده زانئ.

له کۆتاییدا خوا ده فه رموی: ﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ﴾، خوا به هه ق دادوه ری ده کات، ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا﴾، به لأم نه وان هه له جیاتی خوا لئیان ده پارینه وه، یان جگه له خوا لئیان ده پارینه وه، هه چ بریار نادهن

و هیچ شتیکیان به دهست نیه، ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ به دنیایی
 هه ر خوا خوئی بیسه ری بینه ره، بۆ خوئی هه موو شتیک ده بیست و هه موو
 شتیکیش ده بینئ، بریاریش نه نیا بریاری خویه، که واته: خوٚتان بۆ ئه و رۆژه
 باش ناماده بکه ن که خوا قازی و دادوهره، هه موو شتیکیش بیستوه، هه موو
 شتیکیش بینوه، ئاگای له هه موو شتیکه: ئه وهی سینه کان ده یشارنه وه،
 ئه وهی چاوه کان به سیله ی چاوه نه جامیانداوه، له موخه نه تیی و ناپاکیی،
 هه مووی ده زانی، خوٚتان بۆ ئه و رۆژه باش ناماده بکه ن.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی یه که م:

بانگکرانی کافران که توورپه یی و بیزاریی خوا له به رانبه راندا، له هی خوتان زیاتر بوو، کاتیک که بو ئیمان بانگده کران، ئیوهش نکوولیتان ده کردو، دان به تاوانی خویاندا هینانیا و، روونکردنه وهی خوا ﴿١٠﴾ بو هۆکاری نه و حاله خراپه یان، که نه هلی شیرک و کوفر بوون و، به هۆی نه وه وه تووشی نه و نازارو مهینه تیه بوون:

خوا ده فه مه رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُسَادُونَ لِمَقْتِ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَّقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ﴾ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَزِمُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه تانه، له ههشت برکه دا:

(١) - ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُسَادُونَ لِمَقْتِ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَّقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ به دلتیایی نه وانیه بیپروابوون، بانگ ده کرین توورپه یی خوا (به رانبه ران) له توورپه یی خوتان به رانبه ره به خوتان گه وره تره، وهک چۆن (أَمَتُوا) به رکار (مَفْعُولٌ بِهِ) که ی هه میسه قرتیتره له قورنندا، به هه مان شیوه (كَفَرُوا) ش دیسان به زۆری وایه که به رکاره که ی ده قرتتیری، واته: (كَفَرُوا بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرَهُ وَشَرَّهُ ...) واته: بیپروابوون به هه موو نه و شانیه که پیویست بووه بر وایان پییتن، نه وانیه بیپروابوون،

وشه‌ی (كَفْرُوا) ش له (كُفِّر) دوه هاتوه، (كُفِّر) واته: (سَتْر)، (كَافِر) واته: داپۆشه‌ر، نهو كه‌سه‌ی هه‌قی پنده‌گاو دا‌یده‌پۆشن، وه‌ك جارى ديكه‌ش گوتوو‌مانه، كه‌واته: كه‌سێك په‌يامی خوای به‌راستی پینه‌گه‌یی و په‌زى نه‌كردبێ، به‌كافر له‌قه‌لهم نادری، بۆیه وشه‌ی نا‌مسولمانان كافریش ده‌گرێته‌وه، كافر‌ه‌كان به‌هه‌موو جوړه‌كانیان‌ه‌وه، نه‌وانه‌ی هه‌قیان پینه‌بش‌توهو ره‌تیان كردۆته‌وه، هه‌روه‌ها غه‌یری كافریش ده‌گرێته‌وه، كه‌سێك كه‌ په‌يامی خوای پینه‌گه‌یش‌توه، كه‌ ده‌گونج‌ وشه‌ی (فُؤِي) ی بۆ به‌كاربه‌یتری، واته: نه‌وانه‌ی له‌كات و شوێنێكدا ژیاون، په‌يام و بانگه‌وازی خواو پیغه‌مبه‌رانی خوایان پینه‌گه‌یش‌توه، به‌ئێ پیغه‌مبه‌ری كو‌تایی ﷺ هاتوهو په‌يامه‌كه‌ی په‌يامێكى جیهانییه، به‌لام بۆ كه‌سێك كه‌ پێی نه‌گه‌یش‌تبێ، وه‌ك پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ نه‌هاتبێ وایه، خوای به‌رزیش ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (۱۲) واته: تیمه‌ سزادهرنێن تاكو پیغه‌مبه‌ر نه‌نێرن، نه‌ له‌ دنیا‌دا خوا گه‌له‌كان سزا ده‌دات و، نه‌ له‌ رۆژی دواییشدا سزایان ده‌دات، له‌ دنیا‌دا سزایان نادات، له‌سه‌ر نه‌وه‌ی بروایان به‌ پیغه‌مبه‌رێك نه‌هێناوه‌ كه‌ نایانسن و په‌يامه‌كه‌ییان پینه‌گه‌یش‌توهو، له‌ دوا‌رۆژیشدا سزایان نادات، له‌سه‌ر شتێك كه‌ نه‌یانزانیه‌وه، له‌سه‌ر شوێن كه‌هوتنی په‌يام و به‌رنامه‌به‌ك كه‌ پێیان نه‌گه‌یش‌توهو لێی حالیی نه‌بوون، یاخود پێیان گه‌یش‌توه، به‌لام به‌هه‌لگه‌ی‌دراوه‌یی و به‌سه‌ره‌و‌بنیی پێیان گه‌یش‌توه، یاخود به‌ شتوێ‌راوی پێیان گه‌یش‌توه، ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾، نه‌وانه‌ی بی‌برو‌ابوون واته: هه‌قیان پینه‌گه‌یش‌توهو بی‌برو‌ابوون و په‌زیا‌ن كردوه.

﴿يُنَادُونَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾، بانگه‌ه‌كردن: به‌ دنیایی تو‌وره‌یی خوا، له‌ په‌قلیبو‌ونه‌وه‌ی خو‌تان لێتان گه‌وره‌تره.

(المَقْتُ: أَشَدُّ الْبُغْضِ) واته: رق لێ هه‌لسانێکی زۆر، رق لیبو‌ونه‌وه‌یه‌کی زۆر، واته: رق لیبو‌ونه‌وه‌ی خوا ﷻ بۆ تێوه‌ گه‌وره‌تره له‌ رق لیبو‌ونه‌وه‌ی خو‌تان له‌ خو‌تان، نجا نایا نه‌وان چۆن رقیان له‌ خو‌یان ده‌بێته‌وه‌؟

یہ کہہ کم: لہ روژی دوا پیدا کہ تہ ماشا دہ کہن تووشی ئہو چارہ نووسہ تآل و ناخوشہ دین، رقیان لہ خویمان ہہ لئدہ ستی، بوچی وایان کرد؟.

دووم: (لَا تُهْمُوا فَعَلُوا لِأَنْفُسِهِمْ مَا يُشِبُّ الْمَقْتِ، إِذْ حَرَّمُهَا مِنَ الْإِيمَانِ)، چونکہ نہوان کاریکیان بہ خویمان کردوہ، وہک زور رقیان لہ خویمان بوو بیتہوہ، کہ خویمان بیتہوش کردوہ لہ ئیمان و ہیدایہت، واتہ: کاریکیان بہ خویمان کردوہ، شیوہی ئہوہ بووہ کہ رقیان لہ خویمان ہہ لئس.

رقلیببوونہوہی خوا لہ تیوہ، گہورہ ترہ لہ رقی بوونہوہی خویمان لہ خویمان، بوچی؟

٢- ﴿إِذْ دُعَوْتُمْ إِلَى الْإِيمَانِ فَكَفَرْتُمْ﴾، کاتیک کہ بانگ دہ کران بو ئیمان بہ لآم بیبروادہ بوون، (إِذْ: ظَرْفٌ لِلزَّمَانِ الْمَاضِي)، (إِذْ): دیارہ زہرفہ بو کاتی تیبہ رپو، کاتیک کہ بانگدہ کران لہ لایہن کیوہ؟ لہ لایہن پیغہ مہرہوہ ﴿بِئْسَ مَا كَانَتْ يَوْمَئِذٍ لِقَاءَ الْمُكَذِّبِينَ﴾، ئہمہش دوو واتای ہہن:

أ- یاد بکہ نہوہ کہ ئہم رویمان بہرہمی ئہو کاتہ تانہ.

ب- توورہ پی خوا لہو کاتہ دا کہ بانگدہ کران بو ئیمان و بیبروا دہ بوون، گہورہ تر بوو لہ توورہ پی خویمان و بیزار پی خویمان لہ تبتساتاندا لہ خویمان.

(الطبري) لہ تہفسیرہ کہیدا^١ دہ لئ: (لَمَقْتُ اللَّهِ إِيَّاكُمْ أَيُّهَا الْقَوْمُ فِي الدُّنْيَا، إِذْ تَدْعُونَ فِيهَا لِلْإِيمَانِ بِاللَّهِ، فَتَكْفُرُونَ، أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ الْيَوْمَ أَنْفُسَكُمْ لِمَا حَلَّ بِكُمْ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ)، واتہ: توورہ پی خوا ئہی خہ لکینہ! لہ دنیا دا بہرانبہر بہ تیوہ، لہ کاتیکدا کہ بانگدہ کران بو ئیمان بہ خوا، تیوہش بیبروا دہ بوون، گہورہ تر بوو لہ توورہ پی خویمان ئہم رو لہ خویمان، بہ ہوئی ئہوہوہ کہ توورہ پی خواتان دابہ زیوہ تہ سہر.

که ده فہرموی: ﴿يَا دَاوُدَ﴾، واتہ: تہوانہی بیبروابوون، خوا رقی لیان
 ہلہ دستن، بانگدہ کرین: توورہی خوا بہرانبہرتان، گہورہ ترہ لہ توورہی خوٹان
 بہرانبہر بہ خوٹان.

۳- ﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا اِنَّنِيْنَ وَاٰحْيَيْتَنَا اَنْتَیْنِ﴾، گوتیان: پەرورہدگارمان! دوو جارن
 مراندتین و دوو جارنیش ژیاندتین، تہمہ زانایان زوریان قسہ لیکردوہ، بہ لام رای راست
 تہوہیہ کہ مردنی یہ کہم پیش تہوہی دروستبکری و، مردنی دووہم بریتہ لہو مردنہی لہ
 ژیان دیادا بہسہریان دی و، رووہیان لہ جہستہیان جیا دہبیتہوہ.

ہرورہہا ژیان یہ کہم، بریتہ لہوہی دوای تہوہی دروستدہ کرین، رووہ
 دہخریتہ بہر جہستہیان و، ژیان دووہمیش رژی دوایہ کہ زیندو دہکرینہوہ،
 نانہوہ رایہ کہ، ہیچ گری و گولی تیدا نہ.

بہ لام ہندیک لہ سہر لیشیولوان تہوہیان کردوتہ بہ لگہ لہسہر دوتہ
 دؤن (تناسخ الأرواح) کہ تہوہ قسہو بیروکہ یہ کی تہفسانہیہ، لہ ہیندستان و
 لہ رژیہ لاتی ناسیا ہیہ، بہ لام ہیچ بنہمایہ کی نہو، لہ راستیدا ہموو
 مروفتیک رووحتیکی تاییہ قی خوئی ہیہ، خوا بہ بہر جہستہ کہیدا دہکات، دوای
 لہ جہستہ کہی دہری دینتی و، دہبیتہ ہوئی مردنی و، لہ رژی دوایدا خوا تہو
 رووہ لہ گہل تہو جہستہ یہ پیکہوہ جووت دہکاتہوہ، بہو شیوہ یہی کہ بہس
 خوا خوئی دہزانتی چونہ؟

کہ ده فہرموی: ﴿رَبَّنَا آمَنَّا اِنَّنِيْنَ وَاٰحْيَيْتَنَا اَنْتَیْنِ﴾، ہہر کام لہ (اٰشئین):
 (صِفَةٌ لِمَفْعُولٍ مَخْذُوفٍ) واتہ: (رَبَّنَا آمَنَّا مَوْتَيْنِ اِنَّنِيْنَ، وَاٰحْيَيْتَنَا حَيَاتَيْنِ اِنَّنِيْنَ)،
 واتہ: خواہہ دوو مردن مراندتین و دوو ژیان ژیاندتین.

بہ لگہش لہسہر تہوہ کہ مہبہست لہ مردن تہو حالہ تہ بوہ، کہ ژیانان
 نہبوہ، تہوہیہ کہ خوا لہ سوورہتی (البقرة) دا فہرموویہ تی: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾
 بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾، واتہ: چون

ببیروا ده بن به خوا له حالیکدا که تیوه مردوو بوون، ژبانی پیدان، (ژبانتان نه بوو ژبانی پیدان)، دواپی ده تا مرنیتی، دواپیش جاریکی دیکه ژبانتان پیدهدات و زیندووتان ده کاته وه له پوژی دواپیدا، چه مک و واتای نایه ته که ی سوورده تی (البقرة)، له گه ل چه مک و واتای نه م نایه ته ی سوورده تی (غافر) دا به کن، جا ببیروایان ده لین:

۴- ﴿فَاعْرِفْنَا بِذُنُوبِنَا﴾، تئستا داهان به گوناچه کانی خو مان دا هیتا، بو مان ده رکه وت که هه له بووین، پتی لیده نین.

۵- ﴿فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ﴾، نجا نایا هیچ رینگه به ک هه به بو دهرچوون و دهر باز بوون؟ (الاستفهام مُسْتَعْمَلٌ فِي الْإِسْطِطَافِ) لیره دا پرسا رکرده که بو په روش و به زه یی جوولاندنی لایه نی به رانبه ره، واته: نایا ناگو نچی په روه ردگارمان به زه بیمان له گه لدا بنوتی و له م حاله دهر باز بین، هیچ رینه ک نه؟ وشه ی (سبیلی): واته: رینکا، به لام لیره دا غوازا روه ته وه بو نه و نامرازه ی که شتیک که نارزه وو دهرکی و نارزه وو کراوه، پتی وه ده سته تیری.

۶- ﴿ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ﴾، (بینان ده گوتی): تا نه م حاله تان به هو ی نه وه وه یه که کاتیک خوا به ته نیا بانگ کرابایه، پارانه وه ی لیکرابایه، تیوه ببیروا ده بوون، نه گهر خوا به ته نیا په رسترابایه به بن هاوبه ش بو دانان، تیوه ببیروا ده بوون.

۷- ﴿وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تُؤْمِنُوا﴾، به لام نه گهر هاوبه شی بو دانرابایه، تیوه پرواتان ده هیتا.

۸- ﴿فَأَلْحَمْكُمْ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾، تئستاش بریار هی خوی به رزی گه وره یه.

لیره دا که نه وان پرسا ر ده کهن، خوا سُبْحَانَكَ وه لامیان ناداته وه، له جیاتی وه لام، نه و حاله ته ی تووشی بوون، هوکارده کی ده خاته روو، هوکاری نه وه، که چوونه نیو نه و سزایه چیه؟ نه وه بوو که سه ریان بو کوفرو شیرک ده خوراو، که بیفان به نیمان و خوا به یه ککرتن نه ده هات.

که ده فرموی: ﴿فَلْيُكَلِّمُوا الْعَلِيِّ الْكَبِيرَ﴾، لیره دا مه به ست کورت
 هه لهینانی بریارو حوکمرانیسه له خوای به رزدا، واته: حوکم ته نیا هی ئه وه،
 کاتی خوی (خوارچ) به کتیک له و ئابه تانه ی که به لگه یان بیهینا ونه وه، له سه رنه وه
 که ده بیست بریار راسته و خو خوا بیسات و، مروؤف بوی نیه بریار بدات له
 به رانه ر (علی بن ابی طالب) دا (خوا لئی رازی بی) ئه م ئابه ته بووه، بویه عه لی
 (خوا لئی رازی بی) له وه لامباند ا گوئی: (كَلِمَةً حَقًّا يُرَادُ بِهَا بَاطِلٌ)، واته: ئه مه
 فسه به کی هه فه (که حوکم ته نیا هی خوای به رزی گه وره یه)، به لام مه به ستیکی
 ناهه قی له پشته وه یه، ئه وان مه به ستیان ئه وه بوو، که عه لی (خوا لئی رازی بی)
 وه ک حوکمراتیک بوی نیه هیج بریار نک ده ربکات، مه گه ر ده قتیکی ئابه تی
 به ده سه ته وه بی، عه لی (خوا لئی رازی بی) گوئی: به لئی حوکم حوکمی خواجه،
 به لام حوکمی خوا ده بی به ده ست مروؤفه کانه وه بی، کات و شوین و، ژینگه ی
 گونجاوی بو بده خستین و تنیدا جیه جیی بکه ن.

مهسه لهی دووهم:

خستنه پرووی چهنده کرده وه و سیفه تیکی بن وینهی خواو، فه زمانکردن به بهرستنی به ساغیی و، باستیکی رۆژی قیامت که له و رۆژه دا، ههر که سه سزاو پاداشتی پر به پیست وهرده گرتیه وه و، هیچ کهس هیچ نه ندازه یه ک ستمی لیتناکری:

خوا ده فرموی: ﴿ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ، وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿۱۳﴾ فَأَدْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿۱۴﴾ رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنزِلَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿۱۵﴾ يَوْمَ هُمْ بَرْزُورٌ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿۱۶﴾ الْيَوْمَ نُحْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۱۷﴾ ۞

شیکردنه وهی ئهم، ئایه تانه، له پازده برگه دا:

(۱) ﴿ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ ۞ ﴾، نه و (خوا) که سیکه نیشانه کانی خویتان پیشانده دات، بویه به کرداری ئیستا (مُضَارِع) هیناوبه تی، چونکه خوا بهرده وام نیشانه کانی خوئی پیشانی تیمه ددا، به دلنیاپی مه بهست له (آيَاتِهِ)، یان موعجیزه کانی پیغه مبه رانه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، یاخود دیاره دوو دیمه نه سه رنجرا کیشه کانی ده ورو به رو بوونه وهرن.

(۲) ﴿ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا ۞ ﴾، له سه رێدهش بژیوتان بو دادبه زینتی، ﴿ لَكُمْ ۞ ﴾، پیشخراوه بو نه وهی چاکه کردنی خوا له گه ل مروفه کاند، زیاتر ده برخوی ﴿ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ ۞ ﴾، دادبه زینتی بو تیوه ﴿ رِزْقًا ۞ ﴾، بژیو، که به زانراو (نکرة) هاتوه، واته: بژیوتیکی گه وروه گرنک، نه و بژیوهش زور شت ده گرتیه وه، نه وهی تاکو ئیستا بو تیمه ده رکه وتوه:

١- تیشکی خۆره.

٢- رووناکی مانگه.

٣- تیشکه کانی دیکهن.

٤- دابه زێترانی ناوه به شێوهی به فرو باران و تهرزهو شهونم و ئاوونگ.

بهس خواش **وَإِنِّي** خۆی دهزانن چیدیکه مان بۆ داده به زینتی و، چیدیکه ی دابه زاندوهو بۆته هۆی به ڕێوه چوونی ژبانی تێمه له سه ره زوی، که ههتا زانیاری پتر به رهو پێشهوه بهچی، نيعمه ته کانی خوا زیاتر دهرده کهون و په رده بیان له سه ر لاده چی.

(٣) - **وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ**، مه گهر که سیک له ناخه وه به رهو خوا بگه رپه ته وه، نه گه رنا بیرنا کاته وه وه په ند وه رنا گری، (التذکر): یانی: بیرهاته وه وه یه، په ند وه رگرتن، زانین و تینگه یشتن، هه موو نه و واتایانه ده گریته وه، که سیک له ناخه وه بۆ لای خوا نه گه رپه ته وه، کاتی که سه رنجی نيعمه ته کانی خوا ده دات، سه رنجی دیارده و ديمه نه کانی گه ردوون ده دات، ده ستی خوا یان له پشته وه نابینن، وه ک چۆن که سیک نه گه ر به چاوی رووت، ته ماشای دلۆپه ئاوێک بکات، به س دلۆپیک ئاو ده بینن، به لام نه گه ر به میکرو سکوبیک ته ماشای بکات، دنیا یه ک له دور ستکراوانی خوا له و دلۆپه ئاوه دا ده بینن، هه ره ها خانه یه کی جهسته ی مرووف، که به چاوی ته نیا ته ماشای ده که ی، هه ر نابینن، به لام کاتی که به میکرو سکوب ته ماشای ده که ی، هه ر کام له خانه کانی جهسته ی مرووف جیهانیککی سه ره به خۆیه، ئنجا به هه مان شێوه ش نه گه ر ئینسان به چاوی ئیمان ته ماشای خۆی و، ته ماشای ده ورو به رو بوونه وه ر بکات، به جوړیکی دیکه خۆی و، بوونه وه رو ده ورو به ری دپته به رچاو، کاتی که نيعمه ته کانی خوا به چاوی ئیمان وه ته ماشا بکرین، به جوړیکی دیکه مرووف ده یان بینن.

(٤) - **فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ**، ده جا له خوا بپارینه وه، به گه رده نکه چیی بۆ ساغکه ره وانه وه.

(الَّذِينَ) لیره‌دا به مانای تاعهت و فرمانبریه، واته: کاتیک له خوا ده‌پارینه‌وه، گهردنکه چیی خوشتان بو خوا ساغ بکهنه‌وه، چاوده‌روانیتان له هیج شتیکی دیکه‌وه، له هیج که‌سیکی دیکه نه‌بیئت.

۵- ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾، ههرچه‌نده بیروابه‌کانیش پیتان ناخوشتی، له‌به‌ر نه‌ودی نه‌وان (بیروایان) ده‌سه‌لاندربوون نه‌و کاته، واته: با نه‌وانیش پیتان ناخوشتی و پیتی ناره‌هت بن، به‌لام تیه‌وه که له خوا ده‌پارینه‌وه، پارانه‌وه‌ی خوستان و به‌ندایه‌تی و ملکه‌چی خوستان، بو خوا ساغ بکهنه‌وه، خلتی شیرکی تیکه‌ل مه‌کن.

تجنا خوا ﴿﴾ به‌رده‌وام ده‌بی له‌سه‌ر خستنه‌رووی چهند سیفه‌تیکی دیکه‌ی و، چهند کرده‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی:

۶- ﴿رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ﴾، پله‌کانی به‌رزن، پایه‌کانی (خوا ﴿﴾ بلندن، وشه‌ی (الدَّرَجَاتِ): که (ال)ی ناساندنی له‌سه‌ره (عَوْضَ عَنِ الْمُضَافِ إِلَيْهِ: أَي رَفِيعَةٌ دَرَجَاتُهُ)، (ال) قهرده‌بوو پالوده‌لادراوه، یانی: پله‌کانی خوا به‌رزن.

وشه‌ی (رَفِيعُ): (صِفَةٌ مُشَبَّهَةٌ بِالْفِعْلِ)، سیفه‌تیکه ده‌شوبه‌یته کرداره‌وه‌و کاری کردار ده‌کات، یاخود: (رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ: أَي كَثِيرٌ رَفَعِ الدَّرَجَاتِ لِمَنْ يَشَاءُ)، خوا زور پلان به‌رز ده‌کاته‌وه بو ههر که‌سیک بیه‌وی.

۷- ﴿ذُو الْعَرْشِ﴾، خاوه‌نی عه‌رشه، یانی: خاوه‌نی ته‌ختی حوکمرانییه، وه‌ک پیتش‌تریش باسامنکرد: عه‌رش مه‌خلووقتیکی خواجه له‌سه‌رووی ههموو دروستکراوه‌کانه‌وه‌و، ده‌وری ههموو دروستکراوه‌کانی داوه‌و، نه‌وپه‌ری په‌سندو نه‌وپه‌ری مه‌زنه، وه‌ک خو‌ی ده‌فه‌رموی: ﴿رَبُّ الْعَرْشِ الْكَبِيرِ﴾ ﴿۱۳۳﴾ المؤمنون، ﴿رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ ﴿۱۳۴﴾ التوبة.

۸- ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾، رووح فری‌نده‌دا (ده‌بیتری) بو سه‌ر ههر کام له به‌نده‌کانی که بیه‌وی، وشه‌ی (الرُّوحُ): ههم لی‌ره، ههم له زور شوینی دیکه‌ش به مانای وه‌حیی هاتوه، بو وینه: له سووره‌قی (الشوری) دا خوا ده‌فه‌رموی:

﴿وَكَذَلِكَ أَرْحَمْنَا إِلَيْكَ رَوْحًا مِّنْ أَمْرِنَا﴾ الشوری، هەر بهو شیوههه پرووحتیکمان له کاری خویمانوهه بو تو نارد، بیگومان مه بهست له پرووچ په یامی خواوو وه حییه خوایه، که بو پیغه مبه رانی ناردوه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ).

که دهه فرموی: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾، وشه ی (مِن) دهه گونجی بو دهه ستینک بی (مِنِ ابْنَدَالِيَةِ)، یاخود بو به شیک بی (أَوِ اللَّتَّبَعِيضِ)، که واته: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ﴾، واته: له دهه ستینکه وه به فرمانی خوئی، خوا پرووچه که دهه تیروی، یاخود: نه وه ی به فرمانی خوئی دهه تیروی، که په یامیکه خوا بو هه ر کام له پیغه مبه رانی ناردوه، نه وه به شیک بووه له تایینه که ی، ئنجا بوچی دهه تیروی؟

۹- ﴿لِنُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾، تاکو خه لک بترسینی و وریا بکاته وه له رۆژی پینکه بهستنه کان، نه و رۆزه ی تییذا: پرووچه کان به جهسته کان دهه گنه وه، مروّف به کرده وه ی خوئی دهه گاته وه، نه هلی ئاسمان به نه هلی زهوی دهه گهن، مروّف و فریشته کان پینکه دهه گهن، به ننده کان به دیداری خوا دهه گهن، رۆژی پینکه بهستنه، به مانای فراوانی پینکه بهستن، وشه ی (يُلْقِي): یانی: فریده دات (الإلقاء: رمي الشيء من اليد إلى الأرض)، (القاء): بریتیه له وه ی شتیک که به دهسته وه یه، فریبدیه سه زهوی، به لام خوا زراوه ته وه بو به خشین و پیدان.

۱۰- ﴿يَوْمَ هُمْ بَرْزُورُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ﴾، نه مه پیناسه ی (يَوْمَ التَّلَاقِ) ه، رۆژی پینکه بهستنه کان نه و رۆزه یه که نه وان ناشکران و هاتوونه گوژی، هیچ شتیکیان له خوا په نهان و شیردراوه نیه.

نه م رسته یه ش ته فسیرو پر وونکر دنه وه ی وشه ی (بَرْزُورُونَ) ه، واته: دینه گوژی، به جوړیک که هیچ شتیکیان له خوا په نهان و شیردراوه نیه، نه له پرووی جهسته ییه وه، نه پرووی کرده وه کانه وه، که به نه ندامه کانی جهسته کردوو یانن و تهعبیره کانی زمانیان، نه له پرووی نیازو مه بهسته کانیانه وه، که له دل و دهروونیاندا په نهانیان کردوون.

۱۱- ﴿لَمِنَ الْمَلِكِ الْيَوْمَ﴾، نه‌مرو حوکمرانی، ده‌سته‌لات هی کنیه؟ نه‌مه: (مَقُولٍ لِقَوْلٍ مَّخْذُوفٍ) گوتراوی قسه‌به‌که، فرتتیراوه واته: (يُقَالُ لِمَنْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ)، ده‌گوتری: نه‌مرو حوکمرانی هی کنیه؟ (الْيَوْمَ) له ﴿لَمِنَ الْمَلِكِ الْيَوْمَ﴾ دا، (ال) که‌ی که بو ناساندنه، مه‌به‌ست پتی نه‌مروژه‌به که تیتستا ناماده‌به.

۱۲- ﴿لِلَّهِ الرَّجْدِ الْفَهَّارِ﴾، (وه‌لام ده‌درتته‌وه که نه‌مرو حوکمرانی) ته‌نیا هی خوی تاکی ملیتکه‌چکه‌ره.

۱۳- ﴿الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾، نه‌مرو هه‌ر که‌سه به پتی نه‌وه‌ی کردوو‌یه‌تی، سزاو پاداشت ده‌درتته‌وه، وشه‌ی (جَزَاء) له زمانی عه‌ره‌بییدا هم بو سزا (عِقَاب) به‌کاردی، هم بو پاداشت (ثَوَاب)، له زمانی کوردییدا تاکو تیتستا وشه‌به‌کم پتی شک نایه‌ت پر به پیستی مانای (جَزَاء) بِن، نه‌گه‌ر (ثَوَاب) بِن ده‌لئین: پاداشت و نه‌گه‌ر (عِقَاب) بِن ده‌لئین: سزا، به‌لام وشه‌به‌کمان نیه وه‌ک (جَزَاء)، مانابه‌کی گشتگیری هه‌بِن بو سزاو پاداشت.

نه‌مرو هه‌ر که‌سه به پتی نه‌وه‌ی کردوو‌یه‌تی، به‌رانبه‌ره‌که‌ی ده‌درتته‌وه، سزایه یان پاداشته، واته: سزایه‌ک، یان پاداشتیکی پر به پیستی کرده‌وه‌که‌ی خوی ده‌درتته‌وه.

۱۴- ﴿لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ﴾، نه‌مرو هیچ جوژه سته‌میک نیه، (لَا) لیره‌دا که (ظُلْمَ) ی پتی (منصوب) کراوه، بو لابرندی تیکرا (نفي الجنس) یه، یانی: هیچ جوژه سته‌میک نه‌مرو له نارادا نیه، نه‌که‌م، نه‌زور، وه‌ک له سووره‌تی (النساء) دا ده‌فرمووی: ﴿لَا يَظْلِمُ مَثَقَالَ ذَرَّةٍ﴾، واته: به‌قه‌ده‌ر گرانیی گه‌ردیک سته‌م له که‌س ناکات.

۱۵- ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾، به‌دنئیایی خوا لئیرسینه‌وه‌ی خیرایه، پیشتیش باسمرکد، که نه‌م ته‌عبیره له قورئان دا زور هاتوه، له سووره‌تی (النور) دا هاتوه له ژمارده‌ک له سووره‌ته‌کان دا، نه‌م ته‌عبیره هاتوه، نه‌مبینه‌وه توژره‌ه‌وانی قورئان هه‌لوه‌سته‌یان له به‌رانبه‌ر نه‌م ته‌عبیره‌دا کردبِن، به‌لام من وایتیده‌گه‌م: ﴿خَوَّاهُ﴾

بویه زۆری به کارهیتناوه: (خوا لپیرسینه وهی خیرایه) بۆ لبردنی ئیشکالیک و، وه لمی پرسیاریک که: ئایا خوا ﷺ چۆن له رۆژی دوایدا، ئەو ههموو ملیار ملیار مرۆفانه ههروهها جندیش، لپیرسینه وه یان له گه ئندا ده کات، ئەوهی که شایسته ی سزایی سزا دهدرئی و ئەوهی شایسته ی پاداشت بێ، پاداشتی دهدرئته وه، ده بێ چه ندی پێ بچێ؟

ئجنا بۆ وه لمی ئەو پرسیارو لبردنی ئەو ئیشکاله، خوا ﷺ ئەم ته عسیره ی به کارهیتناوه: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾، به دنیایی خوا لپیرسینه وهی خیرایه، ئیستا به شهر توانیویه ئی کۆمپیوتەر دروست بکات و ئامیتری وا دروست بکات، بۆ وئنه: که سیک به سه فه ر ده چێ بۆ ولاتیک، ئە گه ر بیانه وی له و ولاته کونیه ی ئەو که سه ده رینن، چه ند سه فه ری کردوون؟ بۆ کوئی و کوئی؟ چی کردوه و چۆنی کردوه؟ ده گونجی هه مووی به یه ک دوگمه بێته به رچاو: تۆ فلانکەسی و ئەوه نده سه فه رت کردوون، ئاوات کردوه و ئاوا چووی و ئاوا بووی، ئجنا ئە گه ر مرۆف بتوائی به چه ند چرکه یه ک ده ست به دوگمه یه ک دایینی، هه موو نه ئینییه کان و هه ئسوکه وه نه کانی مرۆفیک بخاته روو، ده بێ خوا ﷺ چه ند به خیرایی ئەو پرۆسه ی لپیرسینه وه و سزاو پاداشت دانه وه یه ته نجام بدات! واته: ئەه ی مرۆفه کان! خوا ﷺ لپیرسینه وه ی وه ک ه ی ئیوه نیه، چونکه ئە گه ر وابێ، ملیۆنان سالی پێده چیت، هه تا لپیرسینه وه ی ئەو هه موو خه لکه نه واو ده بێ.

مهسه لهی سینه م و کوتابی:

ترساندن بهندهگان به تائبت بیروایان له رۆژی قیامت، که زۆر نیزیکه و، کاتیک دئی بیروایان له ترسان دلیان دیته لای گهروویان، خواش یتیم خیانته چاوان و نهیسی دلان دهزانی و، بریاری دادوه ریش ته نیا هی خواجه، نه وانی دیکهش هیچیان له دهست نایهت:

غوا دهفه رموی: ﴿ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمًا مَّا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حِسْرٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴾ (١٨) يَلْمُ حَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له نۆ برگه دا:

(١) - ﴿ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ ﴾، بیانترستنه و، وریایان بکه وه، به رانه به رۆژی نیزیک، (یَوْم) واته: رۆژ، (الْأَرْزَاقِ) واته: وه نیزیک که وتوو، (الْأَرْزَاقِ) له (أَرْزَقَ) وه هاتوه، واته: (قُرْب) نیزیک که وتوته وه، (الْأَرْزَاقِ) واته: شتیک که نیزیکه، که (الْأَرْزَاقِ) سیفه تی وه سفکراوتکی قرتیتروه، واته: ﴿ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ السَّاعَةِ الْأَرْزَاقِ ﴾، یان (الْقِيَامَةِ الْأَرْزَاقِ)، ناخیر زه مانی نیزیک، یاخود قیامت و هه لسانه وهی وه نیزیک که وتوو، ﴿ وَأَنْذِرْهُمْ: الْإِنْذَارُ: إِعْلَامٌ مَعَ تَحْذِيرٍ وَتَعْوِيفٍ ﴾ واته: (إنذار) ناگادارکردنه وه به له که ترساندن و هوشداری پێدانا، (أَرْزَقَ) ش ناوی بکه (إِسْمُ فَاعِلٍ) وه، به مئینه هاتوه، داتا شراوه له کرداری (أَرْزَقَ الْأُمْرَ، أَيْ قُرْبَ)، یانی: کاره که نیزیک بووه.

(٢) - ﴿ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ ﴾، کاتیک که دله کان له لای گهرووه کان، (إِذُ: بَدَلٌ مِنْ يَوْمٍ: إِسْمٌ زَمَانٍ، وَمَنْصُوبٌ عَلَى الْمَفْعُولِ بِهِ، مُضَافٌ إِلَى جُمْلَةٍ: ﴿ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ ﴾)، واته: (إِذُ) له جیی (يَوْم) دانیشته وه ده بیته زهرف بو کات، (منصوب) ه له سه ر حاله تی به رکار (مفعول به) که پالداوته لای وشه: ﴿ لَدَى الْحَنَاجِرِ ﴾، له لای گهرووه کان.

۳- ﴿كَظِيمٍ﴾، کپکه ره وهن، نه مه حاله و کوی (گاظم) ه، واته: کپکه ره وه، واته: نه وانه گه روویان توند گرتوه و کپیان کردوته وه، تا کو دلّیان که له حاله ق لیّداتیک زور به قوه ت دابه، له ریی گه روویانه وه نه به ته ده ری، واته: ﴿كَظِيمٍ لِعَنَاجِرِهِمْ﴾ یان (گاظمینّها) واته: نه وان گه روویانان کپکردوه و گرتوو یانه، تا کو دلّیان لیوهی نه به ته ده ری.

۴- ﴿مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حِمِيرٍ وَلَا سَفِيعٍ يُطَاعُ﴾، سته مکاران هیچ دوست و نیزیکیان نیه، هیچ تکا کارنیکش که به قسه ی بکری، نیانه، (سَفِيعٍ)، واته: تکا کار، (يُطَاعُ)، واته: به قسه کراو، (حِمِيرٍ) یش واته: دوست و نیزیکی.

۵- ﴿يَعْلَمُ حَايَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾، (خوا) ناپاکیی چاوه کان ده زانن، نه وهی سینه کانیش په نهانان کردوه، هه ده زانن، خیانه ق چاوه کان یان: که سیک له دنیا دا به تیله چاوتک، به سیله چاوتک، به برو هه لته کاندنیک، نامازه یه کی خرابی کردوه، یا خود روانیکیی هه رامی کردوه، یان به چاوی سیخو پری کرد بن، یان هه ره شهی کرد بن، یان به جوړیکی خراب سه رنجی که سیک دابن، خوا ی په روه دگار خیانه ت و ناپاکیی نه و چاوه ده زانن، ﴿وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾، نه ک هه ر هی چاوه کان، به لکو نه وه ش که سینه کانیش په نهانان کردوه، نه وه ش ده زانن.

وشه ی (خائنة) له: ﴿حَايَةَ الْأَعْيُنِ﴾، دوو حاله ق هه ن:

أ- به مانای خیانه ته و، چاوه گو پالندراوه ته لای بکه ره که ی، وه ک (العافية) که بو (مُعَافَاة) به کاردی و (الکاذبة) بو (الکذب) به کاردی، که واته: ﴿حَايَةَ الْأَعْيُنِ﴾، واته: ناپاکیی چاوه کان (خِيَانَةُ الْأَعْيُنِ).

ب- یا خود: ﴿حَايَةَ الْأَعْيُنِ﴾، ناوی بکه ره (اسم فاعل) وه سیفه ق وه سفکراو تکی قرتیزاوه، که وشه ی (الْأَعْيُنِ): ده لاله ق له سه ر ده کات (أَي: نَظْرَةُ الْأَعْيُنِ الْعَالِيَةِ)، واته: رووانینی چاوه ناپا که کان.

لیره دا نه م ده قه بیتین باشه، که چه مک و واتای ناپاکیی چاوه کان، یان چاوه ناپا که کامان زیاتر بو روون ده کاته وه:

عَنْ سَعْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ، اخْتَبَأَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدٍ
 بِنِ ابْنِ أَبِي سَرْحٍ عِنْدَ عُمَانَ بْنِ عَفَّانَ، فَجَاءَ بِهِ حَتَّى أَوْقَفَهُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا
 رَسُولَ اللَّهِ! بَايَعُ عَبْدُ اللَّهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يَأْتِي، فَبَاتِعَهُ بَعْدَ
 ثَلَاثٍ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: «أَمَا كَانَ فِيكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ يَقُومُ إِلَى هَذَا، حَيْثُ
 رَأَيْتَنِي كَفَلْتُ يَدِي عَنْ بَيْعَتِهِ، فَيَقْتُلُهُ؟» فَقَالُوا: مَا نَذَرْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا فِي نَفْسِكَ،
 أَلَا أَوْمَأْتَ إِلَيْنَا بِعَيْنِكَ، قَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِنَبِيِّ أَنْ تَكُونَ لَهُ خَائِنَةُ الْأَعْيُنِ» (أخرجه
 أبو داود: ۲۶۸۲، والنسائي في الكبرى: ۳۵۳۰، وأبو يعلى: ۷۵۷، وصححه الألباني).

واته: ساعد (خوا لیتی رازیبن) ده لَن: عهد و لَای کوری ساعد کوری ئەبی سهرچ
 له کاتی نازادکردنی مه که که دا خووی له لای عوسمان (خوا لیتی رازی بن) په نهان کردبوو،
 نه ویش هینای بو لای پیغمبر ﷺ له بهرده میدا و دستاندی، (که په نای بدات
 هینای بو خزمهت پیغمبر ﷺ)، گوئی: نهی پیغمبری خوا! په یمانی لیوه ربگره،
 (پیغمبر) سهری بهرز کرده وه سنی جارازن ته ماشای کردو، ناماده نه بوو په یمانی
 لیوه ربگری، پاش نهو سنی جاره، په یمانی لیوه ربگرت، دواپی پیغمبر خوا ﷺ رووی
 له هاوه لانی کردو فهرمووی: نایا پیاویکی نازاو سهر راستان تیدا نه بوو، هه لَسَی بو
 نه مه، دواپی نه وهی منی بینی دهستم گرت هوه (له وهی په یمانی لیوه ربگرم)، بیکوشتابه!
 گوئیان: نه مانزانی نهی پیغمبر خوا! چ له ناخندا هه به، ههر نامازه به کت بو
 کردباین به چاوت، (پیغمبر خوا ﷺ) فهرمووی: بیگومان ناگونجی و شایسته
 نیه بو هیچ پیغمبر تک، ناپاکی چاوی هه بی (نابیت نیگابه کی هه بی ناپاکی
 تیدابی، با به رانه به که سیتی شایسته ش بن).

۶- ﴿وَاللَّهُ يَفْضِي بِالْحَقِّ﴾، خواه ﷺ به ههق دادوهری ده کات، دادگه رانه
 دادوهری ده کات.

۷- ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْءًا﴾، نه وانهش که جگه لهو لیتان
 ده پارینه وه، هیچ بریار تک نادهن.

خوینراویشه توهه: (تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ)، به شیوهی دویزان (خطاب) و، (يَدْعُونَ) ش به شیوهی نادیار (غیاب)، که تیوه له جیاتی خوا لیان ده پارینه وه.

﴿لَا يَقْضُونَ شَيْءًا﴾، هیچ بریار تک نادهن، هیچ شتیکیان له بریار به دست نیه، واته: لهو رۆژه دا بریار ته نیا بریاری خوایه، حوکم ته نیا حوکمی خوایه و ته نیا خوا دادوهر و بریار دهره.

۸- ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾، به دنیایی ههر نهویش بیسه ری بینره.

نمه هیچ گومان تیدانیه، بۆ نهویدیه که مروڤه کان خویان ناماده بکن، بزنان ده چنه وه بهردهم کتی و، وریا بن نهم ژبانی دنیایه چۆن ده گوزهر تین! با سه رنجیکی وشهی ﴿كَظَمِينَ﴾، بدهینه وه:

وشهی: ﴿كَظَمِينَ﴾، کۆی (کاظم) ه، نهویش له (کَظْم) هوه هاتوه، (الكَظْمُ: سُدَّ مَجْرَى شَيْءٍ)، (کَظْم): بریتیه له گرتنی دهرگای شتیکی، ریکای شتیکی بگیری که لیوهی نه جوولتی، یان دهرنه چتی، لیره که ده فهرموئی: ﴿كَظَمِينَ﴾، (کَظْم) یان به حالهتی (لازم) هاتوه، یان به (معتدی)، نه گهر به (لازم) بی، نهو کاته پیوستی به بهرکار نابتی: ﴿كَظَمِينَ﴾، واته: کپکه ره وهن، نه گهر به تپه رکه ر (مُتَعَدِّي) بی و بهرکار (مفعول به) بخوازی، (أَي كَظَمِينَ حَتَّاجِرِهِمْ إِشْفَاقًا مِنْ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهَا قُلُوبُهُمْ)، نهو کاته: ﴿كَظَمِينَ﴾، یانی: (كَظَمِيْنَهَا)، کپکه ره وهن بویان، واته: قورقور اگه کانی خویان، گرتوون، له ترسی نهوه که دلیان لیوه یان دهر بچتی.

له خوای پهروه ردگار ده پارینه وه که به لوتف و که ره می خوی یارمه تیمان بدات، به شیوهیک نهم ژبانی دنیایه مان بکوزهر تین، که شایسته ی پایه و مهقامی به رزو بی وینهی خوای بی، که خاوهنی نهو هه موو سیفه ته به رزو نهو هه موو کرده وانه یه، خاوهنی نهو هه موو چاکه و نیعمه تانه یه له ژبانمانداو

به دیهینه رو په روه ردگارو مشوور خوړو همه کاره ی کهون و کائیناته، خوا یارمه تیسمان بدات که ژبانه که مان ژباڼکی پاک و چاک بڼ، به شیوه یه ک بڼ که له پوژۍ قیامه تدا ده هیتړینه گوړۍ، هیچ شتیکمان نه بڼ پټی عه بیدار بین، خوا بمانپاریزی له وده ی نه تیکمان هه بڼ، قسه به که مان هه بڼ، هه لاسوکه و تیکمان هه بڼ، که له پوژۍ قیامه تدا نابروومان پټو ده ی بچن.

خوا به لوتف و که په می خوۍ ده روونیشمان جوان بکات، ده ریشمان جوان بکات، و دک پیغه مبه ر ﷺ هه ر جارتیک ته ماشای ناوینه ی ده کرد، ده بفه رموو: (اللَّهُمَّ كَمَا أَحْسَنْتَ خَلْقِي، فَحَسِّنْ خَلْقِي) (أخرجه أحمد: ٢٤٤٣٧، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده حسن).

واته: خوايه! و دک چوڼ جهسته ت جوان کردووم، په دوستیشم جوان بکه، ټيمه ش له خوا ده پارټينه وه: خوايه! یارمه تیسمان بده، هم کرده وه پوآله تیه که مان چاک و جوان و په سندو شه رعیی بن، هم کرده وه په نهانه کانشمان، که گرنگترن له کرده وه پوآله ت و بهرچاوه کان، نیازه کانی ټیو دلمان، خولیا یه کانی ټیو می شکمان، نه و کرده وانه که به په نهانی ده بانکه بین، نه و نیازو مه به ستانه که له دلماندا ههن، خوايه نه وانه مان پاک و جوان و چاک بڼ، بو نه وه ی له پوژۍ دوایی دا پوژۍ که نه ټییه کان ناشکرا ده بڼ و، ده هیتړینه گوړۍ، عه بیدارو شه رمه زار نه بین.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسي سيټيم** ❖

پیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه مان بیست و شه‌ش (٢٦) نایه‌ت ده‌گریته خو‌ی، که بریتین له نایه‌ته‌کانی: (٢١ - ٤٦)، له بیست و شه‌ش نایه‌ته‌دا، خوا ﷺ سه‌ره‌تا ناماژه‌یه‌ک به میژووی گه‌لانی له خوا یاخیسی و مله‌وړ ده‌کات، که له پینش ئوممه‌ق پیغه‌مبه‌ری کو‌تایی موحه‌مه‌ده‌دا ﷺ رابردوون و، زوریش خاوه‌ن تواناو هیتز بوون، به‌لام کاتیک که به‌لای خواو سزای خویان بو هاتوه، به‌هو‌ی مله‌وړیی و یاخیبوونیانه‌وه، نه‌و تواناو هیتزه‌یان دادی نه‌داون.

دوایی پینج نایه‌ت نایه‌ته‌کانی: (٢٣ - ٢٧) بو به‌سه‌ره‌اتی مووسا ﷺ، له به‌رانبه‌ریشیدا فیرعه‌ون و هامان و قاروون، ته‌رخانکراون.

دواییش نوزده (١٩) نایه‌ته‌که‌ی که ده‌میننه‌وه، نایه‌ته‌کانی: (٢٨ - ٤٦) هه‌موویان بو به‌سه‌ره‌اتی پیاوکی پرواداری ئیمانی خو په‌نه‌انکه‌ر له دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون، ته‌رخانکراون: ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَ﴾

که نه‌و پیاوه له کاتیک زور ناسک و دژواردا راده‌په‌رئ و به‌رگریه‌کی جوامیرانه‌ی سه‌خت له مووسا ﷺ ده‌کات، له به‌رانبه‌ر فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی و هه‌ره‌شه‌و گوپه‌شه‌کانیانداو، له هه‌موو قورئاندا، تیره‌ تاکه شوینه که نه‌و به‌سه‌ره‌اته‌ی تیدا هاتوه، شایانی باسه: نه‌و پیاوه پرواداره‌ش له به‌رگریکردنه‌که‌یدا گه‌لیک ناموژگاریی گه‌وره‌و گرنگ و راستی مه‌زن ده‌خاته‌پوو، دوو جاریش فیرعه‌ون دپته‌ قسه له مه‌یداتی به‌رگریکردنه‌که‌ی ویداو، فیرعه‌ون وه‌ک قسه برین قسه‌ی پئ ده‌برئ، به‌لام سه‌ره‌نجام خوا ﷺ نه‌و پیاوه له نازارو هه‌په‌شه‌و گوپه‌شه‌ی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی چه‌پاله ده‌دات و ده‌پاریزی، نه‌و ئه‌رکی سه‌رشانی خو‌ی جپه‌جئ ده‌کات، خوی میهره‌بانیش نه‌و له به‌لاو سزای نه‌وان ده‌پاریزی.

﴿١٠﴾ أُولَئِكَ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا
 هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ
 مِنْ وَاقٍ ﴿١١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ
 إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَنٍ مُّبِينٍ
 ﴿١٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَمْلَانَ وَقَتْرُونَ فَقَالُوا سِحْرٌ كَذَّابٌ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ
 بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ
 وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلٰلٍ ﴿١٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ
 وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿١٦﴾
 وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ
 ﴿١٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ
 رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ
 يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ
 ﴿١٨﴾ يَقَوْمِ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ
 جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿١٩﴾ وَقَالَ
 الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ نِشْلَ بَؤْرِ الْأَنْحَرَابِ ﴿٢٠﴾ مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ
 وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٢١﴾ وَيَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ
 يَوْمَ النَّارِ ﴿٢٢﴾ يَوْمَ تُؤَلَّفُونَ مَدِينٍ مَّا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ
 هَادٍ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ
 بِهِ حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ نَبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ
 مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ﴿٢٤﴾ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي ءَايَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطٰنٍ أَنْتَهُمْ
 كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا كَذٰلِكَ يَطَّعُّ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ
 مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ بَلْهَمُنْ أَبْنِي لِي صِرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٢٦﴾

أَشَدَّ الْعَذَابِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰ إِلَهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لِأَظُنُّهُ كَذِبًا وَكَذَلِكَ رُبَّمَا
 لَفِرْعَوْنُ سُوءَ عَمَلِهِ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾
 وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِتَقْوَىٰ اللَّهِ هُدًى مِّنَ رَبِّهِمْ لَكُم مِّنْ عَمَلِكُم مَّا تَشَاءُونَ ﴿٣٨﴾
 هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعَ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَن عَمِلَ سَيِّئَةً
 فَلَا يُجِرْ إِلَّا إِلَٰهًا مَّثَلَهَا وَمَن عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنفَقَ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
 فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ وَيَتَقَوَّمُ مَا لِي أَدْعُوكُمْ
 إِلَىٰ النَّجْوَىٰ وَتَدْعُونَنِي إِلَىٰ النَّارِ ﴿٤١﴾ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا
 لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِنِّي أَدْعُوكُمْ إِلَىٰ الْعَزِيزِ الْقَهَّارِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ
 لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَن مَّرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ
 أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾ فَتَذَكَّرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفْرِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ
 اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سِنِينَ مَا مَكُرُوا وَحَاقَ بِثَالِ فِرْعَوْنَ
 سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا
 آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾

مانای دەقو دەقی نایەتەکان

{نایا بە زهویدا نەپۆیشتوون سەرنج بدەن! سەرەنجامی ئەوانە چۆن بوو،
 کە لە پێش ئەواندا بوون، لە حالێکدا کە هێزو توانایان لەوان سەخترو
 شۆنەوارەکانیان (لە هی ئەوان) دیارترن، کەچی خوا بەهۆی گوناھەکانیانەوه
 گرتنی (و سزای دان)و، هیچ پارێزەرێکیشیان لە (سزای) خوا نەبوو ﴿٢١﴾ ئەوش
 لە سۆنگەیی ئەوودە، کە پیغەمبەرانیان بەلگە ڕۆشنەکانیان بۆ هێنان، بەلام ئەوان
 بێپروابوون (پێیان)، ئیدی خواش گرتنی (و سزای دان)، بە دنیایی ئەو بەهێزەو
 تۆلەیی سەخت و توندە ﴿٢٢﴾ بێگومان مووساشمان بە نیشانەکانمانەوه، ھەروەھا
 بە بەلگەبەکی ڕوونەوه ڕەوانکرد ﴿٢٣﴾ بۆ لای فیرعەون و ھامان و قاروون
 کەچی گوتیان: جادووگەرێکی درۆزنە! ﴿٢٤﴾ ئنجا کاتیک (مووسا) لە لایەن
 تیمەوه ھەقی بۆ بردن، گوتیان: ئەوانەیی ڕوایان لەگەڵی ھیناوه، کورەکانیان
 بکوژن و، ئافرەتەکانیشیان زیندوو بھێننەوه! پیلان و نەخشەیی بێپروایانیش ھەر
 لە ونبوون (و سەر بە فەتارەت چوون) دایە ﴿٢٥﴾ فیرعەونیش گوتی: لێم گەرێن
 با مووسا بکوژم و با ئەویش لە پەرورەدگاری وەپاری، چونکە من دەترسم تاین
 و بەرنامەکەتان بکوژی، یان خراپەو ئاشووب لە زەوی (میسر)دا پەیدا بکات ﴿٢٦﴾
 مووساش گوتی: من پەنا دەگرم بە پەرورەدگاری خۆم و، پەرورەدگاری تێوش لە
 ھەر خۆبەز لگرتیک کە بڕوای بە ڕۆژی لێرسینەوه نیە ﴿٢٧﴾ پیاویکی ڕوادارێش
 لە شۆتیکەوتوووان (و دەستەو دارە)ی فیرعەون کە ڕوایەکەیی خۆی دەشاردەوه
 گوتی: نایا پیاویک دەکوژن (تەنیا) لەبەر ئەوەی دەلن: پەرورەدگارم خوایەو،
 بە دنیایی لە پەرورەدگاریشیەوه بەلگە ڕۆشنەکانی بۆ هێناون؟! ئنجا (کریمان)
 ئەگەر درۆش بکات، درۆیەکەیی زبانی بۆ خۆیەتی، و، ئەگەر راستیش بکات (لانی
 کەم) ھەندیک لەوھی بە ئیتتان پێدەدا (ھەرەشەتان پێی لیتان دەکات) بەسەرتان

دئ! بئگومان خوا ھەر کەستیکی زئدەرۆییکاریی درۆزن، راستە رۆ ناکات ﴿٢٨﴾ نە ی خەلکە کەم! نە مەرۆ ھوکمرانیی و بالادەستییتان لە زەویدا ھەبە (پیتی لە خۆتان بایی مەبن) نایا کئی (لە بەرانبەر) سزاو تۆلە ی خوادا، پشتمان دەگری و دەر بازمان دەکات، ئەگەر بۆمان ھات؟! فیرعەون گوئی: تەنیا ئەو ھەتان پێشان دەدەم کە خۆم دەیزانم (راست و دروستە) و بۆ جگە لەسەر راستیی پێناییتان ناکەم ﴿٢٩﴾ نەو کەسەش کە برۆای ھێنا بوو گوئی: نە ی خەلکە کەم! من مەترسیم لێتان ھەبە (پروژیکتان بەسەر بئ) ﴿٣٠﴾ وێنە ی رۆزی (تیدا فەوتیتران) ی کۆمەل و تاقمە (کافرە) کان وێنە ی عادەتی (خوا لە فەوتاندنی) خەلکی نووح و (گەلی) عادو (گەلی) سەموودو، ئەوانە ی دوا ی وائیش، خواش نایەوئ ستم لە بەندەکانی بکات ﴿٣١﴾ ھەرودەھا نە ی خەلکە کەم! من لە رۆزی یە کدی بانگکردن (لە قیامەتدا) ترسم لێتان ھەبە ﴿٣٢﴾ رۆژیک کە بە پشتتیکردنەو ھەلدین، ھیچ پارێزەرێکتان لە (سزای) خوا نابئ و، ھەر کەستیکی خوا گومرایی بکات، ھیچ کەس راستەریکاری نابئ ﴿٣٣﴾ بئگومان پێشتریش یوسووف بەلگە رۆشنەکانی بۆ ھێنان، کەچی ھەر لە دوو دلئی دابوون، لە بارە ی نەو (پەيام) ھوہ کە بۆی ھێنا بوون، ھەتا کاتیکی مرد، گوئیان: خوا لە دوا ی وی ھیچ پەوانە کراویکی نائیری، بەو جۆرە خوا ھەر کەستیکی زئدەرۆییکاریی دوودل بئ، گومرایی دەکات ﴿٣٤﴾ ئەوانە ی بەبئ بەلگە یە ک کە (لە لایەن خواوہ) بۆیان ھاتبئ، شەپەقسە لە دزی نابەتەکانی خوا دەکەن، نەو مایە ی توورە یی و بیزارییە لە لای خواو، لە لای ئەوانە ی بروایان ھێناوہ، بەو شتوہ یە خوا ھەر دلئیکی خۆبەزلگری خۆسە پین مۆر دەکات ﴿٣٥﴾ فیرعەونیش گوئی: نە ی ھامان! خانوو پکی بەرز م بۆ دروست بکە، بەلکو (بەھۆبەوہ) بگە مە رتییە کان ﴿٣٦﴾ رتییەکانی ناسمانەکان و، تەماشای پەرستراوی موسا بکەم، ھەرچەندە پێشم وایە درۆکارە! (پەرستراوہ کە ی بوونی نیە) بەو شتوہ یەش فیرعەون کردوہ خراپە کە ی خۆی بۆ رازتێرا بووہو، لە رۆی (ی راستی خوا) لادرا بوو، قیل و پیلانی فیرعەونیش ھەر لە نابوودی

دابوو ﴿٣٧﴾ نهو کهسهش که بر وای هینابوو گوئی: نهی خه لکه کهم! شویتنم بکهون به رهو ری سهر راستیی پرتناییتان ده کهم ﴿٣٨﴾ نهی خه لکه کهم! نه م ژیانی دنیا به نهیا رابواردنیکسی کاتیسهو، (ژیانی) کوئیایی مه نزلگای سه قامگیری و نیسته جتی بوونه ﴿٣٩﴾ ههر که سیکیش خراپه به ک بکات، به جکه له وئنه ی خوئی سزانادری و، ههر که سیکیش پرواداری له نیر یان می و کردهوهی چاک بکات، نهوانه ده چنه به ههشته وهو به بیئ نه ژمار تیدا بژیویان ده درتتی ﴿٤٠﴾ ههروه ها نهی خه لکه کهم! نهوه چیمه من بانگنان ده کهم بو رزگاری و، تیوهش به رهو ناگر (ی دۆزهخ) بانگهیتتم ده کهن؟! ﴿٤١﴾ بانگهیتتم ده کهن که بیروا بم به خواو، شتیک بکه مه هاوبه شی خوا که زانیاریم پیئی نیه (بوونی نیه)، له حالیکدا منیش به رهو لای (خوای) زالی لیبوره بانگنان ده کهم!! ﴿٤٢﴾ مسوگر نهوهی تیوه منی بو لا بانگ ده کهن له دنیاو دواروژدا، هیچ پارانه وه به کی نیه (که وه لای بداته وه) و، به دنیا ییش گه رانه وه مان ته نیا بو لای خوا به و، بیگومانیش زیده پروییکاران هاوه لانی ناگر (ی دۆزهخ) ن ﴿٤٣﴾ له مه ودوا نهوهی پیتان ده لیم یادی ده که نه وهو، منیش کاری خوم حواله ی خوا ده کهم، بیگومان خوا بینه ری (حال و بالی) به نده کانه ﴿٤٤﴾ ئیدی خوا له پیلانه خراپه کانیان پاراستی و، نازاری هه ره خراپیش دهوری فیرعه ون و شویتنکه وتوانیدا ﴿٤٥﴾ (نهو سزا سه ختهش ویرای خنکیتنران له ده ریادا بریتیه له) ناگر، به بانیان و ئیواران له سه ری پاده نویتن و، نهو رۆژهش که کاتی قیامت دئی (ده گوئی) فیرعه ون و داروده سه ته که ی بخه نه (تیو) توندترین سزاو نازارده وه ﴿٤٦﴾.

شیکردنه وهی هه نندیک له وشه کان

(صَلِّ): (أَيُّ ضِيَاعٍ، صَلَّى: فَفَقِدَ وَصَاعَ)، زا به بوو، یانی: فیتل و پیلانی بیبروایان هه فتاوه و بیتاکامه، چونکه (صَلِّ)، واته: نه ما، ون بوو، بزر بوو.

(ذُرُوبٍ): (أَيُّ دَعْوِيٍّ) واته: لیمکه رین، وازم لیبینن، وهک خوا ﴿١٢﴾ له سووردهق (الذاریات) دا ده فه رموی: ﴿١٣﴾ مَا نَذُرُ مِنْ شَيْءٍ أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْتَهُ كَأَلْمِيمٍ ﴿١٤﴾ (مَا نَذُرُ) (أَيُّ مَا تَدْعُ)، واته: هیچ شتیکی به جی نه ده هیتشت که نه یکاته خو له میشت.

(مُسْرِفٌ): واته: زیده رو بیکار، تیبه رینه ر، (السرف: تَجَاوَزَ الْحَدَّ فِي كُلِّ فِعْلٍ يَفْعَلُهُ الْإِنْسَانُ، وَإِنْ كَانَ فِي الْإِنْفَاقِ أَشْهَرَ)، (سرف): بریتیه له سنوور به زانندن له هه ر کاریکدا که مروف ده یکات، هه رچه نده نه وه له مال خه ر جکردندا باوتره. (الرَّشَادِ): (الرُّشْدُ وَالرُّشْدُ: خِلَافُ الْعَيِّ)، (رشدو، رُشدو، رَشَاد) پیچه وانهی (غَيِّ) ین، واته: بيمرادیی که به ره می گومراییه، هه رو هک (رُشدو، رَشَد) سه ر راستی، به ره می رپی راستگرتنه، به ره می هیدایه ته.

(النَّادِي): (التَّنَادِي: الْيَوْمَ الَّذِي يَتَنَادَى فِيهِ النَّاسُ)، واته: نه و پوژهی که تیبیدا خه لک بانگی به کدی ده که ن.

(عَاصِمٍ): (أَيُّ الْمَانِعِ وَالْحَافِظِ)، واته: پارێزه رو به رگریکه ر.

(مُرْتَابٌ): له (رَب) هه هاتوه، (أَيُّ شَدِيدِ الرُّبِّ وَالشَّكِّ)، واته: زور به خه ستیی که سیک دوو دل بن له بارهی شتیکه وه.

(صَرَخًا): (الصَّرْحُ: بَيِّنَةٌ عَالٍ مُرْوُوقٍ، سُمِّيَ بِذَلِكَ اعْتِبَارًا لِكُونِهِ صَرَخًا مِنَ الشُّوْبِ، أَيُّ خَالِصًا)، واته: (صَرَخ)، خانووکی به رزه که رازیترابیته وه، یان سواغ کرابی،

بویهش به و شیوه به ناونراوه به نعتیاری شهوه که دیواره کانی سواغ کراون و هیچ خلتهی پیوه نیه، گه چکارییه، له بغه هه رچی هه یه.

(الْأَسْبَابُ): (جَفَعُ سَبَبٍ: الْعَبْلُ الَّذِي يُضَعَّدُ بِهِ النَّخْلُ)، (أَسْبَابُ) كَوَى (سَبَبٌ) ه، که له ته صلدا شه و په ته بووه پیی سه رکه و توون بو دارخورما، بو شه وهی متوربه ی بکه ن، یا خود بو شه وهی بیچنن، به لام دوایی خواراوه شه وه بو هه ر هوکاریک که پیی ده گهی به شتیک، پاشان خواراویشته وه بو ریگا، ریگایه ک که ئینسان پیی به نامانجی ده گات.

(فَأَطَّلِعَ): ته ماشا بکه م، (طَلَعَ عَلَيْنَا فُلَانٌ، وَأَطَّلَعَ: شَاهَدَ وَنَظَرَ)، فلانکه س ته ماشای کردو روان، له زمان عه په بیدا ده لئی: (طَلَعَ وَأَطَّلَعَ) هه ردووکیان به مانای: ته ماشای کردو روانی، دین.

(بَابُ): (التَّبَابُ: الْخُسْرَانُ وَالْهَلَاكُ، قَالَ تَعَالَى: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ (المسد)، (تَبَّ): بریتیه له زیانباریی و فهوتان، وه ک خوا ^١ له سوورهدی (المسد) دا ده فرموئی: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ (١) (المسد، هه ردووک دهستی (أبو لهب) له به ین بچن و له به ینیش چوون.

(لَا جَرَمَ): یان وشه یه کی لیکدراوه له (لَا) و (جَرَمَ)، (لَا) واته: نه خیر، (جَرَمَ) واته: به مانای برین (قَطَعَ) دئی، یا خود هه مووی یه ک وشه یه، به مانای بیگومان، به دنلیایی، یا خود (لَا) بو به ره چراندن وهی قسه یه که که پیشتر کراوه واته: وانیه و دک تیوه ده ئین، (جَرَمَ) واته: به دنلیایی و به هه لبرینه وه.

(مَرَدَّنَا): واته: (مُنْقَلَبْنَا وَمَرَجَعْنَا)، واته: شوین و کاتی بو لا گه پانه وه مان، شه کات و شوینه ی بوئی ده چینه وه.

(فَسَدَّ كُرُوبًا): واته: وه بیرتان دیته وه، (مُشْتَقٌ مِنَ الذُّكْرِ وَهُوَ ضِدُّ النُّسْيَانِ)، له وشه ی (ذُكْرٌ) هوه داتاشاراوه، واته: له بیربوون که دژی له بیر چوونه وه یه،

نهک له (ذکر) هوه داتاشاربئن، به لکو له (ذکر) هوه یه، (ذکر) واته: له بیربوونی شتیک، به لام (ذکر) واته: باسکردنی شتیک و (ذکر) پیچه وانهی (نسیان) ه، واته: له بیرچوونه وه، که ده فهرموئ: ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ﴾، واته: نهوهی پیتان ده لیم، کاتیک دئی بیرتان دیته وه.

(وَأَفْرِضْ): (ای: اَسْلَمْ)، کاری خۆم ده سپیرم: ﴿وَأَفْرِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ﴾، ده لئ: کاری خۆم به خوا ده سپیرم و هه والهی وی ده کم.

(يُعْرَضُونَ): راده نویتین، (العَرْضُ: إِظْهَارُ شَيْءٍ لِمَنْ يَرَاهُ لَتَرْغِيبٍ أَوْ تَحْذِيرٍ)، بریتیه له ده رختنی شتیک بو که سیک که بیینی، چ بو ناره زوومند کردنی، چ بو لیتساندن، (مَعْرَضُ): پیتانگا، نهو شوئنه یه که شتی لئ راده نویتری.

مانای گشتیی نایه تهاکان

وهک له پیناسهی دهرسه که شدا باسمانکرد: سه ره تا خوا ﴿لَنْ﴾ به گشتیی سه رنجی مروقه کان راده کیتشی بو میژوو، میژووی گهلانی له خوا یاخیی، میژووی گهلانی سه ر به فه تارهت چوو، به هؤی یاخیی بوون و، مله وریانه وه به رانه به خوا. ده فهرموئ: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾، هه مزه (أَوَلَمْ)، بو پرسیارکردنه، پرسیارکردنی نکوولیی لیکردنه، نایا به زه ویدا نه رۆیشتوون؟ واته: ده بوو رۆیشتبانه، ﴿فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، سه رنج بدن سه ر نه جامی نه وانهی پتیش نه وان چۆن بوو، نایا به زه ویدا نه رۆیشتوون و میژوو یان نه پشکنیوه؟ نهو رۆیشتنه ش ده گونجی مه به ست پی رۆیشتنی جه ستهیی (السیر الجسدي) بی، واته، برۆن به شوئنه وهاره کاندا بگه رین، گه شت و گه ران بکه ن، شوئنه وهاره کان سه رنج بدن، ده شگونجی مه به ست رۆیشتنی مه عنه ویی (السیر المعنوي) بی، واته: به بیر لیکردنه وهو مو تالا کردن و، به هینانه به ر ناوئنه ی خه یالی میژووی

گهلانی رابردوو، که سهره نجامیان چوَن بوو؟ ﴿كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾، که نهوان لهوان بههیتتر بوون، ﴿وَأَشَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، شوئنه وارده کانیشیان سهختر بوون و، بهرچاوتر بوون، له زهویدا، نهوان لهوان، واته: رابردووده کان لهو بیپروایانهی رُوژگاری تو نهی پیغمبهرا! ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾، له زوریکیان بههیتتر بوون له پرووی هیزی ماددی و هیزی بهشه ریبهوه، ﴿وَأَشَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، ههروهه اش شوئنه وارده کانیشیان بهرچاوترن و زیاترن، تیستاش له گهل دابی هه ره مه کانی فیرعه ونه کان، خانووبه ره دکانی شوئنی عادو سهموود، ههروهه ها هه یکه له کانی (بووذا) که کانی خوئی له رُوژهه لاتی ناسیادا هه بوون و، تیستاش هه ر هه ن و گهل تک له شوئنه وارده کانی دیکه ش، وهک دوایی باس ده که یین، گهله پیشووده کان شوئنه واری وایان به جهتیشتون، مرؤفه کانی تیستا ناتوانن وهک نهو شوئنه وارانه دروست بکه ن، ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾، خوا بههؤی گوناغه کانیانه وه گرتنی، سزای دان، ﴿وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ﴾، هیچ پاریزه ریکیشیان نه بوو له سزای خوا، واته: هیچ که سیک نه بوو بیانپاریزی له سزای خوا، کاتیک بویان هات بههؤی تاوان و خراپه کانیانه وه، بهلام نایا خوا ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾، بوچی گرتنی؟ هه لبه ته پیشیش ناماژی پیکردوه، بهلام لیره دا زیاتر پرووی ده کاته وه، نه که رنا پیشیش ده فره موئی: ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾، خوا بههؤی گوناغه کانیانه وه گرتوونی، خوا له گوتره که س سزا نادات و نهوپه ری دادگه ری و میهره بانیی هه یه، سیفه ته بهرزه کانی هه موویان لهو په ریدان.

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾، نه وهش بههؤی نه وهوه بوو که پیغمبه ره کانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بهلگه رُوشنه کانیان بو ده هیتان، بهلگه رُوشن و پروون و بن چه ندو چوونه کانیان بو ده هیتان، بو نیسپات و سه لماندنن نه وه، که له لایهن خواوه ره وانکراون و نهو په یامه ی پیبانه، په یامی خواپه و قسه ی گیرفانی خویمان نیه، ﴿فَكَفَرُوا﴾، که چی نهوان بیروابوون، بیروابوون به پیغمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام)، ههروهه ها بهو په یامه ش که

بیتغهم به ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له خواوه پتیاندا نیردراده، پتی بیبروابوون و دایانوشیی و رهبانکردهوه، ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ﴾، خواش گرتتی، سزای دان، ﴿إِنَّهُمْ قَوْمٌ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾، به دلتیایی خوا بههیزهوه، توله و سزاشی تونده، (الْعِقَابِ)، واته: سزادان، سزا ههر سزای خواهیه، وهک له سووردهتی (الفجر) دا خوا دده فرموی: ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدٌ ﴿۵۵﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقُهُ أَحَدٌ ﴿۵۶﴾﴾ الفجر، واته: لهو پرژه دا هیچ کهس وهک خوا سزا نادات و، هیچ کهسیش وهک خوا که له بچه ناکات، دهست و پی و گهردن تاوانباران ناخاته زنجیرو کووت و پیوندهوه.

نهمه هه مووی زه مینه خوشکردن و ری خوشکردن بوو، بو به سه رهاتی مووسا، که لیره دا ته نیا باسی مووسا کراوه، باسی هاروونی برای (عَلَيْهَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نه کراوه، نه گهرنا ههر به به که وهه چوون، که مووسا داوای له خوا کرده، هاروونیش بکاته وه زیر له که لیدا، خوای پهروه دگار له سووردهتی (مریم) دا دده فرموی: ﴿وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿۵۱﴾ وَنَذِيقُهُ مِنَ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَوَقَّيْنَهُ حِجَابًا ﴿۵۲﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿۵۳﴾﴾، که واته: هاروون له سه ر داوا و ته کلیفی مووسا، خوا کردوو بهتی به بیتغهم بهر، مووسا زور پایه بهرز بووه، وهک له سووردهتی (الأحزاب) دا دده فرموی: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْزَنُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهاً ﴿۶۱﴾﴾ (الأحزاب)، (وجیه) واته: خاوهن پتگه و خاوهن روو، به لئی مووسا پایه به کی به رزی هه بووه سه لات و سه لامی خوا له سه ر نه ویش و له سه ر بیتغهم بهری خاته میش و ﴿لَهْ سَهْرَهْمُوو﴾ بیتغهم بهر انیش بی.

لیره دا ته نیا باسی مووسا کراوه له که لئی شوئنی دیکه شدا، هه ره چنده هاروونیشی له که لدا بووه، به لام خوا ﴿لَهْ سَهْرَهْمُوو﴾ بو کور تکردهوه، نه وهی که له شوئنه کانی دیکه باسی کرده، جاری وا هه به که له شوئنی دیکه ده بهیئنی، باسی ناکاته وه، ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾، به دلتیایی

مووسامان به نیشانه کانه‌وهو، به به‌لگه‌یه‌کی پروون و ناشکراوه، نارد، یاخود، ﴿بَيَّاتِنَا﴾ (آیات) جاری واهیه مه‌به‌ست پیتان فه‌رمایشتی خوایه، به‌لام لیره‌دا مه‌به‌ست پیتان موعجیزه‌کانی مووسان عَلَيْهِ السَّلَام، جاری واشه (آیات) مه‌به‌ست پیتان دیاردهو دیمه‌نه‌کانی دهوروبه‌رو بوونه‌وهرن، نهو شتانه‌ی خوا خولقاندوونی، نه‌وه‌ش به پیتی سیاق دیاریی ده‌کری، کامیان مه‌به‌سته؟ لیره‌دا ده‌گونجی هم مه‌به‌ست پیتان فه‌رمایشتی خوا بی، نابه‌ته خوینراوه‌کان، ده‌شگونجی مه‌به‌ست پیتان موعجیزه‌کان بن که به مووسا عَلَيْهِ السَّلَام دراون، وهک خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ سَعَةَ آيَاتِنَا﴾ (١٠١) الْإِسْرَاءِ، واته: نو نیشانه‌ی رۆشنمان به مووسا دابوون، نو موعجیزه، ﴿وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ﴾، ده‌گونجی مه‌به‌ست نهو شیوه وتووژیژه لوژیکی و به‌هیزه‌ی مووسا عَلَيْهِ السَّلَام بی، که فیرعه‌ونی پی دواندوهو بویرداوهو بیده‌نگی کردوه، خوا عَلَيْهِ السَّلَام مووسای به نیشانه‌کان و به به‌لگه‌یه‌کی پروون و ناشکراوه بو کوتی نارد؟

﴿إِنِّي فِرْعَوْنُ وَهَنَنْ وَفَرُّونَ فَقَالُوا سَجْرٌ كَذَابٌ﴾، ناردمان بو لای فیرعه‌ون و هامان و قاروون (نهو سی کوچکه شوومه)، ههر به‌کسه‌ر گوتیان: نه‌وه جادووه‌گریکی درۆزنه، نه‌صله‌که فیرعه‌ون بووه، هامان وه‌زیری بووهو قاروونیش بابایه‌کی سه‌رمایه‌داربووه، له په‌نای فیرعه‌وندا پتکه‌یشتوه، جاری وایه خوا عَلَيْهِ السَّلَام هه‌رسیکیان پتکه‌وه دینتی، وهک تیره‌و جاری وا هه‌یه دووانیان دینتی، بو وینه باسی: فیرعه‌ون و قاروون ده‌کات، یان ههر باسی فیرعه‌ون و هامان ده‌کات، وهک له سوورده‌تی (القصص) دا ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَمَّنَ وَخَوَّدَهُمَا﴾ كَانُوا خٰطِئِيْنَ (٨) الْقَصَصِ، چونکه نه‌سله‌که فیرعه‌ون بووهو هامانیش وه‌زیری بووه، قاروونیش که له نه‌صلدا له‌گه‌لی مووسا بووه: ﴿إِنَّ فَرُّونَ كَانَتْ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَعَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ (٧٦) الْقَصَصِ، واته: قاروون له‌گه‌لی مووسا بووه، لیتان هه‌لگه‌رایه‌وه، به‌هوی نهو ته‌ماع و سه‌روه‌ت و سامانه‌وه که چاوی تیبریبووهو، وه‌ده‌ستی ده‌هیتا له په‌نای حوکی فیرعه‌وندا، له خه‌لکه‌که‌ی خوی

هه لکه رابووه، ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا﴾، کاتیک مووسا هه قی له لایهن تیمه وه بو بردن، ﴿قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾، (فیرعهون و هامان و قاروون) گوتیان: کوپه کانی نهوانه ی پروایان له گه لیدا هیتاوه، بیانکوژن، ﴿وَأَسْحَبُوا فِي سَاءَ هُمْ﴾، ئافره ته کانیشیان به زیندوووی بهیلنه وه، ﴿وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِي ضَلٰلٍ﴾، پیلان و فیلی بیروایانیش هه ره له گومرایی و بن ناکامیدایه.

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِيْ اَقْتُلْ مُوسٰى﴾، فیرعهونیش گوئی: لیمگه پرن با مووسا بکوژم.

وهک خه لک دهستی گرتبی، به لام له راستیدا نهو پراوه دهستی بو بهری، که چی وای خو پیشانداوه و خوئی راپسکاندوه، که ده توانی مووسا بکوژی، نهو هه لویسته شی بو خو ئازا پیشاندان و فریودانی خه لکه که بووه، تاکو خه لک و نه زانی: فیرعهون له به رانبه ر مووسادا ﴿الظّٰلِمِ﴾ بی دهسته لاته!

دوایی ده لی: ﴿وَلِيَدْعُ رَبَّهُ﴾، لیمگه پرن با مووسا بکوژم، ئنجا با نهویش له پهروه ردگاری بهارپته وه، بزائم نهو پهروه ردگاره ی نهو پتی ده خوړی و ده لی: من نوینه ری نهوم، چی بو ده کات؟ ﴿إِنِّيْ اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِيْنَكُمْ اَوْ اَنْ يُظٰهَرَ فِيْ الْاَرْضِ الْفَسَادَ﴾، فیرعهون دوو پاساوان دینته وه بو کوشتنی مووسا، نهو هه ره شه به ی که له مووسای ده کات: من ده ترسیم ئایینه که تان بکوژی، یا خود خرابه کاری و ناشووب له زه ویدا بلاو بکاته وه: واته: ده ترسیم دینتان تیکبدات، یان ژیتان تیکبدات، ئنجا هه ر فیرعهونیک ئیستاش که هه ره شه ده کات، لهوانه ی که وهک مووسا په یامی هه ق ده گه یه نن، نالی فلانکه س ئینسانتیکی باشه و ده یکوژم، هه ر ده لی: ده ترسیم دینتان تیکبدات، یان ژیتان تیکبدات، چه من ده بن تومه تیکی خرابی بو بکات، بو چه واشه کردنی خه لکه که.

﴿ وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴾، واته: موساش عليه السلام (له به رانبر نهو و هه ره شه به یه فیرعه وندا) گوئی: من په ناده گرم به په روه ردگاری خوّم و په روه ردگاری ئیو شه، له هه ر خو به زلگریک که بروای به رۆژی لئیرسینه وه نیه، که واته: نهو فیرعه ونه په روه ردگارو خاوه نتان نیه، مشوور خو رتان نیه، به لکو په روه ردگاریک هه به، هی منیشه و هی ئیو شه، فیرعه ونیش هیچ نیه، من په نا بهو ده گرم، له خراپه ی هه ر خو به زلگریک که بروای به رۆژی دواپی نیه، که مه به ست پیی فیرعه ونه.

نجا ده ست ده کات به باسکردنی به رگریکردنی نهو پیاوه برواداری دارو ده سته ی فیرعه ون، شوینکه وته ی فیرعه ون، که تاکو ئیستا نیمانه که ی خو ی شاردۆته وه هه ستیان پی نه کرده، وا پیده چی زۆر نیزیک بووبی له فیرعه ون، نه گه رنا چۆن له کوپو مه جلیسی فیرعه وندا ده بیت، چۆن فیرعه ون پیی ددا نهو هه موو قسانه بکات! نجا ئیمه لیره به خیزایی به سه ریدا ده پۆین، چونکه دواپی له مه سه له گرنگه کان دا، توژی نه وه ی زۆر له سه ر برکه کانی ده که ی ن.

﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ ﴾، پیاویکی بروادار له دارو ده سته ی فیرعه ون، که بروابه که ی خو ی ده شارده وه، گوئی: ﴿ أَنْقَلُونِ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ ﴾، ئایا پیاویک هه ر له سه ر نه وه ده کوژن که بلی په روه ردگارم خواجه! ﴿ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾، له حالیکدا که به لکه رو شنه کانیشی له په روه ردگاریه وه بو هیناون، ﴿ وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ ﴾، نجا نه گه ر (گریمان) درۆش بکات، درۆبه که ی زبانی بو خو ی هه به، ﴿ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ ﴾، نه گه ر راستگو ش بی، به لای که مه وه هه ندیک له وه ی که گفستان پنده دا و هه ره شه تان پی لیده کات، تووشتان ده بی، ﴿ إِنْ أَلَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَابٌ ﴾، به دلنیایی خوا که سیک زنده روویکارکی زۆر درۆزن بی، راسته پیی ناکات.

که نه مه ده به رپاهو بیشتنه و پلارنکه له فیرعه ونی ده گری، چونکه هه موو کهس ده زانن: مووسا عَلَيْهِ السَّلَامُ نه زنده پوییکاره و نه دروزنیشه، به لام جاری له و سه ره تابه وه به روونیی نابلی، تا کو فیرعه ون نیستیفراز نه کات و، نه یورووزینن و، سه ره نجام قسه ی پئ نه بری، ﴿يَقَوْمِ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ﴾، نه ی خه لکه کهم! نه مرو تبهوه هوکمرانیستان به دهسته وه به، دهسه لاتان هه به له زه ویدا، به ناشکرا، یا خود: دیاره که تبهوه زالن له زه ویدا و هوکمرانیستان به دهسته وه به، ﴿فَمَنْ يَضُرُّنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا﴾، نجا تبا کن له سزای خوا ده مانپاریزی، نه گهر بومان هات؟ واته: به لن: هوکمرانن و دهسته لاتان هه به و بالا دهستی، به لام نه گهر خوا سزای داین، کن له و سزایه ی خوا ده مانپاریزی؟ ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ﴾، فیرعه ون (قسه ی پئ بری) گوئ: هه ره تبهوه تان پئ ده تیم که بو خو م ده بینم، ﴿وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، نه وه ی منیش تبهوه ی بو رینمایه ده کهم هه ر پئی راسته، رپی سه راستی و به نامانج گه یشتنه.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنَ يَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾، نه و کهسه ی بر وای هینابوو گوئ: نه ی خه لکه کهم! من مه ترسی وینه ی پوژی حیزبه کانم لیتان هه به، (نه و کو مه لانه ی که یاخیبوون له پیغه مبه رانی خوا عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و خوا سزای دان، نجا نمونه دینتبه وه، ﴿مِثْلَ دَابِّ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾، وه ک عاده ق گه لی نووح، هه روه ها عاده سه موود، گه لی نووح نوو حیان به پیغه مبه ر عَلَيْهِمُ السَّلَامُ بو په وانه کرابوو، عادیش هوود عَلَيْهِمُ السَّلَامُ سه موودیش صالح عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، ﴿وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾، هه روه ها نه وانه ی دوای وانیش، ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ﴾، خواش سته می ناوی بو بهنده کانی، که نه وانه ی له به ین بردوون بو خو بان، سته میان له خو بان کرده و، دژی پیغه مبه ران عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، دژی په یامه کانی خوا بوون.

﴿وَيَتَقَوَّمُ رَأْيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ﴾، ههروهه نهی خه لکه کهم! من له رۆژی یه کدی بانگکردنی مه ترسیم لیتان ههیه، واته: رۆژی قیامت که خه لک یه کدی بانگ دهکات، باب بانگی رۆله دهکات، رۆله بانگی باب و دابگی دهکات، نهو بانگی وی دهکات، یاخود فریشتهکان بانگ دهکهن، ﴿يَوْمَ تُولَوْنَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ﴾، نهو رۆژه که به پشتتیکردنهوه رادهکهن، له لایهن خواودهش هیچ پارێزه ریکتان نیه، واته: هیچ که سیکتان نیه له سزای خوا بتانپارێزی، ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، ههر که سیک خواش ریتی لئ تیکبدات، (چونکه شایستهی نهوهیه)، هیچ رینماییکاریکی نابێ.

نجا وه بیربان دینتتهوه که پیتشریش یوسوف عليه السلام وهک پتغه مبه ریک بو لایان چووه، ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ بُسُوفٌ مِنْ قَبْلِ الْيُونَنِيَّةِ﴾، پیتشریش یوسوف به لکه رۆشنهکانی بو هیتان، ﴿فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ﴾، به لام تیهوه بهردهوام ههر له دوو دلایی دابوون، له بارهی نهو (به یام) هوه که بوئی هیتابوون، ﴿حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلُوبُهُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا﴾، ههتا کاتیک که مرد، گوستان: له دوی وی خوا هیچ رهوانه کراویک نانتری، واته: نه گهر گریمان یوسوفیش رهوانه کراوی خوابوویی، له مهودوا نهوه کو تایی هات، دهشگونجن نهوه توانج بوویی واته: له مهودوا کهسی دیکه نایهت بلتی: من پتغه مبه رم، ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٍ﴾، ههر بهو شیوه به خوا ههر که سیک زنده رۆیکاری دوو دل بئی، گومرای دهکات و، سه ری لئ تیکدهات، له بهر نهوهی له ههق ناخهفتی و بوئی ناگه رپی و سوزاگی ناکات.

﴿الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ﴾، نهوانه ی شه ره قسه دهکهن له بارهی نایهت ههکانی خواوه، به بئی نهوهی به لکه به کیان له خواوه بو هاتین، به بئی نهوهی به لکه به کی رۆشنیان به دهستهوه بئی، نهوانه: ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾، شه ره قسه کردنه له دژی نایهت ههکانی خوا، که وره ترین هوکاری بوغز نراوییه له لای خواوه، له لای نهوانهش که بریوان

هیتاوه، ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّكْتَبِرٍ جَبَّارٍ﴾، ناوا بهو شیوهه، خوا مؤر به سهر ههر دلیکی خو به زلگری خه لک تیشکین و خو سه پینه وه ده نی، دلی مؤر ده کات.

دووباره فیرعه ون دیته وه قسه: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَمْنُنُ ابْنِ لِي صَرْمًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾، فیرعه ون گوئی: نهی هامان! کوشکیتکم بو دروست بکه، بینایه کی به رزم بو دروست بکه، به لکو بچمه سه ری و له ویتوه بکه مه رتیه کان، ﴿أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰ آلِهِ مَرْسُومًا﴾، رتیه کانی ناسمانه کان، له ویتوه ته ماشای په رستراوی مووسا بکه م، ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَذِبًا﴾، پیتشم وایه درو کهره، واته: نهو په رستراوی مووسا ده لئی هه یه وه نهو نار دوویه تی، راست نیه و بوونی نیه.

﴿وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِّفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ﴾، بهو شیوهه یه کرده وه خرابه کی فیرعه ون، بوئی رازیترا بو وه، ﴿وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ﴾، له رتیی راستیش لادرا بوو، ویستی نازادی خوئی له ده ست دابوو، رتیشمه ی که وتبو وه ده ستی شه یتان، ﴿وَمَا كُنْتُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾، پیلان و نه خسه ی فیرعه ونیش، ته نیا له فهوتان و سهر به فهتاردهت چوون دابوو.

کهواته: نهو قسه یه ی کردوویه تی، فیلنیک بووه بو چه واشه کردنی خه لک، نهک به راستیی مه به ستی بووین کوشکیتی بو دروست بکه ن، ته ویش بچینه سه ری و له ویتوه ته ماشا بکات: داخو خوا ﴿لَهُ كُوتَيْبَةٌ﴾ له کوئیبه؟ به لکو بو چه واشه کاری خه لک بووه، بویه خوا ناوی لیتاوه (کید) پیلان و فیل، وهک دوابی زیاتر باسی ده که ی ن.

دووباره بربواداره که دیته وه قسه: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَقَوْمِ أَنْتُمْ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، نهو که سه ی بربوای هیتاوو گوئی: نهی خه لکه که م! شونتم بکه ون به ره و راسته ری، به ره و سهر راستیی، رینماییتان ده که م، ﴿يَقَوْمِ إِنَّمَا هِيَ إِلَهٌ آخَرٌ لِّلَّذِينَ آمَنُوا﴾، نهی خه لکه که م! نه م ژبانی دنیایه رابواردنیک کی که م، ﴿وَإِنَّ الْآخِرَةَ لَهِيَ دَارُ الْفِرَارِ﴾، بیکومان مه نزلکای کوتایی شوینی

تیدا نیسته جیوون و سه قامگیر بوونه، ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْرَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾ هه ره که سئیک خرابه بکات، ته نیا به نه اندازهی خوئی سزای ده درئی، ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْفَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ هه ره که سئیکش چاکه بکات، له نیر یان من و پرواداریش بن، ﴿فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ نا نه وانه ده چنه به هه شت، به بن نه ژمار بژیویان ده دریتی، واته: بویان ناژمیردرئی هینده زوره، ﴿وَيَنْقُورُ مَا لَيْدَعُوكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَتَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾ هه روه ها نهی خه لکه کم! نه وه چیمه من تئوه به ره و زرگاری بانگ ده کم، که چی تئوه من به ره و ناگر بانگ ده کن؟ ﴿تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ﴾ بانگم ده کن که بی پروایم به خوا، ﴿وَأَشْرِكُ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ﴾ هه روه ها شتیک بکه مه هاوبه شی که زانیاریم پی نیه، واته: بوونی نیه، بویه زانیاریم پی نیه، ﴿وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْعَقْبَرِ﴾ له حالتکدا که منیش بانگتان ده کم به ره و لای خوای زالی زور لیسورده.

﴿لَا جَرَمَ لَنَا مَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَنَا دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ﴾ به دنیایی بیگومان نه وهی تئوه منی بو لا بانگ ده کن، هیچ بانگه پشستیکی نیه، نه له دنیاو نه له دواروژدا (که وه لامی بداته وه)، واته: هه ره چنده خه لک بانگیان بکات، نه وه پرستراوه ساختانه وه لامی بانگکراوه کان ناده نه وه و له فریایان نابه، ﴿وَأَنْ مَّرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ﴾ بیگومان که رانه وه شمان ته نیا بو لای خوابه، ﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَمْحَدُ النَّارِ﴾ مسوگر زیده رو بیکارانیس (نه وانه ی تیده په رینن) هاوه لانی ناگری دوزه خن، ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ﴾ به دنیایی وه بیرتان دیته وه، نه وهی تئستا پیتان ده لیم، کاتیک دی بیرتان دیته وه، به لام دادتان نادات، ﴿وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ﴾ کاری خوشم هه و الهی خوا ده کم (چونکه هه ره شه یان لیکردوه)، ﴿إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ به دنیایی خوا بینه ری بنده کانیه تی، ده زاننی حال و بالی من چونه و من بن ددهسته لاتم، کاری خوم هه و الهی خوا ده کم.

﴿ قَوْلَهُ اللَّهُ سَيَتَابُ مَا مَكْرُوهٌ ﴾، خواش پاراستی له خرابه‌ی شه و
 پیلانه‌ی ده‌یانگتیرا، له سزادانی شه‌وان و له خرابه‌ی نه‌خشه‌و پیلانه‌کانیان پاراستی،
 ﴿ وَحَاقَ بِقَالٍ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴾، سزایه‌کی خرابیش ده‌وری دارو ده‌سته‌ی
 فیرعه‌ونیدا، که بریتی بوو له‌وه‌ی له ده‌ریای سووردا خنکان، شه‌وه له دنیا‌دا،
 ﴿ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُرًا وَوَعِشًا ﴾، له جیهان و قووناغی به‌رزه‌خیشدا:
 ناگرتیک که به‌یانیان و ئیواران له‌سه‌ری راده‌نوئترین، ﴿ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ ﴾،
 قووناغی سییه‌میش که کاته‌که (ساعة) دی (رؤزی دواپی)، له‌وئش سزایان هه‌به‌و
 ده‌گوتری: ﴿ أَذْجُلُوا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴾، دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون
 بخه‌نه ئیو سه‌ختترین سزاوه، که‌واته سی سزان:

ا- خنکیتان له ده‌ریای سووردا.

ب- له جیهایی به‌رزه‌خدا به‌یانیان و ئیواران ده‌سوتترین.

ج- له رؤزی دواپیشدا سه‌ختترین سزا چاوه‌پریان ده‌کات.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی به که م:

سه رنجراکتشانی خوا ﷺ بۆ مروّفه کان به ره و میژوو و تیوه پامانی سه ره نجامی شوومی که لانی سه رکیتی را بردوو، که خوا ی دادگه ر به هوی گونا هه کانیا نه وه سزای داو ن، هه رچه نده زوری ش به هیز تر بوون و، پاشماوه و شوینه واره کانیا ن دیار ترن، به لأم به هوی نه وه وه که بر وایان به پیغه مبه ره کانیا ن (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) نه هیناوه و، په یامی خوا یان که پیناندا ره وانه کراوه، قبوویان نه کردوه، هه رچه نده پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) به لگه و موعجیزه ی روشنیسیان بۆ ئیسه پاتی داوای خو یان پی بوون، خوا سزای داو ن:

خوا ده فه رموی: ﴿أَوْلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ يُدَوِّنُهُمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴿١١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾﴾

شیکردنه وه ی ئەم، دوو ئایه ته، له هه شت بر گه دا:

١- ﴿أَوْلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾، ئایا به زه ویدا نه رۆیشتوون؟ ئەم پرسیاره ده گونجی پرسیارکردنی نکو و ئییلێکردن بێ، واته: بۆچی به زه ویدا نه رۆیشتوون؟ ده بوو به زه ویدا برۆن، ده شگونجی پرسیارکردنی چه سپاندن بێ، واته: به زه ویدا برۆن و سه رنج به دن، ئنجا به زه ویدی دا رۆیشتنه که ش، دوو واتای هه ن:

ا- رۆیشتنی کردیی به جهسته، که مروّف سه فەر بکات و بپروا، بِن و بچِن و، تهماشای شوئنه واردهکان بکات.

ب- رۆیشتنی مهعنهویی، واته: کتیب بخوئنهوه، بپرسن، سه رنج بدهن، رامئینن، میژوو بیننه بهر ئاوئنه ی خه بالی خوئان، به زه ویدا برۆن، چ رۆیشتنی جهستهیی، چ رۆیشتنی فیکیری.

۲- ﴿فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، تهماشا بکهن! سه ره نجامی نهوانه ی له پئش واندا بوون، چۆن بوو؟ (من قَبْلِهِمْ) خوئتراویشتهوه: (من قَبْلِكُمْ) به شیوهی دواندن (خَطَاب)، نهوی دیکهش به شیوهی نادیار (غائب)، ههردوو کیشیان به ک واتایان ههیه.

۳- ﴿كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، نهوان هیزیان زیاتر بوو و، شوئنه واریشیان بههیزتر بوو له زه ویدا، وشه ی (أَنَارُ: جَمْعُ أَثَرٍ، وَهُوَ شَكْلٌ يَرْسُمُهُ فِعْلٌ شَيْءٍ آخَرَ)، (أَثَر) کۆی (أَثَر)د که بریتیه له وئنه یهک که کرده وهی شتیکی دیکه به جئیده هئیلن، بۆ وئنه: که سیک به رنیه کدا ده پروا شوئن پئنه کان (أَثَارُ الْأَقْدَامِ) ی درده دره چن، هه روده ها که سیک پردیکی دروستکردوه، که سیک مزگه وتیکی دروستکردوه، که سیک قه لایه کی دروستکردوه، له دوا ی خوئی ده مئینته وه، به کوردیی ده ئیین: شوئنه وار، ئیستا زانستیکی تابیهت هه یه به ناوی (عِلْمُ الْأَثَارِ) شوئنه وارناسیی (ئارکیۆلۆژی)، له شوئنه وار هه کۆنه کان ده کۆلئته وه، که گه لانی رابردوو به جئیان هئستوون، که ده فهرموئ: ﴿كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، راناوی (هُمُ)، (ضَمِيرُ الْفَصْلِ، وَهُوَ هُنَا لِمَجْرَدِ التَّأْيِيدِ)، راناوی جیا کردنه وه یه و نه نیا بۆ جه ختکردنه وه یه، ده شگونجی بۆ کورت هه له ئینان بِن، جاری وایه راناوی (فَصْلٍ) (هُمُ، هُوَ) بۆ کورتهه ئینانه، به لأم لیره دا مه به ست کورتهه ئینان نیه، چونکه مه به ست نه وه نیه که بههیزیه که ی نهوان، له واندا کورتهه لئیه ترئ، واته: ههر نهوان له هه موو کهس بههیزتر بووین، به لکو مه به ست، ته نیا جه ختکردنه وه یه که نهوانه بههیز بوون، نهک ته نیا نهوان بههیز بووین و، ته نیا نهوانیش شوئنه وار یان بووبن،

خه لکی دیکه ش شوینه واریان بووه، به لأم نه وان هتیزیشان زور بووهو، شوینه واره کانیشان له هی کافرانی رۆژگاری پیغهمبر ﷺ زیاتر بوون.

٤- ﴿ فَأَحَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ﴾، خوا به هوی گوناوه کانیهوه گرتنی و سزای دان، ﴿ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ ﴾، وشهی (الارض)، که (أل)ی ناساندنی له سه ره، ناساندنه که بو (عهد)ه، واته: سه ره زمینه که هی خویمان، سه ره زمینی خه لکه که هی خویمان، سه ره زمینه ناسراوه که.

٥- ﴿ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴾، له لایهن خواوهش هیچ پارێزه ریکیان نه بوو. ﴿ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ ﴾، (من) ی به که م بو ده ستپیکردنه (من ابتدائیة) به، واته: له لایهن خواوه، ﴿ مِنْ وَاقٍ ﴾، نهم (من) ی دووم، بو جه ختکردنه و ده به، هیچ جوړه پارێزه ریکیان نه بوون، نه که م نه زور، واته: له به رانبهر سزای خوادا، هیچ شتیک نه بپاراستن، هیچ پارێزه ریک نه بیتوانی چه پاله یان بداو، له بن بالی خویمان بگری و بیانپارێزی، ئنجا دووباره خوا ﷻ هۆکاری نه وه که بوچی فه وتاندوون؟ روون ده کاته وه، هه ره چنده پیتیش هه ر ناماژه ی فه رموو ه که ده فه رموی: ﴿ بِذُنُوبِهِمْ ﴾، ده فه رموی:

٦- ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا ﴾، نه وهش به هوی نه وه وه، که پیغهمبره کانیان به لکه رهوشنه کانیان بو هیتان، نه وانیش بیروابوون.

نه مه روونکه ره وه ی گوناوه کانیا نه که پیتیش ده فه رموی: ﴿ فَأَحَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ﴾، به هوی گوناوه کانیا نه وه گرتنی، به لأم نازانین گوناوه کانیا ن چی بوون؟ به لأم له نایه تی دواتردا روونی ده کاته وه: ﴿ ذَلِكَ ﴾ واته: نه و سزادانه ی خوا و نه و گرتنه ی خوا به هوی نه وه بووه: ﴿ بِالْبَيِّنَاتِ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ﴾، که نه وان پیغهمبره کانیا ن (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به لکه روون و ناشکرکانیا ن بو ده هیتان، بو سه لماندنی راستی خویمان.

﴿فَكْفَرُوا﴾ به لَم ټهوان بیپروابوون، به چی بیپروابوون؟ هم به پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بیپروابوون، هم به به لگه پښنه کان که هیتایانن، هم به به یامی خوا که خوا پتیدا ناردبوون.

(٧) ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ﴾ خواش گرتنی، که واته: سزادانی بویان له گوټره نه بووه و بی هوکار نه بووه، ټه و گونا هانهش که خوا به هوپانه وه سزای داون، له وه دا به رجه سته بوون، که بیپروابوون به به لگه پښنه کافی پیغه مبه ران و؛ به پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) خویان، که خویشان له زاتی خویندا به لگه ی پښنه بوون و، به و په یامهش که خوا پتیدا ناردوون و، به و خوا بهش که ناردوونی ﴿وَلَا﴾ که خواش (جَلَّ شَانَهُ) تیکرای گهردوون و هموو شتیک به لگه و شایه دپه تی، وه ک گوتراوه:

(وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَّهُ آيَةٌ ... تَذُلُّ عَلَىٰ أَنَّهُ وَاحِدٌ)

که چی ټهوان هموو ټه و به لگه پښنه لایان په فز کږدوون، گوئیان نه بو بانگ کردنی زگماک و ناخی خویان گرتوه: نه بو عقل، نه بو نه فلیش که پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) له خوا وه په یامیان بو هیتاون، بو به خوا سزای داون.

(٨) ﴿إِنَّهُمْ قَوْمٌ شَرِيدٌ الْعِقَابِ﴾ به دلنایبی خوا به هیتزه و، سزاشی توده.

سهرنجدان له چند شوینه وارنکی گهله پینشووهکان

که ده فهرموئ: ﴿كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، ده توانین وهک نموونه: باسی هه ندیک لهو شوینه وارانه بکهین، که ئیستاش ههن:

١- هه ره مهکان (أَهْرَام)، هه ندیکیش به (الأهرامات) یان کۆ ده که نه وه:

أ/ هه ره مهکانی میسر که ئیستاش ههن، له شوینیکی بیابان دروستکراون، که هه مووی لهو هیچ بهردو شاخ و چپای لئ نیه، که چی ههر بهردیک لهو بهردانهی که نهو هه ره مهانه یان لئ دروسکراون، نیزیکه ی پینج ته نه، واته: پینج هه زار کیلو قورسه، وهک بلوک که چل (٤٠) چل کیلو قورسه، یان که متر، ئیستا بلوکی بۆش که متریش قورسه، ئنجا نهوان هه لساون لهو بهرده گه ورانه نهو هه ره مه یان دروستکردوه، که ههر کام لهو بهردانه پینج تن قورسه، نهک چل کیلو، به لکو (٥٠٠٠) پینج هه زار کیلو! ئایا چۆن نهو بهردانه خراونه سهریهک و، به چ شتیک بر دوویاننه سهریهک و، ناوا دایانناون به ریز؟!

ب/ هه وای نیوان بهرده کان به تالکراوه، به جوړنیک که بهرده کان پیکه وه نووساون و پیکه وه لکان، وهک ههر له نه سلدا پیکه وه بووبن، هه ردو شتیک که له په نای یهک داده نرین، نه گهر بۆشایی نیوانیان نه هیلدری، پیکه وه چه سپ ده بن.

ج/ له هه موو رۆژه کانی سالدا، ته نیا له یهک رۆژدا، تیشکی خۆر ده چپته تئو نهو هه ره مه، نهویش نهو رۆژه یه که نهو فیرعه ونه، نهو هه ره مه ی بۆ کراوه ته گۆرو تیبدا نیتراوه، واته: له تئو هه موو رۆژه کانی سال دا، تیشکی خۆر له رۆژنیکا، به جوړنیک ده سوورن که بیته تئو هه ره مه کان، نهویش نهو رۆژه یه که نهو فیرعه ونه تیبدا مردوه، نهو ده ورده کارییه! که پیموایه به زه حمت مروئی ده توانی ئیستا شتیک و دروست بکات.

۲- مؤمیاکردن (التَّخْنِيطُ): که هه ندیگ له فیرعه ونه کان چوار هه زار (۴۰۰۰) سأل، پینچ هه زار (۵۰۰۰) سأل له مهو پیش، به لکو ره نگه هه یانبی زیاتریش، مؤمیا کراون، جاری وا بووه خواردنه کانیشیان و که لوپه له کانیشیان هه ر مؤمیا کردوون و، نهوانیش ماون وهک خویان، که ئیستا له موزه خانه کاندای هه ن و پیشان ددرئین، مؤمیا کردنیش نه وهیه که جهسته ی مرؤفیک به جوریک لیکه ی و ماددهیه کی تیبکه ی، بئینتته وهو نه گوژی.

۳- شوینه واری (الْأُنْبَاطُ): که له ولاتی ئوردنهو، شاریکیان به ته وایی له چیدا داتاشیوه، شاریکی شهش پالوویه، به شیوهیه کی نه ندازه یی زور ورد، تیتستاش خه لک ده چیت ته ماشای ده کات.

۴- شوینه واریکی دیکه له (بُعْلَبْک) ههیه، شهش بهردیان له سه ریه ک داناون، هه ر کام له و بهردانه کیشه که ی دوو سه د (۲۰۰) تهنه، واته: دوو سه د هه زار (۲۰۰۰۰۰) کیلو، که پیم وانیه ئیستا به شه ر هپچ بلدوزهر و رافیه هیه کی وای هه بئ، بتوانی دوو سه د تهنی پئ به ربکاته وه^(۱).

۵- خوشم له شاری (أصفهان) چهند شوینه واریکم دیون، یه کتیکیان باس ده کم، هه لبه ته له زور له شاره کانی دنیا دا شوینه واری سه رسوره یته ر هه ن، به لأم له شاری نه سفه هانی ئیران مزگه و تیکی لئی، له جهوشه ی مزگه وته که دا شوئینکی بازنه یی ههیه، به فهدهر بیژینگیکه، نه گهر له وی بوهستی و قسه بکه ی، له هه موو مزگه وته که دا دهنگ دده اته وه، وهک دهنگ گه وره که ر (مکبّرة) ه، به لأم له وی لابچو و یه ک پئ له وی دوور بکه وه وه، دهنگه که ناساییه، که چی له وی بوهسته، وهک (مکبّرة) دهنگ دده اته وه که نه وده ش شتیکی زور سه رسوره یته رده.

ئیره وه ده مه وی بگه م به نه جامیک، که واته: هیشتنه وه ی شوئنه واره کان له نامانجه کانی شه ریه ته، بویه ش وا ده لیم: چونکه کاتی خوئی تالیبان له نه فغانستان په بکه ره کانی (بووذا) یان فهوتاندن، که نه وه جگه له خراپه کردن

له گه‌ل دهوری دوو ملیار به‌شهر، که (بووڊا) به شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان به
 پیروژ ده‌زاندن، هېچ سوودیکی نه‌بوو، غوای به‌رزیش ده‌فرموی: ﴿وَلَا
 تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ فَنَسِبُوا إِلَيْهِ لَكُفْرًا وَعَدُوًّا بَغِيًّا عَلَيْهِمُ السُّعْيُ وَالْإِنْعَامُ﴾
 نهو شتانه‌ی له جیاتی خوا ده‌یانه‌رستن، قسه‌یان بی مه‌لین، نه‌بادا نه‌وانیش
 سنوور شکیتانه به بی زانیاری قسه به خوا بلین، ئنجا نه‌گه‌ر قسه بی گوتن
 قه‌ده‌غه بی، تیکشکندن و تیکدان به ته‌ئکید قه‌ده‌غه‌تره، هه‌روه‌ها (داعش)
 یش زور دژی شوینه‌واران بوون، شوینه‌واره‌کانیش وه نه‌بی فتوئا‌ندبایان نه‌وه‌ی
 زانیبایان پاره ده‌کات، ده‌یان‌فرۆشت و بازرگانییان ده‌کرد!! هه‌ندی خه‌لکی ئاوا
 ته‌بیعت و شک و ناحالیی هه‌یه، یتی وایه له‌به‌ر نه‌وه‌ی بو وینه: هه‌ر‌مه‌کان
 هی فیرعه‌ونه‌کان بوون، یان فلان شوین، هی گه‌لی عادو سه‌موود بووه، که
 کافر بوون، یان فلان شوین ده‌ریاچه‌ی مردوو هی گه‌لی لووط بووه، نابی
 مینن، نه‌خیر! غوای په‌روه‌ردگار بو غوی فه‌رموویه‌تی و فه‌رمانان پنده‌کات:
 ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا
 هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَانَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ
 مِنْ وَاقٍ﴾
 ئنجا چۆن بزاین شوینه‌واریان زیاتر بوون، نه‌گه‌ر شوینه‌واره‌کان
 نه‌مینن؟ که‌واته: هیشته‌وه‌ی شوینه‌واری پینشیان و پاریزکاری لیکردیان، له
 ئامانجه‌کانی شه‌ریعه‌ته‌و، ته‌ما‌شکردنی شوینه‌واره‌کانیش جیه‌ه‌یتکردنی فه‌رمانی
 غوای په‌روه‌ردگار که ده‌فرموی: به زه‌وسدا برۆن و شوینه‌واره‌کان بینن.

مهسه لهی دووهم:

په وانه کرانی مووسا عليه السلام به نيشانه کان و به به لگه وه، بؤ لای فيرعه ون و هامان و قاروون، له کاردانه وه دا برياردانی فيرعه ون و داروده سته که ی بؤ کوشتنی نيره وه زه کانی به نوو ئيسراييل و، هينستنه وهی نافرته کان و، هه په شه کردنی فيرعه ون به کوشتنی مووسا عليه السلام به بيانووی تیکدانی نايين و ناشووب نانه وه له ولات داو، په ناگرتنی مووسا عليه السلام به په روه ردگاری له هه ر خوبه زلگريکی بيبروا به رؤزی لئيرسيينه وه:

خوا دده فرموي: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿١٣﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهٰمٰنَ وَقُرُوْبَ فَقَالُوْا سِحْرٌ كٰذِبٌ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوْا اَقْتُلُوْا اَبْنَاءَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا مَعَهُ، وَاَسْتَحْيِرُوْا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ ﴿١٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُوْنِيْ اَقْتُلْ مُوسٰى وَلِيَدْعُرْ رَبَّهُ اِنِّيْٓ اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِيْنَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِي الْاَرْضِ الْفِسَادَ ﴿١٦﴾ وَقَالَ مُوسٰى اِنِّيْٓ اَعْتَدْتُ لِرَبِّيْ وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مَتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾﴾

شپکر د نه وهی ئەم نایه تانه، له سیزده برکه دا:

١- ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ﴾، به دنیایی تیمه مووسا مان په وان کرد به نيشانه کامانه وه، به به لگه به کی روون و ناشکر اشه وه، که دده فرموي: نایه ته کامان به مووسادا ناردن، (آیات) کوژی (آیه) به، واته: نيشانه (علامه)، زور جار گو تو ومانه به پیتی سیاق مانایه که ی دیار بیده کری، نه گه رنا له نه سلدا به مانای نيشانه (علامه) دتی و ده توانین بلتین:

(آیات) له به کارهینانی قورنان دا، به چوار واتایان هاتوون:

یه ک: دیارده گه ردوونیه کان: ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ءَايٰتِيْنَ ﴿١٢﴾﴾ الإسراء، خورو مانگمان کردوون به دوو نایه ت، دوو نيشانه.

دوو: پرسته کانی فه رمایستی خوا: ﴿إِذَا نُنِئَ عَلَيْهِمُ آيَاتُ﴾ (٥٨) مريم.

سن: موعجزه کانی پیغه مهران: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ (الاسراء).

چار: ههروه ها ئه و به لایانهش که خوا گه له یاخیه پيشوو ه کانی پښ فه وتاندوون، هه ندی جار نه و انیش به نایهت ناوبراون، به لآم به پیتی سیاق ده زانری کامیان مه بهسته.

لیره دا که ده فهرموئی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾

نایهت هه م ده گونجی مه بهست پیتی ئه و فهرمایستانه بی که خوا نار دوونی بو

مووسا، بوئی وه حیی کردوون، هه م ده شگونجی مه بهست پیتی نو موعجزه که ی

بن، وه ک له سوور هتی (الاسراء) دا ده فهرموئی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ

فَسَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُمْ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكُمْ يَمُوسَىٰ مَسْحُورًا﴾ (١٠١)

به لآم: (سُلْطَانٍ مُّبِينٍ) ده گونجی مه بهست نه و شیوه وتویرژو قسه کردنه ی

مووسا عليه السلام بی له گه ل فیرعه وندا، که زور روون و ناشکرا بووه، ده شگونجی

مه بهست پیتی کوی نو نایه ته که و حال و بائی مووسا بی، که خوئی له خویدا

نیشانه و به لگه به کی روون و ناشکرا بووه، له سه ر راستی مووسا عليه السلام.

هه ندیکیش گو توویانه: (سُلْطَانٍ مُّبِينٍ)، مه بهست پیتی گو چانه که به تی، به لآم

وا پنده چی مه بهست زیاتر نه و شیوه وتویرژو ناخاوتنه بی که مووسا له گه ل

فیرعه وندا، کردوویه تی و به لگه کانی زور روون و ناشکرا بوون، بو وینه: ﴿قَالَ

فَمَنْ رَبُّكُمْ يَا مُوسَىٰ﴾ (١١) ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَىٰ﴾ (٥٥) طه،

(فیرعهون) گوتی: نه ی مووسا! پهروه ردگار تان کینه (هی توو ها روون)؟ گوتی:

پهروه ردگار مان نه و زاته یه که بوونی به هه ر شتیکداوه، دوایی رینماییشی کردوه،

که نه وه به لگه به کی زور زور به هیزه له سه ر به دپهینه رایه تیی و پهروه ردگار تیتی خوا،

چونکه هه موو شتیک بوونی پیدراوه، دوایش رینخراوه و رینماییشی کراوه، که نه وه

نماژه یه به هه ردوو یاسای عه قلیبی: هوکاری و، ریک و پیکیی (السَّبِيَّةُ وَالنَّظَام).

خوا عليه السلام مووسای نارد به نیشانه کانه وه و، به به لگه به کی روون و ناشکراوه:

۲- ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَمَانَ وَفِرْعَوْنَ﴾، بۆلای فیرعهون و هامان و قاروون، پئشتریش باسماکرند، نه سلّه که فیرعهون بووه، به لأم هامان وهزیری بووه، یان راوئزکاری بووه، قاروونیش بابایه کی هه لگه راوه بووه له گه لی به نوو نیسرائیل: ﴿إِنَّ قُرُونَ كَانَتْ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبِعَنِّي عَلَيْهِمْ﴾ (۱۶) القصص، به هؤی نهو سه روهدت و سامانهوه که به چه رامیی به سه ریکه وهی ناوه، وهک چون ئیستا هه ندیک لهو دوه له مه نده مشه خورانهی که له په نای دهسته لاتداره حیساب بؤ خواو خه لک نه که ره کاندا، دوه له مه مند ده بن و ده بنه ملیارد پئر، ئیستاش ههر وایه، کاتی خوی قاروونیش له په نای فیرعهوندا بۆته سهروه همه ندو، ساماندار، نه گه رنا قاروون له نه صلدا له قیبتیه کان نه بووه.

نهو سئ کوچکه شوومه ش: فیرعهون و هامان و قاروون، له قورپاندا زۆر باسکراون، له بهرته وهی فیرعهون، په مزو هیما ی خو سه پاندنی سیاسییه، هامان په مزو هیما ی هه لئه له تاندن و چه واشه کاریی راگه یاندنه، قاروونیش په مزو چهوساندنه وهی تابوورییه، گه واته: فیرعهون بهرجهسته که رو په مزو زولمی سیاسییه، قاروون بهرجهسته که رو په مزو چهوساندنه وهی تابورییه، هامانیش په مزو چه واشه کاریی راگه یاندنه.

۳- ﴿فَقَالُوا سَنَجِرُّكَ كَذَابٌ﴾، (یه کسه که مووسا چوو بؤ لایان) گوتیان: نهوه جادووگه ریکی درۆزنه.

۴- ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا﴾، کاتیک هه قی له لایه ن ئیمه وه بؤ بردن.

۵- ﴿قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ﴾، گوتیان: کورانی نه وانیه که بپروایان له گه لدا هیناوه، بیانکوژن.

۶- ﴿وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ﴾، نافرته کانیشیان به پئنه وه له ژياندا.

۷- ﴿وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ﴾، به لأم فیلئ بیپروایان ههر فهوتاو و ونبوویه، بن بهرهمه، واته: فیلئه که یان نامانجه که ی نه پئکاوه، که بریتی بوو: له وهی

مووسا عليه السلام له بهین بهرن و په یامه که ی خه فه بکهن، نجا مادام نامانجه که یان نه هاتو ته دی، به لئ خه لکیان نه زیه تداوه، توانیان نیرینه کانی به نوو ئیسرا ئیل سهر بپرن و نافرته کان بهیلنه وه، به لأم مه به ستیان نه وه بوو که مووسا عليه السلام نامانجه که ی نه پیکتی و، نه توانتی گه له که ی دهر باز بکات له ژیر چنگی فیرعه ون، که چی نهو فیل و پیلانه یان بی ناکام بوو و، مووساش نامانجه که ی خوئی هتیا به دی.

تیمه به سه رهاتی مووسا و فیرعه و نمان له سووړتی (الأعراف) و، له سووړه تی (القصص) دا به دریزی باسکروده، هه روه ها له ههر کام له سووړه ته کانی (یونس) و (طه) و (الشعراء) و (النمل) یشدا تارا دده یه ک قسه مان له باره وه کرده، بو به لیره هه روا به خیرایی به سه ریدا دهر وین و ناچینه نیو ورده کاریه کانه وه.

۸- ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى﴾، فیرعه ون گوئی: لیمکه پرن با مووسا بکوژم، (ذرونی) واته: (خلوئی) یان (دغوئی) یان (اترگوئی) لیمکه پرن، نه مه ش نه وه ی لئوه رده گیری که خه لکیک ده ستیان گرتبی و نه بهیلن، مووسا بکوژی، بیکومان که س ده ستی فیرعه ونی نه گرتوه، که سیش ده ستی فیرعه ونی بو نه گیراوه، به لأم وه ک چون که سیک له به رانبه ر که سینکا هه رده ده کات و، خوئی راده پسکینتی و دلن: مه مگرن، هه رچه نده هیچی پین له گه ل ناکری و، ده یه وی به رانبه ره که ی بترستنی، یان خه لک وا چه واشه بکات که له به رانبه ریدا ده سته پاچه و، پین ده سته لات نیه، نه گه ر بیت و نه بگرن، واده کات که وایچی!

۹- ﴿وَلْيَدْعُ رَبَّهُ﴾، با نه ویش له په روه ردگاری وه پارپی، نه م (ل) هی (وَلْيَدْعُ) (لأم الأمر) ه، بو فه رمانکرده، که لیره دا به کاره ی تراوه له په کسان کردن و گرنگی پینه دان دا، واته: لیمکه پرن با بیکوژم، نجا با نه ویش په کسه ر له په روه ردگاری بپارپته وه، تا کو خوا نه و په روه ردگاری مووسا ده بپه رستی و، ده یه وی تیمه ش هه ر نه و به رستین و، من ناپه رستی وه ک په روه ردگاری تیوه، بزاین داخو چی بو ده کات؟ نجا دواپی فیرعه ون پاساوی هه لویسته که ی خوئی ده داته وه، که بوچی ده یه وی مووسا بکوژی؟ بوچی ده یه وی ده سته به خوینی مووسا سووړ بی؟

۱۰- ﴿إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ﴾، من ده ترسیم ناین و بهرنامه که تان بگورری.

۱۱- ﴿أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾، یان: له زهویدا (واته: سهر زهوی میسردا) ناشووب و ناژاوه دهربخات و بهرپا بکات، (ال)ی (الأرض) بو ناساندن (تعریف)هو ناساندنه کهش بو (عهد)ه واته: ده ترسیم که له سهر زه مینه که دا که سهر زه مینی میسره، ناشووب و ناژاوه بهرپا بکات، که ده لن: ﴿إِنِّي أَخَافُ﴾، (الخوف هنا: الإشفاق) واته: من مه ترسیم هه یه و پهروشی تیوه مه که دینه که تان لن تیکبdat، نه گه رنا ترس (خوف) لیره دا به مانای ترسی راسته قینه نیه، واته: من پهروشی تیوه مه که ناینه که تان لن تیکبdat، یاخود ژینتان تیکبdat، (تبدیل)یش که ده فهرموئی: ﴿أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ﴾، (تغویض الشيء بغيره) نهوه یه که شتیک لابهری و شتیکی دیکه له جتی دابنتی، فهره بوویه کی دیکه له جتی دابنتی.

وشه ی: ﴿أَوْ أَنْ يُظْهِرَ﴾، خوینراویشه ته وه: (أو أن يظْهَر) که نه و کاته ده بی تاواین، (أو أن يظْهَر في الأرض الفساد)، یاخود خراپه و ناشووب له زهویدا دهر بکهوئی، به هوئی نه و ناینه وه که مووسا عليه السلام هیتاویه تی، که واته: فیرعه ون دوو پاساو دینته وه بو کوشتنی مووسا:

یه که م: که پهروشی خه لکه که به تی دینه که یان لن تیکبچتی و، به دینیکی دیکه بگورری، دینه که شیان بریتی بووه له فیرعه ون په رستی!

دووهم: یاخود ژینه که یان تیکبdat و ناشووب و ناژاوه و خراپه ی تیدا په یدا بکات، له سهر زهوی، ژینه که شیان بریتی بووه له کوپلایه تی.

نجا هه موو فیرعه ونه کانی سهر زهوی له رابردووداو تیتستاو له داهاتووشدا، کاتیک ده یانه وئی سزای نه وانه بدن و په لاماری نه وانه بدن، که بانگی هه ق له خواوه به گوئی خه لکدا دده دن، هه ره شه که ی خویمان و زهبر و زهنگه که ی خویمان هه ره وه پاساو دده دنه وه که خه لکینه! تیمه پهروشی دینی تیوه مانه و پهروشی ژینی تیوه مانه! که له راستیدا نه و خه لکه ی له بن دهستی فیرعه ونه کان دایه، نه دینی

هیهه، نه ژینی هیه، تاینیان نیه به مانا باوو عورفیه که ی که خوا به رستن، چونکه دهبتی فیرعهون به رستن، نه ژینیشیان هیه، چونکه ژینیان کویلایه تیه، دینیشیان بت په رستی و فیرعهون په رستی و شت په رستی، به لام فیرعهون نالن: من مووسا ده کوژم له بهر نه وهی په یامی هه قی بو هیناون و، هاتوه تیوه رزگارو ده ریز بکات له ژر چه کمه و پوستانی من! ناچی ناوا بلتی، هه ر ده لتی: بویه مووسا ده کوژم، چونکه نه گه ر بانگه وازه که ی نه و سهر بگری، دینه که شتان تیکده چن و ژینه که شتان تیکده چن، بو نه وهی خه لکی له دژ بوروو ژنن!

نجا نه وه عاده تی هه موو فیرعهونه کانه، تیتاش ته ماشا بکه، به لتی جار جار خه لکیکی مسولمان، نه وانیه ی کار بو نیسلام ده کهن، تیده په رینن و کورق دینن و، هه له و په له یان هیه، به لام له راستیدا هه موو نه وانیه ی ده یانه وی خه لک بیتنه وه بو باوه شی نیسلام، هیچ کامیان نابه وی دینی خه لک تیکدات و، ژینی خه لک تیکدات، به لکو نه وانیه ی دین و ژینی خه لکیان تیکداوه، نه و هوکمرانه خو سه پیتنه ان که خه لک به کویله ی خو یان ده زانن، به لام نه و که سه ی ده لتی: وهرن خه لکینه! با هه موومان به نده ی خوابین و پیکه وه براو ته با بین، تایا ژین بوچی به وه تیکده چن! هه روه ها نه وه دینی راسته قینه یه که هه موومان خوابه رست بین و، هه موومان به نده ی خوا بین، پیکه وه براو ته با بین.

(۱۲) - ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ﴾، مووساش گوئی: من په ناددگرم به په روه ردگاری خو م و په روه رگاری تیوه ش، له هه ر خو به زلگریک.

(۱۳) - ﴿لَا يُؤْمِنُ بِوَمْرِ الْحِسَابِ﴾، که بروای به روژی لپرسینه وه نیه، که واته: خو به زلگریه که ی هه لقولوی بن نیمانیه که یه تی، له بهر نه وهی بروای به روژی لپرسینه وه نیه، بروای به و روژه نیه، که بچیته وه خزمه ت خواو خوا لپی به رستیته وه، نجا یان بروای به خواش هه ر نیه، یان به س بروای به روژی دوایی و، لپرسینه وه و سزاو پاداشت نیه، بویه خو به زلگرن.

مهسه لهی سئیهم:

بهرگریکردنیکسی جوامیرانهو مهردانهی پیاونکی برواداری نیمانی خوشیرهوه، له مووسا، (بهرگریکردن له مووسا عَلَيْهِ السَّلَام)، که چۆن پیاونیک دهکوژن ههر له بهرنهوهی خوا به پهروهردگاری خوئی دهزانی؟! بهلگه روئنهکانیشی بو هیناون؟ ههروهها ناموژگاریی کردن خه لکه کهی، که به بالادهستیان بوغرا نهبن و، له کهولئی خویمان دهرنهچن، به لام قسه پیرینی فیرعهون، فیرعهون قسهی پندهبرئی و دهشلی: جگه له قسهی خوئی بواری هیچ کهسی دیکه نادات و، ههرچی نهویش دهیلی، هه مووی ههر سه راستیهو، هه مووی ههر مایهی به مراد گه یشتن و به نامانج گه یشتنه:

خوا دد فه رموی: ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ. وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَابٌ ﴿٢٨﴾ يَقَوْمُ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَضُرُّنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّسَادِ ﴿٢٩﴾ 》

شیکردنهوهی ئەم ئایه تانه، له نو بره گدا:

١- ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ 》، پیاونکی بروادار له شوینکه وتودانی فیرعهون، دهسته و دابه ره ی فیرعهون، که بره وایه که ی خوئی دهشاردهوه واته: ته قیه ی ده کرد، که ئەمه به کیتکه له به لگه کانی ته قیه، له شوینی خویدا.

ننجا نایا نهو پیاوه برواداره ی له دهست و دابه ره ی فیرعهون، که نیمانه که ی خوئی دهشاردهوه، کئی بووه؟ هه ندیک گوتوو یانه: ناوی (خزقیل) بووه، هه ندیک

گوتووایانه: ناوی (حَبِیْب) بووه، به لَام له راستیدا هیچ به لَگه به کی دَنیا کهر له باره وه نیه، شایانی باسه: که نهم به سه رهاته له (په یمانی کۆن) دا نه هاتوه.

لیره خوا ﷺ به چوار سیفه تان، نه و پایوه پَتِناسه ده کات:

﴿رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ﴾

۱- پیاو بووه و نافرته نه بووه.

۲- برودار بووه.

۳- له دهسته و دایره دی فیرعه و ن و شوئینکه و تووانی فیرعه و ن بووه.

۴- نیمان هه که ی خۆبشی په نهان کردوه و، تا کو نه و کاته نه یان زانیوه، بروداره، به لَام وه ک گوتراوه: «تیغی ره سه ن خۆی له کالاندا رانا گرتی»، له کاتیکدا نه وان خه ریکن مووسا بکوژن، نه گهر ئیستا نیمان هه که ی خۆی ناشکرا نه کات و، کارکی خیری که له دهسته دیت به رگریه که ده ی توائی له مووسای نه کات، نه دی که ی نیمان هه که ی خۆی ناشکرا ده کات؟ دوا ی کوشتنی مووسا ﷺ گریمان، نه گهر هه ره شه که ی فیرعه و ن سه ری گرتبایه، چی ده کرتی؟ نۆمهت نه گهر نیمان ی نه ما، وه ک جه سه ته به که سه ری نامینی و هیچی پیناکرتی! بۆیه دیته قسه ده لئ:

(۲) ﴿أَنْفَتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾، نایا پیاوئیک ده کوژن هه ره له به ره نه وه دی ده لئ: په روه ردگارم خویه! ﴿أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾، واته: (لَأَنْ يَقُولَ) به هو ی نه وه ده که ده لئ: په روه ردگارم خویه، هه ره له سه ره نه وه ده ی کوژن! واته: ته نیا خوا په روه ردگار، نایا له سه ره نه و قسه هه قه ده ی کوژن؟ کاره که تان زۆر کارکی بن جتیه، چونکه پرسیا رکردنه که ی که ده لئ: ﴿أَنْفَتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾، پرسیا رکردنی نکوو لیلیتکه ره انه به، واته: شتیکی زۆر بن جت ده کهن، ره خه یان لی ده گرتی.

(۳) ﴿وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾، به لَگه ره شه نه کانیشی له په روه ردگار به وه بو هیتان، (البینات) کو ی (بیئنه) به، واته: به لَگه به کی روون و ناشکرا، که مه به سه پتی

نۆ موعجزه کانن: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ (الإسراء، ده شگونجی مه بهست پیئی نهو ناخاوتن و وتویژه بن، که مووسا عَلَيْهِ السَّلَام زۆر به به لنگه کی به هیزه وه له گه ل فیرعه وندا قسه کی کردوه.

۴- ﴿وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ﴾، نه گهر (گریمان) درۆکاریش بن، زیانی درۆیه که کی بۆ خۆیه تی.

نهو پیاوه برواداره دینی بۆیان شیده کاته وهو ده لئ: نه گهر مووسا عَلَيْهِ السَّلَام ههر له بهر نه وهی ده لئ: پهروه ردگارم خواجه، بیکوژن، له حالیک که به لنگه رۆشنه کانیشی بۆ هیناون، حالی له دوو نه گهر به دهر نیه:

أ- نه گهر درۆ بکات، نه وه درۆیه که کی به زیانی خۆی تهواو ده بن، واته: نه گهر درۆ بکات دوابی درۆیه که کی لئ که شف ده بن، مهیدانی درۆ کورته، لئی که پزین و مؤله تی بدهن، بزانین داخۆ چی ده لئ؟

۵- ﴿وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدْكُمْ﴾

ب- نه گهر راستگۆش بن (درۆکه نه بن)، به لکو راست بن و راست بکات، به لای که مه وه هه ندیک له وهی که گفتان پیده داو، هه په شه تان پیئی لیده کات، تووشتان دئی، نه گهر هه مووشتان تووش نه یه ت، هه ندیکتان تووش دئی، واته: له سه ره تاوه هه ندیکتی ده بینن، نه گهر هه مووشی نه بینن، یانی: نه گهر درۆ بکات، نه وه هه یج زیانیکتان پیئ ناگات و ههر بۆ خۆی زیانبار ده بن، نه گهر راستیش بکات، تیره زیانیکتی زۆر گه وره ده که ن، نه گهر راست بکات، پیغه مه بری خوا بن، که ده لئ: نه گهر پروا نه هینن، خوا تووشی به لاتان ده کات، نه گهر به لایه که که هه په شه تان پیئ لیده کات، هه موویشی نه بینن، به لای که مه وه سه ره تابه که کی ده بینن بۆیه شه ده فه رموی: هه ندیکتی (بَعْضُ الَّذِي يَعِدْكُمْ) له بهر نه وه نیه له گوماندا بن له مووسا عَلَيْهِ السَّلَام به لأم نه وه هه په شه یه کی که مووسا کردوو یه تی له فیرعه ون و دارو دهسته که کی، هه موو هه په شه که یان نه بینیه، به لکو سه ره تابه که یان بینیه، که خنکانه له دهر یای سووردا، دوابیش له جیهانی بهرزه خدا سزا ده درین و، دوابی له قیامه تیش ههر سزا ده درین، بۆیه فه رموو یه تی: هه ندیکتی.

هه‌لبه‌ته بۆیه‌ش هه‌ردوو ته‌گه‌ره‌که‌ی هه‌نانون، (درۆ بکات، یان راست بکات) تاکو گومانێ نه‌وه‌ی پێ نه‌بن که بر‌وای هه‌نناوه، چونکه جاری نایه‌وێ به بر‌وادار ده‌ربکه‌وێ، جاری ده‌یه‌وێ بَلْت: منیش هه‌ر له خۆتانم، چونکه ئیمان‌ه‌که‌ی شار‌دۆته‌وه، منیش هه‌ر له خۆتانم، به‌لام وهرن با به ئینصافه‌وه ته‌ماشای بکه‌ین، نه‌و کابرایه ده‌لت: من نوێنه‌ری خوام، ئنجا ئایا به‌س له‌به‌ر نه‌وه‌ی ده‌لت: په‌روه‌ردگارم خواجه، ده‌یکوژن؟ واته: له‌سه‌ر نازادی بی‌رورا ده‌یکوژن؟ پاشان چه‌ندان به‌لگه‌شی بۆ هه‌نانون، دواییش حاڵی له دوو ته‌گه‌ران به‌ده‌ر نیه، یان راست ده‌کات، یان درۆ ده‌کات، ته‌گه‌ر درۆ بکات، خۆی زیانباره‌و، ته‌گه‌ر راستیش بکات، زۆر خه‌ته‌ره، ته‌گه‌ر قسه‌کانی راست بن، ئیوه زه‌ره‌رێکی گه‌وره ده‌که‌ن که‌واته: مه‌یکوژن و لێی گه‌رێن، مه‌به‌ستی نه‌وه بووه.

۶- ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾، به‌ دلنایی خوا پێنمایی که‌سیک ناکات، یاخود که‌سیک راسته‌ رێ ناکات، که زێده‌ر‌وویی‌کاری زۆر درۆزن بیت، ته‌م قسه‌یه‌ش دوو رووی هه‌ن، واته: ته‌گه‌ر مووسا بَلْت: نوێنه‌رو پێغه‌مبه‌ری خوام و نه‌ویش نه‌بن، مانای وایه زۆر درۆزنه‌و، زۆری تێپه‌راندوه، خواش راسته‌ رێی ناکات، قسه‌که‌ی نه‌و رووه‌ی هه‌یه، هه‌روه‌ها نه‌و رووه‌شی هه‌یه که: نه‌ی فیرعه‌ون! تۆ که هه‌ر له خۆرا خه‌لکی بکوژی، له‌سه‌ر نه‌وه‌ی ده‌لت: په‌روه‌ردگارم خواجه، ئنجا به‌ درۆی دابنێی، مانای وایه: زۆر زێده‌ر‌وویی‌کاری و زۆریش درۆزنی، خواش راسته‌ر‌یت ناکات، قسه‌که‌ی هه‌ردووک رووی هه‌ن.

۷- ﴿يَوْمَ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَهَرْنَ فِي الْأَرْضِ﴾، نه‌ی خه‌لکه‌که‌م! ته‌م‌رۆ ئیوه هوکمرانییتان هه‌یه‌و ده‌ست‌ر‌وویشتوون له زه‌ویداو بالا ده‌ستن، به‌لام به‌وه بوغرا مه‌بن و له خۆتان بایی مه‌بن.

۸- ﴿فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا﴾، ئایا کێ له‌ سزای خوا ده‌ربازمان ده‌کات، ته‌گه‌ر سزای خوامان بۆ هات؟ که ده‌فه‌رموێ: ﴿يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ﴾، (يَنْصُرُنَا)

مانای (يُنْقِدُنَا)، (دهربازمان دهکات، قوتارمان دهکات) ی خراوه ته تيو، چونکه به پیتی (من) بهرکاری خواسته، نایا کنِ دهربازمان دهکات له سزای خوا، له تۆله ی خوا؟.

۹- ﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴾، فیرعهون (قسه ی پیبری) گوئ: ههر نهوئه تان پین ده لیم: که خۆم به راستی ده زانم، ههر چی که منیش تیوه ی بو رینمای ده کهم ههر سهر راستیه و به ناکام و مراد گه یشتنه، ﴿ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ ﴾، (مَا أَجْعَلْكُمْ رَالَيْنَ إِلَّا مَا آرَاهُ لِنَفْسِي، أَي: مَا أُشِيرُ عَلَيْكُمْ بِأَنْ تَعْتَقِدُوا إِلَّا مَا أَتَقَدُّهُ)، واته: واتان لیناکه م بینن، جگه له ودی که خۆم بو خۆمی ده بینم، واته: هیچ شتیکتان پین نالیم که بروای پیبینن، جگه له ودی که من بروام پیته تی.

نا نه وود لوژیکی فیرعه و نانه به! که ده بی ته نیا وهک من بیر بکه نه وه، نه وودی من به چاکى ده زانم، ئیوه ش نه وه به چاک بزنانن، من چی ده بینم، ئیوه ش ههر نه وه بینن، ههر چی ش ده یلیم، هه مووی راسته، نه یگوتوه: ده گونجی راست بی، ده گونجی بیپیکم یان نه یپیکم، نا، ههر چی من ده یلیم: هه مووی راسته و هه مووی نه وپه ری سهر راستی تیدایه!!

که دیاره نه مه قسه پیبرینی فیرعه ونه به و پیاوه برواداره، به به لگه ی نه وه که به (و) ی بادانه وه (عطف) بانه دراوه ته وه و به کسه ر: ﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ ﴾، به لām نه گه ر فیرعه ون له نۆره ی خۆیدا قسه ی کردبایه، خوا ده یفه رموو: (وَقَالَ فِرْعَوْنُ)، به لām لیره دا ده لئ: ﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ ﴾، واته: له ئیو قسه کانی نه وودا، قسه که ی کردوه.

له کو تایی نه م مه سه له یه دا، با نه و ده قه بینن:

﴿ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قِيلَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَخْبَرْنَا بِأَسَدِ شَيْءٍ صَنَعَهُ الْمُشْرِكُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي بِفَنَاءِ الْكَعْبَةِ، إِذْ أَقْبَلَ عَثْبَةُ بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ، فَأَخَذَ مِنْكَبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَلِمَةَ تَوْبَةٍ فِي عُنُقِهِ فَخَنَقَهُ خَنْقًا شَدِيدًا، فَأَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ فَأَخَذَ مِنْكَبَيْهِ، وَدَفَعَهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: ﴿ أَنْتَقَلُونَ ﴾

رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّهِ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ﴿٤﴾ (أخرجہ البخاری: ۴۸۱۵).

واته: عوروهی کوری زوبهیر ده‌لئی: به عه‌بدولآئی کوری عه‌مری کوری عاص (خوا له هه‌موویان رازیی) گوترا: هه‌والمان پییده به سه‌ختترین شت که هاوبه‌ش بو خوا دانه‌ره‌کان به پیغه‌مبه‌ری خویمان کردیی ﷺ له مه‌ککه، قورسترین شت چی بوو؟ گوئی: رۆژتیک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له هه‌وشه‌ی که‌عبه‌دا (له په‌نای که‌عبه‌دا) نوژی ده‌کرد، عوقبه‌ی کوری موعه‌بط هات شانی پیغه‌مبه‌ری گرت ﷺ و عه‌بایه‌که‌ی که له‌سه‌ری بوو، زۆر له ملی توند کردو به توندیی پشووی پی ته‌نگ کرد، نه‌بوو به‌کریش له‌وو بوو (خوا لئی رازی بی) هات هه‌ردوو شانی عوقبه‌ی گرتن و پالی پیوه‌ناو له پیغه‌مبه‌ری دوور خسته‌وه ﷺ. ئنجا گوئی: ﴿أَنْفَتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّهِ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾، ئایا پیاویک ده‌کوژن هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی ده‌لئی: په‌روه‌ردگارم خوابه؟

بۆیه له هه‌ندیک شوئنه‌واراندا هاتوه، گوتراوه: نه‌بووبه‌کر (خوا لئی رازی بی) له چه‌ندان پیاوی وه‌ک نه‌و پیاوه برواداره، که ئیمان‌که‌ی خوئی شارده‌ته‌وه، په‌له‌که‌ی گه‌وره‌تره، نه‌و ئیمان‌که‌ی خوئی شارده‌ته‌وه و به‌س قسه‌ی کرده‌وه، به‌لام نه‌بوو به‌کر به کرده‌وه چوو کابرای پال پیوه‌ناوه و ئیمان‌که‌ی خوئی نه‌شارده‌ته‌وه، هه‌موو که‌س ده‌زانئ، که نه‌بوو به‌کری صیددیق هاوه‌لیک و بروادارنکی زۆر دلسۆز بووه له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ.

مهسه لهی چوارهم:

هۆشداریی دانی پیاوه بروداره که به گهله کهی، به وه که مهترسیی هه مان چاره نووسی شوومی گهله کانی نووح و گهله عادو گهله سه موودو .. هتد، هه ره ها مهترسیی رۆژی به کدی بانگکردنی مروّفه کانی، لیتان هه به که رۆژی قیامته:

خوا ده فه رموی: ﴿ وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَنْقَرُ اِنِّیْ اَخَافُ عَلَیْكُمْ مِثْلَ یَوْمِ الْاَحْزَابِ ﴿۳۱﴾ مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُوْدَ وَالَّذِیْنَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللهُ یُرِیْدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿۳۲﴾ وَیَنْقَرُ اِنِّیْ اَخَافُ عَلَیْكُمْ یَوْمَ النَّسَادِ ﴿۳۳﴾ یَوْمَ تُولُوْنَ مُدْرِیْنَ مَا لَكُمْ مِنَ اللهِ مِنْ عَاصِمٍ ﴿۳۴﴾ وَمَنْ یُضِلِلِ اللهُ فَا لَمْ یَنْ هَادِ ﴿۳۵﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایەتانه، له ده برگه دا:

۱- ﴿ وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ ﴾، ئەو که سهی برۆای هینابوو گوئی: هه ره له سه ره برگر بیکردنه که له مووسا عليه السلام به ردهوام ده بی و، که فیره ونیش قسهی پین ده بری: ﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ مَا اُرِيكُمْ اِلَّا مَا اَرَى وَمَا اَهْدِيكُمْ اِلَّا سَبِيلَ الرَّسَادِ ﴾، وه که پیتی باسمانکرد، ئەو پیاوه بروداره ناو ره له قسه کهی فیره ون ناداته وهو، گوئی پیتادات، قسهی له سه ر بکات، به لکو وه که ئەو قسه به هه ره نه کرابن، له سه ر قسهی خۆی به ردهوام ده بی و ده لئ:

۲- ﴿ يَنْقَرُ اِنِّیْ اَخَافُ عَلَیْكُمْ مِثْلَ یَوْمِ الْاَحْزَابِ ﴾، ئەو که له کهم! ئەو خه لکه کهم! من مهترسیی ویتنه ی رۆژی کومه له کانم لیتان هه به، واته: رۆژیک که پیرو تاقمه کافر ده کان تیتدا فهوتاون، ویتنه ی رۆژیکی ناوا بو تیهو پشبینیی ده کهم، مهترسیم هه به هه مان به لا که تووشی گهله پشوو ده کان و گهله فهوتاهه سه ره به فهتارهت چوو ده کان بووه، گهله یاخی و هه لکه راهه کان له خوا عليه السلام و، له پیغه مبه رانی خوا عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

و په یامه کانی خوا، ده ترسیم هه مان به لاتان به سهر بن، له بهر نه وده ی هه مان هه لویتستی نه وان ده نوینن.

(يَوْمَ الْأَحْزَابِ: جِئْسُ الْيَوْمِ الَّذِي هَلَكَ فِيهِ الْفِتْنَةُ الْكَافِرَةُ)، واته: (يَوْمَ الْأَحْزَابِ) مه به ست پتی کوی نه و روزه انه یه که کومه له کانی کافران تیاندا فه وتاون، دواپی چهند وینه یه که دینتته وه، لهو که له فه وتاوانه.

(٣) - ﴿مِثْلَ دَابِّ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ﴾، وه ک عاده تی که لی نوح و، عادو، سه موود، (الدَّابُّ: الْعَادَةُ وَالْعَمَلُ الَّذِي يَذَابُ عَلَيْهِ عَامِلُهُ)، (دَاب) نه رتتیک و کرده وه یه که، بکه ره که ی له سه ری به رده وام ده بیت، واته: ودک نه رتتی که لی نوح که بیروابوون به نوح ﷺ، که لی عاد، که بیروابوون به هوود ﷺ، که لی سه موود، که بیروابوون به صالح ﷺ.

(٤) - ﴿وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾، هه روه ها که لانی دیکه دوا ی نه وان، که بیروابوون به پیغه مه به رکانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، عاده ت و نه رتتی نه وان چوون بوو؟ نه وه بوو که سه ر که ش و ملهور و یاخیبوون، سه ره نجام تووشی سزادران بوون، من مه ترسیی نه وه م هیه، تیوه ش له سه ر هه مان ریچکه و نه رتتی نه وان برؤن و، هه مان سزاو به لاشتان به ملدابن، که به ملی نه واندا هاتوه.

(٥) - ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ﴾، به دلنایی خواش هیچ جوړه سته میکی بو به بنده کانی ناوی، به لکو به دادگه ری بی سنووری خو ی ﷻ، مامه له یان له که لدا ده کات، که واته: نه وان هی به و شیوه یه سزادران و سه ریان به فه تاره ت چوود، خو یان سته میان له خو یان کرده، وه ک ده فه رموی: ﴿فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ (٧٠) التوبة، واته: خوا سته می لینه ده کردن، به لکو خو یان سته میان له خو یان کرد.

که ده فه رموی: ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ﴾، (فَصِرَ نَفِي إِزَادَةِ الظُّلْمِ عَلَى اللَّهِ)، (خوا ﷻ هیچ جوړه سته میک له بنده کانی ناکات)، لیره دا لابردنی ویستی

ستم له خوادا كورت هه ٿينراوه، واته: بهس خوايه كه هيچ جوړه ستميكی بو بنده كانی ناوې، نجا نه گهر نه يه وې، دياره ناشيكات.

نجا دووباره ی ده كاته وه:

(٦) - دووباره ی ده كاته وه: ﴿وَيَقَوْمٍ اِنِّيْ اَحَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ النَّارِ﴾ هه روه ها نه ی خه لکه كه م! من مه ترسیی پوژی یه كدی بانگ كردن لیتان هه یه، (يَوْمَ النَّارِ)، خو ټراویشه ته وه: (يَوْمَ النَّارِ)، به (ي) ش خو ټراویشه ته وه به ژئر (كسرة) یش خو ټراویشه ته وه، جیی سه رنج نه وه یه كه لیره دا نهو پیاوه بپواداره چهند جارنك (وَيَقَوْمٍ) ی دووباره ده كاته وه، نه ی كه له كه م، نه ی خه لکه كه م، نه ی كومه له كه م، واته، منیش یه كیتكم له خو ټان، به رزه وه ندیی ټیوه هی منیشه، زیان و خراپه ی ټیوه هی منیشه، كه ده فهرموئ: من مه ترسیی پوژی یه كدی بانگ كردن لیتان هه یه، یه كیتك له ناوه كانی پوژی دواپی: (يَوْمَ النَّارِ)، یان (يَوْمَ النَّارِ) یه، پوژی یه كدی بانگ كردن، له بهر نه وه ی ټییدا خه لك بانگی یه كدی ده كات و فریشه كان بانگی مروغه كان ده كهن، نجا نه هلی به هه شت بانگی نه هلی دوزه خ ده كهن، نه هلی دوزه خ بانگی نه هلی به هه شت ده كهن، نه هلی نه عرفا قسه له كه ل هه ردوو ك لایاندا ده كهن، پوژنكه زور یه كدی بانگ كردن ټییدا هه یه، بویه ش یه كیتكه له ناوه كانی، نجا كه لیره ده فهرموئ: من له پوژی یه كدی بانگ كردن مه ترسییم لیتان هه یه كه واته: ټیوه ټیستا وه لمی بانگ كردن من بده نه وه، نه وه ك پوژی یه كدی بانگ كردن په شیمان ببنه وه.

(٧) - ﴿يَوْمَ تُولُوْنَ مُدْرِيْنَ﴾، نهو پوژی به پشت ټیكر دنه وه راده كهن، (تُولُوْنَ) راده كهن، (مُدْرِيْنَ) پشت ټیكر دنانه، پشت هه لكر دنانه، یان: هه ردوو كیان یه ك واتان، بویه گوتراوه: (مُدْرِيْنَ: حَالٌ مُّؤَكَّدَةٌ لِّعَامِلِيهَا)، ﴿يَوْمَ تُولُوْنَ مُدْرِيْنَ﴾، را ده كهن، پوو وه رده گپرن له حال ټیكا كه پشتان كردو ته نه وه ی لپی راده كهن، واته: لپی راده كهن به پشت ټیكر دنه وه، یاخود: (أَيُّ تَعْرِضُونَ وَتَهْرَبُونَ مِنْ دُونَ النَّفْثِ بَلِّ قَهْقَرِيًّا)، نه وه ش واتا یه كی ديكه یه: كاتيك مه ترسیه كی گهورت پوو به پوو ده بن، كه توبه ره و پوو ده چی و نهو مه ترسیه به ره و پوو دئ، نه گهر زور به په له رابكه ی ناوړ نادیه وه، پشت بكه یه مه ترسیه كه

نجا رابکھی، به لکو هەر پاشه و پاش ده کشتیه وه، نه وه پتی ده گوتری: (الرُّجُوعُ قَهْقَرًا) واته: کاتیک پاشه و پاش بکشیتته وه، نه ک پرو و هرسوو ریتن، پشت بکاته مه ترسیه که، نجا رابکات، به لکو هەر ریک ده کشتیه وه له شوینی خویه وه پاشه و پاش.

۸- ﴿مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ﴾، له و رۆژه دا له لایه ن خواوه، هیچ پاریزه ریکتان نیه، یا خود هیچ پاریزه ریکتان نیه له سزای خوا، ﴿مَنْ أَلَّوْهُ﴾، واته: (مَنْ عَقَابِ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ)، (العاصم: المانع وَالْعَاقِظُ)، دیاره: ﴿مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ﴾، (مَنْ) ی به که م پتی ده گوتری: (مَنْ) ی ده ستپیک، (مِنْ الْإِبْتِدَائِيَّةِ)، واته: له به رانبه ر سزای خوا دا نیتانه: ﴿مِنْ عَاصِرٍ﴾، هیچ جوړه پاریزه ریک (مَنْ) ی دوو م زیاد کراوه بو جه خت کرده وه ی لابردن (مَزِيدَةٌ لِتَأْكِيدِ النَّفْيِ) واته: هیچ جوړه پاریزه ریک نه که م نه زور چنگتان ناکه وی، که سزاو جه زره به ی خوی پهروه دگارتان لږ دور بخاته وه و بتناپاریزی.

۹- ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، هەر که سیکیش خوا سه رگه ردان و گومرای بکات، هیچ جوړه رینماییکاریکی نیه.

﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، ﴿مِنْ هَادٍ﴾، دیسان نه م (مَنْ) ه، زیاد کراوه بو جه خت کرده وه، نه که رنا ده یتوانی بفرموی: (مَا لَهُ هَادٍ)، به لام ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، واته: هیچ جوړه رینماییکاریکی نیه، هەر له سه ره تای رینماییکارییه وه تا کو کوتایی.

لیره دیاره چهند فسه به که به سیاق و سه لیه ده زانرین، قرتینراون، که ده فرموی: ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، (أَي: هَذَا إِرْسَادٌ لَكُمْ، فَإِنَّ هَذَا كَمُ اللّٰهُ، عَمِلْتُمْ بِهِ، وَإِنْ أَعْرَضْتُمْ عَنْهُ، فَذَلِكَ لِأَنَّ اللّٰهَ أَضَلَّكُمْ، وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ)، واته: نه مه رینمای خوی، نجا نه گه ر خوا راسته ری کردن بو رینمای خوی و، خستیه سه ر نه و راسته رییه که پیشانتان ده دات، نیوه ش کارتان پتی کرد، (نه وه خو شبه خت)، به لام نه گه ر پشتتان تیکرد، نه وه به هوی نه وه وه یه خوا گومرای کردوون، که سیکیش خوا گومرای بکات، که س ناتوانی رینمای بکات.

هه‌بته وهک جاری دیکه‌ش گوتوو مانه: خوا سوره تنویر نه له گۆتره کهس گومرا ده‌کات، نه له گۆتره‌ش کهس ده‌خاته سه‌ر راسته‌ری، بئگومان خوا رتنامایی مروّقه‌کان هه‌مووان ده‌کات، به‌لام نه‌وانه‌ی رتنامایی خوا وه‌رناگرن، خۆیان ده‌بنه هۆی سه‌رگه‌ردانیان، به‌لام بۆیه خوا سوره تنویر پالیده‌داته لای خۆی، چونکه به‌پیتی سیستمیک که خوا دایناوه، نه‌و پرۆسه‌یه دیته‌دی.

پاشان که‌سیکیش که رتنامایی خوا قبوول ده‌کات و وه‌ریده‌گری، نه‌وه مانای وایه راسته‌ری ده‌بن، دیاره‌ی ئه‌ویش هه‌ر به‌ویستی رده‌های خویه، به‌لام نه‌و مروّقه‌ی خۆی مانا رتنامایی خوی هه‌لبژاردوه، هه‌ر بۆیه خوا سوره تنویر ده‌فه‌رموی: ﴿وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ﴾ (۲۷) ﴿إِبْرَاهِيمَ، وَاتِهِ: خُوا سته‌مکاران گومرا ده‌کات، نه‌دی کئ هیدایه‌ت ده‌دات؟ له‌شونئ دیکه ده‌فه‌رموی: ﴿وَهَدَىٰ إِلَيْهِ مِّنْ أَنَابٍ﴾ (۲۷) ﴿الرَّعْدَ، که‌سیک که له‌ناخه‌وه بۆ لای خوا ده‌گه‌رتنه‌وه، خوا نه‌وانه راسته‌ری ده‌کات، نه‌گه‌رنا وهک رتنامایی گشتیی، خوا رتنامایی هه‌موویانی کردوه، وهک ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ﴾ (۱۷) ﴿فَصَلَّتْ، وَاتِهِ: تيمه رتنامایی گه‌ل سه‌موودمان کرد بوو: ﴿فَاسْتَجَبُوا أَلْعَمَىٰ عَلَىٰ أَهْدَىٰ﴾ (۱۷) ﴿فَصَلَّتْ، به‌لام کویریان به‌سه‌ر رتنامایدا هه‌لبژارد، مانای وایه خوا رتنامه‌یه‌که‌ی بۆ هه‌مووان خستۆته‌روو، به‌لام راسته‌ری کردنه‌که، تابه‌ته به‌وانه‌وه که رتنامه‌یه‌که‌ی خوا وه‌رده‌گرن، نه‌وه‌ی رتنامایی خوا وه‌ر نه‌گری و قبوولئ نه‌کات و، رده‌ی بکاته‌وه، دیاره سه‌رگه‌ردان و گومرا ده‌بن، به‌پیتی سیستمیک که خوا دایناوه، له‌ژیانی به‌شه‌ردا.

مهسه لهی پیتجه م:

بیرخستن وه یان له لایهن پیاوه برواداره که وه، که پیتشتریش یوسف
 علیہ السلام یان وهک پیتغه مبهه بۆ لا هاتوه، به لام ههه له باره یه وه دوو دل بوون،
 دوای مردنیشی پیتان وابووه هیچ پیتغه مبهه ری دیکه نایهن و، سه رزه نشتکردنی
 کهسانی شه ره قسه که ره دژی نایه ته کانی خوا، که خوا دلیان مۆر ده کات و، لیتان
 تووره و پهسته:

خوا ده فه رموی: ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي
 شَكِّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ نَبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا
 كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣١﴾ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
 اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ كُفْرًا مِّمَّا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ
 عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُّكْتَبِرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٢﴾﴾

شیکردنه وهی ئه م، دوو نایه ته له ده برکه دا:

١- ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ﴾، به دلنایایی یوسفیش پیتشتر
 به لگه رۆشنه کانی بۆ هیتان، راسته مانایه که ی ناوایه: یوسف به به لگه رۆشنه کانه وه
 هاته لاتان، به لام مه به ست نه وه یه یوسف به لگه رۆشنه کانی بۆ هیتان.

بوچی ده فه رموی: (وَلَقَدْ؟) دیاره (و) ده که بۆ بادانه وه و گیرانه وهی نه م قسه به
 بۆ سه ر قسه کانی پیتش، به لام (لَقَدْ) بۆ جه ختکردنه وه یه، چونکه هه م (ل) ده که
 (ل) می سویند پتی خواردنه و، هه م (قَدْ) یش بۆ ساغکردنه وه و دلنایکردنه وه یه،
 له بهر نه وهی نه وان مه زه ندهی به درۆدانیان لیکراوه و، وا پیده چتی بر وایان
 به یوسف علیہ السلام نه بوو بی، به لتی: له رووی کاروباری دنیا یه وه له توانا کانی
 زۆر به هه ره مه ند بوون، به تایهت له رووی ئابووریه وه، به لام وا پیده چتی وه ک

پنځه مبهري خوا پروايان پي نه بوو پي، بويه ده فهرموي: ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ﴾، پيشتر يوسف عليه السلام به لگه روشنه کاني بو هيناون. (٢) ﴿فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكِّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ﴾، که چي تيوه هر له دوو دلبيدبوون به رانبه ر به وهی بوی هينا بوون، نه مه نه وهی ليوه رده گيري، که يوسفيان وهک پنځه مبهري خوا قبول نه کردوه، مه گهر که ميکيان.

دياره يوسف عليه السلام، وهک هه موو پنځه مبه راني خوا به لگه روشنه کاني هيناون، به رنامه و ريبازيکي روشن و گهش و سپي پيووه، وهک له و باره وه نه فهرمو دديه هاتوه: ﴿عَنِ الْعِزْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى الْبَيْضَاءِ لَيْلَهَا كُنْهَارَهَا لَا يَزِيغُ عَنْهَا بَعْدِي إِلَّا هَالِكٌ، وَمَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِمَا عَرَفْتُمْ مِنْ سُنَّتِي وَسُنَّةِ الْأَخْلَاقِ الرَّاشِدِينَ الْمُهْدِيِّينَ﴾ (أخرجه أحمد: ١٧١٨٢، وابن ماجه: ٤٣، والحاكم: ٣٣١).

واته: عيرباضي کوري ساريه (خوا لتي را زيبي) ده لتي: پنځه مبهري خوا عليه السلام فهرمووي: من تيوه له سره رنيه کي سپي و روون به جي هيشتوه، شه وه که يشي وهک روزه که ي وايه، له دواي من مه گهر که سيک فه وتاو پي، نه گهرنا لتي لانادات، هر که سيک له تيوه بزي (ته مه ني هه پي له دواي من) راجي اي و کيشه و مشت و مري زور ده بيني، به لام تيوه نه و ريبازي من که ناسيوتانه بيگرن و، ريبازي جينشينه سره راسته هيدا به تدراره وه کانم بگرن.

هه لبه ته مه به ست له ريباز (سنة) ليره دا وهک زور جاري ديكه گوتوومانه: واته: به رنامه و ريبازي پنځه مبه ر عليه السلام، نه ک به و چه مک و واتايه که سوننه ت ياني: نه و شتانه نه گهر مرؤف بيانکات، خيري ده کات و پا داشتی هه يه و نه گهر نه يانکات، خيري کي له ده ست چووه! ليره دا ريباز، هه روه ها له هه موو قورثانيشدا که خوا باسي (سنة) و (سنن) ده کات هه ر به ماناي ياساکاني خوا، ريبازي خوا،

هروه‌ها پیغمبریش ﷺ وشه‌ی (سنه)‌ی به منای ریبازی خوئی به کاره‌یناوه، که هه‌ناوو هه‌وین و جه‌وه‌ری ریبازی پیغمبریش ﷺ کتیبی خواجه.

۳- ﴿حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ﴾، هه‌تا کاتیک که یوسوف مرد، کوچی دوابی کرد.

۴- ﴿فَلَمَّا لَنَ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا﴾، گوتتان: له دواى وی خوا هیچ ره‌وانه‌کراوتیک نانیری، هیچ پیغمبرینک نانیری، ئەمه دوو واتای هه‌ن:

أ- یان مه‌به‌ستیان ئەوه بووه که تازه له دواى یوسوف، خوا هیچ پیغمبرینک نانیری.

ب- یان مه‌به‌ستیان ئەوه بووه که یوسوفیش هه‌ر پیغمبر نه‌بووه، واته: به توانجه‌وه گوتوویناوه: له‌مه‌ودوا که‌سی دیکه نایه‌ت بلیت پیغمبرم، ئەگه‌رنا بروایان نه‌بووه که یوسوف پیغمبره‌وه خوا نارادووینه‌تی، به‌لکو مه‌به‌ستیان ئەوه بووه که هیچ رپی تیناجی له داهاتوودا پیغمبرینک بی، ئەمه‌ش ئەوه ناگه‌یه‌نی که ئەویان به پیغمبر دانابن، واته: نه ئەویش پیغمبره‌وه نه که‌سیکی دیکه‌ش دئی، به ناوونیشانی پیغمبر خوئی به تیمه بناسینتی.

۵- ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾، هه‌ر به‌و شیوه خوا هه‌ر که‌سیک زنده‌رۆبیکاری، دل پر له‌گومان بی، گومرای ده‌کات.

خوا ئەوانه گومرا ده‌کات، که زنده‌رۆبیکار بن و دل پر له‌گومان بن به‌رانبه‌ر به‌په‌یامی خواو به‌رانبه‌ر به‌خوا ﷺ، ئەوانه شه‌یتان زه‌فه‌ریان پنده‌بات، له رپی گوناوه‌و تاوان و لادانه‌کانی مروّفه‌وه، شه‌یتان زه‌فه‌ر به‌مروّف ده‌بات، دل و ده‌روونی داگیر ده‌کات و، پری ده‌کات له‌گومان و دوو دلیی.

که لیره‌دا ده‌فه‌رموئی: ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾، به‌و شیوه‌یه خوا که‌سیک که زنده‌رۆبیکاری دل له‌پر له‌گومان و دوو دل بی، گومرای ده‌کات، له‌گه‌ل ئەوه‌ی دوابی دئی، تا کو‌تایی ئەم نایه‌تانه، ده‌گونجی هه‌مووی قسه‌ی پیاوه‌ی برواداره‌که بی، ده‌شگونجی فه‌رمایشتی خواى به‌رز بی،

نیواخنی کرده، له گه ل قسه ی نه و پیاوه بروادارهدا، چونکه دواپی بهردهوام ده بی ده فهرموی:

(٦) ﴿الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾، نهوانه ی مشتومر و شه ره قسه ده کهن، له دژی نایه ته کانی خوا.

(٧) ﴿بِعَيْرِ سُلْطَنِ انْتَهُم﴾، به بی به لگه به کی به هیز که بویان هاتبی، واته: به بی به لگه به کی نه قلبی، به بی به لگه به ک که له خواوه هاتبی، له دژی نایه ته کانی خوا قسه ده کهن، نهوانه ی به و شیوه یه ن:

(٨) ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾، نهوه زور بوغز تراوه له لای خواوه له لای نهوانه ی بروایان هیناوه (کبر: مثل ساء و بنس، مقنتا همیز، ای: کبر مقنت جدالهم)، (کبر) وه ک (ساء) و (بنس) وایه و (مقنتا) ته میزه، یانی: بوغز تراوی شه ره قسه که یان زور زله.

واته: شه ره قسه کردنه که یان زور بوغز تراوه له لایه ن خوا، له لایه ن نهوانه ی که بروایان هیناوه، واته: بوغز تراوییه که ی زور گهوره به و خوا زور رقی لی هه لده ستی، له و شه ره قسه و دم به دمه یان له دژی نایه ته کانی خوا، به بی نهوه ی شه ره قسه که یان پشت نه ستور بی به به لگه به ک که له خواوه بویان هاتبی، (المقنت: أشد الغضب، وهو كناية عن شدة العقاب)، (مقنت) واته: زور تووره بوون، زور رقی لی هه لسان، که لیره دا کینایه به له سزای سه خت، که ده فهرموی: ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾، واته: نه و شه ره قسه یان له دژی نایه ته کانی خوا، هوکاری سزایه کی زور سه خته له لایه ن خواوه هه روه ک هوکاری رقی لی بوونه وه ده کی زور گهوره به له لایه ن بروادارانه وه.

(٩) ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾، به و شیوه به خوا مور به سه ر هه ر دلنکی خو به زلگری خو سه پی نی خه لک تیکشکینه ره وه ده نی.

﴿عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾، خوینراوی شه ته وه: (عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ)، به سه ر هه ر دلنک که خو به زلگره و، تیکشکینه ره.

چونکه دلّه که خو به زلگریه که ی تیدایه، دلّه که نه ق تیکشکاندن و خو سه پاندنه که ی تیدایه، به لام له خو به زلگرتنه که دا له سر جهسته دهرده که وی و، تیکشکاندن خه لک و خو سه پاندن به سر یانیشدا، دیسان له سر جهسته دهرده که وی، به لام سه رچاوه که ی دلّه، بویه خوا ﷺ ناوا هر دلّیکی به و شیوه بی و خو به زلگری و خو سه پینی تیدابن، مؤری پیوده نئی که هیدایه ق نه چیته نیو.

ده لئی: (الْجَبَّارُ: مُبَالَغَةً فِي الْجَبْرِ، وَهُوَ الْإِكْرَاهُ فَالْجَبَّارُ: الْمَكْرَهُ النَّاسَ عَلَى عَمَلٍ مَا لَا يُجِبُونَ)، (جَبَّار) زنده پوییه له (جبر)، نه ویش بریتیه له زور لیکردن و سه پاندن، که واته: (جَبَّار) نه ویه خه لک ناچار بکات له سر کرده ویه ک که حه زی لیتاکن و پیمان ناخو شه.

له و باره وه نهم فرمایشته هه یه:

{عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ»، قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ قَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنًا؟ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ» (أخرجه مسلم: ۹۱، والترمذي: ۱۹۹۹).

واته: عه بدوللای کوری مه سعوود (خوا لئی رازی بی) ده لئی: پیغه مبه ﷺ فرمووی: که سیک گرانایی گه ردیک خو به زلگری له دلدا هه بی، ناچیته به هه شت، پیاویک گوئی: پیاو هه یه پیی خو شه پو شا که که ی جوان بی و پیلاوه که ی جوان بی؟ (پیغه مبه ﷺ) فرمووی: خوا جوانه و جوانی شی خو ش ده وی، خو به زلگری بریتیه له ره تکرده وه ی هه ق و، به که م ته ماشا کردنی خه لک.

مه سه له ی شه شه م:

فهرمانکردنی فیرعه ون به هامان که بینایه کی به رزی بو دروست بکات، تا کو لیه وه بگاته رتیه کانی ناسمان و، له ویتوه ته ماشای په رستراوی مووسا عليه السلام بکات، سه ره تاش گومان خستوته سه ر بوونی په رستراوی مووسا عليه السلام که نه وه ش رازیترانه وهی کرده وهی خرابی فیرعه ون بووه بوئی و، پیلانه که یسی بی ناکام بووه:

خواد ه فهرموئی: ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَمْنُنُ ابْنِ لِي صَرَحًا لَعَلَّيْ اَتَبْلُغُ الْاَسْبَابَ ﴿٣٦﴾ اَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَاطَّلِعْ اِلَى الْاِلٰهِ مُوسَى وَاِنِّي لَاطْنُهُ كَذِبًا وَكَذٰلِكَ زَيْنٌ لِّفِرْعَوْنَ سُوءٌ عَمَلِهٖ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيْلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

شیکردنه وهی نه م دوو نایه ته له هه شت برگه دا:

١- ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَمْنُنُ ابْنِ لِي صَرَحًا ﴾، فیرعه ون گوئی: نه ی هامان! کوشکیکی به رزم بو دروست بکه، هامان که وه ک لیره و، له شوینه کانی دیکه شدا درده که وئی، وای پیده چی وه زیریکی بووبی له بهر دهستی فیرعه ون داو، که سیک بووبی کاره کانی فیرعه ونی راپه راندن و، سه ره رشتی کاره کانی بو کرد بی، ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَمْنُنُ ﴾، فیرعه ون نازناوی پادشایه تیی میسر له سه رده میکدا، نجا نایا نه م فیرعه ونه ناوی که سیی خوئی چی بووه؟ هه ندیک ده لئین: ناوی (خوفو) بووه، هه ندیک گوتویانه: ناوی (په عه میسیس) بووه، گرنگ نه وه یه فیرعه ون نازناوی پادشایه تیی بووه، هه روه ها هامانیش نایا ناوی شه خسیی که سه که بووه، ناوی تایبه تیی خوئی بووه، یاخود ناوی پوسته که ی بووه؟ وه ک سه روک وه زیران، یان وه زیر؟ دیار نه، گرنگ نه وه یه فیرعه ون فهران به هامان ده کات و ده لئ:

﴿أَبِنِ لِي صَرْحًا﴾، کۆشکیتی به رزم بۆ دروست بکه، (الضُرْحُ: القَصْرُ العَالِي المَشِيد)، (ضُرْح) بریتیه له کۆشکیتی به رزی سواغدراو، یا خود گه چکاریی کراو و لووس.

٢- ﴿لَعَلِّي أَلْبِغُ الْأَسْبَبَ﴾، به لکو بگمه هۆکاره کان، یان بگمه رپیه کان، یان بگمه ده روزه کان، کام ده روزه نه؟ له نایه تی دوا ییدا باس ده کات.

٣- ﴿أَسْبَبَ أَلْسَمَوَاتٍ﴾، بگمه ده روزه کانی ناسمانه کان، یان رپیه کانی ناسمانه کان، بۆچی بگاته نه وی؟

٤- ﴿فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلِهِ مُوسَى﴾، نجا له وئوه ته ماشای په رستراوی مووسا بگمه، ﴿فَأَطَّلِعَ﴾، خوینراو یشه ته وه: (فَأَطَّلِعَ) به سهر (فتحة) یان به بۆر (ضمه) ههر دوو کبان هاتوون، واته: کۆشکیتی به رزم بۆ دروست بکه، که بیچمه سه رتو، له وئوه بگمه ده روزه کانی ناسمانه کان، یا خود رینگه کانی ناسمانه کان، نجا له وئوه ته ماشای په رستراوی مووسا ﴿الطَّلِعَ﴾ بگمه، بزانه له کوئیه؟

٥- ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَذِبًا﴾، من به درۆکاریشی ده زانم، واته: پیموایه مووسا راست ناکات و درۆ ده کات، که ده لئ: په رستراویکم هه یه له سه ره وهی تیکرای دروستکراوه کانیه تی.

نجا که فیرعه ون ده لئ: (که خوا له سه ر زمان وی که گپراویه ته وه)، ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَذِبًا﴾، (الظَّنُّ: مَعْنَى الْيَقِينِ أَوْ الظَّنُّ)، لیره دا وشه ی (ظَنُّ) ده گونجی به مانای دلنیا یی بن واته: من دلنیا م درۆ ده کات، یا خود: به مانای گومان بن واته: گومانم هه یه له قسه که یدا، چونکه وشه ی (ظَنُّ) وه ک پتیشتریش گوتوو مانه: به پتی نه و سیاقانه که تیاندا دتی، مانایه که ی دیاریده کرتی، جاری وایه به مانای زانیارییه و، جاری وایه به مانای دلنیا ییه و، جاری واشه به مانای گومانیکتی زاله، خوا ده فه رموی:

٦- ﴿وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِّفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ﴾، ناوا بهو شیوهه، کردهوه خرابه کهی فیرعهون بؤ فیرعهون رازنرابؤوه، بؤ دزایه تییکردنی مووسا عَلَيْهِ السَّلَامُ، که دهست بؤ هه موو پچکان بهری و، هه موو پیلان و فیلتیک ره چاو بکات.

٧- ﴿وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ﴾، بهو شیوههش له ری لادرا، (صَدَّ) خویتراویشه تهوه: (وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ)، نه گهر (صَدَّ) بن، یانی: لادرا له ری، به لأم نه گهر (صَدَّ) بن یانی: خه لکی له ری لادا، یاخود خوئی لادهر بوو له ری، چونکه وشهی (صَدَّ) هم مانای (لازم) ی هاتوه، که بهرکار (مفعول به) نه خوازی، (صَدَّ عَنِ السَّبِيلِ، أَيْ انْحَرَفَ عَنِ السَّبِيلِ)، واته: خوئی له ری لایدا، هم مانای (متعدی) یش هاتوه، که بهرکار بخوازی (صَدَّ عَنِ السَّبِيلِ: أَيْ صَدَّ غَيْرَهُ عَنِ السَّبِيلِ)، وشهی (السَّبِيلِ) یش که (أل) ی ناساندنی له سهره، بؤ (عهد) ه واته: خه لکی یان خوئی، له راسته شه قامی خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ، نهو ریئه که زانراوه، لادا.

٨- ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي بَبَابٍ﴾، پیلان و نه خشهی فیرعهونیش ته نیا له زایه بوون و سهر به فه تارته چوون دابوو، (تَبَاب: أَيْ هَلَاك) له بهین چوون، وهک له سوورتهی (هود) دا خوا ده فهرموئی: ﴿وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ﴾ (١٠١)، واته: ههر سهر به فه تارته چوون یان بؤ زیادکردن، یان له سوورتهی (المسد) دا ده فهرموئی: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ (١٠٦)، واته: ههر دوو دهستی نه بوو له هه ب له بهین بچن و، له به نینش چوو.

لیره بهو شیوهه خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ نهو به سه رهاته ده گپریته وهو، له سوورتهی (القصص) دا هه مان به سه رهات هاتوه، به لأم به ته عبیریکی دیکه، خوا ده فهرموئی: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَهَنَّمُنْ عَلَى الطَّيْنِ فَأَجْعَلَ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أطَّلِعُ إِلَى إِلَهِي مُوسَى وَإِنِّي لِأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ (٣٨١)، واته: فیرعهون گوئی: نهی پیوا ماقوولان! (نهی کوو مه جلیسی راونزکاران، یان بریار به دهستان!)، جگه له خووم په رستراونکی دیکه بؤ تیوه پنی شک نایهت، (واته: بهس خووم په رستراوتانم)، ننجا نهی

هامان! ناگرم بۆ بده بهر قوړی، (خشتی سوورم بۆ دروست بکه)، ددیتوانی بلی: (إِصْنَعْ لِي اللَّيْنِ) واته: خشتی سوورم بۆ دروست بکه، به لأم بۆچی خوا له سهر زمانی فیرعون، ده فهرموئ: ﴿فَأَوْقِدْ لِي يَهْمَنُنْ عَلَى الطَّلِينِ فَأَجْعَلَ لِي صَرْحًا﴾؟ ناگرم بۆ بده بهر قوورو، کۆشکینکم بۆ دروست بکه؟ تاکو بزانیږی که خشتی سوور وا دروست ددبی که له کووردها بسووتیږی، نجا نهو خشته سوور ده بیته وهو دواپی ناو کاری تیناکات، واته: چۆنیه تی دروستکردنی خشت، له م نایه ته موباره که دا هه یه.

نه وهش بۆچی؟ ﴿لَمَكِّيْ أَلْطَلْعُ إِلَى إِلَهٍ مُّوسَىٰ وَإِنِّي لَأظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾، به لکو له سهر نهو کۆشکه وهه پروانه په رستراوی مووسا، پیشم وایه له درۆزانه، واته: پیموانیه راست بکات، په رستراوی مووسا له سهره وهی دروستکراوانیشه وه هه بی.

نهم نایه تانه نه وهی که لیږدها له سووره تی (غافر) دا هاتوه، نه وهی له سووره تی (القصص) یشدا هاتوه، لییان ودرده گیږی که فیرعون مولحید بوو بی و پروای به خوا ی په روه ردگار نه بوو بی، نجا گوتوویه تی: خوا له سهر زه وی دیار نیه، که واته: با ته ماشای ناسمانی بکه م، هامان! کۆشکینکم بۆ دروست بکه، با ته ماشای بکه م، پیشم وایه له ویش ههر نیه و مووسا درۆ ده کات، حاشای مووسا **الطَّلِينِ**.

پرسىيارىك و وەلامەكەي

ئىرەدا پرسىيارىك دەكەين: ئايا فىرەئون بە جىددىي فەرمانى كىردوۋە كە ئەو كۆشكەي بۇ دروست بىرى؟ ياخود ھەر سەفسەتەو چاۋ بەستەككى كىردوۋە؟ پاشان ئەگەر بە جىددىيى بوۋىتى، ئايا بىنايەكەي بۇ دروستكراۋە، يان نەخىر؟

لە وەلام دا دەلىين:

ھەموو ئەگەرەكان ھەن، دەگونجى بە جىددىي بوۋىتى، بۇ چەۋاشەكردنى خەلك، كۆشكىشى بۇ دروستكرايى، دەشگونجى نەخىر ھەر سەفسەتەو چاۋ بەستەككىەك بوۋىتى لە خەلك، كە ئەگەر بىت و كۆشكىكىشىم بۇ دروستكەن و بچمە سەرىشى و، تەماشاش بىكەم، ھىچ لە ئارادا نىە.

بەلام من واى تىدەگەم، كە ئەوۋە ھەموۋى چەۋاشەكارىي بوۋەو، نە فىرەئون بە جىددىي بوۋە كە ھامان كۆشكى بۇ دروست بىكات و، نە كۆشكەكەشى بۇ دروستكراۋەو، نەچۆتە سەرىشى و تەماشاشى كىردوۋە، بە بەلگەي چى؟ بە بەلگەي نەوۋە كە خوا دوايى دەفەرموۋى: ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ ۳۷ غافىر، واتە: پىلان فىرەئون ھەر لە زاىەبوۋن و لەسەر بە فەتارەت چوۋن و لە دۆراندابوۋ، كەواتە: ئەوۋە ھەموۋى چەۋاشەكارىي بوۋە، پىلاننىك بوۋە بۇ كلاًو لەسەرنانى خەلك، كە دوايى بلىن: فىرەئون چى بىكات تاكو نەو پەروەردگارو پەرىستراۋەي كە مووسا دەلىن: ئەو ناردوۋمى بە پەيامەوۋە، بىرواى پىيىنى، فىرەئون چى بىكات بىدۆزىتەوۋە؟ ئەوۋەتا بە تەمابوۋ كۆشكىش دروستبىكات و بچىتە سەر كۆشكەكەش، بەلام ئەگەر چوۋبايە سەرىشى و ھەلىشكىشىبايە، خواي ھەر نەدەبىنى، كەواتە: دىبارە ئەو پەرىستراۋەي مووسا

النَّحْلِ: و نهو په روهردگارهی مووسا ئیددیعا ده کات ناردوویه تی و په یامی پندا ناردوه، بوونی نیه! پیموایه نهو رسته یه ی دوایی، نهوه پشت راست ده کاته و دهو نهوه دهسه لمیتن، که هه موو هه و له که ی فیرعه ون و قسه کانی هه موویان چه واشه کاری بووه، مه بهستی نهوه بووه بلن: نهو په روهردگارو په رستراوه ی مووسا النَّحْلِ: له سر زهوی نیه، نهوه تا وهرن بگه رین داخو ده یینن؟ نه خیر، که واته: ده بی له ناسمان بن، نجا نه گهر کوشکیکیشم بو دروست بکن و بچمه سه ریشی و له و تش تهماشا بگم، هه ر دیار نیه، که واته: بوونی نیه.

به لام (الطبري) له ته فسیره که یدا^(۱) نهو مانایه په سند ده کات، که کوشکیکیان بو دروست کردوه، نجا هه ندیک گوتووایه: چوته سه ر کوشکه که ش و له و توه تهماشای کردوه، ده لن: (لَا تَهَيَّبْ نَفَقَتَهُ الَّتِي أَنْفَقَهَا عَلَى الضَّرْحِ بَاطِلًا)، که خوا ده فهرموئ: ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾، پیلانی فیرعه ون هه ر له زیانباری و له فه وتاندا بوو، طه به رسی ده لن: چونکه نهو مه سره فه ی که کردبووی له دروستکردن کوشکه که دا، مه سره فه که ی چو خوړایی و هیچی ده ستگیر نه بوو.

به لام نهو مانایه ی تيمه هه لمان بژارد به هیزتره، چونکه به پنی لیکدانه وه ی (الطبري) مه به ست له: ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾، نهوه یه که مه سره فه که ی چوو ه هیچی و زهره ری مال خه رچرکندنه که ی لیکه وت! به لام نهو مانایه به هیز نیه و با شتره بگوتری: کو ی قسه کانی فیرعه ون خوا ی په روهردگار به پیلانی داناوه، کو ی پیلانه که شی بن ناکام و بن نه نجام بووه، چونکه نهو ویستی به خه لک بسه لمیتن، له بهر نهوه ی خوا به رهه ست نیه، که واته: بوونی نیه، به لام بوونی خوا ﴿فَطْرَةَ﴾ له زگماک (فطرة) ی مرؤفه کاندوا له عه قلیان دایه و، تیمان به بوونی خوا، شتیکی ریشه دارو رچوو یه، بویه نهوه وای نه کرد، که خه لک نهوه به به لگه له فیرعه ون بسه لمیتن، گوایه خوا ی په روهردگار بوونی نیه، له بهر نهوه ی به رهه ست نیه.

(محمد الطاهر بن عاشور) یش له ته فسیره که ی خویدا^(۱) ده لئ: (أَرَادَ بِهِ إِبْرَاهِيمَ
 قَوْمَهُ كَذِبَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ)، واته: به و قسانه فیرعه ون ویستی خه لکه که ی و حالیسی
 بکات، وایان ئیخفآل بکات: که مووسا علیه السلام راست ناکات، بویه ئه و قسانه ی
 کردوون، ئه گه رنا نه ئه وه بووه کوشک دروست بکری و، نه ئه وهش بووه
 فیرعه ون بچیته سه ری و، له وئوه تهماشا بکات.

مهسه لهی حه وته م:

دوو باره قسه کردنه وهی پیاوه برواداره که له گه ل خه لکه که یدا، که شوینی بکه ون به یری راستداو، ژبانی دنیا گوزه راتیکی زوو تپیه په و، دواړوژ مه نزلگای سه قامگیر بوونه و، پروونکردنه وهی سه ره نجامی خرابه کاران و چاکه کاران:

خو ده فه رموی: ﴿ وَقَالَ الَّذِي ءَامَرَ بِتَقْوَمِ اَتَّبِعُونِ اِهْدِكُمْ سَبِيْلَ الرَّشَادِ ﴿٢٨﴾ بِتَقْوَمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَعٌ وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣١﴾ مِّنْ عَمَلٍ سَيِّئَةٍ فَلَا يُجَزَّئِ اِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صٰلِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَوْلَتْكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ يُرْفَقُوْنَ فِيْهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤١﴾

شیکردنه وهی ئه م، ئایه تانه، له هه شت برگه دا:

١- ﴿ وَقَالَ الَّذِي ءَامَرَ بِتَقْوَمِ اَتَّبِعُونِ ﴾، نه و که سه ی بروای هیتابوو (نه و پیاوه بروای هیتابوو)، گوئی: نهی خه لکه که م! شوینم بکه ون.

هه موو جارئ که ده فه رموی: (نه و پیاوه بروای هیتابوو گوئی): واته: با بزانی که زه قترین سیف هت له و پیاوه دا تیمانه که ی بوو، له راستیدا پروایه که ی بووه که نه و هه موو غیره ت و نازایه تی و بوئریه ی پیداو، که پرووبه پرووی فیعه ون و دهسته و دایه ره که ی و سوپا و هیزه که ی بیته وه، بیمنه تانه نه و به زرگریه بکات، له مووسا عليه السلام له و په یامه ی که خوا به مووسا دا نار دوویه ق،

﴿ بِتَقْوَمِ اَتَّبِعُونِ ﴾، نهی خه لکه که م، نهی گه له که م! شوینم بکه ون په پیره و بیم لیکه ن، لیره دا به یه کجاری نه و پیاوه برواداره فووی پیدا ده کات و به ناشکرا جار ده دات، رایده گه یه نن که نه و مووسا به راست دد زانئ و، بروای پتیه ق، بانگی خه لکه که ش ده کات ده لن: شوینم بکه ون با هه موومان به دواى مووسا و په یامه که ی بکه وین.

(۲) ﴿أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، (شوئیم بکهون) ریتنماییتان ده کهم به رهو پئی سهر راستیی، (سَبِيلٌ) واته: پئی، (الرَّشَادِ) واته: سهر راستیی و به مراد گه یشتن.

(۳) ﴿يَقْوَرُ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعُكُمْ﴾، نهی خه لکه کهم! به دنیایی نه م ژبانی دنیاییه رابواردنئیکی کهم، (مَتَّعَ: أَي: تَمَتَّعَ قَلِيلًا، مَا يُنْتَفَعُ بِهِ انْتِفَاعًا مُوقْتًا)، (مَتَّعَ): واته: گوزه رانئیکی کهم، رابواردنئیکی کهم، شتیگ که ماوه به کی کهم به هره ی لی وهرده گیری، که ده فرموی: ﴿إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعُكُمْ﴾، نه مه بو کورت هه لیتانه واته: نه م ژبانه دنیاییه تنیا رابواردنئیکی و گوزه رانئیکی کهم.

(۴) ﴿وَأَنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ﴾، مه نزلگای کۆتاییش ههر نهوئییه مه نزلگای تیدا نیشته جیبوون، مه نزلگای کۆتایی که له کۆتایی دا دی، له کۆتایی نه م ژبانه دنیاییه وه دی، ههر نهوئییه مه نزلگای تیدا نیشته جیبوون، (هِيَ: ضَمِيرُ الْقَصْلِ)، واته: (هِيَ) راناوی لیک جباکردنه وه به بو کورت هه لهنان، یانی: ههر نهوئییه مه نزلگای تیدا نیشته جیبوون، (الْقَرَارُ: الدَّوَامُ فِي الْمَكَانِ)، (قَرَارٌ): واته: بهردهوام بوون له شوئیتیک، واته: ههر نهوئییه نهو نشینگه به که خه لک تیدا سه قامگیر ده بن و ناجوولن، به لام تیره ژبانیکی کاتیی و زوو تپه رهو به سهر ده چن.

(۵) ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾، ههر که سیک خراپه به ک بکات، ته نیا به نه ندازه ی خراپه که سزای دهر دیته وه.

﴿فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾، نه مه دوو واتای هه ن:

أ- که سیک خراپه بکات، ههر وه ک خراپه سزای دهر دی و، له به رانه به خراپه کردنه که یدا پاداشتی نادر تته وه، وه ک چاکه مامه له له خراپه که یدا ناکری.

ب- یا خود: ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾، ههر که سیک خراپه بکات، ته نیا به نه ندازه ی خراپه که ی سزا دهر دی، زیاد له خراپه که ی خو ی سزا نادر دی، ﴿إِلَّا مِثْلَهَا﴾، واته: ته نیا به نه ندازه ی خراپه که ی سزا دهر دی، یا خود: ﴿إِلَّا مِثْلَهَا﴾، واته:

وهك خرابه مامه لهی له گه ل دادد كری و سزا ده دری، نهك له بهرانبه ر خرابه كه یدا،
پاداشت بدرتته وه!

(۶) - ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾، هه ر كه سنیكش
كرده وهی باش بكات له تیرو می و برواداریش بی.

(۷) - ﴿فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ﴾، نا نه وانه ده چنه به هه شته وه، (يَدْخُلُونَ)
خویتراویشه ته وه: (يَدْخُلُونَ)، واته: ده خرینه به هه شته وه.

(۸) - ﴿يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾، له ویدا بژیویان ده دری تی به بی نه ژمار، واته:
بویان ناژمیردری هینده زوره، ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾، بو کویه، به لام (مَنْ) له: ﴿وَمَنْ عَمِلَ
صَالِحًا﴾ دا، هه م بو تاک، هه م بو دووان، هه م بو کوش به کاردی، بویه پیشی وهك
تاك باس ده کری، به لام دوایی کردوو به تی به کو.

لهو باره وه كه ژبانی دنیا رابواردنیکی كه مه، نه م فه رمایشته ی پیغه مبه ر ﴿﴾
دینین: اَعْنُ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِمَّا الدُّنْيَا
مَتَاعٌ، وَإِلَيْسَ مِنْ مَتَاعِ الدُّنْيَا شَيْءٌ أَفْضَلَ مِنَ الْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ (أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَهَ:
۱۸۵۵، وصحه الألباني).

واته: عه بدوللای کوری عه مر (خوا لیبان رازی بی) ده لی: پیغه مبه ری خوا ﴿﴾
فه رموو به تی: ژبانی دنیا رابواردنیکی كه مه وه، هه چ شتیك له رابواردنه كه ی ژبانی
دنیا، باشر نیه له ئافره تی چاك.

مەسەلەى ھەشتەم:

زىاتر خستنه پرووى بهرنامەى خوا له لايەن پياوھ بروادارە کەوھ، کە ماىەى رزگارپەو، کوفرو شىرکىش ھۆکارى چوونە دۆزەخن و، باسى ئەوھ کە جگە له خوا له دىناو قىامەتدا، ھىچ کارەپەو سەرەنجام تەنبا بۆ لای خواپەو، له داهاتووشدا راستپەکانى وەحىى کە ئەو پياوھ بروادارە پىيان رادەگەپەننى، دەرەدە کەون:

خوا دەفەرموى: ﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَىٰ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ۗ﴾ (۱۱) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ. مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَرِيزِ الْفَقْرِ ۗ﴾ (۱۲) لَاحِرَةً إِنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ ۗ وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَبْنَا السَّرِيفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ﴾ (۱۳) فَسَتَذَكَّرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفْوِضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۗ﴾ (۱۴)

شىكردنەوھى ئەم ئايەتانه، له دە برگەدا:

۱- ﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَىٰ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ۗ﴾، (جارىكى دىكە بانگيان دەكاتەوھ)، ئەى خەلكەكەم، ئەى گەلەكەم! ئەوھ چىمە! بانگتان دەكەم بۆ رزگارپى و تپوھش بەرەو ناگر (ى دۆزەخ) بانگم دەكەن!! (مَا لِيَ)، ئەوھ من چىمە! (مَا) اسْمُ اسْتِفْهَامٍ مُّبْتَدَأٌ وَبِ: خَبْرُهُ، وَالِاسْتِفْهَامُ تَعْجِيبِيٌّ، وَهَذَا التَّرْكِيْبُ كَتَرْكَيْبٍ: هَلْ لَكَ، ﴿مَا لِيَ﴾، ئەوھ چىمە؟ (مَا) ناوى پرسىارکردنەو نپهاد (مُبْتَدَأٌ، ه)، (لِي): دەپتتە گوزارە (خَبْرٌ) و، پرسىارکردنەكە پرسىارکردنى سەرسورماندنە، (ئەوھ چىمە! بۆچى و چۆن دەپن واپن؟!)، ئەم پىكەتەپەش وەك پىكەتەتەى (هَلْ لَكَ)پە، ئايا نامادەى؟

﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَىٰ ۗ﴾، من تپوھ بانگ دەكەم بۆ سەرفرازپى، بۆ رزگارپى، بۆ دەرەزىوون، له دىنادا له كۆپلاپەتپى بۆ مروڤەكان، له دلەپراوكەو

دوو دئی، له بیپروایی، له سه‌رگردانی و هه‌نوه‌دایی، له بی‌ناکامیی، له دواپوژیشدا له تووره‌یی و سزای خوا، له دۆزه‌خی خوا، بانگتان ده‌که‌م بۆ رزگاریی، به مانای وشه له دنیاو دواپوژدا.

﴿وَدَعَوْنِي إِلَى النَّارِ﴾، که چی تیهو بانگم ده‌که‌ن به‌رهو ناگری دۆزه‌خ، به‌لکو هه‌ر له دنیاخ دا که به ناگری سته‌مکاران بسووتیم و بکه‌نه خۆله‌میش و قه‌ره‌برووتیک بوونم نه‌بی، که سایه‌تیم وردو خاش بکه‌ن، بیه سووته‌مه‌نی بۆ نه‌وان، له دواپوژیشدا به ناگری تووره‌یی و تۆله‌ی دادگه‌رانه‌ی خوا بسووتیم، وشه‌ی (إلى) هه‌ردووکیان له هه‌ردووک رسته‌ی: ﴿أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّارِ﴾ و ﴿وَدَعَوْنِي إِلَى النَّارِ﴾ دا، (إلى: حَرْفٌ لِلإِنْتِهَاءِ إِلَى غَايَةٍ)، (إلى): پیتیکه بۆ که‌بشت به نامانجیک به کارده‌هینری، ده‌گوتری: (سَافَرْتُ مِنَ السُّلَيْمَانِيَةِ إِلَى أَرْبِلَ أَوْ إِلَى دَهْوكَ)، که‌واته: له سوله‌یمانیه‌وه سه‌فه‌ره‌که چووهو، کو‌تایی نامانجه‌که له هه‌ولیر یان له ده‌وک بووه.

٢- ﴿تَدْعُونِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ﴾، بانگم ده‌که‌ن که به خوا بیپروابم، سه‌ره‌تا ده‌فه‌رموی: ﴿وَدَعَوْنِي إِلَى النَّارِ﴾، دواپی شیده‌کاته‌وهو روونی ده‌کاته‌وهو ده‌لن: تیهو بانگم ده‌که‌ن تا‌کو من بیپروابم به خوا، (ل) ی ﴿لِأَكْفُرَ﴾، (لَمْ لِلتَّغْلِيلِ)، ﴿تَدْعُونِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ﴾، بانگم ده‌که‌ن بۆچی؟ بۆ نه‌وه‌ی به خوا بیپروابم.

٣- ﴿وَأَشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ﴾، هه‌روه‌ها شتیک بکه‌م به هاوبه‌شی که من زانیارییم له باره‌یه‌وه نیه، واته: بوونی نیه، (أَي: هُوَ مَنْفِيّ الْوُجُودِ فَلَا يَتَعَلَّقُ بِهِ عِلْمٌ)، له قور‌تان دا ئەم ته‌عبیره زۆر هاتوه، ﴿مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ﴾، واته: زانیارییم له باره‌یه‌وه نیه، یانی: نیه، چونکه شتیک هه‌بی، ده‌بی زانراوین و بزانی، زانیاری پتیه‌ی په‌یه‌وست بی.

٤- ﴿وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ﴾، منیش تیهو بانگ ده‌که‌م بۆ لای زالی لیپورده، (که خوابه ﷻ)، لیره‌دا چوار جار وشه‌ی (إلى) هاتوه، په‌کجاریش (ل) هاتوه:

۱- ﴿أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَى﴾

ب- ﴿وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ﴾، ﴿تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ﴾، نه وه (ل) به لیره هاتوه.

ج- ﴿وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْعَلِيِّ﴾

د- ﴿لَا جُرْمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ﴾

۵- ﴿لَا جُرْمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ﴾، واته: به دنیایی نه وهی تیره منی بو لا بانگ ده کهن، (لَا جُرْمَ: أَي قَطْعًا، لَا بُدَّ، لَا شَكَّ)، واته: به دنیایی، بیگومان، که هه ندیک له زانایان ناوایان لیکداوه تیره: (لَا): (لَنْفِي لَشَيْءٍ سَابِقٍ)، (لَا) بو لابر دنی شتیکی پی شوویه، واته: وانیه وهک تیره ده لاین، (جُرْمَ): (قَطْعًا وَثَابِتًا) واته: به هه لبر اووی و به چه سپاوی، ده شکونجن (لَا جُرْمَ) هه مووی بهک وشه بن، نهک بکو تری: (لَا) بو واتابه کهو (جرم) یش بو واتابه که، به لکو (لَا جُرْمَ) هه مووی بهک وشه به، واته: به دنیایی، بیگومان، نه وهی که تیره منی بو لا بانگ ده کهن.

۶- ﴿لَيْسَ لَهُمْ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ﴾، هیچ بانگه وازیکی نیه نه له دنیا داو، نه له دواروژدا، بانگه وازیکی نیه، دوو مانای هه:

أ- واته: (لَا تَدْعُو أَحَدًا لِعِبَادَةٍ نَفْسَهَا) یانی: نهو شتانهی تیره منیان بو لا بانگ ده کهن، هیچ بانگه وازیکی نیه، واته: کهس بانگ ناکهن بو په رستنی خو یان، صه نه م و په بیکه ره کان، کوا کتی بانگ ده کهن! مانگ و خوړو نه ستیره کان و، نهو شتانهی جگه له خوا ده په رسترین له بیژیانه کان، کوا کتی بانگ ده کهن!؟

ب- واته: (لَا اسْتِجَابَةَ لَهُ بِاسْتِعْمَالِ أَحَدٍ لِمَتَضَائِفِ بَدَلِ الْآخِرِ)، یانی: هیچ وه لمدانه وه کیان نیه، بو نه وانهی لیمان ده پار تیره وه، نه له دنیاو، نه له دواروژدا، (دَعْوَةٌ) به مانای بانگه پشته، به لأم لیره دا دوو شت که پالده درینه لای به کدی (الاسْتِجَابَةُ، الدَّعْوَةُ)، به کیان له حیاتی نه وی دیکه به کارهاتوه، لیره دا (دَعْوَةُ) له حیاتی (اسْتِجَابَةُ) به کارهاتوه، نجا نه گهر وای، نهو کاته: ﴿لَيْسَ لَهُمْ دَعْوَةٌ﴾، (لَيْسَ لَهُ اسْتِجَابَةٌ إِلَى دَعْوَةٍ)، هه ر بانگه کرائیک که بانگه کرائین،

هیچ و دل‌مندانده‌یه کی نیه، تنجا نهو کاته به مهرج ناگیرتی که نهو په‌رستراوانه، مه‌به‌ست پیتان نهو شتانه بن که له مادده‌ی بن ژیان دروست ده‌کرتین، به‌لکو نه‌گهر مروفتیش بن و شه‌یتانیش بن و جندیش بن و، ههر شتیک بن، وه‌لامی په‌رستراوه‌کانی خو‌یان ناده‌نه‌وه، نه له دنیا، نه له دواړوژداو، دواوکاریه‌کانی نه‌وانیان پښ جتیه‌جن نا‌کرتین، نهو چاوه‌روانییه‌ی که لیتانیا ن هیه، چاوه‌روانییه‌که له شوټنی خویدا نیه.

(۷) - ﴿وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾، به دلتیانیس کپرانه‌وه‌مان بو لای خوا‌یه‌و، زیده‌رو‌ییکارانیش هاوه‌لانی نا‌گرن.

(مَرَدَّنَا) ده‌گونجی به مانای (مرجع و مصیر) شوټنی بو لا‌گه‌رانه‌وه‌بی، ﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾، زیده‌رو‌ییکارانیش هاوه‌لانی نا‌گرن، واته: نه‌وانه‌ی تیان په‌راندوه له کوفرو ستم و خراپه‌و تاواندا، له کو‌تایی دا نهو پیاوه‌برواداره، پیتان ده‌لن:

(۸) - ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولَ لَكُمْ﴾، له‌مه‌ودوا نه‌ودی تیتستا پیتان ده‌لیم، وه بیرتان دتیه‌وه، (سَتَذْكُرُونَ: مُشْتَقٌّ مِنَ «الذِّكْر» وَهُوَ صِدُّ النَّسِيَانِ)، (ذُكْر) پتجه‌وانه‌ی (نسیان) ه، (ذُكْر) واته: له بیربوون، (نسیان) واته: له بیرچوون، به‌لام (ذُكْر) واته: باس‌کردن، پتجه‌وانه‌ی باس‌کردنیش بریتیه له باسنه‌کردن و پشت‌گوټی خست، لیره‌دا (ذُكْر): (سَتَذْكُرُونَ) ی، لن داتا‌شراوه.

(۹) - ﴿وَأَنصُرْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ﴾، کاری خویشم به خوا ده‌سپترم، (أَفْوَصُ: أُرْدُ وَأَحْمِلُ) کاری خوټم حه‌واله‌ی خوا ده‌که‌م، کاری خوټم واته: سه‌ره‌نجامی نهو به‌رگرییکردنه، یاخود کاری خوټم واته: حال و بالی خوټم سه‌ره‌نجامم چیم لیدی؟ به‌خوا‌ی ده‌سپترم.

(۱۰) - ﴿إِنَّ اللَّهَ بِصِيرٍ بِالْعَبَادِ﴾، به دلتیایی خوا بینه‌ری به‌نده‌کانیه‌تی، واته: به‌رده‌وام ده‌یانینتی و، نا‌گای لیتانه‌و، له ژیر چاودیری نه‌ودان.

تنجا پتیش نه‌وه‌ی پتینه‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی نویه‌م و کو‌تایی، ده‌لین: له کو‌ی نهو نایه‌تانه‌دا ده‌رده‌که‌وټی، که ده‌بی نهو پیاوه‌برواداره، پیاوټکی ده‌سترپو‌یشتو

و قسه رۆیشتوو و خاوه‌ن پیکه‌و پایه‌ی گرنگ بووی، له دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون، ئنجا ئایا کوپری بووه، ب‌رای بووه، خزمیکسی نیزیکسی بووه، که سیکسی زۆر جیسی ئیعتیمادو پشت پئ به‌ستنی بووه؟ گرنگ ئه‌وه‌به‌ که سیک بووه توانیویه‌تی قسه‌ی خۆی بکات، زۆر دلیرانه‌و، که سیک بووه‌و به ئاسانی زه‌فه‌ری پینه‌بردری و، که سیک بووه فیرعه‌ون نه‌توانی نه‌یه‌تی قسه‌ بکات و قسه‌ی^(۱) پئیریی، یاخود نه‌وانه‌ی ده‌وربه‌ری فیرعه‌ون بین یه‌خه‌ی پئیرن.

(۱) قسه‌ پئیرینی یه‌کجاری، که نه‌یه‌تی قسه‌کلنی ته‌واو بکات

مهسه لهی نویه م و کۆتایی:

پاراستنی خوا بۆ ئه و پیاوه برواداره له پیلانی فیرعه ون و دهسته و داره که ی و، که مارۆدانی سزا بۆ فیرعه ونیسه کان، له قۆناغی به رزه خیشدا رانویژانیان له سه ر ناگر به یانیان و ئیواران و، له قیامه تیشدا خستنیانه ئیو سه ختیرین سزاوه:

خوا ده فهرموئ: ﴿فَوَقَّهٗ اَللّٰهُ سَعِيَّاتِ مَّا مَكْرُوْا وَّحَاقَ بِنَالِ فِرْعَوْنَ سُوْءُ الْعَذَابِ ﴿٥٩﴾ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوْا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٦١﴾﴾

شیکردنه وهی ئهم دوو ئایه ته، له پینچ برگه دا:

(١) ﴿فَوَقَّهٗ اَللّٰهُ سَعِيَّاتِ مَّا مَكْرُوْا﴾، خواش له خرابه کانی ئه و پیلانه ی گێریان پاراستی.

دوای نه وهی گوئی: کاری خۆم چه واله ی خوا ده که م و خۆم به خوا ده سپێتم، به راستیی هه ر که سێک خۆی به خوا بسپێرێ، خوا زا به ی ناکات، ناگای لێی ده به ئی و مشووری لێی ده خوا و سه ره به رشتیی ده کات، به که سه ر به دوای نه وده دا ده فهرموئ: ﴿فَوَقَّهٗ اَللّٰهُ﴾، ئهم (ف) به که له سه ر: ﴿فَوَقَّهٗ﴾، به، وا پێده چێ (فَاءِ التَّعْقِيْبِ) بێ، واته: به که سه ر دوای نه وه خوا پاراستی له خرابه کانی پیلانی وان، ئه و پیلانه ی ده یانگێرا.

(٢) ﴿وَحَاقَ بِنَالِ فِرْعَوْنَ سُوْءُ الْعَذَابِ﴾، شوئنگه وتوانی فیرعه ون، ده سه ودا به ره ی فیرعه ونیش، سزابه کی خراب ده وری دان، که مارۆی دان.

که ده فهرموئ: ﴿فَوَقَّهٗ اَللّٰهُ سَعِيَّاتِ مَّا مَكْرُوْا﴾، (مَا: مَضْرِبَةٌ) (مَا): بۆ چا وگه، واته: (سَعِيَّاتٌ مَّكْرِهِمْ، وَالْاِضَافَةُ بَيِّنَاتٌ وَهِيَ هُنَا فِي قُوَّةِ اِضَافَةِ الصُّفَةِ اِلَى الْمَوْصُوفِ)، که ده فهرموئ: ﴿سَعِيَّاتِ مَّا مَكْرُوْا﴾، واته: (سَعِيَّاتِ

مَكْرِهِمْ)، نجا لیره‌دا نهم پآلدانهی (سَيِّئَاتٍ) بۆ لای (مَا مَكْرُؤًا) پآلدانه بۆ روونکردنه‌وه، که لیره‌دا له هیزی نه‌وه‌دایه، سیفه‌تیک پآلدرتته لای وه‌سفرکراو‌تیک.

﴿وَحَاقٌ يِّنَالِ فِرْعَوْنَ﴾، (حَاقٌ: أَي نَزَلَ أَوْ أَحَاطَ)، (حَاقٌ): ههم به مانای ده‌وره‌دان و گه‌مارۆدان دئی، ههم به مانای هاته‌سه‌رو دابه‌زین، دئی، واته: دابه‌زیه‌سه‌ر دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون خراپترین سزا، یاخود خراپترین سزا ده‌وری دان.

(الطبري) له ته‌فسیری نهم ئابه‌ته‌موباره‌که‌دا ده‌لن: (فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْ هَذَا الْمُؤْمِنِ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ، بِإِيمَانِهِ وَتَضْيِيقِ رَسُولِهِ مُوسَى، مَكْرُوءَ مَا كَانَ فِرْعَوْنُ يَتَأَلَّ بِهِ أَهْلَ الْخِلَافِ عَلَيْهِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْبَلَاءِ، فَتَجَاءُ مِنْهُ) (۱).

واته: خوا ﷺ لهو برواداره‌ی نیو دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ونی دوور خسته‌وه، به هوی نیمانه‌که‌ی و به‌پاراستدانی پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یه‌وه، که مووسایه، زیان و خراپه‌ی نه‌وه که فیرعه‌ون ههر که‌سیک له دژی جوولابایه‌وه و سه‌رپتجیی لیکردبایه، سزای ده‌دا، خوا نه‌وی لهو نازارو نه‌شکه‌نجه‌یه‌ده‌رباز کرد.

چونکه هه‌ندیک له زانیان گوتوو‌یانه: دوا‌یی فیرعه‌ون به شی‌وه‌یه‌کی زۆر خراپ، نه‌و پیاوه برواداره‌ی کوشته‌وه، نجا نه‌گه‌ر وابست که خوا ده‌فه‌رموی: خوا پاراستی له خراپه‌ی پیلانی نه‌وان، مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که ده‌ربازی کردوه و پاراستوو‌یه‌تی له‌وه‌ی هه‌لیکپرنه‌وه، یان ته‌نازولیان بۆ بکات و ده‌سته‌برداری نایین و به‌نامه‌که‌ی بستی.

به‌لام وه‌ک (الطبري) گوتوو‌یه‌تی و پوآله‌تی ئابه‌ته‌کانیش ده‌یگه‌یه‌نی، خوا ﷺ وه‌ک چۆن نیمانه‌که‌ی پاراستوه‌و رووچه‌که‌ی پاراستوه، جه‌سته‌که‌شی پاراستین و زه‌فه‌ریان پتی نه‌بردبستی، هه‌لبه‌ته‌نه‌گه‌ر جه‌سته‌که‌ی چهن‌د پۆژیک‌ی دیکه‌ش ژیا

بی، ماوه‌یه‌کی دیکه‌ش ژبا بی، به‌آلم خوا ﷺ نیمانه‌که‌ی سه‌لامه‌ت کردبئی، مانای وایه هه‌ر پار‌تزر او بووه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر نه‌و چهن‌د رۆژه، یان نه‌و چهن‌د ساله‌ی دیکه‌ش نه‌ژبا بی و، له‌به‌ینیان بردبئی و سزایان دابئی، دیسان هه‌ر پار‌تزر او بووه، مادام ده‌سته‌رداری نایین و عه‌قیده‌که‌ی نه‌بووه‌و، پاشه‌کشه‌ی نه‌کردوه.

نجا که خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾، نه‌مه دوو واتای لی‌وه‌رده‌گیرین:

أ- ده‌گونجی مه‌به‌ست پی خنکیترا، فیرعه‌ون و سوپایه‌که‌ی بی له ده‌ریای سووردا.

ب- ده‌شگونجی مه‌به‌ست سزادرانیان و سووتیترا نیان بی له جیهانی به‌رزخ دا.

(۳)- ﴿الْأَنْرُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾، ناگر، به‌یانیان و تیواران له‌سه‌ری راده‌نوئیرین، واته: دوا‌ی خنکیترا نیان، له جیهانی به‌رزخه‌خیشدا، به‌سووتیترا به‌ناگر سزا دهرین، له‌به‌ر نه‌وه‌ی سزای به‌رزخه‌ی به‌کسه‌ر دوا‌ی مردن ده‌ست پیده‌کات، بۆیه به‌کسه‌ر دواوه‌و به‌بی عه‌تفکرده‌وه‌و بادانه‌وه‌و باسی سزای به‌رزخه‌ی ده‌کات، هه‌روه‌ک له سووردی (نوح) ییشدا خوا ﷺ شیوه‌ی نه‌وه بۆ گه‌لی نووح باس ده‌کات، که ده‌فه‌رموی: ﴿مِمَّا حَطَبَتْنِيهِمْ أُعْرِفُوا فَأَدْخِلُوا نَارًا فَلَمَّ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا﴾ (۲۵)، واته: به هۆی خرابه‌کانیانه‌وه خنکیترا، نغروکران له توفان دا، به‌کسه‌ر به دوا‌ی نه‌وه‌شدا خرابه‌ نیو ناگره‌وه‌و، جگه له خواهش هیچ پشتیوان و هاوکاران‌تیکان ده‌ست نه‌که‌وتن، نه‌مه له سووردی (نوح) دا هاتوه، که واته: له‌ویشدا به‌کسه‌ر خرابه‌ نیو ناگره‌که‌یان، دوا‌ی خنکیترا نیان، به (فَاءِ التَّعْقِيبِ) هاتوه، واته: به‌کسه‌ر به‌دوا‌ی خنکیترا نیاندا، خرابه‌ نیو ناگریشه‌وه، که به دنیایی مه‌به‌ست پی نه‌و ناگره‌یه، که له قونای به‌رزخه‌ی خدا پی سزا دهرین، چونکه دوا‌یی لی‌ره‌ش ده‌فه‌رموی:

(۴)- ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾، نه‌و رۆژه‌ش که ناخیر زه‌مان (السَّاعَةُ) دی، (فه‌رمان ده‌کرتی) دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون بخه‌نه سه‌ختترین نازارو نه‌شکه‌نجه‌وه.

(السَّاعَةُ) له قورئاندا به زوری به مانای ناخیر زه مان دئی، نهو کاتهی که نه م ژبانه دنیا به ی تیدا کوتا دئی، به لام له هه ندیک شویندا (السَّاعَةُ) به مانای پوژی دوا یی دئی، یا خود به مانای (قیامة) دئی، نجا لیره به دنیایی به مانای (قیامة) ه، چونکه ده فهرموی: ﴿وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ﴾، نهو پوژدهش که (السَّاعَةُ) راست ده بیته وه، واته: قوناغی دووه می پوژی دوا یی دئی، که بریتیه له زیندوو کرانه وه و لپیر سارانه وه.

﴿أَذِلُّوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾، فهران ده کری که فیرعه ون و شوینکه وتووای بخه نه نیو سه خترین سزا وه، خو تیرا و یشته وه: (أَذِلُّوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ)، واته: نهی شیوینکه وتووای فیرعه ون، نزیکیانی فیرعه ون! بچنه نیو سه خترین سزا وه، که ده فهرموی: ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾، دوا یی ده فهرموی: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾، دوا یی ده فهرموی: ﴿وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ أَذِلُّوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾، یه کیک له زانایان ناوا مانای کردوون: ده لئ: (هُوَ إِغْرَافُهُمْ فِي الْبَحْرِ، الْأَحْمَرُ لَمْ عَذَابِ الْبِرِّزْخِ رَأْسًا، لَمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)، واته: سئ جوړه سزا بو فیرعه ون و شوینکه وتووای هه ن: خنکیتیرانیان له ده ریای سووردا، نجا یه کسه سوتیرانیان له قوناغی به رزه خدا به ناگرو، دوا یی نه وهی قوناغی به رزه خیش به سه رده چن، یه کسه چوونه نیو سه خترین سزا وه، له قیامه تدا.

که واته: نه وهی له قوناغی به رزه خدایه، له چاو نه وهی له قیامه تدا یه، سووکه، چونکه ده فهرموی: ﴿وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ﴾، نهو پوژدهی که قیامه ت دئی، بیانخه نه نیو سه خترین سزا وه، که واته: له قوناغی به رزه خدا سزایه که یان هه یه وه، هه ر ده سووتیرن و، ته نیا به یانیان و تیارانه، به لام له پوژی دوا یی دا بهس به یانیان و تیاران نیه، به لکو سزایه که یان به رده وامه و نه پساوده یه.

(الطبري) له تفسیره که ی خویدا^{۱۱} نه م ده قه ی هیناوه: (عَنِ السُّدِيِّ، قَالَ: «بَلَّغْنِي أَنْ أَرَوَّاحَ قَوْمِ فِرْعَوْنَ فِي أَجْوَافِ طَيْرِ سُودٍ تُعْرَضُ عَلَى النَّارِ عُدُّوْا وَعَشِيْأُ، حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ»).

له سو ددی گنر دراوه ته وه، گو تو ویه تی: پیمکه یشتوه که رو حه کانی گه لی فیرعه ون له نیو که له شی بالندان ردهش دان، به یانیان و تیواران راده نو پترین له سه ر ناگر، تا کو تاخیر زه مان دی، یا خود تا کو قیامت دی.

که گو مان: ﴿أَدْخُلُوا﴾، خو پتر اوه ته وه ش: (أَدْخُلُوا):

(أ) - تنجا نه گه ر (أَدْخُلُوا) بِن: (أَدْخُلُوا أَيُّهَا الْمَلَائِكَةُ! أَلْ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ). واته: نه ی فریشته کان! فیرعه ون و دارو ده سته که ی بخه نه نیو سه خترین سزاوه.

(ب) - به لام نه گه ر (أَدْخُلُوا) بِن: (أَدْخُلُوا يَا آلَ فِرْعَوْنَ! أَشَدَّ الْعَذَابِ) واته: نه ی فیرعه ون و دارو ده سته که ی! بچنه نیو سه خترین سزاوه.

شایانی باسه: تیمه له ته فسیری سو وره تی (المؤمنون) دا له ته فسیری نه و نایه ته موباره که دا که ده فهرموی: ﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرَزَخُ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ له پشتیان هوه په رده یه ک هه یه تا کو نه و روزه ی که تیبدا زیندو و ده کرینه وه، له وی با سیکمان کرد له باره ی قوناغی به رزه خه وه، با سیک می مه یله و تیرو ته سه ل له قه دهر قه باره ی نه م ته فسیره و، لیره دا دوو باره ی نا که بینه وه، به لام نه م فه رمو و دیه دینین، که له ویش هینا ومانه:

﴿إِنْ أَحَدَكُمْ، إِذَا مَاتَ، عَرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَيُقَالُ: هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (أخرجه البخاري: ۱۳۷۹، ومسلم: ۲۸۶۶، والترمذي: ۱۰۷۲، والنسائي في الكبرى: ۱۱۴۶۳، وابن ماجه: ۴۲۷۰ عَنِ ابْنِ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ).

پیغمبر ﷺ ده فہرموی: یہ کیک لہ تیوہ کہ مرد، شوینی نشینگہ کہی (ئو شوینہی تیدا نیشہ جہ دہ بی) بہ یانیان و تیواران پیشان دہ درئی، نہ گہر لہ ئہلی بہ ہہشت بی، ئوہ شوینی ئہلی بہ ہہشتی پیشان دہ درئی، نہ گہر لہ خواہ نانی ناگریش بی، شوینی خواہ نانی ناگری پیشان دہ درئی و، پی دہ گوترئی: ئہمہ شوینہ کہ تہ تا کو خوا رۆزی قیامت زیندووت دہ کاتہ وہ.

ئجا کہ دہ فہرموی: پشان دہ درئی، دہ گونجی مہ بہست ئوہ بی کہ بہس پشان بدرئی، دہ شگونجی مہ بہست چوونہ دۆزہ خ بی، بہ لام زیاتر بہ یانیان و تیواران ہست بہ سزایہ کہ بکات، یا خود ہست بہ نیعمت و خوشیہ کہ بکات، بہ لام لہ قیامتہ تا بہ ردہ وامہ، بہ یانیان و تیواران و لہ ہموو کاتہ کاند، ئو سزایہ بو دۆزہ خیہ کان ہہیہ، ئو نیعمت و خوشیہش بو بہ ہہشتیہ کان ہہیہ.

خوا بہ لوتف و کہرہمی خوئی تیمہ لہو کہ سانہ بگپری کہ لہ دنیا دہ لہ بہ ہہشتی ئیماندا بین و، لہ قوناعی بہر زہ خدا لہ نیو نازو نیعمت خوادا بین و، لہ رۆزی دوایشدا ہر لہ بہ ہہشتہ کانی خوادا بین، لہ غزمت پیغمبر خاتمہدا ﷺ چونکہ کہ سیک لہ دنیا دہ نہ چوو بیتہ بہ ہہشتی تیمان و بو خوا صلحانہ وہ، بہ دلنایی لہ بہر زہ خیشدا، چاوی بہو بہ ہہشتہ ناکہ وئی و، لہ رۆزی دوایشدا چاوی پیناکہ وئی.

بہر زان!

زیان لہ سایہ ئیماندا ژانیتی پری چیرو لہ زہتہ، ہر چہ ندہ مروؤف لہ زینداندا بی، پاکردو و ہلآتوو بی، ہہ ژار و نہ دار و قہر زدار بی، نہ خوش و دہردہ دار بی، بہ لام بہ ہوئی ئیمانہ کہیہ وہ، ہست بہ توخژن و نارامیی و دلنایی دہ کات، بہ لام کہ تیمان نہ بوو، نہ گہر لہ کۆشکیندا بی خشتیکی زپرو خشتیکی زیو بی، کہ شتی وا ہر گیز لہ دنیا دہ نہ بوو، یان وہ ک کوردہ واری

دهلین: (سه‌ری له پلاوو گوشت بگیری)، بایی فلسیکه مادام له دهروونه‌وه
 خوشحال نه‌بی، ئیمان‌ه که پرووحی ئینسان شاد ده‌کات، دلی ئینسان خوش
 ده‌کات، په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل خوایه، که مرؤف شادمان و به‌خته‌وه‌ر ده‌کات، وه‌ک
 خوا عَلَيْهِ ده‌فه‌رموی: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَنَطَمَنُ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ
تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (الرعد، ۲۸) واته: نه‌وانه‌ی بروایان هیناوه‌و دلیان به‌یادی
 خوا نارام ده‌گری، نه‌ها (ئاگادارین!) هه‌ر به‌یادی خوا دلان نارام ده‌گرن.

خوا به‌لوتف و که‌ره‌می خو‌ی له‌و که‌سانه‌مان بگیری، که دلیان به‌یادی خوا،
 به‌هوی ئیمان و به‌هوی په‌یوه‌ندی‌یه‌وه له‌گه‌ل خوا‌داو، به‌هوی به‌ندابه‌تییه‌وه
 بو‌خوا نارام‌گرتوو، داسه‌کناو و ئوخ‌ژن بو‌هاتوه.

کورتە باسێک

لێزانێی و حکیمەتی پیاوێ بڕوادارە بەرگریکارەکە لە مووسا

ئەو پیاوێ بڕوادارە کە نێمانەکە ی خۆی شار دۆتەو، بە پێی ئایەتە کە کە دەفەر موی: ﴿ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ ﴾ (٢٨) پیاوێکی بڕوادار لە ئالی فیرعەون (آل) واتە: دارو دەستە، نیزیکان و شوێنکە و تەوانی فیرعەون، کە نێمانەکە ی خۆی شار دۆتەو، گوێ، بە پێی ئەم پستە فورتانییە ی ئەم ئایەتە موبارە کە، ئەو پیاوێ پیاوێکی دەست پۆشتوو بوو لە تێو دەستەو دایەرە ی فیرعەوند، ئەگەر نا کابرایەکی دیکە ی غەوارە، یا خود کە ئەو پێگە و پلە یە ی ئەبێ، ئە دەتوانی بێتە کۆرۆ مە جلیسی فیرعەون و، ئە دەشتوانی بەو شێوە یە قسە بکات، ئنجا با سەرنج بدەین، ئەو پیاوێ چەند حە کیم و لێزان بوو:

(١) - یە ک لە حکیمەت و لێزانێیە کانی ئەو یە، کە دە ئی: ﴿ اَنْقَلَبُوا رَجُلًا اَنْ يَقُولَ رَفِئَةُ اللّٰهُ ﴾ (٢٨)؟، بە پرسیار کردنی نکوو لێتیکە رانە: ئایا هەر لە بەر ئەو پیاوێک دە کوژن، کە دە ئی: پەرودە دگاریم خوا یە؟! واتە: پەرودە دگاری بوونی خوا ﷻ شتیکی زۆر پوون و ناشکرایە، ه ی ئەو نیه خە ئکی لە سەر بکوژری، چونکە ئەو دە داخواری عە قله، داخواری زگماکە، داخواری زانستە، داخواری واقعە، کە واتە: ئە دە بوو لە سەر ئەو قسە هە قە، ئەو پیاوێ بکوژن، لێرە دا جاری ئەو پیاوێ بڕوادارە زۆر خۆی دە رناخت، بەس ئەو ئە نده دە ئی: نابێ مرو ئی لە سەر ئەو بکوژری، کە دان بە پەرودە دگاری تیبی خوا دا دینی بۆ خۆی.

(٢) - دە ئی: ﴿ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾، لە پەرودە دگاری تانەو بە لگە پۆشنە کانی بۆ هیتان، واتە: ئەو مووسایە ﷺ شایستە ی کوشتن نیه چونکە: یە کە م: کە دە ئی: پەرودە دگاریم خوا یە، ئەو شتیکی بە لگە ئەو یست و ناشکرایە، دوو م: لە بەر ئەو یە بە لگە شی لە پەرودە دگاریو ه بۆ هیتان، بە لگە پۆشنە کانی بۆ هیتان و بە بێ بە لگە قسە ناکات.

(۳)- دەلن: ﴿وَإِنْ يَكُ كَذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ، وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ﴾، واته: مووسا حالی له دوو ته گهر به دهر نیه:

ا- یان نه وه تا درو ده کات، نهو کاته زیانی درو به که ی بو خوئی ده گهر پته وهو مه میدانی درو به کورته.

ب- یاخود راستگوویه، نهو کاته ته گهر هه مووشی نه بن، هه ندیک له وهی هه ره شه ی پیتان لن ده کات، تووشتان دئی، چونکه هه ندیکی به سهر جیلی یه که میان دئی و جیله کانی دیکه ی دوایی نه وه نابینن، ته گهر ته نیا مه به ست سزای دنیایی بن، یاخود: نه وهی مووسا هه ره شه تان پئ لیده کات، هه م سزای دنیاییه، هه م سزای روژی دواییه، سزای دنیایان هه ر له دنیا دا ده بینن و پیتان ده کات، نه وهی روژی دوایش دوایی پیتان ده کات، بو به ده لن: هه ندیک له وهی که به لیتان پنده دات واته: هه ره شه تان پئ لیده کات، تووشتان دئی.

(۴)- ده لن: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾، به دلنایی خوا رتنمای که سیک که زنده رو بیکاری زور دروژن بن، رتنمای ناکات.

ته م قسه یه وه ک تیغیکی دوو ده م وایه، واته: ته گهر گریمان مووسا پیغه مبه ر نه بن و بلئی: پیغه مبه رم، ته وه زور زنده رو بیکاره و، ته گهر نوینه ری خوا نه بن، بلئی: نوینه ری خوا م و خوا ناروومی، مانای وایه زور دروژنه، چونکه گه وره ترین درو نه وه به نینسان به ناوی خوا وه بیکات، به لام نهو زیاتر مه به سستی پئ نه وه بووه: که سیک بر وا به پیغه مبه ری نه هینتی له کاتیکدا که به لگه گه ل له خوا وه هینان، به لگه رو شنه کان، مانای وایه زنده رو بیکاره و، که سیک بر وا به پیغه مبه ری خوا نه هینتی و ره ق بکاته وهو هه ره شه ی کوشتنی لیکات، مانای وایه زوریش دروژنه، که مه به سستی پئ فیرعه ونه، واته: قسه که ی به هه ردو دیواندا ده گونجی ته فسیر بکری، چونکه نایه وی هه ر له و سه ره تا وه ناسنامه ی خوئی که شف بکات، بو نه وهی ری قسه کانی و ری به رگریکردنه که ی لن نه گیری.

(۵) - چند جار تک به: ﴿يَقَوْمٌ﴾ ده باندوینت، نهی گه له کهم! واته: منیش به کیکم له خوٚتان و، پیاویکی غه وارده بیگانه نیم پیتان، به رژه وهندی من به رژه وهندی تیوه شه و، زیانی تیوه زیانی منیشه.

(۶) - واقعی ئیستایان به راورد ده کات، له گه ل هاتنی به لای خودا: ﴿يَقَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ﴾، نهی گه له کهم! نه مرو تیوه هوکمرانیتان هه به و بالاده ستی له زه ویدا: ﴿فَمَنْ يَصُرُّنَا مِنْ آسِ اللَّهِ إِنَّ جَاءَنَا﴾، به لأم کن له سزای خوا ده ربا زمان ده کات نه گهر بوٚمان هات؟ واته: به وهنده ده سه لآت و توانایه ی هه تانه، بوغرا مه بن و له خوٚبایی مه بن، چونکه نه گهر سزای خوٚمان بوٚ هات، هیچ کهس نانوانی سه رمان بخات، خوٚبیشی له گه ل واندای حساب ده کات.

(۷) - دوا ی نه وهی فیرعه ون قسه ی پنده بری، چونکه: ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، له زمانی عه ره بیدا: رسته نه گهر به (ف) یان (و) یان (ثم) بانه درتته وه، مانای وایه هر به یک قسه به، که واته: قسه که ی فیرعه ون بوٚته نتواخنی قسه ی نه و قسه ی پتیریه و، ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، فیرعه ون گوئی: هر نه وه تان پین ده لیم که خوٚم ده بیبیم و هه رچی من ده یلیم راسته و، ته نیا به ره و راسته ری پینماییتان ده کهم.

تنجا حیکه مه تی نه و پیاوه برواداره ش نه وه به که هیچ ته غلیق له سه ر قسه که ی فیرعه ون نادات، وه ک نه و قسه به هر نه کرابن، چونکه قسه به کی پووچ و بوٚشه و خوٚی به سه ره وه نابات، خوٚی پتیه وه سه رقآل ناکات، به که سه ر نه و قسه ی دیکه ی به دوا دای دینن:

(۸) - ﴿وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا يَوْمَئِذٍ أَحَافٌ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾، نه وهی بر وای هینابوو گوئی: نهی گه له کهم! من مه ترسیی روژی حیزبه کانم لیتان هه به، واته: مه ترسیی روژانیک که کومه له کافره کان تیتان دا فه و تتراون، تنجا چند نمونه به کیان ده خاته به رچاو: ﴿مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَالثَّمُودِ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا

لِّلْعِبَادِ ﴿۹﴾. وهك عادهق گهلی نووح و، (گهلی) عادو، (گهلی) سهموودو، ئەوانه‌ی دواى وانیش، خواش سته‌می بۆ به‌نده‌كان ناوی، لیره‌دا نهو پیاوه پرواداره سه‌رنجیان راده‌كیشی بۆ مژوو، كه تپوه تاكه گه‌لیك نین و تاكه كۆمه‌لگابه‌ك نین، پیغه‌مه‌ریكتان له‌خواوه بۆ هاتبی، به‌لكو گه‌لی نووحیش خوا نووحی بۆ ناردن و، گه‌لی عادیش خوا هوودی بۆ ناردن، گه‌لی سه‌موودیش خوا صالحی بۆ ناردن و، ئەوانه‌ی دواى وانیش، به‌لام ته‌ماشاشا بكه‌ن سه‌ره‌نجامیان چۆن بوو، بۆ ههر كامیك له‌وانه‌ی رۆژیک و كاتیك هه‌بوو تپیدا سزا بدرین، له‌به‌ر ئەوه‌ی به‌ده‌م بانگه‌وازی خواوه نه‌چوون، كه‌واته: تپوه‌ش هه‌ولبده‌ن به‌مه‌رده‌ی ئەوان نه‌چن و په‌ند له‌وان وه‌ربگرن، ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ﴾، به‌دنیایی خوا سته‌می ناوی بۆ به‌نده‌كانی، نابه‌وی سته‌میان لئ بكات.

۹- ننجاه له‌دنیاه ده‌یانبات بۆ قیامه‌ت: ﴿وَيَنْقُورِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ النَّارِ﴾. ئەه‌ی گه‌له‌كه‌م! من مه‌ترسیی رۆژی په‌كدی بانگکردنم لیتان هه‌یه، ئەو رۆژه‌ی خه‌لك ده‌يكاته بانگ، (التنادی) یانی: په‌كدی بانگکردن، فریشته مروّقان بانگ ده‌كه‌ن، مروّقه‌كان هیندیكیان هیندیكیان بانگ ده‌كه‌ن، مروّقه‌كان له‌فریشته‌كان ده‌پارێنه‌وه كه‌ داویان بۆ له‌خوا بكه‌ن، ده‌بیته رۆژی په‌كدی بانگکردن به‌گشتیی، ﴿يَوْمَ نُؤَلِّقُ مَذْرِبِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ﴾، ننجاه سروشتی ئەو رۆژه‌یان بۆ روون ده‌كاته‌وه: ئەو رۆژه‌ی پشت هه‌لده‌كه‌ن، راده‌كه‌ن (له‌سزای خوا)، به‌لام هه‌یچ پارێزه‌ریكتان نیه له‌سزای خوا، ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾، ههر كه‌ستیکیش خوا گومرای بكات، هه‌یچ ریتنماییکاریکی نیه.

۱۰- ننجاه نموونه‌یه‌کیان ههر له‌ژیانی خۆیاندا بۆ دینیتته‌وه، كه‌ په‌وانه‌كرانی یوسوفه الكليل: بۆ لایان: ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي سَكِّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ نَبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ﴾، به‌دنیایی پیشتیش یوسوف به‌لگه‌رۆشه‌كانی بۆ هیتان، كه‌چی تپوه له‌باره‌ی ئەوه‌وه كه‌ هینابووی له‌خواوه، ههر له‌دوو دلپیدا‌بوون، هه‌تا كاتیك كه‌ مرد، گوتتان: له‌دواى وی خوا هه‌یچ پیغه‌مه‌ریك په‌وان ناكات، (واته):

که‌سی دیکه نایهت بلن: من پیغهمبه‌رو ره‌وانه‌کراوی خوام، مانای وانیه که بیروایان به‌وه بووه که یوسوف پیغهمبه‌ری خواجه واته: که‌سی دیکه ناین نهو نیددیعایه بکات)، ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾، خوا ناوا بهو شیویه ههر که‌سیک زنده‌رؤییکاری دل پر له گومان بن، گومرای ده‌کات.

ننجا نه‌مه یان فه‌رمایشتی خوای په‌روه‌ردگاره، یان ههر قسه‌ی خو‌یه‌تی، که پیناسه‌ی نه‌وانه ده‌کات: ﴿الَّذِينَ يَجْعَلُونَ فِيْ ءَايَاتِ اللَّهِ بَعِيْرَ سُلْطٰنٍ اٰتٰهُمْ﴾، نه‌وانه‌ی شه‌ره قسه ده‌که‌ن له دژی نایه‌ته‌کافی خوا، بن نه‌وه‌ی به‌لگه‌یه‌کیان بو هاتبی، ﴿كَبِرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا﴾، نه‌و موناقه‌شهو شه‌ره‌قسه‌یه به‌بنی به‌لگه له خواوه، مایه‌ی گه‌وره‌ترین رق و بوغزه له لایه‌ن خواوه‌و له لایه‌ن بیروادارنه‌وه، ﴿كَذٰلِكَ يَطۡعُ اللّٰهُ عَلٰٓى كُلِّ قَلۡبٍ مُّتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾، ههر به‌و شیویه خوا مؤر به‌سه‌ر ههر دلنکی خو به‌زلگری خو‌سه‌پینی خه‌لک تیکشکینه‌ره‌وه ده‌نی.

دووباره فی‌عه‌ون دیته‌وه قسه‌وه: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يٰٓهٰٓمٰنُ اٰتِنِ لِی صَرَمًا لِّعَلَّیْ اَبۡلُغُ الْاَسۡمٰنَ﴾، فی‌عه‌ونیش گوتی: نه‌ی هامان! کوشکیکم بو دروست بکه (بینایه‌کی به‌رز)، به‌لکو له‌وتوه بگه‌مه رتیازه‌کان، ﴿اَسۡمٰنَ السَّمٰوٰتِ فَاَطۡلِعْ اِلَیَّ اِلٰهَ مُوسٰی﴾، دهر‌وازه‌و رتیازه‌کافی ناسمان تا‌کو له‌وتوه ته‌ماشای په‌رستراوی مووسا بکه‌م، ﴿وَإِنِّیْ لَآظُنُّهُ كٰذِبًا﴾، من پیتشم وایه مووسا درو ده‌کات، واته: راست ناکات په‌رستراوی وی له ناسمانیش نیه، ﴿وَكَذٰلِكَ زُیِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءَ عَمَلِهٖۙ وَصَدَّ عَنِ السَّبۡیِلِۙ وَمَا كَیۡدُ فِرْعَوْنَ اِلَّا فِیۡ تَبٰٓءٍ﴾، به‌و شیویه کرده‌وه خرابه‌که‌ی فی‌عه‌ون بو فی‌عه‌ون رازتیرابووه له ری لادراو، پیلان و نه‌خشه‌ی فی‌عه‌ونیش ته‌نیا له‌سه‌ر به فه‌تاره‌ت چووندا‌بوو، که‌واته: نه‌م قسه‌یه‌ی فی‌عه‌ون که به هامان ده‌لی: کوشکیکم بو دروست بکه، ههر فیتیک بووه له خه‌لکه‌که‌ی کرده‌وه، فیتله‌که‌ش نه‌وه بووه که فی‌عه‌ون به زمانی حال به خه‌لکه‌که‌ی گوتوه: نه‌و که‌سه‌ی مووسا ده‌لی: په‌روه‌ردگارمه‌و منی ناردوه،

هر دهبی له شویتیک هه بی، باشه ئه وه له سه ر زه وی دیار نیه، ده با ئاسمانی بو بېشکنین داخو له وی هه یه؟ ناشتوانین ئاسمان بېشکنین، که واته: هه یچ به لکه یه ک نیه له سه ر نه وه ی په سه رئاوه که ی مووسا، په رو ه درگا ره که ی مووسا، بوونی هه بی؟! ویستوو یه تی ئاوا به و شیوه یه خه لکه که چه واشه بکات.

۱۱- دیسان نه و پیاوه به واداره خوی به سه ر نه و قسه ی فیره و نیشه وه نابات، چونکه ده زانی قسه یه کی چه واشه کارانه یه، به لکو له سه ر قسه ی خوی به رده وام ده بی: ﴿وَقَالَ الَّذِي ءَامَنَ يَقَوْمِ اتَّبِعُونِ اِهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾، نه مجاره ئه م پیاوه به واداره، زیاتر په رده له سه ر که سایه تی راسته قینه ی خوی لاده دات و زیاتر خوی ده ناسیتن: نه وه ی به وای هه ناوه گوئ: ئه ی خه لکه که م! شویتم بکه ون به ره و راسته رۆ، به ره و سه ر راستی پرتنماییتان ده که م.

۱۲- ﴿يَقَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَّعٌ وَّ اِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ﴾، که ده زانی نه و خه لکه به هوی ژیا نی دنیا وه، فیره و نه کان باریان لیده تین و هه لیان ده خه له تین، فیره و نه کان ده سه مویان ده که ن، بو یه ده یه وی ژیا نی دنیا یان وه ک خوی پی بناسیتن، ده لی: ئه ی که له که م! ئه م ژیا نه دنیا یه ته نیا به وادار دیتکی کاتیبه و مه نزلگای کو تایی شویتن تیدا نیشته جیبوون و مانه وه یه، که واته: به و تۆزه دنیا یه که به ده ستی فیره و نه وه یه، خو تان بیه ش مه که ن له و مه نزلگای کو تاییه، ئه م ژیا نی دنیا یه هه رچو ن بی ده بریته وه.

۱۳- ئنجا هانیانده دات بو نه وه ی خو یان له کرده وه ی خراب به ریزن و، کرده وه ی چاک بکه ن: ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْرَىٰ اِلَّا مِثْلَهَا﴾، هه ر که سیک کرده وه یه کی خراب بکات، ته نیا به نه ندازه ی خرابه که ی سه رای ده دریته وه، ﴿وَمَنْ عَمِلَ صٰلِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْتَفٍ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾، به لام هه ر که سیک کرده وه ی باش بکات، له تیر یان له م و، به واداریش بی، ﴿فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ يَرْزُقُوْنَ فِيْهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾، ئا نه وانه ده چنه به هه شته وه، به بی نه ژمار به ژبو یان ده دریتن، واته: بو یان ناژمیردری هه تده زۆره.

۱۴- نجا شیوهی دواندنه‌که‌ی توندتر ده‌کات له خه‌لکه‌که، واته: له قیبتیه‌کان، گه‌لی فیرعه‌ون: ﴿وَيَقَوْمٍ مَا لِيَ اَدْعُوَكُمْ اِلَى التَّجْوَرِ وَتَدْعُونَنِي اِلَى النَّارِ﴾. نه‌ی گه‌له‌که‌م! نه‌وه چیمه (زور جینی سه‌رسورمانه) که من بانگتان ده‌که‌م بۆ سه‌رفرازی و ده‌ربازبوون و، ئیوه‌ش من بانگ ده‌که‌ن بۆ ناگر، واته: من بانگتان ده‌که‌م بۆ ئیمان هیتان به مووسا په‌یامه‌که‌ی وی، که ریتی ده‌ربازبوونه، ئیوه‌ش من بانگ ده‌که‌ن بۆ کۆیلایه‌تی بۆ فیرعه‌ون، که نه‌وه ریتی چوونه نیو ناگره.

۱۵- نجا زیاتر په‌رده له‌سه‌ر په‌یامه‌که‌ی غۆی لاده‌دات: ﴿تَدْعُونَنِي لِاَكْفُرُ بِاللّٰهِ وَاَشْرِكُ بِهِ. مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَاَنَا اَدْعُوَكُمْ اِلَى الْعَزِيْزِ الْعَقْبَرِ﴾. ئیوه من بانگ ده‌که‌ن که بیبروایم به خواو، شتیکی بکه‌مه هاوبه‌ش، که زانیاریم له باره‌یه‌وه نیه، هاوبه‌شی خوا بِن، (که بریتیه: له فیرعه‌ون)، منیش بانگتان ده‌که‌م بۆ لای خوی بالآ ده‌ستی لیبوره‌ده.

یانی: بالآ ده‌ست به‌سه‌ر فیرعه‌ونیشداو، لیبوره‌یه بۆ ئیوه‌ش نه‌گر بکه‌رینه‌وه.

۱۶- دوا‌یی ده‌لنی: ﴿لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدْعُونَنِي اِلَيْهِ لَيْسَ لَكَ دَعْوَةٌ فِى الدُّنْيَا وَلَا فِى الْاٰخِرَةِ وَاَنْ مَّرَدَّنَا اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِيْنَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ﴾. هیچ گومانى تیدانیه نه‌وه‌ی ئیوه منی بۆ لای بانگ ده‌که‌ن، نه له دنیا‌داو نه له دوا‌رپۆژدا، هیچ بانگکردنی نیه، واته: بانگی به‌نده‌کان و مروّفه‌کان ناکات، بیپه‌رستن، چونکه شایسته‌ی په‌رستران نیه، یاخود: هیچ وه‌لامتیکی نیه بۆ هیچ پارانه‌وه‌یه‌ک، هه‌رچه‌نده په‌رسته‌رده‌کان لیان بپارینه‌وه، به‌لام هیچ وه‌لامیان نیه نه له دنیا‌دا، نه له دوا‌رپۆژیشداو له فریایان نایه‌ن، ﴿وَاَنْ مَّرَدَّنَا اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِيْنَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ﴾. به دنیایى گپه‌رانه‌وه‌مان، شوینی گه‌رانه‌وه‌مان ته‌نیا بۆ لای خوا‌یه، ﴿وَاَنَّ الْمُسْرِفِيْنَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ﴾. زیده‌ره‌ویکاره‌کانیش هاوه‌لانی ناگرن.

۱۷- له کۆتایی دا ده‌لنی: ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا اَقُولُ لَكُمْ﴾. له‌مه‌ودوا دیته‌وه بیرتان، نه‌وه‌تان به‌بیردیته‌وه که من ئیستا پیتان ده‌لیم، واته: ره‌زینک دتی نه‌و قسانه‌ی

من دیننه وه بیر خوتان و په شیمان دهنه وه له سره شه وهی به قسه ی منتان نه کردوه،
﴿وَأَوْصِ أُمَّرَأَتَكَ إِلَى اللَّهِ﴾، کاری خوشم به خوا ده سیرم، ﴿إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ
بِالْعِبَادِ﴾، به دنیا یی خوا بینهری بنده کانی تی، موگه ریش خوا ﴿خَوَّاهُ﴾ دهر بازی
کردوه له فیرعه ن و دارو دهسته که ی وه ک فهرموویهن: ﴿فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا
مَكَرُوا وَحَاقَ بِقَالِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾.

ئمه کورته باس تیک بوو، له باره ی ئه وه حکمه ت و لیزانییه ی ئه وه پیا وه
برواداره به کاری هینا وه له حاله تی بهرگری کردنی له مووسادا الخلیفه:

خوا به لوتف و که ره می خو ی حکمه ت و لیزانی به هه موو لایه کمان
بیه خشی له کاتی قسه کردماندا، به تایه ت له کاتی خه تک بانگ کردماندا بو لای
خوا ﴿خَوَّاهُ﴾.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسي چوارهم** ❖

پیناسہی نهم دہرسہ

نہم دہرسہ مان چوارده (۱۴) نایہت دہ گرتہ خوئی، نایہتہ کانی: (۶۷ - ۶۰)،
تہ وہری سہرہ کیی نهم چوارده نایہتہ، باسی (پوڑی دواپی) یہ۔

ننجا باسی خواناسی و بہ لگہ کانی خواناسی، لہ میانی پیناندانی نبعمہت و
چاکہ کانی خوا لہ ژبانی مروؤدا۔

دواپی باسی نیمان بہ خوا ﷻ، باسی پیغہ مہ راہ تہی و وہ حیی۔

لہ نیواخنی تہ و ہشدا، چہند راستیہ کی گہورہ و گرنگی جورا و جور، ناوتہی
نہ و تہ و ہرانہ کران، و پرای چہند رینمایہ کی گرنک بو پیغہ مہری خوا ﷻ، و
بو پروادارانی شوینکہ و تووی۔

﴿ وَإِذْ يَتَحَاوَرُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضَّعِيفَتَا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا
كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَمَا قُمْنَا أَنْتُمْ مُغْتَابُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ الَّذِينَ
اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّكَ اللَّهُ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
فِي النَّارِ لِحِزْبِهِ جَهَنَّمَ أَدْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوا
أَوْلَمْ نَكُ تَابِعِيكُمْ رَسُولَكُم بِالَّذِينَ نَحْنُ بِالْبَنِينَ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ دَعَوْنَا وَمَا دُعُونَا
الْكَاغِبِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ
الدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ ﴿٥٣﴾ هُدًى
وَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٥٤﴾ فَأَصْبِرْ إِنَّكَ وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَاسْتَفِرَّ لِدُنْيَاكَ
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَكَ فِي

ءَايَاتِ اللّٰهِ يَعْزِرُ سُلْطٰنِ اٰتَمْتُمْ اِنْ فِى صُدُوْرِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ يَنْبَلِغِيْهِ
 فَاَسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيْرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ
 اَكْبَرَ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِى
 الْاَعْمٰى وَالْبَصِيْرُ وَالَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَلَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
 نَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٥٨﴾ اِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيْهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا
 يُؤْمِنُوْنَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمْ اَدْعُوْنِىْ اَسْتَجِبْ لَكُمْ اِنْ اِلَّيْكَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنِ
 عِبَادَتِىْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دَاخِرِيْنَ ﴿٦٠﴾

مانای ده قواو ده قی نایه تهاکان

ههروهها یاد بکهوه (ئهه موحه ممه ده! ﴿٥٦﴾ کاتیک (ببیرهوايه کان) له نیو
 ناگر (ی دۆزهخ) دا مشتومرو دمبه دمه ده کهن، نجا ببهیرهزه کان بهوانه ی خویمان
 بهزلگرتوه ده لاین: نیمه (له دنیا دا) شوئنگه تووتان بووین، نایا (تیستا) تیوه
 به شیک له ناگرمان له کوئل ده که نه وه (لی دوور ده خه نه وه)؟ ﴿٥٧﴾ نهوانه ی
 خویمان بهزلگرتوه گوتیان: نیمه هه موومان تیبداین، بیگومان خوا دادوه ریی
 له نیوان بهنده کاندئا کرد (ببراری له باره وه دان) ﴿٥٨﴾ ههروهها نهوانه ی له
 ناگر (ی دۆزهخ) دان به دۆزه خه وانه کان (ئهو فریشتانه ی سه ره پهرشتی دۆزهخ
 ده کهن) یان گوت: (بوومان) له پهروه ردگارتان وه پارتن به ک روژ نازارمان
 له سه ره سووک بکات! ﴿٥٩﴾ (دۆزه خه وانه کان) گوتیان: نایا پیغه مبه رانان به لگه
 رو شه کانیا ن بو نه هیتان؟ گوتیان: با، فریشته کان گوتیان: ده جا (خوتان)
 پارتنه وه وه پاران هوه ی ببیره وایانیش بهس زایه بوویه (و هیج نه نجامیکی نیه)
 ﴿٥٠﴾ به دنیا یی نیمه پیغه مبه رانان و نهوانه ی بروایان هیتاوه، سه رده خه ی ن له
 ژیا ن دنیا داو له دوا روژ یشدا، که شایه ده کان هه لده ستن (بو شایه دیی دان) ﴿٥١﴾

ئەو پوژە کە ستمکاران پوژشە کە یان سوودیان پێناگە یە نئ و ئەفرینیان لێیەو، خراپترین مەزلگایان جێیە (٤٤) بێگومان پێناییمان بە مووسا داو، کتیبە کە (تەورات) یشمان کردە میراتی گەلی بە ئیسرائیل (٤٥) پێنایمی و بیرخە رەووە بوو بۆ خواوەن عەقلان (٤٦) دەجا (ئەهی موخە مەمەد!) خۆت پابگرە بێگومان بە لێنگە ی خوا هەق (و راست)ەو، داوای لێبوردن لە خوا بکە بۆ گوناھت و، بە ستاییشکردنەو لە تێوزان و بە یانیاندا پەرورە دگارت بە پاک بگرە (٤٧) بێگومان ئەوانە ی بئ ئەو هی بە نگە یە کیان لە (خواوە) بۆ بئ، مشتومر (و شەرە قسە) لە بارە ی ئایە تە کانی خواوە دە کەن، تەنیا (بە هۆی ئەو و دە یە) خۆ بە زلگریە ک کە پئی ناگەن، لە سینە کانیان دا بە، دەجا پە نا بە خوا بگرە، مسۆگەر ئەو بیسەری بینەرە (٤٨) بە دنیایی دروستکردنی ئاسمانە کان و زەوی لە دروستکردنی خە لک گەورە ترە، بە لأم زۆر بە ی خە لک نازانن (٤٩) کوئرو بینەریش بە کسان نین، هەر و هەا ئەوانە ی پروایان هینا وەو کردە وە چاکە کان دە کەن و، خراپە کاریش وە ک یە ک نین، بە کە میسی بێردە کە نە وە (و پە ند وەر دە گرن) (٥٠) بێگومان کاتە کە (ی هاتنی پوژی دوایی) هەردی، بە لأم زۆر بە ی خە لک پروانا هینن (٥١) پەرورە دگاریش تان فەر مووی: لئیم وە پارین (مسۆگەر) وە لامتان دە دە مە وە، بە دنیایی ئەوانە ی لە بە رانبەر پەرستندا خۆیان بە زلندە گرن، بە زە بوونی دە چنە نئو دۆزە خە وە (٥٢).

نمیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(يَسْأَلُونَكَ فِي النَّارِ): له تیبو ناگری دۆرخدا مشتومر ده کهن، شه ره قسه ده کهن (الْمَحَاجَّةُ): أَنْ يَطْلُبَ كُلُّ وَاحِدٍ أَنْ يَرُدَّ الْأَخْرَ عَنْ حُجَّتِهِ وَمَحَجَّتِهِ، (مَحَاجَّةٌ) نه وهیه که دوو لایه نی دژ به یه ک، پیچه وانه ی یه ک، هه ر کامیکیان بیه وی به رانبه ره که ی له به لگه که ی لابدا، یا خود له ریته که ی لابدا.

(مُغْتَوْرِكَ عَنَّا): ده گوتری: (أَغْنَى عَنْهُ كَذَا: إِذَا كَفَّاهُ وَأَخْتَلَّ بِكَ كَذَا: كَفَّاهُ وَغْنَى فِي مَكَانٍ كَذَا: إِذَا طَالَ فِيهِ مَقَامُهُ مُسْتَعِينًا بِهِ عَنْ عَزْوِهِ، ﴿مُغْتَوْرِكَ عَنَّا نَهَيْبًا مِنْ النَّارِ﴾ نایا به شیک پشکیک له ناگرمان لی له کۆل ده که نه وه، لی دوور ده خه نه وه؟ ده گوتری: (أَغْنَى عَنْهُ كَذَا) واته: نه و شته ی له کۆل کرده وه، (أَغْنَى كَذَا) واته: نه و شته به سم بوو، بی نیازی کردم، (غْنَى فِي مَكَانٍ كَذَا) واته: زۆر له ویدا مایه وه، که به هۆی نه و شوینه وه بیتیا زبوو له شوینیکی دیکه.

(مُعَذِّرُهُمْ): (الْعُذْرُ: تَحْرِي الْإِنْسَانِ مَا يَخُو بِهِ ذُنُوبَهُ)، (عُذْرٌ): بریتیه له خه فتانی مروفی له شتیک که گوناچه که خو ی بی بسریته وه.

(دَاخِرِيكَ): (جَمْعُ دَاخِرٍ وَهُوَ الذَّلِيلُ)، (دَاخِرِيْنَ) کۆی (دَاخِرَاهُ) به مانای زه بوون، ملکه چه، پيسوا، سه رشۆر دئ، که واته: (دَاخِرِيْنَ) به سه رشۆری و زه بوونی، به ملکه چیی.

مانای گشتی نایه‌ته‌کان

خوای به‌رزی مه‌زن ﷻ له‌م چوارده نایه‌ته‌دا، سه‌ره‌تا بۆمان باسی سه‌ره‌نجام و ناکامی شوومی بی‌پروایان ده‌کات، به‌هه‌ردوو جوړی: خوږه‌زلگران که سه‌رکرده‌یان بوون، و بی‌ته‌زه‌کان که شوینکه‌وتوو لاساییکه‌ره‌وه‌ی نه‌وان بوون، ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِذْ يَتَحَاجَّرُونَ فِي النَّارِ﴾، یاد بکه‌وه نه‌ی موچه‌ممه‌د ﷻ! و نه‌ی هه‌ر که‌سیک که قورن‌ان ده‌خونن! چی یاد بکاته‌وه؟ ﴿وَإِذْ يَتَحَاجَّرُونَ فِي النَّارِ﴾، نه‌و کاته که له‌تیو ناگردا شه‌ره‌قه‌سه‌ ده‌که‌ن، دم به‌دمه‌و مشتومر ده‌که‌ن، هه‌ر کامیکیان به‌لگه‌ی خو‌ی دینتته‌وه، ﴿فَيَقُولُ السُّعْفَتُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾، بی‌ته‌زه‌کان به‌وانه‌ی که خو‌یان به‌زلگرتوه ده‌لین: ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا﴾، تیمه پی‌شتر شوینکه‌وتوو‌ی تیوه بووین، به‌دوای تیوه‌دا هاتین، ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنْ نَصِيبِكُمُ النَّارِ﴾، نجا نایا تیوه به‌شیک له‌ناگرم‌ان له‌کوژ ده‌که‌نه‌وه، لی‌مان دوور ده‌خه‌نه‌وه؟ ده‌گونجی به‌جیددیان بووین، له‌دنیا‌دا هینده خو‌یان پی‌هیچ و پووچ و شوینکه‌وته‌ی داماو و زه‌لیل بووه‌و، هه‌ر چاوه‌روانیان له‌و خو‌ به‌زلگرانه هه‌بووه، وایان‌زانیوه له‌پوژی دواییش دا، شتیکیان به‌ده‌سته، بۆیه نه‌و دلاویه‌یان لی‌گردوون، ده‌شگونجی نه‌وه به‌توانج و به‌ته‌وسه‌وه‌بی، واته: تیوه که تیمه‌تان به‌و ده‌رده برد، نایا تیمه‌تان هیچ‌تان پنده‌کری بۆ تیمه؟

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا﴾، نه‌وانه‌ی خوږه‌زلگر بوون گو‌تیان: تیمه هه‌موومان لی‌ره‌داین، هه‌موومان تیمه‌داین له‌ناگری دۆزه‌خداین، ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعَبَادِ﴾، به‌دنیایی خوا دادوه‌ریی کرده‌ له‌تیوان بنده‌کانداو، بریاری دلاوه، واته: خوا ﷻ تیوه‌ش و تیمه‌شی هیناوه‌ته‌تیره، که‌واته: تیمه‌تان تیوه‌گله‌یی له‌تیمه‌مه‌که‌ن، چونکه بریاری خوا، جوکمی خوا

دادگه رانه یه، که واته: گله یی له تیمه مه کهن، که له دنیا دا شوینکه و توومان بوون، تیتستا شتیکتان بو بکه یین، هیچمان پیناکری، به لأم تیوهش سته متان لینه کراوه، چونکه به بریاری خوا لیره، که واته: تیوهش سزای کرده وهی خوتان ده چیژن، نه وه نابیته بیانوو پاساو، که له دنیا دا تیمه هه لمان خه له تاندوون و شوینی تیمه که وتوون!

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَتِهِمْ جَهَنَّمَ ﴾، نه وانه ش که له نیو ناگردان به دوزه خه وانه کانیا ن گوت: (خَزَنَةٌ) کوی (خازن) ه، واته: کۆکه ره وه، نه وانه ی خه لک له دوزه خدا کۆ ده که نه وه، که واته: دوزه خه وان، نه و فریشتانه ی سه ره رشتیی دوزه ده کهن، نجا که ده فه رموی: ﴿ الَّذِينَ فِي النَّارِ ﴾، نه وانه ی له ناگردان، واته: هه م خۆ به زلگره کان و هه م شوینکه و تووه کانیا ن، هه م بیه یژو ده ست و پیوه نده کان و، هه م نه وانه ی شوینیان که وتوون، هه موویان و یکر ا به دوزه خه وانه کان ده لئین: ﴿ ادْعُوا رَبَّكُمْ يَحْفَظْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴾، له پهروه ردگارتان بپارینه وه، به ک روژ له سزای ناگری دوزه خمان له سه ر سووک بکات، هه ر به ک روژ سزامان له سه ر هه لگری.

﴿ قَالُوا أَوَلَمْ نَكُ تَأْتِكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ﴾، فریشته کان، دوزه خه وانه کان بیان ده لئین: نایا پیغه مبه راتان به لکه ناشکرا به کانیا ن بو نه هینان؟ ﴿ قَالُوا بَلَىٰ ﴾، گوئیان: با، به لکه ناشکرا به کانیا ن بو هیناین له سه ر راستیه تی به ده یه نته رابه تی و، پهروه ردگاری تی و، خاوه ندراری تی و، په رسترلوی تی خوا و، له سه ر راستیه تی پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و راستیه تی ناین و به رنامه به ک که خوا به پیغه مبه راندا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ناردوویه ق، دانی پیدا دین، ﴿ قَالُوا فَادْعُوا ﴾، فریشته کان بیان گوتن: که واته: خوتان بپارینه وه و داوا بکه ن، تیمه داوای بی جی ناکه یین، فریشته کان داوایه ک ناکه ن جیگا نه گری، وه ک گوتراوه: (قسه بکه جی بگری، ربه بیوه سه ر بگری)، فریشته کان له وه عاقل ترن و له وه بو خوا صلحاوترن، داوایه ک له خوا بکه ن، بزنان و ده رناگیری،

﴿وَمَا دَعَوْا إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾، هر له سهره تاودش پیمان ده لئین: پاران هوی بیبروایان هر له ونبوون و زایه بوون دایه، واته: هر چه ند بیارینه وه، جن ناگری و بی سووده.

نجا خوا صَلَّى وهک راستیه کی گهوره و گرنک له ژبانی به شهردا، به جه ختکردنه وه وه پایدیه گه به نئی و ده فهرموی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ﴾، به دنیایی تیمه پیغمبره امان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نه وان هس که بروایان هیناوه، سه رده خهین و پشتیان ده گرین له ژبانی دنیا داو، له و روزه شدا که شایه ده کان راست ده بنه وه، شایه ده کان راست ده بنه وه بو شایه دبی دان، کین شایه ده کان؟ فریشته کان، پیغمبره امان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، شه هیدان، زانایان، بو خوا صلواوان، هر که سه به پیی خوی، نه وان هه لده ست شایه دبی ده دن له سه ر خه لک، که سیک ثابینی خوی پهره و ردگاری به خه لکتیک راگه یاند بی، ده بینه شایه ده سه ریان وه، پیغمبره امان شایه دن (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، فریشته کان شایه دن که ده لئین: تیمه ناگه دارین خوا پیغمبره امانی بو ناردن، هر روه ها زانایان و پیشه وایان، هر روه ها شه هیدان، هر که سه له قه ده ر خوی ده بینه شایه ده، ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِرَتُهُمْ﴾، نه و روزه که سه مکاران پوزشه که بیان، داوی لیور دنه که بیان سوودیان پیناگه به نئی، ﴿وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾، نه فرین بو نه وان هه یه و خرابترین مه نزلگاش بو نه وان هه یه، که دوزه خه.

نجا دینه سه ر باسیکی دی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْزَنَّا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ﴾، به دنیایی تیمه رنمایمان به مووسا داو، کتیکمان کرده میراق وه چه ی به نوو نیسرائیل (نه ته وه ی جووله که، که گه لی مووسا بوون الطَّالِبِينَ)، ﴿هُدًى وَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾، رنمای و بیر خه ره وه بوو بو خاودن عه قلان، هه لبه ته تم نابه تانه هه موویان پیکه وه په یوه ست، واته: موحه ممه دیش صَلَّى که به هیدایه تی خوا وه، به کتیبی خوا وه بو تان هاتوه،

بیدعت و داهیتراویک نیه، بن پیتشینه بووبی، به لکو نهو هتا موسا عليه السلام که زور ناوداره و گهلی جووله که که زور ناودارن و له گه لتان همن، به تایهت له نیو دورگهی عه به بیی دا، کتیبه که شی که ته و پراته، زور ناوداره، خوا له گه لانی پیتشیدا پیغه مبه رانی هه ر ناردوون، بو وینه موسا عليه السلام که زور زه قهو، بو گهلی جووله که نیر دراوه و خوا ته و پراتی پیداوه.

تجبا به پیغه مبه ر عليه السلام ده فهرموی: ﴿فَأَصْرَارًا وَعَدَا اللَّهِ حَقًّا﴾، خوراکر به، به دنیایی به لینی خوا راسته، دیته دی و چه سپاوه:

أ- به لینی خوا که ده فهرموی: سهرت ده خهم.

ب- به لینی خوا که ده فهرموی: رۆژی دواوی دئی، لئیرسینه وه و سزاو پاداشت دئی، نه و به لینه راسته.

﴿وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْيَاكَ وَسَجِّحَ بِمَحْمَدٍ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ﴾، داواوی لیبور دنیس بو گونا هه که ت بکه، داواوی لیبور دن له خوا بکه له شتیک، که بو تو به گوناح له قه لهم ده درئی، نه ویش نه وه به پیغه مبه ر عليه السلام له بو چوو و نیکیدا نه بیکیابی، کوششیکری کردبئی و هه فی تیدا نه پیکابی، یان پیتش نه وه دی وه حیی له بارهی پرسیکه وه بو بئی، رایه کی بوو بئی، رایه کی راست دهر نه چوو بئی، که نه وه به گوناح له قه لهم نادری بو تیمه و مانان، به لام بو پیغه مبه ر عليه السلام به که م و کوپری له قه لهم دراوه، بو یه خوا ده فهرموی: داواوی لیبور دن بو گونا هه که ت بکه، وریابه! گونا هه پیغه مبه ری کوتایی عليه السلام و پیغه مبه ران به گشتی، به و واتابه نیه که شتیک زانی بیان گونا هه و کرد بیتیان، پیغه مبه ران له وه پاریزراو بوون، به لام جاری و هه یه شتیک وایان زانیوه و باشه و کردوو یانه، یان گوتوو یانه، دوا ییش خوا ی په روه دگار بو ی راست کردوو نه وه که نه خیر و باش نیه و نه تانیتکاوه، ﴿وَسَجِّحَ بِمَحْمَدٍ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ﴾، هه روه ها به ستایش کردنی په روه دگار ته وه به پاکی بگره، واته: هه م خوا به پاک بگره، هه م

ستایشی بکه، هم بلن: (سُبْحَانَ اللَّهِ) هم بلن: (الْحَمْدُ لِلَّهِ). خوا به پاک بگره له هه ره له که و کوپیه ک و، ستایشی بکه به هه موو سیفه تیکی به رزو جوان و به هه موو خسه له تیکی نهوپه پری به رزو په سند، که به س شایسته ی خوان، ﴿يَا لَعْنَتِي وَالْأَبْكَرِ﴾، له تیواران و به یانیاندا، که دوو کاتی زور دل بزوینن، تیواره په مزی کوتایی هاتی ژبانی دنیا به، به یانیان په مزی ده ستیگردن ژبانی دنیا به، دوو کاتی زور دل بزوینن، بویه له فوراندا زور باسیان کراره.

نجا دتته سه مه سه له یه کی دیکه که هه ره په یه سه به ره وی نهو نایه تانه وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ يَخْتَرِ سُلْطَنًا أَنَّهُمْ﴾، به دلنایی نهوانه ی مشت و مرو شه په قسه ده که ن له دژی نایه ته کانی خوا، بن نه وه ی به لکه یه کیان بو هاتبن، واته: بن نه وه ی موناغه شه و وتوژده کیان پشت نه ستوور بن به به لکه یه کی له خواوه هاتوو، به لکه یه کی نه قلی، ﴿إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ﴾، واته: (مَا فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا الْكِبْرُ) له سینه کانیاندا ته نیا خو به زلگری هیه، ﴿مَّا هُمْ بِبَلِغِيهِ﴾، ناشکه ن بهو خو به زلگریه، واته: نهوانه بویه ملکه چ ناکه ن بو پیغه مبه ری خاتم ﴿وَبُوْءِ بِهَامِهِ كَهَيِّ﴾، له به ره نه وه ی چاویان له بالا ده ستیه و، چاویان له خو سه پانندن و خو پانانه به سه ره خه لکدا، نه وه یه وایان لیده کات که ملکه چپی نه که ن بو نایه ته کانی خوا و، شه ره قسه بکه ن له دژی نایه ته کانی خوا و، پابه ندی په یامی خوا و به رنامه ی خوا نه بن، چونکه به زم و بازار تک که سازیان کرده و، خو به زلگری و خو سه پانندیک که چاویان لینه تی، نه وه یان لئ تیکده چن، که نه وه ش هه ره پی نیا ناگه ن واته: با چهند روژیکی دنیا ش بگوزه ریتن، به لام سه ره نجام بن ناکام ده بن، بویه ده فهرموی: ﴿مَّا هُمْ بِبَلِغِيهِ﴾.

﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾، نجا تو په نا به خوا بگره، ﴿إِنَّكَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾، به دلنایی خوا زور بیسه ره، زوریش بینه ره، هه موو ده نک و هه ست و خوستیک ده بیست و، هه موو جموجول و شتیکش ده بینن.

﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾، به دنیایی دروستکرانی ناسمانه‌کان و زهوی، گه‌وره‌تره له دروستکرانی خه‌لک، واته: نه‌وه که خوا گه‌ردوونی هیناوه‌ته دی، به لای تیره‌وهه قورستره له‌وهی مروفتیک بهینتته دی، یاخود: نه‌وه که خوا گه‌ردوونی هیناوه‌ته دی، گه‌وره‌تره له‌وهی مروفتیک دوی نه‌وهی ده‌مری، زیندووی بکاته‌وهه دروستی بکاته‌وهه، واته: دروستکردنی گه‌ردوون له دروستکرانی مروفتان گه‌وره‌تره، قورسترو سه‌ختتره، به پیوانه و کیشانه‌ی تیره، نه‌گه‌رنا بو خوی پهره‌ردگار قورس و سووک نیه، هه‌مووی وه‌ک به‌که، یاخود دروستکرانی گه‌ردوون و ناسمانه‌کان و زهوی، به‌سه‌رو خواری نه‌وه به‌دیپتروانه‌وهه قورسترو گه‌وره‌تره له زیندووکردنه‌وهی خه‌لک، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾، به‌لام زوربه‌ی خه‌لکی نازانن، زوربه‌ی خه‌لکی نازانن سیفه‌ته‌کانی خوا سنووریکیان نیه و ره‌هان، خوا هه‌موو شتیک ده‌زانن، هه‌موو شتیک ده‌توانن، خوا ﴿﴾ هیچ شتیک له‌به‌ر عاسی نابن، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ، كُنْ فَيَكُونُ﴾ (۸۲) یس، واته: فه‌رمانی خوا نه‌گه‌ر ویستی شتیک بینتته دی، به‌س پتی بفه‌رموی: بیه، به‌کسه‌ر ده‌بن، ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُنَافِقُ﴾، کوئرو بینه‌ر وه‌ک به‌ک نین، به‌کسان نین، هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی بروایان هیناوه‌وهه کرده‌وهه باشه‌کانیان نه‌نجام داون و، خرابه‌کار به‌کسان نین، ﴿فَلَيْلًا مَا نَدَّ كُرُوكَ﴾، به‌که‌میی بیر ده‌که‌نه‌وهه په‌ند وه‌رده‌گرن، ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾، (ساعة) واته: کاتی کوتایی هاتنی نه‌م ژبانه‌ دنیایه، یاخود کاتی زیندووکرانه‌وهه هه‌لسیتزانه‌وهی مروفته‌کان و جندیش، به‌مسوگه‌ریی هیچ دوو دلایی تیدا نیه، واته: دوو دلایی هه‌لناگری، نه‌گه‌ر به‌چاوی عه‌قل تیفکرن، ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾، به‌لام زوربه‌ی خه‌لک برواناهینن، به‌لام بوچی خه‌لک بیروایه؟ له‌به‌ر نه‌وهی نایانه‌وی بروایینن، نه‌گه‌رنا په‌کیان نه‌که‌وتوهه له‌سه‌ر به‌لگه، له‌سه‌ر هاتنی روژی دواپی، به‌هه‌ردوو قوناعی ناخیر زه‌مان و زیندووکرانه‌وهه هه‌لسیتزانه‌وهه.

له كۆتايدا دەفەرموى: ﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُوْنِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ ﴾، پەروەردگارتان فەرمووى: ئىم بپارتنەو، وەلەمتان دەدەمەو، بە دەنگنانەو دەيم، ﴿ اِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنِّ عِبَادِيْ ﴾، بە دلتايى ئەوانەى لە بەرانبەر بەندايەتتى كردندا بۆ من، خۆيان بەزەلدەگرن، ﴿ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دَاخِرِيْنَ ﴾، بە سەرشۆرى و زەبوونى دەچنە دۆزەخەو، ئەوانەى لە دنيادا لە بەرانبەر خوادا خۆيان بەزەلدەگرن، خوا لە پۆژى دواييدا زەبوون و سەرشۆر زەلليان دەكات، چونكە لە دنيا خوا تۆي هيناو تە دى و دەتزيەنى و، ئەو هەموو نازو نيعمەتانەى بۆ پەخساندوى، كەچى لە بەرانبەر خواو بەدبەيتنەرو خاوەنى خۆت دا، خۆت بەزەلگىرى، شايستەى ئەو دى كە سزا بەرتى، ئەو كەسەش كە لە بەرانبەر خوادا خۆي بەزەلدەگرى، تەماشاي دەكەين لە بەرانبەر مەخلووقى كەدا خۆي بە كەم دەگرى، ئەو خوايە ﷻ بەرزو مەزن و مېهرەبان و كارزانە، لە بەرانبەر دىدا خۆي بەزەلدەگرى، كەچى لە بەرانبەر دروستكراوتى كەدا، يان لە بەرانبەر تەماغى كەدا و ترستى كەدا ئارەزوويەك دا، خۆي بچووك دەنوئىنى، مرقۇئى ئاوا، شايستەى ئەو بە خوا بە زەبوونى و سەر شۆرى و داماوى، بېخاتە دۆزەخەو.

خوا پەنامان بەدات لەو دى لە دنيادا خۆمان بە زەلگىرىن لە بەرانبەر بەندايەتتى كردن بۆ خوادا، سەرەنجام لە دواپۆژدا بە زەبوونى و داماوى، بچينە نيو دۆزەخەو، خوا بە لوتف و كەرەمى خۆي لە دنيادا بەهۆي بەندايەتتەو بە خۆي، عىززەت و بەرزىمان بۆ پەخستىنى، تاكو لە پۆژى دوايشدا سەر بەرزانە بچينە بەهەشتەكانى خواو.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی به کهم:

شهره قسه و ده مه قالی بیروایان له دۆزه خداو، داواکردنی بهیژه کان له خۆبه زلگرو خۆسه پینه کان، که به شیک له سزای ناگریان له کۆل بکه نه وه، لیان دووربخه نه وه، وه لامدانه وهی نه وانیش به وه که: بریاری خوا دراوه و، کۆتایی به هه موو شتیک هاتوه:

خوا ده فه رموی: ﴿وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّكَ اللَّهُ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ﴾
(۱۷)
(۱۸)

شیکردنه وهی ئەم، دوو ئایه ته، له شهش برکه دا:

(۱) - ﴿وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ﴾، یاد بکه وه! نه و کاته ی له نیو ناگردا مشت و مرو شهره قسه ده کهن، واته: نهوانه ی بیروان، که شایسته ی نه وه بوون بچنه نیو ناگری دۆزه خه وه، له ویدا شهره قسه و مشتومر ده کهن. (التَّحَاجُّ: الإِخْتِجَاعُ مِنْ جَانِبَيْنِ فَاتَّخَذَ). بریتیه له به لکه هینانه وه له لایه ن دوو لاه، یاخود زیاتر، بۆ به کدی، ههر لایه ک به لکه بۆ وی دیکه بهیئینه وه، بۆ سه ماندنێ راستیی قسه ی خۆی و، به هه له داچوونی لایه نی به رانه ری، لیره ش وه ک زۆربه ی شوینه کانی دیکه ی قورئان، وشه ی (إِذْ) که ده فه رموی: ﴿وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ﴾، (إِذْ: مَعْمُولٌ «لَاذْكُر» مَخْدُوفٌ عَطْفًا عَلَى جُمْلَةٍ: وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْفَةِ)، نه وه رای به کیک له توژده روهانی قورئانه، که (إِذْ) به رکاری

(أذکر) هو بادراوده تهوه سهر رستهی (وَأَنْذِرُهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ)، ده شگونجنی یه کی دیکه بلتی: نه خیر به لکو بادراوده تهوه سهر رسته یه کی دیکه، نهک هینده دوور ریشیتته تهوه بو سهره تا.

که ده فه رموی: (وَإِذْ) واته: (وَأَذْكَرُ إِذْ يَتَجَاوُونَ فِي النَّارِ) یاد بکه وه! کاتیک که له نیو ناگردا، شه ره قسه و مشتومر ده کن.

(۲) ﴿فَيَقُولُ أَضَعَفْتُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾، بیهیزه کان به وانهی خوین به زلگرتوه ده لین، نایا بیهیزه کان مه به ست پتیا ن کتیهو، نه وانهی خوین به زلگرتوه، مه به ست پتیا ن کتیه؟ (الضَّعْفَاءُ: عَامَّةُ النَّاسِ الَّذِينَ لَا تَصْرِفُ لَهُمْ فِي أُمُورِ الْأُمَّةِ)، باشر وایه بکوتری: (لَا تَصْرِفُ لَهُمْ فِي أُمُورِهِمْ)، (ضَعْفَاءُ) خه لک به گشتی نه وانهن که ده سته وه ردان و ده سته لاتیا ن نه به سهر کاروباری کومه لکادا، یان به سهر کاروباری خویندانو کاریان به ده ست خه لکی دیکه وه یه، (الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا)، نه وانهی خوین به زلگرتوه، نه وانهن که خو سه پتین و به ناهه ق خوین کردوه به هو کمپانی خه لک، نه گه رنا کومه لکا ده بنی هو کمپان و مشوور خووری ههر هه بن، به لام نه گه ر به ناهه ق بن و به ناشایسته یی بن، یان به شیوازی ناشه رعیا نه بن، وهک هو کمی میراتی و بنه ماله یی، یان هو کمی خو سه پاندن، یان به ته زویرو فرت و فیئل، نه وه بیگومان نه و کاته حاله ق (إِسْتِكْبَارٌ) رووده دات، واته: خو به زلگری و خو سه پاندن، خو له خه لک به گه وره گرتن، نه وانهی که بیهیزن به وانهی خوین به زلگرتوه، ده لین:

(۳) ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمْ بَعْآ﴾، تیمه پشتر شو نیکه وته ی تیوه بووین، (التَّبِعُ: اِسْمٌ لِمَنْ يَتَّبِعُ غَيْرَهُ، وَيَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ)، (تَبِعَ): ناود بو ههر که سیک به دوای جگه له خو ی بکه وی، تاک و کو تیتیدا یه کسانن، ده گوتری: (هَذَا رَجُلٌ تَبِعَ لِفُلَانٍ) هه روه ها ده گوتری: (هَؤُلَاءِ تَبِعَ لِفُلَانٍ) به لام نه گه ر بوستر ی ههر به تاک بزانی، ده گوتری: (هَذَا تَابِعٌ لِفُلَانٍ).

(۴) ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَبَرُونَ عَنَّا نَصِيحًا مِنَ النَّارِ﴾، نایا تیوه بشکنک، به شیک له ناگرمان لی دوورده خه نه وه، له کوئل ده که نه وه؟ ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ﴾، (هَلْ) بو پرسیار کردنه،

(وَالْإِسْفَهَامَ مُسْتَعْمَلٍ فِي الْحَثِّ وَاللُّؤْمِ عَلَىٰ خِدْلَانِهِمْ وَتَرْكِ الْإِهْتِمَامِ بِهِمْ). بسیار کردن لیره‌دا به کاره‌یتراوه بۆ هاندان و سه‌رزه‌نشتکردن، له‌سه‌ر نه‌وه‌ی پشتیان به‌رداوان و پشتگونیان خستون.

كۆی نه‌و پرسته‌یه‌ش: ﴿فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ بَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ﴾. ئە‌مه هه‌مووی دوو واتایان هه‌لده‌گری:

(أ)- که به‌راستی داویان کردبێ له‌خۆ به‌زلگرو خۆسه‌پینه‌کان، واته: بیه‌یزو شویتکه‌وتوووه‌کان، پێیان وابووین، که وه‌ک چۆن له‌دنیا‌دا نه‌وانه ده‌ست‌پوشتوو و شت له‌ده‌ستهاتوو بوون، له‌وێش هه‌روا بن! ده‌شگونجێ خه‌لکی هه‌ینده سیف‌هت کۆیله‌و، سیف‌هت نزم و خۆ پێ هیچ هه‌بێ، له‌قیامه‌تیش نه‌و قه‌ناعه‌ته پووچه‌ی که له‌دنیا‌دا هه‌یه‌ق، له‌به‌رانبه‌ر هوکمرانه‌ خۆسه‌پینه‌کاندا، له‌قیامه‌تیشدا له‌کۆلی نه‌بیته‌وه‌و له‌وێش هه‌ر پێی وابن: نه‌و هوکمرانه‌ خۆسه‌پین و خۆ به‌زلگرانه ده‌ستیان ده‌روات!

(ب)- نه‌و پۆژه پۆژی ده‌رکه‌وتنی راستیه‌کانه‌و، هه‌موو که‌س له‌هه‌موو شتیکه‌حالیی ده‌بن، به‌لام نه‌وه‌ گالته‌ پیکردنی بیه‌یزه‌کانه، به‌خۆسه‌پینه‌کان و خۆ به‌زلگره‌کان، که تێوه هه‌یچتان به‌ده‌ست نه‌یه، نایا ده‌توانن تۆزیک له‌سزیمان لێ دووربخه‌نه‌وه‌و تۆزیک له‌ناگرو نازارمان له‌کۆل بکه‌نه‌وه؟! واته: هه‌یچتان له‌ده‌ست نایه‌ت، که‌واته: له‌دنیا‌دا به‌ناه‌ه‌ق خۆتان به‌سه‌ر تێمه‌دا سه‌پاند بوو، فه‌رز کردبوو، وشه‌ی: (مُغْنُونَ: اِسْمٌ فَاعِلٍ مِّنْ اَغْنَى غَنَاءَ: اَي فَايِدَةٌ وَاِجْرَاءٌ)، (مُغْنُونَ): ناوی بکه‌ره‌ له‌ (اَغْنَى) وه‌هاتوه، (اَغْنَى غَنَاءَ) واته: سوودی گه‌یاند، یاخود که‌لێتیکه‌ گرت، یان شتیکه‌ له‌کۆل که‌سێک کرده‌وه، ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا﴾. وشه‌ی: (اَغْنَاءَ) واته: بێ نیازیکرد، به‌لام که‌ لیره‌دا به‌رکاری خواستوه‌ که (نصیباً)، (فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا)، له‌به‌ر نه‌وه‌یه که‌ مانای (دَافِعُونَ وَرَادُونَ)ی خراوته‌ نیو، واته: نایا تێوه له‌کۆلمان ده‌که‌نه‌وه، لێمان به‌رپه‌رچه‌ده‌ده‌نه‌وه به‌شیک له‌سزای ناگر؟

(۵) ﴿ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا ﴾. نهوانه‌ی خویشان به زلگرتبوو، گوتیان: تیمه همومومان لیره‌داین، تیمه همومومان تئیداین، واته: له نیو ناگرداین، ناگری دۆزه‌خ.

(۶) ﴿ إِنَّكَ اللَّهُ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعَبَادِ ﴾. به دنیایی خوا دادوه‌ریی کردوه له نیوان به‌نده‌کاندا، بریاری کۆتایی بۆ ههر کامتکیان داوه، نه‌مه‌ش دوو واتایان هه‌لده‌گرئی:

ا/ له وه‌لمی سه‌رزه‌نشکردنی بیهیزه‌کاندا، نهو خو به‌زلگرانه دان به هه‌لهو لادان و تاوانی خویشان دا دینن، که راست ده‌که‌ن، سه‌رزه‌نشته‌که‌تان له جیتی خوئیته، تئستا هه‌موومان له نیو ناگرداین، نهوه‌ی که له دنیا‌دا پیمان ده‌گوتن: قیامه‌ت نیهو، سزاو پاداشت نیهو پیغهمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) راست ناکه‌ن، تیمه درۆمان له‌که‌ل تئوه‌دا کردبوو و به هه‌له‌دا چوو بووین، درۆ له‌که‌ل‌داکردنه‌که‌شیان، یان ههر به راستیی قه‌ناعه‌تیان وابوو که رۆژی سزاو پاداشت نیه، هئنده گومانیان به‌رانبه‌ر به خوا خراب بووه، یاخود بۆ چه‌واشه‌کردنی خه‌لکه‌که بووه، بۆ نهوه‌ی خه‌لکه‌که باری زولمی نهوان ههر له‌سه‌ر پشتیان بن، بۆیه ئیخفالیان کردوون، که قیامه‌ت نیهو سزاو پاداشت نیه، ژیان ههر ژبانی دنیا، بۆ نهوه‌ی ملکه‌چ بکه‌ن، گوتوو‌یانه: ژبانتیکی دیکه‌تان لئ هه‌لناکه‌وئ.

ب/ وه‌لمی داواکارییه‌که‌پانه، نه‌ویش نهوه‌یه: که تئوه داوامان لیده‌که‌ن تیمه پشک و به‌شیک له ناگرتان له کۆل بکه‌ینه‌وه، نهوه خو‌تان ده‌بینن تیمه‌ش وه‌ک تئوه له نیو ناگرداین، که‌واته: چۆن ئومئیدی نهوه‌تان هه‌یه و ته‌ماعی نهوه‌تان هه‌یه، سوودیکتان پیبگه‌یه‌نین؟ تیمه‌ش وه‌ک تئوه لیره‌داین و هیچمان بۆ تئوه پیناکرئی.

که ده‌لین: ﴿ إِنَّا كُلٌّ فِيهَا ﴾، ده‌لن: (كُلٌّ مُبْتَدَأٌ مَرْفُوعٌ، وَفِيهَا خَبْرٌ، وَالْجُمْلَةُ كَلْمًا خَبْرِيًّا «إِنَّا»، وَتَوَيْنُ «كُلٌّ» عِوَضَ عَنِ الْمُضَافِ إِلَيْهِ: إِنَّا كُنَّا فِي النَّارِ)، (كُلٌّ) ده‌بیته نیهاد (مُبْتَدَأٌ) که مه‌رفووعه، (فِيهَا) ده‌بیته گوزاره (خَبْرٌ) و له شوینی (رفع) دایه‌و، رسته‌که هه‌مووی واته: ﴿ كُلٌّ فِيهَا ﴾، ده‌بیته گوزاره بۆ (إِنَّا)، (إِنَّا)ش ده‌بیته نیهاد (مُبْتَدَأٌ) و ﴿ كُلٌّ فِيهَا ﴾، هه‌مووی ده‌بیته گوزاره (خَبْرٌ) بۆ

(إِنَّا)، ته نوینی سهر (كُلُّ) ﴿إِنَّا كُلُّ فِيهَا﴾، قه ره بووی پآلوه لا دراو (مَصَافٍ إِلَيْهِ) به، واته: (إِنَّا كُلُّنَا فِيهَا) تیمه ههر کامیکمان له نیو نهو و ناگره داین.

شایانی باسه: تیمه له سووره تی (الأعراف) نایه ته کانی: (۲۸ و ۲۹) دا، باسیکی نایه همان لهو باره وه کرده، له باره ی مشتومری نیوان شوینکه وتووان، یاخود بیته زه کان، هه لئه له تی تراوه ری شمه ی خو به ده ست سته مکار دهره وه کان و، سته مکاره خو سه پیته کان، هه روه ها له سووره تی (سبا) یشدا نایه ته کانی: (۳۱، ۳۲، ۳۳) دا له ویش دو باره باسیکمان لهو باره وه کرده، چونکه به راستی نهو بابه ته ده هیته هه لوه سته ی زوری له به ران به ردا بکری، چونکه هه مو نه وان ه ی شایسته ی چوونه دوزه خ ده بن، دد بنه وه به دوو به ش:

أ- که مینه به کی خو سه پیته ی به زه برو زور.

ب- زورینه به کی هه لئه له تی تراوی چاولیکه ری لاساییکه ره وه، که به داخه وه زور به ی هه ره زوری خه لک وا ده زانن نه وه ههر سته مکارانن، سزا ده درین و به ناگری دوزه خ ده سووتین، به لام سته ملیکراوان و چه سویتراوان و بیته زه کان، که ده که ونه شوین سته مکاره کان و ده بنه سووته مه نی بویان، پیان وایه وه ک به رزه کی بانان بوی دهره دن، به لام خوا ﷻ هه م لیروه، هه م له نایه تی (۲۸ و ۲۹) ی سووره تی (الأعراف) داو، هه م له نایه ته کانی سووره تی (سبا) دا، که قسه مان له باره وه کردوون، له باسیکی نایه ته دا، زور به روونی نوخته ده خاته سهر پیت، که وه ک چون حوکمرا نه، خو به زلگرو، ده ستر ویش تووه خو سه پیته کان، شایسته ی سزادرانن، به هه مان شیوه شوینکه وتووه لاساییکه ره وه کانیش شایسته ی سزادرانن و، سزایان له هی نه وان که متر نیه لهو رووه وه که هه موویان دزی په یامی پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بوون، په کیکیان له پیته وه وه بووه نه وی دیکه له دواوه بووه، نه گهر نه وی دواوه نه بوواوه، نه وه ی پیته وه وه کاری بو نه ده کرا، وه ک گوتراوه: (سه گ به قوه تی کلکی تیسک ده کرؤزی)، نهو سه رکرده و حوکمرا نه خو سه پیته نانه ش، نه گهر خه لک نه بیته ده ست و پیته ندیان و

خه لک بویان نه بیته که ری بار بردن و باره که خویان نه یخه نه سهر پشتیان، ییکومان
 حوکمپانییه که یان بو ناکری، بویه له سووره تی (الأعراف) دا دوا ی ته وه ی شوینکه و تووه
 مه لئه له تیراوه کان داوا ده که ن و ده لین: ﴿رَبَّنَا هِنَّا لَمَلَكٌ مِّنَّا فَاعْنَبْهُمْ عَدَا بَا ضِعْفًا
 مِّنَ النَّارِ﴾ (الأعراف) پهروه ردگارمان! نه وانه گومپایان کردین، با سزای وان چهند
 به رانه به له ناکر، خوا وه لأم ده داته وه: ﴿قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنْ لَا تُمْسُونَ﴾ (خوا)
 فهرمووی: هی هه ر کامپیکتان چهند قاته، به لأم نازانن، هی سته مکارو خوسه پیته کان
 له بهر ته وه ی خوشیان به ری چه وندا رویش توون و خه لکیشیان دوا ی خویان داوه،
 هی مه لئه له تیراوه شوینکه و تووه کانیش، له بهر ته وه ی خوشیان لایانداوه، بوونه
 دارده سنی حوکمپانه خوسه پیته کانیش.

مهسه لهی دووهم:

داواکردنی دۆزه خییه کان له فریشته دۆزه خهوانه کان، که بۆیان له خوا بپارینه وهو، نه گهر بۆ ماوه یه کی که میش بئ، نازاریان له سهر سووک بکات، وه لآمدانه وهی فریشته دۆزه خهوانه کانیش به شیوه یه کی سهرزه نشتکارانه که یتغه مبه رانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به لگه رۆشنه کانیان بۆ هیناون، بۆیه ئه وان ئاماده نین داوا بکه ن و با خۆیان بپارینه وه، هه رچه ند پارانه وه که شیان بئ سووده وه که لک ناگری:

خوا ده فه رموی: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ۗ قَالُوا أَوْلَمْ نَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فادْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۗ﴾

شیکردنه وهی ئهم، دوو ئایه ته، له پینچ برگه دا:

١- ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ۗ﴾، ئه وانهی له نێو ناگردان به دۆزه خهوانه کانیان گوت: له پهروه ردگارتان وه پارێن، یه ک رۆژ نازارمان له سهر سووک بکات.

ئه وانهی له نێو ناگردان، واته: هه م بیهیزه کان، هه م خۆبه زلگه رکان، هه م سه رکرده وه ده مپارسته کان و، هه م شوینکه وه تووه لاساییکراوه کانیان، هه موویان، داوایان کرد له دۆزه خهوانه کان، (خازن) که سیکه شتیک له شوینتیکدا کۆ ده کاته وه و خه ر ده کاته وه، (وَالْخَزَنَةُ: جَمْعُ خَازِنٍ، وَهُوَ الْحَافِظُ لِمَا فِي الْمَكَانِ مِنْ مَالٍ أَوْ عَرَضٍ)، (خَزَنَةٌ) کۆی (خَازِنٍ) نه ویش بریتیه: له پارێزه ری نه و مآل و سامانه ی، یاخود نه و که ل و په له ی که له شوینتیک دانراوه، هه رچه نده (راغب) ده لئ: پارێزه ر، به لآم من یتموایه (خازن) یانی: کۆکه ره وه، (خَازِنٍ) که سیکه شتیک کۆ ده کاته وه له شوینتیک و ده شیبپاریزی.

داوی شهوه بیتهزه کان ناومید بوون لهوهی خو بو زلگردهکان سزای ناگریان لهسهر سووک بکهن، نجا له فریشتهکان، له دوزه خهوانهکان ده پارینهوه، که داویان بو له پهروهردگاریان بکهن، ههر توژیک نه گهر ماوهیهکی کهمیش بی، سزایان لهسهر سووک بکات.

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ﴾، له پهروهردگارتان بپارینهوه.

﴿يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ﴾، یهک پوژ له نازارمان لهسهر سووک بکات، دیاره یهک پوژ مه بهست پیی کاتیکی کهمه، واته: نه گهر ماوهیهکی کهمیش بی، با سزا و نازارمان لهسهر سووک بکات، که گو توویانه: ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ﴾، پالداوی وشه ی (رَبِّ) بو لای پانای (كُم): ﴿رَبَّكُمْ﴾، نه مه هاندانه بو پارانهوه، واته: له بهر نهوهی تیوه له پهروهردگارتانهوه نیزیکن و بو خوا صولحاو بوون، داوی تیوه له لای خوا دهگیرتهوه، داوامان له پهروهردگارتان بو بکهن، ماوهیهکی کهمیش بی له نازار لهسهرمان سووک بکات، که گو توویانه: ﴿يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ﴾، ﴿يُخَفِّفْ: مَجْرُومٌ بِتَقْدِيرِ «ل» أَي: لِيُخَفِّفْ﴾، (يُخَفِّفْ) مه جزومه، زه نه داره به نه نازدگیری کردنی (ل) یانی: (لِيُخَفِّفْ) با لهسهرمان سووک بکات.

۲- ﴿قَالُوا أَوْلَمْ نَلِكْ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾، دوزه خهوانهکان (نهو فریشتانهی سه په رشتی دوزه خ ده کهن) پشان گوتن: نایا پیشتر (له دنیا دا) پیغه مبه رانتان، به لکه پوژنه کانیان بو نه هیتان؟! (الْبَيِّنَاتُ: الْحُجُجُ الْوَاضِحَةُ وَالذُّعْوَاتُ الصَّرِيحَةُ إِلَىٰ اتِّبَاعِ الْهُدَىٰ)، نایا پیغه مبه رانتان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) که له لایه ن خواوه بو تان په وان کرابوون، به لکه پوژنه کانیان بو نه هیتان! په یامی پوژن و پرونیان بو نه هیتان تاکو به پی راستدا پرون، تووشی تیره نه یه ن، به لکو بچه به ههشت!؟

۳- ﴿قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ﴾، گوتیان: با، (بَلَىٰ: إِنْجَابٌ فِي جَوَابِ النَّفْيِ)، نه گهر لیره دا بکوتری: به لئی (نَعَمْ) یانی: بو مان نه هاتوه، به لام که ده لئین: (بَلَىٰ) له کوردیدا ده بیته با، که له هه ندیک له ته فسیره کوردیه کاندای بینومه له مانای (بَلَىٰ) دا نووسیویانه: به لئی، که نهوه هه لیهو (به لئی) مانای (نَعَمْ) ه، به لام (بَلَىٰ) ده بی به (با) ته فسیر بکری، چونکه نه وان که ده لئین: نایا

پيغهمبرانتان به لڳه رښنه کانيان ټو نه هيتان؟ ته گهر بگوتړی: (نعم) واته: نه يان هيتانوان! کهواته: ته گهر بويستړی بگوتړی: هيتانوانان، د بې بگوتړی: (بلی)، (بلی): اِيْجَابٌ فِيْ جَوَابِ (النفي)، (بلی) وه لاميکي ته رتييه ټو شتيک که پيشت لبراه، واته: با، بويهش باسم کرد، چونکه له هندی له تفسیره کوردیه کاندایاوازيان نه خستووده تنيوان (نعم) و (بلی)، نجا به راستی ته فسيکردنی قورن زوری دهوی، به تايهت که له عهريه بيموه بيکه ی به کوردي، يان به هر زمانتيکی دیکه، ده بی له هر دوک زمانه کاندایاوازي.

۴- ﴿قَالُوا فَاَدْعُوا﴾، (فريشته کان) پييان گوتن: ده جا بپارتيهوه، واته: تيمه ناپارتيهوه، مادام پيغهمبرانتان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به لڳه رښنه کانيان ټو هيتانوان و، به لڳه يان له سر ته او کردوون و هممو شتيان پي راگه ياندوون، تيودش به قسه تان نه کردوون، تيمه داوايهک ناکه ين جينه گري، ودک گوتراوه: (قسه بکه جيگري، ربه پينه سر بگري)، فريشته کان له وه عاقلترن و له وه پاکرن، داوايهک له خوا بکن، بزنان وه لأم نادريتهوه و جن ناگري.

۵- ﴿وَمَا دَعُوا اِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾، پارانه وهی بيپروايانيس هر له فهوتان و له بزربوون دايه، واته: وهک چون تيود کاتي خوئی، خوټان پشتتان له پيغهمبران کرد، وهک چون خوټان نهو ته رکه تان به نه ستووه گرت، که چون مامه له لڳه پيغهمبراندا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بکن و له لڳه په يامه کاتي خوادا بکن، نه مروش هر خوټان مشووری خوټان بخون، که له ژباني دنيا دا به شيوهی چهوت له لڳه په يامه کاتي خواو له لڳه پيغهمبراندا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) مامه له تان کردوه، نه مروش هر خوټان، خوټان له دهره نجامي نهو هه لوسوکهوت و هه لوتسته چهوته دهر باز بکن، خوټان نهو تان به سر خوټان هيتاوه، وهک په نديکی عهريه ده لی: (يَدَاكَ اَوْ كُنَّا وَفَوْكَ نَعْمُ)“، به دوستی خوټ گري تداوه و به زاری خوټ فووت تيکردوه، تيستاش چون خوټ دهر باز ده که ی بيکه!

(۱) مانای ده قلو ده ق: دوو دهسته کانت گرييان داوهو زارت فووی کردوه.

نهم په ندمش له به سره هاتيکه وه گوتراوه، گورته که ی نهو ده:

کابرايهک که ويستويهتی له پروبارتک بپريتهوه و ناماده نه بووه کريی په رينه وه که بداته به له ميک و مه له شی نه زانيوه، خوئی هه لداوه ته سر کونده په کی فوودرو، نجا له تيويه لستی رووياردا کونده که ی کون بووه يان زاره که ی بوته وه، کاتيک هاواری کردوه دهر بازی بکن. ناوايان پيگوتوه!

مه سه لهی سییه م:

پاگه یاندنی خوا بو ئه و راستیه که پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) و بروداران له دنیاو دواروژدا سه ده خات و پشتیان ده گری، له و روژه شدا پاسا و پوژ هینانه وهی سته مکاران دادیان نادات، نمونه یه کی زور زه قی سه رختنی خواش بو پیغه مبه ران و بروداران، مووسا و هَارُونَ (به نوو ئیسرائیل)ن، بویه هه ر له و ره وته دا باسی نه وانیش ده کات:

خوا ده فه رموی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَادُ ۝۵۱﴾ يَوْمَ لَا يَفْعَلُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ ٱلْعَنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ ٱلدَّارِ ۝۵۲﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ ۝۵۳﴾ هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأَوَّلِي ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿۵۱﴾

شیکردنه وهی ئه م ئایه تانه، له شهش برگه دا:

۱- ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَادُ﴾
خوا ده فه رموی: به دنیایی تیمه پیغه مبه رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) و نه وانیه ی بروداران هینانه وه (بروداران هینانه له خزمهت پیغه مبه رانداو شونکته وتوویمان بوون) له ژبانی دنیا دا سه ریان ده خهین و ههروه ها له و روژه شدا که شایه ده کان هه لده ستن، (الْأَشْهَادُ: جَمْعُ شَهِدٍ، قِيَام) بریتبه له وهستان له مهیدانیکدا، تیمه پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) و بروداران، هه م له ژبانی دنیا دا سه رده خهین، هه م له و روژه شدا که شایه ده کان هه لده ستن بو شایه دبی دان، (النُّصْرُ وَالنُّصْرَةُ: العَوْزُ، وَالتَّنَاصُرُ: التَّعَاوُنُ) (نَصْرٌ وَ نُصْرَةٌ) به مانای یارمه تیدانه، (تَنَاصُرٌ) یش هاوکاری یه کدی کردنه.

ننجا خوا ﷺ روونی ده کاته وه، نه و روژه که شایه ده کان تیدا راست ده بنه وه وه هه لده ستن بو شایه دبی دان، چ روژیکه و چی تیدا ده گوزه ری؟ ده فه رموی:

۲- ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرُهُمْ﴾، نهو روزه که پوزش هینانه وهی ستمکاران به که لکیان نایهت و دادیان نادات، سوودیان پیناگه به نی.

وشه ی (لَا يَنْفَعُ) خویره اویشه ته وه: (لَا تَنْفَعُ)، چونکه هه ردووک حاله تی نیرینه (مذکر) و میننه (مؤنث) ی تیدا دروستن.

(المُعَذَّرَةُ: اِسْمٌ مَصْدَرٌ اِعْتَدَرَ)، (مُعَذَّرَةٌ) ناوی چاوگه بو (اعْتَدَرَ) ه.

۳- ﴿وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾، هه روده ها نه فرینیان لئیه و خراپترین مه نزلکایان جئیه، (لَعْنَةٌ) دوور خستنه وه یه له به زهیی خوا، ته وانه دوور خستنه وه بیان بو هه یه له به زهیی خوا، مه نزلکایه کی خراپیشیان هه یه، (اللَعْنَةُ: الطَّرْدُ وَالْإِبْعَادُ)، (سُوءُ الدَّارِ: اَسْوَأُ مَنْزِلٍ)، (لَعْنَةٌ): برئیه له ده رکردن و دوور خستنه وه، (سُوءُ الدَّارِ) واته: خراپترین جئکا و رنکا و شوئی تیدا نیشته جئبوون.

تنجا خوا ﷺ وه ک به لگه یه ک، له سه ر نه وه که پشتگیری پیغه مبه رانی خو ی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) دهکات و، برواداران تیک که له گه لیاندان، باسی مووسا ﷺ که لی به نوو نیسرائیل دهکات، که بروایان به مووسا هینا:

۴- ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى﴾، به دلنیایی تیمه رننماییمان به مووسادا.

۵- ﴿وَأَرْسَلْنَا بِنِي إِسْرَائِيلَ الْكُتُبَ﴾، کتیبیشمان کرده میراتی به نوو نیسرائیل، که له لی مووسا بوون و بروایان پئی هینابوو.

۶- ﴿هُدًى وَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾، نهو کتیه رننمای و بیرخه روده بوو بو خاوه ن عه قلان، که واته: میسداقی سه رختنی خوا بو پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و بو برواداران تیک که له گه ل پیغه مبه راندان، هه م له دنیاو، هه م له دوا روزهیدا، مووسا ﷺ رننمای پندراو و، به نوو نیسرائیلی کتیبی خوا به میرانگرتوون.

بنگومان رننماییه که ی خواش هه ر له دوو توئی کتیه که دا بوو، به لام خوا ﷺ جگه له کتیه که (ته ورات) یش بنگومان شتی دیکه شی به مووسادا بوو، وه ک

کورتە باسیک دەربارە ی سەرخستنی خوا بو پێغه مبه ر و برواداران

لێره دا له سن برگه دا کورتە باسیکی ناماژە ئاسا ده که یز له باره ی نه و نابه ته موباره که وه که خوا ده فرموی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ نَعْتَدُ لَهُمْ أَجْرَهُمْ﴾، واته: به دنیای بی یمه پێغه مبه رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و نهوانه ی بروادان هیناوه له ژبانی دنیا شدا سه رده خه یز و، له دواڕۆژیشدا که شایه ده کان هه لده ستی و راست ده بنه وه بو شایه دی دان.

۱- یه کتیک بو ی هه یه بپرسن: هه ندیک له پێغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) کوژراون و هه ندیکیان ده رکراون و هه ندیکیان گیراوان، ئنجا کوا خوا ﷺ چۆنی سه رخستوون؟ هه ره ها هه ندیک له برواداران له به یز براون و کوژراون؟!

له و باره وه (الطبري) له ته فسیره که ی خۆیدا^(۱)، هه ندی قسه ده کات، پیم خۆش بوو وه ک وه لأم و روونکرده وه ی نه و پرسیا رو ئیشکاله، قسانه کانی پیم، به توژیک شیکردنه وه و روونکرده وه ی خۆشه وه:

(الطبري) گو تویه تی: (كَيْفَ قَالَ تَعَالَى: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ وَغَايِرَ، وَقَدْ عَلِمْنَا أَنَّ مِنْهُمْ مَنْ قَتَلَهُ أَعْدَاؤُهُ، وَمَثَلُوا بِهِ، كَشُعَيْبٍ وَيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا وَأَشْبَاهِهِمَا، وَمِنْهُمْ مَنْ هَمَّ بِقَتْلِهِ قَوْمُهُ، كَزَيْدِ أَبِيهِمْ وَعِيسَى؟!

الجواب:

أ- إظْفَارُ اللَّهِ إِيَّاهُمْ ظَاهِرًا مِثْلَ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَمُحَمَّدَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ).

ب- إِنْتِقَامَ اللَّهِ مِنْ حَادِّهِمْ وَشَاقِّهِمْ وَإِنْجَاءَ الرُّسُلِ وَأَتْبَاعِهِمْ.

ج- اِنْتَقِمَ اللّٰهُ مِنْهُمْ بَعْدَ وَفَاةِ الرُّسُلِ كَمَا فَعَلَ بِقَتْلِهِ اِشْعِيَاءَ وَيَحْيٰى (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ).
د- اِلْتِبَاسُ عَنِ الْجَمِيعِ وَالْمَقْصُودُ بِهِ بَعْضُهُمْ وَهُوَ مُحَمَّدٌ (ﷺ).

واته: چوَن خِوای بهرز فهرموویهتی: نِیمه پیغهمبه رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و نهوانه‌ی برِوایان هیناوه له ژیا نی دنیادا سه‌ر ده‌خه‌ین و له‌و پوژده‌شدا که شایه‌ده‌کان هه‌لده‌ستن، ده‌شزانین که هه‌یا نبوو ه له پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) دوژمنه‌کانی کوشتوو یانه‌و، جه‌سته‌شیا ن شیواندوه، وه‌ک شو‌عه‌یا (له په‌یما نی کوژندا نو‌وسراوه نِش‌عه‌یا)، هه‌روه‌ها په‌حیا ی کو‌ری زه‌که‌ریبا و هاو وینه‌کانیا ن، هه‌شیا نبوو ه که گه‌له‌که‌ی ویستوو یانه بی‌کوژن، وه‌ک: نی‌پراهیم و عیسا (عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)!

(پیشه‌وا (طبری) ناوا چوار وه‌لامان ده‌داته‌وه:)

أ- مه‌به‌ست له‌سه‌ر خستی خوا بو پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) و بو برِواداران، نه‌وه‌یه که خوا به برِواله‌ت سه‌ری خستوون به‌سه‌ر دوژمنانیا نندا، هه‌روه‌ک چوَن داوودو سوله‌یما ن (علیها السلام) که حوکم‌پانیش بوون و پیغهمبه‌ریش بوون، هه‌روه‌ها موحه‌مه‌د (ﷺ) که خوا پی نی چه‌سپاند له زه‌ویداو ده‌س‌تر‌ویشتوو ی کرد، نجا مه‌به‌ست پی نی نه‌وانه.

ب- خوا (ﷺ) توله‌ی له‌وانه ستاندو ته‌وه که دژایه‌تیا ن کردوون، پیغهمبه‌رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ده‌رباز کردوون، نه‌وه‌نه‌بووه که سه‌ریا ن بخت، به‌و واتایه که به‌سه‌ر دوژمنه‌کاندا سه‌رکه‌ون، به‌لکو خوا پیغهمبه‌رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ده‌رباز کردوون و گه‌له کافره‌کانیشی فه‌وتاندوون، که به زو‌ری نی نه‌م حاله‌ته پوویداوه، نه‌مه هه‌م بو گه‌لی هوود، که خوا هوودو نه‌وانه‌ی له گه‌لی بوون، ده‌ربازی کردن و گه‌لی عادی فه‌وتاند، هه‌روه‌ها صالح و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لی بوون ده‌ربازی کردن و، گه‌لی سه‌موودی فه‌وتاند، هه‌روه‌ها لووط و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لی بوون ده‌ربازی کردن و گه‌له‌که‌ی فه‌وتاند، هه‌روه‌ها شو‌عه‌یب و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لی بوون و برِوایان پی‌هینابوو، ده‌ربازی کردن و گه‌لی

مه‌دیه‌ن و (أصحاب الأیکة)ی فهوتانندن، هه‌روه‌ها مووسای دهر باز کرد له‌گه‌ل گه‌له‌کی و فیرعه‌ون و سوپایه‌کی فهوتاند.

ج- حاله‌قی سَیِّم نه‌ودیه که خوا له دوا ی کۆچی پیغهمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) تۆله‌ی ستاندۆته‌وه له دوزمنه‌کانیان، وه‌ک بکوژه‌کانی (إِشْعِيَاءَ وَ يَحْيَى)ی سزادا.

د- نه‌وانه خوا به‌گشتیی هه‌والی له باره‌یانه‌وه داوه، به‌لام مه‌به‌ست پیی به‌کیکیانه که موحه‌مه‌ده ﷺ.

به‌لام له راستییدا واباشه، هه‌ر چوار وه‌لمه‌کان به‌یه‌که‌وه بیین، ننجبا دابه‌ش ده‌بن به‌سه‌ر حاله‌ته جوراوجۆردکانی پشتگرتن و، یارمه‌تییدان و، سه‌رخستنی خوا بۆ پیغهمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) که هه‌ر کامیکیانی به‌شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان که (الطبري) باسیکردوه، سه‌رخستوون.

۲- له‌وباره‌وه ئه‌م دوو فهرموده‌به‌ش دینین:

۱- پیغهمبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌قی: {مَنْ رَدَّ عَنْ عَرِيضِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَرُدَّ عَنْهُ نَارَ جَهَنَّمَ} ثُمَّ تَلَا: {إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا} (أخرجه أحمد: ۲۷۵۸۳، والترمذي: ۱۹۳۱، وابن أبي الدنيا في الصمت: ۲۵۰، وصححه الألباني)

واته: هه‌ر که‌سێک به‌رگری بکات له‌که‌رامه‌ت و سومعه‌ی برای مسوولمانی (دیاره خوشکی مسوولمانیشی هه‌ر به‌هه‌مان شیودیه) خوی زالی پایه‌دار له‌سه‌ر خوی پتیوستکردوه، ناگری دۆزه‌خی لی دوور بخاته‌وه، (له‌ رۆژی دوايیدا)، دوايی نه‌و نایه‌ته‌ی خۆینده‌وه: {إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا}.

۲- پیغهمبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: {مَنْ حَمَى مُؤْمِنًا مِنْ مُنَافِقٍ يَغْتَابُهُ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكًا يَخْمِي لَحْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ، وَمَنْ قَفَى مُسْلِمًا بِسُوءٍ يُرِيدُ سَيْنَتَهُ بِهِ، حَبَسَهُ اللَّهُ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَال} (أخرجه أحمد: ۱۵۶۸۷، وأبو داود: ۴۸۸۳، وابن أبي الدنيا: ۲۴۸، والطبراني في الكبير: ۴۳۳، وحسنه الألباني في صحيح سنن أبي داود).

واته: هەر که سێک بروادارتک له مونا فیهتیکی بپاریزی که غه یبهتی دهکات، خوا پوژی دوایی فریشته یهک ده تیری که له ناگر بیپاریزی و، هەر که سێک باسی مسولمانتیک بکات به شیوه یهک که بیهوی ناشیرینی بکات، خوا له سه ر پشتی دۆزه خ رایده گرتی، هه تا له وهی گو توویه تی: خوی ده رباز ده کات.

واته: داخو چ به لگه به کی به دهسته وه بووه، یان هه روا بو شکاندن بووه، به هه واو ئاره زووی نه فی بووه؟ نه و کاته ش تووشی سزای ده بیت.

۲- که خوا ده فه رموی: ﴿وَيَوْمَ نَعْلَمُ الْاَشْهَادُ﴾، وه ک گو مان: (أَشْهَاد) کوی (شاهد) ه، واته: شایه دیدەر، گه واهیدەر، نجا نایا نه و شایه دانه کین که شایه دیی ده دن؟

زانایان گو توویانه:

۱- پیش هه موو که س فریشته کانن که شایه دیی ده دن.

۲- دوایی پیغه مبه رانن شایه دیی له سه ر نۆمه ته کانیا ن ده دن.

۳- دوایی بروادارانن له نۆمه تی موحه ممه د ﷺ که شایه دیی ده دن له سه ر نۆمه ته کانی دیکه و ده بنه شایه دو به لگه ی پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) که پیغه مبه ران په یامی خوا یان پیکه یاندوون، به و گه ل و نه ته وانه، کاتیکی نکوویی ده کن، نجا کاتیکی خوا له نۆمه تی موحه ممه د ده پرسن: به لگه تان چیه؟ ده لێن: به لگه مان قورئانه، خوا له دوا کتیبی خویدا، تیمه ی ناگادار کردۆته وه که پیغه مبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) به پوونیی په یامی خوا یان گه یاندوه به کۆمه لگا کانیان.

۴- له وانه ی که شایه دیی ده دن نه ندانه کانی جه ستهن، وه ک خوا ﷺ ده فه رموی: ﴿وَيَوْمَ نَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَايديهم وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ النور، واته: نه و پوژه که زمانیا ن و ده ستیا ن و لاقیا ن شایه دییا ن له سه ر ده دن، بو ته وه ی ده یان کرد.

۵- زانایانی په سه ن و شه هیدا ن و بروادارا نی بو خوا صولحا ون.

مهسه لهی چواره م:

فه رمانکردنی خوا به پیغهمبه ر ﷺ که خوراکر بی و دنیای بی، به لینی خوا راسته و سرگرمی یادی خوا بی و بشزانی که نهوانه ی به بی به لگه مشتومرو شه ره قسه له دژی نایه ته کانی خوا ده کهن، خو به زلگریه ک له سینه یان دا هیه، پتی ناگهن و بتمراد ده بن:

خوا ده فه رموی: ﴿ فَأَصْبِرْ إِيَّاكَ وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْيَاكَ وَسَيِّحُ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ ۝۵۵﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَدِّثُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ يَغْتَابِرُ سُلْطَنًا أَنَّهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِيَلْفِيهِ فَاسْتَغْنُوا بِاللَّهِ إِنَّكَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝۵۶﴾

شیکردنه وهی ثم دوو نایه ته، له شهش برگه دا:

۱- ﴿ فَأَصْبِرْ إِيَّاكَ وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا ﴾، تنجا خو ت رابگره به دنیایی به لینی خوا راسته. دویتندراو (مخاطب)، پیغهمبه ری خاتمه ﷺ: خو ت رابگره به دنیایی به لینی خوا راسته، واته: چه سپاوه و دپته دی، که ده فه رموی: ﴿ فَأَصْبِرْ ﴾، واته: خو ت رابگره، دنیایه که تیمه سرخه ری توین و سرخه ری پروادارانیکیشین که له خزمهت تو دان، بویه تو له سر نه وهی تووشت دی، خوراکر به، چونکه مسوگره سرکه وتن هی توو هی پروادارانیکی شوینکه وتووته.

۲- ﴿ وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْيَاكَ ﴾، بو گونا هیشت داوای لیبوردن (له خوا) بکه، پیتشریش باسمانکردوه که مه به ست له گونا هی پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، نه و چه مک و واتایه ی نیه که تیمه بو گونا به کاری دتین: گونا ح نه وهیه شتیک بزانی خوا پتی ناخوشه و بیکه ی، پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نه وهنده پابه ندبوون به نیمانی خو یانه وه، نه وهنده نیمان له دلایندا چه سپا بووه، هه رگیز شتیک زانیمان خوا پتی

ناخۆشه، نه یانکردوه و توخنی نه کهه و توون، به لکو گوناھی پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) مه بهست پیتی نه وه به که نه جتههادو بۆچوو نیکیان نه پیتکابن، یان شتیکی وایانزانین به رهزه وه ندیی تیدایه، به لام به رهزه وه ندیی تیدا نه بووین، یان خوا ﷻ شتیکی پین چاک بوو بن و، نه وان شتیکی دیکه یان هه لیزاردین، وایانزانین باشه، واته: له بۆچوون و کۆشکردنه که یاندا نه یانپیتکابن، یان بریاریکیان دابن، پیتش نه وهی خوا ﷻ سروشیان بۆ بکات و بریاره که پیتوستیی به راستکردنه وه بووین.

۳- ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾، به ستایشکردن په روره دکارته وه به پاکه بگره، تیواران و به یانیا، (العشي: آخر النهار إلى ابتداء طلعة الليل)، (عشي) کۆتایی رۆژگار ه تاکو سه ره تایی تاریکایی شهو، (والإبكار: اسم لبكرة النهار كالإصباح اسم للصباح)، (إبكار) یش ناوه بۆ سه ره تایی رۆژ، ههروهک چۆن وشه ی (إصباح) ناوه بۆ (صباح)، به یان، به ره به یان.

۴- ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَدِّثُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ يَغْفِرَ سُلْطَانِ أَسْمُهُمْ﴾، به دنیایی نه وانهی مشتومرو شه ره قسه ده کهن له دژی نایه ته کانی خوا، نه و مشتومرو شه ره قسه شیان پشت نه ستووور نیه به به لنگه به کی روون، که بۆیان هاتبن، واته: له خواوه بۆیان هاتبن، واته: موناقه شه ده کهن، شه ره قسه ده کهن به بن به لنگه به کی نه قلی، به بن به لنگه به کی وه حی، که له خواوه هه یانین له سه ره نه و قسه به ی ده یکهن، نا ته وانه:

۵- ﴿إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِسَلْفِهِ﴾، (إِنْ) لیره دا (إِنَّ النَّافِيَةِ) به، واته: (مَا فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ)، ته نیا خۆبه زلگری له سینه کانیاندا هه به، که پیتی ناگه، به و خۆ به زلگریه ناگه، (الکبر: هُوَ: إِذْ رَأَى الْإِنْسَانَ حَوَاطِرَ تُشْعِرُهُ بِأَنَّهُ أَعْظَمُ مِنْ غَيْرِهِ، فَلَا يَرْضَى مِمَّا وَاتِهِ بَلَّةً مِمَّا بَعَثَهُ!)، (کبر): بریتیه له وه که مروف هیتنده خولبای هه بن خولبایه کانی وای بخه نه دل که گه وره ترو مه زتره له غهیری خوی، بۆیه پازیی نه بن له که لیشیدا به کسان بن، چ جای شوینکه وتوو ی بن.

ته وانهی دژی پیغهمبه ری خاتهم موحه مه مه د ﷻ بوون، خۆبه زلگریه کیان له سینه دا هه بوو، ریتی لیده گرتن شوین پیغهمبه ری خاتهم ﷻ بکهون، شوین نه و

په پامه بکهون که خوا بهودا ناروویهق، وهک له سوورهتی (ص) دا گو توویانه:
﴿أَمْ نَزَّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا﴾ (۸) واته: نایا له نیو تیمه دا بیرخه ره وه بو سهر
نهو دابه زتراوه! ههروه ها: گوتیان: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَن رَجُلٍ مِّنَ
الْقُرَيْشِ لَكُنَّا بِكَ لَاحِقِينَ﴾ (۲۱) الزخرف، ده بووایه نه م قورنانه دابه زیبا به سهر به کیک
له دوو پیاو هه زنه که هی دوو شاره که، واته: مه ککه، یان تائیف، دیاره مه زنی
(عظمة) له لای نهوان، نهوه بووه که مروّف سهرهت و سامان هه بن، ده سه لاتی
هه بن، قه به بالغی به دهوره وه بن، به لام مه زنی له لای خوا ﴿وَجَزَىٰ
دیکه به، نهوه به که نهو مروّفه عه قلیکی چاک، سروشتیکی پاک، مه عده تیکی
ساغ، رهوشتیکی بهرز، جهوه رهو ماهیه تیکی باشی هه بن، چونکه زور کهس
ده توانی به شیوازی ناشه رعیی سهرهت و سامان و ده سه لات په یدابکات، به لام
جهوه ریکی پاک و، پروحیکی چاک و، رهوشتیکی بهرزو، عه قلیکی تهواو و، دل
و دهروو تیکی پاراوه، به رهوشته بهها بهرزه کان، بو هه موو کهس ده سه بهرو
مسوگر نابن.

که دده رموی: ﴿مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ﴾ (آی: مَا هُمْ بِبَالِغِي مُفْتَضِي تَكْبَرِهِمْ)،
واته: ناگن به وهی که خو به زلگری به که یان ده یخوازی، خو به زلگری به که یان
وایده خواست، نهو په پامه ی خوا هی نهوان بن، یا خود خه لک به دوای وان بکه وی،
لهو ریبه ناهه قه وه که پیدا دهرؤن.

هه ندیکیش گو توویانه: (کِبْرٌ) لیره دا به مانای ئیره یی (حَسَدٌ) ه، به لام (کِبْرٌ)
وا راستره هه ره له سهر مانای رواله ق خو ی بن، که بریتیه له: (التَّطَلُّعُ لِلجَاهِ
وَالرَّئَاسَةِ بِغَيْرِ الْحَقِّ)، هه بوونی که لکه له ی سه رو کابه تیی و حوکمرانی له که لله دا،
به ناهه ق و به بن شایسته یی.

(۶) - ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾، ده جا تو به نا به خوا بگره،
بئگومان هه ره نهوه بیسه ری بینه ره، که دده رموی: ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ (حَذْفٌ

مُتَعَلِّقٌ اسْتَعَدُّ، لِقَصْدِ تَعْمِيمِ الْإِسْتِعَادَةِ مِنْ كُلِّ مَا يُغَافُ، نه وهی (استعد) پیوهی په یوه سته فریتزاوه، (نه یفه رموو: (فَاسْتَعَدُّ بِاللَّهِ) په نا به خوا بگره له چی؟) تا کو مانایه که ی گشتیی بی و، په نا به خوا گرته که هه رشتیگ بگریته وه که چیگای مه ترسیی بیت، واته: په نا به خوا بگره له هه رشتیگ که چیگای مه ترسیته، هه رشتیگ که بیت وایه زیانیک له و شته وه به تو ده گات، په نای این به خوا بگره.

مهسه لهی پتتجه م:

خوایندگاران را دیده گه یهنی که دروستکردنی گهر دوون له دروستکردنی خه لک گهرترو قورستره، برواداران کردار چاکسی بینه رو، بیبروایانی کویترو کوتری خرابه کار یه کسان نین و، به سزاو پاداشتی پر به پیست گه یشتنی هه موو لایه ک، گومانی تیدانیه و، په روه ردگاریش فه رمانی کردوه که مرو فیه کان لیتی وه پارین و به مسوگه ریی وه لامیشیان ده داته وه، خوبه زلگرانیش له به رانه ره په رستنی خوادا، به زه بوونی ده چنه دوزه خه وه:

خو ده فه رموی: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۷۷﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسَوِّءُ قَلِيلًا مَّا نَتَذَكَّرُونَ ﴿۷۸﴾ إِنَّ السَّاعَةَ لَأَنبِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿۷۹﴾ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿۸۰﴾﴾

شیکردنه وهی ثم، نایه تانه، له نو برکه دا:

۱- ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ به دنیای دروستکردنی ناسمانه کان و زهوی (گهر دوون به سه رو خواریه وه) له دروستکردنی خه لکی گهره تره.

نهمه به دوو واتایان دئی:

یه که م: (إِبْدَاعِ اللَّهِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَعْظَمُ مِنْ إِبْدَاعِ النَّاسِ مِنْ لَا شَيْءَ)، په پیداکردن و داهیتانی خو بو ناسمانه کان و زهوی، له په پیداکردن و داهیتانی خه لک له هیچ، گهره تره، واته: دروستکردنی گهر دوون گهره تره له دروستکردنی مرو فان.

دووه م: (خَلَقَ اللهُ الْكَوْنَ أَكْثَرَ مِنْ إِعَادَةِ خَلْقِ النَّاسِ أَحْيَاءً)، دروستکردنی خوا بو گهردوون مهزنتره له دووباره دروستکردنهوهی خه لک و زیندووکردنهوهیان دواى نهوهی دهمرن.

۲- ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾، به لأم زۆربهی خه لکی نازانن، واته: نهو راستیه نازانن که نهو گهردوونهی خوا، نهو مولکهی خوا چهند فراوانه، چهند زه به لاهه، نه گهر زانیایان خوا چی خو لقا ندوه، شاره زانیان به مولکی فراوانی خواو زانیاریی و ده ست لاتی بن سنووری خوا، فه ناعه ق پیده هیتان که ده توانی دواى مردنیان زیندوو یان بکاته وه.

۳- ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ﴾، کو ترو بینهر به کسان نین، مه به ست له کو ترو بیروا به وه، مه به ست له بینهر بروداره.

۴- ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا أَلْمِيئُ﴾، ههروه ها نهوانه ی بروایان هیتا وه و کرده وه باشه کانیان کردوون و، خرا به کاریش.

واته: چاکه کار له گه ل خرا به کاردا به کسان نین و وهک به ک نین، که واته: ده بی پوژی دوا یی هه بی، ده بی پوژی گه یشتت به سزاو پاداشتی مرو فیه کان هه بی.

۵- ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾، به که می بیرده که نه وه و په ند وه رده گرن، خو تروا ییشه ته وه: (تَذَكَّرُونَ)، به که می په ند وه رده گرن، یان: به که می راستیه کان دیننه وه بیرخو تان.

که ده فه رموی: دروستکردنی ناسمانه کان و زهوی له دروستکردنی خه لک گه وره تره، چ مه به ست پتی هیتانه دیان بی، چ مه به ست دووباره کرده وه یان و زیندووکردنه وه یان بی، (به لأم زۆربهی خه لکی نازانن)، ههروه ها که ده فه رموی: کو ترو بینهر وهک به ک نین و، نهوانه ی بروایان هیتا وه و کرده وه باشه کان ده کهن، له گه ل خرا به کاردا وهک به ک نین، نه مه هه مووی به لگه هیتانه وه یه له سه ر هه بوونی سزاو پاداشت و، هه بوونی پوژی دوا یی، بو به دوا یی به کسه ر ده فه رموی:

۶- ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَأَیْنَةٌ لَّا رَیْبَ فِیْهَا﴾، کاتی دیاریبکراو (ی ناخیر زهمان یان قیامت) هاتوووه هیچ دوو دلّی تیدا نیه.

(السَّاعَةُ)، نهو کاتهی که نهم گهردوونهی تیدا به کوّتا دئی، ناخیر زهمان، یاخود: (السَّاعَةُ)، مه بهست پئی کاتی زیندووکرانه وهی مروّفه کانه، قیامت و هه لسانه وه یان زیندووکرانه وه یان، دئی، هیچ دوو دلّی تیدانیه، که دهفه رموی: هیچ دوو دلّی تیدانیه یان: شایسته نیه که کهس تیدا دوو دلّ بی و تیدا له گوماندا بی، نه گهرنا خه لک هه به پروای پئی نیه، به لأم واته: شایستهی دوو دلّی نیه، نه گهر نینسان به عقل ته ماشا بکاو، ته ماشای گهردوون بکات و، ته ماشای خوئی بکات و، ته ماشای په یامه کانی خوا بکات، دلّنیایی بو دروست ده بیت، که ناگونجی هیچ دوو دلّیه ک له بارهی هانتی رۆژی دواییه وه هه بی.

۷- ﴿وَلَیْکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یُؤْمِنُونَ﴾، به لأم زۆربهی خه لکی پروانا هینن، نهم به لأمه [به لأم له عه په بییدا (لکن ای) (إِسْتِذْرَاکَ)] بو پروونکرده وهی نه وه به که بوچی زۆربهی خه لکی پروا ناهینن؟ له بهر نه وهی نایانه وی پروا بهینن، ﴿وَلَیْکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یُؤْمِنُونَ﴾، زۆربهی خه لک نایانه وی پروا بهینن، نه گهرنا په کیان له سهر به لکه و ده لیل نه که وتوه، که واته: لیره دا خوا ﴿لَیْسَ بِهَ لَکَی هِتِنَا وَنَهْوَ، له سهر هه بوونی رۆژی دوایی و، هانتی رۆژی سزاو پاداشت:

۱- دروستکرانی ناسمانه کان و زهوی له دروستکرانی خه لک گه وره تره.

۲- پروادارو بی پروا وهک یهک نین، وهک چون بینه رو کویر وهک یهک نین.

۳- نه وانهی پروایان هیناوه و کرده وه باشه کان ده کهن، له گه لّ که سیک که بی پروایه و خراپه کاره، وهک یهک نین.

که واته: پیوسته گهردوون و ژبانی مروّف، نامانجدار بی و حکمه قی له پشته وه بی و، به بی هه بوونی رۆژی دوایی و سزاو پاداشتیش، نهو حکمهت و نامانجه نایه ته دی.

۸- ﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ ﴾، پهروه دگارتان فهرموویه تی: لیم وه پارین، داوام لن بکن، وه لمتان ده ده مه وه.

لهو باره وه نهم له فهرمایشته ههیه: **إِعْنِ النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ لَمْ يقرأ: ﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنْ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾** غافرا (أخرجه أحمد: ۱۸۳۷۸، تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح، والترمذي: ۳۳۷۲، وأبو داود: ۱۴۷۹، وابن ماجه: ۲۸۲۸، والبخاري في الأدب المفرد: ۷۱۴، واللفظ لأحمد).

واته: نوعمانی کوری به شیر (خوا لیمان رازی بن)، ده لن: پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: پارانه وه بریتیه له خوا به رستی، پاشان نهم نایه ته ی خوئنده وه: ﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنْ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾ غافر.

۹- ﴿ إِنْ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي لَكُمْ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾، به دلنیا بی نه وانه ی له به رانبه ر په رستی مندا خو یان به زل ده گرن، بیگومان به زه بوونی و داماو بی ده چنه نیو دوزه خه وه. (سَيَدْخُلُونَ) ده چن، خوئناو بیسه ته وه: (سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ) ده خرینه دوزه خه وه به زه بوونی و سه ر شو ری، (دَاخِرِينَ) کوی (دَاخِرِهِ)، واته: داماوو زه بوون و تیکشکاو، نجا کوی نه وه ی ربارد یان: مادام رۆزی دوا بی دی، هپج جیی دوو دلیی نیه که واته: خوا به یه کبگرن و ته نیا خوا به رستی ﷺ، ته نیا له و بپارینه وه، ههروه ها ته نیا به ندابه تی بو وی بکن، شایان باسه: تیمه له ته فسیری سوره تی (الأعراف) نایه ته کانی: (۵۵ و ۵۶) دا، باسکی تابه همان له باردی پارانه وه وه کردوه، له وی ورده کاری زورمان باسکردوه و، لیره به پیوستی نازانین دوو باردی بکه ینه وه.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

❖ **دهرسی پینجهم** ❖

بیناسه‌ی نهم دهرسه

نهم دهرسه‌مان شازده (۱۶) نایه‌ت ده‌گریته خوئی، نایه‌ته‌کانی: (۶۱ - ۷۶)،
ته‌وه‌ری سه‌ره‌کییان باسی خواناسیه، به تیکه‌ه‌لکیش له‌گه‌ل باسی قیامه‌ت و
پژۆزی دواپی و، سه‌ره‌نجامی شوومی بیپروایان له‌و پژۆده‌دا، له‌ بواری خواناسییش
دا، باسی ژماره‌به‌کی به‌رچاو له‌ چاکه‌و نیعمه‌ته‌کانی خوا له‌ ژبانی به‌شه‌ردا کراوه،
وه‌ک:

دیاردی شه‌وگارو پژۆگار، کردنی زه‌وی به‌ نشینگه‌به‌کی نارام و گپ‌رانی
ناسمان به‌سه‌ریان و، چاک وینه‌کیشانی مروّفان و، پیدانیان له‌ بزیه‌و خووش و به
سووده‌کان..

هه‌روه‌ها دروستکردنی مروّفان - وه‌ک جه‌سته‌که‌یان و سه‌ره‌تا جه‌سته‌ی بابیان
ئادهم - له‌ خاک و، دواتر هینانه‌ی دی وه‌چه‌ی ئادهم به‌ چەندان قوناغی به‌ک
له‌ دوا‌ی به‌ک: نوتفه، خوینپاره، مندال، گهنج، پیر...

وێرایی پوونکردنه‌ودی هوکاری نه‌و سه‌ره‌نجامه‌ شوومه‌یان، که‌ بیپروایی و خو
به‌زلگریی و فیزو که‌شخه‌کردن بووه‌ له‌ زه‌وی داو، خو‌پانان و خو‌سه‌پاندن بو
به‌سه‌ر به‌نده‌کانی خوادا.

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْبَالَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ
لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمْ
اللَّهُ رَبُّكُمْ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ كَذَٰلِكَ يُؤْفِكُ
الَّذِينَ كَانُوا يُتَابِعُونَ اللَّهَ يَجْحَدُونَ ﴿٦٢﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فَكْرًا

وَالسَّلَامَةَ يَنْسَاءُ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ
 اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ الْعَوَىٰ لَا إِلَهَ إِلَّا
 هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ
 أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَ فِي الْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ
 الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ ثُمَّ مِنْ نَفْسٍ ثُمَّ مِنْ عِلْقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
 طِفْلًا ثُمَّ لِيَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيََكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُنَوِّتُ مِنْ
 قَبْلٍ وَلِيَبْلُغُوا أَجَلَ مَسْمُومٍ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا
 فَضَّحَ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ
 أَنَّهُمْ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ الَّذِينَ كَذَبُوا بِالْكِتَابِ وَمِمَّا أَرْسَلْنَا بِهِ رَسُولًا فَسَأَفِ
 يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِي الْعَجِيمِ ثُمَّ عَرَفِ
 النَّارَ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَنْتُمْ تَشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا
 ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُمْ
 بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمِمَّا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ أَذْهَبُوا أَبْوَابَ
 جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فِئْتَسْ مَنْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ ﴿٧٦﴾

مانای ده‌قارو ده‌قی نایه‌تەکان

{خوا که‌سیکه شه‌وگاری بۆ والیکردوون که پشووێ تیدا ب‌دەن و پۆژگاریشی (بۆ رووناک کردوون و) گێراوه به‌بینه‌ر، به‌دنیایی خوا‌خواه‌ن چاکه‌یه به‌سه‌ر خه‌لکه‌وه، به‌لام زۆربه‌ی خه‌لکی سوپاسگوزاری (بۆ خوا) ناکه‌ن ﴿٦٦﴾ نا نه‌و خوابه‌تان په‌روه‌ردگارتانه به‌دیپه‌نه‌ری هه‌موو شتیکه، جگه له‌و هیچ په‌رستراویک (ی راست) نیه، که‌واته: به‌ره‌و کوێ لاده‌درین! ﴿٦٢﴾ نه‌وانه‌ی نکوویی له‌ نایه‌تەکانی خوا ده‌که‌ن، به‌و شتیوه‌یه لاده‌درین! (که زۆر سه‌رسوپه‌ینه‌ره!) ﴿٦٣﴾ خوا که‌سیکه، زه‌وی بۆ گێراون به‌ نشینه‌کو، ناسمانیش به‌سه‌ریان و، وینه‌ی کیشاون و وینه‌کانتانی باش کیشاون و، له‌ بزویه خۆش و چاکه‌کانی بۆ په‌رە‌خساندوون، نا نه‌و خوابه‌تان په‌روه‌ردگارتانه‌و به‌رزو به‌پێزه، خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان ﴿٦٤﴾ نه‌و (خوا) زیندووێه، جگه له‌و هیچ په‌رستراویک نیه، ده‌جا به‌ملکه‌چیسی ساغکردنه‌وه‌وه لێی وه‌پارین، ستایش بۆ خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان ﴿٦٥﴾ بلن: من قه‌ده‌غه‌کراوم، دواي نه‌وه به‌لگه‌ پۆشنه‌کانم له‌ په‌روه‌ردگاره‌وه بۆ هاتوون، نه‌وانه به‌پرستم که جگه له‌ خوا لێیان ده‌پارینه‌وه، هه‌روه‌ها فه‌رمانم پێکراوه که بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانیان ملکه‌چ بکه‌م ﴿٦٦﴾ (خوا) نه‌و که‌سه‌یه که (سه‌ره‌تا) له‌ گۆ دروستی کردوون، دواي له‌ نوتفه، دواي له‌ خوێنپاره، دواي به‌ مندال (له‌ سکی دایکتان) ده‌رتان دینێ، (دواي گه‌شه‌تان پیده‌دات) تاکو بتانگه‌یه‌نیتته نه‌وپه‌ری هیزو پێرتان، دواي (ده‌تانزینێ) تاکو ده‌بنه‌ به‌ سالد‌اچوو، هه‌شانه‌ پێشتر ده‌مریتێ و (ده‌تانزینێ) تاکو ده‌گه‌نه‌ کاتی ناوبراو (نه‌وه‌مان بۆ روونکردنه‌وه) به‌لکو تێیگه‌ن ﴿٦٧﴾ نه‌و (خوا) که‌سیکه ده‌ژیه‌نی و ده‌مریتێ، ئنجا هه‌ر کات پریری کارکی دا، ته‌نیا پیتی ده‌فه‌رموێ: بیه، به‌کسه‌ر ده‌بی ﴿٦٨﴾ نایا نه‌وانه‌ت نه‌دیون که له‌ باره‌ی نایه‌ته‌کامانه‌وه مشتومر ده‌که‌ن،

به‌رهو کوئی لاده‌درین! (۶۹) نه‌وانه‌ی کتیب (ی خوا) به‌ درۆ داده‌نین، هه‌روه‌ها نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رانی خۆمانان پی‌ ره‌وانه‌کرده، له‌مه‌ودوا ده‌زانن (چ سه‌ره‌نجامیکی شوومیان هه‌یه!) (۷۰) کاتیک کوۆ و زنجیره‌کان له‌ گه‌ردنه‌کانیاندا ده‌بن و راده‌کیشرین (به‌ نیو) ئاوی گه‌رم و داغدا، دواپی له‌ ئاگردا داده‌گیرسیترین (۷۱) دواپی پینان گوترا: کوا نه‌وه‌ی ده‌تانکرده‌ هاوبه‌ش (۷۲) (نه‌وه‌ی) جگه‌ له‌ خوا (ده‌تانه‌رست)؟! گوتیان: لی‌مان ونبوون، به‌ئکو پی‌شتر له‌ هیج شتی‌ک نه‌ده‌پارینه‌وه، به‌و هه‌یه‌به‌ خوا بی‌پروایان گومرا ده‌کات (۷۳) ئه‌م (سزاو سه‌ره‌نجامه‌ شووم) ده‌تان (ئه‌ی بی‌پروایه‌کان!) به‌ هۆی ئه‌وه‌وه‌یه‌ که‌ له‌سه‌ر زه‌وی به‌ ناهه‌ق شادمان ده‌بوون و، به‌ هۆی ئه‌وه‌وه‌یه‌ که‌ فیزو که‌شخه‌تان ده‌کرد (۷۴) یچنه‌ ده‌روازه‌کانی دۆزه‌خه‌وه‌ به‌ هه‌میشه‌یی تیاندا ده‌بن (دۆزه‌خیش) خرابترین پشووکای خۆبه‌زنگرانه (۷۵) ده‌جا (ئه‌ی موحه‌مه‌د!) خوۆت رابگره، بی‌گومان به‌ئینی خوا راست و چه‌سپاوه، ئنجا ئه‌گه‌ر هه‌ندیک له‌وه‌ی گفتیان ییده‌ده‌بن، پێشانته‌ بده‌بن، یان بتمرینن، ته‌نیا بوۆ لای ئیمه‌ ده‌گیردرینه‌وه.

نشیگردنه‌هی هه‌ندیک له وشه‌کان

(تُفَكَّرُونَ): (أَي: تُفَكَّرُونَ) لاده‌درتین، (الإفك: كُلُّ مَضْرُوبٍ عَن وَجْهِهِ الَّذِي يَحِقُّ أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِ)، (إفك): بریتیه له هه‌رشتیک که لهو رووه راست و هه‌قه‌ی که ده‌بوو له‌سه‌ری بئ، لادرابئ، رووی پیکرایتته شتیکی دیکه، یاخود به‌جۆرتیکی دیکه‌ی لیکرابئ که ناهه‌قه.

(بِحَاكِدُونَ): نکوولیده‌که‌ن، (البحخد: نَفِي مَا فِي الْقَلْبِ إِثْبَاطُهُ، وَإِثْبَاتُ مَا فِي الْقَلْبِ نَفِيهِ)، (بحخد): بریتیه له‌وه‌ی شتیکی له‌دندا چه‌سپاوه، تۆ لایبه‌ری، یاخود شتیکی له‌دندا لابراوه، تۆ بچه‌سپینئ، واته: وا پیتشان بده‌ی که بروات پیتیه‌ی و بروات پئ نه‌بئ، یان وا پیتشاندی که بروات پیتی نیهو، برواشت پیتی هه‌بئ.

(فَكَرَّارًا): (فَرٌّ فِي مَكَانِهِ، يَقَرُّ قَرَّارًا: أَي تَبَّتْ لُبُوتًا جَامِدًا وَأَصْلُهُ مِنَ الْقَرِّ وَهُوَ الْبَرْدُ، فَرٌّ فِي مَكَانِهِ) واته: له‌شوینی خو‌ی چه‌سپا، (يَقَرُّ قَرَّارًا) واته: ده‌چه‌سپئ، چه‌سپان، (أَي: تَبَّتْ لُبُوتًا جَامِدًا) شتیکی که له‌شوینتیک بچه‌سپئ و نه‌جوولئ، له‌ریشه‌شدا له‌ (فَرٌّ) هوه‌هاتوه، یانی: ساردیی، له‌به‌ر ته‌وه‌ی سه‌رماو ساردیی و به‌ستن، هۆکاری نه‌جوولانه‌و، که‌رمیی هۆکاری جوولانه.

(بِنَاءً): (الْبِنَاءُ: إِسْمٌ لِمَا يُبْنَى بِنَاءً)، (بِنَاء) ناوه‌بو‌هه‌ر شتیکی که دروست بکری، ده‌شگونجئ به‌مانای سه‌ربانیئ بئ.

(فَتَبَارَكَ): واته: به‌رزو به‌پتزه، (الْبَرَكَةُ: لُبُوتُ الْغَيْرِ الْإِلَهِيِّ فِي الشَّيْءِ، وَالْمُبَارَكَةُ مَا فِيهِ ذَلِكَ الْغَيْرُ، وَتَبَارَكَ: كَثُرَ خَيْرُهُ)، (بَرَكَة): بریتیه له‌چه‌سپانی پتزی خوایی له‌شتیکدا، (مُبَارَكَةٌ) نه‌و شته‌یه که نه‌و خترو هتیزو پتزی تیدابئ، (وَتَبَارَكَ) واته: ختیری زۆره‌و به‌پتزه.

(أَشَدَّكُمْ): (أَشَدُّ) یان کۆی (شِدَّة) هیه، یاخود هەر ناوه، (أَشَدُّ) به مانای نهوپه‌ری تواناو ناقهت و هی‌زو پی‌زه.

(الْأَعْلَى): کۆی (عُلٌّ)، (الْعُلُّ: مُخْتَصٌ لِمَا يُقَيَّدُ بِهِ فَتُجْعَلُ الْأَعْضَاءُ فِي وَسْطِهِ)، (عُلٌّ): شتی‌که که نه‌ندامیک ده‌خ‌ریته نئو‌قه‌دی، به کوردیی کۆق پی‌ ده‌لین، که زی‌تر له‌ گه‌ردن ده‌کری، هه‌ندی‌ک زاناش (عُلٌّ) یان بۆ که له‌پچه‌ی ده‌ست و پیتش به‌کاره‌یناون.

(وَالسَّلْسِلُ): (تَسَلَّسَلَ السُّيُءُ: اضْطَرَبَ)، (سَلَّاسِل) کۆی (سِلْسِلَةٌ) یه‌ واته: زنجیر، (تَسَلَّسَلَ) واته: نه‌و شته‌ جوو‌لا، یاخود به‌ دوا‌ی یه‌ک‌داهات.

(سُحُورًا): واته: راده‌کیش‌رین، (السُّحُبُ: الْجُرُ كَسَحْبِ الذُّبُلِ)، (سَحْب) بریتیه له‌ راکیش‌ان وه‌ک چۆن شتی‌ک کلکی راده‌کیش‌ن.

(يُسَجَّرُونَ): واته: داده‌گیرسیت‌رین، (السُّجْرُ: تَهْيِجُ النَّارِ، سَجَرْتُ التُّورَ)، (سَجْرُ): بریتیه له‌ داگیرساندنێ ناگر، خۆش‌کردنێ ناگر، ده‌گوت‌ری: ته‌ندوو‌ره‌که‌م گ‌ردا، دام‌گیرساند.

(الْحَمِيمِ): (أَيُّ الْمَاءِ الشَّدِيدَةِ الْحَرَارَةِ)، (حَمِيم): ناوئیکه زۆر گه‌رم بئ، واته: ناوئیکی گه‌رم و داغ و کولیو.

(تَفْرَحُونَ): (الْفَرَحُ: انْشِرَاحُ الصُّدْرِ بِلَذَّةٍ عَاجِلَةٍ، وَأَكْثَرُ مَا يَكُونُ ذَلِكَ فِي اللَّذَاتِ الْبَدَنِيَّةِ وَالذُّنُوبِيَّةِ)، (فَرَح): بریتیه له‌ سینه‌ گۆشادبوون به‌ چێژئیکی به‌په‌له، که به‌ زۆری له‌ باره‌ی چێژه‌ جه‌سته‌یه‌کان و چێژه‌ دنیا‌یه‌کانه‌وه، نه‌م وشه‌ به‌کاردی.

به‌لام وه‌ک پیتش‌ریش گوتوو‌مه: (فَرَح) بریتیه له‌ نه‌وپه‌ری دل‌خۆشیی، هه‌ربۆیه خوا ﷻ (فَرَح) ی له‌ هه‌موو شوئنه‌کاندا سه‌رکۆنه‌و زه‌م‌کردوه، مه‌گه‌ر له‌ شتی‌کدا که به‌ئینێ و، شایسته‌ی بئ، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾ (۵۵) یونس، واته: بلئ با به‌ به‌خشی خوا

به به زهیی خوا، هه ره به وه زور دلخوش بن، واته: به شتی دیکه زور دلخوش نه بن.

ههروه ها له باره ی سه رکه وتنی مسولمانانه وه ده فهرموئی: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَقَرُّحُ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (١) ﴿يَنْصُرُ اللَّهُ يَنْصُرُ مَن يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ (٢) الروم، واته: نهو پوژه پرواداران زور دلخوش ده بن به سه رختنی خواو یارمه تیی دانی غوا بویان، که واته: (قَرَح) واته: (أَشَدُّ السُّرُورِ) زور دلخوش بوون.

(تَمْرَحُونَ): (الْمَرْحُ: سِدَّةُ الْفَرَحِ وَالْتَوْشَعُ فِيهِ: ﴿وَلَا تَمْسِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ (٣) ﴿وَمَرْحَى: كَلِمَةُ التَّعَجُّبِ﴾، (مَرْح): بریتیه له زور دلخوش بوون و فراوانیی کردن له دلخوشییدا، که ده فهرموئی: ﴿وَلَا تَمْسِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ (٤) لقمان، واته: زور به دلخوشی به زه ویدا مه رو، (مَرْحَى): وشه به که بو سه رسوپمان.

به لام وهک دوایی له مه سه له گرنگه کاندا باسی ده که یین، له راستییدا (تَمْرَحُونَ) واته: ده رکه وتنی نهو شادمانیه و خوشحالییه زوره به شتی دنیایی، له جهسته ی مروفا، له هه لسوکه وته کانیدا، فیزو که شخه کردن، خو بادان و، خو رانان، (مَرْح) نه وه یه.

(مَثْوَى): (ثَوَى بِالْمَكَانِ: أَقَامَ وَاسْتَقَرَّ، وَالْمَثْوَى: الْمُسْتَقَرُّ)، (ثَوَى بِالْمَكَانِ) واته: له شوئنه که جیکیر بوو، نیشته جن بوو، (مَثْوَى) واته: نشینگه، نهو شوئنه ی مروفا تیییدا نیشته جن ده بی و قه رار ده گری.

مانای گشتی نایه تکان

خوآنکه له شازده (۱۶) نایه تدها، جاریکی دیکه کومه لئ له چاکه و نیعمه ته کانی خوئی ده خاته روو، ههروه ها له میانی خسته پرووی نهو چاکه و نیعمه تانهی خویدا، زیاتر پهروه ردگار تیبی خوئی و په رستراو تیبی خوئی بو تیمه ده خاته روو، که هه ر نهو شایسته ی نهو دیه به پهروه دگارو په رستراو بگیری و به نایه تیبی بو بگری.

ده فهرموئی: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾، خوآنه که سه یه شهو گاری بو والیکردوون که تیبدا پشوو بدن، نارام بگرن و بخهون، ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾، روژگاریشی بو کردوون به بینر، دیاره روژگار خوئی نابینئ، مروقه کان تیبدا ده بینن، به لام بو زنده رو بیگردن له وده دا که روژگار زور رووناکه، وهک خوئی بینئ، ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾، به دنیایی خواواهن به خششه، خواهن چاکه یه به سه ر خه لکه وه، به لام زور به ی خه لکی سوپاسگوزاری ناکه ن.

﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَلِيقُ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَانِ تَوْفَكُونَ﴾، تانه خوایه تان پهروه ردگار تانه، به دهبینه ری هه موو شتیکه، جگه لهو هیچ په رستراو نیک نیه، به رهو کوئی لاده درئین؟ واته: بوچی جگه لهو ده په رستن، له حالیکدا هه ر نهو خوایه تان پهروه ردگارو خواوه ن و ژبینه رو مرینه رو به خویکه رتانهو، هه ر نهو به دهبینه رو په یادا که رو داهینه رتانهو، هه ر نهو یش په رستراوه به هه ق و، جگه لهو هیچ په رستراو نیک دی نیه، که واته: بوچی لاده درئین و بهو لاد لاده درئین؟ ﴿كَذَٰلِكَ يُوقِئُ الَّذِينَ كَانُوا يُرَاتِبَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾، هه ر بهو شیوه لادانه ی تپوه لاده دهن نهی بیروایه کان! نهوانه ش که له رابردوودا نکوولیان له نایه ته کانی خوا ده کرد، هه ر ناوا لاده دران.

ئىنجا چارىكى دىكەش خوا ﷻ ھەندىك لە چاكە و نىعمەتە كانى دىكەى خۇى دەخاتەروو: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾، خوا تەو كەسەبە زەوى بۆ كىردوون بە نشىنگە، واتە: واى بۆ لىكرىدوون كە سەقامگىرىبى و جوولە جوول نەكات، ھەرچەندە زەوى ھەم بە دەورى خۇيدا دەخولتەو، ھەم بە دەورى خۇردا دەخولتەو، ھەم لەگەل كۆمەلەى خۇردا جوولەى دىكەى ھەبە، ھەم لەگەل كەھكەشاندا جوولەى دىكەى ھەبە، بەلام تىمە ھەستى پىتاكەين، خوا تەو كەسەبە زەوى بۆ سەقامگىر كىردوون، بۆى و اللىكرىدوون وا ھەست بىكەن كە ناجوولتى، ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾، تاسمانىشى بۆ كىردوون بە خانووبەك، بان: بۆى بەرزكىردوونەو، ياخود: بۆى كىردوون بەسەربان، ﴿وَصَوَّرَكُمُ فَأَحْسَنَ صُورَتَكُمْ﴾، ھەرۋەھا خوا وىنەى ئىوھى كىشاوھ و وىنەكانتائىشى جوان كىشاون، ئەگەر ئىنسان تەماشای دەم و چاوى مرؤف بىكات و تەماشای جەستەو پىنكھاتەكەى بىكات، ئەوھى خوا دروستى كىردو، لەوھە باشتر وىنا (تصوّر) ناكىرى و، مەزەندە ناكىرى، ﴿وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾، ھەرۋەھا خوا لە بۆىوھە پاك و چاكەكان بەشى ئىوھى داوھ.

زانايان گوتوويانە: (الطَّيِّبَاتِ) مەرج نىھ تەنبا بۆ خوارىدن و خوارىدەوھە بى، بەرگ و پۇشاك دەگىرتەو، بۆن دەگىرتەو، كەلوپەلەكان دەگىرتەو، ھەموو ئەو شتانەى بۆ مرؤف پەخسىتراون و مرؤف لىيان بەھرەمەند دەبى لە ژبانى دىنبايدا، ھەموويان دەگىرتەو، ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾، نا ئەو خواپەتان پەرۋەردگارتانە، ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، بەرزو بەپىزە خواى پەرۋەردگارى جىھانىيان.

﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، ئەو زىندوويە (خاوەنى ژبانى راستەقىنەبە)، جگە لەو ھىچ پەرستراوىك نىھ، ﴿فَكَادُغُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾، ئىنجا بەس لەو بپارىنەو، گەردىنگە چىسى خۇتاتى بۆ ساغ بىكەنەو، ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، ستائىش بۆ خواى پەرۋەردگارى جىھانىيان.

﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، ادوینزاو (مغاطب) پیغه مبهری خاتمه، نهی موحه ممه! بفرموو: من قه ده غه کراوم، نه وانه په رستم که تیوه له جیاتی خوا لیان ده پارینه وه، یان: جگه له خوا لیان ده پارینه وه، ﴿لَمَّا جَاءَنِي الْيَقِينُ مِنْ رَبِّي﴾، دواى نه وهی به لگه پوښنه کانم له په روه ردگارمه وه بو هاتن، ﴿وَأَمَرْتُ أَنْ أُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، فرمانیشم پیکراوه ملکه چ بکه م بو په روه ردگاری جیهانیان.

ملکه چکردنه کهش له شونکه وتنی کتیبی خواداو په یام و بهرنامه ی خواداو، بهرجهسته ده بی.

نجا جاریکی دیکه خوا ﴿يَا بَاسِ﴾ هه ندیکی دیکه له نیعمه ته کانی خو ی و چاکه کانی خو ی له ژبانی به شهردا ده کات:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ﴾، (خوا) نه و که سه به تیوه ی له گل دروست کردوه، واته: سه رده تای دروستوونتان له گل وهویه، نجا نه گهر مه به ست پی نادهم بی، نه وه دیاره جهسته ی نادهم راسته وخو له خاک دروست بووهو، نه گهر مه به ست پی تیمه ش بی، تیمه ش هه رچه نده له نوتفه دروست ده بین، به لام نه و نوتفه یه له خوین و، خوینیش له خواردنی هه رسکراو و، خواردنی هه رسکراویش له و خواردن و خوړاکانه که له زهوی په یاده بن، بویه نه صلی تیمه ش هه ر ده گه ریته وه بو زهوی، ﴿تَمُّمٌ مِنْ نُطْفَةٍ﴾، دواپی له نوتفه (توو یلکه)، که برتیه له زینده وهریکی بچووک، که له نه نجامی یه کگرتنی حه بیه نیکى پیاو و هیلکول له ی نافرته تدا دروست ده بی، وهک له سه رده تای ته فسیری سوورده تی (المؤمنون) دا، باستیکی تیرو ته سه مان له و باره وه کردوه، ﴿تَمُّمٌ مِنْ عَلَقَةٍ﴾، دواپی له خوینپاره یه ک، واته: له زینده وهریکی بچووک که خو ی به دیواری مندالنداندا هه لده واسی، وهک زهروویه ک، ﴿تَمُّمٌ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾، دواپی ده بیه مندال و له سکی دایکتان ده رتان دینس، ﴿تَمُّمٌ لِيَتَّبِعُوا أَسْدَكُمْ﴾، دواپی

(خوادۀ تانژیه نئی) تاکو ده گنه نهوپه ری تواناتان، قوئاغی گه نجیبئی و تین و تاقهت، ﴿ثُمَّ لِيَتَكُونُوا شُيُوخًا﴾، دواپی تمهنتان پیدهدات تاکو پیر دهبن و، ده کهنه وه تمه نه وه و به سالدا ده چن، ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُؤْفِقُ مِنْ قَبْلِ﴾، هه شتانه پیش نه وه دهمریزی، واته: ناگاته تمه فی پیری و به گه نجیبی، یان به مندایی دهمری، ﴿وَلِيَبْلُغُوا أَجَلَ مَسَعَى﴾، (ههروه ها خوا تمهنتان پیدهدا) تاکو ده گنه کاتی دیاریکراو، کاتی ناوبراو، که کاتی مردنتانه، ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾، (نه وه شی بو روونکردنه وه) به لکو بفامن و، تیبگن که تیوه له کوپوه هاتوون و بهس خواپه ﴿سَهْرٍ بِرَشْتِيَارٍ وَبِهْرٍ بِرَدْگَارَتَانِ﴾.

﴿هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾، (خوا) نه و که سه به که ده ژیه نئی و دهمریزی، واته: ژیان ده به خشئی و ژیانیش وه رده گرتنه وه و دهمریزی، ﴿فَإِذَا فَضَخَ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ، كُنْ فَيَكُونُ﴾، هه رکاتی فه رمانیکیدا، بریاریکی ده رکرد، بهس پیی ده فه رموی: بیه، به کسه ر ده بی، ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَخِلُوا فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾، سه رنجی نه وانه نادهی که شه په فسه ده کهن له بارهی ثایه ته کانی خواوه و، دژایه تیسی ثایه ته کانی خوا ده کهن، ﴿أَنِّي بَصُرْتُونَ﴾، بو کوئی لاده درین و پروویان پیوه رده گیردری، ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ﴾، نه وانه ی بروایان به کتیب نه کردوه، کتیبیان به درو داناه، واته: هه موو کتیبه کانی خوا، یاخود کتیبه که، نه گهر (ال) ه که بو (عهد) بی واته: کتیبه زانراو و ناسراوه که، که قورنانه، به درویان داناه، ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلًا﴾، ههروه ها نه وه یان به درو داناه که پیغه مبه رانی خو مانان پی په وانه کردوون، نه و په یام و وه حییه، ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾، له مه ودوا ده زانن، واته: ده زانن چییان به سه ردی، له نه نجامی نه و به درو دانانه ی په یامی خوا دا.

﴿إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْتَقِهِمْ﴾، نه و کاته ی کوته کان ده خرینه گه ردنیا نه وه، ﴿وَأَسْلَمْنَا لَهَا﴾، ههروه ها زنجیره کانیش ده خرینه دست و پیانیه وه، یاخود به زنجیریش راده کیشرین، ﴿سُحُوبًا فِي اللَّحْمِ﴾، به نیو ناوی داغ و کوللوا

راده کیشترین، ﴿ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾، دواپی له تیو ناگردا، ناگریان ده درپته به رو ده سوو تیتیزین.

﴿ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَنْ مَّا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، دواپی پنیان گوترا: کوا نه وهی له جیاتی خوا ده تانکرده هاوبه ش؛ واته: ده تانکرده هاوبه شی خوا له به رستراندا، ﴿قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا﴾، گوتیان: لیمان و نیوون، ﴿بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا﴾، به لکو پیشتر تیمه له هیچ شتیک نه پارا وینه وه، نکو و لپی ده کهن که غهیری خوابان به رستبن، یا خود نه وهی که به رستو مانه هیچ نه بوو، ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ﴾، ناواش خوا بیروایان گومرا ده کاو سه ر لی ده شیوتنی، له نه نجامی نه وه دا که هیدایه تی خوا ره فز ده کهن، خوا ﴿وَإِذَا لَيْدَهُ كَاتَ﴾، به ری نه زانن.

﴿ذَلِكَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾، نه وه سه ره نجامه شوومه تان به هوی نه وه وه یه، که تیوه به ناهق زور دلخوش ده بوون له زه ویدا، ﴿وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ﴾، به هوی نه وه شه وه یه که فیزو که شخه تان ده کردو، خو تان راده نا، به ناهق، ﴿أَدْخَلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾، تیتستا بچه تیو ده روازه کانی دوزه خه وه، به هه میشه یی تیتدا ده میننه وه، ﴿فَلَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾، خرابترین سه ره نجام سه ره نجامی خو به زلگرانه، خرابترین نشینگه نشینگه ی خو به زلگرانه که دوزه خه، خوا په نامان بدات له وه سیفه ته خرابانه ی تووشی دوزه خمان ده کهن.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی به که م:

ناساندنی خوا ﷻ له میانی ره خساندن شیوه گارو و پوژگارد، بو پشوو تیدا دان و، جموجوئل و کارو کاسبیی و، به دیهینه رایه تیی خوا ﷻ و ته نیا به رستراو تیی، به لام لادران و نکوولیکردنی بیروایان له راسته شه قامی: ته نیا خوا به به دیهینه ره بهروردگارو به رستراو، دانان:

خوا دهه رموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿١١﴾ ذَالِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَلِيقُ كُلِّ شَيْءٍ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا كُونَ ﴿١٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا يُرَاتِبَاتٍ لِلَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿١٣﴾﴾.

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له نو برگه دا:

(۱) - ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾، خوا ئەو که سه به، ئەو زاته به که شه و گاری بو و لیکردوون پشوو تیدا بدەن، یا خود بو گیاروان به کاتی پشوو تیدادان و نیسراحت تیدا کردن.

(۲) - ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾، پوژگاریشی بو بینەر کردوون، بو کردوون به بینەر، (لتسکونوا فیہ: سکن فیہ: عکس تحرك)، (سکن) پنجه وانە (جوولایه، نوقره ی تیدا بکرن، نارامی تیدا بکرن، تیدا پشوو بدەن و له جموجوئل بکهون، ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾، (جَعَلَ النَّهَارَ مُبْصِرًا، أُسْنِدَ الْإِنْصَارَ إِلَى ذَاتِ النَّهَارِ عَلَى طَرِيقَةِ الْمَجَازِ الْعَقْلِيِّ، وَإِنَّمَا الْمُبْصِرُونَ النَّاسُ فِي النَّهَارِ، وشە (إِنْصَارَ): بینین، پالدراره ته لای پوژگار (نَهَارَ) له سه ر

ریتبازی مه جازی عه قلی، نه گه رنا له راستیدا نه وانیه له پوژتیدا ده بینن، خه لکن، نه ک پوژه که خوئی بیینی، به لام واته: پوژه که نه وهنده پووناکه، وه که له زاتی خویدا بینه ربی وایه، خوا ﷻ له زور شوینی قورئاندا باسی شهوگاری پوژگاری کردهو، هه میشه له قورئاندا شهوگاری بو نیسراحت و خهوتن و پشووتیدان و، پوژگار بو جموجوئل و کارو کاسیی، باسکراون، بیگومان شهوگاری پوژگاریش هه ر بهو شیوه بهن.

هه لیه ته که سی واش هه یه وه که هه لواردن لهو بنچینه گشتیه، له شهوتیدا کار ده کات و جموجوئل ده کات وه ک کاروانچییه کان، یان هه ندی نیش و کار هه ن، که به شهوتی ده کرین و به پوژتی خه لکه که پشووده دا، به لام به زوری وایه، هه موو خه لکی دنیاو، به دریزایی میژوو، پوژگار که پووناکه به کارهیتراوه بو کارو که سابهت و جموجوئل و، شهوگاریش که تاریکه، به کارهیتراوه و به هره ی لیه ره گیراوه بو نیسراحت و خهوتن و پشووتیدان.

۳- ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾، به دنیایی خوا خاوهن به خششه به سه ر خه لکه وه، ﴿لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾، واته: (لَهُ الْفَضْلُ)، چونکه (ذو) به مانای (صاحب)ه، خوا خاوهن چاکه یه، خاوهن به خششه به سه ر خه لکه وه، بویه ش خوا ﷻ لیه دا وشه ی: ﴿لَذُو فَضْلٍ﴾ به کارهیتراوه، چونکه وشه ی (ذو) ده لاله ت له سه ر ریزو بیگه ی نهو شته ده کات، که پالیده دریه ت لا.

۴- ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾، به لام زوره ی خه لکی سوپاسگوزاری ناکنه، که واته: که میکیان سوپاسگوزارن، وه که له سووری (سبا) دا، خوا ﷻ ده فیه رموی: ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُونَ﴾ (۱۳)، واته: که مییک له به ننده کانم سوپاسگوزارن، پیشتیش چهنه جارنیک باسی نه وه مان کرده، که سوپاسکردنی خوا ﷻ و سوپاسگوزاری نه نجام دان، په یوه ندیی به عه قل و دل و دهروونی مروقه وه هه یه، هه روه ها به زمانی و به نه ندنامه کانیشیه وه، مروف ده بی:

أ- به عه قل و دل و دهروون، نهو چاکه و نیعمه ته له خوا بزانتی.

ب- به زمان دانی پیدابینتی.

ج- به نهدنامه کانیش نهو نبعمهت و چاکه بهی خوا له په زامه ندیی خوادا به کاربیتنی، به شیوه یک به کاری بیتنی که مایه ی پازیکردنی خوا ﷻ بن، له پابردوودا زورچار باسی نهو همان کردوه، بویه لیره دا ههر بهو تامازه کورته لئی ده گه پیتنی.

دوایی خوا ﷻ ده فهرموی:

(۵) ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾، نا نهو خوا به تان ﷻ په روه ردگار تانه.

(۶) ﴿خَلِقُ كُلَّ شَيْءٍ﴾، به دپهینه ری هه موو شتی که.

(۷) ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، بیجکه لهو هیچ په رستراویک نهی.

(۸) ﴿فَأَن تُوَفَّوْنَ﴾، کهواته: به رهو کوئی لاده درین؟ وشه ی (أَنْ: اِسْمٌ اسْتِفْهَامٍ عَنِ الْكِنْفَةِ، وَأَصْلُهُ اسْتِفْهَامٌ عَنِ الْمَكَانِ)، واته: (أَنْ): له نه صلدا ناوی پرسیار کردنه بو چونیه تیی، ﴿فَأَن تُوَفَّوْنَ﴾، واته: چون لاده درین؟ نجا لیره دا پرسیار کردنه که له باره ی چونیه تیه وه به، واته: چون لاده درین، به چ به لکه به یک و به چ پاساوو بیانوو یک؟ مادام خوا ﷻ په روه ردگارو به دپهینه رو تاکه په رستراوی شایسته بن، نه دی بوچی لاده درین و شته کانی دیکه ده که ن به هاوبه شی خواو، له گه ل خوادا ده یانپه رستن؟

کهواته: لیره دا خوی به رزی مه زن که ده فهرموی: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَلِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، به چوار شتان، له باره ی نهو ناوی تامازه (ذَلِكُمْ) وه، هه و آل ده دات:

۱- خوا (الله) ﷻ وشه ی (الله) ناوی تایبه تی (عَلَمٌ) ی خوی په روه ردگار، واته: نا نهو تان خوا به.

۲- په روه ردگار تانه.

۳- به دپهینه ری هه موو شتی که.

٤- جگه لهویش هیچ په‌رستراویک نیه، شایسته‌ی په‌رستان بئ، ئایا چوئن لهو خوا په‌روه‌ردگار ه‌تان که تا که به‌دیه‌تیه‌رو تا که په‌رستراوه، لا ده‌درین، که جگه لهوی بکه‌نه په‌رستراوی خو‌تان، یان له په‌رستنی خوا دا به‌شداری بکه‌ن، یان له یه‌کتی له سیفه‌ته‌کانی خوا دا به‌شداری بکه‌ن، شتی‌ک له به‌دیه‌تینانی پالده‌نه‌لا، یان شتی‌ک له بژیو پیدانی پالده‌نه‌لا، یاخود شتی‌ک له په‌روه‌ردگار تیبی پالده‌نه‌لا، یان یه‌کتیک له ناوو سیفه‌ته‌کانی خوا ی په‌روه‌ردگاری پالده‌نه‌لا؟! ئەوه هه‌مووی شیرکه، وه‌ک چوئن نه‌گه‌ر جگه لهو به‌رست له به‌شیک له به‌ش‌کانی په‌رست و، له شتی‌ک له شته‌کانی په‌رستندا، شیرکه، به‌ه‌مان شیوه‌ش نه‌گه‌ر به‌شیک له: به‌دیه‌تیه‌رایه‌تیبی، په‌روه‌ردگار تیبی، خاوه‌ندار تیبی، ناو و سیفه‌ته‌کانی خواش پالده‌نه‌ لای غه‌یری خوا، ئەویش هه‌ر شیرکه.

(٩) ﴿ كَذَلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾، هه‌ر به‌و شیوه‌به‌ نه‌وانه‌ی نکوولییان له ئایه‌ته‌کانی خوا ده‌کرد، لاده‌دران، ﴿ كَذَلِكَ (يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا...)، أَي مِثْلَ إِفْكَائِكُمْ يُؤْفَكُونَ، وَيَكُونُ الشَّيْبَةُ مَبَالِغَةً فِي أَنْ إِفْكَائِكُمْ بَلَغَ فِي كُنْهِ الْإِفْكِ النَّهَائَةِ، بِحَيْثُ لَوْ أَرَادَ الْمُقْرَبُ أَنْ يُقْرَبَهُ لِلْسَّامِعِينَ بِشَيْبِهِ لَهُ، لَمْ يَجِدْ شَيْبًا لَهُ أَوْضَحَ مِنْهُ!﴾، له چه‌ند شوئینکی فورئاندا ئەم ته‌عبیره هاتوه که ده‌فه‌رموی: ﴿ كَذَلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾، هه‌ر به‌و شیوه‌ لادرا‌نه، ئەوانه‌ی نکوولیی له ئایه‌ته‌کانی خوا ده‌که‌ن، لا ده‌درین، واته: وه‌ک لادرا‌نی ئیوه لا ده‌درین، ئەمه‌ش ویجواندنه‌و زیده‌رؤیی‌کردنه له‌وه‌دا که لادرا‌نه‌که‌یان له جه‌وه‌ه‌رو چیه‌تی خویدا، گه‌یشتوته‌ نه‌وپه‌ری، به‌ شیوه‌به‌ک نه‌گه‌ر که‌س‌یک بیه‌وی وئنه‌ی ئەوه بو بیسه‌ران بئینته‌وه له خو‌ی باشت، (واته: له خودی ئەو شته باشت) چنگی ناکه‌وی بی‌کاته ویچوئتراو.

یانی: لیره‌دا لادرا‌نی ئەوان، کراوه‌ته‌ چوئتراو (مُشَبَّه) به‌لادانه‌که‌یان، چونکه شتی‌کی دیکه له‌و لادانه‌ رووت‌ر نیه، تا‌کو ئەو لادانه‌ی پئ بچوئتری.

وشه‌ی (جُحُود): ئەوه‌به‌ ئینسان نکوولیی بکات له شتی‌ک که هه‌به، هه‌ندیک له زانایان گوتووایانه: (جُحُود) بریتیه: له‌وه‌ی نکوولیی بکه‌ی له شتی‌ک که هه‌به

له دُلندا، بَلّی نیه، یاخود شتیک که نه بِن، بَلّی هه یه، نکوولییکردن و دان به هه قدا نه هینان، ئنجا دان به هه قدا نه هینان، چ بهو شیویه بی که شته که هه بیت و بَلّی نیه، یاخود نه بیت و بَلّی هه یه، ئمه وا له مَرُوق ده کات له رامستی تینه کات، ئه و رامستییهی نکوولیی لیده کات، به باری ئه رِنیی، یان نه رِنییدا، وای لیده کات، لئی نامۆ بِن و لئی تینه کات.

مه سه له ی دووه م:

ناساندنی خوا ﷻ له میانی گیرانی زه ویدا به نشینگه، ئاسمان به خانوو (یاخود: سه ربان) و جوان وینه کیشانی مروشان و، په خساندنی بژیوه پاک و چاکه کان و، جه ختکردنه وه ی زیندوو به تیی و ته نیا په رستراوتیی خوا ﷻ، پاشان فه رمانکردن به ته نیا په رستنی خوا به ساغی و به بن خلته و، ستایشکردنی و، راگه یاندنی نه و راستیه که یتغه مبهری خوا ﷻ دوا ی هاتنی به لگه رووشنه کانی په روه ردگاری، په رستنی جگه له خوا ی لی قه دهغه کراوه:

خوا ده فه رموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً
وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ
فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦١﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾﴾

شیکردنه وه ی ئه م، ئایه تانه، له سیزده برکده دا:

١- ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾، خوا نه و زاته به که سه رزه وی بو گیراون به نشینگه، وشه ی (القَرَارُ: آی مُسْتَقَرًّا وَمَكَانَ اسْتِقْرَارٍ)، واته: نشینگه، شوینی تیدا نیشته جی بوون و سه قامگیربوون، ((أو قراراً) أي قَارَةً)، واته: زه وی بو و الیکردوون که چه سپاو بی و بهم لاو لادا نه چی و نه جوولنی، زور جارانیس باسمانکردوه، که زه وی چه ند جوړه جووله به کی هه ن، به لام ئیمه هه ستیان پیناکه بی نه گه رنا:

١- زه وی به دهوری خویدا ده خوولیتته وه، به خیرایی سی (٣٠) کیلومه تر له خوله کیکدا.
٢- به دهوری خویدا ده خوولیتته وه، به خیرایی سی (٣٠) کیلومه تر له چرکه به کدا، واته: شه ست (٦٠) هینده ی خوولانه وه ی دهوری خو ی خیرا تر.

۳- ھەروھەھا لەگەڵ خۆرو کۆمەلەى خۆرىشدا جارىكى دىكە بە دەورى دالى راوہستاودا دەخولیتەوہ.

۴- لەگەڵ دالى راوہستاویشدا بە نىو چەقى كەھكەشاندا دەخولیتەوہ.

۵- لەگەڵ كەھكەشانىش دا بە شوئىكى دىكەدا دەخولیتەوہ، بە لای كەمەوہ زەوى پىنج جۆرە سوورانەوہى ھەن، بەلام تىمە ھەستىان پىناكەين، خواى كارزان واى ھەلخستوہ تىمە ھەست بە جوولەكانى نەكەين، نىجا زەوى لە راستىدا ھەم نىشىنگەبە شوئى تىدا سەقامگىر بوون و نىشتەجىبوونەو، ھەم چەسپاوہ، بە نىسبەت تىمەوہ چەسپاوہ نەجوولۆيشە.

(۲)- ﴿وَالسَّمَاءِ بِنَاءً﴾، (دىسان خوا ئەو زاتەبە كە) ئاسمانى بۆ كروون بە خانوو، (بِنَاءً) بە دوو مانا ھاتوہ:

أ- (مَا يُفَعُّ سُمْكُهُ فِي الْأَرْضِ) ئەوہبە كە ئەستورىبەكەى بەرز دەكرىتەوہ لەسەر زەوى، واتە: خانوو، بىنا.

ب- ھەروھەھا بە سەربانىش دەگوئى.

(۳)- ﴿وَصَوَّرَكُمُ وَأَحْسَنَ صُورَكُمْ﴾، ھەروھەھا خوا ئەو كەسەبە كە تىوہى وئىنەكىشاوہو باش وئىنەكانى كىشاون، (أَيُّ: أَوْجَدَ صُورَةَ الْإِنْسَانِ فَجَاءَتْ حَسَنَةً)، وئىنەى مروئى كىشاوہو وئىنەكەشى جوان كىشاوہ، مروئ ئەگەر تەماشاش خۆى بكات خۆى بەراورد بكات لەگەڵ ژياندارانى دىكەداو، لەگەڵ دروستكراوہكانى دىكەدا، بۆى دەردەكەوئى، ئەوہى خوا فەرمووبەتى سەدا سەد وايبە، ھەروھەھا خوا لە سوورەتى (التىن) دا دەفەرموئى: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ (۱) واتە: مروئمان لە باشترىن شىوہ دىمەن و پىكەھاتەى دەروونى و پوولەتیبدا دروستكردوہ.

(۴)- ﴿وَرَزَقَكُمُ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾، لە پۆزىبە پاك و چاكەكان بەشى داون، زۆر لە زانايان كوتوويناوہ: (الطَّيِّبَاتِ)، خواردن و خواردنەوہ خوئ و بە تامەكان، بەلام بىگومان وشەى

(الطَّيَّبَاتِ) وهک چۆن خواردن و خواردنه وه کان ده گریته وه، بهرگ و پۆشاکه کانیش ده گریته وه، هه موو نه و کهل و پهل و شتانه ده گریته وه که مروّف له ژبانی دنیا دا به کاریان دیت، نه و شتانه ی سوود به خشن و ژبانی مروّفیان پێ به پێوه ده چن، ئنجا خواردن و خواردنه وه به، بهرگ و پۆشاکه، قاپ و قاچاغه، ناژه له که کاتی خۆی سواریان بوون و بارو سواریان پیکردوون، ههروه ها هۆکاره کانی دیکه ی گواسته وه، له هه واو له ده ریاو له وشکانیی داو، هه موو نه و شتانه ی دیکه، که مروّف پتویستی پێیانه بو ژبانی دنیا، هه موویان ده گریته وه.

۵- ﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾، نا نه و خوا به تان پهروه ردگارتانه.

۶- ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، بهرزو به پێزه بهردهوام و خاوهن بهر ده که ته خوی پهروه ردگاری جیهانیان، وشه ی (تَبَارَكَ: مُشْتَقٌّ مِنَ الْبَرَكَةِ، وَالْبَرَكَةُ: اسْمٌ يَدُلُّ عَلَى تَزَايُدِ الْخَيْرِ)، وشه ی (تَبَارَكَ) له سه ر کیشی (تَفَاعُلٌ) ه، له وشه ی (بَرَكَةٌ) ده و داناشراوه، (بَرَكَةٌ) ش بریتیه: له ناوێک که خێرو پیت و پێزی زۆر ده گه به ن، واته: بهرزو به پێزو خاوهن چاکه و بهر ده که ته خوی پهروه ردگاری جیهانیان.

۷- ﴿هُوَ الْحَيُّ﴾، نه و زیندوو یه، دیاره خاوهن ژبان بوونی خوا ﷻ و، زیندوو بوونی خوا ﷻ، چه مک و واتایه که ی تابه ته وهک سه رجه م سیفه ته کانی دیکه ی خوا، زانایان ده لێن: (الْحَيَاءُ: هِيَ صِفَةٌ وَجُودِيَّةٌ تُصَحِّحُ لِمَنْ قَامَتْ بِهِ الْإِدْرَاكُ وَالْإِرَادَةُ وَالْفِعْلُ)، واته: (حَيَاة) سیفه تیکی بوونیه هه ر که سێک تێیدا ب، زانین و، ویست و، کارکردنی بو ده ره خستین، واته: خوا ﷻ که خۆی به (الْحَيُّ)، خاوهن ژبان وه سف ده کات، به ته نکید وهک چۆن سیفه ته کانی خوا ﷻ هه موویان به و شیوه یه ن که بو خوا شایسته ن، نه ک پێوانه (قیاس) بکرین بو سه ر سیفه ی دروستکراو دکان، به هه مان شیوه سیفه ی ژبانی شی هه روا به.

۸- ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، جگه له و هیچ په رستراوێک نیه، نه مه نه نجامگیری به که له وه ی پێشوه ده کری، واته: مادام خوا ﷻ نه و هه موو چاکه و نیعمه تانه ی بو ئیوه

په خساندوون، چ نهوانه‌ی پټیشن باسمانکردن: شه‌وگرو روژگار، چ نهوانه‌ی تټستا باسمانکردن: زه‌وی بو کر دوون به نشینگه‌یه‌کی چه‌سپاوو، ناسمانی بو کر دوون به خانوو و سه‌ریان و، به باشرین شیوه وټنه‌ی تیوه‌ی کیشاوه‌و، له هه‌موو نه‌و شتانه‌ی پاک و چاکن و زیانتان پیوستی پیانه، به‌شی داون، که‌واته: جگه له‌و هیچ په‌رستراویک نیه، نه‌مه نه‌نجامگیریه‌که له هه‌موو نهوانه‌ی پټشه‌وه ده‌کری.

۹- ﴿فَاذْعُوهُمْ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾، ده‌جا لټی بپارټنه‌وه، ملکه‌چی خوتانی بو ساغ بکه‌نه‌وه، پټشتریش هینامان که پټغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: (الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ) (أُخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ: ۱۴۷۹، وَالتِّرْمِذِيُّ: ۳۲۴۷، وَقَالَ: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، واته: پارانه‌وه بریتیه له په‌رست. که ده‌فه‌رموی: (مُخْلِصِينَ)، (الْإِخْلَاصُ: الْإِفْرَادُ وَتَضْفِيَةُ الشَّيْءِ مِمَّا يُتَافَاهُ أَوْ يُفْسِدُهُ)، (إِخْلَاصٌ) بریتیه له تاککردنه‌وه و ساغکردنه‌وه‌ی شتیک له‌و شتانه‌ی که که‌وتونه‌تیی و له‌گه‌لیدا دژن، یاخود تټکی ده‌دهن.

۱۰- ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، ستایش بو خوی په‌روه‌ردگاری جیهانیان، نه‌م: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، پسته‌یه‌کی ده‌سپټیکردنه (جُمْلَةٌ اسْتِثْنَائِيَّةٌ) بو ستایشکردن و مه‌دحکردنی خوا ﷻ، یاخود مه‌به‌ست پټی نه‌وه‌یه که پټغه‌مبه‌ر ﷺ وایفه‌رموو، واته: له‌سه‌ر زمانی پټغه‌مبه‌ری خاتمه ﷻ، خوا فه‌رموو‌یه‌تی، یاخود چاو‌گیکه هیندراوه له جیاتی کرداره‌که‌ی، چونکه (الْحَمْدُ) چاوگ (مَصْدَرٌ هُوَ)، مانایه‌که‌ی ناوای لیدټنه‌وه: (أَي: إِحْمَدُوا اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ) ستایشی خوی په‌روه‌ردگاری جیهانیان بکه‌ن.

۱۱- ﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، (خوآ فه‌رمان به پټغه‌مبه‌ر ﷻ ده‌کات: {بفه‌رموو: من لټم فه‌ده‌غه کراوه، نه‌و شتانه‌ی تیوه له جیاتی خوآ لټیان ده‌پارټنه‌وه، بیانپه‌رستم و به‌ندایه‌تټیان بو بکه‌م، (تَدْعُونَ) یانی: (تَسْأَلُونَ) داوایان لیدده‌کن له جگه له‌خوا، یاخود یانی: (تَعْبُدُونَ) ده‌په‌رستن، چونکه (دُعَاءٌ) هه‌م به مانای عیباده‌ت دټی، هه‌م به مانای داواکردن دټی، واته: نه‌و شتانه‌ی تیوه له جیاتی خوآیان شتیا لټ داوا ده‌که‌ن و لټیان ده‌پارټنه‌وه، من لټم فه‌ده‌غه کراوه، نه‌وانه به‌رستم، یاخود نه‌و شتانه‌ی تیوه له جیاتی خوآ ده‌پانپه‌رستن، من لټم فه‌ده‌غه کراوه بیانپه‌رستم.

(۱۲) ﴿لَمَّا جَاءَ فِي أَلْبِينَتْ مِنْ رَبِّي﴾، دواى نه‌ودى به‌لنگه رۆشنه‌کانم له په‌روه‌ردگارمه‌وه بۆ هاتوون، پیتی (من) له (من رَبِّي) دا بۆ ده‌ستپێکردنه (ابْتِدَائِيَّةً) یانی: له دواى نه‌ودى به‌لنگه رۆشنه‌کان له لایه‌ن په‌روه‌ردگارمه‌وه بۆم هاتوون، نه‌وهم لى قه‌ده‌غه کراوه، نه‌مه‌ش نه‌وه ده‌گه‌به‌نتی، که پێش هاتنی وه‌حیی و په‌یامی خوا، مرۆفه‌کان مولزه‌م نین به‌ نه‌نجامدانی نه‌و شتانه‌ی له پێی وه‌حیی‌ه‌وه نه‌بێ نازاندن، به‌لکو هه‌ندێک له زانا‌یان ده‌لێن: مرۆف مولزه‌م نیه به‌ هیچ شتی‌که‌وه، له نه‌مرو نه‌هی و هه‌پام و هه‌لال، به‌لام په‌نگه‌ پای راسته‌ر نه‌وه بێ، که مرۆف مولزه‌م نیه به‌ نه‌نجامدانی نه‌و کارانه‌وه، که له پێی وه‌حیی‌ه‌وه نه‌بێ نازاندن، نه‌ک به‌ گشتیی مولزه‌م و نه‌رکدار (مکلف) نه‌بێ به‌ هیچ شتی‌که‌وه، هه‌رچه‌نده‌ عه‌قلی ساغ و زگماکی پاکیش بی‌گه‌یه‌نن، به‌لام بێگومان سزاو پاداشتی قیامه‌ت، په‌یوه‌ستن به‌ هاتنی وه‌حیی‌ه‌وه.

(۱۳) ﴿وَأَمْرٌ أَنْ أَسْلِمَ رَبِّيَ أَلْعَلَمِينَ﴾، هه‌روه‌ها فه‌رمانم پێکراوه‌ ملک‌ه‌ج بم بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانیان، (الْإِسْلَامُ: الْإِنْقِيَادُ بِالْقَوْلِ وَالْعَمَلِ، وَحِفْظُهُ مُتَعَدٍّ، فُرُؤٌ مَنْرَةٌ الْإِسْلَامُ، فَأَصْلُهُ: أَسْلَمْتُ نَفْسَهُ أَوْ ذَاتَهُ أَوْ وَجْهَهُ لِلَّهِ، وَشَى (إِسْلَام) وَاتِه: مَلِكَةٌ جِئِي بِهِ قَسَمًا بِهِ كَرْدَرْدَوَه، نَجَا وَشَى (أَسْلَمَ) كَه كَرْدَرْدَارِي نَيْسَلَامَهُو نَيْسَلَام بۆ خۆی چاوه‌گه، له نه‌صلدا به‌رکارخواز (متعدی)ه، به‌لام له‌به‌ر نه‌ودى به‌رکاره‌که‌ی زۆر به‌کاره‌یتراوه، بۆیه (أَسْلَمَ) وه‌ک کرداریکی (لازم) مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا کراوه، (أَسْلَمَ) واته: مَلِكَةٌ جِئِي بُوو، یانی: خۆی ته‌سلیمی خوا کرد، یاخود زاتی خۆی ته‌سلیمی خوا کرد، یاخود پوووی خۆی ته‌سلیمی خوا کرد، به‌لام له‌به‌ر نه‌ودى زۆر به‌کاره‌یتراوه، نَيْسَتَا زۆر که‌س زه‌ینی به‌لای به‌رکار (مفعول به‌)ه‌که‌یدا هه‌ر ناچێ و، وه‌ک کرداریکی (لازم) مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا کراوه، وه‌ک له‌باره‌ی نَبِيْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ه‌وه له سووره‌تی (البقرة) دا خوا ده‌فهرموو: ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمِ قَالَ أَسْلَمْتُ رَبِّيَ أَلْعَلَمِينَ﴾، واته: کاتیک په‌روه‌ردگاری پیتی فه‌رموو: مَلِكَةٌ جِئِي بُوو، یانی: گوو: مَلِكَةٌ جِئِي بُوو بۆ خۆی په‌روه‌ردگاری جیهانیان، به‌لام نه‌سلی واتیه‌که‌ی یانی: سپاردم به‌ خۆی په‌روه‌ردگاری جیهانیان، واته: ژیا‌نی خۆی مَلِكَةٌ جِئِي بُوو ته‌سلیمی شه‌ریعه‌تی خۆی په‌روه‌ردگاری کرد.

مهسه له ی سټیه م:

ناساندنی خوا له میانی دروستکرنی مروّفاندا، له جهوت قوڼاغی سه ره کیداو، له میانی ژباندن و مراندنداو، پروونکردنه وهی نه و راستیه که خوا هرچی بوئی، به کسه ر ده یکات:

خوا ده فهرموئی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُنْفِقُ مِنْ قَبْلِ وَابِلًا لَجَلًا مَسْمًى وَلِعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٧٨﴾﴾

شیکردنه وهی نه م دوو ټایه ته، له دوازه برکه دا:

۱- ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ﴾، نه و (خوا) نه و زاته یه، که ټیوهی له کل هیناوه ته دی، پټشتریش گوتمان: نه مه دوو مانایان هه لده گری:

۱- یان مه به ست نادم و جهووان (عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) که راسته خو له خاکی زهوی دروستبوون.

ب- یا خود مه به ست نه وه یه نه و نوتفه به ی که وه چه ی نادم و جهووا ی لی دروست ده بی، ټیرو میه کانی که له نادم و جهووا وه هاتوون و لیان وه پاشکه و توون، نه و نوتفه یه له خو ټینه وه دی، خو ټیش خواردنی هه رسکراوه، خواردنه هه رسکراوه که ش، نه و خواردن و خواردنه وه یه که له زهوی په یدا ده بی که واته: نوتفه و تووه که ش که مروّفی لی دروست ده بی، ده گه ر ټیه وه بو زهوی، به لأم به چند قوڼاغیک.

۲- ﴿ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ﴾، دواپی له توو ټک، نه گه ر نه وه ی پټشټیان مه به ست پی نادم بی واته: خوا نادمی راسته خو له خاک دروستکردوه، دواپیش وه چه که ی له نوتفه، به لأم نه گه ر نه وه ی پټشټیان مه به ست پی وه چه ی نادم بی، واته: سه ره ټایه که تان

له خاکه و دوابی دهبن به نوتفه، که بریتیه: لهو زینده و هره دی له نه نجامی پینکه بهشتنی زینده و هره دی توو پیاو (حیمن) و، هیلکوؤله (بویضة) ی نافرته، نهو دوو زینده و هره یه ک دهگرن، که ههردوویان ژایانان تیدایه، به کدهگرن و زینده و هره یکی سییه م پینک دینن، که پینی دهگوتری: نوتفه.

۳- ﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾، دوابی له خوینپاره یه ک، واته: دوابی نهو توویلکه بهچوکه، که شه دهکات له نیو مندآلدانی نافرته دواو، ده بیته خوینپاره یه ک و وهک زهروویه ک خوئی به دیواری مندآلدان هه لده و است.

۴- ﴿ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً﴾، دوابی به شیوهی مندآل ده رتاندینن، لیره دا خوا ﴿طِفْلاً﴾ قوناغه کانی دیکه ی باس نه کردوون، قوناغی زارجوو (مُضْغَةً) و، دوابی بوون به تیسقان، دوابی تیسقانه کان به گوشت داده پوشرین، وهک له سه ره تایی سووره تی (المؤمنون) دا خوا ﴿طِفْلاً﴾ قوناغه کانی وردتر باسکردوون و، له سووره تی (الحج) دا قوناغه کانی وردتر باسکردوون، به لام لیره یه کسه ر دوا ی نوتفه، باسی (عَلَقَةٍ) ده کا، دوابی ده فهرموی: ﴿ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً﴾، دوابی به شیوهی مندآل ده رتان دینن، وشه ی (طفل) بو یه ک و دووان و بو کو (جمع) و بو میننه و نیرینه ش، به کاردی، ﴿ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً﴾، دوابی تیوه له شیوهی مندآل ده رتاندینن، له سکی دایکتان، له مندآلدانی دایکتان.

۵- ﴿ثُمَّ إِنِّي أَلْبَسُوا أُشُدَّكُمْ﴾، دوابی ده تانزیه ننی تا کو ده گنه قوناغی نهو په ری تواناو هیزتان، (أَشُدُّ) کوئی (شِدَّةً) یه، یا خود هه ر (أَشُدُّ) بو خوئی واته: قوناغی تین و تاقه ت، ده لئ: (أَشُدُّ جَمْعُ شِدَّةٍ، أَوْ اسْمٌ لِلْحَالَةِ الَّتِي يَبْلُغُ فِيهَا الْإِنْسَانُ أَوْجَ قُوَّتِهِ)، (أَشُدُّ) کوئی (شِدَّةً) یه، یا خود (أَشُدُّ) کوئی نه بو (شِدَّةً)، به لکو ناوه بو نهو حاله ته ی مروؤف تینیدا ده گاته لووتکه ی تین و تاقه تی، که زوربه ی زانایان ده لئین: له نیوان هه ژده سال تا کو سبی (۱۸ - ۳۰) ساله، به لام له وانه یه بو کچان که متریش بی و پدنگه له دوازه، سیزده سال، تا کو بیست و نه و هنده ساله بی، کچ زووتر پینده گهن، دوابیش زووتر له پرووی وه چه خستنه و هوه، لی ده که ون.

۶- ﴿ثُمَّ لِنَكُونُوا شُيُوخًا﴾، دوايي خوا تهمه‌ندارتان ده‌کات، تاكو ده‌بنه به سالدآچوو، پير ده‌بن، (شُيُوخ: جَمْعُ شَيْخٍ)، (شيوخ) كۆي (شيخ‌ه)، نه‌ويش زۆربه‌ي زانايان ده‌لَين: له په‌نجا (۵۰) ساليي تاكو هه‌شتا (۸۰) ساليي، به‌لكو تاكو سه‌دو زياتريش ده‌خابه‌نت.

۷- ﴿وَمِنْكُمْ مَّن يُنَوِّفُ مِنْ قَبْلِ﴾، هه‌شتانه پيش نه‌وه، (پيش نه‌وه‌ي بگاته تهمه‌ني پيريه‌تبي، يان كامل بوون) ده‌مرترئ، واته: پيش نه‌وه قوناغانه‌ي باسكراون، ده‌مرئ و گياني ده‌كيشرئ.

۸- ﴿وَلِنَبْلُوهُنَّ أَجَلًا مُّسَمًّى﴾، هه‌روه‌ها بو نه‌وه‌ي بگه‌نه كاتيكي دياربيكراو، ناوبراو، نه‌وه كاته‌ي خوا ﴿بَيِّنَاتٍ﴾ بۆي دياربيكردوون، تهمه‌ن بگه‌ن.

۹- ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾، (خوا نه‌وه‌ي بو روونكردوونه‌وه)، تاكو بفامن، (أَيُّ: مِنْ جُمْلَةٍ مَا أَرَادَهُ اللَّهُ مِنْ خَلْقِ الْإِنْسَانِ عَلَى الْحَالَةِ الْمُبَيَّنَةِ، أَنْ تَكُونَ فِي تِلْكَ الْخَلْقَةِ دَلَالَةً لِإِتِّحَادِهِ عَلَى وُجُودِ هَذَا الْغَالِقِ)، بۆيه خوا ﴿بَيِّنَاتٍ﴾ تبه‌وه‌ي مروفي به‌وه شيوه‌يه كه باسكرا، هيتاوه‌ته‌دي به‌چهند قوناغيتك، تاكو نه‌وه شيوه‌يه تاكه‌كاني مروقان بيكه‌نه به‌لكه له‌سه‌ر نه‌وه كه به‌ديه‌ته‌ريك نه‌واني به‌ديه‌تتاوه، له كوئرا بو كوئى هيتاوه؟ له نوتفه‌يه‌كي نه‌بيراوه‌وه بو مروفتيكي تيرو ته‌واو! ئنجا نه‌وه كه‌سه‌ي به‌وه قوناغانه‌دا تيبه‌پرانده‌وه، په‌روه‌ردگارتيك و خاوه‌نيكه، قوناغ به‌ قوناغ سيستمى بو داناوه، دوايي ده‌فه‌رموي:

۱۰- ﴿هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾، نه‌وه (خوا) نه‌وه كه‌سه‌يه ده‌ژيه‌نت و ده‌مرينئ، (يُحْيِي: يُوجَدُ الْمَخْلُوقُ حَيًّا)، (يعني) ليره‌دا به‌ ماناي زيندووكرده‌وه نيه، واته: نه‌وه دروستكراوه به‌ زيندووويه‌تبي و به‌ ژيانه‌وه په‌يدا ده‌كات، (وَيُمِيتُ) ليره‌دا ياني: ژياني لئ وهرده‌گرته‌وه، (يُعْطِي الْحَيَاةَ عَنِ الَّذِي كَانَ حَيًّا)، نه‌وه‌ي ژياندارو زيندوو بووه، ژياني لئ وهرده‌گرته‌وه‌وه ديميرينئ.

۱۱- ﴿فَإِذَا فَضَّضَ أَمْرًا﴾، هه‌ر كاتيک فه‌رمانتيكيدا، برباريكيدا، يان: كارپكي ويست.

۱۲- ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾، ته نیا پتی ده فهرموی: بیه، یه کسه ر ده بن، وشه ی (فَیْکُونُ) به دوو جوړ خوینراوه ته وه:

ا- ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾، پتی ده فهرموی: بیه، یه کسه ر ده بن.

ب- ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾ پتی ده فهرموی: بیه یه کسه ر په یدا ده بن.

نهم ته عبیره له زور شوینی قورناندا هاتوه: له کوټایی سووره تی (یس) دا هاتوه، لیره دا هاتوه، له سووره تی (النحل) دا هاتوه، له چهند شوینیکدا هاتوه: ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾، نجا نایا نهم ته عبیره چی ده گه یه نی؟

(محمد الطاهر بن عاشور) له (التحریر والتنویر)^(۱) دا، ده لئی: (كُنْ تَمَثِيلًا لِتَعْلُقِ الْقُدْرَةَ بِالْمَقْدُورِ بِلَا تَأْخِيرٍ وَلَا عُدَّةٍ، وَلَا مُعَانَاةٍ، وَعِلَاجٍ، بِحَالٍ مِّنْ يَّرِيدُ إِذْنَ غَيْرِهِ بِعَمَلٍ، فَلَا يَزِيدُ عَلَىٰ أَنْ يُوجِبَ إِلَيْهِ أَمْرًا، فَإِنَّ صُدُورَ الْقَوْلِ عَنِ الْقَائِلِ أَشْرَعُ أَعْمَالِ الْإِنْسَانِ وَأَيْسَرُ).

نهمه روونکردنه وه یه کی جوانه بو چه مک و واتای نه و رسته موباره که: ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾

واته: وشه ی (كُنْ) وینا کردنی په یوه ستنی دهسته لاتی خوا یه، بهو شته وه که دهویستری بهیتر ته دی، بی دواکه وتن و، بی نه وه ی پتویستی به که ل و په ل بی و، بی نه وه ی پتوهی ماندوو بی و هیچ نه رکی پیوه بکیشی، نهو حال ته وینا کراوه و چوینراوه به حالی که سیکه وه، که ته نیا مؤله تی که سیکه دهوی بو نه جامدانی کاریک، نهویش ته نیا نه وه یه فهرمانی پنده کات، چونکه ده رچوونی قسه له بیژر، له هه موو کرده وه کانی مروؤف خیراترو ناسانتر شه.

بو وینه: تو ده ته وی که سی بنیری بو شوینیک پتی ده لئی: برو، له بهر نه وه ی نه وه بو نيمه، که نيمه لئی حالی ده بین، ناسانترین کاره، بویه خوا

و بستوویه ئی بو ئیمه ی وینا بکات، که وهک چوون ئیمه به ئاسانترین شیوه، دهتوانین به قسه فه رمانتیک بکهین، پهروه ردگاریش به ئاسانترین شیوه و به جوړتیک که له عهقل و خه یالی ئیمه دا، وهک پتونست ناحه جمی و جیسی نابینه وه، هه ر شتیکی بوئی، نه جامی ده دات.

مهسه لهی چواره م:

خسته نه پرووی چه ند دیمه تیکسی سامناک له چۆنیه تیسی سزاد رانی، مشتومر
که رانی به درۆ دانهری به پیام و کتیبه کانی خوا ﷻ، که کۆت و زنجیر ده کرین و
به نیو ناوی کولودا په لکیش ده کرین و گر (۱) ده درین:

خوا ده فه رموی: ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَمَا أُرْسِلُوا بِهِ، رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ (۷) إِذِ الْأَعْتَدُ
فِي أَعْنُقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿۸﴾ فِي الْعَمِيمِ ثَمَّرَ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿۹﴾ ثُمَّ قِيلَ
لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿۱۰﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ
شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿۱۱﴾ ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿۱۲﴾ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِمَا كُنْتُمْ تَمْتَكِرُونَ ﴿۱۳﴾

شیکردنه وهی ئەم نایه تانه، له شازده برگه دا:

(۱) - ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَمَا أُرْسِلُوا بِهِ، رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾، نایا سه رنجی نه وانه ت نه داوه که
له دژی نایه ته کانی خوا شه ره قسه و مشتومر ده که ن! (الَّذِينَ كَذَّبُوا) ئەمه په سیار کردنه بو
چه سپاندن (الإستفهام للتقریر) یانی: سه رنج بده! نه وانه ی شه ره قسه و ده مه قالی ده که ن
له دژی نایه ته کانی خوا.

(۲) - ﴿أَفَنُصِرُّوْنَ﴾، چۆن لاده درین؟ یا خود: به ره و کوی لاده درین؟ که به دلنایی
ئهمه بو سه رسورماندنه، واته: سه رت لیان سورمینی که له دژی نایه ته کانی خوا شه ره
قسه ده که ن، نایه ته کانی خواش هیتنده پۆشن، هه موو خاوه ن عه قل و ویزدانیکی ساغ
و سه لیم ده یانبینی، که چی نه وانه نکۆلییان لیده که ن و شه ره قسه یان له دژ ده که ن!

(۱) گر ده درین: دلا ده گیر سین، ناگریان تیه ره دردی: ده سو و تیرین.

نایا کین نهوانه‌ی شه‌ره قسه ده‌کهن له دژی نایه‌ته‌کانی خوا؟

۳- ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ﴾، نهوانه‌ی بیبروان به‌کتیب، (أل‌ی‌سه‌ر (الکتاب) بو‌ناساندنه لیره‌داو، مه‌به‌ست ناساندنی (عه‌د)ه، واته: نهوانه‌ی بروا به‌کتیبه‌که‌ناکه‌ن، که مه‌به‌ست پی‌قورنانه، یاخود (أل‌ی‌بو‌ناساندنه و مه‌به‌ست پی‌جینسه‌واته: بروا به‌هه‌رچی‌کتیبی‌خوایه‌نایکه‌ن، که‌من‌مانای‌دوو‌همیانم‌پن‌راستره، چونکه‌له‌گه‌ل‌رسته‌ی‌دواییدا‌چاکتر‌ده‌گونجن، که‌ده‌فه‌رموی:

۴- ﴿وَيْمًا أَرْسَلْنَا بِوَيْمٍ رُّسُلَنَا﴾، هه‌روه‌ها‌نهوانه‌ی‌بیبروان‌به‌ودی‌پیغه‌مبه‌رانی‌خو‌مانان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) پی‌ره‌وانه‌کردوون، که‌واته: نه‌وانه‌بروایان‌به‌هیچ‌کام‌له‌په‌یامه‌کانی‌خوا‌نیهو، به‌هیچ‌کام‌له‌کتیبه‌کانی‌خوا‌نیهو، به‌هیچ‌کام‌له‌پیغه‌مبه‌رانی‌خوا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نیه.

ده‌شگونجن: ﴿وَيْمًا أَرْسَلْنَا بِوَيْمٍ رُّسُلَنَا﴾، روونکردنه‌وه‌بی‌بو‌(الکتاب) بروایان‌به‌کتیبه‌کان‌نیه، نه‌وانه‌ی‌پیغه‌مبه‌رانی‌خو‌مانان‌پی‌ره‌وانه‌کردوون، ده‌شگونجن‌باسی‌کتیبه‌کان، له‌نایه‌ق‌پیشن‌دا‌را‌بردبن، دوایی‌که‌ده‌فه‌رموی: ﴿وَيْمًا أَرْسَلْنَا بِوَيْمٍ رُّسُلَنَا﴾، یان: وه‌ک‌چو‌ن‌بروایان‌به‌هیچ‌کام‌له‌کتیبه‌کانی‌خوا‌نیه، برواشیان‌به‌نه‌و‌په‌یام‌و‌وه‌حیه‌ش‌نیه، که‌خوا‌جکه‌له‌کتیبان‌بو‌پیغه‌مبه‌رانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ناروده، چونکه‌خوای‌به‌رز، وه‌ک‌چو‌ن‌کتیبی‌بو‌پیغه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) نارووون، وه‌حیی‌و‌په‌یامی‌دیکه‌شی‌بو‌ناردوون.

۵- ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾، له‌مه‌ودوا‌ش‌ده‌زانن، بیگومان‌لیره‌دا (يَعْلَمُونَ) به‌رکاره‌که‌ی‌قرتیرترواه، له‌مه‌ودوا‌ده‌زانن، چی‌ده‌زانن؟ سزایه‌که‌یان‌ده‌زانن، یاخود‌نه‌وه‌ی‌که‌به‌درویان‌داناوه، ده‌زانن‌چهند‌هه‌قه، (فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حَقَّانِيَّةً مَا كَذَّبُوا بِهِ)، له‌مه‌ودوا‌راستی‌نه‌وه‌ی‌به‌درویان‌داناوه، ده‌زانن.

یان: (فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ عَذَابُهُمْ)، له‌مه‌ودوا‌سزایه‌که‌یان‌ده‌زانن، نجا‌دوایی‌روونی‌ده‌کاته‌وه، سزایه‌که‌یان‌چونه‌؟.

۶- ﴿إِذِ الْأَعْلَىٰ فِي أَعْتَقِهِمْ وَالسَّلْسِلِ﴾، له کاتیکدا که کۆته کان ده خرینه گهردنیانه و دهو زنجیره کانیش.

(سَلْسِل) کۆی (سِلْسِلَة) به، واته: زنجیر، یانی: ههروهها زنجیره کانیشیان لئ ده تالێترین، یاخود: به زنجیره کان راده کیشرین، یاخود: زنجیره کان ده خرینه دهست و پێتانه و دهو پێیان که له بچه ده کرین، وشه ی (إِذْ) بش بۆ رابردوو به، به لām لێره دا بۆ داهاتوو به کارهێنراوه، به نیشانه ی نهوه که ده فرمووی: ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ إِذِ الْأَعْلَىٰ﴾، له مهودوا ده زانن، نه گه رنا (إِذْ) له نه صلدا بۆ رابردوو به ﴿إِذْ قَالَ مَوْسَىٰ لِأَهْلِهِ﴾ النمل، واته: یاد بکهوه کاتیک موسا گووت، یانی: له رابردوودا، به لām لێره دا به به لگه ی (سوف) که له پێشیه وه هاتوه: ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ إِذِ الْأَعْلَىٰ فِي أَعْتَقِهِمْ وَالسَّلْسِلِ﴾، له مهودوا ده زانن له کاتیکدا کۆته کان ده خرینه گهردنیانه وه، ههروهها زنجیره کان، ده زانین بۆ داهاتوو به.

۷- ﴿يُسْحَبُونَ فِي الْحَمِيمِ﴾، راده کیشرین به نێو ناوی داغ و کولێودا، (الْحَمِيم: أَسْدُ الْعَرَى)، ههه شتی که نهو په یری گه رم و داغ بێ، نجا ناوی کولێوه، ناگری داغه، پشکوویه، پێیدا راده کیشرین.

۸- ﴿ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾، دوا یی له نێو ناگردا داده گیرسترین، گه ده درین، (وَالسُّجْر: مَلَأَ التَّنُورَ بِالنُّورِ لِتَقْوِيَةِ النَّارِ فِيهِ)، (السُّجْر): بریتیه له وه ی ته ندوور پر بکری له ناگر بۆ نه وه ی ناگره که چاگر به هتیز بێ، نهو ناگره ی که تێدایه، پێشتریش باسمان کردوه: (أَغْلَال) کۆی (غَل) ه، نهویش یان باز نه به کی ناسنه، یاخود باز نه به کی چه رمی مه حکه مه، دهو ری گه ر دنی مرؤف ده دات.

۹- ﴿ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾، دوا یی پێیان گووترا: کوا نه وه ی ده تانکرده هاوبه ش له جیاتی خوا؟ واته: هاوبه شی په رسترا نیان ده کردو، جگه له خوا ده تان په رستن، (ثُمَّ: لِلتَّرْتِيبِ الرَّثْبِيِّ)، (ثُمَّ) بۆ ریز به ندیی پله و پایه به، واته: دوا ی نهو سزایه، نجا لێیان ده پرسری: کوا نه وه ی جگه له خوا ده تانکرده هاوبه شی؟

۱۰- ﴿قَالُوا صَلُّوا عَلَّا﴾، گوئیان: لیمان ون بوون، دیارنن، بن سه رو شوئین، (أین) له کوئن؟ بو پرسیار کردنه له بارهی شتیک، که شوئنه که ی نه زانراو بی، نه وان وه لام دهده نه وه ده لئین: لیمان ون بوون، (صَلَّ) واته: (صَاح) زایه بوو، (فَقِد) فهوتا.

۱۱- ﴿بَل لَّوْ تَرَوْكَ نَكَرْتُمْ لَنْ يُدْعَىٰ مِنْ قَبْلُ شَيْئًا﴾، به لکو نیمه پشتر له هیچ شتیک نه ده پارینه وه، هیچ شتیکمان نه ده په رست، نه مه لیره دا دوو واتای هه ن:

أ- یان مه به ستیان نه وه یه: نیمه شتیکمان نه ده په رست، سوو دیکمان پتیکه یه نن، یه کتیک له زانایان کو توو یه ق: ﴿فَنَلِي دُعَاءَ شَيْءٍ هُنَا، رَاجِعٌ إِلَىٰ نَفِي دُعَاءِ شَيْءٍ يُعْتَدُ بِهِ﴾، که ده لئین: له هیچ شتیک نه ده پارینه وه واته: له شتیک نه ده پارینه وه که سوودی هه بی، وه ک له زمانی عه ره بییدا هاتوه: ﴿حَسِبْتُ أَنَّ فُلَانًا شَيْءٌ، فَإِذَا هُوَ لَيْسَ بِشَيْءٍ﴾، وامزانی فلانکه س شته، که چی شتیک نه بوو، هیچ ده رجوو، به لکو له کورده واریدا ته عبیری دیکه ش به کار دئین، که رهنگه له که ل ته فسیری قورنندا گونجاو نه بی، هه روه ها پیغه مبه ر ﴿وَهُكَ دَايِكَمَان عَانِيشِه ده لئ: ﴿سَأَلَ نَاسٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْكُهَّانِ، فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَيَسُوا بِشَيْءٍ﴾ (آخرجه البخاری: ۵۷۶۲)، واته: خه لک پرسیریان کرد له پیغه مبه ری خوا ﴿له باره ی کاهینه کان، فالچییه کان، فه رمووی: نه وان هیچ شتیک نین.

ب- یاخود هه ره نه وه یه نه وان که ده لئین: ﴿بَل لَّوْ تَرَوْكَ نَكَرْتُمْ لَنْ يُدْعَىٰ مِنْ قَبْلُ شَيْئًا﴾، نکووی بی ده که ن له وه ی شتیکمان په رست بی و ده لئین: هیچمان نه په رستوه و، درؤ ده که ن.

۱۲- ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ﴾، هه ره به و شیوه یه خوا بیبروایان گومرا ده کات، واته: به و شیوه یه که ده بی هه ره وینه به خو ی بهیترینه وه و، هه ره به خو ی بچوئری، ناوا خوا بیبروایان گومراو سه رگه ردان ده کات، وه ک پشتریش گومان: ﴿كَذَلِكَ﴾، به و شیوه یه، واته: نه گه ره بو یستری گومرا کردنی خوا بو کافران، بچوئری به شتیک، هیچ شتیک له خودی خو ی باشر نیه و بچوئراو (مُسَبَّه به) ی بی.

۱۳- ﴿ذَلِكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾، نه وه تان به هو ی نه وه وه یه که تیوه له زه ویدا به ناهه ق، شادمانی و زور خو شحال لیستان ده رده بری، (مَا) له (ما کنتم) دا

بُوَ چاوگه، واته: (ذَلِكُمْ بِفَرْحِكُمْ فِي الْأَرْضِ بَغْيِ الْحَقِّ)، نا نه وه تان به هوی زور خوشحالیتان هوه بوو له زه ویدا، به ناهه ق، هه روه ها که ده فره موی:

۱۴- ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ﴾، هه روه ها به هوی نه وه وه که فیزو که شخه بیتان ده کرد.

واته: (مَرَحَكُمْ) (ما) له هه ردوو پسته که دا بو چاوگه، واته: نه وه به هوی نه وه وه به که تیه به ناهه ق له زه ویدا زور دلخوش ده بوون و، به ناهه ق له زه ویدا زور فیزو که شخه تان ده کرد، چونکه (الْفَرْحُ: أَشَدُّ السُّرُورِ وَيَرْضَى الْإِنْسَانُ عَلَى أحوَالِهِ)، (فرح): بریتیه له نه وه پری دلخوشی و پازیبوونی نینسان له حال و وه زعی خوی، (وَالْمَرْحُ: مَا يَظْهَرُ عَلَى الْإِنْسَانِ الْفَارِحِ مِنَ الْعَرَكَاتِ فِي مَشْيِهِ، وَنَظَرِهِ وَمَعَامَلَتِهِ مَعَ النَّاسِ، وَكَلَامِهِ، وَتَكْبُرِهِ فَهُوَ هَيْئَةٌ ظَاهِرَةٌ).

(مَرَحُ): بریتیه له وهی له سه ر مروف ده رده که وهی، له جموجول و نه وه حاله تانهی ده بیترین، له شیوهی رویشتن و روانینی و هه لئس و که وق له که ل خه لک داو شیوهی قسه کردنی، چونکه هه ندیگ له تویره ره وان گو توویانه: (فَرَح) واته: دلخوشی، (مَرَح) واته: نه وه پری دلخوشی، به لام له راستیدا وانیه، (فَرَح) هه ر خوی واته: نه وه پری دلخوشی و شادمان بوون و، له قورئاندا زه م و سه رزه نشتکراوه، که مروف بیجگه له به خشش و به زه بی خوا، به هیچ شتی دیکه نه وه پری دلخوشی هه بن، به لام (مَرَح): بریتیه له وه حاله تهی له سه ر مروف ده رده که وهی، له نه جامی زور دلخوش بوونی به دنیا دا.

۱۵- ﴿أَدْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾، بچنه نیو ده روزه و ده رگاگانی دوزه خه وه، به هه میسه یی تیدا ده میتنه وه، له دوزه خدا.

۱۶- ﴿فَإِنَّ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾، خراپترین شوینی تیدا مانه وهی خو به زلگران (دوزه خه).

(أَيُّ: هَيْئَتَسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ جَهَنَّمَ)، خرابترین جیکای تیدامانه وهی غو به زلکران، بریتیه له دۆزهخ، خوا په نامان بدات، چونکه وشهه (مَثْوَى) (أَي مَكَانُ التَّوَامِ) شوئنی تیدا نیشته جئ بوون، شوئنی تیدامانه وه.

خوا به لوتف و کهرهمی غوئی تیمه له و که سانه بگیچی خوئیان له هه موو نه و سیفه تانه دوور ده گرن، که سه ره نجامیان به دۆزهخ و تووره پی و گله پی خوا ده که یه نن و، به و سیفه تانه رازاوه مان بکات، که مایه پی رازیبوونی خوان و، سه ره نجامیشمان به به هه شتی رازاوه له لای خوا ده گه یه نن.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَيَحْمَدُكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

دەرسى شەشەم

پىناسەى نەم دەرسە

نەم دەرسە مان نۆ (۹) ئايەتى كۆتايى سۈورەتى (غافىر)، ئايەتە كانى: (۷۷ - ۸۵) دەگىرتە خۇى، خوا ﷻ كۆمەلىك راستىى جۇراو جۇريان تىدا دەخاتە پروو:

(۱) - فەرمانكردن بە پىغەمبەر ﷺ بە خۇراگرىى و پشوو درىزىى.

(۲) - باسى نىردرانى پىغەمبەران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) چ بەسەرھاتە كانىان گىپرابنەو، چ نەگىپرابنەو، واتە: مەرج نىە تەنبا خوا ئەو پىغەمبەرانەى (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) نارد بن، كە باسى كىردوون لە قورئانداو بەسەرھاتە كانىانى بە كورتىى، يان بە درىزىى باسكردوون.

(۳) - باسى ئەو كە موغىزە كانى پىغەمبەران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بە مۇلەق خوان و ھىچ پىغەمبەرنىك (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بەلگەو موغىزە يەك كە ھىتاو يەق، بۇ خۇى دىيارى نەكردو.

(۴) - باسى نىعمەق ئاژەلە كان، كە خوا بۇ مروقى رەخساندوون، ھەم بۇ دابىنكردنى خواردن و خۇراك و پىداو يىستىبە كانى دىكە يان و، ھەم كە بۇ بارو سوارو گواستنەو بە كارىان دىنن.

(۵) - سەرنج راكىشانى مروقان بۇ مىژووى گەلانى بە درۆدانەرى پەيامە كانى خوا، كە تووشى نازارو مەينەتىى بوون ھەر لە دىيادا، دىيارە سزاي دواروژىش چاوپەرتىان دەكات.

(۶) - باسى بوغرابوونى بىپروايان بە تۇزە زانىارىبەك كە ھەيانبوو، بۇتە ھوى ئەو ھى كوى نەگرن بۇ پەيام و بانگەوازى پىغەمبەران و، سەرەنجام تووشى سزاو مەينەتىى دىنيا بوون و، تووشى جەزىرەبەى دواروژىش دەبن.

(۷) - پەشىمان بوونەو ھى بىپروايانى بەدرۆ دانەرى پەيامە كانى خوا لە كاتى ھاتنى بەلایى خوادا، بەلام بى سوود بوونى پەشىمانىى و بى سوود بوونى پرواھىتانىان، لە كاتىكدا كە كاتى پرواھىتان نەبوو.

﴿ فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَكَيْمَا تَرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي وَعَدْتُمْ أَوْ تَرَ قَبَيْتَكَ فَإِنَّا يُرْجِعُونَ ﴾ ﴿۷۷﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِن قَبْلِكَ مِن نَّبِيِّكَ مِنْهُمْ مَنْ لَّمْ نَقْضْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِبَيِّنَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ فُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَيْرَ هَٰئِلِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿۷۸﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْفَمَ لِيَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿۷۹﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَلَكَ تُحْمَلُونَ ﴿۸۰﴾ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَآتَى آيَاتِ اللَّهِ تَنْكُرُونَ ﴿۸۱﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۸۲﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُم مِّنَ الْعَالَمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿۸۳﴾ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُمُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿۸۴﴾ فَلَمَّا يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سَأَلْنَا اللَّهَ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَيْرَ هَٰئِلِكَ الْكُفْرُونَ ﴿۸۵﴾ ﴿

مانای دهقو دهقی نایه تهکان

دهجا (نهی موحه ممهدا!) ﴿۷۷﴾ خوت رابکره، بیگومان به لیتی خوا راست و چه سپاوه، تنجا نه گهر هه نندیک له وهی به لینیان پیده دهین، پتشانن بدهین (له سزاو جه زه ره)، یان (به ره وه) بتمرینین، ته نیا بؤ لای تیمه ده گپدرینه وه ﴿۷۷﴾ به دنیایی له پیش تودا پیغه مبه راتیگمان ناروون، هه یانه له (به سه رهاتی) وی بومان گپراویه وه، هه شیانه بومان نه گپراویه وه، هیچ پیغه مبه ریکیش به مؤلفی خوا نهین، بؤی نه بووه هیچ نیشانه (موعجیزه) بهک بویتنی و، هه ر کات فه رمانی خواش هات، به هه ق و دادگه رانه دادوه ریی ده کرب و، ریی ناهه ق گرانیش له و

کاته‌دا زیانبارده‌بن ﴿۷۸﴾ خوا‌ئو که‌سه‌یه که‌ ناژه‌له‌ کافی بو‌ ره‌ خساندوون، تاکو سواری‌هه‌ندیکیان‌ بن‌ و، له‌ (گوشت‌ و‌ به‌رهم‌)‌ ی‌هه‌ندیکیان‌ بخوئن‌ ﴿۷۷﴾ هه‌روه‌ها سوودگه‌لی‌ زورتان‌ تییاندا‌ هه‌ن‌ و‌ (خوا‌ ناژه‌لی‌ بو‌ ره‌ خساندوون)‌ تاکو‌ به‌ هو‌ی‌ به‌کاره‌یتانیانه‌وه‌ (بو‌ بارو‌ سوار)‌ بگه‌نه‌ ئامانج‌یک‌ که‌ له‌ سینه‌ کاتاندایه‌و، له‌سه‌ر‌ بشتی‌ نه‌وانیش‌ و‌ که‌ شتییه‌ کانیس‌ هه‌لده‌گیرین‌ ﴿۸۰﴾ خواش‌ نیشانه‌ کانیتان‌ پشان‌ دده‌ت، ئمجا‌ ئایا‌ نکوولی‌ له‌ کام‌ له‌ نیشانه‌ کافی‌ خوا‌ ده‌که‌ن؟ ﴿۸۱﴾ ئایا‌ (ئه‌وانه‌)‌ به‌ زه‌ویدا‌ نه‌رۆبشتوون، ئمجا‌ سه‌رنج‌ بده‌ن: سه‌ره‌نجامی‌ ئه‌وانه‌ی‌ یش‌ وان‌ چۆن‌ بوو؟ ئه‌وان‌ له‌وانه‌ (ی‌ رۆژگاری‌ تو)‌ زیاتر‌ بوون‌ و، هیزرو‌ شوینه‌واره‌ کانیشیان‌ له‌ زه‌ویدا‌ سه‌خترو‌ به‌رچاوتر‌ بوون، به‌لام‌ (کاتیك‌ سزای‌ خوابان‌ بو‌ هات)‌ ئه‌وه‌ی‌ وه‌ده‌ستیان‌ هینابوو، هه‌یج‌ سوودی‌ پی‌ نه‌گه‌باندن‌ (و‌ له‌ به‌ئێ‌ خوا‌ ده‌ریازی‌ نه‌کردن)‌ ﴿۸۲﴾ ئمجا‌ کاتیك‌ پی‌تغه‌مبه‌ره‌ کانیان‌ به‌لگه‌ رۆه‌نه‌ کانیان‌ بو‌ هینان، به‌و‌ ئه‌ندازه‌ (که‌مه‌)‌ زانیارییه‌ی‌ له‌لایان‌ بوو، زۆر‌ د‌خۆش‌ (و‌ بوغرا)‌ بوون‌ و، (سه‌ره‌نجام‌ سزای‌)‌ ئه‌وه‌ی‌ که‌ گالته‌یان‌ پی‌ده‌کرد، گه‌مارۆ‌ی‌ دان‌ ﴿۸۳﴾ ئمجا‌ کاتیك‌ سزاو‌ به‌ئێ‌ سه‌ختی‌ ئیمه‌یان‌ دی، گو‌تیان: به‌ ئه‌نیا‌ بروامان‌ به‌ خوا‌ هیناو، بی‌پرواین‌ به‌وه‌ی‌ پی‌شتر‌ به‌ هو‌یه‌وه‌ هاوبه‌هدانه‌ر‌ بووین‌ (بو‌ خوا)‌ ﴿۸۴﴾ به‌لام‌ به‌ پی‌نی‌ یاسای‌ خوا‌ که‌ له‌ (ژیان‌ و‌ گوزهرانی‌)‌ به‌نده‌کانیدا‌ تییه‌ریوه، بر‌وايه‌ که‌بان‌ د‌وای‌ ئه‌وه‌ی‌ سزای‌ (سه‌ختی‌)‌ ئیمه‌یان‌ بینێ، نه‌گونجا‌ هه‌یج‌ سوودیان‌ پی‌یگه‌یه‌نتی‌ و، له‌و‌ کاته‌دا‌ بی‌پروایان‌ زیانبارو‌ ده‌سه‌خه‌رۆ‌ بوون‌ ﴿۸۵﴾.

شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان

(قَصَصْنَا عَلَيْكَ): واته: به سه زماندا خویندوو یه وه، بۆمان گپراو یه وه، (الْقَصَصُ: تَتَّبِعُ الْأَثْرَ، وَالْقَصَصُ: الْأَثْرَ، وَالْأَخْبَارُ الْمُتَّبَعَةُ)، (قَصَص): بریتیه له شوین شوینه وار که وتن، (قَصَص) به شوینه وار ده گوتری، هه روه ها (قَصَص) به وه و آله ده گوتری، که سۆراغ ده کرین.

(الْمُبْطِلُونَ): (الْمُبْطِلُونَ: أَي الَّذِينَ يُبْطِلُونَ الْحَقَّ) ته وانه ی ده یانه وی هه ق بوو چه ل بکه نه وه، یا خود هه ق بوو چه ئینه وه، لابه رن، (الْبَاطِلُ: مَا لَا ثَبَاتَ لَهُ، وَلَا حَقِيقَةَ لَهُ عِنْدَ الْفَخَصِ)، (بَاطِل) شتی که که چه سپا و نیه، نیوه رۆکیکی نیه، دوا ی ته وه ی ده پیشکنی، هیچی له باراندا نیه، (مُبْطِل) یش که سیکه هه لگری نا هه ق (بَاطِل) ه.

(فَرِحُوا): (الْفَرَحُ: انْتِرَاحُ الصَّدْرِ بِلَذَّةٍ عَاجِلَةٍ، وَالْفَرَحُ: أَشَدُّ السُّرُورِ)، (فَرَح): بریتیه له سینه گوشاد بوون به هوی چێژکی به په له ی دنیا وه، چێژکی دنیا یی ماددی، هه روه ها وشه ی (فَرَح) به ته و په ری دلخوشیی ده گوتری.

(وَحَاقَ بِهِمْ): ده وری دان، یا خود: دابه زیه سه ریان.

(بَأْسًا): (الْبُؤْسُ وَالْبَأْسَاءُ وَالْبَأْسُ: الشَّدَّةُ وَالْمَكْرُوهُ)، (بُؤْس، وَبَأْسَاء، وَبَأْسَ): هه سه یکیان به مانای سه ختی و شتی ناخوش و نه و یسترو دین.

(سُتَّ اللَّهُ): یاسای خوا، یان: رییازی خوا له شیوه ی مامه له ی له گه ل مرو فه کاند.

(حَلَّتْ): (أَيُّ: مَضَتْ)، واته: تپه ری، ده گوتری: (حَلَّتْ الزَّمَانُ، أَي: قَضَى وَذَهَبَ) کاته که تپه ری و رۆیی، به سه ره جوو.

(هُنَالِكَ): (أَي فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ)، (هُنَالِكَ): له ئەصلدا بە مانای ئەو شوێنە، بەلام لێرهدا خوازاوه تەووە بۆ کات، لەو کاتەدا.

مانای گشتیی نایەتەکان

خوا ﷻ له کۆتایی ئەم سوورەتە موبارەکە (غافر)دا، وەک له پێناسەی ئەم دەرسەشدا باسمانکرد، چەند راستییەکی گەورە و گەرم دەخاتە روو:

سەرەتا روو له پێغەمبەری خاتەم ﷺ دەکات و دەفەرموێ: ﴿فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾، ئەمە جاری دوو هەمە لەم سوورەتەدا دووبارە دەبێتەوه، که خوا فەرمان بە پێغەمبەری خاتەم ﷺ دەکات، خۆراگری، (الصَّبْرُ: هُوَ خَبَسُ النَّفْسِ عَلَى مَا تَكْرَهُ)، (صبر) بریتیه له راگرتنی نەفس، لەسەر شتێک که پێی ناخۆشه، ﴿فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾، خۆت رابگره، له بهران بهر قسه و قالی ئەواندا، له بهران بهر پر و پاگە نده یانداو، له بهران بهر نازارو نارەحه تیه کانیاندا پاشه کسه مه که، دەست به و هه قه ی خۆت هه بگره که خوا بۆی ناردوی، ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾، به دنیایی به لێنی خوا راسته، چه سپاوه، ئەو به لێنه ی خوا داویه تی که تۆ سەرده خات، بر و ادا ران سەر ده خات له دنیاو له دوا رۆژدا، وەک فەرموویه تی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَبِئَرَمَ يَوْمَ الْأَشْهَادِ﴾ (۵۱) غافر، به دنیایی تیه پێغەمبەرانی و ئەوانه ی بر و ایا ن هێناوه، له ژیا نی دیا داو له و رۆژەدا که شایه ده کانی ش راست ده بنه وه (بۆ شایه دیی دان) سەریان ده خه ی ن، ئەو به لێنه ی خوا راسته.

ههروهها به لێنی خوا که رۆژی دوا یی دی، سزاو پاداشت به سەر خراپه کاراران و چاکه کاراندا ده چه سپێ، راسته، ههروهها به لێنی خوا، که به درۆدانه رانی په یامه کانی خوا، سزا ده دات له دنیا دا سزایان ده دات و ریسوا ده بن، ئەگەر

گريمان سزای ماددی بهرجهسته‌شيان به ملدا نه‌یهت، سه‌ره‌نجام هر په‌نجه‌رؤ و ده‌سغه‌رؤ ده‌بن، له دواوؤژشدا سزای سه‌خت چاوه‌پیان ده‌کات، نهو به‌لینانه همه‌موویان راستی، ﴿فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعُدُّهُمْ﴾، تنجا نه‌گه‌ر هه‌ندی‌ک له‌وهی به‌لینی به‌واندا پنده‌ده‌ین (هه‌ره‌شه‌ی پی له‌وان ده‌که‌ین)، هه‌ندی‌کیت پیشان بده‌ین، ﴿اَوْ تَوَفِّيَنَّكَ﴾، یاخود بتمرنین، (پیش نه‌وهی سزای تیمه بوؤ نه‌وان ببینی)، واته: پیش نه‌وهی به‌شیک له سزادانی تیمه بوؤ نه‌وان ببینی، که له دنیا‌دایه، ﴿فَاَلَيْسَا يُرْجَعُونَ﴾، له هه‌ردوو حالاندا: نه‌وانه بوؤ لای تیمه ده‌گیردینه‌وه، که‌واته: توؤ خوراگر به‌وه ده‌ر به‌ست مه‌به، چونکه سه‌ره‌نجام دینه‌وه بوؤ لای تیمه، چ به‌شیک له‌وه سزایه‌ی که بوؤ وانمان داناه، له دنیا‌دایه ببینی، چ سزایه‌که نه‌بینی، نه‌وه بوو پیغه‌مه‌ر ﷺ دواتر سزای خوی بینی بوؤ کافره‌کانی مه‌ککه، بوؤ زله زله مله‌وره‌کان، که له جه‌نگی به‌دردا هفتا‌یان لی کوؤزاو هفتا‌یان لی به‌دیل گیراو لووتیان شکا، به‌لایه‌کیان به‌سه‌ره‌ات زور به‌لایه‌کی بی‌ر‌دزاو گه‌وره، وه‌ک خوا ﷺ ناوی له جه‌نگی به‌در ناوه: (يوم الفرقان) رۆژی لیک جیا‌کردنه‌وهی هه‌ق و ناهه‌ق.

تنجا دوا‌ی نه‌وه دل‌دانه‌وهی پیغه‌مه‌ر ﷺ، به‌جو‌ری‌کی دیکه‌ش دلی ده‌داته‌وه و ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ﴾، به‌دلنایی له پیش توؤدا پیغه‌مه‌رانی‌کمان ره‌وان کردوون، توؤ تا‌که پیغه‌مه‌رو ره‌وانه‌کراوی خوا‌نی، که دوؤژمن و ناهه‌زه‌کانی خوا به‌دروؤت داده‌تین، تووشی نازارو ناره‌حه‌تیبت ده‌که‌ن، له پیش توؤشدا پیغه‌مه‌رانی دیکه‌مان ره‌وان کردوون، ﴿مِنْهُمْ مَّنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾، هه‌یانه به‌سه‌ره‌اته‌که‌یمان بوؤ گپراویه‌وه و هه‌شیانه به‌سه‌ره‌اته‌که‌یمان بوؤ نه‌گپراویه‌وه، نه‌وهی خوا ﷺ به‌پیوستی زانیبی و حکمه‌تی خوی کارزان خواستی، به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی بوؤ پیغه‌مه‌ری خاتمه و بر‌واداران شوئنه‌که‌وتوووی تا‌کو رۆژی دوا‌یی، گپراوه‌ته‌وه، چ به‌دریژی به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی گپرا‌بیته‌وه، وه‌ک به‌سه‌ره‌اته‌کانی: ئاده‌م و نووح و هوودو صالح

و شوعهیب و ثبیراهیم و لوط و یوسف و موسا و داوود و سولهیمان و عیسا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، چ به کورتیی به سه رهاته که یانی گیرایبته وه، وهک: یونوس و نسیحاق و نهییووب و به عقووب و زه که ریباو به حیا، چ ناماژهی به ناوه کانیاں کردبئ، وهک: نیدریس و نسماعیل و نه لیه سع و ذی کیفیل، که خوا ته نیا به وهنده نیکتفای کرده، ناوی هیناون و به چند سیفه تیکی که م پیناسه ی کردوون.

﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِبَيِّنَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾، هیچ پیغهمبه رتک بو ی نه بووه نیشانه یه ک بیتن، مه گهر به مؤلفق خوا، واته: موعجیزه کانی که به پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) دراون، وهک نیشانه ی راستیی نه وان، هه مووی به مؤلفق خوا بووه، نه مه وده لمی نه و قسه یانه، که کافرده کان هه همیشه پیغهمبه ری خاته میان ﷺ هه لده بیتجاو ته نگه تاویان ده کرد ده بانگوت: ﴿فَلْيَأْنِزْنَا بِبَيِّنَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوْلُونَ﴾ (۵) الانبیاء، واته: با نیشانه یه کمان بو بیتن، وهک چون پیغهمبه رانی پیشی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ره وانکراون، واته: نه و جوره موعجیزه و به لگانه ی پیغهمبه رانی پیشوو پینان بوون، با نه ویش نه وه مان بو بیتن، به لام کافرده کانی پیشی وه نه بن زور پروایان به موعجیزه ی پیغهمبه رانی پیشوو کردبئ، تا کو خوی مه زن نه و نه زمونه بو پیغهمبه ری خاته میش ﷺ و بو نه و خه لکه ش که بو لایان ره وانکراوه، دووباره ی بکاته وه، وهک دده رموی: ﴿وَأَنْزَلْنَا نُورًا مَبِينًا لِمِصْرَةَ فَاظْلَمُوا بِهَا وَمَا تُرِيبُ الْآيَاتِ إِلَّا تَحْوِيلًا﴾ (۶) الإبراء، واته: تیه پیشتر حوشرتیکماندا به صالح وهک نیشانه یه کی پیننه ر، به لام نه وان به درویان دانا، نجا خوا ﷺ موعجیزه و به لگه کان که ده یاندا به پیغهمبه ران بو سه لماندن راستیه تی خوآن، زانیاری و کارزانی بی سنووری خوا دیاری ده کات، ده بی چ موعجیزه و به لگه یه ک بیت؟ بو هه ر کام له پیغهمبه ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به پیی پیوستیی خه لکی سه رده می نه و پیغهمبه ره ی موعجیزه که ی پندراوه، بو پیغهمبه ری خاته م موحه ممه دیش ﷺ که خوا ﷺ پیغهمبه ری خاته می ﷺ بو تیکرای به شه ری به درژیایی زه مان

و به پانایی زمین ناردوه، موعجزه به کی بؤ ناردوه که له خودی خویدا بهرنامه که شیهتی، نجا نه گهر موعجزه به کی وهک هی پتغه مبه رانی پتیشوو بووایه، له گه ل کؤچی دواپی خوئی دا، موعجزه و نیشانه که شی کؤتایی پتده هات، به لام له بهر نه وهی پتغه مبه ری خاتمه ﷺ پتغه مبه ری خوایه ﷺ بؤ هه موو به شه ر، هه تا مروفتیک له سه ر زه وی مابئی، ده بئی موعجزه و به لکه گه شی به یتته وه که هه ر خودی بهرنامه که شیهتی، که فورئانه، هه ر بویه له سوورده تی (العنکبوت) دا، خوا ﷺ له وه لامی کافره کانداهه فرموی: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْأَيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾ أَوْلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ فِي ذَٰلِكَ لَرُحْمَةً وَّذِكْرًا لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾، واته: ده یانگوت: ده بووایه له پهروه ردگار به وه نیشانه ی دابه زنه سه ری (خوا دهه فرموی): بلی: نیشانه کان ته نیا له لای خواوهن، من ته نیا هؤشیار که ره وه و ترسینه ریکی روون و ناشکرام، ئایا بؤ نه وان بهس نیه، که تیمه کتیتیکمان دابه زان دؤته سه ر تۆ به سه ر یاندا ده خو تیر یتته وه، له وه دا به زه یی و بیرخه ره وه هه یه بؤ کومه لیک بروایتین.

یانی: نه گهر بروایتین، نه وه فورئان به سه، نه گهر به رواش نه هیتن شتی دیکه ش هه بئی هه ر بروانا هیتن.

﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾، نجا کاتیک فرمائی خوا هات (فرمائی خوا هات به تیکدانی ژبانی دنیا، به ناخیر زه مان، یا خود فرمائی خوا هات، دوا ی دنیا تیکچوون، به زیندوو کرانه وهی مروقه کان)، ﴿فَقُضِيَ بِالْحَقِّ﴾، له و کاته دا به هه ق دادوه ری له تیان خه لک دا ده کری، ﴿وَحَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ﴾، له و کاته ش دا نه وان هه لگری بیروکه پووجه کان بوون، شو تیکه وتوو ی بهرنامه پووجه کان بوون، زیانبار بوون.

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْفُسَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾، جاریکی دیکه خوا ﷺ هه ندیک له نیعمه ت و چاکه کانی خوئی ده خاته بهرچاوی مروقه کان،

دده رموی: خوا نهو کهسه یه که ناژه له کانی بو گیراون و وایل یکردوون که بتوانن سواریان بن و بجنه سهر پشتیان، هه ندیکیشیان لیان بخوئن، واته: هه ندیکیان بو بارو سوار به کاربئنن و، هه ندیکیشیان بو لی خواردن، تنجا نهوانه ی بو بارو سوار به کارده هیندرین، نه گهر ناژه ل (انعام) چه مکه که ی فراوان ته ماشا بکه یین، نهو کاته و لاخه به زهه، که رو، ئیسترو فیل و... هه موویان ده گریته وه، نه گهر ته نیا نهو چوار جوړه ناژه له ش مه به ست بی، که له سووره تی (الانعام) دا، خوا تَنَّا نَآوای هیناون که: حوشترو ره شه و لاخ و مه رو بزین، نه وه به ته نکید حوشت به پله ی به که م و ره شه و لاخیش: گاو مانگاو گامیش و که ل به پله به کی که متر، بو بارو سواریش به کاردین، به لام دیاره ناژه لی ورد: مه رو بزین، ته نیا بو گوشته که یان به کاردین، هه له به ته حوشترو ره شه و لاخیش بو گوشته که شیان به کاردین، به لام و یرای نه وه، بو بارو سواریش به کاردین، ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾، هه روه ها بو تیوه له و ناژه لانه دا، زور سوودو که لکی دیکه ش هه ن، ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُورِكُمْ﴾، هه روه ها بو نه وه ی له سهر پشتی نهو و لاخانه بگه نه هه ندیک کارو پیویستی و، هه ندیک نامانج که له سینه تاندا هه ن و ناتوانن بیانکه نی، ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَالِكِ تَحْمَلُون﴾، هه روه ها له سهر پشتی نهو ناژه لانه و، له سهر پشتی که شتیانیش خو تان و که لوپه لتان هه لده گیرین، ﴿وَرُبِّكُمْ ءَايَاتِهِ﴾، نهو (خوا) یش نیشانه کانی خو ی پشانی تیوه دده، ﴿فَأَيَّ ءَايَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ﴾، تنجا نایا نکوولی له کام له نیشانه کانی خوا ده که ن؟!

نهوانه هه موویان نیشانه کانی خوان: خو تان، ناسمان و زهوی، نهو هه موو نیعمه تانه ی دیکه ی خوا پییداون: شه وگار، روژگار، جوړه کانی ناژه ل، جوړه کانی رووه ک، دانه ویله به هه موو جوړه کانی هه وه، نهوانه هه موویان نیشانه کانی خواو نیعمه ته کانی خوان، نایا نکوولی له کام له نیشانه و له چاکه و نیعمه ته کانی خوا ده که ن؟ واته: هیچ کام له نیشانه کانی خوا هی نه وه نین، تیوه نکوولی یان لی بکه ن و پییان بیروابن.

تنجا خوا تَجَا جارِ تکی دیکه سه رنجیان بو میژوو راده کیشی و ده فهرموی:
 ﴿ اَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ ﴾، نایا به زهویدا نه رۆیشتوون؟ به زهویدا رۆیشت،
 وهک جاری دیکه ش باسمانکرده ده گونجی رۆینی (سج) ی فیکری بی، ده شگونجی
 رۆینی (سج) ی جهسته ی بی، رۆیشتنی جهسته یی نه وهیه که مروّف به کرده وه
 بروات، تنجا به و لآخه، به ترومیله، به فرۆکه به، به پئیانه، به ههر شیوهک له
 شیوه کان به کرده وه بروات و شوینه واره کان بیینی و به زهویدا بگه ری، رۆیشتنی
 معنه ویی و فیکرییش نه وهیه که ئینسان له بهر خو یه وه رامیتنی، یا خود کتیب
 بخوینتیه وه و ته ماشای سه رچاوه میژوو یه کان بکات و، سه رنجی به سه رهات
 و چاره نووسی گهلانی پیشوو بدات، ﴿ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ
 قَبْلِهِمْ ﴾، تنجا سه رنجی بدن: سه ره ناجمی نه وانیه ی پیش وان چۆن بوو؟ ﴿ كَانُوا
 اَكْثَرُ مِنْهُمْ ﴾، نه وان زیاتر بوون له وان، واته: گه له پیشوو وه کان له وانیه
 رۆژگاری پیغه مبه ر تَجَا ژماره یان زیاتر بوو، ﴿ وَاَشَدُّ قُوَّةً وَاَشَارَا فِي الْاَرْضِ ﴾،
 ههروه ها هیزیشیان سه ختر بوو و، شوینه واره کانیشیان به رچاوتر بوون، نه وه تا
 شوینه واره کان یان ده بیینی وهک له نایه ته کانی پیشوو تر دا باسمانکرد: شوینه واری
 فیرعه ونه کان، هه ره مه کان له میسر، شوینه واره کانی گه لی عاد، گه لی سه موود،
 گه لی لووط، نه وه شوینه واره کانی دیکه ی گهلانی دیکه له رۆژ ه لآقی ناسیا، له
 میژوو پۆتامیا، له شام، له شوینه کانی دیکه، شوینه واری وایان به جیهیشتوون که
 مروّف له به رانه ریان دا سه راسیمه ده بی، وهک پیشتر باسمانکرد له به عله بهک
 چهند به ردیک له سه ریهک دانراون، ههر کامیکیان قورسایه که ی دوو سه د تنه،
 دوو سه د هه زار کیلو!! ئیستا مروّف هیچ نامرانیکی وای نیه، کیشیکی دوو سه د
 تنه ی پی به رز بکاته وه، ده بی نه وانه چۆنیان نه وه به ردا نه خستنه سه ریهک؟!
 ﴿ فَمَا آغَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴾، که چی نه وه گه له پیشوو انه هه رچه نده
 ژماره شیان زیاتر بوو، هیژو شوینه واریشیان به هیژترو سه ختر بوون، به لآم
 نه وه ی که وه ده ستیان هینابوو، هیچ سوودی پینه گه یانندن له کاتیکدا به لآی

خوات، واته: دهر بازی نه کردن و قوتاری نه کردن له به لآو سزای خوا، ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾، تنجا کاتیک پیغمبهره کانیان به لگه پۆشنه کانیان بو هیتان. ﴿فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ﴾، زۆر دلخۆش و بوغرابوون به وودی که له لایان بوو له زانیاری، واته: ئەو تۆزه زانیارییه له لایه ن بوو، کردیانه به دیدل و جیگردهوه بو وه حیوی و په یامی خوا ﴿وَوَحَاكَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، سه ره نجام نه وهی گالته یان پنده کرد، گالته پیکراوه که، یاخود سزای گالته پیکراوه که، که مارۆی دان و دهوری دان.

هه ندیک له توپزه رهوانی قورئان گو توویانه: لیره دا مه به ست پئی هه ندیک له فهیله سووفه کانه که پیغمبهران به به لگه وه هاتوون بو لای گریک و یۆنانه کان، نه وانیش به حساب خۆیان به هه کیم و فهیله سووف زانیوه گو توویانه: نه وهی له لای ئیمه یه، له فه لسه فه و زانیاری، باشره و ئیمه هه ره به دوای زانیاری خۆمان ده کهوین و، خۆیان بئیناز پێشانداوه به زانبه ره بهو زانیاری و هیدایه ته ی خوا به پیغمبهراندا ناردوو یه تی، که هه موو فه لسه فه ی یۆنان و غه یری یۆنان کۆ به که یه وه، له چاو نه و هیدایه ت و په یامه ی خوا ناردوو یه تی، لوپچیکه له ته غاریک و مستیکه له جه و اتیک، پاشان فه لسه فه و حیکمه تی مرۆقه کان به دوور له هیدایه تی خوا، پره له هه له و په له، پره له خلته، وه ک له مه وسووعه ی: (دره وشاوه یی ئیمان و پووچه ئیی ئیلعاد له بهر پۆشنای زگماک و عقل و زانست و وه حییدا)، به ته فصیل باسمکردوه، هه ره وه له مه وسووعه ی: (بیرکردنه وه ی ئیسلامی له نێوان وه حیوی و واقیعدا) له کتیبی سته یه م و پینجه مدا، که باسی فه لسه فه و فه یله سووفه کانم کردوه، خستومه ته ره و که: که له پوووری فه لسه فه له میژوو ی به شه ردا، به به راورد له گه ل هیدایه تی خوادلو، په یامیک که خوا به پیغمبهراندا ناردوو یه تی، شتیکی زۆر بچووک و نابووته، هه له و په له ی زۆریشی تیدایه.

﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾، تنجا کاتیک به لآو سزای ئیمه یان بینی (بؤس و بآساء و بآس) هه ره سنکیان به مانای: سزاو به لآو شتیکی

ناخوشویستراو و سهخت دین، کاتیک سزای سهختی تیمه‌یان بینی، گوتیان: پروامان ته‌نیا به خوا هینا، ﴿وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾، به‌وه بیرواین که پیشتر پتی بوو بووینه هاوبه‌شدانه، واته: تیتستا بیرواین به‌وهی پیشتر به‌هویه‌وه بوو بووینه هاوبه‌ش بو خوادانه، ﴿فَلَمْ يَكْ يَفْعَهُمْ إِيْمَنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾، به‌لام نیمانه‌کیان دوی نه‌وهی سزای تیمه‌یان بینی، سوودی پینه‌گی‌یاندن، چونکه نیمان کاتیک سوودی ده‌بیت، نازایه‌تیی مروقی تیدابن، به‌لام وه‌ختیک به‌لاو سزای خوا بت، یان له کاتیکدا مروف ده‌گاته کیانه‌لا، یان کاتی ناخیر زه‌مان دی، که به پتی فه‌رمابشتی پیغه‌مبه‌رمان به‌کیک له ده (۱۰) نیشانه‌گه‌وره‌کان، نه‌وه‌یه که خور له خورناواوه هه‌لدی و، نهو کاته که خه‌لک نه‌وه ده‌بینی، هه‌موویان پروا دینن، به‌لام نهو کاته نیمان بت سوود ده‌بیت، چونکه هه‌موو کهس ده‌زانی که ژبانی مروف له‌سه‌ر زه‌وی کوتایی پیدی، هه‌روه‌ها هه‌ر که‌سیک که ده‌که‌وتته حالی خوی و، ده‌زانی که تازه رووحی له جه‌سته‌ی جیا ده‌بیته‌وه، لهو کاته‌دا نیمان هینان سوودی نابن، وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﴿فَلَمْ يَفْعَهُمْ إِيْمَنُهُمْ﴾، وه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُقْرِعْزَا﴾ (أخرجہ أحمد: ۶۴۰۸، و الترمذی: ۳۵۳۷، وقال: حسن غریب، وابن ماجه: ۴۲۵۳، وابن حبان: ۶۲۸، و الحاکم: ۷۱۵۹، وقال: صحیح الإسناد عن ابن عمر).

واته: خوا گه‌رانه‌ودی به‌نده قبوول ده‌کات، مادام رووحی نه‌گه‌بیتته گه‌رووی.

وه‌ک چوون نینسان به‌ناو غه‌ر غه‌ره‌ده‌کات و له قووړگی وه‌رده‌دات، کاتیک رووح له نووکی پی‌توه دیت و له سینگ کو ده‌بیته‌وه ده‌گاته لای گه‌روو، لهو کاته‌دا نهو که‌سه له مردنی دلنیا ده‌بت و، په‌نگه فریشته‌کانیش بینن، بو‌یه پرواهینان لهو حالته‌دا، سوود ناگه‌یه‌نن، وه‌ک خوا ده‌فه‌رمووی: ﴿فَلَمْ يَكْ يَفْعَهُمْ إِيْمَنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾، پروا هینانه‌کیان سوودی پینه‌گی‌یاندن له کاتیکدا سزای تیمه‌یان بینی، نه‌مه هه‌م بو حاله‌تی سه‌ره‌مه‌رگیش راسته‌و، هه‌م بو نهو گه‌لانه‌ش که سزادارون و، هه‌م بو ناخیر زه‌مانیش، ﴿سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي

فَدَّ حَلَّتْ فِي عِبَادِيهِ، ۱۰۰، شه و هس ياسای خوايه که رابردووه له بهنده کائيدا، واته: خوا به پئی شه و ياساو رییازه مامه لهی له گه لَ مَرُوْفَه کائيدا کريدوه، که هه تا توانايان هه به و هه تا ويستيان ئازاده و، هه تا يو شه وان به ئازادیی له فه لَم ده درئی، هه گهر ئيمان بينن ئيمانه که يان ليوهرده گيرئی، به لام که که وتنه حاله تی نا چاری، ئيمانه که يان سووديان پینا گه یه نی، ياسای خواي کار به جی و داد گهر و بووه له ژبانی به شه ردا، که رابردوه، ۱۰۱ (وَخَيْرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ)، له و کاته شدا بيروا به کان زيانبار بوون، يتشتريش هه ر زيانبار بوو بوون، به لام له و کاته دا بويان ده رکهوت، که ده سخه رۆ زيانبارو رهنجه رۆي راسته قينه ته نيا ته وان.

مهسه له گرنگه کان

مهسه له ی به که م:

فه رمانکردن خوا به پیغه مبه ر ﷺ که خوږاگر بی و، دنیای بی به لینی خوا راسته و،
 ناماژه کردن به گپرانه وهی به سه رهاق به شیک له پیغه مبه ران و، نه گپرانه وهی
 به سه رهاق به شیکیان، که هیچ کام له پیغه مبه رانی خوا، به بی مؤلق خوا،
 هیچ به لگه به کی وهک موعجیزه بو سه لمیزانی راستی خو ی نه هیناوه:

خوا ده فه رموی: ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَكَيْمًا نُرِيكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدُهُمْ
 أَوْ نَتُوفِيكَ فَإِنَّا نُرْجِعُونَ ﴿۷۸﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا
 عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْضِ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِبَيِّنَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ
 اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ فُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿۷۹﴾﴾

شیکردنه وهی ئه م، دوو ئایه ته، له ده (۱۰) برکه دا:

۱- ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾، واته: ده جا خوږاگر به (مادام حال به و شیوه به که
 باسکرا)، به دنیای بی به لینی خوا راسته.

به لینی خواش یانی:

ا- به لینی خوا به سه رختنی توو، شوینکه وتووانت.

ب- به لینی خوا به سزادانی بی پروایه کان.

ج- به لینی خوا به هاتنی رۆزی دواپی، هه موو ئه و به لینیانه ی خوا راستن.

(۲) ﴿فَكَيْفًا تُربِّيَنَّاكَ بَعْضَ الَّذِي نَعُدُّهُمْ﴾، نجا نه گهر هه نديک له وهی که گفتیان پنده دهین، پيشانت بدهین، واته: هه نديک له وهی هه ره شهی پي له کافره کان ده دهین، پيشانی تو ی بدهین و له دنیا دا سزایان بدهین.

(۳) ﴿أَوْ تَرْفِقَنَّاكَ﴾، یا خود به ره له وهی پيشانت بدهین، بتمرتین و تو سزادانه که یان نه بینی.

(۴) ﴿فَالْيَنَّا يُرْحَعُونَ﴾، به دلنایبی هه ر بو لای تیمه ده گپدرینه وه، له سووره قی (یونس) دا، نهم نابه ته موباره که به م شیویه هاتوه: ﴿وَأَمَّا تُربِّيَنَّاكَ بَعْضَ الَّذِي نَعُدُّهُمْ أَوْ نَنُوقِنَّاكَ﴾، ﴿فَالْيَنَّا مَرَجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ﴾ (۱۶)، واته: نه گهر هه ندی له وهی به لیتیان پنده دهین، پيشانت بدهین، یا خود به ره له وهی بتمرتین، گه رانه وهی سه ره نجامیان ته نیا بو لای تیمه یه، دوایش خوا چاودیره به سه ره نه وه وه که ده یان کرد، له وهی خوا ﴿﴾، نه و ته عبیره ی به و شیویه هیتاوه، چونکه له هه ر جیه ره وت (سیاق) هه که جوړیک ده خوازی.

گرنګ نه و راستیبه یه: خوا پیغه مبه ری خاته می ﴿﴾ ناگادار کردو ته وه، که ده گونجی هه نديک له و سزایه ی هه ره شهی پي له کافره کان ده کات، پيشانی بدات و ده شگونجی پيشانی نه دات، نجا نه وه بوو که دواتر پيشانیدا، له جه نګه کانی به در، خه نده ک و حونه ین و نازاد کردنی مه ککه و ... هه موو جه نګانه دا، خوا ﴿﴾ زه بریک ی باشی له کافره کاندو، لووتیان شکاو، به شیک له وهی خوا هه ره شهی پي لیده کردن، پيشانی دان.

(۵) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ﴾، به دلنایبی له پيش تو شدا پیغه مبه رانی کمان ره وان کردوون، ژماره ی پیغه مبه رانی ناوبراو (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له قورئاندا به موحه ممه ده وه ﴿﴾ بیست و پینج که سن، که له سووره قی (الأنعام) دا ناوی هه ژده یان هاتوه له هه ندی شویتان ناوی پازده یان و، له جی دیکه دا ناوی دوازده یان هاتوه و که مترو زیاتر، گرنګ نه وه یه هه موو نه وانه ی ناویان هاتوه له پیغه مبه ران، ژماره یان

بیست و پنجمه، خوا ده فہرموی: له پێش تۆشدا پێغەمبەرانتیکمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) رەوانکردووە.

(۶) - ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ﴾، نجا هەبانه بەسەرھاتە کە یمان بۆ تۆ گێراووە تەو.

(۷) - ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾، هەشیانە بەسەرھاتە کە یمان بۆ تۆ نەگێراووە تەو، ئەوانەش کە خوا بەسەرھاتە کانیانی بۆ پێغەمبەری خاتەم ﷺ گێراووە تەو، هەبانه بەسەرھاتە کە یانی بە درێژی گێراووە تەو، لە چەند شوێنیک لە قورئاندا دووبارە بۆتەو، بە پێی داخواری ئەو حالەتانە پێغەمبەری خوا ﷺ برواداران پێیندا تێپەریون، ھەروەھا بە پێی داخواری میژووی بەشەر، کە ئەو راستیانە دووبارە دەبنەو، بە تایبەت بەسەرھاتی ئیبراھیم عَلَيْهِ السَّلَامُ و بەسەرھاتی موسا عَلَيْهِ السَّلَامُ و ھاروونی برای عَلَيْهِ السَّلَامُ، لە گەڵ فیرعەون و دارو دەستە کە یاندا، ھەروەھا بەسەرھاتی نووح و ھوود و صالح و شوعەیب و لوط و عیسا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)، هەشیانە بەسەرھاتە کە ی بە کورتیی ھاتەو، هەشیانە تەنیا ناوی ھیتراو لە قورئاندا، ناماژە کراو بە ژمارە یەکی کەم لە سیفەتە بەرزەکانی.

لێرەشدا بۆمان دەر دەکەوێ، کە بەبێ بەلگە یەکی دُنیاکەر، دروست نیە هیچ کەس بە پێغەمبەری خوا ﷺ دابترێ، بۆیە لە ھەندیک ریوا بە تاندا، ھەندێک کەس بە پێغەمبەر لە قەلەم دراون، من نەمپێتان، لەبەر ئەوەی لەسەر سەنەدی ریوا بە تەکان مشتومڕ ھەبە، بەلام ئەگەر بە سەنەدێکی راست و دروست و جێی دُنیایی، پێغەمبەری خوا باسی یەکیک لە پێغەمبەرانێ کردبێ و ناوی ھیتابێ، دەتێن: ئەویش پێغەمبەری خوا، بەلام بەبێ بەلگە ی دُنیاکەر، دروست نیە ھەر لە خووە بلێن: فلانکەس کە ناوی لە قورئان دا ھاتو، پێغەمبەری خوا، بۆ وێنە: لە بارە ی لوقمانەو قسە کراو، بەلام خوا ﷺ باسی لوقمانی نەکردو وەک پێغەمبەر، بەلکو وەک لە تەفسیری سوورەتی (لقمان) دا باسمانکرد، تەنیا باسی ئەو کراو کە خوا حیکمەتی پێداو، حیکمەتیش واتە: لێزانی و دانایی و کارامەیی و پێغەمبەران و غەیری وان تێیدا بەشدارن.

۸- ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِبَيِّنَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾، هیچ پیغمبره بیکیش بوی نیه نیشانه یه یک بیتن، مه گهر به مؤله قی خوا، که واته: کافرده کان که تو هه لده پینچن و تهنگه تاوت ده کهن موعجیزه یه کیان تا کو بو بیتنی، شتیکی بی جیت لی داوا ده کهن، چونکه ته نیا به مؤله قی خوا پیغمبره ران موعجیزه و به لگه یان هیتان، خوی به رزیش نه و به لگه و موعجیزه یه ی به تو ی داوه که قورثانه، کافیه بو که سائیک بیان هوی پروا بیتن، که واته: نه وان داوا یه که یان داوا یه کی بیجیه که هه لده پینچن: تو ش موعجیزه و به لگه یه کی وه ک هی پیغمبره رانی پیشوو یان بو بیتنی!

۹- ﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ فُضِيَ بِالْحَقِّ﴾، ننجاه هر کاتن فرمانی خوا هات، به هه ق و دادگهری دادوهری کرا، واته: فرمانی خوا هات به سه رخستنی پیغمبره رو هاوه لانی، یاخود: فرمانی خوا هات به هاتنی مردنیان، یان: فرمانی خوا هات به کو تایی بیته تانی ژبانی دنیا و هاتنی ناخیر زه مان، یاخود: فرمانی خوا هات به وه که خوا ﴿مُؤَلَّتْ بَدَاتُ﴾ به پیغمبره و ﴿مُسَوَّمَانَهُ﴾ کان جهنگ بکه ن و پرو به روو بینه وه له گه ل بیپروا یاندا، ﴿فُضِيَ بِالْحَقِّ﴾، له و کاته دا به هه ق دادوهری ده کری له نیوان نه هلی نیمان و نه هلی کوفر دا، یاخود: به گشتنی و له هه ر باریکه وه خوا بریارو حو کمی راست و هه ق ده دات.

۱۱- ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ﴾، له و کاته شدا نه وان هی له سه ر به تال و ناهه قن زینبار ده بن، (هُنَالِكَ) ناوی ناماژده بو شوین، به لام لی رده دا خوازرا وه ته وه بو کات، واته: له و کاته دا نه وان هی که ده یانه وی هه ق لابه رن، ((المبطلون))، (مَنْ يُرِيدُونَ إِطْلَالَ الْحَقِّ) نه وان هی ده یانه وی هه ق بیوو چینه وه وه هه ق لابه رن، نه وان زینبار ده بن، نه مه ده گونجی مه به ست پی نه وه بی که دوایی له جهنگی به دردا درکه وت، که خوا ناوی لیناوه: (يَوْمَ الْفُرْقَانِ)، (يَوْمَ التَّقِي الْجَمْعَانِ)، ده شگونجی مه به ست پی پوزی دوایی بی، له وی زینباری کافران به ته وایی ناشکرا ده بی و درده که وی، به لام بیگومان له دنیا شدا جاروبار زینباری کافران درده که وی، هه ر نه بی هیچ بیپروا یه ک نیه، که له سه ره مه رگدا زینباری و ده ستخه رویی خوی بو مه علوم نه بی.

مه سه له ی دوو هم:

باسی په خساندنې نازه له کان له لایه ن خواوه، بو بارو سواری مروقه کان و، لیخواردنیان و، سوودگه لی دیکه ی زور، به تایهت سه فهرو گهشت یتکردنیان، به جوړیک که هیچ عاقلیک ناتوانی نکوولی له چاکه کانی خوا بکات:

خو ده فهرموئ: ﴿ اِنَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْاَنْعَمَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴿۷۹﴾ وَلَكُمْ فِيْهَا مَنَفِعٌ وَلِتَبْلُغُوْا عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُوْرِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْاَفْئِدَةِ تَحْمَلُوْنَ ﴿۸۰﴾ وَتُرِيْكُمْ ءَايٰتِهٖ فَاَيُّ ءَايٰتِ اللّٰهِ تُنْكِرُوْنَ ﴿۸۱﴾

شیکردنه وهی ثم، ثایه تانه، له شه ش برگه دا:

۱- ﴿ اِنَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْاَنْعَمَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴾، خو نهو زاته به که نازه له کانی بو گپړاون، بو په خساندوون، تاكو لیان سواریان بن و، هه شیان ه لیان بخون.

﴿ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴾، یانی: هه یانه بو سواری، بو بارو سوار به کاریان دین، هه شیان بو لیخواردنیان، واته: هه یانه زیاتر بو بارو سوار به کاردی، بو وینه: حوشر ته گهر مه به ست له نازه له کان (انعام) چوار جوړه که بن: حوشر و په شه و لآخ (گاو مانگاو که ل و گامیش)، هه روه ها مه پو بز، به لآم ته گهر (انعام) مه به ست پتی کوی نهو نازه لانه بت، نهو چوار پنیانه بت، که خوا بو مروقی په خساندوون، که نهو کاته فیل و که رگه دهن و و لآخی په که سم واته: نه سپ و ماین و تیسترو که رو نهوانه ش ده گرنه وه، نهو کاته نهوانه ی بو بارو سوار به کار دین، دیاره تیسترو نه سپ و ماین و که رن، له ولاتانی تیمه دا زیاتر نهوانه باون، له هه ندی شویندا فیل به کار دین، به تایهت له پوژه لاتی ناسیاو له نه فریقا، په نگه جوړه نازه لی دیکه ش به کاری بن، له هه ندی شوینش گاو مانگاش به کار دینن جکه له حوشر، بو بارو سوار.

که ده فہرموی: ﴿ اَللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اَلْاَنْعَامَ ﴾، دہ لئ: (الْجَعَلَ: الْوَضْعُ وَالْتَمَكِينُ وَالْتَهْوِيَةُ، فَيَحْمَلُ فِي كُلِّ مَقَامٍ عَلٰى مَا يَنْاسِبُهُ)، (جَعَلَ) بریتہ لہ دانان، شتیک و چہ سپاندنی و نامادہ کردنی، تنجا لہ ہہر شوینہ بہ پتی گونجان لہ گہ لّ نہو رہوت و شوینہ دا، مانا دہ کری، بہ کوردیی وشہی (جَعَلَ) واتہ: گپرای، یان کردی، یان وایلیکرد.

کہ ده فہرموی: ﴿ لَتَرْكَبُوْا مِنْهَا ﴾، (مِنْ: لِلتَّبْعِيضِ)، (مِنْ) بؤ ہہ ندیکہ، ہہردووکیان: ﴿ لَتَرْكَبُوْا مِنْهَا ﴾، و ﴿ وَمِنْهَا تَأْكُلُوْنَ ﴾، کہ ہہ یانہ بؤ سواری بہ کاری دہ ہینن، ہہ شیانہ لئی دہ خوؤن، چ لہ گوشتہ کہی بخوؤن، چ لہ بہرہ مہ کہی لہ سپیہ مہ نیہ کہی بخوؤن، کہ لہ شیرو ماست و کہ شک و فروؤ دوؤ کہرہو پہ نیرو ژاؤو... ہتددا بہر جہستہ دہ بی.

لیرہدا خوا ﴿ لَتَرْكَبُوْا مِنْهَا ﴾ کہ نہو چاکانہی خوؤی دہ خاتہ بہر چاوی خہ لک، بؤ نہوہ بہ کہ لہ خوا بہ یہ کگرتن نیزیکیان بخاتہوہ، خوا ی پہرورہدگار دہ یہوؤی لہ ریّ خستہ پرووی چاکہو نیعمہ تہ کانہوہ، خوؤی بہ مروّفہ کان بناسیتن و، خوئیان لہ لا خوؤہ ویست بکات، کہ نہ گہر لہ بہر زاتی خویشی خوئیان نہوؤی -- کہ نہوہ خوؤیوستنی راستہ قینہ بہ بؤ خوا ﴿ لَتَرْكَبُوْا مِنْهَا ﴾، کہ لہ بہر زاتی خوؤی و لہ بہر سیفہ تہ بہر زہ کانی و، لہ بہر نہوہی بہ دہینتہ رمانہ، پہرورہدگارمانہ، زاتیکی خواوہنی ہہموو سیفہ قی جہ مال و جہ لال و کہ مالہ، ہہموو سیفہ تہ کانی سام و ہہ بیہت و دہ سترؤیشتووی و، تیرو تہواوی، دہ بی لہ بہر نہوہ خوا ی پہرورہدگار خوؤش بویستری -- بہ لّام ناستیکی نرمتریش ہہیہ، نہویش نہوہیہ کہ لہ بہر نیعمت و چاکہ کانی خوؤشوہیستری، و ہک خوا دہ فہرموی: ﴿ هَلْ جَزَاءُ الْاِحْسٰنِ اِلَّا الْاِحْسٰنُ ﴾ (۶) الرحمن، واتہ: نایا پاداشتی چاکہ ہہر چاکہ کردن نیہ؟ کہ خوا چاکہ ی لہ گہ لّ توّدا کردوہ، توؤش دہ بی بہ چاکہ و ہلامی نہو چاکہ بہی خوا بدہ یہوہ، بہ ندایہ تیبی بؤ بکہی و بیہرستی و بؤی و ہ فاداری.

۲- ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾، ههروههها بۆ تێوه لهو ناژه لانهدا، سوود گهلی زۆر ههن.

ناژه لآن چ به چه مکه جوارییه که ی: حوشترو په شه و لاخ و مهرو بز، چ به چه مکه گشتیه که ی: هه رچی چوار پیته بیکرته وه، چ گوشتیان بخورئ، چ نه خورئ، به لام نه و چوارانه گوشتیان ده خورئ، (مَنَافِعُ)، کۆی (مَنْفَعَةٌ) یه، واته: سوود، که لک، بهرزه وه ندیی.

۳- ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ﴾، بۆ نه وه ی به هۆی نه و لاخان هه وه ش (به هۆی سواریوونیان و بارلینانیان هه وه)، بگه نه نامانجیک که له سینه کانتاندا هه یه، یان نامانجیک بهیننه دی که له سینه کانتاندا هه یه وه تانه وئ، نهم (ل) ه، ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا﴾، لامی هۆکار دۆزی (تعلیل) ه، ههروههها (ل) ه که ی پیشی: ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾، هه ر بۆ (تعلیل) ه، (أَي لَأَجْلِكُمْ) له پیناوی تێوه دا.

که ده فهرموئ: ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ﴾، نهمه نه وه ده گه یه نئ: نه و نیازو مه به سته ی له سینه کانیان دا هه یه، پالیا ن پێوه ده نئ به ره و نه و نامانجه بچن، که نامانجه که ش دووره و به پینان ناتوانن بیکه نئ و، ده بی ن به و لاخ و له سه ر پشتی نه و ناژه لانه پئی بگهن.

۴- ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾، ههروههها له سه ر پشتی نه و ناژه لانه (هه ندیکیان) و، له سه ر پشتی که شتییه کانی ش هه لده گیرین، که ده فهرموئ: ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾، بۆیه لێره دا له که ل و لاخان دا باسی که شتیانی ش کراوه، چونکه خالی هاو به شیان بارو پێکردن و گه شت و گه رانه پینان.

نجا که ده فهرموئ: ﴿وَعَلَيْهَا﴾، ده ی توانی بفه رموئ: ﴿وَعَلَيْهَا وَالْفُلْكِ﴾ له سه ر پشتی نه وان و به هۆی که شتیانی شه وه، به لام بۆیه (علی) دووباره بۆته وه، چونکه له راستیدا به نامانج گیراو، لێره دا باسی که شتییه کانه، نه گه رنا پێشتر باسی ناژه لآن کرابوو.

(۵) ﴿وَرَبِّكُمْ ءَايَاتِهِ﴾ ههروهه (خوا) نیشانه کانی خویتان پیشان ده دات، لیره دا خوا ﷻ که نيعمهت و چاکه کانی خوئی ده خاته روو، مه بهست پئی ته وه یه:

۱- ته وانه هه م چاکه ی خوان.

ب- هه م به لگه هن له سه ر مشوور خوړی خوا ی پهروه ردگارو پهروه ردگار تیبی خوا.

ج- هه م به لگه هن له سه ر ته وه که ده بی ته نیا خوا به ندا به تیبی بو بکری و بیه رستری، بویه ده فرموی: ﴿وَرَبِّكُمْ ءَايَاتِهِ﴾ نیشانه کانی خویتان پیشان ده دات، که بر تین له و نيعمه تانه ی باسکران، واته: له به ک کاتدا هه م نیشانه هن له سه ر پهروه ردگار تیبی و به دیوتنه رایه تیبی خواو، هه م چاکه و نيعمه تیشن له خوا وه، هه م به لگه ی تاکتیبی خوا هن له په رسترای دا.

(۶) ﴿فَآيَ ءَايَاتِ اللّٰهِ تُكْفِرُونَ﴾ شجا تابا کام له نیشانه کانی خوا نکوولیی لیده که نه؟ (آی: اسم استفعال یطلب به تمیز کوی عن مشارکة فیما یضاف إلیه)؛ وشه ی (آی) ناوی پر سيار کرده، مه بهست پئی جیا کرده وهی شتی که له هاو به شه که ی، له وه دا که بالده در یته لی، بو وینه ده لئی: (أَيْهَمَا) یان (أَيْهَم) کام له و دووانه، یان کام له و کومه له، بو پر سيار کرده له باره ی شتی که وه، که له گه ل شتی کی دیکه، یان له گه ل کومه له شتی که دا وینه یه، بو ته وهی جیا بکریته وه.

مه سه لهی سئیهم و کو تایی:

سهرنجر اکیشان بو میژووی گهلانی بیروا، که هه رچه نده ژماره یان زیاترو، به هیزو پیتریش بوون و شوینه واره کانیشیان بهر چاوتر بوون، به لام نه وه هیچ به که لکیان نه هات و له فریایان نه هات، کاتیگ به لای خویان بو هات، به وه نده زانیاریسه که مهش که له لایان بوو، له به رانبهر وه جیسی و په یامی خوادا بوغرابوون، له خو بایی بوون و له که وئی خو یان ده رچوون، سهره نجام: سزای خویان گرتنی و په شیمانیشیان و نیمان هینانیشیان هیچ سوودی نه بوو، سهره نجام ده سستخه رۆو زیانبار بوون:

خوادا ده فرموی: ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَأْتَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَعْنَى عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۸۲﴾ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿۸۳﴾ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿۸۴﴾ فَلَمَّ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سَأَلَتْ اللَّهُ أَلَّتِي قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ وَخَيْرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُونَ ﴿۸۵﴾﴾

شیکردنه وهی ئەم ئایه تانه، له سیزده بر گه دا:

(۱) - ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾، نجا نایا به زه ویدا نه رۆیون؟ ئەمه جاری دووهمه لهم سوورده ته دا خوا ﷻ ئەو ته عبیره به کار ده هینتی، جاری به که میان فرموی: ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَأْتَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴿n﴾، به لام لیره ده فرموی: ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾، له جیاتی (و) به (ف) هیناوه تی، ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾، نایا به زه ویدا نه رۆیشتون؟ که ههم

لیره داو هم له نایه قی ژماره (۲۱) دا، پرسیارکردنه که پرسیارکردنی نکوولیلیکه رانه یه،
واته: ده بووایه به زه ویدا برۆن.

هه لیه ته لیره دا که خوا نکوولیی ده کات له وهی بوچی به زه ویدا نه رۆیشتوون؟
مه به ست رۆیشتنی به راما نه وه یه، رۆیشتنی به تیفکرین و سه رنج دانه وه، نه که رنا
هر به زه ویدا برۆی و بلتی: خوا فه رماتی پیکردوه به بنی نامانج، نه وه هیچ
نیه، نه خیر، چونکه نه وه به پتی سیاق ده یزانی و، سه رباره ش خوی کار به جی
لیره ش و، له نایه قی ژماره (۲۱) دا هر ناماژدی پیکردوه: ﴿أَوَلَمْ نَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ
فَنَنْظُرُوا...﴾. که واته: نامانج و حیکمه ت له به رتدا رۆیشته که: راما و روانین
و تیفکرینه، نه ک به س رۆیشتن و هیچی دیکه!!

۲- ﴿فَنَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾، واته: نجا (له میانی رۆیشته که بیان
دا) سه رنج بدن و رامینن: سه رهنجامی نه وانه ی پیش وان چۆن بوو؟! (تایا به زه ویدا
نه رۆیشتوون! سه رنج بدن سه رهنجامی نه وانه ی پیش وان چۆن بوو؟!، پشتریش
باسمانکردوه رۆیشتن به زه ویدا سه فه رکردن، دوو واتای هه ن:

یه ک: سه فه رکردنی جهسته یی: که مرۆف به جهسته به زه ویدا بره و، شوینه واری که له
پشوووه کان سه رنج بدات، شوینه واری که له عاد له نیوه دوورگی عه ره بیی دا، هی
که له سه موود له ناوچه ی حیردا، هی که له لوط له فه له ستین، هی که له مه دیه ن له
ئوردن و شام، هی که له فیرعه ون له میسر هه ره مه کانیا ن، هی که له لانی دیکه ی نیوان دوو
ره وباره کان میزوپوتامیا، هه ره ها له شوینه کانی دیکه ی دنیا دا، مرۆف به جهسته به چن
سه رنج بدو له شوینه واره کانیا نه وه رامینن.

دوو: سه فه رکردنی مه عنه ویی: که مرۆف ته ماشای میژوو بکات، هر له شوینی
خویه وه کتیه کانی میژوو بخوینتته وه، یا خود له رپی موزه خانه کانه وه، ئیستا به هوی
موزه خانه کانه وه که شوینه واری که له پشوووه کانیا ن تیدا هه لگیراون، زۆر سه فه ره بارو
سوار له کوۆل مرۆف کراونه وه، مرۆف ده توانی له موزه خانه کانا ن، ته ماشای زۆر له
شوینه واری که له پشوووه کان بکات.

۳- ﴿كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ﴾، ئەوانی پێش وان لەوان (له دویتندراوهکانی رۆژگاری پێغەمبەر ﷺ) ژمارەیان زیاتر بوو.

۴- ﴿وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَأَسَارًا فِي الْأَرْضِ﴾، هیزیشیان توندتر بوو و، شوێنه‌واره‌کانیشیان توندتر و سه‌خت‌تر و به‌رچاو‌تر بوون.

۵- ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾، به‌لام ئەوهی که وده‌دهستیان ده‌هیتا، هیچ سوودی پێنه‌گه‌یاندن، ئەوهی که وده‌دهستیان هیتا، له هیزو پیزو له سوپاو سامان و ده‌ست‌رۆش‌توویی، ئەمه‌ نه‌گه‌ر (مَا) بۆ لابردن (نهی) بێ، ده‌ش‌گون‌جێ (مَا) بۆ پرس‌یار کردن (مَا الْإِسْتِفْهَامِيَّة) بێ واته: ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾؟ ئایا ئەوهی که وده‌دهستیان ده‌هیتا، چ سوودێکی هه‌بوو، چ که‌لکیکی پێنه‌یاندن، چ دادێکی دان؟ له کاتێکدا که به‌لای خوایان بۆ هات، ئایا ژماره‌و هیزو تواناو ده‌ست‌رۆش‌توویه‌تییه‌که‌یان قوتاری کردن له سزاو تۆله‌ی خوا؟ به‌ نه‌نکید نه‌خێر.

۶- ﴿فَلَمَّا جَاءَ تَهُم رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ﴾، کاتیک پێغەمبەرەکانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) به‌لگه‌ رۆشنه‌کانیان بۆ هیتان، زۆر دلخۆش بوون به‌وه‌ی له لایان بوو له زانیاری، یانی: به‌و نه‌ندازه‌ زانیارییه‌ی ده‌یانزانی زۆر دلخۆش بوون و، پیتی له که‌ولی خویان ده‌رچوون، پیتان وابوو زانیاری هه‌ر ئەوه‌یه‌ له لای ئەوانه‌و، پیتان وابوو بێ نیازن له هه‌ر جو‌ره‌ زانیاریه‌کی دیکه، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر هی پێغەمبەرانی‌ش (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بێ و له خواوه‌ش هیتانیان، که بێگومان نه‌و زانیاریه‌ی پێغەمبهران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) له خواوه‌ ده‌یه‌نن، زانیاریه‌کی بێ خلتیه‌، زانیاریه‌کی سه‌دا سه‌د راسته، به‌لام ئەوه‌ی مرو‌ف خۆی وده‌ده‌ستی ده‌هیتن له ریتی پێنج هه‌سته‌کانیه‌وه‌و، له ریتی بیرکردنه‌وه‌ی خۆیه‌وه‌، شتیکی رێژه‌یه‌وه‌، که‌م و زۆر هه‌له‌و په‌له‌و که‌م و کو‌ری و خلته‌و خالی ناوێته‌ ده‌بن.

لیره که ده‌فه‌رمویی: ﴿فَلَمَّا جَاءَ تَهُم رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾، خوا ﷻ به‌ گشتی فه‌رموویه‌تی: کاتیک پێغەمبەرەکانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) به‌لگه‌ رۆشنه‌کانیان

بؤ هیتان، ﴿فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ﴾، زۆر دلخۆش و شادمان بوون، بهو که مه زانیاریه‌ی له لایان بوو، ئنجا که زۆر پیتی دلخۆش بوونه، مانای وایه زانیاریه‌که‌ی خۆیانیا پتی زۆر چاک و گهوره و گرنگ بووهو، پیتان وابووه پیتوستیان به هه‌چی دیکه نیه، پسپۆران گوتویانه: (الْفَرَحُ: مَكْنِيٌّ بِهٖ اَنَارُهُ، وَهِيَ الْإِزْدَهَاءُ)، که ده‌فه‌رموی: زۆر دلخۆش بوون بهو زانیاریه‌ی له لایان بوو، مه‌به‌ست پیتی شوئنه‌واره‌که‌یه‌تی که بریتیه: له له‌که‌ولی خۆ ده‌رچوون و بوغرا بوون، چه‌ند جارێکی دیکه‌ش باسمانکردوه که (فَرَحٌ) واته: (أَشَدُّ السُّرُورِ) ته‌وه‌پری دلخۆشی، هه‌ر بۆیه خوا ﷻ (فَرَحَی) به سیفه‌تیکی خراپ داناوه، مه‌گه‌ر په‌یوه‌ست بی به به‌زه‌یی خواو، به پاداشتی خواوهو، به هاتنه‌دی به‌ئینی خواوه، له سووره‌تی (یونس) دا خوا ﷻ ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ (۵۸)، به پتغه‌مه‌ر ﷻ ده‌فه‌رموی: پیتان بلتی: با به به‌خششی خواو به‌زه‌یی (خوا) بهس بهوه زۆر دلخۆش بین، با ته‌نیا بهوه زۆر دلخۆش بن، ته‌وه‌پری دلخۆشیان با ته‌نیا به به‌خششی خواو به‌زه‌یی خوا بی.

هه‌روه‌ها له سووره‌تی (الروم) دا خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَقَرُّ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (۱) ﴿يَنْصُرُ اللَّهُ يَنْصُرُ مَن يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ (۵)، واته: لهو پرۆژهدا برواداران به یارمه‌تی خواو سه‌رخستی خوا، زۆر دلخۆش ده‌بن.

هه‌روه‌ها له سووره‌تی (القصص) دا گه‌لی قاروون به قاروون ده‌ئین: ﴿لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ﴾ (۱۷)، واته: زۆر دلخۆشمه‌به، خوا زۆر دلخۆشانی خۆشناوین، واته: زۆر دلخۆشان به مآلی دنیاو سامان، نه‌گه‌رنا مرۆف ته‌گه‌ر زۆر دلخۆش بی به چاکه‌ی خواو به‌خششی خواو به به‌زه‌یی خواو به هاتنه‌دی به‌ئینی خوا، نه‌وه هه‌ر زۆریش په‌سنده، نه‌ک خراپ نیه، بۆیه ده‌بی وردبین له سه‌رنجدانی چه‌مک و واتای وشه‌کافی قورنان: له شوئینیکدا خوا ﷻ وشه‌ی (فَرَحٌ) زه‌م ده‌کات، نه‌گه‌ر په‌یوه‌ست بی به دنیاوه به مآل و سامانه‌وه، یان به

توزه زانباریه که وه که بیکه یه چیکره وه بز وه حیی و په یامی خوا، که چی له شوینیکی دیکه دا خوای په روه ردگار فرمان دهکات به (فَرَح) ته ویش ته وه یه که په یوه ست بی به به خشتی خوا و به زه یی خواوه، هه روه ها مه دحی پرواداران دهکات که دلخوشن به هاتنه دی به لینی خوا، که بریتیه له سه رختنی بویان.

قەسەبەکی کورت لەبارەیی فەلسەفە و بوونناسییەوه

هەندێک لە زانیان گوتووایانە: لێردا کە دەفەرموێ: دواى ئەوێ
پێغەمبەرانیان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بەلگە پۆشنەکانیان بۆ هێنان، بەو ئەندازە
زانایارییەى لەلایان بوو، زۆر دڵخۆش بوون، دەلێن: مەبەست پێی فەیلەسووفەکانی
یۆنانە، دواى ئەوێ باس و خواستی پێغەمبەرانیان -نجا ئەگەر عیسا بوو،
ئەگەر پێغەمبەرانى پێش عیسا بوون- بیستوه گوتووایانە: تێمەش زانیارییمان
لە لایەو، پێویستییمان بەو زانیارییە نیه کە ئەو پێغەمبەرانە هێناوایانە، بەلام
خوای پەروردگار بەگشتیی فەرمووێت و تاییەتی نەکردوه بە کات و شوێنیکهوه.
نجا بێگومان زۆرجاران ئەو زانیارییە عەقڵیانە کە مرۆف پێیان دەگات،
ئەگەر لە خۆی وریا نەبێ، پێیان لە خۆی بایى دەبێ، پێیان لە کەولێ
خۆی دەردەچێ، لە حالیکیشدا کە زانیاریی عەقڵیی، بە تاییەت (فەلسەفە)
کە بەرھەمی فیکری بەشەرە، لە ئەنجامی تێوەرمانی دا بۆ بوون، کە باشترین
پێناسەى فەلسەفە ئەوێ:

[فەلسەفە بەرھەمی فیکری بەشەرە لە ئەنجامی تێوەرمانی دا بۆ خۆی و بۆ
دەوروبەر و بۆ گەردوون دا پەیدا بووه و، هەولدانى مرۆفە بۆ بوونناسیی، ناسینی:
خۆی و خواو گەردوون].

نجا ئەو فەلسەفەیه خلتەو خالتی زۆری تێدایە، وەک تێمە هەم لە مەوسووعەى:
(بیرکردنەوێ نیسلامی لە ئێوان وەحیی و واقعیدا) لە بەرگی سێیەم (تەوژمە
فیکرییەکانی مێژووی مسوولمانان)، لەوێدا باسمانکردوه، هەرودها لە مەوسووعەى:
(ئیمان و ئیلحاد)دا، بە درێژی لە بارەى فەلسەفەو فەیلەسووفەکانهوه قەمان

كردوه، چ فەبلە سووفە كانى يۆنان و كرىكە، چ فەبلە سووفە كانى مېزۇپۇتۇميا، چ ئەوانەى شام، چ ئەوانەى مىسر، چ ئەوانەى پۇژھە لاقى ئاسياو ئىران، زياتر لە بواری خواناسىي و دىندارىيدا باسمان كردوه، كە تووئى ھە لە و بە لەى زۆر سەيرو سەمەرە بوون و، لە و بوارەدا ئەو فەبلە سووفانە، سەد غۆزگەيان بە خەلكى عەوام، كە ھەر لە رېئى ئەو زگماك و عەقلە پاكەوھى خوا بە ھەموو مرؤفە كانى داو، باشتەر پەبيان بە بوونى خواى پەرورەدگار بىردوھ، بە سىفەتە كانى خوا، بە پىويستىي بە ندىابە تىيكردن بۆ خوا، ھەر بۆيە دە ئىم: عەقل ئە گەر مرؤف ئىي و رىبا نەبى، دە پىتتە ھۆى سەرگەردانىي ئىنسان، لە راستىيدا ئە گەر عەقل و ھۆئى مرؤف بەس بووايە بۆ رېكا دىتنەوھ، خوا ﷺ پىغەمبەرانى (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) نە ناردن، ھەر ھەك لە سوورەق (النساء) دا خوا دە فەرموئى: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجْمٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (۱۶۵) ، واتە: پىغەمبەرانىكى دلخۆشكەر و ترسینەر، تاكو خەلك لە دواى ھاتنى پىغەمبەران، بە لگەى نەبى لە سەر خوا، كە واتە: ئە گەر پىغەمبەران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) خوا ﷺ رەوانى نە كەردانايە، خەلك بە لگەو بیانووى دە بوو، مانای وایە عەقلسى مرؤف بەس نىە، بۆ ئەوھى رېئى بى دەرىكاو وە لئەسى پىرسيارە و جوود پىيە كانى پىبزانئى، كە برىتىن لە:

۱- من كىم؟

۲- لە كوئوھ ھاتووم؟

۳- بۆچى ھاتووم؟

۴- كئى منى ھىناوھ تە دى؟

۵- ئەم گەردوونە چىيە؟

۶- لە كوئوھ ھاتوھ؟

۷- بۆ كوئى دە چئى؟

۸- سەرەنجامى چۆن دەپن؟

۹- پىئوستە مرۆف چۆن بۇي؟

ئەو پىرسىيارە فەلسەفە فېي و وچوودىيانە، تەئىبا ئە گىرەوى وەحىيى خىواي پەرۋەردگاردايە، كە وەلەمى راست و دروستيان لە بەرانبەرەردا دابنى، ئەگەرنا فەلسەفە ھەمووى بىرىتى بوو لە ھەولى مرۆف بۇ دۆزىنەوھى وەلەمى ئەو پىرسىيارانەو، دوايىش بە دەستى خالىي گەراوئەتەوھ. وەك لەو سەرچاوانەدا كە ئامازەمان پىندان باسجان كىردوھ، زۆر جار تىفكىرىن و تىپروانىنيان بۇ خوا ﷻ زۆر كىرچ و كآل و مندالانەو دواكەوتوانە بووھ.

(۷) ﴿وَخَاقٍ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، [نهوانی به‌ونده زانیاریه‌ی له‌لایان بوون، بوغراو له‌خوبایی بوون و گوتیان نه‌ده‌دا به‌په‌یامی پیغهمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ)]، سه‌ده‌نجام نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد، که‌ماروژی دان، یاخود دابه‌زیه‌سه‌ریان، تنجا نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد: ﴿مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، دوو نه‌گه‌ری هه‌ن:

ا- ده‌گونج لیره‌ده‌مه‌به‌ست نه‌وه‌بی: نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد، ده‌وری دان، که‌بریتی بوو له‌سزاو به‌لای خوا، (وَخَاقٍ بِهِمُ الَّذِي كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ)، نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد، که‌هاتنی به‌لاو سزای خواجه‌و، پیغهمبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) که‌له‌کانیان پیی ترساندوون، که‌هه‌ر له‌دنیا‌دا سزای خواتان بوو دی و، له‌دواروژی‌ش دا سزای خوا چاره‌پیتان ده‌کات، نه‌گه‌ر به‌ده‌نگ بانکه‌وازی خوی‌په‌روه‌ردگاره‌وه‌نه‌چن و، نه‌و حکیمه‌ته‌له‌زیانتاندا نه‌هیتنه‌دی، که‌خوا تیه‌ی بوو خولقاندوه.

ب- ده‌شگونجی: ﴿مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾، (نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد) به‌لایه‌که‌نه‌بی، به‌لکو په‌یامی خوابی، یانی: سزای نه‌وه‌ی گالته‌یان پنده‌کرد که‌په‌یامی خواجه، ده‌وری دان: (وَخَاقٍ بِهِمْ أَي: عِقَابٌ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ)، (خاق) هه‌م به‌مانای ده‌وره‌دان و که‌ماروژدان دی. (خاق)ش به‌مانای دابه‌زین و هاتنه‌سه‌ر دی.

(۸) ﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾، کاتیک به‌لای تیمه‌یان بینی، سزای تیمه‌یان بینی.

(۹) ﴿قَالُوا أَمْ آتَانَا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾، گوتیان: ته‌نیا برومان به‌خوا هه‌یه، واته: برومان هینا که‌ته‌نیا خوا هه‌فه، چونکه‌تاکه‌به‌دیهیتنه‌رو تاکه‌په‌روه‌ردگارو مشوورخوره، به‌س نه‌ویش به‌په‌رسترای خویمان ده‌زانین.

(۱۰) ﴿وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾، بی‌برواین به‌وه‌ی پتشر به‌هویه‌وه‌هاوبه‌ش بوو خوادانه‌ر بووین، یاخود: تیتسا بی‌برواین به‌وه‌ی که‌ده‌مانکردنه‌هاوبه‌شی خوا له‌په‌رستراندا، یانی: حاشایان کرد له‌په‌رستراوه‌کافی خویمان.

(۱۱) ﴿فَلَمْ يَكْ يَفْعَلْهُمْ إِيْنَهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾، به‌لام نه‌ده‌گونجا برواهیتنایان سوودیان پی‌بگه‌به‌نن، کاتیک به‌لای تیمه‌یان بینی.

﴿لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾، دواى دیتنى ئازارو سزای تيمه، واته: ئەو بېروا پیتھێتان و بەرپاست دانانەى پەيامى خوا، دواى ئەوەى سزای خوايان بينى، سوودى پى ئەگەياندن، چونکە نيمان هێتان کاتیک سوودى هه‌به‌و، پاداشتی هه‌به‌، که بۆ مەرۆف نازابه‌تیی بى، نيمان بينى، تىستا بۆ هه‌چ کهس هه‌چ نازابه‌تیی نيه بېروا به‌ خۆر بينى، يان به‌ مانگ بينى، به‌لام ئەوه نازابه‌تیه‌ تۆ سزاو به‌لاى خواو، پاداشتی خوا، نه‌بينى و بېروا پیتھێنى، بۆيه له‌ سه‌ره‌تای سووره‌تى (البقرة) دا خوا ده‌فه‌رموى: ﴿الرَّ ۱۰۱﴾ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿۱۰۲﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ... ﴿۱۰۳﴾، واته: ئەليف لام ميم، ئەو کتیه‌ هه‌چ دوو دلێى تیدا نيه، پیتھه‌يه‌ بۆ پارێزکاران، ئەوانه‌ى بېروا دێنن به‌ په‌نه‌ان...

۱۲- ﴿سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ﴾، (نهمه) ياسای خوابه‌ که تپه‌ريوه له‌ به‌نده‌کانيدا، (أَي سُنَّ اللَّهُ سُنَّةً)، خوا ياسايه‌کى داناوه‌و تپه‌ريوه، بۆيه (سُنَّةً)، (منصوب) ه (أَي سُنَّ اللَّهُ سُنَّةً) خوا ياسايه‌کى داناوه، (قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ) که تپه‌ريوه له‌ به‌نده‌کانيدا، واته: هه‌ر به‌و ياسايه‌ خوا مامه‌له‌ى له‌گه‌ل به‌نده‌کانيدا ده‌کات، که نه‌گه‌ر پيش ئەوه‌ى به‌لايان بۆ بى بېروا بينن، لێيان وه‌رده‌گيرى، به‌لام دواى هاتنى به‌لاو سزای خواو، دواى ئەوه‌ى به‌ چاوى سه‌ر شه‌که ده‌بينن، ئەو کاته نيمان هێتان نازابه‌تیی نيه، بۆيه‌ش لێيان وه‌رناگيرى.

۱۳- ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُونَ﴾، له‌و کاته‌شدا ئەوانه‌ى بېيروابوون زيانبار بوون، وشه‌ى (الْكَافِرُونَ) که (أَل)ى ناساندنى له‌سه‌ره، ده‌گونجى مه‌به‌ست پى (عه‌د) بى، واته: بېيروايه‌کان که پيشتر باسيان کراوه، له‌و کاته‌دا زيانبار بوون، ده‌شگونجى (أَل)ى ناساندنه‌که بۆ تیکرا (جينس) بى، يانى: تیکراى کافرا تیک که به‌و شيوه‌يه‌ بوون تیکرايان زيانباربوون، (هُنَالِكَ) ناوى ئاماژه‌يه‌ بۆ شوێن، به‌لام لێره‌دا خوازاراوه‌ته‌وه‌ بۆ کات، يانى: له‌و کاته‌دا، له‌و حاله‌ته‌دا، ئەوانه‌ى بېيروابوون، زيانباربوون.

لێره‌شدا کو‌تايى به‌ تفسیری سووره‌تى (عافر) دێنن و، ده‌لێين: خوابه‌!

به به زهیی و به خَشْشِی بی سنووری خَوْت، به هَوّی هه رچی باشتو کارلیک له گه لّ
 فورئاندا، به و خه سَلّه ته به رزانه مان برازئنه وه، که شایسته بی به سه ردا بارینیی
 بیت ویتز و به خَشْشِی تۆمان تیدا په بیدا بکه ن .

سبحانک اللهم وبحمدک، أشهد أن لا إله إلا أنت

أستغفرک وأتوب ألیک

نېۋەپۈك

- پېشەكى ئەم تەفسىرە بەگشتى..... ۵
 بەرچاۋ پوونىيەكى گىزىگ ۱۰
 لەبارەى ئەم تەفسىرەۋە ۱۰
 پېشەكى ئەم بەرگە..... ۱۲

تەفسىرى سوۋرەتى ص

- پېناسەى سوۋرەتى (ص) و بابەتەكانى ۱۷
 يەكەم: ناۋى ئەم سوۋرەتە: ۱۷
 دوۋەم: شوئىنى دابەزىنى: ۱۷
 سىئەم: رىزبەندىيى: ۱۷
 چوارەم: ژمارەى ئايەتەكانى: ۱۸
 پېنچەم: نېۋەپۈكى ئەم سوۋرەتە: ۱۸
 شەشەم: تايەتەندىيەكانى: ۱۸
 حەۋتەم: دابەشكردنى ئايەتەكانى بۇ چەند دەرسىك: ۱۹
 دەرسى يەكەم..... ۲۳
 پېناسەى ئەم دەرسە ۲۵
 ماناى دەقاۋ دەقى ئايەتەكان ۲۶
 شىكردنەۋەى ھەندىك لە وشەكان ۲۸
 ھۇى ھاتنە خوارەۋەى ئايەتەكان ۳۰
 ماناى گشتىيى ئايەتەكان ۳۳
 مەسە لە گىزىگەكان ۴۰
 سەرنجدانئىكى وردتر لەۋ ئايەتەتەنە: ۴۹

- ۵۹..... دهرسى دووهم
- ۶۱..... پېنځاسى نهم دهرسه
- ۶۲..... مانای دهقاو دهقى نایه ته کان
- ۶۴..... شیکردنه وې هه نډیک له وشه کان
- ۶۷..... مانای گشتی نایه ته کان
- ۶۸..... یازده سیفه تی گرنګ و گهوری (داوود علیّه):
- ۷۶..... سه رنجدانیکى گرنګ له به سه رهاته کې داوود
- ۸۱..... مه سه له گرنګه کان
- ۹۷..... ده (۱۰) هه لوه سته له به رانېر به سه رهاته کې داوود فدا:
- ۱۰۳..... دهرسى سېهم
- ۱۰۵..... پېنځاسى نهم دهرسه
- ۱۰۶..... مانای دهقاو دهقى نایه ته کان
- ۱۰۷..... شیکردنه وې هه نډیک له وشه کان
- ۱۰۹..... مانای گشتی نایه ته کان
- ۱۱۵..... مه سه له گرنګه کان
- ۱۲۶..... چهند سه رنجیک له باره ی نهو تاقیکرانه وې سوله یمانه وه:
- ۱۳۵..... پرسپاریک ودلامه کې له باره ی دوايه کې سوله یمانه وه:
- ۱۴۱..... دهرسى چواره م
- ۱۴۳..... پېنځاسى نهم دهرسه
- ۱۴۴..... مانای دهقاو دهقى نایه ته کان
- ۱۴۵..... شیکردنه وې هه نډیک له وشه کان
- ۱۴۷..... مانای گشتی نایه ته کان
- ۱۵۳..... مه سه له گرنګه کان
- ۱۶۱..... یازده هه لوه سته له به رانېر به سه رهاق (نه ییووب) دا
- ۱۷۷..... دهرسى پېنجم
- ۱۷۹..... پېنځاسى نهم دهرسه
- ۱۸۰..... مانای دهقاو دهقى نایه ته کان

- ۱۸۱..... شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان
 ۱۸۴..... مانای گشتیی نایه ته کان
 ۱۸۹..... مه سه له گرنگه کان
 ۲۰۵..... دهرسی شه شه م
 ۲۰۷..... پیناسهی ئەم ده رسه
 ۲۰۸..... مانای ده قاو ده قی نایه ته کان
 ۲۱۰..... شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان
 ۲۱۱..... مانای گشتیی نایه ته کان
 ۲۱۹..... مه سه له گرنگه کان
 ۲۳۱..... دوو هه لوه سته ی گرنگ

ته فسیری سووره تی الزمر

- ۲۴۱..... ده ستپیک
 ۲۴۱..... پیناسهی سووره تی (الزمر) و بابه ته کان
 ۲۴۱..... یه که م: ناوی:
 ۲۴۲..... دووهم: شوینی دابه زینی:
 ۲۴۳..... سیه م: پریزه ندیی له موصحفه و له دابه زین دا:
 ۲۴۳..... چواره م: ژمارهی نایه ته کان:
 ۲۴۴..... پینجه م: نیوه پوکی:
 ۲۴۴..... شه شه م: تاییه هه ندیه کان:
 ۲۴۶..... هه وته م: دابه شکردنی بو چهند ده رستیک:
 ۲۴۹..... دهرسی یه که م
 ۲۵۱..... پیناسهی ئەم ده رسه
 ۲۵۲..... مانای ده قاو ده قی نایه ته کان
 ۲۵۴..... شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان
 ۲۵۶..... مانای گشتیی نایه ته کان
 ۲۶۴..... مه سه له گرنگه کان

- ۲۷۸..... كورته باسېك له باره‌ى جهسته‌ى مروڤه‌وه:.....
- ۲۹۶..... قوله باسېك له باره‌ى ترس و ئومېده‌وه:.....
- ۳۰۰..... كورته باسېك له باره‌ى زانيارى و زانايان و پله و پېنگه يانه‌وه:.....
- ۳۰۰..... (۱)- پېناسه:.....
- ۳۰۳..... (۲)- پله و ئىمتيازه كانى زانا به‌سەر نه‌زاندا:.....
- ۳۰۵..... (۲)- كه‌سېك زانا نه‌بې له عه‌قله‌كه‌ى به‌هرمه‌ند نه‌بووه:.....
- ۳۰۷..... ده‌رسى دووهم.....
- ۳۰۹..... پېناسه‌ى نهم ده‌رسه.....
- ۳۱۰..... ماناي ده‌قاو ده‌قى نايه‌ته‌كان.....
- ۳۱۲..... شيكرده‌وه‌ى هه‌ندېك له وشه‌كان.....
- ۳۱۳..... ماناي گشتى نايه‌ته‌كان.....
- ۳۲۲..... مه‌سه له گرنگه‌كان.....
- ۳۳۹..... نو (۹) راستى گه‌وره و گرنگ له نايه‌ته‌كانى:.....
- ۳۳۹..... (۱۷، ۱۸) ده‌ سووره‌قى (الزمر) دا.....
- ۳۵۱..... جهوت (۷) راستى كه له‌م نايه‌ته‌دا به‌رجه‌سته كراون:.....
- ۳۵۳..... ده‌رسى سېنهم.....
- ۳۵۵..... پېناسه‌ى نهم ده‌رسه.....
- ۳۵۷..... ماناي ده‌قاو ده‌قى نايه‌ته‌كان.....
- ۳۵۹..... شيكرده‌وه‌ى هه‌ندېك له وشه‌كان.....
- ۳۶۲..... ماناي گشتى نايه‌ته‌كان.....
- ۳۷۳..... مه‌سه له گرنگه‌كان.....
- ۳۸۰..... كورته باسېك له باره‌ى ده (۱۰) له سيفه‌ته‌كانى قورئان و خوښه‌ره‌كانيه‌وه.....
- ۴۲۱..... ده‌رسى چوارهم.....
- ۴۲۳..... پېناسه‌ى نهم ده‌رسه.....
- ۴۲۵..... ماناي ده‌قاو ده‌قى نايه‌ته‌كان.....
- ۴۲۷..... شيكرده‌وه‌ى هه‌ندېك له وشه‌كان.....
- ۴۲۸..... ماناي گشتى نايه‌ته‌كان.....

- ۴۴۰..... مەسەلە گىزىگە كان
 ۴۴۷..... كورته باسېك لە بارەى (نووستن) و ۋەرگرتنى پوۋوھە كانەۋە لە كاتى خەوتندا:
 ۴۴۷..... (۱) - پېئاسەى خەوتن:
 ۴۴۹..... (۲) - پوۋوھ و نەفس يەك شتن:
 ۴۵۸..... (۳) - پوۋوھ، يان نەفس لە دروستكراۋىكى نا ماددىي مەعنەۋىيە:
 ۴۶۰..... (۴) - چەند ئەدەبىيىكى خەوتن و لە خەو ھەلسان:
 ۴۶۵..... چوار كورته سەرنج.....
 ۴۷۲..... سى كورته سەرنج.....
 ۴۸۳..... دەرسى پېنجەم.....
 ۴۸۵..... پېئاسەى ئەم دەرسە.....
 ۴۸۶..... ماناى دەقاۋ دەقى ئايەتە كان.....
 ۴۸۸..... شىكردنەۋەى ھەندېك لە وشە كان.....
 ۴۹۰..... ھۆى ھاتنە خوارەۋەى ئايەتە كان.....
 ۴۹۴..... ماناى گشتىي ئايەتە كان.....
 ۵۰۳..... مەسەلە گىزىگە كان.....
 ۵۱۰..... كورته باسېك لە باردى ئايەتى (۵۲) ھەۋە كە ئومىد بەخشتىن ئايەتە:
 ۵۱۰..... تەۋەرى يەكەم: ئومىد بەخشتىن ئايەت لە قورئان دا:
 ۵۱۴..... تەۋەرى دوۋەم: دە (۱۰) بەلگە لەسەر ئومىد بەخشتىن بوۋنى ئەم ئايەتە:
 چەند سەرنجىك لە بارەى لە چەنگ گرتنى خوا بۆ زەۋى و، پېچرانەۋەى ئاسمانە كان
 بەپراستى.....
 ۵۲۹.....
 ۵۳۵..... دەرسى شەشەم.....
 ۵۳۷..... پېئاسەى ئەم دەرسە.....
 ۵۳۸..... ماناى دەقاۋ دەقى ئايەتە كان.....
 ۵۴۰..... شىكردنەۋەى ھەندېك لە وشە كان.....

- ٥٤٣..... مانای گشتیی ئایه ته کان
- ٥٤٨..... مه سه له گرنه کان
- ٥٦٣..... چور فه رمووده له باره ی به هه شت و به هه شتییه کانه وه

ته فسیری سوڤه تی غافر

- ٥٦٧..... ده ستیک
- ٥٦٧..... پیناسه ی سوڤه تی (غافر) و بابه ته کان
- ٥٦٧..... به که م: ناوی ئەم سوڤه ته:
- ٥٦٨..... دووهم: شوونی دابه زینی:
- ٥٦٩..... سییه م: ریزه بندی له موصحف و له دابه زینی دا:
- ٥٦٩..... چواره م: ژماره ی ئایه ته کان:
- ٥٧٠..... پینجه م: نیوه پۆکی:
- ٥٧٠..... شه شه م: تابه مه ندیه کان:
- ٥٧٢..... حه وته م: دابه شکردنی بۆ چه ند ده رسیک:
- ٥٧٥..... ده رسی یه که م
- ٥٧٧..... پیناسه ی ئەم ده رسه
- ٥٧٨..... مانای ده قاو ده قی ئایه ته کان
- ٥٧٩..... شیکردنه وه ی هه ندیک له وشه کان
- ٥٨١..... مانای گشتیی ئایه ته کان
- ٥٨٩..... مه سه له گرنه کان
- ٥٩٣..... کورته باسیک: نۆ له هۆیه کان یخوشبوونی خوا له مروّف.
- ٦٠٩..... کورته باسیک له باره ی (عرش)ه وه.
- ٦١٥..... ده رسی دووهم
- ٦١٧..... پیناسه ی ئەم ده رسه
- ٦١٨..... مانای ده قاو ده قی ئایه ته کان
- ٦١٩..... شیکردنه وه ی هه ندیک له وشه کان
- ٦٢١..... مانای گشتیی ئایه ته کان

- ۶۲۸..... مه‌سه له گزنگه‌کان
 ۶۴۵..... ده‌رسی سینه‌م
 ۶۴۷..... پیتناسه‌ی نهم ده‌رسه
 ۶۵۰..... مانای ده‌قاو ده‌قی نایه‌ته‌کان
 ۶۵۳..... شیکردنه‌وه‌ی هه‌ندیک له وشه‌کان
 ۶۵۵..... مانای گشتیی نایه‌ته‌کان
 ۶۶۱..... مه‌سه له گزنگه‌کان
 ۶۷۰..... سه‌رنجدان له چه‌ند شوئنه‌وارنکی گه‌له پیتشووه‌کان:
 ۶۹۹..... پرسپاریک و وه‌لمه‌که‌ی
 ۷۱۷..... کورته‌ باسیک له باره‌ی لیزانی و حیکمه‌تی پیاوه‌ پرواداره‌ به‌رگریکاره‌که له موسا
 ۷۲۵..... ده‌رسی چواره‌م
 ۷۲۷..... پیتناسه‌ی نهم ده‌رسه
 ۷۲۸..... مانای ده‌قاو ده‌قی نایه‌ته‌کان
 ۷۳۰..... شیکردنه‌وه‌ی هه‌ندیک له وشه‌کان
 ۷۳۱..... مانای گشتیی نایه‌ته‌کان
 ۷۳۸..... مه‌سه له گزنگه‌کان
 ۷۵۰..... کورته‌ باسیک ده‌رباره‌ی نایه‌تی ژماره (۵۱)
 ۷۶۳..... ده‌رسی پینجه‌م
 ۷۶۵..... پیتناسه‌ی نهم ده‌رسه
 ۷۶۷..... مانای ده‌قاو ده‌قی نایه‌ته‌کان
 ۷۶۹..... شیکردنه‌وه‌ی هه‌ندیک له وشه‌کان
 ۷۷۲..... مانای گشتیی نایه‌ته‌کان
 ۷۷۷..... مه‌سه له گزنگه‌کان
 ۷۹۹..... ده‌رسی شه‌شهم
 ۸۰۱..... پیتناسه‌ی نهم ده‌رسه
 ۸۰۲..... مانای ده‌قاو ده‌قی نایه‌ته‌کان

- ۸۰۴.....شیکردنه وهی هه ندیک له وشه کان
- ۸۰۵.....مانای گشتی ئایه ته کان
- ۸۱۴.....مه سه له گرنگه کان
- ۸۲۷.....فسه یه کی کورت له باره ی فله سه فه و بووننا سییه وه